

Dr. Albin Šmajd, V PRECEPU MED POLITIKO, OBVEŠČEVALNO IN OBOROŽENO AKCIJO 1942–1945

Arhiv Republike Slovenije
Ljubljana 2026

Dr. Albin Šmajd,
V PRECEPU MED POLITIKO, OBVEŠČEVALNO IN OBOROŽENO AKCIJO 1942–1945

Dolžni smo po svoji vesti in svojem narodnem čustvovanju, da povsod nastopimo z vsemi sredstvi proti vsem in vsakomur, ki bi še zastrupljal javno mnenje z miselnostjo komunistične OF.

Referat Dijak in dijakinja pri delu za narod v težkih dneh, nedatirano (pag. 3252–3259)

Arhiv Republike Slovenije

Dr. Albin Šmajd, V PRECEPU MED POLITIKO, OBVEŠČEVALNO IN OBOROŽENO AKCIJO 1942–1945

Ljubljana 2026

DR. ALBIN ŠMAJD, SLOVENSKA LJUDSKA STRANKA –
POVEZAVE IN NASPROTJA
1918–1946

Objavo so pripravili: *Tadej Cankar, dr. Mateja Jeraj, dr. Matevž Košir, mag. Tadeja Tominšek Čehulić, Polona Trobec Mlakar, Mojca Tušar, Tanja Žohar*

Uredniški odbor: *Tadej Cankar, dr. Mateja Jeraj, dr. Matevž Košir, mag. Tadeja Tominšek Čehulić, Polona Trobec Mlakar, Mojca Tušar, Tanja Žohar*

Glavna urednika: *dr. Mateja Jeraj, dr. Matevž Košir*

Tehnična ureditev: *Polona Trobec Mlakar, Tanja Žohar*

Jezikovni pregled spremnih študij: *Rok Dovjak*

Recenzenta: *dr. Zdenko Čepič, dr. Renato Podbersič ml.*

Založil in izdal: *Arhiv Republike Slovenije v Ljubljani*

Zanj odgovarja: *dr. Andrej Nared, direktor*

Oblikovanje: Salve d.o.o. Ljubljana

Tisk: Tiskano v Sloveniji

Naklada: 150 izvodov

Ljubljana 2026

CIP - Kataložni zapis o publikaciji
Narodna in univerzitetna knjižnica, Ljubljana

Albin Šmajd z očali v poznejših letih (verjetno iz vojnega časa) IZ PREJŠNJE IZDAJE

Kazalo

UVODNA POGLAVJA ... 8

Zahvala ... 9

Renato Podbersič, ml., Zdenko Čepič
Spremna beseda ... 10

Mateja Jeraj, Tadeja Tominšek Čehulić
Predgovor ... 12

Uredniška pojasnila k tretjemu delu objave zapuščine Albina Šmajda ... 21

Legalne, pollegalne in ilegalne vojaške ter obveščevalne organizacije protikomunističnega tabora ... 23

OBJAVA VIROV ... 74

GRADIVO LEGALNIH, POLLEGALNIH IN ILEGALNIH PROTIKOMUNISTIČNIH VOJAŠKIH ORGANIZACIJ (pag. 1728–2569) ... 75

SLOVENSKA LEGIJA (pag. 1728–1830) ... 75

LEGIJA SMRTI (pag. 1831–1838) ... 131

PROSTOVOLJNA PROTIKOMUNISTIČNA MILICA (VAŠKE STRAŽE) (pag. 1839–2185) ... 140

GRADIVO IZ LETA 1942 (pag. 1839–2011) ... 140

GRADIVO IZ LETA 1943 (pag. 2012–2100) ... 206

JUGOSLOVANSKA VOJSKA V DOMOVINI (pag. 2186–2317) ... 264

ČETNIŠTVO V SLOVENIJI (pag. 2318–2332) ... 356

SLOVENSKO DOMOBRANSTVO (pag. 2333–2569) ... 363

GRADIVO IZ LETA 1943 (pag. 2333–2394) ... 363

GRADIVO IZ LETA 1944 (pag. 2395–2496) 384
GRADIVO IZ LETA 1945 (pag. 2497–2569) 422
SLOVENSKI NARODNI VARNOSTNI ZBOR (pag. 2570–2577) 451

GRADIVO LEGALNIH, POLLEGALNIH IN ILEGALNIH PROTIKOMUNISTIČNIH OBVEŠČEVALNIH SLUŽB (pag. 2578–3179) 452
OBVEŠČEVALNA SLUŽBA SLOVENSKE LEGIJE (pag. 2578–2880) 452
GRADIVO IZ LETA 1942 (pag. 2578–2665) 452
GRADIVO IZ LETA 1943 (pag. 2666–2862) 534
GRADIVO IZ LETA 1944 (pag. 2863–2876) 667
GRADIVO IZ LETA 1945 (pag. 2877–2880) 679
DRŽAVNA OBVEŠČEVALNA SLUŽBA (DOS) (pag. 2881–2907) 685
TAJNA OBVEŠČEVALNA SLUŽBA (TOS) (pag. 2908–2921) 700
OBVEŠČEVALNA SLUŽBA SLOVENSKEGA DOMOBRANSTVA (pag. 2922–3179) 706
GRADIVO IZ LETA 1943 (pag. 2922–2926) 706
GRADIVO IZ LETA 1944 (pag. 2927–3049) 711
GRADIVO IZ LETA 1945 (pag. 3050–3179) 814

Resolucije, referati in predavanja (pag. 3180–3408) 923

SEZNAMI IN KAZALA 946
VIRI IN LITERATURA 947
KRATICE IN OKRAJŠAVE 951
Kazalo osebnih imen 955
SEZNAM REPRODUCIRANEGA GRADIVA 991

UVODNA POGLAVJA

Zahvala

Ob izdaji tretje in hkrati zadnje knjige v nizu objav zapuščine Albina Šmajda se zahvaljujemo vsem, ki so s svojim delom in podporo omogočili celoten projekt.

Spremna beseda

Pred bralce stopa tretja knjiga iz serije dokumentarnega gradiva, ki osvetljuje eno najbolj kompleksnih, a hkrati prelomnih in usodnih obdobij slovenske polpretekle zgodovine. Znanstvenokritična izdaja vira, zajeta pod naslovom *DR. ALBIN ŠMAJD, V PRECEPU MED POLITIKO, OBVEŠČEVALNO IN OBOROŽENO AKCIJO 1942–1945*, prinaša neprecenljiv uvid v zakulisje delovanja protirevolucionarnega tabora med drugo svetovno vojno na Slovenskem, s posebnim poudarkom na vlogi dr. Albina Šmajda (1904–1946).

Če sta predhodni knjigi postavili temelje za razumevanje Šmajdovega idejnega sveta, njegovega zgodnjega političnega angažmaja in organizacijskih prizadevanj, nas pričujoči, tretji zvezek popelje v sámo središče viharja. Čas med letoma 1942 in 1945 predstavlja vrhunec brutalnosti okupacije, hkrati pa tudi čas revolucije, protirevolucije in kolaboracije ter najglobljega bratomorilskega razkola in državljanske vojne, ko so bile odločitve posameznikov in političnih skupin pogosto vnaprej obsojene na tragične izide.

Pričujoča izdaja zgodovinskega vira in spremljajoča študija natančno definirata tri ključne osi, okoli katerih se je vrtelo Šmajdovo delovanje v tem obdobju: politiko, obveščevalno dejavnost in oboroženo akcijo. Dokumenti, zbrani v tej knjigi, nazorno prikazujejo, kako tesno so bili ti trije svetovi prepleteni. Dr. Albin Šmajd ni bil zgolj pasivni opazovalec ali teoretik, temveč eden ključnih operativcev, ki je poskušal v izjemno zaostrenih razmerah krmariti med različnimi interesi. Njegovo delovanje v taboru protikomunistične Slovenske zaveze, sodelovanje pri organiziranju obveščevalnih mrež ter vpetost v oblikovanje in usmerjanje oboroženih formacij protikomunistične strani razkrivajo dinamiko, ki jo je usmerjal strah pred revolucijo na eni ter pragmatično in pogosto nevarno manevriranje v odnosu do okupacijskih oblasti na drugi strani.

Zgodovinska vrednost te zajetne knjige je prav v tem, da preteklosti ne slika črno-belo. Objavljeni dokumenti – od tajnih poročil, korespondence, analiz do osebnih zapiskov – bralcu omogočajo neposreden stik z viri. Ti viri pričajo o nenehnem precepu: o strateških dilemah, napačnih političnih ocenah, pričakovanjih zavezniškega izkrcanja, ki ga nikoli ni bilo, ter o neizprosnem ritmu obveščevalne vojne, v kateri je vsaka informacija ali dezinformacija pomenila mejo med življenjem in smrtjo.

Knjiga tako ne ponuja le odgovorov, ampak odpira tudi nova vprašanja o naravi kolaboracije, odporništva, državljanske vojne in osebne odgovornosti v času totalne vojne. Za slovensko zgodovinopisje ta objava pomeni pomemben korak naprej

k objektivnejši in celostnejši analizi medvojnega dogajanja, osvobojeni ideoloških plašnic, saj dopušča, da spregovorijo dokumenti sami.

Urednicam in urednikom gre zahvala za natančen izbor, jasno ureditev in kritično predstavitev tega gradiva, ki bo nedvomno postalo neobhodna referenca za vse prihodnje raziskovalce tega obdobja. Knjiga *Dr. Albin Šmajd, v precepu med politiko, obveščevalno in oboroženo akcijo 1942–1945* je več kot le zgodovinski zbornik; je opomin na to, kako hitro se lahko narod znajde v kolesju zgodovine, iz katerega ni lahkih izhodov.

dr. Renato Podbersič, ml., Nova Gorica, oktober 2026

Šmajd, eden najpomembnejših tvorcev medvojne politike protikomunističnega tabora, je, tako kot celotno formalno vodstvo Slovenske ljudske stranke, zagovarjal taktično kolaboracijo z okupatorjem, kot obliko boja proti komunistični ideologiji, v kateri je videl najnevarnejšega nasprotnika. Sodeloval je pri organizaciji vojaških protipartizanskih enot, legalnih, pollegalnih in ilegalnih, ki naj bi se ob porazu nacistične Nemčije združile z vojsko zahodnih zaveznikov. Posebno pozornost je posvečal obveščevalnemu delu, s pridobljenimi informacijami je dobil vpogled v politični in vojaški položaj na precejšnjem delu slovenskega ozemlja, kar mu je omogočalo nadzor in vpliv na potek dogodkov.

Šmajdovi raznovrstni dokumenti, objavljeni v tej publikaciji, dopolnjujejo vedenje o političnem delovanju protikomunistične strani, osredotočajo pa se na vojaško in obveščevalno delovanje obeh poglavitnih strani protipartizanskega tabora, katoliške in liberalne. Zaradi povednosti in novih podatkov lahko ti dokumenti vplivajo na spreminjanje nekaterih dosedanjih dognanj o odločitvah protikomunistično usmerjenih strank, skupin in posameznikov, pa tudi o razlikah glede njihovega odnosa do okupatorjev in kolaboracije. Na osnovi gradiva, nastalega v času dogajanja, se jasneje in objektivneje prikazujejo dejstva, ki so v poznejših zapisih sodobnikov, nastalih večinoma po vojni, v emigraciji, razumljivo veliko bolj subjektivno obarvana.

Zbrano in v veliki meri za objavo v tej knjigi smiselno odbrano Šmajdovo gradivo kaže na natančneje „odmerjeno“ podobo zlasti političnega, pa tudi vojaškega dogajanja na protikomunistični strani med Slovenci oziroma njihovo politično elito. Za zgodovino in za zgodovinopisje so dobrodošel in pomemben vir za celovitejši in stvarnejši prikaz druge svetovne vojne pri nas.

Avtorji publikacije so za objavo v knjigi opravili pomembno in težko delo, ki predstavlja vzorčni primer objave zgodovinskih virov na način, da so ti razumljivi t. i. širši javnosti in ne le peščici poznavalcev obravnavane problematike. V pomoč je tudi obsežna strokovna uvodna študija o bistvenih vprašanjih, na katera „odgovarjajo“ v knjigi objavljeni dokumenti.

dr. Zdenko Čepič, Ljubljana, oktober 2026

Predgovor

Pred nami je tretja knjiga dokumentov, ki jih je med svojim delovanjem v Slovenski ljudski stranki ustvaril ali zbral radovljiški odvetnik in politik Albin Šmajd. Večina gradiva izvira iz obdobja druge svetovne vojne. V tej izdaji so objavljeni predvsem vojaški in obveščevalni dokumenti, medtem ko so dokumenti o političnih in strateških odločitvah katoliškega tabora objavljeni večinoma že v drugi knjigi z naslovom *Slovenska ljudska stranka – povezave in nasprotja 1941–1946*. Dokumenti v obsežni publikaciji natančno upoštevajo zaporedje, po katerem jih je po koncu druge svetovne vojne uredila slovenska Uprava državne varnosti. Danes je gradivo shranjeno v arhivskem fondu SI AS 1931 Republiškega sekretariata za notranje zadeve Socialistične republike Slovenije, v sklopu Arhiva Albina Šmajda.

Tudi v tej izdaji smo poskušali olajšati razumevanje gradiva, ki vsebuje veliko dvojnikov in prepisov, psevdonimov, težko berljivih zapisov ter manj znanih kratic, pri čemer smo se ravnali po prvih dveh monografijah o Albinu Šmajdu.

Prav tako smo se morali omejiti pri obsegu in posledično pri objavi dokumentov, čeprav izbira nikakor ni bila lahka. Zaradi obsežnosti gradiva smo izpustili nekaj poglavij, ki niso neposredno povezana z razvojem protikomunističnih obveščevalnih, legalnih, pollegalnih in ilegalnih oboroženih enot, o katerih govori večina tokrat objavljenih dokumentov. Gre za poglavje o nemškem nacističnem nasilju na Gorenjskem, poglavje o vlogi železnic in poglavje z naslovom »Razno«, saj po našem mnenju vsebujejo premalo celovito, fragmentarno ohranjeno in posledično manj povedno gradivo kot preostala zapuščina. Prav tako smo izpustili nepovezane sezname oseb in zapiske, ki nimajo vsebinske tehtnosti, smo pa bralce nanje opozorili. Odpovedali smo se vsem tistim dokumentom, katerih vsebina je zaradi pomanjkljivih podatkov manj razumljiva ali pa so ti dokumenti bolje ohranjeni v drugih fondih Arhiva Republike Slovenije. Pri tem mislimo predvsem na sezname članov protikomunističnih oboroženih enot, ki so celoviteje ohranjeni v fondih Slovenskega, gorenjskega in primorskega domobranstva, ter na sezname pristašev Osvobodilne fronte in partizanstva po posameznih krajih, ki so v večji meri zastopani na drugih mestih in v drugih fondih. Navedli pa smo naslove neobjavljenih dokumentov. Za poglavje z resolucijami, referati in predavanji smo izbrali takšne, ki najbolje odražajo duha neizprosnega časa. Zaradi omejitve obsega publikacije je izpuščeno poglavje s situacijskimi poročili.

Objavljeno gradivo v prvi vrsti osvetljuje Šmajdovo vlogo pri oblikovanju in organiziranju legalnih, pollegalnih in ilegalnih oboroženih enot protikomunističnega

tabora ter raznovrstnih obveščevalnih služb v času italijanske in nemške okupacije Slovenije, daje pa tudi vpogled v razmišljanje različnih političnih skupin katoliške, liberalne in sredinske usmeritve. Poleg Šmajdovega dela pri organiziranju vojaških formacij katoliškega tabora in njegove obveščevalne dejavnosti v tej knjigi objavljeno gradivo pokaže tudi njegovo vlogo pri povezovanju katoliškega tabora z vojaškimi in političnimi skupinami drugih ideoloških usmeritev; tudi za opravljanje tovrstne dejavnosti je bila koristna dobra predhodna obveščenost. Poleg tega je na takšen način pridobil tudi podatke, ki mu sicer morda ne bi bili dostopni. Kot član vodstva Slovenske legije, ki jo je vodila in usmerjala Slovenska ljudska stranka, je bil Šmajd odgovoren za vodenje njenega obveščevalnega odseka, aktivno pa je sodeloval tudi pri organiziranju vaških straž. Ob sodelovanju z zastopniki in zaupniki legije je bil povezan tudi z delom drugih obveščevalnih služb katoliškega tabora, urada M-7, Tajne obveščevalne službe (TOS) in obveščevalne službe Slovenskega domobranstva. Prek Slovenske legije je bil vključen tudi v obveščevalno delo Jugoslovanske vojske v domovini. Slovenska legija je namreč sodelovala s Slovensko informativno službo, obveščevalno službo Mihailovićeve vojske v Sloveniji, ki je bila dejavna v obdobju italijanske okupacije. Poleg tega je bil Šmajd določen tudi za nekakšen vmesni člen med Slovensko legijo in Jugoslovansko vojsko v domovini (četniki). Karel Novak, poveljnik slovenskih četnikov, se je pri organiziranju svoje vojske spomladi 1942 namreč naslonil na ilegalne oborožene formacije slovenskih meščanskih strank, na Slovensko in Sokolsko legijo ter organizacijo Pobratim, predhodnico Narodne legije. Novakov štab je bil sestavljen iz operativnega dela, obveščevalnega odseka in Glavnega organizacijskega odbora. V slednjem so sodelovali zastopniki vseh treh legij; od julija 1942 je Slovensko legijo v tem odboru zastopal Šmajd, ki je želel doseči, da bi imela ta legija v okviru Jugoslovanske vojske v domovini tako pomembno mesto, kot bi si ga po svoji številnosti in širokem vplivu Slovenske ljudske stranke tudi zaslužila. Po porazu četnikov pri Grčaricah ter vaških straž na Turjaku in odhodu Karla Novaka v Italijo je t. i. četniška ilegala za nekaj časa zamrla. V njeno ponovno organiziranje, v prvih mesecih leta 1944, je bil vključen tudi Šmajd. Kot pragmatičen politik je bil pripravljen pozabiti na stare zamere do Novaka, saj je vedel, da je del protipartizansko usmerjenega prebivalstva, predvsem na Primorskem, bolj naklonjen Mihailovićevemu gibanju kot domobranstvu, predvsem pa je pričakoval, da bodo četnikom bolj kot domobrancem naklonjeni zahodni zavezniki.

Šmajd je imel sicer pomembno vlogo pri organiziranju Slovenske legije in vaških straž, kljub temu pa bi lahko rekli, da ga je najbolj pritegnila obveščevalna dejavnost. O tem govori dejstvo, da je prevzel obveščevalno vlogo v večini organizacij, ki jih je vodila ali vsaj usmerjala Slovenska ljudska stranka, pa tudi v vseh drugih formacijah in skupinah, v katerih je imela SLS svoje zastopnike oziroma zaupnike; ti pa niso delovali le v Ljubljanski pokrajini, ampak tudi na Primorskem, Gorenjskem in Štajerskem. Zato se je k Šmajdu stekala ogromna množica

najrazličnejših podatkov, ki so prihajali iz različnih predelov slovenskega ozemlja. Šmajd jih je skrbno zbiral, deloma v izvirniku, deloma pa je poskrbel za njihov prepis.

Na tem mestu objavljeno gradivo je razdeljeno na tri vsebinske sklope. Prva dva sta približno enako obsežna in zavzemata pretežni del publikacije, tretji je krajši, obsega le nekaj referatov in predavanj.

Prvi sklop obravnava vojaške organizacije protikomunističnega tabora, torej Slovensko legijo, Legijo smrti, vaške straže oziroma Prostovoljno protikomunistično milico (MVAC), Jugoslovansko vojsko v domovini oziroma četništvo, Slovensko domobranstvo in Slovenski narodni varnostni zbor (SNVZ) oziroma primorsko domobranstvo.

Kot član vodstva Slovenske legije in organizacijskega odbora vaških straž je Šmajd v letih 1942 in 1943 zbral veliko raznovrstnega gradiva o nastajanju vaških straž, o njihovem številčnem stanju, oborožitvi, prehrani, odnosih s četniki in Slovenskim domobranstvom. Precejšen del tega gradiva obsegajo obveščevalna poročila, ki obravnavajo politično stanje v posameznem kraju, vključujejo pa tudi sezname prebivalcev posameznih vasi z navedbo njihovih osebnih podatkov in ideološke opredelitve (za vaške straže, za partizane ipd.). V gradivu vaških straž oziroma MVAC najdemo tudi dokumente o Novakovem poskusu vključitve legalnih vaških straž v ilegalno četniško vojsko poleti 1943, pa tudi precej dokumentov v zvezi s porazom vaških straž na Turjaku po kapitulaciji Italije.

Sokolska in Narodna legija v gradivu nista samostojno zastopani, se pa večkrat omenjata v okviru drugih skupin gradiva, predvsem v gradivu obveščevalnih služb. V samostojnem poglavju pa je objavljenih nekaj dokumentov o Legiji smrti, v katero se je julija 1942 preimenovala dolenjska četniška enota, ki je začela sodelovati z Italijani, se vključila v Prostovoljno protikomunistično milico (MVAC) in s tem izgubila četniški značaj. Dokumenti vsebujejo predvsem pritožbe proti vodstvu legije, ki je imelo postojanko v Stopičah pri Novem mestu; med katoliško vzgojenimi kmečkimi fanti, ki so izhajali iz vaških straž in Slovenske legije, ter med oficirji nekdanje kraljeve jugoslovanske vojske je stalno prihajalo do nasprotij, predvsem zaradi domnevne nasilnosti, krutega ravnanja s podrejenimi, nemorale in pijančevanja nekaterih poveljnikov.

O Jugoslovanski vojski v domovini oziroma četništvu je Šmajd zbral veliko gradiva. Iz obdobja od pomladi 1942 do septembra 1943 so ohranjeni pozivi k vključitvi v četniško vojsko, zahteve za materialno podporo, organizacijska navodila, pismo Mihe Kreka Karlu Novaku s pozivom k slogi. Tudi v tem poglavju so dokumenti o Novakovih poskusih pripojitve vaških straž četniški vojski in dokumenti o dogajanju po porazu na Turjaku. Iz obdobja 1944 –1945 izvirajo ustanovni dekret četniškega Mirnskega odreda iz januarja 1944, poročila o četništvu na Štajerskem, Gorenjskem in Primorskem, o političnih nesoglasjih v protikomunističnem

taboru, o četniški obveščevalni službi in propagandi in o političnih razmerah v Ljubljani, prošnje Dobroslava Jevđevića za nastanitev in oskrbo srbskih beguncev iz Like in Dalmacije v Sloveniji, obveščevalne depeše o zavezniški politiki in vojaškem položaju v Jugoslaviji, poročilo o skupnem vojaškem in političnem delovanju srbskih četnikov ter primorskih domobrancev itd.

Precej je tudi gradiva o Slovenskem domobranstvu. Navedli bomo le nekaj primerov. Dokumenti iz jeseni 1943 se nanašajo na ustanovitev in organiziranje Slovenskega domobranstva, tisti iz leta 1944 obravnavajo poročila o dejavnosti političnih podpornikov partizanstva v Ljubljanski pokrajini, o gibanju partizanov, vojaški nedisciplini v nekaterih domobranskih enotah in nezanesljivih pripadnikih Slovenskega domobranstva. Dokumenti iz leta 1945 govorijo o protipartizanskih akcijah, črnoborzijanstvu med domobranci, neustreznem nadzoru na domobranskih blokih, dezerterjih in kaznovanih domobrancih.

V poglavju o Slovenskem narodnem varnostnem zboru (SNVZ) oziroma primorskem domobranstvu je zelo malo dokumentov, le nekaj prijavnic prostovoljcev.

Drugi sklop sestavlja gradivo obveščevalnih služb Slovenske legije, Državne obveščevalne službe (DOS), Tajne obveščevalne službe (TOS) in obveščevalne službe Slovenskega domobranstva.

Razumljivo je, da je Šmajd kot vodja obveščevalnega odseka Slovenske legije zbral veliko gradiva o njeni obveščevalni službi. Dokumenti iz leta 1942 obravnavajo predvsem dogajanje na Gorenjskem od decembra 1941 do pomladi 1942, pričajo na primer o uničenju Dražgoš, civilnih žrtvah, dejavnosti partizanov. Poleg tega vsebujejo poročila o dogajanju v času velike italijanske ofenzive poleti 1942, obveščevalne podatke o partizanskih simpatizerjih in propagandi. Med gradivom iz leta 1943 najdemo obveščevalna poročila o političnem položaju v Ljubljanski pokrajini, skupini Franca Glavača, Narodni legiji, delovanju italijanskega okupatorja, ljotičevcih, pripadnikih Akademskega kluba Straža, trenjih v protikomunističnem taboru, četnikih (o stikih z Italijani in zaostritvi odnosov z vaškimi stražami), protikomunistični dejavnosti v Ljubljani, premikih partizanskih sil, pa tudi podatke o Slovencih, ki so jih ubili partizani in italijanski okupator, dokumente o notranjih nasprotjih med legijami in padcu morale poleti 1943, o odnosu italijanske okupacijske oblasti do partizanov in četnikov, o razmerah pred kapitulacijo Italije. Tukaj so tudi poročila o položaju slovenskih četnikov v Grčaricah in dilemah katoliškega tabora (8. 9. 1943), o političnih trenjih v protikomunističnem taboru po nemški zasedbi Ljubljanske pokrajine, o razmerah na policiji ter navodila za radijsko zvezo z Rimom. Dokumenti iz leta 1944 govorijo o razkritju prozavezniških obveščevalnih mrež v Trstu, o političnem položaju v Trstu in Gorici, Mihailovićevem vplivu, dogajanju na Gorenjskem in političnih intrigah v Ljubljani, o političnem zakulisju in razmerah v domobranskih enotah, kjer dobivajo vedno večji vpliv stražarji. Iz leta 1945 izhajajo razne informacije in govorice o političnem položaju v Ljubljani.

Veliko manj je gradiva o Državni obveščevalni službi (DOS); zbrana so predvsem poročila Dušana Pleničarja iz let 1943 in 1944 o organizaciji in delovanju DOS, o četništvu in protičetniških akcijah, o preskrbi, dezerterstvu in propagandi.

Tudi gradiva o Tajni obveščevalni službi (TOS), v kateri so se za prevlado stalno borili pripadniki Slovenske legije in skupine Franca Glavača, ni kaj dosti. Večinoma gre za nedatirana poročila o delu, organizaciji in ciljih (TOS) ter o Glavačevi skupini.

Veliko več gradiva je zbranega o obveščevalni službi Slovenskega domobranstva. Iz leta 1943 izvirajo predvsem zapisniki zaslišanj ujetih partizanov, iz leta 1944 med drugim obveščevalno poročilo iz Julijske krajine, poročilo o govoru Ericha Schumacherja domobranskim oficirjem v januarju 1944, zaslišanja domobrancev o dogodkih na Orlah marca 1944, poročilo o dogodkih in aktivnosti partizanov v Novem mestu marca 1944, prepisi partizanskih pisem, posredovanih političnemu oddelku Uprave policije, pismo k partizanom pobeglega domobranca materi, dokumenti o predaji političnih sodelavk partizanskega gibanja nemški varnostni policiji, seznam aretiranih partizanskih sodelavcev, poročila o nezanesljivih domobrancih in sumu sodelovanja s partizani, poročila o korupciji, črni borzi in raznih nepravilnostih med domobranci, zaslišanja partizanskih ubežnikov, podatki o premestitvi domobrancev, zaslišanja kandidatov za vstop v domobranstvo, seznami domobranskih obveščevalcev, podatki o sumljivih, nezanesljivih domobrancih, ki niso dovolj protikomunistično usmerjeni, pa tudi poročilo okrajnega odbora OF o razmerah na območju Mokronoga. Poročila o nezanesljivih domobrancih, osumljenih poneverjanja denarja, črnoborzijanstva in neprimernega obnašanja, so se vrstila tudi v letu 1945. Iz tega leta izhajajo tudi obveščevalno poročilo o razmerah v ljubljanskih zaporih in usodi političnih zapornikov (29. 1. 1945), poročila o partizanski aktivnosti na Cerkljanskem, o slovenskih četnikih Janeza Marna in njihovih zvezah z nemškimi oblastmi, o vojaški akciji nemških in domobranskih enot proti partizanom v zaledju Ljubljane, o protiobveščevalnih stikih na Vrhniki, o razpoloženju med domobranci ob približevanju Rdeče armade, o razmerah v protikomunističnem taboru v Ljubljanski pokrajini. Posebej veliko je poročil o stanju v posameznih domobranskih enotah, zlasti glede prehrane, opreme in discipline.

Tretji sklop vsebuje le nekaj izbranih resolucij, referatov in predavanj.

Izbrali smo takšne, ki najbolje odražajo duha neizprosnega časa, v katerem sta se dva pola nekega naroda zapletla v brezkompromisen boj brez možnosti sprave. Odločitev je bila sprejeta najpozneje spomladi 1942. O tem pričata dva v tem sklopu objavljena dokumenta. V Programu Slovenske ljudske stranke o povojni ureditvi Slovenije z dne 30. 3. 1942 je med drugim zapisano: »*Do OF je iz slovenskega vidika mogoče samo eno zadržanje: popolno uničenje do zadnjih sledov in poslednjih vzrokov. V tem trenutku je aktualno samo eno osvobojenje: slovenski narod je treba osvoboditi od komunistične OF in to takoj!Osvobojenje izpod tuje okupacije ni v*

naši moči in je vsak tovrstni aktivizem blaznost, ker nas more samo uničiti, ne da bi nas ščitilo mednarodno pravo ali katera koli druga sila na svetu. To osvobojenje je odvisno od zaključka vojne.« Resolucija Osvobodilne fronte, sprejeta na sestanku 14. 5. 1942, pa pravi: »*1. Likvidiranje denuncijantov se mora nadaljevati še z večjo odločnostjo. 2. Zahtevamo smrt čim večjega števila protitalcev za naše ubite talce. 3. Ako se Mihajlovičevi ljudje združijo z idejami in delom O. F. jih pozdravljamo v prepričanju, da bomo tako združeni dosegli svojo osvobojenje. Isto veljaj tudi za vse one izven naše pokrajine, ki niso v vrstah Mihajlovića, npr. Hrvati, ki se hočejo boriti proti okupatorjem. 4. Vodstvu O. F. naročamo, da brez kompromisa vstraja na svoji liniji ter mu za dosedanjo delo izrekamo priznanje.*«

Poti nazaj ni bilo več. Vzdušje prelomnega časa je avtor nekega predavanja, naslovljenega na dijake in dijakinje, izrazil takole: »*Ob prelomu dveh svetov živimo: odmirajočega in nastajajočega. Pred našimi očmi izginja stara družba in njeni temelji se rušijo v prazen nič; liberalistični gospodarski sestav gleda lahko samo še na razvaline in lahko samo ugotavlja, da je bila preteklost napačna in da sedanji rod trpi radi njega. Pred nami se odigrava veliki in orjaški boj odmirajočega sveta in nastajajoče bodočnosti.*«[1]

S temi besedami zaključujemo »Šmajdovo trilogijo« z željo, da bi prispevala čim več manjkajočih delcev k zapletenemu zemljevidu druge svetovne vojne na slovenskih tleh.

dr. Mateja Jeraj

[1] Dijak in dijakinja pri delu za narod v težkih dneh, nedatirano (pag. 3252–3259).

»Gotovo bi bilo najučinkovitejše,
če bi vsi iz katoliškega tabora tako gledali …«
Albin Šmajd, 18. 3. 1943

Že v drugi knjigi naznačeni zgodovinski fenomeni so razpoznavni tudi v tokratnih dokumentih: latentna in nepomirljiva nasprotja na protikomunistični strani kot zaostren odnos do partizanstva in komunizma. Tokrat nam dokumenti le delno zarisujejo politične, strateške odločitve tabora, ki mu je Šmajd pripadal in v njem dejavno sodeloval. Kratek in nepopoln rokopisni zapis iz aprila 1942 v tem delu vendarle razkrije Šmajdove – lahko jim rečemo temeljne – politične usmeritve, zaznane že v prvih dveh knjigah, *»2. skrbeli bomo, da se bodo politične stranke(slov[enskih] katoličanov, ki stoje na katol[iškem] svet[ovnem] nazoru) v svojih nastopih proti drugim političnim strankam skušale vedno sporazumeti in enotno nastopati, vendar tako, da pri tem ohrani vsaka politična stranka svojo popolno samostojnost ter možnost prostega razgovarjanja in sklepanja političnih dogovorov z drugimi političnimi strankami: – vedno tako, da s takimi dogovori ne bi bili oškodovani ali ogroženi interesi slovenskih katoličanov.«*

Poglavje z objavljenimi viri sicer začne okrožnica Karla Novaka, pooblaščenca Dragoljuba Mihailovića v Sloveniji, vsem »komandirjem in vodnikom«. Naslavlja dobro leto prej ustanovljeno Slovensko legijo pod vodstvom Rudolfa Smersuja, spisano julija 1942, ki se do danega trenutka opredeli kot do časa borbe za Jugoslavijo pod poveljstvom Draže Mihailovića, borbe proti Italijanom in partizanom. Ne gre samo za Novakovo preverjanje ali iskanje legitimnosti pri prvakih Slovenske ljudske stranke. Gre tudi za obdobje, ko protikomunistična akcija spričo razvoja vojaško-političnih dogodkov v Ljubljanski pokrajini, torej sočasnega naraščanja italijanskega okupatorskega nasilja, krepitve partizanskega odpora pod vodstvom komunistov ter revolucionarnega nasilja v delih pokrajine, izstopi iz obveščevalnih okvirov in začne razvijati oborožene oddelke.

Kot vse druge v vojno vpletene strani, so skušali – kot kažejo tokrat objavljeni dokumenti – na katoliški strani doseči konsenz pri več odprtih vprašanjih. Lastne, recimo temu notranje, odnose so želeli urediti, še preden bi lahko začeli navzven graditi širšo akcijo katoliškega tabora. Precej zapleteno je bilo doreči odnose med lastnimi političnimi »odločevalci«, a že v naslednjem koraku niso mogli mimo vprašanj, kako organizirati svojo vojsko, se opredeliti do stopnje vojaške podrejenosti političnim akterjem in odločitvam, med drugim se izreči o njihovi medsebojni usklajenosti in nenazadnje sprejeti odločitve o načinih ali centralizaciji vodenja, kakor tudi o svojih zaveznikih ter ideoloških ciljih.

V korespondenci organizatorjev obveščevalne in oborožene protikomunistične akcije – Rudolfa Smersuja in Albina Šmajda – lahko sledimo zlasti razvoju

»obrambne« misli katoliškega tabora, manj so zastopane druge legije (Narodna, Sokolska ali Legija smrti). Vsebinska nit so tokrat organizacijska vprašanja vzpostavljanja ilegalnih zaupniških ali obveščevalnih mrež Slovenske legije, ustanavljanje vaških straž pod okriljem italijanskih okupacijskih oblasti in končno Slovenskega domobranstva pod perutjo nemškega okupatorja. Ob približevanju konca vojne najdemo v dokumentih tudi poskuse novih organizacijskih povezav doma ali v širši okolici, denimo, z Jevđevićemi četniki ali Srbskim dobrovoljskim zborom.

O krajini slovenske protikomunistične organizacije na terenu pripovedujejo dokumenti o ustanavljanju posameznih lokalnih obveščevalnih centrov ali protikomunističnih enot ter oboroževanju in financiranju postojank. Operativna poročila enot nam ponudijo vpogled v delovanje, pri čemer nam poročila in statistični pregledi vojnih žrtev zarišejo zaostrovanje in posledice notranjega »medslovenskega« konflikta.

Dokumenti tretjega dela, ki vojaškim in obveščevalnim organom ponujajo idejno osnovo ali politični okvir, so zlasti Šmajdovi zapisi in pisma soorganizatorja protikomunistične obveščevalne in oborožene akcije, Rudolfa Smersuja, ter nekaterih drugih politikov istega idejnega kroga, medtem ko tu ne najdemo deklarativnih dokumentov Slovenske ljudske stranke. Kljub vsemu lahko sledimo Šmajdovim politično pragmatičnim stališčem, ki se oblikujejo vzporedno z zaostrovanjem dogodkov doma in po svetu ter vplivajo na razvoj oborožene protikomunistične akcije. Tik pred kapitulacijo Italije se, denimo, srečamo s Šmajdovo »retrospektivo« razvoja protikomunističnih oddelkov do tistega trenutka, ko je Šmajd vedno bolj prepričan, da je oborožena akcija katoliškega tabora nujna, saj bo ta v nasprotnem primeru ostal »brez vsake opore, bo v vsakem primeru izpostavljen novim komunističnim napadom in morijam, bo pa tudi politično brez slehernega vpliva na razvoj dogodkov«. Naslednje Šmajdovo vodilo, ki ni bilo tuje niti njegovim političnim sopotnikom, je vezano na »bit ali nebit slovenskega katoliškega človeka, ki je od vsega početka bil usmerjen jugoslovansko in anglofilsko.« Zato je po Šmajdovem prepričanju potrebno tudi »ilegalno-podzemeljsko vojaško vodstvo, ki bo…ukazovalo, kdaj morajo zapustiti edinice, oditi v hosto in tako delati, da bodo najbolj korektno sodelovale z zavezniško vojaško silo.« V tu citiranem pismu Albina Šmajda o vaških stražah in Slovenski legiji, ki ga je 18. 8. 1943, torej dobro leto po nastanku obojih, odposlal v London, je med drugim izraženo njegovo zaupanje v taktiko čakanja. V kroniki dogodkov po kapitulaciji Italije septembra 1943 lahko zaznamo »evolucijo« ne samo Šmajdovega, temveč tudi odnosa katoliškega tabora do sodelovanja z nemškimi okupacijskimi oblastmi, ko Šmajd ob prvih Rösenerjevih poskusih stika s predstavniki katoliškega tabora 11. septembra zapiše sklep seje plenuma SLS, »ki odkloni sleherno sodelovanje kot politična skupina z Nemci«. To odločitev potrdi še 16. septembra, vendarle ta ni preživela niti naslednjega dne, ko se začne Albin Šmajd pod očitnim vtisom dogodkov na Turjaku dogovarjati z Erwinom Rösenerjem o oblikah sodelovanja

(Zapisi Albina Šmajda o dogodkih v Ljubljanski pokrajini po kapitulaciji Italije, od 8. 9. 1943 do 14. 10. 1943).

Če torej strnemo, kakšno sliko Albina Šmajda ponujajo tokrat objavljeni dokumenti, še vedno zarisujejo njegovo ideološko nepopustljivost v boju proti komunizmu, skrb za fizično preživetje tabora, ki mu je pripadal, in končno iskanje mednarodne legitimnosti. Zavedal se je namreč, da so legije in druge protikomunistične enote v očeh mnogih kompromitirane zaradi povezave z okupatorjem, vendar je to utemeljeval z nujnostjo trenutka in v tem verjetno videl svojo zgodovinsko priložnost ali odgovornost, da bi ohranili slovenskega katoliškega človeka in narodno jedro. Poleg tega je intenzivno razmišljal, kako legitimnost prenesti v povojni čas, pri čemer je stavil na povezave z zavezniki – prek emigrantske vlade v Londonu – in na vlogo Narodnega odbora, ki bi prevzel politično odgovornost, dokazal, da je boj slovenskih protikomunistov »ideološko čist«, saj ne bi šlo za boj proti demokraciji, temveč sovražnemu komunizmu, s čemer bi slovenski protikomunizem politično legitimiral in razbremenil očitkov o kolaboraciji z okupatorjem.

Druga svetovna vojna je eklatanten primer totalne vojne, ki je sčasoma terjala mobilizacijo večine človeških in materialnih sil ter zahtevala vedno težje idejne, politične, vojaške in strateške odločitve vseh v vojno vpletenih strani. Na raziskovanju odnosov tako med njimi kot med političnimi odločevalci in vojaškimi organi istega tabora – tokrat protikomunističnega, med vojno delujočega pod okriljem okupatorjev – zagotovo slonijo tudi spoznanja o naravi vojaškega konflikta ali posamezne vojskujoče se strani. Razumeti preteklost, pomeni vsaj skušati razumeti sedanjost. »Verjetno sodi k sami naravi civilizacijskega zloma, da si ga težko predstavljamo«, ugotavlja Uwe Wittstock v svojem delu *Februar 33,* posvečenem kritično razmišljujočim pričam trenutkov dekonstrukcije demokracije, posledično pa se tovrsten proces – če ga ne razumemo in zato ne zaznamo – lahko hitrejši, kot bi bilo pričakovati. Zgodovinarji smo zato o tem dolžni pisati in omogočati poglobljene, ne samo zgodovinopisne, nenazadnje tudi interdisciplinarne raziskave. Ob zavedanju, da je v času med obema svetovnima vojnama iz več razlogov naraščalo število oboroženih konfliktov, ko je leta 1941 vojna, tedaj že svetovnih razsežnosti, pljusknila k nam, naj opozorimo zgolj na eno v vrsti analogij z današnjim časom ter na dejstvo, zakaj ni primerno, da bi se druga svetovna vojna izgubila iz raziskovalnega fokusa. Živimo v času največjega števila vojn po drugi svetovni vojni, kar zagotovo terja poglobljene strateške in vojaško-politične razprave. Pričujoča objava virov je poskus ozaveščanja družbe in nujen prispevek za nadaljnje kritične, analitične raziskave ne le naše polpretekle zgodovine, temveč druge svetovne vojne na splošno. Objavljeni dokumenti – sicer zgolj enega od fenomenov v med drugo svetovno vojno s strani sil osi okupirani, razkosani in izkoriščani Sloveniji, ki ji okupatorji niso namenili obstoja – vendarle pomagajo razumeti značaj, težo in posledice oboroženega konflikta svetovnih razsežnosti ter graditi strpnejšo prihodnost.

mag. Tadeja Tominšek Čehulić

Uredniška pojasnila k tretjemu delu objave zapuščine Albina Šmajda

Tudi v tretjem delu objave zapuščine Albina Šmajda osrednje mesto zavzema predstavitev arhivskih virov, ki se hranijo v fondu SI AS 1931, Republiški sekretariat za notranje zadeve SR Slovenije, Arhiv Albina Šmajda, škatli 930 in 931. Dokumenti osvetljujejo zgodovinske procese in dogodke, pri katerih je sodeloval Šmajd osebno ali njegova politična stranka, Slovenska ljudska stranka. Zaradi obsežnosti gradiva smo izpustili nekaj poglavij, ki niso neposredno povezana z razvojem protikomunističnih obveščevalnih, legalnih, pollegalnih in ilegalnih oboroženih enot, o katerih govori večina tokrat objavljenih dokumentov. Gre za poglavje o nemškem nacističnem nasilju na Gorenjskem, poglavje o vlogi železnic in poglavje z naslovom »Razno«, saj po našem mnenju vsebujejo premalo celovito, fragmentarno ohranjeno in posledično manj povedno gradivo kot preostala zapuščina. Prav tako smo izpustili nepovezane sezname oseb in zapiske, ki nimajo vsebinske tehtnosti, smo pa bralce nanje opozorili. Objava je opremljena s spremno zgodovinsko študijo, tokrat sicer krajšo in morda bolj pozitivistično kot prejšnji, saj smo najpomembnejše poudarke že predstavili v predhodnih dveh delih o Albinu Šmajdu, v tej študiji pa natančneje spoznamo zlasti strukturo omenjenih protikomunističnih enot. Delo smo vnovič opremili z razlago psevdonimov, medtem ko je biografij manj, saj so bili v gradivu omenjeni v glavnem predstavljeni že v uvodnih dveh knjigah. Pomembnejše osebe smo biografsko predstavili sprotno, v opombah pod črto ob njihovi prvi omembi. Na že objavljene biografije je opozorjeno v imenskem kazalu, kjer so imena oseb z biografijo v prvih dveh knjigah zapisana v krepki pisavi.

Urejanje in transkripcija gradiva sta bili opravljeni na enak način kot v prvih dveh delih. Ker prvotna – torej Šmajdova – ureditev dokumentov, kot smo že omenili, v fondu SI AS 1931 ni ohranjena, smo znova upoštevali razvrstitev, ki jo je opravila nekdanja služba UDV. Mestoma sicer odstopa od historične kronologije, vendar bi tovrstno preurejanje pomenilo nov poseg v ureditev gradiva. Kot poprej smo sprejeli v UDV določeno paginacijo dokumentov, pri kateri so včasih oštevilčeni listi, drugič posamezne strani. Tudi v tretjem delu ima vsak dokument svojo zaporedno številko, naslov in datum; če avtor ali datum nista znana, je to posebej označeno. Nedatirano gradivo sicer izkazuje paginacijo, ki mu jo je dodelila UDV,

ni pa nujno odloženo glede na leto nastanka (npr. nedatirani dokument, ki ga je UDV uvrstila k letu 1943, je nastal leta 1942).

Najpomembnejši so tudi tokrat izvirniki in Šmajdovi prepisi (ročni ali strojepisni). Prepise uslužbencev UDV, ki so praviloma označeni kot »prepis« in oštevilčeni, smo izbrali le, kadar izvirnik ali Šmajdov prepis nista bila na voljo. S tem smo želeli – kot v obeh predhodnih publikacijah –pripraviti »čistopis« gradiva, uporabnike pa na neobjavljene prepise opozoriti s podatki na ustreznih mestih v zaporedju dokumentov. Omeniti velja, da so prepisi ohranjenih dokumentov, ki jih je pripravila UDV, verodostojni, omenjena služba pa je v njih pogosto podčrtovala imena, razreševala psevdonime ali dodajala opombe. Kot v prvih dveh izdajah smo skušali čim bolj poustvariti obliko dokumentov, zato smo – med drugim – rokopise zapisali v ležeči pisavi.

O tehnični opremi besedila povejmo, da smo psevdonime razrešili v oglatih oklepajih neposredno za zapisanim imenom ali kratico, ob prvi omembi v posameznem dokumentu. Kjer identiteta osebe ni gotova (npr. pri istih priimkih), smo dodali oznaki »verjetno« ali »morda« oziroma pojasnilo v opombi. Oglati oklepaji so uporabljeni tudi za razrešitev okrajšav, medtem ko kratice navajamo v posebnem poglavju na koncu publikacije. Nečitljiva ali poškodovana mesta so označena z […], kar velja tudi za namerno prazna mesta, ki jih je pustil avtor.

Zaradi preglednosti smo poenotili zapis datumov (npr. 10. 11. 1942) ter za lažje branje dodali manjkajoča ločila in odpravili tipkarske oziroma očitne slovnične napake. Podčrtane dele v besedilu so označili avtorji sami.

Za lažje razumevanje konteksta – zlasti za bralce, ki obdobja ne poznajo podrobno – smo pripravili zgodovinski oris s poudarkom na organizaciji in delovanju protikomunističnih obveščevalnih služb, legij in oboroženih enot. Knjiga vsebuje tudi seznam v študiji in biografijah uporabljenih virov in literature ter seznam objavljenega slikovnega gradiva. Upamo, da bo tako urejeno gradivo, ki je v Arhivu Republike Slovenije dostopno tudi v digitalizirani obliki, v izdatno pomoč raziskovalcem in širši javnosti, ki jih ta tematika zanima.

Uredniški odbor

Legalne, pollegalne in ilegalne vojaške ter obveščevalne organizacije protikomunističnega tabora

V obdobju okupacije je slovenski protikomunistični tabor deloval na dva načina, legalnega in ilegalnega. V ilegalni del sodi delovanje Slovenske, Sokolske ter Narodne legije in slovenskega dela Jugoslovanske vojske v domovini (JVvD), če izvzamemo krajše obdobje, ko je bil ta del vključen v sklop Prostovoljne protikomunistične milice (MVAC). V tajnosti so delovala tudi vodstva političnih strank (skrivni sestanki, povezave z jugoslovansko kraljevo vlado v Londonu), čeprav so njihovi posamezni člani delovali tudi v legalnih ustanovah in organizacijah. Sodelovanje z okupatorjem je bilo zanje le taktičnega značaja, nujno zlo, ki naj bi se končalo s prihodom zahodnih zaveznikov na slovensko ozemlje oziroma z zavezniško zmago, in odziv na komunistično nasilje.

Legalno delovanje pa je potekalo v javnem prostoru. Sem spadajo vaške straže oziroma Prostovoljna protikomunistična milica v obdobju italijanske okupacije ter Slovensko domobranstvo in pokrajinsko uprava, ki jo je vodil Leon Rupnik, v času nemške okupacije. Ta del je javno sicer zagovarjal smotrnost sodelovanja z okupatorjem, na tihem pa ga je marsikdo dojemal le kot nekaj začasnega, kot vprašanje taktike oziroma čakanja na zavezniško pomoč. Če je prejšnja trditev veljala za vaške stražarje in verjetno večinski del domobranstva pod vplivom političnega vodstva Slovenske ljudske stranke (SLS), pa tega nikakor ne bi mogli reči za tiste, ki jim je sodelovanje z nacistično Nemčijo pomenilo »edino pravo pot« in »vrednoto samo po sebi«. Sem bi lahko uvrstili »Rupnikov krog, del novinarjev in publicistov, manjši del domobranskih častnikov in manjši del političnih funkcionarjev in podeželskih veljakov ter še članov frakcij in ‚disidentskih' skupin«.[2]

Razlikovanje med legalnim in ilegalnim pa je vse prej kot enostavno. Nekatere organizacije, na primer obveščevalna pisarna vaških straž M-7, so del svojega dela opravljale javno, del pa tajno.[3] Tudi marsikateri posamezniki so nastopali v dvojni vlogi: domobranski častnik je bil lahko hkrati tudi častnik Jugoslovanske vojske v domovini ali častnik Slovenske legije.

[2] Mlakar, *Slovensko domobranstvo*, str. 373.
[3] Griesser Pečar, *Razdvojeni narod*, str. 322–323.

Kljub različnim delitvam znotraj protikomunističnih krogov pa je večinoma ves čas prevladovalo mnenje, »da pravzaprav večino niti vleče prav vodstvo SLS, bodisi tisto v domovini bodisi v Londonu, ter da je to vodstvo glavni nosilec protirevolucionarnega programa, medtem ko so vsi ostali subjekti zgolj sopotniškega značaja oziroma le izvajalci programa ter uresničevalci zunanjega in oboroženega dela. S tem v neposredni zvezi je tudi interpretacija dogajanja, ki pravi, da je sicer politično vodstvo v ozadju vso stvar sprožilo (odpor proti komunizmu), a si samo ni hotelo umazati rok, ostajalo je v ilegali, medtem ko so morali grenki kelih kolaboracije in kvizlinštva izpiti domobranci in predvsem general Rupnik.«[4] Sčasoma pa si je t. i. Rupnikov krog pod nemškim pokroviteljstvom pridobil tako veliko vojaško in politično moč, da je postala vodilna vloga ilegalnega političnega vodstva Slovenske ljudske stranke vprašljiva.[5] To je postalo za slednje še posebej neprijetno proti koncu vojne, ko se je bilo v prizadevanjih za pomoč zahodnih zaveznikov prisiljeno distancirati od domobranstva in se povezati z Jugoslovansko vojsko v domovini.

Študija obsega dva velika vsebinska sklopa: vojaške in obveščevalne organizacije protikomunističnega tabora.

I. VOJAŠKE ORGANIZACIJE PROTIKOMUNISTIČNEGA TABORA

Mednje smo uvrstili vse tri legije (Slovensko, Sokolsko in Narodno), vaške straže in Prostovoljno protikomunistično milico (MVAC), slovenski del Jugoslovanske vojske v domovini (četnike), Slovensko domobranstvo in Slovensko narodno vojsko, Slovenski narodni varnostni zbor (primorsko domobranstvo), skupine, ki so bile povezane z oboroženimi vojaškimi formacijami protikomunističnega tabora (Rupnikov krog, skupina Franca Glavača, Akademski klub Straža, ljotičevci, Črna roka) in slovensko policijo.

1. Legije

Partizanska vojska pod okriljem OF in pod vodstvom KP ni bila edina ilegalna vojaška organizacija, ki je med drugo svetovno vojno delovala na Slovenskem. Tudi t. i. meščanske stranke so načrtovale odpor proti okupatorjem in v ta namen ustanavljale svoje ilegalne (paravojaške) organizacije. V nasprotju od OF, v okviru katere je KP uspelo združiti različne skupine prebivalstva, ki naj bi začele aktivni odpor že v prvih mesecih po okupaciji, pa se meščanskim strankam ni uspelo poenotiti in so ustanavljale svoje lastne vojaške organizacije, imenovane legije, ki naj bi se v oboroženi boj vključile šele v ugodnem trenutku, ko bi to zahtevali zahodni zavezniki. Delovanje legij je včasih težko ločevati od delovanja vojaških organizacij, ki jih je okupator dovolil ali toleriral, saj so bili njihovi pripadniki večkrat istočasno tudi člani vaških straž oziroma Prostovoljne protikomunistične milice

[4] Mlakar, *Slovensko domobranstvo*, str. 373.
[5] Prav tam, str. 374.

(Milizia volontaria anticomunista – MVAC), po kapitulaciji Italije pa jih je kar nekaj vstopilo v Slovensko domobranstvo. Vse legije so sicer bolj ali manj sodelovale s poveljnikom slovenskega dela Jugoslovanske vojske v domovini (četniki), Karlom Novakom; v njegovem štabu so imele svojega predstavnika, vendar naj bi v njihove vrste prestopil le manjši del legionarjev.[6]

a) Slovenska legija

Slovenska legija je delovala v letih 1941–1943 in je bila ilegalna vojaška organizacija Slovenske ljudske stranke (SLS). Priprave za organiziranje ilegalnih skupin, ki naj bi na pobudo zahodnih sil v primernem trenutku posegle v boj proti okupatorju, so se začele že v prvem mesecu vojne na slovenskih tleh, ob koncu aprila 1941. Vodil jih je Rudolf Smersu, član ožjega vodstva SLS v letih pred drugo svetovno vojno, pomembno vlogo pri organiziranju legije pa je imel tudi Albin Šmajd. Ustanovni sestanek Slovenske legije je bil 29. maja 1941 v prostorih Delavske zbornice na Miklošičevi cesti v Ljubljani. Udeležilo se ga je 12 delegatov, poleg vodilnih politikov SLS tudi predstavniki stanovskih, strokovnih, političnih in kulturnih organizacij ali skupin, ki so delovale pod njenim okriljem (mladinska Jugoslovanska radikalna zajednica – JRZ, Zveza združenih delavcev, Zveza fantovskih odsekov, Kmečka zveza, Delavska zbornica, Katoliška akcija ipd.). Sprejeli so glavne programske točke, in sicer zbiranje orožja, sistematične priprave na oboroženi odpor proti okupatorju, ki bi ob ugodnem trenutku omogočil podporo zavezniški vojski, zasedbo slovenskega ozemlja, pomoč slovenski narodni oblasti pri vzpostavljanju reda in miru, zbiranje vojaških informacij za zavezniško vojsko oziroma organiziranje obveščevalne službe, ki bi pomagala zahodnim zaveznikom, širjenje zavezniške propagande. Vodja legije je postal njen ustanovitelj Rudolf Smersu, član ožjega vodstva SLS že od leta 1933, delo legije pa je usklajeval desetčlanski odbor. Načeloval mu je Rudolf Smersu, ki je vodil tudi organizacijski referat. Pri vodenju in organiziranju legije so sodelovali tudi drugi pomembnejši politiki SLS iz predvojne dobe in zastopniki njenih na ustanovni sestanek vabljenih organizacij. Albin Šmajd je vodil obveščevalni referat, Jože Sodja referat za propagando, Andrej Križman naj bi pomagal kot politični svetovalec, za blagajniško delo in arhiv je bil odgovoren Viktor Češnovar, ožje vojaške in tehnične zadeve pa so poverili nekdanjemu častniku kraljeve jugoslovanske vojske Ernestu Peterlinu.[7]

Takoj po ustanovitvi je vodstvo Slovenske legije na podeželje poslalo svoje kurirje (med najaktivnejšimi so bili duhovniki France Malovrh, Anton Duhovnik in Henrik Goričan ter nekdanji uradnik Okrožnega urada za zavarovanje delavcev v Ljubljani Milko Pirih), da so zbirali orožje in novačili za vojsko sposobne fante, ki jih je bilo treba izuriti in vključiti v oddelke Slovenske legije, poleg tega pa so

---

6 Sirc, *Med Hitlerjem in Titom*, str. 98; *ES 7*, Narodna legija, str. 304, *ES 11*, Slovenska legija, str. 410, *ES 12*, Sokolska legija, str. 144.

7 *ES 11*, Slovenska legija, str. 410; Škerl, Prispevki k zgodovini razvoja nasprotnikov OF, str. 85–87; Griesser Pečar, *Razdvojeni narod*, str. 203.

iskali informacije o delovanju okupatorjev in komunistov. Osnovna organizacijska enota Slovenske legije je bila trojka, ki je imela nalogo zbirati orožje in pridobiti nove pripadnike, delovala pa naj bi v vsaki, tudi najbolj odročni vasi. Trojke so se povezovale v roje, roji v desetine (ali desetke), te pa v občine. Sčasoma se je način organizacije nekoliko spremenil: trojka je bila še vedno najmanjša enota, tri trojke so sestavljale desetko, ki ji je poveljeval desetar, več desetk je sestavljalo vod z vodnikom na čelu, vodi pa so se združevali v čete.

Po prvotni zamisli naj bi bila Slovenska legija ozemeljsko razčlenjena na več območij (Ljubljansko pokrajino, Gorenjsko s Koroško, Štajersko, Prekmurje, Primorje z Istro ter s Slovenci poseljene dele Hrvaške in Srbije), območja naj bi bila razdeljena na okraje, okraji na občine, večja mesta pa naj bi bila organizirana posebej. Ljubljanska pokrajina je bila podrejena neposredno vrhovnemu poveljstvu Slovenske legije, druga območja pa naj bi imela lastna območna poveljstva, ki bi bila prav tako podrejena vrhovnemu poveljstvu. Vendar je bila Slovenska legija dejansko organizirana samo v Ljubljanski pokrajini, saj drugod zanjo ni bilo primernih razmer – na Gorenjskem in Primorskem naj bi se podobna dejavnost izvajala šele po ustanovitvi Slovenskega domobranstva, na Štajerskem pa naj bi bilo to zaradi zatrtja slovenskega javnega življenja povsem nemogoče; tam je delovala le nekakšna četniška skupina pod vodstvom Jožeta Melaherja, ki pa je upošteval tako smernice SLS in Slovenske legije iz Ljubljane kot vojaška povelja in navodila Draže Mihailovića.

Prvi enoti Slovenske legije, ti sta bili tudi med najmočnejšimi, sta nastali v Rovtah in Šentjoštu nad Horjulom, kmalu pa so sledile še druge, na Notranjskem, Dolenjskem in v okolici Ljubljane.[8]

Vsak nov član je moral ob vstopu v legijo priseči: »*Jaz N. N. prisegam pri Vsemogočnem Bogu, da bom od danes dalje zvest član Slovenske legije, katere namen mi je znan, da se bom boril in delal po svojih močeh v njenem okviru in po njenem programu za svobodo in samostojnost slovenskega naroda, da bom navodila, naročila in povelja vedno točno izvrševal, da ne bom nikoli izdal njenih tajnosti, njenega obstoja, njenega dela in njenih članov. Zavedam se, da me čaka božja kazen in maščevanje naroda, če bi to prisego prelomil. Tako mi Bog pomagaj.*«[9]

V zvezi s prisego bi poudarili nekaj značilnosti. Zanimivo je, da v tem besedilu ni omenjena Jugoslavija, kar daje slutiti, da je takoj po okupaciji prevladalo mnenje tistih politikov SLS, ki v načrtu niso imeli obnove jugoslovanske države, ampak so v prihodnosti Slovenijo videli kot samostojno državo. Vsekakor pa je obnova Jugoslavije postala eden od osrednjih ciljev vodstva SLS pozneje, »ko so na politiko v domovini začeli intenzivneje pritiskati njihovi zastopniki v Londonu«.[10] Iz prisege je razvidno, da naj bi legija delovala v strogi tajnosti.[11] Rudolf Smersu naj bi

[8] Griesser Pečar, *Razdvojeni narod*, str. 203–204.

[9] Saje, *Belogardizem*, str. 147. Prisega s tem besedilom je objavljena tudi v Griesser Pečar, *Razdvojeni narod*, str. 209, in Škerl, Prispevki k zgodovini razvoja nasprotnikov OF, str. 87.

[10] Škerl, Prispevki k zgodovini razvoja nasprotnikov OF, str. 88.

[11] Griesser Pečar, *Razdvojeni narod*, str. 203–204.

pozneje povedal: »Hoteli smo, da se stvar ne izve v javnosti, in celo dobro poučeni ljudje niso vedeli o Slovenski legiji več, kot da obstaja in da dela.«[12] France Škerl je menil, da je bila »ilegala Slovenske legije« glede na okoliščine, v katerih je nastala (»razočaranje nad Italijani in strah za odmik ljudskih množic«), vsaj v tistem času »mišljena iskreno in resno«, čeprav je bila njena borbena vrednost takrat zanemarljiva in za okupatorja ni predstavljala nobene nevarnosti.[13]

V začetku je bilo vse delo legije usmerjeno le na »pripravo za upor ob ugodnem trenutku, ki naj bi nastopil ob invaziji zahodnih zaveznikov«, za katero pa v letu 1941 ni bilo nobenih možnosti. Zato se je legija usmerila v obveščevalno delo. Zbiranje podatkov in informacij, sprva o okupatorju, pozneje pa predvsem o sodelavcih OF, je vedno zavzemalo znaten del njene dejavnosti.[14] Vzporedno z obveščevalnim delom je potekala tudi propagandna dejavnost proti OF, komunizmu in partizanstvu, sprva v obliki ustne propagande (tudi s pomočjo Katoliške cerkve), novembra 1941 pa je začela Slovenska legija izdajati tudi svoje glasilo, list Svobodna Slovenija, ki ga je vse do konca vojne izdajal in urejal Miloš Stare,[15] tudi že pred vojno uveljavljen politik SLS.[16]

Sčasoma se je okrepila tudi vojaška organiziranost legije. Podatki o njeni številnosti se sicer glede na posamezne avtorje in vire precej razlikujejo;[17] v prispevku Borisa Mlakarja v Enciklopediji Slovenije lahko na primer preberemo, da je imela Slovenska legija ob koncu leta 1941 5000 članov, pozneje pa 8000. Medtem ko se je legija sprva največ ukvarjala s pridobivanjem obveščevalnih podatkov, ki jih je njeno vodstvo pošiljalo Britancem in jugoslovanski begunski vladi v London, se je pozneje zaradi naraščajočega strahu pred partizani vedno bolj posvečala boju proti svojemu ideološkemu nasprotniku. Tako je poleti 1942 imela pomembno vlogo pri organiziranju vaških straž, veliko število njenih članov pa se je tudi aktivno vključilo v njihove vrste. Rudolf Smersu je Slovensko legijo vodil do jeseni 1943.[18]

Po kapitulaciji Italije in porazu vaških straž na Turjaku je bila Slovenska legija preurejena. Vojaško poveljstvo je prevzel Mirko Bitenc, organizacijski odbor pa so sestavljali člani dotedanjega vodstva (Rudolf Smersu, Albin Šmajd, Jože Sodja, Slavko Češnovar, Andrej Križman). Bitenc je legijo vodil po pravilih jugoslovanske vojske, kot član ožjega vodstva SLS (od novembra 1943) pa je imel tudi več pristojnosti od prejšnjega poveljnika legije. Tako Bitenc kot člani organizacijskega odbora so vzdrževali stike s tistimi domobranskimi oficirji, ki so bili prej komandirji

12 Prav tam.
13 Prav tam.
14 Škerl, Prispevki k zgodovini razvoja nasprotnikov OF, str. 90.
15 Tako Miloš Stare kot prej omenjeni Rudolf Smersu sta bila med vojno člana ožjega vodstva SLS. Oba sta podrobno predstavljena v biografijah, objavljenih v knjigi Dr. Albin Šmajd, dnevnik in dosje 1941–1946, v kateri je predstavljena velika večina oseb, ki se pojavljajo v tej študiji; biografije manjšega števila oseb so objavljene v knjigi Dr. Albin Šmajd, Slovenska ljudska stranka – povezave in nasprotja 1918–1946.
16 *ES 11*, Slovenska legija, str. 410.
17 Več o tem v Griesser Pečar, *Razdvojeni narod*, str. 204–205
18 *ES 11*, Slovenska legija, str. 410.

vaških straž, pa tudi s prosvetnimi delavci s podeželja in študenti – člani Slovenske legije, ki so bili dejavni v vaških stražah. Od konca septembra 1943 do novega leta 1944 se je večina vaških stražarjev vključila v domobranstvo. Čeprav Rupnik ni odobraval vpliva Slovenske legije v domobranskih enotah, je vodstvo Slovenske legije svojim članom ukazalo, naj se vključijo v domobransko vojsko. Nekateri njeni člani pa so kljub temu nadaljevali delo v ilegali. V letu 1944 je gestapu uspelo (delno tudi ob pomoči izdaje) odkriti tajno delujoče člane Slovenske legije; več so jih aretirali in zaprli, med njimi tudi nekaj njenih vodilnih osebnosti, kot na primer Albina Šmajda, Jožeta Sodjo in Antona Duhovnika. Pred koncem vojne se je preostanek legije vključil v Slovensko narodno vojsko.[19]

Dekliška ali ženska legija[20]

Kot posebno propagandno obveščevalno sekcijo je Slovenska legija ustanovila Dekliško legijo. Njen namen je bil povezati dekleta katoliškega tabora v organizirano borbo proti OF. Naloge Dekliške legije so bile: pridobivanje zanesljivih moških za vključitev v Slovensko legijo, širjenje propagandne literature za Slovensko legijo in proti OF med katoliško žensko mladino, sodelovanje pri obveščevalnem delu Slovenske legije (zbiranje podatkov o pripadnikih OF in njihovem delovanju, o delu drugih političnih skupin in o okupatorju, zlasti o njegovih političnih akcijah). Z vključevanjem v Dekliško legijo sta vodstvi SLS in Slovenske legije želeli žensko populacijo odtegniti vplivu članov Glavačeve skupine in Straže, ki so si tudi prizadevali pritegniti katoliška dekleta in ženske. Članice legije so morale pripadati katoliškemu političnemu taboru in biti stare od 17 do 30 let. Vsega skupaj je bilo vanjo včlanjenih okrog 200 žensk, največ je bilo nameščenk, nekaj kmečkih žensk in zelo malo dijakinj in študentk. Dekliška legija je delovala le v Ljubljani, poskus njene ustanovitve v Trstu ni uspel.[21]

b) Sokolska legija

Vodja Slovenske legije Rudolf Smersu, ki z njenim širjenjem ni bil povsem zadovoljen (precejšen del prebivalstva naj bi se raje odločal za OF in partizanstvo), si je sicer prizadeval, da bi se v Slovensko legijo vključevali tudi liberalno misleči, v katerih je videl »naravne« zaveznike proti komunizmu, a brezuspešno. Liberalni voditelj Albert Kramer naj bi bil tej pobudi sicer naklonjen, vendar pa so se najbolj levo usmerjeni člani Sokola vključili v OF, nekateri, predvsem tisti, ki so pribežali iz Štajerske, pa so hoteli ustanoviti svojo legijo, ki bi bila enakovredna katoliški Slovenski legiji. Po dolgih in ostrih razpravah so se liberalni krogi avgusta 1941 odločili ustanoviti samostojno ilegalno vojaško organizacijo z nazivom Sokolska legija, med drugim tudi zato, da bi preprečili vključevanje levo usmerjenih sokolov v OF

[19] Griesser Pečar, *Razdvojeni narod*, str. 211–212.
[20] Pojavlja se tudi poimenovanje Slovenska ženska legija.
[21] SI AS 1931, RSNZ SRS, OMS, ZA503-9, Dekliška legija; Dornik Šubelj, Vloga žensk, str. 166–167.

in morda dosegli ponovno pritegnitev tistih, ki so k OF že pristopili.[22] Da ne bi odvrnili tistih, ki so simpatizirali z OF, proti njej sprva niso odkrito nastopili. Tako je njihovo glasilo Naprej zastava slave v svoji drugi številki novembra 1941 zapisalo: »*Ne nameravamo se boriti proti nobeni protiosno usmerjeni osvobodilni akciji. V vsaki taki akciji, ki se danes še samostojno razvija, vidimo zdrav pojav in enega sestavnih delov bodoče skupne akcije.*«[23] Odnos do OF pa se je spremenil decembra 1941, ko je prišlo do dokončnega razkola med Dražo Mihailovićem in partizansko vojsko. Ob koncu leta 1941 ali v začetku leta 1942 se je namreč Sokolski vojni svet s »posebno poslanico priključil gibanju Draže Mihailovića«.[24]

Kar se organizacije tiče, je bilo načrtovano, da bo vsaka sokolska župa organizirala svoj ilegalni odred, vendar se je tej legiji uspelo uveljaviti predvsem v Ljubljani in deloma na Notranjskem, pozneje pa je v neki meri segla tudi na Primorsko. Leta 1942 je Sokolska legija v Ljubljani štela 20 čet;[25] podatki o številu njenih pripadnikov se sicer v različnih virih kar precej razlikujejo, vsekakor pa je štela manj kot 1000 članov in je bila veliko manjša od Slovenske legije.[26]

Tudi člani Sokolske legije so morali ob vstopu dati prisego: »*Jaz (N. N.) prisegam pred vsem, kar mi je najsvetejše, da bom sodeloval v osvobodilni akciji SVS* [Sokolski vojni svet]*, da se bom za osvoboditev vseh slovenskih krajev in vstajenje velike Jugoslavije hrabro in neustrašno boril, da bom molčal o vsem, kar mi bo o organizaciji znano, in nikoli nikomur ničesar izdal ter da bom zapovedi vseh mojih vojno sokolskih predpostavljenih brez prigovora točno in vestno izvrševal. Tako mi Bog pomagaj. Zdravo.*«[27] Za razliko od prisege Slovenske legije, ki govori o svobodi in samostojnosti slovenskega naroda, vsebuje prisega liberalne legije osvoboditev slovenskih krajev v okviru Velike Jugoslavije, kar je bilo skladno s politično usmeritvijo Jugoslovanske nacionalne stranke (JNS), ki se je vedno zavzemala za centralistično Jugoslavijo.[28]

Sokolska legija pa se od Slovenske legije ni razlikovala le po prisegi. Po besedah Rudolfa Smersuja je bila Slovenska legija ne le vojaška, ampak tudi politična organizacija, saj njeno vodstvo ni vodilo le vojaških zadev, ampak je sprejemalo tudi politične odločitve.[29] Sokolska legija pa je bila večinoma zgolj vojaška terenska organizacija. Komandant štaba Etbin Bežek, njegov namestnik (Rudolf Marinčič)

---

22 Griesser Pečar, *Razdvojeni narod*, str. 205; Škerl, Prispevki k zgodovini razvoja nasprotnikov OF, str. 137–138.

23 Škerl, Prispevki k zgodovini razvoja nasprotnikov OF, str. 142.

24 Prav tam, str. 142–143.

25 *ES 12*, Sokolska legija, str. 144.

26 Boris Mlakar navaja 900 članov (*ES 12*, Sokolska legija, str. 144), Stane Kos 600–800 članov (Kos, *Stalinistična revolucija na Slovenskem 1941–1945*, I. del, str. 106), Rudolf Smersu pa samo 300 članov (Griesser Pečar, *Razdvojeni narod*, str. 205).

27 Griesser Pečar, *Razdvojeni narod*, str. 209.

28 Prav tam.

29 Ob tem je treba opozoriti, da sta bila v vodstvu legije vsaj dva člana ožjega političnega vodstva SLS, Smersu in Šmajd, ki sta svojo dejavnost verjetno usklajevala z drugimi vodilnimi politiki SLS, ki so ostajali v ozadju.

in poveljniki enot (Pavle Vošnar, Karol Verk, Edvard Antosiewicz itd.) so bili le vojaški voditelji, medtem ko je idejno in politično vodstvo legije predstavljal Sokolski vojni svet, ki so ga ustanovili voditelji slovenskih liberalnih strank, Jugoslovanske nacionalne stranke (JNS) in Mladine (Omladine) JNS; usmerjal je politično delo sokolskih organizacij, odločal o vseh nevojaških zadevah, zbiral pripadnike za bodočo jugoslovansko vojsko, vodil propagando ter usmerjal in nadziral delovanje legije. Vodil ga je Ladislav Bevc, člani so bili še Rudolf Žitnik, Boris Mihalič, Karol Verk in še nekaj drugih iz političnih krogov JNS, vojaška zastopnika legije v svetu pa sta bila le Etbin Bežek in Pavel Vošnar. V okviru legije sta delovali propagandna sekcija (izdajala je letake in glasila Klic z Gospe Svete, Naprej zastava Slave, Glasnik, Legionar, Novice) in obveščevalna sekcija.[30]

Kot del Mihailovićevega gibanja se je Sokolska legija v celoti podredila poveljstvu Mihailovićevega zastopnika v Sloveniji Karla Novaka, njeni pripadniki pa so se odzivali na vse Novakove mobilizacijske pozive v četniško vojsko; najbolj množično so se vključevali poleti 1942 na Dolenjskem v t. i. Centralni četniški odred.

Po porazu slovenske četniške vojske pri Grčaricah in posledični usmrtitvi zajetih četnikov jeseni 1943 si Sokolska legija v vojaškem smislu ni več opomogla, še naprej pa sta delovali propagandna in obveščevalna sekcija. Nekateri pripadniki legije so se vključili v Slovensko domobranstvo, čeprav jih njihovo vodstvo k temu ni izrecno pozivalo. Med drugim si je legija prizadevala pridobiti pomembno vlogo tudi v primorskem domobranstvu. Leta 1944 so njeni pripadniki sodelovali v liberalno usmerjeni Državni obveščevalni službi (DOS),[31] zaradi česar je marsikaterega od njih aretiral gestapo.[32]

c) Pobratim in Narodna legija

Organizacija ***Pobratim*** je bila ustanovljena 1. junija 1941. Imela je značaj reda, svojo prisego, himno, zastavo in grb, dva časopisa in obveščevalno službo. Zavzemala se je za osvoboditev vsega slovenskega in jugoslovanskega ozemlja, za slovenske nacionalne koristi v okviru Velike Jugoslavije, za enotnost slovanskih narodov in ohranitev človeškega dostojanstva. Njenemu nastanku sta botrovala Anton (Tone) Krošl (Krošelj), katoliško usmerjen profesor zgodovine, v mladosti dejaven član Krekove mladine in simpatizer križarskega gibanja, ter Milan Bano, liberalni pravnik in politik, v času italijanske okupacije uradnik pri Visokem komisariatu za Ljubljansko pokrajino. Pobratimu so se pridružili tisti katoliški in liberalni predstavniki nekomunistične strani, ki niso hoteli pripadati nobeni politični stranki. Člani organizacije so se imenovali pobratimi, med njegovim članstvom pa so bile tudi ženske – »pobratime«.[33] Oblikovali so Zakon »pobratimstva«, ki je stopil v veljavo 1. decembra 1941. Za prekršitev zakona ali izstop iz reda je bila zagrožena

[30] *ES 12*, Sokolska legija, str. 144; Griesser Pečar, *Razdvojeni narod*, str. 206; Škerl, Prispevki k zgodovini razvoja nasprotnikov OF, str. 140–141.

[31] Predstavljena bo v poglavju o obveščevalnih službah.

[32] *ES 12*, Sokolska legija, str. 144.

[33] Ženske so se včlanjevale tudi v poznejšo Narodno legijo.

smrtna kazen. Pobratim je imel poskusne in redne člane, ki so morali priseči, da bodo življenje posvetili redu. Osnovna enota reda je bilo drevo, ki je imelo deblo in veje, več dreves pa je sestavljalo gaj. Po nekaterih ocenah je imel 100, po drugih pa le 50 članov. Imel je tudi svojo obveščevalno službo, izdajal je tajne biltene in dva tajna časopisa, Vir in mladinsko glasilo Pobratim.[34] Organizacija Pobratim se je povezala z gibanjem Draže Mihailovića, Anton Krošl pa je postal član štaba Karla Novaka, poveljnika slovenskega dela Jugoslovanske vojske v domovini.[35]

Leta 1943 se je Pobratim razširil s posamezniki in skupinami, ki so delili njegove osnovne ideje, in se preimenoval v ***Narodno legijo***. Narodna legija je bila vojaška organizacija t. i. politične sredine (ali nadstrankarska); vanjo so se včlanile osebe različnih političnih prepričanj (pripadniki liberalnih strank, dela katoliške sredine, ki niso hotele sodelovati v medstrankarskih bojih). Vključevala je nekaj voditeljev in privržencev različnih liberalnih strank, Stare in Nove pravde Črtomirja Nagodeta ter del katoliške sredine, v katerem je bilo več izobražencev in častnikov. Pozneje sta se ji pridružila dva vidna predstavnika katoliškega tabora, Andrej Gosar in Jakob Šolar. Med njenimi vodilnimi člani naj bi bili Anton Krošl, Dušan Pleničar, Stanko Dimnik, Valentin Benedik, Lado Ločniškar, Milan Bano in drugi. Podpirala je Jugoslovansko vojsko v domovini pod vodstvom Draže Mihailovića in imela svojega predstavnika v štabu Karla Novaka. Delovala je predvsem na propagandnem in obveščevalnem področju. Številčno je bila ta legija najšibkejša, bila pa naj bi najbolj disciplinirana in njeni člani najbolj aktivni. Po kapitulaciji Italije septembra 1943 se je manjši del njenih članov vključil v OF, ostali del legije pa je nadaljeval obveščevalno delo; na njeni obveščevalni strukturi je zrasla Državna obveščevalna služba (DOS), v kateri so člani Narodne legije odigrali pomembno vlogo.[36]

2. Vaške straže in Prostovoljna protikomunistična milica

Spomladi 1942 je nestrpnost med podporniki OF in njenimi nasprotniki naraščala tako v Ljubljani kot na podeželju. Podpora kmečkega prebivalstva partizanom je v tem času upadala zaradi pojavov revolucionarnega nasilja, naraščajočih zahtev partizanske vojske do domačinov, italijanskih represalij, ki so sledile partizanskim akcijam, določen vpliv pa je imela tudi prisotnost protikomunistično usmerjene Slovenske legije in njene podpornice – SLS. Primeri aktivnega odpora proti partizanom so se najprej pojavili v nekaterih krajih na Notranjskem; prvi poskus na Taboru v Loškem potoku je bil sicer neuspešen, sredi julija 1942 pa so se prebivalci Šentjošta nad Horjulom že uspešno ubranili. Konec julija je nastala t. i. vaška straža v Begunjah pri Cerknici, potem pa se je število straž hitro povečevalo. Septembra

[34] *ES 9*, Pobratim, str. 3; Griesser Pečar, *Razdvojeni narod*, str. 206–207; SI AS 1931, RSNZ SRS, Ostanki meščanskih strank, ZA 502-4 Narodna legija, Zakon »Pobratimstva«.

[35] *ES 9*, Pobratim, str. 3.

[36] Griesser Pečar, *Razdvojeni narod*, str. 206–207; SI AS 1931, RSNZ SRS, Ostanki meščanskih strank, ZA 502-4, Narodna legija, Osebne strukture Narodne legije in njene obveščevalne službe; ZA 505-5 Legije – analize. Glej tudi biografiji Milana Bana in Antona Krošla, objavljeni v Dr. Albin Šmajd, dnevnik in dosje 1941–1946, str. 664 in 805–806.

jih je bilo že približno 60, decembra naj bi vaške straže štele že okrog 4500 mož, poleti 1943, na vrhuncu svoje moči, pa je delovalo 107 straž s 6200 pripadniki.

Vaška straža v Šentjoštu

Vaška straža je bila navadno sestavljena iz prebivalcev enega kraja, njena naloga pa je bila varovati domačo vas in njeno ožjo okolico. Krajevna posadka vaške straže je sicer odhajala na občasne »akcije«, a se je praviloma vedno vračala v domačo utrjeno postojanko; nekateri vaški stražarji so podnevi opravljali kmečka dela, ponoči pa stražili naselje. Vojaške aktivnosti so vaške straže izvajale že med italijansko ofenzivo poleti 1942, pozneje pa jim je uspevalo omejevati partizansko dejavnost predvsem v okolici Ljubljane in na Notranjskem. Na Dolenjskem so imele sprva sicer nekaj uspehov, potem pa je partizanskim enotam uspelo uničiti nekatere njihove postojanke pod Gorjanci in v Suhi krajini, drugje pa so jih prisilile k umiku. Vaške straže so sprva sicer nastajale spontano, kot samoobramba proti partizanskemu nasilju, pozneje pa so bile vse bolj pod vplivom Slovenske legije in njenega osrednjega vodstva v Ljubljani.

Italijanske oblasti so bile do vaških straž sprva nezaupljive, sčasoma pa so, tudi po posredovanju lokalnih duhovnikov in političnih voditeljev, takšen način boja proti partizanom podprle. V začetku avgusta 1942 jih je general Mario Robotti, poveljnik italijanske vojske v Ljubljanski pokrajini, poimenoval Milizia volontaria

anticomunista (MVAC, slovensko Prostovoljna protikomunistična milica[37]), proti koncu leta pa so ustanovitev te milice potrdile še pristojne oblasti v Rimu. MVAC je bila sestavljena iz pripadnikov vaških straž, vključevala pa je tudi člane do tedaj ilegalnih četniških enot, ki so se kot del MVAC preimenovale v Legijo smrti. V odnosu do italijanskih oblasti MVAC ni imela nobene avtonomije. Njene enote in postojanke so bile podrejene bližnjim poveljstvom italijanskih vojaških enot.[38] Ne le da Italijani vaškim stražam niso dopuščali nikakršne avtonomije, tudi povezovanje krajevnih straž ni bilo dovoljeno, dodeljena jim je bila revna oprema, večinoma zastarelo orožje, težko pehotno orožje le v izjemnih primerih. Poveljevali so jim sicer slovenski častniki in podčastniki, ki so jim bili podeljeni posebni položajni čini, o operativni uporabi njihovih enot v boju proti partizanom pa so odločali italijanski častniki. Postojanke vaških straž so bile podrejene poveljstvom večjih italijanskih enot, za ustanavljanje novih postojank, njihovo oskrbo in nadzor pa sta bila pri poveljstvu 11. armadnega zbora, ki je deloval na območju Ljubljanske pokrajine, in pri štabu divizije Isonzo, pristojna posebna urada oziroma sekciji Prostovoljne protikomunistične milice.

Vaška straža v Šentjoštu v uniformah MVAC

Izmed slovenskih političnih strank je imela nedvomno največji ideološki vpliv na vaške stražarje SLS. Organizacijska dela je večinoma opravljal t. i. odbor vaških straž v Ljubljani, v katerem so sodelovale nekatere vodilne osebnosti SLS;

[37] MVAC so sestavljale enote domačega prebivalstva, ki so se med drugo svetovno vojno na območjih, ki so jih zasedli Italijani, v sodelovanju z okupatorskimi enotami bojevale proti partizanom. Delovale so v Črni gori, Hercegovini, Liki, Dalmaciji in Ljubljanski pokrajini.

[38] *ES 7*, Milizia volontaria anticomunista, str. 144–145, *ES 14*, Vaške straže, str. 153–154.

predsednik je bil Rudolf Smersu, ki je do jeseni 1943 vodil tudi Slovensko legijo, pomembni člani odbora pa so bili še Albin Šmajd, Andrej Križman in Anton Duhovnik. Odborniki so določali vzpostavljanje postojank vaških straž in njihove poveljnike, iskali poti za oskrbo in oborožitev stražarjev, nekateri pa so skrbeli za propagando ter zbirali obveščevalne in druge podatke o razmerah na terenu.

Poveljniki vaških straž so bili večinoma pripadniki Slovenske legije, nekateri pa so bili člani skrajnejših katoliških organizacij – Straže in skupine Franca Glavača –, le nekaj jih je pripadalo Sokolski legiji. Pripadniki Slovenske legije so bili večinoma vojaško neizobraženi, nekaj pa je bilo tudi aktivnih in rezervnih oficirjev nekdanje kraljeve jugoslovanske vojske, ki pa so pretežno izhajali iz Straže in Glavačeve skupine. Nekakšen inštruktor oziroma neformalni poveljnik vaških straž je bil bivši generalštabni podpolkovnik kraljeve jugoslovanske vojske Ernest Peterlin, formalno pa so, kot je bilo že omenjeno, tako Slovenska legija kot vse slovenske protirevolucionarne stranke, ki so se pomladi 1942 povezale v Slovensko zavezo, priznavale vrhovno poveljstvo Draže Mihailovića in poveljniško pristojnost njegovega pooblaščenca v Sloveniji majorja Karla Novaka.[39]

Vaška straža v Grahovem ob novi maši Vinka Šege, julij 1943

Po padcu Mussolinijevega fašističnega režima ob koncu julija 1943 so se slovenske politične stranke, združene v Slovenski zavezi, odločile za preimenovanje vseh protirevolucionarnih vojaških enot v Slovensko narodno vojsko (SNV) pod poveljstvom Ernesta Peterlina. SNV naj bi bila sestavni del kraljeve jugoslovanske vojske. Vključevala naj bi vaške straže (te naj bi bile nekakšne policijske enote, ki bi skrbele za javno varnost), vse legije in tudi četniške oddelke; do vključitve slednjih

[39] Mlakar, Začetki oboroženih oddelkov, str. 657–660.

pa zaradi spora s Karlom Novakom ni prišlo. Prav tako je bilo neuspešno dogovarjanje s partizanskim taborom, ki je v poletnih mesecih tistega leta potekalo tudi med članom OF Lojzetom Udetom in zastopnikom SLS Albinom Šmajdom, znancema iz študentskih let.[40]

Po kapitulaciji Italije 8. septembra 1943 so bile vaške straže tudi formalno razpuščene, njihovi poveljniki pa so prejeli pismo z obvestilom o ustanovitvi SNV in ukaz za odhod na Turjak, kjer je bila tedaj nastanjena majhna posadka vaške straže iz bližnjega Škocjana. Kdo je podpisal ukaz o koncentraciji čet na Turjaku, še vedno ni znano, gotovo pa je temu nasprotoval poveljnik SNV Peterlin, zaradi česar je vse do konca bojev ostal v Ljubljani; laično mnenje politikov je očitno prevladalo nad vojaškim znanjem. 8. septembra je na Turjak prispel stotnik Albin Cerkvenik, namestnik komandanta SNV Ernesta Peterlina, in ukazal umik, a ga tamkaj zbrani poveljniki niso upoštevali, zato je 12. septembra Turjak zapustil. Po njegovem odhodu so pripadniki Akademskega kluba Straža dosegli, da je poveljstvo prevzel njihov član, rezervni poročnik Anton Perne (poveljnik največje, dobrepoljske vaške straže), in ne po činu najvišji častnik, podpolkovnik Josip Dežman. Takrat je bilo na gradu še približno 700 borcev in nekaj civilistov, med njimi 26 duhovnikov in bogoslovcev. Boji za Turjak so trajali od 13. septembra, ko je grad napadla partizanska Tomšičeva brigada, pa do 19. septembra, ko je grad padel.[41] Ujetnike so partizani odvedli v Velike Lašče, nato v Ribnico in Kočevje. Manjšina je bila obsojenih na t. i. kočevskem procesu v oktobru istega leta, večina jih je bila usmrčena brez sodbe v okoliških gozdovih, del pa je bil prisilno mobiliziran v partizane. Izmed nekaj več kot 300 ujetih na Turjaku naj bi jih bilo po nekaterih seznamih ubitih 118, po drugih okrog 200.[42]

O porazu vaških straž na Turjaku se je še veliko razpravljalo in pisalo. Prevladuje mnenje, da do tega ne bi prišlo, če bi prišel na Turjak podpolkovnik Peterlin. Poslušali naj bi ga vsi poveljniki vaških straž, tudi člani kluba Straža, ki se kljub Cerkvenikovim ukazom niso odločili za odhod iz gradu in umik proti Ljubljani, ko je bilo to še mogoče, ampak so bili »nerealistično zagledani v to, da bi zadržali partizanski pohod proti Ljubljani in s tem pokazali Slovencem nekaj velikega«.[43]

3. Jugoslovanska vojska v domovini (četniki)

a) Do kapitulacije Italije

Po kapitulaciji Vojske Kraljevine Jugoslavije 17. aprila 1941 se je skupina jugoslovanskih oficirjev v Srbiji odločila nadaljevati odpor proti nemškemu okupatorju. K skupini je sčasoma pristopilo veliko častnikov, podčastnikov in vojakov premagane jugoslovanske vojske. Vodil jo je generalštabni polkovnik Dragoljub (Draža) Mihailović, njeni pripadniki pa so se po zgledu nekdanjih srbskih borcev

40 Mlakar, Začetki oboroženih oddelkov, str. 682, 684–685.
41 Griesser Pečar, *Razdvojeni narod*, str. 262–278; Grum J., Turjak – razmere pred napadom.
42 Griesser Pečar, *Razdvojeni narod*, str. 436, 445.
43 Kos, *Stalinistična revolucija na Slovenskem 1941–1945*, I., str. 327.

proti Turkom poimenovali četniki. Vzpostavili so stike z jugoslovansko vlado v Londonu in s partizanskim gibanjem. Sprva so četniki in partizani sodelovali v boju proti Nemcem, ob četniškem napadu na od partizanov zasedene Užice novembra 1941 pa je med njimi prišlo do dokončnega preloma.[44] Istega meseca je jugoslovanska vlada v Londonu Mihailovića priznala za edinega legitimnega zastopnika kralja in vlade, decembra ga je razglasila za komandanta vseh oboroženih enot v Jugoslaviji – t. i. Jugoslovanske vojske v domovini – in ga povišala v generala, januarja 1942 pa za vojnega ministra. Zahodni zavezniki so Mihailovićevo vojsko podpirali do leta 1943, po sporazumu Tita s Šubašićem v letu 1944 pa ga je jugoslovanska begunska vlada odstavila z dotedanjega položaja.[45]

Skupinska fotografija domobrancev. Med njimi narednik Franc Peršin (22. 1. 1921, Stožice–8. 5. 1944, Velike Lašče)

Slovenski častniki in podčastniki (bilo jih je okoli 1000), ki so bili ob okupaciji zajeti, so po vrnitvi iz ujetništva izvedeli za Mihailovića in dva izmed njih, polkovnik Jaka Avšič in major Karel Novak, sta ga obiskala v njegovem oporišču na Ravni gori v zahodni Srbiji. Mihailović je Avšiča že zaradi višjega čina imenoval za svojega predstavnika v Sloveniji, Novaka pa za načelnika njegovega štaba. Po Avšičevi opredelitvi za OF ga je nadomestil Novak, ki pa je imel z organiziranjem Jugoslovanske vojske v domovini za Slovenijo (ljudje so jih imenovali četniki ali pa plava garda,[46] v začetku ponekod tudi črna garda, da so jih razlikovali od t. i. bele

[44] Griesser Pečar, *Razdvojeni narod*, str. 214–216.
[45] Antič, *Veliki svetovni biografski leksikon*, str. 732.
[46] Vojaške uniforme kraljeve jugoslovanske vojske, ki so jih v začetku vojne nosili tudi četniki, so imele modrikast odtenek, zato so jih včasih poimenovali modra garda ali s kratico MO-GA.

garde) nemalo težav: slovenske protikomunistične stranke so sicer priznavale jugoslovanskega kralja, Mihailovića kot vrhovnega vojaškega poveljnika in Novaka kot njegovega zastopnika v Sloveniji, vendar pa se je najvplivnejša, Slovenska ljudska stranka, ki je imela tudi največ pristašev, zavzemala za federalno urejeno Jugoslavijo, medtem ko naj bi Mihailović vse do januarja 1944 zagovarjal centralistično usmeritev. Poleg tega v Jugoslovanski vojski (ki je bila pod močnim srbskim vplivom) izšolani častniki niso znali ravnati s katoliško vzgojenimi kmečkimi fanti, ki niso poznali vojaške discipline in reda, pa tudi Novak osebnostno ni bil primeren za voditelja ilegalne organizacije prostovoljcev – z diktatorskim in samovoljnim obnašanjem je spodkopaval že tako šibko avtoriteto oficirjev, ni se mogel sprijazniti z dejstvom, da so mu slovenski protikomunistični politični voditelji priznavali le vojaško poveljstvo, nikakor pa ne političnega vodstva, družil se je z ljudmi dvomljivega slovesa, na odpor pa je naletelo tudi dejstvo, da se je v mnogočem dovolil voditi ženski – prijateljici in poznejši zakonski partnerici Jovanki Krištof.

Zaradi vsega naštetega so bili četniki v Sloveniji vse do konca vojne maloštevilni. Prvi četniški oddelek je Novaku uspelo oblikovati razmeroma pozno: čeprav si je svojo oboroženo enoto prizadeval ustanoviti že od konca leta 1941, mu to brez podpore katoliško usmerjenega slovenskega protirevolucionarnega vodstva ni uspelo. Šele pomladi 1942, po ustanovitvi Slovenske zaveze, ki so jo sestavljali predstavniki vseh slovenskih protikomunističnih strank, je vodstvo Slovenske ljudske stranke (SLS), ki je bilo tesno povezano z največjo protikomunistično ilegalno vojaško organizacijo Slovensko legijo, vsaj posredno priznalo Mihailovićevo poveljstvo. Šele takrat je Novak lahko začel izvajati mobilizacijo v svojo enoto, a se je kljub temu na Sv. Urhu nad Dobrunjami pri Ljubljani maja 1942 sprva zbralo le 17 borcev. Enota, ki naj bi predstavljala prvi odred Jugoslovanske vojske v domovini na slovenskem ozemlju, se je pod vodstvom Milana Kranjca napotila proti Dolenjski, kjer naj bi se okrepila z novimi privrženci in opremo. Utaborila se je v vasi Šentjošt, blizu Stopič pri Novem mestu, priliva prostovoljcev pa ni bilo; da bi se izognila oboroženim spopadom s številčno močnejšimi partizani, se je lažno izdajala za partizanski štajerski bataljon, ki je sčasoma zbral okrog 100 mož, kaj več pa zaradi partizanskega vpliva ali pritiska na domače prebivalstvo ni bilo mogoče. Zato je Novak tamkajšnjemu četniškemu vodstvu dovolil sodelovati z italijanskimi okupatorskimi oblastmi v Novem mestu in julija 1942 je bil s pomočjo novomeškega kaplana Nandeta Babnika dosežen dogovor z Italijani o vojaški pomoči, preskrbi in oskrbovanju ranjencev. S tem je dolenjska enota Novakove vojske izgubila svoj četniški značaj – preimenovala se je v Legijo smrti, ki je postala del Prostovoljne protikomunistične milice (MVAC) in se začela z okupatorsko podporo odkrito boriti proti partizanom. Sredi septembra 1942 so nastali trije bataljoni: prvi je imel sedež v Rovtah (Vrhnika) in mu je poveljeval Pavel Vošnar, drugi in tretji bataljon sta skušala obvladovati območje Gorjancev – drugi je deloval na severu in mu je poveljeval stotnik Milan Kranjc, tretji je bil na jugovzhodu, poveljeval pa mu je

Dobrivoje Vasiljević. Štab legije je bil v Stopičah pri Novem mestu, načeloval pa mu je Janko Debeljak.

Janko Debeljak s črno kučmo sredi svoje čete pred cerkvijo v Stopičah, oktober 1942

Pozimi 1942/1943 je Novak v pričakovanju prelomnih dogodkov (kapitulacije Italije in izkrcanja zahodnih zaveznikov na Jadranu) na zahtevo Mihailovića ponovno poskusil obuditi četništvo v Sloveniji. Februarja 1943 je začel organizirati novo jedro ilegalne četniške vojske v Polhograjskih dolomitih, od koder je želel prodreti tudi v druge slovenske pokrajine. Ustanovil je tri majhne četniške odrede (vsi skupaj so šteli okoli 500 mož), Gorenjskega, Notranjskega in Primorskega (pozneje se je preimenoval v Soški odred), nekdanji Dolenjski odred pa se je preoblikoval v Centralni četniški odred; najprej mu je poveljeval Milan Kranjc, prej poveljnik lažnega »štajerskega bataljona«, potem pa Borut Koprivica. Slednji se je napotil proti Dolenjski, kjer je nameraval pridobiti nove borce, a pravega uspeha ponovno ni bilo, tudi zaradi številnih sporov tako s politiki katoliškega tabora, ki so razpolagali z najštevilnejšimi oboroženimi protirevolucionarnimi enotami, kot s tistimi iz vrst liberalcev, ki so Novaka kot Mihailovićevega predstavnika sicer priznavali za vojaškega poveljnika v Sloveniji, njegovi zahtevi po prevzemu političnega vodstva pa nikakor niso hoteli ustreči. Junija 1943 je Novak svojevoljno ukazal prestop nekaterih vaških straž na Dolenjskem v ilegalne, četniške enote, česar pa večina njihovih poveljnikov, ki so izhajali predvsem iz vrst Slovenske legije, ni želela storiti. Tako je bil Novak proti koncu julija 1943 prisiljen skleniti sporazum s Slovensko zavezo in sprejeti nadzorstvo ilegalnega Vojnega sveta vaških straž, ki so ga sestavljali polkovnik Vladimir Vauhnik ter podpolkovnika Ivan Prezelj in Ernest Peterlin, obljubljenega priliva iz vrst vaških stražarjev pa kljub temu ni bilo.

Osamljeni Novak, ki je svojo vojsko lahko rekrutiral le še iz prebivalcev, ki niso bili vključeni v druge vojaške formacije, je poleti 1943 pristopil k taktičnemu sodelovanju z italijanskimi oblastmi, natančneje z generalom Gastonom Gambaro, ki je želel pred kapitulacijo Italije po Novaku vzpostaviti stik z zahodnimi zavezniki.

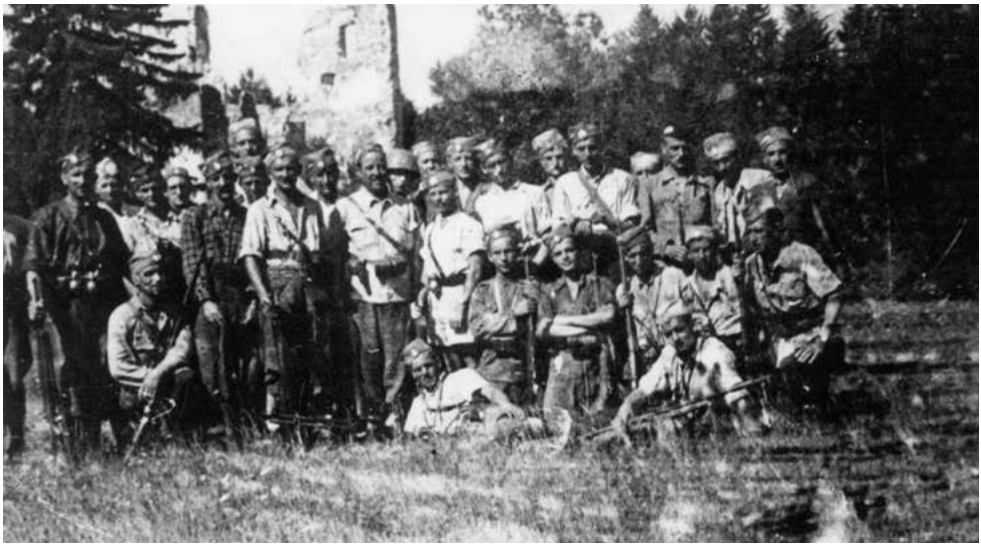

Slovenski četniki poleti 1943

Glede na to, da Novak ni dobil okrepitve s člani Slovenske legije in vaških straž, je zaprosil za pomoč četnike v Gorskem kotarju (Liški odred); ti so mu obljubili 200–300 borcev. Pričakal naj bi jih Centralni četniški odred (štel je okrog 200 mož), ki se je zato premaknil v Grčarice (Novak sam je ostal v Ljubljani). Od tam naj bi se vsi skupaj napotili proti obali Jadranskega morja, kjer naj bi po tedanjih predvidevanjih prišlo do anglo-ameriškega izkrcanja. To izkrcanje so pričakovali tudi partizani, ki so prav zaradi tega združili svoje vojaške enote na območju zahodne Dolenjske, med Krimom in Kočevskim rogom, česar pa četniška obveščevalna služba ni odkrila. Partizanska vojska je 8. septembra obkolila Grčarice in tam zbrani slovenski četniki, ki so zaman pričakovali pomoč (četniki iz Like zaradi tamkajšnjih bojev niso prispeli), so se dva dni pozneje predali. Večino od 171 zajetih četnikov so ustrelili brez sodnega procesa, 12 vodilnih pa so na t. i. kočevskem procesu obsodili na smrt.

Novak je za poraz okrivil Slovensko zavezo, sektaško ravnanje posameznih politikov in poveljnikov ter dejstvo, da je bil slovenski del Jugoslovanske vojske v domovini sestavljen iz treh legij, ki niso zmogle tvoriti enotne vojaške organizacije. Nato se je umaknil v Italijo, kjer ga je Mihailović postavil za svojega delegata.[47]

[47] *ES 6*, Legija smrti, str. 118; *ES 13*, Štajerski bataljon, str. 133; Griesser Pečar, *Razdvojeni narod*, str. 214–238; Mlakar, Začetki oboroženih oddelkov, str. 660–661; Grum, Padec Grčaric.

b) Po kapitulaciji Italije

Po porazu v Grčaricah slovenskega dela Jugoslovanske vojske v domovini tako rekoč ni bilo več. Nove četniške enote so večinoma začele nastajati šele v spomladanskih mesecih naslednjega leta, poveljstvo nad njimi pa je prevzel bivši Novakov namestnik Ivan Prezelj - Andrej, ki ga je Mihailović imenoval za generala. Toda Prezelj je bil nekaj časa »general brez čet«, saj se je protikomunistični tabor posvečal predvsem organiziranju domobranstva. Sploh je četniška vojska po kapitulaciji Italije ostala maloštevilna, tudi zato, ker so se borci nekdanjega Ljubljanskega odreda večinoma vključili v Slovensko domobranstvo.

Na Primorskem je skušal četništvo organizirati Karel Novak, ki je v začetku leta 1944 prišel v Trst in se povezal s četniškim vojvodo Dobroslavom Jevđevićem. Organiziranju četništva na Primorskem pa je nasprotoval polkovnik Anton Kokalj, ki je na tem območju ustanavljal domobranstvo (Slovenski narodni varnostni zbor – NVZ). Kljub temu je bila četniška enota organizirana v Goriških brdih, a se je kmalu umaknila v Gorico. Spomladi je nekaj časa deloval Soški (ali Soško-Primorski) četniški odred. Sestavljalo ga je nekaj deset domačinov in četnikov iz Like, a so kmalu odšli na območje Opatije, ostali pa so se umaknili v Polhograjsko hribovje; Primorci, ki so bili zaradi dolge in travmatične izkušnje s fašizmom protikomunističnim vojaškim formacijam veliko manj naklonjeni kot prebivalci Ljubljanske pokrajine, jih namreč niso hoteli oskrbovati. Kljub temu je bil pozneje v bližini Rovt organiziran Primorski odred, na območje Ilirske Bistrice pa je Jevđević pripeljal okrog 200–250 srbskih četnikov iz Like.

Na Dolenjskem se je začelo četništvo ponovno razvijati v prvih mesecih leta 1944. Pomembno vlogo je imel nekdanji partizanski poveljnik Janez Marn, ki je v začetku leta 1944 prešel na stran Jugoslovanske vojske v domovini. V okolici Čateža in Zaplaza je zbral partizanske dezerterje in skrivače ter jih priključil ob koncu februarja ustanovljenemu Dolenjskemu odredu (imenovanemu tudi Mirnski odred). Toda Marn je deloval precej »po svoje« – kakor se prej ni hotel podrediti vodstvu partizanske vojske, tudi zdaj ni bil pripravljen povsem upoštevati ukazov četniškega poveljstva. Njegova samovolja je privedla do razdelitve odreda na Notranjski in Dolenjski odred; slednjemu je še naprej poveljeval Marn, vendar je bila njegova enota nekako »obrobna«; večinoma se je zadrževala okrog Marnu domačega Trebnjega (občasno tudi na Gorenjskem) in se v zadnjih tednih vojne ni pridružila slovenskim četnikom ob njihovem umiku na Primorsko.

Notranjski odred je večinoma deloval v okolici Logatca, okrog Žirov, Sv. Treh Kraljev in Rovt. Proti koncu leta 1944 je odšel prezimovat na Dolenjsko, a se je zaradi nemške hajke že februarja 1945 vrnil na Notranjsko.

Najmočnejši je bil Gorenjski odred, ki so ga sestavljali večinoma člani Slovenske legije, poveljeval pa mu je bivši poveljnik vaških straž in draveljskih domobrancev Milko Pirih. Po spopadu pri vasi Lahovče (pri Cerkljah na Gorenjskem) v jeseni 1944, ko je uspešno pomagal domobrancem v boju s partizani, so se številni

borci tega odreda pomešali med gorenjske domobrance, s katerimi so ob koncu vojne odšli na Koroško in bili tam predani partizanom.

ЛЕГИТИМАЦИЈА

За Ludvigera M. Miljkovića, poručnika

којом се потврђује његова личност и припадност Југословенској војсци у отаџбини

ЛИЧНИ ОПИС:

Год. рођења	1921.	Очи	rujave
Стас	srednji	Нос	ravan
Лице	ovalno	Бркови	kratki, svetl.
Коса	svetla	Уста	primerna
Брада	okrogla	Особени знаци	

Својеручан потпис

ЈУГОСЛОВЕНСКЕ ВОЈСКЕ У ОТАЏБИНИ ГЛАВНИ ШТАБ СЛОВЕНИЈЕ

МИНИСТАР
ВОЈСКЕ, МОРНАРИЦЕ И ВАЗДУХОПЛОВСТВА
НАЧЕЛНИК ШТАБА ВРХОВНЕ КОМАНДЕ
АРМИЈСКИ ГЕНЕРАЛ

28. VI. 1944

Četniška izkaznica Milutina Ludvigerja z žigoma Poveljstva Jugoslovanske vojske v Sloveniji in Komande Jugoslovanske vojske v domovini ter podpisom Dragoljuba Mihailovića, 1944

Na območju Maribora in Slovenskih goric je ves ta čas povsem samostojno deloval Štajerski odred, ki ga je organiziral in vodil Jože Melaher - Zmagoslav. Uspešno je izvedel nekaj akcij proti nemškim orožniškim postojankam, ob koncu vojne pa se je na lastno pest podal proti Koroški in se 12. maja blizu Št. Vida predal Britancem. Ti so del štajerskih četnikov, skupaj z Melaherjem, prepeljali v Italijo, najprej v Videm in nato v Forlì, kjer je bilo glavno taborišče jugoslovanskih

četnikov; del Melaherjeve skupine, ki je na poti zaostal, pa so Britanci skupaj z domobranci odvedli v taborišče v Vetrinju in jih izročili Jugoslaviji.

Tudi Notranjskemu in Soškemu odredu (njegove pripadnike so sicer zajeli Nemci, a so jih po posredovanju srbskega četniškega vodje Momčila Đujića izpustili iz ljubljanskega zapora) se je uspelo prebiti v Forlì; skupaj s srbskimi četniki, srbskimi prostovoljci, ki so pribežali v Slovenijo, in primorskimi domobranci sta pri Gorici prečkala Sočo in prispela na zavezniško stran.[48]

4. Slovensko domobranstvo in Slovenska narodna vojska (SNV)

Ob kapitulaciji Italije in takoj po njej je veliko vaških stražarjev in četnikov padlo v bojih s partizansko vojsko, precej jih je izgubilo življenje v dogodkih, ki so sledili (obračunavanje z vojnimi ujetniki), del pa se jih je zatekel k nemškim silam. Dogajanje v tem času je pokazalo, da partizanska stran ni pripravljena na nikakršen kompromis, zato ni čudno, da je del prebivalstva presodil, da je nadaljevanje protipartizanskega boja upravičeno tudi v razmerah nemške okupacije. Enako je menilo protirevolucionarno vodstvo, ki se v javnosti sicer ni hotelo izpostavljati (kompromitirati), a je že v prvih dneh po kapitulaciji Italije pokazalo pripravljenost za sodelovanje z Nemci. Pripravilo je skrivne pogovore med vodstvom SLS in nemškim generalom SS Erwinom Rösenerjem. 16. septembra 1941 se je z Rösenerjem v Ljubljani v imenu SLS sestal dr. Albin Šmajd; dogovorila sta se o ustanovitvi domobranstva in okvirno določila njegove pristojnosti oziroma naloge. Na zunaj pa je politično vodstvo protirevolucije pobudo za ustanovitev domobranstva prepustilo tedanjemu ljubljanskemu županu generalu Leonu Rupniku. Ta je 22. septembra oblikoval poziv vsem »pošteno mislečim« za boj sposobnim Slovencem, starim od 18 do 35 let, ki jim je mar za »blaginjo slovenskega naroda«, naj se priglasijo za prostovoljca – domobranca pri poveljstvu »slovenske narodne brambe«. Za nemški okus je bil ta poziv napisan preveč v slovenskem narodnem duhu in dva dni pozneje je v časopisju izšel »Poziv za ustanovitev Slovenske domobranske legije«.[49] Rupnika, ki se je sam razglasil za poveljnika domobrancev, je Rösener odstranil iz domobranstva, dovolil pa mu je ostati na mestu predsednika pokrajinske uprave v Ljubljanski pokrajini, na katerega ga je že prej imenoval vrhovni komisar Operacijske cone Jadransko primorje, katerega del je bila tudi Ljubljanska pokrajina, Friedrich Rainer.

Osnovo za oblikovanje Slovenskega domobranstva so predstavljali pripadniki ostankov vaških straž, ki so se septembra 1941 zbrali pod Gorjanci (skupina stotnika Vuka Rupnika) ter na območju Vrhnike in Logatca (pripadniki notranjskih in dolomitskih vaških straž). Tretja večja skupina je bilo moštvo vaških straž iz Ljubljane in okolice; pridružil se ji je tudi del tistih dolenjskih vaških stražarjev, ki se mu je uspelo izogniti bojem na Turjaku.[50] Vstop v domobranstvo je bil na

[48] Griesser Pečar, *Razdvojeni narod*, str. 238–252; Borštnik, *Pozabljena zgodba*, str. 94–96.
[49] Kladnik, *Slovenska partizanska in domobranska vojska*, str. 13–14.
[50] *ES 12*, Slovensko domobranstvo, str. 57.

nemško zahtevo sicer prostovoljen (domobranstvo je bila le ena od možnosti, ki je bila dana vojaškim obveznikom – izbirali so lahko med sedmimi različnimi vojaškimi in civilnimi formacijami), vendar pa sta za dotok domobrancev poleg uradne prijavne pisarne skrbela tudi jeseni 1943 ustanovljeni Protikomunistični odbor in vodstvo Slovenske legije. Nove domobrance s podeželja, predvsem s partizanskega osvobojenega ozemlja, je novačila tudi t. i. kmečka pisarna, ki sta jo vodila župnika Anton Mrkun in Karel Škulj. Tako kmečka pisarna kot pozneje tudi posamezne domobranske enote so na svojo roko pošiljale pozive k mobilizaciji, zato je bilo domobranstvo deloma tudi prisilno.[51]

Domobranska parada v Ljubljani, 12. december 1943

Slovensko in nemško razumevanje domobranstva se je precej razlikovalo. Medtem ko so ga slovensko protirevolucionarno vodstvo, večina domobrancev in del prebivalstva razumeli kot »slovensko narodno vojsko, ki ob izsiljeni kolaboraciji z okupatorjem brani prebivalstvo pred komunističnim nasiljem, narod v celoti oziroma Slovenijo pa pred napovedujočo se boljševizacijo«, so ga nemške oblasti imele »za pomožno policijsko silo, določeno samo za bojevanje na domačem ozemlju«.[52] Zato je bilo vrhovno poveljstvo nad domobranstvom v rokah policijskega generala Rösenerja oziroma njegovega štaba.[53]

51 Mlakar, *Slovensko domobranstvo*, str. 696–698.

52 *ES 12*, Slovensko domobranstvo, str. 57.

53 Čeprav je bila Ljubljanska pokrajina sestavni del Operacijske cone Jadransko primorje, je bila vsa policija na njenem ozemlju, vključno s protipartizanskimi enotami, ki so bile pomožna enota policije, podrejena višjemu vodji SS in policije v 18. vojnem okrožju s sedežem v Salzburgu, policijskemu generalu Erwinu Rösenerju (Kladnik, *Slovenska partizanska in domobranska vojska*, str. 12 in 23).

Nemške oblasti so skrbele za opremo in oskrbo domobranske vojske, deloma pa tudi za urjenje domobranskih enot. Za splošno usmeritev in nadzor nad domobranstvom je Rösener ustanovil Aufbaustab,[54] ki ga je najdlje vodil stotnik Erich Schumacher. Notranja organizacija, sprva pa tudi ideološka vzgoja in propaganda, je bila prepuščena slovenskemu vodstvu domobranstva – Organizacijskemu štabu Slovenskega domobranstva.[55] Sestavljali so ga: ožji štab (skoraj ves čas ga je vodil podpolkovnik Franc Krener, pomočnik je bil podpolkovnik Milko Vizjak, načelnik pa podpolkovnik Ernest Peterlin), odseki (personalni, formacijski, obveščevalni, šolski s pododsekoma za častniški in podčastniški pouk, sodni, sanitetni, veterinarski), »materialno odelenje« (s tehničnim, oborožitvenim in avtomobilskim odsekom), intendanca in kaznilniška delegacija. Sčasoma sta se njegova organiziranost in sestava spreminjali in dopolnjevali.[56] Posebno pozornost je organizacijski štab namenil urjenju prostovoljcev in v ta namen organiziral številne tečaje. Vendar pa ta štab za razliko od drugih vojaških štabov ni imel operativnega odseka, saj so v vseh operativnih zadevah odločali Nemci oziroma Rösenerjev »štab za uničevanje tolp«.[57] Tudi propagandno dejavnost, ki je bila zaradi ostre polariziranosti prebivalstva posebej pomembna, so skušale nemške oblasti idejno voditi in nadzorovati (najbolj so vplivale na uredniško politiko revije Slovensko domobranstvo), saj so želele čim bolj omejevati nacionalizem in t. i. klerikalizem slovenske protirevolucije ter preprečevati širjenje njenih ilegalnih organizacij.

Franc Krener

54 Nemški propagandni oddelek (Mlakar, *Slovensko domobranstvo*, str. 401).
55 *ES 12*, Slovensko domobranstvo, str. 57.
56 Kladnik, *Slovenska partizanska in domobranska vojska*, str. 24.
57 Peršič, Domobranska prisega, str. 215.

Glede notranje organizacije domobranstva je bilo slovensko vodstvo avtonomno, v poveljevanju in administraciji se je uporabljal slovenski jezik. V mešanih slovensko-nemških bataljonih, ki jih je nemški štab ustanovil v letu 1945, pa je bilo poveljevanje dvojno.

Domobranska vojska je bila organizirana v bataljonih, na nižji ravni pa v četah (zbiralne in posadne), specialnih vodih in baterijah; bataljone so sestavljale 4 čete (3 strelske in ena oborožena s težkim orožjem). Poleti 1944 so bili ustanovljeni 4 udarni bataljoni, katerih glavna naloga je bila pregnati partizanske sile iz Dolenjske in Notranjske, pri čemer pa so bili le deloma uspešni, najmanj v Beli krajini in Loški dolini. Okolico Ljubljane in Polhograjsko hribovje pa so posadke domobranskih čet popolnoma obvladovale (varovale so prometne naprave in naselja ter izvajale policijske naloge), pri čemer so imele vsaj delno, ponekod pa tudi večinsko podporo prebivalstva. Številčno je Slovensko domobranstvo doseglo višek pozno poleti 1944, ko je štelo okrog 13.500 mož, organiziranih v več kot 70 četah.[58]

Nemške oblasti so skušale vedno bolj omejevati domobransko avtonomijo, zmanjševati njegovo vojaško moč in učinkovitost ter vsiljevati nacistične idejne vzorce. Izraz prizadevanj za vse večje obvladovanje domobranstva je bila tudi zahteva nemških oblasti po domobranski prisegi.[59] 20. aprila 1944 so pripadniki Slovenskega domobranstva v Ljubljani (na tedanjem osrednjem ljubljanskem stadionu), Novem mestu in na Vrhniki, pozneje pa še v nekaterih drugih krajih, izrekli takšno prisego: »*Prisegam pri vsemogočnem Bogu, da bom zvest, h r a b e r in svojim nadrejenim pokoren, da bom v skupnem boju z nemško oboroženo silo, stoječo pod poveljstvom vodje Velike Nemčije, SS četami in policijo proti banditom in komunizmu kakor tudi njegovim zaveznikom svoje dolžnosti vestno izpolnjeval za svojo slovensko domovino kot del svobodne Evrope. Za ta boj sem pripravljen žrtvovati tudi svoje življenje. Tako mi Bog pomagaj!*«[60]

Neenotnost pa je bilo občasno čutiti tudi znotraj domobranske organizacije, predvsem v njenem vodstvu. Najbliže nacističnim idejam je bil t. i. Rupnikov krog, ki je bil vpliven že zaradi avtoritete Leona Rupnika; ta je med domobranci užival velik ugled, septembra 1944 pa je postal še generalni inšpektor Slovenskega domobranstva. Med domobranskimi častniki je bilo sicer tudi nekaj pripadnikov liberalne struje, vendar pa je večina domobrancev sledila katoliškemu taboru oziroma Slovenski legiji. Znotraj domobranstva so delovale tudi različne obveščevalne službe, na primer obveščevalne mreže Vladimirja Vauhnika, Slovenske legije in liberalne Državne obveščevalne službe.

S približevanjem konca vojne je bilo vedno bolj aktualno razmišljanje o tem, kaj se bo zgodilo ob mednarodnem priznanju narodnoosvobodilnega gibanja in kako do tedaj ravnati v odnosu do nemških oblasti. Nekaj častnikov je začelo pripravljati upor proti okupatorju (ilegalno zbiranje orožja, obveščevalno delo za zaveznike

[58] *ES 12*, Slovensko domobranstvo, str. 57.
[59] Mlakar, *Slovensko domobranstvo*, str. 700.
[60] Peršič, Domobranska prisega, str. 211.

ipd.), a so jih Nemci odkrili; ob koncu leta 1944 ter v začetku leta 1945 so aretirali več domobranskih častnikov, med njimi tudi Ernesta Peterlina, ter tako preprečili nadaljnje organiziranje upora.

Jeseni 1944 ustanovljeni Narodni odbor, ki je proti koncu vojne prevzel odgovornost za vodenje protirevolucionarnega tabora, je znova obudil koncept Slovenske narodne vojske, kot je bila zamišljena poleti 1943, pred kapitulacijo Italije.[61] Tako je 21. januarja 1945 izdal odredbo o ustanovitvi Slovenske narodne vojske (SNV), šele aprila 1945 pa o njenem formiranju. SNV naj bi sestavljale vse legalne in ilegalne protipartizanske vojaške formacije: Slovensko domobranstvo, domobranstvo na Primorskem in Gorenjskem, četniški odredi Jugoslovanske vojske v domovini in pripadniki Slovenske, Sokolske in Narodne legije. Narodni odbor se je zavedal, da se mora nova vojaška formacija, če hoče računati na podporo zahodnih zaveznikov, znebiti nevšečnega pečata kolaboracije. Narodni odbor je za poveljnika vseh protipartizanskih sil v Jugoslaviji priznal Dražo Mihailovića (ta je bil za zaveznike vsekakor sprejemljivejši od domobranskega vodstva), SNV pa vključil v kraljevo jugoslovansko vojsko. Domobranstvo je bilo kot ljubljanska divizija[62] tajno vključeno v SNV.

Pričakovanja Narodnega odbora se niso uresničila. Partizani so vedno bolj napredovali, Nemci so se umikali, do združitve SNV z zavezniško vojsko ni prišlo. Sledil je umik domobrancev (oziroma ljubljanske divizije SNV) na Koroško in predaja Britancem.[63]

5. Slovenski narodni varnostni zbor – SNVZ (primorsko domobranstvo)

Vodstvo slovenskega protirevolucionarnega gibanja v Ljubljanski pokrajini je želelo oboroženi boj proti partizanom razširiti na celotno slovensko ozemlje. Deloma mu je uspelo na Primorskem, a šele proti koncu leta 1943, ko je to dovolila nova nemška okupacijska oblast. Vodja SS in policije v Operacijski coni Jadransko primorje s sedežem v Trstu Odilo Globočnik je 12. novembra 1943 ustanovil Slovenski narodni varnostni zbor (SNVZ) kot domobransko organizacijo na Primorskem. V tej pokrajini pa je bilo protipartizansko razpoloženje mnogo manj trdno

---

61 V pričakovanju kapitulacije Italije in izkrcanja zahodnih zaveznikov na jadranski obali je Slovenska zaveza konec julija 1943 vse protirevolucionarne vojaške enote (jedro so predstavljale vaške straže) preimenovala v Slovensko narodno vojsko (SNV) kot del Jugoslovanske vojske v domovini, ki naj bi ob prihodu zaveznikov nastopila proti Nemcem. Za poveljnika SNV je bil imenovan Ernest Peterlin, ki pa ob kapitulaciji Italije ni hotel prevzeti poveljstva. Po porazih na Turjaku in v Grčaricah so se preživeli pripadniki SNV razpršili na vse strani ali pa se »zatekli v nemško varstvo«. (*ES 12*, Slovenska narodna vojska, str. 6; SNV je deloma predstavljena tudi v tej študiji, v poglavju Vaške straže in Prostovoljna protikomunistična milica.)

62 SNV je bila sestavljena iz Ljubljanske in Gorske divizije ter Primorskega in Dravskega odreda.

63 *ES 12*, Slovensko domobranstvo, str. 58; *ES 12*, Slovenska narodna vojska, str. 6; Griesser Pečar, *Razdvojeni narod*, str. 321–322; Mlakar, Dileme protirevolucionarnega tabora v pričakovanju konca vojne, str. 763. Glej tudi Zgodovinski oris obdobja 1918–1946 ter objavljeno gradivo o Narodnem odboru in SNV v knjigi Dr. Albin Šmajd, Slovenska ljudska stranka – povezave in nasprotja 1918–1946.

kot v Ljubljanski pokrajini, zato ni bilo mogoče najti dovolj primernih ljudi za organiziranje domobranstva. Pomoč je prišla iz Ljubljane, ko je nemški SS-general Erwin Rösener kot inšpektorja SNVZ v Trst poslal Antona Kokalja.[64] Ta je vzpostavil organizacijski štab in za delovanje na Primorskem pridobil več domobranskih častnikov in podčastnikov iz Ljubljane ter dve četi domobrancev.

Pripadniki primorskega domobranstva

Dejavnost SNVZ je bila omejena predvsem na širjenje komunistične antipropagande in mobilizacijo Primorcev v domobransko vojsko. Poleti 1944 je bil SNVZ organiziran v četah; te so se združevale v skupine Slovenskih narodnih varnostnih straž, ki so imele sedeže v Postojni, Gorici, Ilirski Bistrici, pozneje tudi Idriji. Na višku moči je imel 16 čet z 2000 domobranci, šolo za rekrute, policijske oddelke in propagandne pisarne. Pripadniki SNVZ so v glavnem opravljali propagandne, policijske in stražarske naloge (najbrž so jih zato ponekod imenovali stražarje), občasno pa so sodelovali tudi v večjih vojaških akcijah proti partizanom. Da bi bili v teh učinkovitejši, je nemško poveljstvo oktobra 1944 ukazalo njihovo reorganizacijo (združevanje čet v bataljone); večina čet SNVZ je bila organizirana v 4 bataljonih s sedeži na Veharšah, v Postojni, Ilirski Bistrici in Ajdovščini, bataljoni pa so sestavljali 1 slovenski udarni polk s sedežem v Postojni, ki mu je sprva poveljeval

[64] Kokalj je bil na priporočilo vodstva SLS septembra 1943 postavljen za glavnega inšpektorja Slovenskega domobranstva v Ljubljani. Več o njem v knjigi Dr. Albin Šmajd, dnevnik in dosje 1941–1946, biografija Antona Kokalja.

Anton Kokalj, potem pa Janko Debeljak. Enote SNVZ, ki so se pozneje skoncentrirale v Vipavski dolini, so pozimi in spomladi 1945 sodelovale v nemških ofenzivah proti enotam 9. partizanskega korpusa. Ob koncu vojne se je večina primorskih domobrancev skupaj s srbskimi četniki umaknila v Furlanijo.[65]

6. Druge skupine, ki so bile povezane z oboroženimi vojaškimi formacijami protikomunističnega tabora

a) Rupnikov krog

Člani skupine Franca Glavača (glavačevci) so skupaj s člani Akademskega kluba Straža (stražarji) in pristaši Dimitrija Ljotića (ljotičevci),[66] predstavljali skupino mlajših ljudi, v precejšnji meri zaposlenih v Rupnikovi pokrajinski upravi Ljubljanske pokrajine, ki so menili, da je Rupnik »počelo domobranskega gibanja« ter »center enotnosti« in nujno potrebnega »preporoda« slovenskega naroda. Prizadevali so si za razmah »vsenarodnega gibanja«, prežetega z ideologijo t. i. Rupnikovega kroga. Ta ideologija, večinoma sposojena od »evropskih skrajnodesničarskih« gibanj,[67] je temeljila na več vsebinskih sklopih: *judovsko vprašanje* (izkoriščevalski Judi naj bi zasužnjili ter razčlovečili svoje gostitelje, kar naj bi sčasoma privedlo do konca krščanskega sveta; tako kot prostozidarji in komunisti naj bi si prizadevali za uveljavitev kozmopolitizma, ateizma in komunizma[68]), *komunizem* (komunizem je bil po njihovem mnenju »najbolj surov barbarizem, ustroj nereda, zgrajen zločinski sestav, uničevalec verskih, etičnih in moralnih vrednot, uničevalec osebne in narodne svobode, uničevalec življenj, poštenih delavnih ljudi, kakor celih narodov«[69]), *odnos do posameznih slojev prebivalstva* (»sol slovenskega naroda« naj bi bili kmetje, inteligenca naj bi bila »dekadentna«, prebivalci mest in trgov pa »narodu in bogu odtujena jara gospoda«[70]), *družina* (družina naj bi bila »osnovna celica človeške družbe«, zdrava in močna družina pa prvi pogoj za zdrav in močan narod; za oblikovanje takšne družine naj bi bila po naravnem zakonu odgovorna ženska, ki bi morala biti »mati, pomočnica, učiteljica, svetovalka in vodnica svojim otrokom in opora možu«[71]), *Nemčija* (Nemčija naj bi bila »branik« pred širjenjem in prevlado komunizma v evropskem prostoru[72]), *zahodni zavezniki* (v nasprotju z Američani, ki naj sploh ne bi imeli »nacionalne zavesti«, naj bi Angleži sicer nekaj prispevali h kulturni zgodovini Evrope, zamerili pa so jim povezavo s Sovjetsko zvezo in podpiranje jugoslovanskih partizanov[73]), *gospodarski in politični sistem* (zagovarjali so zadružništvo, korporativni sistem in stanovsko državo ter

65 *ES 12*, Slovenski narodni varnostni zbor, str. 48–49.
66 Stražarji in ljotičevci bodo posamično predstavljeni v nadaljevanju tega besedila.
67 Šorn, Idejni in politični nazori Rupnikovega kroga, str. 65.
68 Prav tam, str. 67–68.
69 Družinski tednik, 30. 12. 1943, št. 52 (737), str. 1 (cit. po: Šorn, Idejni in politični nazori Rupnikovega kroga, str. 69).
70 Šorn, Idejni in politični nazori Rupnikovega kroga, str. 70.
71 Prav tam, str. 71.
72 Prav tam, str. 71.
73 Prav tam, str. 71.

nastopali proti komunističnemu kolektivizmu, kapitalizmu in demokraciji[74]), *vera* (zavzemali so se za uničenje materializma, ki povzroča »duhovni, moralni in etični razkroj« ter jemlje »osebno svobodo in upanje«; nekoliko prizanesljivejši so bili do liberalizma, edina pravilna izbira pa naj bi bil idealizem, ki bo posamezniku in narodu »pokazal pot v krščansko vero in očiščenje« ter vrnil vero v »tostransko in onostransko življenje«[75]).

Pogledi vseh treh skupin pa niso bili popolnoma enaki, nedvomno so se razlikovali v odnosu do Nemčije. Glavačevci in stražarji so povezavo z Nemci dopuščali le iz trenutnih koristi, saj so menili, da lahko iz sodelovanja z Nemci iztržijo kar največ koristnega za narod. Ljotičevci pa »so se zavzemali za odprto sodelovanje z Nemci«, saj so menili, »da je edina prava pot pot nacionalsocializma«. Čeprav je »med tema dvema taboroma« stalno potekal »boj za prevlado«, pa sta Rupnik in njegov tajnik Stanko Kociper menila, da bo mladina iz različnih političnih taborov, ki naj bi »odvrgla vse strankarske obzire«, sposobna ustvariti enotno »vsenarodno skupnost« in prevzeti »bodočo oblast«.[76]

V ilegali delujoče politično vodstvo protikomunističnega tabora (Slovenska zaveza) se je v odnosu do Nemcev sicer strinjalo s prvima dvema skupinama Rupnikovega kroga, nikakor pa ni delilo njunih pogledov na Slovensko domobranstvo. Tako SLS kot liberalni tabor sta domobranstvo pojmovala kot nepolitično vojaško in policijsko formacijo, ki naj bi se zgolj čim uspešneje borila proti partizanstvu. Vodstvo Slovenske zaveze in SLS nikakor ni želelo, da bi domobranstvo postalo »nekakšen samostojen in neodvisen subjekt v ideološko-političnem smislu«, zato si je »prek svojih pristašev prizadevalo obdržati nad domobranstvom popolno ali vsaj večinsko kontrolo«. Zaradi tega je nujno prihajalo do ostrih nasprotij med ilegalnim vodstvom in legalno delujočimi nosilci nove ideologije, ki so jo zastopali in propagirali predvsem sodelavci Informativnega urada Rupnikove pokrajinske uprave v sodelovanju s propagandisti, nekaterimi domobranskimi častniki in mediji,[77] zasedali pa so tudi pomembna mesta v obveščevalnih službah katoliškega in liberalnega tabora. Ta nasprotja se odražajo skozi številne v tej knjigi objavljene Šmajdove dokumente, zato jih je bilo treba nekoliko podrobneje razložiti.

b) Glavačeva skupina (skupina Franca Glavača, tudi glavačevci)

Izmed vseh političnih skupin, ki so delovale v Ljubljanski pokrajini, je bila t. i. Glavačeva skupina najmanjša (štela je le okrog 10 članov), a zaradi zavzete dejavnosti nikakor ni bila nepomembna. Vodil jo je duhovnik Franc Glavač, eden od ideologov Katoliške akcije, med drugim tudi urednik katoliškega dnevnika Slovenec, prefekt v Zavodu sv. Stanislava v Šentvidu nad Ljubljano in član prekmurskega odbora Slovenske ljudske stranke. Med drugo svetovno vojno je sprva sodeloval

74 Prav tam, str. 72.
75 Prav tam, str. 73.
76 Prav tam, str. 66.
77 Mlakar, *Slovensko domobranstvo*, str. 398–400.

z vodjo slovenskih četnikov Karlom Novakom, a sta se kmalu sprla. Pozneje se je razšel še z vodstvom Slovenske ljudske stranke, razdrla pa se je tudi njegova povezava s Slovensko legijo in vaškimi stražami; vendar so pristaši njegove skupine kot pripadniki teh enot skrbeli, da Glavačev vpliv ni zamrl.

Skupina Franca Glavača je zastopala izrazito protikomunistično stališče in ni nastopala le proti OF, ampak tudi proti vsem drugim skupinam, ki so ji premalo radikalno nasprotovale, pa tudi proti tistim protikomunistično usmerjenim posameznikom, ki niso povsem delili Glavačevih političnih stališč. Skupina je bila sestavljena večinoma iz mladih ljudi, v precejšnji meri študentov. Vodilni člani so bili Egidij Vršaj (tudi Vrščaj), Marjan Lavrič, Franc Horvat in Nikolaj Jeločnik, ki so v času nemške okupacije zasedli pomembne položaje v obveščevalnih službah,[78] policiji, pokrajinski upravi ipd. Na osnovi študija komunistične literature so izdelali natančno taktiko za boj proti komunistom. Bili pa so številčno izredno majhna skupina, zato so v boju za svoje cilje posegli po vseh sredstvih, tudi pretvarjanju, laži, intrigantstvu, ponarejanju, izsiljevanju, kraji in celo umoru.[79] Odpor in strah so vzbujali tudi pri pripadnikih katoliškega tabora. Po Šmajdovem mnenju strah nikakor ni bil neosnovan. Prepričan je bil namreč, da je njegovo aretacijo 4. aprila 1944 zagrešila prav Glavačeva skupina. Glavač in njegovi somišljeniki (Slavko Krek, Egidij Vršaj, Janko Kregar, Franc Horvat) naj bi namreč na sestanku ob koncu januarja 1944 sklenili, da bodo Albina Šmajda, Marka Kranjca in Miloša Stareta ovadili gestapu, kar naj bi pozneje tudi storili. Šmajda naj bi obtožili, da ima stike s partizani in da dela za Britance. Glavačevci naj bi ga skušali odstraniti, ker se ni strinjal s političnim konceptom Nemcem naklonjenega Rupnika.[80] Tudi umor Josipa Lesjaka, kapetana kraljeve jugoslovanske vojske, namestnika Karla Novaka in glavnega intendanta MVAC v Ljubljani (novembra 1942 ga je ustrelil poveljnik MVAC v Bizoviku Gabrijel Capuder, po mnenju Karla Novaka po naročilu Franca Glavača[81]) je naletel na neodobravanje marsikaterega pripadnika Slovenske ljudske stranke.[82]

---

78 Več o tem v nadaljevanju te študije, v poglavju o obveščevalnih službah.

79 Griesser Pečar, *Razdvojeni narod*, str. 207; biografija Franca Glavača, objavljena v knjigi Dr. Albin Šmajd, Dnevnik in dosje 1941–1946, str. 727–728; Poročilo o Glavačevi skupini – nedatirano in nepodpisano (pag. 2914–2916), objavljeno v tej knjigi.

80 SI AS 1931, RSNZ SRS, šk. 404, Osebni dosje Albina Šmajda, Zapisnik zaslišanja Albina Šmajda 6. 3. 1946, objavljen v knjigi Dr. Albin Šmajd, dnevnik in dosje 1941–1946, str. 621; glej tudi Poročilo o delu, organizaciji in ciljih Tajne obveščevalne službe, objavljeno v tej knjigi, v katerem lahko preberemo, da naj bi bilo vodstvo SLS nesposobno, zlasti Šmajd, Kranjc ter Stare, zaradi česar bi jih bilo treba odstraniti tako, da se jih naznani Nemcem kot ilegalce. O sporih med Šmajdom in Glavačem govori tudi več zapisov iz Šmajdovega dnevnika.

81 Glej Pismo Karla Novaka Albinu Šmajdu z dne 7. 11. 1942, objavljeno v knjigi Dr. Albin Šmajd, Slovenska ljudska stranka – povezave in nasprotja 1918–1946, str. 189–190.

82 Franc Glavač je poleti 1943 pri škofijskem cerkvenem sodišču proti duhovnikoma Antonu Duhovniku ter Andreju Križmanu vložil tožbo zaradi osebne žalitve in obrekovanja; očitala sta mu, da je posredno povzročil umor Josipa Lesjaka. Kot priča je bil zaslišan tudi Albin Šmajd (Zapis Albina Šmajda z dne 15. 10. 1943, objavljen v knjigi Dr. Albin Šmajd, dnevnik in dosje 1941–1946, str. 379; več o tem primeru je mogoče prebrati v opombi na isti strani).

c) Akademski klub Straža (tudi Straža, stražarji)

Delovanje Akademskega kluba Straža je bilo predstavljeno že v uvodni študiji (Zgodovinski oris obdobja 1918–1946) knjige Dr. Albin Šmajd, Slovenska ljudska stranka – povezave in nasprotja 1918–1946 (str. 64–65), zato bo na tem mestu predstavljeno le njegovo delovanje med 2. svetovno vojno, predvsem v odnosu do oboroženih vojaških formacij protikomunističnega tabora.

Na delovanje stražarjev sta vplivali dve glavni idejni značilnosti: opredelitev do položaja slovenskega naroda v evropskem geopolitičnem prostoru in odnos do komunizma. V skladu z Ehrlichovimi idejami je stražarski krog postavil zahtevo po veliki in združeni Sloveniji, ki bi obsegala tudi vsa ozemlja, ki so jih Slovenci v preteklosti izgubili. Pri morebitnem iskanju povezav z drugimi narodi in državami bi se morala Slovenija ozirati le na lastne interese.[83] Svoj pogled na slovenstvo je Ehrlich najtemeljiteje zajel v študiji Slovenski problem (24. november 1941), ki je bila po tajnih kanalih posredovana slovenskim predstavnikom v tujini. Ehrlich je Slovenijo pojmoval kot suvereno državo. Za njeno povezovanje z drugimi državami je videl tri možnosti: v okviru jugoslovanske konfederacije; kot sedež velike srednjeevropske zveze, ki bi obsegala ozemlje med Baltskim, Jadranskim in Egejskim morjem, v kateri bi združeni severni in južni Slovani onemogočili germanski vpliv v srednji Evropi; kot samostojno državo, ki naj bi predstavljala kulturno, gospodarsko in prometno vez med zahodno, srednjo in vzhodno Evropo ter Balkanom z »mednarodno zajamčeno nevtralnostjo in nedotakljivostjo«. Najboljša se mu je zdela druga rešitev, tretja pa naj bi bila izhod v sili, če nobena od prvih dveh ne bi uspela. Takšne ideje so privedle do razhajanja stražarjev z vodstvom SLS, ki je vztrajalo pri kontinuiteti Jugoslavije oziroma je videlo Slovenijo le kot del jugoslovanske federacije.[84]

Druga pomembna idejna značilnost, ki je morda še bolj kot prva vplivala na medvojno delovanje stražarjev, je bilo opozarjanje na vse večjo komunistično nevarnost, ki se je kazala v obliki konkretnega delovanja OF, partizanstva, same komunistične partije in seveda partijske Varnostno-obveščevalne službe (VOS). Osnovno s tem povezano spoznanje je bilo, da se za sicer privlačno idejo protiokupatorske dejavnosti skriva komunistični načrt za izvedbo revolucije z namenom prevzema oblasti ter uvedbe sovjetskega režima. O značaju tega režima so se seznanili tudi s pomočjo Ehrlicha, ki je prizadevno zbiral in študiral vse razpoložljive informacije o delovanju komunistične partije, OF in partizanstva. Na tej osnovi so stražarji ugotavljali, da si komunisti »prizadevajo predvsem za vzpostavitev sovjetske srednjeevropske federacije, ki bi seveda slej ko prej postala del Sovjetske zveze«.[85] Atentati, ki jih je v Ljubljani izvajala VOS, na podeželju pa partizanske enote, in ki so imeli za posledico maščevanje okupatorjev s streljanjem talcev,

[83] Mlakar, Delovanje stražarjev med drugo svetovno vojno, str. 258.
[84] Godeša, Ehrlich in zasnova slovenske države, str. 307–308.
[85] Mlakar, Delovanje stražarjev med drugo svetovno vojno, str. 261.

aretacijami, pošiljanjem v taborišča in drugimi protiukrepi, so takšna prepričanja še utrjevali.[86]

Po smrti njihovega vsestranskega voditelja Lamberta Ehrlicha ob koncu maja 1942 sta duhovno vodstvo sprva prevzela dr. France Blatnik in za njim Filip Žakelj, septembra 1942 pa je bil zaradi tesnih povezav stražarjev z jezuiti za to vlogo določen jezuit in teolog Florijan Ramšak, ki pa ni mogel nadomestiti karizmatičnega Ehrlicha. Za neformalnega voditelja stražarjev je v obdobju 1942/43 veljal Franc Casar, po Casarjevi smrti Ciril Žebot, po njegovem odhodu v Rim pa Pavle Verbic. V širšem vodstvu Straže (direktoriju) so bili nekaj časa poleg Verbica še Ludvik Leskovar, Maks Loh, Lojze Ilija in Leopold Klavž. Straža naj bi med vojno štela okoli 200 članov, nekakšno rezervo pa naj bi predstavljala še Slovenska dijaška zveza pod vodstvom Antona Tepeža.[87]

Stražarji niso imeli posebnih težav niti glede sodelovanja z italijanskim okupatorjem niti z vključevanjem v oborožene protikomunistične vojaške formacije. Odzvali so se tudi pozivu vodstva SLS in Slovenske legije k vključevanju v vaške straže. Septembra 1942 je nekaj stražarjev odšlo v eno od njihovih prvih postojank, v Kleče pri Ljubljani, pozneje pa v še večjem številu v vaške straže v dobrepoljski dolini. Poveljniška mesta naj bi zasedli v približno 15 postojankah.[88]

Slovensko legijo je Straža sprva sicer podpirala, pozneje pa je zaradi njene tesne povezave z Mihailovićevim pooblaščencem v Sloveniji Karlom Novakom, ki je skušal sestaviti ilegalne četniške enote, nadaljnje sodelovanje z njo prekinila. Stražarji so namreč priznavali jugoslovansko begunsko vlado, niso pa podpirali prisotnosti četniške vojske v Sloveniji. Februarja 1943 je Franc Casar (član izvršilnega odbora Straže) izdal ukaz, da se člani Straže ne smejo vključiti v nobeno ilegalno organizacijo. Nekateri pa tega ukaza niso spoštovali, zato so bili člani Straže postavljeni pred izbiro, naj do 15. maja izstopijo iz Slovenske legije ali pa iz Straže. Vodstvi Slovenske legije in Slovenske ljudske stranke pa tega ukaza nista odobravali, saj sta ga razumeli kot slabitev protikomunističnega boja.[89]

Po kapitulaciji Italije 8. septembra 1943 so se stražarji s številnimi pripadniki vaških straž umaknili na grad Turjak. Stražarji, ki so si že prej zagotovili politični nadzor nad nekaterimi vaškimi stražami, so odigrali pomembno vlogo tudi pri obrambi Turjaka. Preprečili so, da bi skupno vodstvo obrambe prevzel vojaško usposobljen podpolkovnik, ki je zahteval pravočasen umik z gradu, in nastavili svojega člana. Neenotni pogledi braniteljev so 19. septembra povzročili padec Turjaka in posledično njihovo nesrečno usodo. Akademski klub Straža je tedaj izgubil kakih 20 pripadnikov.

Preživeli stražarji so se po nemški zasedbi Ljubljanske pokrajine vključili v Slovensko domobranstvo in ljubljansko politično policijo. Povsod so si prizadevali,

[86] Prav tam, povzeto po str. 261–262.
[87] Prav tam, str. 258.
[88] Prav tam, str. 265.
[89] Griesser Pečar, *Razdvojeni narod*, str. 207–208.

da bi dobili vodilno vlogo. Za policijskega upravnika je bil sicer imenovan Lovro Hacin, politični oddelek (oziroma politična policija), ki je postal zloglasen zaradi uporabe mučilnih metod pri zasliševanju zapornikov, pa je bil v rokah stražarjev; od 90 zaposlenih v tem oddelku naj bi bilo 50 članov Straže, vodil pa jo je član njenega vodstva Maks Loh. V Slovenskem domobranstvu so imeli stražarji sprva dva podpornika, polkovnika Antona Kokalja in podpolkovnika Ernesta Peterlina. Tudi po Kokaljevi prestavitvi na Primorsko in Peterlinovi odstranitvi (zaradi domnevnega anglofilstva je bil poslan v Dachau) so stražarji prizadevno, čeprav počasi, širili svoj vpliv v domobranstvu. Pri tem jim je pomagalo sodelovanje v Rupnikovi pokrajinski upravi, v kateri je bilo precej prostora za politično uveljavitev; mnogi uveljavljeni politiki so se je namreč izogibali, ker niso želeli odkrito kolaborirati z okupatorjem. Stražarji so zavzeli pomembne položaje v Informativnem uradu in propagandni službi.[90]

Tine Debeljak je stražarje takole opisal: »Ta skupina je imela odločnost idealnega protikomunističnega borca in se je tudi žrtvovala, z mnogo članov, imela svoj cilj v novem upravljanju naroda, strokovno se je pripravljala na prevzemanje vodstva, imela zaslombo pri najvidnejših predvojnih katoliških politikih, ki so v njej gledali svoje naslednike. Toda verjetno zaradi njih mladosti še ne – neposredne, temveč tiste, ki naj šele začno svoja ‚vajeniška leta' javnega delavca po demokratični metodi od spodaj navzgor [...] Vojna je prehitela ta ‚učna leta' in v vojnih časih je mladina dozorela hitreje ‚kot bi smela'. [...] Bila je to revolucionarna mladina na protirevolucijski strani, ki je zamudno dobo za legitimnost hotela nadomestiti z zavzetjem postojank na podlagi – tveganja, boja in žrtev.«[91]

d) Pripadniki Jugoslovanskega nacionalnega gibanja Zbor Dimitrija Ljotića (ljotičevci)

Dimitrije Ljotić je bil srbski odvetnik in politik, ki je leta 1935 ustanovil Jugoslovansko gibanje Zbor; zagovarjalo je protikomunizem, antisemitizem, korporativno družbo in rasno teorijo, s čimer se je zelo približalo nacistični ideologiji. Po nemškem napadu na Jugoslavijo v aprilu 1941 je Ljotić podprl nemško okupacijo Srbije in pod okriljem marionetne vlade Milana Nedića skupaj s svojimi pristaši ustanovil Srbski prostovoljski korpus (Srpski dobrovoljački korpus), ki se je boril proti partizanom. Pred osvoboditvijo Beograda je odšel v Slovenijo. Proti koncu vojne je nameraval pobegniti v Italijo, a se je med vožnjo z avtomobilom po Vipavski dolini smrtno ponesrečil.[92]

Ljotićev Zbor je imel somišljenike tudi v Sloveniji, kjer so ga podpirali predvsem nekateri študenti in srednješolci. Za širjenje njegovih idej je skrbel Izidor Cergol; v letu 1939 je izdajal tudi list Zbor, ki pa je bil že istega leta prepovedan. Pravo priložnost za uveljavitev svojih idej pa so slovenski ljotičevci ; ta

[90] Pacek, Mladci in stražarji, str. 180–181.
[91] Cit. po: Pacek, Mladci in stražarji, str. 181.
[92] Glej knjigo Dr. Albin Šmajd, dnevnik in dosje 1941–1946, biografija Dimitrija Ljotića, str. 820.

je prihod na politično prizorišče omogočil tudi novim in dotlej neznanim politikom.[93] idr.), nekaj pa je bilo tudi pristašev Ljotičevih idej, med njimi Izidor , Ljenko [94] Med najbolj vidne predstavnike je vsekakor sodil Cergol[95] [96] [97]

S takšnimi idejami se vsekakor ni strinjal zmernejši del protirevolucionarnega tabora (politično vodstvo tako katoliškega kot liberalnega tabora), kar je vodilo do ostrih medsebojnih sporov. Prav tako, kot je bilo omenjeno že pri glavačevcih, naj tudi ljotičevci ne bi imeli zadržkov pred ovajanjem svojih nasprotnikov gestapu; po poročilu Albina Šmajda in Mirka Bitenca z dne 22. januarja 1945 naj bi ti ovadili več kot 50 pripadnikov legij in nekaj domobrancev, ki so jih obtožili anglofilstva, vohunstva in sodelovanja z Anglo-Američani.[98]

e) Črna roka

Črna roka[99] je bila verjetno najbolj skrivnostna in zloglasna protikomunistična skupina v Sloveniji, ki je zastraševala, mučila in ubijala tako prave kot potencialne pripadnike narodnoosvobodilnega gibanja, na primer sorodnike in prijatelje partizanov ter članov OF; med slednjimi so bili predvsem takšni, za katere so menili, da jih okupacijske oblasti zaradi nezadostnih dokazov ali podkupljivosti ne bi obsodile. Predstavljala se je z odtisom črne roke, s katerim je zaznamovala hiše svojih žrtev, letake in grozilna pisma. Včasih so žrtve umorili na njihovih domovih, več pa so jih odpeljali, večinoma v odročne kraje zunaj območja z žico in bunkerji obdane Ljubljane, kjer so jih po krajšem ali daljšem mučenju umorili; nekatere pa so naznanili oziroma predali oblastem, ki so jih poslale v nemška internacijska taborišča.[100] Pripadniki Črne roke so delovali v strogi tajnosti, zato njeni organizatorji in voditelji nikoli niso bili dokončno razkriti, čeprav je ta tematika pritegnila veliko število raziskovalcev, še v zadnjem desetletju. Vzrok je tudi v tem, da tako viri kot literatura vsebujejo dokaj nasprotujoče si podatke.[101]

O delovanju Črne roke je ohranjenih le malo dokumentov. Nekaj jih hrani Arhiv Republike Slovenije v fondu Republiškega sekretariata za notranje zadeve SRS, v podfondu Ostanki meščanskih strank, kjer so zbrani dokumenti političnih strank, organizacij in posameznikov, ki jih je slovenska tajna policija zasegla, uredila in analizirala za svoje operativne potrebe. Najdemo jih v seriji z oznako ZA

93 Prav tam, biografija Izidorja Cergola, str. 690.
94 Šorn, Idejni in politični nazori Rupnikovega kroga, str. 66.
95 Glej knjigo Dr. Albin Šmajd, dnevnik in dosje 1941– 1946, biografija Izidorja Cergola, str. 690.
96 Mlakar, *Slovensko domobranstvo*, str. 95.
97 Prav tam, str. 414.
98 Glej knjigo Dr. Albin Šmajd, Slovenska ljudska stranka – povezave in nasprotja 1918–1946, str. 570.
99 Ime si je morda sposodila pri tajni srbski teroristični organizaciji Ujedinjenje ili smrt, imenovani tudi Črna roka, ki je v začetku 20. stoletja sodelovala pri državnem prevratu v Srbiji v okviru dinastičnih bojev med Karađorđevići in Obrenovići.
100 Povzeto po Vidic, *Po sledovih Črne roke*, 578–585.
101 Vire in literaturo o Črni roki je natančno predstavila Jelka Piškurič v leta 2022 objavljenem članku z naslovom Prispevek k razumevanju delovanja in organizacije Črne roke (glej str. 161–166). Na tem mestu bomo navedli le nekaj poudarkov.

500-12, kjer so različne analize, zapisniki zaslišanj in poročila o delovanju protikomunističnega tabora med drugo svetovno vojno. Dva dokumenta imata enak naslov: Kratko poročilo o črni roki; eno je nedatirano, drugo je bilo napisano 28. decembra 1945.[102] Obe poročili sta nepodpisani. Tretji dokument z naslovom Črna roka je nedatiran, naslovljen pa je na »Komisijo za ugotovitev zločinov okupatorjev in njih pomagačev pri SNOS [Slovenski narodnoosvobodilni svet]«, podpisana je »Komisija Ljubljana«. Vsi trije uvrščajo zametke delovanja Črne roke v zadnje mesece leta 1943 na Gorenjskem, »prava« Črna roka pa naj bi nastala v letu 1944, ko se je razmahnila še na območje Ljubljane z okolico, na Dolenjsko in Notranjsko. Drugi in tretji dokument nastanek Črne roke povezujeta s sestanki nasprotnikov narodnoosvobodilnega gibanja z Nemci v februarju 1944. Tretji dokument omenja dva sestanka, drugi pa samo tistega v Ljubljani. Prvi sestanek naj bi bil 20. februarja v Trstu, na katerem naj bi bil prisoten vodja SS in nemške policije Heinrich Himmler, eden glavnih zastopnikov jugoslovanske strani pa naj bi bil Dobroslav Jevđević, predvojni politik, med 2. svetovno vojno pa med drugim četniški vojvoda in nekaj časa delegat Draže Mihailovića v Sloveniji. Tri dni pozneje naj bi bil sestanek v Ljubljani, ki naj bi se ga med drugimi udeležili nemški general Edmund Glaise von Horstenau, Rupnikov delegat, Karel Novak, Rudolf Žitnik, Marjan Zajec in Otmar Pirkmajer. Vsi trije dokumenti bolj ali manj natančno ugotavljajo, da je Črna roka nastala pod nemškim pokroviteljstvom, da jo je plačeval gestapo, sestavljali pa pripadniki obeh protikomunističnih taborov – katoliškega in liberalnega: domobranci, člani Slovenske, Sokolske in Narodne legije, Akademskega kluba Straža in politične policije, z njimi pa naj bi sodelovali tudi nekateri duhovniki.[103] Podatke naj bi pridobivali od Tajne obveščevalne službe (TOS), Državne obveščevalne službe (DOS) in različnih domobranskih obveščevalnih centrov. Do neke mere se pisci vseh treh dokumentov strinjajo tudi v tem, da Črna roka ni bila neka posebna organizacija; sestavljale naj bi jo »teroristične« oziroma »likvidatorske« skupine, v katerih so delovali predstavniki vseh protikomunističnih skupin. Delovale so sicer tajno, v nekakšni »ilegali«, imele pa so dostop do vseh »uradnih« institucij (policije, zaporov itd.).

Nekaj literature o Črni roki je nastalo že leta 1944. Tudi Maks Šnuderl, avtor brošure z naslovom Fašistično domobranski teror nad Slovenci, ugotavlja, da je Črna roka nastala marca 1944, vendar med njenimi člani poudarja predvsem pripadnike katoliškega tabora. Glavnino Črne roke naj bi sicer sestavljali domobranci, njeno »jedro« pa da so predstavljali člani Akademskega kluba Straža. Črna

[102] Poročilo naj bi nastalo na podlagi brošure Črna roka – slovenski gestapovci, ki jo je izdal Odsek za informacije in propagando pri predsedstvu SNOS leta 1944, in knjige *Fašistično domobranski teror nad Slovenci*, ki jo je leta 1944 izdala Komisija za ugotovitev zločinov okupatorjev in njih pomagačev pri predsedstvu SNOS.

[103] Dokument z 28. 12. 1945 kot enega vodilnih »črnorokcev« v Ljubljani navaja Alberta Ilovarja, ki naj bi vodil posebno »likvidacijsko komisijo« za odstranjevanje »neljubih« oseb; nekatere naj bi umorila na njihovih domovih, druge pa odpeljala k Sv. Urhu, v »najmočnejšo postojanko Črne roke«. Več o tem bo povedanega v poglavju Obveščevalna služba Slovenskega domobranstva.

roka naj bi nastopala kot samostojna ilegalna organizacija, sodelovala naj bi z domobranskimi enotami in policijo, njeno delovanje pa naj bi financirali Nemci.[104]

Črna roka je vzbujala zanimanje številnih piscev tudi po končani vojni. Najpodrobneje se je delovanju Črne roke posvetil Jože Vidic v publicistično-literarnem delu Po sledovih Črne roke. Tudi po njegovem mnenju Črna roka ni bila posebna organizacija četniških ali domobranskih vojaških enot, delovala pa naj bi pod okriljem njunih tajnih obveščevalnih služb (TOS in DOS). Razlikoval je med četniško in domobransko Črno roko. Četniška Črna roka[105] naj bi se prvič pojavila decembra 1943 na Jesenicah; na Gorenjskem naj bi z vednostjo gestapa delovala do maja 1944, po priključitvi tega območja Nemčiji pa je bila njena dejavnost prepovedana (tovrstno delovanje naj bi bilo dovoljeno le nemškim organizacijam). To skupino naj bi sestavljale likvidatorska skupina pri Državni obveščevalni službi (DOS) in likvidatorske skupine nekaterih četniških odredov. Domače prebivalstvo in partizani naj bi sicer marsikdaj kar vse četniške odrede napačno poimenovali z nazivom Črna roka. ***Domobranska Črna roka*** naj bi se tudi pojavila že novembra 1943, ime Črna roka pa naj bi prevzela februarja 1944. Delovala je v Ljubljani z okolico (Urh, Barje, Škofljica, Lisičje), v okolici Velikih Lašč in Turjaka, v Žužemberku in drugod. Akcije domobranske Črne roke na območju Ljubljanske pokrajine naj bi bile izvedene brez spodbude in vednosti gestapa; izvajale naj bi jih likvidatorske skupine nekaterih domobranskih postojank, pripadniki Hacinove politične policije in specialnega policijskega voda, ki ga je vodil Jože Hlebec, ter civilisti – zaupniki domobranske obveščevalne službe. Pomembno vlogo pri njenem delovanju naj bi imeli pripadniki Katoliške akcije in nekateri duhovniki.[106]

Emigrantska literatura Črne roke večinoma ni omenjala. Zaslediti pa jo je mogoče v knjigi Matije Škerbca[107] z naslovom Krivda rdeče fronte, ki je izšla v Clevelandu leta 1954 v samozaložbi. Avtor sicer priznava, da je pod imenom Črna roka v letu 1944 delovalo neko »tajno sodišče«, ki je obsodilo in likvidiralo od 30–50 komunistov, zanika pa, da bi bili Leon Rupnik, Slovensko domobranstvo in Draža Mihailović kakorkoli odgovorni za njen nastanek. V Črni roki naj bi delovalo nekaj častnikov in civilistov na svojo roko. Mnogi naj tega sicer ne bi odobravali,

---

104 Piškurič, Prispevek k razumevanju organizacije in delovanja Črne roke, str. 163.

105 O četniški Črni roki je na voljo le malo podatkov, zato bomo kot zanimivost navedli izsek iz pisma Jožeta Golca, člana tržaškega centra obveščevalne mreže Vladimirja Vauhnika in Anteja Anića, ki so ga jeseni 1944 razkrili Nemci (več o tem v sklopu o obveščevalnih službah). Pismo je bilo najbrž namenjeno Albertu Ilovarju in je najverjetneje nastalo v času od 15. oktobra do 21. novembra 1944, ko je bil Golec zaprt v Trstu in je imel možnost komunikacije z zunanjim svetom po jetniškem kuratu. Takole je zapisal: »Istočasno ko se bliža nevarnost od ruske in angleške strani pa so začeli Nemci iz nerazumljivega razloga gonjo proti slovenski četniški organizaciji in njenima dvema vojnima ustanovama ‚Državni obveščevalni službi' in ‚Črni roki'. Četnike dolžijo anglofilstva, DOS špijonaže v službi Anglije, ‚Črno roko', ker dela brez njihove kontrole in je pobila nekaj komunistov, ki so uživali v Ljubljani in po Gorenjskem zaščito lokalnih gestapovskih veljakov.« Pismo je v celoti objavljeno v tej knjigi (pag. 2766).

106 Vidic, *Po sledovih črne roke*, str. 578–585.

107 Duhovnik in politik SLS je bil že v predvojnih letih, med vojno pa član Protikomunističnega odbora. Glej knjigo Dr. Albin Šmajd, dnevnik in dosje 1941–1946, biografija Matije Škerbca, str. 925–926.

vendar pa je bil Škerbec prepričan, da je bil »odpor proti komunističnemu nasilju moralna dolžnost«.[108]

Zanimanje slovenskih zgodovinarjev za Črno roko tudi v novejšem času ni povsem usahnilo. Tamara Griesser Pečar pravi, da so se za Črno roko »skrivale majhne, tajne teroristične skupine«, ki niso bile del nobene od legalnih, pollegalnih ali ilegalnih oboroženih formacij protikomunističnega tabora, »čeprav so bili številni izmed njenih pripadnikov« hkrati člani katere od njih. Delovale naj bi brez vednosti in odobritve vojaškega vodstva ter naj ne bi bile povezane z obveščevalnima službama (DOS in TOS), možni pa naj bi bili njihovi stiki z gestapom.[109] Po mnenju Borisa Mlakarja pri pojavu Črne roke »sicer domobransko ozadje lahko samo predvidevamo«, vsekakor pa naj bi »posamezni domobranski subjekti samovoljno« obračunavali z »ujetniki«; kot najbolj vidna primera navaja Sv. Urh, kamor naj bi »šef domobranskega obveščevalnega odseka pošiljal ujete partizane in aktiviste na usmrtitev« ter »pobijanje terenskih delavcev na območju južno od Ljubljane s strani Franca Fraklja«.[110] Razlog takšnega samovoljnega obnašanja naj bi bil v tem, da so bili terenski sodelavci OF »Rupnikovi pokrajinski upravi in tudi domobrancem stalni trn v peti«, kar se je odražalo v Rupnikovem dovoljenju za »'uničenje terencev' izven ljubljanskega bloka«. S tem se je strinjalo tudi domobransko vodstvo, ki mu večinoma »ni šlo v račun, da so bile njegove enote obvezane vse ujetnike in aretirane po zaslišanju predati nemški policiji. Zdelo se mu je namreč, da se s tem silovito povečujejo možnosti, da se le-ti izmaknejo po njegovem mnenju zasluženi kazni.«[111]

Jelka Piškurič pa je podala nov pogled na delovanje Črne roke, ki naj bi bila »le pretveza za najbolj kruto obračunavanje z domnevnimi ali resničnimi terenci, ki so ga izvajali pripadniki rednih domobranskih enot s posebnimi nalogami«.[112] Prikazala ga je na osnovi primera domobranskega častnika, pripadnika Akademskega kluba Straža Franca Fraklja,[113] ki je precej časa deloval na območju Ljubljanskega barja. Skupaj s svojo skupino naj bi v zadnjih mesecih leta 1943 in spomladi 1944 zagrešil celo vrsto pobojev prebivalcev tamkajšnjih vasi,[114] med katerimi niso bili le resnični terenci in aktivisti OF, ampak tudi sorodniki partizanov in vsi, za katere se je sumilo, da jim pomagajo; med njimi so bile tudi »najranljivejše skupine, kot so ženske, otroci in starejši«.[115] Iz dejstev, da je med naloge domobranskih postojank spadalo tudi zavzeto iskanje ter uničevanje terencev, da je nasilje prenehalo po tem, ko so domobranci pridobili nadzor nad določenim območjem, in da dokumenti in priče dogodkov ne omenjajo simbolov Črne roke, naj bi bilo mogoče

[108] Piškurič, Prispevek k razumevanju organizacije in delovanja Črne roke, str. 165.
[109] Griesser Pečar, *Razdvojeni narod*, str. 313–314.
[110] Mlakar, Krogi nasilja, str. 27.
[111] Prav tam, str. 26–27.
[112] Piškurič, Prispevek k razumevanju organizacije in delovanja Črne roke, str. 179.
[113] Prav tam. Njegova življenjska pot je prikazana na str. 166–170.
[114] Prav tam, str. 178.
[115] Prav tam, str. 179.

ugotoviti, »da Frakljevega delovanja ne moremo opredeliti kot eksces«, k »izredni krutosti, ki so jo on in pripadniki njegove skupine izkazali do svojih žrtev«, pa naj bi »pripomogle tudi njihove osebnostne značilnosti«.[116] Podobno bi morda lahko veljalo tudi za kruto ravnanje z ujetniki na Sv. Urhu, ki sodi približno v podoben časovni okvir kot delovanje Frakljeve skupine na Ljubljanskem barju.

7. Slovenska policija

a) Ljubljanska varnostna straža v času italijanske okupacije (tudi ljubljanska Mestna straža)

Ljubljanska varnostna straža (La guardia di sicurezza di Lubiana) je bila kot posebna policijska enota ustanovljena oktobra 1942. Pripadniki slovenskega protikomunističnega tabora pa so se že pred tem z italijanskimi oblastmi pogajali za ustanovitev lastne policije, ki bi sama vodila boj proti partizanom in OF ter tako preprečila atentate na vidne protikomuniste, posledično pa tudi omejila okupatorjeve represalije. Italijani so privolili šele po atentatu na bana Marka Natlačena (13. oktober 1942).

Pripadniki ljubljanske varnostne straže na proslavi praznika imperija v bivši domobranski vojašnici, 9. maj 1943

[116] Prav tam, str. 179.

Ljubljanski varnostni straži je poveljeval častnik bivše kraljeve jugoslovanske vojske, podpolkovnik Ernest Peterlin, ki se je septembra 1942 vrnil iz nekajmesečne internacije v taborišču Gonars. Poudaril je dve njeni nalogi: Slovence naj bi zaščitila pred napadi OF, v primernem trenutku pa naj bi se obrnila proti okupatorju; njeno delovanje naj bi podpiral tudi Mihailovićev pooblaščenec za Slovenijo Karel Novak,[117] vsekakor pa si je za njeno ustanovitev zelo prizadeval Šmajd.[118] Pred božičem, med 21. in 23 decembrom, je Ljubljanska varnostna straža izvedla t. i. božične racije, med katerimi je bilo aretiranih skoraj 600 pristašev OF, ki so jih pripadniki straže odpeljali v Belgijsko vojašnico (med današnjo Masarykovo in Metelkovo cesto).[119] Iskala je bunkerje in ilegalne tiskarne OF, v vsem obdobju njenega delovanja pa je bilo aretiranih veliko število pripadnikov vseh političnih taborov,[120] ki so bili podvrženi ostremu zasliševanju s pretepanjem in šikaniranjem (zaslišanja je vodil tudi Albin Šmajd).[121] Takšno ravnanje je naletelo na številne kritike, saj naj bi bilo prizadetih tudi veliko nedolžnih ljudi, poleg tega pa naj bi vplivalo tudi na poslabšanje medčloveških odnosov v krogih slovenske inteligence, kar je Janko Mačkovšek izrazil takole: »Božično zapiranje v Ljubljani je rodilo prav slabe posledice v razpoloženju ljubljanskem, zlasti slabše ravnanje z aretiranci, kot so delali Lahi; videlo se je izrazito klerikalne ljudi pri teh poslih, ki so bili slabo opravljeni /…/ Božična akcija B. G. [bele garde] v Ljubljani je segala po ljudeh, ki so bili malo krivi kakršnega koli greha, zlasti pa ne nacionalnega.«[122]

Ljubljanska varnostna straža je kot posebna policijska enota obstajala le do januarja 1943, ko se je preimenovala v formacijo Prostovoljne protikomunistične milice.[123]

b) Slovenska policija med nemško okupacijo pod vodstvom Lovra Hacina

Delovala je v obdobju nemške okupacije v Ljubljanski pokrajini, ki je bila sicer sestavni del Operacijske cone Jadransko primorje, vsa policija na njenem ozemlju pa je bila podrejena nemškemu policijskemu generalu Erwinu Rösenerju. Ta je bil od decembra 1941 višji vodja SS in policije v 18. vojnem okrožju v Salzburgu, a je imel svoj sedež na Bledu, od koder je laže vodil boj proti narodnoosvobodilnemu gibanju tako na Gorenjskem kot tudi na Štajerskem in Koroškem. Neposredno pred italijansko kapitulacijo je tedanji nemški notranji minister Heinrich Himmler

117 Griesser Pečar, *Razdvojeni narod*, str. 279.

118 O tem priča njegova korespondenca s Karlom Novakom, predvsem Šmajdova pisma z dni 20. 9. 1942, 11. 10. 1942 in 17. 10. 1942. Objavljena so v knjigi Dr. Albin Šmajd, Slovenska ljudska stranka – povezave in nasprotja 1918–1946 (str. 167–168, 175–177 in 185–186). Šmajdova vloga pri organiziranju in delovanju Ljubljanske varnostne straže pa je predstavljena v uvodnem poglavju h knjigi Dr. Albin Šmajd, Dnevnik in dosje 1941–1946, str. 65–69.

119 Mlakar, Začetki oboroženih oddelkov, str. 657–660.

120 Franček Saje jih v delu *Belogardizem* (str. 490) navaja 1600 (cit. po: Griesser Pečar, *Razdvojeni narod*, str. 279).

121 Griesser Pečar, *Razdvojeni narod*, str. 279.

122 Vodušek Starič, »*Dosje*« *Mačkovšek*, str. 78 (cit. po: Griesser Pečar, *Razdvojeni narod*, str. 280).

123 Dr. Albin Šmajd, Dnevnik in dosje 1941–1946, uvodno poglavje Pravnik in politik dr. Albin Šmajd (1904–1946?), str. 66.

Rösenerju ukazal, naj se preseli v Ljubljano, potem pa ga je postavil tudi za svojega policijskega poverjenika za Ljubljansko pokrajino.[124] Rösener se je z Bleda kmalu preselil v Ljubljano, kjer je imel svojo izpostavo tudi poveljnik varnostne policije in varnostne službe na Gorenjskem, ki ji je načeloval SS-Hauptsturmführer Rudolf Schluifer. Za t. i. zveznega častnika med nemško varnostno policijo in slovensko policijo, ki je delovala v okviru Rupnikove pokrajinske uprave, je bil imenovan gestapovec, kriminalni sekretar Paul Duscha. Z Rösenerjevo privolitvijo je Rupnik za upravnika slovenske policije imenoval Lovra Hacina. Tako je bila policija v Ljubljani po upravni črti sicer podrejena vodji pokrajinske uprave, dejansko pa ji je ukazoval Duscha. Pri policijski upravi je bil ustanovljen Policijski varnostni zbor (kasneje preimenovan v Policijski zbor), ki je združeval vso uniformirano policijo, med oddelki »neuniformirane« policije pa je bil najpomembnejši politični oddelek.[125]

Hacin, ki je slovensko policijo vodil od 22. septembra 1943 do konca vojne, je bil načelnik policije že v obdobju od 1939 do aprila 1941. Kot zavzet in dosleden sovražnik komunizma že iz predvojnega časa je slovenski policiji vtisnil izrazito oseben pečat. Malo pred okupacijo Slovenije je sicer dal kot tedanji načelnik ljubljanske policije na zahtevo bana Marka Natlačena uničiti dokumentacijo o slovenskih komunistih, vendar pa je vse, kar si je zapomnil, pozneje lahko uporabil pri ovajanju komunistov Italijanom. Ti so sicer ustanovili svojo kvesturo in Hacina odpustili, a je kljub temu, čeprav formalno ni opravljal nobene službe, sodeloval s kvestorjem Ettorom Messino v boju proti OF in partizanom ter mu posredoval številne podatke o pripadnikih narodnoosvobodilnega gibanja.

Pristaši protikomunističnega tabora so si, še zlasti po začetku likvidacij, ki so jih izvajali pripadniki Varnostno-obveščevalne službe (VOS) OF, prizadevali za vzpostavitev slovenske policije, kot njenega vodjo pa so predvideli Hacina. Industrialec Avgust Praprotnik in liberalni politik Marjan Zajec sta se o tem pogovarjala v visokim komisarjem Ljubljanske pokrajine, z načrtom pa sta seznanila tudi Hacina. Potem ko je VOS 20. februarja 1942 uspešno izvedla atentat na Praprotnika, so načrti za ustanovitev slovenske policije začasno zamrli, Hacin pa je iz strahu pred novimi atentati odšel na večmesečni dopust v Italijo.

Po nemški zasedbi Ljubljanske pokrajine naj bi se Hacin sam ponudil predsedniku pokrajinske uprave Leonu Rupniku, da bi prevzel policijo, Rupnik pa ga je priporočil generalu Rösenerju kot »strastnega sovražnika komunizma« in »iskrenega občudovalca Nemčije«. Tako je bil Hacin 22. septembra 1943 imenovan za policijskega upravnika. Na voljo je imel okoli 160 agentov in izpostave v Novem mestu, Kočevju, Ribnici, Logatcu, Cerknici, Velikih Laščah in na Vrhniki. Politična policija (ali politični oddelek) je štela okrog 90 mož, predvsem študentov in stražarjev, vodil pa jo je dr. Maks Loh, tudi član Straže. Med policijskim osebjem

[124] Ferenc, *Okupacijski sistemi*, *1,* str. 386–387.
[125] Mlakar, *Slovensko domobranstvo*, str. 96.

pa je bilo tudi nekaj pristašev OF, med njimi Hacinov namestnik Vladimir Kante, ki je bil razkrit in februarja 1945 usmrčen. V decembru 1944 ali januarja 1945 je bila ustanovljena posebna policijska enota za varovanje ljubljanskih zaporov, ki jo je vodil Jože Hlebec, pred kapitulacijo Italije poveljnik Gorenjskega četniškega odreda.

Po Hacinovi izjavi naj bi bilo v zaporih slovenske policije[126] zaprtih vsega skupaj okrog 6000 oseb, vendar naj bi jih bilo po nekaterih dokumentih še bistveno več. Zapornike so mučili (po Hacinovi izjavi le tiste, ki kljub izjavam prič niso hoteli priznati očitanih jim dejanj), čeprav naj bi tako Rupnik kot škof Rožman temu nasprotovala. Na sodnem procesu po vojni je Hacin izjavil, da so takšno ukrepanje zahtevali Loh in njegovi sodelavci s političnega oddelka, sicer pa naj bi bili pri mučenjih prisotni vsi agenti, ki so sodelovali pri preiskavi; mnogi med njimi naj bi si izboljšali premoženjsko stanje s podkupninami in ropanjem lastnine zaprtih. Številne zapornike so poslali v koncentracijsko taborišče in na prisilno delo, osebe, ki niso bile komunisti, pa naj bi po Rupnikovem navodilu izpustili, a le v primeru, če so prisegle, da ne bodo več politično delovale.[127]

II. OBVEŠČEVALNE SLUŽBE PROTIKOMUNISTIČNEGA TABORA

Oborožene vojaške formacije in politične skupine so se večinoma ukvarjale tudi z zbiranjem obveščevalnih podatkov; nekatere so več pozornosti posvečale okupatorjem, druge notranjim političnim nasprotnikom. V ta namen so ustanavljale svoje obveščevalne službe, oddelke ali odseke, v primerih manjših skupin pa so to delo opravljali posamezniki, ki so se večkrat infiltrirali v obstoječe obveščevalne organizacije. Službe sorodnih idejnih in političnih nazorov so skozi obdobja pogosto spreminjale oblike dela in nazive. Zaradi lažjega sledenja spremembam jih zato nismo predstavili kronološko, ampak smo jih okvirno razvrstili v dva velika idejnopolitična tabora. V prvi sklop smo uvrstili tiste s poudarjenim katoliškim predznakom, ki jih je posredno ali neposredno vodila ali usmerjala Slovenska ljudska stranka. Mednje smo uvrstili tudi Informativni urad Rupnikove pokrajinske uprave in obveščevalno službo Slovenskega domobranstva, v kateri so bili sicer tudi zastopniki drugačnih prepričanj (npr. člani Rupnikovega kroga in častniki bivše jugoslovanske vojske), vendar je bilo tudi med njimi, zlasti v domobranskih vrstah, veliko pristašev Slovenske ljudske stranke. V drugi sklop smo uvrstili obveščevalne organizacije liberalnih strank, slovenskega dela Jugoslovanske vojske v domovini, politične sredine in politično neopredeljenih, ki so nasprotovali partizanskemu gibanju. Te službe so sodelovale z Jugoslovansko vojsko v domovini ali zahodnimi zavezniki.

[126] Do januarja 1944 naj bi bili zapori v Šempetrski kasarni na Vrazovem trgu, nato v t. i. prisilnih delavnicah na Poljanskem nasipu, gestapo pa naj bi uporabljal celice v zgradbi sodišča.

[127] Griesser Pečar, *Razdvojeni narod*, str. 280–288.

Treba pa je opozoriti, da je ta razdelitev le okvirna, saj so pripadniki nekaterih strank ali skupin občasno sodelovali tudi v strankarsko ali idejno drugače opredeljenih organizacijah, nekatere pa so bile sploh sestavljene iz posameznikov različnih svetovnih nazorov.

1. OBVEŠČEVALNE SLUŽBE KATOLIŠKEGA TABORA

a) Obveščevalna služba Slovenske legije

Po izjavi Milana Finca, enega pomembnejših članov Slovenske legije, njena obveščevalna služba ni bila organizirana v obliki kakšnega posebnega organa, temveč so jo opravljali vsi člani, zaradi česar je vsa legija »predstavljala eno samo veliko obveščevalno mrežo«.[128] Načelno stališče vodstva Slovenske legije je namreč bilo, da mora biti vsak njen član hkrati tudi »obveščevalec«.[129]

Sprva je bilo zanimanje legije usmerjeno v okupatorsko dejavnost, po razmahu OF pa je v ospredje vedno bolj stopal interes za njene pripadnike: »Pregledovanje prebivavcev po vidiku, kdo je za OF in kdo proti, so legijaši imenovali – perlustracijo prebivavstva. Centrala Slovenske legije je nabrane podatke deloma uporabljala za domače potrebe, sicer pa jih je dajala na razpolago Inteligence service oziroma jih je po svojih posebnih kanalih pošiljala v London ministru dr. Mihi Kreku. Te kanale so uredili dokaj zgodaj, jeseni 1941 so že funkcionirali.«[130]

V obdobju italijanske okupacije je obveščevalno službo za Slovensko legijo v Ljubljani vodil Vladimir Pirih, zaposlen v Vzajemni zavarovalnici. Na podlagi podatkov iz prejetih poročil je oblikoval osebno kartoteko vseh tistih, ki so bili osumljeni sodelovanja z OF. Ob koncu leta 1942, najkasneje pa v letu 1943, je kartoteko prenesel v pisarno M-7.

b) Urad M-7

M-7 je bila obveščevalna pisarna vaških straž.[131] Delovati je začela jeseni 1942 v Ljubljani, z namenom vzpostaviti in vzdrževati stike med oboroženimi vojaškimi formacijami protikomunističnega tabora, predvsem med vaškimi stražami in Jugoslovansko vojsko v domovini na eni strani ter med italijansko civilno in vojaško oblastjo na drugi. Njene naloge so bile pomagati pri ustanavljanju novih vaških straž, iskati osebe, ki bi bile sposobne poveljevati vaškim stražam, voditi propagandno dejavnost proti KPS in OF ter zbirati podatke o namerah komunistov v okviru partizanskega gibanja. Ukvarjanje z vaškimi stražami je bilo legalno, ilegalno pa je urad opravljal še politične in obveščevalne naloge. Za tiskanje propagandnega

128 Škerl, Prispevki k zgodovini razvoja nasprotnikov OF, str. 89.

129 SI AS 1931, RSNZ SRS, OMS, ZA 501-2, TOS-Obveščevalna služba pokrajinske uprave, str. 1. Na platnicah fascikla je tipkani zapis TOS/TAJNA OBVEŠČEVALNA SLUŽBA ZA LJUBLJANO/ s pripisom v rokopisu: »sestavila Milan Finec in ‚domobranec'«. V tej mapi zbrano govori o OBV, TOS, ODO in Informativnem uradu. Avtorji niso znani, verjetno jih je sestavila UDV po izjavah Milana Finca in »domobranca«. (Odslej SI AS 1931, RSNZ SRS, OMS, ZA 501-2, TOS.)

130 Škerl, Prispevki k zgodovini razvoja nasprotnikov OF, str. 89.

131 Mlakar, *Slovensko domobranstvo*, str. 192.

materiala sta skrbela Franc Malovrh in Tone Duhovnik, ki je vodil še obveščevalno delo. Za vojaška vprašanja je bil pristojen Albin Cerkvenik, v političnem oziru pa je pisarno M-7 vodil odbor, ki so ga sestavljali Albin Šmajd, Andrej Križman, Jože Sodja, Franc Malovrh, Tone Duhovnik in drugi. Pri delu M-7 je v ozadju sodelovala sicer nelegalna Slovenska legija, katere člani so imeli nalogo zbirati podatke o članstvu in akcijah OF, njegovo delo pa je podpirala tudi Slovenska ljudska stranka.[132]

c) Obveščevalna služba OBV, Tajna obveščevalna služba (TOS) in Oddelek dopisnikov (ODO)

Vodstvo Slovenske legije je že v mesecih pred italijansko kapitulacijo predvidelo, da bo treba tudi njeno obveščevalno službo prilagoditi novim razmeram. V tistem obdobju naj bi pisarno M-7 obiskal pripadnik Glavačeve skupine Franc Horvat, da bi prevzel organiziranje obveščevalnega dela v Ljubljani. V ozadju naj bi stal drugi član Glavačeve skupine Egidij Vršaj, ki naj bi ga voditelj Slovenske legije Rudolf Smersu pravzaprav predvidel za bodočega vodjo obveščevalne mreže, misleč, da je zvest pristaš legije in da bo vdano služil njenim interesom.[133]

Po kapitulaciji Italije so urad M-7 zaprli, dokumentacijo pa spravili na varno, saj se ni vedelo, kakšno stališče bodo do njega zavzeli Nemci. Po vzpostavitvi Rupnikove pokrajinske uprave in Informativnega urada pod vodstvom Janka Kregarja je vodstvo Slovenske legije računalo, da bo lahko delo nadaljevalo pod njenim okriljem. Zametek nove obveščevalne službe, poimenovane ***OBV***, sega v november 1943, organizacija pa je bila vzpostavljena nekako do sredine decembra. V njej so sodelovali tako predstavniki Slovenske legije kot člani Glavačeve skupine, med njimi Franc Horvat in Egidij Vršaj, ki naj bi jo tudi vodil.[134] Milan Finec, ki je bil od prvih mesecev leta 1942 vodja Slovenske legije za okrožje Bežigrad, je dobil zaposlitev v Informativnem uradu, pri OBV pa je deloval kot ilegalni pooblaščenec Slovenske legije (decembra 1943 je bil imenovan za organizacijskega vodjo pri mestnem poveljstvu Slovenske legije, kar je ostal do decembra 1944, ko ga je aretiral gestapo).[135] OBV je tako legalno delovala kot del Informativnega urada pokrajinske uprave, ilegalno pa je delala tudi za Slovensko legijo. Tudi OBV je, tako kot že pred njo M-7, zbirala informacije o komunistih ter članih in sodelavcih OF. Delovala je na območju Ljubljane, razdeljena pa je bila na sedem operacijskih okrožij (Center, Moste, Rakovnik, Trnovo, Vič, Šiška in Bežigrad).[136]

SLS in Slovenska legija pa Glavačevim privržencem nista zaupali, še posebej ko je postalo jasno, da je Glavač Smersuju podtaknil Vršaja. Zato je Finec, v skladu z zahtevami osrednjega vodstva SLS, okrožnim obveščevalnim vodjem OBV izdal navodila, naj vsa poročila o pripadnikih OF posredujejo naprej po redni poti,

[132] Griesser Pečar, *Razdvojeni narod*, str. 322–323.
[133] SI AS 1931, RSNZ SRS, OMS, ZA 501-2, TOS, str. 2.
[134] Po nekaterih podatkih pa naj bi OBV vodil Finec. Glej Griesser Pečar, *Razdvojeni narod*, str. 325.
[135] Dr. Albin Šmajd, dnevnik in dosje 1941–1946, biografija Milana Finca, str. 718.
[136] Griesser Pečar, *Razdvojeni narod*, str. 325.

podatke o vsem tistem, kar z OF ni povezano (frakcije v katoliškem taboru, odnos do Nemcev ipd.) pa naj predajo pristojnemu okrožnemu vodji Slovenske legije.[137]

Zaradi hudih sporov med Slovensko legijo in Glavačem, ki je tudi v širšem katoliškem taboru vzbujal vedno manj zaupanja (bil naj bi spletkar in politično pretirano stremuški, poleg tega pa naj bi imel tudi tajne stike z okupatorjem), je bila OBV (po nekaterih podatkih že pozno jeseni 1943, po drugih šele pomladi 1944[138]) preurejena in preimenovana v ***Tajno obveščevalno službo (TOS)***. To so sicer večinoma sestavljali le člani Slovenske legije, vendar pa sta Glavačeva pristaša Egidij Vršaj in Franc Horvat ostala v uradu TOS in skrbela, da je ta še vedno dobivala obveščevalne podatke, ki jih je zbrala Slovenska legija.[139] Sprva je bil neposredni vodja TOS sicer Janko Kregar kot vodja Informativnega urada, a Glavačev vpliv ni ponehal; Kregar, ki naj bi Glavača spoštoval kot človeka in duhovnika, naj bi se namreč z njim posvetoval o vseh pomembnih obveščevalnih vprašanjih. Tako naj bi Glavač ostal »duhovni oče in politični usmerjevalec TOS-a.«[140] Posledično je Slovenska legija od vseh svojih članov zahtevala, da izstopijo iz TOS. S tem je ta služba izgubila veliko svojih obveščevalcev, ki so poleg tega dobro poznali njeno organizacijsko strukturo in bi torej »lahko vohunili za njenim delom«. Zaradi tega je prišlo do nekaterih sprememb tako glede organizacije kot načina dela. Po 20. marcu 1944 je postal vodja TOS-ove pisarne Viktor Žibert, član Slovenske legije in vodja za okrožje Vič.[141]

V juniju ali juliju je bil TOS po Kregarjevih načrtih ponovno preurejen in preimenovan v ***Oddelek dopisnikov (ODO)***. Kregar naj bi se tedaj verjetno že želel znebiti Glavačevega vpliva in je novi urad zasnoval povsem drugače. ODO naj bi postal urad za delo z javnostjo, nameraval naj bi celo ukiniti »referat za ilegalo in OF«, Vršaja, ki se s tem ni strinjal, pa odpustiti. Zaradi vedno vidnejših Glavačevih povezav z gestapom pa nič od tega ni bilo izvedljivo. ODO je sicer vodil Viktor Žibert,[142] Vršaj pa je ostal in ODO je vedno bolj izgubljal pomen. Okrožni vodje so odstopali, sodelavci odhajali. Tako je število sodelujočih v avgustu 1944 z nekdanjih 100 padlo na 50, leta 1945 pa na 30. Spori z Vršajem so se še nadaljevali in na začetku leta 1945 je ODO postal del Informacijskega oddelka pokrajinske uprave.[143]

---

137 SI AS 1931, RSNZ SRS, OMS, ZA 501-2, TOS, str. 3–4.

138 SI AS 1931, RSNZ SRS, OMS, ZA 501-2, TOS, str. 44; Griesser Pečar, *Razdvojeni narod*, str. 325–326.

139 Griesser Pečar, *Razdvojeni narod*, str. 326.

140 SI AS 1931, RSNZ SRS, OMS, ZA 501-2, TOS, str. 11.

141 Prav tam, str. 14.

142 Žiberta naj bi pred Glavačem posvaril tudi škof Rožman. Škof naj bi skušal Glavača »spraviti iz Ljubljane«, a mu ni uspelo; dosegel naj bi le, da so ga odpustili iz uredništva in tiskarne časopisa Slovenec, vendar se je potem »preselil v redakcijo Domoljuba« (Griesser Pečar, *Razdvojeni narod*, str. 326–327).

143 Griesser Pečar, *Razdvojeni narod*, str. 326–327.

d) Informativni urad Pokrajinske uprave[144]

Informativni urad v Ljubljani, ki je deloval v času nemške okupacije, je bil organ pokrajinske uprave. Ustanovljen je bil 8. oktobra 1943 kot osrednji urad za obveščevalno in protikomunistično propagandno delo v Ljubljanski pokrajini. Sestavljalo ga je 6 oddelkov in pisarna.

Proti koncu novembra 1943, ko je propagandni oddelek urada postal Propagandni odsek pokrajinske uprave in je bil neposredno podrejen predsedniku pokrajinske uprave, je bil Informativni urad vključen v Sekretariat pokrajinske uprave.[145] Informativni urad je bil »uradna obveščevalna služba predsednika Pokrajinske uprave Leona Rupnika«,[146] ki »si je želel podrobnejših informacij o vsem, kar se je dogajalo okrog njega«.[147] Vodenje urada je zaupal nekdanjemu mornariškemu oficirju kraljeve jugoslovanske vojske Janku Kregarju (med okupacijo se je najprej pridružil četnikom, nato Slovenskemu domobranstvu).[148]

Medtem ko je v prvih mesecih pokrajinske uprave med Rupnikovim krogom na eni strani ter katoliškimi in liberalnimi politiki na drugi še vladalo nekakšno soglasje, pa so se odnosi v letu 1944 močno zaostrili. Vodstvo SLS je vedno bolj kritiziralo osebe, ki so nekritično podpirale Rupnika; mednje je poleg Kregarja uvrščalo tudi duhovnika Karla Škulja in Matijo Škerbca.[149] Nezaupanje do SLS in Slovenske legije pa je gojil tudi Rupnik, zato se je odločil za bistveno reorganizacijo obveščevalne službe. Ob koncu maja 1944 sta se Propagandni odsek in Informativni urad združila v Propagandni oddelek, ta pa se je 19. julija 1944 preimenoval v Informacijski oddelek ali 10. oddelek pokrajinske uprave. Rupnik tudi Kregarju ni zaupal, zato ga je razrešil s funkcije. Za vodjo je imenoval Ladislava Tršinarja, da pa bi povsem onemogočil skrite zveze s Slovensko legijo, mu je za pomočnika dodelil svojega zaupnika Borisa Smerduja. V decembru 1944 je Cergolu s svojimi ljotičevsko naravnanimi sodelavci uspelo prevzeti vso oblast v Informacijskem oddelku pokrajinske uprave.[150]

Informativni urad je imel pomembno vlogo pri novačenju vojnih ujetnikov za Slovensko domobranstvo. Podajal je tudi mnenje o njihovi moralnopolitični primernosti, ki je pomembno vplivalo na nadaljnjo usodo posameznikov. V sodelovanju s sodelavci nekdanje obveščevalne pisarne vaških straž M-7 je zbiral tudi podatke o osebah s podeželja; s tem si je prislužil pohvalo poveljstva II. SS-tankovskega korpusa, »ki je posebej poudarilo veliko vlogo tega urada ‚pri očiščevalnih akcijah'«, za »vnemo in požrtvovalnost« pa se mu je zahvalil tudi general Rupnik.[151]

---

144 Včasih označen tudi kot Informacijski urad.
145 Historiat k fondu SI AS 1897, Šef pokrajinske uprave v Ljubljani, Informacijski oddelek.
146 Griesser Pečar, *Razdvojeni narod*, str. 324.
147 Prav tam, str. 98.
148 Dr. Albin Šmajd, dnevnik in dosje 1941–1946, biografija Janka Kregarja, str. 798.
149 Mlakar, *Slovensko domobranstvo*, str. 400.
150 SI AS 1931, RSNZ SRS, OMS, ZA 501-2, TOS, str. 40–41.
151 Mlakar, *Slovensko domobranstvo*, str. 192.

e) Obveščevalna služba Slovenskega domobranstva

Domobranska obveščevalna služba je bila organizirana v okviru organizacijskega štaba Slovenskega domobranstva. Za organizacijo in vodenje obveščevalnih nalog je bil odgovoren njegov obveščevalni odsek, ki ga je najdlje vodil stotnik Albert Ilovar.[152] Zaradi pomena tega dela in usodnih posledic za politične nasprotnike mu bomo tudi na tem mestu posvetili nekaj besed. Pred vojno je bil častnik kraljeve jugoslovanske vojske, posebej usposobljen za topografske in obveščevalne naloge. Od januarja 1940 je kot obveščevalni oficir deloval tudi v Ljubljani. Po kratkotrajni vojni v aprilu 1941 je sodeloval v t. i. oficirski in četniški organizaciji, do VOS-ove likvidacije Fanouša Emmerja v decembru 1941 pa tudi z OF. Od pomladi do decembra 1942 je bil v italijanski internaciji. Po vrnitvi je deloval v Slovenski legiji, do poletja 1943 pa je sodeloval tudi s Karlom Novakom pri vključevanju nekdanjih jugoslovanskih častnikov v četniške odrede. Na začetku oktobra 1943 je vstopil v novonastalo Slovensko domobranstvo, a je tajno delal tudi za Slovensko legijo. Nemške oblasti so ga zaradi tega prvič aretirale že sredi aprila 1944, a je bil že julija izpuščen in ponovno imenovan za vodjo obveščevalnega odseka. 8. decembra 1944 je bil ponovno aretiran in nekaj mesecev pozneje poslan v koncentracijsko taborišče Allach (pri Dachauu).[153] Po drugi aretaciji ga je na položaju vodje obveščevalnega odseka nadomestil njegov podrejeni nadporočnik Avgust Kovač.

Ilovar je imel v vseh domobranskih enotah oziroma postojankah svoje agente oziroma obveščevalce, ki so delovali prek več kot 17 obveščevalnih centrov, razporejenih po vsej Ljubljanski pokrajini. Njihova glavna naloga je bila zbiranje podatkov o partizanskih enotah, terenskih delavcih in aktivistih OF ter njihovih simpatizerjih. Tovrstno delo je predstavljalo t. i. zunanjo obveščevalno službo, medtem ko je bilo zbiranje podatkov o vseh sumljivih pojavih in nepravilnostih znotraj domobranskih enot naloga notranje obveščevalne službe. Zbrane podatke so obveščevalni centri pošiljali Ilovarju, člani odseka pa so jih potem združevali v »dnevna poročila«; ta so bila poslana gestapu in štabu stotnika Ericha Schumacherja, ki ga je general Rösener določil »za svojega pooblaščenca pri organiziranju domobranstva ter za zveznega častnika med Organizacijskim in Vodstvenim štabom oziroma njim samim«.[154] S poročili obveščevalnega odseka je bil seznanjen tudi poveljnik domobranskega organizacijskega štaba general Franc Krener, »ki se je zaradi važnosti še posebej rad vtikal v delo odseka«.[155] Posebna pozornost je bila namenjena poglavjem z naslovom »Situacija pri tolovajih«.[156] Ker so bile v pristojnosti Informacijskega odseka tudi politične zadeve, je imel Ilovar med drugim tudi pravico zasliševati »ujete ali prebegle partizane«. Po zaslišanjih jih je izročil

[152] Prav tam, str. 158.
[153] Ilovar, Albert, *Slovenska biografija*; podrobneje je predstavljen tudi v knjigi Dr. Albin Šmajd, dnevnik in dosje 1941–1946, biografija Alberta Ilovarja, str. 754.
[154] Mlakar, *Slovensko domobranstvo*, str. 148.
[155] Prav tam, str. 158.
[156] Prav tam, str. 158.

Hacinovi ali nemški varnostni policiji, ki jih je pošiljala v zapore, v taborišča ali pa jih je usmrtila. »Več kot 120 samovoljno obsojenih ujetnikov« pa naj bi »poslal posadki pri Sv. Urhu, kjer so večinoma izginili«.[157] Za območja zunaj z žico in bunkerji obdane Ljubljane, kjer ni bilo Rupnikove oziroma Hacinove policije, so bile namreč »kot policija [...] pristojne domobranske enote.«[158]

Ob koncu tega poglavja lahko pripomnimo, da so Nemci »domobransko obveščevalno službo na razne načine nadzirali in omejevali«.[159]

2. OBVEŠČEVALNE SLUŽBE LIBERALNIH STRANK, SLOVENSKEGA DELA JUGOSLOVANSKE VOJSKE V DOMOVINI, POLITIČNE SREDINE IN POLITIČNO NEOPREDELJENIH, KI SO NASPROTOVALI PARTIZANSKEMU GIBANJU

a) Obveščevalna služba Sokolske legije (OSA)

Obveščevalno službo Sokolske legije je vodil Marjan Sterniša (Strniša), njeni člani pa so bili Andrej Uršič, Jože Rus, Miloš Vauhnik, sodnik Boris Mihalič iz Maribora in drugi.[160]

Glede na pomanjkanje podatkov o tem obveščevalnem delu bomo nekaj pozornosti posvetili njenemu vodji, Marjanu Sterniši. Pred vojno je bil žandarmerijski poročnik v Radovljici. Po okupaciji je bil izgnan v Srbijo, kjer naj bi se povezal z Dražo Mihailovićem. Po vrnitvi v Slovenijo je bila njegova obveščevalna dejavnost zelo raznovrstna. Od pomladi 1942 je delal tudi za Karla Novaka, poskušal naj bi vzpostaviti stike med četniškim in partizanskim gibanjem ter se infiltrirati v organizacije OF, v Ljubljani pa naj bi imel med drugim stike tudi s policijskimi uradniki, med njimi s Kazimirjem Kukovičem, ki so ga agenti VOS likvidirali oktobra 1942. Atentat so skušali izvesti tudi na Sternišo, a jim ni uspelo. Decembra 1942 je Sterniša z Ljubljansko varnostno stražo in italijanskimi oblastmi sodeloval v božičnih racijah. V letu 1943 se je vključil v četniško vojsko. Septembra 1943 so ga med bitko pri Grčaricah zajeli partizani. Na kočevskem procesu je bil obsojen na smrt in ustreljen na Mozlju.[161] Arhiv Republike Slovenije v okviru zbirke Ostanki meščanskih strank hrani tudi mapo z naslovom »Strnišova obveščevalna služba (MO[dra]-GA[rda])«, ki poleg zapisa o njegovem življenju med okupacijo vsebuje tudi nekaj gradiva o njegovem obveščevalnem delu, med drugim obsežne sezname pripadnikov ali simpatizerjev OF in 16 poročil o raznovrstnem dogajanju v

157 Prav tam, str. 158.
158 Prav tam, str. 158–159.
159 Prav tam, str. 159.
160 Vodušek Starič, Liberalni patriotizem in intrasingenca 1941, str. 74.
161 Dr. Albin Šmajd, dnevnik in dosje 1941–1946, biografija Marjana Sterniše, str. 919–920; SI AS 1931, RSNZ SRS, OMS, ZA 502-7, »Strnišova obveščevalna služba (MO-GA)«, zapis o Sterniševem življenju med okupacijo, str. 1.

Ljubljani na vseh področjih (vojaškem, političnem, gospodarskem itd.) in o njenih prebivalcih (o članih OF, o zaupnikih gestapa itd.), ki jih je v juliju in avgustu 1942 pod psevdonimom Milan Kocutar poslal ljubljanski politični policiji.[162]

b) Slovenska informativna služba (SIS), Jugoslovanska obveščevalna služba (JOS) in Državna obveščevalna služba (DOS)

Slovenska informativna služba (SIS) je bila v obdobju italijanske okupacije obveščevalna služba Jugoslovanske vojske v domovini oziroma njenega poveljstva za Slovenijo, ki jo je vodil Karel Novak. Nastala je iz razbitih delov vojaške obveščevalne službe Vojske Kraljevine Jugoslavije in pripadnikov jugoslovansko usmerjenih legij – Sokolske in Narodne legije ter skupine Pobratim, v njej pa naj bi sodelovali tudi pripadniki Slovenske legije.[163] Delovati je začela leta 1943 pod imenom Slovenska informativna služba (SIS), potem se je preimenovala v Jugoslovansko obveščevalno službo (JOS), leta 1944 pa je prevzela ime Državna obveščevalna služba (DOS).[164]

Poraz slovenskih četnikov v Grčaricah 10. septembra 1943 (nekaj dni po kapitulaciji Italije), je pomenil velik poraz tudi za njihove podpornike – liberalni tabor in t. i. politično sredino, ki jo je predstavljala Narodna legija. Slovenskega dela Jugoslovanske vojske v domovini vse do pomladi 1944 praktično ni bilo več. Sokolska legija si v vojaškem smislu ni nikoli več opomogla, še naprej pa sta delovali njena propagandna in obveščevalna sekcija. Največ vitalnosti je ohranila Narodna legija; ta v vojaškem pogledu nikoli ni pomenila kaj dosti, uspešno pa je delovala na propagandnem in obveščevalnem področju, poleg tega so bili njeni člani najbolj disciplinirani in najbolj aktivni. Večina jih je delo nadaljevala tudi v novih razmerah in prav njihova obveščevalna dejavnost je bila podlaga za vzpostavitev nove obveščevalne službe. Med njenimi člani je bilo veliko pripadnikov Narodne in Sokolske legije, pa tudi precejšnje število častnikov nekdanje kraljeve jugoslovanske vojske, morebitne povezave s Slovensko legijo pa niso povsem jasne.[165]

---

162 SI AS 1931, RSNZ SRS, OMS, ZA 502-7, »Strnišova obveščevalna služba (MO-GA)«.

163 Tamara Griesser Pečar pravi, da jo je vodil Albert Ilovar (častnik nekdanje kraljeve jugoslovanske vojske, ki je po okupaciji deloval v četniški oficirski skupini, bil nekaj časa v internaciji, po vrnitvi v decembru 1942 pa je sodeloval s Slovensko legijo, do poletja 1943 pa tudi s Karlom Novakom, dokler ni prišlo do spora med Novakom in vodstvom SLS), pri zbiranju obveščevalnih podatkov naj bi sodelovali še France Malovrh, Henrik Goričan, Branko Jan, pa tudi Albin Šmajd in Ivan Avser (*Razdvojeni narod*, str. 323).

164 Kranjc, Dr. Vladimir Kante, str. 18. Enake podatke najdemo tudi v SI AS 1931, RSNZ SRS, OMS, ZA 502-1, Obveščevalna služba reakcije, str. 166.

165 Tamara Griesser Pečar pravi, da so bili stiki Slovenske legije z DOS posredni, prek njene informacijske službe (*Razdvojeni narod*, str. 332). V enem izmed poročil o DOS pa lahko preberemo: »Velike težave pa so bile z jugoslovansko usmerjenimi klerikalci, organiziranimi v Slovenski legiji. Ti so imeli organizirano svojo obveščevalno službo, ki je imela sicer slabe kadre, a zato tembolj številne, posebno po deželi. Začetkom poletja 1944 so se začela pogajanja za inkorporacijo obveščevalne službe Slov. legije v DOS. Pritisk se je izvedel potom Slovenske zaveze. Prve stike je imel dr. Bano z ing. Fincem. Pogajanja je uspešno vodil in zaključil Sušnik. Po tem dogovoru je dala klerikalna obv. služba DOSu na razpolago svojo mrežo in se podredila njegovemu štabu. Zato pa je dobila gotovo število poveljniških

Tako kot njeni predhodnici je bila tudi DOS obveščevalna organizacija Jugoslovanske vojske v domovini in je bila neposredno podrejena njenemu štabu v Sloveniji, ki je bil na terenu. Glavnemu štabu je bilo podrejeno Glavno načelstvo za Slovenijo v Ljubljani, ki so mu bila podrejena mestno načelstvo za Ljubljano in pokrajinska načelstva; ta so bila predvidena za Dolenjsko, Gorenjsko, Štajersko, Koroško in Primorsko, vendar organizacija DOS v pokrajinah večinoma ni bila izvedena. Pri mestnem načelstvu so delovali odseki za finance,[166] organizacijo, propagando in odsek za t. i. specialiste. Mesto Ljubljana je bilo razdeljeno na okraje (Center, Vič, Šiška, Bežigrad, Moste, Rakovnik in Trnovo), okraji na sektorje, ti pa na trojke, sestavljene iz treh obveščevalcev. Obveščevalci so zbirali podatke (npr. o delovanju OF in okupatorskih enotah), njihova poročila pa so posebni kurirji dostavljali okrajnim načelnikom. Ti so jih posredovali mestnemu načelniku, ta jih je poslal glavnemu načelniku za Slovenijo, glavni načelnik načelniku pri glavnem štabu za Slovenijo, iz glavnega štaba pa so poročila potovala še naprej, do vrhovnega štaba Jugoslovanske vojske v domovini. Obveščevalci specialisti so bili navadno višji uslužbenci raznih uradov, ustanov in podjetij, npr. Delavske zbornice, Pokojninskega zavoda, Mestne hranilnice, Pivovarne Union, Trgovske akademije itd. Njihovo poročanje je potekalo na enak način kot pri obveščevalcih.[167]

Idejni ter duhovni vodja DOS je bil nekdanji študent prava in eden vodilnih članov Narodne legije Dušan Pleničar. Do junija 1944 je bil vodja propagandnega odseka, ob aretacijah številnih sodelavcev ob koncu tistega meseca pa je pobegnil iz Ljubljane in se pridružil glavnemu štabu za Slovenijo, pri katerem je zastopal DOS. Predsednik načelstva DOS je bil najprej Anton Krošl, profesor zgodovine in soustanovitelj Narodne legije. Ob koncu junija in v prvih dneh julija 1944 je gestapo Krošla in še več drugih vodilnih članov DOS aretiral, skupaj 17 oseb; osem, med njimi tudi Krošla, so poslali v Dachau, ostale na prisilno delo v Nemčijo. Potem je DOS vodil pravnik Milan Bano, ki je bil tudi med ustanovitelji Narodne legije. V oktobru in novembru 1944 je gestapo zadal DOS drugi udarec. Aretiranih je bilo še šest njegovih članov, med njimi tudi član vodstva Slovenske legije Jože Sodja, zastopnik Draže Mihailovića pri Poveljstvu Jugoslovanske vojske v domovini za Slovenijo in vodja Centralnega presbiroja Kosta Domazetović ter že omenjeni Milan Bano, ki je bil poslan v Dachau. Po Banovem prijetju je DOS vodil Stanislav Leskovic do 10. februarja 1945, ko je bil tudi on aretiran. Januarja in februarja 1945 je namreč sledil še tretji val aretacij članov DOS, a sta bila takrat od 23 aretiranih le dva poslana v taborišče, ostale (tudi Leskovica) pa so v času od srede aprila do

mest […] Tako bi moral začeti DOS delati s polno paro. To delo pa so onemogočile aretacije […]. (SI AS RSNZ SRS, OMS, ZA 502-1, Historiat DOSa, str. 61.)

166 Finančni odsek je skrbel za financiranje svojih kadrov in za podporo družin aretiranih in zaprtih članov. Denar je sprva zagotovila jugoslovanska begunska vlada v Londonu, pozneje pa je celotno organizacijo financiral šef finančnega odseka Franc Heinrihar, kot nekakšno posojilo, ki naj bi mu bilo vrnjeno po vojni.

167 SI AS 1931, RSNZ SRS, OMS, ZA 502-1, Organizacija DOS-a in njegovo delovanje v Sloveniji, str. 1–3.

5. maja 1945 na podlagi pogajanj izpustili; pogajanja je vodil industrialec Franc Heinrihar, vodja finančnega odseka DOS.[168]

c) Centralni presbiro

Centralni presbiro je bil dopisništvo Vrhovne komande jugoslovanske kraljeve vojske, ki naj bi bil tudi osnova za povojno jugoslovansko obveščevalno službo. Vodil naj bi ga novinar makedonskega rodu Kosta Domazetović, politični opazovalec Draže Mihailovića v Sloveniji in njegov zastopnik pri Poveljstvu Jugoslovanske vojske v domovini za Slovenijo. Poleg njega naj bi bilo samo še pet članov, in sicer po različnih pričevanjih: Milan Bano, Vladimir Šenk, Andrej Uršič, Jože Sodja in Vladimir Vauhnik. Kurir Tine Kos je po vojni pričal, da je bila to najožja in najbolj konspirativna skupina na slovenskem ozemlju, saj naj se tudi člani med seboj večinoma ne bi poznali. Centralni presbiro naj bi zbiral različne politično-obveščevalne podatke. Pošiljal naj bi jih tudi britanski obveščevalni službi (Intelligence Service), ki naj bi ji bil tudi »podrejen«.[169] Po Vauhnikovem odhodu iz Ljubljane sredi leta 1944 naj bi bil Domazetović tudi »glavni poverjenik« Intelligence Servicea za Slovenijo.[170] Člani te skupine so delali še za druge obveščevalne službe. Domazetović in Vauhnik sta tesno sodelovala tudi pri BBZ, Bano je na primer deloval v Državni obveščevalni službi (DOS), Sodja v uradu M-7.[171]

d) Berliner Börsen Zeitung (BBZ)

BBZ je bila obveščevalna služba v »klasičnem smislu«,[172] ki je delovala v korist zahodnih zaveznikov. Poročila, ki so vsebovala pretežno vojaške podatke (o številu in gibanju vojaških enot ipd.), je pošiljala britanski obveščevalni službi. Vodilno vlogo pri organiziranju BBZ sta imela hrvaški pripadnik jugoslovanske vojaške obveščevalne službe Ante Anić ter slovenski generalštabni polkovnik in zadnji vojaški ataše v Berlinu pred začetkom druge svetovne vojne Vladimir Vauhnik.[173] Med okupacijo sta sčasoma vzpostavila široko obveščevalno omrežje, znano kot Berliner Börsen Zeitung (BBZ). Ime je dobila po šifri, ki jo je uporabljal Vauhnik; kratica BBZ je bila namreč skrivni namig na njegovo ime in priimek, saj se v cirilici B prebere kot V, črka Z pa se je nanašala na Zagreb, kjer je imela služba pomembno oporišče vse do junija 1944, ko so jo razkrili Nemci. Vauhnikova in Anićeva obveščevalna mreža je segala od Beograda do Splita, trdna oporišča pa

---

168 Griesser Pečar, *Razdvojeni narod*, str. 332–333. V SI AS 1931, RSNZ SRS, OMS, ZA 502-1 so predstavljene vse vodilne osebe DOS na pokrajinskem, mestnem in okrajnem nivoju, kakor tudi kurirji in zaupniki (str. 83–96).

169 Vodušek Starič, »*Dosje*« *Mačkovšek*, str. 9. Glej tudi SI AS 1931, RSNZ SRS, OMS, ZA 502-1, Delo za Domazetovića, str. 65.

170 SI AS 1931, RSNZ SRS, OMS, ZA 502-1, Delo za Domazetovića, str. 65.

171 Dr. Albin Šmajd, dnevnik in dosje 1941–1946, biografije Konstantina Domazetovića (str. 708–709), Milana Bana (str. 664) in Jožeta Sodje (str. 914).

172 Griesser Pečar, *Razdvojeni narod*, str. 327.

173 Več v knjigi Dr. Albin Šmajd, dnevnik in dosje 191–1946, biografiji Anteja Anića (str. 636–637) in Vladimirja Vauhnika (str. 947); Kreačič, Mož od Soče, str. 20; Jevnikar, Obveščevalec Jože Golec, str. 173.

je imela tudi v Benetkah, Veroni, Milanu in Trstu. Eno od središč te mreže je bilo tudi v Ljubljani, kjer sta se od jeseni 1941 Anić in Vauhnik tudi zadrževala. Podatke so dostavljali domači in tuji sodelavci, izmed slednjih predvsem člani Državne obveščevalne službe (DOS), kot nasprotnik partizanskega gibanja pa je Vauhnik sodeloval tudi s protikomunističnima Slovensko legijo in Slovensko zavezo. Skozi Ljubljano so obveščevalna poročila krožila med Dunajem, Trstom, Zagrebom in Beogradom, od tam pa so našla pot tudi v Grčijo in Bolgarijo. Kot kurirji so pogosto služili železničarji, ki večinoma sploh niso vedeli, kaj prenašajo, pa tudi ženske, ki so bile navadno manj sumljive od moških. Gestapo se je močno trudil razkriti Vauhnik-Anićevo obveščevalno mrežo in položaj njenih obveščevalcev, tudi tistih v Ljubljani, je bil vedno bolj negotov. Anić se je že v začetku leta 1944 umaknil v Trst; po razkritju zagrebškega centra BBZ v juniju 1944 se mu je pridružil tudi Vauhnik, ki pa je pozneje odšel v Švico. Vauhnikovo delo v Ljubljani je nadaljeval Kosta Domazetović, dokler ga v začetku oktobra 1944 ni aretiral gestapo.[174]

Jeseni 1944 je gestapo izsledil še oporišče BBZ v Trstu. Skupaj s številnimi sodelavci je bil aretiran tudi vodja tržaške postojanke Jože Golec, ki je pred vojno deloval kot novinar v Mariboru; pisal je za različne katoliško usmerjene časopise. Ob nemški okupaciji je zbežal v Ljubljano, od koder ga je vodstvo Slovenca napotilo v Trst, kjer je spletel široko in uspešno obveščevalno mrežo, ki je obsegala celo severno Italijo in obe strani italijanske obale, po razkritju Vauhnikovih oporišč v Zagrebu in Ljubljani pa naj bi segla tudi v srednjo Evropo.[175] Golec je bil sicer blizu protikomunistični ilegali (nekaj časa je bil na primer član Slovenske legije),v obveščevalnem omrežju pa je deloval samostojno. K delu je znal »pritegniti različne ljudi, ki jim je bila skupna želja po zmagi nad nacifašizmom in uveljavitev demokracije«.[176] Z Golcem, kakor tudi z Anić-Vauhnikovim omrežjem sploh, so sodelovali pripadniki različnih skupin in organizacij, različnih ideoloških nazorov in političnih prepričanj; med njimi so bili predstavniki slovenskega dela Jugoslovanske vojske v domovini (četniki) in Državne obveščevalne službe (DOS), pa tudi nekateri sodelavci politične policije in Primorskega domobranstva (SNVZ). Njihova medsebojna razmerja in povezave so bile »veliko bolj zapletene in daleč od črnobelih prikazov medvojnega delovanja«.[177] Po razkritju tržaškega centra Anić-Vauhnikovega omrežja so bili poleg Golca in njegovih ožjih sodelavcev aretirani še mnogi drugi, tudi Golčevi slučajni znanci, pa tudi vsi tisti, ki so bili z njim kakorkoli povezani, ne le v Trstu, ampak tudi v Benetkah, Padovi, Vidmu, Gorici in morda še kje.[178] Gestapo je z njimi kruto obračunal. Nekaj jih je izgubilo življenje v tržaški Rižarni, veliko jih je bilo poslanih v taborišča. Golca so po dolgotrajnem

174 Griesser Pečar, *Razdvojeni narod*, str. 327–330

175 Dr. Albin Šmajd, dnevnik in dosje 1941–1946, biografija Jožeta Golca, str. 732; Golec, Jože, *Slovenska biografija*.

176 Jevnikar, Obveščevalec Jože Golec, str. 178.

177 Prav tam, str. 177.

178 Prav tam, str. 181.

zasliševanju in mučenju v tržaških in ljubljanskih zaporih 4. aprila 1945 prepeljali v Rižarno, usmrtili in kremirali.[179]

V času svojega delovanja naj bi organizacija BBZ poslala 1250 telegramov in sestavila 70 obsežnih poročil o okupatorjevem delovanju na vseh območjih, največ v jugoslovanskem prostoru; 900 se jih je nanašalo na vojaška in strateška vprašanja, manj pa na politične zadeve. Po Vauhnikovi oceni je bilo 10 % poročil napačnih ali pretiranih, 65 % resničnih ali verjetnih, ostala pa naj bi bila bolj splošna ali nepopolna. V letih 1942 in 1943 naj bi imela ta služba 60 stalnih sodelavcev, 14 naj bi jih zaradi tega izgubilo življenje.[180]

e) Politična obveščevalna služba Mačkovškove skupine

Pomembno obveščevalno mrežo, ki je sodelovala z zahodnimi zavezniki, je vodil tudi Janko Mačkovšek, član vodstva Jugoslovanske nacionalne stranke in ožjega odbora Slovenske zaveze. Medtem ko se je Anić-Vauhnikova mreža osredotočila na vojaške podatke, je Mačkovškova skupina zbirala predvsem poročila politične narave, tako za območje Slovenije kot celotne Jugoslavije. Informatorje je imela v najrazličnejših javnih službah, političnih in vojaških organizacijah, tudi partizanskih. Poročila je s pomočjo široko razvejene mreže zaupnikov pošiljala zahodnim zaveznikom in članom jugoslovanske begunske vlade. Mačkovšek je vzdrževal stalno povezavo s Švico. Tam je bil njegova zveza (prav tako kot Vauhnikova) nekdanji jugoslovanski zastopnik pri Društvu narodov Vladimir Miselj, ki je Mačkovškova poročila prepošiljal jugoslovanski emigrantski vladi v Londonu. Poleg različnih poročil, ki so obravnavala položaj v domovini, mu je pošiljal tudi analize o prihodnji ureditvi Jugoslavije in vprašanju bodočih meja.

Sčasoma se je okrog Mačkovška spletla široka mreža informatorjev, ki so delovali v najrazličnejših javnih službah in so zahodnim zaveznikom pošiljali poročila o političnih in vojaških razmerah v Sloveniji. Mačkovškova skupina je bila tesno povezana tudi z Mihailovićevim pooblaščencem v Sloveniji Karlom Novakom, Državno obveščevalno službo (DOS) in Vladimirjem Vauhnikom. Zato so ljudje, ki so sicer sodelovali v več obveščevalnih službah, pogosto uporabljali iste kanale in kurirje; radijski oddajnik v stanovanju Jovanke Krištof, s katerim je Karel Novak vzdrževal zvezo z Mihailovićem, londonsko jugoslovansko vlado in britansko obveščevalno službo (Intelligence Service), sta na primer občasno uporabljala tudi Ante Anić in Mačkovšek. Zveza Mačkovškove skupine z Londonom je bila prekinjena poleti 1944, ko je Mačkovška in še številne druge, ki so sodelovali z zahodnimi obveščevalnimi službami, aretiral gestapo.[181]

Zelo dobro organizirano obveščevalno dejavnost naj bi imela Narodna legija. V okviru gradiva, ki ga hrani SI AS 1931 (RSNZ SRS) v zbirki Ostanki meščanskih

[179] Golec, Jože, *Slovenska biografija*. Več o okoliščinah Golčeve aretacije in njegovih zadnjih dneh je mogoče prebrati v zgoraj navedenem prispevku Iva Jevnikarja.

[180] Griesser Pečar, *Razdvojeni narod*, str. 330. Daljši citat iz Vauhnikovih spominov (Nevidna fronta, str. 406–407) je objavljen v delu Bojana Godeše *Kdor ni z nami, je proti nam*, str. 323–324.

[181] Griesser Pečar, *Razdvojeni narod*, str. 331–332. Glej tudi Vodušek Starič, »Dosje« *Mačkovšek*.

strank, je sicer zbranega kar nekaj gradiva o njenem članstvu in delovanju, a je ohranjeno tako fragmentarno, da na njegovi osnovi obveščevalne službe Narodne legije ni mogoče rekonstruirati.

OBJAVA VIROV

GRADIVO LEGALNIH, POLLEGALNIH IN ILEGALNIH PROTIKOMUNISTIČNIH VOJAŠKIH ORGANIZACIJ (pag. 1728–2569)

SLOVENSKA LEGIJA (pag. 1728–1830)[182]

Okrožnica o podreditvi Slovenske legije Jugoslovanski vojski v domovini za boj proti partizanstvu, 10. 7. 1942 (pag. 1728–1729)[183]

10. 7. 1942
po izrecnem naročilu Leskovarja [Karel Novak] *in po predhodni njegovi odobritvi!*

Vsem komandirjem in vodnikom SL!

Vsi gg. komandirji čet invodniki naj se pri svojem poslovanju strogo drže spodaj napisanih odredb in navodil ter naj skrbe s svojo avtoriteto in pod svojo osebno odgovornostjo, da bodo poedine odredbe točno, v redu ter brez vsakega odlašanja in razgovarjanja izvršene!

Italijanske operacije ne smejo preprečiti teh odredb!

1.- Slovenska legija je vojaška organizacija, priključena jugoslovanski vojski, ki stoji pod vodstvom in poveljstvom generala Draže Mihajlovića [Dragoljub Mihailović]. Od poveljstva jugoslovanske vojske prejema povelja in jih brez odlašanja izvršuje.

2.- Prišel je čas borbe za Jugoslavijo. Ves naš narod je ogrožen tako po okupatorju kakor tudi po notranjem sovražniku – partizanih. V borbo s partizani posega vojska le v obrambo same sebe nikakor pa ne napadalno. Ta obrambna borba je ena izmed epizod, ki vodijo k našemu končnemu cilju: narodni osvoboditvi. Tudi proti okupatorju ne nastopa vojska v napadalnem namenu, marveč je vsa v strogi

[182] SI AS 1931, RSNZ SRS, Ostanki meščanskih strank, ZA 600–20, Arhiv dr. Šmajda, šk. 930 (pag. 1728–1830).
[183] Prepis dokumenta (UDV) je na pag. 1803–1804.

pripravljenosti, da nastopa povsod le v obrambo slovenskega ozemlja, slovenskih ljudi in narodnega premoženja.

Vendar mora tudi v tej obrambni borbi biti vsak legijonar na svojem mestu! Vsak organiziran legijonar mora poskrbeti, da zagrabijo za orožje vsi za orožje sposobni, ki imajo svoje lastno strelno orožje ali si ga morejo oskrbeti na kraju samem. Vsi taki morajo biti v stalni vojaški pripravljenosti na svojih domovih ter se nemudoma priključiti premikajoči se skupini jugoslovanske vojske ter vzeti s seboj orožje in vso municijo. Poedinci ali skupine se morejo po lastni inicijativi po njim znanih skrivnih poteh pridružiti taborišču jugoslovanske vojske, ako jim je znano, kje se tako taborišče dejansko z vso gotovostjo nahaja.

Kjer pa bi se skupine ne mogle same prikopati do vojaškega tabora, naj se to nemudoma javi vodstvu Legije v Ljubljano, da o tem obvesti vojaško poveljstvo, da odpošlje častnika, ki bo dotične privedel na pravo mesto v taborišče.

Glede potrebne opreme za odhod v taborišče vpoštevajte naše prejšnje odredbe!

3.- Uradni naziv pripadnikov taborišča je <u>četnik jugoslovanske vojske</u>. Ti četniki pa niso istovetni z nekdanjimi četniki v Jugoslaviji niti s poznejšimi slovenskimi četniki po zlomu Jugoslavije ter nimajo z njimi nikakršnih zvez.

<u>Z vstopom v taborišče postane legijonar četnik jugoslovanske vojske in je podrejen izključno poveljstvu jugoslovanske vojske!</u>

4.- Četniki jugoslovanske vojske se bodo premikali po pokrajini. Komandirji in vodniki čet naj poskrbe, da bodo ti četniki dostojno sprejeti in da bodo dobili potrebno hrano. Dati jim je tudi vsa druga potrebna pojasnila o premikanju in gibanju italijanskih čet in tudi partizanov. Pod kakim znakom boste spoznali te četnike, ne moremo sporočiti, ker je taborišče že v premikanju. Vendar pa so med njimi ljudje, ki so v pokrajini več ali manj povsod znani ter bodo na ta način že dobili potrebne zveze tudi z legijonarji. Bodite sami in tudi podrejene edinice kljub temu skrajno previdni in oprezni!

5.- Nemudoma sporočite vrhovnemu vodstvu SL v Ljubljano naslove vseh oseb, posebno častnikov in podčastnikov jugoslovanske vojske, ki so pripravljene na vsakokratni poziv vojaškega poveljstva oditi k četnikom jugoslovanske vojske. V prvi vrsti pridejo v poštev taki, ki nimajo družinskih obveznosti, nato pa tudi taki s temi obveznostmi. Navedite razmere, ki vplivajo na odhod tega ali onega častnika!

Pri tem delu se ni treba omejiti samo na legijonarje, marveč kot sestavni del jugoslovanske vojske tudi v tem svojstvu nabirate ljudi za taborišča.

6.- Od koder se partizani na ta ali oni način umaknejo, ali v krajih, kjer popusti teror partizanov, OF [Osvobodilna fronta] ali narodne zaščite, <u>ustanovite</u> takoj vojaško formacijo jugoslovanske vojske pod vodstvom vojaške trojke, ki naj jo sestavljajo vojaško najsposobnejši člani. Te trojke so podrejene vojaškemu poveljstvu.

7.- Pojem »bele garde« in uporabo tega izraza je treba med ljudstvom zatreti. Obstoja samo dvoje: jugoslovanska vojska s svojimi četniki na eni strani in komunistična OF s svojimi partizani na drugi strani. Naj pride to v meso in kri vsakega Slovenca!

8.- Ponavljamo naloge iz prejšnjih okrožnic:

Pritegnite v edinice SL kar največ fantov in mož ter nam sporočite novo številčno stanje edinic. Sporočite množino in vrste orožja za vsako občino posebej!

Izvršujte povelje glede mobilizacijskih spiskov in zbiranja rezervne hrane! Izvršujte navodila glede Slovenske Straže! (SaSa) [Slovenska straža]

9.- Hitro in točno s popolno zanesljivostjo naj deluje obveščevalna služba Slovenske Legije tako: o organizaciji SL, Sasa, Trojk, akcijah Italijanov in partizanov ter sploh vse, kar more koristiti osvobodilni akciji!

10.- Tudi vse trenutne težave je treba premagati in stalne zveze z vrhovnim vodstvom S. L. v Ljubljani vzdrževati tako, da bomo s svojo obveščevalno službo za vzgled vsem drugim organizacijam.

Odobrim v celoti:
Leskovar [Karel Novak]

Naborniki za Slovensko legijo, 21. 6. 1942 (pag. 1730)[184]

Majdič [Fortunat Majdič] je oddal blok, ki naj bodo do petka 26. 6. 1942. izpolnjen.

Ljubljana Priimek in ime _____ _____ Točno bivališče _____ _____	Ljubljana Starost _____ Občina _____ Vojaški čin _____ Vrsta orožja _____

Biti morajo popisani vsi, ki so do zdaj pri Slov[enski] legiji. Prej je zadostovalo, da so vedeli zgoraj število in ulico voj[aških] obvezancev.

Prvi del bloka ostane Majdiču, drugi del (brez imena) gre na komando. (Kjer je spet Majdič. Morda je pa višji for[um])

Povdaril je, da bloki ne smejo priti v roke Lahom. Verjetno je ta popis po vsej provinci. Naročil je, da je treba popisati predvsem klerikalce, a tudi druge, ki pristanejo na mobilizacijo v danem momentu za zasedanje slovenskega ozemlja. Omenil je pri tem Sokole, ni pa rekel, da bi drugih ne smel. Poudaril pa je, da ta popis in mobilizacija nikakor ni naperjena proti partizanom. Treba je vpisati vse, ki dajo svoj pristanek.

---

[184] Prepis dokumenta (UDV) je na pag. 1802.

Kdor ni služil vojakov, in se mu ne more vpisati vrsta orožja ter čin, naj se vpiše kot prostovoljec.

Razvrstitev bo odločilo vodstvo in bo vsakdo moral tja, kamor bo odrejen.

Majdič je tudi izjavil, da bodo vse nekomuniste dobili iz Gonarsa.

Glede dr. Kamušiča [Josip Kamušič] – ki ga je voj[aški] referent že vabil v Slovensko legijo, a je odklonil – je Majdič izjavil, da ga ni treba več vabiti, ker z dr. Gosarjem [Andrej Gosar] snuje Slov[ensko] zvezo ali navezo.

21. 6. 1942.

Akt: […] št. 3. Zadeva: Majdičev popis obveznikov za Slovensko legijo.

Vpoklic in propaganda za Slovensko legijo na delu Dolenjske (pag. 1731)

Dragi Perko[185]! Šele po odhodu Mencingerja [Anton Duhovnik] sem opazil tvoje sporočilo, zato nisem nič izročil. Imam mob[ilizirance] za Sv. Križ, Št. Jernej, Orehovico, Belo cerkev, fare Sotesko, Vavto vas, Stopiče, Podgrad, ter za del Novega mesta. Ni pa še prepisano vse, ker imam samo v enem izvodu in večinoma pisano na roko. Od drugod še nimam, pa upam vse prejeti v najkrajšem času. Toda podatki ne bodo točni, zlasti glede dosedanje službe pri vojakih, ker ljudje tega enostavno ne vedo. Prepisi so se malo zavlekli zato, ker sem moral na divizijo sestaviti ponovno sezname vseh internirancev iz okraja Novo mesto, ki bi zaslužili priti domov. To je veliko delo! Za 10 občin sem že vložil, ostale pa še slede.- Pošlji doli še enkrat Mencingerja, saj rad potuje, zamudi pa nič. Dal bi mu vsaj nekaj materiala, da se ga malo znebim, pa mast bi tudi lahko zopet nesel gori. Obenem bi mi prinesel navodila od 15. 5. in 1. 6., ki jih še nimamo, Junake in ono iz borbene obuke, kar imate, ker sila je velika, ljudje pa nič nimajo. Prav tako bi bilo dobro, če bi nam mogli poslati kaj drugega propagandnega materiala za ljudi na deželi, za partizane itd. V tem smo zelo za temi. Enkrat sredi meseca se vidimo, če se mi posreči dobiti dovoljenje. Pozdrav TOMO.

Naborna mesta Slovenske legije, 6. 8. 1942 (pag. 1732–1733)[186]

Člani SL in ostali protipartizansko usmerjeni možje in fantje naj se nemudoma odpravijo s svojih domov na spodaj navedena skupna taborišča:

1.-Novo mesto ozir. nekje v Gorjancih: vse občine in vsi kraji, ki teže v Novo mesto kakor tudi občine Kostanjevica, Sv. Križ pri Kostanjevici in Št. Jernej.

2. Sv. Jošt nad Vrhniko: vse občine in kraji, ki teže v to smer, zlasti Petkovci, Zaplana, Rovte, Horjul, Polhov gradec in Sv. Jošt ter vsi ostali manjši kraji v tem okolišu.

---

185 Psevdonim Perko je imel Franc Pelko, vendar pa je ponekod, kjer je bil podpisan Matevž Perko, pripisano: *DR. ŠMAJD ali SMERSU*. Vsekakor sta imela slednja v Slovenski legiji pomembnejšo vlogo.

186 Prepis dokumenta (UDV) je na pag. 1805.

3. Ježica: vse občine in vsi kraji od Ježice do Šmartnega pri Litiji, ki leže ob Savi

4. -Velike Lašče: vse občine in kraji, ki teže k Vel. Laščam, zlasti Dobrepolje, Velike Lašče, Ribnica, Sodražica.

5. -Bloke: vse občine in kraji okrog Blok, zlasti Nova vas, Stari trg pri Rakeku in Grahovo ter Cerknica.

Vsa skupna taborišča, ki so tu navedena, se smatrajo samo kot zbirališča, kjer bodo poedine skupine dobile orožje ter potrebna navodila.

Moški naj bodo oblečeni športno, vzamejo naj s sabo po možnosti dežni plašč ali šotorsko krilo. Orožje naj ostane doma na varnih in skritih mestih ter naj se o tem orožju vodi točna evidenca!

Pri vsem tem naj se točno vpoštevajo tale obvezna navodila:

1.- V spredaj navedena skupina taborišča naj odidejo v resnici vsi za orožje sposobni moški, da se enkrat za vselej obranimo partizanskega nasilja nad prebivalstvom in tako preprečimo uničevanje slovenskih življenj in narodnega premoženja. Nihče naj se ne izgovarja in ne ostaja doma. Gre za skupnost. Ako ne bomo ob 12. uri združili vseh svojih narodnih sil proti narodnemu napadalcu[187], utegne biti prepozno!

2.- Ko bodo ti moški po poedinih vaseh in krajih pripravljeni v vsem za odhod, naj se to sporoči v skupno taborišče, v katero spadajo, da bodo vodje skupnih taborišč utegnili pravočasno preskrbeti stanovanja in potrebno orožje za vse število prihajajočih moških. Ker je važno, da je taborišče pripravljeno v zadostni meri na prihod novega moštva, je to navodilo v celoti izpolnjevati.

3.- Ko bo skupno določen dan za odhod, pride iz skupnega taborišča novi prihajajoči skupini nasproti patrola iz že obstoječega taborišča, ki te novince pod zaščito orožja spremi v taborišče.

4.- Ko dobe novinci v skupnem taborišču orožje, se jih z orožjem vrne v domače vasi iz skupnih taborišč, in sicer:

a) iz Št. Jošta: 1/3 novincev iz Petkovcev nazaj v Petkovce, med tem ko ostaneta ostali dve tretjini novincev iz tega kraja v skupnem taborišču,

1/3 novincev iz Zaplane nazaj v Zaplano, med tem ko ostaneta dve tretjini novincev iz tega kraja v skupnem taborišču.

Npr. iz Petkovcev pride 30 moških; iz Zaplane 60 moških v skupno taborišče. Po prejemu orožja se jih vrne v Petkovce 10 oboroženih, v Zaplano pa 20 moških. V skupnem taborišču jih ostane iz Petkovcev 20, iz Zaplane pa 40.

Vsi moški iz Rovt ostanejo v skupnem taborišču, ker je v Rovtah posadka.

[187] V prepisu je pripisano: *PARTIZANI.*

b) za ostale kraje iz drugih taborišč velja isto načelo, namreč, da se jih vrne v domačo vas ozir. sedež občine ali fare 1/3, med tem ko ostali dve tretjini ostaneta v skupnem taborišču.

5.-Vsak naj vzame s sabo hrane za tri dni. Več ni treba, ker bo že na pristojnem mestu vse potrebno preskrbljeno, ako bo pravočasno javljen točni prihod moštva.

6.-Od vseh došlih je treba poslati SL v Ljubljano nemudoma točne naslove in kraj bivališča s hišno številko, da ne bodo potem domačini trpeli pred italijanskimi represalijami, kakor npr. požigi hiš, odgon ostalih domačih, kjer ne najdejo koga doma itd.

7.-Kraji in občine za skupno taborišče Ježica naj zberejo vse podatke in moštva, na kar naj nemudoma to javijo SL v Ljubljano, ki bo sporočila in oskrbela prehod moštva z domov v skupno taborišče.

Ni več časa za brezplodno razgovarjanje! Čas je, da na napade partizanov odgovorimo z obrambo!

Naj bo pri vsem tem našem delu Bog z nami!

Lj[ubljana] 6. 8. 1942

Vpoklic v Slovensko legijo, nedatirano (pag. 1734)[188]

Poročilo=[189]

Rekrutacija se nadaljuje. V kolikor imamo zveze s terenom, smo pozvali vse naše zaupnike, da takoj odpremijo naše mlade ljudi v logor. Mislimo, da bo odziv precejšen. Dobili smo obvestilo, da so se partizani v Gorjancih premaknili bližje k vasem ter povsod zapovedujejo, da morajo ostati vsi na svojih domovih.

Prosimo nujnega pojasnila, zakaj se nam je že v dveh zadnjih sporočilih priporočala čim tesnejša zveza s Šmihelom in delamo v soglasju. Vendar pa se nam čudno zdi, zakaj se je začelo to forsirati, saj nam niste ničesar javili glede tega, da bi bila kaka posebna oblast v Šmihelu, kar se tiče Legije. Če ste v Šmihelu brez naše vednosti postavili kako osebo, potem je potrebno, da nam to javite, zlasti tudi, kakšni razlogi so vas k temu napotili in kakšno kompetenco ima dotična oseba. Kot je nam znano, je v Šmihelu oseba postavljena od vojaškega poveljstva[190], torej ne od legije ter tedaj nima pri Legiji neposredno nikakega posla. Za nas, ki smo organizirali in jo še organiziramo Legijo, je kompetentno edino-le vodstvo Legije v Ljubljani.[191] Te dni smo prejeli iz Šmihela nalog, da naj sporočimo, koliko imamo

---

188 Prepis dokumenta je na pag. 1735. Prepis dokumenta (UDV) je na pag. 1806.

189 V prepisu je pripisano: *SL. – ŠTAB V NOVEM MESTU*.

190 V prepisu je pripisano: *K. S.*

191 Ob strani pripisano: *To je od štaba preko B.* (v prepisu na pag. 1806 je zgoraj še zapis: *BANO). Ni šlo le za legijo, ampak za vse* (v prepisu na pag. 1806 pripisano: *PRIPOMBE MJRJA [MAJORJA] NOVAKA* [Karel Novak]*!)*

v Novem mestu in okolici organiziranih ljudi. Po našem mnenju ta nalog presega kompetenco dotične osebe, ker ako hoče vojaško poveljstvo imeti tozadevne podatke, naj se obrne na vodstvo Legije v Ljubljani, kjer bo dobila vsa potrebna pojasnila. Ako vodstvo Legije tozadevnih podatkov nima, jih boste pa od nas zahtevali.

Potrebno je, da se to razčisti, da vemo, pri čem da smo; zlasti pa da se čuva Legija kot taka in se ne pusti enostavno zamešati z drugimi organizacijami.[192] Mi delamo vendar stvari že eno leto in več in po regrutaciji in po dosedanjih žrtvah je točno razvidno, da so naše žrtve največje in da tudi oddelek[193] sestoji iz 90 % legijonarjev. Zato ne moremo trpeti, da bi vojaško vodstvo šlo preko vodstva Legije, kakor tudi preko našega štaba Legije v Novem mestu. Nočemo nikakih razprtij in pri vodstvu -vojaškem- ni treba tega nič omenjati, da ne bo prišlo do kakih nepotrebnih trenj, pač pa nam vi[194] od vaše strani pojasnite in obrazložite, kakšno naj bo naše stališče. Mi bomo vodili Legijo naprej in se nas kot tuk[ajšnjih] voditeljev in organizatorjev Legije popolnoma nič ne tiče vojaška organizacija sokola in pobratimov.[195] To naj izvršijo prizadeti sami. In po njih uspehih se jih bo ocenilo! Že vnaprej moramo izbegniti, da bi se cela stvar pomešala in bi navsezadnje prišel kdo ter nam očital, da nismo ničesar napravili ter da je sploh to, kar je narejeno, napravljeno od drugih, ne naših oseb. Da pa do tega ne pride, se pa morate točno izjasniti, kot je spredaj navedeno, kakšno vlogo ima sploh pri Legiji gospod v Šmihelu, zlasti pa kako daleč naj mi kot odgovorni funkcijonarji Legije sledimo njegovim nalogam in željam.

Upamo, da bomo v kratkem lahko poročali pobližjo situacijo v šentjernejski dolini, ker so iz te doline starejši ljudje tukaj, ki bodo povedali vse delovanje in grozodejstva partizanov.

Iz šentjernejske in orehovske občine smo skupno z g. Jankotom [Janko Debeljak] kot vojaškim zastopnikom in g. Jordanom iz Št. Jerneja spravili iz zaporov v naš logor 38 oseb. Mislimo, da so vsi naši. Številčno stanje v logoru bo te dni doseglo ca. 250 mož.

Novo mesto, dne 10. 8. 1942

Trojka[196] *v Novem mestu je organ org[anizacijskega] odseka*[197] *in ne S[lovenske] legije. Torej se jih in še kako tiče Sokol in Pobratim. Lepo pismo. Daje čudno sliko na iskrenost. Kaj je tu za goro?*[198]

L[eskovar] [Karel Novak]

---

192 V prepisu je pripisano: *Od avg[usta] 1942*.
193 V prepisu je pripisano: *L. S.*
194 V prepisu je pripisano: *VODSTVO SL*.
195 Pobratim je bila organizacija, iz katere se je razvila Narodna legija.
196 V prepisu je pripisano: *OOT*.
197 V prepisu je pripisano: *GOO K. S. J. V.* [Komanda Slovenije Jugoslovanske vojske].
198 V prepisu (pag. 1735) pred odstavkom pripisano: Z zelenim svinčnikom pripis Poljanca [Karel Novak]. Pripisano tudi: Nb [Nota bene]: Kar je z rdečim svinčnikom v pismu podčrtano in na robu pripisano, je podčrtal in pripisal Poljanec, ki je odprl na Kopitarja [Rudolf Smersu] naslovljeno pismo.

Prepis dokumenta (pag. 1735), objavljenega na drugem mestu v tej knjigi

Poročilo Rudolfu Smersuju o položaju v enotah Legije smrti, nedatirano (pag. 1736)[199]

Velespoštovani gospod Kopitar [Rudolf Smersu]!

Kot opazovalec na tem kraju, na katerem se sedaj mudim, smatram za nujno, da Vam sporočim svoje vtise. Niso to stvari, da bi jih priobčili, je pa potrebno, da jih vedo vsi, ki so v SL, zlasti Vi vodilni. Z zanesljivostjo mi je znano, da hočejo oficirji na vsak način, da se nam vzame ves vpliv. Zdi se, da je njih cilj pognati klerikalce v boj s komunizmom, da se izčrpajo, potem bodo pa liberalci prevzeli oblast, t. zv. formacije za osvobojenje.- Dejstva so pa sledeča: Oficirji, ki so na terenu, so mnogokrat pijani. Eden pije, ker je zapostavljen, drugi iz navade. Zadnjič, v ponedeljek so pili v cerkvi, kjer je štab in skladišče. Prav isto noč je prišlo sporočilo, da je v bližini tabora večja skupina partizanov, toda ti se niso prav nič zmenili za to, gorje če bi to noč partizani napadli. V pijanosti delajo neumnosti in fante, ki so popolnoma naši, zafrkavajo. Pijan oficir Cigo [Drago Tomažič] je močno žalil župnika, ki je nadomestoval vojnega kurata.- Nek večer so napravile te pijandure tak hrup, da so morale straže ponovno opominjati svoje nadredne, ker so razbirali steklenice in kozarce.

O vsej Legiji gre že govorica, da so ravno taki kakor partizani. Zlasti se pokaže na pohodih, ko pride do rekvizicij. Pri tem se tepejo vojaki in oficirji, kdo bo dobil boljši del.- V Kronovem je bilo izdano povelje uropati vsa kolesa, ki jih najdejo. Pri tem so trpeli škodo premnogi naši.

Najbolj žalostno je poglavje morale. Med fanti že še gre, toda med oficirji…! To na fante naravnost porazno vpliva. Vabijo v taborišče ali v bližino dekleta dvomljive kvalitete. Nekdo se javno izraža, da je ženska nujno potrebna, imeti jo moram vsak drugi dan. Doktorica se jih s težavo brani in se zgraža nad takimi izjavami. Od partizank, ki jih ujamejo na pohodih, so izpuščene tiste, ki se vdajo. Fantje pravijo vsem tem, da bi napisali cele strani.- Kar se tiče kurata [Franc Fröhlich], je povedati, da je potegnil z oficirji, mesto da so mu fantje na skrbi. Za njegove funkcije ga je vedno treba prositi. Ne pridiguje nič. Fantje se pritožujejo, oficirji ga hvalijo. Kot nujno je, da se ga zamenja in postavi najmanj 4 kurate, ki morajo biti najbolji duhovniki, kajti ta premalo vidi, obnaša se kot fant ne kot duhovnik, kot vojak, ne kot kurat.- O hrani so tudi pritožbe. Tu pa tam uide kak fant domov z motivacijo, da se bo enkrat vsaj najedel, dasi gre toliko denarja v te svrhe. Fantje očitajo, da štab je in pije po gosposko, zanje je vse tako slabo, dasi so kuharji na mestu.

Komu je sodna oblast poverjena, Vam je gotovo znano. Toda ta oseba je najmanj primerna za kaj takega. Po izjavi vojakov je bila do zdaj samo ena oseba pravno

[199] Prepis dokumenta (UDV) je na pag. 178.

upravičena, da se justificira. Ob tisti priliki pa je bilo usmrčenih 5 ljudi. Nekatere so zaklali, druge na ognju pekli, skratka, vse to je strašno porazno vplivalo na naše dobre fante, kajti mučenje se je vršilo v neposredni bližini tabora. Ko je namestnik kurata proti temu postopanju protestiral, so mu odgovorili, da je sentimentalen in mu dejali, da LS ni družba Sv. Jurja ali tretjeredniška[200] vojska. Sploh so ti izrazi zelo v navadi od strani oficirjev.

Pohodi, ti so poglavje zase. Nedeljske maše bi bile lahko, če bi le Milan [Milan Kranjc] dovolil. Pijančevanje, in nadlega našim ljudem so najhujše rane. Za prvi petek se je moral kuratov namestnik naravnost skregat, da je smel spovedovati in da so fantje opravili svojo dolžnost. Ko so ujeli nekega partizana, ga je vprašal, ali je bil Sokol. Ker je odgovoril da, so ga vzeli takoj za posilnega[201] v štab. Ako gre kdo od naših v štab po opravkih, ga ta takoj odpodi. V noči 29. na 30. 8. je pijan oficir pretepal stražarja popolnoma po nedolžnem. Za kazen ga je vlekel v bunker in je moral tam spati. Vsi fantje, razen par izjem so katoliškega verskega prepričanja. Šli so v boj, da branijo vero, narod in domovino. V taboru pa vidijo, da imajo predpostavljeni druge cilje. To in še mnogo drugega bi vam imel sporočiti, toda žalost me obdaja. Edino, kar bi se dalo ukreniti, je sledeče: Ukrenite g. Kopitar Vi in sploh vsak kdor kaj more, da takoj dobimo naše oficirje[202] iz Italije[203]. Če teh ne bo, in sicer popolnoma naših, je vsa stvar izgubljena in je pričakovati, da bodo fantje sami napravili red, toda gorje, če takrat ne bi imeli svojih oficirjev. Stopite takoj v stik s Stražo, naj pošlje takoj kar še ima!!!! Nujno je, da se v okolici po vaseh osnujejo vaški odredi[204], ki pa nikakor ne smejo biti pod vodstvom slabih oficirjev. Danes se je osnoval tak odred v Št. Jerneju. Na programu je Topliški in Žužemberški. Ti bodo v korist narodu, ne pa samovoljnim težnjam nekaterih ljudi.

V zaupanju na vse boljše Vas iskreno pozdravlja vdani

13. 9. 1942.- Arko Marko [Ernest Peterlin]

Dopis Rudolfa Smersuja neznanemu naslovniku, nedatirano (pag. 1737)[205]

1) Iz Prevoda pridejo v poštev:

Ing. Rozman Ivan – ppor. [podporočnik] – roj. 1. 1. 1915, neporočen

---

200 Verjetno »tretjeredniki«, člani Frančiškovega svetnega reda (Tretjega reda sv. Frančiška ali Frančiškovega tretjega reda), katerega člani so laiki, ki živijo doma s svojimi družinami, v vsakdanjem življenju in ob opravljanju vseh svojih dolžnosti pa se trudijo, da bi živeli v evangeljskem duhu, po Frančiškovem vzgledu. Ta svetni red obstaja že od prvih začetkov frančiškanskega reda, največji razcvet pa je doživel v dvajsetih in tridesetih letih 20. stoletja.

201 V obdobju prve Jugoslavije je bil posilni vojak dodeljen častniku za osebno strežbo.

202 V prepisu je pripisano: *SL*.

203 V prepisu je pripisano: *KONC[ENTRACIJSKO] TAB[ORIŠČE]*.

204 V prepisu je pripisano: *MVAC*.

205 Prepis dokumenta (UDV) je na pag. 1807.

Ing. Seljak Jože	–	"	–	"	*22. 3. 1914,*	"
Ing. Greif Anton	–	"	–	"	*21. 1. 1910,*	"
Ing. Košir Janko	–	"	–	"	*1. 4. 1914*	"
Ing. Padar Jože	–	"	–	"	*21. 3. 1914*	"

Naj s temi nekdo govori čimpreje. Še niso člani SL.
Zlasti pa naj nekdo (Kranjc M. [Milan Kranjc]*) govori z ravnateljem Gračnarjem Ivanom, kapetanom, roj. 18. 8. 1894, poročen, sposoben samostoj[nega] vodstva bataljona.*
2) Ali prihajajo od vseh edinic[206] *poročila? Ali pišejo dnevnik? Če ne, daj naročilo. Pri sebi imam za vsako edinico en izvod »Rdečih mrež«.*
Če gre kdo (Breznik [France Malovrh]*, Tone* [morda Anton Duhovnik] *itd) rad, naj pride po knjige k meni.*[207]
3) Hudnik [Ivan Boh] *prosi za nekaj denarja za razne majhne stroške, ki jih ima z edinico.*
4) Ali si za Kleče kupil kaj svitrov? Tožijo, da jih zebe.
5)[208]

Kop[itar] [Rudolf Smersu]

Odgovor Andreju Križmanu glede organizacije in širšega sodelovanja Slovenske legije s četniki, 16. 7. 1942 (pag. 1738–1739)[209]

Komarju[210]

Dolenc [Albin Šmajd] *naj da sledeči odgovor:*
S. L. je prejela povelje z dne […][211] *7. 1942 in ga bo brez odlašanja izvršila, koliko je v danih razmerah mogoče.*
ad 1) Vzamemo na znanje obvestilo glede naziva četnik jugoslov[anske] vojske in glede vojaškega značaja vsakega taborišča.
ad 2) Obvestili bomo že danes in jutri vse podrejene edinice, do katerih bodo kurirji še lahko prišli, da naj se fantje, ki imajo orožje pripravijo, da se priključijo četnikom jugoslov[anske] vojske, ki se bodo pomikali mimo njihovih krajev oz. se pripravijo za odhod v taborišče, ki nam ga boste še naznačili, kakor tudi geslo, pod katerim pridejo v taborišče. Svetujemo, da se premikajoči odredi četnikov jugoslov[anske] vojske oglase po svojih odposlancih pri komandirjih čet S. L. z geslom Top – Trst. Komandirji čet S. L. bodo tem odposlancem dali vsa potrebna navodila za potovanja po njihovem okolišu in bodo tudi uredili priključitev članov S. L. četnikom jugoslov[anske] vojske.

---

206 V prepisu je pripisano: *MVAC.*
207 V rokopisu je pripisano: *R. SMERSU* [Rudolf Smersu].
208 Besedilo pod to točko je počrnjeno.
209 Delna prepisa dokumenta (UDV) sta na pag. 1807 in 1808.
210 V prepisu je pripisano: *KRIŽMAN 16. 7. 1942.*
211 Na tem mestu je dokument preluknjan. V prepisu je pripisano: *15. 7. 1942.*

Imena komandirjev čet S. L. ima Dolenc Dore [Albin Šmajd].
ad 3) Naslovu smo že svojčas izročili podrobnejši seznam, ki pa sedaj v celoti ne velja več. Delamo ravnokar statistiko o novem stanju članstva S. L. in orožja. Navajamo nekatere kraje, kjer imajo edinice S. L. orožje:
D[evica] M[arija] Polje, Šmarje, Stična, Višnja gora, Št. Rupert, Mokronog, Št. Janž, Dolenja vas pri Ribnici, Ribnica, Loški potok, Vel[ike] Lašče, Bloke, Sv. Vid nad Cerknico, Begunje, Logatec, Hotedršica, Ig, Tomišelj, Želimlje, Ljubljana.
ad 4) Število članov S. L. bomo sporočili, čim bo nova statistika napravljena. Po naših približnih računih bo zapriseženih članov nad 2000 (brez dijakov in srednješolcev). Glede častnikov bomo pa uvedli poizvedbe in sporočili.
ad 5) Sprejemamo Vaše mnenje glede pojma ogroženosti in bomo tako tudi tolmačili podrejenim edinicam.
ad 6) To izvršujemo z dnevno poročevalsko službo, katere poročila dostavljamo sproti komandi preko Dolenca.
ad 7) Prosimo za nujno poročilo glede znaka četnikov jugoslov[anske] vojske. Potrebna navodila bomo dali. V ostalem se sklicujem na odgovor ad 2).
ad 8) Bomo izvršili. Sicer pa poučeni itak vedo, da bele garde ni in da je to izmišljotina partizanov.
ad 9) Prosimo za podrobno navodilo o ustvarjanju vojaških formacij in […][212] *vojaškega poveljstva.*
ad 10) Naročilo je bilo dano.
Ad 11) Določili smo dva člana.[213]

Dopis Rudolfa Smersuja Albinu Šmajdu o organizaciji enote v Kozarjah, nedatirano (pag. 1740)[214]

D.-[215]

1) V Kozarje[216] naj gre Bitenc Stane iz OUZD [Okrožni urad za zavarovanje delavcev]. Je tudi pripravljen iti, kakor hitro se uredi vprašanje njegovega odpusta oz. plače. Do tedaj pa naj gre Pogačnik, ki je velik osebni prijatelj Bitenčev. Verjemi, da je ta rešitev dobra. Pogačniku je seveda treba dati direktive. Sporoči kako misliš! Moramo biti hitri, da nas kdo ne prehiti.

Ravnokar sem izvedel, da je pripravljen Bitenc iti v Kozarje čez dober teden dni. Želi, da se mu uredi plača tako, da dobi družina plačo, on pa nekaj honorarja na terenu. Želi imeti zagotovilo, da dobi družina pokojnino, ako bi on padel. Nima namreč dovolj let za pokojnino pri OUZD. Takoj pa naj gre tja Pogačnik, ki potem lahko ostane tam kot namestnik Bitenca.

---

212 Na tem mestu je dokument preluknjan. V prepisu je zapisano VT in pripisano: *VOJAŠKA TROJKA*.
213 V prepisu je pripisano: *SKALAR (?), DIVJAK (Češnovar* [Viktor Češnovar]*)*.
214 Prepis dokumenta je na pag. 1808.
215 V prepisu je pripisano: *dr. ŠMAJD* [Albin Šmajd].
216 V prepisu je pripisano: *MVAC*.

Uredi vse to naprej z Breznikom [France Malovrh] *ali Tonetom* [Anton Duhovnik].[217]

Kop[itar] [Rudolf Smersu]

Dopis Albinu Šmajdu o organizaciji Slovenske legije v Ljubljani, nedatirano (pag. 1741)

Dolenc [Albin Šmajd]

V S. L. je vstopila večina dijaštva. Kakšne naloge ima zanje V. P. [Vojaško poveljstvo]
Sedanji čas naj se izrabi za organizac[ijo] Ljubljane.
Želimo vedeti iz katerih 8 okrožij je sestavljena Ljubljana in katere osebe so v trojkah.
Vse naše v teh trojkah naj Dolenc zbere in se z njimi pogovori.
Prosimo navodila za Prim[orsko].
Voj[aško] pov[eljstvo] ima v Ljubljani policijo, pri kateri je Boh Ivan (naš). Ali je Dolencu znano? Ta policija dela sezname.

Seja v petek 1/2 6

Dopis Albinu Šmajdu o operativnih potrebah Slovenske legije, avgust 1942 (pag. 1742)[218]

Dolenc [Albin Šmajd][219]

1) Po mnenju Boha [Ivan Boh] *in njegovih sodelavcev, je postala O. F. v Ljubljani zelo aktivna in pripravlja nekaj učinkovitega, da ne popusti morala njenih članov. Verjetno je, da pripravljajo kake umore.*
Zoper to je mogoč samo oborožen odpor. Bohova skupina potrebuje 20 revol[verjev]. Enako Stražarji (akademiki).
2) Radi priprav na mobilizacijo so bili sledeči stroški:
Enaindvajset (21) fantov – vsak dobil
100 L za pripravo ---------- L 2100.-
Leskovec (Moste) dobil ------ L 440.-
(odpovedal službo)
Boh – nakup moke, masti,
konzerv za svojo skupino --- L 700.-
3240.-
Nekaj tega bi S. L. lahko krila iz svojih sredstev, za večino (2000 L) ni kritja.
3) Majdič [Fortunat Majdič] *dobi premalo izvodov Svob[oda] ali smrt. Potrebuje vsaj 60 izvodov.*

---

[217] V prepisu je pri odstavku pripisano: (Naprej pisano s Smersujevim rokopisom).
[218] Prepis dokumenta (UDV) je na pag. 1808.
[219] V prepisu je pripisano: *ZA ŠMAJD* in *sredi avgusta 1942.*

Sporočilo, domnevno Viktorju Češnovarju, o organizaciji Slovenske legije na Štajerskem, september 1942 (pag. 1743–1744)[220]

Obvesti Dolenca [Albin Šmajd], *da je S. L. izvršila reorganizacijo svojega dela na Štaj[erskem].*
Referent za Štajersko je odslej Goričan Henrik, ki bo ponovno prepotoval vso Štajersko in organiziral S. L. na isti način, kot je organizirana v Lj[ubljanski] pokrajini. Vsak politični srez bo tvoril okoliš S. L. s komandirjem čete na čelu. Dan je nalog, da se od organizacije zaupnikov prestopi k organiziranju vseh jugoslov[ansko] usmerjenih mož.
Goričan odpotuje na Štajersko v torek zjutraj.
Predlagamo[221] *vojaški komandi:*
Da sprejme Goričana tudi za vojaškega referenta za Štajersko ter mu preko Dolenca sporoči svoja naročila.
Goričan ima v ponedeljek čas za razgovore. Naj se telefonira v Leonišče in tam sestri[222] *naroči, kdaj in kam naj Goričan pride.*
Za S. L. ima Gor[ičan] vsa potrebna navodila.
Želimo, da ima vsako voj[aško] taborišče izključno značaj taborišča jugoslov[anske] vojske. Nobeno taborišče ne sme biti taborišče S. L. ali četnikov ali Pobratima, kakor skušajo to nekateri pripovedovati. Stojimo tudi na stališču: čim so fantje v taborišču, spadajo neposredno pod voj[aško] komando in disciplino.
Čistke –
S kom naj bi se profesor Dobovšek pogovoril o svojem bodočem delu? H komu naj ga pošljem?
Uporaben oficir bi bil tudi dr. Pergar, Kmetijska zbornica.
Fantje iz Št. Ruperta bi radi odšli v Log. Prosimo navodila.

Sporočilo Albinu Šmajdu o propagandnem tisku, nedatirano (pag. 1745)[223]

<u>*Dolenc*</u> [Albin Šmajd]

Prosimo,[224] *za navodilo za delo na Prim[orskem], zlasti na Goriškem.*

Mi pošiljamo po svoji kurirski poti »Svobodo in smrt« tudi na Primorsko. Ali jo pošilja tudi voj[aška] kom[anda] direktno in komu?

---

220 Prepis dokumenta (UDV) je na pag. 1808. Na začetku prepisa je pripisano: ČEŠNOVAR in *sept[ember] 1942.*
221 V prepisu je pripisano: *osr[ednje] vod[stvo] S. L.*
222 V prepisu je pripisano: *Aquini* [Akvina Bojc].
223 Prepis dokumenta (UDV) je na pag. 1809. V prepisu je pripisano: *SMERSUJEV ROKOPIS.*
224 V prepisu je pripisano: *VODSTVO SL.*

Poročilo Rudolfa Smersuja o političnih razmerah v Beli krajini, konec julija ali začetek avgusta 1942 (pag. 1746)[225]

Poročilo iz Metlike[226]

Pred nekaj dnevi je sklical E. Gangl [Engelbert Gangl] *sestanek uglednih Metličanov vseh smeri. Na sestanku je poročal Gangl, da smo razočarani nad delom O. F., da je to delo protislovensko in protijugoslovansko in da je zato potrebno, da se vsi pošteni ljudje organizirajo izven O. F. in proti O. F. Simpatična jim je mihajlov[ićeva] vojska, toda z »belo gardo« nočejo imeti nič opravka. Tudi »legiji smrti« ne zaupajo, odkar so ital[ijanska] letala metala letake o legiji smrti. Nato se je govorilo o tem, da bi kar celotna organizacija O. F. in Narodne zaščite v Metliki prešla v novo jugoslov[ansko] formacijo. Nekateri so svetovali opreznost glede tega.*
Z ozirom na vse to je potrebno dati E. Ganglu in županu Malešiču [Ivan Malešič] *(oba Sokola) točne smernice in navodila glede vseh vprašanj, ki so aktualna. Seveda bi mogel to napravit samo eden, ki je njihov somišljenik (kak Sokol iz Ljubljane).*
V OT [Okrožna trojka] v Beli Krajini je zaradi smrti prof. Ovna [Anton Oven], *ki [so] ga ubili partizani, eno mesto prazno. To mesto naj bi po mnenju Metličanov zasedel kak zastopnik Sokola.*
Člana OT[227] *pravita, da naj pridejo naše patrulje z Gorjancev do Metlike iz propagandnih razlogov in da očistijo te predele. Ljudstvo je v ogromni večini proti partizanom, pa ponekod še prestrašeno radi umorov. V Sodjem vrhu občina Semič so ljudje z vilami in koli nagnali partizansko patruljo, ki je hotela rekvirirati živila.*
Partizani imajo v Beli krajini dvoje taborišč. Eno taborišče je nad vasjo Drašiči (obč[ina] Metlika – okolica) ob hrvaški meji, drugo pa nad Črnomljem proti Planini. Član OT v Metliki ima možnost večkrat iti v Karlovec, kjer bi lahko držal stik s Hrvati in dr.[228]

Organizacijsko poročilo Rudolfa Smersuja Albinu Šmajdu o položaju v Ljubljani, nedatirano (pag. 1747–1748)[229]

Dolenc [Albin Šmajd][230]

1. Dr. Janež [Janez Janež] *je danes obiskal ravnatelja Salusa g. Maverja. Ta pa ni ničesar vedel o sanitet[nem] odseku vojske. Janež je bil seveda v veliki zadregi.*
Naj torej kdo od voj[aškega] pov[eljstva] naprosi Maverja za sodelov[anje]. Nato ga bo Janež ponovno obiskal.
Kdo pa je tretji v sanitet[nem] Odseku?

---

225 Prepis dokumenta (UDV) je na pag. 1809.
226 V prepisu je pripisano: *Razno, (SMERSUJEV ROKOPIS). Konec julija ali zač[etek] avg[usta] 1942.*
227 V prepisu je pripisano: *Derganec, Klemenčič* [verjetno Jože Derganc in Alfonz Klemenčič].
228 V prepisu je pripisano: *DR. MAČKOM* [Vladimir Maček].
229 Prepis dokumenta (UDV) je na pag. 1809.
230 V prepisu je pripisano: *Smersujev rokopis*.

Zanesljivo jugoslov[ansko] orientirani so: dr Meršol [Valentin Meršol], *Blumaer* [morda Robert Blumauer], *Bajc Oton, Grapar* [Stanislav Grapar], Lajovic [morda Anton Lajovic] *i[n] d[rugi].*
2. Od naših članov v mestnem poveljstvu slišim, da poslovanje ni najboljše. Premalo strpnosti, premalo navodil, premalo stika članov mestnega poveljstva z okrožnimi funkcijonarji.
Svetujemo:
a) Komanda naj imenuje za vsako izmed osmih okrožij komandanta okrožja. Vsako okrožje mora imeti celo trojko.
b) Okrožna trojka naj imenuje komandante okrajnih trojk.
To naj se takoj izvrši!
c) Člani mestnega povelj[stva] naj imajo tedenske sestanke s podrejenimi okrožnimi trojkami.
d) Vse vojaške akcije naj se vrše izključno preko voj[aških] oblasti.
3) Danes je bil pri banu prof. Grum [Janez Grum] *iz D[evice] M[arije] v Polju. O našem zadnjem povelju ni bil obveščen in bi priporočal, da bi fantje šli v tab[orišče]. Zato bi bilo prav, da ga Ti ali Križman* [Andrej Križman] *obvestita o najnovejšem stanju.*

Kopitar [Rudolf Smersu]

Poročilo Rudolfa Smersuja Albinu Šmajdu o težavah pri organizaciji mobilizacije v Ljubljani, nedatirano (pag. 1749)[231]

Dolenc [Albin Šmajd]

Z ozirom na zadnje povelje o taboriščih in splošni mobilizaciji in v katerem je omenjena tudi Ježica, sta vdrla zastopnika SL Grum [Janez Grum] *in Kraner*[232] [Martin Kranner] *iz D[evice] M[arije] v Polju na Ježico k prof. Severju* [morda Janez Sever]. *Prof. Sever je debelo gledal in ni ničesar vedel o nameravanih taboriščih, zlasti ne o onem na Ježici.*
G[rum] in K[raner] sta se vrnila domov in ne moreta poslati fantov na Ježico, ker zato tukaj teren še ni pripravljen.
Naj torej komanda uredi to vprašanje, pripravi na licu mesta vse potrebno in nas obvesti, da damo ponovno povelje fantom. Treba pa je pohiteti. O. F. in partizanstvo je na Ježici zelo močno, terorizira vse ljudi. Italijanov tu sploh ni.
V petek opoldne pride k meni prof. Grum. Prosim za odgovor do tedaj.

Kopitar [Rudolf Smersu]

---

[231] Prepis dokumenta (UDV) je na pag. 1809.
[232] Martin Kranner (1918–2017), prosvetni delavec in športnik. (Slovenska biografija.)

Poročilo vodstva o stanju Slovenske legije, 7. 7. 1942 (pag. 1750)[233]

Poročilo S. L. 7. 7. 1942[234]

Zvedeli smo,[235] *da se S. L.-i pripisuje autorstvo nekega letaka iz neke okrožnice, v kateri je nekaj nepovoljnih izrazov za Mihaj[lovićevo] akcijo v Sloveniji.*
Izjavljamo, da S. L. sploh ne izdaja letakov, tudi ne javnih okrožnic.
S. L. izdaja samo interne okrožnice, ki pridejo v roke funkcijonarjem S. L. V teh so sporočeni nalogi vojaške komande in nalogi vrhov[nega] vodstva S. L.
Zato z zgoraj omenjenim letakom ali okrožnico nimamo ničesar opraviti. Zadnjo interno okrožnico je predložil g. Breznik [France Malovrh] *komandi na vpogled.*
Ponovno povdarjamo, da je S. L. del jugoslov[anske] vojske in se popolnoma podreja njenemu vodstvu. Sodeluje z vojsko po svojih predstavnikih, sprejema povelja in jih izvršuje. Nima S. L. nobenih separatnih ciljev niti ne izvaja separatnih akcij.

Zvedeli smo, da komanda že od januarja ni prejela od S. L. nobenih poročil.
Temu se zelo čudimo. Vrhov[no] vodstvo S. L. je pošiljalo svoja poročila po enkrat ali dvakrat tedensko g. Peršuhu [Ivo Peršuh], *o čemer je bil informiran in more pričati sodelavec g. Peršuha t. j. g. Gorjan* [Jože Saje]. *Po smrti g. Peršuha je nastal zastoj, nato pa smo uspostavili zvezo s komando preko g. Breznika* [France Malovrh]. *Sedaj bomo izročali poročila g. Dolencu Doretu* [Albin Šmajd].

Smatramo za potrebno povdariti, da S. L. ni nobena politična organizacija, ni v službi nobene stranke in nobene osebe, ampak zgolj del jugoslovanske vojske.
Koliko je partizanov? V začetku junija smo izvedli štetje partizanov. Vseh podatkov nismo dobili. Iz dobljenih podatkov vidimo, da je odšlo od doma med partizane (prostovoljno in neprostovoljno) iz ljubljanske pokrajine okoli 3800 oseb. Nekaj teh je bilo ujetih in pobitih. Po nekaj sto jih je prišlo iz Štajerske, Gorenjske in Hrvatske. Vseh skupaj jih bo 4000–5000 ljudi. Nekaj teh tvorijo samostojne skupine, ki niso pod vodstvom partizanov.

Izvršili smo tudi popis partizanskih taborišč, ki smo ga naslovni komandi že dostavili po g. Brezniku.

Pojasnilo vodstva Slovenske legije o stanju enot v Sloveniji, 8. 7. 1942 (pag. 1751–1752)[236]

Poročilo S. L. 8. 7. 1942[237]

---

233 Prepis dokumenta (UDV) je na pag. 1809–1810.
234 V prepisu je pripisano: *(KS-ji), (SMERSUJEV ROKOPIS).*
235 V prepisu je pripisano: *VODSTVO SL.*
236 Prepis dokumenta (UDV) je na pag. 1810.
237 V prepisu je pripisano: *(SMERSUJEV ROKOPIS)* in *(KOMANDI SLOVENIJE).*

Organizacija S. L. je izvedena na vsem teritoriju, kjer žive Slovenci. Na čelu stoji vrhovno vodstvo v Ljubljani, ki obenem vodi ljubljansko pokrajino. Posebni odbori so za Primorsko, Gorenjsko, Štajersko in Prekmurje.
1. Ljubljanska pokrajina je razdeljena na 16 okoliševv, katerim stoje na čelu komandirji čete. V vsaki občini je vod z vodnikom na čelu. Po vaseh pa so roji (trojke) z rojnikom na čelu.
Okoliši so sledeči:

1. *Ljubljana – mesto z Ježico in Rudnikom*
2. *D[evica] M[arija] Polje in Dobrunje*
3. *Ig, Želimlje, Tomišelj, Preserje, Rakitna, Borovnica*
4. *Šmarje, Grosuplje, Št. Jurij, Žalna, Račna*
5. *Stična, Sv. Vid, Višnja gora, Vel[iki] Gaber, Krka*
6. *Št. Rupert, Mokronog, Št. Janž, Tržišče, Trebelno, Škocijan*
7. *Žužemberk – Selo Šumberk, Zagradec, Ambrus, Hinje, Dvor, Toplice, Ajdovec*
8. *Trebnje – Veli[ika] loka, Mirna peč, Dobrnič*
9. *Novo mesto – vse ostale občine novomeškega sreza in Št. Jernej, Kostanjevica, Sv. Križ*
10. *Črnomelj – vse občine sreza*
11. *Velike Lašče – Videm-Dobrepolje*
12. *Ribnica – Sodražica, Loški potok, Dolenja vas*
13. *Kočevje – in vse ostale občine kočevskega sreza*
14. *Vrhnika – Št. Jošt, Horjul, Polhov gradec, Dobrova, Brezovica, Log*
15. *Logatec – Dolenji in Gorenji Logatec, Hotedršica, Rovte, Planina, Rakek*
16. *Cerknica – Begunje, Sv. Vid, Bloke, Stari trg*

Kljub vsemu delajo vsi okoliši. Trenuten zastoj je nastal tam, kjer so nam zaprli komandirje čet (Logatec, Cerknica, Šmarje, Velike Lašče) ali tam, kjer so se pod silo razmer morali komandirji čet umakniti iz broja (Ribnica, Žužemberk, Št. Rupert). Razen ponekod so stopili na delo namestniki.
S. L. je bila ustanovljena v vseh občinah razen v Radatovićih in Starem logu. Mnogo vodnikov in še več rojnikov je zaprtih, nekaj se jih je umaknilo, nekaj so jih s seboj odgnali partizani. V večini primerov so takoj stopili na njihovo mesto že preje določeni namestniki.
Zahtevali smo[238], da delajo vodniki in rojniki in njih namestniki dalje tudi v krajih, zasedenih po partizanih. Iz nekaterih krajev ni rednih poročil, iz večine prihajajo poročila. Kolikor je članov doma, čakajo na navodila in izvršujejo naloge. Nove statistične podatke o stanju članstva zbiramo in čim jih zberemo, jih pošljemo komandi[239].
2. Primorska ima vodstvo S. L. v Gorici. Razdeljena je na dva dela: goriški del, tržaški del. Goriški del je razdeljen na 5 okoliševv; 3 okoliši so docela organizirani, 2 se organizirata sedaj. Tržaški del se sedaj ureja. Goriška je že zrela za vojaš[ko] organizacijo.

[238] V prepisu je pripisano: *VRH[OVNO] VOD[STVO] SL.*
[239] V prepisu je pripisano: *KSl* [Komandi Slovenije].

3. Gorenjska ima vodstvo S. L. v Ljubljani, ki ima redno kurirsko službo z Gorenjsko. Gorenjska je razdeljena v 10 okolišev. Večina občin že popolnoma urejenih. Gorenjska je že zrela za vojaško organizacijo.
4. Štajersko vodi vodstvo S. L. iz Ljubljane. Je razdeljena na dva dela: mariborski in celjski del. Organizacija S. L. je v štadiju iskanja oseb po občinah.
5. Prekmurje ima svoje vodstvo v Murski Soboti, v Ljubljani pa svojega zastopnika. Organizacija dobro izvedena. Prekmurje je zrelo za vojaš. organizacijo.
Na Koroško zaenkrat še nismo segli.

Pismo Rudolfa Smersuja Albinu Šmajdu s pobudo za ustanovitev vaških straž, 8. 9. 1942 (pag. 1753)[240]

[…]![241]
1. Nujna zadeva! Včeraj je bil pri meni bogoslovec *Kastelic Jože iz Dednega dola p[ošta] Višnja gora. Prišel je v imenu občanov iz Police, Višnje gore in vasi v okolici. 100 fantov je pripravljenih prijeti za orožje in postaviti vaško stražo, da bi varovali domove pred partizani, ki jih je na Polici 200, na Polževem okoli 50.*
Toda nimajo nobenega oficirja niti podoficirja, ki bi vso to zadevo vodil. Nujno prosijo dve ali tri izvežbane osebe – oficirje, ki naj pridejo takoj in se oglase v Višnji gori pri kaplanu Kopučarju. Najpripravnejši bi bili že izšolani iz kakega taborišča.
V Gonarsu je zaprt akt[ivni] narednik Ahlin Alojz iz Višnje gore, ki je zelo sposoben in zelo popularen med ljudstvom. Naj se ga poskusi rešiti.

2. Ker ni Benka [Anton Krošl]*, je sanitet[ni] od[delek] brez zveze navzgor. Dr. J.*[242] *je prosil, da se ta zveza z Nov.*[243] *upostavi. Govori in mi sporoči.*

3. Včeraj mi je Boh [Ivan Boh] *zopet sporočil, da potrebujejo ljudi. Sporoči mi, kakšno je stališče komand[anta]. Casar* [France Casar] *mi je sporočil, da so mu Stražarji, ki so na Ježici, rekli, da jih je premalo, zato ne morejo delati in da je ljudstvo jim sovražno razpoloženo. Zato se menijo, da naj bi se jih poslalo v kraje, kjer bi se lahko udejstvovali in kjer bi jih ljudstvo prijazneje gledalo.*
4. V bolnici potrebujejo takoj enega zidarja. Če imaš koga, ga pošlji k dr. Janežu [Janez Janež]*, Holzapflova 17.*

5. V Dobrepolje[244] *naj bi takoj odpotoval oficir Perne Tone, Streliška 12. So ponovno nujno prosili.*

Priložen seznam iz Polja. Prvih 130 primernih
za orožje; drugi zaprti, pa vsi naši – primerni za orožje.[245] *Kopitar* [Rudolf Smersu]

---

240 Prepis dokumenta (UDV) je na pag. 1810.
241 Del pisma je bil odstrižen. V prepisu je pripisano: *Dolenc* (*DR. ŠMAJD*). Pripisano tudi: *(ROKOPIS), 8. 9. 1942.*
242 V prepisu je pripisano: *JANEŽ* [Janez Janež].
243 V prepisu je pripisano: *NOVAKOM* [Karel Novak].
244 V prepisu je pripisano: *MVAC.*
245 Pripisano na dnu strani. Priloženega seznama ni.

Odgovor Rudolfa Smersuja na očitke o položaju na Gorjancih in v Primskovem, nedatirano (pag 1754–1755)[246]

Dolenc [Albin Šmajd] *naj pokaže obe okrožnici SaSa in razloži namen SaSe.*
Za privatna pisma posameznih legij ne more odgovarjati S. L. S. L. se je od početka lojalno podvrgla komandi jugoslov[anske] vojske, čuti pa, da uživa premalo zaupanja pri komandi.
Dne 12. 7. 1942. smo[247] *zvedeli, da komanda ni zadovoljna z delom pododbora S.L. v Novem mestu in da S. L. ne zbira sredstev za logor v Gorj[ancih]. Do označenega datuma tega nismo vedeli, niti nismo nikdar dobili nobenih naročil radi logora na Gorj[ancih]. Prosimo, da nas sproti informirate o vseh svojih željah in tudi o opaženih napakah na naši strani.*
Po glasovih, ki jih slišimo iz logora na Primskovem, se ta logor smatra za logor Pobratima in padajo žaljivke na račun S. L. Nasprotno se tabor na Gorj[ancih] smatra po govorjenju nekaterih za logor »Slovenskih četnikov«.
Mi smatramo oba logora za logora jugoslov[anske] vojske.
Ali je izraz »četnik« uradni in vojaški naziv za člane logorov?
Če ni, potem naj se opusti, da ne bo zmešnjav.

Obvestilo Rudolfa Smersuja Albinu Šmajdu o razmerah na Gorjancih in v Klečah, 24. 9. 1942 (pag. 1756–1757)[248]

1.) Nad Pijavo gorico je neko partizansko skladišče in skrivališče. Kje to leži ve Grieser, ki je sedaj v Klečah. Boh [Ivan Boh] *ga dobro pozna. Nočna patrulja naj bi prišla na Ig, odkoder bi skupaj z domačini šli na dotično mesto. Če pa patrulja ne more iti na Ig, naj se pošlje Grieserja na Ig k želimeljskemu župniku, ki je sedaj na Igu. Po možnosti naj gre Boh vsaj z njim.*
2.) Upam, da si dobil obvestilo o tem, da je med našimi[249] *v Klečah en komunist – vohun, ki ima nalogo naše speljati v zasedo, kjer bi jih partizani pobili. Horvat je zvedel, da se to namerava napraviti. Zato naj z dotičnim vohunom takoj obračunajo.*
3.) Dva bivša mornariška narednika – po mojem mnenju sposobna človeka sta pripravljena iti v LS ali prevzeti VS kjerkoli, ako bi jim mogli urediti njihov službeni odnošaj do OUZD. To sta
1. Golob Stane}
2. Lovrin Ivan } uradnika Zavoda za socialno zavarovanje
Prvi je poročen, drugi ne. Prvi želi, da bi družina dobivala plačo naprej. Drugi pa, da mu ne prestane služba z odhodom k voj[akom].
Poleg teh dveh je v Šiški še en podoficir, ki je pripravljen iti ven. Za podatke ve Komar [Andrej Križman].

---

246 Prepis dokumenta (UDV) je na pag. 1811.
247 V prepisu je pripisano: *VRH[OVNO] VOD[STVO] SL.*
248 Prepis dokumenta (UDV) je na pag. 1811. V prepisu je pripisano: *(SMERSUJEVO PISMO DR. ŠMAJDU ROKOPIS), 14. 9. 1942.*
249 V prepisu je pripisano: *MVAC.*

4.) Ravnokar sem dobil dvoje pisem z Gorjancev[250] *s prav porazno vsebino. Obe pismi prilagam, da jih prečitaš. Prosim Te pa, da pri voj[aški] kom[andi] še ničesar ne ukreneš, da se preje pogovorimo. Če Ti je mogoče, stopi k Milošu* [Miloš Stare] *in mu daj prečitati in se tudi z njim posvetuj. Potem se s Komarjem kaj oglasita. Potrebno bo kaj ukreniti.*

Izobraženci za protikomunistično propagando, nedatirano (pag. 1758)

Kapitan Zambruno – Jeločnik [Nikolaj Jeločnik] - *stražar Kalan* [verjetno Zdravko Kalan] *protikomunistični govor*[251]

Pri c[orpo] ar[mata] je prop[agandni] odsek, ki ga vodi kapitano Zambruno – prop. preti kom. – Ker nimajo svojih primarnih ljudi so se obrnili na vseučiliško org[anizacijo], da jim dajo najmanj tri ljudi če morejo in sicer katoliške akademike. To je prišlo uradno s C[orpo] a[rmata]. – Dosedaj sta Kalan (stražar) in Jeločnik, ki sta bila naprošena. – Kalan ima že enega pripravljenega imena se še neve. – Jeločniku sem rekel naj sprejme in nas o vsem obvešča. Mislim da je treba takoj imenovati v te namene še kakih 6 naših akademikov, ki jih bo Jeločnik Zambrunu predložil. Govorili bodo lahko kar bodo hoteli. – Treba je to sedaj hitro rešiti. Vsaka ura je lahko odločilna! Stražarji jih bodo veliko nafilali če bodo le mogli. – Verjetno bodo dobili tudi orožje! – Zanesljivi naši akademiki SL naj se takoj zberejo. Popreje bi lahko imeli z njimi primeren tečaj en dan ali dva dni nato bi pa šli in opravili za nas tudi mnogo drugega posla! –
To nekoliko spreminja naše včerajšne stališče. Mislim pa da je prav da […].Te fante bomo lahko porabili tudi v one druge namene SDZ[252] *vsaj kasneje. Ampak tu je prilika, da jih še bolj dobimo v roke! – Jeločnik bo prašal koliko jih morejo največ sprejeti. –*
Vsi pa morajo biti člani vseučiliške organizacije oziroma se morajo vpisati.–

Protestno pismo vodstva Slovenske legije Albinu Šmajdu zaradi očitkov Karla Novaka, 24. 11. 1942 (pag. 1759)

Tovariš Dolenc Dore [Albin Šmajd],
prebrali smo pismo, ki Ti ga je poslal gospod Leskovar [Karel Novak] dne 7. 11. 1942. Prosimo Te, sporoči g. Leskovarju naslednji naš odgovor:
1. Zavračamo vse očitke in sumnje g. Leskovarja, ki so nanizane v omenjenem pismu, kot popolnoma neutemeljene. G. Leskovar se je obrnil na napačen naslov.
2. Zahtevamo vestno komisijsko preiskavo o vseh primerih, glede katerih insinuira g. Leskovar SL. Pridržujemo si odločitev z ozirom na rezultate zahtevane preiskave.

---

250 V prepisu je pripisano: *LOGOR*.
251 Besedilo prečrtano in pripisano: *X/XIII in I*.
252 SDZ je lahko kratica za Slovensko dijaško ali Slovensko delavsko zvezo.

3. Na žalost moramo ugotoviti, da ton pisma, ki ga je na nas naslovil g. Leskovar, prestopa način, ki naj bi ga uporabljal komandant do vojske, ki se je prostovoljno zaupala njegovi komandi.
4. Spominjamo g. Leskovarja na dejstvo, da smo samo katoliški Slovenci v kritičnem razdobju reševali slovensko in jugoslovansko zavest proti antijugoslovanskemu komunističnemu terorizmu. Stotine grobov pričajo o tem! Ti grobovi nas močno zavezujejo.
5. Pribijamo dejstvo, da bi brez naše borbe in brez naše pripravljenosti g. Leskovar ne bil na položaju, ki ga zavzema. Tisoči slovenskih vojakov po naših taboriščih in stražah so žive priče za to. Samo pomisliti je treba, kaj bi predstavljal danes g. Leskovar kot komandant, če ne bi bilo slovenske katoliške mladine in njene vojaške organizacije SL. Obveljalo bi, kar je dne 12. 5. 1942 v svoji 19. št. zapisal »Slovenski poročevalec« pod naslovom »Naivnost in pol«: »… Mihajlović [Dragoljub Mihailović] dobro ve, da nima in ne bo imel v Sloveniji niti četice. Sedaj lahko vsaj vidijo poslednji lahkoverneži, koliko je resnice na Mihajlovićevi papirnati ‚vojski' v ostalih predelih Jugoslavije …«
6. Kar se tiče žalostnega primera na Bizoviku, ki ga posebno omenja g. Leskovar v svojem pismu, ga je treba odločno obsoditi, kakor podobne žalostne primere, ki so se dogodili pod drugimi komandanti kot npr. v taboru komandanta g. Jankota [Janko Debeljak]. Z zadoščenjem ugotavlja, da ji v teh žalostnih primerih ni treba disciplinsko postopati, ker niti eden niti drugi komandant nista iz njenih vrst. Pričakujemo pa, da bo g. Leskovar v vseh teh primerih znal ugotoviti krivdo, krivce kaznovati in s tem za v bodoče take primere preprečiti. SL mu bo tudi pri tem pomagala.
Prosimo, tovariš Dore, sporoči g. Leskovarju ta naš odgovor in stori s svoje strani vse, da se nadaljuje započeto delo za domovino.

24. 11. 1942[253] Vodstvo SL

Pismo Milana Finca Albinu Šmajdu o številčnem stanju mož in streliva, 22. 4. 1943 (pag. 1760–1761)[254]

Dragi![255]
Dostavljam statistiko o brojnem stanju ljudstva, mun[icije] in vozil. Razen mun[icije] je bilo v enakem obsegu javljeno tudi komandi. V bodoče bo poročilo glede municije sestavljeno tako, da bodo posamezne vrste označene s tekočimi številkami od 1 do 4.

Pozdravlja
Klun [Milan Finec]

Lj[ubljana], 22. 4. 1943

---

[253] Ob strani dokumenta je pripisano: *ni odposlano*.
[254] Prepis dokumenta (UDV) je na pag. 1812.
[255] V prepisu je pripisano: *DR. ŠMAJD*.

Statistika vojaških formacij in vojaškega osebja, nedatirano (pag. 1761)

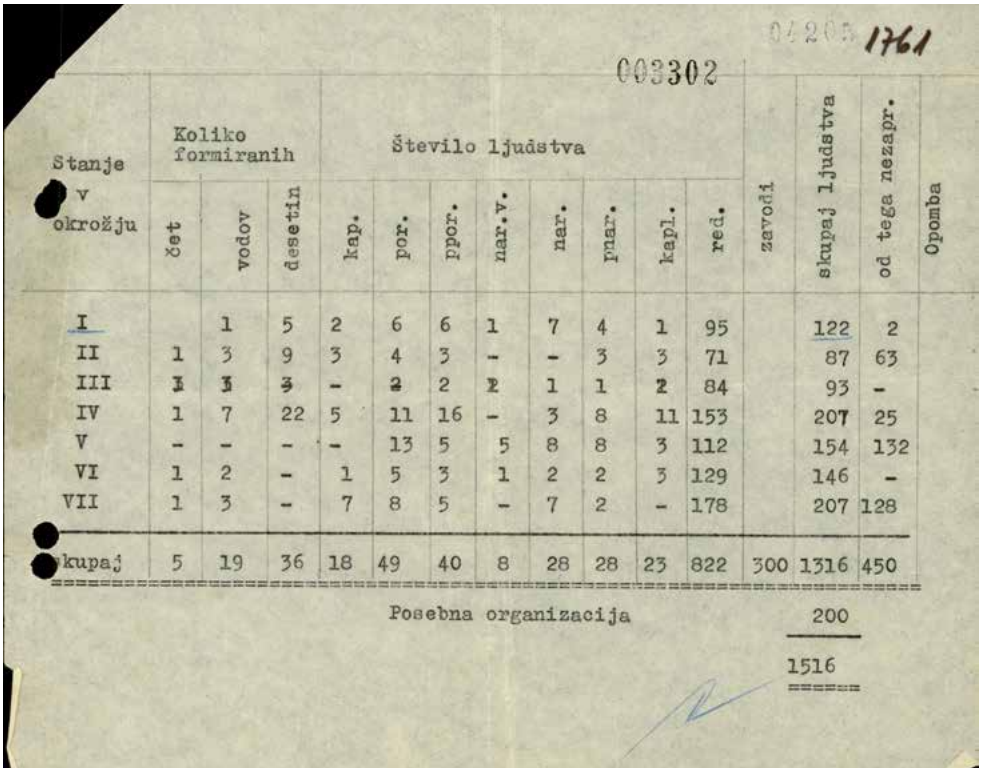

1761

003302

Stanje v okrožju	Koliko formiranih			Število ljudstva								zavodi	skupaj ljudstva	od tega nezapr.	Opomba
	čet	vodov	desetin	kap.	por.	ppor.	nar.v.	nar.	nmar.	kapl.	red.				
I		1	5	2	6	6	1	7	4	1	95		122	2	
II	1	3	9	3	4	3	-	-	3	3	71		87	63	
III	1	1	3	-	2	2	2	1	1	2	84		93	-	
IV	1	7	22	5	11	16	-	3	8	11	153		207	25	
V	-	-	-	-	13	5	5	8	8	3	112		154	132	
VI	1	2	-	1	5	3	1	2	2	3	129		146	-	
VII	1	3	-	7	8	5	-	7	2	-	178		207	128	
skupaj	5	19	36	18	49	40	8	28	28	23	822	300	1316	450	
Posebna organizacija													200		
													1516		

Statistika prevoznih sredstev in streliva, nedatirano (pag. 1762)

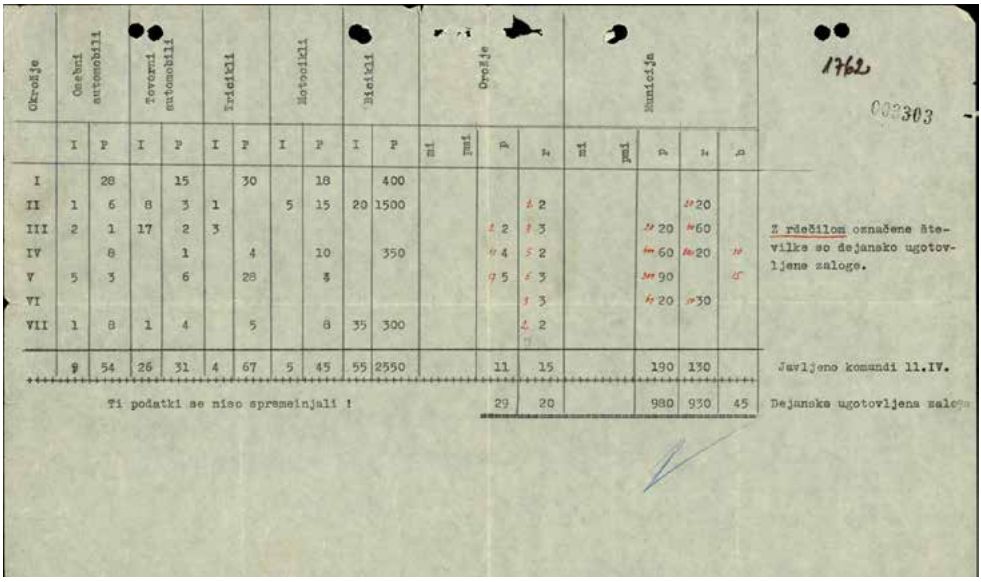

1762

003303

Okrožje	Osebni avtomobili		Tovorni avtomobili		Tridtski		Motocikli		Bicikli		Orožje				Municija				
	I	P	I	P	I	P	I	P	I	P	ml	pml	p	n	ml	pml	p	n	a
I		28		15		30		18		400									
II	1	6	8	3	1		5	15	20	1500				2				20	
III	2	1	17	2	3								2	3			20	60	
IV		8		1		4		10		350			4	2			60	20	
V	5	3		6		28		8					5	3			90		
VI														3			20	30	
VII	1	8	1	4		5		8	35	300				2					
	9	54	26	31	4	67	5	45	55	2550			11	15			190	130	
Ti podatki se niso spremenjali !													29	20			980	930	45

Z rdečilom označene številke so dejansko ugotovljene zaloge.

Javljeno komandi 11.IV.

Dejanska ugotovljena zaloga

Odgovor vodstva Slovenske legije četniškemu poveljstvu za Slovenijo glede reorganizacije vojaškega štaba, 11. 5. 1943 (pag. 1763–1764)[256]

Vrh[ovno] Vodstvo SL
Str[ogo] z[aupno] 32
11. 5. 1943

POVELJSTVO ZA SLOVENIJO
(Komandi Slovenije)

Na str[ogo] z[aupno] 25 z dne 9. 5. 1943 si usoja Vrh[ovno] vodstvo SL odgovoriti: Slovenska legija od svoje ustanovitve naprej v vsem svojem delovanju jasno, določno in brez slehernega oklevanja izpoveduje ter s svojimi dejanji izpričuje, da stoji neomajno na slovenskem narodnem in jugoslovanskem državnem programu, da podrejuje in postavlja sebe pod celokupne koristi naroda in države ter da tem načelom ustrezno tudi uravnava svoja dejanja.
Slovenska legija more z zadovoljstvom izjaviti, da je tudi v bodoče ne bo nihče mogel odtrgati od teh njenih osnovnih načel ter da bo tudi v bodoče z isto vztrajnostjo kot doslej izpolnjevala svoje naloge, ki so izražene v besedah: Do zadnje in najvišje mere nesebično služiti slovenskemu narodu in mu priboriti v skupni jugoslovanski državi enakopravno stališče z drugimi narodi.
Slovenska legija je bila in je sestavni del jugoslovanske vojske ter je bila in je neposredno vključena v sestav jugoslovanske vojske. Slov[enska] legija se je tega dejstva vedno dobro zavedala in je tudi dobro vedela, kaj to dejstvo pomeni. Po svojih članih je brez pridržka delovala v štabu poveljstva za Slovenijo: V GOO in njegovih sekcijah, v MP [Mestno poveljstvo], deloma tudi v drugih odsekih – v kolikor ni bila od dela odrinjena – dalje v OT in drugih trojkah ter povsod drugje, kjer je Poveljstvo za Slovenijo postavilo edinice ali organiziralo svoje delo.
Slovenska legija je izvršila povelja Poveljstva za Slovenijo tudi takrat, ko je sama imela oddeljeno mnenje bodisi glede pravilnosti povelja, bodisi glede načina izvedbe povelja. Konkretno si dovolimo poklicati v spomin povelje za ustanavljanje in širjenje protikomunističnih oddelkov[257] po Ljubljanski pokrajini. Čeprav Slovenska legija ni v vsem delila svojega mnenja glede teh oddelkov, je vendar sprejela to stvarno povelje mirno in ga brez ugovora izvršila s tem, da je svojemu članstvu naročila, da je na svoje rame treba sprejeti tudi to težko in odgovorno nalogo, ker je tak ukaz z najvišjega vojaškega mesta. Ker je po ogromni večini ostalo na slovenski narodni in jugoslovanski državni črti le članstvo SLS in SL, je nujno prišlo do tega, da je tudi večina protikomunističnih oddelkov sestavljena iz pristašev SLS in članov SL. Ko je bilo organiziranje protikomunističnih oddelkov več ali manj končano, je sledila reorganizacija štaba Poveljstva za Slovenijo, ki je kakor v zasmeh postavila tiste oddelke, ki jih je štab sam organiziral, pod posebni

[256] Prepis dokumenta je na pag. 1765–1766. Prepis dokumenta (UDV) je na pag. 1814.
[257] V prepisu je pripisano: *MVAC ČETE ODREDI*.

štab, ki je sicer ostal v neki zvezi s Poveljstvom za Slovenijo. Tisoči ljudi, ki so šli v protikomunistične oddelke na povelje Poveljstva za Slovenijo, je bilo naenkrat izven območja štaba Poveljstva za Slovenijo in se jih smatra z nekim pridržkom za člane jugoslovanske vojske, medtem ko jih razne italijanske oblasti smatrajo za Dražine [Dragoljub Mihailović] eksponente. Slovenska legija je stavila svoje želje in predloge, ki pa niso bili upoštevani. Sledila je omenjena reorganizacija.
Slovenska legija jo je sprejela kot disciplinirani del jugoslovanske vojske.
Še so bili razni neprijetni dogodki, ki so kategorično narekovali SL, da je stavila razne predloge, da odpravi nedostatke in usmeri delo Poveljstva za Slovenijo res samo v vojaško smer. Koliko so bili ti predlogi sprejeti, je znano.
Ko je SL mislila, da je organizacija štaba[258] ustaljena in da bo štab zopet nemoteno in brez vsekih razburjanj nadaljeval svoje delo, prihaja zopet nova reorganizacija. Ta reorganizacija pa kaže povsem nove smeri.
Z veliko zaskrbljenostjo glede bodočnosti in prihodnjega razvoja notranjih dogodkov vzame SL na znanje dopis str[ogo] z[aupno] 25, s katerim Poveljstvo za Slovenijo sporoča reorganizacijo štaba in smeri te reorganizacije.
SL iskreno obžaluje, da je prišlo do takih in tako postavljenih vprašanj. SL zaradi jasnosti povdarja, da je tudi danes na slovenski narodni in jugoslovanski državni ravni in da tudi priznava brez pridržka jugoslovansko vojaško in državno oblast,[259] izrecno poudarjajoč, da so za njo strogo obvezni sklepi in navodila zakonite Londonske vlade ter ministra za vojsko in mornarico.
SL je bila in je tudi danes sestavni del jugoslovanske vojske in je neposredno vključena v njo.
SL je bila v ogromni večini edina, ki je omogočila Poveljstvu za Slovenijo vse doslej izvedbo njegovih načrtov, med tem ko so mnogi drugi stali ob strani in šele sedaj začeli izjavljati stališče kontinuitete Jugoslavije. Zato SL upravičeno pričakuje pravično vrednotenje in upoštevanje njenega jasnega dosedanjega stališča in dela.
Ker pa Poveljstvo za Slovenijo v svojem str[ogo] z[aupno] 25 naroča SL, »naj odredi svojega predstavnika v štab K.S., ki bo od komandanta[260] sprejemal povelja, a s svoje strani v imenu Legije dostavljal komandantu želje in predloge v pogledu organizacije vojske s stališča legije«, Vrh[ovno] vodstvo SL želi vedeti:
1. Ali naj poleg dosedanjih svojih članov določi še novega člana, ki bo izvrševal spredaj določeno funkcijo »sprejemanja povelj in prenašanja želj in predlogov«,
2. Ali pa so vsi njeni dosedanji delavci v štabu (v vseh odsekih in sekcijah, v MP, OT itd) razrešeni svojih funkcij ter da bo namesto njih vstopil kot edini predstavnik SL novo določeni predstavnik, »ki bo od komandanta prejemal povelja, a s svoje strani v imenu legije dostavljal komandantu želje in predloge v pogledu organizacije vojske s stališča legije«.

---

258 V prepisu je pripisano: *K. S.*
259 V prepisu je pripisano: *VRH[OVNA] KOM[ANDA] JV.*
260 V prepisu je pripisano: *MJR. [MAJOR] NOVAK* [Karel Novak].

SL smatra, da je ureditev štaba Poveljstva za Slovenijo resna in nujna stvar, vsled česar pričakuje skorajšnji odgovor na svoji v predhodnem odstavku izraženi želji.

Za Vrh[ovno] vodstvo SL:
(Perko Matevž)[261]
Perko

Odgovor Karla Novaka vodstvu Slovenske legije o pristojnostih vojaškega štaba, 13. 5. 1943 (pag. 1767)[262]

K. Sl. str[ogo] z[aupno] 25 Prepis!
13. 5. 1943

Vodstvu Slovenske legije

Vračam vaš dopis str[ogo] z[aupno] 32 na uporabo.
K. SL. je v str[ogo] z[aupno] 25. točno opredelila kratka vprašanja, na katera želi prav tako odrejen in kratek odgovor, podpisan s pravim imenom odgovornega voditelja SL. Ta odgovor bo shranjen v arhivu K. Sl. kot dokument trajne vrednosti, žal je zato potrebno, da je kratek in malega formata.
Če pa vodstvo Sl. l. želi javiti komandantu še kaj drugega, kar ni v neposredni zvezi s postavljenimi vprašanji, naj to stori ustmeno ali pa s posebnim aktom, ki se potem lahko uniči kot zadeva trenutne važnosti.
Glede odrejanja članov in delegatov v štab[263], se komanda ne bo mešala v osebna vprašanja legije, a število članov in delegatov bo določilo poveljstvo, čim bo od vseh legij dobilo konkreten odgovor na postavljena vprašanja.
Kot pojasnilo glede organizacije in reorganizacije štaba dostavljam sledeče: Od Ministrstva v. m. in zr. je postavljen samo komandant, ki si po potrebi in v skladu s situacijo kot svojo pomoč sam ureja svoj štab, kakor pač smatra za potrebno. Kot osobje za štab mu morajo biti na razpolago vsi vojni obvezniki, brez obzira na organizacije in stranke. Kontrola nad sestavom in delovanjem štaba pripada samo vojnemu ministru, ne pa članom štaba, ki so komandantu podrejeni. Iz razlogov tajnosti tudi ni potrebno, da vsak član štaba ve za vse ostale člane in posle, razen če komandant to ne uredi drugače, kot je bil slučaj z org[anizacijskim] odsekom, ki je imel tudi funkcijo komandantovega namestnika, ker takrat ni moglo biti drugače. Če se K. Sl. ne meša v organizacijo podrejenih legij (nobena legija ni dosedaj priobčila komandantu niti svojega vodstva) potem se tem manj sme kdo drug mešati v sestav in naloge štaba K. Sl. in njegovih članov.

Edinic MVAC	preko 7500
SL: 85	naših 7100

---

[261] Glej opombo pri pag. 1731.
[262] Prepis dokumenta (UDV) je na pag. 1815.
[263] V prepisu je pripisano: *K. S.*

Sr.: 12[264] p. […] 5000
Str.: 4[265]
Gl.: 3[266]

Navodilo četniškega poveljstva za Slovenijo vodstvu Slovenske legije o reorganizaciji legij, 14. 5. 1943 (pag. 1768)[267]

K. Sl. str[ogo] z[aupno] 25
14. 5. 1943.

Vodstvu Slovenske legije.

Prosim, da se radi lažjega razvoja naše akcije članstvo legije razdeli na naslednje kategorije:
I. poziv … tvori članstvo, ki je fizično popolnoma sposobno za borbo, in ki je pripravljeno, oziroma je v stanju da na povelje v 48 urah preide v ilegalo.
II. poziv … tvori članstvo, ki je fizično popolnoma sposobno za borbo, ki pa radi raznih privatnih ali službenih zadržkov ne bi moglo takoj preiti v ilegalo, pač za to rabi gotov čas, na primer do 1 ali 2 mesecev. Samo po sebi pa je umevno, da v slučaju zahteve k. Sl. da se ne morejo vpoštevati zadržki, izvrši dano povelje.
III. poziv … tvori članstvo, ki fizično ni sposobno za borbo, ampak samo za etapno službo, ali pa ki iz privatnih in službenih razlogov sploh ne pride v poštev za ilegalo.
IV. poziv (samo začasen) … tvori članstvo, ki se sedaj nahaja v enotah MVAC. Vodstvo legije naj podvzame korake, da se članstvo, ki bi prišlo v poštev za I. poziv, v teku enega mesca izčlani iz MVAC. Za drugi poziv bo izdano povelje naknadno. Po dovoljni okrepitvi ilegale, naj bi sčasoma ostal v MVAC samo III poz[iv].
Razdelitev na pozive naj se v Ljubljani izvrši do 25. t. m., a na deželi do konca tega mesca.
Do konca tega mesca naj mi se dostavi točen seznam (številčni) članstva legije za vsako občino po vseh kategorijah, in sicer posebej za častnike, a posebej za drugo članstvo, toda v istem pregledu. Na kraju naj se pokaže skupno število.

S pozdravom
Komandant: *L*[268]

Dostavljeno:
Štabu
Vodstvu sl[ovenske], sok[olske] in nar[odne] legije

[264] V prepisu je pripisano: *SREDINCI*.
[265] V prepisu je pripisano: *STRAŽARJI*.
[266] V prepisu je pripisano: *GLAVAČEVCI*.
[267] Prepis dokumenta (UDV) je na pag. 1815.
[268] Verjetno okrajšava za Leskovar – eden od psevdonimov Karla Novaka.

Navodilo četniškega poveljstva za Slovenijo vodstvu Slovenske legije za vzpostavitev legij, 14. 5. 1943 (pag. 1769)[269]

K. Sl. str[ogo] z[aupno] 27
14. 5. 1943.

Vodstvu Slovenske legije.

Radi enotnejšega in hitrejšega dela na organizaciji j[ugoslovanske] vojske na ozemlju Zedinjene Slovenije se dajejo naslednja pojasnila in navodila.
Vrhovni komandant je vojni minister.
Komandanta Sl[ovenije] postavlja vrhovni komandant.
Komandant Sl[ovenije] si za lažje in organizirano delo ureja svoj štab.
Komanda Sl[ovenije] se deli na poveljstvo Ljubljane in na okrožna poveljstva.
Okrožna poveljstva se v Ljubljani dele na okrajna, a na deželi na občinska poveljstva.
Občinska poveljstva postavljajo vaške zaupnike.
Poveljnik Ljubljane in okrožni poveljniki so aktivni ali rez[ervni] častniki ali podčastniki.
V glavni štab in v poveljstvo Lj[ubljane] vsaka legija odreja svojega zastopnika.
Poleg tega je vsaka legija[270] obvezna staviti komandantu na razpolago potrebno število članov za delo v odsekih. Prav tako pri poveljstvu Lj[ubljane].
V okrožna poveljstva odreja svojega zastopnika samo ona legija, ki ima v dotičnem okrožju svoje članstvo. Dokler okrožja nimajo svojih poveljnikov, to dolžnost vrši zastopstvo legij.
J[ugoslovansko] vojsko v Sloveniji tvorijo vsi vojni obvezniki. Radi lažje organizacije in evidence, naj se vsi obvezniki vežejo v slovensko, sokolsko in narodno legijo. Šele v okrožjih se enote legij vežejo v bataljone in polke. Tako se bolje garantira tajnost, a obenem se dobro izkorišča organizacijska aktivnost legij, katerih članstvo ima že tradicionalne veze med seboj. Vse legije naj poskrbe s pametno propagando, da se vsi obvezniki povežejo. Pri tem mora biti absolutna lojalnost.

-.-

V vezi s prednjim odrejam:
Vsaka legija odredi svojega predstavnika v glavni štab[271]. Ta predstavnik je obenem član organizacijsko-mobilizacijskega odseka.
Vse legije odrejajo svojega predstavnika pri poveljstvu Lj[ubljane], a poleg tega na zahtevo pov[eljstva] Lj[ubljane] odrejajo svoje člane v štab Lj[ubljane].
Vsaka legija naj imenuje svojega predstavnika za vsako ljubl[jansko] okrožje, ter za ona podeželska okrožja, kjer dotična legija ima svoje članstvo.
Imena zastopnikov mi dostavite do 20. t. m. Lahko so to tudi dosedanji zastopniki.
Ostali dosedanji odseki gl[avnega] štaba ostanejo nespremenjeni.
Akt[ivni] častniki in podčastniki ne morejo biti člani legij.

269 Prepis dokumenta (UDV) je na pag. 1816.
270 V prepisu je pripisano: *SL, SKL, NL*.
271 V prepisu je pripisano: *K. S.*

S pozdravom
komandant
L. [Karel Novak]

Statistika vojaških formacij in vojaškega osebja, 15. 5. 1943 (pag. 1770)

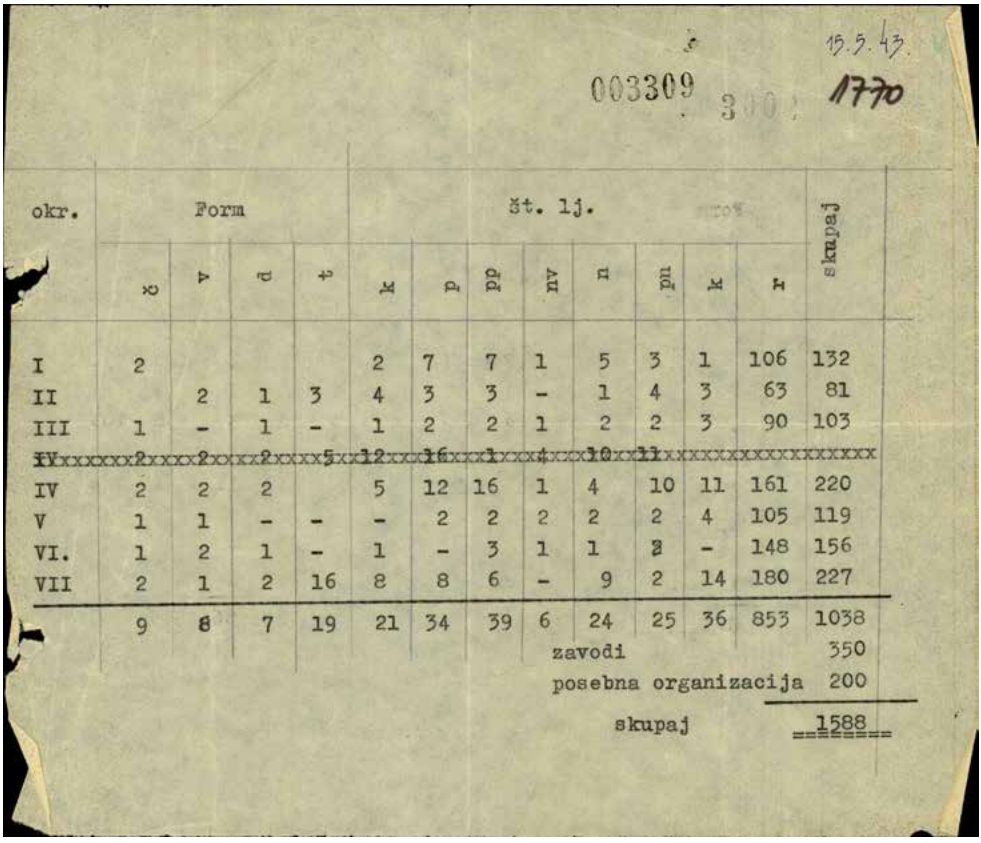

15.5.43.
003309 1770

okr.	Form				št. lj.								skupaj
	c	v	d	t	k	p	pp	nv	n	pn	k	r	
I	2				2	7	7	1	5	3	1	106	132
II		2	1	3	4	3	3	-	1	4	3	63	81
III	1	-	1	-	1	2	2	1	2	2	3	90	103
~~IV~~	~~2~~	~~2~~	~~2~~	~~5~~	~~12~~	~~16~~	~~1~~	~~4~~	~~10~~	~~11~~			
IV	2	2	2		5	12	16	1	4	10	11	161	220
V	1	1	-	-	-	2	2	2	2	2	4	105	119
VI.	1	2	1	-	1	-	3	1	1	2	-	148	156
VII	2	1	2	16	8	8	6	-	9	2	14	180	227
	9	8	7	19	21	34	39	6	24	25	36	853	1038
										zavodi			350
										posebna organizacija			200
										skupaj			1588

Pismo vodstva Slovenske legije četniškemu poveljstvu za Slovenijo o lastni avtonomiji, 19. 5. 1943 (pag. 1771)[272]

Vrhovno vodstvo SL
Str[ogo] z[aupno]32
19. 5. 1943

Poveljstvu za Slovenijo
(Komandi Slovenije)

Dodatno k svojemu str[ogo] z[aupno] 32 z dne 11. 5. 1943 ponovno povdarjamo: da smo bili in smo sestavni del jugoslovanske vojske. Dejstvo pa je, da jugoslovanska vojska danes sloni in more sloneti samo na prostovoljnih organizacijah, ki

[272] Prepis dokumenta (UDV) je na pag. 1816.

odgovarjajo za svoje članstvo. Zaradi tega in takega značaja vseh teh organizacij in tudi naše, se moramo podrediti Poveljstvu za Slovenijo z izjavo, da moramo v danih okoliščinah še naprej varovati v vseh ozirih prostovoljni značaj naše organizacije in nositi odgovornost za njeno članstvo, dokler ne nastopi trenutek, ko more jugoslovanska vojska formalno pritegniti v svoj sestav vse jugoslovanske vojne obveznike.
Zastopstva do nadaljnjega ne spreminjamo.
O našem stališču smo obvestili tudi vse pristojne činitelje.

Za vrh[ovno] vodstvo SL

(Perko Matevž)[273]
Perko

Dodatek k spomenici vodstva Slovenske legije četniškemu poveljstvu za Slovenijo o zamenjavah v štabu, 18. 6. 1943 (pag. 1772)[274]

Vrhovno vodstvo SL
Str[ogo] z[aupno] – 18. 6. 1943

P o v e l j s t v u z a S l o v e n i j o.

SL – pravilno pisarna na Miklošičevi cesti je za SL danes prejela od g. Bratkota [Dušan Pleničar] dopis tele vsebine:
»K. SL str[ogo] z[aupno] 31 / 18. 6. 1943
Vodstvu Slovenske legije.
Radi nekorektne vloge, ki so jo v zadnjih dogodkih igrali gospodje: Dore [Albin Šmajd], Mencinger [Anton Duhovnik] in Breznik [France Malovrh], se Vam sporoča, da so imenovani razrešeni svojih dolžnosti v štabu K. SL.
Prosim vodstvo, da imenovanim gospodom priobči to.
Obenem prosim, da dosedanjemu šefu četniške sekcije g. Brezniku v mojem imenu daste nalog, da vrne 17.000 lir denarja, ki ga je blokiral moj adjutant, a obenem, da predloži obračun za celokupno vsoto, ki jo je g. Breznik sprejel za četniško sekcijo.
Pozdrav Kt. N.[275]«

Ker omenjeni dopis ni opremljen z nobenim podpisom niti s štampiljko Poveljstva za Slovenijo, dvomimo z ozirom na važnost dela teh ljudi za skupno stvar in njihove dosedanje žrtve v pristnost in verodostojnost tega dopisa ter prosimo, da se nam sporoči, kaj je s stvarjo.

Pozdrav!
Za vodstvo SL
Perko Matevž, l. r.[276]

---

273 V prepisu je pripisano: *DR. ŠMAJD.*
274 Prepis dokumenta (UDV) je na pag. 1817.
275 Verjetno okrajšava za Komandant Novak [Karel Novak].
276 V prepisu je pripisano: *SMERSU* [Rudolf Smersu] in *VSE NATIPKANO.*

Protest vodstva Slovenske legije pri četniškem poveljstvu za Slovenijo glede smrtnih obsodb članov, 27. 6. 1943 (pag. 1773)[277]

Vrh[ovno] vodstvo Slov[enske] legije
Str[ogo] z[aupno] 96
Ljub. 27. 6. 1943

Poveljstvu za Slovenijo.–

Slov[enska] legija je poslala v taborišče četnikov nekaj svojih prostovoljcev. SL je zato odgovorna pred narodom in njihovimi družinami za dobrobit teh prostovoljcev.
Slov[enska] legija je danes zvedela, da so v taborišču četnikov uklenjeni trije četniki, češ da so hoteli pobegniti. Slov[enska] legija ne ve, koliko te trditve odgovarjajo dejanskemu položaju, ve pa z vso gotovostjo, da so trije vklenjeni in da pričakujejo kazen: smrtno obsodbo. Te vesti prihajajo naravnost iz taborišča samega, vsled česar so tem bolj razburljive. Saj gre tudi v tem primeru za življenje slovenskih ljudi. Slov[enska] legija ne ve, za katere člane gre. Ve pa to, da gre za troje slovenskih življenj.
Slov[enska] legija opozarja poveljstvo za Slovenijo na vse posledice, ki bi nastale vsled morebitne smrtne obsodbe, opozarja na vse posledice, ki bodo nastopile, ako se z ujetimi ne bo postopalo po človeških zakonih.
Slov[enski] narod je zadosti poskusil na svojih ramenih in na svojem narodnem telesu divjanja partizanskih tolp, dovolj je okusil blagodati partizanske skrbi in blagostanja za narod. Kakor je odklonil partizanstvo, tako bo tudi v vsakem drugem gibanju slovenski človek videl svojega prijatelja ali sovražnika, pač po tem, kakšna bodo njegova dejanja in nastopi.
Četništvo je prostovoljna organizacija, ki sloni na ljubezni do pokreta in višjih dobrin. Ako bo hotelo četništvo i v bodoče ohraniti vsaj videz te svoje naloge, bo moralo že postopati tako, da ne bo nikdar hodilo po stopinjah partizanov.
Slov[enska] legija zato želi in zahteva v imenu zahtev celokupnega slovenskega naroda, da se z življenji poedinih četnikov ne igra. Kdor se je naveličal prostovoljnega življenja v gozdovih, naj se mu da prosta pot domov!
Enega uničevanja slovenskega naroda je bilo dovolj, v drugo uničevanje slovenski človek ne bo več šel!

Za vodstvo SL:
Kop[itar] [Rudolf Smersu] *lr.*
Dore [Albin Šmajd] *l.r.*

Videl tudi g. Medved [Miloš Stare]*!*
Izročeno danes 27. 6. 1943
ob 15^{h} g. dir[ektorju] (bratu Andreja [Ivan Prezelj*]) za*
Andreja, da izroči Pov[eljstvu] z[a] Sl[ovenijo]

[277] Prepis dokumenta (UDV) je na pag. 1818.

Statistični podatki o številu skavtov in dijakov, 1. 8. 1943 (pag. 1774), neobjavljeno

Dopis o pogojih vodstva Slovenske legije za sodelovanje s četniškim poveljstvom za Slovenijo, 11. 7. 1943 (pag. 1775–1776)[278]

Vrh[ovno] vodstvo SL
Strog[o] z[aupno] 102 – 11. 7. 1943

Poveljstvu za Slovenijo.-
(Komandi Slovenije)

Vodstvo SL je vzelo na znanje vsebino razgovorov g. Medveda [Miloš Stare] z g. poveljnikom maj[orjem] Novakom [Karel Novak], ki so se vršili dne 7. 7. 1943. Radi jasnosti in nujnosti stvari vodstvo SL s tem ponovno sporoči svoje stališče:

I. Vodstvo SL stoji na stališču, da mora sedanji poveljnik za Slovenijo najprej izvršiti sledeče:
1.– preklicati vse žalitve, ki so bile izrečene javno v letakih, pismih in tudi ustno izrečene, in
2.– preklicati razrešitev Doreta [Albin Šmajd], Breznika [France Malovrh] in Mencingerja [Anton Duhovnik] v štabu pri poveljstvu za Slovenijo.
Izvršitev obeh gornjih zahtev pod I/1. – in I/2. – je vezana na skupno izvršitev, delna izvršitev je neizvršitev enotnosti zahteve.
Čeprav vodstvo SL ni od poveljstva za Slovenijo doslej prejelo nobenih konkretnih obdolžitev o izvršenih nekorektnostih s strani njenih delegatov pri štabu, četudi ni prejela na svoj dopis z dne 21. 6. 1943 nobenega odgovora in pojasnila, vendar tudi s tem dopisom še enkrat ponovi, kaj je treba preklicati:
a) V dopisu z dne 11. 6. 1943 je navedeno: »Vem, da so izvršili proti meni ofenzivo, v kateri so sodelovali tudi oddelki bataljona Vidmar [Pavel Vošnar]. Pozdravlja vse bivše Jugoslovane Stric lr. [Karel Novak]«
b) Sestavek: »Poveljnikom enot MVAC bataljona Vidmar!« V tem sestavku tele neresnične trditve:
c) V sestavku: »DOVOLJ JE HLAPČEVANJA!« sledeče neresnične in žaljive trditve:

1.) Vaši voditelji so medsebojno kar tekmovali, kdo bo zlezel globlje pod okupatorsko krilo,
2.) okupatorji so vas pognali v skupno akcijo proti jug[oslovanskim] četnikom.

č) V sestavku: Vsi v četnike! sledeče:
»protikomunistični oddelki so <u>po zaslugi svojih voditeljev</u> popolnoma zasužnjeni …«
d) <u>neresnične trditve o Doretu</u>:

[278] Prepis dokumenta (UDV) je na pag. 1820.

1.) da je skušal pregovoriti radiotelegrafista, da poveljnik za Slovenijo ne bi imel zveze z vrh[ovnim] generalom g. Dražo Mihajlovičem [Dragoljub Mihailović],
2.) da je izdal nameravano akcijo skupno z Mencingerjem Italijanom,
3.) da je rekel, da železniška obveščevalna[279] noče več dajati KSL svojih podatkov, marveč naravnost Blažu [verjetno Anton Božnar],
4.) da je v štabno delo zavajal politiko.

e) neresnične trditve o Brezniku:
1.) da *ni hotel dati obračuna*,
2.) da je dajal povelja Kocutarju – Pribini [Marjan Sterniša] o neodhodu na Štajersko,
3.) da je prinesel v taborišče lasciapassare in jih skril pod neko skalo, da je tako omogočil beg nekaterim,
4.) da je saboter.

f) neresnične trditve o Mencingerju:
1.) da je izdal skupno z Doretom nameravano akcijo Italijanom,
2.) da je intendantu g. Deželiču izjavil, da morajo četniki zapustiti dosedanji teritorij, ker ga nujno rabi SL za prehod na Gorenjsko,
3.) da je izjavljal, da morajo četniki vršiti s teritorija propagando proti Novaku [Karel Novak].

Ker zahteva čas hitro rešitev vseh morebitnih nesoglasij in ker vodstvo SL hoče čim prej zopet posvetiti vse svoje delovne sile in sposobnosti skupnim slovenskim narodnim koristim in jugoslovanskim državnim potrebam v mejah enotnosti in zakonitosti, prosi, da poveljstvo za Slovenijo (Komanda Slovenije) po svojem sedanjem poveljniku izpolni gornji zahtevi SL vsaj do nedelje dne 18. 7. 1943. Po brezuspešnem poteku gornjega roka bo SL poglobila svoje delo na organiziranju in okrepitvi vrst SL, se ne bo ozirala na nobene izjave g. poveljnika za Slovenijo in četnikov ter bo za nemožnost sporazuma krivda edino na strani Poveljstva za Slovenijo, odnosno njenega g. poveljnika. SL je in bo ostala sestavni del jugoslovanske vojske!

II. Ko bosta izpolnjeni gornji dve zahtevi, se bo SL pogajala s sedanjim g. poveljnikom Poveljstva za Slovenijo, kakšni bodo medsebojni odnosi v bodočnosti.

Dokler pa nista izpolnjena osnovna rekvizita, SL vztraja na svojem dosedanjem stališču čakanja in neaktivnosti s poveljstvom za Slovenijo.

Vodstvo SL izjavlja, da ne zadene pri vsem dosedanjem postopku SL in njenih članov nobena krivda in odgovornost, marveč da je i krivdo i odgovornost iskati povsem drugje. SL noče rekriminacij, hoče samo jasnosti in poštenosti pri skupnem delu za blagor in koristi slovenskega naroda, jugoslovanske države in Kralja Petra II.

[279] Morda železniška obveščevalna (služba).

SL gre za stvar ne za osebe, gre ji za program in ne za osebne ambicije. Kdor se bi v vrstah SL posluževal mest za dosego svojih osebnih častihlepnosti, je takoj odžagan!
Na g. poveljniku za Slovenijo je, da se stvar hitro uredi in pride do čim hitrejše rešitve vseh visečih, še nerešenih vprašanj in nesoglasij.
Odgovor blagovolite poslati na Miklošičevo 7 ali po g. Medvedu [Miloš Stare]. Dokler seveda nista izpolnjeni prvi dve zahtevi, je vsako nadaljnje ra[z]govarjanje brezplodno zapravljanje dragocenega časa.

Pozdrav!
Za vodstvo SL:

Navodilo za reorganizacijo Slovenske legije, 17. 7. 1943 (pag. 1777–1778)[280]

Reorganizacija SL
Radi posebnega razvoja delovanja SL je nastala potreba, da se organizacija v SL spopolni. Zato daje vrhovno poveljstvo SL sledeča, za vse člane SL obvezna navodila:
1.) SL je teritorijalno razdeljena na pokrajine: Ljubljanska pokrajina, Gorenjska s Koroško, Štajerska, Prekmurje, Primorska s Trstom in Istro, Hrvaška in Srbija (samo za Slovence).
Vsaka pokrajina je razdeljena na okrožja, okrožja na občine.
Večja mesta tvorijo okrožje zase in so posebej organizirana.
Ljubljanska pokr[ajina] je neposredno podrejena VPSL. Ostale pokrajine so podrejene svojim pokrajinskim poveljstvom (PPSL). Ta so podrejena VPSL.
2.) Edinica SL za posamezno občino je Vod SL. Temu poveljuje vodnik. Vod sestoji iz desetin, katerim poveljujejo desetarji. Vsaka desetina sestoji iz treh trojk SL. Vsaki trojki poveljuje vodja trojke.
3.) Vsi vodi v enem okrožju tvorijo četo SL. Poveljuje ji četovodja. Ti so v Ljubljanski pokrajini neposredno podrejeni VPSL, v ostalih pokrajinah pa PPSL. Oni postavljajo vodnike.
4.) Večja mesta imajo svoje mestno poveljstvo SL. Načeluje mu mestni poveljnik SL. Podrejeno je enako kot četovodje VPSL ali PPSL.
5.) Mestne poveljnike, četovodje in njihove namestnike postavlja VPSL ozir. PPSL.
6.) Člani SL, ki so v PPKM[281], so organizirani v posebnih edinicah SL v okviru oddelkov PPKM. Vsi člani SL enega odd[elka] PPKM tvorijo z ozirom na njihovo število trojko, desetino, vod ali četo SL v aktivnem stanju. Tri trojke tvorijo desetino, tri desetine tvorijo vod, trije vodi pa četo SL. V okviru bat[aljona] PPKM tvorijo člani SL tudi aktiven bataljon SL. Bataljonske poveljnike SL imenuje VPSL ozir. PPSL. Ti pa imenujejo neposredno podrejene poveljnike i.t.d.
7.) Poveljnik bat[aljona] SL je lahko obenem tudi četovodja SL, če ga VPSL imenuje.

---

[280] Prepis dokumenta (UDV) je na pag. 1821.
[281] V prepisu je pripisano: *MVAC.*

8.) Ako je četovodja drug kot pov[eljnik] bat[aljona] SL sta si oba koordinirana ter morata vzdrževati redne medsebojne stike ter eden drugemu pri delu pomagati.

9.) Bat[aljoni] SL so:		Okrožja SL so:	
Bizovik-Polje:	Rudnik Orle Bizovik Sv. Urh Dobrunje Sv. Lenart Polje Šmartno Kleče Dravlje	Polje:	~~Rudnik~~[282] Dobrunje Polje
Brezovica:	Dobrova Brezovica Log Plešivica Vn[anje] Gorice	Brezovica:	Dobrova Brezovica Log
Krimski:	Borovnica Preserje, Tomišelj Podpeč, Ig Rakitna Tomišelj Želimlje	Barjansko:	Borovnica Ig Preserje Rakitna
Vrhnika:	Bevke, Blat[na] Brezovica, Vrhnika, Ligojna, Drenov grič, Koreno Žažar, Horjul Polhov gradec	Vrhnika:	Polhov gradec Horjul Vrhnika
Rovte:	Sv. Jošt, Sv. Trije kralji Rovte, Planina, Petkovec, Zaplana, Hotedršč̆ica, Žibršče, Ravnik (Ravne)	Logatec:	Št. Jošt Rovte Hotedršč̆ica Logatec, Dol[enji], Gor[enji]
Begunje:	Grčarevec, Planina, Unec, Dobec, Bezuljak, Begunje, Selšček, Sv. Vid Cerknica, Jezero	Cerknica:	Begunje, Cerknica Planina Rakek

[282] Prečrtano v izvirniku.

			Sv. Vid
Bloke:	Grahovo, Bloke, Stari trg, Dane, Pudob, Loški potok	Bloke:	Bloke, Stari trg Loški potok
Šmarje:	Šmarje, Št. Jurij, Polica, Mlačevo	Šmarje:	Grosuplje, Račna Slivnica – Žalna Šmarje Št. Jurij
Vel[ika] Slevica:	Škocjan, Bob, Vel[ika] Slevica, Karlovica, Gora	Vel[ike] Lašče:	Vel[ike] Lašče
Kočevje:	Sv. Gregor, Breže, Dol[enja] vas, Stara Cerkev	Kočevje:	Sodražica, Ribnica Kočevje – mesto Kočevje – okol[ica] Fara Dolenja vas
Dobrepolje:	Kompolje, Račna, Korinj, Ambrus, Žvirče, Tisovec	Dobrepolje:	Videm-Dobrepolje
Žužemberk:	Selo-Šumberk, Hinje, Žužemberk	Žužemberk:	Hinje, Selo-Šumberk, Ajdovec, Zagradec, Žužemberk
Stična:	Stična, Metnaj, Hudo, Temenica, Hočevje	Stična:	Krka, Stična, Primskovo, Št. Vid pri Stični, Višnja gora
Št. Rupert:	Trebnje, Mirna peč, Rakovnik, Št. Rupert, Mokronog	Mokronog:	Mirna, Mirna peč, Trebnje, Mokronog, Št. Rupert, Trebelno, Tržišče
		Novo mesto:	vse ostale občine iz okrajev Novo mesto in Krško
		Metlika:	Metlika, Metlika – okol[ica], Radatoviči
		Črnomelj:	vse ostale občine okraja Črnomelj

10.) Vsa dosedanja navodila in povelja, v kolikor niso v nasprotju z gornjimi, ostanejo v veljavi.

17. 7. 1943 VPSL

Dopis o zapletih pri poveljevanju zaradi Franca Glavača, 11. 8. 1942 (pag. 1779)

Tovarišu D o l e n c u [Albin Šmajd] !

V prigibu Ti pošiljamo pismo g. Glavača [Franc Glavač], s katerim on spreminja odločbe zadnjega našega povelja, ki ga je po Tvojem obvestilu komandant odobril. Brezovar [Lovro Sedej] se pri svojem naročilu sklicuje na komandanta.
Kako je pismo prišlo v naše roke in kakšno je naše stališče do vmešavanja Brezarja[283] v naše zadeve Ti je znano.
Pismo Ti pošiljamo v prepisu, da zadevo na merodajnem mestu preiščeš in poskrbiš za red.
Kar je pisano črno, je Brezarjevo. Kar je pisano svetlo rdeče je Stankotovo [Pavlin Bitnar], člana naše organizacije, katerega je Brezovar potegnil v to zadevo, ker ni poznal položaja.
Dne 11. 8. 1942 Vodstvo SL

Seznam predlaganih za napredovanje (pag. 1780–1783)[284]

S e z n a m
p r e d l a g a n i h v n a p r e d o v a n j e.

Tek oča štev.	Priimek in ime	datum rojstva	ime očeta	ime matere in dekliški priimek	čin v jugoslovanski vojski	predlaga za napredovanje v čin	Opomba
1.	Jan Maks	28. 5. 1920	Martin	Marjeta Žemva	ni še bil vojak	podnarednik	Udeleženec podoficirskega tečaja. Po rangu četrti.
2.	Babnik Tone	30. 7. 1920	Anton	Frančiška Škrbina	"	kaplar (vesten in strogo zanesljiv)	
3.	Milharčič Luka	15. 9. 1911	Luka	Marija Križaj	"	kaplar	
4.	Kukovica Bogo	8. 9. 1920	Franc	Ana Bajt	"	kaplar	
5.	Kukovica Franc ml.	30. 1. 1914	"	"	podnarednik	narednik	
6.	Kukovica Franc st.	12. 4. 1887	"	Terezija Dalis	kaplar	podnarednik	

[283] Verjetno Brezovar.
[284] Prepis dokumenta (UDV) je na pag. 1822–1827.

7.	Hočevar Jože	17. 3. 1923	Alojz	Jožefa Slapšak	ni še bil vojak	kaplar	
8.	Šušteršič Mirko	5. 11. 1920	Ernest	Marjeta Pešelj	"	podnarednik	Udeleženec podoficirskega tečaja. Po rangu šesti.
9.	Kompare Alojz	25. 6. 1922	Jakob	Frančiška Kovač	"	podnarednik	" Po rangu štirinajsti.
10.	Kompare Tone	13. 1. 1909	"	"	redov[285]	podnarednik	
11.	Kühar Štefan	17. 8. 1908	Ivan	Marija Herman	"	kaplar	
12.	Rogina Karol	12. 2. 1909	Mihael	Marija Pečnik	"	kaplar	
13.	Derganc Vilko	8. 5. 1914	Ivan	Marija Žagar	"	kaplar	
14.	Sevšek Valentin	2. 4. 1913	Mihael	Jožefa Kišek	"	kaplar	
15.	Janez Kustec	13. 12. 1907	Štefan	Agata Krampač	"	kaplar	
16.	Sadar Franc	11. 12. 1912	Franc	Marija Strah	"	kaplar	
17.	Sušnik Franc	11. 6. 1919	Janez	Marija Dobravec	"	kaplar	
18.	Toni Miha	26. 9. 1921	Janez	Angela Peterca	ni še bil vojak	kaplar	
19.	Katrašnik Jakob	8. 8. 1924	Jakob	Elizabeta Bešter	"	podnarednik	Udeleženec podoficirskega tečaja. Po rangu trinajsti.
20.	Slokan Jože	1. 2. 1921	Ferdinand	Marija Kosec	ni še bil vojak	kaplar	
21	Pirc Janez	25. 12. 1906	France	Frančiška Oberstar	redov	kaplar	
22.	Baumgartner Matija	19. 2. 1912	Leopold	Katarina Vencelj	"	kaplar	

[285] Redov (zastarelo) - navaden vojak.

23.	Trtnik Marijan	8. 3. 1912	Vekoslav	Marija Mantuani	ni še bil vojak	kaplar	
24.	Urbančič Anton	1. 1. 1922	Anton	Alojzija Potrbin	"	kaplar	
25.	Markovič Franc	19. 9. 1921	Alojzij	Ivana Černič	"	podnarednik	Udeleženec podoficirskega tečaja. Po rangu dvanajsti.
26.	Toman Matija	12. 9. 1923	Josip	Alojzija Dernovšek	"	kaplar	
27.	Bizilj Drago	5. 3. 1924	Karol	Frančiška Dolenc	"	kaplar	
28.	Jarc Jakob	2. 4. 1912	Jakob	Lucija Vidmar	REDOV	kaplar	
29.	Obed Jože	19. 3. 1921	Peter	Jožefa Jurič	ni še bil vojak	podnarednik	Udeleženec podoficirskega tečaja. Po rangu šestnajsti.
30.	Turk Drago	15. 2. 1923	Karel	Josipina Slamnjak	"	kaplar	
31.	Burjes Alojzij	31. 3. 1921	Alojzij	Marija Vozelj	"	kaplar	
32.	Pintarič Anton	9. 1. 1920	Franc	Marija Šumenjak	"	kaplar	
33.	Novinec France	16. 1. 1921	Franc	Marija Škrjanc	prostovoljec	kaplar	
34.	Kopač Ivan	14. 1. 1917	France	Ivana Klopčič	ni še bil vojak	kaplar	
35.	Rupnik Jože	15. 1. 1922	Jože	Antonija Kogovšek	"	podnarednik (strogo zanesljiv)	Udeleženec podoficirskega tečaja. Po rangu petnajsti.
36.	Kovačič Ivan	24. 1. 1921	_____	Ivana Kovačič	"	kaplar	
37.	Treven Ivan	24. 10. 1922	Janez	Marija Kogovšek	"	kaplar	
38.	Logar Franc	10. 11. 1924	Janez	Ana Lukančič	"	kaplar	

39.	Horvat Avgust	21. 2. 1920	Matija	Ana Vogrin	ni še bil vojak	podnarednik	Udeleženec podoficirskega tečaja. Po rangu peti.
40.	Jeršič Jože	10. 2. 1923	Andrej	Marija Brenčič	"	podnarednik	" Po rangu deseti.
41.	Poženel Franc	24. 2. 1923	Franc	Zora Oražem	"	kaplar	
42.	Jalovec Maks	20. 12. 1923	Maks	Marija Novak	"	podnarednik	Udeleženec podoficirskega tečaja. Po rangu sedemnajsti.
43.	Kosta Stanislav	13. 9. 1919	Janez	Ana Zalta	"	Kaplar	Za samostojno vodstvo ni sposoben.
44.	Strajnar Jože	22. 12. 1921	Janez	Marija Hrovat	"	kaplar	
45.	Jereb Jože	23. 3. 1919	Matija	Ana Stanovnik	redov (?)	kaplar	Dober in delaven. (kurilnica)
46.	Sitar Alojz	30. 6. 1908	Andrej	Terezija Dežman	redov	kaplar	
47.	Roglič Franc	10. 4. 1914	Anton	Marija K[o]pač	"	kaplar	
48.	Lavrič Ivan	24. 9. 1921	Ivan	Marija Knavs	ni še bil vojak	podnarednik	Udeleženec podoficirskega tečaja. Po rangu drugi.
49.	Lavrič Jože	5.2. 1919	Karol	Ana Kotyza	narednik – djak od 6. 9. 1940	Narednik vodnik	
50.	Por Anton	1. 12. 1922	Franc	Helena Stare	redov – imenovan za kaplarja	podnarednik	Udeleženec podoficirskega tečaja. Po rangu sedmi.
51.	Planina Franc	24. 8. 1921	Lovrenc	Marija Tišlar	ni še bil vojak	podnarednik	" Po rangu dvajseti.

52.	Pergar Franc	25. 1. 1920	Martin	Terezija Klopčič	"	podnarednik	" Po rangu ednajsti.
53.	Vižintin Janez	6. 11. 1921	Ivan	Cecilija Židan	"	kaplar	
54.	Planinšek Jakob	25. 7. 1921	Jakob	Marija Bevc	"	podnarednik	Udeleženec podoficirskega tečaja. Po rangu deveti.
55.	Pavlič Drago	26. 12. 1919	Karel	Helena Zupančič	"	podnarednik	" Po rangu osmi.
56.	Poženel Marijan	23. 10. 1925	Franc	Zora Oražem	"	kaplar	
57.	Volavšek Milan	5. 7. 1922	Franc	Ema Trbovc	"	podnarednik	Udeleženec podoficirskega tečaja. Po rangu prvi.
58.	Dolinar Tone	17. 1. 1921	Janez	Marija Jurca	"	kaplar	
59.	Šuštar Pavle	6. 2. 1922	Anton	Helena Korinšek	"		
60.	Končan Marijan	20. 12. 1917	____	Ivana Končan	podnarednik	narednik	
61.	Flac Daniel	20. 7. 1921	Filip	Julijana Knechtel	ni še bil vojak	podnarednik	Udeleženec podoficirskega tečaja. Po rangu dvajsetprvi.
62.	Plestenjak Janez	18. 4. 1922	____	Marija Plestenjak	"	podnarednik	" Po rangu osemnajsti.
63.	Pregelj Srečko	5. 3. 1923	Ivan	Agata Zore	"	podnarednik	" Po rangu tretji.
64.	*Zanoškar Viktor*	*29. 3. 1914*	*Franc*	*Marija Sojer*	*"*	*podnarednik*	*" Po rangu devetnajsti.*

Poročilo Albina Šmajda jugoslovanski vladi v izgnastvu (v Londonu) o vlogi vaških straž in Slovenske legije, 18. 8. 1943 (pag. 1784)

18. 8. 1943 draš [Albin Šmajd]

Vaške straže: so nastale pod izrecnim vidikom lastne narodne obrambe, torej kot izključno defenzivne edinice. Člani in poveljniki VS so bili vedno v narodno 100 procentno zanesljivi in v državnem pogledu neoporečni. Taki so tudi še danes. Pri italijanskih oblasteh so veljali in še veljajo za nezanesljive, za anglofilske in jugoslovansko orijentirane. Kot take jih je obveščevalna in propagandna služba OF tudi vedno predstavljala italijanskim oblastem ter so zaradi tega bili marsikje aretirani in zaprti. Tudi sedaj so prišle zoper nekatere poveljnike VS ovadbe, da so nezanesljivi in v angleški službi. Vsled teh ovadb so jih Italijani zasliševali in jih zdaj stalno nadzorujejo. Člani VS tudi pridno sodelujejo pri vseh obveščevalnih poslih, ki so v zvezi s poročanjem v zamejstvo – AA. Skratka VS bodo tudi v bodoče mogle biti edina sila, ki bo preprečila krvoprelivanje s strani OF. Zadnje čase so partizanske brigade napadle zopet nekaj vasi v okolici Borovnice in te vasi zažgale. Sploh imajo zadnje čase VS mnogo posla z uničevalci slovenskih življenj in slovenskega narodnega premoženja.
Vaške straže priznavajo vsi kot edino sposobne, da preprečijo ob nenadnem zlomu fronte v zaledju strahovlado OF in komunizma. Vsak[d]o hoče sedaj imeti člane straž zase: vojska želi iz njih napraviti jedro svojih četniških odredov redne jugoslovanske vojske, mi jih želimo ohraniti čim bolj neokrnjene, da bi služile pravi in resnično zdravi misli ob zrušenju, ostali del SZ se kesa, da ni bolj skrbel za razvoj Vaških straž. – OF je svojo propagando zopet zaobrnila, se preusmerila v jugoslovansko in anglofilsko smer. Dejansko jo vodijo izključno komunisti, gotovo pa so vsi protiversko razpoloženi. Za VS so vsi podeželski ljudje, izvzemši po mestih in trgih, ki itak niso bili nikdar s kmeti. Taki pa morajo tudi biti za OF, ker jim je mladina po ogromni večini ušla v hosto. -Če ne ohranimo VS, ostane kat[oliški] tabor brez vsake opore, bo v vsakem primeru izpostavljen novim komunističnim napadom in morijam, bo pa tudi politično brez slehernega vpliva na razvoj dogodkov. Podeželsko prebivalstvo je strnjeno in ne vidi v VS nobenega izdajalskega pokreta ali sodelovanja z okupatorji. Gotovo more biti samo to, da se ogromna večina prebivalstva pri takih pogojih življenja in javne varnosti, kakor je bila v Ljubljanski pokrajini, gotovo ne more smatrati, da je izdajalska ali da ne čuti narodno. Dejstvo, da so zavedni Slovenci morali prijeti za italijanske puške, dokazuje, da je šlo za bit ali nebit slovenskega katoliškega človeka, ki je od vsega početka bil usmerjen jugoslovansko in anglofilsko. Gotovo bi bilo najučinkovitejše, če bi vsi iz kat[oliškega] tabora tako gledali na VS in na upravičenost njihovega nastanka in obstoja. OF propaganda bo gotovo skušala prikazati v najslabši luči VS, ker so ji ravno VS preprečile, da bi nasilno izbrisala s sveta vse nasprotne politične činitelje ter končno sama zavladala na Slovenskem. -- VS imajo tudi svoje ilegalno-podzemeljsko vojaško vodstvo, ki bo odslej uravnavalo delo VS in jih ukazovalo, kdaj

morajo zapustiti edinice, oditi v hosto in kako delati, da bodo najbolj koristno sodelovale z zavezniško vojaško silo.
Slovenska legija: po zadnjih neljubih dogodkih z Vojakom [verjetno Karel Novak], je SL skušala organizirati svojo gozdovniško akcijo za Gorenjsko, Štajersko in Prim[orsko]. Na to področje je hotela prenesti svoje aktivno udejstvovanje, da prepreči naraščanje partizanske vojske na Gorenjskem, Štajer[skem] in Prim[orskem]. Tudi v teh predelih naše zemlje, je vodstvo v komunističnih rokah, ki držijo zvezo z Gestapovci na Bledu. Nemški pozivi v vojsko večajo beg v gozdove. Ker tam ni drugih edinic razen partizanskih, gredo naši ljudje med nje. Po vsej gotovosti so doslej partizani v hostah na Jelovici in Menini planini pobili že precej ljudi, ki so morali v gozdove, a se jim niso brezpogojno udali. Vsled partizanske propagande v teh predelih je javno mnenje obrnjeno proti tkzv. Beli gardi, kakor komunisti in OF imenujejo vse organizacije (tudi VS), ki delajo proti OF. Partizani na Gorenjskem in Štajerskem so znali vcepiti ljudem neko miselnost, ki je proti vsaki katoliški stvari, proti duhovnikom in tudi proti temu, da bi Ljubljana vodila politično to dele. Slovenska legija bo imela zato v teh predelih jako težavno delo, ker bo imela tri sovražnike: Nemce, partizane in javno mnenje. SZ je dovolila organizirati SL posebno gozdovniško akcijo, da ne bo večnih trditev, da SL nima svojih ljudi v četnikih. -
Še VS: Če bi vedeli, da je že primerni čas za odhod v gozdove in bi dobili od Vas iz Londona povelje, naj gredo VS v gozdove, če bi imeli dovolj sredstev na razpolago za preživljanje in oskrbovanje, bi zapovedali ljudem, naj v čim večjem številu odidejo s svojih domov, čeprav to domačinom, kjer so VS, ni všeč. Pri nas vedo vsi člani VS, da bo enkrat treba iti v gozd, le trdijo, da zdaj še ni napočil čas za splošni odhod. VS tudi ilegalno oborožujejo Ljubljano in druge kraje, kjer ni VS. Večina poveljnikov VS kljub formalni navzočnosti zveznega častnika dela vse tako, kakor se ji ukaže z našega mesta, gotovo pa ne stori ničesar, kar bi bilo proti interesom slovenskega naroda in jugoslovanske države.

Predlog vodstva Slovenske legije Izvršnemu odboru SLS za obravnavo Franceta Casarja pred razsodiščem stranke, 26. 8. 1943 (pag. 1785)

Izvršnemu odboru SLS

v Ljubljani

Vodstvo SL je na svoji seji dne 23. 8. 1943. ugotovilo, da bi bilo primerno in koristno pozvati pred strankino razsodišče g. Franca Casarja zaradi njegovih dejanj, izjav in zadržanja in tako onemogočiti njegovo razdiralno delo v okviru SLS.
Vodstvo SL zato prosi naslov, da v gorenjem pravcu uvede postopek.

26. 8. 1943. Za vodstvo SL:
Kopitar [Rudolf Smersu]

Spomenica o reorganizaciji in zamenjavi vodstva vaških straž (pag. 1786)[286]

SPOMENICA

POLITIČNEMU VODSTVU SLS IN VOJAŠKEMU VODSTVU SL TER VOJNEMU SOSVETU JGV.

Podpisani, ki se zavedamo odgovornosti za uspeh borbe proti komunistom na terenu Grosuplje–Kočevje, čutimo dolžnost, da podamo zgoraj navedenim vodstvom nekatere predloge, ki jih narekuje nesebična ljubezen do našega naroda, brez kakršnihkoli osebnih ambicij, ki pa so velike važnosti in je nujno potrebno, da se jih takoj vzame v pretres.

1. – Naše politično in vojaško vodstvo mora brezpogojno doseči, in to takoj, da se VS organizirajo v legalne bataljone, da se primerno oborože in se jim kot takim prepusti inicijativa in vodstvo v operacijah proti partizanom. Ako bi sedanje stanje trajalo še naprej, so vse VS obsojene na počasno, a sigurno propast. Partizani popolnoma obvladajo teren tudi v bližini VS, ropajo ljudem živež, živino in obleko, strahujejo ljudi in ker se s strani ital[ijanskih] voj[aških] posadk, kakor tudi ne s strani VS skoro nič konkretnega ne ukrene, je razumljivo, da pri naših ljudeh pada zaupanje v VS in ljudje sprašujejo, čemu sploh obstojajo VS. Razumljivo je, da tudi pri članih VS pada morala in borbeni duh - ob zavesti, da ne morejo vršiti naloge, zaradi katere so prijeli za orožje.

2. – Ako ital[ijanska] oblast ne ugodi zahtevi pod 1. točko in sicer takoj, naj se brez odlašanja organizira enotna ilegala - po predhodni odstavitvi majorja Novaka [Karel Novak] (legalnim potom), vodstvo pa naj prevzame oficir, ki ga določi vojni svet. Odstavitev Novaka predlagamo radi tega, ker se širijo govorice, da se je po njegovi krivdi dosedaj tako malo podvzelo za uničenje komunistov.

3. – Ker je stvar zelo nujna in smo od komunistov resno ogroženi, predlagamo da se naša ilegalna edinica[287] pridruži Novakovi skupini, čeprav bi Novak ne bil odstavljen. Major Novak naj bi bil le njen vojaški komandant in to le toliko časa, dokler ne bo zatrt komunizem.

4. – V vsakem slučaju pa predlagamo, da vojni sosvet imenuje v sektorju Grosuplje–Kočevje za komandanta p[od]polkovnika Dežmana [Josip Dežman], kateri uživa med tukajšnjim prebivalstvom največje zaupanje, in naj se mu tozadevni dekret takoj vroči.

5. – Dokler se ne razčisti celotni položaj, nam je nemogoče izpolniti obveznosti, ki jih imamo do SL, bodisi v ljudeh ali materijalu.

Prosimo, da vodstvo ne smatra te spomenice kot rušenje discipline, ampak, da posamezne točke, vsako posebej, vzame v pretres in uvidi, da je naše postopanje pravilno, ker želimo edino uničenje komunizma. Z navedenimi zahtevami se strinjajo

[286] Prepis dokumenta (UDV) je na pag. 1828.

[287] V prepisu je pripisano: *SL – DEŽMANOVA ILEG[ALNA] SKUP[INA].*

vsi odgovorni politični in vojaški faktorji od Grosuplja do Kočevja, torej ljudje, ki poznajo razmere naših krajev in ljudi na deželi in gledajo njihove potrebe od blizu.

Na terenu, dne 29. 8. 1943.

Operativno poročilo vodstvu Slovenske legije o položaju na terenu in padcu Grčaric, september 1943 (pag. 1787)

POVELJSTVU SLOVENSKE LEGIJE[288]

Čete se v redu zbirajo. Na mesta so prispeli bataljoni G, J, B2, L, S, V in T. Vsi ti bataljoni so že na svojih novih položajih zbrani pod poveljstvom poveljnika Slovenske planinske brigade kapitana Triglava [Albin Cerkvenik]. Upostavljen je stik z bataljonom N2, ki bo z jutrišnim dnem začel s premikanjem v smeri proti našim bazam. Komanda in skladišče se nahajajo na polju G-15 zapadno po naši označbi sekcije. Naše čete držijo položaje na poljih G-14, F-14, G-15, G-16, H-14, H-13. Prehodna zbiralna baza je na polju G-17 zapadno. Tekom jutrišnega dne bomo iskali zvezo z bataljonom F in potom njega z bataljonom E.
Poveljstvo brigade razpolaga z velikimi množinami orožja, municije in hrane. Teren je od partizanov očiščen. Tekom današnjega dne smo beležili samo srečanje s skupino cirka 500 partizanov, rekrutiranih iz Ljubljane na polju E-13. Partizani so zasedli Ribnico, kjer so razorožili en bataljon Italijanov. Partizanski vodja Brilej [Jože Brilej] je danes poslal parlamentarca s pogoji za sporazum. Pogoji so: popolna podreditev partizanski komandi in borba proti Nemcem – konkretno – zasedba Ljubljane. Podpolkovnik Avšič [Jaka Avšič], ki je med tem napredoval v generala, je objavil amnestijo nad vsemi pripadniki sil bele in plave garde, seveda pa pod pogojem predaje. Ta amnestija velja tudi za vse organizatorje in politične vodje BG. Med ljudstvom kakor tudi političnimi in vojaškimi funkcionarji ni razumevanja za tako rešitev. Poveljstvo te brigade smatra za primerno, da pohiti s koncentracijo vse vojaške sile in šele potem event[ualno] pripušča možnost razgovorov za event[ualno] sodelovanje. V štabu bataljona »V«, katerega poveljstvo je včeraj prevzel poročnik Perne [Anton Perne] in kateremu je od strani poveljstva te brigade mesto bilo priznano, se nahaja tudi polkovnik Dežman [Josip Dežman], ki s svojo navzočnostjo povzroča precej zmede. Zato je neobhodno potrebno, da takoj, povdarjamo, da takoj pride na teren sposoben polkovnik, ki bo prevzel poveljstvo Slovenske planinske divizije. Triglav zahteva *samo* Jelena [Ernest Peterlin]. Poveljstvo Slovenske legije naj se zaveda vse odgovornosti pri posledicah, ki bodo nastale, če bi se odložitev v tem pogledu še količkaj zavlačevala. Obenem z vrhovnim poveljnikom naj pride na teren čim večje število nižjih častnikov[289] – sposobnih!, rad[io]telegrafistov – strokovnakov za radio, zdravnikov. Za radijske aparate, ki jih je pripravljalo vrhovno poveljstvo, se lepo zahvaljujemo, ker jih imamo dovolj na terenu.

---

[288] V rokopisu je pripisano: *!Zelo nujno! !Strogo zaupno!*
[289] V rokopisu je pripisano: *(bolje malo – pa tisti sposobni – planinci).*

Vrhovno poveljstvo naj vpostavi stik z edinicami bataljonov B-1, I, in A, ki naj čimpreje skušajo priti v stik s tukajšnjim poveljstvom, da jim bodo odrejeni položaji. S tem bo v glavnem izvršena mobilizacija večine moštva Slovenske legije. Ostane samo še bataljon N-1, P, in R o katerih nimamo nobenih informacij in nobenega stika. V Stični je poveljstvo nad moštvom Vaške straže prevzel poročnik Zupanc in se v tem svojstvu priključil partizanom. Nadrah [Jožef Nadrah] in pater Placid [Placid Grebenc] se nahajata v partizanskih zaporih v Trebnjem. Dr. Benedičič je bil od svojih fantov ustreljen. Havelka [verjetno Danilo Havelka] z vso svojo družino je od partizanov zaprt. Kočevje je zasedeno od partizanov. Po poročilih partizana Brileja [morda Jože Brilej] je bil četniški odred v Grčaricah likvidiran. Koprivica [Danilo Koprivica] in Milan Kranjc sta se po teh poročilih sama ustrelila.

Z ozirom na hitro rastoče število moštva predlagamo sledečo organizacijo Slovenske vojske:

Vse moštvo se formira v Slovenski diviziji s sledečimi edinicami:

I. Planinska brigada »Triglav«
II. Planinska brigada »Krim«
III. Planinska brigada »Nanos«
IV. Planinska brigada »Gorjanci«

Do sedaj je formirana I. Planinska brigada »TRIGLAV«.

Poveljnik brigade je kapetan Triglav. Formacija je sledeča:

Štab – komandna četa: poveljnik, pribočnik, intendant – gospodar, poverjenik za politične in
kulturne stvari, vojni sodnik, zdravnik, kurat, pisar, ordonansi – sli, kurirji – hitri, ali tekači in dva telegrafista za radio.

Strelske – Udarne edinice:

1) GORENJSKI BATALJON – »PERIČNIK«:[290] »Sava«
»Sora«
»Kokra«[291]

2) KOROŠKI BATALJON – »DOBRAČ«: »Zila«
»Drava«
»Glina«[292]

3) ŠTAJERSKI BATALJON – »KOBANSKI«: »Savinja«
»Mura«
»Raba«[293]

4) TOPNIŠKI DIVIZIJON – »VEGA«-:
BATERIJA HAUBIC: 2 topa kal[iber] 152 mm (angleški tip)

---

290 V rokopisu je pripisano: *!(šifre - oznake)!*.
291 V rokopisu je pripisano: *3 čete*.
292 V rokopisu je pripisano: *3 čete*.
293 V rokopisu je pripisano: *3 čete*.

PLANINSKA BATERIJA: 2 planinska topa kal[iber] 75 mm
ČETA METALCEV MIN »BASAČ«: 4 teški kal[iber] 81 mm in
4 lahki kal[iber] 45 mm

5) Bolnica.- 6) Baza.-

OPOMBA: Vsak bataljon ima svojega gospodarja – intendanta in tren[294]; Metalci min so razdeljeni tako, da ima vsak bataljon po en teški in po en lahki metalec min kakor tudi topniški divizijon. Baterija haubic, protioklopnih topov in planinska baterija je pa pod neposrednim poveljstvom brigadnega poveljnika.
Nujno naj nam oskrbi poveljstvo dva akumulatorja, en polnilec akumulatorjev, pisarniški material, razmnoževalni stroj s pripadajočimi potrebščinami. Dve štampiljki po priloženem vzorcu. Sem naj se tudi dostavi vse že kupljeno blago za uniforme, za perilo in po možnosti naj se nabavlja usnje za čevlje. Nujno so nam potrebna znatna denarna sredstva, ki jih bomo rabili za nabavljanje živine in drugih potrebščin.
Morala nastajajočih oddelkov je odlična. Zadržanje civilnega prebivalstva je občudovanja vredno. Tukaj na terenu smo prepričani, da je razvoj naše stvari na pravi poti, zato pričakujemo, da se nam boste v kratkem priključili.
Skušajte najti kemikalije za strojenje kož. Pošljite na teren čimveč specijalistov, tehničnih strokovnjakov – (puškarji, čevljarji, mehaniki, telegrafisti, šoferji, sanitejci, zdravniki , krojači, peki itd.) Potrebujemo tobak in drobne potrebščine in vse ostalo, kar je potrebno za življenje in borbo naših edinic. Delajte hitro, ker čas hiti.- Od živeža nam primanjkuje soli in kvasa.

ŠEF ORGANIZACIJE
IN POVELJNIK SL
Breznik [France Malovrh]

POVELJNIK,
kapetan:
Triglav

P. S.
Medtem smo dobili sporočilo (12. 9. 1943 ob 1. uri zjutraj), da sta bila dr. Blatnik [France Blatnik] in kapetan Vujić [Vojko Fajdiga], ki sta šla v Ribnico kot parlamentarca od partizanov zadržana in se še nista vrnila. Vrnil se je samo vozač z motociklom, ki je pobegnil. Vesti o Grčaricah si zelo nasprotujejo. Zdi se, da se postojanka še drži.

Takoj nam pošljite kovčeg z akti in seznami komunistov. Nahaja se na univerzi. Ne pozabite na kartoteko komunistov iz podežel[s]kih občin.[295]

[294] Nekdaj pratež (pomožna vojaška enota, ki oskrbuje operativne enote s sredstvi za življenje in boj).
[295] Odstavek je bil dodan v tipkopisu na koncu prve strani dokumenta.

Vabilo poveljstva Slovenske domobranske legije vodstvu Slovenske legije na informativni sestanek o skupni akciji, 30. 9. 1943 (pag. 1788)[296]

Obveščevalni urad
»Slovenske domobranske legije« Ljubljana, 30. 9. 1943

Vodstvu »Slovenske legije«

Nesebično delo in težke žrtve, ki jih je Vaša organizacija že doprinesla v današnji odločilni borbi našega naroda nam dokazuje, da ste trdno odločeni vstrajati v borbi za ohranitev slovenskega naroda.
V tem prepričanju Vas poveljstvo »Slovenske domobranske legije« vabi, da se s svojim članstvom polnoštevilno udeležite informacijskega sestanka prostovoljcev »Slovenske domobranske legije« in njihovih somišljenikov, ki bo v soboto dne 2. 10. ob 15h na Selu v Mostah. Eventualne informacije dobite v pisarni »Obveščevalni urad Slovenske domobranske legije« v poslopju Srednje tehnične šole na Aškerčevi cesti.
Od Vaše udeležbe je v veliki meri odvisen uspeh nameravane akcije.

Za poveljstvo »Slovenske domobranske legije«
Oficir dodeljen Obveščevalnemu uradu

Ppor [podporočnik] Capuder Danilo, l. r.

Seznam gestapovskih aretacij in hišnih preiskav v Ljubljani, 11. 12. 1944 (pag. 1789–1790)[297]

I. Po dosedanjih ugotovitvah so bili doslej aretirani od Gestapa:
1) dne 1. 12. 1944 v Slaviji: Hamerščak, dom[obranski] častnik, (Bežigrad)
2) dne 2. 12. 1944: p[ater] Klavdij [Klavdij Okorn] (Bežigrad)
3) ? : šestošolec kl[asične] gimn[azije] LAVRIČ Marjan, brat zdravnika S. D. dr. Lavriča in nečak kateheta Lavriča (ne ve za delo SL, pač pa je trosil letake 28. 6. 1944. Ponoči skupno s Kukovico ter je bil zato že aretiran in kasneje izpuščen)
4) dne 2. 12. 1944: prof. Lipovec Cene, bil pri TOSU (znani Tomažič [morda Stanko Tomažič], ki je bil prijatelj Kremžarja [morda France Kremžar] in Balanča in ki je po vsej verjetnosti Glavačevec, kakor je to tudi bil Kremžar, je izjavil: »Pri prof. Lipovcu so dobili načrt za napad na Nemce ob razpadu«.)
5) dne 2. 12. 1944: prof. BRESKVAR Silvo (Trnovo)
6) dne 2. 12. 1944: FINEC Milan (Bežigrad), aretiran ob pol 12 tih v pisarni gospodarske Zadruge v Zadružni zvezi,
7) dne 2. 12. 1944: GORIČAN Henrik, aretiran v Leonišču ob 12.15
8) dne 2. 12. 1944: učitelja PETELINA (Vič)

---

[296] Prepis dokumenta (UDV) je na pag. 1830.
[297] Prepis dokumenta (UVD) je na pag. 2876.

9) med 2. in 7. 1944: MASIČ Pavle in
10) Copar, troš[arinski] uradnik. Ta dva, ker sta bila na seji Vinc[encijeve] konference za Bežigradom
11) ? : p. Beno [Beno Korbič] (frančiškan)
12) ? : p. ENGELHARDT [Engelhard Štucin] (frančiškan)
13) dne 7. 12. 1944: JAGODIC Tone, mag[istratni] uradnik (ŠIŠKA)
14) dne 7. 12. 1944: BABNIK, ključav[ničar] (ŠIŠKA)
15) dne 7. 12. 1944: KRISTAN, šolski referent (VIČ)
16) dne 7. 12. 1944: GRAD BORIS, šol[ski] nadzornik (Moste)
17) dne 7. 12. 1944: ŽEHAR, skrival orožje za Bežigradom, sicer neznan?
18) dne 7. 12. 1944: BOŽIČ [Janko Božič], kroj[aški] mojster na selu (Vodmat–Selo)
19) dne 7. 12. 1944: KUHAR Štefan, kroj[aški] mojster, Vodmat (Vodmat–Selo)
20) dne 7. 12. 1944: glavni obveščevalec za Rakovnik: zanj sta vedela le dva Glavačeva
21) do[298]
22) dne 8. 12. 1944: ali dva dr. Tominca [Angelik in Roman Tominec] in en p[ater] Aljančič, ali oba p[atra] Aljančiča [Jožef in Stanislav Aljančič] in en p[ater] dr. Roman Tominec (po drugi verziji sta pa prijeta oba para bratov patrov)
24) dne 9. 12. 1944: (zvečer okrog 21. tih) POGAČAR, kmet, Hrušica
25) dne 9. 12. 1944: (dtto) MAGISTER ml., Hrušica, in
26) dne 9. 12. 1944: dtto BAŠ Mirko iz Hrušice, ni istoveten z Bašem iz OUZD.

II. Po dosedanjih ugotovitvah so Gestapovci v decembru 1944. naredili tele hišne preiskave v zvezi z aretacijami pod I.:

1. najprej so našli orožje ob preiskavi v župnišču – samostan franč[iškanov] pri Sv. Krištofu za Bežigradom, kjer so našli: 4 lahke strojnice, 90 pušk, 16 bomb, nekaj kg ekrazita in v sobi pri p[atru] Klavdiju precej vžigalne vrvice,
2. dne 8. 12. 1944: pri frančiškanih v mestu: eno lahko strojnico in 20 pušk,
3. dne 8. 12. 1944: pri frančiškanih v Šiški,
4. dne 8. 12. 1944: pri frančiškanih na Viču,
5. dne 8. 12. 1944: na Selu, eno brzostrelko in nekaj pušk,
6. dne 8. 12. 1944: na Rakovniku: dve lahki strojnici in 30 pušk,
7. dne 8. 12. 1944: v Zeleni jami, kjer niso ničesar našli,
8. dne 7. 12. 1944: pri Ničmanu v Kopitarjevi: niso ničesar našli.

Po dosedanjih posledkih je izgubljenega približno polovico orožja.

III. Javornik [Mirko Javornik] je po izjavi inšpektorja Friča [Srečko Baraga] rekel dne 23. 11. 1944, in sicer Cergolu [Izidor Cergol]: »Nas ne vežejo oblike iz preteklosti«. Enaka je izjava Javornika v govoru Notranjcem, kakor je napisano v Slov[enskem] domu. Stražarje snubi. SLS pa hoče Javornik ponižati, da bi ga prišli prosit za zaščito. Javornik je bil še do Vseh svetov prepričan, da bodo Nemci

[298] Zapis se ne nadaljuje.

zmagali. Pred častnikarji je rekel: »Hvala Bogu, da nas je Nemčija vzela v obrambni zid.« Dalje še »Zmaga Nemčije, ali vsaj kompromis«.
IV. Predsednik gen[eral] Rupnik [Leon Rupnik] je dne 4. 12. 1944. na častniškem zboru izjavil: »Čas je, da bom udaril po političnem unionskem omizju.«[299]

Ljubljana dne 11. 12. 1944.

Pismo vodstva Slovenske legije četniškemu poveljstvu za Slovenijo o napredovanju častnikov, nedatirano (pag. 1791)[300]

Pred nedavnim je vodstvo SL stavilo pri K. J. v.[301] zahtevo, da se izvrši napredovanje oficirjev SL po predloženih predlogih utemeljujoč svojo zahtevo sledeče:
Komanda J. v. je z svoječasnim razpisom zahtevala od podrejenih edinic predloge za napredovanje oficirjev. Ti predlogi so bili napravljeni v odrejenem roku t. j. do 25. 8. 1944. Do danes pa ni bilo izvršeno nobeno napredovanje z motivacijo, da napredovanje lahko izvrši samo Kralj s svojim ukazom. Z ozirom na to, da je za ljudi liberalnega tabora pravočasno priskrbel napredovanje g. Novak [Karel Novak] pri nas pa je napredoval samo eden, se čutimo člani SL s tem zapostavljeni ter zahtevamo, da se izvrši napredovanje oficirjev članov SL če drugače ni mogoče vsaj tako, da se nas unapredi sedaj, kr[aljevi] ukaz pa naj izide, ko bodo razmere to dopuščale. Svojo zahteve utemeljujemo tudi s tem, da tvorimo večino. Največ delajo pri nas ljudje z nižjimi čini in ne bi bilo pravično, da bi na koncu bili zapostavljeni ljudje, ki so v najtežjih časih delali na terenu. Na koncu bi se jih pa odstranilo z motivacijo, da nimajo odgovarjajočega čina. Postavilo bi se pa ljudi, ki so celo vojno stali ob strani. To bi se pa gotovo zgodilo ker formacija vojske to zahteva. Nikdar ne more biti nižji po činu predpostavljen starejšemu. Da se pa tega izognemo zahtevamo napredovanje naših članov kakor je zgoraj omenjeno.

Zapis o stališču do Karla Novaka in ilegale, nedatirano (pag. 1792)

<u>Naše stališče do Novaka [Karel Novak] in ilegale</u>
1. Najpreje naj se ugotovi ali je odhod v četnike obvezen ali je prostovoljen. Če je obvezen, želimo videti tozadevno povelje od vlade v Londonu (n. b. posebej soglasnost Miha Kreka), ker le vlada more dati tak poziv. Če je prostovoljen, naj SZ kliče prostovoljce.
2. Če ni nobenih drugačnih navodil iz Londona stojimo na stališču:
a. VS se ne smejo demobilizirati na račun četništva, ker bi to pomenilo prepustiti po dolgih borbah pridobljene položaje partizanom.
Četniki naj se rekrutirajo na račun moštva, ki še ni pod orožjem. Na ta način se bo povečalo število oboroženega moštva v Sloveniji in bodo četniki lahko spopolnilo k vaškim stražam. Mobilizacija moštva iz VS bi obenem pomenila tudi vrnitev

[299] Verjetno člani SLS, ki so se sestajali v kavarni Union.
[300] Prepis dokumenta (UDV) je na pag. 1830.
[301] V prepisu je pripisano: *K. S.* [Komanda Slovenije].

pušk okupatorju, če pa okupator tudi četnikom daje orožje potem je pa za moštvo pač vseeno ali se druži z okupatorjem kot VS ali kot četniki. Z odhodom iz VS si na ta način vojak ne bo opral svojega imena, ker bo kot četnik v istih odnosih do okupatorja.
b. Kdorkoli bo pozival moštvo iz VS v četnike naj se zaveda, da imena Novak, Janko [Janko Debeljak] in Vidmar [Pavel Vošnar] vzbujajo v moštvu tako nezaupanje, da bo učinek pri večini moštva ravno nasproten in bo povzročil le demoralizacijo edinic. Tudi vodstvo SL je prepričano, da se slovenska osvobodilna misel s temi imeni ne da družiti, ker so do sedaj pomenila zgolj razprtije in demoralizacijo ter politiziranje. Zato vodstvo SL stoji na tem stališču:
Iz zgoraj navedenih razlogov nezaupanja do osebe majorja Novaka je SL že pred časom odpovedala sodelovanje z Novakom, ker je uvidelo, da bi nadaljnje delo z njim ne privedlo do nobenih pozitivnih uspehov temveč raje celo obratno. Zato je stavilo zahtevo po bistveni reformi vojaškega vodstva, ki ne sme biti v eni osebi, ampak v svetu. SL se je zadovoljila z rešitvijo ter se je odločila posvetiti vso svojo pozornost VS in organiziranju moštva v VS v ilegalne oddelke jug[oslovanske] vojske, ki bodo v danem momentu lahko služili narodnoosvobodilnim namenom in ti bodo: zadrževanje partizanov, če bodo tedaj še napadalni in sodelovanje z zav[ezniško] armado. Če SZ želi, da tudi SL prispeva svoje moštvo v četnike, potem je to mogoče edino z odstranitvijo zgornjih oseb in njihovih pribočnikov. Vsak odbor SL, ki bi se podal v to avanturo, bo moral nujno demisionirati, ker se bo preveč onemogočil pred narodom.
Slep je kdor ne vidi, da je edini namen tega manevra, ki ga nameravajo Novak, Janko, Vidmar politično izigrati SL in s tem vse klerikalce. Čas je, da se postavimo na odločno stališče. Tako je mnenje 90 % naših sodelavcev.

Zaupna navodila poveljnikom Slovenske legije o vaških stražah in pripravi ilegale, nedatirano (pag. 1793)

Zaupna navodila za naše komandante!
Našim strogo zaupnim komandantom naj se dajo v pisarni sledeča strogo zaupna navodila – na štiri oči:
1) Vse naše fante v VS naj zaprisežejo za SL in naj fantom in možem povedo, da so s tem avtomatično prisegli JV.
2) Vsak komandant naj pripravi po dva zelo zanesljiva in zelo sposobna fanta za ileg[alo] – po možnosti izven članov VS, toda iz vrst SL.
3) Vsak komandant naj, kadar pride v Ljubljano, prinese v pisarno in tam skrivaj odda vedno po 2 bombi.

Sporočilo o naraščanju nezaupanja do četniškega gibanja, nedatirano (pag. 1794)

Dragi Fonzo [morda Alfonz Klemenčič]!

Gospod, ki Te obišče ve za šelak[302] če ga še rabite. Prav tako za druge stvari, ki bi prišle ev[entualno] vpoštev.
Črna garda[303] nam strašno škodi. Od ljudi se je razneslo, da sta bila vmes tudi Bavdaž [verjetno Alojz Bavdaž] in Svarun [Marjan Pavlič]. Vsled tega je nezaupanje na diviziji strašno porastlo. Govori se že z vso odločnostjo o internacijah, ki se pripravljajo za gotove ljudi iz legije in sodelavcev. Pravijo, da jim je sedaj jasno tudi Istokovo [Dobrivoje Vasiljević] in Norbertovo[304] [Norbert Klement] zaslišanje o borbi proti klerikalizmu, kakor tudi Jankovo [Janko Debeljak] nasprotovanje proti vsemu, kar je bilo ali se je čutilo klerikalnega. Če imate kaj možnosti jim dopovejte, da jih sem prav nič več ne želimo, ker samo škodi nam, oddelkom in celi stvari. Če pa že hodijo, naj hodijo kot partizani in naj ne nastopajo tako otročje kot so okoli Šmarjete, kjer so na debelo šarili z denarjem in propagando. To Ti pišem na hitro, pa uporabi, kakor veš. To je naše mnenje, da je sedaj taka akcija v tej obliki in na ta način izvedena samo škodljiva in niti malo koristna. Milošu [verjetno Miloš Stare] povej, da sem dobil iz M. odgovor, da se mora oni še premisliti, predno se odloči. Sicer delamo po starih navodilih naprej. Pozdrav:

Sporočilo o premikih slovenskega četništva, nedatirano (pag. 1795)

X/XIII
Sporoči mi, kdaj ima Kregar [verjetno Janko Kregar] uradne ure, da morem to povedati komandantom. Treba ga bo poučiti o vseh stvareh, da bo mogel dajati zanesljive informacije.
Kolmanu [Ludvik Kolman] sem dal naročilo, naj kupuje v Borovnici marke in jih plačuje do tri lire.
Ali si kaj govoril zadnje čase s starim in si kaj zvedel o sklepih na Sušaku? Kaj je na tisti novici, da gresta dva četniška bataljona Novakovim [Karel Novak]na pomoč? Poizvej tudi to, ali so se za 6. 9. izvršila kaka napredovanja.

Pismo Milana Finca Rudolfu Smersuju o delovanju in organizacijski mreži Slovenske legije v Ljubljani, nedatirano (pag. 1796)

Matija [Rudolf Smersu]![305]

1.) Naša pisarna je sedaj urejena. V obratu je zaenkrat samo popoldne, vendar s tem, da je kurir zaposlen tudi dopoldne. Naslavljaj odslej vse stvari, ki se tičejo MPSL [Mestno poveljstvo Slovenke legije] s to oznako, kar je pa osebno mojega

---

302 Šelak je vrsta premaza za les.
303 Sprva naj bi se četniki imenovali črna garda (da so jih ločili od bele garde), šele pozneje naj bi se uveljavilo poimenovanje plava garda.
304 Norbert Klement (1910–1942), duhovnik. V Metliki je deloval od leta 1937. Sprva je bil tajnik odbora OF, a se je od partizanstva kmalu odvrnil. 26. novembra 1942 so partizani napadli postojanko vaških straž v Suhorju, kjer je bil zajet in umorjen. (druzina.si; Pust, A., Palme mučeništva.)
305 V rokopisu je pripisano: *To je od Kluna* [Milan Finec].

pošiljaj meni. Razdelili smo, kaj bo potem pisarna dostavljala vsakemu izmed članov MPSL.
2.) Z Janom [Maks Jan] iz Del[avske] zbornice sem uredil. Poslal mi bo seznam delavcev in jih bomo vključili, kolikor še niso.
3.) Fišingerja [Josip Fischinger] sem angažiral za vsa sodišča in za upravno sodišče. Je dober fant in bo delal, samo preveč pedanten je. Pa se bomo že uredili.
4.) Pri delu na progi bi dobil službo (za krampanje seveda) en fant, ki lahko navede, da je begunec ali da se je vrnil iz internacije. Ta fant bi med delavci lahko dobro vohunil in marsikaj odkril, moral pa bi se seveda napraviti OF-arja. Če imaš kakšnega takega fanta sporoči. Gledali bomo tudi mi na to, da takšnega dobimo.
5.) Dobili smo sedaj pregled paznikov v jetnišnici. Zelo porazno je za nas. Od 32 paznikov je samo 6 naših, 18 je OF-arjev, ostali so nevtralni. Opozorili smo na to dejstvo mestno komando, kaj drugega napraviti pa ni mogoče.
6.) Poročilo o uslužbencih na magistratu (Jančigaj in drugi) sem dal v pregled našim ljudem. Izgleda, da je res pretirano.
7.) Včeraj, v sredo se je začel 4. turnus tečajev. Obiskuje ga 26 fantov, ki še niso bili vojaki. Vrši se v Rok[odelskem] domu. Ta teden se začneta tudi dva tečaja za dekleta. Eden se bo vršil v Liht[enturnovem] zavodu, drugi pa pri Uršul[inkah]. S tem bo imela SL dovolni kader usposobljenih samaritank za sanitetno službo. Tečaje bomo pa sedaj organizirali tudi po okrožjih. Vodili jih bodo okrožni komandantje. Gledali bomo na to, da se najpreje usposobijo vse starešine, komandirji in vodniki, da pa nekoliko ponovijo.
8.) Zanimanje za četnike v Ljubljanskem odredu[306] je sicer precejšnje, a ni še prave korajže, da bi šli ven. Upam pa, da se bo odprlo čim bodo odpravljene začetne težkoče. Zaenkrat je okrog 30 kandidatov. Poskrbel bom, da gredo čimprej ven in dajo s tem pobudo drugim.
9.) Zelo težko pa je s fanti, ki bi šli za komandante k VS. To ne pali več. V par dneh Ti bom poslal enega akademika, ki je sicer dober, ni pa bil še vojak. Treba bi ga bilo dati za nekaj časa h kakšni edinici, kjer bi se nekoliko usposobil.
10.) Da nas ne bi kaj presenetilo je MPSL dalo nalog vsem okrožnim vodjem, da poskrbijo za okrožnega komandanta iz svoje srede. Te komandante sedaj imamo in jim bomo dali potrebne naloge. Če vse propade, bo pa SL vodila.
11.) Ostala naročila smo vzeli na znanje in se bomo po njih ravnali. Kolportaža literature je zaenkrat urejena, jo bomo pa še izpopolnili. Imaš prav v svojem gledanju, a je težko, ker manjka delavnih in požrtvovalnih ljudi. S težko muko iztisneš kaj od njih.
12.) Vračam seznam prosilcev za Borzo dela s svojo pripombo.

[306] V rokopisu je pripisano: *?*.

Sporočilo Rudolfa Smersuja Albinu Šmajdu o varnostnih problemih vaške straže v Bizoviku, 15. 10. (pag. 1797)[307]

Danes – v četrtek – se je zglasil pri meni g. Trkov [Janez Trkov], župan iz Dobrunj ter me je prosil, da naj povem na pravem mestu, da je poveljnik VS na Bizoviku nesposoben in neprimeren za to mesto. Napram ljudem se obnaša neprimerno, naduto in otročje. Župan ga je opozoril, da sta se v VS vrinila dva komunista (Lamberger Dominik Jožetov, Trtnik Miha Tomažev), ki sedaj po vsej verjetnosti držita zvezo s komunisti, jim sporočata vse novice in načrte. Le po takem izdajstvu je mo[g]lo priti do nedavne tragedije v Dobrunjah, po mnenju starega zelo izkušenega župana. Poveljnik si iz tega ni ničesar stril. Župan prosi, da se njegovo ime ne omenja.

Enakega mnenja je tudi g. Baš Jože, uradnik OUZD.
15. 10. Kopitar [Rudolf Smersu][308]

Na zadnji strani lista je zapisano s svinčnikom:[309]

a) z ženskim rokopisom[310]

Žmuc
Gonars

št. 10. 905

b) z dr. Šmajdovim [Albin Šmajd] rokopisom[311]

20
cca. 20 doma
40
Brezovica
Ljudi od drugod
Rakitna *Krvava peč*
Iška
Mokrec

c) z neko drugo neznano pisavo:[312]
Janežič Anton iz Police
30. 1. 1943 *?*

Sporočilo Rudolfa Smersuja Albinu Šmajdu, nedatirano (pag. 1798)[313]

Baje se je ponudilo 5 Sokolov rezervnih oficirjev za deželo. Prosim Te, ali lahko pošlješ imena oz. povej kako naj jih obvestimo, kam naj gredo.
Ali je voj[ska] zavzela kakšno stališče glede dezerterjev in prehoda ljudi iz ene edinice v drugo.

Kop[itar] [Rudolf Smersu]

---

307 Prepis dokumenta (UDV) je na pag. 1811. V prepisu je pripisano: *DOPIS DR. ŠMAJDU*.
308 Besedilo pisma je prečrtano.
309 Dodano v prepisu kot tipkopis.
310 Dodano v prepisu kot tipkopis.
311 Dodano v prepisu kot tipkopis.
312 Dodano v prepisu kot tipkopis.
313 Prepis dokumenta (UDV) je na pag. 1811. V prepisu je pripisano: *DOPIS DR. ŠMAJDU*.

Sporočilo Rudolfa Smersuja Albinu Šmajdu o pismu z Ježice, nedatirano (pag. 1799)[314]

V prilogi pošiljam pismo, ki je prišlo iz Ježice.
MVAC v Klečah in stražnik Pernišek Oražmovo [morda Antonija Oražem] *dobro poznajo. Svetujejo, da se jo strogo izpraša, kdo je organiziral OF na Ježici, kdo je spravljal fante v hribe, kdo sedaj vodi OF in NZ na Ježici. Potem naj se jo odda v bolnico, ker je bolna na mehurju.*

Kop[itar] [Rudolf Smersu]

Pismo o preskrbi enot Ivana Boha in kadrih, nedatirano (pag. 1800)

Danes sem Ti poslal Bohovo [Ivan Boh] pismo. Manjka mu orožje in denar. Jaz sem mu iz svojega posodil 100 lir. Prosim Te govori na merodajnem mestu o tej stvari in me obvesti.
Boh bi potreboval stalnega kurirja do kom[ande].
Dobili smo račun za stroške pogreba v višini 3160 lir. Prosim Te, preskrbi nekaj kritja.
Ali si prejel dve pismi od Arkota Markota [Ernest Peterlin]? Moramo se pogovoriti in nekaj ukreniti. Zadeva se mi zdi zelo važna.
Treba je urediti stik kom[ande] oz. voj[ske] z sanitet[nim] ods[ekom].
Sposoben naš fant je: Pahole Stanko, bivši občinski tajnik v Gor[nji] Radgoni, rezer[vni] artiler[ijski] poroč[nik], sedaj brez posla. Stanuje v Ljubljani, Gradišče (hiša OUZD) pri g. Pestotniku [verjetno Pavel Pestotnik]. Dobro pozna terene v občini Sela Šumberk.
Sposoben naš fant je tudi Veber I. bivši načelnik ZOF[315] v Celju, sedaj v službi pri Gospodarski zadrugi v Lj[ubljani].

Poziv Slovenske legije k ustanovitvi ulične in hišne zaščite v Ljubljani, nedatirano (pag. 1801)

FUNKCIJONARJEM IN ZAUPNIKOM SLOV[ENSKE] LEGIJE V LJUBLJANI.

Pošiljamo poročilo o organizaciji in načrtih za akcijo Ulične in hišne zaščite (UHZ) v okviru OF, da ga proučite in o njem razmislite.
Skrajni čas je, da napravimo v Ljubljani proti tem krvavim načrtom komunizma odločno protipotezo. Posnemali bomo tozadevno organizacijo na deželi in organizirali Slovensko stražo (Sasa) tudi v Ljubljani.
Uporabili bomo nasprotnikove metode, čeprav bo naš cilj samo nasproten: mi moramo komunistom in njihovim priganjačem preprečiti njihov načrt in v ta namen spraviti na noge vse poštene in zanesljive ljudi obeh spolov. S tem bomo obvarovali

---

[314] Prepis dokumenta (UDV) je na pag. 1811. V prepisu je pripisano: *DOPIS DR. ŠMAJDU*.
[315] Pravilno ZFO – Zveza fantovskih odsekov.

svoj narod pred katastrofo, hkrati pa zaščitili tudi lastno življenje, ki je direktno ogroženo.
Da to izpeljemo, Vam nujno priporočamo sledeče:
1) V svoji ulici zberite nekaj povsem zanesljivih ljudi (obeh spolov) na posvet v tej stvari. Preberite jim priloženo poročilo in se z njimi porazgovorite o organizaciji protikomunistične zaščite v Ljubljani, ki se bo imenovala »Slovenska straža«. S to organizacijo bomo postavili komunistični Ulični in hišni zaščiti nasproti stražo slovenstva. Ne prigovarjajte, da je organizacij preveč: Če komunistom njihovih ni preveč, tudi naših nam ne sme biti, ako nočemo v krtovo deželo.
2) Predlagajte vodstvu ime stražnega vodje za Vašo ulico, ki naj bo odločen, zvit in preudaren, predvsem pa 100 % zanesljiv, pa ne že preveč angažiran v drugih naših akcijah.
3) Ko boste dobili odobrenje vodstva glede osebe stražnega vodje, se boste organizirali v ulične desetine tako, da boste imeli v vsaki hiši svojega zaupnika, ki bo delo organiziral v svoji hiši.
4) Stvar vzemite v roke kot nekaj zelo resnega in od sile važnega. Saj ne gre za nič manj kot za naša življenja. Moramo izslediti komunistična gnezda Ulične in hišne zaščite za vsako ceno. Smrtno so nam nevarna.
5) Povsem natančna in podrobna navodila o akciji vsakega posameznega člana SaSa v Ljubljani dobite, ko boste izpolnili točki pod 1) in 2). To napravite vsaj do 31. 7. t. l.
V informacijo povemo, da smo poročilo o organizaciji in namenu UHZ razmnožili in s primernim spremnim pismom poslali ljubljanskim trgovcem, obrtnikom in industrijcem, s posebnim pismom pa tudi izobražencem. Prepričani smo, da bo učinkovalo. Opazujte v svoji okolici in previdno kujte železo, dokler je vroče. Naskočili bomo Ljubljano na široko in na globoko, da jo pretipljemo do obisti in potem vemo, kaj nam je ukreniti. Pomagajte nam zvesto!
V naprej Vas opozarjamo, da bodite že takoj spočetka skrajno previdni – ne iz strahu, ker tega nimamo več – ampak zato, da se Vam stvar že v prvih osnovah ne ponesreči. Uspeh takega dela (opozarjanje o kretanju, delu, sestankih itd. sumljivih ljudi) je zagotovljen le, če ostanejo opazovalci skriti, nepoznani. To povdarite takoj pri prvih razgovorih v smislu točke 1) in ljudi zaprisežite, če že niso.
Zaupamo Vam važno stvar, smo prepričani o Vašem sodelovanju in verujemo v skupni uspeh za zmago poštene stvari.

Prepisi dokumentov (pag. 1802–1806, 1808–1830), objavljenih na drugih mestih v tej knjigi

---

Prepis zabeležke Rudolfa Smersuja o kadrovskih in obveščevalnih podatkih Slovenske legije, sredi avgusta 1942 (pag. 1807)

1. Dr. Janeš [Janez Janež] je pripravljen sodelovati v sanitet[nem] odseku.[316] Je član S. L.
2. Dr. Grapar [Stanislav Grapar] je član S. L.
3. V VT[317] v Ljubljani so:
Rakovnik: Poženel Pavel, Galjevica 204
Trnovo: Pavlič Jože, Mala Čolnarska ?
Vič: Pliberšek
4. O. F. organizira hišno policijo[318] preko služkinj in hišnikov.[319]

316 V rokopisu je pripisano: *JV*.
317 V rokopisu je pripisano: *VAŠKA TROJKA*.
318 V rokopisu je pripisano: *UHZ*.
319 V rokopisu je pripisano: *(PISAL SMERSU)*.

LEGIJA SMRTI (pag. 1831–1838)[320]

Koncept protikomunističnega razglasa za ljubljanska podjetja (pag. 1831–1833)[321]

Tajni odbor za uničenje komunizma med Slovenci – Legija smrti.
1.) Priporočen dopis vsem podjetjem v Ljubljani in prov. vsebina: na pr.
Gospod N. N. kraj
»Priloženi dopis morate tekom 4 dni osebno, jasno in resno prečitati v vaši pisarni vsem Vašim uslužbencem, moškim in ženskam (izvršitev tega se bo kontrolirala). Vsak uslužbenec mora po prečitanju lastnoročno podpisati.
Tekom 4 dni morate predložiti OUZD seznam tistim vaših uslužbencev in članov družine, ki so od 1. 1. 1942 šli neznano kam. Za točne podatke odgovarjate osebno Vi in Vaš ev[entualni] nameščenec, ki vodi bolniško blagajno. Vsaka netočnost se smatra po zakonu … za podpiranje komunizma in se kaznuje s takoj[šnjo] ustrelitvijo.«
Z Bogom za vero in narod
Odpošilja Legija smrti
Vodovodna ?

Proglas!

Znano nam je, da je ~~v Vašem podjetju~~ še mnogo med Vašim uslužbenstvom takih, ki vkljub strašnim in groznim zločinom partizanstva in komunizma še vedno na razne načine podpirajo in simpatizirajo z njimi. To delajo ali iz nevednosti, iz bojazni pred pokvarjenim javnim mnenjem, ki so ga ustvarili komunisti s svojo lažnjivo propagando ali pa iz čiste pripadnosti h komunistom.
Tisoči nedolžnih naših bratov in sestra, zavratno umorjenih, pred smrtjo grozno mučenih, nam nalagajo sveto dolžnost, da ustavimo in zatremo ta blazni in ves narod uničujoči pokret.
~~Delavci, nameščenci~~ Uslužbenci in uslužbenke, ~~Vi, ki še malo trezno mislite~~, premislite vso strašno nesrečo in gorje, ki ga nam je prineslo partizanstvo in komunizem. Mnogi ste že prizadeti v svojih družinah, ali mar hočete in želite prav vsi doprinesti strašne, brezkoristne žrtve za račun našemu narodu sovražnega judovskega komunizma, ki je že povsod drugod propadel. Ura je dvanajst! Streznite se, da vas ne doleti neizprosna roka pravice.

Smrt komunizmu in partizanstvu – Živel Slovenski narod
itd.

Ureditev obrambe – zaščite v vasi.
Utrjene točke

[320] SI AS 1931, RSNZ SRS, Ostanki meščanskih strank, ZA 600–20, Arhiv dr. Šmajda, šk. 930 (pag. 1831–1838).
[321] Prepis dokumenta (UDV) je na pag. 1836.

Hitra obveščevalna služba – napeljava telefona do blokov in posadke.
Dodelitev orožja ogroženim od partizanov.
Seznam in točna kontrola vseh vaških prebivalcev, posebno tujih – nepoznanih.
Starši so za svoje mladoletne osebno odgovorni.
Propaganda proti komunizmu, posebno po ženskah, ki so sedaj za.
Pregled vseh internirancev, poštenim takojšen povratek, krivim pouk.
Poklic vseh interniranih, ki so zakrivili zločinstva na sodbo, ostro in takojšno.
Organiziranje mestnih uslužbencev, posebno mitničarjev v službo proti komunizmu.
Militarizacija, dodelitev draginjske doklade – pravične, po osebni oceni oz. premoženjskega stanja itd.
Železničarji in poštarji: odvrnitev njihovega podpiranja part[izanov] v službo proti partizanstvu, poseben odsek zato!
Organizacija mladine za borbo proti kom[unistom]. Udarna legija.
~~Nezanesljivo in proti ljudsko usmerjanje duši narod.~~
Strogo pobijanje veriženja in pretiranih cen, tudi kmetskih itd.
Širjenje propagandnih protikomunističnih spisov med ljudstvo.
v vasi
Ureditev in proglas talcev iz vrst simpatizerjev partizanstva za vsako nasilnost nad poštenim človekom.
Poiskati in odkopati grobove od padlih žrtev – to delo morajo pod puško smrtne legije izvršiti propagatorji partizanske ideje.
V vsaki družini se mora moliti sv. rožni venec.
Po Ljubljani pobrati vse brezposelne in jih poslati na prisilno delo.
Javni protestni shod vseh pametnih Slovencev proti partizanstvu.
Mes. zadruga v svojem okviru sklicati protestno sejo radi po partizanih izginulega in odvedenega člana – odbornika Ocvirka in Štruklja (Vzeti talce za njihovo vrnitev?)

Rožnodolčan.

Pritožbe zaradi razmer v postojanki Legije smrti v Stopičah, 21. 9. 1942 (pag. 1832–1834)[322]

P r i t o ž b e

zoper stanje v taborišču in postopanje v njem.

A.- Moralno življenje:

a) pijančevanje:
Častniki so večkrat pijani.

[322] Pri paginaciji je očitno prišlo do napake, saj so pag. 1832–1834 uporabljene dvakrat. Delni prepis dokumenta je na pag. 1837–1838.

Pred kratkim neki pondeljek so bili pijani komandant tabor[išča] in skoraj polovica moštva. Pili so v cerkvi, kjer je tudi štab in skladišče. Tisto noč je tudi prišlo, da je v Brusnicah večja skupina partizanov. Kaj bi bilo, če bi isti napadli naše taborišče?
Milan [Milan Kranjc] sicer ni velikokrat pijan, Svarun [Marjan Pavlič] redno kakor tudi Cigo [Drago Tomažič].
Svarun in pok[ojni] Gorazd sta nekoč pila pozno v noč. Ko sta bila že močno pod vplivom alkohola, sta razbijala steklenice ter delala tak hrup, da straže radi hrupa niso mogle ničesar slišati in nadzorovati bližine.
Naši oddelki, ki stražijo pot v Novo mesto pri Malenšku ali pri Žagarju v Stopičah, pijejo in so bili že večkrat v netreznem stanju, tako tudi 12. 9. 1942.
Posledice pijančevanja:
Častniki ne izpolnjujejo svojih dolžnosti tako, kakor bi to bilo potrebno v izrednih razmerah.
V pijanosti delajo neumnosti in zafrkavajo fante ter jih žalijo z raznimi izrazi kakor npr.: družba sv. Jurija, Marijina družba.
Častnik Cigo je neko noč kuratovega namestnika tako močno žalil v bližini fantov, ki so žaljivke slišali, da se je radi Cigovega nastopa drugi dan Milan opravičil g. kuratovemu namestniku.

b) ženske:
Na splošno je znano, da v tem pogledu vsi častniki brez izjeme stremijo za ženskami. Vpričo fantov izjavljajo: »Ženska je neobhodno potrebna, imeti jo moram vsak drugi dan.« Častnik Svarun je razlagal vojakom, da je škodljivo za moškega, če živi brez ženske.
Kar se žensk tiče, Milan kar divja za njimi. Ne more razumeti, kako da nekatera ne čuti potreb kakor on.
Govori se, da v tabor prihaja več »kurirk« iz Šmihela, ki dejansko niso kurirke. Taboriščniki se radi prihajanja žensk v taborišče škandalizirajo.
Cigo pošilja pisma raznim dekletom moralno dvomljive vrednosti iz okolice taborišča, da pridejo v bližino taborišča.
Svarun je imel v Šmarjeti prosto po noči, da si je lahko poiskal dekle, drug večer pa zopet drugi. Kuratu so očitali, da so duhovniki ravno taki, le da se potvarjajo in prikrivajo.

c) splošno:
Na pohodu so naši fantje kradli kakor partizani in še hujše. Komandant Milan je napodil fante iz gostilne, ko so hoteli plačati zapitek.
Pri pohodu na Mokronog preko Kronovega in Šmarjete je bilo izdano naročilo, da je treba pobrati vsa kolesa, tako da so jemali kar na splošno tudi protipartizanom.
Na tem pohodu so pobrali vse moške (partizane in protipartizane). Morali so nositi nahrbtnike. Med temi so bili tudi starejši ljudje, ki so bili lačni, a so morali nositi do Mokronoga in celo do Št. Ruperta.

V Št. Rupertu je komandant hotel, da bi se vojaki kopali sredi vasi, kar se na posredovanje in ugovarjanje kurata ni zgodilo. Končno so se kopali izven vasi. Milan je zasmehoval one, ki se niso hoteli sleči do golega.

B. Versko življenje:

Čeprav je v taborišču ogromna večina, skoro sami praktični katoličani – kar se fantov tiče – vendar se tega dejstva ne vpošteva. Tudi se ne vpošteva, da so glavno težo organizacije nosili in še nosijo podeželski gg. duhovniki, ki so zastavili ves svoj vpliv pri poedincih in starših.

Častniki zasmehujejo pravilno versko prepričanje fantov. Na pohodu so bili dve nedelji brez sv. maše, ki bi se bila lahko vršila, ako bi bil to dovolil komandant. Na kuratovo vprašanje, če bo maša, se je Milan norčeval iz kurata.

Za prvi petek se je kurat moral skregati, da je dobil priliko za spovedovanje. Na prvi petek je bilo samo sv. obhajilo, ne pa sv. maša, čeprav bi bila lahko tudi ta.

Pri sv. mašah se ne pridiguje in tudi ni kateheze, čeprav bi jo mogel imeti kurat po veljavnih biv[ših] jug[oslovanskih] voj[aških] zakonih.

C. Vojaško sodišče

Izvrševanje sodne oblasti je prepuščeno Jankotu [Janko Debeljak], ki za to ni primerna oseba.

Ko ujamejo partizane, je prva beseda, da jih je treba pobiti. Če pa ugotove, da so med njimi Sokoli, te pridrže, čeprav nosijo najmanj toliko krivde kakor ostali, med tem ko druge usmrte. Komandant je celo sprejel v bitki ujetega partizana za slugo v svoj štab, kjer ima sedaj veliko besedo. Prišel je za posilnega, ker je bil Sokol. Če pride kdo od ostalih protipartizanskih fantov po opravkih v štab, ga ta »spreobrnjeni« partizan, nahruli.

Moralno je skrajno neugodno in kvarno vplivalo na fante, da so dva pred usmrtitvijo mučili. Najprej so ju pretepli z bikovko (Janko), potem slekli, privezali na kol in pekli na ražnju, da bi prišli do priznanja. Oba sta tulila od bolečin in prosila usmiljenja. Mučili so ju v glavnem Janko, dalje Milan, Cigo in pok[ojni] Gorazd [verjetno Anton Pipan].

Dalje gre tudi za slučaj z dne 2. 9. 1942 glede onega, ki je bil ustreljen v nogo.

Č. Postopanje s prebivalstvom in moštvom:

a) nasilna pobiranja: Rekvizicije so eno izmed najbolj žalostnih poglavij. Na nje pošiljajo fante, ki niso zreli ne umerjeni. Sledi divjanje in ropanje, ki je nevredno vojaka. Že še širijo glasovi o tem postopanju po okolici, kar gre na škodo našemu ugledu. Častniki so še slabši od vojakov, ker ropajo zase vse najboljše. Pri takih dejanjih pride tudi do nevšečnih nastopov, kakor klofutanje vojakov in podobno.

b) v noči od 29. na 30. 8. 1942 je pijan častnik popolnoma po nedolžnem pretepal stražarja. Za kazen ga je vlekel v bunker, kjer je moral spati.

Prosim, da izvršite potrebne poizvedbe, ozir. preiskavo, napravite red ter zagotovite popolno spoštovanje verskega prepričanja fantov in jim omogočite izvrševanje njihovih verskih dolžnosti, da se vse skupaj ne izmaliči in da ne pride do razsula taborišča samega.

Lj[ubljana], 21. 9. 1942

Pritožba enote Legije smrti v Stopičah zaradi nevzdržnih razmer, 12. 7. 1943 (pag. 1834)[323]

NARODNEMU VODSTVU V LJUBLJANI.

Podpisani vodniki, desetarji in vojaki »Legije smrti« v Stopičah se obračamo na narodno vodstvo, kot najvišjo instanco, s prošnjo, naj uredi nevzdržne razmere v »Legiji« v novomeškem okraju.

Že meseca avgusta lanskega leta smo se obrnili na krajevno vodstvo v Novem mestu. Razložili smo, kakšen je položaj v naših oddelkih in kam nas bo pripeljalo početje Jankota Debeljaka in njegovih. Krajevno vodstvo v Novem mestu pa ni nič storilo, da bi se položaj izboljšal; nasprotno, podpiralo je Debeljaka in mu celo pomagalo, da se je obdržal na svojem položaju.

Lansko jesen so kot Debeljakov odgovor sledili umori naših ljudi. Znan je primer akademika Janeza Jelena, bratov Žunič[324] [Ivan in Martin Žunič] itd. Koliko naših fantov je padlo iz »partizanskih« zased ve samo Bog. Partizanski dokument o zaslišanju kapetana Vasiljevića [Dobrivoje Vasiljević] z druge strani osvetljuje takratno Debeljakovo »delovanje«.- Istočasno je bila na smrt obsojena cela vrsta naših fantov, največ iz suhorske posadke.

Poraz na Suhorju[325] je imel med drugimi posledicami tudi to, da se je v tem oziru položaj v »Legiji« začasno izboljšal. Tako je o Veliki noči v Malenškovi gostilni v Črmošnjicah komandir Slanc [Radovan Slanc] hotel streljati na domačega bogoslovca Ivana ter pri tem vpil, da je »vse farje treba pobiti«. Tudi Debeljak je znova začel s smrtnimi obsodbami. Tako so bili obsojeni legionarji: Brulc, Marinčič, Černigoj [Mladen Černigoj]; kaplan Urbanč[326] [Janez Urbanč] in brata Stanko in Pavle Drab. Isto usodo je v Debeljakovih očeh zaslužil tudi semiški kurat Mavec [Jakob Mavec].

---

323 Napaka pri paginaciji – s pag. 1834 sta označena dva dokumenta. Prepis dokumenta (UDV) je na pag. 1837.

324 V resnici stric in nečak. (Sistory.si; Ferenc, T., Dies Irae.)

325 V noči na 27. 11. 1942 so sedež 3. bataljona legije v Suhorju pri Metliki napadli 5. slovenska narodnoosvobodilna udarna brigada »Ivan Cankar«, 13. hrvaška brigada in Vzhodnodolenjski odred. Partizanske enote so ubile 16 in ujele 91 legionarjev ter aretirale več prebivalcev Suhorja. Ujetniki so bili odpeljani v Popoviče pod Gorjanci, kjer so po opravljenem zaslišanju na smrt obsodili in usmrtili osem ljudi, med katerimi je bil tudi poveljnik prvega bataljona Dobrivoje Vasiljević - Iztok. (Nova Slovenska zaveza.)

326 Janez Urbanč, kaplan. Med drugo svetovno vojno je deloval v Stopičah pri Novem mestu in bil eden izmed ustanoviteljev Štajerskega bataljona. Po vojni se je umaknil v zbirno taborišče v Monigu, od koder je odšel v Argentino. (Nova Slovenska zaveza.)

Istočasno se je Debeljak na Grabnu v Krautovem gradu pogajal s partizani. Govori se, da je pomagal tudi pri italijansko - partizanskih pogajanjih v Vavti vasi.
Novomeško vodstvo je bilo o nekaterih teh podvigih obveščeno. Počasi pa smo začeli izgubljati zaupanje vanj, ker je vse, kar je izvedelo sporočilo Debeljaku, ali neposredno ali posredno po Slancu. Videli smo pa tudi, kako isto vodstvo vneto pomaga pri organiziranju tretje skupine v Novem mestu, saj smo opazovali skoraj dnevne sestanke dr. Kalana [Zdravko Kalan] in g. Pavliča [Jože Pavlič] z liberalnim eksponentom te skupine, bivšim oficirjem Notom [Stanko Not].
Kakor drugod, je tudi naše oddelke v juniju zajela silovita propaganda za »ilegalo«. Vodil jo je Debeljak in njegovi zaupniki – obenem tudi vohuni – po edinicah. Zadnje dni agitira pred vsem s tem, da je za ilegalce tudi general Gambara [Gastone Gambara], ki jim je nekje na Dolenjskem obljubil celo lasten teritorij. Agitacijo ilegalcev smo odločno odklonili, ker se upravičeno bojimo italijanskih represalij nasproti našim družinam, če bi kaj takega storili. Prav tako pa se bojimo tudi represalij nasproti Protikomunističnim oddelkom[327].
Zato smo preteklo soboto, dne 10. t. m. razorožili Jankotovega zaupnika, vohuna Janeza Žargija, ki je hotel fante spraviti v hosto, češ, da so Angleži že zasedli Sicilijo, da so že čisto blizu, in da je še zadnji čas, da gremo. Iz preteklosti tega človeka, je n. pr. znano to, da je bil poslan v Semič nadzirat kurata Mavca. Dalje, da je tam podkupil mitraljezce, da ne bodo streljali, če pridejo partizani in podobne reči. Ker se je tam opekel, je bil nato poslan v Stopiče delat zgago.
V soboto zvečer je prišel stvar poravnavat Debeljak z nekim italijanskim colonelom iz Novega mesta.
Ne vemo, kako se bodo dogodki razvijali. Čutimo pa, da smo vsi potrebni zaslombe v Ljubljani in pomoči. Prosimo torej narodno vodstvo, da v dogodke odločno poseže in razmere v »Legiji« uredi. Če se to ne bo zgodilo, bomo stvar prisiljeni urediti sami – kot vojaki.

Stopiče, dne 12. 7. 1943

Pismo Karla Novaka o protikomunističnem boju na Gorjancih, 13. 12. 1942 (pag. 1835)

Gorjanci 13. 12. 1942

Dragi gospod Medved [verjetno Miloš Stare]

Na Vaš dopis od 11. 12. Vam sporočam:
1.)
Potrebno je delovati v smislu fuzije S. Z. in N. S. na Primorskem. To bi bilo najboljše rešenje. Moje stališče napram Nar[odnemu] svetu je odvisno od stališča, ki ga ta zavzema napram moji funkciji. Niti S. Z. niti N. S. nista ozakonjena od strani vlade, pač pa je edini dosedanji legalni forum: Komanda za Slovenijo, v katere

[327] V prepisu je pripisano: *MVAC.*

štabu trojka M. L. Š. vrši politično funkcijo. Ker v tej funkciji razpolagate z aparatom S. Z. je popolnoma naravno, da boste v času potrebe računali predvsem s S. Z. Če se bo N. S. podredil komandi, mu lahko v okviru celote dodelite vlogo, katero bo zmogel, a po Vašem prevdarku. Seveda bi bilo bolj preprosto, če bi polit[ična] trojka komande imela samo eno enotno polit[ično] organizacijo, a kaj hočete, če se ljudje niti danes še ne morejo sporazumeti. Odgovornost pada vsekakor na one, ki odklanjajo dober sporazum.
Skušajte še nadalje delovati v smislu ustvaritve popolne enotnosti, ker vam bo končno delo v mnogem olajšano. Če pa to nikakor ne gre, potem kot polit[ični] organ komande delajte s S. Z. in N. S., če se ta poslednji podredi štabu naše komande. Vsekakor pa bo uprava Slovenije v času prevrata absolutno centralizirana, brez obzira na morebitne poznejše spremembe. Kajti sicer bi moral že sedaj tudi za Primorsko obstojati poseben štab, česar pa ni in verjetno tudi ne bo, ker za to je potrebno iti v Meko po navodila in pooblastila.
2.)
Če je resnično tako poročilo izšlo iz vrst Zdr. S., bo treba od vodstva istih dobiti potrebna pojasnila, potem se bodo pa izvaljale konsekvence. S svoje strani bom skušal poslati popravke na merodajno mesto.
3.)
Stališče vojnega ministra in moje glede vaških straž in sodelovanja je naslednje:
Imamo dva sovražnika, ki sta se javno postavila proti državi in njenim legalnim predstavnikom. Najprej treba odstraniti enega in ko bo čas, drugega. Borba z zunanjim sovražnikom se ne more voditi od strani samega izoliranega sl[ovenskega] naroda. Za to borbo se je treba samo pripraviti in jo pričeti šele na znak od zunaj od merodajnih. Pač pa je treba ta čas opraviti borbo z notranjim sovražnikom, partizani, ki so to borbo sami pričeli in so kot taki tudi napadalci. Borba proti komunistom je postala nujna, ker je njih delovanje pretilo, da uniči ves sl[ovenski] narod. Sodelovanje z Lahi pa ne gre za njihovo reševanje, pač pa je to le taktična poteza, da se pride do orožja in ničesar več. Če se tudi Lahi bore proti komunistom, je to njihova stvar. Za nas je imperativ naša borba. Mi ne iščemo in ne rabimo Laške pomoči v tej borbi, rabimo le orožje in municijo. Če nam ga dajo za naše potrebe, ga vendar ne bomo odklanjali, ampak nasprotno, forsirati jih je treba, da ga dajo čim več.
4.)
O novomeški ovadbi še ne morem dati končne sodbe. Vem le, da je povzročila skoro razpad legije smrti. Pri Lahih smo še vedno popolnoma zabremzani in pod strogo kontrolo.
5.) Končno po dolgem času spet en uspeh, ki utegne popraviti vtis ovadbe in zadnjih dogodkov. V vasi Mihovo pri št. Jerneju smo s 130 možmi razbili 3. bataljon Cankarjeve brigade (150 mož), pri katerem se je nahajal na obisku tudi poveljnik brigade Urban Velikonja. Vas je zasedena, padlo je 17 partizanov, 3 so zajeti, a vse

ostalo se je razbežalo. Zajeta je vsa komora s pripravljeno večerjo, ter nekaj živine, katero smo vrnili lastnikom. Naše izgube: 2 mrtva in dva lahko ranjena. Ranjen je tudi moj spremljevalec, zadnji Srbin v oddelku. To lahko porabite za propagando.

Iskrene pozdrave
Leskovar [Karel Novak] s. r.

Razglas enote Legije smrti v Stopičah proti razkroju enote, nedatirano (pag. 1835)[328]

P r o g l a s
vseh vodnikov, desetarjev in večine vojakov »Legije smrti« v Stopičah.

Ali se še spominjate, kako je bilo lansko leto? Komunistični zločinci, partizani, so ropali po naših domovih in požigali. Morili so naše može in žene. Zaradi njihovih zločinskih ovaduhov so bili naši najboljši možje in fantje odvedeni v smrt; pred puške ali pa v počasno umiranje po internaciji ali v zaporih.
Kot en mož smo tedaj vstopili v »Legijo smrti«. Eno leto je že poteklo, a naša volja je še danes ista, kot oni dan, ko smo šli v »Legijo«: boj proti brezbožnemu in protinarodnemu komunizmu, za Boga in našo slovensko d o m o v i n o.
A že od prvih početkov nismo bili vsi istih misli. Nekateri so se od nas kmalu ločili; odšli so v »ilegalo«, češ da se v »Legiji« ne morejo boriti proti partizanom, kakor bi bilo prav in bi tudi sami želeli. Danes poznamo njihove namene. Danes vemo, da so se zadnje mesece pogajali za zvezo s partizani tudi njihovi politični zavetniki v Ljubljani in v Novem mestu. Samo zato, ker so jih partizani odklonili, do zveze ni prišlo. Pa še pri nas, v »Legiji« bi radi delali zgago.
Ugotavljamo, da je bila v Semiču naša četa disciplinirana, elitna. Tukaj pa vidimo, kako se razkraja in stoji pred razpadom. V njej je nezadovoljstvo in nepokorščina. Tatvina različne vojaške opreme je na dnevnem redu. Krade se tudi zasebna lastnina vojakov in celo municija ter orožje. (Štiri puške iz magazina so izginile v štabu). Od drugod je bil med nas poslan zli duh, ki nas razdvaja in s tem slabi. Poznamo ga že od početka in gledali smo na vsak njegov korak. Ker nočemo, da bi se še enkrat ponovili dogodki lanskega leta, smo primorani preprečiti njegovo početje in ga izročamo vam, vojski, v obsodbo. Njegovo vohunsko delo se je začelo v Semiču, pa mu je tam izpodletelo. Prišel je nato srečo pokušati k nam in posrečilo se mu je, da je na svoje limance ujel nekaj nepoučenih vojakov, ki so pričeli po njegovem naročilu že orožje in municijo izmikati za ilegalce. Kar nam s svojim orožjem niso mogli, nam hočejo pobiti z našim – partizani in tisti, ki se z njimi družijo ter jim tako pomagajo.
Vse to je delal in med nami vohunil brez naše vednosti vojak Žargi Janez. Kaj vohun, razdiralec discipline, povzročitelj nezadovoljstva in tat v vojski zasluži?

---

[328] Napaka pri paginaciji – s pag. 1835 sta označena dva dokumenta. Prepis dokumenta (UDV) je na pag. 1838.

Smrt !
Ker pa je naša naloga reševati nam kri, mu podarimo življenje. Pač pa mora takoj izginiti iz čete in v teku 24 ur tudi iz bloka. Če je še kdo med vami, ki hoče misliti kot Žargi, pa naj bo to navaden vojak, desetar, vodnik ali kdorkoli, naj gre takoj za njim. Tu hočemo red, zaupanje in poštenje. Naša četa bo tako spet čista.
Vojaki! Pokažite tudi za naprej, da znate biti disciplinirani, hrabri borci! Če boste vi to pokazali, se bo tudi vaše starešinstvo moralo pobrigati za vas! Vaše stvari ne bodo več izginjale v hosto! Ne boste ostali bosi, raztrgani in brez municije.

Podpis:

Prepisi dokumentov (pag. 1836–1838), objavljenih na drugih mestih v tej knjigi

PROSTOVOLJNA PROTIKOMUNISTIČNA MILICA (VAŠKE STRAŽE) (pag. 1839–2185)[329]

GRADIVO IZ LETA 1942 (pag. 1839–2011)[330]

Poročilo o oborožitvi vaških straž in potrebah po častnikih, nedatirano (pag. 1839–1841)[331]

Poročilo o oborožitvi civilnega ljudstva**.**

Dne 1. 9. se je izvršila oborožitev domačinov v Dobrepoljski občini.[332] Ta dan so it[alijani] razdelili med ljudi 130 pušk s 13.000 naboji. Oborožitev je izvedel general Orlando [Tadeo Orlando]. Fantje so takoj organizirali posadke po vaseh, stražarsko in patruljno službo. Takoj prvi dan so šli v Struge ter tam napravili preiskave po partizanskih hišah. Kako nujna je bila oborožitev se je kmalu pokazalo, ko so partizani po odhodu Italjanov že začeli prihajati nazaj v dobrepoljsko dolino z namenom, da bi zopet vpostavili svojo oblast. V petek 4. 9. zvečer so s treh strani napadli vas Zagorico. Napad pa je bil odbit. Fantje so na svojih pohodih po gozdovih ujeli že več prav zanimivih partizanov, o čemer pričajo zapisniki o njih zaslišanju. Pričakovati je, da bodo skušali partizani v kratkem močno pritisniti na dolino, da si bodo tako zavarovali Suho krajino in Kočevske gozdove. Zato je eno najvažnejših vprašanj strokovno vodstvo. Nujno je potreben vsaj en oficir, da bo oddelek, ki se je povečal med tem že na 150 mož, formiral in vodil akcije. Morda bi bil za to delo sposoben podporočnik Nadrah Jože, ki se nahaja v samostanu v Stični in je pripravljen prevzeti tako delo.
V Velikih Laščah je do sedaj oboroženih ca 35 domačinov. Oborožitev vrši krajevni italjanski komandant sam. Kadar fantje razorože kakega partizana, dobi orožje nov domačin. Fantje so zelo delavni, vendar pa je ista težava kot v Dobrepolju, ker ni strokovnega vodstva.
Na Blokah je razdeljenih 45 pušk, tako da pride na vas ca 5 pušk.
V Loškem potoku, kjer so se domačini skoraj v celoti javili za oborožite[v], je vsega samo osem pušk, s katerimi drže straže na važnih mestih. Tu[333] komandant sam zahteva veliko orožja, slovenskega oficirja in mitraljezov, ker prizna da s svojimi vojaki ne bo nikoli očistil gozdov, i ki so poznani samo domačinom. Kako nevarni

329 SI AS 1931, RSNZ SRS, Ostanki meščanskih strank, ZA 600–20, Arhiv dr. Šmajda, šk. 930 (pag. 1839–2185).
330 Nedatirano gradivo, ki sicer upošteva paginacijo, ki jo je dodelila UDV, ni nujno odloženo glede na leto nastanka.
331 Prepis dokumenta (UDV) je na pag. 2664–2665.
332 V prepisu je pripisano: *MVAC*. Pripis se ponavlja.
333 V prepisu je pripisano: *IT[ALIJANSKI]*.

so še partizani, je pokazal slučaj v Starem trgu, ko so partizani, kakih 200–300 kljub italjanski posadki napravili tak pokolj. Ker se[334] vojaštvo odstranjuje iz pokrajine, bodo partizani postali zopet udarni in bodo skušali do zime restavrirati svoje sile. To pa bo mogla preprečiti samo domača vojska, če bo pod dobrim vodstvom domačih oficirjev. Ljudstvo na deželi namreč nikakor ni več pri volji še enkrat doživeti osvobojenje od strani partizanov in bo samo neusmiljeno zatrlo vsak tak poskus, kar dokazujejo že ponovni slučaji, ko so celo neoboroženi kmetje napadli partizane in jih izročili italjanskim oblastem. Ko sem v spremstvu 6 oboroženih fantov iz Velikih Lašč potoval s kolesom na Bloke in v Loški potok sem se moral najbolj čuvati takih napadov s strani kmetov domačinov. Zato smo morali sporočati v vasi, da nismo partizani, ker bi sicer kmetje na nas streljali. Kmetje iz Studenca na Blokah so hiteli sporočit v Novo vas[335] posadki, da so tam mimo šli partizani in da so odpeljali s seboj nekega bogoslovca, ki ga bodo gotovo ubili. Sreča za nas je bila samo v tem, da so se Italjani prepočasi pripravljali na napad in smo mi med tem že odšli iz njihovega rajona. V vasi Gora smo povzročili silen preplah med ženskami in otroci – možkih namreč ni nič doma – in smo s težavo dopovedali ljudem, da nismo partizani. Šele posredovanje župnika je pomagalo, nakar se je strah spremenil v veli[ko] veselje. Podobne slučaje smo doživeli na tej poti večkrat. Tujec se mora v teh krajih bolj paziti pred domačini kot pred partizani, ker se mu kaj hitro lahko zgodi, da ga bodo kmetje zgrabili in odpeljali na komando. Zaman bi bilo zato danes kmeta pri tem ovirati, ker ne vidi v tem delu nikakega strankarskega boja ampak se bori zgolj za svoje življenje in imetje, ki so mu ga partizani tako ogrožali. Vsakega »škrica«, ki bi jim prišel govoriti o strpnosti in zmernosti bi napodili s primernimi obkladki. Zaupa samo tistemu še, ki mu pri tej samoobrambi pomaga, ga vodi, da bo čim preje očiščevalno delo dokončano. Zato je popolnoma brezpomembno pisanje v 3. točki članka »Ali smo še ljudje«, ki ga je priobčila »Svoboda ali smrt«. Tisti namreč, ki jih tolikokrat slišimo junačiti, kako bo treba vse partizane pobiti ne bodo naredili nič, kakor dosedanja izkušnja kaže. Kmet pa nastopa samo tedaj, kadar se čuti ogroženega. Naši kmetje niso sadisti, nimajo v sebi morilskih teženj, hočejo samo mir in varnost življenja in imetja. Čeprav za partizanske osvobodilne akcije niso bili nikdar navdušeni, so vendar potrpeli, ker niso marali prelivanja krvi in bratomorov, čeprav so partizani to v veliki meri delali, in ker so upali, da se ta boj ne bo stopnjeval do take višine ter da se bo kljub partizanskim ciljem našel nek modus vivendi. Ker pa je sila prekipela do vrha, je morala nastopiti reakcija, o kateri so partizani itak veliko govorili. Vsakogar, ki ga kmetje zalotijo v gozdovih, smatrajo za napadalca na njih življenje in imovino, in so neizprosno odločeni tirati ga v roke oblasti, čeprav je ta okupatorska. Vsa krivda za tako početje je na strani tistih, ki v pravem času niso znali odločno odkloniti Osvobodilne fronte in svojim sinovom, presitim in željnim

[334] V prepisu je pripisano: *IT[ALIJANSKO]*.
[335] V prepisu je pripisano: *ITAL[IJANSKI]*.

avantur niso znali na primeren način dopovedati, da naše ljudstvo ni kakor morski zajček na katerem se lahko delajo poskusi za socijalne reforme. Gospodom, ki sanjarijo o »cvetu slovenskega naroda«, o »najboljših sinovih« itd je treba iti najpreje na deželo, kjer naj si pogledajo velikanska pogorišča, razbite družine, lakoto in strah pred grozečo zimo, pa bodo kmalu razumeli, da nobeden, kdor je še do danes vztrajal v gozdovih pri partizanskih odredih ne zasluži prizanašanja. Spoznanje in spreobrnenje je treba namreč dokazati in to le na ta način, da se spreobrnjenci ali vrnejo ali pridružijo boju proti partizanstvu. Kdor pa vztraja, dokazuje sam, da njegovi zagovorniki ne govore resnice. Ali vsi ti gospodje ne vedo, da bo slovenski kmet, čim bo svoboden, klical na odgovor vse, ki so direktno ali indirektno sodelovali pri narodni katastrofi, da slovenskega kmeta mika, da bi napravil pohod na Ljubljano, ki je v prvi vrsti kriva vsega gorja in temeljito pretresel neumne butice slovenskih »izobražencev«. Slovenski kmet danes odreka pravico voditi narodno politiko in govoriti o strankarstvu vsem ki so oboje to nesramno zlorabili, samo zato, da bi se mogli udobno usesti v voditeljske stolčke, in jim bo to odrekal tako dolgo, dokler ne bodo dokazali, da jim gre v prvi vrsti za narodovo ne klikarsko korist. Zato bi bilo prav, da tudi »Svoboda ali smrt« prisluhne čutenju naroda, ne pa posluša tiste, ki bi radi oprali vsake krivde svoje scrklane sinčke, ali jih vsaj rešili pred kaznijo, ki so jo zaslužili. Jedro in glavni del slov[enske] vojske tvorijo naši kmečki fantje, ki se bodo vedno borili v prvih vrstah in neustrašeno, ne pa tistih nekaj »najboljših sinov«, zato naj bo tudi pisanje glasila[336] v skladu s tem dejstvom. Da pa ne bo čiščenje dežele prekoračilo skrajnih meja, zato je treba oboroženim kmetom dobrega strokovnega vodstva. Čimpreje je treba posameznim oddelkom[337] oficirjev, ali vsaj sposobnih podoficirjev.

Dnevna obveščevalna poročila oddelkov vaških straž v Begunjah pri Cerknici, Dobcu in Bezuljaku, oktober 1942 (pag. 1842–1846)[338]

Poročila[339]

Št. 1. – 1. 8. 1942

Patrola v Dobec je ugotovila na dveh mestih partizansko stražo po dve osebi. Nočna zaseda 15 fantov na Kožljeku je vjela Švigelj Franceta iz Kožljeka-3. Pet partizanov je pri tem ušlo. V Begunjah in Bezuljaku nič novega.

Št. 2. – 2. 8. 1942

Naš oddelek 12 fantov je 500 m od Begunj naletel na večjo skupino partizanov. Po nekaj naših strelih se je skupina razbežala, nekaj proti Bezuljaku, nekaj v smeri proti Cerknici.

---

336 V prepisu je pripisano: *S. ali S.* [Svoboda ali smrt].
337 V prepisu je pripisano: *MVAC.*
338 Prepis dokumenta (UDV) je na pag. 2662–2664.
339 V prepisu je pripisano: *MVAC BEGUNJE.*

V Topol je prišlo okoli 11h 9 partizanov (2 poveljnika in 2 ženski) kjer so do 2h razgrajali ter zahtevali Cimpermana Franceta, nakar so odšli.

Št. 3. – 3. 8. 1942.
V Begunjah noč mirna. Naša patrola 9 fantov je napravila v Topolu zasedo. Partizani so napadli našega izvidnika Cimperman Franceta in ga lažje ranili v vrat. Izstrelili so 30 izstrelkov in ranili enega partizana. Naša patrola je podnevi preiskovala teren v Topolu in našla eno partizansko puško.
V Dobcu so partizani sinoči ukradli enega vola Nared Antonu št. 15.

Št. 4. – 4. 8. 1942
Zaseda 14 fantov v Dobcu je ujela partizana Slabe Franceta iz Rakeka, enega[340] pa ubila z bombo. Trije so zbežali. En naš je pri boju zlomil puško, dve pa smo zaplenili in 360 nabojev.
V Bezuljaku so trije partizani hoteli vdreti v hišo Turšič Antona (46), pa jih je naša straža[341] pregnala.
Ob 8h zjutraj je šla patrola 12 fantov proti Topolu in Slivnici. Opazila je v gozdu dve partizanki. Ena je zbežala in bila na begu ubita, drugo pa je patrola živo prijela. Bili sta Primožič Marija in Primožič Zofka iz Selščeka.
Ob 6h zvečer se je javil naši patroli partizanski vodja akademik Švigelj Lado Kožljek 3.
Ubiti partizan v Dobu je bil Jože Gliha iz Žužemberka 46. Pokopali smo ga v Bezuljaku ob 4h popoldne.

Št. 5 – 5. 8. 1942
V Begunjah mirna noč. Po vseh vaseh straže. Nič novega. Dobili puškomitraljez.

Št. 6 – 6. 8. 1942
Po vseh vaseh noč mirna. Sinoči se je javil partizan Meden Karol iz Begunj 36 in se nahaja pri naši straži.

Št. 7 – 7. 8. 1942
Mirna noč po vseh vaseh. Naša patrola je napravila v Otonici zasedo, pa do večera ni nič dočakala.
Na naši komandi so se prostovoljno javili:
Škulj Jože, Begunje 3.
Urh Stane, " 35 in brata
Rožanc Anton in Franc iz Begunj. Vsi se nahajajo tukaj v zaporu, dokler jih ne odpeljejo v Cerknico.

Št. 8 – 8. 8. 1942
Noč mirna. Sinoči se je javil naši patroli v Bezuljaku partizan Pimauer Franc od Sv. Vida 9.

340 V prepisu je pripisano: *Gliha Jože.*
341 V prepisu je pripisano: *MVAC – Bezuljak.*

Naša patrola 14 mož je na podlagi informacij partizana Pimauerja ob 11h uri dopoldne odšla v smeri proti partizanskemu lagerju v Mingah in ga obkolila. Kakor hitro so nas partizani začutili so zbežali iz lagerja.
V šotorih so našli samo še 2 puški in eno partizansko kapo, kar se nahaja tukaj.

Št. 9. – 9. 8. 1942.
Noč mirna. Nič novega.

Št. 10. – 10. 8. 1942.
Po vseh vaseh mirna noč. Nič novega.

Št. 11. – 11. 8. 1942.
Noč mirna. Straža v Bezuljaku je ponoči opazila ogenj v gozdu med Bukovnikom in Špiljami (v Pretržju), ki so ga najbrž kurili partizani.

Št. 12. – 12. 8. 1942.
Po vseh vaseh je bila mirna noč. Nič novega.

Št. 13. – 13. 8. 1942.
V Begunjah noč mirna. Patrola v Topolu je okrog 9 1/2h naletela na približno 12–15 partizanov, ki so skušali priti v Topol. Patrola je streljala, ker je bila noč temna, so ušli. Sestreljenih je bilo 30 nabojev.

Št. 14. – 14. 8. 1942.
Patrola[342] iz Dobca je pri Brejnicah (izvirek ob gozdu) naletela na skupino partizanov, ki so prišli po vodo. Patrola je streljala iz razdalje 1200 m. Partizani so pobegnili v gozd. Sodček za vodo smo zaplenili. Slediti je bilo svežo kri, kar znači, da je bil nekdo od partizanov ranjen.

Št. 15. – 15. 8. 1942.
Noč mirna. V Dobcu so prišli partizani okrog 1h ponoči krast jabolka. Po nekaj strelih so zbežali.[343]

Št. 16. – 16. 8. 1942.
Včeraj je naša patrola 20 mož preiskala gozd od Topola in Brezja proti vrhu Slivnice in ni nič našla. Noč je bila mirna po vseh vaseh.

Št. 17. – 17. 8. 1942.
Noč mirna. Danes je naša patrola[344] iz Dobca šla čez Vin[ji]i vrh in ugotovila, da so partizani (15–20) spravljali žito v gozd. To je trajalo od 9h do 12h dop[oldne].

Št. 18. – 18. 8. 1942.
Noč mirna, nič novega.

342 V prepisu je pripisano: *MVAC.*
343 V prepisu je pripisano: *MVAC Dobec.*
344 V prepisu je pripisano: *MVAC.*

Št. 19. – 19. 8. 1942.
Noč mirna. Straže po vaseh niso ugotovile nič novega.

Št. 20. – 20. 8. 1942.
Danes je šlo 77 mož na pohod na glavni partizanski tabor pri Padežu. Skoraj je čudež, da so se vsi vrnili brez vsakih poškodb.
Dva partizana so ubili, ranjenih je pa bilo več, ker je bilo slišati iz gozda grozno tuljenje.
Zaplenili so:
4 odeje
1 par čevljev
1 " škornjev
2 puški
220 nabojev
cca 100 kg žita
cca 30 " moke
2 m^3 metra krompirja in druge malenkosti.
Bilo je 10 barak, ki so jih vse požgali.

Št. 21. – 21. 8. 1942.
Noč mirna. Straže niso opazile nič sumljivega. 20 fantov je šlo k Sv. Vidu po g. kaplana, da so ga spremili do Begunj.

Št. 22. – 22. 8. 1942.
Noč mirna. Nič novega.

Št. 23. – 23. 8. 1942.
Noč po vaseh mirna.

Št. 24. – 24. 8. 1942.
Nič novega. Noč mirna po vseh vaseh.

Št. 25. – Od 25.–30. 8. 1942.
Na splošno nič novega.
28. 8. Se je javil Mrak Anton iz Begunj s puško in 30 naboji.

Št. 26. – 31. 8. 1942.
Zaseda (10. mož) je opazila med 2h–3h 15 partizanov, ki so se najbrž selili iz Ming v Slivnico in proti Otavam. Sestrelili so 26 nabojev. Partizani so zbežali.

Št. 27. – 31. 8. 1942.
Mitraljesca Franc Plesničar in Alojzij Kranjc iz Dobca sta šla na stražo na Vin[j]i vrh, od kjer sta z daljnogledom gledala proti Padežu. Naenkrat sta se pojavila za hrbtom (7 m[etrov] razdalje) 2 partizana in zavpila »Roke kvišku« z naperjenimi puškami. Mitraljezca sta začela takoj streljati na partizana. Ta dva sta se tako ustrašila, da sta

takoj zbežala. Mitraljesca sta ugotovila, da sta bila popolnoma obkoljena (od kakih 20 partizanov). Zgodilo se je ob 4h pop[oldne].
Danes so prišle vesti, da se na Kranjčem po noči pojavljajo partizani v večjih oddelkih.

Št. 28. – 1. 9. 1942.
Noč mirna. Javil se je s puško in 90 naboji partizan Škerlj Jože, Begunje št. 18.

Št. 29. – 2. 9. 19 42.
Danes se je okrog 11 dopoldne pojavilo pod Topolom 20 partizanov. Naša straža[345] *jih je pregnala v Slivnico. Izstrelili 90 nabojev.*

Št. 30. – 3. 9. 1942.
Noč mirna. Nič novega.

Št. 31. – 4. 9. 1942.
61 naših fantov je šlo v Rakitno k sprejemu Ecc. [ekscelence] Robottija [Mario Robotti]. Med potjo nobene zapreke.

Št. 32. – 5. 9. 1942.
Vse mirno. Nič novega.

Št. 33. – 6. 9. 1942.
Vse v redu. Naše patrole niso opazile ničesar.

Št. 34. – 7. 9. 1942.
Noč mirna. Danes je šla naša patrola 24 fantov v Slivnico. Šli so v strelce, pa niso nič našli. Nazaj grede so šli čez Otonico in Podslivnico. Med potjo so našli v grmu zakopano avstrijsko puško.

Št. 35. – 8. 9. 1942.
Noč mirna. Nič novega.

Št. 36. – 9. 9. 1942.
40 naših mož je šlo v krimsko taborišče s Črnimi srajcami od Sv. Vida. Zažgali so jim 10 barak in zaplenili precej municije. Partizani so ušli. Nazajgrede so se ustavili na Beču in se razšli z ital[ijanskimi] vojaki. Na pobudo Župenjcev so šli fantje še enkrat preiskat logor in okolico. Našli so še precej municije (3 zaboje), partizanske legitimacije, poselske knjižice, precej ženske obleke (seznam priključen). Domneva se, da so lastnice v Krim[ski] jami. Našli so tudi zapisnike izropanih stvari pri Galetu iz Bistre in Ladotu Medenu iz Begunj. Jože Kranjc se je celo spustil po vrvi v Krimsko jamo in ugotovil, da je ogromno mrličev noter. Kup trupel je 7 metrov visok. Domov so se vrnili brez vseh nezgod.

Št. 37. – 10. 9. 1942.
Spopad s partizani.

[345] V prepisu je pripisano: *MVAC Topol*.

Št. 38. – 11. 9. 1942.
Naša patrola 3 mož je naletela na partizansko patrolo, ki je streljala na našo in ranila v nogo Jožeta Medena, ki je drugi dan umrl radi velike izgube krvi.

Št. 39. – 12. 9. 1942.
Noč mirna. Proti večeru so pripeljali pok[ojnega] Jožeta Medena iz Logatca.

Št. 40. – 13. 9. 1942.
Noč mirna. Popoldne je bil pogreb pok[ojnega] Jožeta Medena, ki so se ga udeležili fantje[346] *in it[alijanski] vojaki.*

Št. 41. – 14. 9. 1942.
Noč mirna, nič novega.

Št. 42. – 15. 9. 1942.
Patrola v Bezuljaku[347] *je opazila med 2h in 4h ogenj v gozdu Bukovniku, ki so ga gotovo kurili partizani.*

Št. 43. – 16. 9. 1942.
Noč mirna. Otave, Župejno i. t. d. dobili orožje.

Št. 44. – 17. 9. 1942.
V noči med 11–12h so prišli partizani v Dobec in raztresali letake. Naš stražar jih je zagledal in zagnal bombo med nje. Bomba je eksplodirala čez par minut. Med tem pa so partizani zbežali. Naši so streljali iz več stražarskih mest. Sestrelili so 70 nabojev.

Št. 45. – 18. 9. 1942.
V noči med 10 1/2 in 11h so napadli partizani vse vasi naenkrat (Dobec, Bezuljak, Begunje, Selščck in Topol). Fantje v zasedi so jih takoj opazili in streljali nanje. Ko so videli, da so partiz[ani] v premoči, so se umaknili v hiše in iz hiše streljali nanje. Partizani so navalili z veliko premočjo na Begunje. Na vse vasi je napadalo okrog 1000 partizanov. Med njimi so bili tudi ženske in otroci. Naših fantov je bilo 100 in 2 mitraljezca. Torej 1:10. Fantje so se do zadnjega junaško borili in odbili vse napade. Napad je trajal do 5h odnosno 6 1/2 zjutraj. Partizani so zažgali 7 hiš in mnogo gospodarskih poslopij. Imeli smo 7 ranjenih, 3 ubiti (1 oborožen, - 1 ženska in 1 star oče). Partizani so imeli veliko več izgub, vendar točno se ne da ugotoviti, ker so razen 2 vse pobrali. Pri napadu v Bezuljaku je bil ranjen tudi glasoviti major Popek Alojzij. Bil je nevarno ranjen v trebuh. Zgorelo nam je 6 pušk, 2 so partizani odnesli, eno pa naši njim. Telefon je bil pretrgan za fabriko v Begunjah in pri Maletu v Cerknici (Kako je to mogoče!). Zjutraj smo zvedeli, da so nam prišli na pomoč tudi ital[ijanski] vojaki. Naša sreča, da so prišli drugače ne vemo, kako bi odbijali še druge napade.

[346] V prepisu je pripisano: *MVAC.*
[347] V prepisu je pripisano: *MVAC.*

Št. 46. – 19. 9. 1942.
Noč mirna. Patrole niso nič novega opazile. Ljudstvo zbegano.- Okrog 100 avtomobilov, vojakov in oklopnih avtov je šlo proti Sv. Vidu na lov za partizani.

Št. 47. – 20. 9. 1942.
Ljudje iz Topola se selijo v Begunje in Cerknico. Noč mirna.

Št. 48. – 21. 9. 1942.
Fantje se utrjujejo po hišah. Morala na višku.

Št. 49. – 22. 9. 1942.
Nič novega. Noč mirna.

Št. 50. – 23. 9. 1942.
Zvečer so ljudje opazili v Dobcu skupino partizanov. Prosili so za pomoč[348] *v Begunje. Šlo je okrog 30 fantov in 1 mitr[aljezec]. V Begunje so prišli ital[ijanski] vojaki. Partizani so se umaknili.*

Št. 51. – 24. 9. 1942.
Nič novega. Vse mirno.

Št. 52. – 25. 9. 1942.
Vse v redu.

Št. 53. – 25. 9. 1942.
Noč mirna. Proti večeru so pripeljali mrtvega + Toneta Turšič iz Logatca, ki je bil ranjen pri napadu 18. 9. 1942. in podlegel na tetanusu.

Št. 54. – 9. 1942.
Podnevi krožijo patrole okrog vasi, ponoči pa se utrdijo v hišah, ki so postale prave trdnjave. Sedaj se ne bojimo nikogar.- Pogreb pokojnega straž[arja] + Toneta Turšič.

Št. 55. 9. 1942.
Nič novega. Vse v redu. Ljudje mirni. Še vedno se utrjujemo.

Št. 56. – 29. 9. 1942.
Ponoči so prišli partizani v Begunje v Novi-jork[349] *k Medenu. Hodili so okrog hiše in klicali gospodarja. Ker se ni noben oglasil, so odšli.*

Št. 57. – 30. 9. 1942.
V mraku je prišlo 30 partizanov na Kožljek in zahtevalo Zalar Antona, ki je obsojen na smrt od njih. Po vsej sreči je Zalar ravno pete odnesel v Begunje. Partizani so posebno poudarjali, da so bili pri napadu v Begunjah samo partizani (sumljivo!).

348 V prepisu je pripisano: *MVAC.*

349 Hiše ob cesti v Cerknico je dr. Jože Debevec šegavo poimenoval »Novi Jork«, ker so jih večinoma zidali Američani. (Stare slike, 1959 Begunje – šolska kronika (2.))

Št. 59. – 1. 10. 1942.
Noč mirna. Ob 7 1/4h je šlo čez begunjsko žago 5 partizanov v Slivnico. Ko so naši zvedeli, je bilo prepozno.

Seznam predmetov iz krimskega partizanskega tabora, 9. 9. 1942 (pag. 1847)[350], neobjavljeno

---

Kronika dogodkov vaške straže na Brezovici pri Ljubljani, 1. 10. 1942 (pag. 1848)[351]

Od 15. 9. do 30. 9.
D N E V N I K .[352]

15. 9. 1942. Proti večeru je prišel komandant.[353] Takoj se je razdelilo orožje 37. možem.
16. 9. 1942. Uredili smo barako. Ves dan smo sprejemali novince. Število je narastlo na 50.
17. 9. 1942. Dopoldan in popoldan vežbanje z orožjem. Zvečer je odšla patrola po vrhniški železnici na Log, kjer je bila v zasedi do jutra.
18. 9. 1942. Dopoldan je odšla patrola v Vn[anje] Gorice do Ljubljanice, kjer je našla partizanski brod in ga uničila.
19. 9. 1942. Dopoldan je odšla patrola v Notr[anje] Gorice do bevškega grabna. Ustavila se je v gradu pod Plešivico. Popoldan je bilo prvo poskus[no] streljanje s puško v Radni.
20. 9. 1942. Izvršila se je aretacija Vižina Marjana [Marij Vižin] iz Dragomerja, pri katerem je patrola našla samokres napolnjen s sedmimi izstreli. Druga patrola je prijela Gregurka Franceta iz Loga. Aretiran je bil pri Potokarju na Brezovici Prebil Ciril, Prevanja Maks, Majer Albin, Pirc Alojzij, Urh Franc. Naša straža na Logu je ustrelila ponoči ob pol 12h Justina Ivana [Janez Justin].
21. 9. 1942. Odšla je patrola na Log, kjer se je spopadla s partizani. Kmalu so partizani zbežali. Naši niso imeli izgub. Skozi ves dan so se vršila zaslišanja prijetih.
22. 9. 1942. Ves dan je bila straža na Logu. Zjutraj je odšla patrola v Šmartno k Jurčku, v Kozarje k Kosancu. Pri preiskavi nismo ničesar našli. Patrola je nadaljevala pot na Vrhovce pogledat, če je Velkavrh doma. Ni ga našla. Straža na Logu je našla v nekem kupu sena puško tip STEYR s ca 60 izstrelki, avtomobilski sedež, ca 10 mernikov pšenice.
23. 9. 1942. Zasliševanje jetnikov. Zvečer smo izpustili iz zapora Singer Stankota in Japelj Jožeta. – pod gotovimi pogoji – V neki jami v Molah je našla naša patrola partizansko skladišče okrog 15 m globoko.

---

350 Prepis dokumenta (UDV) je na pag. 1981.
351 Prepis dokumenta (UDV) je na pag. 1981.
352 V prepisu je pripisano: *MVAC BREZOVICA*.
353 V prepisu je pripisano: *Boh Ivan*.

24. 9. 1942. Iz že omenjene jame smo spravili vse blago in ga spravili v šolo na Logu.
Blago: pšenica, 25 mernikov ječmena, radio, kolo, tel. žica i. t. d.
25. 9. 1942. Preselili smo se iz barake na Brezovici v Kršljanov grad na Plešivici. Posadko 20 mož smo pustili na Logu, ki pa se vsakih dva dni izmenjava.
26. 9. 1942. Utrjevanje gradu. Obsodba Vižina Marjana, Gregurka Franceta in Sodnikarja Toneta se je izvršila. Dobili smo 2 težka mitraljeza. Enega smo postavili v gradu, drugega smo dali posadki na Log. Zvedeli smo, da so se po noči od 25. do 26. preselili partizani iz Krima v Brezje ca 80 po številu. Patrola je šla v Notr[anje] Gorice.
27. 9. 1942. Dopoldan ob 9h je bila sv. maša. Popoldan se je utrjevanje gradu nadaljevalo.
28. 9. 1942. Vežbanje z orožjem. Utrjevanje gradu.
29. 9. 1942. Dopoldan vežbanje z orožjem – dograditev utrdb. Popoldan vežbe.
30. 9. 1942. Dopoldan vežbanje. Odšla je patrola s kolesi na Log, Dragomer, Brezovica, Ljubljanica, Vn[anje] Gorice, Notr[anje] Gorice, Kršljanov grad. Popoldan je odšla patrola na Kostanjevico, mimo Bevk, Zamedvedca, in nazaj. Preiskala je vse bližnje gozdiče, kjer ni našla nič posebnega. 3. patrola je šla na Log, Kurja vas, do Drenovega griča ob vrhniški železnici nazaj do Loga – Kršljanov grad. Ker pa je padel strel, je došla patrola – izvidnica – in se je kmalu vrnila, ker ni ugotovila nevarnosti.

Pripomba: Posadka na Logu stalno patruljira v Mole, v Dragomer in nazaj.

Plešivica, dne 1. 10. 1942.

Komandant:
Hudnik [Ivan Boh]

Zapis o razpoloženju prebivalstva in oboroževanju vaških straž na Brezovici pri Ljubljani, v Borovnici in Kozarjah, 17.–18. 9. 1942 (pag. 1849)[354]

Pot na Brezovico–Borovnico–Kozarje. 17. in 18. 9. 1942

Ker je bilo rečeno, da bodo do četrtka pripravljeni seznami za vaške straže sem odšel včeraj v Borovnico, da se tam na kraju samem prepričam o razpoloženju.
V vseh vaseh, katere so zastopane s fanti v seznamu, razen Sabačeva[355], so vsi vaščani proti partizanom. Sabočevo bi bilo še predhodno treba nekoliko razčistiti. Seznam, ki je predložen, je samo začasen, gotovo je, da bo število onih, ki bodo segli po orožju še zelo naraslo. Izvesti bi bilo mogoče oborožitev v kraju samem, želijo pa, da bi v najkrajšem času prišla tja manjša ali večja edinica s Sv. Joštom, ki bi v dejanju pokazala, kaj se od take vaške straže pričakuje v dejanju in disciplini. Seveda bi bilo treba preje vse potrebno urediti.

---

354 Prepis dokumenta (UDV) je na pag. 1982.
355 Zabočevo.

Želijo predvsem, da se nič več ne zavlačuje, ker živijo ljudje v nekaterih vaseh pod velikim partizanskim pritiskom.
Brezovica je oborožena in sicer je trenutno pod orožjem 50 fantov, ki so ponoči patruljirali proti Logu. Ta teden bodo še imeli vaje, nato pa bi se spustili v pohode po okoliških gozdovih, ki še vedno skrivajo partizanski štab.– Mnogo fantov je odšlo neoboroženih, ker je zmanjkalo orožja.- Partizanski dobrotniki so radi tega seveda grozno razburjeni in so nekateri železničarji in nekaj učiteljev zagrozili, da se bodo izselili, če se Bela garda ne razpusti – pač ne bo kazalo napraviti drugega! Na Dobrovi so se danes vrnili nekateri – 30–40 – od onih, ki so bili prijeti, vsi drugi so bili odpeljani. Razpoloženje proti Beli gardi je še vedno precej močno, dasi so že čutili na svoji koži dobrote osvoboditve. V najkrajšem času pa bodo sestavljeni seznami vseh, ki bi pristopili k straži oziroma naj se v ta namen vrnejo domov. V Kozarjah zaupnika nisem našel doma in sem ga dobil popoldne v bolnici, kjer sva se dogovorila o nadalnjih korakih.
Priloga: Seznam za vaško stražo na Borovnici.[356]

Poročilo o položaju vaške straže na Brezovici pri Ljubljani, 19. 9. 1942 (pag. 1850)

Taborišče Brezovica pri Ljubljani

Ljudi: 55 (c[a] polovica starih, ostali so novinci)
Orožje: 37 pušk
Municije: 2180 izstrelkov
Vsak dan smo na patroli. Do spopada s partizani še ni prišlo.
Našli smo ob Ljubljanici en mali splav in ga uničili.
V kratkem smo število povečali na 80 vojakov.
Zbiramo podatke o gotovih ljudeh iz Loga in Brezovice. Na Logu so c. 4 ljudje, ki so zelo nevarni. Z nekaterimi bomo najbrž […].
Iz zapora v Ljubljani so Italijani spustili g. Pezdir Mici iz Vn[anjih] Goric, ki ima moža Cirila v gozdu. Njegovi (Cirilovi) trije bratje so tudi med partizani.
Radi mnogih novincev je stalno vežbanje (2h dopoldan in 2h popoldan).
Domačini radi in z veseljem drže z nami zvezo.
19. 9. sem prejel 700 L. O izdatkih vodim blagajniški zapisnik, ki ga bom z rečmi vred predložil.
Prosim, da se čimpreje izpostavi zveza po kurirju s St. Joštom in s Klečem radi skupnih akcij.

Komandant Sl. barjanskega oddelka

19. 9. Brezovica *Hudnik Jovo* [Ivan Boh]

---

356 Seznam ni priložen.

Poročilo o delovanju vaških straž v okolici Ljubljane, 25. 9. 1942 (pag. 1851)

D[evica] M[arija] v Polju:
Po posebnem kurirju Vas prosim, da mi sporočite vse potrebno za našega prijatelja, ki potuje v pondeljek v B. Isti mi je tudi naročil, da niso našli Momilovića. V Veliki gori so še vedno partizani. Nujno je, da odpošljete četo najmanj 50 mož, da očisti teren. Skupina naj se javi ozir. njen poveljnik pri obč[inskem] komisarju v Ribnici.
Z željeno številko 100 ni skoro nič. Z ono drugo izredno številko za zimsko opremo tudi ne bo ničesar, ker so nastopile tehnične in nepremostljive ovire, vsaj za sedaj. Dela se še v obeh smereh.
Pri vodovodu: stalno jih je tam še vedno 25. Včeraj dne 24. 9. 1942 so imeli spopad s p[artizani] v gozdu pri Glincah. P[artizanov] je bilo cca 40, naših 16. Zaplenili so naši 1 puško, 5 ali 6 ročnih bomb ter part[izansko] voj[aško] obleko. Naši brez izgub. Vrše stalno patroliranje.
Brezovica, Log: Naši napadeni v Logu v ponedeljek. Partizani številčnejši. Po kratkem boju zbežali. Naši imajo v taborišču priprtih 7 p[artizanov]. Na Logu so naši enega tudi ustrelili ob pol 12 ponoči, ko je šel po cesti, ki jo p[artizani] največ rabijo za prehode.
Sv. Jošt: Naši so željno pričakovali vrnitve komandant[a] V [verjetno Pavle Vošnar]. Včeraj je mogel šele oditi. Operacij v tem času ni bilo. Četa je pa narasla na okoli 500 ljudi. S Skvarčo [Ivan Skvarča] niso zadovoljni, ker da ne postopa pravilno z ljudmi ter je sploh precej neroden. Morda bi se ga dalo porabiti v kakem drugem kraju.
D[evica] M[arija] v Polju so bili naši napadeni v soboto 19. 9. P[artizanov] je bilo okoli 40. P[artizani] so pred našimi zbežali in so potem dobili nekaj partizanskega orožja.
P[artizani] so imeli sestanek, kjer je govornik povdarjal, da se morajo p[artizani] sedaj potuhniti za nekaj časa, nato pa vsi vstopiti v belo gardo ali pa v četniške odrede.
Pripravlja se VS na Igu (37–40 fantov), Tomišlju (okoli 70).
Na Borovnici se pričakuje vsak čas izročitev orožja. VS bi štela 70 ljudi.

Poročilo o političnem položaju v severozahodnem delu Ljubljane, 25. 9. 1942, (pag. 1852–1855)[357]

Štev. 9
25. 9. 1942

P o r o č i l o
o stanju in razpoloženju ljudstva v severozapadnem
delu Ljubljane

Črnivec. [Vladimir Pirih]

[357] Prepis dokumenta (UDV) je na pag. 1983–1984.

Teritorij o katerem bom v naslednjem poročal vsebuje sledeče vasi:
1. Toško čelo
2. Glince
3. Dolnice
4. Čeplje in
5. Dravlje.

Stanje v teh vaseh je približno enako. Partizan gospodari z znano nasilnostjo: izsiljuje, odvaja nezanesljive neznano kam, strahuje trezne in poštene ljudi, z orožjem v roki dela »red« in pokorava ljudi, ki si danes komaj upajo še po svoje misliti. V nekaterih vaseh je stanje takšno, da sosed soseda sploh ne obiskuje, ker ga ne sme vsled takozv[anih] »posebnih« partiz[anskih] interesov.

Ljudje, brez zaščite, brez orožja, brez izdatne moralne podpore, navezani zgolj sami na sebe, tresoč se pod podlo partizansko šibo, danes, komaj, komaj še upajo na boljše čase, na silo, ki bo prišla, ki mora priti in jih rešiti neznosnega jarma.

Čudijo se, kako je mogoče, da komaj peščica ekstremistov in nekaj navdušenih zapeljancev tako kruto, brezobzirno in nekaznovano gospodari in tepta vse, kar je naš človek na svoji zemlji s trudom in znojem tekom stoletij pridobil. Najprimitivnejše moralne osnove so »gospodujočim« nepotrebne in »narodu« škodljivo zlo.

Z »delom za narod« se prav posebno, med vsemi odlikuje

T o š k o č e l o

kjer ni človeka – ne moža, žene, sina, hčere, ki ne bi bil voljan priskočiti partizanom v pomoč z vsem srcem in dušo. Cela vas je dobesedno partizanska. Ti imajo v tukajšnjih ljudeh vso oporo, pa ne samo to – ljudje sodelujejo s partizani kot najzvestejši oprode. Toško čelo predstavlja danes »glavni stan« za severozapadni del Ljubljane. Vse niti gredo iz Toškega čela. Tu se kuje usoda mnogih naših ljudi.- Posebno pozornost je obrniti na hišo št. 8 – Omejc Antonija, kjer je baje štab. Človek, ki je prisluškoval, je slišal ropot pisalnih strojev.

Nekoliko blažjo sliko nudi danes vas

D o l n i c e

Le nekaj je naših fantov tu, ki hrabro kljubujejo v večni nevarnosti partizanskemu »raju«. Zaslužijo si, da si jih zapomnimo:

1. Zavašnik Janez
2. Zibelnik Ivan
3. Tome Alojz
4. Šušteršič Franc
5. Kovač Alojz
6. Suhadolc Jožef
7. Dolničar Jožef

Več je pa partizanov: tudi ti so vredni spomina:

Kot glavni vodja in blagajnik vseh organiziranih fungira Kovač Konrad, delavec.

V agilnosti in zagrizenosti ne zaostajata Veber Valentin, ključavničar v žel[ezniški] delavnici in njegova žena.

Sledijo:

Satler Pavle, kamnosek in posestnik ter njegova mati,

Dobnikar Janez, miz[arski] pomočnik, stanujoč pri Zavašnik in
Dobnikar Mimi, njegova žena, delavka v tovarni »Stora«,
Novak Helena, delavka v »Stori«,
Brankovič Pavla in Ivanka, sestri, obe delavki istotam,
Babnik Ivana, delavka iz »Store« in njen mož,
Babnik Rudolf, posestnik in delavec,
Trnovec Janez, delavec in žena
Trnovec Frančiška, delavka,
Bizjak, delavec,
Hafner Lucija, posestnica in delavka,
Nastran Pavle, delavec in žena,
Nastran Ana, delavka pri Miklav,
Sitar Franc, čevljar[ski] pomočnik in posestnik,
Slovša Franc, posestnik in miz[arski] mojster in njegova brata
Slovša Jože in Tone, oba mizarska pomočnika pri njem,
Jernej, delavec, stanuje pri zgoraj omenjenem Babnik Rudolfu,
Babnik Andrej, kolarski pomočnik in posestnik,
Babnik Alojz, kov[aški] vajenec,
Kozamernik Leopold, zid[arski] pomočnik,
Tome Ivana, delavka, stanuje pri Suhadolc,
Krmelj Anton in njegov sin,
Krmelj Anton, posestnik,
Dolinar Valentin, delavec in posestnik ter njegov sin
Dolinar Valentin,
Smrtnik Anton, kolar[ski] pomočnik in posestnik,
Hribar Franc, kolar[ski] pomočnik in njegova žena,
Hribar Kristina, delavka v tovarni »Stora«.

V svojem predzadnjem poročilu sem na široko opisal brezno, kjer so si dolniški glavni partizani priredili brlog za prenočevanje in kjer imajo shranjen arhiv.

Poleg označenih je tu še nekaj posestnikov, ki danes partizanom sicer pritrjujejo zgolj iz strahu za svoje življenje in svojo imovino, ki bi pa v slučaju preobrata stanja z velikim veseljem priskočili vsestransko v pomoč. V splošnem pa ljudje želijo drugačnih razmer, da bi vsaj v miru delali za svoj kruh, da bi bili rešeni večne nevarnosti umora in požiga.-

V vasi
G l i n c e

se nahajajo sledeči fantje:
Kunstelj Alojz Žirovnik Anton
in Zavašnik, Alojz

Arhar Vinko in Kunstelj Alojz sta bila v ponedeljek 14. t. m. po Italijanih brez vsakega razloga odpeljana. Domneva se, da na denuncijacijo partizanov.

V vasi so sledeči partizani:
Babnik Valentin, ki deluje kot glavni vodja skupine, sicer je pa tekstilni mojster
Hafner Alojzij, kamnosek in posestnik in njegov sin
Hafner Alojzij, delavec,
Babnik Janko, dijak, sin glavnega vodje,
Babnik Julka, kmet[ska] hči,
Valjavec Ivan, hlapec pri Babnikovih,
Luskovec Anton, šofer, stanuje pri Kovač,
Kovač Angela, tov[arniška] delavka,
Valjavec Franc, žel[ezniški] vpokojenec in hčere
Kristina in Ljudmila Valjavec,
Zadnikar Anton, zid[arski] pomočnik in posestnik, je med vodilnimi člani,
Zadnikar Alojzij, cerkovnik in delavec ter žena
Zadnikar Frančiška,
Zalaznik Jožef, miz[arski] pomočnik,
Galič Alojzij, tesar[ski] pomočnik,
Bačnik Ivan, delavec iz »Store« in posestnik ter sin in hči
Bačnik Rafael in Marinka,
Bačnik Ivan, kamnosek in posestnik in sin
Bačnik Anton, miz[arski] pomočnik,
Žurbi Ivan.
V vasi je še nekaj naših fantov, ki so se iz razumljivih razlogov popolnoma abstinirali, sicer pa komaj čakajo radikalne akcije, posestniki in večina drugih ljudi je na naši strani.

Č e p l j e

Ljudje v tej vasi so vsi partizani razen treh oseb: posestnika Suhadolca in to Anton, njegova žena Marija in sestra Jožefa.

V
D r a v l j a h

je partizanstvo precej razgibano, ni pa še kompaktno organizirano. Veliko moralno zaslombo imajo predvsem v delavkah tovarne »Stora«, katerih veliko število stanuje v Dravljah. Kot glavni partizanski mecen in pokrovitelj fungira Kalčič, pek na Celovški cesti. Pri njem se vršijo komunistični sestanki in baje ima shranjenega precej propagandnega materjala.
Naša zapriseženа sta ostala v Dravljah le dva in to brata Kregarja. Je pa v vasi več naših fantov, ki se sedaj ne kažejo ne tu ne tam.
Zapriseženi naši in denuncirani po partizanih ter odpeljani v Gonnars in Treviso so bili pa sledeči: brata Smoleta, brata Ovna, Rigler France, Tome Tine, Štrukelj Miha in še lepo število drugih.-

Od partizanov pa so bili odpeljani: Šimnovec Jože, zastopnik Vzajemne zavarovalnice, desetar iz Glince Jovan Nikolaj in Vinkler, za katerih usodo ni znano (sliši se, da imajo zaprte na Toškem čelu).
Glavni izmed partizanov v Dravljah so Oven, Zibelnik, Babnik, Breceljnik [verjetno Ivan Breceljnik] in Mravlje.
Ljudje so v pretežni večini razpoloženi proti partizanom, toda – kakor drugod, se tudi v Dravljah pojavlja ista slika: skrb za glavo in dom.

./.

Ljudje v opisanih vaseh premišljujejo, kako bi se rešili partizanske more.
Rote in prosijo za vaško stražo, ki bi jih zamogla v slučaju potrebe tudi uspešno braniti. Uvidevajo, da je njihov dom, moralne in gmotne dobrine, prav vse – zapisano poginu.
Zato z ozirom na položaj v katerem se ljudje mojega sektorja dejansko nahajajo

a p e l i r a m

da se izvrši obkolitev Toškega čela, kjer je odred partizanov! Obkolitev naj izvrši vaška straža Kleče ojačena s fanti iz Ljubljane ter vaška straža iz Dobrove ojačena s fanti iz Brezovice.
Detajlni načrt operacij izvršim podpisani.-
Ker je ta sektor iz strateških ozirov važen – zavarovano ozadje in dohod proti Notranjski, in ker je čas, da preneha puškarjenje v bližini Ljubljane, ki dviga bolnim možganom fantazijo raznih »junaških borb«, je nujno potrebno, da se pristopi k realizaciji tega načrta.

Črnivec [Vladimir Pirih].[358]

Poročilo o položaju vaških straž v Begunjah pri Cerknici in okolici, 25. 9. 1942 (pag. 1856)

Prihodnji teden se bo po izjavi merodajnih izvedla oborožitev v Rakitni, pri Sv. Vidu in reorganizacija skupine na Blokah.
V Begunjah so v noči od petka na soboto partizani napadli našo vaško stražo. Ubit je en naš, dalje dva civilista, en italijanski častnik, naših 7 ranjenih. Partizani = 10 mrtvih, kakih 30 ranjenih. Partizani so zažgali nekaj hiš v Begunjah, na Selščku, Bezuljaku in v Topolu.
Priložena pritožba mi je bila izročena na najvišjem nepolitičnem mestu z željo, da se stvar uredi in pojasni. Smatram, da je sedaj najugodnejše, ko ste na terenu, da stvar sami uredite. Prosim, da me o uspehu in svojih ukrepih obvestite, da bom isto mogel sporočiti na onem mestu.
Kurir je naš stalni in zanesljiv, s katerim morate tudi osebno govoriti, ker pozna vse razmere na terenu ter se z merodajnimi oblastniki osebno razgovarja.

[358] Podpis »Črnivec« je zapisan v prepisu.

Pričakujem Vaših obratnih sporočil ter Vas najiskreneje pozdravljam.

udani:

Ljubljana dne 25. 9. 1942

Poročilo o delovanju vaških straž v Dravljah, Zapužah in Glincah, 4. 10. 1942 (pag. 1857–1858)

Številčno stanje:
1 častnik – rpp [rezervni podporočnik]
2 kaplarja
31 moštva

V torek dne 22. 9. 1942 je šla patrola, obstoječa iz 15 mož v smeri Dravlje in odtam proti Zapužam in Glincam. Predhodnica, obstoječa iz treh mož je srečala 4 partizane na kamnogoriški cesti v Dravljah. Partizani so bili oboroženi. Naša predhodnica je bila napadena s strani 4 partizanov, na kar so tudi naši začeli streljati. Po začetku ognja so partizani takoj zginili za hišami tako, da naša ostala patrola ni mogla poseči v boj. Naši brez izgub. Na mestu, kjer je prišlo do puškarjenja, so partizani pustili eno deko, eno košaro polno perila, žepne baterije, nak[a]r je celotna naša patrola ostala v zasedi vsaj dve do tri ure. Ni bilo nikogar.
V sredo dne 25. 9. 1942 ob 8mih zjutraj odide patrola 10 mož pod vodstvom Sama v Dravlje, ki se je pred Dravljami razdelila tako, da je 6 mož s puškomitraljezom odšlo proti znani partizanski hiši Babnik na južnem koncu vasi v zasedo (pod vodstvom Rada kaplara), 4 so odšli v severni konec Zapuž na cesto, ki vodi iz Št. Vida proti Glincam, kjer so legitimirali vsakega moškega in druge. Ko pride oddelek 4 do mitnice na kamnogoriški cesti, krene trojica izmed teh po kamnogoriški cesti ob drevesnici. Iz drevesnice pride 16 letni fant Mravlje Ivan [Milan Mravlje], nečak biv[šega] poslanca Mravljeta [Milan Mravlje], ki ga Samo legitimira. Opozoril ga je, naj pazi, če prenaša kako partizansko pošto, na kar je fanta izpustil, ko je zatrdil, da ne. Takoj nato so partizani začeli streljati s puškomitraljezom iz drevesnice na oddelek patrole 4, naši so se vlegli takoj na zemljo, čeprav brez zaklona in so začeli streljati na napadalce. V drevesnici je bilo 32 partizanov, ki so imeli dva puškomitraljeza. Tretji po vsej verjetnosti ni hotel delovati. Pri tem spopadu so naši odšli brez nezgod in izgub, med tem ko so partizani imeli enega težko ranjenega v trebuh in prsa, ki je po izpovedi prebivalcev v Podutiku že umrl, enega lahko ranjenega pa so odpeljali proti hribu z rekvi[ri]ranim vozom. Ker so nas partizani z desnega krila začeli obkoljevati, sem dal povelja za umik vseh 4, med tem pa so prišli naši (6) na pomoč, ki so bili na južnem koncu. Nato so prišli na pomoč tudi ostali naši iz taborišča ko so zaslišali puškarjenje. Po prihodu te pomoči smo nadaljevali pot po gozdu do Podutika s pregledovanjem terena. Na mestu, kjer sta bila ranjena partizana, smo našli dve pištoli: ena Steyer 7.65, ena pa jug[oslovanska] 9 mm ter dve ofenzivni jugoslovanski bombi ter nekaj nabojev za puškomitraljez. Nato smo se vrnili ob 14. uri v taborišče.

V četrtek dne 24. 9. 1942 smo hoteli partizane iznenaditi v Dravljah. Zato je odšla patrola 15 mož ob nemški meji v smeri Glince–Podutik, kjer je naša patrola 20 mož naletela od Podutika pri kamnolomu na partizane, ki jih je bilo večje število, kar je bilo z njihove strani dano povelje: Levo krilo naprej!. Naši so odgovorili v levo smer s puškami, na kar se ni pojavil na tej strani noben partizan. Naša sredina je streljala pred sabo naprej, pri tem je bil ustreljen 16 letni Mravlje Milan, dijak 4. razreda gimnazije za Bežigradom, ki je bil prejšnji dan legitimiran. Zadet je bil točno v srce. Ustrelil ga je tov[ariš] Perun. Partizani so se nato umaknili. Po prihodu do Mravljeta, smo istega preiskali ter pri njem našli partizansko propustnico izdano na položaju dne 26. 9. 1942, ki se glasi: Za tov. Slovenka, kateremu odobravam prost prehod v vse čete dolomitskega odreda, propustnica mu velja od 26. 9. 1942 do 30. 10. 1942. Za teren Dravlje, Komandir F. Dravljen l. r. Pol[itični] komisar A. T. Petrukin ter pismo za Mravljetovo mater, ki ga je pisal njen sin Božidar [Božidar Mravlje], roj. 1912. Pismo se glasi: Draga mama: Prosim Te pošlji mi iz črnega kovčega, ki je pri Kremžarju poplinasto temno karo srajco in ovratnik ter knof za zadaj in 4 iste knofe, ki so sešiti v predalu v sobi in srebne knofe za zapestje, ene spodnje hlače, dva robca, dolge nogavice za rajthlače, te ki so doma in še ene, ki so v črnem kufru rabljene ne novih, visoke ter milo za pranje. Zakaj si vzela iz žaklja pločevinasto škatljo, kjer so kline za britje. Tudi te mi pošlji. Vse odnesi k Miniki sosedovi, da mi ona pošlje. Pozdrav

Božo.

Ovratnik isti kot srajca je samo eden v škatlicah
Na drugi strani: na podstrešju pri Kr. V velikem kufru je žlica, vilice vse pošlji.
Pri Minodražu papir prosim 10 pol v kufru.
Kremžar ima ključ od kufra črnega.

Gospa
Mravlje Polonca, Stegne 10a
Po preiskavi Mravljeta so pri njem našli dve bombi, eno v njegovem žepu, eno pa 5 m proč od njega, obe ofenzivni jug[oslovanski].
Naši so takoj odhiteli v gostilno Vodnik v Podutik in zahtevali voz in konja za prevoz mrtveca v Dravlje v mrtvašnico.
Ena patrola je odšla domov, druga po številu 10 je odšla takoj na dom Mravljeta in je zaplenila vse, kar je od njegovega brata Božota.
Zaplenili smo tri kovčege, ki jih doslej še nismo odprli.
Pri tem spopadu smo našli v gozdu: ena puška mauserca, 8 defenzivnih bomb, ena porcija[359] in en častniški opasač ter ena partizanska šajkača[360], ena bluza, v kateri so bila razna pisma na ime Jaka. Iz pisma sklepamo, da je Jaka neki trgovec, verjetno iz Ljubljane ter da so tisti oddelki v Dravljah in okolici ostanki Tomšičeve udarne

[359] menažka
[360] Tradicionalna srbska kapa

čete, ker v nekem pismu stoji, da ženo, ki je Jaku pisala, zelo veseli, da se Jaka nahaja v Tomšičevi udarni četi, ter da se nahaja v bližini Ljubljane. Ta Jaka ima komaj rojenega otroka, kar je tudi razvidno iz pisem.

Bizovik:
Na Bizovik smo odšli, da se ustanovi VS, in to v jačini 42 mož. Odšli smo po številu 30 ter smo se združili s Poljčani po številu 20. Odšli smo v torek dne 29. 9. 1942 zvečer ter smo na Bizoviku prenočili pod kozolci – toplarji. Že ponoči so odšle razne patrole naših po Bizoviku.
V sredo 30. 9. 1942 smo začeli s preiskavami, najprej pri Smrekarju, kjer so dobili nek prostor med dvema stenama, kjer so se lahko skrivali. Sinova sta v hribih pri partizanih, oče pa je bil v nedeljo dne 27. 9. 1942 ustreljen s strani Italijanov. V sobi pod pečjo je bilo zazidano moško kolo, ki smo ga tudi zaplenili in pripeljali s sabo. Sosed Bricelj, Leban in Levec so isti dan pobegnili, ko so zaznali, da so se naši pojavili, v gozd. Bricelj in Levec sta se javila v petek dne 2. 10. 1942 vrnivši se iz gozda. Sedaj se morata dnevno javljati vaškim stražam na Bizoviku. Levec je pobegnil v hrib. Pri njegovi preiskavi smo našli skrivališče, kjer se je on skrival. V skrivališču je bilo tudi okoli 90.000 Lir med opeko na različnih krajih, pet kocev, moške hlače, usnjat suknjič, šatorsko krilo, 5–6 kg mila, 2 steklenici olja in trideset do 40 kg masti. Na podstrehi pa smo našli okoli 100 nabojev za Mauserco, puške nismo našli - Municija je bila še čisto vlažna ter je bilo poleg še listje. Gotovo je bila nekje zakopana. Verjetno je pobegnil s puško. Pobegnil je kake pol ure pred prihodom naših. Levec ima ženo in dva otroka. Vzeli smo s sabo samo denar in ničesar drugega, zlasti ne masti, kar trdi žena. Levec je šofer. Žena trdi, da je dobil ta denar za prodani avto. Vaščani pravijo, da je res prodal avto, vsi pa trdijo, da je bil vedno poleg, ko so partizani klali živino ozir. je on klal živino (6 volov, eno kravo, 5 telet). Vaščani trdijo tudi, da je on pomagal pri pobiranju pšenice, ki so jo partizani pobirali vaščanom, za kar so prejeli od partizanov bone.
V petek dne 2. 10. 1942 odide patrola okrog 40 ljudi proti Orlam, na kar je 5 minut po odhodu patrole pritekla neka ženska iz hriba in izjavila, da se nahajajo v hribu partizani in to cca 400 m od našega taborišča. Hitro smo obvestili naše, ki so šli za hrbet partizanom. Bila je velika megla, vsled česar drug drugega niso videli. Partizani so zahtevali od naših lozinko. Ker naši niso vedeli, so odprli ogenj na partizane, partizani so odgovoril is puškomitraljezom ter zavpili »juriš«, a so dejansko pobegnili na vse strani. Naši so potem našli nekaj municije za Mauser puške. Ranjen ni bil nihče.
Doslej pri vseh akcijah ni bilo nobenega ranjenca.
Mi smo se vrnili v Kleče v soboto dne 3. 10. 1942 zvečer.

Hrana je.
Manjka nam zimsko perilo, čevlji.

Lj[ubljana] 4. 10. 1942

V petek dne 3. 10. 1942 je odšla naša skupina na patrolo v Dobrunje ter prijela dva sumljiva, ki jih je pripeljala nazaj v taborišče. Oba sta trdovratno tajila pri zaslišanju, da ni bil nihče izmed njih v hribih. Po izjavi prič je za enega to veljalo, za enega pa nikakor ne, ker je bil ravno na part[izanskem] dopustu. Tega smo hoteli privezati, da bi ga ponovno zaslišali, a je hotel pobegniti, zato je naš puškomitraljez začel streljati za njim ter ga obstrelil z dvema streloma; na kar smo ga izročili italijanski milici v nadaljno postopanje. Dal se je sprevideti. Vsa njihova družina je v hribih.

Pregled oborožitve in morale vaških straž na Notranjskem, jesen 1942 (pag. 1859)[361]

Pot po Notranjski: Cerknica–Begunje–Bloke–Stari trg–Rakek. 30. 9.–5. 10. 1942.

1. Begunje: Z ozirom na neke novice, da je morala v Begunjah zelo padla ter naročila za vzpostavitev medsebojnih poročevalnih vezi sem obiskal to postojanko in v pogovoru s sedanjim voditeljem Matičičem [Alojz Matičič], domačim trgovcem, ugotovil sledeče:
a.) Skupina[362] sama šteje sedaj sto oboroženih članov, ki imajo vsi puške, nekaj granat ter en puško-mitraljez in en težki mitraljez, ki pa pride v poštev samo v obrambi, a je za napad neuporaben, ker je pretežak. Italijanski adjutant v Cerknici[363] Versari, podporočnik po činu, sicer občuduje in hvali delo naših fantov, a da bi jim preskrbel avtomatično orožje v zaprošeni višini, o tem noče nič slišati. Vprašanje postaja iz dneva v dan bolj pereče, ker je na vidiku nov partizanski napad, za katerega se že pojavljajo prve grožnje.
b.) Skupina pogreša oficirja, kateri bi ji mogel z vpostavitvijo vojaške discipline in z dobrim poznanjem tehnike vrniti tisto moralo, po kateri se je ta skupina v svojem začetku proslavila.
c.) Od vseh obljubljenih dobrin – plače, vojaška hrana in oblačitve – ni ta skupina doslej sprejela niti mrvice, dasi je bila dan za dnem v akciji in po svoji potrebi oziroma na povelje komande iz Cerknice čistila teren proti Borovnici, Svetem Vidu in Slivnici. Posledica zadnjega napada je, da je pogum nekoliko upadel; zato je nujno, da s pokrene vse, da se tej skupini priznajo vse dobrine vaških straž.
K tej skupini spada v zadnjem času ustanovljena vaška straža na Otavah, ki šteje trenotno 55 članov. Ta skupina je še na slabšem, ker so ljudje brez živil, ne dobe niti živilskih kart, še manj seveda živil, partizani oziroma italijanski vojaki pa so jim pokradli vse. In sedaj naj ti izčrpani ljudje po teh hribih preganjajo site partizane in nadomestujejo lene Italijane! Kakor skupini v Begunjah, tako je tudi tej skupini treba dati vso potrebno hrano in ostale bonitete!
Priloga: Prepis dnevnika vaške straže iz Begunj o vseh dosedaj izvršenih akcijah.

---

361 Prepis dokumenta (UDV) je na pag. 1985.
362 V prepisu je pripisano: *MVAC*. Enako v nadaljevanju.
363 V prepisu je pripisano: *POSADKA*.

2. Bloke: Armadnemu poveljstvu v Ljubljani je bil predložen seznam obsegajoč 280 imen oseb, katere so pripravljene sodelovati v vaški straži, vendar pa je ta seznam še v stanju študija, in bi prešel v dejanje šele proti koncu ali najmanj v drugi polovici tega meseca.
Zaenkrat pa so oborožene sledeče vasi: Volčje, Veliki vrh, Benete, Runarsko, Topol, Ravne, Met[u]lje. Zadnja vas je bila pa razorožena, ker ni hotela pravočasno prijaviti nekega partizanskega pohoda.
Vsak[a] taka vaška straža je imela prvotno do pet pušk; ko se je to v nekaj praktičnih slučajih pokazalo kot absolutno nezadostno, se je milična komanda na Blokah odločila za naknadno oborožitev, tako da ima danes vsaka izmed teh vasi po kakih 15 oboroženih fantov. Najboljša in najdelavnejša je posadka v Runarskem, kateri poveljuje neki brezposelni orožniški narednik.
V tej občini, svetotrojiški fari je v vasi Hitenem bila občinska straža, ki pa se je preselila na Bloke, nakar so prišli partizani in odpeljali 4 vole, nekaj prašičev in pobrali precej živeža. Nato so Italijani pri družinah, kjer je še kdo med partizani, pobrali 4 vole in odgovarjajoče število prašičev ter jih vrnili oškodovanim družinam.
Pri teh vaških stražah je nujna medsebojna povezanost, ki je dosedaj sploh ni bilo in ki bo lažja, če se izvede zamišljena oborožitev predlaganih in onih, ki so kljub svojemu antikomunističnemu razpoloženju bili odpeljani in internirani.

3. Stari trg: Oborožene so do sedaj vasi – Stari trg, Dane, Pudob, Vrhnika, Višev[e] k, Podlož. Oboroženi pa so – ker so bili mlajši odpeljani – sami starejši možje, do 60–70 let, kar sploh ne odgovarja potrebam te velike in razsežne občine.
Nujno potrebno:
a.) da se vrnejo vsi iz internacije antikomunistično razpoloženi fantje, katerih seznami so bili že ponovno predloženi krajevni in nadrejeni komandi, a je vse ostalo brez sadu.
b.) Potreben je oficir, kateri naj takoj uvede potrebno disciplino, ki pa mora biti železna, ker je bila občina v celoti zelo levo orijentirana in so še danes mnogi, ki ljubimkujejo s partizani.
c.) Da se vsem članom vaške straže dajo predvidene bonitete, o katerih ni sedaj ne duha ne sluha.
č.) Da se uredi neka centrala za vse te razbite vaške stražne edinice. Edino v Pudobu je namreč že vpeljano, da se ponoči vsi zbero v eno hišo.

4. Rakek: Z ozirom na grožnjo, izrečeno od strani krajevne komande županu, so začeli v trgu misliti na ustanovitev vaške straže. Prosili so me za potrebna pojasnila, ki sem jim jih z veseljem dal. Bo pa pri tem delu v kraju mnogo težav med Scylo – komando in Charybdo – krajevnimi magnati, vendar pa upajo, da se bo to ugodno rešilo.

Poročilo o delovanju vaških straž v Klečah in Logu pri Brezovici, jesen 1942 (pag. 1860)

Kleče:
stanje 35 + 1 ujetnik
Eden tovariš od poljske straže je padel ter je bil pogreb v pondeljek. Straža se je udeležila pogreba. Za kazen za ustrelitev tega stražnika so v torek zjutraj dne 6. 10. 1942 Ita[lijani] dopoldne ustrelili 6 talcev, dovilnih[364] partizanov iz Bizovika.
Ujetnik je zdrav in pridno žaga drva. Prosi, naj ga ne pošljejo domov, ker je sicer v nevarnosti pred partizani.

Log–Brezovica:
V pričakovanju partizanskega napada so naši fantje napadli v pondeljek dne 5. 10. 1942 zvečer partizansko zborišče, jih več ranili, zaplenili mnogo orožja tudi strojnice ter mnogo municije. Hišo so demolirali.

Poročilo o partizanskem napadu na Plešivico, 6. 10. 1942 (pag. 1861)[365]

P O R O Č I L O

Že teden dni so krožile med ljudstvom vesti o zbiranju partizanskih »bataljonov« v našem rajonu. Partizanski somišljeniki so stalno grozili našim poštenim ljudem, da bo tekla kri.
Dne 5. 10. smo že v zgodnjih večernih urah opazili iz našega taborišča partizanske signale, v hribu nad Dragomerjem, ki so se počasi približevali naši posadki na Logu. Par sto metrov od šole, kjer se je nahajala naša posadka, jim je partizanski komandant govoril oziroma kričal o načinu napada, razpostavljal desetine in odrede z namenom, da bi naše prestrašil. Okoli enajste ure so že obkolili šolo. Partizanski komandant je pozval naše k predaji, češ da jih bo samo razorožil, sicer pa jih bo pustil na svobodi. Ker naši niso na ta poziv ničesar odgovorili, jih je pozval: »Belogardisti, proklete kurbe, samo še minuto časa vam dam, da se vdaste, sicer pokoljemo vse.« Komandir naše posadke jim je odgovoril z bombo »To je naš odgovor«. Partizanski komandant z vso krutostjo zapodi svoj bataljon v juriš: »Bombarderji naprej! Metalci min čez ograje! Tovariši skozi okna na pokolj!« Naši so jim odgovarjali z bombami brez besed. Prvi napad je prenehal po eni uri. Zopet so jim dali četrt ure odloga. Po molku naših se je začel drugi napad.
Ker niso mogli vdreti v šolo, jih je začel zmirjati: »Tovariši naprej, mi smo že notri. Za železniško progo prenehajte s palbo. Odprite ogenj na cesti. Tovariši skozi okna.« Ker to ni nič pomagalo, jih je začel psovati: »Preklete kurbe partizanske. Ali ste belogardisti. Naprej!« Ranjeni so klicali med komandantovim psovanjem: »O Marija pomagaj! Lojze, Tone pomagajta.« Zopet so prenehali.

---

[364] Beseda je tako zapisana v originalu.
[365] Prepis dokumenta (UDV) je na pag. 1984.

Odšli so v bližnje trgovine. Vlomili vrata, dvignili staro ženico in jo okradli. Odpeljali so s seboj 3 krave, 1 konja, 4 prašiče, obleko, denar in 2 voza. V trgovini so se napili žganja, ki jih je opogumilo za tretji napad.
V pijanosti so strahovito vpili. Komandant je hodil od edinice do edinice in rjul: »Tovariši, bencina!« Zaradi megle, noči in dima, ki je nastal zaradi eksplozij in ob stalnem obstreljevanju strojnih pušk v okna, se jim je posrečilo, da so položili mino v klet in jo zažgali. Mislili so pognati celo šolo v zrak. Učinek mine je bil mnogo manjši kot so pričakovali tovariši. Silno se je potresla šola, odletela so vrata v kleteh in omet. Ob pol 3h zjutraj pade partizanski komandant. Napad se je končal. Pobrali so ranjence in mrtvake, naložili na dva vozova in jih odpeljali.
Po sodbi naših jih je bilo okrog 150.
Zjutraj smo našli strojno puško – krvavo – revolver, 5 bomb, 3 čepice in dr[ugo]. Prostor okoli šole je razrit od bomb. Na mnogih mestih je bila kri. Našli smo koščico iz kolena.
Naša posadka, ki je štela 16 mož, se je sijajno držala. Niti eden ni bil ranjen.
Kakšno municijo imajo partizani, se vidi iz tega, da skoro polovica bomb ni eksplodirala.
Prva novica, ki je prišla na Brezovico, je bila, da sta samo še dva *naša* nekoliko živa, druge so pa vse pobili partizani in sicer v šoli in v gradu. Ko pa so izvedeli za resnico, pa kar verjeti niso mogli. Fantje se v velikem številu javljajo, ker imajo zaupanje v nas.

Plešivica, dne 6. 10. 1942

Komandant
Hudnik [Ivan Boh]

Položaj vaških straž v Rovtah z okolico, nedatirano (pag. 1862)

Pot na Sv. Jošt:
Radi zastoja akcij na Svetem Joštu poslan z mnogimi naročili na pot. Med potjo oddal na Brezovici pismo in denar za Hodnika [Ivan Boh] in njegov vod na Brezovici – Logu, ki je ravno ta dan zaslužil velike lovorike z odbitjem partizanskega napada na šolo v Logu, ki so med domačimi partizani zelo nezaželjene. Tam tudi oddal pismo za Kolmana [Ludvik Kolman] v Borovnici, kateremu bodo oddali ob prvi priložnosti, kakor mi je bilo obljubljeno.
Ker sem zamudil Vrhničana in da ne bi zamudil celega dne sem se z večernim vlakom takoj odpeljal v Logatec, tam prespal in se zjutraj oglasil v komandi, da mi omogoči pot v Rovte. Odšel sem s patruljo, ki je prišla dopoldne iz Rovt in se nato popoldne zopet vračala. Ob petih smo prišli v Rovte in takoj so mi stavili na razpolago novo patruljo, ki je v rekordnem času eno uro in dvajset minut prišla v Sv. Jošt brez vseh komplikacij. En sam strel, ki pa od naše strani ni prejel odgovora, je padel med potjo.

Ker je bil komandant – g. kapetan Vidmar [Pavel Vošnar] – že odsoten, sem izročil naročila njegovemu namestniku, ki pa se z ozirom na važnost naročil ni smatral za kompetentnega in me je prosil, da se čimpreje vrnem v Rovte, kjer se lahko naslednji dan osebno dogovorim vse potrebno s kapetanom, za kar sem se seveda takoj odločil. V Rovtah smo bili že ob desetih in takoj sem dobil tudi g. kapetana, ki je dal prva naročila nakar sva skupaj odpotovala v Ljubljano, kjer bo sam na pristojnih mestih pojasnil svoje stališče.

Opazovanja med potjo: Fantje kot voditelji, tožijo, da manjka propagande, ki bi jim ponazorila namen njihovega boja, jim pa obenem z pojasnjevanjem sodobnih problemov dala duševno zaposlitev, katera bi jim omogočala idejno izpopolnitev v njihovem boju. Potrebno bi bilo zato, da se dobi nekaj fantov, kateri bi šli v te edinice, tam predavali, se sami vdeleževali bojev in tako v praksi pokazali svoje prepričanje.
Koristno bi bilo ponatise člankov v Slovencu, ki so med ljudstvom vzbudili veliko pozornost, ponatisniti in jih v masi vreči zastonj med ljudi. Vsak fant in vsaka družina bi morala dobiti svoj izvod.
Krogi »rodoljubov« v Rovtah se navdušujejo zato, da bi se ustanovila vaška straža v Petkovcu, kamor naj bi bila prestavljena ena edinica iz Zaplane, v kolikor so v njej petkovški fantje.
Enako zahtevajo, da se prenese komanda iz Sv. Jošta v Rovte, v čemer se bo, kot v prvi točki domačinom iz praktičnih ozirov ugodilo.

Kratek seznam kadrov vaških straž, 17. 10. 1942 (pag. 1863)

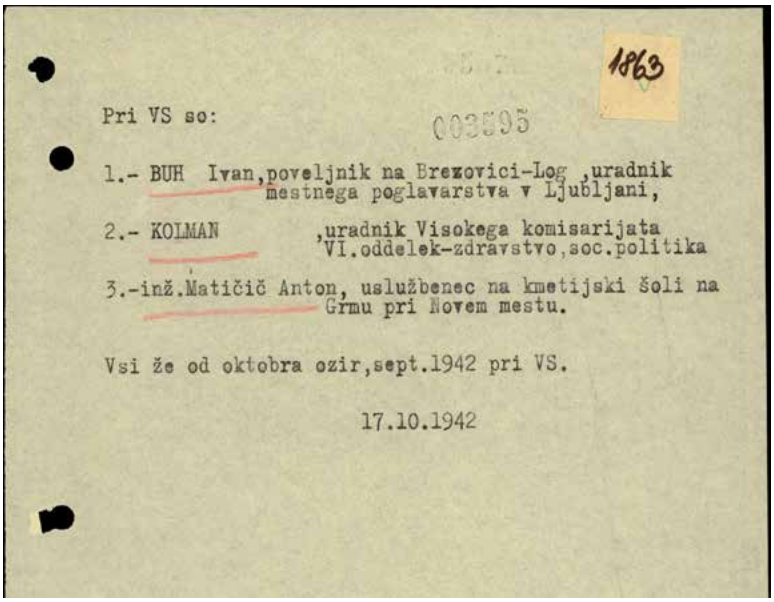

1863

Pri VS so:

003595

1.- BUH Ivan, poveljnik na Brezovici-Log, uradnik mestnega poglavarstva v Ljubljani,

2.- KOLMAN , uradnik Visokega komisarijata VI. oddelek-zdravstvo, soc. politika

3.-inž. Matičič Anton, uslužbenec na kmetijski šoli na Grmu pri Novem mestu.

Vsi že od oktobra ozir, sept. 1942 pri VS.

17.10.1942

Poročilo o plačah in zalogah hrane za postojanko vaške straže v Begunjah, nedatirano (pag. 1864)

MVAC Begunje je prejela plačo za 101 mož in sicer za polovico avgusta in cel september (od 16. 8. do 30. 9. 1942); vsak posameznik po Lir 360.-
Debevc Anica iz Begunj 11. je stalno v pisarni, pri telefonu, vrši tudi opravila tolmača za italijanski jezik, ima mnogo potov v Cerknico k vojaški komandi – ni prejela dozdaj še nobene plače in tudi ne hrane od komande.
Hrano smo prejeli dozdaj za 99 oz. 140 mož in sicer:
1.) dne 7. 10. 1942 za 99 mož – za 16 dni:

100 kg riža	28 kg soli
49 kg leče	14 kg kave
147 kg testenin	26 kg olja
26 kg sira	14 kg paradižnikov
20 kg sladkorja	okrog 89 kg mesa

1000 porcij kruha, 6930 cigaret, 356 litrov vina

2.) dne 14. 10. 1942 za 99 mož – za 8 dni:

69.39 kg testenin	6.39 kg kave
54.45 kg riža	10.93 kg sladkorja
13.36 kg olja	13.86 kg soli
13.46 kg sira	173.25 litrov vina
22.70 kg leče	3475 cigaret

meso in kruh za 99 mož.

3.) dne 22. 10. 1942 za 140 mož – za 8 dni:

119 kg testenin	42 kg leče
112 kg riža	12.60 kg kave
25 kg olja	18.90 kg sladkorja
14.70 kg paradižnikov	25.20 kg soli
26.80 kg sira	6250 cigaret

meso in kruh redno za 144 mož.
Vina za ta čas nismo prejeli.

Pregled stanja in oborožitve vaških straž na Notranjskem, 20.–21. 10. 1942 (pag. 1865)[366]

Pot po Notranjski: 20. in 21. 10. 1942

Bloke: Oborožitev je sedaj izvedena v sledečih vaseh:

	Mauser	Lebel

[366] Prepis dokumenta (UDV) je na pag. 1986.

Sveti Duh		5	vsak 3 granate
Volčje		3	
Veliki vrh	1	5	
Studenec		4	
Hudi vrh	5	1	
Topol	2	7	
Ravne		5	
Runarsko	4	7	
Bemete	1	6	
Hiteno		13	
Skupno	13	56	

Potrebno bi bilo v vseh teh vaseh oborožiti vsaj še enkrat toliko ljudi, da bi zadostovalo. Vrhu tega pa še v Velikih Blokah 25, Fara 6, Nova vas 20. Vsaj 100 bi bilo še nujno oborožiti.
Zadnji napad je bil pred dvema tednoma. Poskušali so zažgati drvarnico v župnišču in streljali proti oknom. Sicer niso ničesar dosegli.
V Topolu so vjeli v soboto mladega 16 letnega partizana, ki je bil v ponedeljek vstreljen v Met[u]ljah.
Partizani se drže v gozdovih proti Babni polici. Je pa vse pomešano otroci, ženske in moški.

Begunje: oborožitev	Mauserji	71
	Lebel	76
	2 Saint Etienne	
	2 šoša[367]	
	1 lahka zbrojevka.	
	300 ročnih granat.	

Hrano so dobivali samo 14 dni, dasi so morali skozi vse tedne meseca vršiti ali sami ali v zvezi z Italijani vse operacije na terenu. Rezervne hrane sploh nimajo. Italijani se sklicujejo, da se morajo dati aktivirati.
Spopad na Padežu 13. 10. bilo je 60 naših in 120 Italijanov, ki pa se takoj spustili v beg in pustili 2 težki strojnici.
Padli so v tem boju naši:
Debevec Janez, Begunje 11, strokovnjak za orožje.
Jernejčič Andrej, Dobec, družina je zelo potrebna kake podpore ker je ostalo 5 otrok v starosti od 3 mesecev do 11 let.
Kranjc Anton, Dobec.
Trupli zadnjih dveh so dobili.
Sestra Debevca vodi zastonj pisarno. Ali bi ji bilo mogoče kako preskrbeti odškodnino. Obvlada perfektno italijanščino.

[367] Francoski puškomitraljez Chauchat, v vojaškem žargonu šoša.

Nujno poslati oficirja.
Otave: Lebel 55
ročne granate 165
Od hrane so dobili samo za 14 dni kruha, sicer pa ne dobe niti na karte. Naj se uredi pri Prevodu.
Napad je bil zadnji od sobote na nedeljo. Odpeljali so 11 glav živine. Padel ni nihče. Mrtev 1 partizan in 3 ranjeni.
Verjetno je, da se bodo skoraj vsi izselili v Begunje.

Grahovo: oboroženih je 30. Te dni se bo izvršila reorganizacija. Nekaj jih bo odpadlo in pridejo novi.

Cerknica: ni še nič bolj zrel položaj.
Rakek: Italijanska zahteva je zapadla pozabi. Prosil sem naše, naj pravočasno sami napravijo,
Da jih ne bo kaj presenetilo.

Pregled in operativni predlogi za vaške straže na Notranjskem, 28. 10. 1942 (pag. 1866–1868)[368]

Poročilo o potu na Notranjsko. 26.–28. 10. 1942

B l o k e :
Oborožitev je sedaj samo delno izvedena v posameznih vaseh. Razdelitev orožja po vaseh:

	puške sistema Mauser	Lebel	ročnih bomb
Sveti Duh		5	vsak 3
Volčje		3	"
Veliki vrh	1	5	"
Studenec		4	"
Hudi vrh	5	1	"
Topol	2	7	"
Ravne		5	"
Runarsko	4	7	"
Bemete	1	6	"
Hiteno		13	"
	13	56	207

Z ozirom na raztresenost teh posameznih vasi in medsebojno oddaljenost ter oddaljenost od sedeža miličnega presidija v Velikih Blokah so te številke mnogo prenizke in oboroženi fantje iz posameznih osamljenih vasi s tem skoraj obsojeni na smrt.
Nujno je zato:

[368] Prepis dokumenta (UDV) je na pag. 1988–1989.

1. povišati število oboroženih posadk v zgoraj omenjenih vaseh vsaj še za enkrat, izpostavljenejše pa tudi bolj, morda v dvakratnem obsegu sedanjih.
2. Nanovo izvesti oborožitev vasi: Vel[ike] Bloke, kjer bi bilo potrebno kakih 25 fantov, Nova vas 20 fantov, Fara kakih 6 fantov.
3. preurediti sedanji sistem v tej meri, da se po vaseh puste vaške straže vsaj po deset mož, dočim bi se osnovala še centralna pokretna edinica, ki bi se namestila v izpraznjenem hangarju nad cerkvijo, kjer bi moralo biti stalno vsaj kakih 100 ljudi, ki bi ob prvem znaku lahko šli pomagat v vsako smer, odkoder bi dobili znak za nevarnost.
4. Predvsem pa je nujno potrebno vse dosedanje edinice, ki sploh nimajo med seboj nikake povezanosti, povezati s skupnim vodstvom. Zato bi bilo nujno potrebno na Bloke poslati oficirja, ki naj bi se držal pri osrednji četi v hangarju, kamor bi morale vse edinice poročati o svojih opazovanjih, obenem pa tudi tam dobiti navodila za svoje delo vsak dan sproti, da se bo moglo govoriti res o sistematičnem preganjanju partizanstva na Bloški planoti, ne pa onemogli obrambi, kakor je sedaj, ko fantje ponekod z rokami lovijo partizane.
5. Na kakšen način bi bilo dobro urediti tudi odškodnino fantom, ki so stalno v vaških stražah. Bodisi v denarju, bodisi v hrani in obleki. Zlasti še za slučaj kakih večjih skupnih nastopov, ki bodo v bližnji bodočnosti, ko se bodo skušali partizani približati radi zime in lakote vasem in ropati po njih.
Dajatev [v] hrani, obleki in denarji fantje dosedaj niso prejeli nikakih.

S t a r i t r g:
Oborožitev je izvajana samo delno in je sedaj oboroženih 90 ljudi. Večinoma imajo puške sistema Saint Etienne M 16, vsi oddelki skupin imajo 1 brzostrelno puško sistema Šošo in ca 180 ročnih granat.
Obljubljenih je že dalje časa 5 avtomatičnih pušk, žal, da se z obljubljenimi a še neprejetimi puškami ob priliki napada, ne bi dalo veliko napraviti.
Za oborožitev je predlaganih izmed ljudi, ki so še doma še 25 oseb, ki so zanesljive.
Oborožitveno stanje po 4. 9. je po posameznih vaseh sledeče:

Kozarišče	17	Vrhnika	6	Podlož 6	
Šmarata	10	Viševk	20	Podstaritrg 2	
Pudob	20	Dane	11	Nadlesk 2	Skupno 94.

Predvsem bi bilo potrebno vrniti iz internacije fante, ki bi sodelovali pri MVAC, ker je sicer vsako delo brezplodno.
Potrebno bi bilo:
1. Oborožiti še vasi Dane, kjer bi bilo potrebno dvigniti število oboroženih vsaj na 25, Pudob, dvigniti na 30; Vrhnika, vsaj 15, Podlož 10. Edino v tem slučaju bi te vaške straže odgovarjale svojim nalogam.
2. Dosedanje skupno taborišče za vse straže v starotrški fari, ki se nahaja v Pudobu naj se ohrani, predstavlja pa naj obenem pod vodstvom strokovno izvežbanega oficirja temeljito vodstvo vsem ostalim edinicam, ki bi se še ustanovile.

3. Razen vasi, omenjenih pod eno, naj bi se temu osrednjemu taborišču podredile še nove edinice, ki naj bi se osnovale v Podcerkvi – kjer pa bi bilo treba pustiti fante domov iz internacije, Nadlesku, kjer je mnogo fantov doma, ki niso oboroženi, dasi so 100 % zanesljivi, ter interniranci, dvigniti število oborožencev še v vaseh Šmarata, Kozarišče in Viševek ter na novo v Starem trgu oborožiti one, ki so ostali doma v Igi vasi, ter domov poslane internirance iz te vase in Podgore ter Vrha.
4. Z ozirom na socijalne razmere v tej dolini bi bilo potrebno urediti tudi prehrano vseh oborožencev; istotako urediti vprašanje vseh denarnih odškodnin. Hrana je dosedaj funkcionirala v redu od 1. 10. 1942, istotako tudi plača, dasi so bili fantje oboroženi že v mesecu avgustu in nato stalno vršili operacije.
5. Z ozirom na veliko število partizanov, ki se še klatijo v hribih proti Snežniku je pereče vprašanje enotne obleke, da se na ta način v slučaju skupnih operacij z italijanskim vojaštvom ne prigodijo kaki neljubi dogodki.
Z ozirom na to, da fantje neprestano hodijo na patrole, stražijo in delajo skupaj z italijansko krajevno posadko, je prav, če se njihovo delo prizna s primerno odškodnino za ves čas njihove oborožitve.

Grahovo:
Po odredbi g. polk[ovnika] Serraglie [Alberto Seraglia] iz Logatca se je v avgustu izvršila prva oborožitev, ki je zajela 30 ljudi. Dosedaj so sedeli lepo doma, se hvalili s puškami in pripovedovali, da jih imajo za svojo osebno varnost.
Pretekli petek 23. 10. pa so jih italijanski vojaki povabili na potovanje po gozdu, kar je deset ljudi, izmed teh samo dva res starejša, tako upehalo, da so [jih] odložili.
Nujno bi bilo potrebno:
1. Pregledati sedanje oborožence, pretehtati jih po zanesljivosti, negotove odstraniti, ter mesto njih oborožiti še nekaj novih, katere bi nasvetoval g. Kanduč [Franc Kanduč], župnik iz Krope na Gorenjskem, ki se sedaj tukaj mudi kot pomočnik gospoda župana. Sklicevati se pri tem na moje ime. Obenem pa poklicati domov tudi one, ki so bili nedolžni odpeljani v internacijo.
2. Dodeliti oddelku slovenskega oficirja, kateri bi vodil vse operacije. To je sedaj, ko nihče ne zna dobro italijansko, zelo težko in je nevarnost za pomote, ki bi lahko koga stale življenje.
Hrana, plača in vino so v redu. Manjka samo še uniform za operacije.

Begunje:
Skupno je bilo dosedaj oboroženih 153 ljudi, izmed katerih pa jih je dosedaj padlo v boju, oziroma radi poškodb, ki so jih v boju sprejeli 5, eden pa je odstopil.
Skupno številčno stanje je torej pri posadki v Begunjah 147.
Oboroženih je bilo 31. 7. 1942 30 ljudi, 6. 8. nadaljnih 43, 19. 8. dva, 17. 9. nadaljnih 20, 7. 10. pa še 58.
Poleg tega pa je še v rezervi 20 pušk, ki bi prišle v poštev pri morebitnem oboroževanju.

Po sistemih razdeljeno ima posadka: 71 pušk sistema Mauser, 76 pušk sistema Lebel, 2 težka mitraljeza sistema Saint Etienne, 2 šošo, 1 lahko in 1 težko zbrojevko, ter kakih 300 ročnih granat.
Vsi člani MVAC v Begunjah so prejeli v kolikor se tiče denarja: 101 mož denarno plačo za dobo po 15. 8. in cel september v znesku Lir 360.
Hrano so prejeli dosedaj: 1.) dne 7. 10. 1942 za 99 mož za 16 dni, kar naj bi zadostovalo od 1. 10. do 16. 10. pri številčnem stanju 99 mož, dočim se je to stanje 7. 10. dvignilo na 147, pri čemer naj bi ta množina hrane zadostovala za 10 dni, torej od 4. 10. 1942 do 14. 10. 1942. 2.) 14. 10. 1942 za 99 mož, dasi je število posadke znašalo 147 mož in šele 3.) 22. 10. 1942 znova za osem dni za posadko v višini 140 mož. Z ozirom na to, da je bilo ravno v tej okolici toliko partizanskega divjanja ter so fantje, ki so že od začetka pri MVAC veliko tvegali, bi bilo socijalno, da se naknadno urede denarne dajatve onim, ki sodelujejo pri straži od začetka ter se vsem, ki so sodelovali pred 7. 10. oziroma 4. 10. da tudi neka odškodnina za hrano, katero niso prejeli.
Potrebno je torej:
1. Poslati oficirja, kateri naj prevzame vodstvo obeh posadk, tako te iz Begunj kakor one iz Otav, ker so sedaj Otavčani prisiljeni radi izpostavljenosti preseliti se v Begunje, s čimer bi se število vse posadke dvignilo na 203. Ta posadka bi bila, če bi dobila še potrebno število avtomatičnega orožja, v zvezi z posadkami v Št. Vidu, Rakitni, Borovnici zmožna, da s stalnim nadlegovanjem partizanskih skupin v Zagabrnci, Kožlje[š]kih grabnih in Ravniškem gozdu zniža in skrči število tamkajšnjih skupin, jih počasi prežene ali pa uniči, kar bi bilo še bolj zaželjeno. Oficir pa bi moral biti zelo sposoben.
2. Ker se ponovno vršijo skupni pohodi z italijanskim vojaštvom in da se ne ponovijo žalostni dogodki z 13. 10., ko je italijansko vojaštvo z Rakeka, ko so naši člani MVAC prešli na povelje v napad proti partizanom, dočim so vojaki ostali na mestu in nato članom MVAC – misleč da so partizani – streljali v hrbet, je nujno potrebno, da se fantom razdelijo enotne uniforme, da se taki nesporazumi v bodoče preprečijo.
3. Uredi naj se odškodnina za hrano, in denarne prejemke, v kolikor se to dosedaj ni v redu dostavljalo.
4. Že od začetka stalno dela v pisarni, pri telefonu in opravlja službo tolmača domačinka gdč. Debevc Anica iz Begunj 11, katera mora stalno hoditi v Cerknico po uradnih potih radi MVAC. Ker dosedaj še ni prejela nikake plače kakor tudi ni deležna hrane od strani MVAC, bi bilo socijalno pravično, če se tudi njej z ozirom na njeno požrtvovalno delo daje vsaj plača članov MVAC in hrana. Iz njene družine sodelujejo 4 bratje pri MVAC-Begunje, dočim je eden, katerega bodo fantje radi poznanja orožja najbolj pogrešili, padel na Padežu.

O t a v e :

Število oboroženih znaša 55. Imajo puške sistema Lebel. Vsak ima po eno ročno granato.
Hrane razen kruha po 7. 10. 1942, sploh niso prejemali.
Glede denarnih prejemkov nisem mogel ničesar ugotoviti.
Ker se bodo sedaj vsi vaščani izselili v Cerknico in Begunje, bodo tamkaj sodelovali pri Begunjski skupini MVAC.
Z ozirom na to, da je kraj z vaščani vred zelo trpel od partizanov je potrebno da se vprašanje odškodnine čimpreje uredi.

Poročilo o delovanju vaških straž na Notranjskem in napadu na Dobec, po 28. 10. 1942 (pag. 1869–1870)[369]

Pot na Notranjsko. 26.–28. 10. 1942
K poročilu, ki sem ga moral predložiti g. T. [Gino Tornari], dodajam še naslednje:

Bloke:
Z ozirom na to, da v tem kraju še danes ni niti najmanjše povezanosti med posameznimi vaškimi stražami, sem pri g. T. dosegel toliko, da je gor odpotoval Robotti [Mario Robotti], ki bo nekoliko dvignil prah in morda stvar spravil v tek. Z ozirom na sedanje mrtvo stanje bo vsaka najmanjša stvar velik napredek. Oficir, ki naj bi šel gor naj bo res strokovnjak, ker je teren velik in izpostavljen.

Stari trg:
1. V tej fari je zelo zanimiva statistika po vaseh:

Vas	odpeljanih antikom[unističnih] fantov in mož	pri partizanih
Nadlesk	48	1
Dane	32	6
Šmarata	9	4
Kozarišče	25	5
Laze	že izpuščeni	-
Otok	10	-
Gornje jezero	16	-
Podlož	9	7
Lož	34	12
Iga vas	8 + 12 slabih	4
Podgora	32	3
Vrh	15	4
Babna polica	vsi	9
Babno polje	?	6
Vrhnika	14	ca. 50
Markovec	2	11
Knežja njiva	11	3

[369] Prepis dokumenta (UDV) je na pag. 1986–1988.

Stari trg	36	13
Bloška polica	1	1
Bločce	-	2
Lipsenj	-	-
Podcerkev	16	6
Poljane	4	4

2. Zanimiva je aprovizacija. Dosedaj so dobivale samo vasi: Stari trg, Pudob in Dane, po 25. 10. 1942 dobe še vasi Lož, Viševek in Iga vas. Vse ostale ne dobe ničesar.
Zanimivo je, da so izmed vasi, ki so oborožene izključene od aprovizacije Nadlesk, Kozarišče, Šmarata, Podlož, Vrhnika.
3. Fantje so pri MVAC neprestano obloženi z delom, ali stražijo, utrjujejo ali sekajo in delajo drva za Italijane, ki jih sami ne upajo. Da se naši takega nepotrebnega dela otresejo, je nujno potrebno dobiti oficirja, da se s tem naši osamosvojijo tega suženjstva.
4. Partizani se mudijo v smeri proti Snežniku. Največ je med njimi rakovskih barab c[c]a 30. Na Rakeku so najslabši železničarji. Iz Cerknice poznajo Turšičevega in Pinovega. Najhujši izmed Turšičevih je že ubit. Cerknico samo gledajo odtu kot zelo partizansko. Ravno tako gledajo na Logatec.

Grahovo:[370]
Natančnega seznama vseh oborožencev do danes nisem mogel dobiti. Skušal pa se bom prikopati do njega prihodnji teden, ko mi ga preskrbi g. Kanduč [Franc Kanduč], ki mi bo obenem dal tudi druge podatke.
Italijanska posadka je pred kratkim doživel[a] hud udarec, ker so ji partizani pred tremi tedni požgali vse bivše jugoslovanske vojaške barake, v katere so se ravnokar hoteli vseliti. Sedaj jih morajo znova popravljati, samo da se dela vršijo na račun cerkniške občine. Morda ne bi bilo napačno, če bi cerkniška občina pritisnila na one, ki so partizane podpirali. Ker so sicer nedolžni preveč prizadeti.
Preoborožitev bo najbrže te dni izvedena in bom o uspehu poročal v torek ali sredo, ko se vrnem ponovno od tam, ker preje tega še ne pričakujem.

Begunje:
1. Ponovno so me[371] prosili, naj posredujem za podporo družini pokojnega Jernejčiča Andreja, ki je padel v boju na Padežu 13. 10. in zapustil 5 nepreskrbljenih otrok v starosti od 3 mesecev do 11 let.
2. Napad na Padežu se je vršil 13. 10. Vdeležilo se ga je 120 ital[ijanskih] vojakov z Rakeka in 60 naših iz Begunj in Otav. Italijanski kapetan je komandiral napad in si takoj šel nazaj poiskat varen kotiček odkoder bi lažje opazoval potek. Njegovemu

370 V prepisu je pripisano: *MVAC*.
371 V prepisu je pripisano: *Duhovnik Tone*.

zgledu so sledili italijanski vojaki, dočim so naši fantje[372] po odprtem hribu v smislu povelja drveli navzgor v napad. K sreči ni bilo še več ranjenih.
3.Partizanski napad na Dobec se je izvršil v noči od 24. na 25. 10. Začel se je ob pol dvanajstih in trajal do petih zjutraj. Napadali so samo okrog vasi, ker v sredo vasi sploh niso mogli. Napadal je 1. bat[aljon] Milana Šercerja pod vodstvom Vandka – Milana Popka [Alojzij Popek] in njegovega brata Maksa [Anton Popek], ki je bil preje zaprt več let v poboljševalnici. Zanimivo je da je na napadalce streljal tudi Škerlj st., dasi je bil med njimi tudi njegov sin, ki je nato očetu grozil, da mu bo že še podkuril. Ubita sta bila v boju dva partizana, ki so ju sežgali v Katernovem kozolcu. Odpeljali so 1 kravo, ki ji pa partizansko življenje ni prijalo in se je že drugi dan sama vrnila domov ter dva prašiča. Na zahtevo naših iz Begunj ob pol treh so ital[ijanski] artilerci iz Rakeka ob petih – točno v trenotku, ko so partizani po neuspelem napadu svirali zbor, začeli z zapornim ognjem.
Požgana je 1 hiša – Zalarjeva. Posestnik je bil preje partizanski liferant za hrano in orožje, 3 kozolci, 1 hlev, 1 svinjak, 1 kašča. Pri Naredu pokradli vso obleko in ves živež. Ostalo je pet otrok in brez vseh sredstev. Ali bi bilo možno dobiti kakšno podporo? Gospodar je član MVAC in je sam pogasil svoj kozolec, ki je že gorel.
Pri Katernu so s sodom mošta pogasili ogenj, ki se je prijemal hiše. Mitraljez sploh ni prišel v poštev, ker se je vse napadanje vršilo samo za plankami.
2 hiši so hoteli partizani pognati v zrak, a se jim je kapsel pokvaril in sta bombi zašli med plen. Partizanska municija je bila: 1 težki ital[ijanski] mitraljez – morda oni s Padeža? – 1 puško mitraljez, 1 francoski in 1 češki mitraljez, ter kakih 200–300 pušk sistema Mauser. Med napadalci je bilo mnogo žensk. Zanimiva je izjava partizanskega komandanta: Mi bomo ravbali kar bomo dobili, ker ljudje ne morejo čakati lačni!
Med bojem je Vandek vpil: Andreja porini puško proč! Nakar mu je ta odgovoril: Raje se ustrelim, kot da bi odrinil puško in šel k takim barabam. Drugi so vpili: Komandirja vbite in se predajte! Nakar so babe začele: Komandir je že vbit!
4. Za pokojnim Debevcem [Janez Debevec] so dobili sled – listek z napisom: Tukaj počiva belogardist in izdajalec Slovencev. Tukaj je pokopan! Po enem tednu so ga popolnoma ohranjenega odkopali in pokopali na pokopališču. Vsa MVAC v Begunjah ga bo zelo pogrešala, ker je bil strokovnjak v popravilu orožja. Zanimivo je, da je med bojem na Padežu v njega od zadaj streljal ital[ijanski] oficir, a ga ni zadel.
5. Na Otavah so ob priliki zadnjega ropanja odpeljali partizani: 2 para volov, 2 telici, prašiče, vse orodje, žeblje, kladiva, žage in mnogo živil tako enemu samemu kmetu 100 mernikov krompirja.
6. Partizani se sedaj skrivajo še v Zagabrnici, kožljeških grabnih in Ravniku nad Verdom.
7. Pri tej posadki dela vsa pisarniška dela Debevec Anica, ki pa zato ne prejema nikake odškodnine. Naj to odredi morda naša komanda! Dekle obvlada popolnoma

[372] V prepisu je pripisano: *MVAC*. Pripis se ponavlja.

italijanščino in je bila med prvimi, ki so delali proti komunistom. V pogovoru z Italijani je slišala vojake, da naših ne bodo oborožili z avtomatičnim orožjem, ker se boje, da jih ne bi potem naši napadli. Drugič je po napadu na Padežu slišala vojake, ki so se menili: Če se pokažejo partizani: Noi scaparemo.[373] Na take ljudi se naši ne morejo zanesti. V gozd sploh ne gredo.
PRILOGA: SEZNAM MVAC in SEZNAM PREJETE HRANE! PROSIMO, DA VRNETE!

Otave: Ker se bodo sedaj vsi preselili v Begunje in Cerknico je bilo rečeno, da se bodo pridružili straži v Begunjah, kar pa najbrže ne bo obstalo, ker T. smatra to postojanko za zelo važno in je rekel, da bo to z vso silo preprečil, da se ne izpelje. Ali mu bo uspelo, ne vem.

Borovnica:[374]

Pregled oborožitve in morale vaških straž na Plešivici in v Borovnici, oktober 1942 (pag. 1871)[375]

Pot v Plešivico in Borovnico. 30., 31. 10. 1942

V Plešivico sem nesel seznam nevarnih komunistov iz Bevk, obvestila o ukradenem krompirju, ki ga sedaj partizani hranijo v starem premogovniku v Drenovem griču ter sezname fantov, ki bi prihajali v poštev za oborožitev v Blatni Brezovici, Sinjem vrhu ter Drenovem griču.
Prepričan sem bil, da je bil komandantu že dostavljen seznam za Bevke, a sem se prepričal, da on celotnega seznama še nima, temveč samo enega zelo nepopolnega.
Ob tej priliki sem ugotovil, da se je od Italijanov odobrila ustanovitev vaške straže v Vnanjih goricah, ki bi štela kakih 40 mož.
Potrebna bi bila zelo tudi MVAC v Bevkah in Drenovem griču, ker je to za partizane zelo važen prehod, ki se ga še vedno zelo poslužujejo.
Oborožitev:
97 pušk sistema Lebel
2 karabina sistema Steyr zaplenjena
3 puško mitraljezi, 2 zbrojevki + 1 S; R; S;
2 težka mitraljeza sistema Saint Etienne.
400 ročnih granat
3000 nabojev za puško mitraljez
2000 nabojev za težki mitraljez
4000 nabojev za puške.
Številčno stanje moštva v taborišču: v taborišču v Okršlanovem gradu 65 mož
v taborišču v šoli na Logu 32 mož

---

[373] Noi scapperemo (ital.) – pobegnili bomo.
[374] Zapis se ne nadaljuje.
[375] Prepis dokumenta (UDV) je na pag. 1990–1991.

Prijavljenih je še kakih 40 ljudi, kateri pa so še v stadiju poizvedb o zanesljivosti. Bivši partizani se načelno odklanjajo. Poslali so mu iz Kleč 3 Gilovce[376], s katerimi pa ne ve kaj početi in jih bo poslal naprej.

Borovnica
Sedež edinice – pokretne je v Brezovici v poslopju Ivana Majarona.
Številčno stanje:

Taborišče	21 mož	21 Lebel	46 granat	1 šošo
Brezovica	12	12 “	12	“
Sabočevo	14	14	14	“
Niževec	4	4	4	
Borovnica	7	7	7	
58 mož	58 Lebel	83 granat	1 šošo	

Patrolnih pohodov se vdeležujejo samo člani stalne pokretne edinice v taborišču, v slučaju njih odhoda prevzamejo stražo Borovničani. V skrajnem slučaju tudi člani vaških straž, ki se edino ponoči zbero skupaj, da lažje smrčijo.
Hrane prvih pet dni niso prejeli, nato je poslovala v redu. Z ozirom na visoki standard v tem kraju pred vojsko razumljivo in še bolj po vpogledu v krajevne razmere, da hrana, kolikor je prejmejo od Italijanov ni zadostna. Denarno plačo so prejeli. Toda nekaternikom je treba še posebej plačati izredne doklade, ki znašajo pri enem 320, pri drugem 220 lir. Za druge ne vem, samo osem je res idealnih fantov med temi 21 v taborišču. Zato je zelo važen načelen sklep, ali naj se ta edinica obdrži ali naj se razpusti. Je pa na drugi strani važna in bi jo bilo morda možno ojačiti z ljudmi od drugod.
Med člani straž ni nikakega nacijonalnega čuta ali požrtvovalnosti. Zaslombe v Borovnici imajo zelo malo. Župnik[377] se priklanja na vse strani. Krajevni magnati, Majaron, Petrič in Košuta pa so bolj ali manj očitno proti. Partizane so podpirali z vso silo, naših sploh ne vidijo, oziroma jim nagajajo kjer le morejo. Zanimivo je, da ima Petrič doma sina aktivnega art[ilerijskega] kapetana, ki je ostal lepo doma in sedaj zbija na račun MVAC svoje norčije. Največji njih sovražnik je Košuta, penz[ioniran] železničar, kateri vživa polno pomoč ital[ijanskega] kapetana Cassette. Ko je dal ta pred kratkim odpeljati nekaj deklet in so se ljudje prišli pritožit je rekel, da jih je moral zaščititi pred našimi, ki so hoteli ta dekleta odpeljati v Brezovico, da bi se tam z njimi zabavali, kar pa da mu njegov moralni čut ne dovoljuje. Ena je bila izpuščena, ker se je ugotovilo, da je oklofutala nekega podporočnika, ki je silil vanjo, drugi dve pa sta v tem pogledu neoporečni in čičata sedaj v ljubljanskih kasarnah.
Italijani zahtevajo ojačitev, a ne dajo nikakega avtomatičnega orožja.
Za 1. 11. rabi večjo vsoto denarja, a je popolnoma suh.

[376] Pripadniki fašistične mladinske organizacije GILL.
[377] V prepisu je pripisano: *Jerina Ciril.*

Poročilo o ustanovitvi vaške straže na Verdu, november 1942 (pag. 1872)[378]

POROČILO O USTANOVITVI ČETE VERD

3. 4. 5. Zastonj prišli skupaj, ker major na Vrhniki hotel dov[oljenje] iz Ljubljane.

V smislu dovoljenja Načelnika[379] Štaba XI. Armadnega zbora z dne 4. 11. 1942 je dne 5. 11. 1942 ustanovljena na Verdu četa MVAC, ki se regrutira v glavnem iz prostovoljcev Vrhnike in Verda nekaj pa jih je tudi iz Stare Vrhnike, Sinje Gorice in Blatne Brezovice.

1.) Številčno stanje: Pri formiranju je bilo stanje 4 oficirji in 136 mož. Mogoče se bo za nekoliko še povečalo.

2.) Oborožitev: 100 pušk Lebel z vso orožno opremo, 3 puškomitraljeze CSRG. Municije 12.000 nabojev.

3.) Oprema: civilna, športna. Vsi imajo nahrbtnike.

4.) Duh, red in disciplina: Zelo dobro. Vsi so radi z veseljem in navdušenjem pristopili ter je pričakovati, da bo to dobra edinica.

5.) Mesto in naloga čete: Mesto čete je na Verdu na dveh krajih: na južnem in vzhodnem robu Verda.

Četa ima nalogo, da v sektorju: Stara Vrhnika, Storžev grič, Rako[v] hrib, Konč hrib, železniška proga, Tisovec, Studensko, Bistra, Blatna Brezovica in Sinja gorica, Stara Vrhnika.

a) prepreči vsako subverzivno propagando.

b) da v ta sektor pošilja patrole in zasede radi onemogočanja prehoda banditov.

c) da polovi in onemogoči vse zaupnike OF.

6.) Prehrana je začasno dodeljena od Sanitetne komande na Verdu.

7.) Potrebe: Potrebno je dodeliti še 40 pušk in 2000 municije, vsaj 300 bomb, 140 plaščev in 140 parov čevljev ter nekaj šatorskih kril.

8.) Starešinsko osobje: Komandir čete rez[ervni] peš[adijski] por[očnik] *dr.* Zupan[380] Stane, vodniki vodov: rez[ervni] peš[adijski] por[očnik] dr. Marjan Marolt, rez[ervni] peš[adijski] por[očnik] dr. Anton Komotar[381] in rez[ervni] por[očnik] Franc Pavlič[382].

Oficirji so vsi odločni antikomunisti in upam, da so posrečeno izbrani.

9.) Seznam prostovoljcev bo dan Vojnemu poveljstvu na Vrhniki neposredno od dane čete.

Prosim, da se določi potrebno:

10.) Glede oskrbe s hrano in denarjem in

11.) Ali bo četa spadala v sestavo I. bataljona MVAC ali ne.

---

378 Prepis dokumenta (UDV) je na pag. 1981–1982.
379 V prepisu je pripisano: *LUCINI BRUNO.*
380 V prepisu je pri osebah Zupan, Marolt in Pavlič pripisano: *naš.*
381 V prepisu je pripisano: *SOKOL.*
382 V prepisu je pripisano: *PONEBŠEK naš, BRICELJ SOKOL.*

Če mogoče mitraljez.
Verd, Stara Vrhnika, Sinja gorica, Blatna Brezovica, Vrhnika.

Poročilo o razmerah v Begunjah pri Cerknici, 24. 11. 1942 (pag. 1873)

Begunje pri Cerknici: 24. 11. 1942

Stanje 165 oboroženih.
Potreba po oficirju, kateri bi vpeljal strogo disciplino, je vedno večja. Prosijo, da bi slovenski oficir čimpreje prišel, ker so jim sedaj Italijani iz Logatca začeli ponujati italijanskega oficirja, kar pa je v danih razmerah, ko pri vsej četi govori perfektno laško samo pisarniška moč Debevec Anica, absolutno nemogoče.
Potrebno bi bilo zato, da se vojska čimpreje odpravi na svoje mesto, kar sem mu v osebnem razgovoru tudi razložil. Rekel pa mi je, da mu je to ta teden še nemogoče, ker mora preje vse potrebno urediti s svojim šefom ing. Ruehom. V soboto oziroma nedeljo bi se nato tudi zglasil pri Languascu [Aurelio Languasco] in prevzel poveljstvo v Begunjah.
Neumnosti v Cerknici od strani italijanske uprave so precejšnje. Za komisarja na občini je imenovan OFar Turšič, ki še danes govori o bratomorilcih v Begunjah. Nadzorstva bi bil nadalje potreben tudi Lovrenčič uslužbenec Prevoda v Cerknici. Stanje v cerkniški okolici je jako slabo, predvsem nam je zato potreben seznam vseh Ofarjev, ki sem ga naročil naj ga nam čimpreje dostavijo v nadaljnje postopanje.
V Begunjah sem ponovno naročil: Seznam vseh, ki so bili ali so še pri partizanih, Seznam vse po partizanih ali Italijanih napravljene škode, Seznam vseh ubitih po Italijanih in partizanih, Seznam vseh naših internirancev na Rabu ali v Gonarsu. Obljubljeno mi je bilo, da dobim te sezname v petek po g. Turku.

Dnevniški zapis nekdanjega člana Legije smrti v Stopičah, nedatirano (pag. 1874)[383]

23. 10. …… Preklinjal sem Italijane in Nemce, med katerimi hodimo z orožjem in bombami ter jim hlinimo prijateljstvo, čeprav komaj čakamo, kdaj bomo udarili po njih ter jim spili prijateljsko kri, katere smo kljub množici vode in vina silno žejni. Smrt vsem: Smrt fašizmu! Smrt hitlerizmu!
…… Že iz Št. Jerneja so me kazensko prekomandovali po nedolžnem in isti človek me hoče spraviti sedaj v nesrečo. Žalostno je, da je domačin, ter precej fantov drži z njim. A večina igra dvojno vlogo.
30. 10. …… Popustljivost se nam je začela maščevati. V Stopičah[384] dobijo največji partizani orožje. Čudno se nam je zdelo, ko so nam čisto razbili kostanjeviški bataljon, ki je bil edini res 100 % naš. Partizani imajo vedno večjo vrednost in

[383] Prepis dokumenta (UDV) je na pag. 1987–1988.
[384] V prepisu je pripisano: *L. S.* Enako pri kostanjeviškem bataljonu.

komando. Ne vem kaj se plete proti meni. Doma so mi pustili same nasprotnike. Dobri fantje se pa bojijo govoriti.

N o v p o l o ž a j

Dolgo nisem hotel pisati o novicah itd., danes pa moram. Naš vrhovni komandant[385] Janko [Janko Debeljak] ima zvezo s partizani. Naši so ga spravili na stolček, on pa nam tako povrača. Položaj je za nas obupen. Janko[386] je v službi Italijanov, tako da mu nič ne moremo. Poleg ima še oficirje Cigota [Drago Tomažič], Slavkota[387], ki je bil aktiven partizan, ter Slanca [Radovan Slanc] iz Litije. Hodijo na neke skrivne sestanke, z našo komando pa nečejo imeti nič skupnega. Čudno se nam je zdelo že dva meseca, ker je Janko oborožil vse partizane katere smo ujeli ter vse zaščitnike. Sumili smo in ugibali, ziniti pa ni upal nobeden, ker bi bil takoj ob glavo. Življenje nam je potekalo žalostno v stalni otožnosti in molitvi, v vedni nevarnosti. Na smrt je bilo obsojenih 17 naših najboljših fantov.[388] Opozorili smo Italijane, kateri so pa dali izjavo, da je Janko zmožen dati pobiti vse Slovence, sam ubiti vse duhovnike, proti Italijanom pa se ni zmožen upreti. Smo v zelo mučnem položaju. Če ga ubijemo, ne bo prav, če ga pustimo tudi ne. V Stopičah so ubili ponoči akademika medicinca Jalna [Janez Jelen], katerega so izvabili iz Semiča v Stopiče ter ga ponoči zahrbtno umorili – Nikola, Laco, Joco. Bil je zaklan. Isti večer je bil zadavljen fant, katerega ime je še neznano. Se že poznajo posledice, ker je v naših bataljonih toliko partizanov. V Stopiškem je partizanov čez 50 %. Danes je šel v Suhor.

19. 11. Takoj zjutraj sem se odpravil v Stopiče. Ker je položaj vedno slabši, nevarnost vedno večja, sem se odločil da bom pustil legijo ter šel v Žužemberg v naš bataljon, ki nima nobene veze z Jankotom. V Št. Jerneju smo zvedeli o napadu v Sv. Križu. V zasedi v turnu je bilo pet naših fantov. Štirje partizani, eden naš. Prišli so partizani in odpeljali vseh pet. Našega so ubili, štiri pa izpustili. Seveda jih naši kar gledajo. Le tako naprej! Ljubi bog ali nas res ne misliš rešiti tega hudiča Jankota.

26. 11. V Novem mestu imamo svojo komando. Dela se na to da bi staro komando ovrgli. Bil sem tam ter se javil dr. Benedičiču [morda Miha Benedičič] za v Žužemberg. Upanje imam na lepše življenje.

…… Iz napada v Suhorju. …… Naših se je po prvih poročilih rešilo 16. Bog daj da bi se vsaj zdaj naša komanda razkrinkala. Miha Turk mi je povedal, kakšen pekel je bil tam. Zažgali so najbrž naši petokolonci.

30. 11. Popoldne smo izvedeli, da bo najbrž zopet ustanovljeno okrevališče. Če Bog da brez Jankota. Zvečer je bil tu italijanski kapetan. Se je nekaj za nas zanimal. Kaže, da bo Janko odstavljen.

4. 11. *Z Nandetom.*

385 V prepisu je pripisano: *MJR [MAJOR] NOVAK*.
386 V prepisu je pripisano: *DEBELJAK*. Pripis se ponavlja.
387 V prepisu je pripisano: *ZELEN*.
388 V prepisu je pripisano: *LS*.

Poročilo o vaških stražah na območju Plešivice, november 1942 (pag. 1875–1878)[389]

Poročilo M.V.A.C. od 15. do 30. 11.

Plešivica.

Posadka v gradu:

Moštvo: 97; of[icirjev]: 1, podof[icirjev]: 14, vojakov: 82.

	puške:	mitr[aljezi]	tež[ki] mitr[aljezi]	bombe:
Orožje:	77	3	2	
	puške:	mitr[aljezi]:	tež[ki] mitr[aljezi]:	bombe:
Municija:	4628	4430	2320	130

Posadka na Logu:

Moštvo: 40; of[icirjev]: 1, podof[icirjev]: 4, vojakov: 36.

	Puške:	mitr[aljezi]:	težki mitr[aljezi]:	
Orožje:	40	1	1	
	puške:	mitr[aljezi]:	težki mitr[aljezi]:	bombe:
Municija:	1200	1300		70

Posadka v Vnanjih goricah:

Moštvo: 1 of[icir] 4 podof[icirji], 3 kaplarji, 39 vojakov.

	puške:	mitr[aljezi]:	težki mitr[aljezi]:	
Orožje:	49	1	0	
	puške:	mitr[aljezi]:	težki mitr[aljezi]:	bombe:
Municija:	~~1200~~ *1000*	~~3000~~ *1200*	0	50

Vsak vojak ima 50 izstrelkov in 2 bombi.

Dnevno poročilo:

16. 11. 1942. Delanje garaže in mehanične delavnice. Peljali smo v Podpeč na žago. Odšla je patrola na Brezovico, druga na Plešivico, tretja pa na vrh Loškega hriba – nikjer ni bilo nič posebnega. Par fantov je žagalo drva pri Karabinjerjih na Brezovici. Čez noč je ostala zaseda pri Vrbiču na Logu.

17. 11. 1942. Odšla je patrola na Vrhniko. Druga patrola je odšla po vrhu hriba do Brezovice nazaj pa po cesti. Tudi ta dan smo poslali dva na Brezovico žagati drva Karabinjerjem. Patrola v Dragomer - Vnanje gorice, druga na Plešivico, tretja v Bevke kjer smo pregledali hrib nad Kostanjevico. Delali smo barake in cepili drva. Ponoči so odšli partizani na Log. Naša posadka je takoj poslala patrolo. Začelo se

[389] Prepis dokumenta (UDV) je na pag. 1990–1992.

je streljanje. Ko smo v gradu slišali to, so se dvignile dve patroli in odšli, ena proti Dragomerju, druga proti Drenovem griču. Še predno so prispele na cilj, so partizani že odšli in odpeljali s seboj živino posestnika in našega vojaka Gruma Alojzija, pravtako so napravili pri Veharju Francu in Remškarju Jožetu.

18. 11. 1942. Naši dve patroli, ki sta šli prejšno noč ven sta do jutra ostali zunaj. Našli so sled po kateri so odpeljali ukradeno blago. Takoj smo se odpravili na pohod na Brezje, kajti sled je kazala v to smer. Šlo nas je okoli 60 vojakov. Na vrhu nad Logom je naša izvidnica našla tri partizane, ki so pozdravili po svoje, kajti mislili so, da smo partizani. Naš vodja izvidnice, ki je bil prvi je mislil streljati toda njegova puška mu je odpovedala, krogla je namreč ostala v cevi. Ni si mogel nič pomagati. Ko pa so prišli ostali so se partizani že poskrili po gostem grmovju. Ko smo prišli potem v dolino blizu Ključa in ko smo začeli s streljanjem, so se partizani, ki so se nič hudega sluteč nahajali po hišah, razbežali na vse strani, toda niti eden od x[390] ni utekel. Padlo jih je pet. Hoteli smo jih prenesti domov. Nekaj časa smo jih že nosili, toda ko smo videli, da je ranjen naš vojak Gaber Ivan iz Vnanjih goric, smo jih samo razorožili, trupla pa pustili tam. Po izjavah samih partizanov smo pobili najboljše fante. Našega ranjenca smo takoj odpeljali s svojim avtomobilom v Vojaško bolnico, kjer je bil takoj pregledan. Je lažje ranjen. Partizani so nam odgovarjali z dvema težkima mitraljez[oma]. Zvečer odidemo v zasedo v Dragomer. V Bevkah se prav ta dan ustanovila M. V. A. C. Prostovoljna vaška straža, in so nas naprosi[li] če bi poslali nekaj vojakov za čez noč. Zato je došla patrola v Bevke in tam ostala celo noč.

19. 11. 1942. Delo doma. Komandant odide na blok, da se je zgovoril z vojaki glede skupnega delovanja. Patrola na Brezovico, druga v Dragomer, tretja na Drenov grič. Čez noč smo postavili zasedo v Dragomerju. Nekaj fantov odide [za] celo noč v Bevke.

20. 11. 1942. Patrola na Brezovico – Vnanje gorice – Notranje gorice in nazaj. Nasipanje dvorišča s peskom, ki smo ga pripeljali iz Vnanjih goric. Obbijanje barak. Ponoči smo postavili zasedo v Dragomerju.

21. 11. 1942. Patrola v Vnanje gorice, patrola v Bevke. Nasipanje dvorišča. Zaseda v Dragomerju, na Logu. Zjutraj na vse zgodaj odide patrola 7 mož v Brezje. Tudi tam je bilo vse mirno. Ljudje so jih prav z navdušenjem pozdravili in so jih prosili, da naj pridejo še kaj, ali pa da se naj za stalno naselijo v Brezjah.

22. 11. 1942. Sv. maša. Patrola na Brezovico – Vnanje gorice – Plešivica in nazaj. Ponoči smo postavili zasedo v Dragomerju.

23. 11. 1942. Dopoldan in popoldan vaje z orožjem. Patrola v Vnanje gorice, druga v Dragomer. Ker smo na žagi pri Kobiju v Podpeči vzeli mnogo lesa za postelje in

[390] Manjka besedilo.

smo mu obljubili, da ga mu bomo vrnili, zato smo ta dan sekali smreke, ki smo jih naprosili od ljudi. Beljenje sob. Rastrosili smo letake.

24. 11. 1942. 70 mož odide na pohod na Lesno brdo v Kurjo vas in nazaj. Na vrhu Loškega hriba smo našli zapuščeni partizanski logar. Še smo ugotovili kje je bila kuhinja, tudi šator narejen iz vej je še stal. Okrog in okrog pa so bili strelski jarki za mitraljez in za puške. Na nekem hrastu kjer se je nudil najboljši razgled po dolini je bila opazovalnica. Preiskali smo nekaj hiš kjer so kakor so nam povedali otroci pred dvema dnevi spali partizani. Pri Kuclerju na Drenovem griču smo dobili nekaj materjala, dve peči in drugo kar bomo lahko vse porabili. Zvedeli smo iz Vnanjih goric, da se je javil z orožjem partizan, domačin Kucler Anton. Prišel je iz Krima z namenom, da se javi naši posadki. Takoj se je začelo zasliševanje. S tremi vozmi smo peljali smreke na žago.

25. 11. 1942. Dopoldan beljenje hodnika. Sekanje smrek. Z enim vozom smo peljali na žago. Patrola iz šole odide po vrhu Loškega hriba. Popoldan približno ob pol 3h so partizani napadli na meji med Drenovim gričem in Logom transport iz Horjula. Napadli so horjulskega župana Lončarja [Franc Lončar] in ga hoteli s puškinimi kopiti potolči do mrtvega. Tedaj pa privozita dva vojaška kamiona, vojaki, ki so videli kaj se počenja so poskakali na tla, v tem trenutku pa se oglasi partizanska strojnica, ki je ranila dva vojaka. Partizanov je bilo okrog 20. Takoj, ko smo slišali streljanje smo poslali močno patrolo po hribu, da bi izsledili partizane. Bili pa smo že prepozno, kajti partizani so bežali kar najbolj so mogli. Videli smo jih še in tudi streljali pa je bilo predaleč, da bi kaj zadeli. Vrnili smo se, ko je bilo že tema. Na spodnjem koncu Loga je ostala naša patrola skupno z vojaki pozno v noč. Napravili smo zasedo v Dragomerju. Ponoči se je začelo streljanje na našo zasedo. Odkraja bolj od daleč, pozneje pa vedno bliže. Ker pa naši niso odgovorili z ognjem so tudi partizani potihnili.

26. 11. 1942. Vežbanje cele posadke v raznovrstnih formacijah. Patrola v Vnanje gorice. V naše taborišče smo dobili partizana Kuclerja Antona. Zasliševanje in poizvedovanje in delanje načrta, kje se nahajajo partizani in kako bi jim prišli od živega. Oba partizana sta vedela dovolj povedati. Ponoči smo postavili zasedo v Dragomer.

27. 11. 1942. Vaje. Odšla je patrola okrog 20 mož po vrhu hriba nad Logom do Brezovice. Stalno pripovedujejo, da se nahajajo partizani nad Brezovico, pa vendar niso ničesar našli. Ponoči zaseda v Dragomerju.

28. 11. 1942. Proti jutru se je začelo močno streljanje na Brezovici. Naši, ki so bili v zasedi v Dragomerju so se takoj dvignili in odšli po vrhu hriba proti Brezovici. Partizani pa so se umikali po hribu med Brezovico in Kozarjem. Na hribu nad Dragomerjem smo izkopali pok[ojnega] Mraka Ivana, pok[ojnega] Vidmarja Ivana [Janez Vidmar] in Brenčič Antona vsi doma iz Plešivice. Ustrelili so jih partizani

koncu meseca avgusta. Prepeljali smo jih v mrtvašnico v Notranjih goricah. Jame smo tudi mi izkopali. Zaseda v Dragomerju.

29. 11. 1942. Sv. maša. Patrola na Brezovico, druga v Notranje gorice. Popoldan je bil pogreb. Pokopavali so jih naši vojaki. K pogrebu smo šli skoraj vsi. Tudi naš narednik je spregovoril par besed. Na kratko je opisal vsa grozodejstva, ki so jih počeli partizani v našem ozemlju. Zvečer smo postavili zasedo v Dragomerju.

30. 11. 1942. Na Log smo poslali ojačenje in enega podoficirja: Čudna Ferdinanda. Sedaj šteje posadka na Logu 40 mož. Na ta način bo zmožna tudi sama nastopati kadar bo treba. Danes so krožile manjše patrule po sosednih vaseh.

Plešivica, dne 1. 12. 1942.

Komandant:[391]

Poročilo o stanju oborožitve vaških straž in partizanskem delovanju na Notranjskem, nedatirano (pag. 1879)[392]

Poročilo o potu po Notranjskem – 7. 12.–10. 12. 1942

Stari trg pri Ložu:[393] Stanje naše edinice je 90, dočim je razdeljenih 96 Lebl pušk, toda je šest pušk v rokah posameznih oseb, župana[394] etc., katere za skupno akcijo ne prihajajo v poštev. Za akcijo je sposobnih izmed moštva maximum 50 ljudi, realno računano 40, ker so vsi ostali prestari. Teren sam je zelo dolg od Lipsenja pri Cerkniškem jezeru do Babne police, dočim je širok kakih deset km. Z ozirom na to, je oborožitev: 96 Leblovk, k vsaki po 40–60 patronov, po dve granati, 1 Chocho s tristo naboji, ena posojena Breda z dvema sandukoma municije odločno premajhna. Vrhu tega imajo sedaj dva kratka karabina s ca 120 naboji. Financarji so obljubili še eno brzostrelno puško in 300 nabojev?
Komandir oddelka MVAC je akademik Kralj[395], katerega je na to mesto postavil Languasco [Aurelio Languasco] brez predhodnega zaslišanja kogarkoli izmed naših. Med moštvom skuša uveljaviti disciplino. Radi svojega poguma je med ljudmi precej priljubljen. Ima pa še vedno stari greh, da govori o vsem mogočem pred vsemi mogočimi.
Potrebe: Že ponovno je bilo zahtevano, da se vrnejo fantje, kateri so bili odpeljani v internacijo v mesecu juliju oz. avgustu. S temi fanti bi bilo mogoče dvigniti število na nujno potrebnih 150, na kar je tudi it[alijanska] kom[anda] v Ljubljani že pristala. Prošnja za povratek fantov je bila že vložena.
Postaviti bi bilo treba nove straže: poleg že obstoječe v Pudobu in Kozariščah, ki iz cerkv[enega] stolpa, ki ni posebno visok, pazi na angl[eške] avijone, bi bilo treba v

391 V prepisu je pripisano: *Boh Ivan*.
392 Prepis dokumenta (UDV) je na pag. 1992–1993.
393 V prepisu je pripisano: *MVAC*. Pripis se ponavlja.
394 V prepisu je pripisano: *KRŽIČ* [Ludvik Kržič].
395 Verjetno študent montanistike Janez Kralj, omenjen v poročilu o položaju na Notranjskem (pag. 2012).

interesu prebivalstva postaviti še stražo na Gornjem jezeru – morda v šoli – kakih 40 ljudi in vsaj en mitraljez, preskrbeti za Kozarišče vsaj 1 puškomitraljez ter za Pudob 4 puškomitraljeze in težki mitraljez. Za vso posadko bi bilo potrebno preskrbeti večje število municije, za slučaj napada bi sedanja nikakor ne zadostovala. Obleke še niso nobene sprejeli, istotako ne kap, o čevljih in suknjah se sploh ne govori. Rabili bi tudi okovje za smuči, katere si bodo napravili sami. Plača jim hodi v redu. Komandir je plačan kot ostali vojaki a 8 lir dnevno. Premalo pa jim je cigaret, katere bi bili pripravljeni tudi plačati, kakor bi plačali eno brzostrelno puško, če bi jim jo Italijani prodali. Rezervne hrane na pohodu sploh ne prejemajo. Rabili pa bi tudi rezervni petrolej in močno lampo za signalizacijo v Kozariščah.
Glede jetnikov se pritožujejo, da jih Italijani preveč izpuste, nje same pa porabljajo preveč kot hlapce za domača dela.
Partizanski položaji v tem delu so: Ravna gora, 20–50, vsaj dva manjša ali en večji tabor; Markov hrib ca. 20; Gor[enje] poljane ca. 20; Glavni pa je v bližini Telebačnika, ki šteje do 150 borcev in 50 otrok in žena. Od tu imajo preko Gor[enjih] Poljan zvezo na Racno goro in proti Krimu. Partizani so dobro oblečeni in dobro oboroženi. Imajo zbrojevko ter tudi Italijansko orožje in nekaj francoskih. Korajže nimajo posebno velike in se takoj spustijo v beg. Čakajo samo razpada, nato bodo šele vdarili, tako se tolažijo. Napadli so na Lazah in v Gor[njem] jezeru; ob tej priliki sta bila ubita dva srenjska načelnika, iz teh vasi.
Grahovo: Komandir je postal mesto orož[niškega] narednika, ki je vodil dosedaj, Kremžar [morda France Kremžar], ki se je sam umaknil iz Novega mesta. Na to mesto ga je postavil Languasco; dočim je bila preje nevarnost, da ga pošlje na Bloke ali v Begunje.
Posadka šteje 30 ljudi, ki pa nimajo pravega reda in se čutijo kar zadovoljne, ker so oboroženi, hrano imajo dobro in nobenega dela. Kremžar bo disciplino, ki je njegova slaba stran, težko vpeljal, ker je sam ni navajen.
Partizani se ne pojavljajo.
Bloke: Po napadu na Topol je v torek zvečer prišlo do napada na Sleme in Hribarjevo. Na Slemenu so pobrali vse pri Županovcu. Na Hribarjevem pa pri Centu in Tonejevcu, kjer so odpeljali tudi ženske, dočim so bili možki že preje pri partizanih. V Rjavem mlinu so pobrali vse, kar so ljudje prinesli, dočim je gospodar izgubil vse pri Županovcu, kamor je speljal svoje stvari.
Oborožitev je zato nujno potrebna. Dosedaj odobrena številka 100 ljudi je z ozirom na ta položaj odločno prenizka in je bilo to tudi Languascu povedano, ter je sam to priznal. Morda bo dvignil na 150, ker upa, da mu polk[ovnik] Serraglia [Alberto Seraglia] v Logatcu ne bo več mogel delati težav.
Oborožitev je še vedno 67–4, katerim so partizani vzeli v Topolu. Na novo ti razoroženi niso bili oboroženi. Krajevni faktorji prosijo da se oboroži vse ljudi, ki so jih predlagali v svojem seznamu 300tih.

Partizani se klatijo okoli Racne gore, v okolici Sv. Trojice, v Gori in Makovcu, so dobro oboroženi in oblečeni.
Med ljudmi nimajo več zaslombe in se jih vse boji.
Loški potok ima 90 oboroženih, ki se držijo v Retjah, na Hribu in v Malem logu.
V Topolu in Studencu so partizani raztresali letake z naslovom: Zavedenim in prisilno mobiliziranim! Poziv vsem Slovencem, ki so sposobni nositi orožje! Belogardistična vas Topol uničena!
Begunje pri Cerknici: Stanje oboroženih je 215. Imajo 3 tež[ke] mitr[aljeze], 5 lahkih, in sicer 1 težko Zbrojevko in 2 Saint Etienne, 1 lahko zbrojevko in 4 šošo, 216 Leblov, 2 Mauzerja in 24 rez[ervnih] Leblov, ki pa jih ne smejo razdeliti. Vodstvo skupine bo prevzel ing. Vojska [verjetno Jožef Vojska], kateri bo obenem vodil tudi skupino pri Sv. Vidu.
V tem delu so partizani v Mingah pri Rakeku in na Padežu, kjer imajo zaklonišča oz. zaloge ali pa se skrivajo po hišah. Nekje v okolici Otav se klati skupina partizanov – Ljubljančanov, ki so zelo sestradani in delajo čisto na svojo roko. So zelo slabo oblečeni in imajo čevlje vse povite v slamo in cunje. Obleka je jugoslovanskega in italijanskega izvora. V zadnjem času ni bilo napadov razen kraje na Krajčevi žagi, kjer so v sredo zvečer kradli žaganice in jih nosili nekam proti Mingam, kamor so šli v četrtek za njimi fantje. Fantje so izdali letak proti partizanom in partizansko usmerjenim okoliškim vasem, ki je v prigibu.
Cerknica: Razpoloženje za ustanovitev vaške straže je bolje, a sta dve struji: ena bivših partizanov, ki so se v eni vasi hvalili, da bodo vzeli orožje in ga dali partizanom ter druga protipartizanska, ki pa se je zganila prepozno, ker je pri arm[adnem] poveljstvu zmagalo načelo, da se nove skupine ne bodo več ustanavljale.
Med potjo sem zbral še naslednje podatke, ki pa so še v prepisovanju:

Stari trg: 1. Seznam vseh, ki so pri partizanih, 217 imen;
2. Seznam internirancev, 620 imen,
3. Seznam onih, ki naj se vrnejo, 183 imen.

Cerknica: 1. Seznam partizanov, ne bo celoten? Ti v gozdih.
2. Seznam internirancev - ,‘ –

Sv. Vid: 1. Seznam internirancev, ki naj bi se vrnili.

Rakek: 1. Seznam partizanov, ki v gozdih.
2. Seznam internirancev.

Končno prilagam še letak, ki sem ga dobil na Vidovdanski ulici v petek zvečer.

Vojaški položaj vaških straž v okolici Logatca in Vrhnike, **nedatirano** (pag. 1880–1882)[396]

P O R O Č I L O M V A C od 1. 12. do 16. 12. 1942.

P l e š i v i c a.

---

[396] Prepis dokumenta (UDV) je na pag. 1991–1992.

Posadka v gradu:
Moštvo: 95; of[icirjev]: 1, podof[icirjev]: 13, vojakov: 81.

	puške:	mitr[aljezi]	tež[ki] mitr[aljezi]	bombe:
orožje:	77	2	1	
municija:	4319	4254	2210	124

Posadka na Logu:
Moštvo: 40, of[icirjev]: 0, podof[icirji]: 3, vojakov: 35.

orožje:	puške:	mitr[aljezi]	tež[ki] mitr[aljezi]	bombe:
	40	2	1	
municija:	995	1170		66

Posadka v Vnanjih goricah:
Moštvo: 48. of[icirji]: 1, podof[icirjev]: 7, 40 vojakov.

orožje:	puške:	mitr[aljezi]	tež[ki] mitr[aljezi]	bombe:
	49	1		21
municija:	*870*	*1030*		

Vsak vojak ima pri sebi 50 izstrelkov in 2 bombi.

Dnevno poročilo:

1. 12. 1942. Iz loške šole odide patrola po glavni cesti na Lesno brdo k Kuclerju, ki je med partizani. Dobila je tam pod neko melino motor, ki ga je prepeljala na vozu v grad. Iz gradu je odšla patrola v Bevke in od tu v Blatno Brezovico. Do srečanja s partizani ni prišlo. Ta dan smo posvečali posebno pažnjo, če bi se kje v našem teritoriju pojavili partizani. Nikjer nismo dobili partizanskih propagandnih letakov.
2. 12. 1942. Iz loške šole so poslali ponoči patrolo v zasedo v Dragomer, kjer so ostali vso noč. To noč niso prišli partizani. Iz gradu je odšla patrola v Brezje, kjer je prišlo do streljanja s partizani. Po sporočilu, ki smo ga dobili iz Brezij, je bil en partizan ranjen, ki pa je čez tri dni umrl. Pravijo, da je bil partizan doma iz Ljubljane. Popoldan smo iz gradu poslali patrolo na Plešivico. Ponoči smo napravili zasedo na Drenovem griču, ker smo mislili, da bodo to noč partizani pasirali iz Ključa v Krim.
3. 12. 1942. Fantje iz loške šole so odpeljali smreke iz Dragomerja na Podpeč, da bodo napravili postelje. Ponoči so napravili zasedo v Dragomerju.
Iz gradu je šla patrola v Bevke povprašat, kaj je bilo prejšnjo noč na prostoru med Bevkami in Drenovem gričem, kjer je bilo čuti streljanje. Bili so tam partizani v številu okrog 10, ki so mislili iti čez Ljubljanico v Krim. Bevčani so jih odgnali.
4. 12. 1942.[397] V šoli na Logu so podnevi delali postelje. Eno patrolo so [poslali] v Dragomer, kjer so patrulirali skozi tri ure. Ponoči so poslali patrolo v zasedo v Dragomer. Iz gradu je odšla patrola v Brezje. Partizanov ni videla. Popoldan je šla patrola na Brezovico. Ponoči je šla patrola v zasedo na Log v bližino Drenovega griča. Naš vojak Rupnik Peter se je ponesrečil z bombo. Takoj smo ga prepeljali v bolnico.

[397] V prepisu je pripisano: *MVAC.*

5. 12. 1942. Iz loške šole je 10 fantov spremljalo voznike do bloka na Viču ki so šli po moko v Ljubljano na Prevod. Ponoči so napravili zasedo v Dragomerju.
Iz gradu smo poslali patrolo na Brezovico. Popoldan je patrola raziskala bližnje gozdiče okoli Plešivice.
6. 12. 1942. Patrola v Bevke in Vnanje gorice. Patrola k cerkvi na Logu. Sicer pa je bil nedeljski počitek.
7. 12. 1942. Iz loške šole so napravili zasedo ponoči v Dragomerju. Partizanov ni bilo.
Iz gradu je šla patrola v Vnanje gorice in na Brezovico.
8. 12. 1942. Iz Loga so napravili zasedo v Dragomerju.
Prijeli so Klemenčič Ivanko in Artač Marijo. Artač Marijo smo soglasno z italijansko komando izpustili. Ponoči smo napravili zasedo na Logu.
9. 12. 1942. Patrola na Brezovico. Patrola na Plešivico. Ponoči zaseda v Dragomerju.
10. 12. 1942. Zjutraj smo začuli tako na Logu kot na Plešivici streljanje v smeri proti Horjulu. Takoj odidemo v patrolo na Vrhniko, kjer zvemo da je prišlo do streljanja med partizani in Ligojničarji. Ker so šli na mesto samo vrhniški vojaki, se je naša patrola vrnila domov. Popoldan odide patrola v Bevke. Ponoči smo napravili zasedo v Dragomerju in na Drenovem griču, kjer smo videli dvakratno signaliziranje z električno lučjo. Ko smo oddali par strelov proti njim, je prenehalo signaliziranje.
11. 12. 1942. Iz loške šole so napravili zasedo v Dragomerju.
Iz gradu je šla patrola v Vn[anje] Gorice. Druga patrola je šla [na] Brezovico. Tretja pa na Plešivico.
12. 12. 1942. Iz loške šole odidejo na pogreb v Horjul, kjer so pokopali antikomuniste[398] padle v boju s partizani.
Iz gradu so se udeležili pogreba v Bevkah. Patrola odide na Vič v opekarno Vidic pregledat vagone. V vagonih niso dobili ničesar sumljivega.
13. 12. 1942. Dopoldan je bila v gradu sv. maša. Popoldan je šla patrola v Bevke, na Plešivico in Vn[anje] Gorice. Ponoči smo napravili zasedo na Logu.
14. 12. 1942. Iz loške šole so napravili zasedo v Dragomerju, kjer je prišlo do streljanja s partizani. Prišlo je iz Brezij okoli 60 partizanov z namenom da bodo kradli. Po vsej verjetnosti je bil kak partizan ranjen. Ker se je boj vršil v hribu in ker je bila noč temna, so partizani z lahkoto odšli nazaj v Brezje. Vsako zasledovanje v tako temni noči bi bilo nespametno. Iz gradu smo poslali patrolo v Notranje gorice in Plešivico.
15. 12. 1942. Iz loške šole krene takoj zjutraj močna patrola, da pregleda prostor v Dragomerju, kjer je prejšnjo noč bilo streljanje.
Iz gradu je odšla patrola v Bevke. Na Vrhniko odide naš komandant, kamor ga je klical vrhniški g. kolonelo.

[398] V prepisu je pripisano: *MVAC*.

Delovanje in oborožitev Legije smrti v Borovnici, 2. 1. 1943 (pag. 1883–1884)[399]

Četa Legije smrti
Borovnica.

Poročilo št. 3.
od 15. 12. 1942 do 1. 1. 1943.
Borovnica

17. 12.: Naša patrola 10 mož je spremljala večjo italijansko formacijo preko Pokojišča,
Vinjega vrha in pod Kožljekom nazaj v Borovnico. Pod Kožljekom so Italijani požgali 2 vodni žagi. V bližini teh žag sta bila dva groba, opaziti je bilo tudi nekako pripravo za mučenje žrtev z ognjem. Med Kožljekom in Rakitno, kjer zavije pot v Borovnico, so se ustavili pri Krimski jami, iz katere se še širi smrad po mrličih. Ker niso imeli s seboj priprav in vrvi, jamo niso raziskovali.
Nedaleč od omenjene jame so opazili tudi zapuščeno večje partizansko taborišče, v katerem je bilo 100–200 partizanov. Po sledovih sodeč so se partizani od tu umaknili pred približno mesecem dni.

24. 12.: Poldnevno pregledovanje gozda nad Borovnico do Trebelnika in nato proti Dolu. Opazili smo samo partizansko patrolo dveh mož, katera sta takoj izginila v grmovju.

30. 12.: Celodnevni pohod na Ljubljanski vrh (nad Vrhniko).
Naših 40 mož je spremljalo cel italijanski bataljon skozi gozd nad Lazi pri Borovnici v smeri proti Logatcu do Ljubljanskega vrha. Opaziti nismo mogli nikakega sledu za partizani, ker je ves dan močno snežilo, le na treh mestih so bile sveže zasekano smreke preko vojaške poti, ki drži od Verda proti Pokojišču. Na vrhu Ljubljanskega vrha smo pregledali utrdbe, ki jih je zgradila še naša vojska. Partizani se tu niso nikakor zadrževali. Pod vrhom smo se našli tudi z vrhniško četo, ki bi morala v slučaju spopada partizanom preprečiti umik.[400]
Italijani so si od tega pohoda veliko obetali, a zdi se, da so imeli napačne informacije. Računali so s popolno gotovostjo na borbo. Udeležba: 40 naših članov s 3 mitraljezi.

Delo v kasarni.
Kot smo že sporočili v poročilu št. 2 smo 14. 12. doživeli velik uspeh s tem, da smo v bližini kasarne nad Brezovico ubili dva vodilna borovniška komunista Zalarja [Tone Zalar] in Demšarja [Janez Demšar]. Pri tej priliki smo dobili v roke važne listine o nameravanem napadu na našo kasarno. Zato smo se z vso resnostjo lotili utrjevanja in smo poleg že obstoječih dveh bunkerjev zgradili še dva. Ital[ijanska]

[399] Prepis dokumenta (UDV) je na pag. 1993–1994.
[400] Ob strani je pripisano: *Samo to v poročilo*. Ostali del besedila je prečrtan s svinčnikom.

komanda nam je takoj dala še en mitraljez, tako da imamo sedaj 4, kar je za malo posadko 30 stalnih članov mnogo.
V tem času smo si tudi zgradili lično barako poleg kasarne, katera služi za kuhinjo in spalnico.
Ko smo dokončali fortifikacijska dela in se pripravili za vsak eventualni večji napad, smo kar nekako razočarani ostali preko Božiča brez kateregakoli stika s partizani. Kljub temu pa pričakujemo z vso resnostjo močnejšega napada, ki bo obsegal najmanj en bataljon.

Morala med moštvom.
Silni pritisk nasprotne propagande je prvotno nas tlačil k tlom, tako da smo bili že kar malodušni. Bog pa nam je naklonil uspehe na borbenem področju in se je s tem ipso facto brez odgovarjanja na to propagando ta pritisk iz dneva v dan manjšal in se končno zrušil. Pogum med našimi vojaki je zrastel, življenje v kasarni je postalo kar nekako bolj domače in priljubljeno, tako, da se fantje pri nas počutijo nekako bolj zadovoljne, kakor doma. Škoda je samo v tem, da je naše število, tako majhno, kajti preobremenjeni smo z delom. Vzrok našega malega števila je pa v tem, da je od 2.273 prebivalcev borovniške občine 570 ljudi v konfinaciji, 47 med partizani in okrog 50 ljudi mrtvih. Dokler pa naših dobrih fantov ne dobimo iz Italije, toliko časa dvigniti števila ne moremo in prosimo Vas, ako je kaj v Vaši moči, da v tem oziru posredujete za nas. Seznam onih fantov, ki bi bili za pod orožje, smo izročili na komando GAF v Borovnici, nato na komando Rdečih kravat v Borovnici, dalje zveznemu oficirju na Corpo d-Armato kakor tudi na divizijo Rdečih kravat. Kljub vsem intervencijam pa dosedaj nismo dosegli drugega, kakor devetindevetdesetkrat obljubo, da jih bodo vrnili, a na žalost to še ni izvršeno.

Stanje v denarju, živežu in opremi.
1.) Denar. Iz pasivnosti smo končno vendarle dosegli aktivnost. V to nam je pripomogla štednja z vsako liro, kakor tudi podpore, ki smo jih pričeli dobivati iz Borovnice same. Akcija je pa še v teku in upamo na uspeh.
2.) Živež. Kmetje iz Brezovice, Sabočevega, Niževca, Dražice, kakor tudi nekateri iz Borovnice same, so nam priskočili na pomoč z živežem t. j. krompirjem, fižolom, zeljem in malenkostjo masti. S tem se nam je posrečilo ustvariti si malo rezervo za prihodnje čase, posebno za tiste, katere upamo, da pridejo iz Italije.
3.) Obleka. Dobili smo od Corpo d'Armata 20 uniform in 20 parov čevljev. Od Rdečih kravat smo dobili 15 parov čevljev in sedaj upamo dobiti še 15 parov od Corpo d-Armata, kakor tudi nekaj zimskih plaščev in zimskega perila. Nekaj zimskega perila smo že dobili v dar za Božič in od komande Rdečih kravat v Borovnici, kar pa držimo v rezervi za one, ki jih pričakujemo iz Italije. Od Italijanov smo dobili okrog 40 kocov, partizanom pa smo jih zaplenili okrog 30. Kurivo dobivamo delno od Italijanov, delno pa si ga priskrbimo sami.
4.) Oborožitev: 3 puškomitraljezi »Breda« s 1800 naboji, 1 puškomitraljez »SoŠ«, enajst pušk »Mauser«, ki smo jih zaplenili in nato zamenjali s francoskimi. Dalje

imamo še 19 pušk tipa »Lebel« s pripadajočo municijo. Okrog 200 bomb in 4 rakete.
Oborožitev vaških straž:

a) Brezovica: 15 »Lebel«, cca 40 bomb in 5 sign[alnih] raket.
b) Niževec: 4 »Lebel«, 8 bomb in 5 signalnih raket.
c) Sabočevo: 14 »Lebel« 1 puškomitraljez, 56 bomb in 5 sign[alnih] raket.

Op.: Vaška straža Sabočevo se je spremenila v stalno posadko s 1. 1. in obsega 14 mož.

Položaj v Borovnici.
Vedeli smo, da bo Borovnica za nas zelo trd oreh. Toda pravih simpatizerjev, podpornikov, propagatorjev pa le nismo mogli odkriti. Nikako nismo mogli vpeljati vohunske službe, kajti če stavimo oceno Borovnici, jo moramo oceniti pod ničlo. Zelo važno odkritje pa nam je nudil zaplenjen arhiv terenskega odbora OF za Borovnico, katerega smo razdejali. V marsikaterem oziru nas je pripeljal na pravo sled in počasi s pomočjo izborne ital[ijanske] obveščevalne službe[401] bomo počasi razčistili položaj. Dejstvo pa je, da so se premnogi oddahnili, ko sta bila ustreljena Demšar in Zalar. Kaka polovica Borovnice pa ni hotela tega verjeti in se je stresla iz bojazni pred kakimi odkritji. Naša prva dolžnost je, ugotoviti, kateri so bili zapeljani, kateri pa so delali za partizane namerno in iz prepričanja.

Odnošaji do italijanske vojaške komande.
Po omenjenih uspehih so se nam odprla tudi vrata do vojaških oblasti. Naši zahtevi po izpopolnitvi oborožitve so takoj ustregli. Obenem pa nam zaupajo mnoge stvari iz njihove obveščevalne službe, kar je vsekakor pomembno.

Brezovica, 2. 1. 1943.
Komandant: *Borovšek Ludovico* [Ludvik Kolman]

Seznam poslopij, ki so jih požgali partizani, nedatirano (pag. 1885–1886), neobjavljeno

---

Seznam poslopij, ki so jih požgali partizani, nedatirano (pag. 1887)[402]

Požgali partizani:

Št. Vid pri Stični:	8 poslopij, grad Dob v Št. Rupertu.[403]
Lužarji:	cerkev in mežnarijo.
Gora pri Sodražici:	cerkev, šolo, prosv[etni] dom.
Bloke:	cerkev Sv. Duha in šolo.
Primskovo:	župnišče.

401 V prepisu je pripisano: *OVRA*.
402 Prepis dokumenta (UDV) je na pag. 2656.
403 V rokopisu je pripisano: *tovarno usnja Lavrič.*

Moharji nad Robom:	šolo.
Sv. Jurij pri Grosupljem:	cerkev, župnišče, šolo.
Dobrova:	šolo.
Bizovik:	1 gosp[odarsko] poslopje.
Mirna:	grad Grič v bližini Mirne. Kostanjeviški samostan Šolo pri Sv. Križu pri Krki. Prosvetni dom. 1 trg[ovsko] hišo
Pleterje:	samostan: požganih in uničenih 18 celic z vsem inventarjem.

Suhor:

Položaj in potrebe vaških straž v Rovtah, na Vrhniki in Zaplani, nedatirano (pag. 1888)

Poročilo o potu na Rovte–Vrhniko.

Rovte: s kapetanom Vidmarjem [Pavel Vošnar] sva se pogovarjala glede tega, da bi tudi on dal nekaj ljudi za Ljubljano – policijo. Bil je pripravljen, pač pa prosi, da se mu pove, ali naj se javijo prostovoljno ali naj jih on določi. Obljubil sem mu, da mu to sporočim.
Glede Vrhnike mi je povedal, da je trikrat fante klical zastonj, šele četrtič jih je mogel oborožiti, ker mu je preje delal ovire it[alijanski] major na Vrhniki. Fantje sami, kolikor sem mogel od drugih ugotoviti, na Vrhniki niso tako 100 % gotovi kakor v bližnji šentjoški edinici.
Zaplana: Prosijo za kak pisalni stroj ter poročila o položaju drugod. Zelo hvaležni bi bili tudi za materijal za predavanja za fante, morda predavanje ZFO. Dišal bi jim tudi stroj za razmnoževanje. Enako na Vrhniki. Treba pa bi se bilo odločiti za enega izmed teh dveh krajev.
Urediti bi bilo treba radi zaprisege. Prosijo za Slovenčevo knjižnico.
Ostala poročila so v prilogi.

Pregled obveznikov in ocena zanesljivosti prebivalstva po občinah v zaledju Vrhnike, nedatirano (pag. 1889)[404]

Pričujoči seznam je za občino Vrhnika izčrpen, za ostale občine pa le približen, ker še nimamo imenikov.
V prvi koloni je število članov protikomunistične milice, v drugi število ostalih obveznikov, v tretji pa odstotek onih, ki so zanesljivi.

Vrhnika:	250	1205	61
Št. Jošt:	120	50	100

[404] Prepis dokumenta (UDV) je na pag. 1995.

Horjul:	160	230	75
Log:	75	55	65
Borovnica:	100	300	50
Polhovgradec:	100	200	90
Rakitna:	80	20	95
Preserje:	60	200	50
	945	*2260*	

Poročilo o dogodkih v okolici Brezovice, nedatirano (pag. 1890)[405]

Bokalci: 14. na 15. 8.	Italijani streljajo s topovi z Rožnika na novo stavbo Sirotišnice, ker so svoj čas tam prenočevali partizani. Bilo je 9 zadetkov. Zadetki so tudi padali v Podsmreko (eden), v Razore (eden).
Podsmreka: 14. na 15. 8.	Partizani odpeljejo posestniku pd. [po domače] Kodelu vse krave, posestniku pd. Možini (Rotar) pa tudi nekaj živine. Možina je izrazito protipartizanski. Lastnik Kodelovega posestva neki Ljubljančan je tudi protipartizan.
Brezovica: 15. na 16. 8.	Partizani so odpeljali nasilno 2 Potokarjeva ter nekega Severja. Odpeljali so jih domačini, ki so jih ljudje poznali. Potokarjevima se niso pustili obleči ter so ju odpeljali v samih spodnjih hlačah, med tem ko so pustili Severju obleči se.
Notranje in Vnanje Gorice: 16. 8.	Italijani požgali v Vnanjih Goricah 6 poslopij, v Notranjih pa 2. Požgali so tistim, od katerih je kdo v gozdovih.

Seznam članov vaške straže v Begunjah pri Cerknici, nedatirano (pag. 1891–1893)[406]

Seznam MVAC Begunje

Št.	Priimek in ime	dobil orožje	Opomba
1	Matičič Alojzij, Begunje 30	31. 7. 1942	
2	Debevec Franc Begunje 11.		
3	+ Debevec Janez, Begunje 11.		padel 13. 10. 1942
4	Debevec Anton Begunje 11.		
5	Debevec Alojzij, Begunje 11.		
6	Debevec Alojzij, Begunje 105.		
7	Debevec Janez, Begunje 105.		
8	Popek Anton, Begunje 12.		
9	Kranjc Jože, Dobec 11.		
10	Korošec Ivan, Dobec 6.		

[405] Prepis dokumenta (UDV) je na pag. 2082.
[406] Prepis dokumenta (UDV) je na pag. 1907–1909.

11	Plesničar Franc, Dobec 19.		
12	Stražiščar Alojzij, Begunje 9.		
13	Hiti Vinko, Begunje 51.		
14	Brezec Franc, Begunje 29.		
15	Stražiščar Anton, Begunje 4.		
16	Meden Anton, Kožljek 6.		
17	Meden Ivan, Kožljek 11.		
18	Debevc Franc, Kožljek 8.		
19	Meden Alojzij, Kožljek 6.		
20	+ Meden Jožef, Kožljek 6.		umrl 12. 9. 1942
21	Meden Alojzij, Kožljek 11.		
22	Turšič Ivan, Kožljek 24.		
23	Debevc Janez, Bezuljak 11.		
24	Škerl Franc, Bezuljak 54.		
25	Švigelj Jakob, Bezuljak 12.		
26	Švigelj Franc, Bezuljak 9.		
27	Primožič Anton, Bezuljak 41.		
28	Furlan Franc, Bezuljak 19.		
29	Žnidaršič Anton, Bezuljak 53.		
30	Debevc Jože, Begunje 11.		
31	Otoničar Ivan, Begunje 7.	5. 8. 1942	
32	Žnidaršič Janez, Bezuljak 27.		
33	Zalar Anton, Kožljek 16.		
34	Košir Danilo, Bezuljak 8.	5. 8. 1942	
35	Petrič Franc, Bezuljak 57.		
36	Natek Marijan, Bezuljak 45.		
37	Meden Franc, Bezuljak 17.		
38	Švigelj Anton, st., Bezuljak 4.		
39	Vidmar Janez, Begunje 70.		
40	Vidmar Jože, Begunje 70.		
41	Obreza Anton, Seljšček 31.		
42	Petrič Ivan, Selšček 29.		odstopil 28. 9. 1942
43	Obreza Anton, Selšček 21.		
44	Meden Janez, Selšček 23.		
45	Meden Janez, Selšček 16.		
46	Opeka Jernej, Selšček 24.		
47	Švigelj Ivan, Selšček 4.		
48	Opeka Alojzij, Topol 6.		
49	Bonač Franc, Topol 11.		
50	Opeka Anton, Topol 6.		

51	Cimperman Anton, Topol 24.		
52	+ Kranjc Anton, Topol 22		padel 18. 9. 1942
53	Kranjc Jakob, Topol 8		
54	Meden Alojzij, Selščck 27.		
55	Korošec Andrej, Topol 16.		
56	+ Kranjc Anton, Dobec 18.		padel 13. 10. 1942
57	Kranjc Andrej, Dobec 18.		
58	Korošec Janez, Dobec 2.		
59	Stražiščar Franc, Dobec 10.		
60	Stražiščar Jože, Kožljek 13.		
61	Stražiščar Anton, Kožljek 13.		
62	Turšič Jože, Kožljek 17.		
63	Otoničar Vinko, Begunje 99.		
64	Debevc Anton, Begunje 59.		
65	Kranjc Jože, Dobec 16.		
66	+ Jernejčič Andrej, Dobec 8.		padel 13. 10. 1942
67	Rajčevič Nedeljko, Selščck 6.	5. 8. 1942	odstopil 18. 9. 1942
68	Kranjc Alojzij, Dobec 16.		
69	Nared Anton, Dobec 15.		
70	Petrič Janez, Bezuljak 57.		
71	Turšič Anton, Bezuljak 6.		
72	Meden Jože, Topol 5.		
73	Turšič Franc, Kožljek 2.		
74	Meden Ludvik, Kožljek 11.	19. 8. 1942	
75	Lovko Ivan, Begunje 32.		
76	Stražiščar Franc, Begunje 4.	17. 9. 1942	
77	Rožanc Anton, Begunje 80.		
78	Bonač Franc, Begunje 27.		
79	Lovko Franc, Begunje 88.		
80	Lovko Franc, Begunje 32.		
81	Lovko Jože, Begunje 32.		
82	Vidmar Ivan, Begunje 2.		
83	Turšič Milan, Begunje 24.		
84	Škerl Jože, Begunje 87.		
85	Bečaj Anton, Begunje 45.		
86	Obreza Janez, Bezuljak 40.		
87	Obreza Anton, Bezuljak 3.		
88	Kocijančič Anton, Bezuljak 44.		
89	Turk Jože, Bezuljak 48.		
90	Korošec Franc, Bezuljak 43.		

91	Zalar Janez, Bezuljak 14.		
92	Katern Franc, Bezuljak 56.		
93	Hren Franc, Bezuljak 32.		
94	Hren Jože, Bezuljak 21.		
95	Opeka Leopold, Selšček 15.		
96	Kranjc Anton, Begunje 61.	7. 10. 1942	
97	Korošec Ivan, Begunje 101.		
98	Mahne Anton, Begunje 93.		
99	Petrič Franc, Begunje 22.		
100	Debevc Anton, Begunje 59.	7. 10. 1942	
101	Meden Franc, Bezuljak 13.		
102	Brancelj Anton, Bezuljak 16.		
103	Brancelj Jakob, Bezuljak 10.		
104	Furlan Ludvik, Bezuljak 19.		
105	Debevc Janez, Bezuljak 18.		
106	Švigelj Anton, Bezuljak 4.		
107	Primožič Janez, Bezuljak 41.		
108	Meden Andrej, Bezuljak 13.		
109	Meden Anton, Bezuljak 13.		
110	Furlan Jože, Bezuljak 19.		
111	Debevc Stanko, Bezuljak 5.		
112	Zalar Anton, Bezuljak 25.		
113	Turšič Jože, Bezuljak 20.		
114	Kranjc Andrej, Dobec 22.		
115	Tavželj Anton, Dobec 20.		
116	Katern Janez, Dobec 7.		
117	Katern Anton, Dobec 14.		
118	Škerl Jože, Dobec 4.		
119	Zrimšek Anton, Dobec 21.		
120	Kranjc Janez, Dobec 8.		
121	Katern Janez, Dobec 3.		
122	Košir Janez, Dobec 12.		
123	Koščak Milan, Kožljek 1.		
124	Turšič Jože, Kožljek 24.		
125	Kržič Gabriel, Kožljek 4.		
126	Turšič Franc, Kožljek 24.		
127	Meden Ivan, Kožljek 6.		
128	Meden Viktor, Kožljek 6.		
129	Zalar Alojzij, Kožljek 22.		
130	Zalar Stanislav, Kožljek 16.		

131	Švigelj Matevž, Selščck 4.		
132	Primožič Ivan, Selščck 7.	7. 10. 1942	
133	Švigelj Jože, Selščck 4.		
134	Maček Ivan, Selščck 30.		
135	Primožič Anton, Selščck 7.		
136	Primožič Franc, Selščck 7.		
137	Meden Anton, Selščck 23.		
138	Švigelj Stanko, Selščck 4.		
139	Obreza Alojzij, Selščck 21.		
140	Oblak Matej, Selščck 22.		
141	Mramor Franc, Selščck 3.		
142	Opeka Jože, Selščck 2.		
143	Obreza Franc, Selščck 20.		
144	Meden Anton, Selščck 23.		
145	Opeka Ludovik, Selščck 15.		
146	Kranjc Jože, Topol 22.		
147	Kranjc Ivan, Topol 22.		
148	Cimperman Franc, Topol 24.		
149	Petrič Jože, Topol 25.		
150	Žnidaršič Alojzij, Topol 2.		
151	Purkat Franc, Topol 9.		
152	Petrič Janez, Topol 12.		
153	Cimperman Stane, Topol 24.		

Seznam domnevnih članov vaških straž v okolici Polja pri Ljubljani, nedatirano (pag. 1894)[407], neobjavljeno

Seznam oseb (verjetno partizanov in podpornikov OF) iz različnih naselij v Ljubljanski pokrajini, nedatirano (pag. 1895–1899)[408], neobjavljeno

Seznam oseb v občini Bloke (njihova nazorska orientacija ni opredeljena), nedatirano (pag. 1900–1904)[409], neobjavljeno

Seznam oseb iz Borovnice in okoliških vasi (verjetno članov ali podpornikov vaških straž), nedatirano (pag. 1905–1906)[410], neobjavljeno

[407] Prepis dokumenta (UDV) je na pag. 1995.
[408] Prepis dokumenta (UDV) je na pag. 1996–1998.
[409] Prepis dokumenta (UDV) je na pag. 1999–2000.
[410] Prepis dokumenta (UDV) je na pag. 2001.

Politična orientacija oseb v občini Brezovica, nedatirano (pag. 1910)[411]

Ne gredo proti partizanom		*Za proti partizane, pripravljeni na stražo*		
<u>Brezovica</u>		<u>Brezovica</u>		
Sodnikar Anton	št- ?[412]	Kermavner Alojz	(hišna št.)	85
Urh Franc v isti hiši	št. ?	Pikec Ludvik		2
Jakomin Ivan	št. 107	Mravlje Jože		7
" Franc "	"	" Anzel		"
Jerant Franc	" 132	" Anton		1
Benčina Karol	111	" Mirko		27
Bokavšek Anton	134	Tomšič Franc		45
" Ivan	84	Zor Valentin		119
Anderjašič Peter	?	Remškar Albin		25
Stanič ml.	?	" Anton		"
Jevec Andrej	?	Leskovec Stanko		"
		Celarc Jože		62
<u>Vnanje gorice</u>				
Novak Viktor	št. 96	<u>Vnanje gorice</u>		
Marija	"	Pezder Ivan		26
Terezija	"	" Ignac		"
Viktor ml.	"	Karol		93
Kermavner Jernej	št. 9	Jesenovec Franc		59
Novak Matija	107	Marinko Anton		31
Celarc Avgust	107	Stanovnik Karel		34
Kavčnik Franc	101	Burgar Ivan		37
Bogataj Franc	112	Marinko Ignac		12
Skubic Jože ml.	106	Rožnik Franc		109
Erbežnik Avgust	84			
Artač Jože	36	<u>Plešivica</u>		
Nartnik Ivan	30	Lenič Ignac		1
Severkar Rudolf	15?	Francelj Albin		22
<u>Plešivica</u>		Mrak Ivan		64
Mavsar Polde	35	Vidmar Ivan		44
" Franc	"	Bogataj Ivan		64
Filipič Ciril	24	Samotorčan Ivan		30
" Anton	67	Nartnik Anton		3
Jerina Avgust	61	Rožnik Ludvik		42
Sojer Anton	77	Židanek Jože		13
		Janša Ivan		53

411 Prepis dokumenta (UDV) je na pag. 2002.
412 V prepisu napisano: 7.

Notranje gorice					
Selan	Jože	47		Notranje gorice	
"	Francka	"		Buh Ivan	15
				Sojer Anton	3
				Kraljič Alojz	7
				Kenk Franc	11

Seznam zanesljivih in manj zanesljivih moških iz Podsmreke, nedatirano (pag. 1911)[413]

Zanesljivi fantje v Podsmreki.

Št.	Priimek in ime	Kraj	Hišna št.	Zakonski stan
1	Dolenec Alojzij	Podsmreka	1	Poročen
2	Gregorc Miha	"	2	"
3	Remec Andrej	"	4	Samski
4	Remec Anton	"	4	"
5	Remškar Alojzij	"	5	Poročen
6	Gregorc Ivan	"	6	Poročen
7	Rotar Anton	"	7	Poročen
8	Tomc Ivan	"	9	Poročen
9	Rotar Avgust	"	10	Poročen
10	Rotar Franc	"	13	Poročen
11	Gosar Alojzij	"	15	Poročen
12	Oven Franc	"	16	Poročen
13	Remic Matija	"	17	Samski
14	Remic Ivan	"	17	Samski
15	Malavašič Franc	"	18	Samski
16	Malavašič Albin	"	18	Samski
17	Plevnik Franc	"	24	Poročen
18	Mikuš Janez	"	30	Poročen
19	Zalaznik Jože	"	22	Poročen
20	Laznik Anton	"	20	Poročen
21	Škof Anton	"	21	Poročen
22	Zdešar Andrej	"	29	Poročen
23	Laznik Anton	"	30	Poročen
24	Berdnik Alojzij	"	25	Samski
25	Berdnik Albin	"	25	Samski
26	Kušar Anton	"	44	Poročen
27	Peklaj Ivan	"	54	Samski
28	Peklaj Albin	"	54	Samski

[413] Prepis dokumenta (UDV) je na pag. 2003. Delna prepisa dokumenta sta na pag. 1933 in pag. 2062.

29	Remic Jernej	"	27	Poročen
30	Jarc Anton	Komanija	1	Poročen
31	Lampret Franc	"	2	Poročen
32	Škof Ivan	"	3	Poročen
33	Škof Franc	"		Poročen
34	Fatur			Poročen
35	Marinko Ignac	Draževnik		Poročen
36	Rotar Anton	Draževnik		Poročen
37	Hojkar Franc	Podsmreka	33	Poročen

Manj zanesljivi:[414]

Št.	Priimek in ime	Kraj	Hišna št.	Zakonski stan
1	Volčič Peter	Podsmreka	19	poročen
2	Pečan	Podsmreka	51	poročen
3	Kušar Jože	Draževnik	3	samski
4	Kušar France	Draževnik	3	samski
5	Dolinar Ivan	Draževnik	1	poročen
6	Vrhovc Jožef	Podsmreka	7	samski
7	Pečenik Andrej	Podsmreka	16	samski

Seznam oseb (verjetno članov ali podpornikov vaških straž) iz občine Tomišelj, nedatirano (pag. 1912–1915)[415], neobjavljeno

Pripadniki vaških straž v občini Dolenjske Toplice (pag. 1916–1918)[416]

Seznam članov za topliški odred Vaške Brambe.

Tek. št.	Ime in priimek	Kraj	Hiš. št.	Leto (rojstva)
1	Jakše Stanislav	Toplice	26	1922
2	Benigman Jože	"	29	1918
3	Sobar Ivan	"	63	1920
4	Štingl Franc, financar	"		
5	Žvan Ivan	"		1921
6	Žvan Slavko	"		1925
7	Gril Franc	"		1914
8	Armeni Franjo	"		1902
9	Mavec Jakob	"	1	Nič
10	Gorenjc Jože	Gor[enje] Gradišče	3	1915
11	Štrajnar Alojzij	Dol[enje] Gradišče	4	1924
12	Turk Jože	Podhosta	1	1899

414 V prepisu je pripisano: *Ofarsko usmerjeni so pa*.
415 Prepis dokumenta (UDV) je na pag. 2004–2005.
416 Prepis dokumenta (UDV) je na pag. 2005–2006.

13	Šporar Jože	"	15	1899
14	Kumelj Franc	"	30	1900
15	Pečaver Ivan	Podturn	1	1898
16	Nose Anton	Cerovec	2	1911
17	Poglajen Avgust	Vel[iki] Rigelj	2	1910
18	Grm Jože	Dol[nji] Bušinec	1	1902
19	Gril Franc	"	2	1913
20	Novinec Albin	Gor[nji] Bušinec	2	1922
21	Novinec Franc	"	2	1925
22	Miklavčič Anton	"	4	1906
23	Novinec Jože, akademik	Bušinec	2	Nič
24	Kump Alojzij	Hrib	2	1906
25	Struna Janez	"	3	1899
26	Medic Anton	Selišče	1	1909
27	Medic Rudolf	"	1	1913
28	Zupančič Franc	"	2	1897
29	Pureber Anton	"	4	1919
30	Bradač Jože	"	5	1903
31	Poreber Anton	"	6	1914
32	Bučar Ludvik	"	7	1903
33	Šobar Leopold	Dol[enje] Sušice	7	1908
34	Novak Albin	"	13	1907
35	Fabijan Janez	"	14	1898
36	Nose Jože	"		1912
37	Pezdirc Franc	"		1912
38	Pezdirc Karl, pos[estnik]	"		1914
39	Cimpelj Leopold, oče	Gor[enje] Sušice		
40	Cimpelj Leopold, sin	"	2	1921
41	Krese Vinko	"	3	1909
42	Cimpelj Martin	"	4	1923
43	Turk Janez	"	14	1907
44	Kastelic Jože	"	17	1908
45	Šmalc Martin	"	28	1910
46	Krese Franc	"	31	1898
47	Puterle Karel	"	32	1915
48	Janko Alfred	"	24	1904
49	Zevnik Pavel	"	19	1906
50	Beg Karl, pos[estnik]	"		1907
51	Modic Alojzij	Vrdun	2	1913
52	Sobar Franc	"	9	1901

53	Zupančič Karl	"	10	1900
54	Zupančič Karl	"	10	1925
55	Miklavčič Jože	"	5	1916
56	Blatnik Franc	Dobindol	1	1910
57	Kužnik Ivan	"	2	1925
58	Zupančič Janez	"	4	1904
59	Sobar Martin	"	7	1910
60	Povše Anton	"	8	1920
61	Povše Franc	"	8	1922
62	Ravh Janez	"	11	1920
63	Vidmar Anton	"	16	1909
64	Janko Rudolf	"	17	1905
65	Erpe Janez	Uršna sela[417]	2	1924
66	Pakar Miha	"	24	1909
67	Jakše Ivan	"	33	1925
68	Hrovat Alojzij	"	50	1903
69	Kump Franc	"	58	1903
70	Mavsar Alojzij	"	60	1925
71	Župevec Janez	"	61	1902
72	Štrumbelj Jernej	"	65	1924
73	Mahne Jakob	"	68	1906
74	Klobučar Alojzij	"	75	1911
75	Kulovec Jože	"	77	1907
76	Kulovec Janez	"	77	1911
77	Gril Leopold	"	81	1913
78	Barbič Alojzij	Meniška vas		1912
79	Potočar Jože	Dol[enje] Polje		1912
80	Fifolt Ivan, pos[estnik]	"		1897
81	Fifolt Ivan, ml.	"		1925
82	Mežnaršič Leopold	"		1902
83	Pečjak Jože	"		1902
84	Bradač Janez, tisk[arski] pom[očnik]	"		1917
85	Tisovec Anton, pos[estnik]	Gor[enje] Polje		1907
86	Lavrič Rudolf, pos[estnik]	"		1912
87	Lavrič Anton, čevljar	"		1907
88	Klinc Ladislav	"		1912

417 Sela pri Toplicah.

89	Nahtigal Jože, pos[estnik]	"	1902
90	Korča Jože	Gabrje	1912
91	Vovk Ivan, del[avec]	Soteska	1912
92	Videnič Alojzij	"	1912
93	Šercelj Alojzij	"	1922
94	Glavan Jože	"	1902
95	Pucelj Anton	"	1902
96	Brišar Marija	"	1912
97	Fifolt Alojzij	Drenje	1902
98	Zoran Franc	"	1917
99	Zoran Ivan	"	1892

Seznam oseb (verjetno pripadnikov ali podpornikov vaških straž) iz naselij v občini Ig, nedatirano (pag. 1919–1921)[418], neobjavljeno

---

Seznam oseb (verjetno pripadnikov ali podpornikov vaških straž) iz naselij v občinah Višnja Gora in Polica, nedatirano (pag. 1922–1924)[419], neobjavljeno

---

Seznam za vaško stražo primernih oseb v občini Dvor pri Žužemberku, nedatirano (pag. 1925–1927)[420], neobjavljeno

---

Seznam za vaško stražo primernih mož v občini Žužemberk, nedatirano (pag. 1928–1932)[421], neobjavljeno

---

Prepis dokumenta (pag. 1933), objavljenega na drugem mestu v tej knjigi

---

Seznam kadrov za vaške straže, nedatirano (pag. 1934–1939)[422]

Zabeležke in osnutki dokumentov (pag. 1940–1948), neobjavljeno

---

Nepopoln zapisek Albina Šmajda o političnih povezavah v interesu slovenskih katoličanov, 14. 4. 1942 (pag. 1949)

2) skrbeli bomo, da se bodo politične stranke (slov[enskih] katoličanov, ki stoje na katol[iškem] svet[ovnem] nazoru) v svojih nastopih proti drugim političnim strankam skušale vedno sporazumeti in enotno nastopati, vendar tako, da pri tem ohrani vsaka politična stranka svojo popolno samostojnost ter možnost prostega razgovarjanja in

---

418 Prepis dokumenta (UDV) je na pag. 2007.
419 Delni prepis dokumenta (UDV) je na pag. 2008.
420 Prepis dokumenta (UDV) je na pag. 2009.
421 Prepis dokumenta (UDV) je na pag. 2010–2011.
422 Prepis dokumenta (UDV) je na pag. 2063–2066.

sklepanja političnih dogovorov z drugimi političnimi strankami: – vedno tako, da s takimi dogovori ne bi bili oškodovani ali ogroženi interesi slovenskih katoličanov.

Zabeležke in osnutki dokumentov (pag. 1950–1971), neobjavljeno

---

Kratek zapis, nedatirano (pag. 1972)[423]

D.

1) V Dobrempolju potrebujejo še enega oficirja.
2) V Kočevju se snuje VS s sedežem v Stari cerkvi. Bo tudi potreben oficir.
3) Stražarji, kandidati za teren, vprašujejo zakaj jih ne pošiljamo na teren.
4) Berlot *Viktor*[424], poštni uradnik in rez[ervni] oficir bi rad na vsak način v ponedeljek odšel na teren, če ne v svojo edinico, pa k Hudniku [Ivan Boh] na prakticiranje.

Na drugi strani lista je pisano z dr. Šmajdovim [Albin Šmajd] *rokopisom:*
Morda bi bilo pametno, če se ugotovi, kdo je stanoval

Rožmanc Ivan gl[ej] pošta Stan in Dom

Soba 15/II Kuntarič Franc, laufpurš pri Hribarju v tovarni na Zaloški cesti
Že zaprt na sodišču
Baje posreduje škof[425]

---

17 ali 18
Mutasti mizar Del[avski] dom 1

Nekje na Klavnici
Golobica Slavko pri Prevodu
Učitelj Adamič pri Mest[nem] prevodu
(begunec)
Simončič Maks, mehaniški pomočnik, sin prometnika iz Laz
(prošnjo rešeno za Nemčijo)

Pismo Ivana Boha Rudolfu Smersuju o položaju vaške straže na Brezovici pri Ljubljani, nedatirano (pag. 1973)

Imajo samo 37 pušk
27 bomb
nobene strojnice

---

[423] Delni prepis dokumenta (UDV) je na pag. 1807.
[424] V prepisu je pripisano: Viktor.
[425] Pripisano: *KOMUNISTI.*

Dragi g. Matija [Rudolf Smersu]!

Sedaj se nahajam na Brezovici, kamor sem prišel pred par dnevi. Imam 50 mož in fantov, ter sem z njimi zadovoljen.
Upam, da v kratkem pričnemo z večjimi operacijami. Pričakujem, da se mi četa pomnoži na c[irca] 80 mož. Prosimo ako je mogoče, da mi v najkrajšem času pošljete kurirja, da postavim stike z Ljubljano.
Ako Vam je mogoče, mi preskrbite tudi[426] *nekaj denarja, katerega rabim za nakup najnujnejših stvari, kakor žepnih svetilk i. t. d.*
Vaše pismo prejel. Prosim, da odgovorite z obratno pošto. Kurir je zanesljiv. Kaj je novega v Ljubljani in na terenu?

Iskren pozdrav
Hudnik Jovo [Ivan Boh]

Del kratkega zapisa, nedatirano (pag. 1974), neobjavljeno

Mobilizacijsko poročilo o organizaciji Slovenske legije na Dolenjskem, nedatirano (pag. 1975)

Dragi Perko![427] Izdelani so do sedaj v enem izvodu mobiliz[acijski] seznami za občine Št. Jernej, Orehovica, Sv. Križ, Bela Cerkev ter faro Stopiče. V najkrajšem času bodo tudi za faro Šmihel in Vavto vas. Tudi od drugod jih upam dobiti v kratkem času. Tako vidiš, delamo. Obenem smo se pa s podvojeno silo vrgli na organizacijo slov[enske] legije v mestu in neposredni okolici. Zdi se mi, da tudi nekateri naprednjaki spregledujejo ter kažejo željo po organizaciji za slučaj prevrata. Drugih posebnih novic ni. Čakamo inicijative od vas, pa najbrž zastonj, saj se nekaterim zdi bolj važno rušiti to, kar je že narejeno, namesto da bi delali z vso silo naprej. Če imaš kaj za nas, izroči donosilcu. Pozdrav Tomo.

Kratek rokopisni zapis, nedatirano (pag. 1976)

Sledeči oficirji žele v taborišča:

Perne Tone, roj. 18. 1. 1914. Povlje, okraj Kranj
Oče Janez, mati Marija, roj. Logar
Za Dobrepolje *bivajoč Ljubljana, Streliška 12, samski, dipl. jurist, oficir v rezervi*
nujno *št. Oseb[ne] izk[aznice] 0'045 96*
takoj!

Pucko Vinko, roj. 16. 5. 1912. Ivanci, občina Bogojina, oče Janez, mati Rozalija roj. Klar, bivajoč Ljubljana, Pod Trančo 2
Za Toplice *samski, z. k. v. dipl. jurist. oficir v rezervi.*

---

426 Del besedila je izrezan.
427 Glej opombo pri pag. 1731.

kjer se bo organiziral Topliški odred *štev. osebne izkaznice 003740*

Naj se doseže, da gresta takoj na mesta, in sicer tja, kjer sta določena in zaželjena. Oba želita, da bi ju Italijani »odpeljali«.

Oba Stražarja!

Kratek zapis o pripravljenosti iti na teren, nedatirano (pag. 1977)

D. Na teren so pripravljeni takoj iti:
1. Bizjak Jože, ur[adnik] Vzaj[emne] zav[arovalnice] 30 let, poruč[nik] sam[ski]
2. Debevc Franc, " 28 let, p[od]por[očnik] sam[ski]
3. Pograjc Franc, " 28 let, p[od]por[očnik] sam[ski]

Navodila naj dobe preko Črnivca.
Na Prevodu je 5 mož, ki bi bili primerni za teren. Kdo naj govori z njimi (Grad [Boris Grad]?)
Potrebno je, da gre Breznik [France Malovrh] čimpreje v Stično, da ne bi tam Glavač [Franc Glavač] kaj zmešal. Predno gre, naj se Breznik pri meni zglasi.

Kratek zapis o pripravljenosti iti na teren, nedatirano (pag. 1978)

D.
1) Takoj 1. 12. je pripravljen iti na teren Berlot Božidar[428], magistrat. uradnik, pešad[ijski]
narednik, stanuje Galjevica 43, dober naš fant, brat Viktorja, ki je določen za Notr[anje] Gorice.
2) Slišim zelo čudne stvari iz Bizovika – glede neke strojnice in L. Bojim se, da ne bo iz tega nič dobro nastalo.
3) Tudi na Št. Joštu se je začela politika protežiranja nasprotnikov in zapostavljanja naših. V VS prihajajo partizani in dobivajo odgovorna mesta.
4) Neki župnik je pripovedoval, da Zrnec, uradnik na Pokoj[ninskem] zavodu (OFar), pripoveduje, da ve vse odredbe bele garde; zve jih od neke gospodične. Morebiti je vse to le baharija.

1) Iz Bolnice sem dobil priloženi listek s prošnjo, da se nujno postopa in odločno postopa. –Ti dobivaš mnogo poročil, zapisnikov in pod[obno], mislim, da bi bilo dobro ako bi vse to prišlo v poročila.

---

[428] V rokopisu je pripisano: *aretiran v Št. Joštu 31. 1. […].*

Kratek zapis o potrebah pripadnikov vaških straž v okolici Ljubljane, nedatirano (pag. 1979)

1) Ko so bili člani VS iz Polja Tri dni v Bizoviku, so nekateri poročeni delavci zgubili svoj zaslužek. Poveljnik predlaga, da se jim to delno nadoknadi in sicer prosi za 490 Lir.
2) Črnivec [Vladimir Pirih] je eden naših najagilnejših delavcev. Je narednik – dijak: prav bi bilo, ako napreduje za podporočnika. Prosim predlagaj.
3) nekateri so mnenja, da je edinica v Klečah preslabo oblečena in ne vzbuja respekta. Bo treba posvetiti temu posebno skrb. Včasih pridejo nekateri oboroženi člani teh edinic v Ljubljano. Naj se da navodilo: naj prihajajo ali ne, v primeru ako pridejo, naj pridejo zreli fantje, lepo oblečeni.
4) Sprožena je bila misel oficirske šole. O tem se moramo pogovoriti.
5) Casar [France Casar] prosi, da se uredi vprašanje plače za Perneta Antona, pov[eljnika] VS v Dobrep[olju].
6) Fantje v Klečah nujno potrebujejo 10 svitrov. Dvomim, da se *bo* našel kje kak sviter, zato predlagam, da jih nekaj kupiš in pošlješ v Kleče.

Kratek zapis o stanju v Novem mestu, nedatirano (pag. 1980)

D.

1) Danes, v četrtek, je bil pri meni Mihevc [verjetno Ivan Mihevc] iz Novega mesta, član pododbora SL. Pravi, da predlagajo naši krogi v Nov[em] mestu, da bi naši v Novem mestu stopili v stik z Banom[429] iz Trebnjega, se z njim pogovorili o sodelovanju – zato, da se reši teritorij od Žužemberka do Trebelna, kar ima v rokah Ban in ki je sedaj poln partizanov. Moje mnenje je, da naj le stopijo v stik; zahtevajo naj, da novim našim edinicam poveljujejo naši poveljniki. Dalje bi bilo potrebno, da se v Trebnjem osnuje štab, v katerega bodo prišli naši ljudje poleg Bana.
2) Danes sem za VS na Blokah v roke Marinčka – Veljka, ki bo prevzel poveljstvo, dal 500 Lir. Prosim, povrni ta znesek, ako je mogoče.
3) Frakelj [Franc Frakelj] je napravil drugi izpit in je sedaj na razpolago. Predlagam, da ga daš v srednješolski odsek in to čimpreje. Poleg tega ga uporabi pri MS [Mestna straža] ev[entualno] za zasliševalca.

Prepisi dokumentov (pag. 1981–2011), objavljenih na drugih mestih v tej knjigi

[429] Psevdonim Ban je imel stražar Ludvik Leskovar, vendar ni jasno, ali je imel kakšno povezavo s Trebnjem.

GRADIVO IZ LETA 1943 (pag. 2012–2100)[430]

Položaj, oborožitev in kadrovska vprašanja vaških straž na Notranjskem, februar 1943 (pag. 2012)

Poročilo o potu na Notranjsko od 15.–19. 2. 1943

Stari trg: Edinica MVAC ima svoj tabor v vasi Pudob, 1/4 ure proč od Starega trga. Vsak dan pa od tukaj pošiljajo patrole v Kozarišče v tamkajšnji zvonik, da od tam nadzirajo morebitno bližanje sovražnih avijonov. Ta patrola ima stalno po pet ljudi.
Moštvo te edinice šteje 101 člana. Vsi imajo puške sistema Lebl, razen poveljnika, ki ima puško sistema Mavzer. Imeli so tudi nekaj sistema 38, a jim je bil zamenjan za Lebel. Revolver ima samo poveljnik. Imajo 4 lahke mitraljeze, kakih 160 ročnih bomb in 13.000 metkov za puške in mitraljeze.
Poveljnik je bil doslej Kvaternik Janez iz Šmarate. Radi nekaterih pogreškov in na podlagi dejstva, da je imel še v mesecu oktobru – ko je že vodil MVAC v Starem trgu (kar se je dognalo iz terenskega partizanskega zapisnika) – zveze s partizani in te tudi predlagal za povratek iz internacije, pa se je pred dvema tednoma moštvo s podpoveljnikom dvignilo in zahtevalo njegov odstop. Bil je pripravljen prepustiti polovico svoje plače podpoveljniku, če ga pusti na tem mestu, a mu tudi to mešetarjenje ni pomagalo in je moral odstopiti. Z mesecem marcem bo kot komandant nastopil akademik montanist Kralj Janez, kateri je itak že dosedaj vodil vse operacije.
Orožje je deloma še skrito pri fantih. Točne številke se ne ve, a se bo ugotovila. Municije bo precej.
Partizani se v ozemlju te edinice nahajajo še v Grahovem nad Lipsenjem pri Grahovem, a se zdi, da se je ta oddelek premaknil proti Nadlesku; kv. 816. Bolnica se nahaja v bližini Otrobovca ali Županovega laza. Pri Beli vodi je lager bivšega Slivniškega bataljona, katerega vodi neki Belč iz Kozaršč in je v njem kakih 30 oboroženih, ostalo pa ženske in otroci. Partizani iz te okolice so se – kakih 100 po številu – podali pod poveljstvom nekega Levca, Ljubljančana, starega 25 let, visok 170, obrit, lasje rumenkasti. Uslužben preje v neki pisarni.
Pošta med Mokrcem in Primorsko ter Cerkniško dolino obratuje na ta način, da prihaja kurir iz Mokrca na Križno goro v poštno karavlo, ki je bila pod cerkvijo na Križni gori in od tam preko Jezera in Laz čez mejo, oziroma preko Lipsenja po takozvani romarski poti za Grahovim proti Martinjaku in Cerknici.
Kralj sam pripada ljudem iz Glavačevega kroga [Franc Glavač], dasi je zmeren in uvideven in bi se dalo z njim dobro orati. Treba bi mu bilo pokazati nekaj zaupanja. V načrtu je ustanovitev posadke v Danah s 50 ljudmi.

[430] Nedatirano gradivo, ki sicer upošteva paginacijo, ki mu jo je dodelila UDV, ni nujno odloženo glede na leto nastanka.

Grahovo:
Sedež edinice je v bivšem Sokolskem domu, kjer ima v svoji sobici poleg odra komandir Kremžar [France Kremžar ml.] svojo pisarno in spalnico, italijanski vojaki spijo na odru, moštvo pa je v dvorani. Vsega moštva s komandirjem vred je 34. Imajo 30 Leblov in 1 Mauser, 2 revolverja, 2 lahka mitraljeza, 1 težki mitraljez, 300 bomb in 5000 nabojev za puške in mitraljeze.
Poveljnik je Kremžar, njegov namestnik Tomažič [Stanko Tomažič], oba Ljubljančana.
Glede drugega orožja se ni dalo ničesar ugotoviti.
Partizani v tem terenu nagajajo predvsem v Dolenjem jezeru in Dolenji vasi, kamor hodijo po prehrano iz Starotrškega dela. Nekaj malih enot se klati še po gozdovih okrog Lipsenja, ker hodijo po hrano na svoje domove v Žirovnico in Lipsenj.
Kremžar kakor tudi Tomažič pripadata oba Glavačevemu krogu. V zadnjem času je pripeljal iz Ljubljane tudi Lavriča [verjetno Bogdan Lavrič], dijaka, brata onega iz Bizovika.

Velike Bloke:
Sedež edinice je sedaj iz ljudske šole, kjer so se doslej držali, prestavljen v hangar letaske šole nad Faro, s čimer so vsi zelo zadovoljni, ker je ta pozicija mnogo boljša od prejšnje in tudi izven vasi. Vsak večer morajo pošiljati 5 ljudi stražit en bunker v Novo vas.
Moštva je v tej edinici 110, ki so vsi oboroženi z Lebelovkami, imajo 2 revolverja, 1 puškomitraljez, 350 bomb in 4500 metkov.
Pri fantih bo morda še kaj orožja, a ga imajo shranjenega in ga bo težko dobiti od njih.
Poveljnik je Omerza [Franc Omerza] iz Ljubljane, njegov pomočnik je Poženel [verjetno Pavel Poženel], oba sta po činu rez[ervna] poročnika. V taborišču vlada precejšnja disciplina. Fantje sami so zavedni in odločni ter pogumni.
Partizani se v tem terenu sicer stalno nikjer ne držijo, pač pa vedno prehajajo čez ta teren v smer proti Loškemu potoku oziroma proti Mokrcu, kadar se vračajo. Zunanje vasi so partizanom precej izpostavljene v ropanje, kar bi se dalo preprečiti samo z ustanovitvijo obrambnih edinic, ki pa bi morale biti precej močne, ker bi sicer lahko podlegle v slučaju napada.
Poveljnik kakor podpoveljnik sta člana SL. Zapr.
V načrtu je povišanje števila oboroženih na 150.

Št. Vid nad Cerknico:
Edinica, ki šteje samo 10 ljudi, ima 10 Leblov, 30 bomb in 800 metkov, in popolnoma nesposobnega komandanta, katerega je treba na vsak način zamenjati. Je to neki amerikanec Zalar, ki daje izjave, katere onemogočajo vsako pametno delo v četi. Partizani stalno prehajajo skozi ta teren. Treba bi bilo: 1. dvigniti število oboroženih vsaj na 50, 2. nastaviti novega komandanta, 3. poskrbeti, da ne bi

italijanska posadka porabljala članov MVAC za snaženje stranišč in za pripravljanje drva, kar je preveč ponižujoče za naše ljudi.

Loški potok:
Edinica šteje sedaj 230 ljudi in ima svoj sedež na Taboru. Imajo vsi puške sistema Lebel, 2 lahka mitraljeza, 1 težki mitraljez, 690 bomb. Ostali podatki so nedostopni, ker je nemogoče priti tja radi visokega snega.
Poveljnik je neki orožniški narednik Pikelj [Ivan Pikelj], katerega je treba na vsak način zamenjati, da se v edinici doseže potrebna disciplina in avtoriteta poveljnika. Tudi je v edinici premalo discipline in preveč pijančevanja, ker se tudi komandir v tem oziru ne pazi in daje slab zgled vsem fantom.

Begunje:
Moštvo te edinice je precej številno – 230 ljudi – in prilično dobro oboroženo. Imajo 235 Lebla, 1 revolver, 6 lahkih mitraljezov, 3 težke mitraljeze, 720 bomb in okrog 20000 nabojev.
Sedež edinice je v Begunjah, kjer imajo v bivši poštni pisarni svoj centralni urad. Komandant stanuje v ljudski šoli. Manjše edinice pa so še v Dobcu, Bezuljaku in Selščku.
Poveljnik je Ing. Vojska [Jože Vojska], kateri je to mesto nastopil za domačinom Matičičem [Alojz Matičič]. Je med fanti precej priljubljen, pač pa mu manjka odločnosti, da bi vzpostavil več discipline. Zapr.
Tajnega orožja je precej in bo skušal napraviti seznam,
Partizani so v tej okolici zelo pregnani. Hodijo edino še precej stalno v Podslivniške vasi, kjer so tresli tudi proglas bihačke vlade v hrvatskem jeziku.
Nujno rabijo razmnoževalni stroj za protiagitacijo proti partizanskim letakom, ki najbrže – precej pogosto – prihajajo iz Cerknice.

Brezovica: 21. 2. 1943
Sedež edinice je v Okršlanovem gradu pod Plešivico. Postojanke pa obstoje še v Vnanjih goricah in v šoli v Logu. Vse pa pripadajo kot deli tej edinici.
Moštva je v tej edinici 172, katero je porazdeljeno sledeče: Plešivica: 93 mož, 120 Lebla, 2 revolverja, 2 lahka mitraljeza, 1 težki mitraljez, 460 bomb, preko 10.000 municije. Log: mož 31, pušk Lebla 31, 2 lahka mitraljeza, 1 težki mitraljez, 146 bomb, 2500 nabojev. Vendar pa naj te številke veljajo kot minimalne. Vnanja gorica: 48 mož, 50 pušk sistema Lebl, 1 lahki mitraljez, 1 revolver, 111 bomb, 2000 metkov.
Poveljnik je Buh [Ivan Boh], ki je v Okršlanovem gradu. Njegov namestnik je dr. Pezdir [Alojz Pezdir] domačin, na Logu je Čuden [Ferdinand Čuden] in v Vnanjih goricah tehnik Franc Vovk. Zapr. Buh.
Tajnega orožja je precej.
Partizanov skoraj ni. Poveljnik ima sedaj nalog organizirati edinice v Podpeči oziroma v Preserju in najbrže, da bo prevzel tudi edinico na Brezovici, katero so

ustanovili Vrhničani in se nato umaknili, je pa pod slabim vodstvom in v zelo neugodnem notranjem položaju, ker jo bo treba precej prečistiti.

Zapisnik zaslišanja Antona Jenka, 19. 3. 1943 (pag. 2013)[431]

No. 1

ZAPISNIK

o zaslišanju Jenko Antona, sin Gašperja in Marije Langerholz. Rojen 11. 1. 1921. v Škofji Loki na Gorenjskem, samski kmečki delavec. Izjavil je sledeče:
15. 2. 1943 so prišli v našo hišo partizani in so me nasilno mobilizirali pod pretvezo, da je jugoslovanska vojska in da morajo vsi v to vojsko. Jaz sem vedel, da ne grem. Nato so me z orožjem prisilili, da grem z njimi. Iz te vasi so odpeljali samo mene, ker sem bil na naboru. Odpeljali so me v neke hribe nad Lučnami in Črnim Vrhom. Tu so mene in Pezdir Antona iz Škofje Loke, Dagarina Rada iz Škofje Loke, Drakšlar Rafaela iz Škofje Loke in Štiglic Franca iz Škofje Loke odpeljali nekje pri Črnem Vrhu čez mejo v Ganerje, kamor sem prišel 18. 2. 1943. Oddeljen sem bil 3. četi I. bataljona, kateri je poveljeval »Gašpar« [Franc Krešnik]. Neki starejši človek, ne vem odkod,. Iskal sem priložnost da uidem, vendar nisem mogel, ker sem bil pod kontrolo in tudi nisem poznal kraja ter zato nisem vedel kam iti. Ravno tako tudi moji tovariši, katere so partizani zajeli 18. 3. t. l. Nismo imeli prilike zbežati, ker je ogenj »Belih« prehud. Danes 19. t. m. smo imeli priložnost in smo se predali »Belim«. Predal sem se z puško in 30 naboji. Nisem nikdar streljal ne proti italijanskim ne proti belim vojakom.

Belica, 19. 3. 1943
ob 23 uri 15. min[ut]

Zapisnik zaslišanja Janeza Krajnika, nedatirano (pag. 2013)[432]

No. 2

ZAPISNIK

o zaslišanju Krajnik Janeza, sin Janeza in Antonije Rihar. Rojen dne 15. 4. 1921. na Godešiču št. 59 pri Škofji Loki, istotam stanujoč, po poklicu železničar.
»Pri partizanih sem bil od 13. 2. 1943. Partizani so me prišli iskat na moj dom dne 13. 2. zvečer. Bili so 4 partizani, med njimi eden iz naše vasi Franko Ivan iz Godešiča, ki je že dalj časa pri partizanih. Odpeljali so me v imenu OF. Gonili so me po hribih proti meji in 13. 2. čez mejo v Italijo.
Bil sem pri 1. četi I. bat[aljona]. Četa je štela okrog 40 ljudi, okrog 30 pušk, in 2 mitraljeza. Komandir čete je bil »Svarun« [Rudolf Hribernik], komisar »Primož« [Marjan Tominc], bat[aljonski] komisar »Matjažek« [Branko Karapandža]. Red in

[431] Prepis dokumenta (UDV) je na pag. 2068.
[432] Prepis dokumenta (UDV) je na pag. 2068.

morala slaba, disciplina ni dobra. Namen: izgon okupatorja in uvedba komunističnega gospodarstva.«

Zapisnik zaslišanja Viktorja Dolenca, nedatirano (pag. 2013–2014)[433]

No. 3

Z A P I S N I K

o zaslišanju D o l e n c Viktorja, sina Janeza in Marije Krmelj. Rojen dne 2. 12. 1922. pri Sv. Lenartu obč[ina] Selca nad Škofjo Loko, stanujoč istotam. Po poklicu zidar.

»Pri partizanih sem bil od 18. 2. 1943. Odpeljali so me iz domače hiše dne 18. 2. 1943 ob 11. uri ponoči. Prišlo je 30 partizanov, poznal nisem nobenega. Odpeljali so me v imenu OF. Bil sem pri 2. četi I. bat[aljona] ki je štela okrog 44. ljudi, okrog 30 pušk, in 2 puškomitraljeza. Komandir čete »Risto« [Jože Verbič], komisar »Matjažek« [Branko Karapandža]. Red in morala slaba, disciplina stroga. Namen: Osvoboditev slovenskega naroda izpod fašizma.

Zapisnik se mi prebere in ga podpišem.«

Zapisnik zaslišanja Franca Dagarina, nedatirano (pag. 2014)[434]

No. 4

Z A P I S N I K

o zaslišanju D a g a r i n Franca, sin Franca in Marije Jugovic. Rojen 12. 7. 1922. v Zagorju ob Savi, sedaj stanujoč v Škofji Loki, Mestni trg 47.

»Pri partizanih se nahajam od 13. 2. 1943. Odpeljalo me je 15 partizanov. Poznal nisem nobenega. Dobili so me v gostilni Balant pri Sv. Duhu. Z menoj vred so odpeljali še 7 fantov. Bil sem pri 3. četi III. bat[aljona]. Komandir »Gašpar« [Franc Krešnik], komisar »Marko« [Marijan Simčič]. Četa šteje 43 ljudi, 39 pušk in 2 mitraljeza.

Red in morala slaba, disciplina popušča.

Namen: osvoboditev slovenskega naroda in ureditev ruskega gospodarstva. Spadam pod Dolomitski odred.

Zapisnik se mi je prebral in ga podpišem.«

[433] Prepis dokumenta (UDV) je na pag. 2068.
[434] Prepis dokumenta (UDV) je na pag. 2069.

Zapisnik zaslišanja Pavla Pivka, nedatirano (pag. 2014)[435]

No. 5

Z A P I S N I K

o zaslišanju P i v k Pavleta, sin Jožefa in Marjete Počenin. Rojen 24. 7. 1924. v Novi vasi št. 11 obč[ina] Žiri, po poklicu električar. Izjavlja sledeče:
»Pri partizanih se nahajam od 13. 2. 1943. Odpeljal me je Mlakar Albin iz Gornje vasi, obč[ina] Trata. Dobil me je na poti proti domu, ko sem šel v naši vasi dne 13. 1. 1943. ob 7 uri zvečer.
Bil sem pri 3. četi I. bat[aljona]. Komandir čete »Gašper« [Franc Krešnik], komandant bataljona »Rudi« [Vladimir Dolničar], komisar »Marko« [Marijan Simčič]. Četa je štela okrog 40 ljudi, vmes 1 ženska, menda iz Dravelj. Bataljon šteje okrog 200 ljudi. Pri naši četi so bili 4 brez orožja. Četa je imela 2 puškomitraljeza (zbrojevke). Bataljon ima 3 čete, 6 puškomitraljezov in 1 trdnjavski mitraljez. 1. in 2. četa sta bili močnejši po ljudeh, po orožju pa najbrže ne. Red in morala slaba, disciplina stroga.
Namen: osvoboditev slovenskega naroda in uničenje antikomunističnih edinic.
Spadali smo k Dolomitskemu odredu.«

Zapisnik zaslišanja Antona Pintarja, nedatirano (pag. 2014–2015)[436]

No. 6

Z A P I S N I K

o zaslišanju P i n t a r Antona, sin Antona in Marije Vilfan. Rojen dne 15. 7. 1921. v Veštru št. 12. pri Škofji Loki. stanujoč na Jesenicah. Po poklicu ----
»Pri partizanih se nahajam od 7. 3. 1943. Partizani so me dobili na potu v Škofjo Loko in me v imenu OF mobilizirali. Spravili so skupaj več fantov, ki so nas peljali v hribe v Loško četo v bližini Vitošča. Pri Loški četi sem spoznal dva brata Frankotona iz Karlovca pri Škofji Loki.
Bil sem pri 2. četi I. bat[aljona]. Koliko ljudi in orožja ima četa ne vem kakor ne vem tudi za imena starešin.
Red in morala slaba, tudi disciplina slaba.
Namen: Osvoboditev slovenskega naroda ter uničenje kapitala.«

---

435 Prepis dokumenta (UDV) je na pag. 2069.
436 Prepis dokumenta (UDV) je na pag. 2069.

Zapisnik zaslišanja Franca Štiglica, nedatirano (pag. 2015)[437]

No. 7

Z A P I S N I K

o zaslišanju Š t i g l i c Franca, nezak[onski] sin Antonije Štiglic. Rojen dne 22. 11. 1925. v Puštalu, stanujoč v Škofji loki, Novo predmestje št. 19. Po poklicu mehanikar.

»Pri partizanih se nahajam od 15. 2. 1943. Partizani so me dobili v neki gostilni v Stari Loki. Vseh skupaj so nas tedaj partizani mobilizirali 15 fantov. Med partizani sem spoznal Jakličevega mesarja iz Škofje Loke. Za ime in priimek ne vem.

Bil sem pri 2. četi III. bat[aljona], ki je štela 42 ljudi, med njimi tudi 3 ženske. Četa ima okrog 35 pušk in 2 puškomitraljeza. Komandir čete je »Risto« [Jože Verbič], komisar »Matjaž«, bat[aljonski] politkomisar »Matjažek« [Branko Karapandža].

Red in morala slaba, disciplina slaba.

Namen: osvoboditev slovenskega naroda in uničenje kapitala po ruskem sistemu.

Spadam pod Dolomitski odred.«

Zapisnik zaslišanja Matevža Koprivca, nedatirano (pag. 2015)[438]

No. 8

Z A P I S N I K

o zaslišanju K o p r i v e c Matevža, sin Petra in France Setničar. Rojen dne 19. 9. 1922. na Smolniku št. 6. obč[ina] Črni vrh, istotam stanujoč, po poklicu čevljar.

Pri partizanih se nahajam od 8. 3. 1943. Iskati me je prišlo 6 partizanov na moj dom. Poznal sem med njimi samo enega: Jankovec Jakoba, s sina iz Črnega vrha. Čez mejo so me pregnali 16. 3. zvečer.

Bil sem pri 2. četi III. bataljona. Za imena starešin ne vem, ker sem bil tu le dva dni. Naša četa šteje 60 do 70 ljudi, oboroženih je dobra polovica. Četa ima 2 puškomitraljeza.

Red in morala skrajno slaba, disciplina stroga.

Namen: osvoboditev slovenskega naroda in uničenje »bele garde«.

Kakšni odredi so tu ne vem.

Zapisnik se mi je prebral in ga podpišem.

---

437 Prepis dokumenta (UDV) je na pag. 2069–2070.

438 Prepis dokumenta (UDV) je na pag. 2070.

Zapisnik zaslišanja Antona Pezdirja, nedatirano (pag. 2015) [439]

No. 9

Z A P I S N I K

o zaslišanju P e z d i r Antona, sin Valentina in Ivane Lenarčič. Rojen 17. 10. 1925. na Brezovici pri Ljubljani, stanujoč v Trnje št. 3 obč[ina] Škofja Loka. Po poklicu čevljarski vajenec.
»Pri partizanih se nahaja[m] od 16. 2. 1943. Partizani so me prišli iskat na dom dne 16. 2. 1943. ob 10. uri zvečer, in me s silo odpeljali. Poznal sem med njimi le mesarskega pomočnika Lojzeta, ki se je učil pri Jokliču in Gosarju.
Bil sem pri 3. četi I. bat[aljona], ki je štela okrog 50 ljudi, 45 pušk in 2 puškomitraljeza. Komandir čete »Gašpar« [Franc Krešnik], komisar »Marko« [Marijan Simčič].
Red in morala slaba, disciplina ni stroga.
Namen: osvoboditev slovenskega naroda in uvedba ruskega gospodarstva.«

Zapisnik zaslišanja Rafaela Drakslerja, nedatirano (pag. 2016)[440]

No. 10

Z A P I S N I K

o zaslišanju D r a k s l e r Rafaela, sin Janeza in Frančiške. Rojen 15. 9. 1925. v Ljubljani, stanujoč v Škofji Loki.
»Pri partizanih se nahajam od 15. 2. 1943. Partizani so me vzeli iz gostilne Fortunovec v Škofji Loki dne 15. 2. 1943. Bilo je 8 partizanov, ki so mene in 7 tovarišev mobilizirali v imenu OF. Med partizani sem poznal nekega mesarskega vajenca, ki se je učil pri mesarju Gosarju v Škofji Loki.
Bil sem pri 2. četi, ki je štela okrog 50 ljudi, med njimi 3 ženske. Imeli smo okrog 30 pušk in 2 puškomitraljeza.
Red in morala slaba, disciplina popušča.
Namen: osvoboditev slovenskega naroda in uničenje »bele garde«.
Namen: Spadali smo k Dolomitskemu odredu.
Zapisnik se mi je prebral in ga podpišem.«

---

[439] Prepis dokumenta (UDV) je na pag. 2070.
[440] Prepis dokumenta (UDV) je na pag. 2070.

Zapisnik zaslišanja Alojzija Okorna, nedatirano (pag. 2016)[441]

No. 11

Z A P I S N I K

o zaslišanju O k o r n Alojzija, sin Antona in Uršule Boh. Rojen dne 11. 11. 1022. v Zgornji Slivnici št. 24 na Dolenjskem, stanujoč v Delavskem lagerju na Jesenicah. Po poklicu predilec. Izjavlja sledeče:
Pri partizanih sem bil od 7. 3. 1943. Partizani so me prijeli na cesti Škofje Loke in me v imenu OF odpeljali s seboj. Gonili so me po hribih proti meji. Čez mejo so me peljali dne 10. 3. ponoči. Poznal nisem nobenega partizana.
Bil sem pri 2. četi I. bataljona. Četa ima okrog 40 ljudi. Okrog 36 pušk in 2 puškomitraljeza.
Red in morala slaba, disciplina slaba.
Namen: osvoboditev slovenskega naroda in izgon okupatorjev ter uničenje »bele garde«.

Zapisnik zaslišanja Janeza Zrimška, nedatirano (pag. 2016)[442]

No. 12

Z A P I S N I K

o zaslišanju Z r i m š e k Janeza, iz Selščeka št. 11. p[ošta] Begunje pri Cerknici.
»Dne 19. 3. 1943. je oddelek vojakov PPKM ob priliki terenskega pregleda Belice naletel na zgoraj imenovanega v gozdu. Ko se mu je oddelek približal, ga je Zrimšek zaustavil z besedami: »Fantje, počakajte, se bom sam javil.«
Sin Ambroža in Antonije Urankar, rojen 3. 3. 1921, v Selščku, po poklicu delavec. Stalno stanujoč v Gočerevem št. 4. pri vulgo »Bogataj«.
Dne 9. 2. t. l. so me partizani nasilno vzeli, najraje bi bil prost, da bi šel delat. Bil sem v 2. četi I. bataljona. Poznam par partizanskih imen moje komande in politkomisarje. V borbi nisem bil nikjer. Imel sem orožje samo tedaj, kadar sem bil na straži okoli tabora. Naša četa je imela svoj tabor v Gaberju. Drug bat[aljon] je imel svoj tabor v Dolenji vasi in III. bat[aljon] v Bani gori.
Prosim, da se me izpusti domov, ker nisem nikoli bil za komunizem, niti za politiko.

Zapisnik zaslišanja Ivana Kogovška, nedatirano (pag. 2017)[443]

No. 13

Z A P I S N I K

o zaslišanju K o g o v š e k Ivana, iz Brezja.

---

441 Prepis dokumenta (UDV) je na pag. 2070–2071.
442 Prepis dokumenta (UDV) je na pag. 2071.
443 Prepis dokumenta (UDV) je na pag. 2071–2072.

Pri opekarni na Viču (Združene opekarne Vič). (Vidic), so partizani že večkrat dobili kako vagonsko pošiljko obleke, čevljev, moke in drugega živeža. Dosedaj so pripeljali že kakih petkrat (5 vagonov). Zadnjikrat pred kakih 14 dnevi. Pripeljejo v opekarno v sodih kakor katran, potem nekdo, mi ni znano kdo, odpelje do jeza na Gradaščici, kjer potem vzamejo partizani. Rečeno je, da bo v par dneh zopet ena pošiljka. Pričakujejo še moko, nogavice itd.
Na Hruševem pri Jurhc se delajo nogavice, jopice itd. Odkod dobivajo volno, ne vem.
Na Vrzdencu sta bila, ob priliki ropanja in požiganja, udeležena tudi »Trohov Vinko« in »Zdešar Anton« iz Horjula. Oba sta v štabu.
O napadu na Lončarja[444] [Franc Lončar] na Logu ne vem ničesar.

No. 13

Z A P I S N I K

o zaslišanju K o g o v š e k Ivana, sin Franca in Marije Žvokelj. Rojen 29. 8. 1921. v Brezjah pri Dobrovi. Po poklicu delavec stanujoč v Brezjah št. 3. izjavil sledeče:

»Pri partizanih sem od meseca oktobra 1942. Ker mi je večkrat pisal neki partizan: Jonkelj iz Brezja (Oblak Franc), da moram k njim. Ker se pozivu nisem odzval, so prišli partizani pome. Bil sem imenovan enkrat v 2. enkrat v 1. četo I. bataljona. Komandir 21[445] čete je bil neki »Risto« [Jože Verbič] - zidar iz Loga. Komandant je bil prej neki »Rado« [Rado Pehaček] iz Logatca, suh in velik, plešast, star okoli 30 let. Sedaj je neki »Rudi« [Vladimir Dolničar] iz Dobrove, ki je padel dne 18. 3. 1943 na Belici.«
Zaključeno ob 21 uri 45 minut.

Slavko Jarc iz Gaberja št. 9. ali 10. jih je pripeljal iz Gaberja na Belo in je partizanski zaupnik za Gaberje. Na Hruševem v neki stari hiši so pripravljali čevlje. Hišo bom pokazal jutri. Vem za težki mitraljez v Gaberju, kjer sem ga jaz skril.

Zapisnik zaslišanja Janeza Slabeta, nedatirano (pag. 2017–2018)[446]

No. 14

Z A P I S N I K

o zaslišanju S l a b e Janeza, sin pok[ojnega] Antona in Marije Grom. Rojen 18. 1. 1922. v Podsmreki št. 41 pri Dobrovi. Po poklicu mehanik in istotam stanujoč, samski. Izjavil je sledeče:

»Dne 8. ali 9. 2. 1943. so partizani nasilno odpeljali mene in mojega brata Antona. Bil sem v 2. četi I. bataljona. Ubežati nisem mogel, ker smo bili vedno zastraženi.

---

444 V prepisu je pripisano: *župan v Horjulu.*
445 Morda 2. četa.
446 Prepis dokumenta (UDV) je na pag. 2072.

Okrog taborišča so bile vedno patrole in kadar smo šli kam v patrolo so pazili na nas. Puške nisem imel. Nocoj sem bil vso noč skrit, ker se 18. t. m. zaradi premočnega ognja nisem mogel predati. Danes zjutraj, čim so prišle patrole »Belih« sem jim takoj prišel nasproti in se predal.
Poznal sem komandanta I. bataljona »Rudita« [Vladimir Dolničar] in politkomisarja »Primoža« [Marjan Tominc] in videl sem, da je bil »Primož« mrtev. Vem tudi za gotovo, da je mrtev komandant I. bataljona »Rudi«, ker sem videl, da so »beli« vojaki imeli škornje, njegov plašč in sv. pismo.«

Zapisnik zaslišanja Franceta Bizjana, nedatirano (pag. 2018)[447]

No. 15

Z A P I S N I K

o zaslišanju B i z j a n Franceta, sin Janeza in Marije Hojnikar. Rojen dne 11. 5. 1902. v Stranski vasi občina Dobrova, sedaj stanujoč Cesta na Brdo 64. Po poklicu delavec.

Pri partizanih sem bil od 9. 2. 1943. V moje stanovanje so prišli 4 oboroženi partizani in me odpeljali najprej na Selo in potem dalje v Babno goro k II. bataljonu, od koder sem jim dne 17. 3. 1943 ušel in se dne 18. 3. 1943 zvečer javil »beli gardi« na Belem. Ves čas, ko sem bil pri partizanih, smo bili v Babni gori pri vseh hišah. Kuhinjo smo imeli pri kmetu Krvincu. Drugi bataljon ima 3. čete, ki štejejo približno po 40 ljudi. Precej ljudi je brez orožja. Vsaka četa ima po 1 puškomitraljez. Komandir čete je »Matko«, komandant bataljona je »Mirko«.
Red in morala skrajno zanič. Disciplina se ne more imenovati disciplina, temveč zmešnjava.
Namen: osvoboditev slovenskega naroda in uvedba komunističnega gospodarstva.

Zapisnik zaslišanja Ivana Končana, nedatirano (pag. 2018)[448]

No. 16

Z A P I S N I K

o zaslišanju K o n č a n Ivana, sin Pavla in Ane Končan. Rojen 18. 11. 1924. v Horjulu št. 80. istotam stanujoč. Izpove sledeče:

»Dne 10. 12. 1942. ob priliki spopada »belih« sem bil od partizana Logar Franceta iz Horjula prisiljen, da sem zaradi partizanske premoči moral oditi z njimi med partizane. Bil sem v 2. četi I. bataljona. Poznam partizane: Stanovnik Stankota, ki so ga partizani ubili na Gorenjskem in Stanovnik Antona, ki je padel 18. 3. 1943. na Belici.

447 Prepis dokumenta (UDV) je na pag. 2072.
448 Prepis dokumenta (UDV) je na pag. 2072.

Predal se nisem, ker so me vedno spremljali. Danes sem se pa predal po boju »Belim« z orožjem. Oddelek »Belih« me ni videl, pa sem jih sam poklical, da se predam.«

Zapisnik zaslišanja Valentina Karna, nedatirano (pag. 2018–2019)[449]

No. 17

Z A P I S N I K

o zaslišanju, pisan dne 19. 3. 1943. ob 1/2 8. uri na Belici pri Robidovcu št. 8. občina Polhov gradec.
Povod je: Karn Valentin, nezak[onski] sin Frančiške Karn, rojen 8. 2. 1908. v Begunjah na Gorenjskem, samski kmečki delavec, rim. kat. vere z zadnjim stalnem bivališču v Gaberjah pri »Jarcu« št. 8. s pravilnim imenom Zorc Franc in bil istotam tudi zaposlen že nad enim letom. Imenovani izpove, da je zvedel od partizanov, da bo tukaj po teh krajih ofenziva. Ker sem bil mnenja, da me bodo mobilizirali partizani ali vzeli »beli« sem se hotel umakniti, da ne bi nosil orožja. Zato sem se v sredo 17. 3. 1943 sam od sebe umaknil v hribe. Nisem pa vedel, da so tudi v tem predelu partizani. Sem smo prišli 4 moški. Že 18. 3. 1943 zjutraj ob tretji uri in smo se skrili v borovem nasadu imenovanem »Vigajce« pod »Goljekom« K 809. Med njimi so bili: Peklja Franc in njegov sin Peter ter Kobasar Jože, vsi iz Gaberjev.
Za partizane nisem vedel in ne poznam nobenega. Tudi pretečeni teden, ko je bila ofenziva v Gaberjah - Hruševo, sem se ravno tako umaknil ofenzivi in sem se ta čas zadrževal na Ravniki, ki je takoj nad hišo. Ko je ofenziva minila, sem se zopet vrnil domov. To lahko potrdi gospodinja in sosed.
Kolikor vem od naše skupine ni imel nihče orožja in ni nihče streljal na bele.
Na vprašanje zakaj se nisem podal iz gozdiča, ko ga je pozval poveljnik, da naj se, kdor je v gozdu skrit, sam javi pred bojem, ker mu je s tem zajamčeno življenje, se zagotavlja, da tega ni upal napraviti, ker je mislil, da bo takoj ustreljen.

Zapisnik zaslišanja Francke Istenič, nedatirano (pag. 2019)[450]

No. 18

Z A P I S N I K

o zaslišanju Istenič Francke, hči Jožefa in Marije Kogovšek. Rojena 1. 3. 1912. v Hlevišah, sama a kmečka delavka. Stanujoča v Hlevišah št. 13. Izpove sledeče:

»Nekega dne, meseca avgusta 1942. sem odšla v partizane. Bila sem v 1. četi II. bataljona, ki je prišla 18. t. m. iz Babne gore na Polico. Na Hruševem v Mežnariji popravljajo čevlje za partizane.«
Ne odgovarja na stavljena vprašanja.

[449] Prepis dokumenta (UDV) je na pag. 2072–2073.
[450] Prepis dokumenta (UDV) je na pag. 2073.

Zapisnik zaslišanja Brede Rubelj, nedatirano (pag. 2019)[451]

No. 19

Z A P I S N I K

o zaslišanju R u b e l j Brede, nečakinja Rubelj Franca, partizana iz Srbske ulice iz Ljubljane, rojena 2. 4. 1923. v Ljubljani. Stalno stanujoča v Hrenovi ulici št. 16. Izpove sledeče:

»Z odobrenjem nekega karabinerja Gerardo sem šla čez blok na Dolenski cesti, ko je bil on v službi. Imela sem namreč z njim trikrat ljubavno razmerje enkrat na Tržaški cesti, dvakrat pa v Tivoliju, in zato mi je kot vzdrževanje obljubil, da me bo spustil čez blok, kadar bo on imel službo. Šla sem v Črno vas po živež in ko sem se vračala, so me ujeli partizani. Rekli so mi, da sem vohunka, ker nimam nobene propustnice. Pobrali so mi kar sem imela: blago in denar. Odpeljali so me v taborišče v Krim, odkoder so hodili požigat, ropat, pobijat. Iz Mokrca smo šli v začetku novembra v Dolomitski odred v 1. četo I. bataljona na Ravnik. Poznala sem Gorup Olgo, ki se je večkrat na mesec oddaljevala od bataljona. Včasih je prala in šivala, včasih pa je vršila tudi druge posle. Čevlje so popravljali na Hruševem pri Mežnarju, kože so strojili na Hruševem pod nekim kozolcem na prostem v Hrastenicah. To sem pač slišala od partizanov, ko so se med sabo menili. Jaz bi že zdavnaj ušla, ker sem videla, kakšno življenje je pri partizanih, pa nisem mogla, ker sem bila vedno v kuhinji in pod kontrolo.«

Zapisnik zaslišanja Frančiške Artač, nedatirano (pag. 2019–2020)[452]

No. 20

Z A P I S N I K

o zaslišanju A r t a č Frančiške, poročene z Matevžem Artač, ki je v Kanadi, stanujoča na Hruševem št. (ne ve) kmečka delavka. Izpove sledeče:

»V sredo zvečer 17. t. m. me je pozval partizan »Svarun« [Rudolf Hribernik] iz Horjula rekoč: »Mati sedaj pa z nami nazaj«, in ker sem se zbala, sem šla z njim. Stanovala sem pri Gangarju in so me partizani ven prepodili. V Žirovnikovem grobu je skrita sestra Riharja Franca, komandanta Dolomitskega odreda, kjer je glavna reč. Sicer bom jutri še vse lahko pokazala. Pri Keljnačevem je pa glavna reč. Pri Češnovarju strojijo kože, ki se nahajajo pod robom proti Hrastenici. Na Hruševem imajo radio, kar bom jutri pokazala. Krojači so bili, kakor sem slišala, da se nahaja krojaška delavnica – kar bom jutri pokazala.

[451] Prepis dokumenta (UDV) je na pag. 2073.
[452] Prepis dokumenta (UDV) je na pag. 2074.

Zapisnik zaslišanja Ivane Mrak, nedatirano (pag. 2020)[453]

No. 21

Z A P I S N I K

o zaslišanju M r a k Ivane, hči Blaža in Neže Rode. Rojena 27. 3. 1894. na Vrhniki, stalno stanujoča na Hruševem. Izpove sledeče:

»Bežala sem s svojim možem Francetom zapeljana po svojem sinu in danes radi njega trpim. Šla sem k partizanom, ker nisem mogla nikamor, ker bi me zaradi sina zaprli. Partizani me niso marali, zato sem tudi od njih ušla. Vem za partizane na Hruševem, kar bom jutri pokazala. Tudi čevlje popravljajo tam. Moj mož in moj sin sta pri partizanih.«

Zapisnik zaslišanja Neže Podobnikar, nedatirano (pag. 2020)[454]

No. 22

Z A P I S N I K

o zaslišanju P o d o b n i k a r Neže, hči Kržiščnik Franca in Marije Guzelj, rojena 21. 1. 1984. na Sv. Urhu pri Škofji Loki. Stanujoča na Osredku št. 6 občina Dobrova, žena posestnika. Izjavlja sledeče:

»Sem mati petih sinov, od katerih so 4 na dan, ko so bili tam Beli 18. 3. 1943. odšli v gozd, ker so se bali italijanskega vojaštva, da bi jih odpeljali v Italijo, ne vem zakaj. Istega dne zvečer so prišli partizani (okrog 20) v našo hišo vsi oboroženi, in sem jim morala skuhati krompirja. Potem ko so pojedli, so odšli. Rekli so, da že niso jedli en dan in pol. Tudi že preje so bili večkrat pri nas.«

Zapisnik zaslišanja Marije Oblak, nedatirano (pag. 2020)[455]

No. 23

Z A P I S N I K

o zaslišanju Oblak Marije, hči Antonije Oglič. Rojena 21. 11. 1912. v Kanobelju[456] pri Idriji, stanujoča v Hrastnicah 9 občina Dobrova. Po poklicu delavka. Izjavlja sledeče:

»Pri meni v hiši so partizani napravili majhno preizkavo, kjer so nato imeli majhno pisarno. Branila sem jim, pa so mi rekli, da naj bom popolnoma tiho. Delali so stalno 4 partizani, eden pa je nosil pošto in razne vesti. Jaz sem jim kuhala. Za plačilo pa sem dobila tudi jaz hrano. Plačila v denarju nisem prejemala. Delali so

---

453 Prepis dokumenta (UDV) je na pag. 2074.
454 Prepis dokumenta (UDV) je na pag. 2074.
455 Prepis dokumenta (UDV) je na pag. 2074.
456 Pravilno Kanomlja.

podnevi, ponoči pa so hodili neznanokam. Proti večeru vsak dan je prišel kurir, ki je prinesel pošto. Po teh sem poznala po imenu Petra in Luko.
Oblasti prijaviti se nisem upala, ker so mi partizani grozili s smrtjo, če jih izdam.«

Poročilo o zlomu partizanske enote Dolomitski odred ter protipartizanski ofenzivi na območju Polhovega Gradca in Toškega čela, 21. 3. 1943 (pag. 2021–2024)[457]

I. bataglione MVAC. Horjul, il 21. 3. 1943.

Komandi skupine Bombonate PM 46
Komandi 9. skupine GaF-Inf. PM 46
Taktični komandi 51 R. peh. PB 100
Divizijski komandi Pla[ninskih] lovcev. PM 100

Predmet: Poročilo o operacijah v coni Belica
Po ustnem naročilu poveljnika 51 peh[otnega] polka Planinski lovci polkovnika MUssu, so se izvršila naslednja premikanja:
dne 16. 3. 1943.
ob 17; I. 2. in 4. četa zbor na Sv. Joštu; 3. četa zbor v Horjulu:
Prenoč: I. in 4. četa na Sv. Joštu, 2. č. v Butajnovi: Novice: ni.

Dne 17. 3. 1943: Razdelitev naredb in razjasnitev istih komandantom čet. Odhod s Sv. Jošta ob sedmih, iz Horjula ob šestih.
Pot: 3. četa: Horjul–Vrzdenec–Samotorica – kjer se pridruži oddelek MVAC Koreno–Dolinar–Lešnjak–Visoki hrib–Dolenja vas. Novic ni–
1. in 4. č[eta] Butajnova–Klešče–Veliki vrh – kjer sta se obrazovali dve koloni-
1. č[eta] Veliki hrib–Sv. Martin–Trije kralji–Cesta–Srednja vas; 4. č[eta] Veliki vrh–Briše–Srednja vas.
2. č[eta] Butajnova–Ručelje–Pusti vrh–Devnik–Praproče–Pristava.
Novice: med potjo kolon: nobenih.
Na pristavi se pridruži 6. č[eta] ta Rdečih kravat iz Polhovega gradca. Takoj nato se izvrši razdelitev na cesti: Dolenja vas–Srednja vas.
Takoj se poišče zveza z desno kolono gospoda Majorja Bombonato-Gaf.
Ob 22.30 dospe: Ukaz za operacijo 18. 3. 1943 – glej prilogo I.

18. 3. 1943:
Ukaz za odhod in pohod čet kakor sledi:
1. četa: ob 6: Srednja vas–Ravnik–q. 695–q -772–Osredek.
2. četa: ob 6.30: Pristava–q. 693–Rabidnik[458]–Belo–Osredek.
3. četa: ob 7: Pristava–Belica–hiše q. 350–q. 529–severno od Loga–q. 525.

[457] Prepis dokumenta (UDV) je na pag. 2075–2077.
[458] Verjetno domačija Robidovc (tudi Rabidovš). Enako v nadaljevanju besedila.

4. četa. in poveljstvo bataljona: ob 7.15 (di rincalzo) k 3. četi – na konju cesta Pristava–Belica–Rabidnik–Belo–Osredek.
Namena v teku dneva nismo dosegli, ker sta ob devetih 3. in 4. četa zadele na močne skupine upornikov v trikotu: q 695–550–q. 643. DN–SQ.
Ob desetih stopita v akcijo 1. in 2. četa.
Bitka se je zavlekla do 17.30, ko se je že nekoliko mračilo.
Rezultat prvega dne: 11 upornikov zajetih; naše izgube: en mrtev in pet lažje ranjenih, med njimi en narednik od minometalcev horjulskega oddelka.
Nočni razpored: 1. in 2. četa: Belo; 3. četa: naselje ovest Bele; 4. četa Rabidnik.
Sedež bataljonskega poveljstva: Rabidnik.
Noč mirna.
Ob 23 dospe ukaz za operacije dne 19. 3. 1943 – Priloga II.

19. 3. 1943:
Ob sedmih odide ena četa, da prenese hrano in municijo k Žirovniku.
Dve četi razčiščujeta ozemlje, kjer se je prejšnji dan vršila bitka. 4. četa ostane pri Žirovniku, da bi branila poveljstvo bataljona.
Rezultat tega dne: ugotovljene izgube upornikov: 64 mrtvih na terenu, zajetih 18 in 7 obvezani in poslani na Dobrovo. Naše izgube mrtvih in ranjenih: nič. Med mrtvimi se je ugotovilo: poveljnik 2. bat[aljona] Dolomitskega odreda Rudi [Vladimir Dolničar], dva četna komandirja: neki Risto [Jože Verbič] in Gašper [Franc Krešnik], 3 politkom[isarji], gotovi Primož [Marjan Tominc], Jovo [Franc Vrhovec], Etber Franc, kakor v prilogi, ter komandant II. bat[aljona] Krča [Franc Krča].
Ob 16 dospeta dve četi na Osredek.
Poveljstvo bataljona se naseli v Beli.
Položaj na večer 19. 3.: dve četi razpostavljeni ob nemški meji, – Osredek–q. 525 - in 2 četi
razpostavljeni v smeri Belo–q-635–q-529-
Ponoči vjeti:[459]

20. 3. 1943:
razčiščenje ozemlja: Belo–Osredek–Žirovnik. Razrušena ena lesena baraka, ki so jo uporabljali za bolnico, ena hiša v bližini Žirovnika, ki so jo uporabljali za skladišče in propagandno središče verskega referenta OF Mikuža [Metod Mikuž], najdena in uničena conceria[460] kož v Hrastnici[461]; kože še sveže, so bile razrezane na drobne kosce in puščene na mestu. Gospodinja je bila aretirana, da se stvar uredi.
V Osredku pri Božiču je bil zaplenjen sledeči material: kmetski voz – 2 konja, 5 glav živine, ker je lastnik oče 5 partizanov, ki strahujejo vso okolico in je bilo v njegovi hiši glavno poveljstvo vsega Dolomitskega odreda. Gospodar in gospodinja

459 Zapis se ne nadaljuje.
460 Conceria (ital.) – strojarna.
461 Naselje v občini Dobrova - Polhov Gradec so Hrastenice.

sta bila aretirana ter poslana v Horjul, da jih pošljejo v Ljubljano: političnemu uradu v Ljubljani v svrho zaslišbe in primernega postopka.
Pri Bizjaku niso našli niti gospodarja, niti njegovega brata, kateri pri njem stanuje, ker sta oba kot partizana odsotna. Zaplenjenih: 14 glav živine, 2 kmetska voza en konj.
Predlaga se razdelitev zaplenjene živine med člane MVAC, katerim so odpeljali partizani živino.

21. 3. 1943:
Celotni bataljon se vrne na svoje postojanke;
Rezultat operacij: naše izgube v prilogi III.
Nasprotnikove izgube v seznamu IV.
Porabljena municija: priloga V.
Nasprotnikove izgube v materialu: priloga VI:
Morala vojakov na višku.
Komandant I. bat[aljona] PPKM Kapitan Vidmar Mirko [Pavel Vošnar].
Zvezni oficir: Ten[ente][462] Vitas Giuseppe.

Radiogram: I. priloga
Jutri – 18. 3. – naj dosežejo oddelki črte: Osredek–Sv. Jurij–Selo–Dobrova. In sicer I. bat[aljon] MVAC od nemške meje sev[erno] od Osredka. --- Ta bat[aljon] naj se ob 6 premika in čisti teren levo od nemške meje ter desno od črte: Srednja vas - q. 695 - Ravnik - q. 525 - robovi severno od q. 413. --- Neobhodno je potrebno čim točneje izvršiti to čiščenje in da oddelki med vsem premikom pazijo na čim večjo povezanost med seboj. Nobenih sprememb glede zvez po radiu. Opozarjam, da je cesta Dolenja vas–Babna gora najbrže minirana ter proti Dobrovi. In se morajo eventuelni ranjenci takoj prenesti naprej. Hrana rezervna.
Colonello MUSU.

Radiogram: II. priloga
Jutri 19. tek[očega meseca] nadaljujejo oddelki z napredovanjem proti coni Toškega čela, da obkrožijo in uničijo skupine partizanov, ki še obstoje. I. bat[ataljon] MVAC drži svojo levo ob nemški meji in desno stran ob črti: Ravnik - robovi sev. od q. 659 in q. 585, ki je na Toškem čelu. Bat[aljon] GaF tesno povezan z MVAC napreduje v smeri: Žirovnik g. 659 - q. 585 - q. 520 - Toško čelo. Začetek premika ob 8 od voznega pota: Žirovnik - Nemška meja. Oba bataljona bosta prišla od juga, da zasedeta postojanko Toško čelo. Še enkrat priporočam tesno povezanost med oddelki, da se prepreči partizanom beg. Eventuelne zahteve po pomoči artilerije je treba nasloviti na to komando. Zveza po radiju nespremenjena. Odnos eventuelnih ranjencev na Dobrovo. Opozarjam, da je od tega večera treba razpostaviti

[462] Tenente (ital.) – poročnik.

ljudi ob vozni cesti, ki gre iz SNika proti Dolnicam in Nemški meji. Moje poveljsko mesto: Dobrova.

Colonello MUSU.

I. bat[aljon] MVAC – Horjul.
Predmet: Izgube v mrtvih in ranjenih:
1. Grdadolnik Ivan, narednik, mrtev, pokopan na Sv. Joštu.
2. Žakelj Janko, vojak, ranjen, v vojaško bolnico v Ljubljano
3. Kavčič Franc, vojak, ranjen
4. Alič Franc, pov[eljnik] voda, ranjen
5. Mivšek Janez, vojak, ranjen
6. Logar Franc, vojak, ranjen
Materijalne izgube na naši strani:
3 fišekliji,[463] le boraccie,[464] 3 reggigiberne,[465] 2 deki, 3 cinturioni,[466] 2 bajoneta, 5 kap.

Priloga IV.

Nasprotnikove izgube v ljudeh v teku operacij od 17. do 20. marca:
Jetniki:
1. Jenko Anton Gašperja in Marije Langerholca, rojen 11. 1. 1921 v Verlog, občina Stara Loka, nasilno odpeljan od partizanov v noči 15. 2. 1943. Se javil v teku čiščenja na Belici. Imel puško.[467]
2. Krajnik Janez Janeza in Antonije Likar, rojen 15. 4. 1921 v Godešiču, pri Škofji Loki, nasilno odpeljan od partizanov, v noči 14. 2. 1943. Se javil v teku čiščenja v Belici brez puške. Trdi, da je izgubil puško med bitko.
3. Dolenc Viktor Janeza in Marije Krmelj, rojen 2. 12. 1922 pri Sv. Lenartu pri Selcah, nasilno odpeljan od partizanov 19.–20. 2. 1943. Brez orožja se javil v Belici, češ da ga sploh ni sprejel.
4. Dagarin Rado Franca in Marije Jugovic, rojen 12. 7. 1922 v Zagorju ob Savi. Nasilno odpeljan v Sv. Duhu – Škofja Loka, 13. 2. 1943. Brez orožja se je javil v Belici, češ da ga sploh ni sprejel.
5. Pivk Pavel Jožefa in Marije Pečelin, 8. 7. 1924 v Novi vasi – Gor. Nasilno odpeljan od part[izanov] 13. 2. 1943. Se javil v Belici brez orožja. Ga ni dobil.
6. Pintar Anton Antona in Marije Vilfan, rojen 15. 7. 1921 v Veštru pri Škofji loki, nasilno odpeljan 7. 3. 1943. Se javil v Belici brez orožja.
7. Štiglic Franc Antona rojen 22. 11. 1925 v Puštalu, nas[ilno] odpeljan od part[izanov] 15. 2. V Belici brez orožja.

---

[463] Fišeklija (tur.) – usnjen pas s predalčki za naboje (fišek – naboj).
[464] Borraccia (ital.) – čutara.
[465] Giberna – nabojnica; reggigiberna (ital.) – nekaj, v čemer se hranijo naboji.
[466] Cinturione (ital.) – vojaški pas.
[467] Pri vseh osebah, navedenih pod številkami od 1 do vključno 12, ob robu pripisano: *MVAC*.

8. Koprivec Matevž Petra in France Setničar, rojen 19. 9. 1922 v Smolniku. Nas[ilno] odpeljan v Smolniku 18. 3. 1943. V Belici brez orožja.
9. Pezdir Anton Valentina in Lenarčič Ivane, 17. 10. 1925 v Brezovici pri Ljubljani, stan[ujoč] v Trnje pri Škofji Loki, odpe[ljan] 15. 2. 1943. Brez orožja v Belici. Poznal je politkom[isarja] Marka: v 1. četi: 35 let, očala, srednja post. kost.
10. Draksler Rafko, Ivana in Frančiške roj. 15. 9. 1925. v Ljubljani, stanujoč v Škofji Loki, nasilno odpeljan v Škofji Loki 17. 2. 1943, se javil v Belici brez orožja.
11. Okoren Alojz, Antona in Boh Uršule, roj. 11. 11. 1922. v Zgor. Slivnici, Šmarje Sap – stanujoč na Jesenicah. Nasilno odpeljan 7.19.[468] v Škofji Loki se je javil [v] Belici brez orožja.
12. Zrimšek Janez, Ambroža in Antonije Mankar, roj. 3. 3. 1921. v Selščku Selščck 10. Beg[u]nje. Nasilno odpeljan v Grčarevcu dne 9. 3. 1943 brez orožja.
13. Kogovšek Ivan, Franca in Marije, roj. 29. 8. 1921. v Brezjah 4. Dobrova, pištolo – ima. Odpeljan od part[izamov] nov[embra] 1942.[469]
14. Slabe Janez, Antona in Marije Grum, roj. Podsmreka 41 – Dobrova, nasilno odpeljan 5. 2. 1943. brez orožja.[470]
15. Bizjan Franc, Janeza in Marije Hojkar, Dobrova Stranska vas 11. 5. 2 stan[ujoč] Ljubljana, c. na Brdo 74. Odpeljan 8. 2. 1943. Zbežal iz Babne gore in se javil neoborožen.[471]
16. Končan Ivan, Pavla in Ane, roj. 18. 2. 1924. Horjul, odpeljan od part[izanov] se javil patroli MVAC oborožen.[472]
17. Karu Valentin, Frančiške, Begunje, 8. 2. 1908, stan. Gaberje 9. Najden v gozdu v teku čiščenja partizan.
18. Istenič Francka, Jožefa in Marije Kogovšek, roj. v Hlevišču pri Rovtah. Odpeljana od partizanov koncem avg[usta] 1942. Se javila med čiščenjem partizanka.
19. Lubelj Breda, Rudolfa in Vere Marks, roj. v Ljubljani 2. 4. 1923. Hrenova ul. 16. Odpeljana koncem junija 1942. Se javila med čiščenjem.
20. Artač Frančiška, Franca in Jere Šušteršič, roj. v Podpeči 5. 10. 1908. pri Preserju, zajeta med čiščenjem – partizanka.
21. Mrak Ivana, Blaža in Neže Rode, Vrhnika 24. 2. 1924. stan[ujoča] v Hruševem. Zajeta med čiščenjem – partizanka.
22. Podobnikar Neža, Kržišnik Franca in Marije Guzelj, roj. 21. 1. 1984.[473] v Škofji Loki pri Sv. Urhu, stan[ujoča] v Osredku. Aretirana v hiši.[474]
23. Oblak Marija, Antonije Ogljič, roj. 21. 12. 1912. v Konoblju Italija, stan[ujoča] v Hrastnici, zaprta, ker v njeni hiši [z] njeno vednostjo komanda OF.

468 Napaka pri zapisu datuma.
469 V rokopisu je pripisano: *TM*.
470 V rokopisu je pripisano: *MVAC*.
471 V rokopisu je pripisano: *MVAC*.
472 Pri osebah, navedenih pri številkah od 16 do 21, ob robu v rokopisu je pripisano: *TM*.
473 Napačno zapisana letnica.
474 V rokopisu je pripisano: *Libertà*. Enako pri Ivanu Plestenjaku, Francu Arčetu in Jožetu Podobnikarju.

24. Plestenjak Ivan, Jerneja in Ane Pečan, roj. 18. 10. 1914. v Polhovem Gradcu 17. Odpeljan od partizanov začetkom nov[embra] 1942. Ni imel orožja. Izjavlja, da je bila čevljarska delavnica v Hruševem, ravno tam je bila zaloga usnja, Gravič Stanka je delavcem pripravljala hrano.
25. Celar Rok[475], Janka in Ivane Jekovec, Ljubljana 11. 8. 1913. Govejek pri Medvodah 49. partizanka od meseca junija 1942. v Selški četi. Prešla mejo julija in bila kurirka med Provinco in Gorenjsko. Vsebine pisem ni poznala, orožja ni nosila, javila se prostovoljno Debevcu. Pravi, da je itak pričakovala možnosti da uide.
26. Zdešar Anton, Jožefa in Neže Stanovnik, roj. 8. 6. 1917. v Belo 3 pri Polhovem Gradcu, odpeljan 2. 11. 1942. neoborožen, se javil prostovoljno.[476]
27. Arče Franc, Franca in Urše Petkovšek, Vrhnika 24. 9. 1907. mehanik – narednik – vodnik jug[oslovanske] mornarice. Odpeljan 16. 5. 1942. Bil magaciner. Se javil, pozna magacine na Ključu in jih bo naznanil in pokazal. Pravi, da sta padla Čuč [Franc Krča] in Črt, komandant II. bataljona.
28. Trček Franc, Antona in Frančiške Ravudnik, roj. Kozarje 76 pri Dobrovi 13. 12. 1908. Zajet od part[izanov] 5. 2. 1943. brez orožja.[477]
29. Podobnikar Jože, Martina in Ivane Žorž, roj. 4. 4. 1978.[478] Sinovi pri partizanih.
30. Peklaj Peter, Franca Gaberje 2. najden ranjen v Belici.
31. Rotar Ivan, Ivana iz Viča Ljubljana, Obrtniška 14. poslan v bolnico.
32. Paskolin Tatjana iz Viča, zajeta – ranjena v Belici. Poslana v bol[nico].
33. in 34. Dve partizanki najdeni v Belici brez podatkov. Poslani v bol[nico].
35. Čergan Alojzij, Alojzija in Marije Češnovar, 17. 6. 1924. Ljubljana, Tržaška 16.
36. Radman Anton, Petra in Cvete Vodovar, roj. 6. 12. 1922 v Vrankovcih Bosna, stan[ujoč] v Kočevski reki.
35. in 36. Ranjena v Belici, obvezana v Polhovem Gradcu in poslana v bol[nico] v Ljubljano.

Priloga 4.

Ugotovljeni padli partizani.

1. Škander iz Škofje Loke, nasilno odpeljana 2. 1943.
2. Primož [Marjan Tominc], polit[ični] ko[misar] 1. č[ete] I. bat[aljona] Dol[omitski] odred
3. Jovo [Franc Vrhovec] njegov namestnik
4. Čiro iz okolice Škofje Loke pred kratkim odpeljan.
5. Boltež, mitraljezec, starejši partizan.
6. Gašper [Franc Krešnik], poveljnik 3. č[ete] I. bat[aljona] star komunist, srednje velik, črna brada brita, črni lasje, roj. v Ljubljani.

---

[475] Napaka pri zapisu (najprej zapisano moško ime, nato se zapis nadaljuje o ženski kurirki).
[476] V rokopisu je pripisano: *MVAC*. Pripis se ponavlja pri osebah Franc Trček, Peter Peklaj in Ivan Rotar.
[477] V rokopisu je pripisano: *MVAC*. Pripis se ponavlja pri osebah Alojzij Čergan, Anton Radman.
[478] Napačno zapisana letnica.

7. Luka – Košakov Franc iz Žirovskega vrha iz 3. č[ete] I. bat[aljona] star komunist
8. Kovačič Franc iz Minca[479] pri Škofji Loki.
9. Bozovičar Franc iz Suhe Škofja Loka, mehanik, odpeljan 15. 2. 1943.
10. Slavc, vodnik 2. č[ete] I. b[ataljona] iz Viča
11. Rudi [Vladimir Dolničar], poveljnik I. b[ataljona] Dolomit[skega] odreda. Komunist neidentificiran iz hos[…] pri Medvodah. Odpeljan 2. 1943.
12. Neznani.
13. Kozamernik [Valentin Kozamernik] iz Gaberja, 30 let – rudar.
14. Stanovnik Anton iz Horjula 20. pomočnik mitraljez.
15. Velkavrh Jože, Zaklanc Horjul.
16. Velkavrh Janez, isto.
17. Risto, kom[andant] 2. č[ete] I. b[ataljona] roj. v Logu – Verbič Jože, zidar
18. Edkov Franc iz Loga. Kom[unistični] komisar. 1. č[eta] 1. b[ataljon].
19. Marko – bosnjak, iz 3. č[ete] 25 let.
20. Gorup Olga, Martina in Marije Klavž, 4. 11. 1923. v Mariboru, dijakinja, ustreljena v boju in znana komunistinja. Kurirka med Belgradom – Zagrebom – Karlovcem – Vrhniko – Dolomiti – Metliko. Dodelj[ena] na III. bat[aljon][480]
21. Trobec [Ivan Trobec] iz Loga, dijak, padel v Belici.
22. Čuč – uči[te]lj Krča iz Rovt, padel v Belici, komandant II. bat[aljona].

Priloga 5

Porabljena municija. Mauser 5.120

			CSRG		840,	mitraljez	1.170		skupno	7.130.
2. četa.	Mauser	4.370	CSRG		780	mitraljez	1.320		skupno	4.670
3. četa	“	2.720	“		510	“	1.290		“	4.520
4. četa	“	1.610	“		435	“	930		“	2.975

Najdeno je bilo mnogo stvari, katere so bile požgane radi požara gozda.

Pismo (morda Alfonzu Klemenčiču) o stanju v Novem mestu in okolici, nedatirano (pag. 2025)[481]

Dragi Fonzo [morda Alfonz Klemenčič]! Dne 31. 3. 1943 dopoldne je prišel z motorjem v Novo mesto kurat MVAC iz Brezovice pri Št. Jerneju Šinkar [Anton Šinkar]. Naročil je po nalogu Poljanca [Karel Novak], naj pridem s Slancem [Radovan Slanc], komandirjem MVAC iz Stopič doli, ker želi z nama govoriti. Slanca sem telefonično klical v Novo mesto. Odšla sva popoldne ter se zvečer sestala s Poljancem. Navzoč je bil pri razgovoru od naše strani tudi Luka (Sekolec[morda

[479] Verjetno Zminca.

[480] Med ujetimi 19. 3. 1943 je bila tudi Lizika Jančar s partizanskim imenom Majda, ki je ob zaslišanju verjetno navedla lažno ime. Po pričevanju dr. Antona Komotarja jo je po zaslišanju naslednjega dne ustrelil Pavel Vošnar. (Nova Slovenska zaveza.)

[481] Prepis dokumenta (UDV) je na pag. 2078.

Franjo Sekolec] , kom[andant] MVAC iz Kostanjevice), Milan [Milan Kranjc], koman[dant] II. bataljona MVAC na Brezovici, Karo, komandir MVAC na Brezovici, že omenjeni Šinkar in Slanc. Poljanec pa je pripeljal s seboj Breznika [France Malovrh], Logarja [morda Jože Kavčič] in Bogdana [morda Bogdan Ferlinc]. Razgovor je trajal od 22–5 ure zjutraj.

Poljancu sem na kratko referiral o organizaciji v našem okolišu. Bil je zadovoljen. Prav tako mu je referiral Milan. Kolikor smo mogli, smo njegove želje izpolnili takoj, zlasti glede materijala. Glede ljudstva pa smo se končno zedinili na 3, ki bi imeli drugi dan poiskati njegovo edinico ter se ji priključiti. Ker je to stvar posameznih komandantov in onih, ki so bili odrejeni, sedaj še ne vem, če so vsi trije šli ali ne. V glavnem je stališče Poljanca z ozir[om] na sedanji položaj sledeče:

Oddelki MVAC – bataljoni in vaške straže – so prišli preveč pod vpliv ital[ijanske] vojske. Vsled tega so mnogo izgubili doma na popularnosti, udarnosti in samostojnosti v delu in akcijah, na zunaj so pa oni res samo oddelki, ki podpirajo okupatorja. Treba se je z vso silo zoperstavljati nadalnjim koncesijam Italijanov, pospeševati v oddelkih nacionalno vzgojo in pripravljati ljudi s primerno propagando, da bodo znali v odločilnem brez oklevanja tudi z žrtvami izvojevati končni cilj.

Nujno pa so potrebni taki oddelki, kot je njegov. Ta je sedaj še prešibek, mora ga izpopolniti z novimi prostovoljci, najboljšimi borci, da bo res udaren ter da bo mogel partizanstvo uničiti tudi v predelih, kjer ga Italijani nočejo in ki so jih takorekoč namenoma pustili partizanom v eksploatacijo kot so napr. Čatež, Sv. Križ nad Litijo, Škocijan, Šmarjeta, Bela Cerkev, Toplice in vse kočevske vasi ter Bela Krajina.

Od naših komandantov je zahteval nekaj ljudi. Dati mu jih niso mogli kar naenkrat, vsled česar je bil nejevoljen. Ko smo mu pa pojasnili, da to ni mogoče naenkrat, ampak po daljši pripravi, mi je naročil, naj sporočim Vam in vsem v našem okrožju se nahajajočim oddelkom MVAC, Vi pa da sporočite naprej: Vsi oddelki MVAC morajo počasi in previdno zbirati ljudi, odlične borce, ki bi hoteli v ilegal[ne] oddelke. Treba je pripraviti njih odhod v absolutni tajnosti, pred Italijani pa se mora njih odhod opravdati ali na ta način, da je posameznik dezertiral, ali da je bil odpuščen domov, ali da je padel itd. Oddelki morajo sporočiti v Ljubljano, koliko takih ljudi imajo pripravljenih in kdaj, da jih bo pobral, ko bo šel mimo. Orožje rabi samo začasno, nato ga vrne ali dobavi drugega. Čez čas ga pa sploh ne bo rabil, ker ga bo dobil od drugod. Idealno bi bilo, če bi imel kakih 1000 ljudi, očistil bi celo provinco, organiziral Štajersko, Gorenjsko in Primorje ter bi v danem momentu z oddelki MVAC popolnoma obvladal situacijo.

Ustanovitev in pomnožitev že obstoječih ilegal[nih] oddelkov pa je nujno potrebna tudi za zunanji svet. Pravilno orijentirano ljudstvo se danes bori le v legal[nih] oddelkih proti komunistom, nikakor pa ne proti okupatorju. Res je, da se tudi

komunisti ne bore toliko proti okupatorju kot proti nam, vendar bo v primeru prevrata edino OF lahko trdila, da se je ves čas proti okupatorju borila, medtem ko so se nasprotno naši oddelki borili samo proti Of in v borbi podpirali okupatorja. Zato je nujno potrebno, da se tudi pri nas ne samo osnuje eden, temveč več oddelkov, ki ne bodo navezani na okupatorja, ki tudi, dokler ni čas, okupatorja ne bodo napadali, temveč čistili teren od partizanov, ki pa bodo lahko ponosno trdili, da z okupatorjem niso sodelovali, temveč da so se v ilegali borili za svoje ideale. To je sedaj možno in lahko, ko je partizanstvo oslabelo in zveza z zunanjim svetom lahka.

Rokopisna shema o stanju italijanskih vojaških enot, nedatirano (pag. 2026–2028), neobjavljeno

---

Navodila Pavla Vošnarja podporočniku Jožetu Kavčiču, 9. 6. 1943 (pag. 2029), objavljena kot del dokumenta na pag. 2030–2040

Poročilo o poskusu Karla Novaka, da se izvede vojaški udar, in prehodu dela moštva vaških straž v slovensko četništvo, 12. 6. 1943 (pag. 2030–2040)[482]

Zapis izpovedb kapetana Vidmarja Mirka [Pavel Vošnar], poveljnika Hudnika [Ivan Boh], dr. Pezdirja [Alojz Pezdir], Kavčiča [Jože Kavčič] in Berlota [morda Božidar Berlot] o nameravanem udaru pri četah in edinicah MVAC I. bataljona, Hudnikovega bataljona in edinicah dr. Zupanovega [Stanko Zupan] bataljona na Vrhniki.

I. Kapetan Vidmar Mirko, z legalnim imenom Vošnar.

V soboto dne 30. 5. 1943. me je slučajno našel v Logatcu g. Žitnik Rudolf – RIS, ki ga poznam osebno z neke seje Sok[olskega] Voj[aškega] Sveta. Prosil me je, če bi ga z avtomobilom lahko zapeljal h stricu, t. j. poveljniku Novaku [Karel Novak], s katerim mora nujno razpravljati neke važne stvari. V to sem privolil. Po vrnitvi me je prosil, da ne smem nikomur ničesar povedati, da je bil Žitnik pri maj[orju] Novaku. Sestanka se nisem udeležil; vem pa, da sta bila pri posestniku Pišku pri Sv. Joštu. Za vsebino razgovorov nisem pozvedoval.
V četrtek dne 3. 6. 1943, je moj avto zopet zapeljal g. Žitnika – RISA in go. Jovanko Krištof – Miro proti taborišču in to do Miznega dola. Tudi v tem primeru ne vem za vsebino razgovorov.
V soboto dne 5. 6. 1943, je bil g. Žitnik Rudolf – RIS tretjič v taborišču, kar sem pa zvedel od drugih šele kasneje in ga osebno [ne] videl in ne vedel, da bo prišel. Pripeljal ga je Hudnik iz Podpeči.
Ko je nastalo četništvo jug[oslovanske] vojske v okolici Zaplane in zlasti, ko je maj[or] Novak prišel 22. 5. 1943. nazaj v taborišče, je stalno maj[or] Novak

[482] Gre za prepis (verjetno Šmajdov) več dokumentov. Prepis dokumenta (UDV) je na pag. 2083–2093.

prigovarjal, da bo treba enkrat preiti iz MVAC oddelkov v četništvo. Trdil je, da ostanejo doma le stari in člani s številno družino, med tem ko naj ostali vsi odidejo skupno s četniškim zborom. Govorila sva, da bi v takem primeru šlo z menoj in mojim častniškim zborom okoli 50 mož. Ni pa mi major Novak nikdar omenil, kdaj bi se moralo to zgoditi in na kak način.
V soboto dne 5. 6. 1943. sem pripravil v Rovtah v neki zasebni hiši (pri Dolencu) večerjo za majorja Novaka. V zgodnjih jutranjih urah morda okoli dveh v nedeljo dne 6. 6. 1943 je začel Novak z menoj razgovor o odhodu v četnike ter mi je nato šepetajoče rekel: »V sredo 9. 6. 1943. ob 24tih ozir. v četrtek 10. 6. 1943 ob 00 času moraš priti z vsemi svojimi ljudmi in celotnim orožjem v četniške redove.« Nekoliko sem ugovarjal tej zamisli, ki se mi je zdela blazna, vendar sem končno s posegom v roko pritrdil Novaku, da bom prišel. Priznam, da nisem verjel Novaku, da hoče dejansko izvršiti napovedano dejanje. Iz tega razloga tudi nisem nikomur povedal, kakšno naročilo sem prejel. Upal sem ves čas, da bo ostalo pri dosedanjem razmerju med menoj in majorjem Novakom.
V nedeljo dne 6. 6. 1943 dopoldne sem ležal.
V ponedeljek 7. 6. 1943 sem v zgodnjih jutranjih urah opazil prihajati v Rovte večje število vojaških kamijonov, ki so pripeljali vojaštvo. Hitro sem se vsedel v svoj avtomobil in potegnil v Logatec h generalu GHE-ju [Carlo Ghe] in mu povedal, da sem se po njegovem naročilu sestal z majorjem Novakom nekje na prostem in da je izjavil, da bi enkrat prešli člani MVAC v četnike. Na generalovo vprašanje, kdaj bi se to zgodilo moralo zgoditi, sem odvrnil da pač enkrat in da ni bilo dogovorjeno določeno, kdaj se bo to zgodilo. Nato mi je general GHE rekel: »Ker si tako odkritosrčen, Ti bom tudi jaz vse povedal.« Potegnil je listič in izjavil: »V sredo ob 24tih ozir. ob 00 časova. Imam telefonično naročilo, da aretiram ves Tvoj častniški zbor.« Začudil sem se, od kod ve g. general GHE to vse natančno. Nato sem se še isti večer peljal k dr. Zupanu na Vrhniko.
Pri dr. Zupanu sem se najprej razgovarjal o njegovem stališču do četnikov, nakar sem mu povedal, kaj je hotel major Novak pripraviti v sredo zvečer ob polnoči ozir. četrtek ob 00 časova. Povedal sem dr. Zupanu, da bo tudi on dobil od Novaka povelje, ki ga naj pa ne vpošteva in ne izvrši, ker bi s takim odhodom med četnike na mah uničili enoletno delo in odprli na stežaj vrata ponovnemu komunističnemu klanju. Prosil sem dr. Zupana, naj o tem mojem sklepu o neizvršitvi Novakovega naročila obvesti tudi Hudnika, kar je pa dr. Zupan odklonil, češ, da nima časa. Dr. Zupanu sem odločno povedal, da Novaka ne bom poslušal, ker nočem vpropastiti slovenskega naroda, ker sem vendar sin slovenskega naroda.
Na Vrhniki sem tudi govoril z majorjem Vujoševičem [Đoko Vujošević], ki sem mu razložil vso stvar ter sem zavzel edino pametno stališče, da je treba Novaka za vsako ceno spraviti s tako odgovornega mesta, ker nima nobenih diplomatsko-vojaških sposobnosti, marveč drvi čez drn in strn v propast.

Po vrnitvi v Rovte sem videl, da je odšel na čiščenje terena večji oddelek italijanskega moštva in del našega MVAC. V nedeljo dne 6. 6. 1943 okoli 2–3 zjutraj so vojaki iz moje edinice imeli zasedo. Zapazili so manjšo skupino partizanov (do 15) in so streljali nanjo. Ko so prišli Italijani iz Logatca, so rekli, da se bo čistil teren zaradi spopada s partizani.
Člani MVAC so odšli pod vodstvom poveljnika Kavčiča iz Zaplane. Hrano so vzeli po naročilu poveljstva s seboj za en dan. Ko so se zvečer vrnili, je bilo odrejeno še dvodnevno čiščenje terena, ki se ga je zopet moral udeležiti Kavčič - Logar. V ponedeljek zvečer je bil predložen z italijanske strani načrt pohoda. Naši in Italijani bi se morali sestati pri Skrotniku na Pesku. O tem so bili četniki obveščeni. Italijani so bili dobro oboroženi z avtomatskim orožjem in metalci min. Kljub temu obvestilu pa so se četniki postavljali Italijanom tako, da so naravnost iz[z]ivali spopade. Le mirnosti in duha prisotnosti Kavčiča je zahvaliti, da ni prišlo do spopada. Kavčič je znal Italijanom tako povedati, da so mu verjeli, da so to člani edinice iz Žažarja ali morda dr. Zupanove, včasih pa da so to njegovi ljudje. Oba dneva sta tako vsled skrajnega zatajevanja in potrpljenja Kavčiča končala brez spopada med četniki in Italijani.
Kavčič s svojimi člani MVAC se je vrnil nazaj domov v sredo 9. 6. 1943 zvečer.
Med tem sem pa opazil, da vedo o pripravah za odhod med četnike tudi člani MVAC v Rovtah in drugod.
V torek dne 8. 6. 1943 sem našel v Rovtah dr. Mencingerja Toneta [Anton Duhovnik], s katerim sva govorila o nameravanem udaru. Povedal sem mu, kako mi je Novak naročil, kako sem nato vsled prihoda italijanskih čet odšel v Logatec h generalu in dr. Zupanu na Vrhniko, kaj sem govoril z obema in da je tak odhod največja neumnost, kar bi se jih mogel misliti.
Da sem dejansko hotel preprečiti izvršitev Novakovega naloga, kaže tudi okolnost, da sem napisal Mencingerju listek za Igorja [Lojze Bastič], poveljnika čete pri Št. Joštu. Vsebina tega naročila je bila: »Igor! Bodi pameten in trezno glej na vse dogodke. Brez mene ne stori nobenega koraka na svojo pest. Tvoj kap[etan] Vidmar, 8. 6. 1943. Sporoči isto tudi Ivanu Raztresenu in Bastiču [Lojze Bastič].«
Majorju Novaku sem tudi povedal, kaj je rekel general GHE.
V sredo zvečer sem naenkrat dobil sporočilo, da hoče Novak v bližini Rovt govoriti z menoj. Na pot sem krenil okoli devetih dne 9. 6. 1943 ter se sestal z Novakom okoli devetih. Nahrulil me je, da sem izdajalec, da sem prelomil prisego kralju in Mihajloviču [Dragoljub Mihailović], da je o tem že obvestil voj[nega] ministra Mihajloviča, londonsko vlado in zavezniško vrhovno komando. Lahko to svojo sramoto popravim, da odidem med četnike in da tam napišem zadnji poziv za odhod v četnike.
Stal sem pod čudnim dojmom vseh teh dogodkov. Verjel sem Novaku in odšel, da s taborišča pozovem po njegovem naročilu vse sebi podrejene častnike in moštvo na odhod med četnike.

Nato sem deloma po lastnem konceptu deloma po diktatu Novaka napisal povelja za Igorja, Kavčiča, Rovte in Petkovce.

Omenjeno povelje se glasi:[483]

9. 6. 1943

Komandirju 3. čete podporočniku Kavčiču.
Čeprav sem g. generalu v Logatcu in zveznemu oficirju poročniku Vitasu [Giuseppe Vitas] povedal, da četnikov ne bomo lovili in da se ne bomo borili proti njim, ker smo izrazito protikomunistični oddelki, so nas izigrali in povedli na lov na četnike. Zato sem danes v znak protesta zapustil svoje mesto komandanta bataljona ter prešel v redove jugoslovanskih četnikov.
Moje zadnje naredjenje upučeno mojim komandirjem čet in posadk glasi:

1. Takoj tekom noči zapustite svoje mesto.
2. Določite namestnika, ki bo nadalje opravljal posle komandirja čete.
3. Povedi s seboj vsaj 10 zanesljivih ljudi, vsak po 1–2 puški in vsaj 2 puškomitraljeza.
4. Vzemi s seboj čim več Mauzer municije, šotorska krila, čabad,[484] šinjele, nekaj hrane vsaj za nekoliko dni, bolničarja in ves sanitetni materijal. Vsi nahrbtnike, fišeklije i. t. d. kar boš še smatral za potrebno.
5. Sestavi seznam vseh ki so šli četnikom, ter ga pusti Tvojemu namestniku z naročilom, da se sporoči Italijanom, da smo šli k četnikom v znak protesta, ker so nas gnali proti našim bratom, ki niso partizani.
6. Vzemite čim več bomb, vsaki vsaj po šest.
7. Zborališče je stari logor na Vranji peči, kjer smo bili napadeni 29. 8. najkasneje 10. 6. do 5. ure zjutraj.

Pozdrave vsem, bodite brez skrbi, situacija se razvija odlično za nas, represalij ne bo nikakih, ker čas je naš.

Živeli in na svidenje!

Tvoj kapetan Mirko Vidmar

Nato lastnoročni pripis Vidmarja:
Prepreči za vsako ceno vsak incident z Italijani!

Vidmar lr.

K vsebini tega mojega poslednjega povelja moram pripomniti da:
1. ni res, da bi bili Italijani zasledovali četnike, saj tega nikakor niso povedali nam,
2. sem prvič pri sestavljanju tega povelja zvedel od Novaka naj vsaka edinica da najmanj 10 ozir. kakor je rekel do 15 ljudi, ker hoče Novak spraviti skupaj četniško edinico, ki bo štela do 250 ljudi.

[483] Prepisa dokumenta sta na pag. 2029 in pag. 2328.
[484] Odeje.

To povelje so nato raznesli razni kurirji, tako za Kavčiča, zdravnik Logar – dr. Lavrič [Ivo Lavrič].
Kakor sem kasneje izvedel, so se v času moje odsotnosti vršile v Rovtah razne stvari. Adjutant Kogovšek [Franc Kogovšek] je postavil stražo, dajal povelje za streljanje onim, ki so od mojega štaba hoteli oditi za menoj v četniško edinico. Razoroženi so bili tudi ti ljudje iz štaba. Tako je postala stvar Italijanom še bolj znana in očit[n]a. Hotela sta oditi tudi Sever – Južina [Franc Južina] in intendant Sandi – Prešern [Sandi Prešeren]. Vsled nastopa moštva v Rovtah je spodletela namera, da odide vsaj nekaj ljudi z menoj in častnikoma v četnike. Pri drugih edinicah je tudi ostalo vse na svojem mestu.
V četrtek dne 10. 6. 1943, sta prišla pome z avtomobilom v taborišče h četnikom komandir Sever – Južina in Sandi. Prosila sta me, naj se vrnem nazaj domov, da bo vse dobro in urejeno. Prinesla sta mi tudi pošto – listek od adjutanta Kogovška, kjer me spominja na skupno delo, na to, kako bo vse pozabljeno, če se vrnem in kako bo zopet lepo moštvu, ženam in prebivalstvu v Rovtah, ko me zopet vidijo v svoji sredini. To pismo me je tako presunilo, in prevzelo, da sem se takoj brez vsakega odlašanja odločil, da se vrnem nazaj v Rovte, ker je edinole tam moje mesto in področje mojega udejstvovanja. Zopet sem se odločil, da majorju Novaku ne bom služil na tak način, ker bi s tem postal nesrečen ves ali pa pretežni del prebivalstva. Ko sem se v četrtek dne 10. 6. 1943 vrnil nazaj v Rovte, sem bil sprejet s polnim navdušenjem in ganjenostjo. Zvezni častnik poročnik Vitas me je objel, se zjokal in se mi zahvalil, da sem pravočasno spoznal nesrečo, ki bi zadela prebivalstvo in sem s svojim korakom vrnitvijo preprečil grozoto, ki ne bi bila majhna. Izjavil je, da sicer ve, da je os[485] izgubljena, vendar trenutek za tak postopek še ni dozorel.
Odločila sva se z Vitasom, da se odpeljeva v Logatec h generalu, kar sva še isti dan napravila.
General GHE-ju sem povedal dogodke, kako so se izvršili, mu potožil nepremišljene odločbe in naredbe majorja Novaka. Tam so mi rekli, da bi odšel h generalu Gambari [Gastone Gambara], kar sem tudi storil. Okrog poldneva dne 10. 6. 1943. sem bil sprejet pri gen[eralu] Gambari. Navzoči so bili tudi: šef štaba polk[ovnik] Lucini [Bruno Lucini], polk[ovnik] z Vrhnike ali Logatca ter moj zvezni častnik poročnik VITAS. Z gen[eralom] Gambaro sem govoril kake četrt ure. Izjavio je približno takole: »Poučen sem o četnikih polk[ovnika] Novaka – saj je gospod Novak polkovnik? – Nimam ničesar proti Novakovim četnikom. Dal jim bom določen teritorij nekje na Dolenjskem, kjer bodo lahko svobodno in z mojim pristankom preganjali komuniste in partizane. Člani MVAC edinic se lahko svobodno odločijo za četnike, le sezname teh članov je treba napraviti. Oditi pa morajo seveda brez orožja. Ne bom se zanimal, od kod dobivajo orožje in hrano.« Po tem razgovoru me je povabil na kosilo, kjer je bilo še več drugih častnikov – Italijanov.

[485] Verjetno sile osi oziroma vojaška zveza držav med drugo svetovno vojno (Nemčija, Italija, Japonska, Bolgarija, Romunija, Madžarska, Slovaška, Neodvisna država Hrvaška – NDH).

V četrtek dne 10. 6. 1943. sem se zvečer sestal na Vrhniki z dr. Zupanom, ki sem mu povedal vsebino svojih razgovorov z gen[eralom] Gambaro. Povedal sem mu tako, kakor sem zgoraj opisal. Pri tej priložnosti sem zopet dr. Zupanu rekel, da dela Novak same neumnosti in da ne spada na zaupano mu mesto.
Vsebino razgovorov, kakor sem jih razložil, sem sporočil brez odlašanja po posebnem kurirju tudi majorju Novaku. Od njega sem prejel dne 11. 6. 1943 odgovor sledeče vsebine:

»Kapetanu g. Vidmarju!
Ne zanima me kaj pravijo Italijani! Vem samo, da so izvršili proti meni ofenzivo v kateri so sodelovali tudi oddelki bataljona Vidmarja.
Ne interesira me, če nas bodo Italijani in oddelki MVAC napadli ali ne. Naša stvar je, da se branimo.
Pozval sem v četnike prostovoljce pa se iz celega bataljona ni odzval niti eden. Prostovoljce po laškem priporočilu ne rabim, ker se Jugoslavija nahaja v vojni z Italijo.
Rovtarski župnik in adjutant bataljona me ne interesirata niti malo.
Nočem nobenih uradnih seznamov italijanskih prostovoljcev po laškem priporočilu, ker ne želim imeti pete kolone med četniki.
V Rovte ne pridem, še manj pa v laško oficirsko menažo, ker četniki imajo svojo menažo v hosti.
Z Gambaro ne bom govoril, ker on ni moj predpostavljeni starešina.
Zono za naše operacije si bomo sami izbrali v mejah ZEDINJENE SLOVENIJE IN VELIKE JUGOSLAVIJE.
Žal mi je da nimaš nobenega vpliva v svojem bataljonu.
Ni še čas!
p. s.: Če hočeš podpirati četniški pokret pošlji nam nekaj orožja jugoslovanskega porekla, ker orožja italijanskega porekla ne maram.«

Pozdravljam vse bivše Jugoslovane
Stric [Karel Novak] (lastnoročni podpis strica)

Ponovno povdarim, da niso Italijani nikdar rekli, da vodijo ofenzivo proti četnikom, marveč proti partizanom. Tudi ni bilo s strani Novaka meni rečeno, naj pripeljem samo četnike. Prvotni razgovori in dogovarjanja so se vršila v tej smeri, da pripeljem – razen starejših in onih s številno družino, – vse, kar bi dalo 30–50 % moštva MVAC mojega bataljona.
(Pozabil sem omeniti, da sem za četrtek dne 10. 6. 1943. za 10 uro sklical v Rovte sestanek vseh svojih poveljnikov. Čeprav sem ta sestanek sklical, sem kasneje le odšel med četnike iz razloga, ki sem ga opisal zgoraj.)
Ta odgovor majorja Novaka na moje sporočilo o vsebini razgovora z gen[eralom] Gambaro me je začudil in me znova potrdil v mojem sklepu in v prepričanju, da na tako odgovorno mesto nikakor ne spada tako nerazsoden in neprevdaren človek, kakor je Novak. V tem mojem prepričanju vztrajam zlasti še vsled nastopnih dejanj, ki jih je izvršil major Novak neprestano za gornjim odgovorom.

Po kurirju sem prejel od četniškega poveljstva sledeče:
»POVELJNIKOM ENOT MVAC BATALJONA VIDMAR!«
V trodnevnih akcijah okupatorjev proti četnikom jug[oslovanske] vojske v Sloveniji so sodelovali tudi naši člani VS bataljona Vidmar. Dasi ste ukrenili korake, da ta akcija ostane brez uspeha, ste vendar preprečili, da četniški odred, doseže odločilen uspeh, ker se je v povoljni situaciji moral izogniti borbi, ker so med okupatorji bili člani VS.
Dasi ste vedeli, da je okupatorska akcija naperjena proti četnikom, se vendar niste uprli, ampak ste z okupatorji sodelovali, dasi samo formalno. Okupatorji so s tem dobili v roke najboljšo politično karto, ki jo bodo gotovo s pridom izkoristili. Na mirovne konference bodo prišli z dokazi, da so Slovenci sodelovali z njimi ne samo proti komunistom, marveč tudi proti oficielni jug[oslovanski] vojski, da torej Slovenci ne želijo Jugoslavije. Vaša krivda je ogromna. Mnogo boljše bi bilo, da ves četniški odred v borbi propade, kot da se je zgodilo to, kar so okupatorji želeli. Sedaj bodo njihove zahteve še večje in bolj odprte.
Ko sem pozval radi teh nezaslišanih dogodkov na odgovor poveljnika bataljona MVAC Vidmarja, je ta storil edini možni korak, da je v znak protesta zapustil svoje mesto, in pozval svoje podrejene, da store isto in se kot prostovoljci priključijo četnikom. Vi njegovega povelja niste izvršili, ampak ste ga z orožjem prisilili, da se vrne nazaj na pot borbe proti četnikom. Šli ste tako daleč, da ste dovolili članom VS, da četnike kot odposlance ne samo Vidmarja, ampak tudi četniške komande sprejmejo z zasmehovanjem in žalitvami. One prostovoljce, ki so v kljub temu hoteli preiti k četnikom, ste razorožili, a zgodil se je celo slučaj, da se je enemu od poveljnikov čet zapretilo, da mu bodete poklali ženo in otroke, če se ne vrne k Vam.
Iz vsega tega se mora nujno zaključiti, da za Vas ne veljajo povelja komande Slovenije in vojnega ministrstva niti povelja poveljnika Vidmarja, ampak da se strogo držite okupatorskih oblasti in instrukcij, ki jih dobivate z drugega mesta. O vsem tem bo obveščen general Mihajlovič, naša vlada in zavezniška vrhovna komanda. Posledice boste nosili sami. Za nas je sedaj položaj jasen in sedaj vemo, koliko smemo v osvobodilni borbi računati na vas. Za nas ni važno, da nam kdo pošlje par kilogramov moke ali kako staro puško. To so samo drobne formalnosti. Bitno je, da ste z nami takrat, ko se gre za življenje in smrt, ko se gre za politično bodočnost države in naroda. Tu ste pa popolnoma zatajili.
Vidmar je svoj čas od komande Slovenije dobil nalogo, da slovensko ljudstvo, ki so ga začeli okupatorji oboroževati, reši in vzgoji za jug[oslovansko] vojsko. Veza z okupatorji je bila samo pretveza, da se pride do orožja. V tej nalogi Vidmar ni uspel, kar dokazuje fakt, da ga je cel bataljon pustil na cedilu. Zato Vidmarja in vse druge razrešuje vsake naloge. Vi vsi ostanete le obvezniki jug[oslovanske] vojske, ki svoje dolžnosti izpolnjujejo ali pa prekršujejo. Po tem Vas bomo cenili in sodili. Pomnite, da MVAC ni jug[oslovanska] vojska! Pozivamo vas, da kot posamezniki dobrovoljci stopate v četniške vrste. Kdor tega ne more, naj vsaj pomaga z orožjem

in hrano. Nikar pa ne računajte s tem, da bi kedaj jug[oslovanska] vojska [mogla] prevzeti MVAC v celoti.
Opozarjamo vas pa, da bodo četniki v bodoče odprli ogenj tudi na MVAC oddelke, če bodo ti vodili okupatorja proti nam.
Čudi nas dejstvo, da je sedaj k nam prišlo več spreobrnjencev iz partizanskih vrst, kot iz bataljona Vidmar.

SVOBODA ALI SMRT!

DOSTAVLJENO:
Vidmar, Kogovšek, Igor, Logar in Sever

ČETNIŠKO POVELJSTVO
JUGOSLOVANSKE VOJSKE V SLOVENIJI

Podpis nečitljiv, pač pa je razvidno, da je to parafa Novaka

V sredi okrogla štampiljka z napisom: »Četniško poveljstvo jugoslovanske vojske v Sloveniji«. V sredi štampiljke mrtvaške glave, pod njo pa prekrižani dve kosti.

K temu dopisu pripomnim:
1.) Člani VS. niso sodelovali v nobeni ofenzivi proti četnikom jug[oslovanske] vojske in nihče ni vedel, da vodijo Italijani operacije proti četnikom.
2.) Če bi Italijani vodili akcije v resnici proti četnikom, bi iste lahko napadli, ker so se četniki stalno postavljali v take pozicije, da bi bil napad možen.
3.) Četniški odred bi ne mogel ničesar napraviti proti sijajno oboroženim italj[anskim] četam, zlasti še iz okolnosti, da niso vsi četniki oboroženi.
4.) Ni resnica, da bi me kdo prisilil z orožjem, da se vrnem k edinici v Rovte, marveč je res, da sem prejel po Severju in Sandiju pismo adjutanta Kogovška z vsebino, kakor sem spredaj omenil.
5.) Ne vem za nobenega poveljnika čet in posadk, mojega bataljona, da bi bil kurirja sprejel z zasmehovanjem in žalitvami.
6.) Odločno zanikam, da bi se enemu od poveljnikov čet zapretilo, da mu bodo poklali ženo in otroke, če se ne vrne. To je popolnoma izključeno že iz tega razloga, ker v četniškem taborišču ni bil noben poveljnik čete marveč samo jaz, ki sem bataljonski komandant.
7.) Prvič sem spoznal iz tega dopisa, da so v taborišču v četnikih spreobrnjenci iz partizanskih vrst.

Nadalje sem prejel sledeča dva letaka:

»DOVOLJ JE HLAPČEVANJA«

Pred letom dni ste prijeli za orožje, ko so bila vaša življenja in življenja vaših svojcev v smrtni nevarnosti, ko so gorele vaše vasi, ko so vas komunistični tolovaji silili na pot izdajstva naroda in vere, na pot izdajstva kralja in države. Ko so vas komunistični partizani pred tem oropali orožja, ste bili prisiljeni, da orožje za samoobrambo sprejmete iz rok kogarkoli, tudi od sovražnika samega.

Toda kaj se je zgodilo iz tega! Vaši voditelji so medsebojno kar tekmovali, kdo bo zlezel globje pod okupatorsko krilo. Okupatorji sprva niso ničesar zahtevali od vas, dali so vam orožje, katero ste mogli uporabljati tam, kjer vam je grozila nevarnost. Ko so pa s časoma uvideli slabosti vaših voditeljev, so tudi okupatorske zahteve bile vedno večje. Začeli so vas uporabljati kot zaščito svojih posadk, morali ste hoditi z njimi v akcije, da ne bi tekla njihova kri, spajdašili so se na mnogih krajih tudi s partizani, da bi tako zmanjšali uspeh Vaše samoobrambe, postavili so vam zvezne oddelke, ki vas špijonirajo, sumničijo in sramote na vsakem koraku. Končno so vam tako vezali roke, da je že sama svrha vaše borbe samo obramba onemogočena. V Vaše vrste pošiljajo najslabše izrodke naroda, ki se javno bratijo z okupatorskimi vojaki v sramoto vašo in vseh poštenih Slovencev. Kje so meje takega ravnanja? Vprašajte vaše voditelje.

Najstrašnejše pa se je zgodilo prav zadnje dni. Okupatorji so vas pognali v skupno akcijo proti jug[oslovanskim] četnikom, ki prav gotovo niso komunisti, in ki slovenskemu narodu niso storili ničesar žalega. Res je, da ste storili vse, da ta akcija konča brez uspeha, kar se je tudi zgodilo, toda vaši voditelji bi vam morali povedati, kakšne posledice bodo izrodile iz tega in kako bodo okupatorji to izrabili v političnem pogledu, ko se bo šlo za naše meje. Sedaj, ko so okupatorji uvideli, da se vas da uporabljati tudi za borbo proti lastni državni vojski, bodo seveda njihovo zahteve tudi v tem pogledu vedno večje. Ali se ne zavedate, kaj bo to pomenilo v mirovni konferenci? Vprašajte vaše voditelje!

Vaši voditelji vam govore, da ste vi jug[oslovanska] vojska, da ste vi vojaki slavnega generala Mihajloviča, jug[oslovanskega] vojnega ministra.

Ne verujte jim! Edina zakonita jug[oslovanska] vojaška oblast je komanda Slovenije, edine sedaj obstoječe jug[oslovanske] vojaške enote v Sloveniji so četniški odredi, ki pred sovražnikom zastopajo kralja, Jugoslavijo in jug[oslovansko] vlado. Vi ste pa obvezniki jug[oslovanske] vojske, v kateri ste položili prisego zvestobe. Dolžni ste slediti njenemu pozivu, v vsakem trenutku, dolžni ste ji pomagati z dejanji, orožjem in hrano. Kdor bo postopal drugače, bo po vojni odgovoren za svoje postopanje. Vsakdo bo polagal račun o svojem obnašanju in delovanju za časa vojske. Sodelovanje z okupatorjem, v kolikor presega meje samoobrambe se bo smatralo kot izdajo.

Oni, ki so orožje skrili pred sovražnikom, so s tem storili svojo domovinsko dolžnost. Toda vsakdo se mora zavedati, da s tem skrito orožje ni postalo privatna lastnina, ter da mora to orožje izročiti zakonitemu lastniku jug[oslovanski] vojski, v sedanjem slučaju četnikom, Kd […][486] drugače, bo odgovarjal po vojaških zakonih kr[aljevine] Jugoslavije.

Člani Vaških straž! Četniki jug[oslovanske] vojske vas pozivajo, da se jim pridružite! Kdor pa je telesno nesposoben za težko četniško življenje naj ostane v VS, toda naj nikar ne sodeluje z okupatorji.

[486] Manjka del besedila.

Dolžnost vseh poštenih Slovencev, onih v VS in civilnega prebivalstva je, da nam pomagajo, da nas obveščajo o sovražnikovih akcijah proti nam. Kdor pa nas bo sovražniku celo izdajal, proti temu bomo nastopili z vsemi zakonitimi ostrostmi. Izdajalci nam ne uidejo. Kdor bo skupno s sovražniki deloval proti nam, je sam naš sovražnik.

SVOBODA ALI SMRT!
ČETNIŠKO POVELJSTVO
JUGOSLOVANSKE VOJSKE V SLOVENIJI
Borut [Danilo Koprivica] l.r.

V sredi letaka štampiljka kakor pri prejšnjem dopisu.

Drugi letak se glasi:

VSI ČETNIKI!

Četniki so edini sedanji predstavniki zakonite jug[oslovanske] vojske. Njihovo poveljstvo je zakonitim potom postavljeno od našega vojnega ministra generala Mihajloviča. Četniki se bore za svoj narod in domovino, sprečujejo nasilja zunanjih in notranjih sovražnikov. Četniki so avantgarda jug[oslovanske] vojske in se organizira doma in v tujini za svojo nalogo osvobojenja in združitve vsega slovenskega in jug[oslovanskega] ozemlja. Četniki ne izvršujejo nasilja nad svojim narodom, ne morijo, ne požigajo, ne ropajo in ne rekvirirajo. Četniki podpirajo vse žrtve okupatorskega in komunističnega nasilja. Četniki ne sodelujejo z okupatorji, niti niso v službi mednarodnih prekucuhov.

Partizani so v službi nemškega in laškega komunizma, ki si je vstavil v svojo nalogo, da slovenski narod zbriše s slovenskega ozemlja. Komunisti se javno hvalijo, da so vezani z nemškimi in laškimi tovariši, a pri tem prav pridno sodelujejo tudi z našimi okupatorskimi oblastmi. Sokoli in krščanski socijalisti, ki so se pridružili komunistom, so postali njihove žrtve in komaj čakajo ugodno priložnost, da zapuste svojo žalostno tovarišijo.

Protikomunisitčni oddelki, so po zaslugi svojih voditeljev popolnoma zasužnjeni po okupatorjih in služijo samo še za zaščito laških posadk.

Pozivamo vse partizane, ki niso komunisti, in ki si niso umazali rok s slovensko krvjo, da zapuste svoje krvnike in nemške sluge. Pozivamo vse člane VS, ki se niso osramotili s prekomernim sodelovanjem z okupatorji, da zapuste svoje gospodarje. Nehajte z medsebojno morijo, ki je samo v veselje in korist sovražnikov slovenskega naroda. Pridite k nam!

Pozivamo vse aktivne in rezervne vojaške obveznike, ki so sposobni za naporno četniško službo, da se javijo na svojo dolžnost kot prostovoljci!

SVOBODA ALI SMRT!
ČETNIŠKO POVELJSTVO
JUGOSLOVANSKE VOJSKE V SLOVENIJI

Podpis nečitljiv.

Štampiljka kakor spredaj.

Po vsem tem nisem več razgovarjal z majorjem Novakom, moj položaj bataljonski komandant v Rovtah pa je z ozirom na te dopise in letake majorja Novaka absolutno omajan in onemogočen, ker bodo za vsebino istih zvedeli tudi Italijani. Preostane mi samo ena pot, da se umaknem.
Povdarjam, da so me ti slednji dopisi še bolj utrdili v prepričanju, da je treba odstraniti Novaka, če je treba tudi s silo. Našli naj bi se za to ljudje, ki bi po potrebi izžrebali, kdo bo izvršil to svojo nalogo.
Trikrat sem postal žrtev […][487]

2. Poveljnik Hudnik, z legalnim imenom Boh [Ivan Boh].

Že večkrat preje sem izvršil gotove naloge, ki mi jih je naložil major Novak. Prepričan sem bil, da je med SL in Novakom vse urejeno.
Zlasti po ponovnem prihodu majorja Novaka na teren po 22. 5. 1943. mi je tisti naročal, da bo treba preiti z moštvom MVAC mojega bataljona v četniške vrste. Oditi bi moral ves častniški zbor ter moštvo, ki je zanesljivo in sposobno prenašati naporno življenje. Kdaj bi se to moralo zgoditi, mi Novak ni povedal, vse do sobote dne 5. 6. 1943. Naročal mi je, da moram postaviti v vseh edinicah svojega bataljona namestnike poveljnikom.
V soboto dne 5. 6. 1943. sem bil s svojim Opel-kadetom v Miznem dolu v taborišču. Tam sem govoril z Novakom, ki mi je ukazal, da moram imeti pripravljeno moštvo za sredo zvečer ob 24 uri, za prehod v četnike. To je tudi slišal Mencinger Tone, ki je povedal, kaj je prejšnji dan v petek 4. 6. 1943 slišal pri podpolkovniku Languasku [Aurelio Languasco] na Armadnem poveljstvu, t. j.: »Pazi! Nekaj pripravljajo za prihodnji teden, neko veliko neumnost. Če se to zgodi bodo prišle represalije, kakršnih si nihče ne predstavlja. V eni noči bo uničeno vse, kar je bilo zgrajeno v enem letu.« Novak je na to odgovoril, da ni ravno potrebno, da se to zgodi v sredo pač pa gotovo v naslednjih dveh mesecih.
V ponedeljek dne 6. 6. 1943[488], sem bil pri poveljniku VS Brezovica Šušteršiču [Ratko Šuštaršič], ki sem mu povedal, da je potrebno in da mora biti edinica v popolni pripravljenosti za sredo zvečer ter naj ima pripravljene ljudi za v četnike. Če je Šušteršič komu kaj povedal mi ni znano.
Istega dne sem bil tudi še na Igu, kjer sem slučajno srečal na cesti poveljnika VS na Igu Skubica [Anton Skubic], ki sem mu omenil, da je določena v sredo zvečer stroga pripravljenost in da bodo tudi oni odšli z menoj v Krim, če bom jaz odšel.
Kakor mi je sporočil dr. Pezdir [Alojz Pezdir] je, isti prejel v nedeljo dne 6. 6. 1943. po vrhniški edinici v zaprti kuverti, naslovljeni na Hudnika ali Pezdirja tale dopis:

[487] Zapis se ne nadaljuje.
[488] Datumi in dnevi v tednu niso pravilno zapisani.

»Napravita kakor vesta in znata, ali jutri v ponedeljek 7. t. m. mora na vsak način na Vrhniki na kolodvoru pri vlaku ob 9. uri čakati avto na g. Miro [Jovanka Krištof], Risa [Rudolf Žitnik], ki bo prišel še v spremstvu ene osebe. Te ljudi je treba takoj v največji tajnosti pripeljati k meni. Prav tako je pripeljati čim preje Blaža [verjetno Anton Božnar].
Razen tega je potreben še en dogovor radi predstoječe akcije.
Zadeva z avtom je silne važnosti.

Pozdrav Stric.«

Z ozirom na to naročilo je dr. Pezdir odpeljal v ponedeljek zjutraj dne 7. 6. 1943 Blaža v taborišče četnikov, jaz pa sem čakal z avtomobilom na Vrhniki, kamor je prišla Mira s svojo hčerko, Ris in dr. Marjan Zajc [Marjan Zajec]. Vse štiri sem odpeljal v taborišče k majorju Novaku.
Ta dan sem izjavil Novaku, da je to zadnja avtomobilska vožnja in da ne bom napravil nobene več. To je moral slišati tudi dr. Pezdir.
Nisem izvršil nobenega dejanja, da bi pripravil svoje edinice za odhod v četnike.
V torek dne 8. 6. 1943. sem bil klican k Dotiju [Giuseppe Dotti], Agueciju [Giuseppe Agueci], Luciniu [Bruno Lucini] in Gambari [Gastone Gambara]. Doti je prevzel zame vso odgovornost.

---

3. Poveljnik dr. Pezdir.

Hudnik mi je naročil, da moram v sredo zvečer ob polnoči biti pripravljen za odhod v četnike. To naročilo je Hudnik prejel po lastni izjavi od Novaka. Doma v četi bi moral postaviti svojega namestnika. Odpeljati bi moral s seboj razen zanesljivih in za težavno življenje sposobnih vse člane edinice in odnesti s seboj vse orožje.
Odločil sem se, da ne grem nikamor in da je moja dolžnost služiti narodu.
V nedeljo dne 6. 6. 1943. sem prejel dopis, o katerem govori Hudnik. Sporočil sem to Hudniku.
V ponedeljek dne 7. 6. 1943. sem odpeljal Blaža v taborišče. Tam sem povedal Novaku, da ne bom opravil nobene vožnje več.

---

4. Poveljnik Brlot [Viktor Berlot], z ilegalnim imenom Janežič.

Danes dne 9. 6. 1943. sem prišel v Ljubljano, da se izognem neumnostim, ki se mislijo izvršiti nocoj zvečer. Člani MVAC bi po naročilu Novaka morali preiti v sredo ponoči v četnike. Ker se s tem ne strinjam in ne maram imeti nobenih opravkov z Italijani, sem odšel v Ljubljano.

5. Mencinger Tone.

Dne 3. 6. 1943. sem dobil po lastnih obveščevalcih obvestilo, da je neki funkcijonar Narodne legije izjavil, da se bo v tednu 6. 6. 1943 nekaj zgodilo in da bodo pokazali SL.

V petek dne 4. 6. 1943 sem bil dopoldne na poveljstvu Armadnega zbora pri polkovniku Languasku, ki je bil slabe volje in je rekel: »Pazi! Nekaj se pripravlja za prihodnji teden, neka velika neumnost. Če se to zgodi, bodo prišle represalije, kakršnih si nihče ne predstavlja. V eni noči bo uničeno vse, kar je bilo zgrajeno eno leto.«
Izjav funkcijonarja Narodne legije nisem vzel resno, izjav polkovnika Languaska pa nisem takrat razumel.
V soboto dne 5. 6. 1943. sem skupaj z Doretom [Albin Šmajd], Markom[489] in Dr. Dravkom [verjetno Zdravko Kalan] in Risom odšel k Novaku. V taborišču sem v družbi fantov s katerimi sem imel pogovor, slišal pripombo: »Kaj je pa ta vamp zopet prišel. Že tretjič je prišel ta teden sem. Pri nas naj ostane, ali pa naj izgine v Ljubljano.«
To se je nanašalo na Risa in sem spoznal, da je bil že tretjič ta teden v taborišču.
Ko smo sedeli z Novakom, Hudnikom, Risom in Doretom na travi v taborišču, je Novak začel naročati Hudniku, da bo treba postaviti namestnike poveljnikom edinic in da bo treba oditi med četnike. Hudnik je nato izjavil, da je njegov bataljon pripravljen, samo ukaza čaka. Ko se je Hudnik poslavljal je prejel naročilo, naj vse pripravi za sredo zvečer ob 24 uri. Na mah mi je postalo jasno, za kaj gre ter sem se spomnil Languaskovega opozorila. Pristavil sem, da je to neizvedljivo, ker je nemogoče obvestiti v tem kratkem času o tem koraku edinice, radi česar bi bile vse neobveščene edinice razorožene in bi nastopile represalije, ako bi odšel le del edinic MVAC v četnike. Na vse moje prigovore je Novak rekel, da ni potrebno, da bi se to zgodilo ravno v sredo, da pa se bo zgodilo gotovo v naslednjih mesecih.
V nedeljo dne 6. 6. 1943. sem zvedel o načrtu prehoda vsega prvega bataljona pod vodstvom kapetana Vidmarja v četnike. Zgoditi bi se moralo v sredo zvečer ob 24 uri oziroma v četrtek dne 10. 6. 1943. ob 00 času. Videl sem, da se je začela nevarna igra in sem zato v svojem nagovoru med sv. mašo poleg dolžnosti discipline s strani moštva povdaril tudi dolžnost pametnega povdarka s strani poveljstva. Po sv. maši je bila zaprisega novih četnikov. Po izvršenem cerkvenem opravilu (besedilo o prisegi se glasi tako, da prisegajo zvestobo vrhovnemu poveljstvu vseh oboroženih sil kralju Petru II. [Peter II. Karađorđević], vojnemu ministru Draži Mihajloviču in vrhovnemu komandantu za Slovenijo, i. t. d.) je govoril poveljnik taborišča Borut (Ko p-kapetan Koprivica [Danilo Koprivica]), ki je med drugim rekel: »Bračo četnici! U ovom momentu položili ste pred Bogom kao svedokom zakletvu vernosti i odanosti svome mladom kralju Petru II., legendarnom junaku generalu Draži Mihajloviču in vodži slovenačkog naroda – dragome Stricu.« V tej smeri je nato nadaljeval svoj govor, ki je opozarjal na svetost prisege, da se mora vedno držati samo navodil in povelj komandanta, ne pa poslušati drugih.
Za njim je razvrstil četnike v krog Novak in jim spregovoril, da je njemu določena naloga, da popelje slovenski narod v boljšo bodočnost, da je on vojaški voditelj,

[489] Psevdonim Marko so imeli Albert Ilovar, Marko Kranjc, Janko Marinšek, Gradimir Radenković.

medtem ko na političnem polju delajo drugi. Hoče zedinjeno Slovenijo v Jugoslaviji. Vsi mu morajo pomagati kovati slovenski meč, da bo uresničil svoje načrte. Dobesedno pa je rekel: »Bratje četniki! Danes je vaša četa še majhna po številu, toda v kratkem se bo povečala na zavidljivo višino in postala bo armada, ki bo vsakemu lahko kljubovala.«

V ponedeljek 7. 6. 1943 sem odšel na Plešivico [k] dr. Pezdirju, ki mi je povedal, da bo moral v sredo zvečer ob polnoči preiti v četnike, česar pa ne bo storil. Povedal mi je, da je peljal z ozirom na Novakov poziv Blaža [Božnar, Anton] v taborišče in da mu je pri tej priliki izjavil, da je opravil zadnjo vožnjo.

Isti dan sem izvedel iz Rovt, da so fantje izjavili Vidmarju, da gredo lahko on, Sever in Prešeren, da sami ne gredo nikamor, ker hočejo varovati svoje vasi in se nočejo spuščati v nobene avanture.

Dr. Pezdir mi je na obisku na Plešivici tudi rekel, da je tudi Hudnik izjavil Novaku, da je zanj končal z vožnjami.

V torek dne 8. 6. 1943 sem šel v Rovte, kjer sem govoril z adjutantom Kogovškom. Povedal mi je, da je zvedel za Vidmarja, da bi morali v sredo zvečer ob polnoči preiti z moštvom in orožjem v četnike. Rekel mi je, da je stvar urejena in preprečena. Govoril sem nato z Vidmarjem, ki sem mu izrazil svoje veselje nad tem, da se je stvar tako mirno iztekla. Nato mi je opisal razvoj dogodkov približno takole: »Ko sem včeraj (ponedeljek 7. 6. 1943) videl, da se kopiči vedno več vojaštva v Rovte, sem se ustrašil in mislil, da je izdan naš načrt za odhod v četnike. Odšel sem z avtomobilom v Logatec h generalu GHE-ju, ki me je takoj sprejel. Rekel sem mu, da sem v smislu njegovega zadnjega naročila iskal zveze z Novakom ter jo tudi dobil. Nekdo me je prišel iskat in mi je pokazal Novakovo sliko, obenem pa mi je naročil, da me ta želi dobiti v razgovor. Odšel sem na določeno mesto, kjer me je v gozdu čakal Novak z dvema četnikoma jug[oslovanske] vojske v uniformi. V teku razgovora mi je dal Novak nalog naj za prihodnji teden dosežem, da bo vse moštvo prešlo v četnike. GHE me je prekinil: »Kdaj?«, nakar sem mu odgovoril »Ta teden«. GHE je nato rekel: »V noči od srede na četrtek ob polnoči.« Videl sem, da je vse izvedel. Nato mi je general rekel: »Ker vidim, da si odkrit in si vse povedal, ti bom še jaz nekaj zaupal. Pokazal mi je zaporno povelje za vse četnike I. bataljona, ki naj bi bili poslani v konfinacijo, vse moštvo pa naj bi se kot Mihajlovičevsko usmerjeno perlustriralo in se samo zanesljivi obdržali doma v VS. pod začasnim poveljstvom zveznega oficirja. V tem bi bilo konec bataljona in vsega našega enoletnega dela. Ta osel – mislil je Novaka – nima nobene pameti in sili z glavo skozi zid. Ta stvar se more končati in dosezite na vsak način potom svojih zvez bodisi preko Vatikana, da se njega odstavi in da pride na njegovo mesto bolj pameten človek.«

Vidmar me je nato spremljal proti Smrečju ter mi je tudi izročil listek za Igorja [Franc Kompare] z vsebino, kakor jo omenja Vidmar.

Vidmarju sem rekel, naj obveščajo častnike o italijanskih akcijah proti njim in dajejo živež, morda tudi orožje, če bi se izkazala potreba, nihče pa ne sme pod

nobenim pogojem preiti iz VS v četnike, ker bi to pomenilo konec VS in izvalo represalije zoper prebivalstvo v Pokrajini.
Isti čas sem govoril z Igorjem pri Št. Joštu, mu izročil Vidmarjevo naročilo, ter z njim govoril, da ostane s svojim moštvom na svojem mestu.
Istega dne sem tudi govoril [v] Horjulu s Pahorjem, ki je bil o prehodu moštva MVAC I. bataljona v četnike obveščen z Vrhnike. Kritiziral je prestopek Novaka in izjavil, da ostane z vsem moštvom doma.
V sredo dne 9. 6. 1943 popoldne sem bil ponovno na Plešivici pri dr. Pezdirju pa ga nisem našel doma. Pri Hudniku sem izvedel, da Hudnik v sredo zvečer ne bo napravil ničesar in da bo ostal doma. Hudnik mi je pravil, da je bil v torek 8. 6. 1943 klican k Dotiju, Agueciu, Luciniu in Gambari, kjer je Doti prevzel zanj odgovornost in poroštvo.
V četrtek dne 10. 6. 1943 sem zvedel od Logarja – Kavčiča, da je Vidmar v sredo zvečer prešel v četnike, dasi je bil v četrtek v Rovte sklican sestanek komandirjev ob 10. uri. V sredo zvečer je Vidmar poslal iz četniškega taborišča naredbo, kakor je to povedal Vidmar. Komandir Logar je dal za noč od srede na četrtek strog nalog vsem svojim stražarjem, da ne smejo nikogar pustiti na Zaplano.

---

6. Miklavž [Izidor Martinjak].

V Logatcu vedo sledeče:
Prehod članov VS. I. bataljona in Hudnikovih edinic se je tihoma pripravljal že dalj časa. Razgovori so se vršili med Vidmarjem, Severjem in četniki, kakor tudi med Hudnikom in četniki, katerih zastopniki so se v tednu 6. 6. 1943 pripeljali z njim na Logatec. Vsebina teh razgovorov je ostala v glavnem tajna. Da pa se nekaj pripravlja se je videlo iz Vidmarjevega in Hudnikovega obnašanja in govorenja. Že 14 dni pred v načrtu določenem prehodu članov VS v četnike sta oba izjavljala pri vsakem razgovoru: »Bo treba iti.« Ko sem ju vprašal kam sta odgovorila v »ilegalo«. Ko sem ugovarjal, da ni čas, sta mi oba trdila, da Italijani že vse vedo. Vidmar pa mi je še rekel, da je bil klican k generalu GHE-ju v Logatec, s katerim je imel daljši razgovor o četnikih in komandantu Novaku. Vidmar mi je zatrjeval, da je generalu Ghe-ju rekel, da se bo kjer koli v Pokrajini boril proti komunistom, proti četnikom pa ne. Istočasno je Vidmar s Severjem in Prešernom (Sandi) vršil propagando za odhod v četnike, kar naj bi se zgodilo v polnoči od 9. na 10. 6.
V tednu pred 6. 6. 1943. sta se Vidmar in Novak zopet sestala ter natančno določila čas odhoda. Ta razgovor so slišali tudi drugi.
V ponedeljek 7. 6. 1943. so Italijani odredili čiščenje terena od partizanov, ter so morali pri tem čiščenju sodelovati tudi člani VS. Ti so preprečevali srečanje s četniki, ki so na vse mogoče načine izzivali napad. V sredo zvečer 9. 6. 1943. so bile vse edinice v stanju pripravljenosti za vsako morebitnost. Ogromna množica moštva je proti podobnim dvigom, ker sami sklepajo kaj bi se z njimi zgodilo.

V sredo 9. 6. 1943. je Vidmar odšel v četniško taborišče, se od tam vrnil 10. 6. 1943. ko je spoznal, da mu nihče ni sledil, se nato odpeljal v Logatec in od tam v Ljubljano h Gambari.

Ljubljana, dne 12. 6. 1943. (manjka še izjava komandirja Kavčiča – Logarja iz Zaplane.)

Poročilo o položaju vaške straže na Vrhniki, 3. 7. 1943 (pag. 2041)[490]

Poročilo PäPäK. M. na Vrhniki.[491]
Danes dne 3. 7. je dobil komandant dr. Zupan [Stanko Zupan] ukaz od italijanskega zveznega oficirja nalog (povelje), da izda svojim edinicam povelje, da

1. nobena edinica v noči od 3. na 4. 7. ne sme poslati v okolico kasarne ali kamorkoli nobene patrole.
2. vsi vojaki morajo biti celo noč v kasarni in je ne smejo zapuščati.
3. če pridejo četniki, ali kdorkoli v bližino kasarne, se jih ne sme streljati, če oni ne bodo začeli.
4. neka skupina se bo pomikala na črti Ligojna – Drenov grič – Blatna Brezovica ali Bevke nato pa v neznano smer.

Italijanski zvezni oficir se je pri dajanju tega povelja držal precej tajinstveno. Dr. Zupan pa je od zanesljivega vira izvedel, da se mislijo četniki pomakniti na Krim – torej po zgoraj označeni poti.

V ostalem je položaj pri nas zelo zelo zapleten in ga »Sokoli« še bolj zamotavajo. Dr. Komotar [Anton Komotar] komandir čete na Drenovem griču je popolnoma zaplaval v »nepolitično - sokolsko« smer in je izjavil, da se dr. Zupanu ne bo več pokoril.
1. 7. je bil tukaj Vidmar [Pavel Vošnar], ki se je predstavil s pooblastilom in inspektorskim dekretom ter fante izpraševal, če bi odšli k četnikom. Vprašal je tri »Sokole«, pa so mu vsi odgovorili, da je še prezgodaj. Poveljniku je ponovno izjavil, da imajo on, general Lubrano [Armando Lubrano] in Janko [verjetno Janko Debeljak] nalogo MVAC depolitizirati, reorganizirati in izvršiti in omogočiti prehod miličnikov k četnikom. Trdil je da v Črni gori Italjani niso pobili četnikov in da bo Novak igral še veliko vlogo.
Komandantu dr. Zupanu je podvrgel, da je zadnjič na Drenovem griču govoril čez Jugoslavijo in čez kralja in da je izjavil, da se kralju ne bo pokoraval. O tem so četniki že informirani in prepričani, da je dr. Zupan res tako izjavil.
Ostalo bo povedal kurir.

Vrhnika, dne 3. 7. 1943.

---

[490] Prepis dokumenta (UDV) je na pag. 2081–2082.
[491] V prepisu je namesto PäPäK. M. napisano PPKM in pripisano: *MVAC*.

Poročilo o razkolu znotraj vaške straže v Dobrepolju, 19. 9. 1943 (pag. 2042–2050)[492]

Golob Stane,
komandant bataljona »V«
Dobrepolje poroča:

Z ozirom na dogodke, ki so se izvršili dne 10. t. m. v Dobrepoljah in s posebnim ozirom na klevete, katere širijo o meni »Stražarji«, podajam sledeče poročilo:

I.

V začetku maja t. l., potem ko je ljubljanska MVAC (katere tehnični vodja sem bil), po mnenju odločujočih, izvršila svojo nalogo in bila neposredno pred svojo reorganizacijo, sem bil poslan na podlagi vodstva v Dobrepolje, da prevzamem dolžnost komandanta formacije Videm - Dobrepolje. Ta formacija je obsegala podrejene – edinice od MVAC kakor Kopanj - Račna - Tisovec in Zvirče, ter dva manjša odreda ca 10 članov in to v Strugah in Vidmu. Sedež celokupne grupe je bil v Kompoljah, kjer je formacija štela okrog 120 članov in kjer je bil tudi zvezni oficir.

II.

Ko sem prispel na Videm, sem se takoj oglasil pri ondotnem duhovnem voditelju formacije g. kaplanu Lavrihu [Ivan Lavrih], kakor mi je bilo to že v Ljubljani nasvetovano. Sprejel me je silno ljubeznivo, da ne rečem skoraj pretirano, mi postregel z najrazličnejšimi pojasnili glede formacije, glede vaščanov, me posebej opozoril na slabo disciplino v edinici in to motiviral, da je to pač posledica tega, ker je formacija že toliko časa brez komandanta. Na vprašanje, kdo je edinico vodil med tem časom, ko ni bilo komandanta, mi je g. kaplan odgovoril, da on sam.
Dospevši v Kompolje, sem si prostore edinice in sploh edinico ogledal. Ugotovil sem sledeča dejstva: edinica je bila razdeljena na štiri čete s štirimi »capo plotoni«[493]. Prva četa je imela svoje prostore v šoli, kjer je bil nekak center formacije. Komandir te čete je bil Hren Ludvik - vojaško absolutno nesposoben, ki je vedno smatral svojo četo kot nekako prosvetno društvo in na ta način tudi s podrejenimi postopal. Ves moj pouk njemu z ozirom na ta njegov postopek ni zalegel prav nič. Druga četa je imela prostor v neki privatni hiši cca 50 m od šole ob cesti. Komandir te čete je bil Zabukovec Roman, edini zanesljivi komandir, ki sem ga imel v formaciji. Razumel je vedno svojo službo kot – absolutno vojaško – službo. Na njega sem se vedno lahko zanesel. Tretja in četrta četa sta pa imele samo vsaka svojo kuhinjo, posadka teh čet pa je bila razdeljena na posamezne bunkerje, katerih je bilo okoli cele vasi šest. Komandir 3. čete je bil Mustar Janez – absolutno nesposoben za vojaško službo sploh, komandir 4. čete pa Šuštar Alojz - sposoben za eksercir, drugače pa notorični pijanec.

[492] Prepis dokumenta (UDV) je na pag. 2094–2097.
[493] Capoplotone (ital.) – vodja voda.

Prostori sami so bili slabo utrjeni. Šola, ki je predstavljala center formacije, je imela le na oknih lesene opaže, napolnjene s peskom in ob obeh vhodih večje opaže, tako da sta bila vhoda zavarovana; drugih sigurnostnih naprav ni bilo. Bolje je bila zavarovana druga četa, ki je imela ves svoj prostor s cestne strani zavarovan z visokim in dobro grajenim opažem. Iz pod vsake kritike so bili pa grajeni bunkerji. Večina njih, grajenih na nevažnih (nedominantnih) točkah, položenih do polovice v zemljo, v bivališču – neopaženi, stene so jim bile iz skal in prsti – vsled tega vedno vlažnih in nezdravih, strelne line potrebam niso odgovarjale, ker niso bile pravilno vgrajene. Izrazil sem svoje nezadovoljstvo nad bunkerji in vprašal, kdo jih je gradil? Odgovorili so mi, da je imel g. Lavrih pri tem glavno besedo.
Glede discipline v formaciji ni vredno niti spominjati.- Ko sem prvič prispel v Kompolje, jih je le nekaj bilo v komandi, kljub temu, da so bili že prejšnji dan obveščeni, da pride novi komandant. O kakem zboru niti pojma, mnogi (ki niso bili vojaki) najbrže niso niti vedeli kaj je prav za prav »zbor«. Gardisti so prihajali v komando opoldne in zvečer na kosilo in večerjo pa še to ne vsi. Spati so hodili, kakor se je komu zljubilo. Za patrolo sem moral čakati po pol ure in več, da se jih je po velikem naporu zbralo 10–15. Služba po bunkarjih preko dneva sploh ni obstojala, ali pa silno pomanjkljivo. Takšno je bilo stanje naše formacije v Kompoljah, ko sem prispel tja.
Jasno, da je bilo v takih okoliščinah vsako takojšnje načrtno delo onemogočeno, tudi razmere same so kazale na to, da ne bo mogoče tako hitro napraviti zadovoljivega reda. O tej stvari sem izrazil svoje dvome tudi g. Lavrihu, kar mi je on potrdil.

III.

Takoj sem se vrgel na delo. Prvo kar sem storil sem poklical v pisarno vse štiri komandirje čete. V daljšem govoru sem jim objasnil situacijo kakršna je in kakršna bi morala biti z ozirom na naloge, ki jih imamo pred seboj. Pozval sem jih, naj mi pri tem delu pomagajo oni kot komandirji čet, kajti formacija v Kompoljah ima vse predpogoje, da postane ena prvih formacij. Imel sem vtis, da so me komandirji razumeli popolnoma.
Ko sem nato še isti dan sklical vso posadko v prostor – prve čete je bilo od 180 gardistov navzočih le cca 50–60. Govoril sem jim v istem smislu, kakor preje komandirjem. Opazil sem – pa takoj po obrazih, da fantje niso nič kaj veseli, ter da bi raje imeli stanje kakršno je bilo do sedaj.
Po teh dogodkih sem začel počasi disciplinski vijak privijati. Prvo, kar sem uvedel, je bila dežurna služba oficirjev - (capo platone). Nato so v hitrem tempu sledili še ostali najnujnejši odloki, predvsem zbor. Najprvo samo zjutraj, čez nekoliko časa tudi večerni zbor.
Služba v bunkarjih, se je ob mojem prihodu zelo slabo vršila čez dan. Določil sem, da mora biti po bunkarjih stalna straža.
Kmalu po teh prvih osnovnih ukrepih, sem opazil med gardisti neki pasivni odpor. Nisem si znal razlagati vsled česa? Poklical sem zato zopet vse štiri komandirje,

jim razložil svoja opažanja, jih pozval, naj mi odkritosrčno povedo, kaj se jim zdi narobe in kaj smatrajo, da bi bilo bolje ukreniti drugače? Na to moje vprašanje je odgovoril Hren Ludvik, skoraj dobesedno med drugim tudi tole: »G. komandant, kar se vojaških stvari tiče – brez prigovora izvrstno. Zdi se mi pa, da ste se fantom premalo približali« … Takoj nato je sledil nevezan razgovor. Na koncu tega sestanka sem izjavil komandirjem, da bom o stvari premislil.

O tej zadevi sem takoj nato govoril z g. Lavrihom. Povedal mi je, da je tudi on že obveščen o pasivnem odporu, ter, da je njegovo mnenje, da mora[m] s fanti več govoriti o privatnih zadevah, če treba tudi piti itd. Povedal mi je svoj slučaj – o vseh polenih, ki jih je prejel ko je prišel na Videm, ter tudi način, kako si je položaj izboljšal! Meni s to njegovo zgodbo ni bilo nič pomagano, videl sem v tem težak udarec svojim načrtom, imel pa sem pred očmi tudi nekega starejšega možakarja iz Kompolj, ko mi je ob neki priliki dejal: »Vi ste pa fest komandant, ker fante strogo držite. No saj je bil Perne [Anton Perne] tud' fest, samo malo preveč je s fanti pil.«

Ves ta dogodek je na mene toliko vplival, da sem za nekaj časa držal stanje kakršno je bilo in da »disciplinskih novotarij« nisem nadaljeval. Tudi fantom sem se skušal približati v razgovoru, sem in tja pa tudi s kakih pol litra. Po vsem tem je napetost popustila, kar mi je večkrat priznal tudi g. Lavrih sam.

Nato sem nadaljeval z organizacijo edinice, sicer s počasnejšim tempom, toda vztrajno.

Tako sem kmalu po gornjih dogodkih vpeljal trombetne jugoslovanske znake za »ob-znano, zbor, mirno, po-večerjo«. Na novo sem vpeljal redno stražarsko službo na cesti ob začetku in koncu Kompolj, katere do sedaj sploh ni bilo. Reorganiziral sem čete: iz štirih sem napravil dve – vsaki po cca 50 ljudi. Dvema, sedaj odvečnima komandirjema sem določil nove naloge. Mustar Janez je dobil vrhovni nadzor nad službo v bunkerjih, Šuštar Alojz pa vojaško izobrazbo fantov, pred vsem tistih, ki še niso bili vojaki. Istočasno je začela regrutska obuka, ki pa je bila pozneje prekinjena vsled preobilnega poljskega dela. Nameraval sem jo nadaljevati sedaj v jeseni. Na Vidmu je bilo 14 naših fantov dodeljenih za čuvanje blokov. Ne praktično je bilo, ker se je teh 14 štelo v formacijo Kompolje, zato sem Vidmu določil še 6 fantov in ustanovil avtonomno formacijo z našim komandantom. V zadnjem času sem mislil na rekonstrukcijo bunkerjev. Dogovoril sem se z zveznim oficirjem, da Italijani zgradijo enega – manjšega pri vhodu v šolo, mi pa na vogalu južne in vzhodne šolske stene z učinkom proti Strugam (ta stran je za Kompolje naj nevarnejša). Ta bunker je bil mišljen nadstropnim z dogradno opazovalnico. Služil bi in montiral bi se v njega (prvo nadstropje) težki mitraljez »St. Etienne«. Bil je zgrajen do zadnjih dogodkov do polovice.

Kar se tiče orožja je bilo to ob mojem prihodu v skrajno slabem stanju. Veliko naporov, mnogo intervencij pri colonu[494] Bissantiju [Filippo Bissanti] je bilo

[494] Verjetno skrajšano za colonnello (ital.) – polkovnik.

potrebno, da so zamenjali stare nič vredne absolutno nezanesljive puškomitraljeze »Šoša«[495] (francoske) za boljše in vedno zanesljive grške »Hotkis«. Uspelo mi je dobiti tudi en težki mitraljez »St. Etienne«, katerega prej ni bilo. Ravno ob času kraha so potekali razgovori za lahki bacač, tako za Kompolje, kakor tudi za Zvirče. Tudi Zvirčam[496] sem močno povečal in izboljšal oborožitev.
V gmotnem oziru sem izboljšal dohodke vsej formaciji. Po informacijah, ki sem jih prejel od drugih naših komandantov, so fantje premalo prejemali plače. Izposloval sem, da so dobili to, kar jim je pripadalo: drva, razliko za kruh in razliko celokupne hrane. Oficirjem (capo plotonom) sem izposloval, da so dobivali poleg redne plače (Lir 1200.-) še celo mesečno dnevnico v enakem znesku, tako, da so prejemali v zadnjih mesecih po Lir 2200.-
Kar se tiče tehničnega dela, sem skušal pred vsem izboljšati patrolno službo. To sem nameraval doseči na ta način, da sem se poleg vseh patrol udeleževal sam.

IV.

Ves čas do tedaj, ko je začelo med »Stražarji« in SLS ostrejše stanje, so odnosi med menoj in g. Lavrihom bili dobri, ne sicer odlični, toda znosljivi. V medsebojnem občevanju sva bila drug do drugega obzirna. Tudi sva obveščala drug drugega o eventuelnih ljubljanskih vesteh in drugih poročilih. Sem in tja sem sicer opazil na njem nevoljo do enih in drugih mojih ukrepov v edinici – ker jih nisem dal njemu odobriti. Toda rekel ni nikoli ničesar, jaz pa za to stvar nisem čutil potrebe.
Skozi ves čas sem pa opazil, da je g. Lavrih silno neizkren. Takoj ob nastopu sem ga zaprosil, da bi mi tudi on pomagal edinice spraviti v red. Obljubil je, da bo večkrat prišel in govoril, kakor je delal do mojega prihoda, toda, kljub vsem trdnim obljubam in številnim povabilom se je v vsem času le dvakrat odzval. Nadalje je imel stalno sestanke s capo plotonom Hren Ludvikom, eksponentom Stražarjev v edinici – v svoji sobi, oba sta pa bila v stalnih stikih s Pernetom, če ni šlo drugače tudi preko tretjih oseb.
Kakor že rečeno je to rekel bi, znosljivo stanje trajalo vse dotlej, dokler se odnosi med SLS in Stražarji niso poostrili.
Nekako mesec dni mogoče mesec in pol je od tega, kar je začel g. Lavrih pogosteje zahajati v Ljubljano. Vedno, čim se je vrnil, je imel neodložljivi sestanek s Hrenom. Tudi sem čutil po vsakem tem sestanku, kar na lepem brez vsakršnega razloga, zaostritev odnosov Hrena do mene. Zgodilo se je celo nekoč, dan po prihodu g. Lavriha iz Ljubljane, da se mi je Hren pred vsem zborom uprl in kritiziral mojo odreditev večernega zbora, potem ko je preteklo že 20 minut od obznane, tako, da sem moral nastopiti z vso energijo, da rešim avtoriteto.
Približno ob tem času se je zgodil tudi slučaj, da je odprl g. Lavrih pošto, ki je bila poslana komandantu edinice Zvirče iz Ljubljane. To pošto je nosil moj posilni, katerega sem namenoma poslal v centralno pisarno. Ko se je vračal iz postaje

[495] Glej opombo pri pag. 1865.
[496] V prepisu je pripisano: *MVAC*.

Dobrepolje proti Kompoljam, ga je pričakoval na vratih kaplanije na Vidmu g. Lavrih in zahteval od njega, naj mu izroči pošto, ki jo je prejel v centralni pisarni.[497] Posilni mu je nato izročil kuverto, ki je bila naslovljena na komandanta iz Žvirč.[498] To je g. Lavrih odprl (v prisotnosti nekega tujega gospoda), prečital in zopet zalepil. Toda s tem g. Lavrih še ni bil zadovoljen, od posilnega je zahteval tudi pošto, ki je bila naslovljena na mene. Na to zahtevo mu je posilni odgovoril, da ni za mene ničesar prejel, kljub temu, da je imel v žepu tudi pismo za mene.

Poleg teh dogodkov je tudi prijaznost g. Lavriha do mene očividno padala, brez vsakršnega tehtnega razloga. Za mene sicer je bil razlog jasen, ko sem vedel, da je g. Lavrih zelo »stražarsko« usmerjen in da dela očividno po direktivah, ki jih prejema v Ljubljani.[499] To mojo trditev dokazuje tudi dejstvo, da je nekako v tem času začel kritizirati vsako odredbo ali povelje, ki je prišlo od ljubljanske komande, pa ne samo pred menoj, temveč pred vsakomur, ki se je za stvar zanimal. Ni potrebno posebej dokazovati, da je s tem hotel in namenoma rušil enotnost in disciplino v naših vrstah.

Razumljivo, da sem uvidel takoj, da bo v teh okoliščinah vsako nadaljno delo onemogočeno, zato sem se po temeljitem prevdarku odločil, da zaprosim merodajne[500] v Ljubljani za prekomando. To sem tudi storil, nakar mi je pa bilo nasvetovano, naj potrpim in če le mogoče, naj vzdržim. Tej želji sem ustregel in se vrnil z nado, da se bodo razmere le mogoče izboljšale.

Toda stanje se nadalje v nobenem pogledu ni popravilo, temveč se je po krivdi g. Lavriha slabšalo.

Nekako mesec dni je od tega, ko je g. Lavrih nameraval napraviti spoved za vse fante edinice v Kompoljah. Meni kot komandantu tega ni sporočil, temveč je dal samo nalog svojemu eksponentu Hren Ludviku. Jaz sam sem za nameravano spoved zvedel slučajno že pozno zvečer tistega dne, ko bi morala biti spoved opravljena, in ko me je drugi komandir Zabukovec Roman vprašal, če vem za to stvar? Posledica tega postopka g. Lavriha je bila, da je prišel, kakor sem zvedel, k spovedi samo eden gardist. Drugi dan sem šel k g. Lavrihu, mu predočil pogrešnost njegovega postopka, ko daje povelja izven mene, mu pokazal tudi na praktične posledice, nakar se mi je skušal opravičiti s plehkim izgovorom, da mi je mislil za spoved sporočiti, da pa me ni videl. Po dogovoru smo spoved teden dni kasneje ponovili, rednim – vojaškim potom z zelo zadovoljivim uspehom.

Pred 14 dnevi sem prišel v Ljubljano po službenih zadevah. Ta čas je izrabil g. Lavrih, da je enostavno vdrl v mojo zaklenjeno sobo in odnesel iz nje partizansko brošuro »dokumenti o plavogardističnem izdajstvu«. To brošuro je našel neki gardist na Zvirčah, po partizanskem napadu na to našo postojanko. Zvezni oficir je zahteval, da se mu brošura prinese, to sem mu obljubil, shranil sem jo pa kljub

497 V prepisu je pripisano: *MVAC*.
498 V prepisu je pripisano: *MVAC*.
499 V prepisu je pripisano: *STRAŽA*.
500 V prepisu je pripisano: *VODSTVO MVAC*.

temu pri sebi, upajoč, da bo pri meni dočakala pozabljenja, nakar sem jo nameraval poslati na našo komando[501] v Ljubljano. Prvi namen sem dosegel, nisem pa mogel izvesti namere.

Kljub temu, da sem tatvino brošure takoj opazil, da sem si mislil, kdo je to mogel izvršiti, nisem nikomur rekel ničesar, dokler stvari temeljito ne izvidim. V tem stanju pa mi je pomagal Lavrih sam, ko je bil nekaj dni pozneje v moji sobi, ko je mirno, kakor da bi bilo to samo po sebi umevno dejal: »Veš, brošuro sem ti pa jaz vzel.« Na to njegovo ciničnо priznanje mu nisem ničesar dejal, ker me je bilo kot laika sram, da bi duhovniku očital vdor v tujo sobo in navadno krajo. Po tem dogodku je postala stvar zame jasna, da mi končnoveljavno ne bo mogoče več delovati v Dobrepoljah ter sem nameraval ob prvi priliki energično zahtevati prekomando.

V.

Ob tej svoji odločitvi so me našli dogodki 9. t. m. Prve vesti o krahu italijanske vojske sem prejel 8. t. m. zvečer, ko so prišli nekateri gardisti k meni in mi povedali, da italijanski vojaki pijejo v gostilni in vsevprek vpijejo: »Guerra è finita«[502]. To se je godilo na Vidmu, kjer sem se občasno nahajal tudi jaz. Po teh vesteh sem se odpeljal v Kompolje, šel k zveznemu oficirju, katerega sem našel s svojimi vojaki pri kartah, kakor običajno. Vprašam ga, če je kaj novega, odgovori mi nič. Nato mu povem dogodek in vesti iz Vidma, nakar mi pravi, da so bili vojaki najbrže pijani, da on ne ve ničesar o tem, da, če bi bilo kaj resnice na tem, da bi mu komanda sektorja sigurno povedala. Za vsak slučaj sem odredil vstajanje uro prej kot običajno. Drugi dan zjutraj sem vzel patrolo štirih mož in se takoj podal v Dobrepolje na komando sektorja. Med potjo sem našel na Vidmu komandirja Hren Ludvika, ki mi je mimogrede v par obrisih povedal, da se Italijani že odpravljajo, nakar sem mu dal povelje, naj ostane na Vidmu in z Videmsko posadko drži red do nadaljnega povelja. S patrolo sem nato takoj odšel h colonelu Bisantiu na kolodvor, kjer sva se dogovorila glede orožja, skladišč itd., obenem pa odredil, naj ostane patrola in tri gardisti, ki so imeli stalno službo na komandi sektorja – na kolodvoru, v kolikor bo treba zaščititi skladišča, dalje glede orožja itd. nakar sem se sam vrnil v Kompolje. Tu me je čakalo že precej kurirjev iz mojega bataljona. Vsakemu posebej, z ozirom na okoliščine edinice, v kakršnih se je nahajala, sem diktiral navodila o nadaljnjem ravnanju. Ko je bilo to gotovo, sem sprejel zveznega oficirja skladišča municije in pušk in dal navodila za kompoljsko posadko, nakar sem odšel ponovno na Videm. Na Vidmu odrejenega Hren Ludvika nisem našel, pač pa sem našel celo vrsto bogoslovcev, med njimi kaplana g. Poldo [Tone Polda], ki so na Vidmu komandirali vsak po svoje in vsak po svoje delali zmešnjavo. S par besedami sem napravil red, nadalje odredil takojšno mobilizacijo za Videm in vse okoliške vasi, odredil stražo za skladišča in odšel na kolodvor. Na kolodvoru se je nahajal Hren Ludvik (kljub

[501] V prepisu je pripisano: *VODSTVO MVAC.*

[502] Guerra è finita (ital.) – vojna je končana.

moji odredbi, da ostane na Vidmu) in se prepiral s colonelom[503] radi orožja, kar je pa bilo popolnoma odveč in brez vsake važnosti, ker sem sam že preje uredil s colonelom in intendantskim poročnikom o tej zadevi.
Vrnil sem se v Kompolje, ter navzočim kurirjem dal še nadaljna navodila na podlagi naredbe kapetana Triglava [Albin Cerkvenik], katero sem prejel po kurirju šele na kolodvoru. Ko je bilo tudi to gotovo, sem se spomnil na kuverto »B«, za katero je bil sicer nalog, odpreti jo, ko pride za to posebno povelje, vendar sem jo odprl z ozirom na te okoliščine v prisotnosti komandirja Zabukovec Romana. Ugotovila sva, da je storjeno vse, kar so navodila odrejala. Popoldne tega dne, sem se odpeljal v Struge pregledati potek mobilizacije na posebno željo g. župnika[504]. Tu v Strugah sem našel vse v najlepšem redu. Skladišče zastraženo, straža na blokih, mobilizacija potekla v najlepšem redu brez vsake nervoze in pretirane naglice. Delali so tako, kakor sem odredil. Vse delo je vodil g. struški župnik, neki starejši posestnik Nose. Po govoru s tema dvema sem odredil, da ostanejo čez noč vsi mobiliziranci in naš odred z edinico Žvirče, ki je ta čas že odšla iz Žvirč proti Vidmu – v Strugah, da zavarujejo dohod s tega konca doline.
Iz Strug sem odšel zopet na Videm, kjer je bilo živahno vrvenje, kar ni nič čudnega, ko so prihajali že številni mobiliziranci, deloma z orožjem, deloma brez njega. Po zboru vseh oboroženih sem odredil službo za tekoči večer tako, za vse videmske bloke, za straže okoli skladišč, za bunkerje pri Sv. Antonu nad Vzdelsko vasjo[505] itd. Takoj za tem sem prejel obvestilo, da prihaja it[alijanska] posadka iz Hinj s kompletnim orožjem, municijo, hrano itd. Odločil sem se, da jo razorožim. V ta namen sem odšel z celokupnim moštvom nekaj 100 m iz Vidma, kjer sem pričakal Hinjsko posadko in jo po daljšem objašnjavanju razorožil. Bilo je precej voz orožja in municije. Predno se je ves materijal spravil v skladišče, je trajalo nekaj ur.
Ob 23 uri tega dne pride nenadoma stražar iz bunkerja pri Sv. Antonu in me obvesti, da čaka name pri tem bunkerju bataljon artilerije, ki prihajajo iz Grosuplja. Takoj sem se napotil k Sv. Antonu, kjer sem s težko mujo dosegel, da so nam izročili 15 pušk. Topove na Vidmu nisem imel kaj rabiti, ter sem nameraval o tem obvestiti Velike Lašče, naj topove prevzame ta postojanka. Takoj sem krenil v ta namen v Dobrepolje, toda telefonske zveze s komando v Velikih Laščah nisem mogel dobiti. Z ital[ijanskim] oficirjem sva se nato dogovorila, da ves bataljon počaka do jutra v Ponikvah nakar bo krenil po prihodu naše patrole naprej v Velike Lašče.
Drugi dan sem odšel že okoli šeste ure že s patrolo v Velike Lašče. Od Ponikev naprej je odšel z menoj tudi ital[ijanski] bat[aljon]. Prispevši v Lašče, sem našel na komandi[506] komandanta iz Velike Slevice in g. župana[507], jima razložil situacijo glede artilerije, nato pa takoj odšel na Turjak poročati komandantu Triglavu. Tu sem

503 V prepisu je pripisano: *BISANTI* [Filippo Bissanti].
504 V prepisu je pripisano: *Oražem Janka*.
505 Verjetno Zdenska vas.
506 V prepisu je pripisano: *MVAC*.
507 V prepisu je pripisano: *PATERNOST* [Ivan Paternost].

bil navzoč tudi pri oficielnem formiranju naše ilegale. S komandantom Triglavom in g. Breznikom [France Malovrh] smo razmotrili dobrepoljsko situacijo s posebnim ozirom na ogromno zalogo življenjskih potrebščin, municije, orožja itd. na kar sem prejel nadaljnja navodila in odšel nazaj na Videm, kjer sem ugotovil, da je vse ljudstvo prejelo v redu hrano po danih navodilih. Mobiliziranci so še prihajali. Popoldne tega dne sem odšel v Kompolje pregledati našo italijansko pisarno, preje pa sem izdal nalog Hrenu Ludviku, da pošlje takoj s patrolo in spiskom vse tiste mobilizirance, ki so brez orožja v Velike Lašče, kakor je bilo navodilo dano.
V Kompoljah sem v pisarni uničil kartoteko in druge spiske, zbral vaščane, da so podrli bunkerje, nakar sem že proti večeru odšel na Videm. Tu sem našel še vedno mobilizirance, ki so bili odrejeni za Velike Lašče. Hren še vedno ni izvršil danega povelja, temveč nasprotno, šetal je med ljudstvom na Vidmu in namenoma delal zmešnjavo govoreč, da bo začel streljati. Mobilizirance sem nato takoj odposlal.
V tem času je začela prihajati edinica Kopanj z ljudmi in materijalom. Šel sem na mesto, odredil prostor za ljudi in municijo, poskrbel za ostalo in se napotil v začasno bat[aljonsko] pisarno.
Tu sem našel v svoje veliko začudenje g. Lavriha, g. Polda, Perneta in še nekega drugega Stražarja. Po kratkem pozdravu mi je izjavil Perne, da je prišel prevzeti komando po nalogu komande.[508]
Vprašam ga, če ima kaj pismenega. Odgovoril je, da nič, ker vlada v Ljubljani pač tak kaos, da niso imeli časa napisati. Odgovorim mu, da potem ne bo nič s prevzemom komande, nakar zatrdi: »Ja, pa bom vseeno prevzel.« V tem momentu pride v pisarno g. župnik[509] radi nekih granat, ki so jih fantje spravili v skladišče Jakličevega doma. Istočasno mi pa nekdo javi, da je prispela formacija Ambrus in Zagradec z 20 vozmi materijala. Odšel sem takoj na lice mesta, pregledal že deloma zloženi materijal in odredil vse ostalo. Vrnil sem se nato v pisarno. Tu sem našel vse že zgoraj imenovane gospode, med temi Perneta, oblečenega že v »uniformo« ter Hrena in še okoli 10 gardistov – zelo verjetno Hrenovih zaupnikov.
Ko sem pregledal položaj, sem pozval Perneta, da takoj zapusti pisarno. Odgovoril mi je: »Jaz ne grem, če bo šel kdo, boste šli vi.« Na ta odgovor potegnem revolver, istočasno pa skoči Hren od zadaj in me zgrabi za roke. Ko je uvidel, da mi ne bo kos, je moral poklicati v pisarni navzoče fante, ki so priskočili šele na večkratni poziv – nakar so me razorožili. Hren me je nato nahrulil, da se je to zgodilo radi tega, ker ne morejo več gledati nereda po Vidmu – imel sem vtis, da je hotel reči, da so radi tega poklicali novega komandanta. Hrenu nisem odgovoril niti besedice, ker se mi je zdelo to v tem momentu izpod časti!
Nato sem vprašal Perneta, če je on oficir, odgovoril mi je: »Da, sem rez[ervni] kapetan.«

[508] V prepisu je pripisano: *VODSTVO MVAC.*
[509] V prepisu je pripisano: *Markun* [Anton Mrkun].

Na brezuspešni poziv Pernetu, naj gre z menoj v sosedno sobo na razgovor »med štirimi očmi« sem iz pisarne odšel.
Naslednje, to je v soboto zjutraj sem se napotil v Ljubljano poročati komandi.

VI.

To je bežni opis dogodkov, kakor so se vrstili v času mojega službovanja v Dobrepoljah v zadnjih dneh.
Za mene so jasne tri stvari:

1. Gospod Lavrih je hotel biti na vsak način vrhovni komandant nad formacijo in mene podrediti svoji[m] event[ualnim] načrt[om].
2. Formacija je bila ves čas pod absolutnim nadzorom Stražarjev, katerih delegat za Dobrepoljsko dolino je bil g. Lavrih.
3. Nasilna odstranitev mene kot komandanta bataljona je bila izpeljana premišljeno in načrtno z vednostjo g. Lavriha.

Med tem ko sta prvi dve točki jasni že iz poročila, naj nekoliko osvetlim točko tretjo.
Praznik 8. t. m. popoldne je g. Lavrih odšel v Ljubljano. Vrnil se je na dan kapitulacije, 9. t. m. popoldne. Takoj po prihodu na kolodvor je odpeljal svojega eksponenta Hren Ludvika v prazne prostore bivše komande sektorja in se tu zadržal dalj časa. Gotovo so bile važne stvari, ki jih je sporočil svojemu zaupniku.
Ko sva se ta dan videla, je začel govoriti z menoj v silno nadrejenem žargonu, na moj verjetno začuden pogled je takoj spremenil ton govora, spoznavši, da je stvar še nekoliko prenagla.
Usodnega dne ga ni bilo na spregled. Ko sem ga pa popoldne le opazil, mi je dejal, da je bolan – da ima drisko. Toda ta driska je pri njem trajala le do večera.
Nikoli ne bom verjel, da g. Lavrih po nameravanju akciji ni bil obveščen. On, ki je stalno obiskoval Stražarje, ki je bil vedno točno poučen o vseh njihovih dejanjih, ki je tudi v Dobrepoljah delal po njihovih navodilih, je bil pravgotovo o nameravanem koraku prav točno poučen, če ni še pri izvedbi načrta sam odločilno sodeloval.
G. Lavriha smatram za dejanja nič manj krivega, kakor Perneta in Hrena. Menda so Stražarji uvideli napako, ki so jo storili. Da operejo sebe, so se vrgli na mene – hoteč umazati mojo osebo in mojo čast.
Prvo, s čimer so opravdali svoj postopek, je bila obdolžitev, da sem bil tri dni pijan. To je v danem primeru težka obdolžitev, katero je treba dokazati. To pa ne bo lahko, kajti v Dobrepoljah ni človeka, ki bi me videl pijanega – niti izven službe, še manj pa v službi in v tako resnem momentu. Poleg tega so se spomnili, da sem v teh dneh imel opravka tudi z drugimi ljudmi (komandantom iz Velike Slevice, županom iz Velikih Lašč, komandantom Triglavom, g. Breznikom, g. župnikom iz Strug, z možmi iz Kompolj itd.), ki bi v vsakem momentu pač lahko in z mirno vestjo takšno obdolžitev zanikali.

To so menda uvideli tudi Stražarji, zato so spremenili svojo taktiko in me obdolžili, da sem nesposoben!
Mnogo let sem bil v vojaški suknji. Od svojega sedmega leta sem delal v katoliških, prosvetnih in socialnih društvih in ustanovah, pa tudi v politični stranki – pa nisem še nikdar doživel takšne ocene svojega dela, niti sem to v svoji vesti občutil.
Tako tudi za časa mojega službovanja v Dobrepoljah nisem nikoli čutiv v svoji vesti nikakšnih očitkov, da ne delam prav, ali da delam premalo, niti sem imel kdaj koli strah pred izpeljavo ene ali druge stvari, nasprotno, vedno sem se prav dobro zavedal vse odgovornosti pa tudi nalog, ki jih na tako važnem mestu imam.
Ob neki priliki, bilo je to na binkoštni ponedeljek, ob priliki »žegnanja« pri Sv. Antonu, sem v gozdu, ki se nahaja nad Sv. Antonom, dobil neke znake, ki so kazali na to, da se morajo v gozdu okoli Starega gradu in Limberka nahajati partizani. Na hitro sem zbral na cesti 11 naših fantov, (kolikor jih je pač bilo) z dvema strojnicama in se z njimi podal v patrolo pregledati gozd. To sem smatral tem bolj za nujno, ker se je pri Sv. Antonu, Zdenski vasi in cesti nahajalo na ta praznik precej ljudi. Po štiriurnem temeljitem pregledovanju gozda nismo našli ničesar. Fantje so skoraj že obupali in se hoteli vrniti domov, ko odredim še pregled terena okoli Vodic, majhne vasice (štiri hiše) sredi gozda pod Limberkom, kjer so se partizani ob svojih pohodih običajno ustavljali. Razdelil sem patrolo v dva dela in nameraval dospeti v Vodice z dveh strani. Ni trajalo 10 minut, ko se vsuje na nas silni ogenj s part[izanske] zased[e], v razmahu 15–20 metrov. Naša patrola ni pomišljala, temveč smo odprli ogenj na partizane (imeli so dva mrtva in nekaj ranjenih) in tako krili naš umik. Srečnemu umiku se je zahvaliti, da ni bil od naših nihče niti ranjen. Za to patrolo sem dobil od komande sektorja pohvalo.
Takih in podobnih momentov se nisem nikoli bal, niti sem kdajkoli okleval pred njimi, ravno nasprotno, sem vedno takih prilik iskal in ko so se pojavile bil vedno kolikor mogoče hitro na mestu.
Menda bo to priznal tudi g. Lavrih. Saj mi je sam dal nepričakovano priznanje nekako teden dni pred kapitulacijo v nekem razgovoru, ko je dejal: »Vodičani te obožujejo, ker si vedno kadar treba takoj in korajžno na mestu!«
Poleg patrol smo delali tudi nočne zasede na mestih, kjer je bil običajni partizanski prehod. Ni moja krivda, če so bile te zasede po zaslugi samih Italijanov brezuspešne.
Tudi večje akcije s tremi edinicami (Kompolje, Kočevje in Škocijan) sem nameraval. Zveznega oficirja sem z lahkoto za to stvar pridobil, vendar ko sva šla z istim komandantom sektorja, je ta gladko odklonil brezmejno zaupajoč v svoj top, ki ga je imel na Vidmu. Sicer pa o tej stvari ve dosti povedati g. Lavrih, ker je tudi on v tem smislu brezuspešno interveniral na istem mestu.
Iz teh in tekom poročila navedenih razlogov mislim, da je brezsmiselno govoriti o karkršnikoli tozadevni nesposobnosti. Vsak tak očitek odločno odklanjam in ga

smatram kot skrajno perfiden napad na mojo čast, tem bolj, ker je povzročen od strani laikov in vojaško niti o osnovnih pojmih izobraženih ljudi.
Sicer pa je tu nadrejena vojaška oblast, ki ima edina pravico obsojati in soditi in kateri sem vedno na razpolago.
Še je padel nekje očitek, da sem partizan in da so me v zadnjem momentu suspendirali. Na ta očitek ne odgovarjam – pač pa mi naj o tem naredijo sodbo tisti, ki me leta in leta poznajo.
Koncu svojega poročila pripominjam še tole:
Po hotenju grupe ljudi, ki nima med zdravim slovenskim narodom ničesar za seboj in, ki ima, kakor izgleda za svoj edini nespremenljivi program, načrtno zdražbeno politiko nad slovensko katoliško enotnostjo, sem bil s svojega mesta siloma odstranjen in v svoji časti silno blaten in to zato, ker pri svojem delu nisem imel političnih intencij, temveč sem imel pred seboj le naloge in cilje za katere bil postavljen in katerim sem služil. Upravičeno torej apeliram na merodajne, naj že vendar napravijo red v naših vrstah. Kar je nezdravega naj se energično izloči brez vsakih predsodkov.

Na nadrejeno vojaško oblast stavljam obtožbo:
1. Proti Hren Ludviku, bivšem komandirju 1. čete v Kompoljah, v zadnjem času komandantu edinice Dolenja vas pri Ribnici, izpodgovorice
   a) radi dvakratnega ne izvršenja povelja
   b) radi napada na mene kot komandanta bataljona.
   c) radi nesramnega obnašanja.
2. Proti Perne Antonu iz Ljubljane radi hoteničnega nasilnega prevzema komande bataljona »V« brez vsakega poverila nadrejene oblasti.

G. poveljnika javne varnosti naprošam, da odredi čimprejšnji pretres zgornjega na osnovi vojno kazenskega zakona.

V Ljubljani dne 19. 9. 1943.

Poročilo Josipa Dežmana o zlomu vaških straž med Ribnico in Turjakom ob italijanski kapitulaciji, 21. 9. 1943 (pag. 2051–2056)[510]

Ljubljana 21. 9. 1943.

IZJAVA

peš[adijskega] polkovnika Josipa D e ž m a n a, pomočnika kom[andanta] 37. pp. v Ribnici

8. 9. 1943. zvečer sem zvedel za kapitulacijo ital[ijanske] vojske. Takoj sem se podal z g. kaplanom Sitarjem [Ivan Sitar] na ital[ijansko] komando mesta, kjer sem se predstavil ital[ijanskemu] komandantu mesta z izjavo, da se od današnjega dneva ne smatram več kot vojni ujetnik. Istočasno sem zaprosil, da zaščitim narod od

[510] Prepis dokumenta (UDV) je na pag. 2098–2100.

eventuelnega terorja rdečih in da dovoli, da okolne VS zberem v Ribnici. Predložil sem ital[ijanskemu] komandantu, da VS nikakor ne bom zlorabil proti ital[ijanski] vojski, pač pa, da z njimi osvobodim obkoljene četnike v Grčarici in da skupno z njimi varujemo narod v Ribniški kotlini.
9. 9. 1943. zjutraj sem opazil nervozo pri ital[ijanskih] vojakih. Zvedel sem, da imajo Italijani namen Ribnico izprazniti in samo čakajo na kolono, ki prihaja iz Kočevja. Takrat je bilo v Ribnici samo malo vojakov, morda en bat[aljon] in ena baterija. Vse drugo je že odšlo v smeri proti Sodražici. Italijanska oblast je prenehala delovati. Iz tega razloga, da se življenje normalizira, sem odredil novega župana v osebi banskega svetnika g. Škrabca [Stanko Škrabec] iz Ribnice, a za podžupana trgovca Filipa Peterlina. Istočasno sem naredil mobilizacijo mlajših letnikov pozitivnih elementov. Mobilizacija ni uspela. Komandanta sem našel na komandi mesta in ob tej priliki sem izjavil, da sem s svoje strani podvzel korake brez njegovega dovoljenja, da okolne VS združim v Ribnici. Komandant mi je takrat predložil, da se pridružim ital[ijanski] vojski in da gremo v Italijo, kar sem odbil. Okrog poldneva so se vračali poedini bataljoni. Neki general iz Kočevja je med tem časom s šestimi vozili zapustil Ribnico in se odpeljal proti Planini. Popoldne smo ujeli pismo, iz katerega je bil razviden potek pogajanj med ital[ijansko] vojsko in partizani brez naše vednosti. Partizani so zahtevali od Italijanov brezpogojno predajo z vsem težkim orožjem in to za ceno prostega odhoda ital[ijanske] vojske do ital[ijanske] meje. Od takrat sem se umešal med pogovore, ker sem se bal, da nas imajo Italijani namen izigrati. Komandanta ital[ijanskih] trup sem opozoril, da on kot predstavnik okupacijske vojske je dolžan po določbi kapitulacije prevzeti dolžnost zaščite naroda do prihoda anglosaksoncev, ako pa se on ne čuti dovolj zmožnega, da po določbah mednarodnega vojnega in neutralnega prava v smislu Genevske in Haške konvencije ima dolžnosti narodu predati potrebno orožje za samoobrambo naroda in vzdrževanje reda. Tudi ta predlog mi je odbil brez vsake motivacije. Istega dne okrog poldneva sem zvedel, da se nahajajo part[izanski] parlamentarci na ital[ijanski] komandi. Takoj sem se v spremstvu tolmača g. Blatnika [France Blatnik] podal v komando, kjer pa me niso hoteli sprejeti. Razgovori so mi nepoznani zaradi prepovedanega vztopa. V imenu part[izanov] so pregovarjali komandant 14. slov[enske] part[izanske] divizije Pero (bivši ing. podnarednik Kraljeve garde Mirko Bračič) in politični komisar Daki [Stanko Semič]. Po odhodu part[izanskih] parlamentarcev sem obnovil mojo prošnjo za nošenje orožja ker so četniki 80 po števili bili neoboroženi a VS skoro brez automatskega orožja.
Do tega trenutka sem razpolagal približno 200 slabo oboroženih vojakov iz VS Breže in Dolenja vas poleg 80 četnikov. V noči 9.–10. 9. 1943. sem prevzel 15 bunkerjev, čeprav so Italijani ponovno zasedli objekte. Nisem namreč smatral Italijane za resne čuvaje objektov, ker so imeli pogajanja s partizani in po izkustvu ko so zapustili Ribnico brez predhodnega obvestila. Noč od 9.–10. 1943 so izkoristili

četniki in člani VS za ilegalno dobavo orožja posebno pa automatskega in municije. Isto noč smo imeli spopad s partizani – imeli smo enega ranjenca.
10. 9. 1943. smo že imeli precej orožja, dobljenega od Italijanov, tako, da je bilo ljudstvo za silo oboroženo. Dopoldne so bili zopet partizanski parlamentarci v Ribnici brez naše vednosti, čeprav sem prosil za dostop – mi je bil zabranjen. Slutil sem, da nas imajo Italijani namen izigrati.
Ital[ijanski] komandant je zamolčal razgovor z Italijani in njimi. Ponovna moja prošnja za orožje in municijo je bila odbita. Komandant mi je nasvetoval da se predamo partizanom in mi je prigovarjal, da nikakor ne razume naš spor – spor med nami in partizani. Njegov predlog sem odbil. Okrog 12 ure je bila konferenca v občinski hiši, na kateri je prisostvoval tudi ital[ijanski] komandant. Pred meščani je izjavil, da je vse storil v pogledu zaščite naroda. Vse naše predloge, v pogledu orožja je kategorično odbil. Ob tej priliki sem stavil komandantu vprašanje glede belih in plavih in ob tej priliki mi je izjavil, da je partizanski pogoj, da nas vse postrojene in razorožene preda pred blokom partizanom. Opozoril sem ga, da se pod nikakim mirnim potom ne dam razorožiti. Popoldan sem ga še enkrat prosil za orožje in takrat mi je obvestil ko sem ga spomnil, da je on istotako kraljevski oficir, kakor sem jaz in da njegov nastop nikakor ni časten za ital[ijansko] vojsko, da se on brezpogojno preda par 100 partizanom kadar on razpolaga s silo 2000–3000 mož. Ob 16.10 mi je dovolil, da s svojim ljudstvom do 16.30 lahko zapustim Ribnico. Ta odlok ni izdal radi naše rešitve, temveč samo radi bojazni, da ne bi prišlo do incidenta med nami in Italijani, ako bi nas oni skušali razorožiti, ali pa kadar bi se mi postavili v bran proti partizanom, ker je ital[ijanska] komanda prevzela obveznost in odgovornost ako iz naše strani pade samo en strel na partizane. V tem slučaju Italijani so nam stavili na znanje, da bi z nami postopali kakor s sovražnikom kot zavezniki partizanov. Za 20 minut sem uspel izvleči vse ljudstvo iz bunkerjev in tik pred pol peto uro ko so že part[izanske] patrole prekoračile progo pri postaji sem uspel, da sem se izvlekel iz mesta v bližnji gozd Male gore. Ko sem bil oddaljen kakih 1000–2000 m so začeli Italijani streljati za nami s topovi in mitraljezi, toda brezuspešno.
Pogajanja, do katerih je prišlo na pritisk Italijanov so ostala brez uspeha zaradi mojega odpora, ki ni poznal nobenega kompromisa. Pogajanja so se vodila 9. in 10. 9. 1943. indirektno med Italijani in partizani, a mi sploh nismo bili od Italijanov priznani kot stranka, ker so oni sprva zastopali naše interese brez naše vednosti, a pozneje so nas celo javno izigrali za ceno naše predaje. 10. 9. 1943. šele po sklepu občinskega sveta v Ribnici je bil napravljen prvi samostojni predlog podpisan od mene s sledečo vsebino:

1. Pridružimo se želji partizanov glede borbe proti okupatorjem.
2. Garancije obeh strank , da se nad narodom ne izvrše nikakršne represalije iz maščevanja.

3. VS in četniki imajo ostati kot samostalne edinice. Za komandante bi se našel način za skupno delovanje v borbi proti okupatorjem.

Pismeni predlog je bil predan ital[ijanskemu] komandantu 10. 9. 1943. ob 12 uri. Popoldne je komandant izjavil, da je predlog od strani partizanov odbit in da se njihova zahteva glasi: »Brezpogojna predaja belih in plavih in ako se kdo želi boriti proti okupatorju so nam dovolili nastopati samo v part[izanskih] edinicah, kjer bo vsak izmed nas dobil po svoji sposobnosti svoj položaj.« Še predno je bil oddan ta pismeni predlog, sem izjavil, da ne pregovarjam radi sebe in svojih vojakov ampak le radi naroda, ki je nezaščiten, ker za sebe že vem kaj mi dolžnost nalaga storiti. Na Turjaku sem bil obveščen od dr. Blatnika, da Italijani naš pismeni predlog iz Ribnice sploh niso predali partizanom. Na predlog dr. Blatnika in drugih sem poslal partizanom prepis našega predloga, dasiravno so partizani zahtevali do 15 ure 12. 9. 1943. odgovor na zahtevo, da se brezpogojno predamo. O tem poteku pogajanja sem obvestil Ljubljano.

11.–12. 9. 1943. s pripombo, da želim dobiti na času ker smo neurejeni in v neugodni situaciji. Pred zborom 11. 9. 1943. in v Vidmu 12. 9. 1943. na Turjaku sem večkrat izjavil, da brez dovoljenja Ljubljane nikakor ne prevzamem sodne odgovornosti za pogajanje s partizani.

11. 9. 1943. zjutraj smo prišli v Kompolje, a iz Kompolja smo se podali v Videm–Kompolje[511], kjer sem se združil s tamkajšno posadko. V Dobrempolju sem zvedel, da so part[izani] s pomočjo blindiranih vozov zavzeli Žužemberk. Posadka iz Žužemberka se je priključila v Dobrempolju. Istočasno pa je napravila to tudi posadka iz Krke, katera je zapustila svoje mesto brez borbe. Že isti večer sta prišle za nami dve ženski iz Dolenje vasi, ki so izjavile, da so Italijani z art[ilerijo] pomagali pri osvojitvi Grčarice. Kot očividke sta opisale vsa grozodejstva izvršena nad četniki in nas svarile in prosile, da se ne spuščamo v pogovore s partizani, da ne postanemo žrtve, kakor četniki v Grčarici. V Videm - Dobrempolju se je odigral istega dne neugodni incident kot dokaz cepljenja v VS s poizkusom odstavitve komandanta v Vidmu s pučom, a ni uspel. Neznano mi je, kdo je povzročitelj upora in njegov namen. Vem samo toliko kar sem opazil pri kosilu da je prišlo do ostre debate med g. Breznikom [France Malovrh] in komandantom rez[ervnim] por[očnikom] g. Pernetom [Anton Perne].

12. 9. 1943. sem krenil v pravcu Turjak z namenom, da se čez Krvavo peč in Sv. Vid postavim v takšen položaj, da je gonjenje z motoriziranimi sredstvi part[izanom] onemogočeno. Cilj mi je bil Javornik–Idrija in Ilirska Bistrica, na katerem prostoru sem imel, da se organiziran in formiram v taktične edinice sposobne za borbo proti part[izanom]. Na Turjaku sem zvedel, da je posadka v Boštanj gradu obkoljena in da posadka v Št. Jurju zahteva našo pomoč. Odredil sem oddeljenje 100 mož po komando VS iz Sv. Gregorja, da osvobodi to posadko, da se potem povlači v smeri Krvava peč –Sv. Vid. Ob 7 uri zvečer tri ure potem ko sem izdal to zapovest sem

[511] Verjetno Dobrepolje.

našel komandanta pijanega na Turjaku. Ko je bil poklican na zagovor, ga je branil g. Paternoster [Ivan Paternost], župan iz Vel[ikih] Lašč, češ, da ni pijan, dasiravno so mogli vsi navzoči to ugotoviti. Od tamkajšnjega komandanta Turjaka sem zahteval, da zasedejo okolne hribe na začrtani liniji, ki sem jih označil na karti zaradi uspešne obrambe Turjaka. Tudi ta moja zapoved ni bila izvršena. Posledice neizvršenega naloga so se pojavile takoj s tem, ko so partizani zasedli položaj in iz bližine začeli oblegati grad ter spraviti Turjak v težaven položaj tako, da posadka je bila prisiljena izvršiti dva izpada kar je zahtevalo žrtve v mrtvih in ranjenih. Na Turjaku sem našel dva ital[ijanska] topa popolnoma izpravna kalibra 15 cm z municijo in na moj ukaz, da se strelja na vas Golo in Mokrec, kjer so se zbirali ljubljanski partizani v večjem številu ni bilo izvršeno.

13. 9. 1943. sem ugotovil, da dr. Breznik nosi v žepu udarne igle zatvarača topov iz Turjaka, baje samo radi tega, da se ne bi streljalo na vasi. Istega dne okoli 9 ure dopoldne sem bil poklican od g. Škulja [Karel Škulj] na razgovor v vasi Zapotok kjer sem se nahajal od nedelje zvečer. Razgovoru so prisostvovali dr. Breznik, g. Škulj in župan Paternoster, koman[dant] Triglavskega bat[aljona] Triglav [Albin Cerkvenik].

G. svetnik Škulj iz Dolenje vasi mi je dal na znanje, da po navodilih iz Ljubljane nisem komandant zbranih trup v okolici Turjaka, dasiravno sem pripeljal večino vojaštva jaz osebno kot najstarejši po činu in rangu na terenu po vojnih pravilih ter zakonih automatsko mi pripada vodstvo. Poleg tega sem bil tudi edini višji oficir na terenu. Poleg vsega tega sem bil že predhodno obveščen od g. svetnika Škulja in Paternostra po naredbi slovenske zaveze in vojnega sveta, da sem imenovan za komandanta Dolenjske. Avizirani ukaz ob moji postavitvi z navodili za delovanje med tem nisem sprejel do danes. Stavljeno mi je na znanje, da je pravi komandant teh trup v Ljubljani, a njegov legalni zastopnik kapetan Triglav, komandant Triglavskega planinskega bataljona.

Istočasno so se polastili ljudstva pripeljanega od mene (čez 1000) katerega so razdelili v edinice Triglavskega bataljona iz katerega so formirali Triglavski odred. Od 13.–14.–15. 9. 1943. sem se bavil s čisto podrejenimi vlogami kot navadni topničar na protitankovskih topovih kalibra 47 mm, ki so se nahajali v bližini vasi Zapotok, a v vasi Želimlju sem bil spočetka kot navaden vojak strelac, do momenta kadar je postala situacija kritična in usodna za vso kolono. Kadar je bil Turjak bombardiran sem utihnil dvakrat eno baterijo bacača in razbil en part[izanski] tank. G. svetnik Škulj mi je predlagal, da se sestavi vojaški svet, katerega predsednik bi bil jaz. Predlog sem odbil iz razloga ker se komisijski ne more komandovati, a še manj doseči zmago.

Smatram za potrebno navesti tudi to, da je moja odstavitev vplivala na moral[o] vojakov v moji bližini razni podrejeni komandanti edinic so prihajali do mene za pojasnila komandovanja, ker sem že prejšnji dan insistiral, da odred krene proti Krvavi peč –Sv. Vid, ako ne želimo, da nas partizani ne obkolijo in uničijo. G.

Škulju sem izrazil svoje razočaranje, ker mu je zelo dobro bilo znano ne samo moje delovanje pred 8. 9. 1943. ampak tudi vse kar sem jaz iz lastne iniciative brez vsakršnih navodil storil za ustvarjanje te vojske, kateri je pretila nevarnost pogube. Izjavil sem tudi, da se pokoravam sklepu in da se bom pritožil g. ministru vojske in mornarice in da se bom kot navadni borec strelac boril v sestavu odreda, kar sem tudi izvršil ne samo v Zapotoku, ampak tudi v Želimljah. Mimo grede smatram za potrebno omeniti tudi organizacijske nedostatke v Triglav[skem] plan[inskem] odredu, ki sploh ni imel ključa za dešifriranje depeš, katerih je bilo 72 po številu poleg drugih nedostatkov.
V sredo 15. 9. 1943. zvečer sem zvedel po neki razpravi v štabu Triglav[skega] plan[inskega] odreda, da poedini oficirji Triglav[skega] odreda kategorično zahtevajo od komandanta, da zapusti zemljišča okrog Zapotoka iz razloga, ker smo bili od Turjaka že odrezani ter obkoljeni od smeri Rob–Krvava peč–Golo–Turjak. Šele sedaj so prišli na isto misel, kar sem jaz zahteval že pred tremi dnevi. Ob 9 uri zvečer mi je kapetan Triglav javil, da se je odločil, da zapusti Zapotok in da se z delom, ki se nahaja zahodno od Turjaka, napoti v smeri proti Igu. Jaz sem takrat rekel, da je to tvegana stvar in da se ne bi upal to izvesti iz taktičnih razlogov brez vsake predhodne priprave. Med potjo sem zvedel, oz. ugotovil, da maširajo brez predhodnice. Po malem odmoru se je glavnina združila z eno patrolo, katero je vodil Auser [Ivan Avser], in kadar sem bil na čelu kolone, slučajno se je zatekal tudi kapetan Triglav. Opozoril sem jih, da [je] predhodnica v jačini 1/3 do 1/4 celokupne sile neobhodno potrebna. G. Auser je sugestivno prepričal g. kapetana Triglava, da on garantira, da ne bo padel noben strel do Iga. Kapetan Triglav mi je takrat javil, da je zaščitnica en bataljon, ki je ostal okrog Roba med tem ko ta bat[aljon] sploh ni bil obveščen o našem odhodu iz Zapotoka, ter je bil drugi dan uničen in deloma ujet. Vsi oficirji iz tega bataljona, ki je po zamisli kapetana Triglava bil naša zaščitnica so ubiti od partizanov. V vasi Želimlje je naša patrola naletela na zasedo in po kratki borbi je odstopila. Partizanska zaseda *je vstopila* v Želimlje, kjer se je združila s part[izansko] glavnino.

Glavnina je takorekoč naletela na part[izansko] glavnino brez osiguranja. Pri ljudeh sem opazil, da so zaradi tega propada kaj hitro izgubili moralo po nastalem kaosu, ki je vladal v prvi črti. Komande sploh ni bilo več. Po izjavi ranjenega partizana mobiliziranega iz Kompolja na dan 15. 9. 1943. sem zvedel, da je ital[ijanska] posadka v Želimljah močna cca 1500 mož. Naša kolona je bila pretrgana. Veza med edinicami sploh ni obstojala. Ko sem šel prvič nazaj do tega mesta, kjer je bil prvi spopad, sem našel tam grupo vojakov, kateri sem odredil naj zavzame hrib, ki je dominiral nad vasjo levo od ceste. S seboj sem pa odvlekel grupo, kakih 100 mož in jih poslal čez potok nad cesto proti Pijavi gorici z namenom, da se kolikor mogoče hitreje izvleče kolona iz te neprijetne situacije. Ko sem se drugič vrnil sem našel na istem mestu prvega spopada kapetana Triglava od katerega so nekateri oficirji zahtevali ukaz za borbo. Kapetan Triglav se je podal z malo grupo v smeri

proti gozdu ob Želimljščici. Videl sem g. kaplana (visok, močan, blond, z močnimi ličnicami, očala z zlatim okvirom, z obvezo na vratu, doma iz Iga) da se je prebil skozi Želimlje v največjem ognju, kar smatram za potrebno omeniti, ker ta oseba zasluži pohvalnico za izkazano hrabrost. Ves ta čas pa sem se boril kot navaden vojak strelac v prvi bojni črti. Dva moja poizkusa, da v jurišu zavzamem Želimlje niso uspela. Opazil sem da je nižje komandovanje prenehalo in da je ljudstvo nesposobno radi neizvežbanosti. Z ozirom na čas je bil moj namen, da se kolikor mogoče hitro izvlečemo iz te neugodne situacije in da rešim, kar se rešiti da. Vrnil sem se tretjič na mesto prvega spopada, med potjo pa sem naletel na dve grupi, katere sem poslal v smeri prve črte. Nato sem našel še tretjo grupo pri neki hiši brez vsakega komandanta. Ljudstvo sem opozoril na situacijo in povlekel sem s seboj čez potok vojake v smeri proti Pijavi gorici. Pri Pijavi gorici smo se združili z ostalimi. Kapetan Triglav pa je šel za potokom v smeri proti Igu z malim odeljenjem. Kar je bilo okoli Pijave gorice zbrano sem združil v enoto, ter se takoj podal v smeri proti Barju, videč, da je to edina naša rešitev ker so iz Škofljice in Iga pridrveli partizani da nas obkoljejo. Napadali so nas tudi Nemci z druge strani iz smeri Črna vas iz daljave 500–300 m. Naši fantje so bili nesposobni za vsak odpor ker jim je manjkalo municije za mitraljeze. Koliko je mrtvih in ranjenih in ostalih ujetih pri Želimljah mi ni znano. Tudi mi ni znano koliko je ubitih in ranjenih na Barju. Na Barju so se pojavili part[izani] v oklopnih avtomobilih in z enim malim tankom, ki se je zrušil v jarek. Za odpor smo bili nesposobni radi slabe organizacije. Pri Hauptamanci smo se vsi ustavili in tu je prišlo do konference vseh komandantov, katere se pa jaz nisem udeležil. Na tej konferenci so sklenili, da se predajo Nemcem na bloku. Z moje strani sem protestiral in sem prišel v Ljubljano čez žico pri Rakovniku.

Po mojem mnenju je bil edini resni in pozitivni političar v naši sredi g. dr. Blatnik, čeprav je pretiraval zlasti v začetku situacije kot črnogled.

Nisem nikdar bil polit[ik], ampak samo vojak. Dovoljujem si pri tem da svoje opažanje na tem mestu predočim ker so [v] neposredni vezi z našim političnim vojaškim zlomom.

1.) Sodelovanje z okupatorjem diskre[di]tiral je osvobodilni pokret pozitivnih elementov v očeh naših zaveznikov. Proglasi dr. Kreka [Miha Krek], da se preneha sodelovanje z okupatorjem niso našli odziva pri merodajnih krogih. Rezultat tega našega postopka je bil, da so se zavezniki preorientirali v korist partizanov iz čisto vojaških in političnih razlogov, tako, da je naš pokret ostal na cedilu.

2.) Potreba po močni ilegali ni naletela na razumevanje iz bojazni pred eventualnimi represalijami, ki niso izostale iz strani partizanov po številu nedolžnih žrtev in ne bodo izostale iz strani Nemcev napram današnjemu političnemu stanju.

3.) VS nesposobna je za borbo izven objektov. Starešinsko osobje mahoma rekrutirano od ne vojakov.

4.) VS je služila čisto lokalnim strankarskim namenom več ali manj kot telesna garda vaških politikov.

5.) Trenje izmed politikov in četnikov oz. VS kakor tudi nesposobno nižje vodstvo enih in drugih na terenu, poleg naivnosti in zanikrnosti vodstva četnikov ter VS, ki sploh niso bili na terenu.

6.) Pojava političnih intrigantov in avanturistov kot neodgovorni elementi posebno v Ljubljani je imelo za posledico, da pravi pozitivni politi[ki] sploh niso prišli do svoje veljave. Vsi ti avanturisti so v odločilnem trenutku izginili iz površine.

7.) Omahljivost vodstva in naivnost napram Italijanom, kar se zna zgoditi tudi napram Nemcem.

8.) Nihče od odgovornih ni storil korak, da se onemogoči splošno znana veza Italijani in partizani.

Da je to tako komandant[512] novomeške divizije ne bi se mogel pohvaliti, da je oče partizanov.

9.) Kje je bil zadržek, da niso bile edinice obveščene pravočasno o zbornem mestu in da nihče ni vedel za nastali položaj za kapitulacijo ital[ijanske] vojske.

10.) Kje je bil vzrok, da nisem bil pravočasno obveščen o imenovanju za komandanta Dolenjske in zakaj nisem prejel navodila za delovanje na Dolenjskem ko se je vedelo za skorajšen zlom Italije.

11.) Kaj misli vodstvo o teh sabotažnih dejanjih in o ljudeh, ki so jih vršila, za katere zahtevam kot nominalni komandant in borec v imenu vseh nedolžnih žrtev smrtno kazen.

Podpolkovnik:
Jos[ip] Dežman

Sporočilo Antona Duhovnika o pošti za vaške straže na Turjaku, nedatirano (pag. 2057)

Dragi!
Prosim, da se čimpreje potrudiš v pisarno. Čaka Deželič[513] s poročili od starega [Karel Novak].
Radi patrole, katera bi nesla pošto na Turjak se dogovorita s tem fantom.

Mencinger [Anton Duhovnik].

Kratko sporočilo o premiku vaških straž s Turjaka, nedatirano (pag. 2058)

Turjaški oddelek se je po sporočilu Dežmana [Josip Dežman] z vso komoro pomaknil proti Ortneku in je o tem treba takoj sporočiti naprej, da ne bo prišlo do kakšnega nepotrebnega karambola med našimi in Nemci.

---

512 V prepisu je pripisano: *Cerutti* [Guido Cerruti].
513 Morda četniški intendantski major Deželić.

Kratko sporočilo o nemški razorožitvi vaške straže na Vrhniki, nedatirano (pag. 2059)

Vrhnika.
Iz Vrhnike je prišlo poročilo, da je nemška vojska razorožila posadko na Vrhniki in nje bližnji okolici. Polovico fantov je že pred razorožitvijo odšlo na domove, kar je pa ostalo, so pa Nemci naročili, naj gredo fantje na domove k svojemu delu. Četniki so izdali proglas, da bodo pričeli akcije ako se takoj VS ne podredijo četniški komandi.

Poročilo o zlomu vaških straž in četnikov na Turjaku oziroma pri Grčaricah po kapitulaciji Italije, nedatirano (pag. 2060–2061)

Bevke, Drenov Grič, Logojna.
so v soboto zapustili postojanke in šli domov. Orožja so nekaj dobili četniki nekaj partizani. Četniki so pri Sv. Treh kraljih. Bunkarji so podrti (očividec kontroliral).
Vrhnika: V nedeljo dopoldan je bilo še 30 fantov v postojanki. Ostali so šli domov. Rečeno je bilo, da kdor hoče domov, naj gre, kdor pa rad ostane, pa naj ostane. Včeraj so šli baje še ostali.
Horjul: V soboto zvečer je bilo v postojanki le še malo fantov. Fantje iz Vrzdenca in Zaklanca so šli domov.
Št. Jošt – se je v soboto odpravljal v hribe (k četnikom: govorilo se je v imenu jugoslovanske vojske).
Zaplana – je ostala na mestu.
Žažar – polovica fantov (iz Podlipe) je šla domov, polovica je v nedeljo bila še na mestu.

Koncentracija čet Sv. Jurij
V petek se je vsa formacija pomaknila proti Turjaku. Štab formacije je v Turjaku, nekaj čet je v Zapotoku.
V nedeljo ob 10 uri dopoldne je krenila patrola 50 mož pod vodstvom komandanta dobrunjske VS Dežmana [Josip Dežman]. Na poti proti vasi Sela pri Šmarju je predstraža javila, da so v vasi partizani. Obšli so vas in prišli v Šmarje. Vso dolenjsko progo in cesto drže partizani. Na cesti proti Lipoglavu, pol km pred Zagradiščem je cesta zasekana z drevesi. Tu je bila formacija napadena od zadaj in z boka. Tam je bil kurat Križaj [Peter Križaj], nevarno ranjen v trebuh. Odpeljan je bil v Šmarje. Dva voza orožja in municije je patrola morala pustiti na cesti in je nato šla po gozdu proti Repčam. V nedeljo je formacija ob 5 uri prišla v postojanko Sv. Urh. Nujno rabi denar, živež in sanitetni material ter zdravnika.
Dobrepolje in vse postojanke, ki so se tam koncentrirale, so se umaknile na Turjak. Umaknili so se, ker pričakujejo težkega partizanskega napada. Nekateri se hočejo pogajati (Dežman), drugi pa pravijo, da se bodo bili do zadnjega. Orožja imajo dosti, živeža pa malo. Grosuplje, Šmarje in Škofljico imajo partizani. V nedeljo so

naši držali cesto: Dobrepolje, Raščica – Turjak in se bodo danes od tu umaknili v Turjak.
Grčarice: Z zvijačo so premotili 200 četnikov k pogajanjem. Nato so jih razorožili, 4 oficirji so naredili samomor, ostale so partizani povezali z žico in obesili vsakemu tram na roko, da je kri tekla od rok in jih tako odgnali proti Kočevju.
Žužemberk: Postojanka v Žužemberku in sicer 30 fantov se je umaknila v Turjak.
Posadka v Krki se je v nedeljo umaknila v Dobrepolje. V nedeljo zvečer je šla ena četa nazaj na Krko, pa se je morala ponovno umakniti, ker so prišli partizani z blindiranimi avtomobili in topovi.
Koncentracija postojank iz Vel[ikih] Lašč se je umaknila na Turjak.
Usoda koncentracije postojank v Sv Juriju in njen položaj je neznan.
Postojanke Sv. Gregor, Loški potok so v nedeljo prešle na Turjak.
V predelih, ki so ga zapustile naše postojanke, partizani izvajajo mobilizacijo. Nemcev ni nikjer na deželi.
Ljudstvo bi rado šlo v našo vojsko in se borilo proti partizanom.
Položaj je posebno težak zaradi tega, ker so Italijani v Ribnici, Kočevju in drugod izročili težko in motorizirano orožje partizanom. Tudi drugod prehaja naše orožje v roke partizanom; tako so n. pr. na Krki prišli partizani z blindiranimi avtomobili, naši so morali naglo zbežati in pustiti mnogo orožja na mestu.
Poleg tega ni enotnega poveljstva. Polkovnik Dežman je v nedeljo popoldan popolnoma odpovedal in se hoče pogajati s partizani.
Situacija je povsem tem obupna. Vlada brezglavost in resignacija. Koncentracija čet na Turjaku ima dovolj avtomatskega orožja, vendar se tudi najvstrajnejši del, ki odklanja vsako misel na predajo partizanom in je odločen da se raje bori do zadnjega, boji partizanov, ker ti razpolagajo z težkim in motoriziranim orožjem.
Očividec pravi, da more situacijo rešiti samo to, da dobi koncentracija čet na Turjaku na pomoč oklepna sredstva.

Prepisi dokumentov (pag. 2062–2066), objavljenih na drugih mestih v tej knjigi

---

Različni seznami (stanovalcev na naslovu Novi trg 5, oseb, ki potrebujejo oziroma prejemajo podporo), januar–februar 1943 (pag. 2066–2067), neobjavljeno

---

Prepisi dokumentov (pag. 2068–2078), objavljenih na drugih mestih v tej knjigi

---

Organigram italijanskih vojaških enot, nedatirano (pag. 2079–2080), neobjavljeno

---

Prepisi dokumentov (pag. 2081 –2100), objavljenih na drugih mestih v tej knjigi

---

Denarni obračuni enot MVAC (pag. 2101–2185), neobjavljeno

JUGOSLOVANSKA VOJSKA V DOMOVINI (pag. 2186–2317)[514]

Povelje Karla Novaka o napredovanjih v Jugoslovanski vojski v domovini za Slovenijo, maj 1943 (pag. 2186–2187)[515]

POVELJE št. *81*

poveljnika jugoslovanske vojske v Sloveniji za 29. 5. 1943 leta.

I.

Po ukazani službeni potrebi povišujem,

POVIŠUJEM:

v čin kaplarja sledeče redove:

1. Boh Ivan,
2. Dr. Pezdir Lojze,
3. Vovk Franc,
4. Selan Leopold,
5. Dr. Šmajd Albin,
6. Žibert Viktor,
7. Božič Ivan,
8. Smole Ivan,
9. Dr. Janež Ivan,
10. Petelin Stanko prof.
11. Horvat Avgust,
12. Kurnik Rudolf,
13. Cenčič Gabrijel,
14. Šega Ciril,
15. Kregar Stanko,
16. Smolnik Oto,
17. Bajuk Božidar, prof.,
18. Lapuh Stanko prof.,
19. Jeglič Franc,
20. Kovačič Alojzij,
21. Dovč Jože,
22. Kregar Vinko.

II.

Po ukazani službeni potrebi

[514] SI AS 1931, RSNZ SRS, Ostanki meščanskih strank, ZA 600–20, Arhiv dr. Šmajda, šk. 930 (pag. 2186–2317).

[515] Prepis dokumenta (UDV) je na pag. 2257.

POVIŠUJEM:

v čin podnarednika oziroma podnarednika dijaka, sledeče kaplarje:

Vse kaplarje pod I. od številke 1–22 in naslednje:

1. Jelovšek Jože,
2. Pivk Jakob,
3. Kogovšek Ludovik,
4. Malovrh Franc,
5. Duhovnik Tone,
6. Vidmar Jože,
7. Suhadolc Franc,
8. Žuraj Franc,
9. Kraner Martin,
10. Habič Ivan,
11. Roglič Franc,
12. Sedej Vencelj,
13. Oblak Franc,
14. Kobal Jakob,
15. Oražem Anton,
16. Stare Miloš,
17. Limoni Lovro.

III.

Po ukazani službeni potrebi

POVIŠUJEM

v čin narednika oziroma narednika dijaka sledeče podnarednike:

Vse pod I. in II. Od številke 1–39 razen onih pod št. 4, 33, 39 in naslednje:

1. Jelovšek Jože,
2. Kavčič Franc,
3. Trček Jože,
4. Trček Ivan,
5. Seljak Matevž,
6. Petkovšek Anton,
7. Otrin Jože,
8. Malavšič Ivan,
9. Kompare Franc,
10. Petar Jakob,
11. Zanoškar Viktor,
12. Dr. Grapar Stane,
13. Končan Marjan.

Imenovani sprejmejo povelje s podpisom

K O M A N D A N T :
Jugoslovanske vojske za Slovenijo
Karel Novak

Navodila za organiziranje Jugoslovanske vojske v domovini – jugoslovanskega četništva v Sloveniji, 15. 7. 1942 (pag. 2188–2189)[516]

Nemudoma (brez odlašanja in razgovarjanja) je odrediti in izvršiti:[517]
1. Uradni naziv pripadnikov taborišč je četnik jugoslovanske vojske. Ti četniki pa niso istovetni z nekdanjimi četniki in tudi nimajo z njimi nobenih zvez ali kake povezanosti. Četnik se rabi, ker je ta izraz tudi znan že italijanski vojski.
Nobeno taborišče ne pripada nobeni prejšnji borbeni skupini, čeprav ga je morda preje le-ta sama pripravila in da so v njem le člani dotične skupine.
Vsa taborišča so podrejena izključno vojaškemu poveljstvu. Morebitne nedostatke je takoj javiti na merodajno mesto, da se odpravijo.
2. Četniki jugoslovanske vojske so v zagati in v zadregi. So premalo številni in vsled tega bodo izpostavljeni morebitnim napadom s strani partizanov in Italijanov. Zato morajo po obvezi svoje prisege in vsled ogroženosti ozemlja, ljudi in premoženja zagrabiti za orožje vsi za orožje sposobni, ki imajo strelno orožje ali si ga na kraju samem sami morejo oskrbeti. Ako jih ni večja skupina, naj čakajo doma ali pa skriti v neposredni bližini svojega doma na premikajoče se naše čete, ki naj se jim z orožjem in municijo pridružijo; lahko pa se tudi pridružijo taboru, kjer bodo ti četniki taborili. Naj krajevne edinice Slov[enske] legije vzpostavijo zvezo s taboriščem! Preko teh naj morebitno spravijo svoje oborožene fante v taborišče k našim! Italijanske operacije odhoda ne smejo preprečiti ali odložiti. Treba je hitro delati! Pri uničevanju partizanov v Srbiji je sodelovalo vse ljudstvo, zato tudi pri nas ne smemo ostati mirnodušni. Gre za borbo za Jugoslavijo ter je spopad s komunisti – partizani le prva epizoda tega boja.
Kjer pa bi se zbralo večje število oboroženih fantov in mož, pošlje voj[aško] poveljstvo svojega človeka, da jih privede na pravilno mesto.
3. Navesti je kraje, množino in vrste orožja, ki so v območju razpolaganja Slov[enske] legije.
4. Navesti je število legijonarjev, resnično število, kakor tudi oseb, ki so izmed častniškega zbora pripravljene na vsakokratni poziv vojske oditi k četnikom jug[oslovanske] vojske. Po možnosti najprej take, ki nimajo družinskih obveznosti, v drugi vrsti tudi take ter je v tej zvezi tudi javiti vse take razmere, ki vplivajo na odhod tega ali onega častnika.
5. Pojma ogroženosti ni razlagati ozko, marveč praktično in široko, t. j. ni ogrožen samo tisti, ki mu partizan že sedi za vratom, marveč vsa širša okolica in ves narod. Zato ne gre, da bi nekatere skupine ali posamezniki, ki imajo orožje, čakali doma, ko se drugi bore. Za vse je prišel čas borbe za Jugoslavijo; borbo s partizani je smatrati za prvo fazo tega boja.
6. Voj[aško] poveljstvo je nemudoma obvestiti o premikanju Italijanov in partizanov, da se morejo pravočasno dati točna navodila našim premikajočim se četam.

[516] Prepis dokumenta (UDV) je na pag. 2258–2259.
[517] V prepisu je pripisano: *S. L.*

7. Po vaseh je treba povedati, da so premikajoče se čete (ki imajo določen znak) naši četniki jug[oslovanske], da jim je treba dati hrano in jim v vsem ostalem iti na roko. Tudi je treba sporočiti vojaškemu poveljstvu imena, na kogar naj se vodstvo taborišča obrne v vasi, kadar to zahtevajo potrebe.
8. Pojem bele garde in uporabo tega izraza je treba med ljudstvom zatreti, če ne zlepega pa zgrda.
To morajo izvršiti tudi vse organizacijske edinice Slov[enske] Legije.
9. Kjer Italijani preženejo partizane, je takoj treba ustvariti vojaške formacije in VT vojaškega poveljstva, ki jih lahko ustanove in vodijo člani Slov[enske] Legije, vendar vedno le kot vojaške edinice.
10. Če ni še odšel oni v taborišče Št. Jošt, naj se to nemudoma izvrši še danes.
11. V sekcijo Slov[enske] Legije morajo priti odločilni ljudje iz vodstva z vso avtoriteto in odgovornostjo.
12. Povelja je takoj izvršiti in ne šele o njih razpravljati ali sicer zavlačevati njihovo izvedbo.

Lj[ubljana] 15. 7. 1942.

Povelje slovenske četniške ilegale in protipartizanski manifest, julij 1942 (pag. 2190–2191)[518]

POVELJE ŠT. 1. – STROGO ZAUPNO OSEBNO[519]

Razširite ustno od moža do moža, od hiše do hiše:
1.) Samo Jugoslavija je naša rešitev! Vse slovensko ozemlje se bo združilo v svobodni Sloveniji, ki bo sestavni del Velike Jugoslavije. To je naš edini dom in edina rešitev!
2.) Vojni minister general Mihajlovič [Dragoljub Mihailović] je izdal navodilo: Vsi Slovenci, Hrvatje in Srbi so dolžni priznati tri načela: 1) Jugoslavija se mora obnoviti in povečati. 2) Edini postavni predstavnik Jugoslavije je kr[aljeva] vlada v Londonu. 3) Edina narodna vojska je jugoslovanska armada pod vodstvom generala Mihajloviča. Kdor tem načelom nasprotuje, je izdajalec!
Tajna pogodba med Jugoslavijo in Anglijo, podpisana 25. 3. 1941, določa, da bo pripadlo ob sklepu miru Jugoslaviji vse ozemlje, na katerem prebivajo Slovenci in Hrvatje v Italiji. To pogodbo je pozneje podpisala tudi Amerika – priznale so [jo] tudi vse druge zavezniške vlade, tudi Rusija, Primorski Slovenci naj se zavedajo, da bodo osvobojeni in združeni z Jugoslavijo. Čakali so na to 22. let – zvesti svoji pravi domovini Jugoslaviji – in naj mirno čakajo še 10 ali 20 mesecev – dokler jih general Mihajlović ne pozove. Zavedati se morajo, da je bila ta važna mednarodna pogodba, ki jim jamči svobodo, podpisana med Kr[aljevo] jugoslovansko vlado in britansko vlado. Če bi zavladala v Sloveniji nemško-komunistična OF, bi ne Anglija ne Amerika na to pogodbo ne bile več vezane. Zatorej velja: ostanite zvesti Jugoslaviji!
3.) OF ni narodna organizacija, marveč jo vodijo tujci, ki jo tudi zalagajo z denarjem. Vrhovni komandant partizanskih čet, je ing. Baebler [Aleš Bebler], štajerski

[518] Prepis dokumenta (UDV) je na pag. 2258.
[519] V prepisu je pripisano: *K. S.*

nemškutar, protestant. Razširite resnico, da OF sodeluje z zloglasno nemško tajno policijo Gestapo – da dobiva denarne podpore iz Berlina. V Berlinu je sedaj centrala IV. internacionale (Trockisti); trockisti so tisti komunisti, ki očitajo Stalinu, da je komunizem izdal, ker se je zvezal z angleškimi in ameriškimi kapitalisti itd. Trockisti so v službi Hitlerja, vršijo špionažno službo v Rusiji v korist Nemcev. OF je podružnica trockistov. Hitlerjanci podpirajo OF, ker jim je všeč, da partizani v Sloveniji koljejo Slovence, ter ustvarjajo kaos. Nemci računajo: čim večja bo zmeda v Sloveniji, tem lažje bo Nemcem prodreti do Trsta.

4.) General Mihajlovič je izjavil, da so partizani sovražniki Jugoslavije. Njegova vojska partizane preganja in strelja kot navadne izdajalce. OF je generala Mihajloviča obsodila na smrt. OF v svojem tisku napada narodne četnike, češ da so »Bela garda«. Napada Jugoslavijo, blati Kr[aljevo] jugoslovansko vlado. OF ima v svojem programu ustanovitev Sovjetske republike Slovenije – brez Trsta, brez Gorice, Maribora in Koroške.

5.) OF je razširila laž, da obstoji v Ljubljani »Bela garda«, skupina, ki je za avtonomno Slovenijo pod protektoratom Italije. Bele garde ni. Vse nacionalne skupine so za svobodno Slovenijo v sklopu Velike Jugoslavije. Z lažjo o beli gardi hočejo komunisti zmesti in razbiti jugoslovanske narodne vrste.

6.) OF je v letaku »Velika laž« trdila, da je Mihajlovič v službi Nemčije in da je zvezan z Nedičem [Milan Nedić]. Da bi ljudstvo bolj prepričali, so si komunisti gladko izmislili, da imajo v rokah dokaze za to laž. Mihajloviča in njegove junaške četnike slavi Rusija, jih občuduje ameriški senat, proslavlja Anglija. Komunisti pa ga mažejo z debelimi lažmi.

7.) Razširite in zabijte v glavo našim ljudem razliko med partizani in četniki:

ČETNIKI SO:	PARTIZANI SO:
1. del redne jugoslovanske vojske,	1. oboroženi oddelki komunistične partije,
2. prisegli zvestobo jugoslov[anskemu] kralju in Jugoslaviji,	2. prisegli zvestobo Internacionali,
3. za obnovo Jugoslavije,	3. proti Jugoslaviji za Sovjetske republike,
4. pod vodstvom gen[erala] Mihajloviča,	4. pod vodstvom komunističnih komisarjev,
5. v boju, da očistijo jugosl[ovansko] ozemlje od tujcev, Nemcev, Lahov in Madžarov,	5. v boju, da slov[ensko] ozemlje očistijo od nasprotnikov komunizma, ki so za Jugoslavijo in Mihajloviča,
6. sodelujejo z grškimi in bolgarskimi rodoljubi proti Nemcem in Italjanom.	6. sodelujejo z Italijansko in nemško komunistično partijo – proti lastnim bratom, ki so Jugoslaviji zvesti.

8.) Vojni minister general Mihajlovič je 5. 6. t. l. izdal odlok, ki pravi: »Vsi oficirji, podoficirji in vojaki jugosl[ovanske] armade, ki pripadajo oddelkom

komunističnih partizanov, bodo obtoženi pred jugoslovanskimi vojaškimi sodišči. Partizanski oddelki se smatrajo za sovražnike.«
9.) Partizani po Dolenjskem koljejo, streljajo vodilne može narodnega tabora, ki so zvesti Jugoslaviji in Mihajloviču. Preganjajo narodne može, Sokole, socialiste, četnike, člane kat[oliških] organizacij, naprednjake – vse zveste Jugoslovane. To bratomorstvo vršijo partizani po ukazu OF, ki je prejela taka navodila iz trockistične centrale v Berlinu. Italijani in Nemci požigajo vasi, streljajo talce, odgnali so na tisoče Slovencev v internacijo, partizani pa morijo svoje brate. Oboji so naši sovražniki.
10.) Vrhovni poglavar general Mihajlovič drži s svojo vojsko krepko v roki obširno ozemlje v severnozapadni Srbiji, v delih Bosne in Hercegovine. Očistil je to ozemlje od Nemcev in partizanov. Za ostalo jugoslovansko ozemlje je izdal ukaz: »Mirno! Organizirajte se, pripravite se! Čakajte na poziv za mobilizacijo in nastop. Do takrat pa mirno!« Disciplinirani narodnjaki se morajo povelju Vrhovnega komandanta slepo pokoriti.
11.) Ruska vlada je po radiu Moskva večkrat (10. 5., 6. 6.) pozvala vse patriote, upornike in partizane v Jugoslaviji, naj se podvržejo vrhovnemu komandantu jugoslovanske vojske generalu Mihajloviču. Vodstvo OF je na to razglasilo, da partizani tega poziva ne smejo vpoštevati. Komunistična partija Slovenije se ravna po navodilih Berlina – in se niti Stalinu noče več pokoriti. Nov dokaz, da so voditelji OF odvisni od Berlina in da je vse njihovo govorjenje o slovanski Rusiji laž in mamilo. Rusija je zaveznica Jugoslavije in je obsodila tiste partizane, ki se nočejo podrediti jugosl[ovanski] vladi in Mihajloviču. Posamezni partizani v vedno večjem številu zapuščajo OF in se priključujejo oddelkom narodnih četnikov. Dolžnost vseh domoljubov je, da narodnjake, ki so radi nepoučenosti zašli v OF ali med partizane, prepričajo, da se vsi Jugoslovani moramo podrediti vodstvu jugosl[ovanske] vlade in generalu Mihajloviču. To zahteva tudi Rusija. V edinosti je moč in zmaga!

Četniški pozdrav: Svoboda ali smrt!

P O V E L J E : Razširite te vesti od moža do moža – samo u s t n o – previdno in zaupno –

od vasi do vasi – do konca meseca med 20.000 narodnjakov.

Ljubljana, julija 1942.

Dekret slovenskega četništva o prenosu civilne oblasti in ustanovitvi političnega odbora za Slovenijo, april 1943 (pag. 2192–2193)

Po pooblastilu g. min[istra] za voj[sko] in mor[narico] K[raljevine] J[ugoslavije] odločam:

1.

Za časa vojnega stanja in dokler se ne spremeni to s posebno odločbo ~~kr[aljeve] vlade~~ vrši na ozemlju vse Slovenije (ozemlju, ki je bilo pred 6. 4. 1941 v Jugoslaviji,

kakor tudi onega, ki bi pripadlo v novo Slovenijo) civilno in vojaško upravo Vrhovni vojaški poveljnik za Slovenijo, ki ima za to potrebna pooblastila in naročila.

2.

Zaradi uspešnejšega, točnejšega in zadovoljivejšega upravljanja v civilnih stvareh prenesem vse pravice civilnega upravljanja slovenskega ozemlja na politični odbor vojaškega štaba, ki vodi upravo in izdaja potrebne naredbe in ukrepe v imenu g. m[inistra] za v[ojsko] in m[ornarico].

3.

Naloga tega odbora je tudi:
a) pripraviti vse potrebne ukrepe za takojšni prevzem oblasti[520] v času, ko preneha oblast sedanjih okupatorjev.
b) zbrati primerne in sposobne osebe, ki bodo strokovno in uspešno zadostile v takratnih razmerah zahtevam državne oblasti pri vzpostavitvi jugoslovanskega državnega življenja.
c) voditi in nadzorovati vso propagando političnega in narodnega značaja ter skušati legalno in ilegalno časopisje spraviti v sklad z zahtevami[521] vojnega stanja in položajem Slovencev. Za izvedbo teh nalog mu služi propagandni odbor štaba vrhovnega poveljstva jugoslovanske vojske za Slovenijo.
č) sploh skrbeti, da se vse politične sile slovenskega naroda uravnajo v plodonosno in koristno delo za popolno osvoboditev in združitev vseh Slovencev v skupno jugoslovansko državno skupnost.

4.

Ta politični odbor sestavljajo 4 štirje člani tako, da sta dva iz tabora SLS, eden iz naprednega bloka in eden iz socijalistične skupine.
Člane odbora imenuje Vrhovni poveljnik za Slovenijo na predlog in v sporazumu s skupino, ki jo bo član zastopal v odboru.
Odbor sklepa soglasno. Ako ni soglasja, odloči Vrhovni poveljnik za Slovenijo.

5.

Politični odbor štaba more v svrho izvedbe svojih nalog ustanoviti posebne sekcije, ki so za svoje delo odgovorne političnemu odboru.

6.

Člane političnega odbora razrešuje Vrhovni poveljnik za Slovenijo.
Razrešitev pa more izreči: *a)* ako član odbora ni več sposoben za delo, *c)* ako skupina, ki jo zastopa, spremeni svoje stališče in politično smer, ~~in~~ *b)* če član s svojim delom zakrivi dejanja, ki niso skladna z njegovim poslovanjem v političnem odboru štaba Vrhovnega poveljstva za Slovenijo.

---

520 V rokopisu je pripisano: *po jug[oslovanskih] drž[avnih] oblasteh.*
521 V rokopisu je pripisano: *notranj. in zunaj. polit[ičnega].*

7.

Prvi člani tega političnega odbora so:
za SLS: gg. MEDVED [Miloš Stare] in DOLINAR[522],
za napredni blok: *g. Lah* [Janko Mačkovšek]
za socijalistično skupino: g. ŠMID [Celestin Jelenc]

8.

Ta odločba stopi v veljavo z dnem izdaje, politični odbor pa naj začne s svojim delom v enem tednu po uveljavljanju te odločbe.

Gorski Kotar dne aprila 1943[523]

Pismo Mihe Kreka komandantu Karlu Novaku s pozivom k slogi, 15. 6. 1943 (pag. 2194)[524]

Dragi gospod komandant,[525]

Dobil sem Vašo prošnjo, da Vas podprem in Vašo pritožbo, da Vas nekateri ovirajo. Vem, da ste prosili za pomoč in podporo.
Istočasno pa sem dobil tudi vesti, ki kažejo, da je vedno manj soglasja in da lahko nastanejo nevarni in škodljivi spori med Vami in drugimi častniki, med Vami in odgovornimi voditelji javnega življenja.
Trdi se sledeče: Dočim so razne narodne organizacije izvedle podzemno delo in mobilizirale narodne sile že v maju 1941. ste se Vi pojavili med njimi v jeseni istega leta in postali vojaški zastopnik. Politiki so Vam dali svoje ljudi na razpolago za Vašo osebno varnost in Vam omogočili delo. Lojalno so s svoje strani skrbeli, da so se Vaša povelja izvrševala. Zadnji čas ste Vi pričeli postopati samovoljno in kažete željo po neki vojaški diktaturi. Sile, ki ste jih od politikov dobili, sedaj samovoljno, često ne najkoristneje uporabljate. Spori so vedno globlji in pojavlja se ponekod že mnenje, da bo nadaljne sodelovanje z Vami nemogoče. Pri tej in taki sliki, ki jo imam, se mi zdi, da je prav, da Vas rotim in prosim: Sodelujte lojalno in uvidevno. Izogibajte se vsem sporom. Ne mešajte se v politične in civilne posle, ki jih vodi zaveza. Vi ste vojaški sodelavec. Civilni zastopniki oblasti bodo formalno pravočasno imenovani. Le če Vas bodo vsi podprli, boste uspeli, sami ne morete veliko, a skupna narodna stvar bo trpela. Pri nekaterih zadnjih Vaših odredbah se že čuti, da niste informirani, ker ste prekinili nekatere zveze.
Zamerim Vam, da o zadevi zveze z menoj, nikakor niste lojalni. Jaz sem jo izprosil, jaz sem jo dobil, sedaj pa ste si jo prilastili in hočete kontrolo nad vsem njenim delom. Brez mojega osebnega truda, bi Vi doslej ne imeli nič. Tako pa je to ena

---

522 Morda Andrej Dolinar ali Anton Dolinar. Osebe s psevdonimom Dolinar ni bilo mogoče identficirati.
523 Na hrbtni strani je pripisano: *Operat[ivna] komanda bo v vseh okraj[ih] obvestila pol[itični] odbor, ki ima nalogo poleti pripraviti te akcije. Polit[ični] odbor zbira finančna sredstva brez ozira na dotok iz inozemstva.*
524 Prepis dokumenta (UDV) je na pag. 2260
525 V prepisu je pripisano: *MAJ[OR] NOVAK.*

najboljših Vaših stvari. Namesto lojalnosti ste odgovorili z oblastnostjo in zahtevate kontrolo tudi v civilnih in političnih stvareh, ki Vam prav res nič mar ne gredo. Nikdar ne bi bil pričakoval takega postopanja od človeka, ki mi ga je major Rijavec opisal kot izvrstnega jugoslovanskega vojaka in odličnega slovenskega moža. Naj bo. Molčim in trpim. Ali sporočim naj Vam to, da boste vedeli, kako je do zveze prišlo in da je bil njen namen služiti vsem, ki so jo ustvarili ne samo Vam.
Nihče točno ne ve, kako se bodo stvari v bodoče razvijale. Ali zelo verjetno je, da bo zaradi notranjih razmer v državi nastopila doba, v kateri bomo Slovenci vsaj prehodno navezani sami nase. Če nas ta doba ne bo našla složnih in trdno vseh povezanih, bo to usodna napaka. Naj končam: Verujte mi, da imam pred očmi samo en cilj – rešitev Slovenije v Jugoslaviji.
Prosim Vas, da za ta cilj sodelujete.
Prosim Vas, da mi kakorkoli potrdite prejem tega pisma, da mi morda po isti poti, po kateri boste dobili to pismo sporočite svoje mnenje in predloge in me sploh stalno obveščate vsaj o bistvenih stvareh, ki niso izključno vojaškega značaja.
Prosim Vas, obvestite me o svojih željah in potrebah z obrazložitvijo, da jih bom mogel zagovarjati in braniti.
Če ste popolnoma drugega, nasprotnega mnenja, smatrajte, da to pismo ni bilo napisano in čuvajte njegovo tajnost samo za sebe.

Prisrčno Vas pozdravlja
Dr. Krek Miha lr.

Pisano 15. 6. 1943

Obisk Karla Novaka pri posadki vaške straže v Črnomlju z namenom agitacije za vstop vaških straž v slovensko četništvo, 20. 7. 1943 (pag. 2195)[526]

20. 7. 1943.

DOGODKI V BELOKRAJINI: AGITACIJSKO POTOVANJE MAJORJA NOVAKA.

Obisk majorja Novaka v Črnomlju.

Dne 15. 7. je prišel v Črnomelj iz Novega mesta z vlakom ob 12 uri bivši generalštabni jugosl[ovanski] major Novak [Karel Novak], da bi vzpodbudil tamkajšnjo posadko M.V.A.C. za vstop v legalizirano »Ilegalo«. Novak je bil napravljen v svetlosivi obleki, ima črne kratke brke, nosi očala in svetlo siv klobuk. Je grandiozna postava svojih 130 kg počasne, neokretne hoje. Spremljal ga je drugi moški, manjši v rujavi obleki. Ob prihodu v Črnomelj je njegov spremljevalec odšel v posadko naših legionarjev, kjer je zahteval Cigota [Drago Tomažič], ki se je prav takrat kopal v Lahinji. »Stari« [Karel Novak] je počakal v gostilni pri Klemencu, da je prišel Cigo. Nato so šli v prvo nadstropje Klemencove hiše v Cigitovo sobo, kjer se je

[526] Prepis dokumenta (UDV) je na pag. 2261.

vršil sestanek. Tega sestanka so se udeležili sledeči: Cigo – Hugo Semenkovič – Tomažič, Jovo Ludviger [Milutin Ludviger][527], Frenk Muran [Franc Murn], podporočnik Štefanič, Frenk Ferderber [Franc Verderber]; ti vsi so odločeni, da gredo v novo legalo. Narednik Simič, ki je bil tudi navzoč, še sledeči štirje vojaki: Jakovčič, Nemanič Jože, Avguštin in Stefanič.
Na tem sestanku je govoril »Stari« takole: Pojdite, položaj je nevzdržen! Partizani dovažajo Italijanom ranjence in se znajo z njimi kmalu zvezat in vas razorožit; mi za enkrat nimamo nobenih borb, čakamo. Priključili se boste Milanovemu [Milan Kranjc] bataljonu, ki bo čakal okoli Straže. Nastane vprašanje, kdaj boste šli? – Ko bodo Angleži stopili na prava italijanska tla. Za enkrat pa še čakajte in zbirajte municijo.
Cigo je podal italijanskemu zveznemu oficirju sledeči komunike:
Zakaj gremo, nas vprašate.- Smo vojaki in ne kurbe; gremo, ker z vami ne moremo sodelovati. Borili se bomo proti komunistom, vas bomo pustili pri miru.
»Stari« je odšel in njegov spremljevalec z vlakom iz Črnomlja ob 3.15 ter se je skrbno čuval, da ga ne bi ugledal vojni kurat Mavec [Jakob Mavec], ki se je ob istem času mudil v Črnomlju. Mnogo so se trudili Cigotovi sodelavci, da bi prikrili obisk »Starega«.- Z istim vlakom, kakor »Stari« je odpotoval v Ljubljano tudi Frenk Murn, ki je nesel krasno puško Mauserko ter en nahrbtnik municije z bombami in še posebej en kovček municije.
Fantje posadke v Črnomlju, zlasti Belokrajnci so odločno proti vsakim avanturam in so odločeni ostati vsak na svojem položaju in se boriti proti partizanom, ki zlasti v zadnjih dneh močno ropajo po Belokrajini.
15. 7. 1943.

Poziv Karla Novaka Albinu Šmajdu k skupni obrambi Podlipoglava, 26. 8. 1943
(pag. 2196)

Dragi Dore [Albin Šmajd],
prosim, če bi se oddelek SL vsaj začasno z Orel preselil v Podlipoglav, ker je naša četa preslaba, da odbrani radio postaje v slučaju partizanskega napada. Če se hočete priključiti kot posebna četa s svojim četnim poveljnikom v skupni bataljon, mi je prav. Če pa hočete biti popolnoma samostojni, tudi v redu, samo treba je vašo postojanko primakniti bližje, radi skupne obrambe. Prosim za odgovor v načelu še do 9 ure danes, ker tedaj grem na teren, da izdam tozadevne instrukcije.
26. 8. 1943 Pozdrav
Lesk[ovar] [Karel Novak]

---

[527] Milutin Ludviger - Jovo, 10. 6. 1921, Trebnje–30. 7. 2008, São Paulo, Brazilija.

Odgovor Albina Šmajda Karlu Novaku o skupni akciji v Podlipoglavu, 26. 8. 1943 (pag. 2196)

Dragi,
četniški oddelek se bo premaknil z Orel v bližino Podlipoglava, da bo skupno s štabom varoval aparata. Ostane še vnaprej samostojen.
26. 8. 1943 Pozdravlja iskreno
Dore

Kritičen dopis Karla Novaka plenumu Slovenske zaveze z obvestilom o izstopu predstavnika Jugoslovanske vojske v domovini iz Slovenske zaveze, 29. 9. 1943 (pag. 2197)

K[omanda] Sl[ovenije] 29. 9. 1943

Plenumu Slovenske zaveze.

Vojaška politika S. Z. je v zadnjih žalostnih dogodkih[528] doživela popoln zlom. Pritisk SZ na Komandanta Slovenije v vezi z vojnim svetom je dal negativne rezultate. Predvidevanja članov vojnega sveta g. Vauhnika [Vladimir Vauhnik] in g. Peterlina [Ernest Peterlin] so se izkazala za napačna, a njihov pritisk na mene preko SZ ter njihovo praktično delovanje so dovedli do popolnega poraza.
Nasprotno so se moja predvidevanja o vrednosti 8.000 bajonetov v vaških stražah izkazala kot točna, ter je bila torej popolnoma pravilna moja zahteva, da se prekine s politiko vaških straž in forsira organizacija pokretnih in svobodnih četniških oddelkov. Nič ne menja na stvari, če je uničen tudi četniški oddelek od 150 mož, kajti bil je pač preslab v partizanskem morju. Zato sta pa lepo in pravilno odigrala vlogo Gorenjski in Primorski četniški oddelek, ki bi s pomočjo vaških straž in svoje okolice obvladala ves teren do Gorice. Toda te pomoči ni bilo.
Pribijam netovariško postopanje od strani vaških straž napram četnikom ponekod celo v zadnjih dne skupne usode. Poleg tega kljub mojim zahtevam, da se mi pokaže razpored koncentracije vaških straž, se je to držalo v tajnosti od mene.
Kot karakteristiko osvobodilnega boja navajam žalostno dejstvo, da se je proti Nemcem boril edino Gorenjski četniški odred, med tem ko so se po komunistični krivdi vse partizanske čete, vse vaške straže ter del četnikov vrgli v izključno medsebojno borbo. Za večne čase treba ožigosati partizansko vodstvo, ki se ni sramovalo porabljati del italijanske vojske za borbo proti Slovencem, med tem ko se proti edinemu sovražniku – Nemcu – ni sprožil niti en strel, dasi bi bilo strateško pravilno, napasti in uničiti slabe nemške sile in uničiti glavno progo za Trst. To bi bila usluga zaveznikom.
Usodni momenti v vojaški politiki S. Z., ki so rodili nesrečne sadove, so bili v glavnem:

---

[528] Poraza pri Grčaricah in na Turjaku.

Neizvrševanje že sprejetega sklepa v zgodnji pomladi leta 1942, da se pred pratečo komunistično nevarnostjo oborožijo mali oddelki po ogroženih krajih z lastnim orožjem, s katerim je prebivalstvo takrat še razpolagalo. Posledica je bila v nemotenem partizanskem razvoju in pokolju mirnega prebivalstva, ki je potem moralo začeti pravično borbo s tujim orožjem.
Po partizanskem porazu v jeseni 1942 je nastopil trenutek, da se Vaške straže osvobodijo vezi z okupatorji in da se po povelju vojnega ministra formirajo svobodni oddelki. Posledica odbijanja predloga je bila v ponovni koncentraciji partizanov in v popolni vezavi Vaških straž v svojih akcijah in sabotaža njihove borbe od strani okupatorja.
Nedovoljno angažiranje S. Z. v propagandi za svobodne četniške oddelke iz strahu, da okupatorji ne razorože Vaške straže, v toku pomladi in poletja 1943.
Formiranje vojnega sveta in v vezi s tem rušenje ugleda komandanta. Mesto enotnosti vojaškega vodstva je hotela S. Z. zbor oseb, ki imajo popolnoma drugačne poglede na cilj in taktiko akcije. Komandant je nato pristal, da bi se končala propaganda proti njemu in četnikom ter da bi se omogočilo nadaljne financiranje. Od tedaj komandant ni imel več nobenega vpliva in pregleda dogodkov.
Neizvrševanje že ponovno sprejetega sklepa ob fašističnem zlomu, da se preide v četnike s vsaj 25 % vaških straž, a potem z vsaj 400 možmi. Posledica tega je bila, da v trenutku laške kapitulacije nismo imeli na terenu 3000 ljudi, s katerim številom bi danes mi mesto komunistov obvladali položaj. Nešteto slovenskih življenj je padlo radi tega, a končalo se bo z sodelovanjem z Nemci.

-.-.-.-.-.-.

To so bile glavne in tragične napake, ki so uničile organizacijo jugoslovanske vojske v Sloveniji.
Zato ne vidim več možnosti, da bi se storilo pri S.Z. še kaj koristnega za jugoslovansko vojsko. Prosim torej plenum zaveze, da sprejme na znanje izstop predstavnika vojske kraljevine Jugoslavije iz S. Z.

Živela Jugoslovanska vojska! Slava padlim za njeno idejo!

Komandant Novak [Karel Novak].

Izvleček iz govora Dragoljuba Mihailovića o zavezniški politiki in partizanstvu, 20. 1. 1944 (pag. 2198)[529]

Izvleček

Iz govora generala Mihajlovića [Dragoljub Mihailović]: »Glas slobodnih planina Jugoslavije« 20. 1. 1944 ob 10. uri dop[oldne]

V začetku leta 1944, po težkih letih borbe za osvoboditev in lepšo bodočnost Jugoslavije vidimo, da se borba iz dneva v dan bolj stopnjuje z vsak dan večjimi uspehi.

[529] Prepis dokumenta (UDV) je na pag. 2262.

Da ta boj za narodno vojsko do danes ni bil tako uspešen, so krivi v glavnem zavezniki, ki so kljub protestom jugoslovanske vlade in ostalih naših važnih činiteljev neprestano hvalili uničevalce narodnih dobrin in razbojnike NOV. Edina svetla točka je bil ameriški general Wilson [Arthur R. Wilson], ki ni nikdar hotel priznati NOV kot vojaški narodni pokret, dobro vedoč, da je NOV sestavljen in voden po največjih narodnih izvržkih, ki so plačanci vseh drugih teženj in idej, samo jugoslovanskih ne. Njemu se imamo Jugoslovani zahvaliti, da ni naš narod doživel še večje tragedije s strani svojih uničevalcev, ki so v svojih roparskih podvigih uničevali vse, kar je častno Jugoslovanom. Da je danes, na pragu velikih dogodkov, situacija drugačna, je zasluga generala Wilsona in jugoslovanskega suverena kralja Petra II [Peter II. Karađorđević], predsednika vlade Purića [Božidar Purić], ki so, mnogokrat neprijazno sprejeti, vedno in povsod dokazovali zaveznikom pravi položaj jugoslovanskega naroda in jugoslovanske državne vojske.
Ni daleč čas, je rekel general Mihajlović, ko bodo zavezniki primorani izruvati plevel, ki so ga sami sejali. Po najnovejših poročilih, ki so na razpolago štabu jugoslovanske vojske, je general Wilson ustavil [vsako] dobavo orožja in ostalih vojnih potrebščin iz Amerike NOVi.
Tudi Slovencem je posvetil nekaj stavkov: Nočem ničesar očitati mojim dičnim Slovencem, četudi niso pri njih razmere take kot bi morale biti. Iz mojega bivanja v Sloveniji sem spoznal vse lastnosti Slovencev. Mi Srbi se divimo slovenski narodni zavesti in jugoslovanski miselnosti, spoštujemo zavidljivo visoko kulturno stopnjo slovenskega naroda v vseh smereh, ne moremo pa priznati našim bratom Slovencem inicijativnosti in sposobnosti v vojaških pogledih. Vsa slovenska narodna osvobodilna borba je bila do danes vodena izključno po strankarskih vidikih, vsled tega sem primoran, da kot vrhovni poveljnik vsenarodne osvobodilne borbe v domovini radi interesa Jugoslovanov kakor tudi zaveznikov, da uredimo v najkrajšem času narodna osvobodilna vprašanja Slovenije po lastnih vidikih in po lastnih predsodkih. Ne glede na to, če bo raznim grupam prav ali ne, se izdelani načrt mora izvršiti. Zagotovil je nadalje, da porazi slovenskih borcev za svobodo ne bodo pozabljeni in nikoli več ponovljeni.
V besedah, ki jih je namenil Hrvatom, je pohvalil hrvaško osvobodilno borbo in Mačka [Vladimir Maček] kot nosilca zdrave državotvorne ideje.

Govor Dragoljuba Mihailovića o komunizmu, partizanstvu in zavezniški politiki, 12. 2. 1944 (pag. 2199–2200)

TRAGEDIJA JUGOSLOVANOV

Govor jugoslovanskega vojnega ministra generala Draže Mihajlovića na radio-oddajni postaji »Svobodne planine Jugoslavije« dne 12. 2. 1944 ob 10h.

»Jugoslovani so hraber in domoljuben narod. Vojaška sila Jugoslavije je veljala pri vseh sosedih za nepremagljivo. Vsi tuji vojaki [so] s spoštovanjem imenovali ime jugoslovanskega borca. Vendar pa že od leta 1930 naprej jugoslovanska vojska ni

bila več tisto, kar je pomenilo ime. Tiho in neopaženo so agenti Kominterne rušili enotnost in udarnost te vojske. V posameznih garnizijah so se začeli upori, istočasno se je tudi politična razcepljenost države bližala vrhuncu. Prvi upori so se začeli na jugu države, kjer je bil narod radi strankarske politike že docela obubožan. Nadaljevalo se je nezadovoljstvo povsod, kjer je bila soudeležena jugoslovanska vojaška sila. V času, ko je Jugoslavija krvavo potrebovala novo letalstvo, se je pojavil upor v letalskih strokovnih šolah v Mostarju. Nadaljeval se je v inženerskih in tehničnih edinicah Karlovca in Osijeka in celo v vojaški šoli v Mariboru. Glavni vzrok je bil vedno in povsod le komunizem. Komunizem ni mogel trpeti, da bi bila jugoslovanska vojska steber miru na Balkanu, ker s tem bi bili prekrižani načrti krvave komunistične revolucije. Na vsak način je komunizem mogel preprečiti, da bi jugoslovanska vojska s svojo zdravo in junaško tradicijo ne popeljala narode Jugoslavije v srečnejšo bodočnost. Treba je bilo torej na vsak način uničiti to vojsko. Komunizem je v vseh svojih popriščih šel v ofenzivo. Z isto besnostjo kot je rušil enotnost in udarnost vojske, je rušil politično enotnost Srbov, Hrvatov in Slovencev. Podpiral je angleške in francoske kapitaliste pri izmozgavanju jugoslovanskega naroda in njegovih materijalnih dobrin. Komunizem je podpiral nemško in ustaško peto kolono pri uničenju jugoslovanske države in njene vojske. Vsi, ki jim je bila močna in nedeljiva, socijalno napredna kraljevina Jugoslavija trn v peti, so zavestno podpirali komunizem, dobro vedoč, da bodo z uničenjem Jugoslavije uničene tudi vse terjatve jugoslovanskega naroda napram zajedalcem. Prišlo je to, kar je priti moralo.

Zlom jugoslovanske vojske v aprilu 1941 je bil tako popoln, da sem se za trenutek zgrozil tudi jaz, čeprav sem dolga leta nemočen gledal rušenje one vojske, za katero smo dali življenje stotisoči najboljših Srbov, Hrvatov in Slovencev. V onih mračnih, mrzlih aprilskih dneh sem z besom in potrtim srcem zbral vse ono, kar je ostalo najboljše in peljal v planine in gozdove s trdnim namenom, da se prej ne vrnemo, dokler ne bo osvobojena zadnja ped naše ljube domovine. Narod se je kmalu znašel in razumel položaj. Vrste borcev za svobodo so se množile, narod je ponovno upal in veroval v svoje junake. Mednarodni zajedalci pa niso mirovali. Nastopili so s svojimi partizanskimi oddelki – pomnite: šele po 22. 7.! – z lažnimi socijalnimi in narodnimi gesli. Pričeli so uničujočo pot. Nič niso pomagale prošnje in odpor najboljših sinov naroda. Kakor listje z vej so padali drug za drugim najboljši borci. Moji junaški odredi in jaz smo postali »izdajalci«. Nikdar bi nobeno geslo ne vrglo Srba v boj proti svojemu bratu. Komunizem je s psovko »izdajalec« dosegel, da je Srb, ki mu je bila vojska in narod čast nad vsem življenjem, začel sovražiti, pozneje pa pobijati tiste, ki so jih mednarodni zločinci kazali kot »izdajalce«. Kako velika je odgovornost tistih, ki so ščuvali na te laži – borce za svobodo proti svojemu bratu junaku, bo pokazala z g o d o v i n a .

Pošten narod, ki ni izgubil vero v Kralja in Jugoslavijo, je padal kot snop pod surovo krvniško bando banditskega poglavarja Tita [Josip Broz]. Miljon in stotisoč

žrtev je do sedaj padlo zato, ker je slepo verjelo v vstajenje in zmago svoje jugoslovanske vojske.

V juniju 1943. leta sem bil dokončno prisiljen, da klub neštetim poskusom sprave povlečem iz borbe proti okupatorju zadnje svoje sile in zaščitim ter rešim to, kar se je rešiti in zaščititi dalo. Propalica, kar jih je kdaj mogla roditi jugoslovanska mati, kaznjenec - robijaš in bandit Broz ni odnehal. Šel je še dalje. Ni mu bilo dovolj milijon nedolžnih žrtev, hotelo se mu jih je še več. S svojimi agenti, ki razpolagajo z večjim kapitalom, kot so ga v 25 letih Jugoslavije videle vse državne blagajne, je razvpil vsemu svetu, da so padle jugoslovanske žrtve – »izdajalci«. Jugoslovanska vojska je bila za njega »izdajalec«. Jaz – samozvanec, bandit in izdajalec. Še celo mladi Kralj, ki je vse napravil, da olajša svojemu trpečemu narodu gorje, je proglašen za »izdajalca«.

Jaz pa pravim: Večjega morilca, vampirja krvi nedolžnih lastnih bratov, lopova in banditskega poglavarja mednarodnega kova do danes ni bilo v Jugoslaviji, kot je »maršal« Broz. Svet je strmel in se čudil, kako je mogel jugoslovanski narod moralno tako globoko propasti. Nič niso pomagale prošnje in protesti najboljših narodnih sinov. Zavezniki so pustili jugoslovansko vojsko na cedilu in pričeli podpirati »edino pravo narodno in osvobodilno vojsko maršala Tita«. Malo je manjkalo, da niso še Kralju in zakoniti vladi Jugoslavije pokazali vrata. Vendar se je posrečilo našim dobrim prijateljem v nevtralnih državah, posebno še v Ameriki, da so dokazali zaveznikom, da je Jugoslavija klavnica, v kateri partizanski samozvanec »maršal« Tito kolje uboge od okupatorja zatirane Jugoslovane. Zadnje čase se, hvala Bogu, vse obrača na bolje, vendar ne smemo biti preveliki optimisti, ker še ni prebolena kriza. Ne smemo se zanašati preveč na zaveznike, kajti

RAČUNI ZAVEZNIKOV NISO RAČUNI JUGOSLOVANOV!

Strnimo svoje preostale čete pod vojaško zastavo časti in pravice, ki bo edina rešila vse Jugoslovane globokega propada. Pokažimo vsem tistim, ki v svoji blaznosti računajo, da bo Jugoslovan jutri suženj, da so se v svojih zapletenih računih temeljito zmotili. Jugoslovanski vojak je junak in maščevalec, ki bo ob pravem času znal oprati raz sebe vse madeže, pa naj bodo ti storjeni od »narodno osvobodilne vojske«, zaveznikov ali okupatorjev.

Vstani, ljubi moj narod, vedrega čela in jasnih oči, in z zaupanjem glej v bodočnost, ki prihaja. Beli orel zmage in ponosa čaka na povelje svojega Kralja, da čimprej popelje Jugoslovane na pot osvete in lepše viteške bodočnosti Velike Jugoslavije.

ŽIVEL KRALJ! ŽIVELA JUGOSLAVIJA!«

Ustanovni dekret četniške enote Mirenski odred in propagandne smernice, 24. 1. 1944 (pag. 2201–2202)[530]

NAREDBA št. 1

Komandanta[531] vojaških odredov jugoslovanske vojske v vzhodni Sloveniji za 24. 2. 1944.

I.

FORMIRANJE MIRENSKEGA ODREDA: Z dnem 26. 2. 1944. se formira »Mirenski odred« jugoslovanske vojske in prične d*elovati* kot samostojna vojna enota na področju vzhodne Dolenjske med reko Krko in začasno nemško mejo.
Ozemlje med reko Krko in začasno nemško mejo je do nadaljne odredbe mobilizacijsko in operacijsko področje Mirenskega odreda.

II.

NALOGA MIRENSKEGA ODREDA JE:
1. – Izvršitev dobrovoljne mobilizacije vseh narodno zavednih in protikomunistično usmerjenih sil na dodeljenem ozemlju. Ta mobilizacija obstoji:
a) iz mobilizacije vojnih obveznikov – izključno samo moški – ki so nacionalno zavedni in usmerjeni proti komunističnim zločincem in izdajalcem ter so za vojaško službo fizično in umno sposobni.
b) iz civilne mobilizacije pokrajinskih, okrožnih in vaških odborov, zaupnikov in poročevalcev. (formira 1 okrožni odbor in potrebno število vaških odb[orov].)
c) iz mobilizacije materijalnih in denarnih sredstev. Materijalna in denarna sredstva se zbirajo dobrovoljno, kasneje pa se izdajo tudi vojne obveznice.
2. – Operativne akcije:
a) proti okupatorskim silam.- Vse operativne akcije proti okupatorskim silam se u fazi mobilizacije, organizacije in koncentracije naših oddelkov opuste. Te akcije se bodo vršile šele po skupnem načrtu Vrhovne komande ter bo za njihov začetek sledilo specialno povelje.
b) proti izdajalcem Kralja in Domovine – zločinskim komunističnim bandam se vrše operativne akcije takoj po izvršenem formiranju odreda in njegovem vsposobljenju za borbo.

V cilju čiščenja terena od zločinskih in izdajalskih tolp je potrebno:
1.- mobilizirati, formirati in izvežbati odred na terenu med žel[ezniško] pr[ogo] Stična–Trebnje–Mirna–Tržišče in nemško mejo.
2.- Izvršiti energične četniške akcije v okolici Dobrniča, Mirne peči in Trebelnega.

---

530 Prepis dokumenta (UDV) je na pag. 2264–2265. Besedilo je kasneje popravljal pisec dokumenta; popravki so narejeni s svinčnikom in niso povsem berljivi. Bolje so vidni v prepisu, vendar bi bilo ob upoštevanju popravkov besedilo nepregledno in skoraj nerazumljivo, saj so bile spremenjene številčne in abecedne oznake odstavkov, pa še to ne povsem sistematično in ne v celoti. Objavljeno je nepopravljeno besedilo, ki vsebinsko ne odstopa od popravljene različice, ampak gre bolj za spremenjen sloga pisanja. Če je bil prečrtan cel stavek ali odstavek, je na to opozorjeno v opombi pod črto.

531 V rokopisu je pripisano: *Poveljnika*.

3.- Izvesti likvidacijo onih, ki so umazani z narodno krvjo in organizatorjev tolp, ki so odgovorni za zločine, to je likvidirati morilce in one, ki so izvršitev umorov ukazovali.
V to svrho bo komandant odreda za področno mu ozemlje takoj obrazoval vojno sodišče od treh članov, ki bo po hitrem postopku poslovalo na temelju obstoječih zakonov, uredb in predpisov.
4.- Po uspešno izvedeni organizaciji odreda težiti k očiščenju ozemlja od razbojniško-izdajalskih tolp in vspostaviti začasno oblast državnih nameščencev in narodnih predstavnikov, županov, občinskih svetovalcev, ki so še ostali zvesti Kralju in Domovini.
5.- Pripravljati vojaške enote za čiščenje in osvoboditev ostalega slovenskega ozemlja.

3.- Propaganda
Propagando vodi šef propagande sporazumno s komandantom odreda. On je istočasno nosilec politično-upravne oblasti na osvobojenem ozemlju, dočim je komandant nosilec vojne in sodne oblasti.
Propagando je treba voditi: proti okupatorju in proti zločinsko-izdajalskim komunističnim bandam, ki so v najtežjih trenutkih izdale narodno državo, ustvarile revolucijo, uničile milijarde narodnega imetja in na bestialen način pomorile desettisoče najboljših sinov našega naroda.
V propagandi proti okupatorju je treba povdariti:
a) sestanke s komunisti, okupatorjevo neaktivnost proti komunistom, tajno podpiranje komunistov, kar vse služi za dokaz, da komunisti sodelujejo z okupatorjem.
b) željo okupatorja za čim večjim razsulom, ki naj vlada pri nas, da bi v trenutku njegovega poraza in kapitulacije bili nesposobni zasesti naše narodno ozemlje.
c) uničevanje nedolžnih ljudi in požiganje njihovih domov, dočim komunistom gleda skozi prste.
Propaganda proti izdajalskim, komunističnim zločincem mora temeljiti na sledečih stvarnostih:
a) OF je le zunanji plašč komunistične stranke in v njej je apsoluten gospodar KPS, ki ne predstavlja niti 10 % našega naroda.
b) KPS je bila glavna izdajalka Jugoslavije. V času oboroženega napada na našo državo je KPS rovarila proti njej, sabotirala mobilizacijo in ščuvala ljudi naj ostanejo doma, naj ne gredo v vojno za kapitalistično Jugoslavijo in njene zaveznike kapitalistične Angleže. Vsi voditelji KPS so naši vojni dezerterji, ki se niso hoteli boriti proti sovražniku nego so se s polnimi nahrbtniki skrivali po gozdovih (Kidrič [Boris Kidrič], Kardelj [Edvard Kardelj] itd.), Baebler [Aleš Bebler], Rozman [Franc Rozman], Maček [Ivan Maček] in ostali »Španci« so se borili za komunistično Španijo, a za svojo narodno državo se niso hoteli boriti.
Komunisti so se spomnili, da se je treba boriti proti sovražniku, šele ko je bila Sovjetska zveza napadena, prej pa so simpatizirali z Nemci.

c) V komunistične vrste so vstopili vsi oni, ki so se na kakršenkoli način pregrešili nad Jugoslavijo in narodom, to so Kulturbundovci, ustaši, izdajalski petokolonci, dezerterji; oni, ki so si pri umiku naše vojske nagrabili državnega denarja, oni, ki so izdajali Italjanom, pred vsem pa italjanske vlačuge. Najštevilnejši člani komunističnih tolp so kriminalci, delomrzneži, zapravljivci, ki so zapili in zakartali svoja posestva in poklicne vlačuge.
d) Med to sodrgo se je potem zbral še oni del inteligence in polinteligence, ki ga poznamo pod imenom narodne pijavke – to je večina advokatov, zdravnikov, slabih učiteljev, gostilničarjev in trgovcev, ki hočejo s sodrgo terorizirati kmeta in ostalo delovno ljudstvo ter ga hočejo še bolj zasužnjiti v imenu vladajoče KPS.
e) Komunisti so uničili železnice, električne vode, kolodvore, mostove, cerkve, šole, župnije, prosvetne in sokolske domove, tovarne, gradove, kmečke hiše in gospodarska poslopja; škoda gre že v milijarde. Ali ni to narodno premoženje? Ali ni vse to ustvaril naš narod s krvavimi žulji kmeta in delavca? To uničevanje je pravi zločin nad narodom, ker dobro vemo, da bo moral vse to zopet zgraditi naš narod sam. Izgovor za uničevanje, da ne bi koristilo okupatorju ne drži, kajti če je zgorel grad, šola, dom, se je okupator vselil v privatna stanovanja, naši ljudje pa so morali na ulico.
f) Posebno važnost v propagandi poklanjati kmečkemu stanu, ker je najštevilnejši in najodpornejši proti komunizmu. Naš kmet je rojen na svobodni grudi v hiši, ki jo deduje sin za očetom. Njegov dom in zemlja sta njegova last. Naš kmet noče kolhozov, ker noče biti državni suženj – kolhoznik. Na osvobojeni in očiščeni narodni zemlji bomo dali zemljo onemu, ki jo obdeluje, to je – kmetu. Nič več veleposestnikov, pa tudi ne kočarjev! Močan kmečki dom bodi granitni steber našega naroda. Kmečke zadeve in vprašanja bo reševal kmet sam, ne pa kakor pri komunistih – mestna pocestna sodrga. V novo urejeni državi mora imeti na državno vodstvo kmečki stan tak upliv kot to njegovi številčni moči pripada. Kmeta naj zastopa kmet, ne pa gospoda!
Kmečki narod v Srbiji je komuniste že davno pregnal s svoje zemlje, za njih v Srbiji ni več prostora. Tudi hrvatski kmet pod vodstvom svojega voditelja dr. Vladka Mačka je proti komunizmu in ima že okoli 20.000 oboroženih mož svoje »Seljačke zaštite«, ki se bori proti komunizmu, čuvajoč kmečke domove od komunističnega ropanja.
g) V novo urejeni državi hočemo za vse stanove pošten socialen red. Velika podjetja morajo biti državna ali vsaj pod državnim nadzorom, srednja pa na zadružni osnovi. Delavec je solastnik – zadružnik v podjetju. Dobička podjetja mora biti tudi delavec deležen, saj ga ustvarjajo njegove žuljave roke. Vladalo bo geslo: »Za pošteno ročno in umno delo mora biti tudi pošteno plačilo! » Za lenuhe in postopače pa ne bo kruha!
h) Novo urejena Jugoslavija bo imela tako ureditev, kakršno si bodo svobodno izbrali jugoslovanski narodi. Naprej pa že lahko povemo, da v njej ne bo nikdar

več gospodarila čaršija, korupcija in protekcija. Samo pošteni in sposobni ljudje morajo priti na odgovorna mesta. Vladati mora načelo, da država ni radi stranke, nego je last vsega naroda. V novi demokraciji, za katero se bori ves kulturni svet, ni mesta za teror strank, najmanj pa še za teror KPS, ki smo ga videli na jesenskih »svobodnih volitvah« komunističnih odposlancev, ko so še otroke gnali na volitve s puškami v rokah.

i) Naša država bo narodna in bo morala posvetiti vso pozornost narodni vzgoji mladine, ki ne sme nikdar več gaziti po internacionalnih mlakužah.

Dokler ne bo pozabljeno gorje, ki je storjeno našemu narodu, dokler ne bodo zbrisane sledi grobov nedolžnih žrtev talcev in internirancev, dokler bodo črnela pod nebo pogorišča slovenskih domov, dokler bodo med žuljavimi rokami slovenskih mater drsele solze na gomile sinov in dokler bo slovenska deca, tavajoča po grobeh starišev, pomorjenih od tujcev in domačih zločincev, zaman klicala očeta in mater, dotlej naš narod ne bo priznal tujca in domačega zločinca za brata. Dotlej naš narod ne bo tonil v internacionalnem močvirju![532]

Propagando vršiti z letaki kratke vsebine, ki naj vsebujejo eno ali pa nekoliko sorodnih navedenih točk. Vsebino, če je le mogoče, vedno podkrepiti s primeri, ki so se dogodili v tamošnjih krajih, ter vedno navesti tudi imena kompromitiranih oseb (zločincev, morilcev, kulturbundovcev itd.).

V propagandi se lahko dejstva potencirajo, toda osnova mora biti resnična, drugače je uspeh negativen.

Pisati se mora vedno tako, kakor narod rad sliši. Dandanes vzgajati narod s propagando bi bil ničev posel, saj vidimo, da ga stoletja in stoletja nista mogli vzgojiti ne cerkev ne šola. Pri propagandi moramo računati s stvarnimi elementi, zato moramo vedno vzeti narod tak, kakršen je.[533] Komunistična propaganda ima samo zato tako velik uspeh, ker ne piše tako, kakor komunisti resno mislijo, nego tako, kakor narod rad sliši in si želi.

To so glavne smernice za vsebino propagandnih letakov.[534] Šef propagande pa bo dobil na terenu samem še dovolj materiala, ki ga bo po svoji uvidevnosti uporabil.

– Letake naj širi sam odred in pa preko zaupnikov.

Pored pismene propagande širiti ob vsaki priliki z javnimi govori in pa v razgovorih ustmeno propagando.

Nemogoče je že vnaprej predvideti vse motive, okolnosti in načine propagandnega dela, ker nosijo isti mnogokrat čisto lokalno obeležje, zato pa mora biti šef propagande zelo inicijativen in iznajdljiv.

4.- Nabavljanje potrebščin:

a) Nabavljanje hrane in ostalih življenjskih potreb se zaenkrat vrši na terenu samem in to z kupovanjem. Rekviziciji pribegavati v skrajnih slučajih in tudi takrat

[532] Besedilo točke i) je bilo pozneje na tem mestu prečrtano.
[533] Ta stavek je bil pozneje prečrtan.
[534] Ta stavek je bil pozneje prečrtan.

isto vršiti pri premožnejših slojih, ki lahko dajo ter odgovarjajočo vsoto takoj v gotovini poravnati.
b) Nabavljanje obleke se bo postopoma vršilo preko našega štaba, dobiti pa tudi na terenu vse kar se da.
c) Nabavljanje orožja in municije vršiti pred vsem na terenu preko »skrivačev«, kasneje tudi v borbah s partizanskimi oddelki in okupatorskimi patrolami. Štab bo preskrbel, kar bo mogel pač preskrbeti.

Dostavljeno:
1 Komandantu Mirenskega odreda Komandant, major
1 Za arhivo
O v e r a v a:
Načelnik štaba, major

Pismo Gradimirja Radenkovića Dragoljubu Mihailoviću o slovenskem četništvu, 7. 8. 1944 (pag. 2203)[535]

Poštovani Gospodine Ministre[536],

Koristim priliku novih kurira koji polaze za Beograd i odande verovatno biće upućeni dalje u Vaš štab[537], da Vam predadu izveštaj i po potrebi i ustmeno referišu o opštoj situaciji u Ljubljani.
Prema dobivenim instrukcijama sa Vaše strane sprovodimo daljnu organizaciju kako na terenu tako i po gradovima i mestima. Molim prisustvo kao Vašeg delegata korisno upliviše a kako je poznato da sam u stalnom kontaktu sa Vama i da svaki svoj zahtev vršim po Vašem naredjenju to se oseća i veliki respekt. Svi funkcioneri u svojim ozbiljnim aktima ne rade ništa a da mene o tome ne obaveste. Sa vremena na vreme održavamo zajedničke sastanke na kojima prisustvuju: Vode [Andrej Gosar], Andreja [verjetno Ivan Prezelj], Žagar [Franc Heinrihar], Gornik [Milan Bano], Malin [Konstantin Domazetović] i ja. Istovremeno pojedini od gornje šestorice u grupama ili pojedinačno održavaju razne druge sastanke koji se vode isključivo u cilju brzog i solidnog sprovodjenja organizacije JV. Sa komandantom Slovenije sam u stalnom kontaktu i sa njim u sporazumu svršavamo sve poslove.
Potrebno bi bilo, Gospodine Ministre, da dolaze što češće kuriri od Vas – u koliko je to moguće – koji bi nama donosili potrebni aktuelni materijal a kojom prilikom bi mogli slati poverljiva zatvorena pisma kao delegatu, kome bi tim putem slali svoja naredjenja čije izvršenje bi zahtevao od svih. Ovo poslednje je meni naročito potrebno za uspešno sprovodjenje svoje misije kao i za samu konspirativnost u samoj organizaciji.
Posle hapšenja naših članova stanje se je otežalo u pogledu rada, naročito u Ljubljani ali je sada strah od Gestapa i hapšenja popusti[o] pa je rad uspešno nastavljen.

---

[535] Prepis dokumenta (UDV) je na pag. 2267.
[536] V prepisu je pripisano: *MIHAILOVIĆ.*
[537] V prepisu je pripisano: *VRH[OVNI] KOM[ANDANT] JV.*

Mest[a] pohapšenih su do neke mere popunjena ali ima ih, koje mi momentalno drugim članovima ne možemo da nadomestimo.
Ilegala svakog dana raste, istina polagano ali ipak raste. Radi se i na prelasku nekih partizanskih odreda u naše redove ali tu moramo biti vrlo obazrivi; ovi partizani su dobro naoružani obučeni i opremljeni i bajagi su dobri racionalni borci. Komandant i ja kao i Malin moramo biti naročito obazrivi i svoj rad dobro prikrivati jer preti velika opasnost da budemo otkriveni. Preduzeli smo sve potrebne mere za našu bezbednost ali to još uvek nije dovoljna garancija da budemo otkriveni. Sećam se Vaših reči: »Ako je sudjeno nešto, čovek sudbini ne može izbeći.« Pa iskreno da Vam kažem, i ja verujem u tu sudbinu.
Gospodine Ministre, kao što sam Vam u poslednjem svom izveštaju javio, Komandant vrlo ozbiljno radi za našu stvar, preduzima sve potrebne mere u cilju jačanja naše organizacije i stvaranja što jače ilegale. Odnos izmedju Komandanta i mene potpuno je prisan i iskren, usvaja moje predloge ali izgleda da reorganizacija JV još nije napredovala u onoj meri kada će Komandant dovoljnom energičnošću nastup[i]ti prema pojedinim ljudima od kojih se zahteva bezuslovno izvršenje pojedinih stvari a koji obećavaju ali ne ispunjuju ili pak nedovoljno ispunjuju. Ovo su naravno posledice ranije organizacije JV u koji se nije osetila čvrsta ruka i vojnička disciplina. Uskoro će biti izgleda potrebno, da se izdadu naredjenja za stroži postupak prema pojedincima kako bi ostali članovi organizacije poštovali i izvršivali svako naredjenje Komandanta i drugih starešina.
U Zapadnoj Sloveniji stvar bi trebala da stoji bolje, jer tamo ima dosta materijala i ljudstva, ali, na žalost, smetnje koje pravi Aero [Dobroslav Jevđević] – o čemu Vas je gospodin Malin detaljno izvestio u mnogome su štetile JV. Posle Vašeg egzemplarnog rešenja pitanja Aera nadamo se da će sada i tamo stvar krenuti na bolje. Potrebno bi bilo, da se deo dobrog materijala Aerovog ljudstva upotrebi za ilegalu na području komande Slovenije. Kako je Maja [Mihailo Batrićević] stigao on će umeti od preuzetih Aerinih ljudi da načini odlične ilegalne jedinice. Kapetan Maja 10 ovog meseca polazi na teren da izvrši poveren mu zadatak.
Potrebno bi bilo da se u Sloveniju ušuti još koji instruktor Batrićevićevog kova. Ovakvi ljudi mnogo bi koristili ovde kao iskusni gerilci, jer takvih ljudi ovde na terenu nema.
Razgovarao sam sa generalom g. Vojom Petrovićem [Vojislav Petrović], koji se po oslobodjenju iz ropstva nalazi u Ljubljani. Izneo sam mu vojničku i političku situaciju u Srbiji i zamolio ga u Vaše ime, da to saopšti svima našim oficirima, Srbima, koji se nalaze u Sloveniji i da na njih dejstvuje da pristupe redovima JV u Sloveniji. G. Petrović je to obećao a istovremeno Vas je mnogo pozdravio i zaželeo mnogo uspeha za spas našeg naroda.

7. 8. 1944.

S poštovanjem
Marko [Gradimir Radenković]

Obračun prejemkov in izdatkov Mestnega načelstva Državne obveščevalne službe za september 1944, ki ga je poslal Kazimir Oven, 16. 9. 1944 (pag. 2204)

EMNDOS[538] – str. pov. 298/16. 9. 1944. – položaj.
Ekspozitura GNDOS[539] – računovodstvo,

na položaju.

Obračun prejemkov in izdatkov za september 1944.

Prejemki:

1)	Saldo iz prejšnjega meseca – glej akt 255/28. 8. 1944	Lit.	1.478.-
2)	Izplačilo po g. Koroščuz dne 5. 9. 1944	"	12.072.-
3)	Izplačilo po g. Koroščuz dne 14. 9. 1944	"	4.000.-
	Skupaj	"	17.550.-

Izdatki:

1.) Dne 5. 9. 1944 je prevzel gospod Zober [morda Gojmir Oberman] Lit 8.600.- da ta znesek izplača: Zober 1000.-, Mojca 1.000.-, kurir 700.-, Ej 1.200.-, Ek 1.000.-, Em 700.-, En[540] 1.200.-, EO 500.- = 8600.-, dejansko je bil izvršen izdatek le v višini …… Lit 8.300.- ker je okraj El znesek Lit 300 vrnil. / potrdila od El za 1000.-, od kurirja Zupančiča 700.-, od Ej 1.200.-, od En 700.- izjava Borut Ciga[541] z dne 12. t. m. Od En 1.200.-, od Eo 500.- se prilagajo. Ostalih potrdil nisem mogel dobiti, ker je bil medtem g. Zober aretiran.

2.) Glasom obračuna in proračuna za avgust 1944 je g. Zober posedoval (oz. je bilo pri njemu deponiranih) Lit. 600.- Ta znesek naj se podpiše, ker je g. Zober nedosegljiv ..... ,‘ 600.-

3.) Okraj Ei ..... ,‘ 2.550.-

4.) Ref[erent] za specijaliste ..... ,‘ 1.500.-

5.) Pomočnik načelnika ..... ,‘ 800.-

6.) Gašperin Igor ..... ,‘ 50.-

538 Morda Ekspozitura Mestnega načelstva Državne obveščevalne službe (DOS).

539 Morda Glavno načelstvo Državne obveščevalne službe (DOS).

540 Državna obveščevalna služba (DOS) je mesta in okraje označevala z velikimi tiskanimi črkami od A naprej, zraven pa je bila mala tiskana črka, npr. Ei; takšno označevanje naj bi se uporabljalo zaradi konspiracije (Mahmutović, J., Četništvo na Slovenskem).

541 Psevdonim Borut so imeli Boris Grad (nekdanji šolski nadzornik iz Radovljice), Borut Režek (akademik) in Danilo Koprivica (orožniški major), psevdonim Cigo pa je imel Drago Tomažič.

7.) 30 ofic[icirskih] – predvojnih – jugosl[ovanskih] značk (3 odvzel ppor [podporočnik]
Bregar za Soški odred glasom priloženega potrdila z
dne 27. prejšnjega meseca) – po Lit 40. – za komad 1.200.-
8.) Pištola (Beretta) – nova s tremi seržerji in 16 metki
št. 5111335 po predhodni odobritvi načelnika EkGN poroč[nika]
Bartola, za potrebe pomočnika načelnika MN-a[542] 2.200.-
9.) Pištola amerikanska na bobenček s 30 metki, z rabljeno
usnjeno torbico, za potrebe načelnika EKGN 600.-
Skupaj ..... Lit 17.800.-
Rekapitulacija
Prejemki: ..... 17.550.- Lit
Izdatki:…..... 17.800.- Lit
Saldo: ..... 250.- Lit v dobro pomočnika načelnika
MN-a
(Filipu ni bilo ničesar izplačanega, ker ni bil pri delu uporabljen, prav tako ni bilo ničesar izplačano tajniku in teh[ničnemu] referentu MN-a, ker prvi z delom še ni pričel, drugi pa svoje delo vrši v zelo minimalni meri –)

6 prilog.

Za kralja in domovino.

Pomočnik načelnika MN-a
Oven Kazimir
Odgovorni računopolagalec
(podpis)
Oven

Vojaška poročila Dragoljuba Mihailovića za obdobje pred osvoboditvijo Beograda, od 29. 9. 1944 do 7. 10. 1944 (pag. 2205–2208)[543]

Komunike Jugoslovanske vojske (djenerala Mihailovića [Dragoljub Mihailović])

za 29. 9. 1944. god[ine]

Pokušaj jačih Titovih [Josip Broz] bandi da se prebace preko r[eke] Save sa namerom, da se spoje sa njihovim snagama u Sremu bio je osujećen. U Zapadnoj Srbiji u toku su velike akcije naše hrabre vojske čišćenja osta[ta]ka razbijenih partizanskih grupa.

---

542 Verjetno Mestnega načelstva.
543 Prepis dokumenta (UDV) je na pag. 2263.

U Djakovici, koju je oslobodila naša hrabra vojska, nadjeno je poklato posle užasnog mučenja više desetina najuglednijih nacionalnih ljudi.
Komandant Smederevskog korpusa naše hrabre vojske, za koga je radio London javio, da je ubijen od komunista, govorio je jučer na našoj radio stanici »Slobodne jugoslovanske planine.«

Komunike Vrhovne Komande Jugoslovanske vojske (djenerala Mihailovića)
za 3. 10. 1944. god[ine]

Napori partizanskog vodstva da koncentracijom svih svojih razpoloživih snaga opkole i razbiju Jugoslovensku vojsku, čija je glavnina u Srbiji, i Beograd propali su potpuno. U oblasti Požege, Čačka, Arandjelovca, sa Rudnika, Kruševca i Istočne Srbije do Bugarske granice potpuno su čiste od neprijatelja. U Plani su konačno utvrdjene naše vojne sile.
Sovjetska vojska ne nailazi nigde na Titovca u Srbiji. Radi presečanja pruge Beograd – Niš – Antina Sovjetska vojska je prešla r[eku] Dunav i nadire u Srbiju u tom pravcu. Operacije traju već osam dana i zato je vreme prevaljeno oko stotinu kilometara i zauzeto oko petdeset mesta i gradova a ni Sovjeti ni Tito niti javljaju niti smeju da javljaju da su naišli na Titovce, koji su smlaćeni i uništeni potpuno u Srbiji. Tek jučer Slobodna Jugoslavija, da bi umirila svoje pristalice i budale u savezničkim zemljama javlja, da su Sovjeti kot Petrovgrada u Srbiji uspostavili vezu sa Titovcima. Petrovgrad, ranije Bečkerek[544], uopšte nije u Srbiji već u Banatu; a tamo je u ime Tita izašlo pred Sovjetsku vojsku oko petdeset Madjarskih komunista i desetak Srpskih. Čak u Negotinu, za koji Slobodna Jugoslavija javlja, da su ga Sovjeti zauzeli pre tri nedelje, nisu naišli ni na jednog Titovca. Sovjetska vojska drži se u Srbiji, onim mestima u koja ulazi vrlo korektno prema jedinicama djenerala Mihailovića i ne ometa njihove operacije. Sada kreteni koji su naseli komunističkoj propagandi, imaju Sovjetsku potvrdu da u Srbiji nema uopšte komunista.

Komunike djenerala Mihailovića
za 4. 10.

U noči od 29. do 30. 9., jedinice naše vojske sukobile su se izmedju sela Beljine i Barrajeva na frontu od 13 km sa jačim partizanskim snagama prebacenim iz Bosne radi terorisanja naroda. Posle oštre borbe partizani su odbaceni u pravcu Kosmaja. U okolini Muca sukobile su se istog dana naše edinice sa partizanskim bandama potpuno razbijene. Partizani su na terenu ostavili 93 mrtva a mnogo ranjenih odnesli sa sobom. Zarobljenih je 20. part[izana], deset mitraljeza jedan puškomitraljez i sprema. U Sloveniji su odredi jug[oslavenske] vojske napali na Celije koje je bila zauzela veća partizanska banda koja je posve razbijena i selo oslobodjeno. Partizani su izgubili šestnaest mrtvih nešto ranjenih i oružje. Zarobljen je politički komisar razbijenog odreda.

[544] Danes Zrenjanin.

Bugarska

Metode podmukle bugarskog naroda u postizavanju svojih ciljeva ostale su u istopored toga stoje promenjena firma. Posle paktiranja sa Nemcima okrenuli su se banditskom maršalu Titu. U zajednici sa njim vrše okupaciju onih istih krajeva, koje su ranije oteli. Prilikom napada na Vlasotince pored dve partizanske divizije učestvovala je i brigada od dva bugarska puka sa topovima koja je tukla grad. Nas samo čudi amoralnost bugarske politike i tolerancija savezničkih naroda.

Komunikeji djenerala Mihailovića od 5. do 7. 10.

Pokušaji Titovca, da prodru u krajeve zapadno od Rožaja odbijeni su krvavo uz njihove težke gubitke. U tim borbama rame uz rame borili su se sa najvećim elanom odredi mladih muslimanskih regruta. Na Kopaoniku i u dolini Ibra se vode teške borbe. Istotako teške borbe vode se kod Zadra i Biograda na moru. Snage Bugara, Arnauta i drugih stranaca sve besnije udaraju na naše jedinice koje drže železničke čvorove sprečavajuči otstupanje okupatoru. U Paračinskom srezu blizu Zikinovca 2. i 3. brigada 43 divizije napale su odrede pukovnika Godića koji ih je potukao. Gotovo ceo veliki zaplenjeni ratni materijal je bugarskog porekla. Pukovnik Keserović javlja o novim uspesima kod Zabara. Sandžački muslimani posle teških iskustava sa ustašima i partizanima doneli su sa svojim vodjama odluku da se pridruže našim snagama. Ustaši ubijaju sve zarobljenike na najokrutniji način a mnoge predaju u ruke partizanima. Jugoslovenske jedinice pod komandom majora Lukačevića [Vojislav Lukačević] zauzele su na juriš grad Trebinje. Zarobili smo dva oklopna voza, dva tanka, pet topova, tri radio stanice, ogroman ratni materijal. Poginulo je mnogo ustaša i još više ih je zarobljenih. U gradu je narod naše trupe očekao sa oduševljenjem. Uspostavljena je civilna vlast. U Sloveniji i izmedju Klane i Zabiča naše jedinice potukle su drugu brigadu 47 crvene divizije. Poginulo je osamdeset i zarobljeno 49 komunista. Svi su goli i bosi, gladni i žedni. U Sandžaku naši komandanti već su ispostavili vezu sa pet hiljada sandžačkih muslimana. Nacionalistički prvaci iz Severne Albanije podpisali su svečan sporazum sa našim komandantima i zajedničkoj borbi protiv crvenih. Jugoslovensko vazduhoplovstvo izvan Otadžbine odbilo je svaku vezu sa Titovim vazduhoplovstvom. Istotako naši mornari u inostranstvu neće da zamene bele orlove sa peterokrakim zvezdama i odbili su saradnju sa Titom izjasnjujuči se za našu nacijonalnu državu. U inostranstvu je počelo formiranje jugoslovenske vojske. Ona iznosi oko 100 hiljada. Pozvani su svi vojnici i oficiri iz Švajcarske da stupe odmah u vojsku.

Depeše Mihe Kreka o domačem in mednarodnem političnem položaju, nedatirano (pag. 2209)

1. Depeša

Imamo podataka, da je nastao razdor izmedju Slovenskih i Italianskih komunista. Zbog toga naš narodni odbor v Gorici pregovara sa komunistima. Proverite i nastanite, da se produbi razdor medju komunistima.

2. Depeša
Treće: Čim se oslobodi zemlja, prestat će pomoč za Tita [Josip Broz].
Četvrto: Javlja se u inostranstvu struja protiv partizana i već ga mnogi smatraju kao blef.
Peto: Tito neće imati vlast u zemlji, ako mi odnosno naše nacijonalne snage budu jaće. Stoga treba da nastanemo, da budemo jačji.
Šesto: Amerikanci smatraju, da je već naša politička situacija medju saveznicima vrlo dobra i da treba da izdržimo do kraja. Amerikanci smatraju, da će Tito da izgubi bitku jer nema narod za sobom. Doslovnu kažu: da je slabo zaledje Tita i njegove – nazovi – oslobodilačke vojske.
N. B. prvi del te depeše je odnesel usodnega večera Gornik [Milan Bano] s seboj, da ga reši. No, tega istega večera je bil aretiran. Kje je ta del depeše ne vem. Treba se zato interesirati pri gospej Gornik.

3. Depeša
Nastavak. U vezi sa ovim nastanite, da se na terenu ojačate i da držite situaciju u svojim rukama. Dalje se čuvajte radio-London. Komunisti i Šubašičeva [Ivan Šubašić] vlada vrše razne psihološke pritiske. Služe se lažima. Ipak narod ostaje nepokolebljivo uz nas, a to je glavno. Prema našim najnovijim izveštajima iz inostranstva, saveznici razuružavaju i razpuštaju partizane, italijanske i francuske a forsiraju redovnu vojsku. Ovo porazno djeluje na komuniste i njihove pristalice. Kraj.

4. Depeša
Nastavak (začetek te depeše ni dobljen)
Brzo pojačajte šumsku vojsku i računajte, da će morati da žive u šumi i koji mesec ali ne dugo. Izvodite sabotažne akcije korisne za saveznike i nas. Domobranstvo pripraviti i izvesti blagovremeno u šumu. Kako ćete to izvesti i dali postepeno ili korporativno, neka odluči komanda Slovenije. Svakako s njim odmah u šumu, ako bi se pojavila opasnost deportacije ali razoružanje.

5. Depeša
Nastavak (kje je začetek se ne ve).
Opetujem, da treba osnovati nove tajne novine, makar u maloj nakladi. Neka pišu za demokratsku Jugoslaviju, za borbu protiv okupatora bespolemike. Svaki broj treba da dobiju saveznici. Saobštavamo, saveznici u Italiji razuružavaju sve partizanske vojne edinice, a istotako i u Francuskoj i razpuštaju jih a formiraju redovno vojsku. Pozdravljamo sve izpravne i nacijonalne Slovence i želimo uspeha u teškoj borbi. Uložite sve napore još malo. Vaš Krek [Miha Krek].- Za komandu Slovenije od Kreka. Kraj.

6. Depeša
Danas smo dobili sledeći izveštaj iz Inostranstva: »Zastupnici svih Slovenačkih grupa u Rimu rade u potpunoj saglasnosti. Do sada nismo primili nikakav odgovor niti izveštaj o osnivanju narodnog odbora. Triglav [Miha Krek].«

Kuhar [Alojzij Kuhar] i Snoj [Franc Snoj] izvršili su svoju akciju bez našeg znanja i bez naše soglasnosti. Govor Kuhara osudjujemo a šta radi Snoj, mi ne znamo. Ni sa Snojem se nećemo saglasiti, ako ma šta radi protiv nacijonalnih slovenačkih interesa.

Pismo Dobroslava Jevđevića četniškemu poveljstvu za Slovenijo o sodelovanju med nemškimi in domobranskimi enotami na Primorskem in v Istri, 8. 10. 1944 (pag. 2210)[545]

8. 10. KS

Izveštavam, da su Nemci zarobili kod Riminija nekoliko naših vojnika. Oni su izjavili da je na front ubaćen jedan naš puk iz one dve jug[oslovanske] divizije koje su pripremne za invaziju Istre. Saopštavam da su Nemci odredili od danas osam dana nedelju uništenja crvenih bandi. Cela Istra i Primorska su razdeljeni na 8 sektora a u svakom operiše druga nemačka formacija. Pukovnik Novak [Karel Novak]*se nalazi u Veneciji po sporazumu sa SS generalom Guenterom* [Wilhelm Günther]*, to mi je general lično rekao.*[546]

Saznao sam od nemačkih oficira da Englezi propuštaju nesmetano na Balkan sa Egeja njihove transporte; Čiča [Dragoljub Mihailović] *mi je naredio da radim sa domobrancima i da ovde nastavim borbu protiv crvenih. Čim bude opasno ja ću se prebaciti kod Vas a za sad produžujem rad jer čekam izbeglice iz Like. Crveni su zauzeli Zadar i Šibenik pa i preko Fiume i ostuda stižu vojnici begunci.*

Za poslednjih 15 dana naneli smo zajedno sa domobrancima crvenim gubitke 100 mrtvih 160 ranjenih u nekoliko borbi. 2 politkomisara ubili smo i ostavili mrtve u gradu 24 sati. Zarobili smo 12 mitraljeza i oko 100 pušaka. U nekim akcijama smo koristili nemačke operacije i posednuvši linije uzmaka pobili komuniste.

Vojvoda [Dobroslav Jevđević]

(Vse na stroj, tudi podpis)

Del pisma Ivanu Prezlju o četniških operacijah in radijskih zvezah, 11. 10. 1944 (pag. 2211)[547]

Lj[ubljana] 11. 10. *Velecenjeni g. p[olkovnik] P[rezelj]*

1) …

2) …

3) Vaša postaja je že en teden tiho, morda v zvezi s tržaško preiskavo.

4) …

5) Čez par dni se vračam na svoje službeno mesto pri g. vojvodi [Dobroslav Jevđević]. *Pozicija vojvode pri Čiči* [Dragoljub Mihailović] *je trdna. Čiča je zadovoljen s krajem in obsegom operacij, ki jih vršimo.*

6) …

Srčne pozdrave, […]

[545] Prepis dokumenta je na pag. 2212. Prepis dokumenta (UDV) je na pag. 2269.

[546] V prepisu je pripisano: (Nato se vojvoda pritožuje, ker kljub 8 kratni prošnji doslej še ni prejel nobene slovenske propagande.).

[547] Prepis dokumenta je na pag. 2212.

Prepis dopisa okrožnega vodstva tržaško-koprskega sektorja Državne obveščevalne službe (DOS) z dne 8. 10. 1944, 12. 10. 1944 (pag. 2212)[548]

Prepis spisa okrožnega vodstva trž[aško]-kopr[skega] sektorja DOS-a z dne 8. 10. 1944

D O S
Okrožno vodstvo trž[aško] kraš[kega]-sektora
Pov. služ. štev. 59
Na položaju, 8. 10. 1944

Glavnemu načelstvu DOS

na položaju.

Z ozirom na trenutni zastoj dela pri tukajš[njem] pokrajinskem načelstvu pošiljam proračun za mesec oktober. Proračun je znižan na minimum in zato prosim, da se v celoti odobri. Prilagam tudi proračun istr[skega] sektora in pa goriškega, vendar je zadnji zgolj približen, ker mi je bilo nemogoče potovati trenutno do gor[iškega] sektora.

Trž[aško]-kraški sektor:

vodja …….	3000
pomočnik ……..	2000
tajnik	2000
Trst (4)	4000
Postoj[na] (4)	2100
Št. Peter (3)	1000
Bistrica (3)	1500
potni stroški	1500
nove postavke	2000
pisar.	900
	20.000 L

Istrski sektor:

vodja	3.500
pomočnik	3.000
pazin.	1.000
pulj.	1.500
buzet.	800
reška	1.000
	10.800 L

Goriški sektor

znesek / 51.800 približno 21.000 L, celotni

Denar naj se pošlje čim prej in sicer po kurirju do Postojne in sicer po istem kurirju ki vedno prihaja to pa zaradi tega, ker ta kurir ve na koga se lahko obrne v Postojni (dom[ob]r[anski] pol[kovnik]) kamor ga bom šel dvigniti. Poročil[a] bo[do] poslana v najkrajšem času.

Za Kralja in Domovino!

Okrožni vodja: podpis nečitljiv
Komav[549]

[548] Prepis dokumenta (UDV) je na pag. 2269.
[549] V prepisu je pripisano: *(komavli ali tako)*.

Dopis zaupnika kraljeve jugoslovanske vojske za Gorenjsko Slovenski ligi, 12. 10. 1944 (pag. 2213)[550]

Zaupnik Kr[aljeve] jug[oslovanske] vojske
za Gorenjsko
12. 10. 1944
Položaj.

Slovenski ligi

V sklopu danih mi pooblastil, predlagam priloženi Pravilnik v pregled, morebitno izpopolnitev in potrditev, nakar naj se vrne v svrho izpeljave organizacije.

Priloga v dvojniku. Zaupnik kr[aljeve] jug[oslovanske] voj[ske] za Gor[enjsko]:

2745 *Pristavnik*[551] [Janko Ovsenek]

Kratek dopis Rudolfa Smersuja Albinu Šmajdu (pag. 2213)[552]

Osolnik [Albin Šmajd]
Poglej, popravi, svetuj! Menda je v redu!
Kaj je z Arkotom [Mirko Bitenc]*? Sporoči mu, naj se javi, sicer ne moremo naprej!*

23. 10. *R* [Rudolf Smersu]

Rokopisni prepisi dokumentov (pag. 2214, 2217–2218, 2221), objavljenih na drugih mestih v tej knjigi

---

Pismo o reorganizaciji slovenske četniške obveščevalne službe, 13. 10. 1944 (pag. 2215)[553]

Glavni načelnik DOS
v Sloveniji

Komandantu[554] Kr[aljeve] Jugoslovanske Vojske v Sloveniji

Dne 8. 10. 1944 je bilo podpisanemu[555] po zaupniku ustno sporočeno, da ga je Komandant Kraljeve jugoslovanske vojske v Sloveniji postavil na izpraznjeno mesto Glavnega načelnika DOS v Sloveniji. Podpisani se zaveda v polni meri težke odgovornosti, ki je združena z podeljenim mestom. To službo bo mogel vršiti zadovoljivo samo, če bo v polni meri užival zaupanje komandanta in deležen njegove pomoči. Z neumornim in vestnim delom si bo skušal ohraniti njegovo nadaljno naklonjenost.

---

550 Prepis dokumenta (UDV) je na pag. 2265.
551 V rokopisu je pripisano: *UGOTOVITI LEGALNO IME* in: Janez Ovsenik, *Predoslje*.
552 Prepis dokumenta (rokopis) je na pag. 2214. Prepis dokumenta (UDV) je na pag. 2265.
553 Prepis dokumenta (rokopis) je na pag. 2214. Prepis dokumenta je na pag. 2220. Prepis dokumenta (UDV) je na pag. 2271.
554 V rokopisu je pripisano: *Prezelj* [Ivan Prezelj].
555 V rokopisu je pripisano: *P. F.*

Posle je podpisani te dni sprejel. Vspostavljena je organizacijska mreža, kjer so izvedene tudi potrebne izpremembe, tako v osobju kot v načinu dela. Marsikaj kar se je doslej izkazalo kot nepotrebno, birokratsko breme (odvišno pisarjenje, poročanje o brezpomembnih stvareh itd.) bo odslej moralo odpasti, poglobiti pa bo treba izsledovanje vojno–važnih zadev, glavnih komunističnih gnezd in njih kolovodij ter poostriti nadzor nad osebami, ki so člani J. V., njeni zaupniki, ali vsaj z njo v tesni zvezi. To slednje zato, da se bodo že od vsega početka iz naših vrst izključili taki tipi, kakršnih nekaj se je, kakor so pokazali nedavni žalostni dogodki zadnjega časa, zavleklo v naše vrste zato, da so izdajali naše organe nasprotnikom. Tozadevni ukrepi so podvzeti.
Vzpostavljena je zveza s terenom in njenimi organi. Potom ustnega razgovora podpisanega s pom[očnikom] gl[avnega] načel[nika] in gl[avnim] tajnikom Br--om[556] so v tem pogledu izdana potrebna navodila, razen tega je vspostavljeno Br-u polnomočje, da sme zunaj na terenu potrebne ukrepe manjše važnosti sprovesti sam, važnejše pa samo sporazumno s komandantom odn[osno] s podpisniki.
Izvedene so gotove personalne spremembe v organizaciji DOS-a v tržaškem področju. Te spremembe je narekoval interes službe. Podrobnosti o tem je v stanju sporočiti Komandantu Br.-u.
Podpisani naproša Komandanta[557], da ga v bodočem delu podpre s potrebnimi nasveti in navodili.

Dne 13. 10. 1944 Glavni načelnik:
P. F. l. r.

Pismo o kadrovskih spremembah in propagandi v četniški obveščevalni službi, 13. 10. 1944 (pag. 2216)[558]

Spoštovani in dragi Janez Čeren [Valentin Benedik]!
V prilogi Ti pošiljam pismo na komandanta o prevzemu funkcije. Bodi tako dober pa mu pismo izroči. Priporočam se tudi Tebi za navodila in nasvete. Gotovo gledate Vi marsikako stvar drugače kakor mi, zato morda ne bo odveč, če poveste kaj Vam ni prav.
Razen funkcije, omenjene v priloženem pismu, sem radi ljudskega pomanjkanja moral prevzeti tudi izvestne posle pri Prop[agandi]. Fungiral bom tam kot finančnik (si videl hudiča, pa si vedno trdil, da z menoj ne bo nikdar nič!) in zvezni oficir med Ignacom [Franc Heinrihar] in Prop[agando] ter med komandantom odnosno Teboj in Prop[agando]. Od Tebe da bom dobival podatke in navodila za vodstvo in način prop[agande]. Priporočam se za solidarnost

---

556 V rokopisu je pripisano: *BRATKO = PLENIČAR* [Dušan Pleničar].
557 V rokopisu je pripisano: *PREZELJ*.
558 Prepis dokumenta (rokopis) je na pag. 2214. Prepis dokumenta je na pag. 2220. Prepis dokumenta (UDV) je na pag. 2271–2272.

v tem pogledu, dokler bom še tu. Do Dachava pa menda ne sega Tvoj »okoliš« …!
Drugače je sedaj hudičevo luštno v naši vasi. Prijatelja že skoro nimam nobenega več tu. Vse se je nekam razteplo po širnem svetu: nekaj v inozemstvo v velemesta in njihova podjetja, nekaj v naša podeželska letovišča. Da bi se vragi le celi in zdravi povrnili!
In Ti? Si se že kaj »pocajtal«. Če Ti bo kdaj dolgčas in drugače ne bo šlo, kar fajmoštra Kneippa [Sebastian Kneipp] v roke. Zunaj imaš gotovo dovolj prilike zato. Ima prečastiti v tistih bukvah recept za vse aronije in vse bolezni.
Na Tvojem domu menda vse v redu. Tisto ferdamano ščene za hišo se mi zdi vsak dan bolj divje in hripavo. Sicer pa ni čudno ko tako laja, da je pol vasi pokoncu, kadar hoče kdo vdreti v Tvojo graščino. Meni se to do sedaj še ni posrečilo. Poskušal sem do sedaj dvakrat obiskat Tvojo preblago gospo, pa mi je vedno »fratalo«. Nisem je našel doma, poleg tega pa me je preplašil Tvoj pasji astmatik.
Torej dragi Janez ne zameri in ostani zdrav! Za preblago ne skrbi, jo bomo že kako pregvantali. Kuža pa čeprav pogine, ga boš že kako prebolel.

Dne 13. 10. 1944 Tvoj stari
D. F. l. r.

P. S.: Če komu tu sem kaj pišeš
pusti še mene pozdravit!
Lep pozdrav Mestnik [Henrik Vrančič] l. r.

Pismo o kadrovskih menjavah, propagandi in ilegalnem delu v slovenskem četništvu, 14. 10. 1944 (pag. 2219)[559]

Odgovor Andreja [Ivan Prezelj] g. Ignacu [verjetno Franc Heinrihar] z dne 14. 10. (pisano je vse na pis[alni] stroj, tudi podpis, dopis je brez datuma, napisan pa je bil 14. 10. 1944):

»Spoštovani gospod Ignac!
Pošto dobil. Ta pot naj torej ostane!
Glede namestnika Gornika [Milan Bano] sva s Čerenom [Valentin Benedik] govorila, mislim, da je sedaj Brezar [Stanislav Leskovic] najpogodnejša ličnost za to mesto. Tozadevno listino na ime Brezar bom poslal. Danes je bil pri meni Bratko [Dušan Pleničar] in mi je rekel, da je govoril z njim in za delo uredil. Da bi se Brezarja razbremenilo, naj zvezo s prop[agandnim] odborom prevzame Dolenjc [Vladimir Šuklje]. Kaj je Vaše mišljenje in kaj njegovo? Če prevzame, naj posle takoj prevzame. O delu Dugega [Konstantin Domazetović] sem istotako v nejasnosti kot Vi. Najbolje je bil posvečen v njegovo delo (politično) Vode [Andrej Gosar] in

[559] Prepis dokumenta (rokopis) je na pag. 2217. Prepis dokumenta je na pag. 2222. Objavljena je kombinacija prepisov.

oseba [Gregorij Rožman], pa bi onadva mogla reči, kdo bi mogel prevzeti njegovo politično zadevo. Kar se pa tiče njegovega CRP, pa ne vem ničesar, ker je Dugi v tem pogledu bil preveč konspirativen. Mogoče bi o tem znala kaj Šenk [Vladimir Šenk] in Verčon [Branko Vrčon].
Prosim, da uredite zadevo glede podpore Gornikovi [verjetno Anica Bano], ako jo potrebuje. Istotako je potrebno, da se takoj vnese v seznam soc[ialnega] odseka tudi gospa Nap[a]stova, ki že dva meseca ni dobila nobene podpore. Denar naj bi se pošiljal dom[obranskemu] poročniku Ravniharju na Vrhniko, ki bi ji podporo izročeval. O tem naj se obvesti gospa Napastova.
O Lahovem [Janko Mačkovšek] denarju izgleda da nekaj ve gospa Lahova [verjetno Meta Mačkovšek], mogoče tudi Kmet [Bogdan Ferlinc] in P.![560]
Glede Atamana [Alojz Bavdaž] smo izvedeli po izdatku gotovine, toliko slabega, da v bodoče ne bo dobival od tukaj ničesar več.
Prop[agandni] odbor naj bo mnogo aktivnejši. Saj od njega sploh ničesar ne dobivamo. Je, kakor da ga sploh ni. Pošiljam Vam nove depeše in biltene, ki jih predajte političarjem in propagandi. Nam pa pošljite izdanja prop[agandnega] odbora in drugo štev. »Mlade Primorske«.
Dolenjca prosi Čeren, da mu preskrbi prepis Uredbe o voj[aškem] prekem sodišču, ki je izšla verjetno spomladi leta 1940. Ravno tako naj oskrbi točen prepis voj[nega] krivič[nega] zakonika, vsaj onih zakonitih predpisov, ki se tičejo deliktov, ki nas zanimajo. Ker verjetno sam more, naj to stvar obesi kakemu mlademu pravniku.
Prosim, da na nekakšen način obvestite mojega brata[561], da sem dobro, nikakor pa ne, kje se nahajam. Istotako ga lahko obvestite o obči situaciji, da bo imel vsaj za ustno propagando kaj materiala.
Poročajte, prosim, o splošni situaciji v Ljubljani. G. Vode pa naj bo ljubeznjiv, da mi tedensko ali vsaj sem in tja pošlje svoje vtiske o politični situaciji pri nas doma in drugod.

Iskreno Vas pozdravlja
udani Andrej[562]

Nb.[563] Zvedeli smo, da je opremljena tudi druga številka Mlade Primorske z znakom NAO, ki sem ga že na prvi številki cenzuriral. To nedisciplino grajam in odrejam, da stvar energično uredi. P.O. potom Stojana, da se ne bo znaka več uporabljalo, ker sicer žal ne bom mogel smatrati lepe revije kot propagando JV. Vsa naša propaganda mora biti principijelno opremljena z označbo JV, kakor jo smatra za primerno P.O. – Andrej [Ivan Prezelj].«

560 V prepisu je pripisano: Meni lično ni ničesar Dugi rekel.
561 V prepisu je pripisano: *Joško Prezelj, prof[esor] trg[ovske] akad[emije].*
562 V prepisu je pripisano: *Prezelj.*
563 Odstavek »Nb« [Nota bene] je pripisan samo na pag. 2222.

Prepis dopisa in naredbe o izkopu ter identifikaciji v Mozlju padlih slovenskih četnikov (pag. 2220)

Nadaljevanje prepisov z dne 14. 10. 1944

4. dopis Socijalnega odseka z dne 10. 10. 1944 finančnemu odseku J. V.
»Socijalni odsek J. V.

Finančnemu odseku J. V.

Propagandni oddelek pokr[ajinske] uprave in domobranci pripravljajo izkop žrtev, pokopanih v Mozlju, kjer ležijo tudi trupla pobitih borcev iz Grčarice. Večina teh borcev je bila pripadnik SL in nelegijonašev. Zato se je obrazoval pripravljalni odbor pod predsedstvom predsednika SVS, ki namerava:
1) še pred izkopom od svojcev padlih junakov zbrati vse karakteristične podatke in znake, da bi se mogla trupla nedvomno identificirati,
2) organizirati prisostvovanje svojcev pri izkopu,
3) priskrbeti dostojen pogreb, v kolikor bo to pod sedanjimi prilikami mogoče.
Posebno identificiranje, kateremu se pri dosedanjih izkopih ni posvečala zadostna pažnja, mora se izvesti tako, da bo protokol o izkopu verodostojna listina, s katero bo mogoče urediti tudi pravne konsekvence in nasledstva.
Odbor se zaveda, da bi bila njegova sedanja sestava nepopolna, če ne bi bila tudi zastopana J. V. Zato prosi, da imenujete svojega zastopnika ali pa pooblastite katerega od članov odbora, da zastopa J. V. V tem slučaju bi zastopniku prav prišle Vaše direktive.
Za predpriprave, posebno za dostojen pogreb, so potrebna denarna sredstva, verjetno bo javna uprava nosila vse stroške za izkop, krste in enostaven pogreb, kakor se je to zgodilo pri dosedanjih izkopih. Za vse ostalo pa bo moral skrbeti ta odbor. Čeprav se bo gotovo zbralo nekaj sredstev med privatniki, vendar tega denarja gotovo ne bo zadostno, posebno ker se javna zbirka ne more izvršiti. Mogoče je tudi, da bi prišla ta zbirka prepozno, ker izkop naj bi se izvršil že v prihodnjih dneh. Zato predlagam, da odobrite iz sredstev za podpore svojcev določeno vsoto, vpoštevajoč, da se naj izkoplje c[c]a. 125 naših borcev.
Ker datum izkopa ne zavisi od naše volje, ter ne moremo s predpripravami še nadalje odlašati, prosim za odgovor vsaj v roku 48 ur.

Šef socijalnega odseka
Kmet [Bogdan Ferlinc]

(NB. Ta dopis je pisan na dveh straneh, pravilno tipkan. S svinčnikom pa je napisano na drugi strani zgoraj na desni polovici: ing. Bevc [Ladislav Bevc],
Uršič [Andrej Uršič],
Dr. Drnovšek [Bogdan Drnovšek]
Dr. Verčon [Branko Vrčon])«

-.- -.- -.- -.- -.-

5. prepis pooblastila.

»Kraljevina Jugoslavija
Komandant Kr[aljeve] jugoslovanske vojske
v Sloveniji
Str[ogo] pov[erljiva] štev.

N A R E D B A

Ker se bo v bližnjih dneh izvršil v Mozlju izkop nacijonalnih žrtev, padlih za Domovino in Kralja v borbi proti komunističnemu nasprotniku in si J. V. v Domovini nalaga dolžnost, da njen predstavnik počasti spomin na nje s svojo navzočnostjo pri njihovem izkopu na osnovi podeljenega mi pooblastila

o d r e j a m

izkopa in pokopa nacijonalnih žrtev, padlih za Domovino in Kralja v borbi proti komunističnemu nasprotniku, ki se bo izvršil v prihodnjih dneh v Mozlju, se naj udeleži kot
zastopnik J. V. v Domovini gospod dr. Verčon Branko [Branko Vrčon], novinar iz Ljubljane. Njegova udeležba naj ostane do nadaljnega tajna. O opravljeni nalogi naj mi zastopnik pismeno poroča.

Komandant
General«

Prepis obveščevalnih depeš o zavezniški politiki in vojaškem položaju v Jugoslaviji, nedatirano (pag. 2222)[564]

»Od naših prestavnika u inostranstvu obavešteni smo pod 2. 10, da su Englezi uvideli, da su obečanja koja im je dao Tito [Josip Broz] lažna, da su Englezi obustavili pomoć Titu. Dalje smo iz inostranstva obavešteni, da je posada naše mornarice odbila, da skine bele orlove i da se stavi pod komandu Titovu. Odobreno je formiranje naše vojske u Italiji, u čiji sastav će doći iz Švajcarske veći broj naših vojnika. Jedan aerodrom u Italiji koga je do sada držao jedan partizanski bataljon, sada je poveren na čuvanje našem bataljonu, pošto Englezi nisu više imali poverenja u partizanski bataljon. Takodje javljaju, da se nova engleska politika ima da odredi obzirom na novo nastale dogadjaje. U Italiji je obrazovan naš C. N. K. pod predsedništvom Žika Topalovića [Živko Topalović], a u odbor su ušli: Adam Pribičević, Vladimir Bjelajčić, Ivan Kovač, Miha Krek, vladika dr. Irinej Djordjević, Jovan Djonović, Mladen Žujović, koji je u Kairu i Fotić [Konstantin Fotić] koji se nalazi u Vašingtonu. Naši u inostranstvu javno traže smenu Šubašićeve [Ivan Šubašić] vlade. Uputili su jednu poroku Kralju.–«

(Druga brzojavka): Opšta situacija: Ruske snage iz Rumunije prodiru kroz Banat u pravcu Beograda a isto tako preko Timočke krajine, desnom obalom Dunava,

[564] Prepis dokumenta (rokopis) je na pag. 2218.

verovatno opet u pravcu Beograda.- Prema ugovoru sa Angloamerikancima Rusi ne treba da prodiru dublje u našu zemlju. Ruske trupe ipak su ušle u našu zemlju, a nisu ovo učinile da bi presekle odstupanje njemačkih trupa sa Balkana, istotako je nadiranje Bugara u pravcu Leskovca. Jasno je, da oni hoće da iskoriste sadašnju situaciju, da bi ostvarili svoje teritorijalne aspiracije. Ovome se protive Angloamerikanci. Britanska 9. armija počela je iskrcavanjem u Grčkoj na širokom frontu, a izvestan deo njihovih snaga iskrcava se u Albaniji. Ove britanske snage imaće zadatak nadiranja ka Savi i Dunavu. Angloamerikanske snage u Italiji – može se očekivati – da će produžiti svoje nadiranje preko zapadnog dela Jugoslavije. U ovakvoj situaciji jugoslavenska vojska u otadžbini zadržaće punu lojalnost prema svim našim saveznicima. Titove partizanske snage ne smatramo da pripadaju ni jednoj od savezničkih vojski i prema njima naš stav ostaje nepromenjen, jer oni i dalje teže svome cilju i sprovode svoje namere. Ovo u toliko pre, što se zapaža, a imamo i obaveštenja, da gube poverenje i podršku Anglosaksonaca zbog svoje nelojalnosti.«

Prepis pisma Draga Prijatelja Janezu Marnu o težavah slovenskega četništva na Gorenjskem, 14. 10. 1944 (pag. 2222)[565]

10.- dopis Draga (Prijatlja) poroč[niku] Marnu [Janez Marn] – Janezu Hudetu dne 14. 10. 1944. pisan na treh listih, iztrganih iz zvezka in s svinčnikom)

»Dragi Janez! 14. 10. 1944.

Nerodnost, ki smo jo vseskozi imeli s fanti, odkar smo odšli z Lipoglava v času, ko si bil ti odsoten, prišla do vrhunca in zgodila se je neprilika:
Ko smo prišli s patrole domov, kamor si nas še Ti poslal, zvemo doma, da si moral nemudoma oditi v Ljubljano na štab. Dežurni in Jože intendant sta vedela povedati samo to, da je prišel neki civilist na kolesu s pismom in si takoj na to ti odšel, da pa nisi nič točnega vedel povedati, ali pa nisi hotel. Jože pravi, da nisi niti to povedal, kdaj se vrneš, češ, da nič ne veš.- Fantom se je stvar zdela sumljiva, kajti že dalj časa, kot veš, so ugibali da te mislijo odstaviti in da na tvoje mesto pride nekdo drugi. Morala ter strpnost, ter volja biti na Gorenjskem pa itak veš, da je bila pod ničlo in da sem te vedno opozarjal na to, da se bodo fantje enkrat res uprli, če se jih na nek način ne pregovori. Tvoj nenadni odhod je pa kot iskra v slami vnel ogenj, ki je doslej pridušeno že dolgo časa gorel. »Vsi na Dolenjsko, v Ljubljani pa bomo p[o]iskali komandanta, potem bomo pa že videli, kako bo.« Kot bi trenil, so že bili vsi v gruči s spremo na rami, debata je bila samo še, v katero smer naj se gre. Šel sem med fante z lepo besedo, nič, z grdo – ravno tako nič. Hotel sem jih na ta način pregovoriti, da bi še čakali do večera, med tem pa bi se trenutno razpoloženje pomirilo, vsak bi v daljšem času mal bolj trezno vso stvar premislil, a

[565] Prepis dokumenta je na pag. 2224. Prepis dokumenta (rokopis) je na pag. 2223 in pag. 2227–2229. Prepis dokumenta (UDV) je na pag. 2273.

čim sem kaj takega zinil, so me takoj prevpili in me popolnoma onemogočili. Zdi se mi, da bi jih tedaj prav nihče ne zadržal. Tako je torej prišlo do tega, da so fantje popolnoma na svojo roko krenili na pot, češ nihče nas ne bo za nos vodil, brez našega komandanta tudi našega odreda ni, niti najmanj pa na Gorenjskem. Če pride komandant še k nam, bomo še v odredu, sicer pa gremo vsak svojo pot. Take in podobne izjave so padale vse vprek. Samemu se mi čudno zdi, zakaj in odkod imajo tako nezaupanje vanj. Mogoče si tu tudi ti zakrivil, da nisi ppk. [podpolkovniku] že preje povedal, kar sem Te stalno silil, da ga naši vojaki tako slabo cenijo in da sploh nimajo zaupanja vanj. Če bi mu ti to ob pravem času povedal, bi on gotovo poskrbel, da bi se na kak način pred fanti pokazal, da so v zmoti. Saj to ne bi bilo težko in po pravici ti povem, da sem jaz prepričan, da kar se tega tiče, se naši fantje res motijo, ozir. ga napačno sodijo, saj niti prilike posebne ni bilo doslej, da bi se, ne vem, kakšnega voj[aškega] strokovnjaka pokazal.
No, sedaj sem pa popolnoma zašel v debato. Torej k stvari nazaj. Zadržati nisem mogel načrta, ki so ga vojaki naredili in tako je cel odred razen Smrekarja [Andrej Uršič] krenil na pot proti Dol[enjski]. Trenutno se nahajamo na Šuici, bomo pa šli čimpreje naprej do baze, ker jaz sam ne morem in nemaram nobenih dolžnosti in odgovornosti zlasti v takem primeru. Toliko bom skrbel, da bo red in da se vsaj orožje ohrani. Pridi pa čim preje do nas, pa če boš še kdaj pri odredu ali ne. Namreč tudi meni se malo čudno zdi ta tvoj odhod v Ljubljano, zlasti, če tisto drži, kar smo slišali, da je Grum [Janez Grum] dejal. Pridi torej čimpreje, vse podrobnosti ti bom še povedal. Po[d]polk[ovnik] je bil pri odhodu navzoč. Bil je res pravi cirkus, da sam nisem vedel ali je res ali ne in ali se me še drži glava ali ne več. Še to: z nami je šel tudi tisti poročnik, ki je že večkrat rekel, da bi šel rad v Ljubljano, če bo šla kaka naša patrola i[n] z njim še en vojak iz Kranja.
Na svidenje!!! Pozdrav Drago l. r.

Prepisa dokumentov (pag. 2223–2224), objavljenih na drugih mestih v tej knjigi

---

Obveščevalno poročilo o nemških operacijah in aretacijah domobranskih častnikov, 8. 1. 1945 (pag. 2225)

77 [Janez Grum] poroča:

1.

Dne 30. 12. 1944. zvečer je poslal Slavko Skoberne po Mariji Jakoševi pismo, naslovljeno na Janeza Marna. Pismo sem prebral. V njem sporoča Skoberne Marnu, da je bil pri Š. (načelniku štaba Schmeru). Le ta je zaskrbljen vprašal Skoberneta, če so morda angloameriški letalci, ki so skočili iz pokvarjenega letala, v Marnovem odredu. Skoberne mu je odgovoril, da je to izključeno in da se verjetno nahajajo v drugih odredih. Dalje sporoča, da naj Marn vzame na znanje, da se Nemci zelo zanimajo za zadevo padalcev, da je nemški častnik – ki je bil v soškem odredu, dasi zelo prijazen in darežljiv s cigaretami in municijo – vse sporočil na nemški štab.

Nemci da bodo v dveh dneh izvedli akcijo proti Leskovcu itd. Zato naj se Marn umakne v trikot: Polica – Javor – Lipoglav. Na koncu pisma naroča Skoberne, naj pride Marn čim preje v Ljubljano.
Pripis: Jakoševi Mariji je Skoberne strogo naročil, da ne sme povedati o vsebini pisma (pismo ni bilo zaprto, marveč odprto) nikomur ničesar povedati kot le Marnu. 77 še isti večer incognito obvestil Debevca [morda Jože Debevc] in Andreja [Ivan Prezelj].

2.

Dne 3. 1. 1945. zjutraj sta prišla k Marnu v odred na Polico Skobrne in neki nemški častnik v civilu. (verjetno SCH[mer]). Ta Nemec je Marnu sporočil, da pride na Polico in vzhodno od nje 1000 tisoč nemških vojakov in to iz Grosuplja in Višnje gore, češ da so v tem predelu banditi, ki imajo tudi top. Marn je takoj po odhodu teh dveh ukazal »spremo za pokret«, ne da bi obvestil nadrejeno komando. To je komandi povedal, in sicer stotniku Debevcu v Soškem odredu s prošnjo, naj obvesti o tem tudi poveljstvo JVvD, podnarednik Višnar Milan, ki je v štabu DO zvedel za to obvestilo s strani nemškega častnika.
Nemška akcija se je nato res izvedla.
Domobranske postojanke so od svojih strani tudi obvestile Poveljstvo o nameravani nemški akciji (Sv. Urh, Grosuplje, Višnja gora).
Bataljoni so naredili premik, a se po končanih nemških operacijah vrnili na stara mesta v bližini prejšnjih mest. Marnov bataljon je na Lipoglavu. Ob času splošnega umika ni bilo Marna pri svojem bataljonu.

3.

Slavko Krek mi je omenil, da se je podpolkovnik Kregar [Janko Kregar] peljal osebno na Bled do komanderja SD [Sicherheitsdienst] in zahteval aretacijo Slavka Kreka. To zahtevo je pismeno stavil tudi gen[eral] Rupnik [Leon Rupnik]. Kreku je to stvar povedal sam Messner [morda Rudolf Messner] in pri tem izjavil: »Mi Nemci delamo z Rupnikom in z Vami/ t. j. Krekom in ne Vi in Rupnik z nami.«

4.

Isti Mesner je izjavil Kreku Slavku, da ga zanima stališče SLS v vseh vprašanjih. Pri vsaki stvari vidi zvezo z Londonom. Želi govoriti s kakim predstavnikom SLS. Imenoma je navedel gg. Bitenca [Mirko Bitenc] in Stareta [Miloš Stare].

5.

Krener [Franc Krener] je rekel Slavku Kreku: »Zadnje aretacije t. j. Peterlina [Ernest Peterlin] in Ilovarja [Albert Ilovar] so bile izvršene zato, ker so Nemci odkrili ilegalno angleško mislečo organizacijo v domobranstvu. Komandant naj bi bil Peterlin. Rupnik je kriv teh aretacij. Hotel je tudi aretacijo Krenerja, a jo je preprečil po Krenerjevem mnenju sam Rösener [Erwin Rösener].

8. 1. 1945.

Rokopisni listek, nedatirano (pag. 2226), neobjavljeno

Prepis dokumenta (pag. 2227–2229), objavljenega na drugem mestu v tej knjigi

Prepis pisma Franca Heinriharja Ivanu Prezlju o položaju v Trstu in izkopu žrtev v Mozlju, 14. 10. 1944 (pag. 2230)[566]

(Prepisi napravljeni dne 14. 10. 1944) :

1.– Dopis g. Ignaca, ki ima tudi ime Žagar [Franc Heinrihar], z dne 14. 10. g. Andreju [Ivan Prezelj]:

»Spoštovani g. Andrej!
Specijalke, izročene mi po g. Bratu [Dušan Pleničar] Vam dostavljam istočasno.
Trst. Najnovejša poročila. Gospodarji so Italijani. Pozaprli so skoro vso slov[ensko] inteligenco. Tako Ofarje kot naše. Žalibog tudi celotno našo slov[ensko] policijo z Poljšakom [Ivan Poljšak] na čelu in dr. Slavika [Slavoj Slavik]. Ostane nam tam samo še obv[eščevalna].
Poročilo glede izplačevanja podpor prilagam. Ne v Ljubljani bivajočim naj izplača g. Skalar [Valentin Benedik] potom odredov.
Poročilo glede izkopa kom[unističnih] žrtev v Mozlju prilagam. Smatral sem za primerno odrediti predlagani prispevek od 12.500. Glede pooblastila udeležbe pa odločite vi.
Poročilo o delovanju novega načelnika OBv[eščevalne] prilagam pod kuverto 999.
Razen prvič nismo dobili od Vas nikake pošte. Nujno prosim odgovora!
Lepe pozdrave Ignac [Franc Heinrihar] l. r.«

Prepis poročila Henrika Vrančiča o finančni podpori družinam slovenskih četnikov, 14. 10. 1944 (pag. 2230)[567]

2. Poročilo Mestnika [Henrik Vrančič] JV z dne 14. 10 1944:

Poveljstvu Jugoslovanske vojske
v Sloveniji.

Na poizvedbo, zahtevano po Komandantu J. V. v Sloveniji od Glavnega intendanta pod Pov[erljivo] 407/44 glede podpiranja rodbinskih članov tistih rodbin, katerih redniki se nahajajo bodisi v odredih J. V. bodisi so bili v izvrševanju svojih nacijonalnih dolžnosti internirani ali pa so celo darovali svoja življenja na oltar Domovine, podajam podpisani član Fio [Finančnega odseka] sledeče

p o r o č i l o :

Po svoječasni odredbi Komandanta J. V. je bilo določeno, da morajo tiste rodbine, katere njihovi redniki iz enega zgoraj navedenih razlogov niso mogli podpirati odnosno vzdrževati, dobivati redno mesečno podporo od J. V.

[566] Prepis dokumenta (rokopis) je na pag. 2221. Prepis dokumenta (UDV) je na pag. 2270.
[567] Prepis dokumenta (rokopis) je na pag. 2221. Prepis dokumenta (UDV) je na pag. 2270.

Višino podpore je za nekatere primere določil Komandant sam, glede drugih pa je bila stvar prepuščena posebnemu Socijalnemu odseku J. V. Le-ta je določil glede višine podpor sledeči ključ:

za ženo mesečno … … … … … …	po Lir 1.200.-
za vsakega otroka mesečno po	Lir 300.-
za stariše (če so jih sinovi podpirali)	po Lir 800.-

Po tem ključu, ki ga je odobril tudi novoimenovani Fio [Finančni odsek], dobivajo rodbine redno mesečno podporo.

V od Komandanta Notr[anjskega] odreda navedenem seznamu so dobili za mesece september in oktober po zgoraj navedenem ključu podpore: Koman Jelena (za Koman Vlada) po Lir 1.500. -- Oster Marija (za sina Stanka) po Lir 800.- in rodbina Dragoš po Lir 1.500.-

Vse te rodbine, poleg precejšnjega števila drugih, bodo tudi v bodoče do nadaljne odredbe Komandanta, dobivale v dosedanji višini redno mesečno podporo, ki se jim v Ljubljani dostavlja na dom.

Korošču Jožetu doslej ni bila dana podpora, pač pa jo bo odslej dobival mesečno.

Ostalim, v seznamu navedenim, izven Ljubljane živečim rodbinam, pa naj bi se podpora dostavljala potom Komandantov posameznih odredov, morda preko Glavnega intendanta.

Prosim za tozadevna navodila.

Dne 14. 10. 1944. Član Fio [Finančnega odseka]:
Mestnik [Henrik Vrančič] l. r.«

Prepis predloga Pravoslava Krajca za financiranje izkopa in pogreba žrtev iz Mozlja, 12. 10. 1944 (pag. 2230)[568]

3. Dopis dr. Krajca Pravoslava finančnemu poverjeniku JV z dne 12. 10. 1944:

»Dr. Krajec Pravoslav
Član Fio [Finančnega odseka]

Gospodu
Finančnemu poverjeniku J. V.
v Sloveniji.

Dne 11. 10. 1944 me je g. ing. Kmet [Bogdan Ferlinc], član S. O. [Socialni odsek] poiskal in sporočil, da se bo v par dneh izvršil izkop komunističnih žrtev v Mozlju. Da se izkop izvrši čim dostojneje in da bo slovenska javnost udeležena na njem tudi po svojih predstavnikih, ki niso obenem zastopniki oblastev, se je v ta namen sestavil nekakšen odbor slovenske napredne javnosti, ki se bo po svojih zastopnikih izkopa udeležil. Radi tega da bi bilo umestno, da k tej svečanosti pošlje tudi J. V. svojega zastopnika, ki bo kot tak, ne da bi svoje pooblastilo komurkoli objavil, kot navaden državljan prisostvoval izkopu in pokopu. Njegova funkcija da bi bila objavljena šele pozneje v miru in bi slovenska javnost šele takrat zvedela, da se je

[568] Prepis dokumenta (rokopis) je na pag. 2221. Prepis dokumenta (UDV) je na pag. 2270.

J. V. že med okupacijo brigala za žrtve, ki so padle za domovino. Obenem, tako je predlagal ing. Kmet naj bi Fio [Finančni odsek] votiral uvodoma navedenemu odboru izvestno vsoto, s pomočjo katere bi odbor iz svoje strani soprispeval pri skromnem okrašenju grobov izkopanih da bo okoli 125 padlih borcev in bi bilo primerno votirati za vsakega vsaj Lir 100.-, skupaj tedaj Lir 12.500.- znesek naj bi nakazal g. ing. Kmetu.
Na moje vprašanje, kako to, da se obrača name, ko vendar nimam zveze niti z V. J.[569] niti s Fio Finančnim odsekom], mi je g. ing. Kmet odgovoril, da mu je to sicer znano, vendar me kljub temu prosi, da poskusim njegovo zgoraj opisano željo spraviti na pristojno mesto. Oni člani navedenega odbora sami nimajo nikakega stika niti z V. J. niti s Fio [Finančnim odsekom], zato poskušajo za ta primer vpostaviti zvezo ter se vsled tega obračajo na vsakogar, o katerem mislijo, da bi jim v tem pogledu mogel iti na roko. Na to pojasnilo sem mu odgovoril, da bom skušal stvar na kak način spraviti v tek, ne da bi prevzel kake obveznosti za uspeh. Spričo tega mi je g. ing. Kmet izročil pismen predlog tega odbora, katerega temu poročilu prilagam. Obenem mi je imenoval nekaj odborovih članov, in sicer gg. ing. Bevca [Ladislav Bevc], Uršiča [Andrej Uršič], Dr. Drnovška [Bogdan Drnovšek] in Dr. Verčona [Branko Vrčon], ki se bodo izkopa udeležili bodisi kot novinarji, bodisi kot predstavniki slovenskih naprednih organizacij. Stvar da bi se dala morda tudi tako urediti, da bi se enega izmed navedenih poverilo z zastopstvom J. V. Odbor prosi za odgovor v 48 urah, t. j. do 13. 10. 1944 dopoldne, da bo mogel pravočasno ukreniti potrebno.
Moje mnenje je, da iz umljivih političnih razlogov ne kaže, da bi se predlog zadevnega odbora i glede zastopstva J. V. i glede denarnega prispevka a priori zavrnil. Na drugi strani pa je verjetno, da Vam, g. poverjenik, ne bo možno v tako kratkem času ujeti zvezo s predstavnikom J. V., ki bi bil pristojen izdati primerno odredbo glede zastopanja J. V. pri izkopu. Zato

predlagam:

1) G. ing. Kmetu naj se kot odposlancu omenjenega odbora ustno sporoči, da se je odborov predlog sporočil odgovornemu predstavniku J. V., vendar da odgovor še ni prispel, ker se ta predstavnik trenutno mudi na nam neznanem kraju izven Ljubljanske pokrajine. Zato naj eden izmed odborovih članov, ki se bo izkopa udeležil, morda g. dr. Verčon, usmeri svoje postopanje pri izkopu tako, kot da je zastopnik J. V. Če bo pozneje prispelo zaprošeno pooblastilo od odgovornega predstavnika J. V., bo stvar s tem urejena in bo dotičnikovo zastopanje s tem naknadno odobreno. Zastopnik bo tedaj poročal o opravljeni misiji. Če pa bo predstavnik J. V. predlog za zastopanje zavrnil, bo pa udeležba dr. Verčona pri izkopu izpadla kot stvar zasebnika odnosno novinarja.
Osnutek pooblastila, kakršnega naj bi izstavil predstavnik J. V. v primeru, da [bi] se odločil za zastopanje, je temu predlogu priklopljen.

[569] Verjetno vojska Jugoslavije.

2) Fio [Finančni odsek] naj v svojem delokrogu votira v opisane svrhe Lir 12.500.-
Denar naj se izroči cit[iranemu] odboru v roke g. ing. Kmeta do 13. 10. 1944 dopoldne proti potrdilu. Mislim, da lahko napravi Fio [Finančni odsek] ta sklep z ozirom na podeljena pooblastila v svojem delokrogu, saj gre za pietetno zadevo naših bratov, ki so padli za svoje ideale: Domovino in Kralja.
Oboje ustno sporočilo pod 1) in denar pod 2) sem pripravljen g. ing. Kmetu v omenjenem roku iz razlogov praktičnosti predati jaz.

Dne 12. 10. 1944.

dr. Krajec l. r.«

Rokopisni prepisi dokumentov (pag. 2231–2233), objavljenih na drugih mestih v tej knjigi

---

Prepis pisma Franca Heinriharja Ivanu Prezlju o smrti Konstantina Domazetovića in razmerah v Ljubljani, 16. 10. 1944 (pag. 2234)[570]

Prepisi, napravljeni dne 16. 10. 1944:

1.- prepis dopisa Ignaca [Franc Heinrihar] z dne 14. 10. 1944:

»Spoštovani g. Andrej [Ivan Prezelj]!
1.) Pošto od sobote sem prejel.
Da bom imel kontrolo, če vso pošto res dobim, pa prosim, da opremljate Vaše dopise s tekočo številko. Ravno tako bom delal jaz.
Poslano sem oddal političarju in propagandnemu odboru.
Glede šefa obv[eščevalne] je sedaj vse v redu.
Tudi glede nadaljevanja Duge-govega [Konstantin Domazetović] dela je urejeno. Dela se.
Glede podpore Gornikovi [Anica Bano] je urejeno.
Gospa Napastova je unešena v seznam podpirancev. Po predpisani poti dobi te dni za 2 meseca, potem pa avtomatično naprej.
2.) Mlado Primorsko prilagam. Je seveda tako kot ste predvidevali.
Vode [Andrej Gosar] Vam bo te dni poslal poročilo.
Junaki na Orlah razbojnikujejo pridno naprej. Ukradli so vola ter razpečali potem v Lj[ubljani]. En krivec je menda po domobr[ancih] aretiran. Ta zadeva vpije po razčiščenju.
Savinc mi pove, da želi Saje [morda Jože Saje] kupiti motor za 35.000. Prosim, odločite če je to res tako zelo potrebno.
Marnovim seveda kasa zaprta. Ravnotako tudi vsa dobava materiala. Glede salam in klobas na Dolenjskem se bom informiral in poskušal za nas blokirati.
G. Vode mi ravnokar pošilja pismo za Vas. Prilagam.

---

[570] Prepis dokumenta (rokopis) je na pag. 2231–2232.

Dolenjc [Vladimir Šuklje] se je izrekel principielno pripravljenega prevzeti zveznega za prop[agando]. Bo pa dal toglede svoje predloge, katere Vam bom jutri dostavil.
Poročati Vam moram zelo žalostno vest. Prijatelja Dugega [Kontantin Domazetović] ni več. Se je ali pa so ga predvčerajšnjim na sodišču obesili. Zelo mi je težko za njim.

Najlepše Vas pozdravlja
14. 10. 1944. Udani Ignac l. r.«

Pismo Andreja Gosarja Ivanu Prezlju o političnih nesoglasjih protikomunističnega tabora, nedatirano (pag. 2234)[571]

2. Prepis Vodetovega [Andrej Gosar] pisma g. Andreju [Ivan Prezelj]:
Spoštovani g. Andrej! Sporočili Čiče [Dragoljub Mihailović] sem prejel. Hvala! Poskrbel bom, da jih dobe oz. da izvedo za vsebino tudi drugi. Isto sem storil s Triglavovimi[572] sporočili. V vrhovih je vse v redu. Imamo stalne stike in gledanja [so] si popolnoma enotna. Kar je težav, so pred vsem v naših vrstah, ker mnogi ne morejo iz starih kolesnic. Vendar se tudi tu položaj močno čisti. O razgovoru g. Žagarja [Franc Heinrihar] z V. ste informirani. Mislim, da je sedaj jasno, da bomo morali načrt iz Rovt samostojno izvesti in ne smemo nič več računati na odločilno podporo vodstva. Tudi naši bodo za to. Čakamo le še Tržana [Mirko Bitenc], da se končno pogovorimo in vse pripravimo. Želimo, da čimprej pride. Takrat bi morali priti tudi z vami v neposreden stik. Zelo važno bi bilo, da bi čim prej kaj več izvedeli o morebitnem dogovoru pri Medvedu [Miloš Stare]. Prosite Čičo za to.
Glede težav z Dolenjci sem dobil včeraj nekaj zanimivih informacij. Manjkajo pa mi še važni podatki, ki jih upam dobiti v kratkem. Vtis imam, da motijo pri vsem največ strankarske razprtije. Ljudje pač nočejo za nobeno ceno nazaj v stare strankarske razmere, Tržan pa ne more drugače, kakor da se naslanja na ljudi iz svojih vrst. Tega mnogi ne razumejo, pa vidijo nepremagljive ovire, kjer jih v resnici ni. Mnogi bi se v tem pogledu spremenili, če bi bolj čutili, da jih vodite in jim komandirate Vi. Vojsko sprejemajo, njenemu poveljniku se hočejo podrediti vsi – vsaj tako zatrjujejo – pri T[ržanu] in njegovih ukrepih pa vidijo vedno najprej strankarja in strankarske namene, čeprav gotovo največkrat neupravičeno. Prosim, obdržite te pripombe zase, pa premislite, če bi morda res ne kazalo, da bi ti ljudje bolj začutili Vaše poveljstvo. Pripominjam pa, da sem vse to napisal ob pomanjkljivih informacijah. Ko bom zvedel še drugo, bom morda lahko zanesljiveje sodil, kaj bi kazalo ukreniti. Vsekakor se ne bi smeli prenagliti v nobeni smeri, da ne bo nepotrebne škode.

Lepo pozdravlja Vas in g. Marka [verjetno Albert Ilovar]
Vode [Andrej Gosar] l. r.

[571] Prepis dokumenta (rokopis) je na pag. 2231.
[572] Verjetno Miha Krek. Psevdonim Triglav sta sicer imela Miha Krek in Albin Cerkvenik.

Pismo Ivana Prezlja Francu Heinriharju o ukrepih proti Marnovemu odredu ter izkopu žrtev v Mozlju, nedatirano (pag. 2234)[573]

3. odgovor Andreja [Ivan Prezelj] na ta dopisa g. Ignacu [Franc Heinrihar]. Pismo je brez datuma, pisano vse na pisalni stroj in tudi podpis. Pooblastili sta z vsebino, kakor je prepisano pod prepisi z dne 14. 10. 1944 B/5:

Spoštovani g. Ignac!
Hvala za poslano pošto in specijalke.- Vesti, ki jih pošiljate o prilikah v Trstu, so res žalostne. Izgleda, da so Nemci ipak predali mesto Italijanom. Javite tja, naj naši ljudje, ako jih je še kaj na svobodi, gredo iz mesta na teren k Soškemu odredu ali pa k Aeru [Dobroslav Jevđević].
Glede izplačevanja podpor prosim, da obvestite Fio [Finančni odsek], da bo ne v Ljubljani bivajočim rodbinam izplačeval podpore g. Skalar [Valentin Benedik] potom odredov. Fio [Finančni odsek] naj podpore pošilja preko Vas ali preko Gl[avnega] intendanta Skalarju. Prispevek 12.000 Lit za izkop v Mozlju odobrim in v pregibu pošiljam dvoje pooblastil, od katerih je eden bianko. Za ta posel primernega naj gospod Vode [Andrej Gosar] imenuje iz vrst katoliškega bloka in ga izpolni. Ni treba, da bi zastopnika vedela eden za drugega.
Poročilo od Brezarja [Stanislav Leskovic] smo sprejeli ter odobrim njegove izpremembe s prošnjo, da pazi v obveščevalnem kadru na ljudi, ki so se ali vrinili v to službo ali pa po kaki nerodnosti izdajajo stvari okupatorju. O nesolidnosti Slavujiča in Bavdaša [Alojz Bavdaž] smo z druge strani prejeli prav tako negativna poročila. Ne vemo, kje se Slavujić sedaj nahaja, Bavdaš (Ataman) pa je 17. 9. t. l. iztisnil od J. V. zadnjih 20.000.- Lit za nakup orožja. Verjetno je, da dobiva orožje zastonj potom Bernharda (Nemca), odredom pa ga zaračunava. Ker se kreta sem in tja in ima zveze tudi z Aerom [Dobroslav Jevđević], bi prosil, da ga DOS kontrolira. Prav tako prosim za navedbo konkretnih podatkov glede drugih podobnih nesolidnežev ker moramo z novcem varčevati. Od tu je njihova kontrola nemogoča. Brezarja naprošam, da ugotovi, kakšen razlog je vojne obveznike do 30. leta starosti samske, vključene v JV, odvrnil, da niso sledili pozivu komandanta Ljublj[anskega] vojnega okrožja, da se do 25. 9. javijo pri odredih? Gre za težko kršitev vojaške discipline, ter KS ne more računati v danem primeru na pomnožitev svoje sile sploh. Ugotovi naj tudi ali so sploh še obvezniki, ki bi bili tako disciplinirani, da bi se odzvali, če bi prejeli na osebo glaseči se mob[ilizacijski] poziv, in bi pri tem znali molčati, da so ga dobili. V kolikor ni posle zveznega oficirja z P. O. prevzel v mojem zadnjem pismu omenjeni Dolenjc [Vladimir Šuklje], naj začasno ima to mesto Brezar, ki naj P. O.-u predoči efekt propagande zunaj, ki je enak ničli, ker sploh ničesar ne dobivamo. Predoči naj jim, da je doba dolgih ideoloških člankov že zdavnaj potekla in da naj vendar začno z malimi letaki udarne vsebine, za kar najdejo dovolj gradiva že v samih Čičinih [Dragoljub Mihailović] komunikejih. Ekspeditivna propaganda

[573] Prepis dokumenta (rokopis) je na pag. 2233. Prepis dokumenta (UDV) je na pag. 2283–2284.

bi morala že doslej doseči javno mnenje, da se je Čičin barometer dvignil, ne pa da caplja z letaki za časom. V kolikor bodo potrebna konkretna navodila, jih bom dajal sproti.-
G. Mestnika [Henrik Vrančič] naprošam, da mi mesečno pošilja pregled stanja Fio [Finančnega odseka] na debelo, tako da bodo razvidni iz njega dohodki in izdatki za osebne in materijalne potrebe. Prvo tako poročilo bi želel da mi preskrbi do konca tega meseca.
Razgovor z pp. [podpolkovnikom] V. je bil tako, kot sem že predvideval. Za sedaj se ne more učiniti ničesar. Počakal bom sporočila g. Vodeta.
Čudna novica glede Marna [Janez Marn] je tudi z druge strani potrjena. Danes jo je prinesel semkaj Ris [Rudolf Žitnik], ki je povedal, da je v Ljubljani naš sedanji brlog že znan. Kot včeraj ustno naročeno Janezu [morda Janez Grum], ponavljam: Dol[enjskemu] odredu je do nadaljnega dokler se stvar ne pojasni do kraja zapreti denarne in materijalne vire. Glede blaga v Stični Vas naprošam, da potom svojih vez uredite primerno. Opozarjam pa, da ne bi bilo na mestu zaenkrat stvar zagrabiti preostro, ker še nimamo poročila, kaj je privedlo Marna do tega koraka in do tega, da je odred svojevoljno poslal zopet na staro bazo. Stvar bo treba dobro premisliti zaradi Marnovega postopka, ker se utegne dogoditi, da pojde Marn od Rupnika [Leon Rupnik] še k Nemcem, s katerimi ima, kakor čujemo že neke zveze. Gledati bo, da se na pameten način izvleče dobre borce, orožje in materijal, kar je toliko stalo. Tozadevno bi Vas naprosil, da govorite z Vodetom, ki naj s svoje strani poskuša napraviti za pametno rešitev te zadeve kar največ. Bojimo se še te komplikacije, da je Marn zapustil drugi odred v akciji na Gor[enjskem] in se samovoljno, proti volji nadrejenega, odločil na ta korak, kar znači težko vojno kaznivo dejanje. KS pri takih stvareh ne bo mogla popuščati, če hoče obdržati avtoriteto in bi bilo morda umestneje, da zadeve uredijo politiki. Koristno bi bilo, da bi se po kaki pametni osebi nadzorovalo razpoloženje v bazi Dol[enjskega] odreda že sedaj. Morda ne bi bilo škodljivo, če bi Vode našel zanesljivega in primernega kurata, ki bi v tem pravcu pomagal, ker je bil Dol[enjski] odred sedaj trenutno brez njega. Prosim, da te stvari tudi v Ljub[ljani] premislite in Vam bomo hvaležni za nasvete.

Iskrene pozdrave od Čerena [Valentin Benedik] in
Udanega Vam Andreja

Pooblastili imata pod besedilom okrogel pečat z besedilom: Poveljstvo jugoslovanske vojske v Sloveniji, podpis gen[eral] Račič [Ivan Prezelj].

Rokopisni prepisi dokumentov (pag. 2235–2236), objavljenih na drugih mestih v tej knjigi

---

Pismo Ivana Prezlja Andreju Gosarju o težavah s komunikacijo z Dragoljubom Mihailovićem, 17. 10. 1944 (pag. 2237)[574]

Prepisi, napravljeni dne 19. 10. 1944:

1. – Dopis g. Andreja [Ivan Prezelj] g. Vodetu [Andrej Gosar], ki je brez datuma, a je bil pisan 17. 10. 1944:

»Spoštovani g. Vode!
Vaše sporočilo, poslano po g. Žagarju [Franc Heinrihar], prejel. O načrtu iz Rovt sem Vašega mnenja. Samo moramo biti stoodstotno sigurni, da so podatki, ki nam jih je takrat dal Tržan [Mirko Bitenc] o razpoloženju naspram nam in njim domobrancev, tudi točni. Ko bodo vse priprave gotove, me boste obvestili, da pridem z Vami v neposreden stik.- Ne razumem stavka, ki ste ga napisali: »Zelo važno bi bilo, da bi čimprej kaj več zvedeli o morebitnem dogovoru pri Medvedu [Miloš Stare]. Prosite Čičo [Dragoljub Mihailović] za to.« Prosim Vas, da mi to objasnite.- Zveze s Čičo še nimamo. Aparat se je pokvaril in popravili ga bodo naši izvrstni stručnjaki bogsigavedi kdaj. No, prevzeli smo akcijo, da jo zopet dobimo.

Lepo Vas pozdravlja
Andrej l. r.«

Dekret o postavitvi načelnika Državne obveščevalne službe, 5. 10. 1944 (pag. 2237)[575]

2. Dekret o postavitvi načelnika DOS-a z dne 5. 10. 1944

5. 10. 1944. na položaju

Komanda kr[aljeve] J. V. v Sloveniji

postavlja
po službeni potrebi gosp. dr-ja L. S. Brezarja [Stanislav Leskovic]
za načelnika D. O. S. v Sloveniji

general Račič [Ivan Prezelj] l. r.

Pismo Ivana Prezlja Francu Heinriharju o ilegalnem delovanju, selitvi na novo lokacijo in varnosti štabne pošte, 17. 10. 1944 (pag. 2237)[576]

3. Dopis z dne 17. 10. 1944 gospodu Ignacu [Franc Heinrihar], ki nosi štev. 1:

»Pošto štev. 1 od 14. 10. sem prejel.

---

574 Prepis dokumenta (rokopis) je na pag. 2235.
575 Prepis dokumenta (rokopis) je na pag. 2235.
576 Prepis dokumenta (rokopis) je na pag. 2235–2236.

Motor je potreben kakor za zvezo štaba z odredom in obratno tako tudi za zvezo med odredi in Tržanom [Mirko Bitenc]. Nabavljen je po mojem predhodnem dovoljenju. O ceni se bom informiral.- V prigibu dostavljam listino za Brezarja [Stanislav Leskovic]. Dostavljam tudi tri primerke letaka »Draža in Tito« poslane od Aera [Dobroslav Jevđević]. Predajte jih pol. in P. O.
Dosedaj smo stanovali pri nekem posestniku, kjer smo dobivali kmečko hrano po 50 lir dnevno za osebo. Ker pa so za naš brlog zvedeli v Ljubljani, med drugimi tudi Ris [Rudolf Žitnik], se moramo odmakniti na drugo mesto (nato prosi za specerijsko blago, olje in tudi kruh). Vse to bi se potom Janeza [morda Janez Grum] spravilo na Dobrovo k Knupležu [morda Silvester Knuplež].- Za naše novo mesto po naši nameri ne bo nekaj časa nihče zvedel. Zelo pa bi želeli, če bi nas mogel tedensko enkrat obiskati VI ali pa Brezar s kolesom, ker itak ne bo daleč. V razgovoru bi se obojestranske misli lahko bolje izbrusile, ker nam vendarle manjka podrobnih informacij z vaše strani. Tak sestanek bi bil možen ob vsakem času, ki bi Vama prijal. Dotični bo prišel direktno ter mu bomo mesto morda že v prihodnjem pismu točno navedli. O tem prosim ne pravite nikomur razen Brezarju, niti Janezu.
Veze s Čičo [Dragoljub Mihailović] še ni. Ker nimamo zveze (pokvarjen aparat), smo pozvali na teren Ježa. Bil je tu in brezpogojno obljubil, da pride s sprejemnikom (oddajnik imamo že tukaj) v pondeljek ven, pa ga ni bilo. Izgleda da so ga znane lahovske sile zadržale doma. Brezar naj potom Blaža [Anton Božnar] nujno vpliva na Ježa, da moško besedo, ki mi jo je dal, izpolni. Povdarim pri tem, da je aparat, ki na njem dela, last JV.
Vodetovo [Andrej Gosar] poročilo sem prejel (pa ne morem razumeti, kaj misli s tem, da bi komandovanje prevzel osebno = prečrtano!) in v prigibu dostavljam za njega posebno moje sporočilo in nekaj vprašanj.

Gor[enjski] odred se še ni vrnil in o njem nimamo poročil

Najlepše Vas pozdravlja udani Andrej [Ivan Prezelj] l. r.

NB. Da bo sigurno, da dobivate Vi pošto nepregledano in neodprto, bi bilo umestno, da zalepljeno kuverto opremite z okroglimi nalepki, ki si jih nabavite in jih nekaj tudi nam pošljite. Za Dugega [Konstantin Domazetović] smo zvedeli že preje. Zelo nam je žal za njim.«

Rokopisni prepisi dokumentov (pag. 2238–2239), objavljenih na drugih mestih v tej knjigi

---

Pismo Franca Heinriharja Ivanu Prezlju o notranjih nesoglasjih v protikomunističnem taboru, 20. 10. 1944 (pag. 2240)[577]

Prepisi, napravljeni dne 20. 10. 1944:

---

[577] Prepis dokumenta (rokopis) je na pag. 2238–2239.

1. dopis g. Ignaca [Franc Heinrihar], štev. 2 z dne 20. 10. 1944 g. Andreju [Ivan Prezelj]:
»Spoštovani gospod Andrej!
Naš zaprti prijatelj me je obvestil, da obstoja zame 100 % nevarnost aretacije. Zato sem jo od doma odmaglil in živim pri drugih na jerpergi[578]. Delo je radi tega zopet otežkočeno. Rad bi jo pobrisal do Vas pa še ne morem, ker sem vsaj za enkrat tu bolj potreben.
Pošto pošiljajte še po isti poti.
Kokalj [morda Anton Kokalj] je zahteval od policije, naj aretira oficirje, ki so služili popreje pri njem. Zaprli so tudi našega Savinca. Zoperna zadeva, ker ni naslednika, poskušal bom dobiti vsaj zasilno nadomestilo.
Tudi na Vas je bila menda hajka, pa kot slišimo brezuspešna.
Vaš dopis sem prejel.
Brezarja [Stanislav Leskovic] sem obvestil. Dela in Vam bo sam poročal. Propagando prevzame že zadnjič imenovani, ki Vam bo stavil predloge po Moravec-u, ki pride do Vas.
Zadeva Marn [Janez Marn] dvomim, da bi se dala po politikih urediti. Vode [Andrej Gosar] ne bo imel vpliva, s Krtom [Mirko Bitenc] sta se na Gorenjskem skregala, drugi politiki njih baže pa izgleda, da hočejo v kalnem ribariti. Polit[ični] sporazum je le na papirju. Napram našemu pokretu ni naklonjenosti. Izigravajo Vodeta in tudi Bitenca [Mirko Bitenc]. Moda je domobranstvo in slovenstvo. Pred tremi tedni sta mi bila po priporočilu dodeljena 2 gospoda od SLS. Akoravno je bil dogovorjen drugi sestanek že po 4 dneh, da začnemo s posojili, se gospoda sedaj po 2 1/2 tednih še nista oglasila. Ker sta dostojna gospoda, sta mogla to nedostojnost narediti samo na izrecno zapoved. Tudi SLS človek v Fio [Finančnemu odseku] se že 3 sestankov ni udeležil, akoravno vsakokrat preprijazno obljubi udeležbo. Občuti se nek bojkot. Treba bo paziti sedaj, ko se vrne Krt, kateri menda pridno mobilizira (po izjavi Lahovcem pa le ljudi na SLS prisega), da nam ne bo izpraznil blagajne. Po svoji zvezi je že dal vedeti, da bo rabil veliko uniform in drugega. Če ne pripelje moštva v Vašo bazo, kar tudi predvidevam, naj se obstaja na tem, da naj se podpirajo z denarjem, ki ga bodo dali na razpolago njih zelo bogati zavodi, ki do danes niso žrtvovali niti pare.
Da se povrnem na Marna. V sredo zvečer ga je menda pregovoril Gaber [Janez Grum], da naj se v četrtek poda do Vas, opraviči svoj postopek in dogovori z Vami za naprej. Povedal mu je Vaše bivališče. Mi ni znano, da li je do tega sestanka res prišlo. Kot mi povedo, Marna zelo privlačuje Ljubljana radi njegovih velevažnih fizioloških (po naše: kurbirskih) potreb. Mogoče bi se zadovoljil da se mu da tu na videz zelo važna naloga, dobro podkrepljena z obilnim mesečnim honorarjem. Njegov oddelek pa prepeljal v bazo, boljše moštvo porazdelilo med druge oddelke, barabe pa oddaste v domobr[anstvo]. Druge pametne rešitve ne vidim. Noben

[578] Jerperge – hospitium (gostoljubna hiša).

dogovor za skupno nadaljne delo ne bo držal, ker ta mož nima sebe, še manj pa moštva v rokah. Denarni viri so mu odtegnjeni in bi tudi zelo odsvetoval, mu kaj dati, ker bi to le svinjarijo podaljšalo.
Ali ste kaj razmišljali, kako so Nemci zvedeli za Vaše bivališče? Vedel ga je Marn, pa tudi Branko [Franc Slapar]. Brezovarja [Lovro Sedej] zelo zanima Vaše mnenje posebno glede Brankota. Da je sedaj tukaj, kjer se kot gorenjski četnik obseva, Vam je najbrž znano.
Prilagam Vam pismo od V[odeta] [Andrej Gosar]. Poskušal danes zvečer tudi z njim razgovarjati.
Izkop v Mozlju bo verjetno odgoden.
Prisrčen pozdrav Vam in gospodu Čerenu [Valentin Benedik]

Udani Ignac lr.«

Prepis pisma Andreja Gosarja Ivanu Prezlju o političnih trenjih in Marnovem uporu, 20. 10. 1944 (pag. 2240)[579]

2. Pismo g. Vodeta [Andrej Gosar], pisano na drugi strani listka, ki ga je prejel dne 20. 10.:

»*Dragi Andrej [Ivan Prezelj*]!
Prejel sem onostransko poročilo, da Vam ga pošljem. Če boste kaj ukrenili, prosim, da bi me obvestili. Ako bi se do tedaj vrnil Tržan [Mirko Bitenc], lahko to kar njemu poveste!
Glede Dolenjcev sem dobil naknadno poročila, ki kažejo ne glede na napake in pogreške M.-a [Janez Marn], kako brezvestno ženejo nekateri ljudje svojo ter so pripravljeni vse uničiti, če se kdo njihovemu krogu ne udinja popolnoma. Če bo treba, Vam bom ob priliki nekatere reči ustno povedal. Vsekakor bo treba veliko previdnosti, da ne bi več škodili kakor pa koristili.
O drugih rečeh Vam bom morda lahko v kratkem kaj več poročal.

Lepo pozdravlja Vode l. r.«

Prepis pisma Rudolfa Smersuja Andreju Gosarju o izkopu žrtev v Mozlju, 20. 10. 1944 (pag. 2240)[580]

3. Dopis Rudnika [Rudolf Smersu] Vodetu [Andrej Gosar] z dne 20. 10. 1944:

»*Spoštovani gospod!*
Sestavil se je nek odbor za izkop žrtev v Mozlju. Na sestanku tega odbora se je govorilo o tem, da naj del stroškov za izkop in ponoven pokop prevzame j. v.--- Dalje je bilo predlagano, da naj pošlje vojska svojega zastopnika k izkopu. Ker Tržana [Mirko Bitenc] ni, prosim Vas, da sporočite gosp[odu] poveljniku s prošnjo, da pošlje zastopnika k izkopu. Predlagam, da zastopa za našo skupino, ki je imela

[579] Prepis dokumenta (rokopis) je na pag. 2238.
[580] Prepis dokumenta (rokopis) je na pag. 2238.

svoje žrtve tudi v Mozlju, g. Janko Hafner, urednik in rez[ervni] poročnik. Če bi g. poveljnik to odobril, me prosim o tem obvestite.« [581]

Politične in vojaške novice, 22. 10. 1944 (pag. 2241)[582]

Radio novice 22. 10. 1944

Jugoslavija: Kralj je govoril. London BBC: Kralj je pozdravil padec in osvoboditev Beograda ter se zahvalil Stalinu in sovjetskim četam. Pozval je narod na edinost v borbi proti sovražniku.
Konsolidacija? Brazaville: Iz jugoslovanskih političnih krogov v Londonu se je zvedelo, da se dela na tem, da se stvari čim prej nova jugoslovanska vlada, v kateri bi bili zastopani ljudje iz vseh vrst tkzv. rojalistov in osebe iz jugoslovanske OF. Izgleda, da ni posebnih težkoč, da bi ne prišlo do take vlade, ki bi takoj odšla v domovino ter prevzela svoje posle. Istočasno se razmatriva načrt, po katerem bi se angažirale vse jugoslovanske sile za boj proti Nemcem. Po tem načrtu naj bi obstajali dve armadi, in sicer nacionalistična, ki jo je sedaj vodil Mihajlović [Dragoljub Mihailović] *in pa osvobodilna ljudska vojska pod Titom* [Josip Broz]. *Obe vojski bi bili podrejeni zavezniški komandi. Organizacija takih vlad bi v političnem oziru odstranila obojestranska trenja in zapostavljanje ene ali druge, poleg tega bi pa izpolnila veliko vrzel, ker vsi znaki kažejo na to, da tkzv.vojska osvobodilnega komiteja ni kos svoji nalogi.*
Rim: V Bariju deluje jugoslovanski narodni odbor, ki mu predseduje dr. Živko Topalović. Od Slovencev sta v odboru dr. Krek [Miha Krek] *in kapetan voj. br. [vojnega broda] Kovač kot zastopnik napredne struje. Oba delujeta v najlepšem sporazumu. Hrvate zastopa med drugimi bivši podstarešina Sokola kr[aljeve] Jugoslavije dr. Belajčić* [Vladimir Bjelajčić]. *V odboru so zastopane vse srbske stranke, ki stoje na demokratskem stališču, podpirajo pa ga vsi ameriški Jugoslovani pod vodstvom bivšega veleposlanika Fotića* [Konstantin Fotić].
Gorica: Part[izansko] sodišče pod preds[edstvom] dr. Borisa Puca je obsodilo na smrt in dalo justif[icirati] dr. Leona Svetka[583]*, biv[šega] koncip[ienta] pri dr. Černetu* [Ferdo Černe] *v Lj[ubljani], ker se je branil izročiti dobljeno povelje, da mora s svojo četo zažgati gotove šole in župnišča na Primorskem.*

[581] V prepisu je pripisano: *(brez podpisa, verjetno Rudan!)*.
[582] Prepis dokumenta (UDV) je na pag. 2274.
[583] Verjetno Lev Svetek (1941–2005), pravnik, partizanski pesnik, alpinist. V letih 1941–1943 je bil odvetniški pripravnik v Ljubljani. Ob kapitulaciji Italije se je pridružil partizanom in deloval v partizanski sodni službi. Od oktobra 1944 je na Primorskem opravljal delo tajnika okrožnega sodišča za srednjeprimorsko okrožje in predsednika okrožnega sodišča za zahodno Primorsko. Po vojni se je uveljavil kot strokovnjak za delovno pravo in socialno varnost. Leta 1944 je napisal pesem Vstajenje Primorske. (Slovenska biografija; Wikipedia.)

Pismo Franca Heinriharja Ivanu Prezlju o političnih razmerah v Ljubljani, 27. 10. 1944 (pag. 2241–2242)[584]

Lj[ubljana] 27. 10.

Sp[oštovani] g. Andrej [Ivan Prezelj]*!*

Po vznemirjajočem prestanku sem dobil zopet Vašo pošto št. 2. ---
Žal mi je, da še niste na gotovem mestu, ker bi bilo nujno potrebno, da pridem za 1 ali dva dni k Vam, ker Vam imam veliko poročati in se porazgovoriti. Brezar [Stanislav Leskovic] *na pot ni mogel, zato jo bom naredil jaz. Ta obisk pri Vas pa bi bil zelo nujen, tudi zato, ker moram potem v Trst, kjer imam opravka tako v fin[ančnih] zadevah kot tudi v drugih. Takoj ko bo možno priti do Vas, mi sporočite in dajte po možnosti tudi navodila. Slišal sem tudi, da imate namen priti v Lj[ubljano]. Če gre za 1 ali 2 dni, in bi bilo res dobro organizirano, bi bilo to zares seveda zelo ugodno, ker bi bil Vaš razgovor tudi z pol. Vrhnjim*[585] *in ev[entualno] drugimi gospodi potreben. Zelo bi Vam pa odsvetoval daljše bivanje v Lj[ubljani], ker se tajno ne da ničesar držati. Preveč pipic pušča vodo.*
Slišim, da je Vaš Marko [Gradimir Radenković] *v Lj[ubljani], kjer se je nastanil v starem brlogu z namenom, da ostane 1 mesec. Se ne bo dobro končalo, ker se tam kretajo razni ljudje, med njimi tudi Branko* [Franc Slapar] *in Marn* [Janez Marn]. ---
Brezar Vam bo poslal poročilo.
La bella compagnia Jovo[586] *in 3 tovariši Slapar* [Franc Slapar] *in Srakarja je seveda tukaj in se ima prav dobro. Iščejo prav pridno zvez.* Branko [Franc Slapar] *je nekaka desna roka Marna. Posebno se trudijo dobiti finansierje, kar izgleda da se jim je vsaj v manjšem posrečilo. Momentalno iščejo dobrotnika za 50.000 Lir. Naša pipa jim je seveda že davno zaprta. Interesantno je, da se ti »Gorenjski četniki« kretajo svobodno po Lj[ubljani] medtem ko se moramo mi skrivati kot hudodelci.*
Glede papirja Povše [Hubert Pleško] *je v redu, bomo obračunali z Tržanom* [Mirko Bitenc].
Brezar bo poskušal v smislu naročila povezati Gorenjsko.
Druga stvar pa je glede sodelovanja SLS v odboru za posojilo. Tukaj pa tudi Tržan ne bo nič opravil, ker so močnejši od njega proti! Politika. Kar se tiče financiranja Gorenjskega podjetja, mislim, da to lahko narede njegovi nalogodavci. Mislim, da se temu tudi ne bi preveč upirali. V teh zadevah se imamo veliko porazgovoriti.
Neizpolnjeno naredbo za udeležbo pri izkopu v Mozlju sem moral radi posebnih vzrokov uničiti. Če je potrebno, mi pošljite novo. Z g. Vodetom [Andrej Gosar] *bom o tem govoril. Ono drugo izpolnjeno sem oddal.*
O zadevi Fotić [Konstantin Fotić]*– Gavrilović* [Milan Gavrilović] *so Vam gotovo že sporočili. Za vsak slučaj še jaz ponovim – Prvi, podpolkovnik in menda brat ministra*

[584] Prepis dokumenta (UDV) je na pag. 2274.
[585] V prepisu je pripisano: *DR. GOSAR* [Andrej Gosar].
[586] Milutin Ludviger ali Janko Soklič.

Fotića, bivšega poslanika v Washingtonu, drugi major, sta se javila gen[eralu] Rupniku [Leon Rupnik], *pripovedovala o grozodejstvu napredujočih ruskih čet ter zaprosila za sprejem v domobr[anstvo]. Trdita, da sta Dražina* [Dragoljub Mihailović] *človeka, kar pa bo treba preiskati, ker je verjetnejše da sta Ljotićevca. Ljotićevci so zelo agilni, kar se iz dnevnega časopisja razvidi. Prečitajte današnjega Slovenca. Smatrajo, da je pravi čas tudi naš pokret napadati. V nedeljo imamo spet protikomunistično zborovanje na Kongr[esnem] trgu z glavnim govornikom* Rupnikom *na čelu. Pričakujem, da bomo tudi mi na programu.*

Ignac [Franc Heinrihar]

Depeša vojvode Momčila Đujića o zaostrenem vojaškem položaju, 6. 11. 1944 (pag. 2243)[587]

Poslednja depeša vojvode Djujića [Momčilo Đujić] Vrhovnoj komandi

vrlo hitno.
javite najhitnije kada će doći pomoć preko Like. Vodim[588] borbu na liniji Kosovo Kozjak duz planinskog lanca Dinare i Pjesivice Plavno Padjeni Krka Promina. Napada me po pet divizija. Ustasi saradjuju sa partizanima. Nemci napustili Dalmaciju.
Situacija vrlo kriticna. Komunisti kolju ceo srpski elemenat u osvojenim krajevima. Javite najhitnije molim čemu se mogu nadati
6. 11. 1944 pdj [Pop Đujić]

»BALKAN PRESA«, 7. 11. 1944 (pag. 2244)[589]

BALKAN PRESA od 7. 11. 1944 JAVLJA:
Pet savezničkih avijatičara, koji su pali na teritoriju Dalmatinskog korpusa JVUO[590] i bili svedoci heroizma vojnika Draže Mihailovića [Dragoljub Mihailović] i terorizmu Titovih bandi uputili su sledeći poziv za pomoć savezničkim vladama i javnom mišljenju savezničkih zemalja:

Obavestite naše porodice da smo u sigurnosti. Na teritoriju smo izmedju Nemačkog okupatora, Titovih partizana i četničkih trupa Kraljevske Jugoslovenske vojske pod komandom Draže Mihailovića. Svedoci smo najužasnije podvale s kojom je Tito [Josip Broz] prevario Ameriku i Englesku. Titovi partizani ne napadaju okupatora već se samo brane kada jih okupator napada. Titovci ubijaju sve ljude i pale svako selo koje nije za komunizam. Titovci ne oslobadjavaju varoši i mesta već ulaze samo u ona mesta, koja je okupator napustio iz strateških razloga. Titovi partizani upotrebljavaju tako vešt sistem laži, da on može da bude otkriven samo od onih koji žive ovde i vide sve iz neposredne blizine. Iskrcajte se što je pre moguće

---

587 Prepis dokumenta (UDV) je na pag. 2276.
588 V prepisu je pripisano: *Djujić*.
589 Prepis dokumenta (UDV) je na pag. 2276.
590 JVUO – Jugoslovenska vojska u otadžbini.

u Splitu, Šibeniku i Zadru, idite sa kontrolnom komisijom ispred i oko Dinare i videćete najstrašnije stvari. Partizani uništavaju u ovom predelu ostatke herojskog srpskog naroda i sve one hrvatske porodice koje neće da prime komunizam. Narod je plemenit i veruje duboko u Boga. On voli svoga Kralja i očekuje ga. Titovi partizani nalaze se izmedju njega i Amerike i Engleske tako da u momentu invazije budu u stanju preuzeti vlast u svoje ruke i da se predstave kao jedini predstavnici naroda. Pomozite brzo! Zabranite Titovim partizanima da ne ubijaju narod, jer Titove trupe upotrebljavaju nepošteno geslo, da svako ko nije komunista je izdajnik nacije i sluga okupatora i da stoga mora biti ubijen. Pomozite brzo! Skoro je poslednji momenat! Pola miliona ljudi nalazi se u očajanju pod terorom Titovih bandi i očekuje pomoć Amerike i Engleske. U pomoć!

Harold Theobald br. 201008
Royajal Edmark br. 16006880
Vyeter Nys br. 3367847472 (VVilton Vai London Harvvai
VVilkusom br. 33766535

Poziv Dobroslava Jevđevića slovenskemu vojaškemu in političnemu vodstvu za rešitev Đujićevih sil, november 1944 (pag. 2245–2246)[591]

Njeg[ovi] Ekselenciji Biskupu ljubljanskom [Gregorij Rožman]
Prezidentu djeneralu g. Rupniku [Leon Rupnik]
Pretsedniku g. Ljotiću Dimitriju
Šefovima političkih stranaka u Sloveniji
Komandi Srpskog Dobrovoljačkog Korpusa

Iz priloženih radiograma se vidi da je tragedija srpskih nacionalnih snaga u Dalmaciji kao i srpskog naroda u tom kraju pretvorena u katastrofu. Vojvodi Djujiću [Momčilo Đujić] ne preostaje ništa drugo nego da se sa srzi svoje vojske i sa nejaci i ženama izbegne sigurnoj smrti probijajući se do bratske Slovenije gde bi sa ostalom braćom pomoću svojih hrabrih boraca zaustavio krvavi komunistički talas. Iz depeša se vidi pravac njegovog nastupanja ka Sloveniji.
Za ostvarenje te namere potrebno je dvoje:
1. da se poradi preko oblasnih nemačkih komandi kod Vrhovne Nemačke Komande da ustaši dobiju nalog da ne udaraju srpskim nacionalnim jedinicama u ledja a da se obezbedi poštovanje te naredbe da se našoj vojsci u otstupanju dodeli neka nemačka jedinica radi kontrole ustaša. Administrativno se ta stvar tiče nemačke komande za Hrvatsku i nemačke komande u Sloveniji i Primorju.
2. da se obezbedi slobodna akcija prihvaćanja Djujićevih trupa i rasterećenja njihovog kretanja tim što bi im radi prihvaćanja izašla u susret jedna kombinovana grupa dobrovoljaca; domobranaca i četnika u prostor Gornje Like. Ujedno bi se

[591] Prepis dokumenta (UDV) je na pag. 2276.

trebalo obezbediti smeštanje i privremena prehrana nevojničkih izbeglica: žena i dece.
Iz razloga hrišćanskih, slovenskih, nacionalnih i čovečanskih apelujem na naslovnike da sa svoje strane sve preduzmu da se učini sve što je moguće. Srpski narod živeće večno i neće zaboraviti usluge koje se čine njemu u najtežem času njegove istorije.
Ovaj apel upućujem po ovlaštenju vojvode Djujića u njegovo ime, kao i u ime moje i mojih vojnika koji se nalaze na slovenskom tlu.

Sa verom u Boga za Kralja i Otadžbinu!
Vojvoda Dobroslav Jevdjević

Apel Dobroslava Jevđevića slovenskemu vojaškemu in političnemu vodstvu za rešitev Đujićevih sil, 8. 11. 1944 (pag. 2246)[592]

Slovenskom Narodnom odboru, K-di [Komandi] Slovenije
Komandi slovenskih domobranskih snaga.

Pred uništenjem se nalaze poslednje nacionalne snage koje stoje izmedju nas i udruženog fronta partizanske glavnine pomognute ustašima i Sovjetima. Divizije četničkog vojvode Djujića [Momčilo Đujić] komandanta JVUO za Dalmaciju i Zapadnu Bosnu nalaze se u očajnoj situaciji napadnute od četverostruke premoći. Nemci su evakuisali Dalmaciju, ustaše svugdje pomažu partizane a snage kojima razpolaže naša Vrhovna Komanda vode teške i krvave borbe braneči naše pozicije i narod u Crnoj Gori, Hercegovini, Istočnoj Bosni, Sandžaku i Zapadnoj Srbiji. Naše snage u Lici nedovoljne su za efikasnu pomoć. Obratio sam se Srpskom Dobrovoljačkom Korpusu koji je oduševljeno i spremno prihvatio poziv, ali se njegovo političko vodstvo još nalazi na putu i nemoguće je politički pripremiti i obezbediti akciju, a svaki je minut dragocen.
Ako padne Djujić onda će se sve oslobodjene polikomunističke snage pojačane sa njihove dve divizije u Lici oboriti jednim pravcem preko Gorskog Kotara za Sloveniju a preko Plasa i Klana na Hrv[atsko] i Slovensko Primorje. Ako padne Djujić to znači istodobno doslovnu smrt pola milijuna Srba, koje je osiguravala njegova vojna snaga. U času napada na nas komunističke snage u ovom prostoru udariće nas sa ledja i naša sudbina je zapečaćena.
Vrhovna Komanda apeluje na sve poštene jugoslavene da se složno i bratski pomogne vojvodi Djujiću. To je dužnost sviju nas i slovenska jugoslovenska i hrišćanska i antikomunistička i bratska i drugarska.
Molim Vas propagirajte u svim nacionalnim redovima neodložnost te pomoći, sugerirajte gde treba političko obezbedjenje te pomoći od strane okupatora i stavite se u vezu radi izrade zajedničkog plana akcije sa Srpskim Dobrovoljačkim Korpusom. Ta zajednička akcija jugoslavenskih snaga iz Slovenije i Like slovenskih snaga

[592] Prepis dokumenta (UDV) je na pag. 2275.

sa celog slovenskog prostora i Srpskih dobrovoljačkih snaga ne samo da će spasiti Djujića i Sloveniju nego će cementirati Jugoslaviju.
Dostavljam prepis pisma upućenog Srpskom Dobrovoljačkom korpusu i priloge depeša Vrhovne Komande, Vojvode Djujića i apela medjunarodnih agencija za pomoć.

S verom u Boga za Kralja i Otadžbinu!
Položaj 8. 11. 1944 Vojvoda Jevdjević [Dobroslav Jevđević]
na MITROVDAN[593]+-

Predlog vojaškega načrta vojvode Dobroslava Jevđevića za rešitev Đujićevih enot, 8. 11. 1944 (pag. 2247)[594]

VOJVODA JEVDJEVIĆ [Dobroslav Jevđević]
8. 11. 1944. godine
Položaj

KOMANDANTU SRPSKOG DOBROVOLJAČKOG KORPUSA [Dimitrije Ljotić]

POLOŽAJ

Po današnjim depešama vojske vojvode Djujića [Momčilo Đujić], bolje rečeno srpski narod Severne Dalmacije i Like sa Kordunom nalazi se u očajnoj situaciji. Zvanično javlja, da je u poslednjih deset dana izgubio triu hiljade mrtvih i ranjenih. Jedini spas za taj ostatak srpskog naroda i srpskih borbenih snaga leži u nšoj pomoći. Naša bi akcija u povoljnijem slučaju imala za cilj, da obezbedi Djujiću koncentraciju u prostoru Like i Korduna i da ga osposobi da se u tom prostoru drži do danog momenta, u težem slučaju da ga prihvati i izvuče njegove borbene snage u naš prostor. Naredio sam štabu komande da komandant kapetan Džaković [Dušan Đaković] izradi plan te naše akcije informativno za Vas, vodeći računa da predvidi dve varijante, nastup duž obale na Brlog ili nastup preko Gorskog Kotara na Moravice. U planu ima da predvidi i kolaboraciju svih nacionalnih odreda, bilo onih pod našom komandom u Lici, bilo nezavisnih odreda.
Izvršenje ovoga plana zavisi od pristanka Nemaca, drugim rečima zavisi od uticaja Vašeg vodjstva na Nemačku vrhovnu komandu. Nemcima se sa punim pravom može reći, da će uspeh ove akcije ugroziti za ledja i boka komunističke snage, koje im sprečavaju odstupanje bilo duž mora, bilo Luiziskom Napoleonovom cestom, zatim, da bi uspeh ove akcije očistio ceo prostor pred njihovom projektovanom odbrambenom linijom, koja ide preko r[eke] Kupe na Zagorje, te konačno da bi taj uspeh oslobodio desetak hiljada boraca srpskih nacionalnih snaga, koji bi i na ovom prostoru mogli da odlično posluže protiv komunista.

---

[593] Srbska pravoslavna cerkev 8. novembra slavi dan Sv. Demetrija – Mitrovdan.
[594] Prepis dokumenta (UDV) je na pag. 2275–2276.

Nemačke rezerve u odnosu na povredu Hrvatskog suvereniteta našim operacijama treba obesnažiti faktom, da su ustaši kako to Nemci dobro znaju primljenu vlast u Dubrovniku, Splitu i drugim krajevima bez borbe izručili komunistima, da naše operacije idu u glavnom kroz etnički srpski teritorij, te da se ono malo ustaških snaga sa našeg nastupajočeg pravca može lako dislocirati.
Protivnik vojnički ne predstavlja ozbiljnu vojničku opasnost. U koliko se politički obezbedi akcija treba prevideti i kolaboraciju domobranskih snaga iz pravca Kočevje i Starog Trga.
Šta će značiti sa našeg nacionalnog gledišta ova akcija i koliko će njom zadužiti korpus srpski narod, nije potrebno posebno naglašavati. Plan akcije prilažem. Sve detalje daću komandantu usmeno.

Sa verom u Boga za Kralja i Otadžbinu!

Vojvoda

Apel vojvode Dobroslava Jevđevića slovenski javnosti k obrambi pred partizanskim prodorom, 27. 11. 1944 (pag. 2248)[595]

Štab Vojvode Jevdjevića [Dobroslav Jevđević]
Slov[ensko] Primorje
27. 11. 1944

Slovenskoj Nacijonalnoj Javnosti

Iz priloženih depeša vidi se da Vojvodu Djujića [Momčilo Đujić] napadaju 35, 9, 13, 19, 20 i 26 part[izanska] divizija sa četrdeset topova i dve tenkovske brigade. Iz istih depeša vidi se da se Djujić jednim krilom već nalazi u Donjoj Lici, kao što iz istih depeša možete saznati svu tragediju Srbskog naroda u tim krajevima.
Po našim pouzdanim obaveštenjema sve te snage zajedno sa snagama iz Gornje Like spremaju se posle Djujićeve likvidacije da se bace na Slovenski prostor koji je još jedini relativno sloboden od komunističke kuge. Pokret prema Sloveniji forsira naročito Tito [Josip Broz] *pošto Sovjeti ne mogu ovamo doći a on svojim intervencijom hoće da spreči svaku Savezničku akciju. U vezi toga može se razumeti i koncentracija Italijanskih i komunističkih i Badoljanskih*[596] *snaga prema Krasu i Vipavi kao i užurbane pripreme komunista u Štajerskoj. Kao što su napali Srbiju istodobno sa svih strana komunisti će pokušati iste metode i za osvajenje Slovenije. Zato moram neprekidno da opućujem vašu pažnju za situaciju vojske i naroda u zoni Vojvoda Djujića. Braneći Djujića mi branimo prednje položaje Slovenije. Radi toga treba pre svega izvršiti duhovno mobilizaciju svih nacionalnih Slovenskih i Srbskih, odnosno Jugoslavenskih snaga koje su se srećom u nesreći nalaze zajedno u ovom prostoru. Bilo da Djujić stabilizuje svoju situaciju u Lici bilo da dodje ovamo njegove dve divizije znatna su pomoć za Sloveniju. Moramo računati sami na sebe jer Nemci nemaju nikakve generalne političke linije u odnosu na naše probleme oni misle samo u okviru*

[595] Prepis dokumenta (UDV) je na pag. 2278–2279.
[596] Pristaši italijanskega generala in politika Pietra Badoglia.

nekih administrativnih područja kojima su sami povukli granice, ako vide da naša nacionalistička akcija indirektno pomaže i njima neće je kočiti. Treba sva lica i sve ustanove koje imaju bilo kakvog uticaja na tok dogadjaja pripremiti i obavestiti da bi prilikom odluku pomagali našu stvar. Na primer Nemački Feldmaršal vrhovni komandant na Balkanu svestan interesa svoje vojničke sigurnosti potpuno je digao ruke od Hrvatskog državnog suvereniteta i razgovara sa vojnom komandama vojvode Djujića *kao sa legalnim Jugoslovanskim vojnim snagama na Jugoslovenskom tlu. Treba ko je u mogućnosti obaveštavati i ovda sve kojih se tiče.*
Silan je utisak i zahvalnost u tim napačenim krajevima kada sam im javio da je njegova prevzvišenost biskup Ljubljanski obećao smestiti u Sloveniji oko 1000 izbeglica ako bi morali zaista napustiti svoja ognjišča. I u tom pravcu treba učiniti sve što se može.
Već sada se nalazi desetak hiljada Srba na Slovenskom tlu. Oni pripadaju raznim vojnim organizacijama i raznim političkim grupama. Ali ovde u svakom od njih bije Srbsko i Slovensko Jugoslovansko srce. I od svakog od njih može se u borbi protiv krvavog komunističkog zločinca očekivati spremnost za svaku žrtvu. Kada nas sudbina dovela ovde, kada Slovenija vraća gostoprimstvo dato njenim sinovima nesretne 1941. Onda treba iskoristiti ovu situaciju da se u zajedničkoj borbi i zajedničkom prolivenom krvlju definitvno cementira naše pravo i naše sudbinsko opredeljenje da ostanemo jedno i nerazdruživo.

Sa verom u Boga za Kralja i Otadžbinu
Vojvoda Jevdjević

Predlogi vojvode Dobroslava Jevđevića Rudolfu Žitniku za rešitev vojaškega in političnega položaja, nedatirano (pag. 2249–2250)[597]

Gospodin Ris [Rudolf Žitnik], *kmda [komanda] slovenska već nekoliko puti neoprezno preko stanice pita za Bricelja* [Ivo Bricelj] *iako sam ja u pismu vama koja vam je dao Rupnik* [Leon Rupnik] *javio što je na stvari. Molim vas uputite im*[598] *pismo koje sam vam dao. Neverovatno me iznenadjuje da mi niste povratili Rupnikovo pismo niti ste mi javili hoćete li ga vi doneti. To mi je originalni dokument intriga koje se protiv mene vode i odmah mi ga pošaljite u zapečaćenom pismu po donosiocu. Rekao sam vam ranije da ga apsolutno nikom ne pokazujete. Pošto sada iz raznih krajeva inostranstva primam razna važna politička saopštenja za naše javne ljude molim da mi javite tačno kanale i adrese preko koga mogu dostavljati te izveštaje za slovensku ljudsku stranku. Preko vas dostavljaću za JNS i Njegovu ekselenciju Biskupa* [Gregorij Rožman]. *Isto tako mi javite preko koga mogu dostavljati Sokolskoj Legiji i Socijalistima. Komandi Slovenije dok mi ne objasne zašto su se nečasno služili mojim imenom nemam što da kažem.*
Za ovaj put molim Vas da svima gore citiranim na zgodan način saopštite sledeće:

---

[597] Prepis dokumenta (UDV) je na pag. 2278.
[598] V prepisu je pripisano: *KS*.

Nemačka je sve pokušala da izkoristi antikomunistički stav Srbskog naroda da ceo Srbski narod veže za sebe. Iz taktičkih razloga general Nedić [Milan Nedić] *ide na tu liniju ali su oni pokušavali da privuku i generala Mihailovića* [Dragoljub Mihailović]. *Dok medjutim pojedini terenski Mihailovićevi komandanti saradjuju protiv komunista sa Nemcima ni Mihailović ni Vrhovna komanda nisu nikada hteli da razgovaraju sa Nemcima. Jedna grupa četničkih komandanata iz centr[alne] Bosne bila je napravila privremeni aranžman o primirju sa Nemcima, a Nemci su taj vojnički akt takodjer hteli da pretvore u politički i delegaciji tih komandanata su u Beču odmah podneli predlog da se ujedine sve Srbske nacionalne snage sa oslonom na Nemačku. Delegacija nije odgovorila ništa. Zatim je pre 10 dana lični prijatelj Fuehrerov Nemački ministar za jugoistok dr. Neubacher* [Hermann Neubacher] *otputovao u Sarajevo gde se i sada nalazi. Njegova misija nije uspela jer je Nemačko Ministarstvo spoljnih poslova javilo, da je djeneral* Mihailović *u Novembru dobio od saveznika 130 aviona oružja i spreme da je usled toga nepopustljiv i da odbija svaki sporazum sa g. Ljotićem* [Dimitrije Ljotić] *i* Nedićem. *Djeneral Mihailović da ima da ima povezave vojne snage od 80000 ljudi.*

Dok je tako i prema Nemačkoj oceni situacija glavnine jugoslovanskih snaga vrlo dobro tim pre što svi izveštaji iz Srbije javljaju da su Sovjeti potpuno napustili Srbsku teritoriju i ostavili samo mesto tenkova i dosta artiljerije, puno je teža situacija naše grupe u sev[ernoj] Dalmaciji i zap[adnoj] Bosni, koja je pretrpela nekoliko teških udaraca, čiji se broj posle teških gubitaka sveo sa dve divizije na 6000 vojnika. Djujić *pritisnut i od komunista i od ustaša kolaborira sada taktički sa Nemcima i pomoću njih želi da izvuče glavninu. Meni je naredjeno da ga u tom pomognem i već mi je uspelo da obezbedim pristanak okupatora na zamasnu akciju Njegovog izvlačenja.*

O tom vam dostavljam dve depeše koje možete pokazati samo šefovima stranaka[599] *i Ekselenciji biskupu. Ja mislim da se Djujić samo u najtežom slučaju povuče direktno u Slovenski prostor a prva etapa njegovog pokreta treba da bude Gornja Lika, Gorski Kotar gde bi se zaustavio po mogućnosti trajno i sa tamošnjim četnicima naše Komande*[600] *činio sa 10000 boraca prednju liniju odbranu Slovenije. Kako iz priloženih depeša vidite u susret Djujiću išla bi cela ovdašnja Nedićova divizija i dve hiljade naših četnika odavde i iz Like. Razume se da bi bilo vrlo simpatično i simbolično učestvovanje manje domobranske grupe.*

Došlo je do sukoba izmedju Titovaca i Engleskog majora koji je iz Grčke prešao u Jugoslaviju. Major se je morao vratiti u Grčku.

Sada je teža naša situacija v Južnoj Italiji, odakle je Tito *tražio uklanjanje Kralju vernih divizija.*

Mladi Gregorc i drugi pohabšeni Slovenci u Veneciji najvećim delom su prebačeni u Nemačku. Oni su svi kao Bricelj [Ivo Bricelj] *i Golec* [Jože Golec] *uhapšeni u vezi sa nekim radio-stanicom, velikim sumama novaca i radio-vezama sa Bariom.*

[599] V prepisu je pripisano: *SLS, JNS, SS.*
[600] V prepisu je pripisano: *JVUO.*

Ta hapšenja šesta grupa po redu rezultat su preterano sposobne obaveštajne službe nekih Slovenačkih institucija koje imaju toliko obaveštajaca da ih Nemci pored sve nespretnosti moraju nailaziti.
U vezi sa sukobom Nemaca i Domobranaca kod Černomlja Nemačka obaveštajna služba je tvrdila da je to namerno izazvano od strane Domobranaca. Sa naše je strane nemačkom Generalu dokazano da je to uradio partizanima naklonjeni nemački oficir Schumacher.
Priložene programe dostavite zainteresovanim.
Molim Vas ponovno vidite kot Ekselencije Biskupa kao kod naših političara kod kojih je u pohrani državni novac da mi se stavi na razpoloženje nešto novaca za prehranu naroda i vojske u Lici jer mi V. K. fizički ne može dostaviti a da novca nemam zahvaljujući Jovanci [Jovanka Krištof]*, Novaku* [Karel Novak] *i prijateljskoj pažnji nekih mojih prijatelja iz Ljubljane to vi najbolje znate.*

Vaš Vojvoda[601]

Slovenski prevod Uredbe o reorganizaciji Jugoslovanske vojske v domovini, 1. 12. 1944 (pag. 2252)[602]

U r e d b a

o formaciji jugoslovanske vojske v domovini O [pravilna] št. 100 za 1. 12. 1944

V svrho združevanja (objedinjavanja) vseh sil jugoslovanske vojske v domovini in v duhu odločbe narodnega kongresa v kraju BA z dne 28. 1. 1944.

O d r e j a m :

Člen 1.

JV v D. (jugoslovanska vojska v domovini) sestoji iz treh posebnih armad, in to srbske, hrvaške in slovenske. Muslimanske enote se združijo v skupine muslimanskih zborov.

Člen 2.

Srbska, hrvaška in slovenska armada ter skupina muslimanskih zborov stoje neposredno pod enotnim poveljstvom štaba vrhovnega poveljstva z načelnikom štaba na čelu.

Člen. 3

Poveljniki spredaj navedenih armad in skupine zborov se bodo podpisovali naslednje: poveljnik srbske armade gen[eral] Marko[603], poveljnik hrvaške armade

---

601 V prepisu je pripisano: *JEVDJEVIĆ* [Dobroslav Jevđević].
602 Prepis dokumenta (UDV) je na pag. 2280. Izvirnik v srbskem jeziku je na pag. 2251.
603 Po Marku Kraljeviću (Mrnjavčeviću).

gen[eral] Gubec[604], poveljnik slovenske armade gen[eral] Andrej[605] in poveljnik skupine muslimanskih zborov Djerzelez[606].

Člen 4.

Nadaljna razdelitev na nižje enote se predpisuje z zaupnim delom te uredbe.

Člen 5.

Vse trupe bodo nosile ali državno ali narodno zvezno (federalno) zastavo.
Narodna federalna zastava: srbska, hrvaška in slovenska bo imela v zgornjem oglu ob drogu na obeh straneh v kvadratni obliki jugoslovansko državno tribarvnico.
Muslimanske trupe morejo izjemno od tega nositi zastave zelene barve z belim polmesecem in zvezdo v sredini, na obeh straneh pa bodo imele prav tako v zgornjem oglu ob drogu jugoslovanske državne barve.
Jugoslovanske državne barve v zgornjem oglu narodno federalnih zastav označujejo državno skupnost: federativno demokratsko kraljevino Jugoslavijo.
Trupe, ki imajo stare vojaške polkovne zastave, jih bodo nosile tudi naprej.

Člen 6.

Vse enote jugoslovanske vojske v domovini bodo imele sledeči enotni žig: v sredini jugoslovanski državni grb; okoli grba v krogu bodo imele srbske in muslimanske enote napis: Komanda jugoslovanske vojske u otadžbini. Hrvaške in slovenske enote: Poveljstvo jugoslovanske vojske v domovini, v hrvaškem in slovenskem jeziku. Pod državnim grbom bodo srbske enote nosile označbo: Gorski štab in določeno število x. Hrvaške enote bodo nosile označbo: Hrvatske trupe in določeno število x. Slovenske enote bodo nosile označbo: Slovenske trupe in določeno število. Muslimanske enote bodo nosile označbo; Muslimanske trupe in določeno število.

Člen 7.

JVvD je nadaljevala svoje delovanje v aprilu 1941. pod tem naslovom jugoslovanska vojska v domovini in ni nosila niti ne nosi nazivov ne četniških ne miličnih poveljstev. Do napačnega pojma četniških odredov je prišlo zaradi tega, ker je v naši vojni službi oddelek: O gverilskem vojskovanju nosil naslov: Četniška akcija. Enote, ki še sedaj delajo ločeno pod naslovom četniških odredov ali raznih milic, se pozivajo, da se podvržejo vojaški disciplini in preidejo v sestav JVvD in da izvršujejo naredbe vrhovnega poveljstva JVvD.

Člen 8.

Ta uredba stopa v veljavo na dan 1. 12. 1944.

Načel[nik] štaba vrh[ovnega] poveljstva
armadni gen[eral] Drag[oljub] M. Mihajlović sr.

[604] Po Matiji Gubcu.
[605] Po Andreju Auerspergu.
[606] Po Aliji Đerzelezu.

Prošnja četniškega vojvode Dobroslava Jevđevića za nastanitev in oskrbo beguncev iz Like in Dalmacije, 10. 12. 1944 (pag. 2253)[607]

VOJVODA JEVDJEVIĆ [Dobroslav Jevđević]
10. 12. 1944. god[ine]

NJ[EGOVOJ] E[KSELENCIJI] PREZIDENTU DJENERALU RUPNIKU [Leon Rupnik],
NJ[EGOVOJ] E[KSELENCIJI] BISKUPU LJUBLJANSKOM [Gregorij Rožman].

Obračam se političkom i duhovnom vodji Slovenskog naroda, a u ime nesretnih ostataka Srpskog naroda iz Dalmacije i Like, koji pod teškim udarcima hrvatskog komunističkog terora napuštaju svoje domove i idu prema lepoj Slovenskoj zemlji. Iduće nedelje stići će u Sloveniju od 5 do 800 izbeglica, većinom žena i dece, koji su bez hrane, bez mnogo sredstava, gotovo goli i bosi. Molim Vas da preko svojih državnih i verskih humanih institucija, te preko društva crvenog krsta predvidite mogućnost privremenog prihvačanja i konačnog razmeštaja te naše unesrećene braće. Napominjem da će svaki od izbeglica, iolo fizički sposoban, prihvatiti svaki rad kojim bi nadoknadio kruh i krov nad glavom koji mu se daje.
Molim, da me se u toku nedelje izvesti na koju adresu da upućujem grupe tih izbeglica, čim stignu u Slovenski prostor.
I ovom prilikom u ime svih svojih oficira i vojnika u Lici i Primorju i u ime celog našeg naroda tih krajeva blagodarim najtoplije na razumevanje naših bolova, sa tvrdom verom da učinjene bratske usluge nećemo nikada zaboraviti i da će Vaša plemenitost biti cement još čvršćeg Srpsko-Slovenskog bratstva u budućnosti.

Sa verom u Boga za Kralja i Otadžbinu!
Vojvoda,
Dobroslav Jevdjević

Prepisa depeš Dragoljuba Mihailovića s spremnimi pismi Ivana Prezlja o političnem in vojaškem povezovanju, marec 1945 (pag. 2254–2255)[608]

Prejel 13. 3. 1945.
11h Resman 1. r. [Marjan Zajec]

<u>Prepis!</u>

Velecenjeni g. doktor[609],
V prigibu Vam dostavljam prepis depeše štev. 785 od 11. 3., ki sem jo prejel od Draže [Dragoljub Mihailović]. *Prosim, da jo izročite g. Predsedniku na vpogled in daljno nadležnost.*
Položaj, 13. 3. 1945. *Z odličnim spoštovanjem*

---

607 Prepis dokumenta (UDV) je na pag. 2277.
608 Prepis dokumentov (UDV) je na pag. 1498.
609 V prepisu je pripisano: *DR. ZAJEC.*

Andrej l. r. [Ivan Prezelj]

Depeša štev. 785 od 11. 3. 1945, sprejeta na dan 12. 3. 1945 od Draže

Objasnite tamošnjim političarima, da se Krek [Miha Krek] *drži zajedno sa nama i da je šef opozicije u inostranstvu dr. Milan Gavrilović, veliki borac za demokratske slobode. On oko sebe skuplja sve političare, protivnike Tita* [Josip Broz], *u koje se računa i Krnjević* [Juraj Krnjević]. *Nastavite, da dodje do povezanosti i na političkom polju i da se što čvršće zbiju naši redovi. Poznata Vam je deklaracija Titove vlade, koja je puna prevara. Morate na svaki način pronaći materijelna sredstva. Još ima nacijonalista. Dobro je, što s[t]e sa vojvodom Djujićem* [Momčilo Đujić] *u dobrim vezama i sa ostalima. Mi predstavljamo zajedno svi veliku snagu. Slušajte naše prese, verujem da ih slušate. Ne smete ispustiti situaciju iz ruku.*

Za točnost prepisa jamči Andrej l. r.

Prepis! Prejel 12. 3. 1945 10h Resman 1. r.

Velecenjeni gospod doktor,
V prigibu pošiljam prepis depeše generala Mihajlovića *o njegovem stališču napram Narodnom odboru za Slovenijo in vojski.*
Prosim, da to depešo vročite g. Predsedniku N. O. ter da plenum zavzame stališče tudi o njej.

Z odličnim spoštovanjem

Položaj 10. 3. 1945 *Andrej l. r.*

Prepis!
Depeša broj 754, prejeta od Draže na dan 6. 3. 1945 in depeša broj 755 kot nadaljevanje prednje, sprejete istega dne. Tekst depeše glasi:
Primio sam izveštaj o narodnom odboru za Sloveniju. Treba težiti, da sve pozitivne grupacije udju u taj odbor i da sa nama taj odbor stupi u najčrvšču vezu kao što je bilo 1941. godine do do danas. Slovenački narodni odbor preko mene imaće najčvršču vezu sa Centralnim narodnim komitetom, čak bi bilo veoma potrebno, da pošalje v C. N. K. kod mene svoje delegate. Čitave 4 godine smo zajedno, pa se nadam, da ćemo opet biti zajedno u političkom i vojničkom pogledu, samo tako čemo uspeti. Ovo je moja poruka odboru. U pogledu potčinjenosti Vaše prema meni budite dosledni, dosledni do kraja i čvrsti, jer u budućoj federalnoj Jugoslaviji vojska se ne deli, već je zajednička. Razvoj političkih dogadjaja u odnosu na novo stvoreni narodni odbor dostavljajte mi stalno. Kraj.

Za točnost odgovarja *L. S. Poveljstvo jugoslovanske vojske u Sloveniji*
General Andrej l. r.

Četništvo na Primorskem, 30. 4. 1945 (pag. 2256)[610]

Jugoslovanske trupe na Primorskem so obvladale celotno Vipavsko dolino in zasedle Gorico. Nahajajo se v stalnih borbah s partizani, jih hrabro brez lastnih izgub odbijajo, ob enem razorožujejo Nemce in prevzemajo od njih velik vojni plen. Slovenski vojaki so živi in zdravi. Pozdravljajo svojce.

30. 4. 1945

Prepisi dokumentov (pag. 2257–2281), objavljenih na drugih mestih v tej knjigi

---

Del pravnega akta o ureditvi vojske, nedatirano (pag. 2282), neobjavljeno

---

Prepis dokumenta (pag. 2283–2284), objavljenega na drugem mestu v tej knjigi

---

Programska deklaracija četniškega ravnogorskega gibanja, nedatirano (pag. 2285–2288)

SV. SAVSKI KONGRES U SLOBODNIM JUGOSLAVENSKIM PLANINAMA

Od 12. do 16. 1.[611] održan je u slobodnim jugoslovenskim planinama kongres pretstavnika srpskog, hrvatskog i slovenačkog naroda. Kongresu je prisustvovalo preko tri stotine zvaničnih delegata iz svih krajeva naše drage otadžbine. Bili su zastupljeni pretstavnici Srbije, Hrvatske, Slavonije, Slovenačke, Južne Srbije, Crne Gore, Bosne, Hercegovine, Dalmacije, Bačke, Srema i Banata. Zatim i pretstavnici svih nacionalnih, humanih i viteških udruženja. Okupljeni i vodjeni idejom slobode i demokratije, kao neizmernom ljubavlju prema našem dragom Kralju Petri UU [Peter II. Karađorđević] i vodji narodnog i oslobodilačkog Ravnogorskog pokreta ministru vojske i mornarice Draži Mihajloviću [Dragoljub Mihailović], pohrlili su najvidjeniji gradjani iz cele Jugoslavije, ne prezajući od teškoće i opasnosti, da na ovom veličanstvenom kongresu još jedanred potvrde i manifestuju svoju gotovost i rešenost da istraju u borbi za nacionalnu slobodu i narodna prava.
Kongres je otvorio prvi saradnik Draže Mihajlovića Ravnogorac Dragiša Vasić, naš poznati književnik i javni radnik. Zatim je izabrano pretsedništvo kongresa. Za pretsednika je izabran g. Dr. Živko Topalović, za potpretsednike: gg. Dr. Stevan Moljević, Dragiša Vasić, inž. Predavec [Vladimir Predavec], Anton Krejči, Velimir Jojić i Mustafa Mulalić.
Izabrano pretsedništvo zamolilo je pretstavnika Kraljevske vlade, ministra vojske i mornarice g. Dražu Mihajlovića da i on prisustvuje ovom istoriskom kongresu na kome se donose sudbonosne odluke po budučnost srpskog, hrvatskog i slovenačkog naroda.

---

610 Prepis dokumenta (UDV) je na pag. 2281.
611 Kongres je trajal od 25. do 28. januarja 1944.

G. Mihajlović se odazvao molbi kongresa. Njegova pojava medju narodnim pretstavnicima izazvala je neopisano oduševljenje i radost koja se pretvorila u bučne manifestacije vodji narodnog oslobodilačkog pokreta i svim Ravnogorcima, koji svojim nacionalnim zanosom i poštovanjem pišu nove epohalne strane naše istorije.
Kada se oduševljenje stišalo ministar g. Draža Mihajlović dao je ovu izjavu:

IZJAVA DRAŽE MIHAJLOVIĆA
– vernost Kralju, otadžbini, narodu i demokratiji –

Zahvaljujući Vam na pozivu, draga braćo, smatram za dužnost, i kao čovek i kao odgovorni rukovalac današnjom borbom za pravo i život našeg troedinog naroda, da se poklonim palim borcima i nevinim žrtvama u ovoj borbi.
Mio[612] da ću biti tumač i vaših želja ako sa ovog istoriskog mesta budem izjavio, da će porodice palih žrtava vazda biti predmet našeg staranja i zalaganja za njihovu budućnost.
U ime Kraljevske vlade i jugoslavenske vojske pozdravljam vas kao pretstavnike organizacija demokratskog naroda Jugoslavije i želim vam srećan rad na ovom velikom narodnom i državnom poslu.
Naš po broju mali ali duhovno veliki narod, koji je kroz celu svoju istoriju uvek bio i danas je predmet divljenja celog sveta u borbi za svoj opstanak, naterao je žilavom borbom i svoje neprijatelje da ga poštuju.
Prelazeći preko istorijata i uzroka privremenog gubitka države, i u prošlom i u ovom nametnutom mu ratu, opominjem ceo svet na činjenicu, da je naš narod izlazio iz svake oružane borbe kao pobedilac, jer je živeo i umirao za slobodu.
U ovom ratu protivnici i napadači izmislili su i novo oružje. Oni žive u zabuni da će moći klevetama protiv vodećih ljudi takvog naroda i obmanama neupućenog sveta postići ono što brutalnom silom oružja ne mogu.
Kao vojnik, koji po rodjenju i osobinama pripada ovakvom slobodarskom i junačkom narodu, nisam mogao niti sam hteo da napustim svoga Kralja i svoju Otadžbinu.
Ja sam se zakleo da ću za kralja i otadžbinu život dati.
Ja sam svoju zakletvu ispunio.
I bio sam siguran da ni narod, kome pripadam, neće se nikad pomiriti sa ropskim životom.
Jugoslovenska vojska pod mojim vodstvom i ja lično bili smo i doživotno ostajemo verni i odani vrhovnom komandantu Nj[egovom] V[eličanstvu] KRALJU PETRU DRUGOM.
Mi, vojska i ja lično, verni smo i sada i bićemo verni i u buduće ustavnom i zakonitom poretku Jugoslavije, kao što smo bili i bićemo doživotni branioci njene teritorijalne neprikosnovenosti.

612 Tako je napisano v izvirniku.

Mi, vojska i ja lično, smatramo da je isključivo pravo slobodnog i na demokratskim načelima izabranog narodnog pretstavništva da ustavnim putem izvrši organizaciju države.
Najenergičnije sa gnušanjem odbijam tendencijozne glasove, ma s koje strane dolazili, da vojska i ja lično imamo ma kakve diktatorske težnje i namere.
Najenergičnije sa gnušanjem odbijam i zlonamerne glasove o kolektivnoj odmazdi ma prema kome.
Pitanje postupka sa ratnim zločincima rešeno je na medjusavezničkim konferencijama, čije odluke obavezuju i nas. A naši zakoni dovoljna su garancija za sve i svakoga da će pravda biti zadovoljena. Prema tome, nevini ne mogu stradati, jer će uživati zaštitu kako moju ličnu tako i naše vojske. Nikakve proizvoljene postupke, prilikom prelaska u redovno stanje, vojska i ja nećemo tolerirati.
Nadam se, da sam na ovaj način odgovorio željama i raspoloženju našeg naroda, koga Vi danas na ovom velikom narodnom kongresu u impozantnom broju pretstavljate.
Živeo jugoslovenski demokratski narod!
Živela Kraljevina Jugoslavija!
Posle izjave g. Draža Mihajlovića koja je od strane Kongresa primljena najvećim odobravanjem i oduševlenjem dali su svoje referate gg. Živko Topalović, Moljević, inž. Predavec, Anton Krejči, Mustafa Mulalić i Velimir Jojić. Njihove referate i izjave Kongres je primio sa odobravanjem, pa je zatim doneo resoluciju koja glasi:

ODLUKE NARODNOG KONGRESA

Pretstavnici Narodnog Pokreta, pretstavnici i pripadnici svih demokratskih stranaka u Jugoslaviji koje su i u redovnim i u neredovnim političkim prilikama na svima izborima dobijale poverenje ogromne većine naroda (izuzev Hrvatske seljačke stranke, sa čijim je legitimnim pretstavnicima za sada dodir onemogućen nasiljem okupatora), kao i pretstavnici svih velikih narodnih nepolitičkih, kulturnih, sportskih, viteških, socijalnih i drugih organizacija koje takodjer okupljaju ogromnu većinu naroda, naročito omladinu, na velikom narodnom kongresu održanom 12., 13., 14. i 15. 1. 1944 godine u slobodnim jugoslavenskim planinama, a po saslušanju izjava pretstavnika Jugoslovenske kraljevske vlade, ministra vojske i moranrice i Komandanta jugoslovenske vojske u otadžbini, armijskog generala Draže Mihajlovića, kao i po saslušanju referata Dr. Stevana Moljevića, advokata iz Banja Luke, člana Centralnog narodnog komiteta Jugoslavije, i referata pretstavnika zajedničkog mišljenja imenovanih stranaka Dr. Živka Topalovića, novinara iz Beograda, šefa Socijal-demokratske stranke Jugoslavije, inženjera Vladimira Predavaca, iz Dugog Sela kod Zagreba; Antona Krejčija, iz Maribora biv[šeg] narodnog poslanika Jugoslovenske nacionalne stranke i punomoćnika pretstavnika ostalih demokratskih stranaka u Sloveniji; Mustafe Mulalića, biv[šeg] nar[odnog] poslanika i publicista iz Lijevna, Velimira Jojića, direktora gimnazije i bivšeg

poslanika Demokratske stranke iz Andrijevice, kao i izjava pretstavnika nepolitičkih narodnih skupina, donosi sledeću

REZOLUCIJU

1. 27. 3. 1941 godine Jugoslavija je svojim stavom i svojim ulaskom u rat stvorila preokret i uveliko poremetila planove neprijatelja. Uz ogromne žrtve narod Jugoslavije doprineo je svoj udeo opštoj savezničkoj stvari i olakšao položaj Vel[ike] Britanije i Sovjetskom Savezu. Iako pobedjena od ogromno nadmoćnih neprijatelja, jugoslovenska vojska okupila se oko prvog pokretača narodnog otpora Draže Mihajloviča i davala otpor neprijatelju, vezujući njegove znatne snage na Balkanu. Zahvaljujući tome jugoslovenski otpor je danas u punome obinu organizovan.
Kongres sa oduševlenjem i naročitim priznanjem pozdravlja jugoslovensku narodnu vojsku, koja se pod komandom generala Draže Mihajlovića, organizovala u otadžbini. Ova prava narodna vojska, pod komandom narodnih starešina i pod stručnim vodstvom narodnih oficira, jeste istinitni branitelj narodnih sloboda i zaloga državne budućnosti svih Jugoslovena.

2. Kongres pozdravlja i podvlači izjavu komandanta jugosl[avenske] vojske u otadžbini generala Mihajlovića da on i vojska pod njegovom komandom i ostaju[613] svom vrhovnom zapovedniku Nj[egovom] V[eličanstvu] Kralju Petru II i ustavnom i zakonskom poretku Jugoslavije, kao i da će poštovati isključivo pravo slobodnog i na demokratskim načelima izabranog narodnog pretstavništva da ustavnim putem vrši organizaciju države.
Ovo tim pre što je naš narod za demokratiju davao svoje žrtve, izvojevao bio sebi demokratiju i u njoj živeo onda kada su neki od onih što danas hoče da ga uče demokratiji, živeli u najcrnjem ropstvu. I samo kroz demokratiju Srbija je bila osposobljena za velike napore koje je imela da izdrži u velikim oslobodilačkim ratovima 1912 do 1918 godine. Naš narod je ostao dosledan sebi i svojoj demokratskoj prošlosti i 27. 3. 1941 godine, kad je prekinuo lažnu igru sa dvadesetgodišnjom demokratijom i, po cenu najskupljih žrtava, stavljajući u pitanje i svoju državu i svoj narodni opstanak, pridružio se velikim demokratijama Zapada u borbi za slobodu i ravnopravnost svih naroda, i malih kao i velikih, proti nacizma i fašizma i svih vrsta diktatura.
Isto tako Kongres pozdravlja izjavu generala Draže Mihajlovića da su lažni svi glasovi, da će jugosl[ovenska] vojska vršiti neku kolektivnu odmazdu, jer da Jugoslavija ima svoje pozitivne zakone, po kojima će svi krivci odgovarati za ratne zločine, i da će oni koji nisu krivi imati zakonsku zaštitu.
Kongres smatra, da su ovom izjavom opovrgnuti svi lažni glasovi o nedemokratskim i diktatorskim težnjama generala Draže Mihajlovića i njegove vojske, kao i

[613] Tukaj verjetno manjka beseda »verni« (zvesti).

lažni glasovi, da će biti vršena kolektivna odmaz[d]a ili ma kakvi proizvoljeni i nezakoniti postupci prilikom prelaska u redovno stanje.

3. Kongres ističe kao istoriski važnu i sudbonosnu činjenicu za budućnost Srba, i Hrvata i Slovenaca da u ovom najkritičnijem trenutku svoga života sudbinski poveže sve svoje snage i u istini složno i bratski učine otpor neprijatelju, podjednako kao i svima nacrtajima na njihovu slobodu i nezavisnost koji mogu doći ma s koje strane.
U tom smislu Kongres sa radošću i odobravanjem prima izjavu pretstavnika i pripadnika demokratskih stranaka da su se one voljno potčinile narodnoj disciplini, da su se, sve do obnove države i normalizovanja prilika u njoj odrekle svake posebne partiske političke delatnosti i da zajedno sa pripadnicima Ravnogorskog Pokreta čine Jugoslovensku demokratsku narodnu uzajednicu i usvajaju njen program.
Kongres sa radošću i odobravanjem pozdravlja izjavu velikih nepolitičkih nacionalnih, socialnih, umetničkih i ostalih skupina i udruženja, ženskih i muških, koja se takodje saglašavaju sa ovom opštom narodnom akcijom.
Kongres ovlašćuje Organizacioni odbor da, u dogovoru sa pretstavnicima svih gore imenovanih grupa, proširi Centralni nacijonalni komitet koji postaje narodno vodstvo i pomagač Kraljevske vlade i državne oružane sile u izvršenju zadataka na oslobodjenju naroda i obnovi države.

4. Kongres postavlja sledeći opštenarodni program:
a) da se u celini obnovi jugoslovenska država i proširi na teritorije na kojima žive Srbi, Hrvati i Slovenci, i da se kao minimalno traženje budučoj Jugoslaviji odrede granice prema traženju jugoslovenske delegacije na konferenciji mira posle Prvog svetskog rata.
b) Jugoslavija treba da bude uredjena kao federativna država u obliku ustave i parlamentarne nasledne monarhije sa narodnom dinastijom Karadjordjevića i sa Kraljem Petrom II na čelu.
c) Kongres smatra da je solidnost buduče Jugoslavije uslovljena stvaranjem, na demokratski način, jedne srpske jedinice u državnoj zajednici koja bi na demokratskim osnovama okupila ceo srpski narod na njegovoj teritoriji. Isto načelo treba da važi i za Hrvate i za Slovence.
d) U svima federativnim jedinicama zajedničke države ima se narodu dati mogućnost za zadovoljenje posebnih pokrajinskih, ekonomskih, kulturnih, socijalnih i drugih interesa i potreba kroz široke narodne samouprave.
Razgraničenje izmedju Srba i Hrvata, izvršeno bez legitimnih pretstavnika srpskog naroda, kao i sva druga faktička stanja stvorena pred rat ili u ratu pod pritiskom nasilja i diktatom okupatora, ne priznaju se.
e) Kongres izražava želju da se, još u toku stvaranja ovakve državne organizacije, obezbede preduslovi za korenite reforme: privredne i opšte kulturne koje duh vremena nameče i koje budu odgovarale potrebama naroda srpskog, hrvatskog i

slovenačkog, sa ciljem da se osnovna načela demokratije provedu ne samo političkom nego i na privrednom, socijalnom i opšte kulturnom polju.
f) Državljani Jugoslavije uživaće sva ona politička prava i slobode koje će garantovati njihov odlučujoći uticaj na poslovanje države i samoupravnih tela. Svakome Jugoslovenu biće obezbedjen kulturni uspon i mogučnost da privrednim radom obezbedi sebi i porodici materijalnu dobrobit i sigurnost od svih vrsta nezgoda u životu.

5. Kongres kon[s]tatuje da je Kralj Petar II narodni kralj po ustavu i zakonima Jugoslavije, i da je on po njemu obavezan na vršenje svojih kraljevskih dužnosti, te smatra da niko ni u zemlji ni sa strane, nema prava da ga ovih dužnosti razrešava ili da na njihovo vršenje utiče, da čak ni on sam ne može da napusti vršenje ovih dužnosti, naročito dužnost Vrhovnog Komandanta vojske i naročito danas kada je zemlja u ratu, sve dotle dotle dok ga slobodno izabrano narodno pretstavništvo legalnim putem od vršenja ovih dužnosti ne bi oslobodilo.
Stoga Kongres najodlučnije protestuje protiv odluka ustaško-komunističke manjine koja, u težnji da nametne svoje prevratničke ideje i ostavi politiku svršenog čina, čini bezuspešan pokušaj uzurpiranja narodnih prava i prejudiciranja narodne volje.

6. Kongres najodlučnije osudjuje akciju komunističke stranke Jugoslavije, koja se odvojila iz opšte narodne zajednice, stvorila svoju partisku vojsku i čini napore da rušenjem državnog ustavnog poredka dograbi i uzurpira vlast i zavede svoju diktaturu u Jugoslaviji. Komunistička stranka je isčezavajuća manjina, i njene pokušaje političke i socijalne revolucije odlučno odbija i osudjuje ogromna večina naroda u Jugoslaviji. Partizansko vojno vodstvo je svojom vojnom nestručnošću i bezobzirnošću prema narodnim žrtvama u velikoj meri doprinelo upropašćenju mase našeg naroda, naročito njegove omladine.
Komunistička akcija koja izaziva gradjanski rat slabi otpornu silu naroda protiv okupatora. Komunistička stranka Jugoslavije, da bi popunila svoje slabe redove, na jednu stranu vrši nasilnu mobilizaciju naroda, ugroženog i od okupatora i od ustaša i na drugoj strani prima u svoje redove ratne zločince i oslobadja ih krivične odgovornosti za počinjene zločine. Ona time vredja sve one naše svetle žrtve što nezaštićene već blizu tri godine, stradaju jedne od okupatora a druge od njegovih slugu, najviše od ustaša.
Kongres osudjuje pokušaj komunističkog veća da jednostavnim odlukama prisvoji sebi pravo da menja ustavni poredak Jugoslavije. Te odluke su bez nikakvih vrednosti, i vlada Ribar [Ivan Ribar] – Broz [Josip Broz] – Ilijade [verjetno Moša Pijade] nije nikakva narodna vlada već je jednostavna tvorevina komunističke stranke Jugoslavije.
Kongres poziva komunističku stranku Jugoslavije, da obustavi svoju štetnu razbijačku akciju na vojnom i političkom polju i da se kao i sve ostale narodne skupine, potčini u oslobodilačkom ratu opštoj narodnoj disciplini. Svi socijalni i politički

preobražaji u našoj državi imaju se provoditi posle obnove države demokratskim metodama i zakonitim sredstvima.
Kongres žali što su, usled nedovoljne obaveštenosti o našim stvarnim prilikama, neki od naših saveznika pridali nezasluženi značaj posebnoj komunističkoj akciji i izražava nadu da će ova pogreška biti ispravljena u opštem interesu jugosl[ovenske] i opšte savezničke stvari utoliko pre što ova akcija sve više postaje i ustaška, i biva podržavana od nemačkih satelita i ratnih krivaca u ovom ratu.

7. Kongres izražava puno uverenje naroda Jugoslavije, da će udruženi narod, pod vodstvom velikih saveznika Amerike, Vel[ike] Britanije i Sovjetskog Saveza, dobiti ovaj svetski rat, u koji je Jugoslavija stupila još u aprilu 1941 godine, radi borbe za slobodu i demokraciju. Celokupni narod Jugoslavije ostaće im veran i boriće se sa njima zajedno do pobede demokratije nad nacizmom, fašizmom i svima vrstama tiranije i diktature. Kongres smatra Atlantsku povelju kao idejnu osnovu borbe za načelo narodne i socijalne pravde svih naroda i svih društvenih slojeva.
Kongres očekuje da će svi saveznici ostati dosledni ovim načelima, ugovorima o savezu i datim obečanjima, da će poštovati našu narodnu čast i postupati prema našoj narodnoj državi i njenim legalnim pretstavnicima kao ravnopravnim saveznicima.
Združeni ovim težnjama narodni pretstavnici pozivaju sav narod da se okupi u ovu jugoslovensku vojsku u boju za obnovu Jugoslavije i pobedu svetske demokratije.

- - -

Rezolucija je usvojena jednoglasno od celog kongresa.
U organizacijoni odbor za proširenje Nacijonalnog komiteta izabrani su gg. Dr. Stevan Moljević, Dragiša Vasić i dr. Živko Topalović.

- - -

Kongres je uputio pozdravne telegrame Nj[egovom] V[eličanstvu] Kralju Petru II., Ruzveltu [Franklin Delano Roosevelt], Čerčilu [Winston Churchill] i Staljinu [Josif Stalin].

- - -

Kongresu je prisustvovao u ime američke vojske i pretsednika Ruzvelta g. Žorž [George Musulin], američki delegat pri štabu Vrhovne komande u oslobodjenim jugoslovenskim planinama.

Mobilizacijski poziv slovenskega četništva, 1942 (pag. 2289)[614]

NAREDBA 29/42.

V duhu naredbe vrhovnega komandanta Jugoslovanske vojske za Slovenijo str[ogo] pov[erljivo] št. 182/41 dostavljam na znanje sledeče:
1. Pod vojno disciplino spadajo vsi aktivni in rezervni oficirji gg. oficirji in podoficirji in ostali ob[v]ezniki redne vojske jugoslovanske, od katerih imajo predvsem

[614] Prepis dokumenta (UDV) je na pag. 2314.

letniki od 20–35 leta starosti (predvsem neoženjeni) biti vsak čas na razpolago in pripravljeni odzvati se mobilizacijskemu pozivu. Ker jugoslovanska vojska obstoji in se bori proti okupatorjem v celi državi pod vodstvom postavljenega vojnega ministra generala g. Draže Mihajlovića, je za vas vojne obveznike v veljavi še vedno Vojno kazenski zakonik. Kdor se tedaj mobilizacijskemu pozivu ne odzove, se smatra kot vojni dezerter.
2. Mobilizacija, tako delna kakor splošna, se do časa splošne vstaje ne bo vršila. Ljudstvo naj se vzdržuje zato po možnosti na svojih domovih.
3. Vsi mobilizacijski pozivi od katere koli druge strani razen od gornje so za vojne obveznike neveljavni in protizakoniti.
4. Vsak obveznik operativne in rezervne vojske, vključno rezervne oficirje in podoficirje, mora do vštetega 30. 6. pripraviti za svoje osebne potrebe sledeče:
Potrebno obleko za pot, po možnosti uniformo (dobro jo skrijte!) in dobre čevlje.
Taborska oprema: šatorsko krilo ali dežni plašč, 6 močnih vrvic po 0,5 m, a 2 po 2 m, električno svetiljko in 2 rezervni bateriji, žveplenke ali vžigalnik, 1 lahko deko.
Rezerva: 1 srajca, 1 spodnje hlače (ali kopalne), 3 pare nogavic, 3 robci, 1 brisača, milo za pranje in umivanje, pribor za britje (milo, ščetka, ogledalce, britvice), pribor za šivanje (šivanke, bel in črn sukanec, tanka špaga), čutarica, porcija, žlica, žepni nožiček.
Hrana: Vsak poedinec mora biti oskrbljen z hrano za 10 dni. Dovoljna količina bi bila sledeča: 1/4 kg kakršne koli maščobe, 1/4 l jesiha, 1 kg fižola, 1 kg riža, 1 kg makaronov, 1 1/2 kg moke (kakršne koli), 1/4 kg soli, 1/4 kave (žitne, kakao, čaj tudi lipov itd.), ¼ kg sladkorja ali saharina (krompirja ne nosite s seboj).
Nabavite si nahrbtnik ali ga napravite iz kakršnega koli blaga; lahko si napravite večjo torbo za na hrbet; spakirajte vse navedene stvari za slučaj potrebe na način, ki je najbolj praktičen. Do poziva nahrbtnika ne smete imeti pripravljenega na domu radi ev[entualnih] preiskav, pač pa pripravite vse potrebno in razmestite po hiši.
Krajevni zaupniki naj navedeno naredbo nemudoma sporoče vsem vojnim obveznikom – seveda zanesljivim, kakor tudi zanesljivim dobrovoljcem. Napravite seznam vseh vojnih obveznikov, zanesljivih ki mora imeti sledeče podatke: Priimek in ime, starost, čin, v vojski, pri katerem okrožju je služil, točni naslov in ali je sposoben za borbo. Seznam čuvajte na varnem mestu in izročite do 15. 6. kurirju, ki se bo javil, a duplikat obdržite za sebe. V seznam dodajte tudi dobrovoljce od 17 leta dalje. Nujno poiščite v sosednjih vaseh zaupnike, katerim stavite v dolžnost izvršenje gornje naredbe v roku 14 dni po prejemu. Naredbe v originalu ne izročite iz rok, ampak samo v prepisu. Naredbo je smatrati kot skrajno nujno in se mora brezpogojno izvršiti. Ne sporočajte je nezanesljivim obveznikom, a vsako ostalo protivljenje se kaznuje s streljanjem.

Komanda jugoslovenske vojske
Za Slovenijo

Poziv k materialni podpori slovenskega četništva, nedatirano (pag. 2290)[615]

Razpis 30/42

Vsem okrožnim referentom Mestnega poveljstva mesta Ljubljana.

Nujno Vas naprošamo, da nižje navedeni razpis razdelite vsem popolnoma zaupnim osebam, a da od njih tedensko sprejemate referate o rezultatu! Referenti naj tedensko dostavljajo svoja tozadevna poročila v štab povratnim potom!

R A Z P I S

Materialnega odseka za dobrovoljno pomoč.

Naprošamo vse, ki so pristaši organiziranja redne jugoslovanske vojske pod komando generala g. Mihajlovića [Dragoljub Mihailović], da za to nastajajočo vojsko pripravljajo drobna darila in stvari, ki se jim sicer lahko odrečejo. Te stvari se čestokrat najdejo med zavrženo staro šaro. Komanda bo preko svojih organov vodila točno evidenco vseh predmetov, ki bodo do daljega ostali na domovih darovateljev. Stvari morajo biti čiste in zašite ter vsak moment pripravljene za promet! Vsaka igla, vsak komad motvoza dobrodošel!

Stvari, ki pridejo največ v poštev, so sledeče:

Vsi deli uniforme – Šajkače, bluze, hlače, uvijači, čevlji, šinjeli, šlemi.

Orožje in municija – vsake vrste.

Logorska oprema: – deke, koci, rabljeni dežni plašči, šatori ali šatorska krila, motvoz različne debeline.

Osebna oprema: – nahrbtniki, torbice (vojaške in turistovske), daljnogledi, čutarice, porcije, žlice, električne svetiljke, z baterijami in žarnicami, perilo (srajce, sp[odnje] hlače, robci, brisače, nogavice).

Sanitetske potrebščine: – gaza, zavoji, jod, jodoform, levkoplast, vata, bele platnene krpe predelane v zavoje itd.

Pribor za šivanje: – igle, bel in črn sukanec.

Pribor za britje in umivanje: – milo, čopiči, ogledalca, britvice, brivski aparati, milo za pranje.

Ostalo: – busole, geogr[afske] karte Slovenije do 1:100.000, žepni nožički, svinčniki in žepne beležnice ter vse ostalo, kar kdo smatra za koristno ljudem na terenu.

Komanda jugoslovenske vojske
za Slovenijo.

Taktična navodila za delovanje manjših enot, nedatirano (pag. 2291)[616]

Akcije malih edinic – desetina, vod

[615] Prepis dokumenta (UDV) je na pag. 2314.
[616] Prepis dokumenta (UDV) je na pag. 2314.

1.- Kretanje. Predno komandant dvigne svojo edinico, se mora prepričati, če imajo njegovi borci vse potrebno s seboj: orožje in municijo, rezervno hrano vsaj za tri dni, rezervno perilo, pribor za jed, šivanje, britje, umivanje in čutarico.
2.- Dalje mora videti, da mu je edinica formacijsko razpodeljena, t. j. da je ljudstvo razdeljeno na trojko, tri trojke tvorijo desetino (kateri je treba dodati enega desetarja kot desetega), a 3 desetine vod. V kolikor to ni izvršeno, se mora izvršiti na licu mesta. Za desetarje mora izbrati 3 najpametnejše – po možnosti aktivne ali rezervne oficirje ali podoficirje, pa tudi kaplarje ali bistre redove. Isto velja za vodje trojk. Avtomatsko orožje, če ga je več mora razdeliti na vsako desetino enako, ravno tako bombe. Vsak vodja trojke, desetar ali vodnik si pred maršem odredi svojega namestnika.
3.- Pred odhodom mora kratko obnoviti teoretiko osnovne postopke, ako bo edinica napadena. (glej točke 6., 7., 8., in 9.!)
4.- Edinica se nikoli ne sme kretati brez varovanja. V ta namen mora poslati naprej na 100– 200 metrov patrolo predhodnico (2 borca), s katero je treba imeti stalno zvezo, vsaj s pogledom. Na čelu edinice mora odrediti nekoga, ki bo pazil samo na znake patrole. Ako se edinica kreta po soteski (česar se je treba načelno izogibati) tedaj je potrebna tudi desnokrilna ali levokrilna patrola, ali pa obe. Pri umiku se mora odrediti patrolo zaščitnico. Skozi naselja se ne sme hoditi – vaščani edinice ne smejo slutiti.
5.- Vse ostalo ljudstvo v koloni naj se kreta na razmaku za 10 metrov drug od drugega, vedno v največji tišini, brez govora in smeha. Pogovarjati se smejo kvečjemu šepetaje. Suha veja pod njihovimi nogami ne sme počiti. Za slučaj potrebe, ponoči, se morajo vsi sezuti in hoditi bosi – pri čemer ne smejo udarjati s petami ob tla! Ponoči ni dovoljeno kaditi na maršu – samo v logorju in na odmorih, a šele po specijalnem dovoljenju komandanta.
6.- Ako edinica dobi podnevi ogenj s čelne strani, tedaj je postopek sledeči: Komandant izda glavno komando: »V strelce!«, nakar prednja polovica steče v levo (prvi najdalje v levo) in leže v višini čela kolone na tla, v zaklon, ter pripravi puško. Zadnja polovica kolone steče v desno (prvi najdalje v desno) in postopa ravno tako kot sprednja polovica. Strelci ležejo eden do drugega na okrog 5 metrov. Ako je edinica večja (vod), tedaj vodnik odredi poimenično, katera desetina stopa v strelce, a katera ostane v rezervi (n. pr.: Prva in druga desetina v strelce, tretja v rezervo za desnim krilom!). Komanda mora biti glasna in odločna in mora pasti nemudoma! Dokler komandant ne izda komande, se ne sme streljati. Za začetek streljanja komandant samo vzklikne: »Paljba! » Na to komando vsak strelja s premislekom, tako da vsako zrno sigurno zadene. Če ne vidiš nasprotnika, ne streljaj, ne hiti tja v en dan! Če je potrebno ustvariti pri sovražniku moralni poplah ali pa vtis o nadmočnosti, kar bo komandant že precenil, tedaj izda komando: »Brza paljba! » Na to komando vsi strelci v veliki brzini izstreljajo po 5 metkov, pri čemer se cilj izbira samo približno.

7.- Ako edinica dobi v pokretu iznenaden ogenj z desne strani, tedaj komandant komandira glasno in hitro: »Na desno v strelce! » Na to komando se edinica enostavno obrne na desno, izbere najbližji zaklon, leže in pripravi na nadaljne komande, kakor je navedeno v točki 6.
8.- Ako edinica dobi ogenj z leve strani je postopek isti, samo namesto »Na desno v strelce!« mora pasti komanda: »Na levo v strelce!«
9.- Ako se bo vršil pokret edinice po zelo nevarnem terenu, kjer je sovražnik v veliki premoči, tedaj se edinica ne bo spuščala v borbo. Izogniti se mora vseh stikov! Če pride do takega slučaja, da je edinica napadena od mnogo večje sile, tedaj komandant izda komando: »Izgini!« Na to komando se edinica enostavno bliskovito razprši, a se nemudoma spet zbere na mestu, ki ga je komandant pred odhodom odredil. Zato mora komandant vsako uro enkrat, ko med kretanjem daje ljudem odmor, istim pokazati neko markantno mesto, kjer se morajo za slučaj komande »Izgini!« vsi zopet zbrati. Za zborno mesto velja vedno poslednje zbrano mesto; ako je to že zasedeno od sovražnika, tedaj predposlednje itd. Ta način napravi edinico neverjetno gibčno.
10.- Ako taktična situacija dovoljuje, se mora deliti ljudem toplo hrano redno zjutraj, opoldne in zvečer. Suho hrano se sme rabiti samo izjemoma in ob prvi priliki spet izpopolniti trodnevni obrok. Za kuhanje hrane se mora menjati kuharje redno vsaj dan (dva). Tako, da se v 14 dneh vsi navadijo kuhati enostavno hrano.
11.- Načelno se kretanje vrši vedno ponoči ali pa v zgodnjih jutranjih urah. Zato je treba ob vsaki priliki nuditi čez dan ljudstvu dovolj odmora. Od tega so izvzeti samo oni, ki morajo na stražo, ali kuhati hrano. Ponoči se ne sme kuriti ognjev, radi tajnosti. Podnevi se sme kuriti samo s popolnoma suhimi drvmi, ki ne povzročajo dima.
12.- Straža je v vsakem logorju brezpogojno dan in nočno, pa naj bo edinica še tako utrujena. V tem slučaju se mora menjati na eno uro. Mesta straže (2–4) so tam, kjer so napadi najverjetnejši. Straža se poslužuje orožja za znak samo v skrajnem slučaju, kar pomeni »uzbuno« za celo edinico.
13.- V logorju mora komandant preceniti položaje in svojim desetnikom pokazati na licu mesta eventuelni razpored njihovih desetin, za slučaj, da edinico napade sovražnik. Ta razpored se mora predvideti na vse štiri strani sveta; vsaka stran se krsti s: jug, vzhod, zahod, sever in te smeri se mora pokazati tudi celokupnemu ljudstvu. Ako je tedaj Uzbuna, komandant samo doda: »Sever!« nakar se bo cela edinica razporedila v severno smer.
14.- Manjšo sovražno edinico je treba vedno napasti in uničiti. Tu se neka posebna pravila ne morejo predpisati, ker je variant na tisoče. Glavno je, približati se tajno čim bolj in tedaj enostavno pobiti vse z nenadnim ognjem. Noben strel ne sme zgrešiti. Plen se mora pobrati ves, predvsem pa avtomatsko orožje in municijo! Najefikasnejše so zasede – pričakati neprijatelja, da pride v kakršno koli sotesko. Vsi ti slučaji so kot rečeno tako različni, da se bo komandant na licu mesta najlaže

odločil za način napada. Največji uspeh se doseže z napadom od vseh strani hkrati, pa če tudi samo s trojkami in pa z bombami. Nobena edinica ne vzdrži nepričakovanega bombnega napada; tu je uspeh absolutno siguren. Ako se edinica dovolj približa – vsaj na 30 metrov.
15.- Bliskovit umik takoj po akciji, potem ko so bili likvidirani ostanki edinice in pobran plen, je strogo obvezen, in to vsaj za 10 km. Šele tu si lahko edinica privošči počitek.

Poročilo o sestanku na Vrhniki za prehod slovenskih četnikov v ilegalo, 6. 6. 1943 (pag. 2292)

V soboto dne 5. 6. 1943 z vlakom ob 13.25 smo se po dogovoru odpeljali na Vrhniko: Mencinger Tone [Anton Duhovnik], Marko[617], Zdravko [Zdravko Kalan], Ris [Rudolf Žitnik] in jaz. Na postaji Log je čakal Hudnik [Ivan Boh] s svojim avtomobilom Opel Kadet in vabil, da nas nekaj prisede. To smo odklonili, ker nas je bilo, po našem mnenju preveč za tak majhen avtomobil. Hudnik je nato odšel z avtomobilom ter nas počakal nedaleč od ceste Vrhnika - Horjul na cesti, ki vodi proti Zaplani. Bil je ves razburjen in se jezil na »starega« [Karel Novak], češ da je zahteval, da bi moral že v petek 4. 6. 1943 pripeljati Blaža [Anton Božnar], česar pa ni mogel storiti, da bo enkrat napravil vsemu konec in svoj avtomobil nekam zavozil, da se bo razbil. Nato nas je vse skupaj naložil in odpeljal do »starega«, kamor smo prišli okrog 16.tih. Takoj po prihodu je Ris odšel s »starim na posvetovanje«, ki je trajalo kakih 10 minut, nato pa sta se oba vrnila v skupno družbo. Ris se je odločil, da se vrne s Hudnikom takoj nazaj v Ljubljano in da mu bo plačal pot, ako ga zapelje do Ljubljane.
Po večerji je prišel član VS Rovte Reja, ki je povedal, da bo odhod ob 21 tih. Takrat je čakala tkzv. stara garda. Stari je povabil s seboj tudi Zdravka in mene. S Starim in staro gardo je odšel tudi poveljnik tab[orišča] Borut [Danilo Koprivica] (KOP). Hodili smo do pol dvanajstih, na kar nas je omenjeni Reja skupno s Sandijem (Prešern [Sandi Prešeren] iz Kranja) pripeljal v neko dobro kmečko hišo, kjer je bila pripravljena večerja. Prišel je tja tudi Vidmar (Vošnar [Pavel Vošnar]). Po večerji sta se stari in Vidmar dogovorila, da bo Vidmar z vsem svojim bataljonom in vsem orožjem v sredo opolnoči (točno ob 24 tih ozir. 0 uri) prešel v ilegalo. Nekaj časa se je Vidmar upiral in zatrjeval, da bo to povzročilo težke posledice. Nato mu je stari izjavil, da je tako njegovo naredjenje, ki ga kot vojak mora izpolniti. Vidmar se je nato udal. Segla sta si v roke. Govorila sta tudi o načinu izvedbe tega prehoda v ilegalo.
Že prejšnji večer pa je tudi Hudniku ukazal, da mora imeti pripravljeno moštvo za odhod, da mora prinesti vse orožje, da mora postaviti rezervne poveljnike VS, ki bodo prevzeli vodstvo nad onimi, ki bi ostali bodisi, ker so nezanesljivi ali pa bi vsled starosti ne mogli preiti v ilegalo.

---

[617] Psevdonim Marko so imeli Albert Ilovar, Marko Kranjc, Janko Marinšek, Gradimir Radenković.

Danes v nedeljo dne 6. 6. 1943 je bila sv. maša in po njej četniška zaprisega onih, ki so prišli v ilegalo, pa niso doslej še položili četniške prisege. Po izvršenem cerkvenem opravilu (besedilo prisege se glasi tako, da prisegajo zvestobo Vrhovnemu poveljniku vseh oboroženih sil Kralju Petru II. [Peter II. Karađorđević], voj[nemu] ministru Draži Mihajloviću in Vrhovnemu komandantu za Slovenijo itd.) je govoril poveljnik taborišča Borut (KOP), ki je med drugim rekel, da so danes prisegli pred Bogom kot pričo, da bodo zvesto služili Kralju, legendarnemu junaku Draži in »vodji slovenačkog naroda, dragome Stricu« [Karel Novak]. Opozarjal jih je na svetost prisege in na to, da se morajo držati le njegovih povelj, ne pa poslušati koga drugega.
Nato je še spregovoril »stric«, ki je izvajal, da je njemu določena naloga, da popelje slovenski narod v boljšo bodočnost in da je on vojaški vodja, med tem ko so na političnem polju drugi. Hoče Zedinjeno Slovenijo v Jugoslaviji. Vsi mu morajo pomagati kovati slovenski meč, da bo uresničil svoje načrte.

Lj[ubljana], 6. 6. 1943.

Poziv k združitvi v okviru četniškega poveljstva za Slovenijo**, nedatirano** (pag. 2293)

S L O V E N C I !

Po več dnevnih teških nočnih pohodih je končno uspelo prvim oddelkom naše redne Jugoslovanske vojske prebiti se skozi točo bomb in granat na Dolenjsko. Že sam križev pot teh prvih dolenjskih oddelkov, ki so bili ves čas svojega pohoda zasedovani in bombardirani od laških letal ter opetovano in to posebno pri Stični naravnost zasuti od granat, dokazuje, da je naša Jugoslovanska vojska ne samo na popolnoma pravi poti, temveč, da predstavlja tudi IZREDNO VAŽEN VOJAŠKI IN POLITIČNI ČINITELJ, kateremu je okupator napovedal najostrejši boj. Obenem pa baš ta Golgota naših dolenjskih odredov najzgovorneje demantira vse zlobne napade in podtikavanja, ki jih razni brezvestni ali zapeljani krogi širijo o naši redni jugoslovanski vojski!

SLOVENCI – RODOLJUBI!

Že dobri dve leti prenaša naš narod pod krvavo okupacijo enega najokrutnejših režimov, najhujša trpljenja in je do danes sorazmerno prispeval največji delež v tem svetovnem klanju. Naše muke in trpljenja je medsebojna nesloga in njej sledeče bratomorno klanje in ropanje še povečalo! Prihod naše redne jugoslovanske vojske pa jamči Slovenskemu narodu, da b[o] izvršen konec vsem bratomornim bojem! Naloga naše vojske pa ni, da išče krivce teh bratomornih bojev, ampak, da ustvari med vsem narodom slogo, ter da ZEDINI VES SLOVENSKI NAROD OD TRSTA DO KOROŠKE IN OD TRIGLAVA DO SOTLE V BORBI PROTI VEČNIM SOVRAŽNIKOM, TLAČITELJEM IN KRVNIKOV SLOVENSKEGA NARODA: L A H O M I N N E M C E M .

SLOVENCI – DOLENCI!

NAJBOLJŠI sinovi našega naroda in to Korošci, Štajerci, Gorenjci in Primorci se nahajajo danes pod vodstvom naših najboljših slovenskih častnikov na Dolenjskih tleh, da pod vrhovnim vodstvom njegovega veličanstva kralja Petra II. [Peter II. Karađorđević] postavljenega komandanta generalštabnega polkovnika g. NOVAKA [Karel Novak] POVEŽEJO TUDI VAS V SKLOP REDNE JUGOSLOVENSKE VOJSKE. Zategadelj je dolžnost vseh pravih rodoljubov, ki se še niso izneverili KRALJU in DOMOVINI, da z vsemi močmi podprejo nesebična in brezstrankarska stremljenja naše vojske ter se čim preje tudi sami uključijo vanjo.

SLOVENCI – NACIONALISTI!

Poleg partizanskih odredov OF, proti katerim naša redna jugoslovanska vojska ni izstrelila niti enega samega strela in tudi v bodočnosti ne namerava storiti, posebno BELOGARDISTIČNI ODDELKI in njih KLERIKALNO VODSTVO najostreje napada naše jugoslovanske oddelke in njihovega Komandanta ter je na Notranjskem celo z orožjem nastopilo proti njej. Vse to pa je najboljši dokaz, kako nujno je naš narod v teh najusodnejših trenutkih Slovenske zgodovine potreboval močno nestrankarsko redno vojsko, pod katere okriljem bo edino možno že v kali zatreti vse ozkosrčne strankarske interese in zediniti ves naš narod pod enim in edinim narodnim geslom:

VSI V BOJ PROTI OKUPATORJU ZA SVOBODNO IN ZEDINJENO SLOVENIJO V VELIKI JUGOSLAVIJI!

ŽIVEL KRALJ PETER II.! ŽIVELA NAŠA JUGOSLOVENSKA VOJSKA!

ŽIVELA SVOBODNA IN ZEDINJENA SLOVENIJA !

Predlogi sporazuma za reorganizacijo in utrditev četniških enot, nedatirano (pag. 2294–2298)[618]

Osnova za sporazum

1.- V pogledu vojaške organizacije in operacij je edino merodajno vojno ministrstvo, Vrh[ovna] Komanda jug[oslovanske] vojske in K[omanda] Sl[ovenije]. Komanda Slovenije pa se obveže da bo predhodno o vseh važnih korakih in akcijah obvestila merodajne politične formacije. Te pa so dolžne, da te akcije propagandno organizacijsko in materijalno podpro. Člani vojaških štabov so podrejeni edino svojim starešinam in nimajo nobene strankarske politične vloge. Kdor je enkrat na vojnem razporedu, mora prenehati s svojim strankarskim delom. Za njega velja disciplina vojske, katere interese mora braniti.

2.- Nobena stranka ne sme imeti svoje strankarske vojne formacije, svojih partizanov. Edina vojaška formacija je jugoslovanska vojska v rezervi in četniški odredi v aktivi. Legije se morajo razpustiti ali pa depolitizirati. Vodstva legij naj se smatrajo

[618] Delni prepisi dokumenta (UDV) so na pag. 2260 in 2265–2266.

kot rekrutacijske komande, ki nabirajo zanesljivo ljudstvo in ga dovajajo vojaškim poveljstvom. Čim to ljudstvo sprejmejo vojaška poveljstva, mora prenehati nanj kakršenkoli vpliv s strani legij. Le na ta način bo možno doseči enotno in udarno vojno formacijo, ki bo kos svojim nalogam.
3.- Organizacija Vaške straže ne pripada nobeni stranki niti K[omandi] Sl[ovenije]. Ona mora biti nepolitična varnostna organizacija, ki ščiti narod pred razbojništvom. Nobena stranka niti Legija ne sme vplivati na Vaške straže niti jih uporabljati za svojo politiko. Vaške straže naj delujejo v okviru svoje naloge, po navodilih in z odgovornostjo svojih starešin. Ker pa smatra K[omanda] Sl[ovenije] del Vaških straž za jugoslovanske vojne obveznike, je naravno, da bo skušala po primerni poti vplivati na delovanje in organizacijo Vaških straž, da se ne izrode v škodljivi smeri ter da se iz te organizacije izvlečejo vse možne koristi in usluge za jugoslovansko vojsko. To bo K[omanda] Sl[ovenije] izvajala preko legalnih poveljnikov Vaških straž in nobena stranka se ne sme vmešavati v to akcijo in preprečevati delo K[omande] Sl[ovenije]. Obenem bo K[omanda] Sl[ovenije] kritično motrila delovanje starešin in drugih članov Vaških straž in jih za napačno ali škodljivo delo na primeren način klicala na odgovor.
4.- Komanda Slovenije se ne želi mešati v strankarsko politiko in tudi nobena stranka je ne sme uvlačiti v strankarske spore. V pogledu strank je K[omanda] Sl[ovenije] absolutno nevtralna. Kar se tiče Sl[ovenske] Z[aveze] K[omanda] Sl[ovenije] vztraja pri starem dogovoru, vendar K[omanda] Sl[ovenije] želi, da se Sl[ovenska] Z[aveza] tako izpopolni, da se bo njen nastop tudi na terenu čutil in da s tem prenehajo strankarske borbe vsaj za časa vojne.
5.- Korespondenca s člani vlade v inozemstvu mora biti enotna in se mora vršiti z vednostjo K[omande] Sl[ovenije], ki sredstva za zvezo stavlja merodajnim na razpolago.
6.- K[omanda] Sl[ovenije] želi, da se vsa organizacija civilne uprave in gospodarstva pripravi v okviru Sl[ovenske] Z[aveze], ki naj gotove elaborate stavi vojaštvu na vpogled radi koordinacije z vojaško akcijo.
7.- V pogledu meja Zedinjene Slovenije stoji vojaštvo na maksimalnem programu in je proti vsakemu nepotrebnemu popuščanju v tem pogledu.
8.- Politika K[omande] Sl[ovenije] je: kralj, Jugoslavija, zedinjena Slovenija, Mihajlović [Dragoljub Mihailović] in zakoniti poveljniki, borba proti komunizmu, red in pravica v državi. Vse drugo ne spada v okvir vojaškega delovanja in K[omanda] Sl[ovenije] edino želi, da se pripravi in izvrši tako, da bo vojaštvu omogočeno izvrševati njegove naloge.

-.-

Kot pogoj za rešitev in bodoče preprečenje vseh možnih sporov smatram za nujno:
1.- Prekinitev vsakega strankarskega in legijskega vpliva na Vaške straže, ki naj bodo zgolj policija za obrambo pred razbojništvi.-

2.- SLS naj doseže takojšen preklic vseh sklepov, ki jih je Slov[enska] legija sprejela v pogledu četniških odredov.
3.- Preklic prekinitve med Sl[ovensko] legijo in K[omando] Sl[ovenije].
4.- Navodilo Vaškim stražam, da vse prebegle Primorce in Gorenjce pustijo z orožjem vred pridružiti se četniškim odredom.
5.- Prekinitev vsake propagande proti četnikom.
6.- Preklic prepovedi dobavljanja živil od strani prebivalstva četnikom, ki je bila izdana od Vaških straž prebivalstvu v dosedanji četniški zoni.
7.- Vaškim stražam se izdajo navodila, da morajo nuditi četniškim odredom jugoslovanske vojske v mejah možnosti vsako potrebno pomoč.
8.- Opozorilo članom Vaških straž, ki so jugoslovanski vojni obvezniki, da so to ostali kljub članstvu v Vaških stražah in na dolžnosti, ki iz tega izhajajo.
9.- Prenehanje vsake propagande proti osebi g. Mih[ailovića] in m[ajorja] Novaka [Karel Novak].
Nastal je spor med vojsko in civilnimi činitelji. Stranke t. j. Sl[ovenska] zaveza operirajo s pojmom civilni činitelji, politični ali strankarski kot, da bi bilo to vseeno. Potrudili smo se, da smo dobili informacije o resničnem stanju iz raznih strani, o seji Sl[ovenske] z[aveze], o mišljenju strankarjev in njihovih perspektivih za bodočnost.
Govora je o tem, da klerikalci očitajo vojski, da je prekoračila svoj delokrog s tem, da je začela v svoji propagandi s čisto političnimi vprašanji. Mora se torej rešiti vprašanje, ali misli vojska prevzeti tudi civilno oz. politično življenje naroda v svoje roke, ali bo reševala le stroge vojaške zadeve in ostalo prepuščala civilistom t. j. strankam. V tem, da je treba vojsko spraviti v korito, so si vse stranke edine. V načinu izvedbe tega so nastala nasprotstva. Socialisti ki so najboljši taktičarji, so najhujši v tej kritiki. JNS si lasti zaslugo, da je sprožila to vprašanje t. j. kako najti način, da bi vojaki našli tisto mesto, ki jim po njihovem gre. Za to sprožitev jim mora biti vojska še hvaležna, pravijo. JNS in socialisti pa napadajo klerikalce, da ne gre na ta način načeti tega vprašanja in se onemogočiti, da se vojsko ožigosa kot komuniste, tako s kolom po glavi.
Naloge vojske si oni zamišljajo kot v letih 1920–1940, da brani meje in skrbi za red in mir v notranjosti države, vse ostalo pa mora prepustiti politikom. Zanimali smo se tudi, kaj si predstavljajo ti ljudje pod pojmom politika, da vemo, kaj naj bi bil delokrog enega ali drugega. Vojska naj brani meje, katere in kakšne ter najbrž tudi čigave je že politična zadeva. V državi sami pa naj vzdržuje red in mir, vse ostalo je stvar politikov.
Za razumevanje ozadja stališča Sl[ovenske] z[aveze] je značilno, da nočejo vedeti in razumeti delegati posameznih strank, da ima naša vojska svoj začetek v narodnih uporih, ki so zadali nalogo rešiti vsa življenjska vprašanja naroda, vštevši verske in nas od te dobi loči komaj par desetletij. Radi tega je tudi narod v letih 1920–40 gledal v vojski oni zadnji forum, ki naj brani njegove interese. Na eni strani narod

čuti in doživlja revolucijo, dočim jo ti nočejo videti. Na mnogoštevilne take ugovore odgovarjajo, da ni primera nikjer na svetu, da bi kdaj vladala vojska brez civilne oblasti in da je tudi tu kaj takega nemogoče. Na opozorilo, da civilno ni že strankarstvo, odgovarjajo, da stranke predstavljajo narod. V tem gredo celo tako daleč, da je JNS zagovarjala moč klerikalcev, ko je nekdo trdil, da [je] vsa njihova moč v denarju in »Slovencu«. Sicer pa pravijo, če mi ne predstavljamo narod, kako more trditi štab, da ga on predstavlja. Z ozirom na navdušeno pripovedovanje onih, ki so prišli iz ostalih delov države, o enotnosti naroda na vojaški osnovi, trdijo, da to ni res. Navajajo razne medstrankarske ustanove, govorijo o njih revolucijah, ki prihajajo rednim potom v Ljubljano in podobno. Jevdjevića [Dobroslav Jevđević] spravljajo v zvezo z JNS, Gražiča pa potom Sokola nekam v nedoločeno in neizraženo stranko, dočim se hočejo kititi pri nepoučenih s Laušem. Vsi pa zagotavljajo, da je stanje brez politikov nemogoče in so torej s tem v nelogiki do prejšnjih trditev. Povdarjajo, da bo moral Mihajlović, če postane ministerski predsednik, pritegniti politične činitelje.

Vse kaže, da je gospodarski, socialni in politični program v ožjem smislu tista spotika. Večkrat je bilo povdarjeno, da je imela vojska vpliv in interes, da se ustanovi Sl[ovenska] zaveza in da je od te tudi denarno odvisna. Če misli sedaj iti svojo pot bodo morale nastati v finančnem oziru ovire. Izražene so precej neprikrite grožnje in zahteva, da mora vojska radi že prejetega denarja delati tako, kot ji je dolžnost. Na eno takih trditev je nekdo, ki je poučen, da dobiva vojska denar od drugje, ugovarjal, kar pa ni zaleglo. Čulo se je, da se bo vojska pač morala posluževati sile, kakor se je OF, da je dobila denar. Da nima kapital čiste vesti ne v nacionalnem ne v socialnem oziru se vidi po tem, da take grožnje pripisujejo eden drugemu. Grozijo, pa ne v svojem imenu. V nestrankarskih krogih se razširja vest, da je deloma vzrok spora nakupovanje nepremičnin tujerodice po naše pobarvanih kapitalistov, češ, da vojska ne bo priznala.

Ravno tako eden drugemu pripisujejo očitke vojski, da dopušča, da se nekdo izza njenega hrbta bori proti strankam. Zahtevajo, naj se ta človek ali skupina pokaže na dan, da bi se mogli odkrito pomeniti. Trdijo tudi, da so se pod okrilje vojske zatekli ljudje, ki se niso mogli uveljaviti v političnih strankah in ki računajo, da se bodo tam lahko. Da bi se kdo boril iz idealizma, se jim zdi nemogoče. Obenem pa priznavajo, da ne vedo, kdo so v štabu, zlasti od civilistov. Tako pridejo do tega, da ne vedo, koga obsojajo.

Če neklerikalci podpirajo klerikalce v Sl[ovenski] zavezi pri krotitvi štaba, ni s tem rečeno, da se z njimi v vsem zlagajo. Složni so si le v načelu, da je treba vpliv vojske, posebno na mladino, uničiti, ker potem bi oni ostali gospodarji. Zapuščen in neorganiziran narod jim ni nevaren. Že v načinu te borbe se pa razidejo. Liberalci in socialisti so proti netaktnemu postopku. Prvi se hočejo uveljaviti na ta način, da vsakemu dopovedujejo, da so oni edini nacionalisti in jugoslovenski, drugi so pa v takih zadevah sploh mojstri. Brez dvoma so si edini v odnosu do Avseneka [Ivan

Avsenek] itd. Sliši se celo ime Westen[619]. Izven tega se začne prava njihova politika in izživljanje. Klerikalci računajo na svojo diktaturo, ostali pa so prepričani, da bi jim mogli to preprečiti in se uveljaviti. Za vsak slučaj sta bili ustanovljeni obe legiji t. j. za obračunavanje zunaj Sl[ovenske] z[aveze] in v njej. Nekatere danes ne tega več.

Če človek posluša njihove izjave in napravi sintezo dobi vtis, da si ne želi spora z vojsko. Radi bi videli, da se odpove vojska svojemu narodnemu značaju in jim tako da možnost življenja. Hoteli bi jo imeti za dobrega in poslušnega čuvaja svoje vile in magacina. Povdarjajo potrebo, da se o tem sporu ne govori in razpravlja. Sodnik v kakršnikoli obliki jim ni zaželjen. Nekateri se delajo popustljive in govore o pogojih pomiritve. Vojska ne sme prekoračiti svojega delokroga. Posredno ali neposredno mora sprejeti cenzorja v svoj tisk.

Prilagamo Novice št. 1, ki jih izdaja Narodni blok. V njih navaja besede kralja »Draža [Dragoljub Mihailović] je steber okoli katerega se zberite ne glede na stranke in ideologije«. Dalje »Dražina postaja Karadjordje borimo [se] za novo Jugoslavijo«. Zopet »Jugoslovanska vojska se bori za socialne pravice malega jugoslovanskega človeka«. Kakor je vojska zavrgla sramoten pakt 27. 3. 1941. (delo politikov) tako bo ona bdela nad srečno politično in socialno ureditvijo Jugoslavije. Torej je samo iz tega lističa vse jasno.

Po vsem tem se vidi, da so strankarski ali po njihovo politični činitelji tisti, ki bi se radi postavili pod marelo vojske odkoder bi razvijali svoje delovanje. V svoji propagandi razširjajo, da je z obema legijama ustvarjeno nekako stanje in da je vojska nositeljica nove socialno in politično urejene Jugoslavije. Na drugi strani se pa borijo, da v zakulisni borbi zvežejo štabu roke, onemogočijo vojski reforme in jo po tem pokažejo narodu kot reakcionarno silo, ki je izdala svoj s takšno reklamo postavljen program. Tako upajo, da bodo zavedli idealiste in poštenjake v svojih formacijah in tudi druge, da bi se borili proti svojim lastnim interesom. Da je pri nas možna taka politika, nam zadostuje pogled na leto 1941 in 1942. Sl[ovenska] z[aveza] in stranke predstavljajo v resnici zelo ozke kroge ljudi. Pred narodom bi bili nemogoči, pod svojimi firmami. Nastopati morajo kot sokolska ali slovenska legija kot sestavni del vojske.

Javnost je sprejela vse napade z razumevanjem in olajšanjem. Sedaj so vsi uvideli, da vojska ni sodelovala z Italijani, da ona ni zbirka strank ter da predstavlja živo silo in sploh nekaj novega. Bolj poučeni del javnosti pričakuje od vojske bolj natančen nacionalni in socialni program, kot ga podaja radio Karadjordje in naši listi. Napad »Slovenca« tolmačijo kot izdajo. V krogih strankarjev nočejo o denunciacijah ničesar slušati in to tudi pri neklerikalcih. Pogovor o tem zapeljujejo drugam.

Dostavljam na uvid. Situacija je možda i suviše pesemistički prikazana!

---

619 Verjetno člani družine Westen, nemških podjetnikov, ki so v Celju razvili industrijo emajlirane posode.

1) Uvesti je treba direktno kontrolo Komande Slovenije nad vsemi odredi; kontrolo naj bi vršili aktivni ali rezervni oficirji v činu vsaj kapetana. Vsak tak inspektor se mora zadrževati v vsakem odredu vsaj en teden, opazovati vse življenje odreda, obilaziti straže, kontrolirati dežurne, nadzorovati obuku, zanimanje in potrebne vežbe. Ko obide vse odrede, prične z inspekcijami znova, vendar po načrtu, ki ne bo nikomur znan, tako da bodo odredi lahko presenečeni. Po vsaki inspekciji, skliče inspektor štab odreda na zaključno sejo, kjer prikaže vse pomanjkljivosti v odredu odnosno pohvali odred.
2) Prekomerno pohajanje vojakov po hišah, obiski svojcev itd. Ukinitev vseh dopustov. Izjema le smrtni slučaji ali podobno.
3) Komandant bi moral kot Komandant Slovenije obiti vse odrede, da ga vojaki spoznajo kot svojega komandanta. Prav tako bi tudi sam komandant moral nuditi od časa do časa priliko vsem komandantom posameznih odredov, da pridejo na poročanje. Razume se, da mora komandant obilaziti vse odrede v uniformi!
4) Komanda Slovenije bi morala vsaj enkrat tedensko izdati uradni komunike o stanju in borbah JV v Domovini, in to na podlagi uradnih komunikejev ali depeš Vrhovnega štaba. Te komunikeje je treba dostaviti vsem komandantom odredov, političnim formacijam, ki podpirajo JV, odsekom Komande itd. V teh komunikejih (ali vojnih poročilih) morajo biti omenjene tudi vse akcije posameznih odredov v Sloveniji. Da pa bo to mogoče, morajo vsi odredi pošiljati Komandi redna poročila.
5) Forsirati ustanovitev Narodnega sveta, ki bo že sedaj politično predstavljal slovenski narod. Izdati proglase in pozive Narodnega sveta, ker letaki pomenijo le tedaj nekaj, če so podpisani. Vojska ali komandanti ne morejo propagandnih letakov podpisovati, to lahko stori le Narodni svet ali kakor-koli bi se že imenoval. Izdati že enkrat kratek in jedrnat program Narodnega sveta, da bomo vedeli za koga in kaj se borimo in delamo.
6) Ureditev činov v vojski. Ali obdrži vsak domobranec, ki vstopi z domobranskim činom v jug[oslovanske] odrede svoj čin, ali se mu ne prizna, če istega ni dobil že v jugoslovanski vojski. V nekaterih odredih nosijo oznake za en čin naprej, dasi niso napredovali.
7) V vseh odredih naj se odredi nošnja znakov (značka na šajkači) in oznak činov (na rokavih). Dalje ne more biti dopustno, da nosijo četniki na rokavih še oznako domobranstva, iz katerega so vstopili v četnike.
8) Komanda Slovenije mora na vse dopise posameznih komandantov in odsekov odgovarjati hitro, ne pa da se čaka na odgovor po teden ali več dni, odn[osno] odgovora sploh ni.
9) Pomanjkanje propagandistov po odredih! Postaviti je treba Prop[agandnega] vodjo za četniške odrede, ki je podrejen direktno Glavnem prop[agandnem] odboru.

10) Urediti odhajanje in prihajanje četnikov v posameznih odredih. Uvedba propustnic! Dezerterstva je treba kaznovati, zato
11) postaviti Vojno sodišče, ki mora takšne prestopke kaznovati, če tudi v odsotnosti. Obsodbe se morajo prečitati pred strojem v vseh odredih.
12) Z vsemi merami onemogočiti forsiranje nekaterih odredov po bilo katerem že. Vsi odredi morajo biti prema bojnem stanju enaki tako v kontroli, nabavljanju spreme in hrane. Urediti in pritegniti čim več ljudi v zaledju k intendantski službi.
13) Odredi morajo postati aktivnejši. Vojaki morajo biti stalno zaposleni, tako da so zvečer dejansko utrujeni in nimajo časa niti niso sposobni razmišljati. Vojake je treba zaposliti s stražarsko službo, s patruljiranji, z obuko (eksercir!), z zanimanjem (pravila službe) in zlasti z akcijami in pohodi. Tega manjka v vseh odredih, zlasti obuke in zanimanja!
14) Vsako taborišče, kjerkoli že bilo, mora biti primerno zastraženo, ne samo na višinah, temveč tudi na cestah, da je tako kontroliran vsak vstop tujca ali domačina v logor. Po možnosti uvesti tudi za civiliste posameznih področij kjer se odredi zadržujejo propustnice za gotovo daljavo. Patrulje, ki patruljirajo okoli v primerni daljavi taborišča, morajo legitimirati ljudi. S tem so vojaki zaposleni, ljudstvo čuti neko silo nad seboj, in kontrolirani so tudi ljudje. Brezpogojno pa je treba vsakega vojaka iz drugega odreda pred vstopom v taborišče kakega drugega odreda ustaviti in če je brez propustnice, legitimirati. Vodja patrulje ima propustnico za celo patruljo. Z izdajanjem propustnic bo tudi zaposlen en človek v štabu.
15) Primerno je treba urediti napredovanja vojakov in obveznikov v činih JV. Določiti je treba neki postopek zato, pa naj bo to časovno, ali z ozirom na disciplino, hrabrost itd. Na primeren način je treba urediti napredovanje tistih vojnih obveznikov, ki delajo v zaledju, ki se mnogokrat izkažejo kot skrajno delavni in požrtvovalni, ki delajo pri organizaciji po leto ali dve, pa jim delo ni bilo v ničemer priznano. Ko pa pridejo na teren, so navadni vojaki. Če se jim ne da priznanje v činih, naj se jih pohvali na drug način. Vsekakor mora biti časovna doba za pridobitev čina v zaledju daljša kot ista v odredih. Vse komandante odredov je treba pozvati, da enkrat predložе spisek vseh tistih, ki bi morali napredovati, saj so v nekaterih odredih nekateri vojaki (dobri) že po več mesecev, da celo po pol leta, delali so že prej v zaledju ali bili pri domobrancih, pa so še vedno redovi. Zavedati se je treba, da je to silno velikega pomena iz psiholoških in moralnih vzrokov.
16) Socialen odsek v Ljubljani ne deluje prvovrstno. Za svojce nekaterih četnikov je bilo ponekod treba večkrat urgirati, še sedaj pa ne prejemajo podpor. Ti slučaji so bili zlasti pri Notranjskem odredu.
17) Z domobranstvom mora Komanda Slovenije doseči nek sporazum, da bo to domobranstvo stavilo odredom na razpolago primerno količino orožja, opreme in municije. Ni samo JV za to tukaj, da bo ob danem trenutku reševala pred zavezniki domobrancev.

18) Ni nečastno, če se z vednostjo vojske pošlje kakšnega politika na razgovore z okupatorjem! Pri tako majhnem narodu kot smo mi. Poleg tega z oborožitvijo, ki jo imamo, Nemcev ob danem trenutku ne bomo mogli napasti, oni pa itak hočejo to, da imajo prost prehod. Zbog nevarnosti talcev, pa bi bilo treba zelo premisliti ali ima smisel napasti Nemce ko se bodo umikali, ali se rajši izogniti spopadu (Draža se umika proti zapadu in tuži komuniste).
19) Če se že ne da sedaj osnovati civilni pokret a la Ravnogorski pokret, potem naj se vsaj za mladino in nepolitično orijentirane forsira po navodilih, ki so že davno prišla v Slovenijo, JURAO (Jugoslovanska revolucionarna organizacija), ki naj objame vse naše srednje in visoke šole, združi terence. Ustanovi naj se nekak odbor JURAO, ki bi bil podrejen komandi ali (in) Narodnemu svetu. Ta JURAO skliče nekje na terenu zborovanje, se izda program in resolucijo. Slovenskemu narodu manjka danes jugoslovanskega političnega nadstrankarskega gibanja ki bi narod predstavljal pred inozemstvom. Vojska narod ne more predstavljati. To je uvidel že Mihajlovič, in zato dal ustanoviti Centralni komite z Ravnogorskim pokretom in JURAO-jem.
20) Na vseh višjih mestih manjka danes aktivnosti in inicijative.

Komentar k 20 točkam
Ad 2) Odredi preveč zahajajo v obljudene kraje (Rovte, Logatec, zlasti Stara Vrhnika)
Ad 4) Vse komande odredov, politični predstavniki v zaledju so danes popolnoma neinformirani o situaciji v Jugoslaviji, zlasti pri Draži.
Ad 5) Slovenci nimamo jugoslovanskega političnega predstavništva, ki bi pred vsem svetom izjavilo naše antikomunistično rojalistično mišljenje. Vojska domovino brani ne more je pa predstavljati.
Ad 10) Četniki se svojevoljno ali brez potrebe sprehajajo iz odreda v odred. Da se kontrolira njih kretanje, je treba za častnike uvesti propustnice.
Ad 11) Vojnega sodišča nimamo, zato tudi ni pravega videza naše vojske. Vojno sodišče bi moralo obsoditi vse dezerterje in ta obsodba bi se morala javiti vsem odredom. Že radi psihološkega momenta (ki ga mi sploh ne poznamo, partizani pa to baš v toliki meri) je to potrebno.
Ad 12) Trenutno se forsira s strani Komande četn[iških] odredov v Vzh[odni] Sloveniji Gorenjski odred. Zadnji dogodki na Gorenjskem z Dolenjskim odredom so tudi znani.
Ad 13) Pomanjkanje obuke in zanimanja.
Ad 15) Zadeva z napredovanjem je skrajno zanemarjena. Vojakom je treba dati priznanje. Po vojski se lahko zgodi, da bodo čini domobrancem priznani dočim pa naši vojaki ne bodo imeli nobenih pravih činov. Partizani so ta moment krasno izrabili (seveda čisto po partizansko).
Ad 19) JURAO je bil predpisan decembra 1943 od Draže. Ker tedaj pri nas prilike še niso bile urejene, se to ni izvedlo.
Ad 20) Manjka navodil, direktiv, odredb, naredb in t.d.

Navodila za vzpostavitev vojaško-organizacijske mreže slovenskega četništva, nedatirano (pag. 2299–2300)

Organizacija in delokrog poslovanja v organizacijskem odseku

Področje delovanja odseka je vsa teritorija Zedinjene Slovenije (Kranjska, Primorska s Trstom in Istro, Štajerska, Koroška, Prekmurje in Porabje, ter veza s slovenskimi organizacijami na Hrvaškem in v Srbiji).

Do podrobnosti se lahko izdelajo priprave na ozemlju Ljubljanske province, a izven tega ozemlja v mejah možnosti. Vendar treba imeti pred očmi dejstvo, da se ogromna večina slovenskega prebivalstva nahaja izven tega ozemlja.
Območje Poveljstva Ljubljane ne spada v delokrog tega odseka, vendar se mora z njim držati tesna veza.
Vse ostalo ozemlje se deli na okrožja, občine in vasi. Če bi se pokazalo koristno, se lahko okrožja pod istim političnim ali okupacijskim režimom povežejo v pokrajinska poveljstva.
Poleg tega pod org[anizacijski] odsek spadajo železnice, pošte i tt.[telegraf telefon], gasilstvo, ter važna javna in privatna podjetja, katerih službo treba prilagoditi vojaškim potrebam in osigurati njihovo nemoteno obratovanje. Osiguranje se vrši v vezi z žandar[skim] polic[ijskim] odsekom po sistemu pojačanja žandarmerije s starejšimi voj[aškimi] obvezniki.

Naloge organizacijskega odseka:
Razdeliti vse ozemlje na okrožja, občine in vasi.
Postaviti okrožne in občinske poveljnike ter vaške zaupnike.
Po potrebi postaviti pokrajinske komandante.
Vojaška organizacija železnic, pošt, gasilstva in važnih podjetij.
Organizacija prometa.
Podpiranje pri organizaciji ljudstva v sedanje borbene formacije, ki so se vključile v neposredni sestav j[ugoslovanske] v[ojske].
Priprave za mobilizacijo vsega prebivalstva za vojaške naloge: evidenca, formiranje edinic, razpored starešinskega osebja, oprema, oborožitev, itd.
Sodelovanje pri ob[veščevalni] službi. Zbrani podatki se izročajo nač[elniku] ob[veščevalne] sl[užbe].
Sodelovanje pri propagandi. Direktive s čisto vojaškega stališča, kolportaža na okrožja itd.
Veza z našim ljudstvom pri protikom[unističnih] oddelkih in izkoriščevanje vseh možnosti, ki jih ti imajo.
Regrutiranje prostovoljcev za četniške odrede.

Organizacija:
Na čelu org[anizacijske] službe stoji načelnik org[anizacijskega] odseka, ki je podrejen komandantu, njegovemu namestniku in načelniku štaba. Načelniku je

podrejeno vse osobje štaba odseka in vsi pokrajinski, okrožni in občinski komandanti in ves zaupniški personal, po redni poti. Načelnik ima svojega namestnika, a kot pomočniki in svetovalci mu stoje ob strani predstavniki slovenske, sokolske in narodne legije, ki so obenem izvršni člani za svoje legije.
Odsek ima naslednje sekcije:
Evidenca in razpored aktivnih častnikov in podčastnikov.
Evidenca rezervnih častnikov in njihov raspored.
Evidenca obveznikov po kategorijah in kvalifikacijah in njihov razpored.
Evidenca orožja in opreme in razpored tega.
Železniška sekcija.
Poštno-telegrafsko-telefonska sekcija.
Gasilska sekcija.
Gorenjska sekcija.
Štajerska sekcija.
Koroška sekcija.
Hrvatsko-srbska sekcija za vezo z našimi tamošnjimi organiz[acijami].
Četniška sekcija.
Po potrebi se ustanavljajo ali brišejo nove odnosno obstoječe sekcije, nekatere se lahko tudi združijo v eno. Na čelu vsake sekcije stoji šef sekcije s svojim pomočnikom, ki je obenem namestnik.

Pokrajinski in okrožni poveljniki so akt[ivni] ali rez[ervni] oficirji, ki se po možnosti nahajajo na licu mesta. Če to ne more biti, treba vsaj ustvariti možnost, da dotični poveljnik od časa do časa obišče svoje področje. Če se pokrajinski poveljnik nahaja v mestu odseka ali gl[avnega] štaba, je obenem šef dotične sekcije. Vsak poveljnik mora imeti svojega namestnika.
Okrožnim poveljnikom se kot pomočniki dodeljujejo predstavniki legij, ki v dotičnem okrožju imajo svojega članstva. Če poveljnika ni, potem predstavnik dotične legije obenem vrši dolžnost poveljnika. Če so v okrožju dve ali tri legije, potem to dolžnost vrši dvojka ali trojka predstavnikov dotičnih legij.

Občinski poveljniki so akt[ivni] ali rez[ervni] oficirji ali podoficirji. Če jih ni, potem je postopek kakor pri okrožjih. Poveljnikom se kot pomočniki dodeljujejo predstavniki legij, ki v dotični občini imajo svojega članstva.

Vaški zaupniki so predstavniki legij, ki imajo v vasi svojega članstva. Za večje vasi ali trge se na predlog okrožnega poveljstva postavljajo poveljniki na isti način kot pri občinah.

Ljudstvo naj se po možnosti evidentira in organizira po legijah, da se izkoristi tradicija in obstoječa organizacija, kakor tudi iz razloga tajnosti. Šele v okrožjih in po večjih občinah naj se iz legij formirajo čisto vojaške enote, kar pa mora biti znano samo okrožnim predstavnikom legij, ne pa samemu ljudstvu.

Na podlagi okrožnih in občinskih evidenc bo štab odseka formiral čisto vojaške enote in vršil razpored starešin in orožja, ter tako gotove edinice izročal na daljo nadležnost okrožnim poveljnikom. V gotovih edinicah ne sme biti več legijskih razlik.

Na ozemlju izven Ljublj[anske] province, kjer ni organiziranih legij, naj se po možnosti ljudstvo evidentira in organizira neposredno v vojaške enote, dasi bi mogoče iz razlogov tajnosti in represalij bilo bolje izmisliti ime, da le vodje vedo za kaj se gre. Kjer je to slučaj, naj se tako tudi postopa. Važno je da zaupniki in oni, katerih se to tiče, vedo za kaj se gre, ter da ljudstvo tem zaupnikom tudi resnično zaupa.

Načelnik odseka naj s primernimi navodili in dopolnitvami že izdanih navodil sprovede navedeno organizacijo.
Načelnik vodi na podlagi potreb štaba in podrejenih poveljstev potreben budžet, ter ga mesečno obenem s starim mesečnim obračunom dostavlja na odobrenje komandantu odnosno namestniku.

Dostavljeno:
Namestniku komandanta
Načelniku org[anizacijskega] odseka.

Del uredbe o vojski, nedatirano (pag. 2301–2303), neobjavljeno

---

Prepis poziva Momčila Đujića Winstonu Churchillu k pomoči četniškim enotam v Dalmaciji, nedatirano (pag. 2304)[620]

OTVORENO PISMO ČERČILU, AMERIČKOJ JAVNOSTI I SAVEZNICIMA CELOG SVETA

Svećenik Momčilo Djujić, Dalmatinski narodni vodja i komandant trupa JVUO[621], u Severnoj Dalmaciji, dostavio je 29. 10. t. g. djeneralu Mihailoviću sledeći radiogram, koji objavljujejo:
Situacija je vrlo teška. Svaki čas je sve teža. Vodimo borbu na sve strane. U sektorima Zadra, Obrovca, Benkovca i Skradina imali smo za poslednjih nekoliko dana preko hiljadu mrtvih i ranjenih. Oko nas se sve više steže ustaško-komunistički[622] obruč. Nigde partizanska puška ne puca na Nemce niti na ustaše. Sve svoje snage sručili su na nas, vojsku Kralja Petra II [Peter II. Karađorđević]. U svim mestima, gde dodju združeni partizani i ustaše kolju i ubijaju nacionaliste i demokratski jugoslavenski elemenat, Hrvate nešto a Srbe od reda.
Srpski elemenat je potpuno istrebljen u mestima, koja su oni zauzeli. Naročitu u Benkovcu, Obrovcu i Splitu nije moguće opisati koje čine. U jedan talas smrti

[620] Prepis dokumenta (UDV) je na pag. 2275–2276.
[621] V prepisu je pripisano: *Dalmatinski korpus JVvD*.
[622] V prepisu je pripisano: *NOV*.

slivaju se partizani, ustaše i domobrani[623] i taj talas briše sve one što jugoslovenski misle i diše.
Oko Sunje, Dvora na Uni i Bosanskog Novog, kako i u Bihaću naše su trupe skoro prepolovljene u borbama sa partizanima i ustašama, koji privode u delo uništenje poslednjih ostataka srpskog naroda u svim krajevima. Naše udaljenije i manje jedinice probijaju se prema planini Dinari zajedno sa povorkama nesrećnog naroda, koji sada proživljava još jedno klanje ali mnogo teže i strašnije od onog ustaškog 1941, pošto se ustaškim metodama sada nadovezuju partizanska krvoločstva. Skoro pola miliona Srba u Bosni, Lici i Dalmaciji upire svoje poglede na Dinarsku planinu, očekujući pomoć od naše Dinarske planine i pomoć od Boga, Vas i naših saveznika. U ovoj teškoj situaciji preduzimamo sve što možemo, pitanje je samo dokle ćemo da izdržimo pred neprijateljem, bolje naoružanim i snabdevenim Engleskom municijom u izobilju, dok mi na municiji oskudevamo. Pitamo se šta je sa našim saveznicima. Hoće li oni intervenisati da se spreći pokolj nevinog našeg naroda. Možemo li na njihovo pomoć računati, ili će ona doći ovamo tek onda kad nestane poslednjeg nacionalista, istinskog borca za demokratiju. U pitanju je pola miliona našeg naroda, koji je od svih i svakoga na smrt osudjen i zlostavljen bez zaštite ma sa koje strane.

Pop Djujić

Depeše o položaju srbskih četniških sil Momčile Đujića v Dalmaciji, nedatirano (pag. 2305)[624]

(Samo za komandire jedinica)

POVERLJIVE DEPEŠE STIGLE JUČER O BEZNADEŽNOJ SITUACIJI NAŠIH SNAGA I NAŠEG NARODA NA TERITORIJU VOJVODE DJUJIĆA

Nije sada više u pitanju upućivanje pomoći k nama. Svaka grupa, koja bi ovamo došla, sa nama zajedno bila bi likvidirana. Treba znati da se je protiv nas digla sva Hrvatska Dalmacija pod komandom Tita [Josip Broz]. Iz cele Dalmacije Pavelić [Ante Pavelić] je izvukao samo 1700 Hrvata. Sve ostalo, sav narod i svi Pavelićevi garnizoni sa svom spremom prišli su Titu i sada se bore protiv nas[625] uz veliku i obilatnu pomoć Engleza, koji su 26. partizan. diviziju motorizovali i najmodernije opremili. Sva sila sada gura i valja se nemilo preko Srba u ovim krajevima.

Iz Splita, Šibenika i Zadra svaki dan kamioni dovlače Engleski materijal partizanima na front prema Kninu, Bosni i Lici. Srpski narod beži i sklanja se. Što partizani ne unište, uništiće glad i zima. U pozadini partizana velike Hrvatske mase naroda pljačkaju Srpska sela i svu srpsku pokretnu imovinu prenose u hrvatska sela. Sada srpski narod u Dalmaciji delovima zapadne Bosne i Lici strada kao nikada pre. Englezi pevaju slavopojke partizanima i govore narodu o slobodi, dok taj isti narod

[623] V prepisu je pripisano: *HRV DMB.*
[624] Prepis dokumenta (UDV) je na pag. 2276–2277.
[625] V prepisu je pripisano: *DALM[ATINSKI] KORPUS JVvD.*

gubi dnevno desetine hiljada od komunista koje pomaže žalosni srpski saveznik Englez. Što se više ustaškopartizanski talas valja od mora ka unutrašnjosti postaje sve veći i strašniji. Sad u tom talasu ima dobro naoružanih dvadeset pet hiljada Titovih bandita, svi u engleskoj uniformi. Kad izbiju u Liku i preko zapadne Bosne prići će im svi Pavelićevi garnizoni i dostići će visinu od sto hiljada. Tito goni u vojsku sve od 15 do 60 godina. Mi moramo da ovu teritoriju napustimo čim pre ako želimo da sačuvamo ma koga živa. Moramo da to učinimo odmah dok ne bude kasno. Ali kuda da idemo? Kuda? Preko Bosne nama nema puta jer nas nema ko prihvatiti a čeka nas na svakom koraku partizan glad i smrt.
Nama ostaje jedino da otstupamo prema Sloveniji ali preko cele Like nas čekaju Pavelićevi garnizoni. Tu opasnost može da otkloni Nedić [Milan Nedić] Rupnik [Leon Rupnik] Jevdjević [Dobroslav Jevđević] ili sva tri zajedno sa Ljotićem [Dimitrije Ljotić]. Treba najhitnije da porade kod Nemaca da nas oni prebace u Sloveniju preko Gračaca Gospića Otočca i Senja. Čekamo na najhitniji odgovor po ovoj stvari. Molim radite što hitnije.

Poročilo o skupnem vojaškem in političnem delovanju srbskih četnikov ter primorskih domobrancev, nedatirano (pag. 2306)[626]

1.) Pregled vojne, polit[ičke] nacionalne kulturne ekonomske akcije jugoslavenskih četnika i Slov[enskih] domobranaca u Primorskoj

Od augusta meseca operiše u prostoru između Jordana (?)i Prema jugoslavenski četnički odred od 500 boraca pod komandom Džakovića [morda Dušan Đaković] *i domobranski bataljon pod kom[ando] kapetana Mehle-ta* [morda Anton Mehle]. *32 sela u tom prostoru na obadve strane pruge potpuno su očištene od (partizana) od kom[unističkih] vojnih snaga, a gotovo potpuno očištene od lokalnih terenca čez 200 part[izana] ubitih, 47 ujetih – (poroča, da se življenje naroda normalizira). – U velikom se broju rastura u narod nacionalna propaganda kod Slovenskog domobranstva tako Jugoslovenske vojske. Sve akcije se vrše najsrdaćnije i zajedno.*

Iz štaba Vojvode Jevdjevića [Dobroslav Jevđević].

Pismo Karla Novaka Karlu Verku o reorganizaciji slovenskega četništva, nedatirano (pag. 2307)[627]

Dragi g. Verk [Karel Verk]*!*

Nisem imel prilike posloviti se od Vas. Položaj je tak, da nekaj časa ne morem biti v Lj[ubljani]. Do tedaj me bo nadomestoval moj[628] *namestnik* [Ivan Prezelj]*, kateremu sem izročil tudi denar za podporo. Preko Deželiča*[629] *sem namestniku in Vam*

---

626 Prepis dokumenta (UDV) je na pag. 2317.
627 Prepis dokumenta (UDV) je na pag. 2308–2309.
628 V prepisu je pripisano: ~~*J. DEBELJAK*~~ [Janko Debeljak] *Prezelj* [Ivan Prezelj]*?*.
629 Morda četniški intendantski major Deželić.

javil, kako naj se vprašanje podpor regulira. Če še ni, obrnite se na Benkota[630]*. Vsak mesec naj se sestavi seznam onih iz Sok[olske] leg[ije], ki so potrebovali podpore. V obzir pridejo predvsem svojci padlih in ranjenih, ter zajetih, ki pa se niso priključili partizanom. Oni, ki so se vrnili v Lj[ubljano] pridejo v obzir le, če so radi nas izgubili službo in so ostali brez sredstev. Posebno ne pozabite na rodbino g. Sacksa.*
Začasni neuspeh in žrtve naj vas ne dekuražirajo. Naš čas gotovo še pride, ker vojske še ni konec. Sedanji part[izanski] uspeh se bo kmalu končal s katastrofo na Primorskem. Samo da narod ne bi pretrpel prevelikih žrtev za svoje spregledanje.
Z domobranci naš pokret nima ničesar skupnega, ker je v vezi z Nemci. Tudi z vodstvom klerikalne stranke[631] *(Stare* [Miloš Stare], *Kranjc* [Marko Kranjc], *Šmajd* [Albin Šmajd]*) nočemo imeti ničesar več. Dovolj je eno izdajstvo.*
V okviru sokolstva razvijajte jugosl[ovansko] in monarhično miselnost, tajno se organizirajte in nanovo razvijte in razširite svoje vrste. Le tako bomo dostojni žrtev onih idealistov, ki so vse dali za naš pokret.

S. A. S.

Prisrčne pozdrave Vaš
Lesk[ovar] [Karel Novak]

Prepisa dokumenta (pag. 2308–2309), objavljenega na drugem mestu v tej knjigi

---

Sporočilo o zaroki kralja Petra II. Karađorđevića z grško princeso Aleksandro, nedatirano (pag. 2310–2311)[632]

SLOVENSKI ZAVEZI
za plenum

Komanda Slovenije je sprejela od ministra v[ojske] m[ornarice] in zr[akopolovstva] generala Mihajloviča [Dragoljub Mihailović] naslednjo svečano depešo:
»Nj[egovo] Veličanstvo Kralj Petar II [Peter II. Karađorđević] verio se. Njegova izabranica je princesa Aleksandra, hči grčkog kralja Aleksandra, ratnog druga blaženopočivšeg Kralja Aleksandra I. [Aleksander I. Karađorđević]. Sa ovim izborom su se saglasili Njeno Veličanstvo Kraljica Marija [Marija Karađorđević], mati kraljeva, grčki kralj, mati pricese Aleksandre, Njegovo veličanstvo Kralj Velike Britanije, kršteni kum našega kralja. Sa izborom su se dalje saglasili predsednik naše vlade u Londonu i gospodin Churchill [Winston Churchill], predsednik britanske vlade.
Ovim izborom učvršćuju se prijateljske, a i savezničke veze izmedju nas i Grčke, sa kojom smo sklopili zajednicu, koja treba da se proširi u zajednicu svih balkanskih naroda pod nazivom Balkanske unije, koja će jedino i garantovati trajan mir na Balkanu protiv svakog napada, a koja će predstavljati ozbiljnu snagu udruženih balkanskih naroda. Nj[egovo] Vel[ičanstvo] Kralj Petar II želeo je da ovom svojom

---

630 V prepisu je pripisano: *T. Krošel* [Anton Krošl].
631 V prepisu je pripisano: *SLS*.
632 Prepis dokumenta je na pag. 2311.

ženidbom postigne velike koristi kako za naš narod na političkom i vojničkom polju, tako i za dinastiju. Ali Nj[egovo] Vel[ičanstvo] Kralj Petar II venčanje bi obavio tek onda, kada sav naš narod bude dao svoj blagoslov, jer ne bi želeo da bez blagoslova svog naroda izvrši ovaj korak, čiju važnost narod treba da shvati i blagoslovi. Nj[egovo] Vel[ičanstvo] Kralj obratio se narodu preko mene, kao svog ministra u zemlji, pošto sam u neposrednom dodiru sa narodom, da ovo saopštim i da narod preko mene uputi mu svoj blagoslov za venćanje, koje će se obaviti skromno i bez ceremonija. Na ovaj način Nj[egovo] Vel[ičanstvo] Kralj ukazao je veliko poverenje narodu i meni, što u ovakvom odlučnom korakom pita svoj narod i očekuje njegov blagoslov. Da živi Nj[egovo] Vel[ičanstvo] Kralj Petar II! Da živi Kraljeva izabranica Aleksandra!

Uputstva za sprovodjenje u delo svečane depeše:

Svečanu depešu saopštiti narodu preko vidjenih ljudi iz svih krajeva slovenačke teritorije. Najpre izvršiti skup vidjenih ljudi preko komandanata okružja i starešina srezova i opština, zatim ih upoznati sa svečanom depešom i od njih dobiti pristanak i blagoslov. Vidjeni ljudi će svaki u svom području na tajnim konferencijama obavestiti narod o ovome, pri čemu će im pomagati vojničke starešine dotičnih komanada. Prikazati narodu da je ovo velika korist za narod i dinastiju, jer učvršćuje savez sa Grčkom, a naročito steči, da se sa ovom Kraljevom odlukom slaže i sam Kralj V[elike] Britanije, te predsednici naše i britanske vlade.

Nama je potreban Kralj domačin, koji ima svoju kuču i porodicu, kao opomena svima onima, koji se danas bore protiv domačeg ognjišta i porodice. U koliko bude protiv toga govorila neprijateljska propaganda, nemačka, talijanska, ustaška i komunistička, u toliko je to veči dokaz o stvarnoj koristi za naš narod i državu. To nam je jasno i zato Nj[egovo] Vel[ičanstvo] Kralj traži blagoslov od naroda. Radi toga čete svečanu depešu umnožiti u potrebnom broju i u produžetku iste neka narod na tajan način svojim potpisom potvrdi dati blagoslov.

Ova dokumenata prikupiti i zakopati na sigurnom mestu, jer ne sme ni jedan od ovih dokumenata pasti neprijatelju u ruke. Kad Kralj i Kraljica dodju u zemlju, predačemo im ova dokumenta kao dokaz narodne ljubavi svome Kralju i Kraljici u najtežim momentima. Podpise prikupiti od punoletnih članova naše organizacije. O datom blagoslovu na ovaj način najhitnije me izvestiti. Prijem svečane depeše i uputstvo potvrditi.«

Mišljenja sam, da bi bilo potrebno sklicati plenum zaveze na svečano sejo, kjer bi se depeša prebrala in odredil odbor, ki bo zahtevano izvršil. Ta odbor naj bi bil sestavljen od nekoliko članov zaveze in komande Slovenije. Po končanem delu naj bi odbor predložil plenumu gotove elaborate, kar bi se potem preko vojnega ministra sporočilo kraljevemu domu.

Po svečani seji naj bi se preostali čas izkoristil za pretresanje drugih važnih vprašanj.

Pozdrav

Kt. Sl. N.[633]

[633] Verjetno Komandant slovenskega naroda.

Pismo Konstantina Domazetovića Dragoljubu Mihailoviću o razmerah, reorganizaciji in disciplini v slovenskem četništvu, nedatirano (pag. 2312)[634]

Poštovani Gospodine Ministre,

Po gg. kapetanu Miletiću i poručniku Filoviću obavestio sam Vas o vojničkom i političkom stanju u Istočnoj i Zapadnoj Sloveniji do polaska g. Filovića t. j. do pre 14 dana. Otada na političkom polju u nacionalnom taboru Slovenije nije se ništa promenilo. Jedino što je unutra JNS neko previranje, ali ne više po personalnim pitanjima već u čisto ideološkom pogledu. Naime, po obaveštenju, koje je Dopisništvu poverljivo dostavljeno od strane Generalnog sekretarijata JNS i njene mesne organizacije za srez Ljubljanu, a Direktorijumu JNS, okolina dr. Pirkmajera [Otmar Pirkmajer] – konkretno gg. Pirkmajer i Lah [Janko Mačkovšek] – javno su se na jednoj tajnoj sednici deklarirali, da oni misle, da je bolje biti »sredina« i ne vezivati se za klerikalce jer »… ne znamo posle rata kako će se stvari razvijati«. Pored ovoga na toj sednici pale su reči Laha, po kojima deo JNS koji beskompromisno stoji uz JV i njenu koncepciju: nacionalno ujedinjenje svih i svakoga – misli da pomenuta gospoda tajnu manipulišu sa raznim kombinacijama sa nekakvim »nacionalno opredeljenim partizanskim krugovima« i sa nekim planovima o stvaranju posle ratnog »demokratsko-socialno-levičarskog« bloka. U vezi s tim mnogo se u Ljubljani govori o nekom pokretu u redovima partizana (»SNAPPA« = Slovenska nacionalna antipartijska reformna akcija) koji da je u vezi sa nekim članovima baš iz gore pomenutog dela JNS. Medjutim dok »SNAPPA« jeste dosta opravdana u pogledu postojanja, dotle iniciatori i aranžeri takvog pokreta zasada nisu poznati.

Obzirom na ovakve pojave u Direktorijumu, pojavila se je reakcija u drugom delu JNS koji sutra – 8. 8. u vezi s time drži tajnu sednicu na koji će način doneti resoluciju u kojoj će se tražiti dosledno izvodjenje nacionalnog programa JNS, kidanje svake moguće kombinacije za ma kakvu saradnju sa ma kojom grupom partizana, potpuni sporazum sa klerikalcima i drugim nacionalnim grupama i okupljanje svih ljudi JNS i njihove energije za rad i saradnju sa pokretom Generala Mihajlovića [Dragoljub Mihailović]. Ova rezolucija biće u izvodu odmah RT[635] putem Vama dostavljena, a u celini će Vam biti upućena prvom kurirskom vezom ili pak prilikom dolaska g. Žitnika [Rudolf Žitnik] koji se sprema na put kako bi kao predsednik JNS za srez Ljubljanu (odnosno mesto Ljubljanu) Vama lično izneo celo stanje i previranje u njihovim redovima. Isto tako, on će pokušati da sa Vašeg terena dodje u ma kakvu vezu sa generalom g. Petrom Živkovićem, predsednikom JNS, kome bi takodje detaljno izneo prilike JNS u vezi sa JV, a od koga bi tražio ovlašćenje da reorganiziraju Slovenački banovinski odbor JNS i da je tako reorganizovanu stave svim svojim raspoložljivim ljudstvom i sretstvima na raspoloženje JV u Otadžbini.

[634] Prepis dokumenta (UDV) je na pag. 2267–2268.
[635] Verjetno radiotelegrafskim.

Medjutim, u pogledu Slovenačkog nacionalnog komiteta, ovo previranje unutar JNS nema nikakvih štetnih posledica iz razloga što je shvatanje nekolicine nedovoljno da izazove potrese u SNK sa jedne strane, a sa druge i sami ovi partizanofilski ideolozi (u koliko to oni zaista ozbiljno misle i mogu ozbiljno da sprovode) ne rizikuju da se javno odreknu kombinacija i saradnja sa JV. Jedino u koliko bude rezolucija energična i u koliko bude dobijeno ovlašćenje od g. Živkovića, to ni JNS kao celina više ne bi trošila vreme i energiju za sitnice i nepotrebna pitanja već bi kao celina bolje koristila i sebi i JV.

Oko tri stotine Srba – zarobljenika – oficira, podoficira i civila, polazi sutra za Srbiju. Kapetan Miletić i Dečko neka dadu mišljenje za svakoga, koji želi u Vaš pokret. Na Crnogorce naročito paziti. Kurir ove pošte je student Djukić. Potpuno naš.

Interesantno je, da je sa neke do sad neproverene strane u javnost doprla verzija, po kojoj general Živković [Petar Živković] nije dao ostavku u znak protesta protiv Tita već zbog nesporazuma sa Vama. Razume se da smo dokazima verziju oborili, ali bi bilo potrebno i u tom pogledu izvesne podatke i sa Vaše strane.

Dolazak g. Batričevića [Mihailo Batrićević] primljen je sa radošću i simpatijama. Zdrav, inteligentan, okretan i hrabar ostavio je takav utisak da o njemu govori na sve strane u našim skrivenim redovima. Za njega je sve priskrbljeno i on ovih dana kreće na posao. Na Komandanta je ostavio sjajan utisak. Još nekoliko ovakvih gerilaca i pitanje našeg terena bilo bi rešeno.

G. Andreja [Ivan Prezelj] danas je uspeo da već potpuno u svoje ruke skoncentrira celu reorganizovanu organizaciju JV i na jedan postupni ali smišljeno – hladni način sve više i više zavodi red i disciplinu koji su nedostojali do preskorog vremena. Ovim se pobijaju konstatacije sa nekih strana prilikom izbora novog komandanta, po kojima se pogrešno sudilo, da je g. Andreja »fini diplomata, gospodin i odlični generalštabac ali nedovoljno energičan« … Naprotiv, sudeći po ličnom posmatranju ophodjenja Komandanta sa podredjenima i funkcionerima u JV i po sistemu njegovog rada već danas se može reći, da ni jedan drugi ne bi tako neopaženo ali dosledno izvršio reorganizaciju i zaveo disciplinu, bez koje ranije nije bilo uspešnog rada. Radi ovoga i radi olakšanja poslova, smatram za potrebno da se Dopisništvo Vrhovne Komande kao ustanove i u pogledu discipline personala stavi pod neposrednu vlast Komandanta Slovenije[636], dok bi ja lično u pogledu rada sa Vrhovnom Komandom i dalje ostao neposredni organ VK i Gospodina Ministra kao član i funkcioner ovdašnje JV potpuno ostajem podredjen Komandantu Slovenije. Naročiti uspeh postignut je u tome što smo u sporazumu Andreja – Vode [Andrej Gosar] – Malin [Konstantin Domazetović] preduzeli sve preventivne mere da se tajnost Komandanta ne otkrije i da naročito ne počnu političke izvesne grupe svojim nepotrebnim zahtevima, sugestijama i uvlačenjem u dnevnu politiku da

[636] V prepisu je pripisano: *PREZELJ* [Ivan Prezelj].

otežavaju rad Komandanta. Do sada je Komandant uspeo oko sebe u harmoničnom odnosu da poveže sve glavne funkcionere i ustanove JV.

Po obaveštenju financiskog poverenika[637] u kasi se nalazi 66 hiljada franaka. Klerikalci[638] su sav primljeni novac iz Rima (75 hiljada franaka) odmah predali financiskom povereniku, dok Lah [Janko Mačkovšek] i dalje pravi smetnje u pogledu preostalih 25–30 hiljada franaka.

Od naših uhapšenih u toku poslednjih dana pušteno je oko 15, po večini nevažnih članova. Za ostale još uvek vlada neizvesnost.

U vezi Vašeg naredjenja br. 693 od 26. 7. u vezi sa radom i osudom Aera [Dobroslav Jevđević], Dopisništvo u saglasnosti sa Vodetom i Andrejom obavestilo je u oportunoj formi pripadnike JV i nacionalne forume sa obaveštenjem Gospodina Ministra.

Kao karakterističan primer partizanskog Titovog pokreta izveštavam Vas, da je Pero Gospodnetić, generalni sekretar ustaškog konzulata u Ljubljani, u Jugoslaviji dugogodišnji ustaša i najveći ustaško-fašistički denunciant. U Ljubljani pre kratkog »otišao« u partizane direktno iz Zagreba. Molim, obavestite o tome London[639].

S poštovanjem
Malin.

Sa Djukićem nalazi se u transportu g. Komljenović, koga su partizani prisilno kao Srbina mobilizirali u Hrvatskoj. Pobegao je i dosada živeo u Ljubljani. Nacionalist, naš čovek, iskoristiti sjajne podatke o hrvatskim partizanima, o kojima mnogo on zna, naročito o uništenju Srba od Tita …

Del navodil za pisanje poročil, nedatirano (pag. 2313), neobjavljeno

---

Prepisi dokumentov (pag. 2314–2317), objavljenih na drugih mestih v tej knjigi

---

637 V prepisu je pripisano: *HAJNRIHAR* [Franc Heinrihar].
638 V prepisu je pripisano: *SLS*.
639 V prepisu je pripisano: *BEG[UNSKA] VLADA*.

ČETNIŠTVO V SLOVENIJI (pag. 2318–2332)[640]

Seznam krajev z navedenimi številkami, nedatirano (pag. 2318–2320), neobjavljeno

---

Mobilizacijski in organizacijski načrt četniških sil v Sloveniji, nedatirano (pag. 2321–2322)

Struktura četniške organizacije

Najnižja edinica vojaške četniške organizacije je četvorka ali poldesetina (patrulja), ki obstoji iz štirih borcev in vodje, skupaj 5 mož.
Dve poldesetini tvorita desetino, ki obstoji iz 10 borcev in desetarja, ki naj bo po možnosti kaplar s posebnim izpitom.
Štiri desetine tvorijo vod, ki obstoji iz 44 borcev in vodnika. Vodnik naj bi bil po možnosti podporočnik, lahko pa je tudi narednik vodnik, narednik ali v sili tudi podnarednik.
Štirje vodi tvorijo četo, ki obstoja iz 180 borcev in komandirja (boljše poveljnika) čete, ki naj bo po možnosti kapetan II. razr[eda], poročnik ali podporočnik, v sili tudi narednik vodnik.
Četa ima svojega pisarja, dva do tri kuharje, potrebno število voznikov s konjsko vprego, še bolje z motornimi vozili, motocikliste za izvidnice in zveze, vse to p o l e g zgoraj navedenega števila borcev.
Štiri čete tvorijo bataljon, ki obstoja iz 720 borcev, poveljnika, njegovega štaba in pomožnih moštev. Poveljnik bataljona naj bo po možnosti major, ali kapetan 1. ali 2. razreda, v sili poročnik. Bataljon mora biti po svoji opremi sposoben za samostojne akcije, vsled tega mora biti opremljen z vsemi tehničnimi sredstvi za to. Imeti mora dovolj motornih vozil, dovolj avtomatskega orožja, lahkega in srednjega, dodeljen mu mora biti zadosten oddelek pionirjev z vsem orodjem. Oskrba živeža in streliva mora biti pri bataljonu samostojna, sicer pa v okvirju polka.
Štirje bataljoni tvorijo polk, ki šteje 2.880 borcev, poleg oficirjev in vseh ostalih vrst vojaštva. Poveljnik polka naj bo po možnosti polkovnik, podpolkovnik ali pa vsaj major. Štab, služba oskrbovanja itd. kakor običajno pri pehotnih polkih.
Po izdelanem mobilizacijskem načrtu postavi severovzhodni del Slovenije, v kolikor je bil do vojne sestavni del Jugoslavije, 7 četniških polkov in en samostojen bataljon, torej 20.880 borcev, brez oficirjev, drugih vrst orožja in pomožnega osobja. Skupno z vsemi temi obsega vsa ta četniška vojska krog 25.000 ljudi. To predstavlja dobre 4% vsega slovenskega prebivalstva na tem ozemlju, odšteto izseljevanje in preseljevanje slovenskega življa v tujino.

---

640 SI AS 1931, RSNZ SRS, Ostanki meščanskih strank, ZA 600–20, Arhiv dr. Šmajda, šk. 930 (pag. 2318–2332).

Ko bi se izseljenci vrnili in bi se razmere nekoliko ustalile, bi bilo mogoče gornje število zvišati na 40.000 borcev ali 50.000 mož vojske.
Prvi poziv – 7 polkov – bo mogoče mobilizirati in urediti tekom enega tedna od početka zloma osovinskih sil. S temi polki se lahko očisti dotedanje jugoslovansko ozemlje in zasedejo stare meje. Tekom nadaljnega tedna se lahko izvedejo korekture čisto narodnostne meje, v kolikor bi se ne izvršile že prvi teden, t. j. Lendavske gorice, okolica Monoštra, Radgona z okolico, Špilje, Gomilica in dolina Čakave do koroške meje, ter se izvrše priprave za zasedbo bodočih mej, toda to ne spada več v ta okvir.
Na zadnjem sestanku je odbor za Štajersko razpravljal o načinu organizacije na terenu na Štajerskem. Odposlancu, ki namerava odpotovati v najkrajšem času, so se dala sledeča navodila:
V smislu terenske razdelbe na polkovna in bataljonska okrožja naj dobi v vsakem polkovnem okrožju zanesljivega zaupnika, ki bo z njegovo pomočjo in z njegovim sodelovanjem določil bataljonske zaupnike po območjih bataljonov. Bataljonski zaupniki si morajo dobiti po posameznih občinah svoje občinske zaupnike, ki organizirajo trojke, četvorke oziroma patrulje. Organizacija mora biti izvedena tako, da polkovni zaupnik pozna samo svoje 4 bataljonske zaupnike, bataljonski samo svoje občinske, občinski svoje člane trojke oz. četvorke, ne pa članov posameznih trojk medsebojno. Na ta način naj bi bila kolikor toliko mogoče varovana tajnost in preprečena vsaka izdaja. Naš odposlanec mora vsakega polkovnega zaupnika zapriseči, enako mora vsak nadaljni zaupnik zapriseči svoje podrejene. Opozoriti jih je na takojšnjo smrtno kazen za vsako izdajstvo ali kršitev prisege.
Zaupnikom naj se določi sledeče:
Vsaka trojka oz. četvorka mora v prvem trenutku delati popolnoma samostojno v tem smislu, da prepreči beg vseh okupatorskih oblastnikov in njih slovenskih pomagačev, in jih takoj pripre, vpostavi občinske reditelje, ki so odgovorni za red v občini, pomaga uveljaviti stare župane oziroma občinske uprave, kakor so obstojale dne 6. 4. 1941 ter tako z zavarovanim in očiščenim domačim teritorijem takoj krenejo na bataljonsko zbirališče, ki je na sedežu bataljona. Gornje velja predvsem za podeželske kraje in občine. V mestih in večjih naseljih, kakor Maribor, Celje, Ptuj, Konjice, Slov[enska] Bistrica, Ormož, Ljutomer, Gor[nja] Radgona, Slov[enj] Gradec, Dravograd, Laško, Trbovlje, Hrastnik, Zidani most, Sevnica, Kozje, Podčetrtek, Rogatec, Rogaška Slatina, Velenje, Šoštanj in podobno, bo treba pravočasno dobiti začasne poveljnike, ki bodo na mestu samem določili zborno mesto in iz njega očistili in zavarovali kraj, kolikor bo to z lastnimi močmi mogoče, kjer pa ne, bodo zbrali četnike na primernem mestu ter počakali na pomoč od nadrejene edinice. Te ukrepe lahko dajo samo odgovorni polkovni in bataljonski poveljniki, ki jih je treba imenovati, ter ta naloga ne spada več v okvir dolžnosti tega odbora. Radi tega je imenovanje poveljnikov tako za celo Štajersko kakor za posamezne polke in bataljone nujno in naj bi se izvršilo čimpreje. Ker je prestopanje meje

težavno, je treba redke prilike izkoristiti tako, da se odposlancem dajo čim izčrpnejša navodila in organizacija čimpreje in čim točneje pripravi in izvede.
Odbor je mnenja, da je z organizacijo in določitvijo terenskih področij njegovo delo v glavnem dovršeno, nadaljnje delo pripada strogo vojaški organizaciji. Odbor bo imel sicer še svoje sestanke, da bo obravnaval dosežene uspehe in skušal uravnavati nadaljne delo, vendar je mnenja, da vsa teža nadaljnega dela mora preiti na posamezna poveljstva, katerim je odbor seveda s svojimi nasveti vedno na razpolago. Vendar mora inicijativa preiti na sama poveljstva. Odbor bi vršil le organizacijo zgoraj opisanega sistema zaupnikov oz. poverjenikov in splošno propagando med ljudstvom tako na Štajerskem kakor med begunci, katere pa treba od strani poveljstev povezati tudi vojaško.

Načrt vzpostavitve četniške organizacije, nedatirano (pag. 2323)

Način organiziranja četništva

Radi varovanja popolne tajnosti organizacije, je treba, da se vrši organizacija v dveh smereh:

1. Organizacija starešinstev.
Ta organizacija se mora vršiti od zgoraj navzdol, t. j. na sledeči način:
Postaviti in imenovati je treba takoj in že sedaj poveljstvo vse četniške vojske za vso pokrajino. Poveljnik naj bi bil eden starejših rezervnih oficirjev, starih čez 50 let, da se tako izognemo nevarnosti internacije poveljnika. Poveljniku je treba imenovati pomočnika in po možnosti načelnika štaba. Ti trije, ki so o vsem informirani, vršijo nadaljno organizacijo podrejenih poveljstev.
Poveljnik predlaga vrhovnemu poveljstvu imenovanje poveljnikov polkov, istotako izmed starejših, čez 50 let starih rezervnih oficirjev. Ti poveljniki polkov dobe istotako vsak svojega pomočnika, da sta o vseh polkovnih zadevah informirana dva. Poveljniki polkov si poiščejo izmed rezervnih oficirjev svojega dopolnilnega okoliša poveljnike bataljonov ter jih predlagajo potom pokrajinskega poveljnika vrhovnemu poveljstvu v imenovanje. V kolikor v posameznih dopolnilnih okoliših ni dovolj oficirjev, jih pokrajinsko poveljstvo dodeli iz drugih okolišev.
Poveljniki bataljonov si poiščejo na isti način, kakor poveljniki polkov, v svojem dopolnilnem okolišu svoje poveljnike čet; v kolikor jih ni v njih okolišu, jih poveljniki polkov dodelijo iz ostalih okolišev polkov, v slučaju potrebe pokrajinsko poveljstvo iz ostalih delov pokrajine. Poveljniki čet si na sličen način poiščejo svoje vodnike, vodniki svoje desetarje in poddesetarje, koliko je to že sedaj mogoče. Vsekakor pa bodo morali poveljniki bataljonov in čet skrbeti, da se iz že sedaj dosegljivih izvežbanih vojakov dobi zadostno število desetarjev in mogoče tudi vodnikov, ker jih pozneje na terenu ne bo mogoče vedno takoj dobiti, še manj pa izvežbati, vsaj teoretično.

2. Organizacija četnikov, oziroma četniških pripadnikov.
Vsporedno z organizacijo starešinstev mora iti pridobivanje ljudstva za idejo četništva. Ta organizacija mora iti od osebe do osebe, po možnosti v obliki trojk. Ta

organizacija naj zajame vse prebivalstvo, tako moške kakor ženske. To pridobivanje se vrši povsod na terenu, toda v čim večji tajnosti.
Ustvariti treba organizacijo agitatorjev po okrajih in krajih, kakor je pokrajina razdeljena v četniške oddelke. V vsej pokrajini je treba postaviti 7 vodij za območje polkov, ti vodje si postavijo vodje za območje bataljonov, ti zopet vodje po posameznih občinah. Vsak pripadnik četniške ideje in bodoče edinice mora vedeti, kje je njegovo zborno mesto in kje ima pričakovati nadaljnih povelj.
Poveljniki polkov in po možnosti bataljonov bi naj imeli čimpreje stike z agitatorji na svojem terenu ter delali z njimi roko v roki, kolikor je to seveda izvedljivo pri brezpogojnem čuvanju tajnosti.
Vsem poveljnikom in organizatorjem treba dati zadostna jamstva za njih družine in svojce, ako bi se jim pri izpolnjevanju službe karkoli pripetilo, ker le v tem slučaju lahko računamo na njih popolno požrtvovalnost. Ker bo nekatera poveljstva to delo popolnoma okupiralo, bo jim treba nuditi tudi zadostno materijelno pomoč oziroma plačo. Enako treba računati s tem, da se posameznim poveljnikom da odgovarjajoči čin, kakor to zahteva mesto, ki ga zavzemajo.
Kakor bodo se aktivni in mlajši rezervni oficirji vračali iz internacije, vojnega ujetništva ali pregnanstva, bodo postopoma prevzemali in organizirali polke drugega poziva in zamenjavali starejše oficirje in četnike, ki bi se hoteli vrniti v civilne poklice.

Pregled organizacije, obveščevalne službe in preskrbe četniškega **Gorenjskega odreda, nedatirano** (pag. 2324)

Komandir 3. čete pa je bil Vovk Marjan, katera se je šele formirala in je imela ca 8 mož neoboroženih ljudi. Intendant odreda pa je Slapar Franci. Vodnik 1. voda 1. čete je Rekar, Gorenjec, 2. voda je Ivka, psevdonim doma iz Cerkelj. Desetarji pa so Krt in Tarzan.
Glavna obv[eščevalca] odreda za Gorenjsko sta bila neki Janko[641] i 1. pomagač pa duhovnik Jeločnik, doma iz Kranja. Za propagando je bil odgovoren Kadunšek, bivši uradnik iz Ljubljane.
Čim se bo odred formiral in bo prestavljen za stalno na Gorenjsko ne bo smel imeti nobenih zvez z domobranci (po direktivah gl[avnega] štaba), ker iste narod mrzi. Tudi glede zvez z Nemci bodo morali biti jako previdni. Zveze med okupatorjem in domobranci morajo postaviti samo preko terencev. Soški in Notranjski odred bi pa moral na Primorsko. Vsi odredi bi pa morali pred odhodom na teren napraviti važno politično delo v obliki propagande in pokazati narodu jačino svoje vojske. Bodoča naloga Gor[enjskega] odreda je formirati Štajerski odred.
Duhovnik Jeločnik je bil postavljen v odred za duhovnika in drži veze med posameznimi bega postojankami, Janko pa vzdržuje zveze preko Lučen in Rovt do glavnega štaba.

---

641 V rokopisu je pripisano: *MARINŠEK* [verjetno Janko Marinšek].

Obveščevalna služba se poslužuje domobranske obveščevalne službe iz postojank Horjul, Sv. Jošt in Korene. To pa radi tega, ker četniška vojaška obveščevalna še ni dobro formirana.
Mesečna plača oficirjev je 3.000 lir, podoficirjev je 1.500, 700 lir pa dobivajo borci. Dalje prejemajo na dan 5 kom[adov] cigaret, toaletne potrebščine. Denarna sredstva prejemajo od štaba iz Ljubljane, hrano prejemajo od ljudi, plačujejo jo po normiranih cenah in po reverzih. Po njihovih predpisih so vse rekvizicije prepovedane. Prisilni odkup ali aretacije odreja glavni štab in trojke, ki so formirane po edinicah. Na Koreni je kmet Sečnik, vulgo Sečan št. 6 njihov simpatizer in obveščevalec. Družina Dolinarjeva, gostilna pri sv. Joštu je tudi stalno obveščala domobrance in četnike o partizanih in njih premikih. Obveščevalno službo na Samotorci je imel kmet pri cerkvi Cankar, ter vulgo Hlib pod Cankarjem. Informacije za Žiri pa sta dajala Kovač in Strlič, oba imenovana sta pri četnikih, z vso vnemo pa jim pomagata tudi njih družini. V Opalah družina Mlakar št. 7 v Horjulu družina Oblak in župnik Šušteršič.
V Ljubljano pošiljajo pošto po civilnih kurirjih in domobrancih. Kurir Notranjskega odreda je domobranec, običajno potuje v civilu, njegovo ime je Karič ali Karstič. Vsa politična pisma so označena s K III, katera pa nima pravico odpirati noben nižji funkcijonar. Vpogled v ta pisma ima samo politična trojka.

Četniški terenski organizator je še Snoj Jože, tehnik doma iz Kranja[642]

Zapis, 6. 8. 1942 (pag. 2325)

Dragi!
V zvezi z včerajšnjim poveljem in nadaljnim razvojem dogodkov z ozirom na stališče oblastev Ti izročam novo povelje, ki je plod teh dogajanj.
Treba ga je nemudoma izdati in odposlati na vsa merodajna mesta!
Naj se točno izvrši.
Potrebni so častniki: točna imena. Najbolje, ako se kar vodi seznam takih ljudi, da jih bomo imeli vedno na razpolago.

6. 8. 1942

Ultimat vodstva Stare pravde vodstvu Pobratima v Gorici, 13. 7. 1942 (pag. 2326–2327)

Dovolj je besedičenja in oklevanja, zato vodstvo S. P. daje vodstvu Pobr[atima] sledeči

U l t i m a t u m

da se navedene točke izvršijo brez oklevanja do 25. 7. t. l.:
1) da se izvrši premestitev gotovega števila jug[oslovanskih] četnikov na Goriško, na že prej javljeno mesto,

---

642 Zapis se ne nadaljuje.

2) da se pošlje zahtevana in odobrena vsota denarja,
3) da pridejo vojaški izvedenci.
Če se navedene točke ne točno izvršijo do danega roka, [se] smatramo razrešeni vsake dolžnosti napram Vam in 26. t. m. predamo organizacijo vodstvu O. F. za Primorsko.

Za vodstvo S.P.
Boris Kovač
Gorica, 13. 7. 1942

P o j a s n i l o

1) Kakor smo Vam že poročali, je prihod četnikov tesno povezan z našim delovanjem in prestižem S. P. Ljudstvo zahteva stvarnejših dejanj in ne samo besed in brezplodnih sestankov, da ne bi bilo po nepotrebnem zapeljano v fantastično pustolovščino in s tem oviralo delovanje O. F., zlasti ker se še ni na jasnem o njeni škodljivosti. S. P. bi lahko na lastno inicijativo sestavilo četniške odrede, pa to niti najmanj ne pričalo o njihovem značaju jug[oslovanske] vojske.
2) Ne smatramo niti nas niti Vas za kako denarno podjetje, zato označujemo Vaša izvajanja z raznimi neutemeljenimi in neumestnimi izgovori ob izplačevanju zahtevanih in odobrenih zneskov, kot revna in ki Vas močno podcenjuje pred našimi očmi. Tako na pr.: Ni naša krivda, da čakamo že več kot pol leta od Vas obljubljenega vojaškega instruktorja, ki bi po najnovejših vesteh opravičil nakazovanje večjih denarnih vsot.
3) Čas beži, pri Vas pa ni ne duha ne sluha o kakem resnem podvigu. Sicer je dovolj vzroka, da prav resno dvomimo o stvarnosti Vaše organizacije, posebej pa še o Vaših denarnih zmožnostih, ki se čez dalje bolj pretvarja v bleščečo fato morgano, ki jo je pričaral na Goriško Vaš z Vašimi sanjami pobarvani pobratim Boris, potrdil pa Kovač.
Če se Vi tamkaj igračkate, se mi tu nismo in se tudi ne bomo, ker vemo, da igračkanje z narodnimi dobrobiti je zgolj podlost! Pri vsem tem sta najbolj blamirana pred organizacijo Pobratima Kovač in Boris, ki jima po 26. 7. (če Vi ne spremenite stališča) ne kaže drugega, kot da si poženeta krogle v glave. (Če tega ne opravi prej O. F.) ali pa pobegneta v Švico (pošljite revežem vsaj denar za vožnjo do švicarske meje).

Odbor S. P.

P r o r a č u n

Preskrba 80 četnikov, samo za hrano z upoštevanjem tega, kar bi ljudje sami prispevali (po 300 lir na osebo)	24000 Lir
radio oddajna postaja po približnih informacijah (ne glede na dele, ki bi jih morali izmakniti)	15000 Lir
organizacijski stroški v popolnem teku z nastavitvijo gotovega števila oseb s stalno plačo	25000 Lir
tiskarna	2000 Lir

Podpore družinam vjetih (ki dnevno naraščajo), doslej
bilo 32 najpotrebnejših družin po 300 Lir mesečno 9600 Lir

Nakup streliva, rezervne hrane, preskrbovanje pobeglih
častnikov, iskanje pogrešanih po celi Italiji, špijonaža itd.
Premišljajte sami, ker izgleda, da še niste premišljevali o tem, ampak samo dajali povelja. Tudi mi bi tako vodili organizacije !!!

Račun o poslanem denarju	10000 Lir
stroški za 43 sestankov	3280 Lir
organizacijski stroški	3720 Lir
družinske podpore našim zaprtim sodelavcem	1547 Lir
za tisk	1453 Lir

radi Vas smo izgubili priliko nakupa: 35 pištol z municijo
5 lahkih strojnic tipa Fiat z neomejeno količino municije (ki jih sedaj ima O. F.)
30 centov koruze
10 centov pšenice in še dokaj drugih manjših priložnostnih nakupov.

Dokument (pag. 2328), objavljen na drugem mestu v tej knjigi

Del zapisa Jožeta Melaherja o težavah štajerskega četništva**, 24. 11. 1944** (pag. 2329)

Iz Zmagoslavovega [Jože Melaher] dopisa z dne 24. 11. 1944.
»V prilogi pošiljam prepis pisma skrivačem v lenerškem sodnem okraju. Ti fantje mi povzročajo veliko jezo. Posebno eden je naravnost žaljivo predrzen. Temu in še enemu je poveljnik 1. čete odvzel orožje. Poveljnik mu je pokazal moje pooblastilo s štampiljko jugoslovanske vojske. Izjavil je, da to nič ne pomeni in da se bo pritožil višjim gospodom, kadar bodo prišli iz Ljubljane (Špindler [Josip Špindler]), jaz pa da mu sploh nimam ničesar ukazovati. To so gospodje, ki so jih gospodje v Ljubljani postavili kot predstavnike nekega političnega odbora na Štajerskem. Gospod Špindler je v tem smislu vzdrževal z njimi zveze. Ne obsojam g. Špindlerja, ker je vse kakor hotel nekaj storiti, smejem se pa, kakšni ljudje predstavljajo štajerski politični odbor. Ti fantje so tako domišljavi, kakor da bi zavzemali ministrske položaje. Poleg tega so še svoj čas sodelovali s partizani. Ako bom hotel tam kaj doseči, bom moral postopati z vso strogostjo, ker je tam precej naših dobrih fantov, pa jih eden ali dva, ki imata svoje »zveze«, hujskata proti nam. Bili so že tako predrzni, da so drugim fantom – skrivačem predpisovali kazenske globe. Brez ozira na zveze jih bom že upognil.«

Prepisi dokumentov (pag. 2330–2332), objavljenih na drugih mestih v tej knjigi

SLOVENSKO DOMOBRANSTVO (pag. 2333–2569)[643]

GRADIVO IZ LETA 1943 (pag. 2333–2394)[644]

Predlogi za reorganizacijo protikomunističnih vojaških sil, 29. 9. 1943 (pag. 2333)[645]

Ljubljana dne 29. 9. 1943

Urediti je treba sledeče nujnosti:
1. – vojaško organizacijo: postavitev poveljnika, ki naj izdajo povelja in poveže vse obstoječe protikominističnе vojaške edinice v celoto. Z odlašanjem se dela nepopravljiva škoda, ker poedini poveljniki ne upajo na svojo roko vršiti nobenih akcij, ki so koristne za protikomunistično borbo.
Že obstoječe edinice ali koncentracije protikomunističnih čet bi morale brez odlašanja izvesti mobilizacijo na svojem področju, da prehite partizansko mobilizacijo. Morale bi tudi očistiti teren od terencev, ki so korenina partizanskega gibanja.
Kolikor nam je znano, je na Vrhniki koncentracija nekaj sto mož, ki pa ne delajo nobenih akcij. Med tem pa je prišlo na Horjul samo trideset terencev, ki izvajajo najhujši teror in mobilizirajo vse ljudi. Treba bi bilo izdati s strani našega vojaškega poveljstva poveljniku koncentracije na Vrhniki, naj postavi razne zasede, odide z gotovim številom moštva v Horjul in očisti teren teh terencev ter prepreči mobilizacijo ter zoper vpostavi red in mir, ki ga ljudstvo iskreno želi.
2. – Ker je posadka na Turjaku se morala predati partizanom, i[n] so jo odpeljali v Velike Lašče, kjer so se nahajali v silosu pri kolodvoru, bi bilo sedaj treba hitrih ukrepov, da se te ljudi s 700–800 ljudi reši iz rok partizanov. Posadka se je predala v nedeljo dne 19. 9. 1943 zvečer.
3. – V že obstoječih edinicah in koncentracijah je treba začeti s propagando: ustno (z govori) in pismeno, ker morala pri fantih upada.
Govornikom je treba preskrbeti dovoljenja.
Oblast naj organizira protikomunistična predavanja po radiju.
4. – Zastave so zunanji izraz pripadnosti gotove skupnosti. Ker so partizani s slovensko zastavo napravili veliko zmede med prebivalstvom, je prav, da se kot protiutež dovoli uporabo slovenske zastave, kar bo gotovo ugodno odjeknilo med prebivalstvom, še zlasti iz okolnosti, da je bila slovenska zastava dovoljena tudi v Avstriji.

---

643 SI AS 1931, RSNZ SRS, Ostanki meščanskih strank, ZA 600–20, Arhiv dr. Šmajda, šk. 930 (pag. 2333–2569).

644 Nedatirano gradivo, ki sicer upošteva paginacijo, ki mu jo je dodelila UDV, ni nujno odloženo glede na leto nastanka. Med gradivom so tudi dokumenti, nastali leta 1944.

645 Prepis dokumenta je na pag. 2366–2367. Prepis dokumenta (UDV) je na pag. 2384.

Pripomba: po vseh dosedanjih izkustvih, ki jih imamo z oddelki protikomunistične milice, je obstojala največja napaka v tem, da Italijani niso pustili vrhovnega slovenskega vojaškega vodstva kakor tudi nobene medsebojne povezanosti. Pri postavljanju častnikov je paziti na to, da so strokovno in moralno neoporečni ter da niso v opreki z mišljenjem in čustvovanjem moštva.

---

5. – pri morebitnih vojaških nastopih na deželi naj se kar moč varuje prebivalstvo in premoženje zlasti tistih krajev, ki so se doslej izkazali kot izrazito protikomunistični, a so trenutno zasedeni od komunistov.
6. – Radi izkustev preteklosti z Italijani (tudi fašistov), naj se jim ne zaupa nobenih nalog v pokrajini.

Zahteva po ustanovitvi poveljstva Slovenskega domobranstva, 26. 9. 1943 (pag. 2334)[646]

Dne 26. 9. 1943: (nedelja)

I. Nujno je treba izdati formalno uredbo o ustanovitvi poveljstva Slov[enske] Domobranske legije in določiti kompetence.

II. Interniranci in pregled nad njimi naj spada v kompetenco Poveljstva.

III. Mnogo internirancev bi se prijavilo za vpis v Domobranstvo. Te bi bilo nujno odločiti od ostalih internirancev in jih prepeljati v vojašnico med že služeče domobrance.

IV. Že prijavljene bi bilo vsaj v treh dneh po izvršeni prijavi vpoklicati, da jih komunistična propaganda zopet ne zmoti.

V. Ker je po naročilu Poveljstva Domobrancev ustanovljen posebni odbor za pregled prijavljencev, je nujno potrebno, da Poveljstvo dnevno izroča seznam prijavljencev temu odboru, da se delo ne zavleče.

VI. Ponovno opozarjamo, da je prav tako nujno potrebno, da izide javni razglas ali uredba, ki naj uredi službeno razmerje prijavljencev v javnih, samoupravnih in zasebnih službah, njihove prejemke za družin[e] in oskrbovance.

VII. Tudi je treba z uredbo urediti službovanje ozir. odsotnost dijakov srednješolcev in akademikov.

VIII. Propaganda:
1. – vsem listom naj se uradno izda naročilo, da morajo od določenega dneva naprej skozi določeno dobo dnevno pisati članke navduševalne za vpis v Domobrance. Najbolje bi bilo, da se listom da smernice, kako naj pišejo.
2. – potrebna je tudi propaganda po posebnih letakih, ki naj bi se vršila preko pisarn.

---

[646] Prepis dokumenta je na pag. 2367–2368. Prepis dokumenta (UDV) je na pag. 2384–2385.

3. – preprečiti je komunistično propagando med interniranci. Komunisti imajo razgovore z interniranci v raznih prostorih, kjer govore proti vpisu v Domobranstvo.
4. – Med internirance je nujno poslati govornike, ki bodo opisali naloge in dolžnosti Domobranstva in jih tako pridobe za vpis v domobranske vrste.
5. – Oblast naj nujno organizira propagando proti komunizmu in za vpis v Domobranstvo preko radia.

IX. – V kurilnici v Ljubljani in na Borovnici so bili sprejeti v službovanje te dni izključno samo OF-arji, da bi tako ušli obvezni delovni službi, ker se ne bi prijavili v službovanje pri Domobranstvu.
Železnica je znana, da je bila največja partizanska propagandna edinica, ki je po sprevodnikih, zaviračih in strojnem osebju razširjala komunistične ideje in miselnost.

X. Poveljstvo naj izda individualni poziv podjetjem, naj priporočajo svojim uslužbencem vpis v Domobranstvo.
Isto velja za urade.

XI. Prav bi bilo, da bi poveljstvo tudi razposlalo po posebnem seznamu individualne pozive.

Zapis o nujnosti prisilne mobilizacije v Slovensko domobranstvo, 27. 9. 1943 (pag. 2335)[647]

27. 9. 1943
I. Prihajajo vesti, da so včeraj dne 26. 9. 1943 Nemci enostavno vdrli v skladišče v šentjakobski šoli, ker niso našli nobenega dežurnega častnika, čeprav so nekaj časa čakali nanj. Kasneje je sicer prišel dežurni, vendar so Nemci že preje vdrli. Naj se prepreči v bodoče tako postopanje. Pred vsem naj bo v vojašnici in pred vojašnico absolutni red!

II. Umestno bi bilo prisilno mobilizirati vse aktivne častnike in podčastnike – take ki so protikomunisti – in jim odrediti mesta.

III. Internirance je hitro zdravniško pregledati, sposobne brez vseh vprašanj mobilizirati in prepeljati v vojašnico. Šele tam naj se izvrši čiščenje. Hudi komunisti so po večini že pobegnili. Stražam naj se strogo prepove razgovarjanje civilistov iz interniranci. Brez dovoljenja poveljstva naj tudi domobrancem ne bo dovoljeno obiskovati internirancev. Včeraj se je zgodil primer, da je neki domobranec prišel med internirance in odpeljal s seboj dva interniranca, ki sta po vrhu vsega še komunista.

IV. Poveljstvo naj doseže pri ljubljanskemu županu, da vojaški mestni urad da na razpolago za prepis vse vojaške imenike, da se pripravi vse potrebno za morebitno

---

647 Prepis dokumenta je na pag. 2368–2369. Prepis dokumenta (UDV) je na pag. 2384–2385.

prisilno mobilizacijo. Spiski vojaški naj bi obsegali vse letnike do vključno 40. leta starosti.

V. Za vpisovanje v domobrance naj se določi maksimalni rok do 5. 10. 1943, kar velja za Ljubljano, za druge občine naj se določi nekoliko daljši rok.

VI. Poveljstvo ali policija naj poskrbita, da se pobere po Ljubljani vodilne komuniste in vodje OF, da se tako dobi talce ozir. krivce sedanje narodne nesreče.

Operativna navodila za enote Slovenskega domobranstva, 28. 9. 1943 (pag. 2336)[648]

28. 9. 1943.

I. V kočevski gimnaziji je zaprtih okoli 1000 entisoč protikomunistov, ki jih nameravajo pobiti, kakor so to napravili v Vel[ikih] Laščah z onimi, ki jo jih zajeli na Turjaki. (Na občinski deski je zapisanih devet poimensko ter številčno petdeset. To je nabito za ustreljene v Vel[ikih] Laščah.)

II. Vojaško poveljstvo[649] naj skrbi, da bodo vojaki bolje oblečeni, osnaženi, obriti, bolje disciplinirani. Tudi za hrano je treba poskrbeti!
Morda bi bilo prav, da se ustanovi leteča kontrola[650] po mestu, ki bo skrbela, da se vojaki ne bodo obnašali neprimerno po ulicah.

III. Nujno naj se začne z aretacijami komunistov po Ljubljani. Ustanovi naj se začasna pomožna policija.

IV. V domobranstvo naj se sprejemajo tudi starejši in taki, ki niso sposobni za borce. Porabi naj se jih za pomožna dela.

V. Oblast[651] naj izda letak, v katerem sporoča, v katero smer naj se umikajo oni, ki se bodo predali sedanji oblasti, ko bodo pobegnili od partizanov.

VI. Ponovno prosimo, da se nujno vpošteva naš nasvet, da se objavi in določi partizanske družine, ki bodo služile kot talci, če se bodo vršili umori s strani partizanov po Pokrajini.

Navodila za organizacijo Slovenskega domobranstva v Ljubljani, 29. 9. 1943 (pag. 2337)[652]

29. 9. 1943

I. V šentjakobski šoli je treba nujno urediti disciplino. Urediti je dežurno službo, vaje, čas vstajanja, dnevni red in pravico odhoda v mesto.

---

[648] Prepis dokumenta je na pag. 2369. Prepis dokumenta (UDV) je na pag. 2386.
[649] V prepisu je pripisano: *DMB*.
[650] V prepisu je pripisano: *DMB*.
[651] V prepisu je pripisano: *NEMCI*.
[652] Prepis dokumenta je na pag. 2370. Prepis dokumenta (UDV) je na pag. 2386.

II. Prevod: izvrši naj se kontrola živilskih nakaznic. Za ljudi od 15. do 50. leta starosti, naj bo predpisano, da morajo priti osebno po živilske izkaznice, oziroma se jih mora kontrolirati na njihovem domu, ako vsled bolezni niso v stanju sami priti po nje.

III. Pri raznih ustanovah je treba na mesto italijanskih ljudi postaviti nove komisarje, kakor npr. Pokojninski zavod, Zavod za soc[ialno] zavarovanje, Delavska zbornica, Delodajalska zbornica, Gasilstvo itd.

IV. V anagrafskem uradu se delajo razne stvari v korist OF. Treba je postaviti zanesljivega človeka, ki bo preprečil take zlorabe. Stvar je nujna.

V. Ustanoviti je častniško šolo.

VI. Sporočiti je, kje naj se prijavljajo ljudje za pomožno policijo v Ljubljani.[653]

Zapis o organiziranju Slovenskega domobranstva, 30. 9. 1943 (pag. 2338)[654]

30. 9. 1943.

I. – Pospeši naj se formalna organizacija Domobranstva:
a) izide naj uredba o organizaciji Domobranstva,
b) imenuje naj se poveljnika, ki bo odgovoren za pravilno funkcijoniranje Domobranstva,
c) naj se postavi pod Domobransko poveljstvo tudi vse edinice po deželi.

II. – Ranjence iz prejšnjih protikomunističnih[655] in sedanjih[656] edinic naj se pošilja v vojaško bolnišnico na zdravljenje.
V civilni bolnišnici so zdravniki tudi na oddelku za vojne poškodbe usmerjeni partizansko, šikanirajo naše ranjence in bolnike, jih sprašujejo stvari, ki zdravnike pri zdravljenju ne zanimajo, npr. če je ustrelil kakega partizana in podobno.

III. – Izdajanje prepustnic naj se izroči policijski upravi, da se prepreči odhajanje partizanov preko bloka in tako prepreči partizanska obveščevalna služba.

IV. Bloke je močneje zastražiti, ker komunisti izjavljajo, da bodo danes ali jutri zoper pričeli odhajati iz Ljubljane.

Zapis o prisilni mobilizaciji v Slovensko domobranstvo, 2. 10. 1943 (pag. 2339)[657]

2. 10. 1943

---

653 V prepisu sta točki V. in VI. zamenjani.
654 Prepis dokumenta je na pag. 2370–2371. Prepis dokumenta (UDV) je na pag. 2386.
655 V prepisu (UDV) je pripisano: *MVAC*.
656 V prepisu (UDV) je pripisano: *DMB*.
657 Prepis dokumenta je na pag. 2371–2372. Prepis dokumenta (UDV) je na pag. 2386.

I. – Iz prostovoljne prijave v domobranstvo je treba nujno preiti v prisilno mobilizacijo.
Razlogi: Partizani po pokrajini govore, da bodo pred nemško akcijo bežali v gozdove, kjer bodo ostali kake tri dni, kolikor časa bo pač akcija trajala, potem se bodo po umiku Nemcev zopet vrnili na svoje domove. Ker s prostovoljno mobilizacijo ne bomo dobili dovolj sil, da bi zasedli pokrajino in preprečili nova partizanska nasilja, je nujno, da se izvede prisilna mobilizacija.
Nekateri poveljniki na deželi so že razposlali vabila za pristop v Legijo a je bil uspeh enak ničli, ker ljudje ne gredo v Legijo z utemeljitvijo, da se boje partizanskega maščevanja. Pravijo pa, da bi šli, ako bi bila prisilna mobilizacija, ker bi se potem partizani ne mogli maščevati nad njimi in njihovimi družinami. Naj se zato vsaj nekaterim poveljnikom na deželi izda povelje, da smejo ozir. morajo izvesti prisilno mobilizacijo. Tako je treba napraviti za Brezovico, kjer je poveljnik izdal povabilo 250 moškim, a se je prijavilo le 5 moških.

II. – V sektorju ob kočevski železnici ni večjih skupin partizanov[658], marveč le njihove straže. Čete partizanske so se umaknile proti Blokam.
Ljudje po deželi komaj čakajo, da pridejo izpod partizanske nasilne oblasti.

III. – Za primer čiščenja naj se stori vse, da se nemške sile obveste o razpoloženju prebivalstva v posameznih krajih, kakor tudi o razpoloženju prisilno mobiliziranih ljudi po partizanih.
Z Nemci bi se bilo dogovoriti, da se določijo neka znamenja, po katerih bodo Nemci spoznali, da so ljudje protikomunisti, npr. bele zastave.
Z letaki je treba opozoriti prebivalstvo po deželi, naj se brez strahu takoj javi nastopajočim protipartizanskim četam.
Nemce je treba opozoriti, da pošiljajo partizani v prve bojne vrste prisilno mobilizirane ljudi in ljudi iz bivših vaških straž, kakor tudi žene in otroke, med tem ko se samo skrivajo v zadnjih vrstah ali pa pred nastopajočimi četami bežijo in se skrijejo.

IV. Želeti je, da bi g. predsednik[659] sklical predstavnike javnega, gospodarskega, kulturnega življenja, pred njimi podal gotove izjave in od njih zahteval, da bi podpisali protikomunistično izjavo.

Zapis o pripombah na uredbo o Slovenskem domobranstvu, 6. 10. 1943 (pag. 2340)[660]

6. 10.
Vi/ VH

---

658 V prepisu (UDV) je pripisano: *NOV.*
659 V prepisu (UDV) je pripisano: *RUPNIK* [Leon Rupnik].
660 Delni prepis dokumenta je na pag. 2356. Prepis dokumenta (UDV) je na pag. 2387.

Uredba o Slov[enskem] domobranstvu je podpisana od Rainerja [Friedrich Rainer]. *Vendar so v nji nerodne napake, ki bi se dale še popraviti predno bi ista bila objavljena. Npr:*
- § 1 mora govoriti o zastavi, služ[benem] jeziku v naših enotah, o priznanju činov. itd. – Prilagam pisane pripombe.
Če bi prišli v zvezo z dr. Roesenerjem [Erwin Rösener] *, bi Vi*[661] *to pomoč lažje opravili kot mi od tu. Smo se borili, ali je R.*[662] *pristal na prvotni tekst brez ugovarjanja. Nujno rabimo na posodo nekaj pis[alnih] strojev. Ali nam lahko pomagate.*
Ko preberete opombe, prosim vrnite mi jih.

Lepo pozdravlja[663]

Naredba o ustanovitvi Slovenskega domobranstva v Ljubljanski pokrajini, nedatirano (pag. 2341–2342)[664]

NAREDBA
O USTANOVITVI SLOVENSKEGA DOMOBRANSTVA V LJUBLJANSKI POKRAJINI

Par[agraf] 1.

V Ljubljanski pokrajini se ustanovi zaradi pobijanja komunističnih tolp in vseh onih, ki se z orožjem v roki upirajo javnemu redu in varnosti, domobranstvo z imenom Slovensko domobranstvo v Ljubljanski pokrajini.

Par[agraf] 2.

Slovensko domobranstvo v Ljubljanski pokrajini sestavljajo v Ljubljansko pokrajino pristojni in tam bivajoči moški slovenske narodnosti od dovršenega 18. leta do dovršenega 35. leta starosti, ki so se javili s prostovoljno prijavo določenim službenim mestom in so sposobni za orožje.
Obvezna doba vojaške službe traja najmanj od ... do.
Predčasni odpust je možen iz zdravstvenih nravnih ali političnih razlogov.

Par[agraf] 3.

Poveljnik slovenskega domobranstva v Ljubljanski pokrajini je pristojni Višji SS in policijski vodja, čigar štabu je dodeljen častnik Slov[enskega] domobranstva v Ljubljanski pokrajini, ki je odgovoren za izvršitev organizacijskih ukrepov.

Par[agraf] 4.

Pripadniki Slov[enskega] domobranstva prejemajo v kritje osebnih izdatkov plače po odgovarjajočih službah in činih.

---

661 V prepisu (UDV) je pripisano: *DR. ŠMAJD* [Albin Šmajd].
662 V prepisu (UDV) je pripisano: *RUPNIK*.
663 V rokopisu je pripisano: *Šmajd.* Enako je v prepisu na pag. 2356. V prepisu (UDV) je pripisano: *(PISAL PETERLIN* [Ernest Peterlin]*?)*.
664 Prepis dokumenta je na pag. 2356–2359. Prepis dokumenta (UDV) je na pag. 2387–2388.

V službene prejemke se ne uračunavajo nikakršni drugi prejemki (plače, odpravnine, mezde, rodbinske podpore, pokojnine, rente in ostali preskrbovalni prejemki). Višino prejemkov Slov[enskega] domobranstva v Ljubljanski pokrajini določi Šef pokrajinske uprave v Ljubljani sporazumno z Višjim SS in policijskim vodjo.

Par[agraf] 5.

Pripadniki Slov[enskega] domobranstva v Ljubljanski pokrajini prejemajo brezplačno hrano, obleko, opremo in oborožitev ter na podlagi podrobnejših navodil šefa Pokrajinske uprave tudi stanovanje, v kolikor to služba zahteva.

Par[agraf] 6.

Pripadniki Slov[enskega] domobranstva v Ljubljanski pokrajini imajo pravico do brezplačne zdravniške oskrbe, brezplačnega zdravljenja v vseh državnih bolnišnicah in klinikah ter do vseh zdravil in zdravniških sredstev.

Par[agraf] 7.

Službeni prejemki so izvzeti od izvršbe.
Izvršba iz naslova odškodninske terjatve zaradi namernih nedovoljenih dejanj ali preveč izplačanih prejemkov je dopustna zoper te službene prejemke. Vendar je izvzeti od izvršbe najmanj dve tretjini službenih prejemkov.
[agraf]

Par[agraf] 8.

Rodbinski člani pripadnikov Slov[enskega] domobranstva prejemajo v kritje življenjskih potreb rodbinsko preskrbo.
Rodbinska preskrba ni dajatev javne dobrodelnosti, je ni vračati in je izvzeta v celoti od izvršbe.

Par[agraf] 9.

Do rodbinske preskrbe so upravičeni spodaj navedeni sorodniki, v kolikor za nje sploh ni preskrbljeno ali le nedovoljno:
I. – Zakonska žena, zakonski, pozakonjeni ter do dneva prijave v Domobranstvo posvojeni otroci, pastorki(-e), ki žive v skupnem gospodinjstvu z ženo vpoklicanega, njegovi nezakonski otroci, v kolikor jih je dolžan vzdrževati ozir. prispevati h vzdrževanju.
II. – Če je bil vpoklicani do dneva prijave v Slovensko domobranstvo edini, ali vsaj bistveni rednik:

1.) zakonska žena iz razvezanega, ločenega, ničnega ali razveljavljenega zakona, v kolikor jo je vpoklicani dolžan vzdrževati.
2.) Vnuki(-inje), rojenci(-ke), pastorki(-ke), ki živijo v skupnem gospodinjstvu z ženo.
3.) Sorodniki v navzgornji črti.
4.) Posvojitelji, v kolikor so posvojili vpoklicanega do dneva prijave v Domobranstvo, očim (mačeha) in redniki.

5.) Osiroteli bratje in sestre vpoklicanega, če so živeli z njim v skupnem gospodinjstvu.

Par[agraf] 10.

Ako je zadela vpoklicanega smrt v izvrševanju službe ali kot posledica te službe, pripada rodbinskim članom, če je bil vpoklicani po zakonu dolžan jih vzdrževati, posmrtninska preskrba.

Par[agraf] 11.

V primeru telesne poškodbe ali okvare na zdravju, nastale v izvrševanju službe ali kot posledica te službe, se prizna pripadniku Slovenskega domobranstva nezgodna preskrba.

Par[agraf] 12.

Stroški opreme in oborožitve, prehrane, službenih prejemkov, nezgodne, rodbinske in posmrtninske preskrbe se krijejo iz preračuna Pokrajinske uprave za Ljubljansko pokrajino.

Par[agraf] 13.

Izvršilne odredbe h tej naredbi izda šef pokrajinske uprave po odobritvi Vrhovnega komisarja za operacijsko področje »Jadransko Primorje«.

Trst dne .....

Vrhovni komisar za operacijsko področje
»JADRANSKO PRIMORJE«

Pripombe k Naredbi o ustanovitvi Slovenskega domobranstva v Ljubljanski pokrajini, nedatirano (pag. 2343)[665]

Pripombe
h naredbi o ustanovitvi Domobranstva.

Par[agraf] 1 naj bi se glasil:
Zaradi pobijanja komun[ističnih] tolp in vseh onih, ki se upirajo javnemu redu in varnosti v deželi z orožjem v roki, se ustanovi »Slovensko domobranstvo.«
Zaradi koordinacije varnostne službe sta podrejena poveljniku Slov[enskega] domobranstva Upravnik slovenske policije in poveljnik slovenskega orožništva.
Zastava, uniforme, čini priznanje, službeni jezik.

Par[agraf] 2 naj bi se glasil:
Slov[ensko] domobranstvo sestavljajo vsi za orožje spodobni moški slovenske narodnosti od dovršenega 18. do dovršenega 35. leta starosti, ki so jih sprejela službena mesta. V primeru potrebe se starostna doba more podaljšati ozir. skrajšati.
Obvezna doba vojaške službe traja najmanj od ..... do .....
Predčasni odpust je možen iz zdravstvenih, nravnih in političnih razlogov.

[665] Prepis dokumenta je na pag. 2359–2360. Prepis dokumenta (UDV) je na pag. 2388.

Par[agraf] naj bi se glasil:
Poveljnika Slov[enskega] domobranstva imenuje pristojni Višji SS in pol[icijski] vodja (na predlog predsednika Pokrajinske uprave), ki vrši nadzorstvo nad Slov[enskim] domobranstvom. V ta namen mu je dodeljen kot zvezni častnik Slov[enskega] domobranstva.

Par[agraf] 4 naj ima tri oddelke:
a) dosedanji paragraf,
b) vpoklicani pripadniki Slov[enskega] domobranstva obdržijo svoja službena mesta, bodisi javna, bodisi zasebna ter se smatrajo za čas vršenja službe v Slovenskem domobranstvu, kakor da bi bili na brezplačnem dopustu tako, da za napredovanje in pokojnino vpoštevne okoliščine ne prestanejo.
c) dijakom vseh šol, vpoklicanim v slovensko domobranstvo se omogoči nadaljevanje študija tako, da se vpišejo v šolo in polagajo izpite tudi ob izrednih terminih.

Vrine naj se par[agraf] 9 a:
Višino rodbinske preskrbe, nezgodne in posmrtninske preskrbe iz par. 8 do 11 določi Predsednik pokrajinske uprave v sorazmerju s plačami hkrati s pravilnikom o plačah in službenih prejemkih Slov[enskega] domobranstva.

(te pripombe je napravilo vojaško vodstvo Domobranstva samo in jih poslalo meni radi potrebnega posredovanja pri gen. Roesenerju [Erwin Rösener])

Zapis o dvigu plač in prejemkov uslužbencev ter reševanju vojnih ujetnikov, 8. 10. 1943 (pag. 2344)[666]

8. 10. 1943:

I. – Povišanje plač: K včerajšnjemu predlogu o povišanju plač predlagamo in concreto:

Določiti je treba eksistenčni minimum (znesek, ki ga mora uslužbenec prejeti netto), in to za samca. Ta naj znaša:

1) za služitelja .....1000 lir
2) za zvaničnika .....1200 lir
3) za uradnika z malo maturo .....1400 lir
4) za uradnika z veliko maturo .....1600 lir
5) za uradnike z vseučiliško izobrazbo .....1800 lir

Poleg tega minimalnega prejemka naj vsi javni in samoupravni uslužbenci brez razlike položaja (dnevničarji, honorarni, pogodbeni in pragmatični uslužbenci) dobe izredno rodbinsko doklado mesečno netto:
a) za prvega otroka vsaj 150 lir,
b) za vsakega nadaljnega otroka vsaj 50 lir več.

---

[666] Prepis dokumenta je na pag. 2372. Prepis dokumenta (UDV) je na pag. 2389.

(tako, da dobi za drugega otroka 200 lir, za tretjega 250 lir, itd.)
Npr. služitelj, ki ima 5 otrok bi prejel najmanj:

osnovno …….. znesek	1000 lir
za pet otrok: 150 in 200 in 250 in 300 in 350 lir je	1250 lir
torej skupaj	2250 lir

II. – Naj se misli na to, da bi se dobilo slovenske vojne ujetnike, ki so v Nemčiji, da bi se vrnili domov, zlasti tisti, ki bi prišli v domobranstvo.

Smernice za vojaško disciplino, napredovanje in reorganizacijo protikomunističnih enot, 10. 10. 1943 (pag. 2345)[667]

1. – Nevojake ne zaposlovati v štabu[668], zlasti jih ne postavljati za razne šefe!

2. – Priznanje činov:
a) priznajo se jug[oslovanski] čini aktivcem in rezervistom,
b) kdor je imel v formaciji MVAC mesto:
capoplutona ali capo formacije, pa v jugoslovanski vojski ni bil vojak ali je bil vojak že s podčastniškim činom do vključno podnarednika, naj postane narednik, ozir. narednik – dijak, ki naj opravi 6 tedenski častniški tečaj z izpitom, na kar naj postane šele podporočnik.
c) caposquadri[669] v MVAC formacijah naj postanejo kaplarji, ki naj opravijo podčastniški tečaj, na kar naj po položenem izpitu postanejo podnaredniki.

3. – Obleka naj se barva temno modro, ostanejo naj epulete.

4. – Častniki iz intendantske stroke, ki niso intendantje, naj gredo v čete. Če manjka intendantskih častnikov, naj se uporabi za intendantsko službo vojaške uradnike, kakor npr. župana Paternosta [Ivan Paternost] in žup. Demšarja, ki sta strokovno usposobljena in imata dovolj zvez za hitro nabavko predmetov.

5. – Uredi se naj, da podporočnik Rupnik [Evgen Rupnik] ne bo izdajal ukazov in povelj.

6. – Osebe v raznih vojaških uradih, stare pod 35 let, naj se zdravniško pregledajo. Če komisija ugotovi, da so spodobni za borce, naj se nemudoma dodele v borbene[670] formacije. Če za borbene formacije niso, naj napravijo obuko, (6 tednov ali podobno) in naj šele potem kot navadni pisarji odidejo v razne pisarne.

10. 10. 1943[671]

---

667 Prepis dokumenta je na pag. 2372–2373. Prepis dokumenta (UDV) je na pag. 2389.
668 V prepisu (UDV) je pripisano: *DMB.*
669 Caposquadra (ital.) – poveljnik vojaške enote, oddelka.
670 V prepisu (UDV) je pripisano: *DMB.*
671 V prepisu (UDV) je pripisano: *SKLENJENO SREDA 6. 10. 1943.*

Zapis o organizaciji Slovenskega domobranstva, 19. 10. 1943 (pag. 2346)[672]

Draš [Albin Šmajd], 19. 10. 1943

Slovenska domobranska Legija.[673]

A. organizacija.

Formalno še ni izdana nobena uredba o organizaciji Slovenskega domobranstva. Dne 23. 9. 1943 je bil izdan poziv za prostovoljno prijavljanje v domobranstvo. Prijave se vršijo pri domačih občinah. Prijaviti se v glavnem morejo moški od 18. do 35. leta starosti. Mlajši in starejši tudi niso izključeni.

Dne 24. 9. 1943 je plk.[polkovnik] Dvor[674] prevzel po naročilu gen[erala] Rupnika [Leon Rupnik] poveljstvo nad SDL. Uredil si je svoj štab, kjer je postavil za načelnika ppkl. [podpolkovnika] Jelena[675], neko mesto je zavzemal tudi plk. [polkovnik] Maček[676]. Uradništvo si je po nasvetu pplk. Jelena vzel iz Stražarjev, ki niso bili častniki niti vojaki. Štab je vršil posle, čeprav ni vedel za svoje področje niti svoje kompetence.

Od vseh strani se je pritiskalo, da se čim preje izda formalna uredba o SDL. Končno smo dobili pravilno so dobili vojaki Dvor in drugi v roke načrt take uredbe, katere glavna načela so:

a) SDL se ustanovi zaradi pobijanja komunističnih tolp in vseh onih, ki se z orožjem v roki upirajo javnemu redu in varnosti,

b) vstop je prostovoljen za moške od 18. do 35. leta starosti.

c) poveljnik je višji SS in policijski vodja, kateremu štabu je dodeljen domobranski častnik, ki je odgovoren za izvršitev organizacijskih ukrepov,

č) Slov[enski] domobranci prejemajo plačo po službenih činih. Plačo določi predsednik pokrajinske uprave sporazumno s poveljnikom.

d) Dobe brezplačno hrano, obleko in oborožitev na podlagi posebnih navodil, ki jih izda predsednik Pokrajinske uprave. Domobranci imajo tudi brezplačno zdravljenje.

e) Rodbine prejemajo rodbinsko preskrbo,

f) ustanovljena je posmrtna renta in nezgodna renta,

g) vse stroške za domobranstvo nosi pokrajina iz svojega predračuna,

h) izvršilne odredbe h tej uredbi izda predsednik pokrajinske uprave po odobritvi Vrhovnega komisarja za operacijsko področje »Jadransko Primorje.«

K tej uredbi so vojaki[677] iz štaba SDL stavili svoje pripombe, ki so bile sporočene višjemu SS in policijskemu vodji gen[eralu] Roesenerju [Erwin Rösener].

Uredba dosleje še ni izšla, niti v prvotni obliki niti v novem besedilu.

---

672 Prepis dokumenta (UDV) je na pag. 2390.

673 V prepisu je pripisano: *DMB*.

674 V prepisu je pripisano: *KOKALJ* [Anton Kokalj]. Pripis se ponavlja.

675 V prepisu je pripisano: *PETERLIN* [Ernest Peterlin]. Pripis se ponavlja.

676 V prepisu je pripisano: *KRENER* [Franc Krener].

677 V prepisu je pripisano: *KOKALJ, PETERLIN*, *KRENER*.

Slišimo vesti, da Nemci ne bodo dali SDL tako avtonomije, kakor so prvotno rekli, marveč da bodo naše fante dodelili njihovim četam, ki se bodo tako pod vodstvom njihovih častnikov borili ozir. izvrševali svojo službo.
Po našem prepričanju ovira razvoj precej samostojnega domobranstva gen[eral] Rupnik, ki je tudi dosegel, da je bil dne 12. 10. 1943 razrešen kot poveljnik Domobranstva plk. [polkovnik] Dvor, in se je nato sestavil[678] štab[679] tako, da je vodja-poveljnik plk. [polkovnik] Krenner [Franc Krener], instruktor in poveljnikov namestnik plk. Wisiak [Milko Vizjak], načelnik štaba pplk. [podpolkovnik] Peterlin [Ernest Peterlin]. Plk. [polkovnik] Dvor je prevzel vodstvo Obnove Slovenije, kamor bodo klicani na prisilno delo celotni letniki. Tudi do danes še ni uredbe, marveč je vse le neko dejansko stanje. Gen[eral] Rupnik pa med tem forsira povsod samo svoje sorodnike (sinove)[680], ki so bili v internaciji komunisti. Protežira tudi Ljotičevce in naše Glavačevce.
Na terenu niso obstoječe ozir. preostale edinice MVAC zadostno povezane s poveljstvom v Ljubljani, marveč stoje skoro neposredno pod nemškim vodstvom, ki odreja njih dolžnosti in zaposlitev.

B. Dosedanje stanje:
Doslej so pod orožjem le tisti domobranci, ki so prišli od bivših VS. Te polagoma tudi enotno oblačijo.[681] Novih prijavljencev – razen nekaj častnikov – doslej niso vpoklicevali. Polagoma se razvija stvar. Verjetno je, da bo razmah napravila šele po očiščenju pokrajine.

C. naš[682] vpliv na domobranstvo je posrednega značaja, t. j. preko častnikov, ki so naši.[683] V glavnem pa si je vse pridržal gen[eral] Rupnik in noče poslušati nobenih bivših političnih ljudi.
Radi bi dosegli.[684] da bi poveljstvo[685] odposlalo v nekatere od partizanov ogrožene kraje edinico Domobrancev, a se nam doslej to še ni posrečilo.

Pregled položaja Slovenskega domobranstva z zahtevami po reorganizaciji in oborožitvi, 16. 2. 1944 (pag. 2347–2350)[686]

Sodelovanje: *Bitenc Mirko,*
Bitenc Stane
Draš.[687]

---

678 V prepisu je pripisano: *RUPNIK*.
679 V prepisu je pripisano: *DMB*.
680 V prepisu je pripisano: *EVGEN* [Evgen Rupnik], *VUK* [Vuk Rupnik].
681 V prepisu je pripisano: *NEMCI*.
682 V prepisu je pripisano: *SLS, SL*.
683 V prepisu je pripisano: *SL*.
684 V prepisu je pripisano: *SLS*.
685 V prepisu je pripisano: *DMB*.
686 Prepis dokumenta je na pag. 2360–2365. Prepis dokumenta (UDV) je na pag. 2393–2394.
687 V prepisu je pripisano: *DR. ŠMAJD* [Albin Šmajd].

Poročilo

o stanju domobranstva in protikomunistične borbe v Ljubljanski pokrajini.

Vsebina:
A. Opis dejanskega položaja.
B: Vzroki tega položaja.
C. Predlogi za zboljšanje tega položaja.

A. Opis dejanskega položaja.

1. – Po kapitulaciji italijanske vojske so se člani protikomunističnih Vaških straž koncentrirali na raznih krajih, da bi v takih koncentracijah mogli uspešno voditi borbo proti komunističnim tolpam, ki so bile zbrane v Ljubljanski pokrajini. Ker so italijanski vojaki oddali vse težko in lahko orožje partizanom in jim tudi z moštvom in častniškim zborom nudili vso pomoč ter so vsi skupaj napadali koncentrirane protikomunistične edinice, ki so imele le puške in malenkost avtomatskega orožja, te v boju niso mogle vzdržati. Zato so se odločile, da se brez vsakega odlašanja in pomisleka zatečejo v Ljubljano, kjer so navezale razgovore z nemško okupacijsko oblastjo v trdnem prepričanju, da bodo pri njih našle ugodno in polno razumevanje za nadaljevanje boja proti komunistom na slovenskih tleh. Bile so prepričane, da bodo lahko vršile proti partizanom s podporo nemških oblasti odkrito borbo, kakor to vrši nemški narod na fronti proti boljševikom na vzhodu.

2. – Na podlagi razgovorov med protikomunističnimi oddelki in nemškimi okupacijskimi oblastvi je nastalo slovensko domobranstvo, ki je imelo svoj vrh v organizacijskem štabu, bilo razdeljeno na poedine bojne skupine (bataljone) in te na čete. Organizacijski štab, komandanti (poveljniki) bojnih skupin in čet so bili Slovenci. Med nemško okupacijsko oblastjo in slovenskim domobranstvom je vzdrževal zvezo kot zvezni člen nemški častnik.

3. – Slovenska poveljstva domobranstva so pokazala iskreno voljo in željo do intenzivnega dela za hitro in uspešno iztrebljenje partizanstva na tleh ljubljanske pokrajine. Ljudje so se pridno prijavljali v domobranstvo. Po deželi so začele nastopati že izvežbane domobranske edinice, ki so bile deloma opremljene z orožjem, ki so ga prejele od Nemcev, deloma pa z onim, ki so ga njihove predhodnice Vaške straže svoje-časno prejele od Italijanov. Oborožitev ni bila zadostna niti v vseh edinicah enotna. V primeru s partizansko oborožitvijo je oborožitev domobranskih edinic močno prešibka.

4. – Število domobranstva je naraslo na okrog 10.000 deset tisoč. Moštvo je voljno do skrajnosti nastopiti v borbi proti partizanom. Za tako borbo je potrebna svoboda akcij. Kolikor je domobranskih edinic na terenu, te *ne* morejo nastopiti proti partizanski vojski, kadar in v koliko se ta pojavi na terenu, ker jim takih nastopov ne dovoli nemška vojaška oblast, ki se nahaja na terenu istočasno z njimi.

Vsled tega partizanstvo ne vpada, marveč se krepi na škodo protikomunističnih oddelkov.
Ker so domobranske edinice vezane na določen prostor in s tem na defenzivno borbo, se partizanske edinice in vojaške sile lahko svobodno gibljejo ne samo po ljubljanski pokrajini, marveč tudi po Gorenjski, Štajerski in Primorski ter povsod ogrožajo poleg slovenskih interesov tudi eminentno vojaške interese Nemcev.

5. – Večina ozemlja ljubljanske pokrajine je pod izključno partizansko oblastjo, izvzemši nekaj mest in prometnih točk. Tudi na Gorenjskem in Štajerskem ter na Primorskem je večina podeželja pod partizansko oblastjo, odnosno pod njegovim terorjem.

6. – Število domobranstva prekaša številčno stanje partizanskih čet. Če bi bila oborožitev domobranstva zadostna in primerna, če bi domobranstvu bila dana možnost hitrega napada partizanskih čet, bi bilo partizanstvo že danes popolnoma uničeno in nesposobno vršiti kakršno koli akcijo vojaškega značaja v ljubljanski pokrajini, na Gorenjskem ali Štajersk-em ali Primorskem.

7. – Opaža se namera vojaških oblasti, da demontirajo organizacijski štab ter ukinejo poveljstva bojnih skupin, puste same čete, ki bodo neposredno podrejene nemškim oblastem. S tem bi se uničilo enotno vodstvo domobranstva, zelo zmanjšala udarna moč domobranskih edinic, moštvu pa vzela vera in zaupanje v nemške oblasti, da resnično s polno iskrenostjo hočejo uničiti partizanstvo na slovenskih tleh. Taka demontiranja nujno vodijo v stanje, kakor so ga ustvarile italijanske oblasti, ko niso niti najmanj pripuščale svobodnih akcij proti komunistom, ki so jih uradno proglašali za svoje največje sovražnike, za kulisami pa so že sklepali z njimi kupčije na škodo slovenskih protikomunističnih borcev in slovenskega naroda.

8. – Slišijo se resni in vse verodostojnosti vredni glasovi, da se Nemci družijo s partizani po nekaterih krajih, z njimi pijejo in se pogajajo. Take vesti gotovo, vznemirjajo protikomunistične borce in jih navdajajo s strahom, da se utegne tudi v bližnji bodočnosti zgoditi nekaj podobnega, kar so protikomunistični borci že doživeli pred in ob zlomu italijanske vojske.

9. – V poedinih krajih so partizani dobili zveze z nemškimi oblastniki. Veliko vlogo pri takih stikih imajo zlasti nekatere ženske in nekateri ljudje, ki so prešli celo v Gestapo, da tam varujejo interese partizanstva, nastopajo pa proti nekomunistom. Govori se po Ljubljani kot javna tajnost, da ima gledališka igralka Mlejnikova [Manja Mlejnik] tesne zveze z nekaterimi visokimi nemškimi osebami, ki odločilno vplivajo na potek dogodkov v ljubljanski pokrajini. Mlejnikova je znana partizanka in zagovornica partizanskih nastopov. Tudi pod italijanskimi okupacijskimi oblastmi je imela zveze z najvišjimi predstavniki italijanske oblasti ter s

pomočjo teh zvez reševala komuniste pred nastopi protikomunističnih oddelkov. Isto se dogaja danes.

10. – Organizacijski štab vrši samo vojaško-upravne posle, kakor tudi poveljstva bojnih skupin. Niti organizacijski štab niti poveljstva poedinih bojnih skupin ne moreta poslati svojih edinic niti odločati, kam naj se v izkazani potrebi pošlje neka edinica ali pošlje potrebna pomoč.

11. Štatut za domobranstvo v ljubljanski pokrajini, ki bi določno označeval pravice in dolžnosti domobrancev ter bil prava osnova domobranstva, doslej še ni izdan.

12. Po odredbi nemških oblasti je zlasti v Ljubljani ukinjeno nadaljno rekrutiranje domobrancev.

B. Vzroki tega položaja.

Ustanovitev slovenskega domobranstva je slonelo na temelju zaupanja nemških oblasti do protikomunistov. Sčasoma so prihajali h Nemcem razni komunistični tipi, ki so se prikazovali za iskrene nemške sodelavce, dejansko pa so prišli v nemške vrste samo, da rešujejo partizane in zavajajo nemške oblasti, da protikomunisti vrše pod geslom protikomunističnega boja le strankarska obračunavanja iz prejšnjih dob. Partizanski vpliv na nemške oblastnike je prišel celo tako daleč, da je pri nekem nastopu ljubljanske policije, ki je hotela aretirati v Mostah pri Ljubljani notorične in zagrizene pristaše partizanskega udejstvovanja in njihove podpornike, nastopila edinica orožja SS v zaščito teh aretirancev, pretepla policijske agente, jim grozila z ustrelitvijo ter jih zasmehovala, da je ujela komuniste.

Pri Nemcih ne vzbujajo nezaupanja proti domobranstvu samo ti vtihotapljeni pristaši partizanstva, marveč tudi razne osebne zveze, ki jih navezujejo zlasti partizanske ženske z nemškimi oblastniki. Tudi te ne delajo drugega kakor to, da skušajo prikazati domobranstvo kot nezanesljivo in neiskreno. To je gotovo slučaj pri Mlejnikovi, dalje pri Bizovičarjevi, ki dosežeta pri nemških oblasteh, da se morajo izpustiti na prosto razni že zaprti partizani in njihovi pristaši.

To rastoče nezaupanje, ki ga povzročajo pri Nemcih ti sumljivi in vtihotapljeni partizanski ljudje, ima za posledico, da udarna moč domobranstva močno pada, da domobranskih akcij proti partizanom ni, da domobranska vojaška sila v nastopu proti partizanskim četam ne pride do pravega izraza, da nadalje Nemci skušajo pobrati domobranskim edinicam še to težko orožje, kolikor ga imajo po večini še iz dobe italijanske okupacije, ter tako napraviti dosedanje domobranske edinice absolutno nesposobne za uspešen nastop proti partizanstvu in njegovo uničenje. Še več! Odvzem težkega orožja more imeti za posledico, da domobranske edinice ne bodo sposobne niti za obrambo ter jim tako grozi s strani partizanskih čet uničenje, kakor se je zgodil primer ob času italijanskega zloma na Turjaku, kasneje v Grahovem in Velikih Laščah.

Tega nezaupanja pa domobranstvo ne zasluži!

Čeprav so protikomunistične edinice v Vaških stražah vedele za sodelovanje italijanskih oblasti s partizani in njihovo podpiranje v orožju in hrani, so kljub temu vodile proti partizanstvu neizprosen boj. Številni nastopi domobranskih posadk v zvezi z nemškimi četami v času od oktobra do danes so znova dokazali vso iskrenost in trdno voljo do popolnega uničenja partizanstva na slovenskih tleh. Vse to zlasti zgovorno in odločno priča zlasti boj za obrambo Kočevja, nadalje Velikih Lašč, Grosuplja in drugih mest v Ljubljanski pokrajini. Slovenski domobranci so deležni dnevnih napadov partizanstva v njihovih časopisih, da so izdajalci slovenskega naroda, ker sodelujejo z Nemci. Že samo to napadanje partizanov na slovensko domobranstvo bi moralo biti nemškim oblastem dokaz, da bi moralo domobranstvo uživati popolno zaupanje nemških oblasti in kar je nato s takim zaupanjem združeno.

Kljub vsemu pa je treba ugotoviti tole:

Domobranskim edinicam se ne dovoljuje svoboda akcij proti partizanom, se ne dovoljuje ustanovitev gibljivih rezerv, ki bi pri partizanskih napadih mogle uspešno poseči v borbo ali pa pomagati domobranskim edinicam pri njihovih napadih na partizanske čete ter te zasledovati na begu.

Ne dovoljujejo se leteči udarni domobranski odredi, ki bi v zvezi s stalnimi nemškimi in domobranskimi edinicami mogli zares uspešno uničevati partizansko vojaško silo.

Nemške oblasti nadalje odvzemajo domobranskim edinicam težko pehotno orožje, kakor težke strojnice, težke minometalce in podobno.

Po dosedanjem stanju zgleda, da dobivajo partizani in njihovi ljudje iz dneva v dan večji vpliv na nemške oblasti. Poedine domobranske edinice pa zgledajo kot priklenjeni sužnji, ki ne morejo svojih sil uporabiti v boju proti komunistom.

C. Predlogi za zboljšanje tega položaja.

Če hoče nemška okupacijska oblast z lastnimi slovenskimi silami, t. j. z domobranstvom uničiti partizanstvo in komunizem na slovenskih tleh, potem mora nujno dovoliti:

1) vrhovno slovensko vojaško domobransko poveljstvo, ki bo po direktivah z nemškim zveznim članom svobodno po izkazani stvarni potrebi operativno vodilo domobranske enote.

2) ustanovitev zadostnega števila letečih domobranskih odredov z zadostno in primerno, sodobno ter gverilski vojaki odgovarjajočo oborožitvijo in motoriziranjem istih,

3) ustanovitev zadostnih gibljivih rezerv, ki naj bi služile za pomoč branečim se, odnosno napadajočim domobranskim oddelkom,
4) vzdrževanje zvez med poedinimi domobranskimi edinicami vseh vrst s sodobnimi sredstvi za zvezo,
5) protikomunistično propagando v domobranskih edinicah vseh vrst,
6) svobodo akcij domobranskim edinicam pri uničenju partizanov in komunizma
7) v slučaju izkazane potrebe za napad proti partizanom ali za obrambo pred njimi: koncentracijo več edinic po odredbi vrhovnega slovenskega domobranskega poveljstva,
8) vrhovnemu slovenskemu domobranskemu poveljstvu: razmestitev in premeščanje edinic po izkazani stvarni potrebi.

Za izvedbo prednjega in uspešnega nastopa proti partizanom pa je potrebno, da slovenski domobranci dobe:
1) zadostno število modernega sodobnega avtomatskega pehotnega orožja, kakor lahke strojnice, težke strojnice, lahke in težke minometalce, brzostrelke,
2) primerno število baterij,
3) zadostno količino municije za vsa omenjena orožja,
4) zadostno število motornih vozil, tudi oklepnih,
5) zadostno število primernih tankov,
6) potrebna sredstva za ustanovitev zvez,
7) zadostno množino oblek, čevljev in osebnega perila.
8) zadostno število članstva in da se prepreči že zaključeno število domobranstva.

Ljubljana 16. 2. 1944.
N.[688]

Potrdilo o napotitvi sedmih belogardistov iz Kočevja v taborišče na Reki, 8. 11. 1943 (pag. 2351), neobjavljeno

Ortskommandantur Gottschee, 8. 11. 1943
Gottschee

B e s c h e i n i g u n g

Die dem Kommando der Weissen Garde in Gottschee (Führung Hauptman Havelka [Danilo Havelka]) unterstehenden Personen:

Š u k l j e Stanko, ppor. [podporočnik]
S t a r i h a Božidar
V i n t a r Matija
Š k u l j Anton
Ž o n t a Ignac
D e b e v c Tone

[688] V prepisu je pripisano: *Novak* = Šmajd.

P e k o l Tone
werden nach dem Gefangenenlager in Fiume in Marsch gesetzt, um nach versehentlich festgenommenen Weissgardisten zu forschen.
Die Lagerleitung wird gebeten, der aus 7 Männern bestehenden Kommission Zutritt zu gewähren.

Der Ortskommandant
[žig] [podpis]
Dienststelle Feldpostnummer 57205 C Leutnant d[er] Schutzpol[izei] d[er] Res[erve]

Poročilo o sumu vpletenosti Ludvika Godca v atentat na Marka Natlačena, 16. 11. 1943 (pag. 2352)

[žig]
SLOVENSKO DOMOBRANSTVO
Organizacijski štab
dne *16. 11.* 1943, št. *784*

GODEC LUDVIK komunist.

GODEC LUDVIK, laborant v lekarni Bahovec na Kongresnem trgu je zelo sumljiv, da je sodeloval pri umoru M. NATLAČENA [Marko Natlačen]. Omenjeni je izrazit komunistični sektaš poznan še iz Jugoslavije. Ko je KPS oziroma OF pričela z akcijami je bil GODEC med prvimi, ki so se popolnoma predali njenemu delu. GODEC je bil vodja terenskega odbora OF, ter baje celo član širšega izvršnega odbora. Oni dan zjutraj, ko se je izvršil atentat na dr. M. NATLAČENA je takoj po 8 zapustil lekarno z izgovorom, da mora nekam na Poljansko cesto nesti neka zdravila. Potem ko je bil umor izvršen je prišel nazaj v lekarno ves bled in prepaden ter so mu se dobesedno tresle roke. Cela dva dneva potem je bil tako zbegan in nervozen, da so to opazili celo ostali uslužbenci. Če je zagledal uniformo je kar prebledel. Nato se je počasi umiril. Neka oseba katera GODECA dobro pozna pravi, da ima čisto duhovniški obraz, da mu manjka samo talar in duhovniški ovratnik. Pred dvemi meseci je GODEC odšel k partizanom. Ko je bila v Novem Mestu proglašena Svobodna Slovenija je kmalu zatem imenovan za komunističnega župana na Krki. Baje je za časa županovanja zagrešil mnogo nasilj oziroma je dal povod za to. Ko so Nemci zasedli Krko so ujeli tudi GODCA, ki se sedaj nahaja zaprt v Mostah. Po vesteh, ki so prišle iz zapora se je zvedelo, da se je GODEC javil k domobrancem. Za vsak slučaj je potrebna takojšna aretacija tega človeka, ker ni izključeno, da bi se preko njega znala odviti kaka nit, ki bi odkrila še nadaljne atentatorje. Kam je GODEC odnesel kritičnega dne zdravila se bo lahko spomnil ter so bo dalo ugotoviti tudi po protokolu receptov ki ga vodi vsaka lekarna.

Prednje se pošilja radi vednosti. –

DOSTAVLJENO: *prepisati*
P. z. p.
UPRAVI POLICIJA LJUBLJANA podpolkovnik,
INFORMATIVNEM URADU LJUBLJANA *Krener* [Franc Krener]

Okrožnica nekdanjim vojaškim godbenikom, 23. 12. 1943 (pag. 2353), neobjavljeno

---

Zapisek o organizaciji Slovenskega domobranstva, nedatirano (pag. 2354)

Kolenc

1. Dr. Janeš [Janez Janež] *je pripravljen sodelovati v sanitet[nem] odredu. Je član S. L.*

2. Dr. Grapar [Stanislav Grapar] *je član S. L.*

3. V VT v Ljubljani so:
Rakovnik: Poženel Pavel, Galjevica 204
Trnovo: Pavlič Jože, Mala Čolnarska 7
Vič: Pliberšek

4. O. F. organizira hišno policijo polno služkinj in hišnikov.

Del spomenice za pomoč beguncem pred komunizmom in domobrancem v Ljubljanski pokrajini, nedatirano (pag. 2355)

[…] leta, ki niso služili pri domobranstvu. Ta denar naj se uporabi za vzdrževanje vdov in sirot žrtev boja proti komunizmu. Vojnica naj se odmerja po razmerju premoženja posameznikov.

9.) Domobranci naj imajo brezplačno zdravljenje tudi še pozneje, če bi izvirala bolezen iz sedanjih vojnih časov.

10.) Vdovam in sirotam padlih domobrancev kot tudi starišem kateri so bili padli domobranci kot hranitelji, naj se prizna invalidnina kot jo predvideva invalidski zakon. Glede invalidov domobrancev predložimo še poseben predlog.

11.) Otroci domobrancev-dijakov naj imajo oziroma bodo oproščeni taks pri polaganju izpitov in naj uživajo vse ugodnosti pri sprejemanju v zavode in šole.

12.) Pri prošnjah za obrtni list in koncesije in polaganje pomočniških in mojstrskih izpitov naj imajo domobranci vse ugodnosti in prednosti.

13.) Domobrancem dijakom naj se omogoči urediti njihov študij tako, da ne bodo izgubili šolskega leta in naj se jim prizna olajšanje pri študiju in izpitih.

14.) Kjer koli se nudi taka prilika naj se domobrancem iz kmetskega, delavskega in obrtnega stanu dejansko pokaže priznanje njihovih žrtev.

15.) Da ne bo zlorabe naj se domobrancem oskrbe posebne legitimacije ki bodo trajne in na katere naj se že sedaj misli, da se bo izročila le vrednim.

Zupančič Franc
Steklirne Alojz
ničitljiv
Flus Franc
Adamič Josip
Urbanc Anton
Perme Jože
Nose Alojz
[Podpis nečitljiv.]
Kržen Andrej
[Podpis nečitljiv.]
Meden Alojz
Glavan Jože
[Podpis nečitljiv.]
Nosan Anton
Škof Franc
K. Škulj
Vidic Ivan
Kolenc Franc
Modic Jože
Peterlin Feliks
Podržaj Alojz
Jenkovič Josip
Drenšek Štefan
Šonc Alojzi
Stojc Franc
[Podpis nečitljiv.]
[Podpis nečitljiv.]
Strniša Janez.

Spomenica bila napisana od Kmečkega odbora za pomoč beguncem pred komunizmom v Ljubljani katero je podpisal zaprti Škof Franc *iz Dolenja pri Cerknici.*

Prepisi dokumentov (pag. 2356–2394), objavljenih na drugih mestih v tej knjigi in v knjigi Dr. Šmajd, Slovenska ljudska stranka – povezave in nasprotja (1918–1946)

Seznam izposojenih gramofonskih plošč slovenskih pesmi za slovensko radijsko oddajo v Trstu, 3. 1. 1944 (pag. 2373–2374), neobjavljeno

GRADIVO IZ LETA 1944 (pag. 2395–2496)[689]

Organizacijski pregled Slovenskega domobranstva, številčnega stanja in vodilnih kadrov, nedatirano (pag. 2395–2405)[690], neobjavljeno

Prepoved dostavljanja vojaških poročil civilnemu obveščevalnemu uradu, 8. 3. 1944 (pag. 2406)

Prepis izvršen 8. 3. 1944.
SLOVENSKO DOMOBRANSTVO
Organizacijski štab
Opr. št. 4000
17. 2. 1944.
Ljubljana.

Prepoved dostavljanja vojaških poročil
civilnemu Informativnemu uradu.

Ugotovil sem, da še vedno, kljub moji prepovedi, posamezni pripadniki Slovenskega domobranstva, vzdržujejo neposredne stike z Informativnim uradom, kateri je civilna in ne vojaška ustanova, ter ga obveščajo o stvareh čisto vojaškega značaja, in ki se tičejo samo Slovenskega domobranstva. Dalje o akcijah na terenu, o mišljenju, kateri od nadrejenih je sposoben na svojem mestu, kateri ni ter koga bi bilo dobro postaviti sem ali tja. Mnogokrat čitam v poročilih tega urada tudi o dogodkih, ki so se dogodili na terenu pri posameznih edinicah, o katerih pa me dotična edinica še ni obvestila, čeprav bi jaz prvi moral biti o tem obveščen.

Tak postopek poedinih članov Slovenskega domobranstva je nepravilen in obsojanja vreden. Kaže skrajno nedisciplinirano st in pomanjkanje vojaškega čuta. Zato ponovno prepovedujem vsem pripadnikom Slovenskega domobranstva, bodisi da so navadni domobranci, podčastniki ali častniki, vzdrževanje direktnih stikov z Informativnim uradom. V kolikor bo podpisani našel za potrebno, bo sam odredil, kateri podatki se smejo dati temu uradu. Vsakega, ki bi se še v bodoče pregrešil proti tej prepovedi, bom strogo kaznoval in odpustil kot nezanesljivega iz Slovenskega domobranstva.

Podrejeno moštvo – domobrance, podčastnike in častnike poučite v navedenem smislu.

Poveljnik, podpolkovnik:
Krener [Franc Krener]

D O S T A V L J E N O :

[689] Nedatirano gradivo, ki sicer upošteva paginacijo, ki mu jo je dodelila UDV, ni nujno odloženo glede na leto nastanka.

[690] Prepis dokumenta (UDV) je na pag. 2486–2495.

Poveljniku 1. šolske skupine 8. izv[odov]
Poveljniku 1. bojne skupine 11. izv[odov]
Poveljniku 2. bojne skupine 4. izv[odov]
Poveljniku 4. bojne skupine 6. izv[odov]
Poveljniku 5. bojne skupine 7. izv[odov]
Poveljniku 6. bojne skupine 3. izv[odi]
Poveljniku 7. bojne skupine 5. izv[odov]
Poveljniku zaščite okraja Novo mesto 16. izv[odov]
Poveljniku 1. in 2. baterije
Poveljniku 1. in 2. pionirske čete.
Poveljniku železniške baterije – 3. izv[odi]
Poveljniku poštne straže
Poveljniku šolskih tečajev 3. izv[odi]
Poveljniku stana Org[anizacijskega] štaba 12. izv[odov]
Šefu žel[ezniške] delegacije 4 izv[odi]
Poveljniku žel[ezniške] policije.

Poročilo o dejavnosti političnih podpornikov partizanstva v Ljubljanski pokrajini, 23. 1. 1944 (pag. 2407)

[žig]
17. ČETA SLOVEN[SKEGA]
DOMOBRANSTVA
Štev. *Službe[eno]*
v *Ljubl[ani]* dne *23. 1. 1944*

Poveljstvu I. Bojne skupine
Slovenskega domobranstva

V zvezi zaup[nega] akt[a] št. 23 z dne 13. 1. 1944. se pošiljajo sledeči podatki.

1. Samo Anton iz vasi Zgornje Blato obč[ina] Šmarje Sap – sedaj se skriva pri mesarju in gostilničarju Štruklju v Udmatu. Bil je terenec in polit[ični] komisar vaške zaščite.
2. Samo Vinko, brat prvega, istotam stanujoč. Po 8. 9. 1943 je bil aktivni partizan. Dal je ustreliti 2 legijonarja, katera je sam zajel, kar lahko potrdi priča Benedičič Anton iz Zg[ornjega] Blata, sedaj železničar v Ljubljani kakor tudi vsi prebivalci vasi Šmarje.
3. Boben Vinko iz vasi Tlake, obč[ina] Šmarje, sedaj na službi pri železnici. Vnet pristaš OF. Bil tudi aktiven partizan. Pred družino Lampič v vasi Tlake je dne 11. 1. 1944 izjavil med drugim: Beli hudiči naj le še malo počakajo, ne bodo dolgo na površju, ker bodo zopet kmalu zavladali partizani.
4. Henigman Angela iz Dol[enjskih] Toplic. Sedaj se skriva nekje v Ljubljani, pred kratkim je stanovala pri hišniku univerze Glinšku. Bila je aktivna

partizanka. Kot taka je terorizirala celo svojo občino. Bila je soudeležena pri umoru dijaka Turka [Mihael Turk] iz Škrjanč pri Novem mestu, dalje pri umoru dveh bratov Vidmarjev [Alojzij in Anton Vidmar] iz Št. Jošta pri Novem mestu.

5. Lavrič Jožef, trgovec iz Dol[enjskih] Toplic, sedaj nekje v Ljubljani. Pretekli teden je neki osebi izjavil, da stanuje povsod in nikjer. Do 1. 1. 1944 je stanoval na Bregu št. 2. Je kom[unistični] simpatizer, zalagal je partizane z živili in cigareti. K njemu so prihajali v Toplice, ko so bili tam še Italijani. Osnoval je umor Žvana Ivana iz Toplic, kateri je padel prvi dan prihoda partizanov v Toplice (25. 5. 1942.)
6. Šlibar Eva, žena proslulega Šlibar Martina iz Toplic – zagrizena komunistka propagatorka OF. Spravila je svojega moža v hosto. Nekaj časa je bila tudi sama aktivna partizanka. Sedaj stanuje v Ljubljani, natančen naslov neznan.
7. Pavlič Alojz – pokopališki šofer v Ljubljani. Partizanski kurir.

Pirnat Alojz – tehničar pri KDE– sedaj stanujoč nekje v Ljubljani. Za časa bivanja v Dol[enjskih] Toplicah je bil velik simpatizer OF. Vršil je tudi kurirske posle.

Aktivisti izven Ljubljane

1. Henigman Pepca, iz Toplic, nahajajoča se istotam. Bila je aktivna partizanka, zagrizena komunistka. Njena fotografija je v knjigi V znamenju Osvobodilne fronte.
2. Pršina Jožef iz Dol[enjskih] Toplic, sedaj stanujoč istotam, zagrizen komunist. Soudeležen pri umoru Žvana Ivana v Toplicah.
3. Šobar Janez iz Dol[enjskih] Toplic, tam stanujoč, zaščitnik in terorist. Partizanom je ovajal iz zasebnega sovraštva svoje nasprotnike.

Poveljnik – poročnik:
Grum Franc

Poročilo o gibanju partizanov, 30. 3. 1944 (pag. 2408)

SLOVENSKO DOMOBRANSTVO
Organizacijski štab
Zaupno št. 1987
30. 3. 1944.
Ljubljana.

Gibanje partizanov
v toku 27. in 28. 3. 1944.

POVELJNIKU .....

Gibanje partizanov v toku 27. in 28. 3. 1944. so zapažena v sledečem:

1.) Dne 26. 3. 1944. okrog 11 ure je tovorni vlak (Logatec–Planina) zavozil na položeno mino. Vlak ni iztiril. Napadlo je obenem okoli 100 partizanov, ki so [s] seboj odpeljali 5 železničarjev. Patrola, ki je prišla na lice mesta z malim oklopnikom (vlakom)[691] je na drugem tiru tudi naletel na mino. Razbit en vagon, pri čemer je ranjen en železničar in 1 domobranski podčastnik. Ker so partizani že zbežali, se je patrola z oklopnim vlakom vrnila v Logatec.
2.) Od domobranskih patrol so partizani bili opaženi v Žireh in na Vrsniku nad Žirmi. 28. 3. je javljeno iz Polhovgradca, da se partizani nahajajo na Žirovskem vrhu med Trato in Lučnami. Cesta Lučna–Sv. Jošt je minirana in telefonska zveza prekinjena. Okoli Črnega vrha se zbirajo močne partizanske grupe, – ceni se do 2000 mož. Opaženi so v manjših patrolah v Trati, Godoviču in Novem Svetu.
Od zaupnikov se je zvedelo, da se je 28. 3. zvečer Ljubljanska brigada stavila v pokret iz Begunj proti Ribnici z namenom, da napade in uniči domobransko posadko v Ribnici. S seboj imajo 4 topove.
V Begunjah nad Cerknico partizani gradijo bunkerje. Nahajajo se tudi v Otavah in Sv. Vidu. V okolici blok in Loškem potoku so vršili mobilizacijo vseh moških od 14 do 50 leta.
3.) Glavno operativno področje partizanske grupe pri Črnem vrhu je: Črni vrh–Godovič–Trate–Žiri–Žirovski vrh–Lučne.
4.) V okolici Grosuplja so partizani opaženi v Šentjurju, Udju ter Rogatcu. Pored tega so od civilnih oseb opaženi v Selu, Brezju in Ponovi vasi. Na Plešivici je II. bataljon XV. brigade s ca 170 ljudi. Bataljoni XII. divizije[692] so razvrščeni preko Predol in Lipljen do Šentjurja in Rogatca. Opaženi so bili partizani tudi v Želimljah. Zasede so nad Žalno, v Boštanju, Sp[odnji] Slivnici in pri Ponovi vasi.
V teh krajih so enote Gubčeve brigade, XII. štajerske brigade in XV. brigade. 27. t. m. ponoči so ropali v Malem Mlačevem. Pobrali so pri 3 gospodarjih 3 glave živine, krompir in žito. Živež so morali domačini sami peljati na Plešivico. Tam imajo partizani še precej živine naropane na razne strani.
5.) Po poročilih civilistov se v dneh 26. in 27. 3. opaža koncentracija partizanov okrog Trebnjega. V Trebnjem oz. okolici so pobrali nekaj ljudi. Naropani živež in živino vozijo proti Žumberaku.
Ponoči so partizani ropali po Selih pri Šmarju. Pobrali so 3 živine in precej žita. Odpeljali so vse preko Pec proti Vel[ikim] Lipljenam.
6.) Pri Udju je pri malem spopadu z domobransko patrolo padel 1 partizan.
7.) O begu partizanov je izpovedal partizanski ubežnik. Dne 26. 3. sta ušla iz XV. brigade 1 komandir in vodnik iz 1. čete. Na Polici je padel 20 t. m. namestnik komandanta II. bataljona. Dne 26. 3. je izginil komandant in

[691] V rokopisu je pripisano: ŽEL[EZNIŠKI] BAT[ALJON] *RAKEK*.
[692] Pravilno brigade.

politkomisar in nekaj politdelegatov II. bataljona. Pri napadu na Zdensko vas je imel III. bataljon 51 ranjencev. Komandir 1. čete II. bataljona je sedaj Ambrožič Jože iz Gaberja pri Novem mestu. Je zagrizen komunist. Ta bataljon je sedaj na Plešivici.

8.) Prijavilo se je 28 t. m. v Grosuplju 5 partizanskih ubežnikov.

PRILAGA SE: poročilo o dogodkih pri posadki Novo mesto v času od 18. do 24. 3. t. l. –

Poveljnik, podpolkovnik
Krener [Franc Krener]

POSLANO:
Poveljniku stana org[anizacijskega] št[aba]
Poveljniku Šol[ske] skupine,
Poveljniku železn[iške] baterije,
Šefu žel[ezniške] delegacije,
Šefu tehn[ičnega] odseka (2 izvoda).
Šefu obvešč[evalnega] centra št:
3 (6 izvodov), 8. (5 izvodov),
9 (14 izv[odov]), 11. (15 izvod[ov]),
12. (4 izvode), 13. (14 izvodov) in
17 (3 izvode).

Dopisovanje Franca Krenerja z Leonom Rupnikom o nemški civilni delovni službi Pöll**, 13. 4. 1945** (pag. 2409)

[žig]
SLOVENSKO DOMOBRANSTVO
O r g a n i z a c i j s k i š t a b
dne 13. 4. 1945 opr. št. 5608

GENERALNEMU INŠPEKTORJU[693] SLOVENSKEGA DOMOBRANSTVA.–

Tukajšnji štab je sprejel sledeče poročilo:
»Za grosupeljsko in žalsko občino, je bil dne 9. 4. 1945 nabor za delovno službo za »Pöll«[694] v Višnji gori. Ljudje so se nekako sprijaznili, da bi delali progo proti Novem mestu. Vendar so krivice, ki so bile prizadejane našim ljudem, marsikaterim zbudile nevoljo. Ne glede na to, da bo s tem delom zavrto delo na polju, jih boli predvsem to, da so nekatere »narodne dame« iz Grosuplja, ki so preje v partizanski republiki najbolj vpile, naj se proga razdira, da ne bo »prokleti« okupator mogel prodreti v republiko, sedaj oproščene dela. Gostile so preje partizanske veljake,

[693] V rokopisu je pripisano: *RUPNIK* [Leon Rupnik].
[694] Mišljena je nemška gradbena organizacija za izvajanje vojaških gradbenih projektov (utrdb, jarkov) v Operacijski coni Jadransko primorje.

največ jih je bilo slišati na mitingih, s svojim »ugledom« so mešale glavo neukemu delavcu in kmetu, da je bredel po kalnih vodah, sedaj pa se smejejo ubogemu kmečkemu ljudstvu in delavcem, ki hodijo na delo.

Naj navedemo zaenkrat samo dve: Dular Mara, žena bivšega ravnatelja tovarne »Motvoz« in njena sestra Polič Vlada.

1) Mož Dular Mare je bil glavni propagator in zaščitnik OF-arstva in komunizma v tovarni »Motvoz«. Pri njem[695] so se sestajali vsi glavni grosupeljski partizanski veljaki, kot je dr. Podkoritnik [Franjo Podkoritnik], Valentinčič [Stane Valentinčič] in drugi. Za časa republike so bile na njihovem domu gostije vseh mogočih funkcionarjev OF in NOV. Bil je pozneje zaprt v sodnih zaporih, pa je na razna posredovanja, dobil prost odhod v Italijo, kjer se baje sedaj nahaja. Dularjeva je svojemu možu pri delu pomagala.
2) Polič Vlada, sestra Dularjeve je poročena s sinom postajenačelnika na Grosupljem, ki se sedaj nahaja nekje v Nemčiji. Njen svak Polič Radko, sedi sedaj v glavnem štabu NOV in POS. Ni popisati, koliko gorja ima družina Poličev na svoji vesti v grosupeljski okolici. Ona sama je bila ožja sodelavka pri delu OF na Grosupljem.
   Ker imata ti dve dami manikirane in rdeče pobarvane nohte ter se jima šminka in puder na debelo drži na obrazu, in ker znata »lepo« pogledati in še kaj drugega, sta oproščeni dela, čeprav iz njih gleda še svežost in moč. Ni čudno, da je med ljudmi odkrito nezadovoljstvo in nerganje.
   Dularjeva ima sicer hčer, ki pa se večinoma nahaja v Ljubljani, obedve pa večkrat postopata po Grosupljem brez vsakega dela.
   Prednje se pošilja s prošnjo v vednost v vednost in nadaljni postopek.–

POVELJNIK, polkovnik:
Krener [Franc Krener]

[žig]
Generalni inšpektor
Slovenskega domobranstva
Št. *163/i*
dne *16. 4. 1945*
POVELJNIKU ORGANIZACIJSKEGA ŠTABA. – Ker po naredbi o vpoklicu na delo pri Pöll omožene žene ne pridejo v poštev, zadevo raziskati in mi poročati, ali so bile poklicane na delo druge poštene omožene žene in sta ti dve po protekciji izostali. Če temu ni tako, tudi teh dveh ni mogoče siliti na delo, pač pa naj poveljnik mesta Grosuplje pokrene proti njima policijsko postopanje zaradi političnega zadržanja oz. delovanja.

[žig]
Generalni inspektor Slov[enskega] domobranstva

[695] V rokopisu je pripisano: *DULAR* [Metod Dular].

div[izijski] general: *Leon Rupnik*

[žig]
SLOVENSKO DOMOBRANSTVO
Organizacijski štab
dne *8. 4. 1945* opr. št. *5608*
ŠEFU OBVEŠČEVALNEGA CENTRA 3.– V postopek in poročilo po prednjemu povelju.–

POVELJNIK, polkovnik:
Krener

23. 4. 1945.

[žig]
SLOVEN[SKO] DOMOBR[ANSTVO]
Obveščevalni center 3
štev. 401
v položaj dne 26. 4. 1945
POVELJNIKU SLOVENSKEGA DOMOBRANSTVA.– Za delo pri organizaciji Poll na sektorju pri Višnji gori so bile mobilizirane tudi nekatere poročene žene. Navedemo samo nekaj primerov: Bavdek Angela iz Grosuplja 51, ki je žena domobranca[696] 64. čete, Drobnič Ana, žena domobranskega narednika[697] Brvace 11. Kužnik Alojzija, žena domobranskega poročnika[698] Grosuplj[e] in še več drugih primerov. Naknadno smo pa izvedeli, da je bila 23. 4. že poklicana na delo tudi prej imenovana Dular Marija, Polič Vladimira pa še do sedaj ni dobila poziva. Ker je tudi zadnja partizanskega mišljenja prosimo, da se jo pokliče na delo, ker sicer slabo vpliva na domobrance in protikomunistično prebivalstvo, češ, da domobranske žene morajo delati partizanskim damam pa ni treba.

ŠEF CENTRA, poročnik
[Podpis nečitljiv.]

GENERALNEMU INSPEKTORJU SLOVENSKEGA DOMOBRANSTVA/
Po postopku, vračam spis s prednjim poročilom šefa OB [obveščevalnega] centra 3. s prošnjo v nadaljno poslovanje.–

POVELJNIK, polkovnik:

Poročilo o premestitvi višjega narednika Milka Jesiha iz Logatca v Novo mesto, 21. 4. 1944 (pag. 2410)

[žig]
SLOVENSKO DOMOBRANSTVO
Organizacijski štab

---

696 V rokopisu je pripisano: *BAVDEK*.
697 V rokopisu je pripisano: *DROBNIČ* [Franc Drobnič].
698 V rokopisu je pripisano: *KUŽNIK* [Franc Kužnik].

dne 21. 4. 1944 opr. št. Zaup[no] 2509

PREZIDENTU POKR[AJINSKE] UPRAVE DIV[IZIJSKEMU] GEN[ERALU]
g. RUPNIKU LEONU.–

Z ozirom na Vaše pismo z dne 1. 4. 1944. odnoseče se na premestitev višjega narednika Jesih Milka iz Logatca v Novo mesto se Vam sporoča sledeče:
Poveljnik 45. čete[699] je z št. 286 z dne 3. 2. 1944. predlagal viš[jega] nared[nika] Jesih Milka za premestitev iz Logatca iz sledečih razlogov:

1.- Imenovani se stalno druži in to izključno z ljudmi domobranstvu nenaklonjenim[i]. Stanuje pa pri enem vodilnih terencev, kljub temu, da mu je bilo od strani poveljnika bojne skupine in od strani poveljnika[700] čete že parkrat priporočeno, da se od tam izseli.
2.- Moštvo čete je z njim vsled tega silno nezadovoljno in vedno iz nova zahteva, da se ukloni iz čete.
3.- Za aretirance daje več ali manj povoljna mišljenja brez vednosti nadrejenih, ki so bili aretirani od domobrancev, da so se vrnili domov, vsled česa je tudi opaziti nezadovoljstvo pri moštvu. Govori se, da je to delal celo za denar, za kar pa ni dokazov.
4.- Za dve ženski, ki sta peljale svojim možem – partizanom – hrano in sta bile na delu zasačene ni napisal obtožbe kod mu je zapovedal poveljnik[701] skupine, pač pa je celotno stvar ublažil več kot preveč.
5.- Prilikom pobiranja terencev okoli Cerknice je bilo ustanovljeno da so isti že tri dni preje zvedeli za to akcijo. Ker se je to pripravljalo v največji tajnosti, postoji upravičeni sum, da je to izšlo iz ust Jesiha, morda pri kozarčku vina.

Iz zgoraj navedenih razlogov je poveljnik[702] 45. čete nujno predlagal, da se višji narednik Jesih Milko premesti iz Logatca kam drugam.

Poveljnik[703] 17. čete je z zaup[no] št. 11 z dne 26. 12. 1943. izvestil tukajšni štab, da je višji nared[nik]. Jesih Milko prišel v Slov[ensko] dom[obranstvo] pod silo razmer. Da je vsepovsod poznan kot pijanec ki se je preživljal z beračenjem in prosjačenjem in prosi, da se ga nujno odstrani.

Poveljnik skupine za varovanje želez[niške] proge major g. Leman Friderik [Friderik Lehman] je ustno izvestil tukajšnji štab, da je imenovani notorični pijanec, ki stalo uraduje v gostilni. Imenovani je sam zahteval od majorja Lemana, da ga odpusti iz Slov[enskega] Domobranstva, ker je dobil privatno službo v Logatcu z mesečno plačo 3.000 Lir.

699 V rokopisu je pripisano: *MARTINJAK* [Leopold Martinjak].
700 V rokopisu je pripisano: *FORTUNA* [Vincencij Fortuna].
701 V rokopisu je pripisano: *FORTUNA*.
702 V rokopisu je pripisano: *MARTINJAK*.
703 V rokopisu je pripisano: *V BERLOT* [Viktor Berlot].

Iz zgoraj navedenih vzrokov je bil imenovani službeno prestavljen ven iz Logatca v Novo mesto za tolmača za nemški jezik, ker je ravno v tem času poveljnik zaščite okraja Novo mesto zahteval enega tolmača. Ker pa imenovani ni hotel nastopiti svoje službe v Novem mestu, temveč je zahteval, da se odpusti, to je od strane poveljnika skupine za varovanje proge tudi odpuščen.

Slednje se dostavlja g. Prezidentu v vednost.–

Poveljnik
podpolkovnik,
Krener [Franc Krener]

[žig]
ŠEF
POKRAJINSKE UPRAVE V LJUBLJANI
Došlo *1. 5. 1944*
Pr. štev. *568/1*

Poročilo 114. čete Slovenskega domobranstva o vojaški nedisciplini, 10. 6. 1944 (pag. 2411)

[žig]
114. ČETA SLOVEN[SKEGA]
DOMOBRANSTVA
štev. *strogo zaup[no] 1.*
v *na polož[aju]* dne *10. 6.* 1944

Organizac[ijskemu] štabu.

I. V četi so: podnar[ednik] Adamič Ivan – velik nergač, bojazljivec, poleg tega politično nezanesljiv, osumljen vohunstva v četi in kurirske službe v prid partizanov. Ta izjavljajo domobranci iz njegovega rojstnega kraja.
II. Kaplan Nučič Janez istotako nezanesljiv, poleg tega še živčno bolan. Domobranca Stepan Anton, Cimperman Alojz prav tako nezadovoljneža in nergača k vsaki stvari. Vsi zgoraj imenovani kvarno vplivajo na moralo edinice in bi bilo nujno potrebno, da se jih odpokliče in pošlje njim v zameno druge. Predvsem podoficirja, ki ga tukaj nujno rabimo.

Poveljnik – poročnik:
Grum Franc

Obveščevalno poročilo Franca Krenerja o partizanski aktivnosti na območju Novega mesta, 12. 6. 1944 (pag. 2412)

[žig]
SLOVENSKO DOMOBRANSTVO
Organizacijski štab

dne 12. 6. 1944 opr. št. *3645*

POVELJNIKU ZAŠČITE OKRAJA NOVO MESTO.–

Organizacijski štab Slovenskega domobranstva je sprejel sledeče poročilo:

1) Na teritoriju Št. Jernejske občine se partizani v zadnjem času niso upali zadrževati. Tudi napada na Št. Jernejsko posadko niso zmogli. Noči so večinoma zelo mirne.
   Ljudje pripovedujejo, da se v daljni okolici na Gorjancih skriva okrog 100 partizanov, ki so večinoma domačini in terenci. Svoj lager imajo nad Cerovim logom blizu križa. Za kraj dobro vedo domobranci iz Št. Jerneja. Ker pa je kraj zelo težko dostopen bi jih bilo treba napasti iz smeri Gorjancev in jih pognati v spodaj pripravljen[e] zasede. So pa tam najhujši tipi iz vse okolice. Dne 28. 5. 1944 je bil na Tolstem vrhu ujet partizan Z a d n i k Jože iz Kopra. Pred kakimi 20 dnevi so ga vzeli k partizanom, obenem še s kakimi 35 vaščani. Partizani so mu ubili očeta, ker ni hotel iti k partizanom. Vežbali so ga 10 dni, nato pa utaknili v 1. četo I. bataljona XV. brigade. Sedež brigade je bil v Vinji vasi. Sedež I. baterije pa v Koncu. Četa šteje 20 mož, od katerih je 8 bosih in golih. Četa ima 2 lahka mitraljeza, vsi vojaki pa puške. Vse tri čete bataljona v Koncu štejejo 80 mož. V bataljonu je veliko Primorcev, ki komaj čakajo, da bi se rešili.
2) Organizacija OF v Birčni vasi se je organizirala na tale način: Začeli so partizansko gibanje JURČEC, POČERVINA Alojz, BABUŠEK, MACEROL, SEVER, JELEN, BECELE iz Padeža in POČERVINA Anton.
   Zaščitnik je bil posestnik HROVATIČ Franc, čigar sestra Jožefa je bila sekretarka rajonskega odbora. Še zdaj oddaja naprej pošto, katero ji prinaša sestra Marija, ki je v Novem mestu v službi pri družini FAJDIGA v Križatijski ulici 14. Kadar se bližajo domobranci zbere zaščitnik Počervina Alojzij terence in jih opozori na prihajajočo nevarnost. Sever ne uživa več zaupanja partizanov in je zato brez puške. Rad bi prišel v Novo mesto, kjer bi dvignil plačo. V mesto sta prišla Počervina Anton in GOLOB Franc. Oba se o partizanih neugodno izražata, vendar pa ni jasno, če mislita iskreno. Žena zaščitnika POČERVINA Martina hodi v mesto in nosi čez blok cigarete. Druge znane terenke in simpatizerke so Boltar Marija in Tina ter Logar Marija, ki nosi krivdo za umor Marije Golobove. BELE Anton je bil pri partizanih vojni referent. V Birčni vasi je izdajal propustnice. Ob neki akciji je bil zadet od nemške bombe in ima hromo roko, vendar pa kljub temu dela kot terenec.
   Ker je Birčna vas do 3/4 komunistična je treba zelo paziti na vse ljudi, ki bi hoteli priti k domobrancem.

Prednje se pošilja v vednost in ravnanje.–

POVELJNIK, podpolkovnik:
Krener l. r.

Odgovori domobranskih enot na zaupni dopis poveljstva, naj jim pošljejo seznam nedisciplineranih, nezanesljivih ali nesposobnih domobrancev, da jih premestijo v nemško organizacijo Todt[704]

Odgovor šolske skupine, 12. 6. 1944 (pag. 2413)

[žig]
SLOVENSKO DOMOBRAN[STVO]
šolska skupina
št. zaup[no] 259
v Ljub[ljani] dne 12. 6. 1944.

Ljudstvo za OT odred.

POVELJNIKU SLOVENSKEGA DOMOBRANSTVA.

V zvezi razpisa zaup[no] št. 3569 od 10. 6. 1944. sporočam, da v tem štabu ni nobenega domobranca, ki bi radi nedisciplineranosti, nezanesljivosti ali nesposobnosti zaslužil, da se iz SD prevede v OT odred.

Za ppolkovnik*a* [podpolkovnika],
stotnik[705]

Odgovor poveljnika 26. čete Slovenskega domobranstva Naceta Železnika, 19. 6. 1944 (pag. 2414), neobjavljeno

---

Odgovor poveljnika 114. čete Slovenskega domobranstva Franca Gruma , ki obenem prosi za zamenjavo odpoklicanih, 21. 6. 1944 (pag. 2415), neobjavljeno

---

Odgovor moštva 2. baterije Slovenskega domobranstva, 21. 6. 1944 (pag. 2416)

[žig]
Sloven[sko] Domobr[anstvo]
2. BATERIJA
dne *21. 6.* 1944 opr. št. *Z 122*

Poveljniku šolske skupine.–

Z ozirom na razpis Org[anizacijskega] štaba S[lovenskega] D[omobranstva] zaup[no] št. 3569 od 10. 6. t. l. dostavljam seznam onih domobrancev, ki bi jih bilo treba prevesti v OT in za njih dobiti v zameno novomobilizirane in sicer:

1.- podnarednik Gašperič Janez, roj. 1903 v Črnomlju.
je strokovno nesposoben in tudi nedovzeten za pouk in nagnjen k pijančenju. Nevesten v službi.
2.- kaplar Zabukovec Stanko, roj. 1906 v Randolu obč[ina] Krka

---

[704] Objavljen izbor povednejših odgovorov.
[705] V rokopisu je pripisano: ŠTURM.

je neborec, kjer je slep na eno oko *od prej*. Nezanesljiv politično, kot tak se je pokazal v edinici, še prej pa je menda (nedokazano) bil terenec in bil soudeležen pri nekem umoru, ki so ga izvršili komunisti v njegovi vasi. Kot kuhar v bateriji se je pokazal nepošten.

3.- domobr[anec] Zupan Franc, roj. 1920 v Ljubljani, nezanesljiv, godrnjač, strokovno nesposoben in len. Službo vrši nevestno.

Poveljnik, stotnik
Gabrijel Hočevar

[žig]
SLOVENSKO DOMOBRAN[STVO]
šolska skupina
št. *Z 283*
v *Ljub[ljani]*. dne *22. 6.* 1*944*
POVELJNIKU SLOVENSKEGA DOMOBRANSTVA.– V zvezi razpisa zaup[no] št. 3569/ 10. 6. 1944. s prošnjo na nadaljni postopek.

Za poveljnika,
stotnik
Šturm

Odgovor poveljnika 61. čete Slovenskega domobranstva Janeza Gradovca, 1. 7. 1944 (pag. 2417), neobjavljeno

---

Poročilo o stanju bojne pripravljenosti in organizacijskih ukrepih Slovenskega domobranstva, 7. 7. 1944 (pag. 2418)

Zaupno! Št. 10

Štab za organiziranje SD
»Slovenski Borci«

Na položaju 7. 7. 1944.

Sporočamo Vam, da smo v teku zadnjih dni podvzeli sledeče akcije, v smislu, da se domobranstvo pripravo na naloge, ki ga čakajo.

1. Obvestili smo vse naše formacije (Ljubljana, vso ljubljansko pokrajino, Primorsko in Gorenjsko) o novo nastalem položaju.
2. Izdali smo navodila za slučaj potrebe, kako se naj naši fantje zadržijo, da bodo izpolnili svojo dolžnost. O teh navodilih je bila obveščena Ljubljana, vsa ljubljanska pokrajina, Gorenjsko ni bilo mogoče obvestiti.
3. Poslali smo štiri izvidnike, da pregledajo položaj v pokrajini. Eden je bil poslan na sektor Grosuplja, drugi na progo Ljubljana–Rakek, Tretji na sektor Vrhnika, četrti na Primorsko.
   Poročevalec s sektorja Grosuplje, Tič Milan, je poročal: Obiskal sem postojanke Grosuplje, Šmarje in Škofljica in dobil zvezo s Pijavo gorico. Povsod bojna pripravljenost v našem smislu, volja do discipline in povezanost.

Opazil sem, da ponekod moštvo ne jemlje vse stvari resno. Te se poučil o dejanski situaciji.
Oficirji se zadrže, razen redkih izjem (Šparhakelj [Leopold Šparhakel]) najboljše. Najbolj je pripravljeno Grosuplje[706], ker so skrili odvišno orožje. Grosupeljčani imajo namen razrušiti progo in oklopni vlak (ko bo za to zrela situacija) in tako zavreti Nemcem prihod v Grosuplje.
Fantje so navdušeni, pripravljeno na borbo in komaj čakajo, da bo prišla komanda za dokončni obračun.
Ostali poročevalci še niso dospeli.
Iz Grosuplja se je izvedelo, da so Nemci hoteli zapreti nadporočnika Leskovška iz Stične. K sreči se je še pravočasno umaknil.
Zvezo z Grosupljem je najlažje držati po o[k]lopnem vlaku, ki se lahko poslužuje tudi železniškega depešivanja.

Ljubljana.
Nujno potrebno je obvestilo manjšim edinicam v Lj[ubljani] (straže) ki nimajo oficirjev in so tudi njihovi komandirji zanič, kaj imajo storiti v primeru nevarnosti.

Z Bogom za narod!

Štab za organiziranje SD
Sergej Gorjan, l. r.
vodja.

Odgovor Oskarja Frankiča o zanesljivih pripadnikih 34. čete Slovenskega domobranstva in zajetju sumljivega domobranca pri Verdu, 7. 8. 1944 (pag. 2419–2420), neobjavljeno

---

Seznam nezanesljivih pripadnikov 38. čete Slovenskega domobranstva, 12. 8. 1944 (pag. 2421–2422)

[žig]
38. ČETA SLOVEN[SKEGA]
DOMOBRANSTVA
štev. *177*
v *Na položaju* dne *12. 8.* 1944

Podatki nezanesljivih. Poveljstvu zaščite okraja Novo mesto.
Vsled povelja org[anizacijskega] štaba str[ogo] zaupno št. 99. za 3. 8. 1944. Vam dostavljam v prilogi zapovedani seznam.

Poveljnik stotnik:
[Podpis nečitljiv.][707]

---

[706] V rokopisu je pripisano: *27. in 28. četa*.
[707] V rokopisu je pripisano: *RESMAN* [Ivan Resman].

SEZNAM

nezanesljivih v 38. četi SD glasom povelja org[anizacijskega] štaba str[ogo] zaup[no] št. 99 za 3. 8. 1944.

1. Žagar Viktor, roj. 19. 4. 1902. Birčna vas, Šmihel Stopiče. Pijančuje kljub vsem kaznim in v pijanosti daje čudne izjave, ki med moštvom škodljivo vplivajo. Se druži s sumljivimi osebami. Se brani iti v akcije. Nasproti starešinam brutalen.
2. Planinšek Alojz, podnared[nik] roj. 1. 3. 1900. Zagorica, Vel[iki] Gaber. Isto kot Žagar razen zadnjega stavka.
3. Kljun Jože, domobr[anec] roj. 23. 11. 1905. Cleweland Amerika. Se druži s sumljivimi osebami. Se izmikuje akcijam. Baje vzdržuje še vedno zvezo s partizani in jih obvešča. Je bil po izjavah ljudi, ki ga poznajo v svojem kraju hud pristaš OF. Baje je bil part[izanski] politkomisar.
4. Koncilja Alojz, nared[nik] roj. 1. 1. 1903. Ojstri vrh, Doberniče. Nagnjen h kraji in rekviziciji. Pijanec in daje v pijanosti čudne izjave. Pošilja baje domov pošto. Do vstopa v domobranstvo se je javno izražal za partizane. Je moralno nizko.
5. Koncilja Ignacij, domobr[anec] roj. 4. 6. 1901. Ojstri vrh Dobernič. Brat Alojza. Isto razen zadnjega stavka.
6. Koncilja Blaž, domobr[anec] roj. 2. 2. 1908. Vrbovec, Doberniče. Brat obeh prednih. Isto kot pri Alojzu.
7. Špelič Alojz, domobr[anec] roj. 24. 5. 1899. Vrbovec, Doberniče. Je vršil prisilno mobilizacijo za partizane in zadnje rekviriral še za časa Italijanov. Pošilja domov pošto neznane vsebine. Se druži z gori navedenimi. Je brutalen in surov.
8. Kraker Jože, domobr[anec] roj. 12. 2. 1907. Soteska. Toplice. Daje izjave v korist partizanov. Akcij se noče udeleževati. Je pijanec. Pred vstopom v domobranstvo je bil partizansko usmerjen.

Poveljnik – stotnik:
Ivan Resman

Globevnik Ivana Franc iz 54. čete

Prošnja domobranca Franca Polaka, 16. 8. 1944 (pag. 2423)

[žig]
42. ČETA SLOVEN[SKEGA]
DOMOBRANSTVA
št. *1923*
V *Vrhniki* dne *16. 8.* 1944

Prošnja domobranca Polak Franca.–

Poveljniku Skupina za zavarovanje proge.–

Domobranec tuk[ajšnje] čete Polak Franc se je javil danes na raport in prosil sledeče:
»Rojen sem 3. 5. 1903 na Brodu št. 22, občina Bohinjska Bistrica, poročen in bivajoč na Brodu štev. 18, sem bil od partizana nasilno mobiliziran, ob prvi priliki sem jim pobegnil in se javil Slovenskemu Domobranstvu, in sem na službi v 41. četi.
Prosim da se po možnosti sporoči poveljniku Nemških orožnikov v Bohinjski Bistrici s prošnjo, da se moji družini ne pripeti kaj hudega zaradi tega, ker sem bil prisilno mobiliziran od partizana.–«
Prednjo prošnjo dostavljam na daljni postupek. Domobranec Polak Franc je na službi v tuk[ajšnji] četi in je vrlo dobar in disciplinovan domobranec.–

Poveljnik, stotnik,
[Podpis nečitljiv.]

17. 8. 1944
[žig]
SLOVEN[SKO] DOMOBR[ANSTVO]
Skupina za zavarovanje proge
štev. *2721*
v *Vrhniki* dne 18. 8. 1944
Poveljniku slov[enskega] domob[ranstva]. Organ[izacijski] štab – Prednja prošnja imenovanega se pošilja s prošnjo, da se po možnosti ugodi.–

Poveljnik, major
[Podpis nečitljiv.][708]

[žig]
SLOVENSKO DOMOBRANSTVO
Organizacijski štab
Prestavljeno v nemščino in izročeno g. Baumgartnerju na SiPO, ki je povedal, da se bo predmet poslal na Bled.
23. 8. 1944.

Dopisi Zaščite okraja Novo mesto o nezanesljivih pripadnikih Slovenskega domobranstva, 7.–22. 9. 1944 (pag. 2424)

[žig]
SLOVEN[SKO] DOMBR[ANSTVO]
Zaščita okraja Novo mesto
štev. *Str[ogo] zaup[no] 34*
v *Novem mestu* dne *7. 9.* 1944

[708] V rokopisu je pripisano: *LEHMAN* [Friderik Lehman].

Seznam nezanesljivih domobrancev pošilja — POVELJNIKU ORGANIZACIJSKEGA ŠTABA S[LOVENSKEGA] D[OMOBRANSTVA]–

Na podlagi dopisa Str[ogo] Zaup[no] Štev. 99 z dne 3. 8. 1944, se v prilogi pošilja seznam nezanesljivih domobrancev, ki so sedaj na službi v zaščiti okraja Novo mesto in katere je treba iz domobranstva izločiti.
Priložena so poročila poveljnika: 34, 35, 36, 37, 38, 40, 51, 52, 53, 54. in 56. čete, ter komore.
Zakaj so domobranci vnešeni v seznam kot nezanesljivi, se vidi iz poročil poveljnikov edinic.

ZASTOPA POVELJNIKA
Pomočnik, stotnik
Furlani Leopold

[žig]
SLOVENSKO DOMOBRANSTVO
Organizacijski štab
dne 14. 9. 1944 opr. št. *Str[ogo] z[aupno] 117*
POVELJNIKU ZAŠČITE OKRAJA NOVO MESTO.– Domobrance po priloženem seznamu takoj aretirati in skupno odpremiti v Ljubljano v prostore[709] St. Jakobske šole na Starem trgu.
Po možnosti vse aretirane domobrance preobleči v civilne obleke, kdor nima ga pošljite v uniformi. Vso ostalo opremo odvzeti.
Vsem odvzeti domobranske izkaznice, v kolikor jih imajo, in jih skupno poslati posebnim dopisom Organizacijskem Štabu.
Predvzeti vse mere da bodo aretirani domobranci poslani v Ljubljano najkasneje do 20. septembra t. l. in pod stražom popolnoma zanesljivih domobrancev tako, da se ne bodo dogajala nepotrebna begstva.
Obenem sačiniti seznam vseh aretiranih z naslednjimi podatki: čin, ime in priimek, da li je oženjen, mesto stanovanja, vera, rojen in mesto rojstva. Ta seznam dostaviti Organizacijskem Štabu za »OB«.

Poveljnik,
podpolkovnik,
Krener [Franc Krener]

[žig]
SLOVEN[SKO] DOMOBR[ANSTVO]
Zaščita okraja Novo mesto
Štev. *Str[ogo] zaup[no] 35*
v *N[ovem] m[estu]* dne *22. 9.* 1944
1.- Razpisano vsem edinicam pod
zgornjo številko dne 19 t. m. radi postopka.

[709] V rokopisu je pripisano: *ZAPORI*.

Aretacijo je izvršiti, 21. t. m.
2.- pa jih poslati tuk[ajšnjemu] štabu.–
Da počaka do 22. t. m. ko bodo
aretirani poslani v Ljubljano.–

ZASTOPA POVELJNIKA
Pomočnik, stotnik
Furlani Leopold

Str[ogo] zaup[no] 35/44
21. 9. 1944.–
POVELJNIKU ORGANIZACIJSKEGA ŠTABA S. D. – Dne 22. t. m. so poslani v Ljubljano s spremstvom vsi domobranci po tem seznamu sem:
Koncilija Ignaca iz 38. čete, ki je bil ubit v akciji od partizanov; Golob Julija iz 54. čete, ki je dne 6. 9. 1944. izvršil begstvo iz svoje edinice in je za njim razpisana tiralica z dopisom tuk. poveljstva štev. 5339 z dne 12. t. m. kateri dopis je poslan org[anizacijskemu] štabu; ter Hrovat Alojzija iz 35. čete, ki je bil v bolnici in se sedaj ne more ugotoviti, kje se nahaja.–
Za slednja dva domobranca ne postoji krivica do poveljnikov čet.
Kadar se bo našlo domobranca Goloba in Hrovata, bosta takoj poslana v Ljubljano.
Sem navedenih v seznamu pa se je poslalo še *enega* domobranca iz 54. čete in sicer: Ribiča Jožeta, ki *je* tudi nezanesljiv, a ni bil vpisan v ta seznam.–
Seznami, ki se tukaj zahtevajo, se pošiljajo pod zgornjo številko s posebnim dopisom.–
Do 20. t. m. niso mogli biti poslani v Ljubljano, ker so slabe prometne zveze.

ZASTOPA POVELJNIKA
Pomočnik, stotnik
Furlani Leopold

Seznam nezanesljivih pripadnikov Zaščite okraja Novo mesto, 7. 9. 1944 (pag. 2425)

S E Z N A M

Nezanesljivih domobrancev na službi v zaščiti okraja Novo mesto, katere je iz domobranstva izločiti:

Tek. štev.	Čin	Preimk in ime	Edinica	
1	domobranec	Pirc F. Vinko	35. četa *o*	*56.*
2	”	Sluga J. Andrej	» *o*	
3	”	Hrovat J. Alojzij	» *o*	
4	”	Brezovar Matija	37. četa *o*	*38.*
5	”	Jene Jože	» *o*	
6	”	Žagar Viktor	38. četa *o*	
7	”	Planinšek Alojzij	» *o*	
8	”	Kljun Jože	» *o*	

Tek. štev.	Čin	Preimk in ime	Edinica		
9	”	Koncilija Alojzij	»	*o*	
10	”	Koncilija Ignacij	»		*pogrešan – verjetno ubit*
11	”	Koncilija Blaž	»	*o*	
12	”	Špelič Alojzij	»	*o*	
13	”	Kraker Jože	»	*o*	
14	”	Poglavc Jožef	40. četa	*o*	
15	”	Jakše Avgust	»	*o*	
16	”	Srovin Alojzij	»	*o*	*1. p. v. (40. č[eta])*
17	”	Mrvar Ignac	»	*o*	
18	”	Zidarič M. Janez	51. četa	*o*	*54. č[eta]*
19	”	Turk K. Franc	54. četa	*o*	
20	”	Švarc J. Jožef	»	*o*	
21	”	Turnšek M. Alojzij	»	*o*	
22	”	Lukan F. Filip	»	*o*	
23	”	Žagar J. Janez	»	*o*	
24	”	Pene F. Franc	»	*o*	
25	”	Golob J. Julij	»		*pobegnil 6. 9. 1944*
26	”	Colarič A. Anton	»	*o*	
27	”	Bevk P. Ladislav	»	*o*	
28	”	Kos T. Alojzij	»	*o*	
29	”	Globevnik I. Franc	»	*o*	*38. č[eta]*

Opomba: vse druge čete so poslale negativno poročilo. Zakaj so omenjeni nezanesljivi, se vidi iz poročil poveljnikov čet, ki so priložena.

SLOVEN[SKO] DOMOBR[ANSTVO]
Zaščita okraja Novo mesto
štev. *Str[ogo] Zaup[no] 34*
v *Novem mestu* dne *7. 9.* 1944

ZASTOPA POVELJNIKA
Pomočnik, stotnik
Furlani Leopold

Spremni dopis k seznamom nezanesljivih pripadnikov Zaščite okraja Novo mesto, 21. 9. 1944 (pag. 2426)

[žig]
SLOVEN[SKO] DOMOBR[ANSTVO]
Zaščita okraja Novo mesto
štev. Str[ogo] zaup[no] 35
v Novem mestu dne 21. 9. 1944

Seznam poslanih domobrancev
v O. T. dne 22. t. m.

POVELJNIKU SLOVENSKEGA DOMOBRANSTVA
org[anizacijski] štab »Ob«.–

Na podlagi dopisa Str[ogo] Zaup[no] 117 z dne 14. 9. 1944 se v prilogi pošiljajo seznami za poslane domobrance v O. T. odred v Ljubljano dne 22. t. m. s prošnjo na vporabo.–
Priloženi so seznami iz: 35, 37, 38, 40, 54, in 56. čete.
Poveljniku O. T. odreda so poslani isti seznami.–

ZASTOPA POVELJNIKA
Pomočnik, stotnik
Furlani Leopold

Dopis 53. čete Slovenskega domobranstva o nezanesljivih pripadnikih v četi, 1. 9. 1944 (pag. 2427), neobjavljeno

---

Dopis Josipa Einspielerja, poveljnika 52. čete Slovenskega domobranstva, o nezanesljivih pripadnikih v četi, 7. 8. 1944 (pag. 2428), neobjavljeno

---

Dopis Mihe Benedičiča, poveljnika 36. čete Slovenskega domobranstva, o nezanesljivih pripadnikih v četi, 31. 8. 1944 (pag. 2429), neobjavljeno

---

Seznam pripadnikov 114. čete Slovenskega domobranstva za aretacijo, 10. 9. 1944 (pag. 2430)

[žig]
114. četa SLOVEN[SKEGA]
DOMOBRANSTVA
štev. *5. str[ogo] zaupno*
v *Na pol[ožaju]* dne *10. 9.* 1944.

ORGANIZACIJSKEMU ŠTABU SLOV[ENSKEGA] DOMOBRANSTVA O B

1. Za narednika Andlovec Franca aretacija predana I. bateriji.
2. Podnarednik Adamič Franc se nahaja v četi, pa je sedaj na bolniškem dopustu v Grosupljem, vendar je po mojem mnenju popolnoma zanesljiv. Bil pa je v četi podnarednik Adamič Ivan, ki je bil premeščen z aktom Organizac[ijskega] štaba št. 17806-44 v OT.
3. Domobranec Štepec Jože je v *SS* Lazaretu, ker ima davico.
4. Kaplar Nučič Janez je bil premeščen v 23. četo na Pijavo gorico.
5. Aretacija za domobr[anca] Kotlušček Matevža izvršena.
6. Domobranec Boštjančič Jože je pri spremstvu kolone v Mostah. – aretiran in poslan
7. Domobranec Stepan Anton je premeščen v 20. četo po naredbi O[rganizacijskega] Š[taba] št. 3219.
8. Domobranec Cimperman Alojz preveden v OT. dne 19. 7. 1944.[710]

Za poveljnika – nadporočnika:
[podpis][711]

---

[710] Pred točko 8 je pripisano: *iz 20. čete*.
[711] V rokopisu je pripisano: *PETRIČ?*.

[žig]
SLOVENSKO DOMOBRANSTVO
Organizacijski štab
dne 8. 9. 1944 opr. št. Z[aupno] 5125

ŠEFU OBVEŠČEVALNEGA CENTRA »8«

Takoj izvršiti aretacijo spodaj navedenih domobrancev in sicer:

narednik[a] Andlovec Franca iz 1 baterije,
podnarednika Adamič Franca iz 114 čete
domobranca Štepec Jožefa -"-
kaplarja Nučič Janeza -"-
domobranca Kotlušek Matevža -"-
domobranca Boštjančič Jožeta -"-
domobranca Stepan Antona -"-
domobranca Cimpermana Antona -"-

Sve zgoraj imenovane otpremiti z prvo kolono v Ljubljano.
Potrebno povelje sledi.

POVELJNIK,
podpolkovnik
Krener [Franc Krener]

Dopis 2. baterije Slovenskega domobranstva o aretacijah vojakov, 16. 9. 1944 (pag. 2431)

[žig]
Sloven[sko] Domobr[anstvo]
2. BATERIJA
dne *16. 9.* 1944 opr. št. *Str[ogo] z[aupno]/70*

Organizacijskem štabu S[lovenskega] D[omobranstva] – Obvešč[evalni] odsek.

Z ozirom na povelje Str[ogo] zaup[no] št. 118/44 sporočam, da to povelje ne morem brezpogojno izvršiti iz sledečih razlogov:

1. – Podnarednik Gašperič Janez, roj. 1903 je pobegnil iz edinice 2. 8. t. l. in je poročilo poslano poveljniku šol[ske] skupine pod št. 676 od 2. 8. 1944.
2. – Kaplarja Zabukovec Stankota in domobr[anca] Zupan Franca ne morem aretirati in pustiti odpeljati po kazni v Nemčijo, ker bi bil tak ukrep krivičen in zato za duh in moralo v edinici škodljiv. Radi močne sovražne propagande je kohezija v edinici precej popustila in bi tak ukrep, popolnoma krivičen in nepričakovan, izzval v edinici preplah in zbeganost in porušil popolnoma zavest podrejenih, da jih nadrejeni ščitijo pred krivico in bi zaupanje v starešine izginilo na mah.

Pred meseci je podpisani res predložil imenovana dva za prevod v OT in sicer stoji na odnosnem aktu »tu se razumevajo tisti nesposobni, ki se ne morejo uporabiti

za nobeno službo, čeravno so zdravi in za službo sposobni«. Kaplar Zabukovec je slep na eno oko in je neborec in je v maju mesecu zagrešil nekaj nepravilnosti za katere je bil kaznovan in se je popolnoma popravil. Ima ženo in 5 otrok in so mu komunisti oplenili hišo in nikakor ne zasluži iste kazni, kot doleti vsakega komunističnega pripadnika, ki je ropal, moril in se nato predal oblastem, ki ga odpremijo v Nemčijo.
Tudi bi ta ukrep povzročil, da ostane njegova rodbina brez sredstev, komunistom v veselje, kar prej ob predlogu za OT nikakor ne bi bil slučaj, saj tukajšnji pripadniki OF dobe plačano svoje delo in kar je glavno, ostanejo v domačih krajih.
Slični razlogi veljajo tudi za domobranca Zupana Franca, ki je sicer neroden vojak, škilast in šepav na desno nogo, tudi se je v maju mesecu pokazal včasih samovoljnega in bi bil zato bolj prikladen za delo pri OT v kakem domačem taborišču, toda nikakor ni podan razlog da se ga tretira kot komunističnega zločinca in v tem smislu kaznuje.
Ako se za gornja dva domobranca za njihove prestopke pred 3–4 meseci sedaj uporabi taka krivična in težka kazen, tedaj podpisani poveljnik edinice ne more biti odgovoren za neprijetne posledice, ki bi event[ualno] mogle nastati v morali in disciplini podrejenega moštva.
Ostali trije na seznamu: Hois [Konrad Hojs], Pangerc [Miroslav Pangerc] in Dekleva [Maksimiljan Dekleva] so bili aretirani in predani v Št. Jakobsko šolo.

Poveljnik, stotnik
Gabrijel Hočevar

Seznam nezanesljivih domobrancev v 61. četi Slovenskega domobranstva, 25. 9. 1944 (pag. 2432)

[žig]
61. ČETA SLOVEN[SKEGA]
DOMOBRANSTVA
Str[ogo] Zaup[no] 1376
v *pol[ožaju]* dne *25. 9.* 1944

Podatke.–
ORGANIZACIJSKEM ŠTABU SLOV[ENSKEGA] DOMOBRANSTVA.
– »OB«.–

Po dopisu Strogo Zaupno š. 118 z dne 10. 9. t. l. v pregibu dostavljajo se podatki za domobranca Saje Franca, kateri bo dne 1. 10. 1944. l., predan stotniku g. Čehu. Preje se ni mogel napotiti ker je bil na terenu ko je kolona prišla in odšla iz Kočevja.– Dom[obranska] izkaznica poslana je zasebnim dopisom.

Zastopa Poveljnika poročnik
[podpis][712]

---

[712] V rokopisu je pripisano: *PIRIH MIRAN*.

Seznam
domobrancev sestavljen po dopisu Strogo zaup[no] št. 118 z dne 10. 9. 1944.:

Tek. štev.	Čin	*Ime in priimek*	*da li je oženjen*	*vera*	*stanovanje*	*datum rojstva*			*kje je rojen*			*Opomba*
						dan	*mes.*	*leto*	*vas*	*občina*	*mesto*	
1	*domobr.*	*Saje (Jožef) Franc*	*ni*	*rim. kat.*	*Gor. Gradišče št. 14 1505 Št. Jernej*	*31*	*8*	*1925*	*Gor. Gradišče*	Št. Jernej	*Novo mesto*	

Zastopa poveljnika poročnik,
[Podpis nečitljiv.][713]

[žig]
61. ČETA SLOVEN[SKEGA]
DOMOBRANSTVA
Str[ogo] Zaup[no] 1376
v *pol[ožaju]* dne *25. 9.* 1944

Seznam v Novo mesto poslanih pripadnikov 61. čete Slovenskega domobranstva, 19. 9. 1944 (pag. 2433)

S e z n a m domobrancev, ki se pošiljajo na poveljstvo S. D. zaščite okraja N o v o m e s t o, glasom povelja st[rogo] zaup[no] št. 35. za 19. 9. 1944.

Tek. št.	Čin	Priimek in ime	Oženjen	Vera	Stanovanje	Rojen	Kje je rojen
1.	nared.	Alojzij Koncilja	*9 otrok* da	rim. kat.	Vrbovec	1. 1. 1903	Ojstri vrh Dobernič
2.	podnared.	Alojzij Planinšek	*5 otrok* da	rim. kat.	Vel[iki] Gaber	1. 3. 1900	Zagorica Št. Vid – Stična
3.	kaplar	Jože Kljun *družina pregnana*!	*2 otroka* da	rim. kat.	Potok Šmihel – Stopiče	23. 11. 1905	Cleveland (Amerika)

[713] V rokopisu je pripisano: *PIRIH MIRAN.*

4.	domobr.	Matija Brezovar	ne	rim. kat.	Št. Rupert	20. 2. 1927	Št. Rupert
5.	domobr.	Franc Globevnik	*3 otr[oci]* da	rim. kat.	Škocjan	26. 6. 1912	Škocjan
6.	domobr.	Blaž Koncilja	*3 otr[oci]* da	rim. kat.	Vrbovec	2. 2. 1908	Vrbovec Dobernič
7.	domobr.	Kraker Jože	*3 otr[oci]* da	rim. kat.	Nemška vas Toplice	12. 2. 1907	Soteska
8.	domobr.	Alojzij Špelič	*6 otr[ok]* da	rim. kat.	Vrbovec	24. 5. 1899	Vrbovec Dobernič
9.	domobr.	Viktor Žagar	*7 otr[ok]* da	rim. kat.	Birčna vas	19. 4. 1902	Birčna vas

Poveljnik, stotnik
[Podpis nečitljiv.]

Podatki o zanesljivih in nezanesljivih na novo mobiliziranih domobrancih, 9. 10. 1944 (pag. 2434–2435)

Chef der Provinzialverwlatung
Laibach

Šef pokrajinske uprave
Ljubljana

X/1 štev. *1839/1-g*

Ljubljana, 9. 10. 1944.

Organizacijski štab slovenskega domobranstva,

Vračamo vpisni seznam domobrancev (en seznam v dveh izvodih). Obenem Vam pošiljam informacije o naslednjih zanesljivih na podlagi podatkov, ki smo jih prejeli:

1. Zanesljivi: *LJUBLJANA:*

14072. Poljanšek Ivan, Mestni trg 28, roj. 31. 5. 1912.
14279. Kregar Franc, krojaški pomoč. Gosposvetska 266/a
24321. Lužar Janez, Rečna ul. 6.
14343. Speli Marijan, akademik, na Direkc[iji] drž[avnih] žel[eznic]
14353. Belaj Jože, drž[avni] služitelj, Prijateljeva ul. 14.
14400. Martinc Ivan, Karlinova 18, torbar.
14476. Kocmur Sebastjan, Društvena 5
14528. Klemenčič Matija, privatni uradnik, Obirskega 27 q
14781. Vagaja Franc, drž[avni] iur[ist] roj. 1916. Petričeva 1
14792. Pečnik Alfonz, mizar, Zapuže 19
14812. Hrovat Miran, Ob Ljubljanici 33
14864. Križnar Ladislav, arhivar, Vel[iki] Stradon 4
14892. Flego Danijel, mehanik, Cesta v Rož[no] dol[ino] III.

14976. Jerala Bogomir, krojač, Rakovniška 6
15010. Hribar Franc, avtokolar, Zapuže 19/I
15017. Erjavec Franc, mest[ni] del[avec]
15038. Černe Maks, Fužine 7, mlinar
15452. Derganc Viljem, črkostavec, Rakovniška 6
15539. Kink Stanislav, Staretova 17.

2. Nezanesljivi:

13798. Jožef Jože, Št. Peter. Vsa družina komunistična, zlasti Franc, ki je največji ptz [partizanski] podpornik in Pepca, ki je zagrizena komunistka, katera je dala zapreti 8 naših deklet.

14134. Praprotnik Jožef, *zaslišan* dijak Sv. Petra c. 30/I, sedaj se nahaja pri Domobrancih in je na bloku Ježica. Svoječasno je bil Gill, in simpatizer OF. Je zelo potuhnjene narave, po kapit[ulaciji] Ital[ije] se je prijavil k Domobr[anstvu] to radi tega, ker mu to bolje nese, kakor se je sam izrazil. Domov nosi po cele nahrbtnike (?) (Infe. 18. 10. 1944.)

14458. Krča Ladislav, Cesta v Rož[no] dol[ino] 24. po izjavi oseb, ki ga dobro poznajo je pijanec. Dalj časa se je skrival in ni hotel k partizanom, še manj pa k Domobrancem. Sedaj v službi v vojaškem skladišču njegov brat Franc[714] je učitelj v Rovtah nad Logatcem pa je baje po pripovedovanju ljudi že mrtev.

14493. Hočevar Ivan, kmet Zg[ornja] Hrušica 3 sedaj Domobranec, Je prav OR-ski tip, ki je šel k Domobr[ancem]. popolnoma prisiljen. Druži se s samimi OR in simpatizerji OF. – Nevaren ali organiziran komunist ni. Njegov brat pa precej simpatizira z OF.

14513. Pavlin Srečko (ne Jože) krojač roj. 1918. Vodovodna 26/I
Kot Domobr[anec] zaprt radi pripadnosti OF.

14515. Gačnik Ignacij, Kladezna 13. Blagajničarka bufeta »SLON« huda OF je rekla o neki priliki o njem, nemogoče, ker je on absolutno naš[715] in ker ga skozi in skozi pozna.

14520. Mlakar Ivan, torbarski pomočnik, Vodnikova 20. Po izpovedi zanesljivega protikomunista je Mlakar – OFar.

14537. Chechak Božidar, elektromehanik, stan[uje] Marmontova 45, zdaj Domob[ranec]. Nezanesljiv, simp[atizer] OF, v slučaju prevrata bi potegnil s partizani, dela v Narodni tisk[arni]. Sam je izjavil le če nebi imel žene in otrok bi šel v hribe. Drugače je bolj strahopetne narave. Orožja nebi prijel, razen če bi bil prisiljen. Je veliki raznašalec partizanskih novic.

[714] V rokopisu je pripisano: *KRČA*.
[715] V rokopisu je pripisano: *OF*.

14698. Kastelic Franc, mizar, Galjevica 124. roj. 1916. Doma iz vasi Osenica 45, župnija Krka na Dolenjskem
v prvih mesecih partizanstva je bil njegov simp[atizer] nekaj časa je nosil puško. Kmalu je videl njihov pravi obraz in se je od njih ločil ter preselil v Ljubljano kjer živi sedaj skupaj s svojo sestro. Dela na železnici in je njegovo mišljenje približno tako, kot da imajo preprosti revni ne baš komunistični delavci. Za partizane ni, ker vidi, kaj so povzročili na deželi v dosedanjem redu zlasti v bivš[i] Jug[oslaviji] vidi polno socialnih krivic, ki jih je trpelo delavstvo. Pri opisovanju teh se mu pozna, da je močno pod vplivom komunističnega prepojenja žel[ezniškega] delavstva.

14707. Črtanc Josip, trgovec, Brdnikova 18 zdaj Domob[ranec]. Je neznačajnež in obrača plašč po vetru. Vedno se nagne tja kamor mu najbolje kaže, da poceni in brez žrtev pride skozi. Pod partizani je bil zanje in jih je tudi podpiral tako da njega niso mobilizirali, če prav so vse druge (Brdo) - Pod Ital[ijani] je bil zopet stalno skupaj z njimi in se jim je dobrikal. Posebno nevaren ni.

14744. Gerbajs Franc: urad[nik]. Pod Ježami 8, roj. 1914. Za časa Ital[ijanske] okupacije je imel veliko zalogo Poročevalca, kdor je hotel, ga je dobil pri njem. Po opazovanju sodeč je še danes goreč OF-ar.

14749. Logar Viktor. abs[olvent] inž[enirstva]. Stražarska 12. sin podravn[atelja] Tob[ačne] tov[arne] imenovani je zelo dober in miren fant. Spada v kategorijo dobrih ljudi.

14758. Lenasi Ivan, Ob Ljubljanici 57 (27) ni nevaren je pa somišljenik Of z OFarji se ne druži, vendar se nagiba na levo.

14773. Zupančič Jože, Zaloška 33 roj. 8. 3. 1916. Pri radijskem orkestru je bil angažiran-, ko so rabili godbenika za rog. Sedaj igra pri operi in pri radiu prejema plačo od obeh, ravno tako plačuje prispevke za OF. (% od redne plače od obeh plač). Pri radij[skem] ork[estru] pobira prispevke Ušak Caponi Franc, Gerbičeva 23. O njem že večkrat poročano.
Zupančič je stanoval pred vojno na Gradu, potem pa se je moral radi otroka poročiti. Njegova žena ima pekarijo na Zaloški c. 33. Vsi od teh ljudi so zagrizeni OFarji in komunisti ravno tako Zupančič, vendar je strahopetnež. Sicer je surov človek in se za vsako malenkost spre s kolegi opere.
Stalno odriha po Domobrancih in si izmišljuje najrazličnejše načine, ki naj bi jih storili da jih lahko potem blati. Zelo veliko besedači in propagira OF. Na najgrše načine blati škofa[716]. Ko so Domobranci pobrali iz opere Fabijana je bil med drugimi tudi on zelo v skrbeh, kdaj pridejo ponj.

[716] V rokopisu je pripisano: *DR. ROŽMAN* [Gregorij Rožman].

14827.	Pleters[k]y dr. Miroslav.	Povšetova 88 je skrajno nezanesljiv in je treba polagati največjo pažnjo nanj. Je pokrit OFar, ki zna svoje prepričanje spretno skrivati tistim, za katere ve, da niso pristaši OF. Na Kodeljevem smo opazili najimtivnejše zveze z organiziranimi OFarji, Ledrom Stanetom, Kljunova 14 ki je bil že pri partizanih in potem interniran in večkrat zaprt.
14928.	Vengust Ernest,	Ob Ljubljanici 69, pleskar, je mevža zanj velja isto kot za Lenasija, somišljenik OF.
14946.	Terpin Janez,	železničar, Tovarniška 26. roj. 1915. Bil je vedno bolj mirne narave in pošten ter se ni brigal za politiko. Po razgovoru že pred enim letom pa se je dalo spoznati, da je tudi on eden zaslepljencev, katerim bo boljševizem nudil vse in jim ne bo treba delati.
14967.	Žitnik Milan,	poštni uradnik. Rož[na] d[olina] C. II/11. Je OFar, vendar bolj komunistično usmerjen.
14974.	Oražem Janez,	pošt[ni] usl[užbenec] Sv. Roka in Orehek Franc, steklar Sv. Roka c. sta oba somišljenika OF.
14979.	Nachtigal Josip, *zaslišan*	mizar, Tržaška c. 9. ako je to oni, ki je rodom iz Horjula smo dobili naslednje informacije o njem: Nekje kjer je delal več mesecev mizarska dela, ga poznajo kot kriminalca, zapravljivca nepoštenjaka neznačajnega in barabo več o njem ni znano.
14986.	Hočevar Alojz.	železničar Galjevica 24. roj. 1914. koliko smo mogli zvedeti je sredinec – OP. več se o njem ne ve.
14990.	Janderšič Andrej.	železničar, Ciglarjeva 19 roj. 1914. je OFar. Ko je stanoval Ob zeleni jami 17 so shajali pri njem različni ljudje, ki so bili pri njem tudi do 11. ure ponoči. Po izjavi gospodarja te hiše so imeli pri njem komunisti sestanke, ker se jim je Janderšič zdel najbolj zanesljiv.
15025.	Ambrožič Josip,	stroj[ni] ključ[avničar] v Tob[ačni] tov[arni] stan[uje] Rožna dol[ina] Cesta IX/21. Je OFar. Družina močno simpatizira z OF. Njegov svak je pobiral denar za OF. Njegov brat[717] je bil aretiran in poslan v internacijo že takoj po Ital[ijanih] zaradi OF. On stalno hodi okrog OFarjev. Druži se z Možinom Jožetom. Ob večernih urah ima večkrat kontakte z OFarji na Večni poti. Je nevaren.
15054.	Božič Alojzij,	klepar, Hradeckega c. 24. roj. 1914. Šele pred nedavnim se je preselil od nekod drugod. Je nezanesljiv, protiverski. Pravil je, da bo moral 1. 10. k vojakom. Je še vedno na svobodi.

[717] V rokopisu je pripisano: *AMBROŽIČ.*

15076.	Bajec Stanislav.	pek, Galjevica 238. roj. 1914. Dne 9. 10. dopoldne je pravil, da je bil 5 dni pri Domob[rancih], potem pa se mu je posrečilo, da je na podlagi zdravniških izpričeval se zmazal in je sedaj stalno prost, bodisi vojaške in tudi delovne službe. Utemeljeno ima srčno napako in obolelost oči, dejal je: »Vsak se rešuje, kakor se more, pod in od puške se še ni nihče zredil. Ko bi prav vse obdržali v službi in že je bilo, tako jih pa od kakih 300 le kakih 50 obdrže drugo pa gre?« (s štadiona prosto domov). Bil bi neumen, če se nebi rešil, če se da, zlasti še danes, ko se ne ve kakšni bo konec. Sedaj ni nikjer zaposlen. Doma peče pecivo in ga prodaja na črni borzi, toda vse v manjšem obsegu. Izjavil je, da mu gredo na živce protikomunistična predavanja, ker je vse samo propaganda za bogataše in kapitaliste. Je nezanesljiv – OFar. Dne 4. 10. je hodil okrog 11 ure okrog v civilu.
15142.	Seliškar Alojz.	delavec, roj. 1914. Vilharjeva 33. Po razpadu Jug[oslavije] je imel na kolesu kljukast križ. Bil je vedno rezerviran ter ni pokazal nikoli, na katero stran je. Ker se je njegova žena[718] vlačila z Italijani sta sprta ter je doma samo na kosilu in spat hodi domov. Komunist Lojze Krašovec je pripovedoval, da noče pokazati barve.
15149.	Sedej Janez,	pek Sv. Petra nas[ip] 39 roj. 1914. Preteklo leto je bil nekaj časa zaprt. Prijavil ga je neki pek, ker sta bila skupaj pomočnika pri Dolinarju na Poljanski cesti v pekarni. Sedaj je izjavil, da je trenutno nekoliko boljši in varen pri Nemcih, kot pet v vojaški kasarni. Zanesljiv ni! (Info 18. 10. 1944.)

Prilagamo seznam z zaporedno štev.: 97.

po pooblastilu prezidenta
načelnik informacijskega oddelka:
[Podpis nečitljiv.]

[žig Šefa pokrajinske uprave Ljubljana]

Dovolilnica za dopust Emila Učakarja iz 1. težke čete Slovenskega domobranstva, 10. 10. 1944 (pag. 2436), neobjavljeno

---

Seznam nabornikov Slovenskega domobranstva, nedatirano (pag. 2438), neobjavljeno

---

Seznam vpisanih v Slovensko domobranstvo z odlogom do 1. 12. 1944, nedatirano (pag. 2439–2440), neobjavljeno

---

Seznam vpisanih v Slovensko domobranstvo z odlogom do preklica, nedatirano (pag. 2441–2447), neobjavljeno

---

[718] V rokopisu je pripisano: *SELIŠKARJEVA*.

Seznam vpisanih v Slovensko domobranstvo z odlogi do 1. 2. 1945, 1. 3. 1945 in 15. 12. 1944, nedatirano (pag. 2448), neobjavljeno

---

Seznami vpisanih v Slovensko domobranstvo z odlogom do 1. 1. 1945, nedatirano (pag. 2449–2450), neobjavljeno

---

Seznami vpisanih v Slovensko domobranstvo po krajih z odlogi do 1. 12. 1944, 1. 1. 1945, 1. 2. 1945 in do preklica, nedatirano (pag. 2451–2457), neobjavljeno

---

Poročilo o aretaciji nezanesljivih pripadnikov 24. čete Slovenskega domobranstva, 18. 9. 1944 (pag. 2458)

[žig]
24. ČETA SLOVEN[SKEGA]
DOMOBRANSTVA
štev. *Str[ogo]. Zaup[no]/20*
v *Ig* dne *18. 9.* 1944

Postopek po povelju Str[ogo] Z[aupno], 118. Organizacijskemu štabu za OB.

V zvezi povelja Str[ogo] Zaup[no] 118 od 10. 9. so bili aretirani sledeči:
Podn[arednik] Dolničar Peter, oženjen, rim. kat., stanujoč Dobrova, 81, roj. 5. 5. 1910 na Dobrovi 81.
Dom[obranec] Grm Ignac, samski, rim. kat., stanujoč na Rakeku št. 47, roj. 5. 9. 1923 na Plešu št. 6 obč[ina] Hinje.
Podnarednik Srakar Alojz je že interniran v Dachau.
Domobranec Mežek Stanko ni v tej četi temveč v 21. č[eti]. Poveljniku 21 čete je bila poslana šifrirana brzojavka za aretacijo.
Dom[obranec] Vodopivec Bogdan je bil odrejen v to četo iz 19 čete v mesecu juniju. Imenovani se v tej četi[719] ni javil in tudi 19 četa ne ve za njega. Ker ima vse njegove podatke 19 četa je bil poveljnik[720] od strani naše čete naprošen da razpiše tiralico.

Poveljnik, nadporočnik:
Buda Stane

Seznam nezanesljivih pripadnikov 24. čete Slovenskega domobranstva, nedatirano (pag. 2459)

1)	domobranec Mežek Stanko	pol[itično] nezanesljiv
2)	podnarednik Srakar *nar 44/44*	zaprt na Gradu *(Dachau)*

[719] V rokopisu je pripisano: *24.*
[720] V rokopisu je pripisano: *Knuplež* [Silvo Knuplež].

3)	domobranec Grm Nace	*vprašati!*	= partizanski kurir, terenec
4)	podnared. Dolničar Peter		= dva brata partizana, družina kom[unistično] usmerjena, sam tudi pri partiz[anih] nezan[esljiv]
5)	domobranec Vodopivec Bogdan		= S[impatizer] OF-a, dekle partizanka, brat part[izan][721] druži se z OF-arji

Podatki o nezanesljivih pripadnikih 24. čete Slovenskega domobranstva, 19. 8. 1944 (pag. 2460)

[žig]
24. ČETA SLOVEN[SKEGA]
DOMOBRANSTVA
štev. *790*
v *Ig* dne *19. 8.* 1944

Podatki o
nezanesljivih.

ORGANIZACIJSKEMU ŠTABU SLOVENSKEGA DOMOBRANSTVA.

V smislu naredbe Str[ogo] zaup[no] št. 99 in Str[ogo] zaup[no] 3569 pošiljamo podatke o nezanesljivih v 24. četi.
Podnarednik Srakar
je nezanesljiv, kar dokazuje:

1. Njegove izjave pred vojaki 24. čete. Izjavil je, da bo po kapitulaciji Nemčije raje šel k partizanom kakor pa v katero koli vojsko; da gre raje k partizanom, kakor pa da bi moral biti pri SD eno leto, kakor so drugi; da bodo šli ob razpadu vsi SD k partizanom kakor lani 8. 9.; da so SD sami mobiliziranci in je prav malo prostovoljcev in se bo ob razpadu vse razkropilo; kadar bo šel na patrolo ne bo streljal, ker je partizanov škoda. To je govoril pred vojaki s pravo propagandistično vnemo in jasnim namenom razrušiti moralo v edinici.
2. Njegove izjave pred civili. Večkrat je debatiral z našimi ljudmi ki so zagovarjali SD in jim dokazoval da so SD moralno mnogo slabši kot partizani. Vse kaže da je debate namenoma iskal kot propagandist.
3. Vojaki so ga večkrat videli zahajati v partizanske hiše.
4. V spopadih ni hotel streljati na partizane (pri zadnji ofenzivi na Notranjskem)
5. Službo v četi vrši skrajno malomarno.

Imenovani podnared[nik] je oddan v zapore na ljubljanskem gradu

za Poveljnik (nadporočnik)
Janez Boštnar

[721] V rokopisu je pripisano: *VODOPIVEC.*

Seznam aretiranih pripadnikov 24. čete Slovenskega domobranstva, nedatirano (pag. 2461)

S E Z N A M

domobrancev, aretiranih radi politične ali borbene nezanesljivosti

1. D O L N I Č A R PETER, podnarednik, dom. roj. 5. 5. 1910. v Dobrovi, rkt. samski, stanujoč Dobrova št. 81.

2. GRM IGNAC, dom. roj. 5. 9. 1923. na Plešu št. 6., obč[ina] Hinje, rkt. samski, stanujoč na Rakeku št. 17.

Dopis poveljnika 26. čete Slovenskega domobranstva o nezanesljivih domobrancih, 16. 9. 1944 (pag. 2462)

[žig]
26. ČETA SLOVEN[SKEGA]
DOMOBRANSTVA
štev. Str[ogo] Zaup[no] 155
v *Položaj* dne *16. 9.* 1944.

ORGANIZACIJSKI ŠTAB SL. D. za »Ob«

Po strogo zaupnem pozivu tega štaba štev. 118 od 10. t. m. bi moral poslati na sred[njo] teh[ično] šolo oz. šolo Sv. Jakoba sledeče tri domobrance te čete:
1. domobr[anec] Podržaj Janez,
2. „ Smole Franc,
3. „ Ozimek Jože,
katere sem v smislu zaup[ne] odredbe tega štaba št. 3569 od 10. 6. t. l. prijavil kot nesposobne in ne kot nezanesljive po predzadnjem odstavku nevedene naredbe ki se dobesedno glasi:
»Tu se razumevajo tisti nesposobni, ki se ne morejo uporabiti za nobeno službo če ravno so zdravi in za službo sposobni.«

Imenovane sem prijavil zato, ker so vedno godrnjali v četi in mi povzročali redne težave, o kaki nezanesljivosti pa o njih ni govora, ker so vsi, kar tiče gledanja partizanstva oz. komunizma, pozitivni. Po svoji vesti jih kot n e z a n e s l j i v e ne morem označiti in jih aretirati. Isto sem sporočil že org[anizacijskemu] štabu z odgovorom na str[ogo] zaupno odredbo št. 99 od 3. 8. 1944, v katerem sem izjavil, da v četi nezanesljivih ljudi nimam.

Pripominjam tudi, da sem zgoraj navede[ne] domobrance imel strogo pod nadzorstvom in jih vedno odrejal v najtežje službe in tako dosegel, da so se vsi trije znatno poboljšali in zdaj na prvi ukaz poslužajo in svoje dolžnosti zadovoljivo vršijo.

Če prav razumem str[ogo] zaupno odredbo štev. 118 se tiče le nezanesljivih, ker sem pa za te javil na str[ogo] z[aupno] odredbo št. 99 od 3. 8. 1944., da jih v četi ni, goraj navedenih ne morem kot nezanesljive aretirati in odvesti na odrejeno mesto.

Vljudno prosim, da se gornje vzame s pravilnim razumevanjem na znanje.

Poveljnik, nadporočnik:
Železnik Nace

po končanih akcijah bodo poslani v delo[vno] četo [...]

[Podpis nečitljiv.]

Seznam pripadnikov Slovenskega domobranstva iz različnih čet za službo v delovni četi, ki ga je Milko Vizjak poslal poveljniku 1. delovne čete, nedatirano (enkrat po 19. 9. 1944) (pag. 2463), neobjavljeno

---

Dopis Milka Piriha, poveljnika 61. čete, o napotitvi Jožeta Furlana v 18. četo Slovenskega domobranstva, 18. 9. 1944 (pag. 2464), neobjavljeno

---

Seznam legitimacij domobrancev, poslanih v 1. delovno četo Slovenskega domobranstva, 29. 9. 1944 (pag. 2465), neobjavljeno

---

Izjava Janka Levičnika o nadrejenih častnikih, 5. 10. 1944 (pag. 2466)

Poročnik
Levičnik Janko
štab I. udar[nega] bataljona.–

Izjava

Podpisani poročnik Levičnik I. Janko roj 13. 6. 1901 v Ljubljani, adjutant poveljnika I. udar[nega] bataljona v Stični izjavljam pod častno besedo.–
da poročnika Kastelica sploh ne poznam in nisem v družbi g. nadporočnika Puhana [Karel J. Puhan] *nikdar govoril da je g.stotnik Ilovar* [Albert Ilovar] *O. F. plačanec.–*
Enako nisem slišal da bi kedaj kaj sličnega izjavil d[omobranec] nadp[oročnik] Puhan.
Za svojo izjavo prevzamem vso materijalno in kazensko odgovornost.–

Ljubljana, 5. 10. 1944.–

Poročnik:
Jan[ko] I. Levičnik

Premestitev dveh domobrancev iz 61. čete Slovenskega domobranstva v težko četo 4. bataljona, 9. 10. 1944 (pag. 2467), neobjavljeno

---

Premestitev domobranca Draga Červana iz 3. voda železniške baterije v 71. četo Slovenskega domobranstva, 9. 10. 1944 (pag. 2468), neobjavljeno

Izjava Karla Puhana o nadrejenih častnikih, 4. 10. 1944 (pag. 2469)

Nadporočnik
Puhan J. Karel
16. četa I. bat[ataljona] Slov[enskega] Dom[obranstva]

Izjava.

Podpisani nadporočnik Karel J. Puhan, roj. 5. 2. 1920. v Bogojini, srez Lendavski, točasno v službi v 16. četi I. udarnega bataljona Slov[enskih] Domobrancev,

izjavljam pod častno besedo,
da nisem v družbi z poročnikom Levičnikom [Janko Levičnik] *in poročnikom Kastelicem govoril, da je stotnik g.Ilovar* [Albert Ilovar] *OF-arski plačanec. Poročnika Kastelica osebno niti ne poznam. Enako nisem slišal, da bi kdaj padla kaka slična izjava od por[očnika] Levičnika, adjutanta I. bataljona.*

Za svojo izjavo prevzemam vso materialno in kazensko odgovornost.

Ljubljana, 4. 10. 1944

nadpor[očnik] K. Puhan

Krajši seznam domobrancev za premestitev v 1. delovno četo Slovenskega domobranstva, 9. 10. 1944 (pag. 2470), neobjavljeno

---

Seznam legitimacij domobrancev, premeščenih v 1. delovno četo Slovenskega domobranstva, 9. 10. 1944 (pag. 2471), neobjavljeno

---

Premestitev domobrancev iz 66. čete v 45. četo Slovenskega domobranstva, nedatirano (pag. 2472), neobjavljeno

---

Premestitev domobrancev iz 66. čete v 11. četo Slovenskega domobranstva (pag. 2473), neobjavljeno

---

Premestitev domobrancev iz 66. čete v 62. četo Slovenskega domobranstva, nedatirano (pag. 2474), neobjavljeno

---

Seznam domobrancev za 67. četo, nedatirano (pag. 2475), neobjavljeno

---

Odgovor častnika Modica na dopis o dogodkih v Martinjaku, nedatirano (pag. 2476)

Na Vaš dopis Vam sporočam[722] po številkah:
1) Imena treh nemških podčastnikov so: Siebert, Ludwig, Müller.

---

[722] V rokopisu je pripisano: *POR[OČNIK] MODIC.*

2) Hauptwachmaister Siebert mi je dejal, da mu je L. Bauer zapovedal patrolo v Martinjak, kjer da mora nabrati postelje in živež.
3) V Martinjaku so dne 16. 10. 1944. pobirali deske, postelje ter po hiškah pobrali tudi okrog 20 kg. riža nekaj moke in masti.
4) Deske so pripeljali na Rakek, kam pa so jih sedaj odpeljali ne vem.
5) Za ime Nemca, ki se je hvalil ne vem ker je bil od Wehrmacht, kateri pa so že odšli nazaj v Postojno. Pač pa je Hauptwach[meister] Siebert prinesel tudi nekaj masti, za katero so se potem prerekali, da ne sme imeti vse sam koliko je je bilo ne vem.

poročilo poslano na SIPO

Poročilo o ropih v Martinjaku, 14.–16. 10. 1944 (pag. 2477)

Dne 14. 10. 1944. je L. Bauer zahteval en vod vojaštva iz 7. čete, da gre na patrolo z tremi nemškimi podčastniki v Martinjak. Pred Martinjakom pa je bil en vojak iz 7. čete ranjen in so se potem vrnili preko Cerknice na Rakek. V Cerknici so nemški podčastniki šli po hišah kar po vrsti in tam pobrali 8. kompletnih postelj ter nazadnje prinesli še vsak po eno kanglico masti ter nekaj suhega sadja ter kruha. En nemški podčastnik je na vprašanje zakaj to pobirajo dejal, da to dela na zahtevo L. Bauerja. Civili v Cerknici so se zgražali nad takim postopanjem in vse pripisujejo na račun domobrancev, ki morajo hoditi poleg za varstvo. Isto se je ponovilo tudi 16. 10. 1944. le da je šlo poleg tudi pol voda nemške Wermacht. Prišli so prav do Martinjaka pregnali s pomočjo domobrancev iz 7. čete partizane ki so bili tam v zasedi ter potem ropali po vasi. Pripeljali so na Rakek tudi več voz desk in drugega lesa ter ob enem pobrali tudi mize, stole, postelje ter škafe in celo stenske ure. Slišal sem celo nekega nemca, ki se je hvalil, da ima tudi precej masti, ki da jo je vzel v Martinjaku. Ljudje tam pa potem obtožujejo tega domobrance.[723]

Prošnja poročniku Modicu za dopolnitev poročila o dogajanju v Martinjaku, nedatirano (pag. 2478)

Poročniku g. Modicu,
Po priloženem pismu so nujno potrebni še sledeči podatki:
1) Imena teh treh nemških podčastnikov, ki so vodili patrolo v Martinjak,
2) Ime nemškega podčastnika, ki je dejal, da so vse to dela na zahtevo L. Bauerja,
3) Kaj so ropali po Martinjaku dne 16. 10.
4) Kam so odpeljali omenjene deske,
5) Ime Nemca, ki se je hvalil, da ima precej masti.

Prednje podatke dostavite čim točneje.

p. z. p.
poročnik
[Podpis nečitljiv.]

---

[723] V rokopisu je pripisano: *POR[OČNIK] MODIC.*

Poročilo o vedenju častnika Ivana Skvarče, nedatirano (pag. 2479–2480)

Poročilo o vedenju in
obnašanju nadp[oročnika] Skvarča Ivana.[724]

Šefu obveščevalnega odseka Org[anizacijskega] štaba Slov[enskega] dom[obranstva]

Z ozirom na sedanje stanje v 1. četi se sporoča naslednje:
1. Poveljnik 1. čete nadp[oročnik] Skvarča Ivan se je popolnoma spremenil zadnje čase in na zunaj kaže vse znake sifilitika.
2. Do vojakov, ki so dobri in gotovo v disciplini prekašajo marsikatero drugo četo je skrajno surov. Vsakega samo nahruli in vojaki sami pravijo, da želijo samo to, da bi jim dal vsaj prijazno besedo, da bi se vsaj lahko z njim pogovorili, da bi mu lahko vsaj obrazložili svoje težave. Vsak kdor pozna današnje težko stanje domobrancev na terenu, ko morajo lačni in raztrgani braniti svojo domovino in svoj narod pred uničenjem, bo razumel, v kakšni nevarnosti je morala vojaka, če vidi, da ga predpostavljeni samo hruli in mu za priznanje ne da niti lepe besede. Moštvo 1. čete, ki je v moralnem in političnem pogledu mogoče najboljše v vsem domobranstvu, je že začelo kazati znake neke utrujenosti in zagrenjenosti. Bližajo se odločilni časi in je važno, da ima moštvo zaupanje v poveljnika, da bodo šli za njim, če bo treba tudi v še večje nevarnosti. Toda pri naši četi nima več zaupanja poveljnik in za njim ne bo šel nihče več. Vse moštvo je skrajno nerazpoloženo proti poveljniku. V Akcije ne gre[725] nikdar. Doma pa vedno govori, če bi bil jaz tam, bi bilo pa tako in tako. Drugi ste pa zanič.
3. Moštvo je sedaj razbil na 4 kraje in jih vedno prestavlja in kraja v kraj. Nihče ne bi godrnjal, če bi videl v tem kaka potreba iz vojaškega stališča, toda vedno so to le osebni razlogi. Dom[obranec] Sojer Matevž je pisal poveljniku pismo v katerem ga prosi, naj ga prestavi iz sv. Gregorija v Ribnico in pusti za kak dan domov, v zahvalo pa mu bo prinesel[726] masti in mesa. Takoj je bil prestavljen in je šel tudi domov. Fantje so to videli in zvedeli, kako to vpliva na fante, si lahko vsak misli. Če se bo to ravnanje še ponavljalo, bo prišlo v nekoč tako disciplinirani četi do zunanjega upora.
4. Hruli ne samo svoje vojake, ampak kar že skoraj vsakega človeka. Ko so fantje 115. čete peli zvečer po Ribnici, mogoče res nekoliko v brk 1. četi, jih je nahrulil, kakor barabe. Tako je prišlo do tega, da je danes policijska ura za civiliste ob 9 uri, za domobrance pa, ki morajo skrbeti za red tudi po policijski uri pa že ob 8 uri.
5. Sv. Gregorij si je izbral za svoj Prevod. Nekemu kmetu je prodal strgano vojaško deko, ki jo je lepo zvil in ni pustil razgrniti za 3 kg. špeha. Ko je kmet spoznal

[724] V rokopisu je pripisano: *POROČA BOGATAJ MIHAEL (L–22).*
[725] V rokopisu je pripisano: *SKVARČA*. Pripis se ponavlja.
[726] V rokopisu je pripisano: *SOJER.*

prevaro, je to povedal vojakom, ki so sami potem poravnali z ozirom na ugled domobranstva škodo. To je dovolj lepa slika za fante 1. čete.
6. Četnega denarja ni nikjer. Četno kaso ima sam.
Prodana je bila avtomobilska guma za več tisoč lir. (*5.000.- Lir)*
Prodan je bil v gozdu najden voz za 8000 lir.
Prodan je bil božični šnopc za 5000 lir. – *nič kupljenega*
50 kg koruzne moke; 10 kg mesa
Za ta denar je bilo kupljenega le malenkost. Kje je ostali denar*?*

7. Nemcem se ne upa reči prav nobene besede. Baje mu je krajevni nemški poveljnik[727] rekel, da ga bo predlagal za napredovanje in sedaj pozna samo eno besedo »javohl«. Stori še več, kakor pa zahteva. S por[očnikom] Cerarjem postopa, kakor z podoficirjem. Imenovani je dober in pameten oficir, v katerega imajo fantje zaupanje.
8. Skrajni čas je, da se imenovani prestavi iz te čete[728], vreden pa ni več imena domobranskega oficirja.
Edino kar je pozitivnega na njem je, da je proti komunist.
Četa si zelo želi za poveljnika por[očnika] Vovk Franceta iz Vel[ikih] Lašč. Ni važno danes čin, boljši dober poročnik, kakor pa slab general. Novi poveljnik naj bi imel razumevanje za težave vojakov in mora znati pridobiti si zaupanje vojakov. Potem bo 1. četa res prva četa slovenskega domobranstva.

Vse, kar sem navedel, bo lahko potrdil vsak vojak 1. čete in bo še kaj več povedal.

Za vel[iko] noč 53 jajc –
grof Kozlar –

Poročilo o vedenju častnika Ivana Skvarče, nedatirano (pag. 2481–2482)

Poročilo o vedenju in
obnašanju nadp[oročnika] Skvarča
Ivana, povelj[nika] 1. čete.

Šefu obveščevalnega odseka Org[anizacijskega] štaba.

Po ustmenem povelju šefa[729] obveščevalnega odseka Org[anizacijskega] štaba se pošilja imenovano poročilo. Vse navedbe se naslanjajo na poznanje poročevalca[730] in izpovedb[e] viš[jega] nared[nika] Čepona Janeza.

Ko je prišel nadp[oročnik] Skvarča v Logatec, je osnoval tam oficirsko menzo, na kateri so bili na hrani nemški zvezni oficir in zugw[achter] Kopač, politična

---

727 V rokopisu je pripisano: *V RIBNICI.*
728 V rokopisu je pripisano: *1.*
729 V rokopisu je pripisano: *ILOVAR* [Albert Ilovar].
730 V rokopisu je pripisano: *BOGATAJ MIHAEL.*

policija v Logatcu: komisar Veršič, in oba Cenčiča[731]. Politična policija je pa vsa absolutno nezdrav element v Logatcu. Vsi so znani krokarji. Tako je Skvarča dobil družbo, ki je rada pila in krokala, kateri se je po prihodu Srbov v Logatec še pridružil ing. poručnik Lukić. Ti vsi skupaj, razen Nemcev so hodili po Logatcu in pili pri posameznih družinah pozno v noč. Tako pri dentistu Zajcu, pri Mačku, itd. Vendar tam še ni bilo slišati, da bi počenjali kake orgije. Znano pa je vsem, da nadp[oročnik] Skvarča rad pije in se je zato govorilo po Logatcu, da se pri njem z žganjem vse doseže. Vendar nasplošno ni mogoče trditi, da bi on dajal na ta način logaškim terencem in terenkam kaka dovoljenja. Nasprotno, bil je do njih zelo surov in so se ga bali, kot vraga. V decembru se je tudi veliko črnoborzijanilo skozi Logatec iz Idrije v Trst. In tam je ravno na Skvarčev pritisk policija[732] velikokrat vzela maslo, ki so ga nosili Italijanom. Vem pa za gotovo, da Skvarča pri tem ni imel nikake koristi. Po božiču pa se je naenkrat nekako spoznal s temi idrčankami. Večkrat so prinesle kaj moke za četo[733] iz Trsta, da je imela četa boljšo hrano, plačana je bila iz četnega denarja. Po tem času pa so jih tudi začeli goniti ponoči iz gostilne pri »Dimnikarju«, kjer so bile čez noč, v četne pisarne in to zopet cela politična policija, ing. Lukić in Skvarča. *K*aj se je tam godilo, ne vem*!* Eno noč je bil pri tem v pisarni tudi viš[ji] narednik Čepon, ko je bil dežuren in pravi sam, da takrat on ni videl drugega, kakor poljubovanje in da ženske niso pustile do sebe. Večkrat je prišel v to družbo tudi nadp[oročnik] Kompare, poveljnik 46. čete, ki je še veliko večja propalica, kot Skvarča. Takrat se je navadno »kurbalo«, če ne v četni pisarni, pa kje drugje. Toda incijativo je vodil Kompare. O tem, da bi bile kdaj ženske nage v pisarni, nisem mogel zvedeti in je verjetno prvo tozadevno poročilo nekoliko pretirano. Enak vinski bratec in ženskar je pa tudi viš[ji] narednik računski Kordiš Jožef.

Glede četnega denarja je potem, ko je sedanji por[očnik] Volovšek javil nekaj na štab, mislim, da podpolk[ovniku] Peterlinu [Ernest Peterlin], je postavil nekako nadzorstvo nad četnim denarjem in sicer tri, to je bil pod[poročnik] Pezdir Ivan, kaplar Rus Anton in domobranec Pezdir Ignacij. Vsi so zanesljivi in pošteni. Enkrat so ti predali nek vez, katerega so domobranci 1. čete dobili na patroli na Tolstem vrhu, ko so ga tam pustili partizani ob napadu na Štempetov most. Vez je potem *kupil* pod. Mravlje za 8000 lir in so prodali in denar kasirali imenovani trije upravniki četnega denarja. Za ta denar so potem kupili nekaj moke. Kako je trenutno s četnim denarjem, mi ni znano. Vendar bo tukaj težje kaj dokazati. Tudi četa ni trpela kake škode.

To je negativna stran nadp[oročnika] Skvarča Ivana. Pozitivna stran pa je ta, da se on zelo veliko trudi za četo. Da skrbi za vojake in jim po možnosti preskrbi kar največ mere in da pri tem ne štedi s svojim trudom in v tem prekaša marsikaterega poveljnika. Isto se je pokazalo tudi tukaj v Ribnici. In še to je važno, da se on upa

731 V rokopisu je pripisano: *FRANC, GABRIJEL.*
732 V rokopisu je pripisano: *PP – LOGATEC.*
733 V prepisu je pripisano: *1.*

Nemcem upreti, kar se upa malokdo in je to važno posebno tukaj v Ribnici, ko je tako velika odvisnost od Nemcev. V četi je priljubljen in ga imajo vojaki na splošno radi, razen mogoče tistih, ki so doma iz Zaplane, kateri so domobranci samo iz koristi in so hoteli biti vedno doma, pa jim to ni pustil.
Tukaj v Ribnici je dvakrat šel po cesti skupaj s *staro* »kurbo« Starčevo iz Žlebiča. Toda, ko smo mu povedali, kakšna je ta ženska, jo je pustil na miru. Tukaj ni ne žganja, ne družbe, kakor je bila v Logatcu in je glavni krivec vsega početja *v* Logatcu ravno ta družba. Tukaj je nadp[oročnik] Martinc [Alojzij Martinc], na katerega Skvarča zelo veliko da, in se zato zaenkrat ni bati podobnih stvari.
V interesu čete je, da bi on še ostal njen poveljnik, ker je prej vreden kazni i nadp[oročnik] Kompare, ki ni za nobeno rabo, i ostala družba, ker je za njega velika kazen že to, da je prestavljen iz Logatca v Ribnico. Čim bi se pa tukaj začele enake stvari dogajati, ko*t v* Logatcu, se bo takoj javilo.

S prošnjo v vednost in v odločitev.

Poročilo o gibanju partizanov v Beli krajini, nedatirano (pag. 2483)

Po poročilih, ki jih prinašajo begunci iz Bele krajine, so vsa glavna partizanska skladišča na robu Roga in to v območju vasi Komarna vas, Štale, Ribnik.
V sredi junija 1944 so prodirali iz Hrvaške proti Beli krajini Nemci in Hrvati in dospeli do Metlike. Partizanski glavni stan je bil tedaj v Ručetni in Mihelji vasi (med Semičem in Črnomljem). Ves arhiv in pisarne so bile ravno natovorjene, da so predelijo v Sadinjo vas pri Semiču. Tudi elektrika je bila že tja napeljana iz Črnomlja. Nemški napad jih je ostrašil, zato so ostali, kjer so bili. Pač pa so se selili v sredini julija iz Ručetne vasi proti Črmošnjicam. Do tam jim je morala vsa Bela krajina peljati vso kramo glavnega stana do vasi Črmošnjice, kjer so prevzeli vozove in vprežno živino partizani in peljali dalje proti zapadu. Vozove so vrnili že čez eno uro in pol ljudem, ki so jih čakali v Črmošnjicah. Peljati so morali do vasi Komarna vas, Štale, Ribnik, ki leže na robu Roga in so opuščene, bivše Kočevske vasi. Več Belokranjcev že več kot eno leto dela ta skladišča. Vsi ti delavci imajo le redkokdaj dopust in še takrat spremlja vsakega star partizan s brzostrelko. Suhorepec Franc iz Ručetne vasi je le namignil ženi, da dela na robu Roga in to pod zemljo. Ravno tako je rekel svoji ženi nek drug delavec od Metlike, da dela eno uro in pol daleč od Smuka (hrib nad Semičem), nadalje je tudi povedal, da dela isto delo kot pred vojno. Prej je namreč delal v rudnikih rovniške podpornike.
Nekateri partizani so povedali ljudem, da se bodo preselili v Rog, ker Bela krajina zanje ni več varna, da pa imajo v Rogu postojanke, ki jih ne bo nihče zavzel.
Leskovšek, ki je pri partizanski Upravni komisiji, je rekel, da, če ne bo drugače, da bodo oni tudi po končani vojni z Nemčijo ostali v gozdovih in da imajo za ta primer pripravljena podzemska skladišča.

Da imajo partizani res nekaj važnega v omenjenem ozemlju, se vidi tudi iz tega, ker so te kraje že parkrat krčevito branili pred domobranci in pred Nemci, tako, da nobeden od teh še ni stopil na njihovo oze[m]lje v tem področju.

Dokler se ne preišče ta del Roga, ni misliti na izčiščenje partizanov.

Podatki o Mariji Kolman, ženi Ludvika Kolmana, **poveljnika v Borovnici, nedatirano** (pag. 2484), neobjavljeno

---

Potna dovolilnica, nedatirano (pag. 2485), neobjavljeno

Prepisi dokumentov (pag. 2486–2495), objavljenih na drugih mestih v tej knjigi.

Dnevno povelje o pripravljenosti na izredne razmere, 6. 7. 1944 (pag. 2496)

»Slovenski borci« Zaupno!

Štab za organiziranje SD

Dnevno povelje za 6. 7. 1944.

Vsem vodjem in podvodjem na terenu!

Bliskoviti razvoj notranje in zunanje politične situacije nas mora najti pripravljene!

Zato izpolnite poleg že dobljenih še sledeča navodila:
1. Ohranite mirno kri – ne dajte se begati vestem podtalne propagande – vzdržujte red in disciplino med moštvom – bodite pripravljeni na vse!
2. Pokorite se odredbam naših oficirjev, pomagajte jim pri izvrševanju njihove naloge.
3. Vsa navodila glede premikov in odhoda boste prejeli preko svojih oficirjev.
4. Nikdar in nikomur se ne pustite razorožiti! Takemu poiskusu se odločno uprite!
5. Sedanja pripravljenost je samo začetek večjih dogodkov, ki bodo odločili našo usodo! Če bo v odločilni situaciji odpovedal oficirski kader in ne bo nikogar, ki bi ga nadomestil, bo moštvo brezglavo in razbito na vse strani. Ako se pokaže oficir omahljivec, kapitulant ali izdajalec ste dolžni stopiti na njegovo mesto in prevzeti poveljstvo. Če tudi izgubi oficir razsodnost, je vi ne smete v nobenem primeru izgubiti! Stopite na njegovo mesto in držite moštvo v oblasti ter storite svojo dolžnost!

Borci, ostanite mirno na položaju! Prihaja čas, ko bodo dozorele naše žrtve!

Z Bogom za narod!

Šef za organiziranje SD
Sergej Gorjan l. r.
vodja

GRADIVO IZ LETA 1945 (pag. 2497–2569)[734]

Seznam pripadnikov Slovenske domobranske kontrole, 2. 1. 1945 (pag. 2497–2498), neobjavljeno

Seznam pripadnikov Slovenskega domobranstva, nedatirano (pag. 2499), neobjavljeno

Zapis o črnoborzijanstvu med domobranskimi oficirji, 9. 2. 1945 (pag. 2500)

Cenj[eni] – g. Šuflaj.

Že dalj časa opazujem kako domobranski oficirji vodijo črno borzo. Vzemite na primer stotnika Salbergera [Bogomir Salberger] in Drinovca. Kupujejo sol in Drinovec vozi to v Stično ali pa v St. Vid. Neki dan peljal je zopet 40 kg soli in pripeljal pšenice, moke, masti in drugega. Tukaj pa prodajata po zelo dragi ceni.
Toliko Vam do znanja in javite tudi prezident[u].

Generalni inspektor Opazovalec.
Slovenskega domobranstva
Št. *Str[ogo] z[aupno]. 15. 1. 1945*
dne *9. 2. 1945.*
g. polkvk. [polkovnik] Krener [Franc Krener]
v vednost
9. 2. 1945 [Podpis nečitljiv.]

Zapisnik o značaju prireditve na Vrhniki in incidentih ob njej, 16. 1. 1945 (pag. 2501)

16. 1. 1945.

Pri prireditvi v nedeljo 14 t. m. so sodelovali:

Od domobrancev: pevski zbor 72. čete, Cukale Ivan, domobranec iz 41. čete, Cankar Ivan, podnarednik 41. čete,
Bojerman Rihart, domobranec, tolmač pri nemški propagandi na Vrhniki.

[734] Nedatirano gradivo, ki sicer sledi paginacijam, dodeljenim s strani UDV, ni nujno odloženo glede na leto nastanka.

od civilnih oseb: Vincenc Rozman, železničar, sedaj poln na pol, svoje čase je prenašal partizansko pošto, sedaj je seveda jako naklonjen Slov[enskemu] domobranstvu.
Helena Jeršinovec je na jakem slabu glasu kot partizanska somišljenica. Njen Oče[735] se nahaja v Dachau kot aktivni partizanski delavec. Bil je glavni posredovalec med partizani in Italijani, ter je prodajal živino kot prekupčevalec, katero so partizani naropali. Partizanom je baje dobavljal usnje in hrano.
Fefer Stanko, cela družina je že v Jugoslaviji bila poznana kot komunistična. Tudi sedaj so vsi nasprotniki Domobranstva, ve se tudi, da delajo še vedno za partizane, vendar ni mogoče dobiti dokazov.
Tomšič Ivan, o njemu nimam podatkov.
Seliškar Anton, poznan kot partizanski somišljenik.
Iz Ljubljane baletna dvojica iz Ljubljanske opere in
Povše Jožef, harmonikaš iz opere.

K sporedu bi morala biti tudi naštudirana scena uprizorjena:
»Italijanski in Slovenski partizan« Oba bi se sukala okoli Slovenskega dekleta, se osmešita in nato jih domobranec razžene. Ta točka pa je bila na zahtevo Hau[p]tmanna Kreinaiz-a izpuščena, z utemeljitvijo, da ta stvar ni umestna za to priliko. To bi bila edina točka ki bi imela vsaj malo protikomunistične tendence – pa je bila na žalost izpuščena – prepovedana.
Posebej je bila Ljubljana naprošena za električni tok, katerega je Vrhnika tudi dobila. Po čudnem naključju ali pa po sabotaži, del trga v katerem je prosvetni dom ves čas prireditve ni imel toka. Tok je dobil tudi ta del trga, ko je bila prireditev končana.
Nemci sumijo da je to sabotažno dejanje od ljudi, ki jim ne gre v račun pomirjenje med klerikalnimi in naprednimi krogi, kakor so se jim sedaj OF-arji njim prikazali.

[podpis][736]

Potrdilo Vrhovnega komisarja Operacijske cone Jadransko primorje o odlogu vojaške službe za Janeza Janšo (pag. 2502), neobjavljeno

---

Razpored tečajnikov nemške podčastniške šole v domobranske enote, 22. 3. 1945 (pag. 2503), neobjavljeno

---

[735] V rokopisu je pripisano: *JERŠINOVEC* [Anton Jeršinovec].
[736] V rokopisu je pripisano: *KIAUTA* [Viktor Kiauta], *POR[OČNIK]*.

Prošnja domobranca Ignaca Žonte za dopust, 22. 3. 1945 (pag. 2504)

[žig]
7. ČETA SLOVEN[SKEGA]
DOMOBRANSTVA
štev. *482*
v *N[a] p[oložaju]* dne *22. 3.* 1945

Domobranec Žonta Ignac Poveljniku Organizacijskega štaba SD.
prosi 20 dni dopusta.

Danes je prišel na raport domobranec te čete Žonta Ignac in izjavil sledeče:
»26. 10. 1943 sem vstopil v Slovensko Domobranstvo in dosedaj še nisem bil niti en dan odsoten, zato prosim, da mi odobrite 20 dnevni dopust, da bi mogel obiskati stariše, ki se kot begunci nahajajo v Žužemberku, ker bi jih zelo rad videl in bi jim mogel tudi pomagati na stričevem posestvu, katerega oni obdelujejo.«
Prednji raport podrejenega mi domobranca Žonta Ignaca dostavljam s prošnjo in mišljenjem, da se mu zaprošeni dopust odobri, ker ga kot dober in discipliniran vojak tudi zasluži. Njegove izjave so resnične.
S prošnjo na ugodno rešenje.

Poveljnik-stotnik:
[Podpis nečitljiv.][737]

[žig]
SLOVENSKO DOMOBRANSTVO
Organizacijski štab
dne 28. 3. 1945 opr. št. *4672*
Poveljniku IV bataljona slov[enskega] d[omobranstva] – Poročajte, ali so navodi prosilca resnični.

Poveljnik, poklovnik
Krener [Franc Krener]

[žig]
SLOVEN[SKO] DOMOBR[ANSTVO]
4. bataljon majorja Meničanina
št. *427*
v ____ dne 17. 4. 194___

ORGANIZACIJSKEMU ŠTABU SD.–

O gornji zadevi se ni moglo izvedeti kaj točnejšega.– Prosilec naj navede točnejše podatke (h[išna] št. vas, ime strica – lastnika posestva, ki ga starši obdelujejo).–

Za poveljnika
adjutant, poročnik:
[Podpis nečitljiv.]

[737] V rokopisu je pripisano: *ŠPARHAKELJ* [Leopold Šparhakel].

POVELJNIKU 7. ČETE SLD. – Na postopek.–

Poveljnik, polkovnik:

Poročilo o protipartizanski akciji v Cerknem in Trnovskem gozdu, nedatirano (pag. 2505)

O uspehu akcije ki se je vodila proti partizanom, za sedaj ni bilo uradnega poročila o uspehu.
Sama akcija se je vodila v dveh delih. Prvi del akcije v okolici Cerkna, drugi del pa Trnovski gozd. Po pripovedovanju poedinih borcev, iz raznih odsekov, je akcija popolnoma uspela. Plen je ogromen. Partizani popolnoma razbiti. Radi velikopoteznosti akcije, se je mogoče le manjši del partizanov izvlekel iz obkoljenih oblasti. Po izjavah nemških oficirjev iz štaba, je bilo samo v prvem delu akcije pobitih preko 800 partizanov, preko 250 pa ujetih.
Gorenjski domobranci pripovedujejo, da je bilo zaplenjeno ogromno orožja. Samo ob eni priliki je bilo zaplenjeno 80 težkih Bred Loškega odreda. Iz Cerknega so odpeljali 28 lahkih strojnic in več avtomobilov raznega orožnega priborja.
V Cerknem je bila dobljena velika količina kož, usnja in podplatov in obleke. Posebno je bilo dosti perila nemškega izvora (verjetno iz tovarne v Kranju). Zaplenjeno je tudi mnogo strojev za izdelavo čevljev in obleke.
Od ujetnikov so samo na enem mestu peljali okoli 300.
Najdena je tudi bolnica blizu Cerknega z 17 ranjenci in je ob tej priliki zaplenjeno mnogo sanitetnega materiala. Zajeto je tudi 100 parov goveje in konske vprezne žvine.
Od Srbov ki so bili v okolici Idrije in so se vračali sem zvedel:
2. 4. 1945. so bataljon Srbov, ki se je nahajal na položaju napadli anglo amerikanski aeroplani in jih obstreljevali. Srbi so imeli od tega napada 6 mrtvih in 14 ranjenih.
V vasi Bukovo je 24 na 25. 3. zajeta ena partizanska brigada. Zajet je tudi cel štab IX korpusa in angleška misija.
Vlasovci[738] so pripovedovali, da so pri Cerknem zajeli in postrelili 300 partizank.

Obnašanje in zadržanje edinic.
2 bataljon (Rupnik [Vuk Rupnik]) se je pri Žireh odločno zadržal. Tudi edinice skupine so se dobro obnašale razen 45 čete, na katere se prebivalstvo iz okolice Žirov močno pritožuje. Brez dobljenega povelja so delali preiskave po hišah in plenili. Tudi domobranskim hišam niso prizanesli.
Poročila o tem se še zbirajo. Za sedaj imam sledeča poročila:
22. 3. 1945, so opaženi domobranci 46 čete ki so nesli 2 vreči usnja, par napol narejenih čevljev, ko so delali preiskave. Patrolo je vodil podnarednik Rožanc Matija in je samo nosil nekaj kože in napol narejene čevlje. Ljudje so se jako pritoževali nad

738 Ruske vojaške enote pod poveljstvom Andreja Vlasova, ki so se borili na strani Nemčije.

vedenjem domobrancev, ki so po hišah delali preiskave in ob enem kradli. Tako so v hiši udove Križišnik ukradli edine zimske čevlje ki jih je imela in 1 odejo.
23. 3. 1945 dopoldan so v hiši pri Mlinar Mariji vzeli več masti za čevlje in globina in 1 električni likalnik.
Pri Mlakar Marjani so 24. 3. ob 9 uri vzeli čevlje, mast, globin in nekaj sukanca. V neki drugi hiši so ukradli suho meso.
Podnarednik Rožanc Matija je baje prišel v neko hišo iz katere je en sin domobranski oficir in zahteval usnje. Ker so rekli da ga nimajo je rekel da mu ga morajo do drugega dne nabaviti, drugače jih bo vse postreli. Drugi dan je prišel in dobil usnje.
Poročnik Trdan je za vse to vedel.

Poročilo o Mariji Kutnar, po 21. 3. 1945 (pag. 2506)

ŠEFU POKRAJINSKE UPRAVE

– Obči oddelek –

v Ljubljani.

V zvezi tamk[ajšnjega] dopisa I. štev. 425/5 z dne 21. 3. 1945, v zadevi informacij o Kutnar Mariji, odpušteni poštarici razredne državne pošte v St. Rupertu pri Mokronogu, je dobljeno od poveljnika[739] 35. čete Slov[enskega] domobranstva naslednje poročilo:

»Po ugotovitvi in izpovesti civilnih prebivalcev se je zvedelo, da imenovana ni resnično taka, kot so jo tožili, pač pa je ravno nasprotno. Ona se ne umešava v nobeno politiko. Živi doma v Št. Rupertu v veliki revščini brez vsake pomoči in dohodkov. Poleg tega pa je njen mož resnično hudo bolan. Od sorodnikov jih ima 8 pri domobrancih nobenega pa pri partizanih. Ves čas našega patroliranja se je dobro zadržala.«

Prednje se pošilja s prošnjo v vednost in nadaljno poslovanje.

Z druge strani smo dobili tudi informacije, da je v tej stvari bila zamenjava, ter da se krivda z katero se obremenjuje zgoraj imenovano in njenega moža, odnosi na enega drugega Kutnara, posestnika iz Št. Ruperta, kateri je pa že za svoje delovanje prejel zasluženo plačilo.–

POVELJNIK, polkovnik:

Zagovor Ivana Janše, 5. 4. 1945 (pag. 2507)

[žig]
2. ČETA SLOVEN[SKEGA]

---

[739] V rokopisu je pripisano: *ŠUŠTERŠIČ IVAN.*

DOMOBRANSTVA
Štev. *669*
v *Notr[anje] gorice* dne *5. 4. 1945.*

Organizacijskemu štabu – Na podlagi Vašega povelja z dne 3. 4. 1945. pod opr. štev. 5117 sem zaslišal danes J a n š a Ivana, da poda zagovor, zakaj se ni javil v SLD.

Izjavil je, da ni vedel na katerem poveljstvu naj se javi, zato je šel k nekemu majorju na Poljansko cesto 2, ki mu potem napisal neko legitimacijo, ko jo prilagam, katera pa je dvoumna.[740] Na enem mestu je označeno da se je javil 27. 7. 1944., na drugi strani pa piše kraj izstavitve 20. 3. 1945. Na podlagi vsega tega sem ga danes aretiral in ga poslal na upravo policije s prošnjo, da ga pošlje na delo v Ribnico.

V vednost!

Poveljnik nadporočnik
Bajec Teodor

PO PRIJEMU NA ZNANJE.–
V ARHIV.–
Poveljnik, polkovnik:

Prošnja za odstavitev domobranskega častnika Alojzija Martinca, 5. 4. 1945 (pag. 2508–2511)

Ribnica, 5. 4. 1945.

Gospod stotnik
Dr. C z e r n y I g o
Ljubljana – sodni odsek

Že za Veliko noč sem[741] Vas prosil, da izposlujete na organizacijskem štabu, da se poveljnik 115. čete g. nadpor[očnik] Martinc odstavi in na njegovo mesto postavi vodnik 115. čete g. por[očnik] Pajnič Jože.
To prošnjo danes ponavljam, pa še bolj nujno. Bližajo se namreč razmere, v katerih bo nadpor[očnik] Martinc vso posadko prav gotovo pogubil, če ne bo še pravočasno odstavljen in na njegovo mesto postavljen pravi človek.
G. nadpor[očnik] Martinc se mi osebno ni z ničemer zameril; nasprotno, z njim se dobro poznam že nekaj let. Kar bom povedal zoper njega, bom povedal le iz skrbi za glave ribniških domobrancev.
Glede zasebnega življenja g. nadpor[očniku] Martincu. ničesar očitati. Toda g. nadpor[očnik] Martinc se ni izkazal niti kot borec, niti kot organizator. Od 31. 10. 1945., ko je prevzel poveljstvo 115. čete, se ni udeležil nobene akcije. Vseh akcij sta se udeleževala vodnika 115. čete gospod por[očnik] Pajnič in narednik Čuden.

---

740 Glej dokument na pag. 2502.
741 V rokopisu je pripisano: *DR. PETRIČ* [Danijel Petrič]. Pripis se ponavlja.

Nekaj mesecev g. nadpor[očnik] Martinc skoraj ni prestopil bloka, da bi šel vsaj pogledati vojake, ki so držali zasede okoli pokačev pri Žlebiču. Šele v zadnjem mesecu se je udeležil par patrol; kakor vem ene v Grčarice in ene v Loški potok. V borbi s partizani ni bil vseh 5 mesecev nikdar. Sicer pa je ves čas presedel v svoji pisarni, ločen od vojakov in četnega štaba, ter pisal razne dolge dopise ali pa mučil vojake z zbori. Povsod drugod sem videl, da so komandirji čet pravzaprav veliki gospodje, ki si s pisarniškim delom ne jemljejo časa. G. nadpor[očnik] Martinc pa mi je večkrat potožil, da ima dela od jutra do 10 in 11h ponoči, tako da si včasih komaj utrže čas za jed.

G. nadpor[očnik] Martinc je bil pri Vaški straži[742] v Bizoviku. Ta VS je imela prve mesece zelo hude borbe s partizani. Kako se je g. nadpor[očnik] Martinc tam izkazal s svojo osebno hrabrostjo, mi ni znano. Vem samo, da je pri vojakih 115. čete obče mnenje, da on borec oz. poveljnik ni. Tudi jaz bi mu svojega življenja ne zaupal.

Pravtako g. nadpor[očnik] Martinc ni organizator. Od organizatorja se zahtevajo hladna premišljenost v opazovanju in odločanju ter energičnost. Kako zna g. nadpor[očnik] Martinc opazovati ljudi in dogodke, ne vem. Vem pa, da ni v odločanju niti premišljen niti energičen. Kakor imam vtis, je g. nadpor[očnik] Martinc eden izmed onih ljudi, ki se ukvarjajo z malenkostmi, rešitev glavnega problema pa izbegavajo, kakor da tega problema sploh ni. Če pa pride polomija, pa krivdo valijo na druge. To bom skušal pokazati na nekaj primerih.

Ko je g. nadpor[očnik] Martinc prevzel poveljstvo 115. čete, je bila ta v slabem stanju, tako glede opreme kot glede discipline. Vzrok temu so bile med drugim kom tritedenske vaje v Ljubljani, nekaj podoficirjev, pijancev, ki jih pa sedaj ni več v četi in pa nervoznost bivšega poveljnika g. nadpor[očnika] Lenščaka [verjetno Dušan Lenščak]. G. Lenščak je bil nervozen predvsem zaradi strahu pred akcijami in pa zaradi bodenja z Arko Bredo, glavno partizansko obveščevalko iz Ribnice, ljubico bivšega Ortskommandanta[743] Hptm. [Hauptmanna] Weissa. V tem boju je g. nadpor[očnik] Lenščak podlegel in je po poveljniku Aufbaustaba moral iti iz Ribnice.

G. nadpor[očnik] Martinc se je zelo p[o]trudil, da je četa dobila najnujnejšo obutev in nekaj obleke, sicer je pa kot poveljnik čete delal grobe napake.

Ob bombardiranju Ribnice dne 4. 11. 1945. je bil tudi četni štab deloma poškodovan; tako je bila poškodovana tudi soba, v kateri je nadpor[očnik] Martinc stanoval in imel svojo pisarno. G. nadpor[očnik] Martinc se je preselil v neko drugo hišo, 2–3 minute hoda od štaba, s svojo pisarno vred. V tej pisarni je prebil skozi nekaj mesecev po ves dan, v kolikor ni bil na zborih. V četni štab se skoraj ni prikazal. Tako je četni štab sicer imel zvezo z vojaki, a komandir[744] ne s štabom ne z vojaki. Za razne napake v četi je mogel zvedeti šele post factum in je mogel tako le po toči

[742] V rokopisu je pripisano: *MVAC.*
[743] V rokopisu je pripisano: *RIBNICA.*
[744] V rokopisu je pripisano: *MARTINC.*

zvoniti. Nedisciplina se je kazala najbolj očitno v netočnem prihajanju na zbore in patrole. G. nadpor[očnik] Martinc je za netočen prihod zvedel šele pozneje, ni si pa znal pomagati, da bi netočnost preprečil. Disciplina je tako nezadržano padala. G. nadpor[očniku] Martincu dvakrat obzirno povedal, da je za uspešno delo oz. za dvig discipline v četi nujno potrebno, da sta štab in on oz. njegova pisarna v isti hiši. On me je pa vprašal, če res mislim, da bi to moglo služiti dvigu discipline in to v takem tonu, da se[m] videl, da z menoj ne soglaša. Zato o tej stvari nisem več govoril z njim. Zaradi ločene pisarne je govorilo z njim še par drugih domobrancev, pa so enako opravili kot jaz. Sedaj sta četni štab in njegova pisarna v isti hiši, to pa po zaslugi Nemcev, ki so nas vrgli iz ene hiše in se je moral štab preseliti v hišo, kjer je Martinčeva pisarna.

Druga huda napaka so bili zbori. G. nadpor[očnik] Martinc je hotel pomanjkljivo znanje naenkrat dopolniti in je vpeljal dva zbora na dan, zjutraj ob 9h in popoldne ob 3h. Zamislil si je velikopotezni načrt za strokovni in ideološki pouk. Ni pa določil točno niti tem, o katerih naj se predava, niti ni imel na razpolago predavateljev, ki bi mogli narediti tolikšno maso predavanj – Zato je skoraj vse govorjenje na zborih padlo na njega. Zborov sem se sprva prostovoljno udeležil vselej, potem pa le malokdaj. Ti zbori so bili nepripravljeni, dolgi in dolgočasni, v mrzli, nezakurjeni dvorani. G. nadpor[očnik] Martinc ni dal niti jasnega znaka, kdaj se zbor začne in konča. V novembru in decembru so vojaki prezebali skoraj cel dan na zborih, v kolikor niso bili na straži ali patroli. Razumljivo, da je vsak vojak zbor mrzil in se mu skušal izogniti. G. nadpor[očnik] Martinc pa ni imel niti toliko časa, da bi organiziral kontrolo udeležbe na zborih, ker je ves dan bil ali na zboru ali pa delal dolge dopise.

Sčasoma je vodstvo zborov z vojaškim poukom prevzel g. por[očnik] Pajnič, ki je bil tudi glavni predavatelj. Ti zbori so bili kratki. Če je pa prišel zraven g. nadpor[očnik] Martinc, se je zbor zavleke[l] na 2–3 ure, ker g. nadpor[očnik] Martinc ni znal končati.

G. nadpor[očnik] Martinc je vojakom dostikrat »pridigal«, kako so nedisciplinirani in podobno, namesto da bi skliceval zbore vodnikov in desetarjev, tem dajal svoja povelja in njih izvršitev kontroliral. S takim ravnanjem seveda discipline ni izboljšal, ampak le ljudi odbijal od sebe. Ne vem, če mu je kdo povedal, da je tako ravnanje z ljudmi zgrešeno. Jaz vsaj mu nisem povedal, ker sem že parkrat izkusil, da je za nasvete nedostopen in da jih odbije, še preden so dobro izgovorjeni. Najbrž imajo tudi drugi podobne izkušnje, kajti večkrat sem o njem že slišal izraze, da je komandir »prekunšten«, »da vse ve.« in podobno.

Martinčeva nepremišljenost se kaže tudi v občevanju s posameznimi ljudmi. Nekoč je nekaj naročil orožarju. Ko mu je ta odgovoril, da dela ne zmore, ga je takoj obsodil, da je trmast. Nekoč se je v četi izvršila neka tatvina. Sum je padel na nekega domobranca. Komandir ga je takoj obsodil, da je tat, čeprav so bili za to samo indici, ne pa dokazov. Pri tem dogodku se je razjezil, da je onega domobranca

oklofutal, potem pa je stopil v pisarno in se smehljal, kot da se ni nič zgodilo. To je zgled sangviničnega značaja.
G. nadpor[očniku] Martinču manjka tudi energičnosti. N. pr. sedaj so se začeli pojavljati partizanske patrole v vaseh južno Ribnice. G. nadpor[očnik] Martinc je večkrat rekel, da bo poskrbel da se pošljejo patrole, a ukrenil ni ničesar. Svojo neenergičnost prekriva najbrž nevede z osornostjo do vojakov. Doslej ga še nikdar nisem slišal, da bi kako napako grajal mirno in v vljudnem tonu. Če vojakom kom[andant] naroča, sploh ne govori drugače kot osorno. Zaradi svojih »pridih« v osornem tonu ga v četi nihče ne mara in se mu skuša po možnosti izogniti.
Tudi pisarji ga težko prenašajo, ker mu noben dopis ni dober in dovolj natančen. Sam sem ga večkrat slišal, ko je rekel pisarju, da je dopis prekratek, naj naredi daljšega in bolj jasnega. Pri tem pa zaradi njegove prevelike natančnost trpi uspeh, ki naj se s pisanjem doseže. Tako n. pr. že 14 dni mečka z nekim dopisom na intendanco za zamenjavo slabih oblek. Intendanca zahteva od čete samo nekaj pisanega, on pa ponovno sestavlja natančen seznam, tako da bo nazadnje imel res povsem točen seznam, oblek pa ne.
Neenergičnost g.nadpor[očnika] Martinca se kaže pa predvsem v razmerju do Nemcev. Tako g. nadpor[očnik] Boh kot g. nadpor[očnik] Lenščak sta pokazala tedanjemu Ortskommandantu Hptm. [Hauptmannu] Weissu, da imata tudi onadva svojo voljo. G.nadpor[očnik] Martinc pa se je Hptm. [Hauptmannu] Weissu povsem uslužil. Še bolj se je uslužil novemu Ortskomandantu Obltn. [Oberleutnantu] Abramovskemu, ki je prispel s svojo četo pred dobrim mesecem v Ribnico. Tako v Vel[ikih] Laščah kot v Kočevju imajo domobranci čedalje več svoboščin, tu v Ribnici pa se hoče Ortskommandant[745] čedalje bolj vtikati v domobranske zadeve. Ortskommandant je bil sprva zelo zmeren v ukazovanju. Ker pa je našel povsod samo klečeplazenje, je postal tako oblasten, da samega sebe imenuje »ribniškega cesarja«. En način usluženja je bil tudi postopek glede potnih dovoljenj. Poprej so domobranci hodili po nemški žig samo za potna dovoljenja za Ljubljano, dočim je dovoljenje za v Lašče, Kočevje ali kak drug bližnji kraj izdajal sam komandir. Sicer pa Nemci žiga skoraj nikdar niso odbili. Ko je prišel novi Ortskommandant, je Martinc začel v znak lojalnosti nositi Nemcem v podpis in žigosanje potna dovoljenja tudi za v Lašče in Kočevje. Oberltn. [Oberleutnant] Abramovski je šel pa dalje. Dostikrat se je branil dati svoj podpis in žig, a Martinc se za svoje vojake nikdar ni potegnil, kot se je potegnil g. nadpor[očnik] Skvarča [Ivan Skvarča] za svoje, tako ga g. nadpor[očniku] Skvarči g. Obltn. [Oberleutnant] Abramovski nobenega podpisa ne odbije. Ortskommandant Obltn. [Oberleutnant] Abramovski je šel tako daleč, da zahteva svoj sopodpis celo na vsakem dovoljenju za prestop bloka. Razen tega je določil policijsko uro za domobrance eno uro prej kakor za civiliste. – G. nadpor[očnik] Martinc se je danes že razjezil zaradi teh nemških

[745] V rokopisu je pripisano: *ABRAMOVSKI*. Pripis se ponavlja.

sopodpisov na pisarje, ki so nesli neko dovoljenje za čez blok v sopodpis, pozabil pa je, da je on tega kriv.
G. nadpor[očnik] Martinc vojakom večkrat grozi, da ker njega nočejo poslušati, jih bo pa kaznoval Obltn. [Oberleutnant] Abramovski. Oblt. [Oberleutnant] je res že enkrat hotel nekega domobranca zapreti, a ta se mu je uprl in tudi uspel.
Tako je sedaj v Ribnici dogaja, da posamezni nemški vojaki pozdravljajo domobrance najprej, Obltn. [Oberleutnant] Abramovski pa si lasti nad njimi večjo oblast kot jo je imel poprej Hptm. [Hauptmann] Weiss. Ne vem, ali je g. nadpor[očnik] Martinc sploh kdaj pokazal Nemcem, da ima tudi on svojo voljo.
Vem za 5 primerov, ko imajo domobranci doma na smrt bolne matere, pa jim g. nadpor[očnik] Martinc noče dati dovoljenja, češ da bo Obltn. [Oberleutnant] Abramovski itak odklonil podpis.
Na bodoče dogodke se g. nadpor[očnik] Martinc nič ne pripravlja. Ne skrbi niti da bi imela četa dosti municije. Tako je municije za puško ca 35000 ali ca 150 patronov na vojaka, za 11 l. s. pa 42000 ali ca 3500 na 1. strojnico. Prav tako malo je težkih min. G. nadpor[očnik] Martinc hoče vsak patron opravdati, namesto da bi se potrudil narediti si zalogo. – Danes n. pr. so ga na zboru vodnikov in desetarjev vprašali, kaj bi bilo treba narediti v slučaju partizanskega napada oz. razpada z narodnimi pionirji, ki že sedaj govorijo, kako bodo nas domobrance klali. On pa se je nasmehnil in odgovoril: »ah, kaj! Saj nič ne bo.« G. nadpor[očnik] Martinc očividno pričakuje, da bo domobrance rešil kak čudež oz. da se bomo v slučaju kakega razpada zabili v Ribnico in tu lepo pričakali novih razmer. Ko bo pa treba kaj ukreniti, bo pa ravno tako odpovedal, kot je odpovedal 4. 11. 1944. po prvem bombardiranju Ribnice. Tedaj je za nekaj ur izginil iz štaba, ne da bi povedal kam gre, vojake pa prepustil same sebi. Tedaj je poveljstvo čete prevzel g. por[očnik] Pajnič, ki je ukrenil vse potrebno za partizanski napad, ki se je zvečer res začel, pa takoj prenehal. Ker se bo enako zgodilo z g. nadpor[očnikom] Martincem oz. g. por[očnikom] Pajničem tudi v prihodnosti, vas prosim, da izposlujete, da postane g. por[očnik] Pajnič Komandir čete, da ne bo prepozno. Je premišljen energičen in dober borec.

G. nadpor[očnik] Martinc sploh ni za vodstveno mesto. Če bi bil, bi naredil karijero že pri beli gardi[746]. Kot politično zanesljiv, ko rezervni poročnik in zaradi poznanstev bi gotovo postal komandant kake postojanke, tako pa je bil navaden vojak.
Organizacijski štab naj tej prošnji ustreže, kajti glave domobrancev so več vredne kot zamera pri g. nadpor[očniku] Martincu.
Pisma ne dajte iz rok, ker je preveč odkrito, ampak ga po uporabi uničite.
Miru Vam ne bom dal, dokler prošnji ne bo ugodeno.

Z odličnim spoštovanjem,
Dr. Petrič Danijel

[746] V rokopisu je pripisano: *MVAC.*

Prošnja za aretacijo in premestitev nekaterih pripadnikov 2. čete Slovenskega domobranstva, 7. 4. 1945 (pag. 2512)

[žig]
2. ČETA SLOVEN[SKEGA]
DOMOBRANSTVA
Štev. *str[ogo] zaup[no] 683*
v *Notr[anjih] gor[icah]* dne *7. 4. 1945*

Poveljniku[747] SZZŽP – Dne 5. 4. 1945 je bil premeščen iz dopolnilne čete v našo četo[748] domobr[anec] Š e b e n i k Valentin, doma iz Plešivice. Prosim g.poveljnika, da imenovanega prestavi iz moje čete iz razloga, ker je politično nezanesljiv. Približno decembra meseca 1944 je bil on in njegov brat[749], ki je tudi domobranec doma, na poti proti domu pa sta srečala proslulega partizana Selan Ivana (Milana). Namesto, da bi ga napadla, imela sta namreč orožje s sabo, sta se začela z njim pogovarjati ter so se ob tej priliki zmenili, da mu brata Šebenika preskrbita domobranski plašč. Dokazano tudi je, da je omenjeni partizan[750] pogosto prespal pri Šebeniku, priča Šebenikov mlajši brat, Šebenik Valentin, pa tega ni prišel javiti, odnosno je dajal tolovaju še potuho. Za vse omenjene navedbe imam dokaze in priče, ki bodo lahko potrdile, da je vse gori navedeno resnično.
Istotako prosim, da se premesti tudi domobr[anca] D o l i n a r Slavka in D e r e n č i n Jožeta. Ni jim sicer mogoče dokazati ničesar določenega, vendar vsi vojaki domačini sumijo, da nosi*ta* vse novice iz kasarne le onadva. Sumljivo nam je namreč to, da za vsako patrolo, ki je šla i*z* kasarne so vedeli tudi civilni ljudje.
Na podlagi vsega tega prosim g. poveljnika, da da nalog, da se lahko domobr[anca] Šebenik Valentina aretira, Derenčina in pa Dolinarja premesti v kak udarni bataljon.

V nadaljnje poslovanje.

Poveljnik nadporočnik
Bajec Teodor

[žig]
SLOVEN[SKO] DOMOBR[ANSTVO]
Obveščevalni center 9
štev. *Z[aupno] 218*
v *Vrhniki* dne *10. 4.* 1945

POVELJNIKU SLOVENSKEGA DOMOBRANSTVA »OB«. – Prednje se dostavlja z mišljenim, da bi z obzirom na dokaze, bilo potrebno domobranca Šibenika čim preje aretirati, domobranca Dolinarja Slavka in Derenčino Jožeta, pa premestiti

747 V rokopisu je pripisano: *LEHMAN* [Friderik Lehman].
748 V rokopisu je pripisano: *2.* Pripis se ponavlja.
749 V rokopisu je pripisano: *ŠEBENIK* [Ludvik Šebenik].
750 V rokopisu je pripisano: *SELAN IVAN*.

na Dolenjsko, tako da ne bota imela stike z domačini. Oče Dolinarja je bil nekako avgusta 1944 zajet z nekimi drugimi v bližini Potpeči, in je bil edini od partizanov izpuščen. Za njega sedaj obstojajo dokazi, da je pošiljal[751] partizanom hrano v veči količini.

Šef–poročnik
V Kiauta [Viktor Kiauta]

Poročilo o črnoborzijancih v 40. četi Slovenskega domobranstva, 10. 4. 1945 (pag. 2513)

[žig]
Generalni inspektor
Slovenskega domobranstva
Št. *158/i*
dne *10. 4. 1945*

Črnoborzijanci 40. čete POVELJNIKU ORGANIZACIJSKEGA ŠTABA. –

Dobil sem poročilo, da se domobranci 40. čete: Nar[ednik] Misjak [morda Albin Misjak], Murn, Jenko in Ratkovič [morda Cvetko Ratkovič] na veliko pečajo s črno borzo. – Pokreniti preiskavo in me o rezultatu obvestiti. V slučaju, da prijava odgovarja resnici, prestaviti okrivljene v udarni bataljon, kjer ne bodo mogli vršiti nedovoljene trgovine.

[žig]
Generalni inspektor Slov[enskega] domobranstva
Leon Rupnik

POVELJNIKU ZAŠČITE OKRAJA NOVO MESTO – Na postopek po prednjem povelju. –

POVELJNIK, polkovnik:

Poziv Marjanu Bizilju za zglasitev v sprejemnem oddelku Slovenskega domobranstva, 9. 4. 1945 (pag. 2514)

Org[anizacijski] štab Slov[enskega] dom[obranstva] --- Sprejemni oddelek.

POZIV:

za *Bizilj Marjan 1925*.
Galjevica 232.

Zglasite se brezpogojno v sprejemnem oddelku Slov[enskega] domobranstva, Knafljeva ul. 2. radi *informacij* ~~nastopa službe v Slov. domobranstvu~~, dne, takoj ob.....

---

751 V rokopisu je pripisano: *OČE DOLINAR* [Valentin Dolinar].

S seboj prinesite 2 sliki, jedilni pribor, pribor za čiščenje, zimsko perilo in odejo. Poročeni naj prinesejo tudi družinsko polo.

Šef sprejem[nega] oddelka, stotnik:
[Podpis nečitljiv.]

[žig]
Poveljstvo Slovenskega domobranstva
Sprejemni oddelek
Št. [...]
Dne *9. 4. 1945.*
LJUBLJANA

Poziv Francu Rotarju za zglasitev v sprejemnem oddelku Slovenskega domobranstva, 7. 3. 1945 (pag. 2515)

Org[anizacijski] štab Slov[enskega] dom[obranstva] --- Sprejemni oddelek.

POZIV:

za *Rotar Franc*.
Poljanska 89.

Zglasite se brezpogojno v sprejemnem oddelku Slov[enskega] domobranstva, Knafljeva ul. 2. radi *informacij* ~~nastopa službe v Slov[enskem] domobranstvu~~, dne, takoj ob.

S seboj prinesite 2 sliki, jedilni pribor, pribor za čiščenje, zimsko perilo in odejo. Poročeni naj prinesejo tudi družinsko polo.
Javite se točno ob ½ 3h.

Šef sprejem[nega] oddelka, stotnik:
[Podpis nečitljiv.]

[žig]
Poveljstvo Slovenskega domobranstva
Sprejemni oddelek
Št. [...]
Dne *7. 3. 1945.*
LJUBLJANA

od 66 čete
št. 182
12. 11. 1944
} *Se ni javil niti je četa sporočila* *do 1. 1. 1945*

Poziv Antonu Urankarju za zglasitev v sprejemnem oddelku Slovenskega domobranstva, 15. 3. 1945 (pag. 2516)

Org[anizacijski] štab Slov[enskega] dom[obranstva] --- Sprejemni oddelek.

POZIV:

za ..... *Urankar Anton* .....

..... *Pleteršnikova 4* .....

Zglasite se brezpogojno v sprejemnem oddelku Slov[enskega] domobranstva, Knafljeva ul. 2. radi *informacij* ~~nastopa službe v Slov[enskem] domobranstvu~~, dne, takoj ... ob .....

S seboj prinesite 2 sliki, jedilni pribor, pribor za čiščenje, zimsko perilo in odejo. Poročeni naj prinesejo tudi družinsko polo.

Šef sprejem[nega] oddelka, stotnik:
[Podpis nečitljiv.]

Poveljstvo Slovenskega domobranstva
Sprejemni oddelek
Št. [...]
Dne *15. 3. 1945.*
LJUBLJANA

[…] odlog – […]

Poziv Bogomirju Zorcu za zglasitev v sprejemnem oddelku Slovenskega domobranstva, 12. 4. 1945 (pag. 2517)

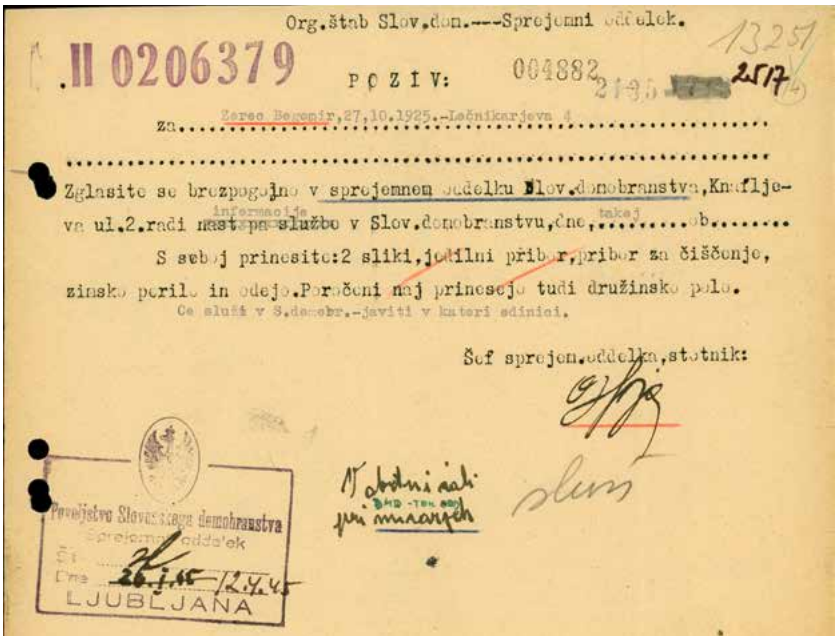
Org.štab Slov.dom.---Sprejemni oddelek.

II 0206379 POZIV: 004882

za Zorec Bogomir, 27.10.1925.-Ločnikarjeva 4

Zglasite se brezpogojno v sprejemnem oddelku Slov.domobranstva, Knafljeva ul.2.radi ~~nastopa službe~~ informacije v Slov.domobranstvu, dne, takoj ob

S seboj prinesite:2 sliki, jedilni pribor, pribor za čiščenje, zimsko perilo in odejo. Poročeni naj prinesejo tudi družinsko polo.

Če služi v S.domobr.-javiti v kateri edinici.

Šef sprejem.oddelka, stotnik:

Poveljstvo Slovenskega domobranstva Sprejemni oddelek Št. Dne 26.4.45 12.4.45 LJUBLJANA

Odhodni rad pri mizarjih

Seznam vojaških obveznikov, ki bi se morali 1. 4. 1945 javiti v Slovensko domobranstvo, a tega še niso storili, 12. 4. 1945 (pag. 2518), neobjavljeno

---

Prijava Johana Tonija zaradi prevoza neprijavljenega tovora, 19. 4. 1945 (pag. 2519)

[žig]
64. ČETA SLOVEN[SKEGA]
DOMOBRANSTVA
Št. *2023*
v *Grosuplju* dne 19. 4. 1945

Poveljniku Org[anizacijskega] štaba Slov[enskega] Domobr[anstva] –

Šefu[752] politične policije, Grosuplje sem poslal sledečo prijavo, katere prepis dostavljam:

Domobr[ansko] poveljstvo
Š m a r j e
19. 4. 1945.

Poveljniku 64. čete S. D. –

Dne 18. 4. t. l. sem ustavil na bloku Mali vrh voznika Toni Johana iz Lanišč (Srakar), ki je vozil težko natovorjen voz. Pri natančnem pregledu sem ugotovil sledečo vsebino:
3 sode vina, kar znese približno 876 l, ca 70 kg pšenice, 2 zaklana prašiča: približno po 100 kg teže vsak. Za prevoz vina je imel dovolilnico izdano od »Prevoda« na ime Toni Josip, Rudnik. Dovolilnica velja za nakup 500 l in je veljavna do 31. 5. 1945.

Prosim naj se postopa po zakonu.

Poveljnik posadke:
Poročnik: Frakelj [Franc Frakelj] s. r.

Naj se že vendar nekaj ukrene, da ne bodo gotovi kapitalisti v času, ko slov[enski] domobranec krvavi še bolj bogateli.

Poveljnik, nadporočnik:
[Podpis nečitljiv.]

O s e b n o g. d i r e k t o r j u[753]

POKRAJINSKEMU PREHRANJEVALNEMU ZAVODU »PREVOD«
Prednje se odstopa naslovu s prošnjo v vednost in nadaljno pristojno poslovanje.–
POVELJNIK, polkovnik:

---

[752] V rokopisu je pripisano: *KOBI DRAGO.*
[753] V rokopisu je pripisano: *GRAČNER IVAN.*

Kazen za pobeglega domobranca Leopolda Oblaka, 21. 4. 1945 (pag. 2520)

[žig]
22. ČETA SLOVEN[SKEGA]
DOMOBRANSTVA
štev. *531*
v *Stični* dne 21. 4. 1945

Pobegli domobranec Oblak Leopold da se kaznuje.– Poveljniku organizacijskega štaba SLD.–

Po poročilu poveljnika[754] ZONM štev. 1774. od 14. 4. 1945. je patrola 35. čete aretirala pobeglega domobranca podrejene mi čete Oblak Leopolda dne 14. 4. 1945., ter se sedaj nahaja v zaporih ZONM.
Imenovanemu sem 18. 3. 1945. odobril tri dni dopusta, s tem, da bi se vrnil v četo 22. 3. 1945. Imenovani pa se ni hotel vrniti, ter se je potikal po okolici Št. Ruperta–Mokronoga–Vesele gore pod vodstvom podnarednika Breznikar Izidorja iz podrejene čete, kateri je pobegnil iz SS podčastniškega tečaja. Imenovani podnarednik vodi skupino domobrancev domačinov, ki so pobegnili iz raznih čet Slovenskega domobranstva, ter se sedaj zadržujejo po domačem kraju ter hočejo dobro živeti na račun že itak siromašnega prebivalstva.
Prosim, da se izda nalog poveljniku[755] 35. čete, da vso to bando ki jemlje ugled Slovenskemu domobranstvu po možnosti aretira in pošlje pod stražo v zapor. Proti soudeležencem naj se potem strogo postopa, ter s tem napravi konec ljudem ki hočejo na svojo roko postopati, ter s tem kvarijo moralo pri drugih fantih po četah.
Domobranca podrejene mi čete Oblak Leopolda pa predlagam za najstrožjo kazen, za vzgled in opomin ostalim. Imenovanega sem opozoril in zahteval, da se vrne v četo, pa ni hotel, ter se je s tem pokazal zelo neposlušnega in nedisciplineranega.

Poveljnik, poročnik:
Mejač Franjo

ŠEFU SODNEGA ODSEKA TUK[AJŠNJEGA] ŠTABA.–
V nadaljni postopek v koliko se to odnosi na že prijetega pobeglega domobranca Oblak Leopolda.
Za podnarednika Breznika Izidorja in ostale soudeležence je izdal nalog poveljniku[756] 35. čete, preko ZONM, da se jih izsledi, aretira in stražarno sprovede tamk[ajšnjemu] odseku.–

POVELJNIK
polkovnik,

[754] V rokopisu je pripisano: *STAMENKOVIĆ* [Miroljub Stamenković].
[755] V rokopisu je pripisano: *ŠUŠTERŠIČ IVAN.*
[756] V rokopisu je pripisano: *ŠUŠTERŠIČ.*

Poročilo o partizanskih akcijah na Brezovici, v Dragomerju in na Logu, 27. 4. 1945 (pag. 2521)

[žig]
SLOVENSKO DOMOBRANSTVO
Organizacijski štab
dne 24. 4. 1945 opr. št. 1075

GENERALNEMU INŠPEKTORJU[757] SLOVENSKEGA DOMOBRANSTVA.

Tuk[ajšnji] štab je sprejel poročila:

1.) 17. 4. 1945. okoli 21.45 ure so prišli 4 partizani v angleških uniformah, ki jih je vodil partizan Selan, k občinskemu tajniku na Brezovici. Vzeli so njega in njegovo ženo in ju peljali proti občinskemu uradu. Med potjo so srečali še tajnikovega brata in še njega vzeli seboj. Šli so v občinski urad, zunaj pa je ostal brat od tajnika – zastražen. Vendar jim je ta zbežal in kljub rani, ki jo je dobil na begu v trebuh dospel do domobrancev na Brezovici in javil vso zadevo. Partizani so se ustrašili in pobegnili. Odnesli so seboj 2 pisalna stroja, 5 kg riža, ki so ga vzeli občinskemu tajniku, duplikate osebnih izkaznic.
2.) V Dragomerju so prišli verjetno isti partizani na dom domobranskega narednika Trčka in mu vzeli 1 pisalni stroj, klavirsko harmoniko in nekaj drugih stvari. Bile so poslane patrole za njimi, pa še ni poročil o uspehu.
3.) 17. 4. 1945. ob 21.25 uri so prišli na Log k občinskemu tajniku Remškarju Matiji trije partizani, oblečeni v italijanske bluze in črne hlače, oboroženi s tremi brzostrelkami in revolverji. Vzeli so pisalni stroj, duplikate osebnih izkaznic in eno jugoslov[ansko] vojaško izvrševalno knjigo. Ko so opazili racionirano blago in jim je tajnik pojasnil, da je to blago namenjeno za preskrbo prebivalcev zamudnikov, se blaga niso dotaknili. Tajnik je prepričan, da so ti trije bili v zvezi z onimi 4 partizani, ki so izvršili skoro ob istem času rop na Brezovici in Dragomerju.

Glasom povelja Nemškega Ortskommandanta na Vrhniki, je domobranskim enotam prepovedano patroliranje severno od železniške proge Ljubljana–Vrhnika. Vsled tega, je domobranstvu onemogočeno kontroliranje tega terena in je radi tega prišlo do gori opisanih partizanskih ropov, katere so nemoteno izvršili.
S prošnjo v vednost in nadaljno uradovanje.–

POVELJNIK, POLKOVNIK,
Krener [Franc Krener]

[žig]
Generalni inspektor
Slovenskega domobranstva

[757] V rokopisu je pripisano: *RUPNIK* [Leon Rupnik].

Št. *Z 44/i*
dne *27. 4.*

POVELJNIKU ORGANIZACIJSKEGA ŠTABA.– V nemškem prevodu sem s prošnjo, da izda potrebna povelja, gornjo zadevo priobčil Višjemu SS – in Pol[itičnemu] Vodji.[758]

[žig]
Generalni inspektor Slov. domobranstva:
div[izijski] general: *Leon Rupnik*

[žig]
28. 4. 1945
SLOVENSKO DOMOBRANSTVO
Organizacijski štab
dne _____ opr. št. *Z[aupno] 1075*

Po prijemu na znanje, –

V ARHIV.–
Poveljnik, polkovnik:

Zahvala častnikov Slovenskega domobranstva Leonu Rupniku, 2. 5. 1945 (pag. 2522)[759]

Gospodu Prezidentu Pokrajinske uprave in Generalnemu Inspektorju Slov[enskega] domobranstva Generalu Leonu Rupniku.

Podpisani častniki slov[enskega] domobranstva se Vam v imenu častnikov, podčastnikov in moštva slov. domobranstva zahvaljujemo za Vaše dosedanje požrtvovalno delo v korist slovenskega naroda, ter izjavljamo, da smo se vsled zahtev časa stavili na razpolago slovenskemu Narodnemu odboru, katerega priznavamo kot edinega političnega predstavnika slovenskega naroda, ter da bodemo od tega trenutka dalje sledili edino njegovim navodilom.
Prosimo Vas gospod Prezident, da razumete naše težnje in našo odločitev, in se v teh najodločilnejših trenutkih pridružite nam.
Smatramo najodločnejše, da je prišel zadnji trenutek, v katerem gre za biti, ali ne biti slovenskega naroda radi česar je vsako nadaljne odlaganje nepopravljiva škoda narodu.
Prosimo Vas gospod Prezident, da vso politično oblast takoj izročite narodnemu odboru kot slovenski vladi brez vsakega odlaganja, a Vi pa z nami ostanete ~~na svojem dosedanjem položaju v slovenskem domobranstvu.~~ *v vodstvu Slov[enskega] domobranstva.*

---

[758] V rokopisu je pripisano: *RÖSENER* [Erwin Rösener].
[759] Prepis dokumenta (UDV) je na pag. 3408.

stot[nik] Cepuder [Danilo Capuder]
stot[nik] Drčar [Ivan Drčar]
stot[nik] Dr Ignlenček[760]
stot[nik] Košnik [Franjo Košnik]
stot[nik] [...]
stot[nik] GabHočevar[761]
major Emil Cof[762]
stotnik Ladislav Lah
stotnik Viktor Gliha
nadporočnik [...] *Križaj* [verjetno Peter Križaj]

2. 5. 1945.

Prepis dokumenta (pag. 2523), objavljenega na drugem mestu v tej knjigi

---

Anonimno pismo poveljniku Francu Krenerju o neustreznem nadzoru na domobranskih blokih, nedatirano (pag. 2524)

Spoštovani gospod poveljnik![763]

Oprostite, da se obračam na Vas v sledeči zadevi:
Sem večkrat na cesti in v krajih ob cesti, ki pelje iz Št. Vida na Dol[enjskem] pa do Ljubljane. Opazujem življenje vojakov in civilnih ljudi po teh krajih. Na bloku pri sv. Roku poleg Št. Vida je premalo točnosti in vestnosti. Vsak lahko pasir ta blok in z lahkoto pride v Št. Vid. Taka popustljivost bo lahko rodila slabe posledice za vojsko.
V Št. Vid hodijo ljudje po dovoljenja za potovanje v Ljubljano. Ta dovoljenja za v Ljubljano pa niso tako potrebna za opravke, ampak se rabijo večino za »švercanje« ali veriženje. Prav bi bilo, ako bi nesli v Ljubljano živež katerega bi reveži kupili po primerni ceni. Toda blago, ali živež, ki se tukaj kupi je že tako pretirano v ceni, da si ga lahko nabavi v Ljubljani edino kak kapitalist. To švercanje pa izvršujejo zelo različni ljudje. So to naši in so v zelo veliki množini pripadniki partizanov. Te dni je dobila pri nas v Št. Vidu dovoljenje do Rudnika neka žena iz št. Lovrenca, katere mož je bil partizanski narodni poslanec, ki se je udeležil zborovanja v Kočevju, z njo je bila še neka gospa iz istega kraja, katere mož je partijec (KPS). Tako so mi rekli, da ta ženska večkrat potuje v Ljubljano. Terenke iz Št. Lovrenca kar stalno hodijo po St. Vidu in z dovoljenji v Ljubljano. Neka terenka se je zdravila pri vojaškem zdravniku pri nas v Št. Vidu. Ali se res ne da vpeljati stroge kontrole po naši Dolenjski? Pošteni ljudje naj potujejo. Toda tisti, ki so bili in so še danes proti domobrancem ter vohunijo med vojaki naj bi ne imeli take prostosti kot jo imajo.

---

760 V prepisu je pripisano: Dr. Ignacij Lenček lr.
761 V prepisu je pripisano: Gabrijel Hočevar.
762 Emil Cof (1912–2006), vojaški častnik. Pred drugo svetovno vojno je služil v vojski Kraljevine Jugoslavije. Med vojno je bil sprva interniran v Gonars in nato v Padovo. Po italijanski kapitulaciji se je pridružil Slovenskemu domobranstvu. Sprva je poveljeval domobranskemu bataljonu v Stični, v času nastajanja Slovenske narodne vojske pa prevzel domobransko brigado. Ob koncu vojne se je umaknil na Koroško in kasneje emigriral v Argentino. (Ferenc, T., *Dies irae*; Mlakar, B., *Slovensko domobranstvo*; SI AS 1931, OMS, 600-21/80.)
763 V rokopisu je pripisano: *KRENER* [Franc Krener].

Mogoče bi bilo dobro, da bi svojci domobrancev dobili nekake izkaznice! Na ta način bi se ločili od ostalih. Marsikateri vojak jamči 100 %, da je oseba zanesljiva, ki išče dovoljenje, v resnici je pa 100 % partizanska. Mogoče bi dobili iz posameznih krajev od zaupnih ljudi sezname nezanesljivih ljudi.
Opazil sem tudi, da se zatekajo v našo faro ljudje, ki so simpatizirali z partizani. Služba pri njih jim ni bila všeč, zato so se zatekli pod varstvo domobrancev. Pri sv. Roku v hiši g. Pevca in vseh sosednjih hišah se skrivajo taki ptiči. Vsak, kdor ne služi pri domobrancih in je starejši od 17 do 50 leta, naj se ga prisili k delu. Tukaj pa se zbirajo taki fantje in na debelo verižijo. Ali ni čudno, da eni žrtvujejo vse tžj. svoje življenje, zato, da se sovražnik pokončuje, drugi se pa na račun teh borečih se revežev bogatijo in sploh nič ne trpijo, ampak živijo tako dobro kot niso še nikdar živeli. Po vojski bodo pa hoteli imeti povsod prvo besedo.
Prosim, poberite brezposelne možke v službe, ne izdajajte vsaki ženski dovoljenja za potovanje v Ljubljano, ako ga pa izdajo v Št. Vidu, se mora dovoljenje prekontrolirati ponovno v Grosupljem in mogoče še kje drugje. Na glavnem bloku v Ljubljani bi se ne smelo spustiti nikogar skozi, ako ni točno ugotovljena njegova zanesljivost. Sorodniki domobrancev bi morali iti neovirani skozi blok. Je pa navadno tako, da se take ljudi ovira in zavrača, partizanke in partizani pa z lahkoto pasijo vse bloke.
Prosim, bodite previdni in strogi, ker drugače se bo vsa ta popustljivost silno maščevala. Naj ne bo žganje, vino, klobase i. dr. sredstvo za prehod pri blokih, kajti vse to ne odtehta nesreče, ki lahko nastane pri površnem delu.
Vse to bi s svojim podpisom rad potrdil toda se ne upam, ker sem imel izkušnje, da so prišla pisma v roke neupravičenim in potem vse v javnost. Ako ne verjamete mojemu poročilu prepričaj[t]e se sami z opazovanjem po teh krajih.

Opazovalec!

Nepodpisano pismo o notranjih nesoglasjih, poslano domobranskemu častniku, nedatirano (pag. 2525–2528)

Velecenjeni gospod polkovnik!

Odločil sem se, da Vam pišem pričujoče pismo in da vam pojasnim nekatere hibe, ki jih Vi kot vrhovni komandant ne morete videti tako v detajle. Zavedam se da so te hibe porodne bolečine vsake organizacije, pa domobranske legije[764], ki še niti prav dihati ni pričela. Kljub temu smatram za svojo dolžnost, da Vam jih v imenu svojih kolegov predočim, da bi bilo tako dana možnost, da se vsake izrodke zaduši že v kali.
Prosim oproščanja, če ima to pismo obliko [bo]lj uradnega akta kakor pa zasebnega pisma. Stvar sama zahteva namreč sistematike in lažje, sodim, je to napraviti v obliki točk, kakor pa v obliki, ki bi Vašemu položaju in vojaški stopnji pristojala. Iz

[764] V rokopisu je pripisano: *DMB*.

tega razloga se tudi oproščam, če Vam piše nekdo, ki je v redni vojski samo subalterni oficir in še to v rezervi.
Predvsem bi si Vas dovolil, gospod polkovnik, opozoriti na to, da se je pričela v domobranski legiji voditi politika, in sicer politična politika. Te akcije Vi na komandi ne morete videti, ker ste morda od enega izmed političnih taborov, ki se udejstvujejo v legiji, preveč enostransko informirani. Občutijo pa to moji kolegi in jaz v edinicah, kjer imajo glavno besedo razni politični in vojaški parvenuji. To svojo trditev bi mogel podpreti s konkretnimi dokazi. Stvar gre namreč tako daleč, da pripadniki političnega tabora, v katerem moji kolegi in jaz nismo bili nikoli, da si nas veže isti svetovni nazor, v prav tem mojim kolegom grozijo s svincem, kroglami in usmrtitvijo.
Gotovo je, da nihče od mojih kolegov teh groženj ne vzame za resno, vendar vzbujajo na drugi strani vročo kri in jim jemljejo ne samo ugled kot starešinam, temveč tudi idealizem, ki je brez dvoma v njih.
Dolžnost političnega foruma je, da Vam pove koga in koliko predstavljajo ti aktivisti v legiji.
Prepričan sem, da bi tako postopanje vzbudilo mnogo, mnogo nejevolje pri vojakih in starešinah domobranske legije, ki ne spadajo v naš svetovno nazorni tabor. Ti ljudje in naši kolegi ter vojaki z njimi, se bodo dali raje pozapreti v katerakoli koncentracijska taborišča, ker bo še vedno več verjetnosti, da se vrnejo živi in zdravi, kakor pa da bi svoje življenje, ki je že itak ogroženo, pustili ogrožati še iz lastnih vrst.
Druga skeleča točka je vprašanje starešinske stopnje. Danes se Vam pojavljajo v legijah najrazličnejši kapitani, poročniki in podporočniki, ljudje, ki niso nikdar služili vojske in niti ne vedo, da se v patroni med zrnom in kapsulo nahaja smodnik. Seveda vsi ti parvenuji opravljajo oficirske dolžnosti. Ko pa so enkrat na dolžnosti, prihajajo po nasvete in navodila k oficirjem, to je k tistim oficirjem, katerim so prej obljubljali svinec. Konkretno mi je pred očmi kapitan kraljeve garde Vojči [morda Vojislav Petrović], ki je v Jugoslaviji služil v elitnem rodu naše vojske in ki svetovno nazorno ne spada v naš krog. Kaj bo rekel in kaj pravi ta k temu? In končno pripelje ta stvar lahko do takega absurda, da bodo tisti aktivni oficirji, da rezervnih niti ne omenjam, ki so svoje stopnje krvavo prislužili, nekega dne pod komando dvajsetletnega samozvanega majorja. Če pa bi seveda ne ubogal, bi mu postregli z opozorilom o že rečenem svincu.
Nadalje so kolegi in jaz ugotovili, da prav tako štab[765] organiziran po političnih in ne vojaških vidikih. Gospod polkovnik, dovoljujem si Vas ponovno opozoriti, da vzbuja to dejstvo vročo kri med aktivnimi in rezervnimi oficirji.
To so poglavitne točke, katere sem smatral za potrebno, da Vam jih predočim. Pri tem sem imel pred očmi predvsem dejstvo, da je domobranstvo zgrajeno na bazi prostovoljstva in da bi to dejstvo utegnilo imeti zle posledice z ozirom na naš

[765] V rokopisu je pripisano: *DMB*.

starešinski kader. Prav gotovo mi boste dali prav, gospod polkovnik, če trdim, da s tem ubijamo tako v starešinah kakor pri vojakih v[sa]k idealizem. Kako bodete to vprašanje rešili, seveda [ni] moja stvar, da bi Vam kakršenkoli nasvet, ker ste v tem Vi izvežbani, medtem ko jaz nisem.
H koncu bi si dovolil omeniti še dvoje:
Prvič, da sem se v tem pismu zavzel tudi za aktivne oficirje brez pooblastila in sicer predvsem za one, ki ne spadajo v naš miselni krog. To sem smatral za potrebno iz razloga, ker obstoja med političnimi grupicami, ki politizirajo v legiji, mišljenje, da je treba odbiti vse t[o] in take ljudi. Moje mnenje, ki sicer ni važno, pa je, da je k borbi proti komunizmu pritegniti vse pozitivne elemente, pa najsi spadajo v naš krog ali ne. To tem bolj ker Grčarice kažejo svetlo stran njihovega žrtvovanja za dobrobit domovine.
Drugo pa je, da me k temu pismu napotila zgolj ljubezen do stvari same in bojazen, da bi se domobranstvo utegnilo spreobrniti v nevojaško organizacijo z edinim namenom, da se po njegovem hrbtu katerakoli politična grupa dokoplje do oblasti.
Prosim, gospod polkovnik, da verujete v iskrenost teh besed in da blagovolite po svoji uvidevnosti čimprej ukreniti, kar je potrebno, da se bo naša organizacija razvila in razvijala v dobrobit celokupnosti slovenskega naroda.
Blagovolite, gospod polkovnik, sprejeti izraze mojega najglobljega spoštovanja.

Seznami domobrancev in domobranskih družin po vaseh Bukovica, Zamostec, Globel, Gora, Gorenja vas, Goriša vas, Hrovača, Jelovec, Jurjevica, Podklanec, Slatnik, Žlebič, Ortnek, Sinovica, Gornji Lazi, Hudi Konec, Brinovšica, Graben, Hojče, Zapotok, Lipovšica, Vince, Žimarice, nedatirano (pag. 2529–2542), neobjavljeno

---

Seznam pobeglih domobrancev, nedatirano (pag. 2543–2545)

SEZNAM DOMOBRANCEV.

1)	A D A M I Č Mirko,	rojen 18. 5. 1927 v Hudem vrhu, občina Sodražica, kjer tudi stanuje. Visok je 163 cm, lasje ima kostanjeve, oči rjave. Pobegnil je na dan 6. 2. 1945, ter se skriva doma.
2)	K O T A R Otmar,	rojen 13. 11. 1912. v Trstu, kjer stanuje Via Giulia. visok 174 cm, lasje plavi, oči sive. Na dan 14. 2. 1945. pobegnil neznano kam. Štev. izkaznice 012628
3)	Ž E L E Z N I K Alojz,	rojen 4. 5. 1905 v Zaplani, obč[ina] Vrhnika (O njem že poročali v drugem seznamu.)

4)	S T A R E Ivan,	rojen 28. 3. 1924 v Bregu, obč[ina] Borovnica, stanuje Laze 20. občina Borovnica, visok 158 cm, lasje kostanjevi, oči sive. Pobegnil iz edinice 15. 2. 1945, na Primorsko. Štev. izkaznice 008496
5)	P u š a r Janko,	rojen 18. 2. 1921 v Škofji Loki–Gorenjska. Stanoval Ljubljana Spodnja Šiška, Černetova 20. Lasje kostanjevi, oči rjave. Štev. izkaznice 011779
6)	Ž i t n i k Maks,	rojen 4. 2. 1912 v Črešnjevcu, okraj Slov[enska] Bistrica. stanuje Ljubljana, Svetosavska 22. oči modre, lasje kostanjevi. Na dan 22. 12. 1944, pobegnil neznano kam. Štev. izkaznice 013164
7)	S T R M E C Anton,	rojen 29. 10. 1902, v Bukovici, obč[ina] Št. Vid pri Stični, kjer tudi stanuje. Visok 171 cm, lasje kostanjevi, oči sive. Odšel neznano kam. Štev. izkaznice 004164.
8)	K e p a Franc,	rojen 12. 3. 1910 v Stični, kjer tudi stanuje. Lasje črni, oči sive. Dne 1. 1. bi se moral javiti v edinici pa je izginil neznano kam.
9)	M A R N Alojz,	rojen 6. 11. 1922. v vasi Jurjevica, občina Ribnica, kjer tudi stanuje. Visok 176 cm, lasje kostanjevi, oči modre. Odšel na Primorsko v januarju 1945. Štev. izkaznice 007422.
10)	G R E G O R I Č Alojz,	rojen 4. 6. 1927 v Stranski vasi, občina Šmihel Stopiče, kjer tudi stanuje. Visok 162 cm, lasje kostanjevi, oči rjave. Na dan 4. 1. 1945. pobegnil iz edinice, ter se skriva doma. Štev. izkaznice 003682
11)	L I N D I Č Miha,	rojen 18. 9. 1910, na Grmadi, obč[ina] Trebnje. Stanuje v Dol[enji] Nemški vasi, obč[ina] Trebnje. Lasje sivkasti oči rjave. Dne 12. 2. 1945. pobegnil iz edinice po podatkih v ilegalo.
12)	K O G O V Š E K Franc,	rojen 4. 3. 1922 v Vel. Loki obč[ina] Slivnica–Žalna kjer tudi stanuje. Visok 170 cm, lasje kostanjevi. oči sive. 6. 2. 1945 je odšel neznano kam. Štev. izkaznice 003377
13)	A H L I N Franc,	rojen 15. 12. 1924. v Malem Mlačevu, obč[ina] Slivnica–Žalna, kjer tudi stanuje. Visok 165 cm, lasje kostanjevi. Dne 6. 2. 1945 je odšel neznano kam. Izkaznica štev. 003829

14) P I Š K U R Ivan, rojen 7. 3. 1913, v Malem Mlačevu, obč[ina] Slivnica–Žalna, kjer tudi stanuje. Visok 170 cm, lasje kostanjevi. Dne 6. 2. 1945, je odšel domov kjer se skriva doma. Štev. izkaznice 004457

15) P O D R Ž A J Jože, rojen 15. 11. 1924. v Malem Mlačevu, občina Slivnica–Žalna, kjer tudi stanuje, visok 165 cm, lase ima kostanjeve. Dne 6. 2. je odšel domov kjer se skriva. Štev. izkaznice 003542

16) M E H L E Alojzij, rojen 24. 12. 1919 v Lučah, obč[ina] Slivnica–Žalna, kjer tudi stanuje, visok 165 cm, lasje kostanjevi, oči sive. Dne 6. 2. 1945 odšel neznano kam. Štev. izkaznice 003189.

17) E R J A V E C Anton, rojen 24. 12. 1925, na Plešivici, obč[ina] Slivnica–Žalna, kjer tudi stanuje, visok 170 cm, lase ima kostanjeve, oči rjave. Dne 6. 2. 1945, odšel neznano kam. Štev. izkaznice 003840.

18) Č E R N I V E C Alojzij, rojen 4. 3. 1925, na Kitnem vrhu, obč. Krka, kjer tudi stanuje, visok 165 cm, lasje kostanjevi. oči sive. Dne 6. 2. 1945, odšel neznano kam. Štev. izkaznice 010457

19) D O L I N A R Alojzij, rojen 17. 7. 1926 v Brišah, obč[ina] Polhov Gradec, kjer tudi stanuje. Visok 162 cm, lasje kostanjevi, oči sive. Dne 6. 2. 1945, odšel neznano kam. Štev. izkaznice 005690.

20) M O D I C Alojzij, rojen 16. 10. 1914, v Strmcu, obč[ina] Vel[ike] Lašče, kjer tudi stanuje. Visok 167 cm. lasje kostanjevi, oči rjave. Bil je na zdravljenju v bolnici odkoder je pobegnil neznano kam. Štev. izkaznice 000120.

21) O G U L I N Jože, rojen 24. 12. 1917, v U. S. A., stanuje v Cerovcu, obč[ina] Semič. Postave normalne, lasje kostanjevi, oči sive. Na dan 18. 2. 1945 je pobegnil iz umobolnice neznano kam. Štev. izkaznice 009478

22) L O G A R Jože, rojen 18. 9. 1924, v Cerknici, stanuje na Rakeku, na dan 18. 5. 1944 pobegnil iz edinice, ter odšel na Primorsko. Osebnega opisa in izkaznice nima.

23) G O R I Š E K Franc, rojen 4. 3. 1925 v Ostrogi, obč. St. Jernej, kjer tudi stanuje, visok 171 cm lasje plavi, oči sive. Posebni znaki: brazgotina pod levim očesom. Po končanem bolniškem dopustu 21. 11. 1944 se ni več vrnil v edinico in odšel neznano kam. Štev. izkaznice 012776.

24) R E M E C Jakob, rojen 3. 10. 1922 v Ljubljani, stanuje v St. Joštu. Visok 172 cm, lasje kostanjevi, oči rjave. 20. 1. 1945, odšel na Gorenjsko. Štev. izkaznice 002956 (Vodnik čete poročnik[766])

25) K O S Vladimir, rojen, 2. 6. 1924 v Murski Soboti, stanuje Ljubljana, Dolničarjeva 4, Visok 162 cm, lasje kostanjevi oči sive. Na dan 11. 2. 1945, se ni vrnil na službo, temveč je odšel na Gorenjsko[767]. (Podnarednik v podčastniškem tečaju).

26) Š E G A Ivan, rojen 6. 8. 1925 v Logatcu, kjer tudi stanuje. Visok 155, lasje kostanjevi, oči sive. Na dan 12. 1. 1945 pobegnil nekam na Primorsko. Štev. izkaznice 008059

27) R O B N I K Miha, rojen 29. 12. 1923 v Ljubljani, kjer tudi stanuje, na Ljubljanski cesti 11. Lasje kostanjevi, oči rjave. Zapustil službo in odšel na Primorsko 13. 2. 1945.

28) Ž E L E Z N I K Alois, rojen 4. 5. 1905 v Zaplani občina Vrhnika, stanuje v Ljubljani, Streliška ul. 22. Ima kostanjeve lase, oči rjave. Pobegnil neznano kam. na dan 13. 2. 1945. (Ima čin rez. podar. Jugoslov. Vojske.)

29) S M O L E Janez, rojen 31. 1. 1918. v Dravljah, kjer tudi stanuje. Visok 172 cm, lasje kostanjevi, oči sive. Po bolniškem dopustu 23. 1. 1945 se ni več vrnil v edinico. Štev. izkaznice 008496

30) O M A N Andrej, rojen. 8. 11. 1926 v Vevčah, občina D. M. v Polju, kjer tudi stanuje, lasje plavi, oči modre. 16. 12. 1944. odšel neznano kam. Štev. izkaznice 00420.

31) Ž I T N I K Anton, rojen 8. 10. 1920 v Črni vasi, občina Ljubljana, stanuje v Podpeči, visok 178 cm, oči rjave, lasje kostanjevi. Odšel neznano kam v januarju 1945.

[766] V rokopisu je pripisano: *GOR DMB* [Gorenjsko domobranstvo].
[767] V rokopisu je pripisano: *GOR DMB*.

Podatki o nekaterih domobrancih in osebah, povezanih z njimi, nedatirano (pag. 2546)

DOMOBRANCI.

1)	B e g l a j Ivan,	doma iz Žigmaric štev. 9
2)	Zabukovec Alojzij,	domobranec od 1. 4. 1944. doma iz iste vasi. (Žigmarice)
3)	Hudolin Angela, rojena Mrvar,	29. 10. 1913, v Stavča vasi pri Žužemberku, sedaj stanujoča v Skonca vasi pri Stari cerkvi štev. 3. Ima dva brata[768] pri domobrancih. Na njenem rojstnem domu pobrali partizani že pred 2 leti. Mož od Angele pri partizanih.
4)	M r š e Ivan,	doma iz Brega štev. 28. Oče velik nasprotnik be-ga.[769]
5)	V i d m a r Jože,	rojen 4. 9. 1919 v Št. Joštu pri Novem mestu. Dezertiral iz zaporov Srednje tehn[ične] šole. Višina 172 cm, srednje postave, lase kostanjeve, oči rjave.
6)	P a v l i n Jože,	doma iz Logatca. Nazadnje uslužben pri telefonski[770] centrali v Ribnici. Imeli so ga po kontrolo, ker je bil osumljen, da se je ko[t] študent družil s komunistično usmerjenimi elementi. Po poklicu jurist.
7)	T u r e k Marija,	pd. [po domače] pri Skopinu štev. 27, Zapotok pri Ribnici. Se bala naših oblasti, ter je nevarna ženska. (Poroča neka obveščevalka.)
8)	Ž l i n d r a Anton,	Zadolje štev. 8, Ribnica, prejel podporo 8.150.– Lir. za padlega sina pri domobrancih Žlindra Jožeta.
9)	K o p r i v š e k Simon,	dimnikar iz Kočevja 271. Partizani so ga aretirali pri njegovem poslu v Ribnici, ter ga odpeljali v Banjoloko in Faro. Pri nemški ofenzivi na Kolpo je dezertiral in se predal domobranski posadki v Kočevju.
10)	P r a z n i k Ivan,	rojen 30. 7. 1922 Škrlavica štev. 3. Nosil orožje proti partizanom. Sam izjavlja, da je bil pri domobrancih, ter ima vezo z domobr[anci] v Velikih Laščah. Tam garantira za njega kot SLD. Hočevar Jože.
11)	M r a č e Franc,	rojen 1914 v Otavicah štev. 6, občina Ribnica, pri SLD. Mati naredila prošnjo za njegov dopust.
12)	Kramar Frančiška,	Dolenja vas, štev. 86, mož pri domobrancih.
13)	B o j c Franc,	Dolenja vas, štev. 91. en sin domobranec, en policist.

[768] V rokopisu je pripisano: *Mrvar*.
[769] V rokopisu je pripisano: *OF*.
[770] V rokopisu je pripisano: *DMB*.

14) R o z i n a Danijel, iz 2 voda 25 čete, se je posebno odlikoval v bojih proti partizanom, ter jih lovil z zvijačami in raznimi pretvezami.
15) P e č e k Mirko, domobranec telefonist.
16) P i r c Franc in
L e s k o v e c Ludvik, SL. D. sta streljala na ženske, ter jih nekaj ranila.
17) P r a p e r Cvetko, nadporočnik, poveljnik 21. čete.
18) Č e b u l a r Ivan, P i r c Drago, K o t a r , SL. D.,
19) G o r š e , se javil v neko četo v Ribnico, preje se je nahajal pri četnikih.
20) W e i s s kap[etan] kom[a]ndant Ribnice, je dal zapreti Kovačič Jožeta in njegovo ženo Ivano, ker je patrola dobila pri njih partizana, ter sta mu dala tudi jesti.

Seznam v enoto vrnjenih domobranskih dezerterjev in kaznovanih, nedatirano (pag. 2547)

SEZNAM D O M O B R A N C E V, kateri so dezertirali
in se potem vrnili, za njim so bile poslane tiralice.

1) G O R N I K Jože, vrnil se iz begstva 9. 12. 1944, sedaj v četi.
2) M O R E Mihael, se vrnil 14. 2. 1945, v edinico.
3) R O D I Č Ignacij, aretiran 30. 1. 1945, sedaj v zaporih v Novem mestu.
4) D R A G A N Anton, se je vrnil 20. 1. 1945, v preizkovalnemu sodišču v Novem mestu.
5) P a v l i n Janez, se vrnil 18. 1. 1945, v svojo edinico.
6) N O V A K Martin, bil aretiran v Št. Vidu 27. 1. 1945. in predan štabu.
7) K R O J S Anton, bil aretiran na Vrhniki, od 7. 2. 1945, se nahaja v zaporu na gradu.
8) M O D R I J A N Julij, aretiran 26. 1. 1945, in predan sodnemu odseku.
9) H a m Karl, odpuščen 23. 2. 1945 iz SLD. in poslan v Nemčijo na delo
10)

Kazni domobrancev za različne prestopke.

1) Z a j c Franc, kaznovan s 15 dnevi zapora.
2) Š p e n d a l Jože, kaznovan z 30 dnevi zapora.
3) Š t r u s Franc, kaznovan s 30 dnevi zapora.
4) T r h l e n Ivan, kaznovan s 15 dnevi strogega zapora.
5) Š k u l j Alojz, kaznovan s tridesetimi dnevi strogega zapora.
6) Š k u l j Jože, kaznovan s 30 dnevi strogega zapora.
7) G l a v a n Karol, kaznovan s 30 dnevi strogega zapora.
8) M a t o s a Jože, kaznovan s 6 tedni strogega zapora.

9) F o r t u n a Kristjan, kaznovan z 20 dnevi strogega zapora.
10) T a n k o Franc, kaznovan s 3 tedni strogega zapora.
11) Š k r j a n c Alojzij, kaznovan s 30 dnevi strogega zapora.
12) Š t i b i l j Boris, kaznovan s 6 tedni strogega zapora.
13) D i m n i k Ivan, kaznovan s 6 tedni strogega zapora.
14) M a v e c Franc, kaznovan s 15 dnevi strogega zapora.
15) K r ž i n Franc, kaznovan s 4 tedni str[ogega] zapora.
16) K r ž i č Pavel, kaznovan s 20 dnevi strogega zapora.
17) P a t e r n o s t Anton kaznovan s 6 tedni strogega zapora.

Seznam domobranskih vojaških obveznikov, odpuščenih zaradi nesposobnosti, nedatirano (pag. 2548), neobjavljeno

---

Seznam izpuščenih domobrancev, nedatirano (pag. 2549), neobjavljeno

---

Seznam domobranskih častnikov, ki so vložili prošnjo za priznanje čina, a niso želili službe v nemški policiji in so bili na razpolago nabornemu uradu za organizacijo Todt, nedatirano (pag. 2550), neobjavljeno

---

Seznam domobranskih častnikov za nemško delovno službo, nedatirano (pag. 2551), neobjavljeno

---

Dva seznama domobrancev z odloženim nastopom služenja, nedatirano (pag. 2552–2553), neobjavljeno

---

Seznam domobrancev, nedatirano (pag. 2554)

1. četa
Bambič Jože (~~17~~), dom[obranec] roj. 4. 3. 1901 v Retje, Loški Potok, rkt, poročen, - 5 otrok, stanujoč Retje št. 13 (od 20. 12. 1943 pri dom[obrancih])

1. četa
Ruparčič Jakob (~~17~~) dom[obranec] roj. 1. 5. 1895 v Retje, Loški Potok, rkt, poročen – 4 otroci, stanujoč Retje št. 15. (14. 11. 1943 prostovoljc)

1. četa
Vehar Ivan (~~17~~) dom[obranec] roj. 19. 12. 1913 v Notranje Gorice št. 40. rkt. samski, stanujoč Notranje Gorice št. 40 (5. 4. 1943)

1. četa
Severkar Rudolf (~~17~~) dom[obranec] roj. 4. 4. 1914 Brezovica, rkt., samski, stanujoč Brezovica št. 36 (vaška straža, ranjen pri Radohovi vasi 6. 9. 1943 6. mes[ecev] doma zdravil, nato sem šel zoper k dom[obrancem])
45 Gorše Alojz (~~17~~) dom[obranec] roj. 28. 1. 1920 v Rakitnici ob[ina]. Dolenja vas, rkt., samski, stanujoč Rakitnica št. 17 (od 1. 3. 1944. prostovoljc, prišel od partizanov)

20) četa
Boh Ivan (~~17~~) dom[obranec] roj. 7. 2. 1926 v Gliniku obč. Šmarje, rkt., samski, stanujoč v Glinku št. 1 (1. 3. 1944. prostovoljc)

65č
Košir Danilo (17) dodeljen k dom[obrancem] pri naboru na Stadionu, roj. 10. 1. 1917 v Trstu, poročen – 1 otrok, stanujoč, Strma pot 3 (28. 8. 1944)

20 č bolničar
Zevnik Pavel (19) dom[obranec] roj. 17. 6. 1906 v Mali Vasi – Dobrepolje, rkt. poročen – 3 otroci, stanujoč Gornje Sušice r. 19 obč[ina] Toplice (22. 7. 1944 zapustil partizane prostovoljno)

5. č
Šušteršič Janez (19) dom[obranec] roj. 20. 9. 1925 v Dolnje Mraševo obč[ina]. Šmihel Stopiče, rkt., samski, stanujoč – || – – || – št. 5 (24. 3. 1944 se bo javil domobranski posadki, pred 3 tedni vzeli partizani mamo, doma pobrali živež, teto z 2 otrokoma pregnali v Ko.)

66
Franzot Viktor roj. 21. 9. 1919 v Lb, rkt, samski, stanujoč Jurčičev trg 3 (Krnekova 5)

2 Bataljon težka četa
Lavrič Franc dom[obranec] podnar[ednik] roj. 21. 8. 1911 v Jurjevica št. 35 obč[ina] Ribnica, rkt. poročen – 2 otroka, stanujoč Ortnek šz. 20 (15. 5.19 44).
Lovšin Franc dom[obranec] roj. 6. 9. 1914 v Slatnik št. 31 obč. Ribnica, rkt., poročen – 1 otrok, stanujoč – || – (10 5.)

20. četa
Brus Karol, dom[obranec] roj. 9. 3. 1925 v Hotedršci št. 39, rkt, samski, stanujoč – || – – || –.

15 č.
Doljak Roman, dom[obranec], roj. 26. 9. 1920 v Ljubljani, rkt., samski, stanujoč Celovška 225 (od 10. 11. 1943 dom[obranec])

Razni seznami domobrancev, nedatirano (pag. 2555–2569), neobjavljeno

SLOVENSKI NARODNI VARNOSTNI ZBOR (pag. 2570–2577)

Prijavnice prostovoljcev za vstop v Slovenski narodni varnostni zbor, 6. 3. 1944 (pag. 2570–2577)

Prijavljeni prostovoljci:
Marko Urbančič, Čatež 44, Velika Loka (rojen 25. 4. 1990)
Ivan Lavrič, Hrib 86, Loški potok (rojen 4. 2. 1928)
Rudolf Vlašič, Bednje 18, Adlešiči (rojen 25. 10. 1912)
Vinko Slana, Male Lese 5, Krka (rojen 18. 1. 1902)
Ladislav Meserko, Tihaboj 25, Velika Loka (rojen 10. 6. 1903)
Stanislav Medved, Gornje Praproče 4, Velika Loka (rojen 15. 8. 1911)
Janez Pahulje, Nemška vas 47, Ribnica (rojen 21. 5. 1906)
Alojzij Lavrič, Petrarkova 19, Loški potok (rojen 18. 8. 1908)

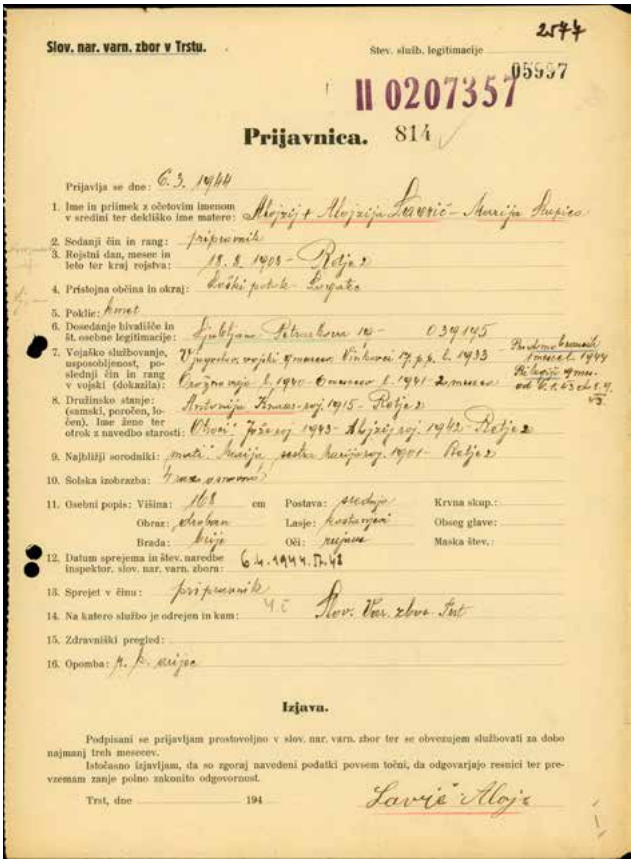

Slov. nar. varn. zbor v Trstu.

Štev. služb. legitimacije II 0207357 05557

Prijavnica. 814

Prijavlja se dne: 6. 3. 1944

1. Ime in priimek z očetovim imenom v sredini ter dekliško ime matere: Alojzij + Alojzija Lavrič – Marija Šupica
2. Sedanji čin in rang: pripravnik
3. Rojstni dan, mesec in leto ter kraj rojstva: 18. 8. 1908 – Retje
4. Pristojna občina in okraj: Loški potok – Logatec
5. Poklic: kmet
6. Dosedanje bivališče in št. osebne legitimacije: Ljubljana, Petrarkova 19 – 034145
7. Vojaško službovanje, usposobljenost, poslednji čin in rang v vojski (dokazila): V jugoslov. vojski 4 mesece, vinkovci 7.9.9. l. 1933 – Častniške šole l. 1940 – 4 mesece l. 1941 2 meseca
8. Družinsko stanje: (samski, poročen, ločen). Ime žene ter otrok z navedbo starosti: Avstrija 4 mesece 1915 – Retje 2 / Oženj. jeseni 1943 – Alojzij roj. 1942 – Retje 2
9. Najbližji sorodniki: mati – Marija, rodila Marijorej 1901 – Retje 2
10. Šolska izobrazba: 7 razredov
11. Osebni popis: Višina: 168 cm Postava: srednja Krvna skup.: Obraz: okrogel Lasje: kostanjevi Obseg glave: Brada: brije Oči: rujave Maska štev.:
12. Datum sprejema in štev. naredbe inspektor. slov. nar. varn. zbora: 6.4.1944. II. 48
13. Sprejet v činu: pripravnik
14. Na katero službo je odrejen in kam: Slov. Var. zbor Trst
15. Zdravniški pregled:
16. Opomba: R. K. rojen

Izjava.

Podpisani se prijavljam prostovoljno v slov. nar. varn. zbor ter se obvezujem služboval za dobo najmanj treh mesecev.
Istočasno izjavljam, da so zgoraj navedeni podatki povsem točni, da odgovarjajo resnici ter prevzemam zanje polno zakonito odgovornost.

Trst, dne ____ 194 Lavrič Alojz

GRADIVO LEGALNIH, POLLEGALNIH IN ILEGALNIH PROTIKOMUNISTIČNIH OBVEŠČEVALNIH SLUŽB (pag. 2578–3179)

OBVEŠČEVALNA SLUŽBA SLOVENSKE LEGIJE

(pag. 2578–2880)

GRADIVO IZ LETA 1942 (pag. 2578–2665)

Seznami ustreljenih na Gorenjskem, januar 1942 (pag. 2578–2579), neobjavljeno

Poročilo o dogodkih na Gorenjskem decembra 1941 in januarja 1942, 22. 1. 1942 (pag. 2580)

Poročilo o dogodkih na Gorenjskem za konec leta 1941 in za mesec prosinec 1942 do 22. 1. 1942 (razen dogodkov v Dražgošah, ki so posebej obdelani).

I.

Slučaj Planišček [Lavoslav Planišček]:
G. Planišček je bil aretiran meseca maja 1941 in nato odpeljan v Celovec v policijske zapore.
Dne 29. 12. 1941 so pripeljali g. Planiščka iz Celovca v Begunje ter so mu rekli, da bo izpuščen domov. Eno noč je prespal v Begunjah. Drugo jutro so mu rekli, da bo šel domov, a so ga peljali v Drago. Šele tedaj, ko je zagledal kol in ko so ga privezovali h kolu, je spoznal, da bo ustreljen.
Za njegov grob Planiščkovi domači vedo in so mu prinesli kak teden po ustrelitvi sveže rdeče nageljčke.
V Dragi ustreljene sedaj pokopavajo kar v Dragi. G. Planišček je pokopan 25 cm globoko.

Ga. Planiščkova je videla zadnjič svojega moža konec meseca septembra v Celovcu, kjer so ji pustili govoriti z možem 5 minut. Kasneje meseca decembra 1941 njej niso pustili govoriti z možem, pač pa njegovim otrokom.
Ko je meseca septembra 1941 pri gori omenjeni priliki gospa vprašala svojega moža, kaj naj zanj stori, da ga reši, ji je mož odgovoril: »Ni treba ničesar ukreniti, ker sem tu bolj na varnem kot doli.« Ga. Planišček je pa kljub temu šla na Bled h dr. Bauerju [Hans Bauer], ki je šef gestapa za zasedeno ozemlje Koroške in Kranjske, pa ji je ta odvrnil: »Sie brauchen keine Angst zu haben, ihrem Mann wird nichts geschehen.«
Dne 30.12.1941: ustrele g. Planiščka in z njim g. Loncnarja z Jesenic.

II.

Dne 3. 1. 1942: V Dragi ustrele 36 moških. Imena so že znana. Plakata še nimamo. Istočasno je bila tudi javno razglašena tiralica za Pačnikom Cirilom iz Ljubnega ter nanj razpisana nagrada v znesku 20.000 Rm onemu, ki ga izroči živega ali mrtvega nemškim oblastem.

III.

V času od 6. do 11. 1. 1942 so bili tudi aretirani razni Gorjanci.
Med njimi tudi gg. Jan Jakob, posestnik in ban[ski] svet[nik] iz Podhoma, Klinar Matija, posestnik iz Podhoma, organist Bižal in uslužbenka prodajalne Kmetijskega društva v Gorjah pri Bledu. Prodajalno so Nemci zapečatili.

Dne 10. 1. 1942 (sobota): so izpustili iz sodnih zaporov g. Jana domov; približno v istem času je bil izpuščen tudi g. Klinar ter prodajalke Kmetijskega društva v Gorjah. G. Bižal je še vedno zaprt.

IV.

V času od 7. do 11. 1. 1942: so na Dovjem aretirali Nemci najprej 11 (enajst), nato pa še 36 (šestintrideset) ljudi ter jih odpeljali v Begunje.
Nekatere so že izpustili domov.
V zaporih jih mučijo na ta način, da jih zbadajo s šivankami za nohte.

Dne 17. 1. 1942: so naredili hišno preiskavo pri biv[šem] županu Janši Viktorju na Dovjem, kjer so preiskali tudi steljo.
Po preiskavi so ga aretirali in odvedli v Begunje, kjer se še sedaj nahaja.

V.

V času po 11. 1. 1942 do 14. 1. 1942: je bil aretiran tudi biv[ši] jeseniški župan g. Markeš [Valentin Markež], ki je pa bil zaprt eno popoldne. Izpuščen je bil na posredovanje obeh ravnateljev KID. Pri tem zaporu je zvedel g. Markeš tudi za vse očitke, ki ga bremene.

VI.

V tednu pred 18. 1. 1942: so začeli aretirati tudi razne ljudi v Mojstrani in jih odvažati v Begunje. Število aretirancev ni znano.

VII.

Dne 21. 1. 1942 (sreda): so nabili javno obvestila, da so v Begunjah zopet ustrelili 15 ljudi, med njimi športnika Zalokarja [Jože Zalokar] od Bratstva na Jesenicah ter dipl[omiranega] pravnika iz Kamnika g. Benkoviča [Ciril Benkovič].

VIII.

Stanje zapornikov v Begunjah znaša 300 ljudi, med njimi tudi nekaj žensk.

Ljubljana 22. 1. 1942

Poročilo o uničenju vasi Dražgoše, 22. 1. 1942 (pag. 2581–2582)

Dražgoše nad Selško dolino.

Dražgoš, te prelepe slovenske vasi na zahodnem obronku Jelovice nad Selško dolino, ni več. Vpepeljeni so domovi, požgana so gospodarska poslopja. Uničena je farna cerkev s 4 štirimi zlatimi baročnimi oltarji iz leta 1658, ki so bili najlepši tovrstni umetnostni spomenik v Sloveniji.

Dražgoše so oddaljene od Škofje Loke 22 km; imajo 444 prebivalcev in 81 hiš.

Vas sama se deli na dve večji skupini: na skupino Pri cerkvi, kjer je 35 hišnih številk ter na skupino Na pečeh, oddaljene 10 minut od cerkve, kjer je 45 hišnih številk, med tem ko je posestnik Novak od skupine Pri cerkvi oddaljen kakih 5 km. Del hiš skupine Na pečeh se imenuje Jelenšče. V skupini Na pečeh je Sokolski dom, v skupini pri cerkvi pa prosvetni dom.

Na Silvestrovo (31. 12.) 1941 zjutraj je prišla skupina partizanov, ko so se umaknili iz Črnega vrha in od Sv. Ožbolta, v Dražgoše, kjer so se naselili v Sokolskem domu in na nekem hlevu. Šele čez tri dni so se delno naselili tudi v kraju Pri Cerkvi v Prosvetnem domu.

V času bivanja v Dražgošah so partizani pripeljali od Remca na Lancovem pri Radovljici tri krave in enega konja. Hrano so vozili z več vozmi iz Dobrav pri Kropi, od koder so Nemci odselili večji del slovenskega prebivalstva v Št. Vid nad Ljubljano.

Dražgošani so se prihoda partizanov in njihove naselitve v Dražgošah ustrašili. Prosili so jih, naj odidejo, ker da bodo sicer odseljeni. Partizani pa so domačinom odvrnili: »Saj je vse eno, če Vas selijo, saj tudi mi ne moremo biti doma.«

Partizane v Dražgošah sta vodila bivši šolski upravitelj na Srednji Dobravi pri Kropi Žagar Stanko in Pečnik Ciril iz Ljubnega, za katerim je bila pred kratkim izdana tiralica in razpisana nagrada 20.000 Rm onemu, ki ga izroči živega ali mrtvega nemškim oblastem.

Partizani so sklicali v Sokolski dom dve zborovanji, na katere so povabili Dražgošane. Govoril je Žagar Stanko. V svojih govorih ni omenil Jugoslavije, pač pa je govoril o Sovjetiji, o raju, ki bo prišel ter o tem, zakaj morajo biti v gozdovih in da je doslej na raznih frontah padlo že 7 milijonov Nemcev, kakor tudi da se morajo Nemci pred partizani povsod umikati.

Prvega zborovanja se je udeležilo precej Dražgošanov, med tem ko pri drugem zborovanju udeležba ni bila več tako velika. Ljudje so namreč po prvem zborovanju rekli: »Ta pa že ne more biti pravi, ker ni govoril nič o Jugoslaviji, pač pa o vseh drugih stvareh.«

Dražgošani so sporočili bivanje partizanov občini Selca nad Škofjo Loko; sedanji občinski komisar Benedik Franc, mlinar in lesni trgovec v Dolenji vasi jim je dejal, naj se vrnejo na svoje domove in mirno delajo naprej, ker da se jim ne bo ničesar zgodilo.

V petek dne 9. 1. 1942 so začeli Nemci streljati na Dražgoše s topovi od treh strani: iz Rudnega, od kraja Pri znamenju, kjer se stekajo pota iz Kališ, Krope in Selc preko Lajš ter od posestnika Novaka. Rudno je oddaljeno v zračni črti od Dražgoš 1–1.5 km, kraj Pri znamenju 1 km, posestnik Novak pa 2 km (po cesti 5 km).

S topovi so streljali v petek in soboto.

Topovski izstrelki so zadevali hiše, od katerih je kaka četrtina zgorela že med obstreljevanjem.

Partizani na topovsko streljanje niso odgovarjali, ker takega orožja niso imeli, pač pa so bili v hišah in na raznih strateških točkah, kjer so imeli tudi strojnice.

Dražgošani iz skupine Na pečeh so po veliki večini (vsaj polovica) zbežali takoj ob začetku nemškega topovskega napada v najvišji del te skupine hiš v tkzv. Jelenšče, kjer so se zbrali v Grogovcovi in Šolarjevi hiši. Obe hiši so od zunaj založili z drvmi. V ti hiši so se skrili, ker so mislili, da so na najvišjem predelu vasi najbolj varni in da bodo Nemci v ta predel prišli najkasneje, t. j. da bodo sicer imeli dovolj časa za beg. Kmetje iz skupine Pri cerkvi so ostali po večini na svojih domovih, med tem ko so kočarji in delavci odšli na Jelovico, od tam preko Rovtarice (prelaz, ki veže Bohinj s Selško dolino) v Sotesko (Bohinj) in naprej v Radovljico in Ljubljano ali druge kraje.

Nemci so v nedeljo dne 11. 1. 1942 dopoldne zavzeli najprej Jelenšče. Tu so iz obeh navedenih hiš pobrali vse nad 12 let stare moške ter [jih] takoj na kraju samem ustrelili. Teh je bilo trinajst (13). Ženske in otroke so zaprli v Grogovcov hlev. Izmed tu ujetih Dražgošanov je neki simuliral smrt, na kar je Nemcem pobegnil.

Med drugim so bili tu ustreljeni: Lotrič Franc (60–70 let), po domače Tomažov Francl, 72 letni Berce Tomaž, 57 letni Frakelj Peter in njegov 18 letni sin Frakelj Zdravko, 50 letni Lotrič Franc star. pd. [po domače] Bolčar in njegova sinova 18 letni Lotrič Maks in 20 letni Lotrič Franc, 20 Lotrič Ciril, p. d. [po domače] Grogovcov in 18 letni Kavčič Janez.

Ko so partizani videli, da so Nemci v premoči, so se umaknili na Jelovico in preko Rovtarice v Bohinj.

Nemci so nato prodirali od Jelenšč in od posestnika Novaka proti skupini Pri cerkvi. Ko so prišli v skupino Pri cerkvi, so Nemci tu pobrali nad 12 let stare moške in jih 40 ustrelili v župnišču.

Dražgoški begunci so nato srečevali ozir. dohitevali partizane na Jelovici. Očitali so jim, kaj da so storili z njimi. Partizani se za te očitke niso menili.
V Radovljico so pribežale preko Jelovice in Soteske 4 družine od katerih ima ena 7 nedol[etnih] otrok.
Prebivalci Dražgoš so bežali nezadostno oblečeni in brez vsakih sredstev. Tudi otroci sami brez staršev so bežali. Na Martinčku (Jelovica) so našli zmrznjene (mrtve) tri otroke v starosti od 4 do 10 let (enega dečka in dve deklici).
V neki družini so Nemci ustrelili očeta in tri sinove. Mati je pobegnila v Selca, kjer je zdaj vsa obupana. Zopet druga družina se je skrila v klet, a so jih Nemci tam vse postrelili.
Nemci so ljudem v Dražgošah naročili, naj znosijo iz hiš, kar je kaj vredno. Domačini so ubogali. Nemci so nato te stvari naložili na avtomobile ter tudi ljudi (okoli 80), ki so jih odpeljali v Št. Vid nad Ljubljano, med tem ko so stvari obdržali zase in pošiljali domov v Nemčijo. Svinjsko meso (stegna) pa so Nemci dali sušit raznim mesarjem.
Koliko je bilo v celoti ustreljenih in koliko jih je zmrznilo izmed Dražgošanov, se sedaj ne da z vso gotovostjo ugotoviti. Spredaj navedene številke so točne.
Tudi za Nemce se ne ve, koliko jih je zgubilo življenje. V Kranju je pokopanih 27 Nemcev, od katerih je eden gestapovec. Govore pa, da je padlo nad 100 (sto) Nemcev in da je precej ranjenih (do 150), ki leže sedaj v bolnišnici na Golniku. Pravijo, da so mrtve Nemce odvažali tudi v razne kraje v Nemčijo, med drugim tudi na Dunaj.
Nemci so nato izdali v slovenskem in nemškem jeziku »Stenski časopis«, kjer je med drugim pisano: Gauleiter dr. Rainer [Friedrich Rainer] je ob svojem prihodu v te pokrajine izjavil, da bo napravil red tako ali tako. Pozval je prebivalstvo, naj sodeluje pri uničevanju boljševiških tolp. Temu se je odzvala večina prebivalstva razen prebivalcev Dražgoš. Zato je bilo to kaznovano »mit schweren Waffen.« Posrečilo se je večino boljševikov uničiti, del njih pa se je razbežal s civilnim prebivalstvom v mraz. Kdor jim bo nudil prenočišče in jih skrival, temu grozi smrtna kazen. Žene in otroci so v taboriščih, ker so jim domovi vpepeljeni.
Vsled te grožnje o smrtni kazni v stenskem časopisu so se Radovljičani bali nuditi pomoč pribeglim Dražgošanom. Prosili so vodjo gestapa Vondertanna [Ludwig von der Tann], naj posreduje na pristojnem mestu, da bodo lahko sprejeli žene in otroke ter tudi može, ki so pribežali. Dovolil jim je sam od sebe začasno, da smejo nuditi pomoč pribeglim Dražgošanom in izjavil, da bo posredovalna pristojnem mestu, da jih radi te pomoči ne bo zadela nobena kazen.
Nemci so dalje tudi zažgali kočo na Mošenjski planini. Trdijo da so bile tam sani, orožje in konj, ki je to orožje prenašal za partizane.
Konja in sani pa so Nemci kasneje našli na Pokljuki obenem z neko strojnico. To strojnico so razstavili na trgi v Radovljici. Najdeni konj je bil Remčev, o katerem je bil govor spredaj.

Dražgoš ni več.
Ostala je samo še groza in trepet; ostal je žalosten spomin, ki nas opozarja in nam kliče, da s svojimi človeškimi silami varčujmo in da varujmo tudi svoje slovensko premoženje.

Ljub[ljana] 22. 1. 1942.

Statistični podatki o smrtnih obsodbah nemškega izrednega sodišča na Gorenjskem, 7. 2. 1942 (pag. 2583)

N e m š k a oblast je izvrševala usmrtitve na Gorenjskem:

a) na podlagi s o d b izrednega sodišča, ki ga je postavil načelnik civilne uprave za zasedeno ozemlje Koroške in Kranjske namestuj Gauleiter Kutschera [Franz Kutschera] in ki je zasedalo v ženski kaznilnici v Begunjah na Gorenjskem:
Od tega sodišča je bilo obsojenih na s m r t:
dne 1. 8. 1941 ..... 4 moški iz kamniškega okraja,
dne 6. 8. 1941 ..... 4 moški, od teh 3 iz kamniškega in 1 iz radovljiškega okraja,
dne 19. 8. 1941 ..... 6 moških iz dravograjskega okraja.
Po usmrtitvi so bila trupla prepeljana v graški krematorij.
dne 19. 8. 1941 ..... 1 moški, po imenu Stosić Milorad, ki je bil javno obešen v Kranju ob cesti proti Tržiču,
dne 16. 10. 1941 ..... 20 ljudi na Lancovem pri Radovljici, od teh ena ženska,
dne [...]. 11. 1941 ..... 15 moških v Begunjah.
Izredno sodišče je tedaj obsodilo na smrt in smrtno kazen izvršilo v ..... 50 primerih.

b) brez sodbe zgolj v osveto za izvršena teroristična dejanja je bilo ustreljenih:
dne 9. 8. 1941 ..... v Begunjah 10 ljudi, imena niso bila objavljena (Znani sta vsaj dve
dne 22. 8. 1941 .... v Dobu in Smledniku po 5 = 10 ljudi, (Dacar [Anton Dacar] iz Černivca
(in Podlipnik [Franc Podlipnik]
dne 24. 8. 1941 ..... v Ljubnem ..... 5 moških (iz Bohinja)
dne 29. 8. 1941 ..... v Jaršah ..... 5 moških,
dne 28. 8. 1941 ..... v Spod[njih] Gorjah ..... 5 moških,
dne 3. 9. 1941 ..... na Ihanskem mostu pri Domžalah ..... 10 moških,
dne 4. 9. 1941 ..... v Lescah ..... 5 moških,
dne 4. 9. 1941 ..... na Slov[enskem] Javorniku ..... 5 moških,
dne 28. 10. 1941 ..... (Golčaj obč[ina] Blagovica) ..... 10 ljudi
dne 5. 8. 1941 ..... pri spopadu v okolici Kranja 8 ljudi,
kar je bilo razglašeno razen imen,
dne 30. 12. 1941 ..... 2 moška (Planišček [Lavoslav Planišček] in Loncnar [Nikolaj Loncner] z Jesenic),

dne 3. ali 4. 12. 1941 ..... v Begunjah ..... 28 ljudi, imena niso bila objavljena, ve se za dva: Blaja iz Domžal, ki je zapustil ženo in dva nedl. [nedoletna] otroka, Žabnikar Ciril, pos[estnikov] sin iz Radomelj
dne 16. ali 17. 12. 1941 ..... v Nomenju (v goreči hiši) 2 moška,
dne 3. 1. 1942 ..... v Begunjah ..... 36 ljudi,
dne 21. 1. 1942 ..... v Begunjah ..... 15 ljudi, od teh dve ali tri ženske)

Ustreljenih je bilo tedaj brez sodbe: 156
kar da skupaj usmrčenih ljudi: 206

Ljubljana dne 7. 2. 1942

še 12. 2. 1942	16
30. 3. 1942	29
skupaj:	251

Poročilo o razmerah na Gorenjskem februarja 1942, 21. 2. 1942 (pag. 2584)

P o r o č i l o

o razmerah na Gorenjskem v času od 8. 2. 1942 do 21. 2. 1942

1.

V času od 11. do 13. 2. 1942 so v Begunjah zopet ustrelili 16 ljudi pa večini z Dovjega in Javornika. O ustrelitvi je izšel javni plakat, ki ga je zopet podpisal policijski častnik in ne dr. Rainer [Friedrich Rainer]. Ustreljeni so bili pokopani v Dragi.

2.

V Dragi je sedaj vidnih 118 grobov.

3.

V Begunjah je sedaj zaprtih okoli 400 ljudi.

4.

Izdani so veliki plakati, s katerimi vabijo moške od 14 do 20 leta starosti na prostovoljno delo na Koroško, da se privadijo nemškega jezika, ki bo igral svetovno važnost.

5.

V času od 19. do 21. 2. 1942 so v Kranju aretirali okoli 40 moških vseh stanov in jih odpeljali v Begunje.

6.

V času od 16. do 21. 2. 1942 so iz občine Javorje nad Škofjo Loko odpeljali 149 moških najprej v Št. Vid nad Ljubljano, nato pa v koncentracijsko taborišče na Koroško z utemeljitvijo, »da so tam bolj na varnem.«

7.

S temi 16 je bilo na Gorenjskem streljanih doslej vsega 221 ljudi, kolikor se nanaša na usmrtitve po obsodbi ali v osveto. K tej številki prideta še dva, ki sta bila ustreljena na Pokljuki, ko so Nemci prvič preganjali »hostarje«. Ta dva sta ležala v mrtvašnici na Bledu. Bila sta drvarja na Pokljuki. Ve se tedaj v celoti za 223 ustreljenih.

Razen tega je bilo nekaj Slovencev ubitih tudi v raznih bojih po gozdovih. Število teh je neznano.

Ljubljana 21. 2. 1942.

Poročilo o razmerah v Kranju in okolici marca 1942, nedatirano (pag. 2585)[771]

P o r o č i l o

o razmerah v kranjskem okraju od 6. 3. 1942 do 28. 3. 1942

Približno pred tednom dni so aretirali v Kranju še:
Majdič Marico,
Majdiča Demetra
in Majdičevega inženerja,
Palouc Lito (knjigarna Ilirija)

Za Majdičevo Marico pravijo, da je zaprta v Kranju na sodišču, med tem ko je Lita Polouc zaprta v Begunjah.

V Begunjah smatrajo za kolovodje: dr. Herforta[772] [Jože Herfort] in Wendliga Ivota. Slednjega zelo pogosto zaslišujejo in mučijo. Pri zasliševanju ga pretepajo. Ko je prišel od nekega zasliševanja, mu je curkoma tekla kri po hrbtu.

Domov je na neki način sporočil: Nemudoma storite zame, kar morete, ker sem tu v velikem trpljenju in veliki nevarnosti. Koraki v njegov prilog so pa zelo težavni. Sam se zanaša na to, da mu bo pomagal neki njegov sorodnik, ki je pri Gaupropagandaamtu (Pokrajinskem propagandnem uradu).

Pri Begunjah so našli mrtvega nekega lovca. Vsaj tako pravi javni plakat, ki so ga Nemci izdali. Sedaj groze, da bodo v osveto za to dejanje ustrelili deset onih, ki so zaprti v Begunjah. Zgleda so pa v Kranj zvedeli, da bo med njimi ustreljenih troje zapornikov iz Kranja.

---

771 Prepis dokumenta (UDV) je na pag. 3708–3709.

772 Jože Herfort (1911–1973), zdravnik, pisatelj in lovec.

Poročilo o stanju na Gorenjskem, 7. 3. 1942 (pag. 2586–2588)

P o r o č i l o

o stanju na Gorenjskem.

1.

Dne 19. 2. 1942: (četrtek) V Kranju so bile izvršene številne aretacije podpornikov in simpatizerjev partizanov.
Med drugimi so bili aretirani:
1.- Wendling Ivo, trgovca,
2.- Aljančič, sin nekega čevlj[arskega] mojstra
3.- mag. phar. [magister farmacije] Rauch [Metod Rauch]
4.- Toporiš, želez[ničarski] postajni načelnik,
5.- Toporiša mlaj., sina prejšnjega,
6.- Krčevo, hčerko trafikantinje na Stari pošti (ta je bila aretirana kak teden pred 19. 2. 1942)
7.- sina [Stanislav Šinkovec] starega Šinkovca, vrvarja, starega okoli 20 let,

Dne 20. 2. 1942: (petek) v Kranju so aretirali trgovca Podjavorška Hinka, pri preiskavi so našli matrico za neki letak.

dne 24. 2. 1942: (torek) v Kranju in okolici ponovne aretacije:
8.- Zabret Lojze,
9.- prof. Kalan [Pavle Kalan], bival pri Zabretu Jošku,
10.- dr. Matajec Leon, star okoli 25 let,
11.- zdravnik dr. Herfort [Jože Herfort],
12.- Šimunac Zlatko, brivski mojster,
13.- Korbarjeva hčerka,
14.- ing. Savnik [Viktor Savnik],
15.- Benedik Franc iz Stražišča,
16.- njegov sin,
17.- Jereba, predelavca (mojstra) iz tovarne Semperit.

Vse imenovane je v glavnem aretiral gestapovec Grau.
Pri Benediku v Stražišču so našli pri preiskavi sodček pripravljenega golaža za partizane.

Dne 19. 2. 1942: so v Kranju tudi aretirali:
18.- mag. phar. [magister farmacije] Kmet-a [Mirko Kmet], sina prof. Kmeta [Mirko Kmet starejši]
19.- gdč. Škerljevo, uradnico v Intexu

Dne 6. 3. 1942: (petek) v Radovljici pri zdravniku dr. Šarcu Janezu je bil na zahtevo kranjskega gestapa aretiran Zabret Joško iz Britofa pri Kranju. Aretiral ga je namestnik vodje radovlj[iškega] Gestapa P i l z [Wilhelm Pilz].

Razen imenovanih je bilo v Kranju in okolici aretiranih še več drugih. Po izjavi blejskega župana Paara [Franc Paar] neki kranjski gospe, ki je šla prosit posredovanje za svojega aretiranega sina, je bilo dne 19. 2. 1942 aretiranih skupaj 56 ljudi. Po izjavah Kranjčanov je bilo pri drugi aretaciji, t. j. dne 24. 2. 1942 aretiranih 18 ljudi. Med temi je bil tudi neki zidarski pomočnik, ki sta ga aretirala dva gestapovca. Prijel je oba za njune revolverje. Nastalo je ruvanje, ki so ga opazili prihajajoči policaji. Ti so začeli streljati na tega zid[arskega] pomočnika, ki so ga ranili. Ranjenega so prepeljali v zapore v Begunje.
Vse kranjske aretirance so odpeljali v Begunje.
Val aretirancev dne 24. 2. 1942 je zajel zlasti uradništvo v Jugočeški.
Postajni načelnik Topориš je bil na posredovanje želez[ničarskega] načelnika z Jesenic (Nemec) izpuščen na svobodo ter je zopet v službi v Kranju.
V Kranju so bili prepričani, da je bilo vse izdano, ker da so aretirali skoro celotni odbor OF. Tako zatrjujejo najbližji sodelavci OF. Govore, da je izvršil izdajstvo neki medicinec iz Vranskega.
Ta medicinec je bil med »hostarji«. Nekje v gozdovih pod Blegošem se je hostarjem naenkrat pridružil neki nemški policaj, ki jim je zatrjeval, da je prebežal k njim. Nekateri so zahtevali, da ga takoj ustrele. Zanj se je zavzel baš ta medicinec, ki je preprečil ustrelitev. Nato so se vsi umaknili v Dražgoše. Medicinec je tam sodeloval pri partizanih, policajec pa je izginil in prešel k nemškim vojakom.
Radi trdote zime in ostalih razmer med »hostarji« – ta medicinec je ozebel na nogah do kolen – je ta medicinec pribežal v Kranj k svojemu prijatelju Slavcu, sinu bivš[ega] poštnega upravnika v Kranju. Slavec je poročen in ima enega majhnega otroka. Pri Slavcu je skrivaj prebil nekaj dni. Nato je brzojavil medicinec svojemu bratu, naj pride ponj v Kranj na določeni dan pred gostilno Mayr, ki je na trgu.
Določenega dne je bil ta medicinec s Slavcem v gostilni pri Mayrju. Ko je namerjal oditi v avtomobil, se je pred gostilno srečal z dotičnim nemškim policajem, ki je svoj čas »prebežal« h »hostarjem.« Oba sta se pogledala z očmi in spoznala. Policaj je hitro poklical nemško stražo, ki je tega medicinca aretirala in odpeljala v Begunje. Slavec je pobegnil, prav tako tudi njegova žena z otrokom.
Omenjeni medicinec pravi, da je sedaj v nebesih, od kar je v sodnih zaporih v Begunjah. Tako grozno da je trpljenje v gorah.
Kranjski aretiranci se v glavnem zagovarjajo, da so OF v začetku v resnici podpirali, ker so mislili, da je to narodna stvar. Ker so pa pozneje uvideli, da postaja stvar komunistična in da prevladujejo levičarji, so prenehali s podpiranjem.

2.

V radovljiških sodnih zaporih je neki dr. Tomšič iz Ljubljane. Zaslišuje ga radovljiška gestapo. Je noč in dan vklenjen.
Po nekem zaslišanju je bilo odrejeno, da ne sme dobiti tri dni nobene hrane in ne vode.
Vzdolž vse meje bodo napravili obrambni pas, ki obstoji v tem, da izsekavajo gozde v gotovi širini na golo, da bodo preselili prebivalstvo in da pletejo žično ograjo.

V gozdih delajo izseke. Progo od Podgore pri Št. Vidu nad Ljubljano do Sv. Katarine nad Medvodami izsekava Gorjanc iz Kranja, progo od Sv. Katarine do Blegoša Dolenc iz Škofje Loke, progo od Blegoša do Bohinj[ske] Bistrice pa Hajnrihar [Franc Heinrihar] iz Škofje Loke.
Izsekano bo tudi naprej od Bistrice pod Triglavom in dalje.
V petek dne 6. 3. 1942 so nabili Stenski časopis v slovenskem in nemškem jeziku, kjer stoji med drugim:
Napravil se bo obrambni pas, ki bo v nekaterih krajih dosegel širino 200 dvesto m. Iz tega pasu se bodo morali izseliti vsi prebivalci najsi bodo slovenskega ali nemškega porekla. Premoženje jim ostane.
Naselili jih bodo po možnosti v Oberkrainu in sicer na posestvih, ki so izpraznjena in prosta. Ostale se bo preselilo na lep način v Rajh.
To bo izvršeno, da se onemogoči zločincem prehod preko meje. Bo pa vzdolž vse meje. (Tako približno stenski časopis).

Ljubljana 7. 3. 1942.

Poročilo o razmerah na Gorenjskem marca 1942, 8. 4. 1942 (pag. 2589–2590)[773]

P o r o č i l o

o razmerah na Gorenjskem po 7. 3. 1942

I.

Med 15. in 21. 3. 1942 so se v Kranju vršile še nadalje aretacije prebivalcev Kranja in okolice, ki so podpirali partizane in OF. Med drugim so bili aretirani tudi Majdičevi (Marica, Demeter in njihov inženir) ter Palouc Lita iz knjigarne Ilirije.
Vsi so v Begunjah.
Zgleda, da je nekdo izdal ves krog podpornikov OF, zlasti pa njen odbor iz Kranja.

II.

V času pred 28. 3. 1942 so našli v okolici Begunj na Gorenjskem mrtvega nekega lovca. Pravijo, da so ga ubili partizani.
Nemške oblasti so izdale javni poziv, da bodo ustrelile 10 zapornikov iz Begunj, ako se ne najde storilcev.
Iz Bleda se je zvedelo, da bo med ustreljenimi tudi nekaj Kranjčanov, in sicer trije.

III.

Okoli 30. 3. 1942 je bil na Gorenjskem nabit plakat (po vzorcu onih rdečih javnih obvestil o izvršenih ustrelitvah), ki pravi med drugim približno takole:
»V zadnjem času so razne komunistične tolpe zažgale več domačij in napravile škodo.
Tudi so ubili tri domačine, med katerimi je eden iz Slatne, t. j. vasi iz okolice Begunj (Pod goro od banovinski cesti Begunje–Tržič) ter neki Dolenc. Vsi trije od partizanov ubiti so očetje številnih družin.

[773] Prepis dokumenta (UDV) je na pag. 3708–3709.

Dne 31. 3. 1942 bodo v Begunjah v zadoščenje za te zločine ustreljeni, ker so podpirali in ker so pripadali OF itd., in sicer: 1. Pipan Ivan, 2. Zlate Ivan, 3. Grum Andrej, 4. Bajc Franc, 5. Benčan Viktor, 6. Herzog Štefan, 7. Pfeifer Franc, 8. Fojkar Anton, 9. Tomazin Ivan, 10. Ažman Mirko, 11. Sušnik Ivan, 12. Žnidar Ivan, 13. Zupan Peter, 14. Čarman Slavko, 15. Eržen Štefan, 16. Brežar Karl, 17. Benedičič Štefan, 18. Koblar Franc, 19. Bizjak Franc, 20. Aljančič Bogomir, 21. Kukovič Martin, 22. Žirovnik Ivan, 23. Poljanec Ivan, 24. Seljak Lucijan, 25. Dolenc Filip, 26. Jereb Jože, 27. Čebelnik Ivan [Emil Čebelnik], 28. Rozman Ivan in 29. (še neznano ime).
Razen tega je nemško orožništvo v okolici Škofje Loke v času od ... do ... uničilo dve komunistični tolpi; med njimi je bilo 5 mrtvih, zajetih pa 16 in 19 članov – pripadnikov teh tolp. Podpisan je na plakatu višji policijski častnik in višji skupinski vodja SS Rösener [Erwin Rösener], ki ima svoj sedež na Bledu.
Zanimivo je, da so bile ustrelitve sporočene v naprej.
Izmed ustreljenih so vsaj trije iz Kranja.

IV.

Dr. Herfort [Jože Herfort] in ostali iz Kranja so še v Begunjah, od koder pa so velik del zapornikov prepeljali nekam v notranjost Nemčije. Nekateri trdijo, da v Kreuth pri Špitalu ob Dravi, drugi pa pravijo, da v Dachau.

V.

Iz Kranja in njegove okolice se je priglasilo 50 fantov k Waffen SS, t. j. prostovoljci za najhujšo vojaško formacijo. Bilo je 12 sprejetih, ki so že odšli v Inomost. Med njimi je tudi neki Močnik iz Stražišča pri Kranju.

VI.

Moški so vežbali v okviru Wehrmannschaften Koroške ljudske zveze dvakrat tedensko. Zdaj so verjetno že toliko napredovali, da se že v okviru NSDAP snujejo SA oddelki. Poedinci so že dobili pozive za nastop službe in so že dobili potrebne rjave uniforme. Radi teh pozivov nekateri beže med partizane v gozdove.

VII.

Po vseh znakih sodeč in po dobljenih informacijah so Nemci povečali svojo gonjo zoper »goščarje«.
Preganjali so razne oddelke po okolici Žabnice, kar bo po vsej verjetnosti istovetno s poročilom, objavljenim v javnem plakatu in o čemur je govor pod t[očko] III.
Tudi so izvršili pregon pod Storžičem, kjer so zažgali skoraj vse koče zlasti okrog Sv. Lovrenca. Tam so vrgli v ogenj tudi nekega partizana, ki je zgorel (noge in glava), med tem ko je trup padel skozi lesen strop v klet, kjer sta ga našla dva Kranjčana in ga nato z dovoljenjem Gestapovcev pokopala.

VIII.

Na Jesenicah delajo oklepne plošče za tanke, V Kranju v Jugočeški pa neke vrste vijakov za zrakoplove, vsaj tako pravijo ljudje.

Govore, da bo v kratkem prišlo v Kranj iz Nemčije 300 hrvaških delavk, ki bodo učile kranjske delavce. Delajo že barake za te Hrvatice.

IX.

V tednu pred Veliko nočjo so Nemci izvršili precej aretacij v okolici Medvod, zlasti v okolici Vikerč.
Odpeljali so vse v Begunje.

X.

Po današnji informaciji iz Gorenjskega so partizani pred Velikonočjo napadli hišo župana Marčuna Ivana iz Ljubnega, obč[ina] Brezje, jo izropali ter mu odvzeli perilo in hrano, njega pa na največjo prošnjo pustili še pri življenju, čeprav so ga hoteli ustreliti.
Nazadnje so ustrelili partizani nekoga v Dupljah na Gorenjskem.
Ti dogodki bodo znova pognali pred cevi nemških orožnikov številne slovenske zapornike iz Begunj.

Ljubljana dne 8. 4. 1942.

Elaborat o civilnih žrtvah in partizanski dejavnosti na Gorenjskem, nedatirano (pag. 2591)

NEDOLŽNE ŽRTVE

nemške krutosti in partizanske protinarodne akcije na GORENJSKEM.
Ni še pozabljen jok 29. nesrečnih slovenskih družin z Gorenjske, katerih člani so dne 30. 3. 1942 padli kot žrtve protinarodne akcije partizanov pod streli pušk Hitlerjevih zatiralcev, že je prišel glas, da je v petek dne 10. 4. 1942 ali v soboto dne 11. 4. 1942 padlo novih deset nedolžnih slovenskih žrtev nemške krutosti. Ni bilo dovolj nemškemu okupatorju, da je slovensko zemljo znova namočila nedolžna slovenska kri. Več je hotel! Ponovno je izvršil v tednu do 12. 4. 1942 odseljevanje slovenskih družin v Nemčijo – Odseljeni so bili svojci onih, ki so pod pritiskom partizanskega nasilništva morali oditi z njimi v gozdove in delajo pod vodstvom partizanov in z njimi vred akcije, ki splošnosti le škodujejo. Iz Voglej, obč[ina] Šenčur pri Kranju je bilo odseljenih 6 družin, iz Tržiča na Gorenjskem 11 družin, iz Stražišča pri Kranju tri ali štiri družine ter precej družin z Jesenic na Gorenjskem.
Nedolžne slovenske žrtve so padle in s svojo krvjo orosile slovensko zemljo, ker so partizani s svojimi protinarodnimi akcijami v času pred veliko nočjo 1942 izzivali okupatorja, da je odgovoril na tako krut in grozovit način.
Partizani so v cvetnem tednu 1942 ubili v Žiganji vasi obč[ina] Križe na Gorenjskem čevljarskega pomočnika Kuharja Franca in njegovo ženo, njuno hišo pa zažgali in niso nikomur pustili ničesar reševati.
Partizani so v istem času ubili na Trsteniku pri Kranju Lombarja Jakoba.

Partizani so v velikem tednu 1942 izropali komis. župana Slovenca Marčuna Ivana iz Ljubnega na Gorenjskem (obč[ina] Brezje).
Partizani so [na] veliki teden 1942 odvedli z Zgoše pri Begunjah s seboj v gozdove dva Slovenca – domačina.
Partizani so v času do 28. 3. 1942 imeli spopad z Nemci v Selški dolini in dosegli navidezen uspeh: 9 mrtvih Nemcev, dejansko pa so zopet priklicali nad Gorenjsko in njene prebivalce božjo deklo, gorje in jok.
Partizani so v tednu pred 19. 4. 1942 na Brnikih pri Kranju obč[ina] Cerklje na Gorenjskem napadli Jamnikovega mesarja iz Kranja in ga ubili, z njim vred pa še nekoga drugega, med tem ko so Jamnikovega šoferja težko ranili.
Niso se še odpočila trupla zadnjih ustreljencev in niso še zaceljene rane, ki so bile prizadete odseljenim družinam, ko je prišla nova vest, da so partizani v četrtek dne 16. 4. 1942 zvečer ali v petek dne 17. 4. 1942 zjutraj ubili na Jesenicah komis. župana Nemca Luckmanna Karla. Znova se bodo izpraznile slovenske hiše in zmanjšali begunjski zapori, znova se bo prezgodaj odprla slovenska zemlja, da bo sprejela nedolžne slovenske žrtve »v spravo in zadoščenje« za ubitega Nemca. Žrtve bodo po vsej verjetnosti težke in varnostne mere brezobzirne. Saj je bil Luckmann eden izmed vodilnih Nemcev-domačinov in brezpogojno vdan novemu redu. Najbližja bodočnost bo pokazala, s kakšno trdoto in krutostjo bodo Nemci odgovorili na ta korak partizanov.
Prvi odgovor je že prišel: v petek dne 17. 4. 1942 ali v soboto dne 18. 4. 1942 je v Begunjah petdeset nedolžnih slovenskih življenj za vedno ugasnilo ...

Pregled spopadov in žrtev med italijansko ofenzivo v Loški dolini, 20. 5. 1942 (pag. 2592–2595)[774]

P o r o č i l o

o dogodkih v Grahovem v dneh 11. 5. 1942 do 16. 5. 1942.

1.

Dne 11. 5. 1942 ponedeljek	Dopoldne se je naenkrat raznesel po Grahovem glas, da morajo vsi moški v starosti od 15. do 55. leta v gozdove. Ta ukrep so utemeljevali s tem, da Italijani pobirajo talce in da bodo sicer moške odpeljali. Moški so po večini odšli v bližnjo hosto – vsak na svoje –, a so se opoldne vrnili na kosilo. Popoldne okoli pol štirih je prišel oddelek partizanov (10–20), oboroženi s puškami, večinoma v civilu, nekateri v šajkačah, nekateri tudi v vojaških plaščih. Odšli so na pošto ter poštarici ukazali, da mora prekiniti z delom in oditi. Prerezali so vse telefonske in brzojavne žice. V smeri proti Cerknici so požagali udi nekaj brzojavnih drogov.

[774] Prepis dokumenta (UDV) je na pag. 2653–2655.

Od ljudi so zahtevali, da morajo v gozdove. Zahtevali so tudi hrano. Sedaj so že trdili, da je v Italiji prevrat, da je vojaštvo iz Ljubljane, Logatca, Rakeka in Cerknice že odšlo v Italijo.
Ti partizani so bili stari okoli 20–30 let.
Nekako uro po prihodu partizanov so vsi odšli iz Grahovega: partizani in domačini. Domačini so odšli vsak na svoje v gozdove se skrivat, ne pa s partizani.
Okoli pol sedmih zvečer se je pripeljalo okoli 5 italij[anskih] vojaških avtomobilov, ki so se vračali s hrano v vojašnice na Blokah. Vojakov ni bilo veliko, marveč je bilo le spremstvo za avtomobile. Dva pa sta bila sploh prazna.
Ko so prišli iz Grahovega, je takoj zaropotalo.
Začelo je streljanje s puškami in strojnicami, ki je nepretrgoma trajalo do devetih zvečer. Med streljanjem je bilo slišati tudi vpitje: hura.
Takoj ob napadu so italij[anski] vojaki poskakali z avtomobilov in stekli v dve hiši: Ogrinovo in še neko drugo ter se od tod branili.
Dva italij[anska] avtomobila pa sta se takoj obrnila in šla avizirat posadko v Cerknici. Eden od teh se je kmalu vrnil.
Partizani so imeli dve strojnici.
Od Italijanov ni nihče padel.
Od partizanov je padel neki neznanec, ko je hotel z bombo vdreti v Ogrinovo hišo ter je padel na stopnjicah te hiše. Padel je še zvečer, ko je bil dan, kjer je nekaj časa ležal. Nato pa je ležal 2 noči in en dan na dvorišču.
Partizani avtomobilov niso izropali.
Italijani so dobili čez noč pomoč iz Cerknice. Čez noč so ostali v Grahovem.
Partizani so se ponoči umaknili.
Okrog devetih zvečer se je slišalo v smeri proti vojaškim barakam 5–6 detonacij.
Kmalu po 22. uri je streljanje popolnoma prenehalo.

2.

Dne 12. 5. 1942 torek

je bilo zjutraj v Grahovem polno vojakov = italijanskih. Bili so pijonirji, ki so svoj čas bili v Grahovem in so ljudi dobro poznali. Drugega niso napravili kakor to, da so izropali trafiko ter pobrali ves tobak; s tem so trafikantinji napravili za okrog 3.000 lir škode.

Italijanski vojaki so odšli nato proti Žirovnici. Tja so prišli istočasno z nekim fantom iz Grahovega, ki se je skrival pred Italijani. Hitro je skočil na skedenj posestnika pd. [po domače] Thinca, kjer je že bil ta gospodar in še neki tretji sosed. Prosil ga je, naj hitro začneta rezati slamo za rezanico. Začeli so delati rezanico. Na to je prišel na skedenj še 1 moški 58 letni Franc Lunka iz Žirovnice.
Italijani so po vsej verjetnosti opazili tistega fanta, ko je skočil na Thinčev skedenj. Prišli so na skedenj, tri moške, ki so jih tam našli, so odpeljali na prosto in legitimirali. Po pregledu legitimacij so jih izpustili.
Franc Lunka pa se je Italijanov toliko bal, da se je zaril v slamo. Italijani so gotovo opazili, da mora nekdo biti v slami, ker so po odgonu teh treh začeli streljati v tisti kup slame, nato pa so skedenj zažgali. Franc Lunka je zgorel. Istočasno s temi tremi so pripeljali Italijani še dva druga moška, iz nekega drugega skednja. Tudi tema dvema niso ničesar storili.
Ljudje iz Grahovega = ženske so bile ta dan vse preplašene ter so prenašale stvari iz ene hiše v drugo, ker so govorili po Grahovem, da bodo ljudem zažgali Italijani hiše. Postavljali so 4 termine: opoldne, ob enih, popoldne in zvečer.
Zažgali niso ničesar.
Zvečer so skoro vsi Grahovčani, ki so bili čez dan v hosti, spali zopet na svojih domovih.
Partizani so poslali karabinerjem v Ložu ultimat, naj se umaknejo, ker sicer bo druga.
Italijani so prišli res po karabinerje v torek dne 12. 5. 1942 in jih odpeljali iz Loža. Partizani so šli na agitacijo in ljudem razlagali: Glejte, boje se nas. Tudi s to agitacijo so nekaj ljudi preslepili, da so odšli z orožjem v gozdove.

3.

Dne 13. 5. 1942
sreda

Okrog pol 7 zjutraj so se pripeljali s tovornim avtomobilom 4 partizani v smeri iz Loža z namenom, da pokopljejo ubitega partizana, ki je ležal na Ogrinovem dvorišču, od koder ga domačini niso upali spraviti, ker so ga ubili ital[ijanski] vojaki in so pričakovali, da bo obdukcija.
Naložili so tega na voziček in ga odpeljali v mrtvašnico in ga hoteli položiti v krsto.

	Ko še tega dela niso do konca opravili, pride italij[anski] tank ter več tov[ornih] avtomobilov ital[ijanskih] vojakov. Ustavili so se konec Grahovega, ker so verjetno opazili partizane na pokopališču. Partizani so pobegnili v hosto, avtomobil pa jo je hitro odkuril nazaj proti Ložu. Tank je nato šel okoli pokopališča kar preko njiv. Italijanski vojaki so odšli nato proti Blokam. Ta dan je bil pokopan tudi zgoreli Franc Lunka v Žirovnici.
Ponoči od 13. na 14. 5. 1942 sreda na četrtek	so prišli partizani in pokopali padlega partizana ter posadili na njegov grob cvetje.
Dne 14. 5. 1942 četrtek Vnebohod	V Grahovem nič posebnega. V Ložu je bila proglašena svoboda, na kar se je vršila velika ljudska veselica in so plesali.
Dne 15. 5. 1942 petek	v Grahovem popolna tišina, ni bilo ne Italijanov in ne partizanov.
Dne 16. 5. 1942 sobota	Zjutraj so večkrat preleteli Cerkniško jezero in Loško dolino zrakoplovi. Bombardirali niso. Ob pol 10. dopoldne so začeli Italijani streljati s topovi iz Cerknice na kraje Grahovo, Žirovnico in Otok. V Grahovem so streljali na periferijo vasi in so topovski izstrelki zadeli: Levarjevo 5–6 let staro hišo, ki ima odbit jugozahodni vogal. Moral bo pozidati na novo skoro pol hiše. Velika škoda. Petričkovo hišo, razdejana streha in ena soba, krojača Kočevarja hišo ter Krajčevo »bajto«. V vseh štirih hišah so bili ljudje, a ni bil nihče niti ranjen.
V Žirovnici	so bile vsled topovskih izstrelkov zažgane 3 kašče in 3 skednji. Ranjen nihče.
Na Otoku	je zgorel neki hlev z živino vred. Streljanje s topovi je trajalo 20 min. Nato so prišli 3–4 tanki ter okoli 40 tovornih avtomobilov ital[ijanskega] vojaštva. V Grahovem so Italijani zažgali okoli poldne hlev trgovca Modica [Viktor Modic], ki je živino s pomočjo italij[anskih] vojak[ov] pravočasno odstranil iz hleva. Vse to vojaštvo je nato odšlo peko Žirovnice in Gornjega jezera v Loško dolino. Drug del vojaštva je prodiral z Blok čez gozd Pogača proti Ložu. V Starem trgu so se združili.

V Starem trgu je bilo 11 mrtvih Slovencev, ki so na prigovarjanje partizanov odšli v teh dneh v gozdove in prinesli s sabo orožje. Stari so bili od 16. do 21 let. Ti so bili ustreljeni.
Na domu niso Italijani nikogar ustrelili. Pri vseh teh 11 so dobili osebne izkaznice. Nato so zažgali Italijani hiše teh ljudi razen dveh. Bili so doma iz Loža in Starega trga.
Italijani so potem izropali nekaj trgovin ter konzum v Starem trgu. Poklali so precej prašičev in odnesli s sabo.
Sedaj so se ljudje, ki so na prigovarjanje partizanov bežali v gozdove in se skrivali, že vrnili na svoje domove.

4.

10. 5. 1942 Kot uvod k tem dogodkom pa so partizani v nedeljo dne 10. 3. 1942 zabarikadirali cesto Bloška polica – Lož z drevjem.

Ljubljana dne 20. 5. 1942.

Poročila o partizanskih in italijanskih akcijah za časa velike poletne ofenzive ter takratnih žrtvah, 21. 7. 1942 (pag. 2596–2613)[775]

1.

Partizane vodijo: (med drugimi)
brusač Pirkovič [Franc Pirkovič] iz Št. Jerneja, komandant 4. partiz[anskega] bataljona,
Vale Maks, trgovec iz Št. Jerneja, komandant 2. čete 4. bataljona,
Bradač [Anton Bradač], komandant 2. partiz[anskega] bataljona,
Majcen Nace, politični komisar 2. bataljona
Silvan Klavšič iz Kamnika,
Babič Lado, intendant pri 2. bataljonu,
Papež Franc, opravlja službo Čeke[776],
Potočar Stane, politični komisar 3. čete 2. bataljona,
Krištof Stane iz Mirne
Bernot Ivko,
učitelj Šlibar Martin iz Toplic, komandant 2. podljubeljskega batalj[ona]
Vinko Levstek, sodnik iz Maribora je politični komisar v Sodražici.
Križman iz Ribnice, komandant v Sodražici.

2.

Dne 27. 5. 1942 odšli Italijani od Sv. Križa pri Litiji.

---

[775] Prepis dokumenta (UDV) je na pag. 2656–2662.
[776] ČEKA je bila prva sovjetska varnostnoobveščevalna služba. Ustanovljena je bila leta 1917 in razpuščena 1922.

Dne 28. 5. 1942 so prišli partizani;
prostovoljno je odšlo k njim 30 fantov, ki niso uživali v občini velikega slovesa.
Kmalu zatem so partizani izvedli mobilizacijo za fante v starosti od 16. do 20. leta. Pobrali so okoli 120 fantov.
Partizani so med drugimi vzeli tudi organista, ki je protipartizansko usmerjen; imeli so [ga] zvezanega dva dni ter jim je moral nato pokazati zaloge orožja. Zdaj je desetnik pri partizanih ter je s svojimi fanti obdržal svoje protipartizansko prepričanje.

3.

od srede junija do 1. 7. 1942 so partizani v Mirnski dolini silili ljudi, da so
a) podrli precej telefonskih drogov ob žel[ezniški] progi,
b) podrli nekaj dreves na cesto in jo razkopali,
c) razkopali nekaj mostov (enega preko Sotle, drugega preko Mirne). Pri mostovih so odstranili le nekaj prsti in kamenja. mostovi so bili takoj uporabni.

Dne 27. 6. 1942 Partizani so odpeljali iz Št. Jerneja:
kaplana Vinka Kastelica, ki je ubit na Vodenicah pri Kostanjevici ter z njim 3 fante: Lužarja Jožeta iz Dol[enjega] Maherovca, Krkina iz Dol[enjega] Gradišča ter Guština Janeza.
Isti dan so partizani tudi odpeljali kaplana Pečeta iz Dobrniča v Stari log pri Kočevju, kjer so ga zasliševali, kasneje pa izpustili. Vzeli so mu tudi radio sprejemni aparat.

V noči od 23. na 24. 6. 1942 so partizani nasilno odpeljali obč[inskega] tajnika in organista z Iga g. Razpotnika Jožeta, ker je delal proti OF.

Okoli 20. 6. 1942 so partizani ubili pri Mokronogu bivšega (proti OF-arskega) župana Škrupeta; hišo so izropali, zemljo razdelili. Hišo so izročili v last nekemu komunistu, ki je bil že v Franciji.
Politični komisar Majcen Nace je izdal seznam, iz katerega je razvidno, da so komunisti v svojih vrstah pomorili 100 ljudi, ki niso odobravali njihovega početja.
Okrog Novega mesta so partizani pomorili okoli 200 nezadovoljnih partizanov.

Dne 26. 6. 1942 so partizani imeli shod v Baragovem domu v Dobrniču, kamor je prišlo okoli 50 ljudi.

Dne 28. 6. 1942 partizani zavzeli Podgrad in vse okoliške vasi. Razglasili so podgrajsko republiko. Isto noč so napadli karabinjersko postajo v Vinji vasi. Na obeh straneh je bilo nekaj mrtvih. Dva partizana so ljudje našli mrtva na cesti, med tem ko so enega partizani sami odnesli. Mrtveca sta grkokatolika.
Isti dan je bil tudi partizanski shod pri Sv. Križu pri Litiji, kjer so proglasili svobodno republiko.

V mesecu juniju so partizani pobrali tovarnarju Kalinu [Savel Kalin] v Mokronogu usnje, ki so ga odpeljali na Kleveški grad.

Italijani so popravili žel[ezniško] progo Trebnje-Št. Janž, po kateri vozijo samo tovorni vlaki. Cesta je še nerabna.

Dne 30. 6. 1942 je odšlo iz Št. Ruperta 9 fantov (preje že 51) in 2 deklet.
torek

Dne 29. 6. 1942 glej pod t[očko] 4

4.

dne 1. 7. 1942: iz Trebnjega je prišlo v Mokronog okoli 200 italijanskih vojakov. Streljali so na partizane, ki so se vsled močnega streljanja umaknili. Mrtva sta bila dva italijanska vojaka ter dva domačina, ki se nista pravočasno umaknila v hiše.
Italijani so zaprli nekaj domačinov.
Po končanem streljanju so se znesli ital[ijanski] vojaki nad domačini ter požgali:

a) v vasi Preloge: Udovču vse razen hiše,
   Hočevarju Karelu vse,
   Kunstlju vse,
   Novaku Kozolec in skedenj ter
   Smrtniku Kozolec in skedenj
b) v vasi Slepšek: Hočevarju Francu kozolec in šupo, Kisovcu kozolec,
c) na Žalostni gori: gostil[ničarju] Devu iz Mokronoga hišo, Strelu hišo in kozolec, Smrtnik Tereziji hišo,
d) pri Sv. Roku v šentruperški občini Komarjevo poslopje. To posestvo ima v najemu komunist Bizjak.

Ta dan zasedejo partizani Dobrnič. V vasi je pol[itični] komisar, komandant in 3 partizani. Med njimi je domačin Slak Alojzij, mizar.

Dne 29. 6. 1942: ob 16-tih so Italijani iz zrakoplova bombardirali vas Sv. Duh na Blokah. Streljali so iz zrakoplova tudi s strojnico na ljudi.
Mrtva je ena ženska,

porušenih je 5 stanov[anjskih] hiš,
10 skednjev, hlevov in drugih gospod[arskih] poslopij.
Pogoreli dve kravi.
Od cele vasi, ki je bila odločno protipartizanska, je ostal 1 skedenj in 1 kašča.
Na Velikem vrhu je bila zažgana ena bajta v bližini partizanskega skladišča za municijo.

Dne 2. 7. 1942: so prišli Italijani v Št. Rupert ob 8-mih zjutraj v treh skupinah po številu okoli 500.
Prva in druga skupina sta odšli skozi hosto »Kremen in Vesela gora«, tretja pa je prišla po cesti iz Mokronoga.
Domačini so se iz strahu pred Italijani razbežali več ali manj; kjer ni bilo nikogar doma, so delali škodo:
Gostilničarju Frelihu so pokvarili radio, spustili vino v kleti in vzeli ves denar iz blagajne, Malenšku so vzeli 32000 Lir, pri Blaževih usnja za 5000 Lir..
Vzeli so s seboj tudi ključ od cerkve.
Italijani so v gradu Rakovnik in v Dobu, drugod gospodarijo partizani.
Partizani še vedno taborijo pod Cirnikom v bližini grobov Nahtigala[777] [Franc Nahtigal] in Cvara[778] [Franc Cvar].
Partizani so tega dne zasedli gradič v Brestu na Igu; od tam so ponoči streljali večkrat na ižanski grad (2 km zračne črte). Glavni vaški komunist je neki hlapec Dorče

Dne 4. 7. 1942: Partizani izvedli mobilizacijo v Dobrniču.

Dne 5. 7. 1942: so Italijani odpeljali v Novo mesto iz Št. Jerneja in okolice 120 fantov.
Tega dne so partizani pri Sv. Križu pri Litiji zahtevali od žup[nika] Ercina, da oznani s prižnice novi red. Ker tega ni hotel, se je izselil skupno s kaplanom Avguštinom.
Razglašena je rajonska zapora za Sv. Križ.
Ako kdo proda kaj izven rajona, ga zadene smrtna kazen.
Razglašeno je bilo glasovanje za novi režim.
Shodi so vsak teden. Novi red razlaga neki učitelj iz Krškega, ki je vodja propagandnega odseka pri partizanih.
Istega dne je bil spopad med Italijani in partizani pri Sajevcu v bližini Ribnice. Italijani so (baje) zažgali opekarno in več delavskih hišic v bližini vojašnice.
Tega dne so partizani odpeljali iz Soteske pri Toplicah 2 posestnika: Purebra in Uršiča.

[777] Franc Nahtigal (1900–1942), župnik v Šentrupertu, ubit 18. 6. 1942.
[778] Franc Cvar (1911–1942), kaplan v Šentrupertu. Prav tako ubit 18. 6. 1942.

Dne 7. 7. 1942:	ob 15-tih so se začele operacije v smeri Muljava–Krka–Žužemberk–Toplice.
8. 7. in 9. 7. 1942	Gore vasi: Črnelo, Veliki in Mali vrhi, Polževo, Slevnica pri Grosuplju. Preko Muljave so Italijani prodirali skozi gozd v treh smereh na Krko, kamor so prišli 8. 7. 1942. Napadajo čete: Caccieri alpini[779]. Ušotorili so se okrog vasi Krke. Partizani in krška zaščita so zbežali pred Italijani. Ko so pribežali do vasi Laze, se je zaščita uprla partizanom in ni hotela več z njimi. Počakali so Italijane zelo zbegani. Učiteljica Šeme »Žingarjeva« je seznam partizanskih zaupnikov uničila šele pred zajetjem. Vse ujete so Italijani prepeljali na Krko. Pobegli domačini so se lahko vrnili brez represalij s strani Italijanov na svoje domove (na župnikovo prošnjo in posredovanje) do 9. 7. 1942 do 8.mih zjutraj. Ob napadu na Slenico pri Grosuplju so Italijani ubili Streškovega in Valantovega fanta, partizani pa gospodarja Klančarja, ki je javno partizane in njihovo delo obsojal. Dva dni pred prihodom Italijanov (v nedeljo dne 5. 7. 1942) so partizani zbežali s Polževega in pustili Italijanom tam velik plen usnja in živine, ker niso mogli spraviti tega s seboj.
Dne 8. 7. 1942:	Na Blokah je Italijanske vojske okoli 800 (bataljon 8 CCNN [Camicie nere]), ki je razdeljen po sledečih mestih: vojašnica Velike Bloke, cerkveni zvonik v Velikih Blokah, karabinjerska postaja v Novi vasi, 2 bunkerja pri peku v Novi vasi in zvonik farne cerkve pri Fari. V oblasti imajo: Velike Bloke, Novo vas, Nemško vas in Faro. V vseh drugih vaseh v fari gospodarijo partizani. Dne 26. 6. 1942 so partizani napadli cerkev in zvonik. Porabili so veliko municije in imeli enega težko ranjenega, ki je tisto noč umrl. 5. bataljon partizanov je (po izpovedbi prebivalstva) dobro oborožen s puškami in municijo. Imajo več strojnic lahkih in eno težko strojnico. Partizani tudi napadajo postojanke Italijanov pri peku v Novi vasi in karabinjersko postajo, ki je pomnožena s 30 možmi CCNN. Radi velikonočnih napadov partizanov so Italijani izropali vas Radljek, kjer so pobrali okrog 10 glav goveje živine in poljsko orodje.

[779] Pravilno Cacciatori delle Alpi.

Do 8. 7. 1942 je odšlo iz bloške fare, ki šteje okoli 2400 ljudi, k partizanom 35 petintrideset fantov, od katerih sta dva padla (eden na Igu, drugi pri Zdenski vasi).
Na Blokah je precej shranjenega orodja pri protipartizanih.
Ta dan je na Blokah pogorela vas Ravne – 30 hiš.

Dne 8. 7. 1942: Na Ig je prišlo veliko število italijanskih vojakov s strojnicami in topovi.
Ta dan zasedejo Italijani 555 m visoki hrib Debenec, ki teži proti Mirni peči.
V bojih tega dne je bil na Pijavi gorici ubit partizan Bolha Franc z Iga (roj. 1918), en partizan močno ranjen. Partizani so ujeli nekega fašista.
Tega dne se je pomikalo proti vrhniški progi pri Bevkah in Logu 200 partizanov, ki so izropali en vagon.
Tega dne so Italijani odpeljali:
a) iz Vrzdenca Bohinjčevega in Tičarjevega,
b) s Horjula neko žensko ter
c) iz Butajnove Godčevega Jožeta.
Istega dne so partizani v Vinji vasi (Podgrad) nasilno odpeljali posestnika Strnišo, ki jim je pa pobegnil.
Tega dne je v Klepčah ubila topovska granata neko mater 5 otrok, ko je nesla drva iz drvarnice v hišo.

Dne 9. 7. 1942 Ob štirih je na Ižansko cesto v Ljubljani prišlo 50 oboroženih partizanov in napadlo 8 italijanskih vojakov. Kasneje so se partizani umaknili na Matensko cesto in v Mateno.
Istega dne so partizani mobilizirali moške v okolici Ljubljane.
Tega dne streljajo Italijani od iškega gradu s topovi na Iško vas.
Pogorelo je nad 39 poslopij, večinoma skednji.
Tega dne ni bil dovoljen na Ižanski cesti prehod na Ig.
Ital[ijani] pripravljajo sunek proti Dobrepoljam (s postaje tega dne odide iz Trebnjega veliko vojaštva v Mirnsko dolino. Zasedejo vasi Rakovnik in Bistrico.
Tega dne so Italijani pobili 200 partizanov v Orlaka pri Sela pri Šumberku, ko so napadli italijanski tabor.

Dne 10. 7. 1942: Vzdržuje se vest, da so Italijani ujeli dr. Alojzija Mihelčiča[780], komunista in voditelja skupine v Brezovem vrhu (Semič)
V Borovnici je 3000 italijanskih vojakov. V šoli je bolnišnica.
Št. Jošt: Skupina partizanov, ki se je hotela prebiti, je bila napadena. Imela je 7 težko ranjenih.

[780] Alojzij Mihelčič (1907–1974), zdravnik in brat narodnega heroja Jožeta Mihelčiča.

Tega dne so Italijani pri Vilarjevi žagi pri Velikih Laščah streljali na 6 deklet (v starosti pod 20 let), ko so šle po živilske nakaznice. Dve sta bili ubiti, tri težje ranjene.

V noči od 10. na 11. 7. 1942: so partizani pri Kožuhu prekopali v širini 10 m Ižansko cesto. Prekopali so tudi Matensko cesto za matenskim mostom.

Dne 11. 7. 1942: Ob 12-tih zasedejo Italijani Videm in preženejo partizane.
Zve se, da je od partizanov pobegnil komandant dolenjskega odreda Črtomir Mrak, t. j. Janez Maren [Janez Marn]. Za njim so partizani izdali tiralico in ga obsodili na smrt.
Okoli tega dne so Italijani odpeljali iz Bukovice in Brega vse moške v Kočevje. Osem od njih je bilo ustreljenih, med njimi komunist gostilničar Pust iz Bukovice.
Okrog tega dne so partizani v Št. Vidu pri Stični županu Pevcu [Ignacij Pevec] pobrali vso živino (par konj, 6 krav in dva prašiča). Škodo so napravili tudi drugim posestnikom.

Dne 13. 7. 1942: Iz Dobrepolja se zve, da so Italijani dali stražo v Zdenski vasi in Cesti tudi domačinom (vaške straže).
Italijanov je ob tem času v Št. Jerneju okoli 120, ki so precej aktivni.
V Št. Jerneju je ob tem času nekaj nad 100 partizanov, oboroženih je 90 s puškami, morda imajo tudi kako strojnico.

5. (Razno)

a) V tkzv. kočevskem kolhozu (med Kočevjem do Hinj, Dvora, Toplic in Roga) izdelujejo na več krajih v več vaseh orožje (mine in naboje za puške). Partizani morajo po vsakem strelu vrniti v stročnico.
b) Čonč[781] [Jožef Čonč] prenočuje večkrat pri svoji sestri por[očeni] Penko na Mirni. V Mirni sta glavna voditelja zaščite učitelja Lunaček in Penko, Prlekov svak.
Prlek [Jožef Čonč] je komandant part[izanskega] taborišča na Pleši nad Mokronogom. V tem taborišču se je poročil Prlek z učiteljico na Čatežu Zimič Cveto, rojeno v Šoštanju. Dne 8. 7. 1942 je iskala pri karabinjerjih v Št. Vidu pri Stični lasciapassare za pot v Ljub[ljano].
c) V Sodražici žive ljudje po hosti, kjer so si napravili zasilna bivališča.
č) V taboriščih okrog Mokronoga so partizani zelo slabo oboroženi. Manjka municija in orožje. Na 10 partizanov pridejo le tri puške.

[781] Jožef Čonč (1921–1942), študent prava. Bil je politkomisar Šercerjeve brigade, ranjen v boju pri Petrincih nad Sodražico.

d) Polica je glavna prehodna točka partizanske vojske oziroma skupin, ki hočejo h partizanom in ki prihajajo od sostrske in podlipoglavske strani. Gredo preko Peščenika proti Krki.

Dne 5. 7. 1942 so Italijani zasedli Peščenik; s tem je onemogočen ali vsaj znatno otežkočen prehod.

Partizani so sklicevali sestanke, na katere so morali predvsem vsi moški. Pobirali in rekvirirali so živila ter so prisilili domačine, da so morali iti partizanom v »sprevod«, t. j. za stražo, ki mora partizanskim skupinam utirati pot, da varno prekoračijo železnico ali cesto.

V okolici Police je zakopanih po gozdu kakih 25 do 30, ki so padli »kot belogardisti«. Največ so jih pripeljali od Sostreske strani.

Glavni partizani so: Potokar Lado, rojen leta 1910, Skubic Anton, roj. leta 1915, Babnik Anton 1912, Babnik Stanko, 1921, Skubic Alojzij 1920, Kočmar Franc 1911.

Italijanska vojska se Police izogiblje.

e) Italijanska posadka v Grosuplju šteje okoli 7000 mož. Imajo 5 srednje težkih topov, kakih 50 lahkih topov in okoli 1.500 konj in 300 velikih prevoznih avtomobilov.

Iz Grosuplja je dne 5. 7. 1942 odšlo nekaj vojaštva proti Peščeniku in proti Krki.

f) Italijanska posadka v Trebnjem šteje 2000 mož. So večinoma CCNN. V operacijah v času od 5.–12. 7. 1942 jih je več odšlo v Mirnsko dolino, kjer pa jih je ostalo samo 200 v Št. Rupertu, drugi so se vrnili v Trebnje.

g) v času od 6. do 13. 7. 1942 so Italijani v Mokronogu ustrelili 4 osebe brez vsakega zasliševanja.

h) Po pripovedovanju ljudi je v okolici Št. Vida nad Cerknico okrog 2000 partizanov. En tisoč jih stalno biva v okolici, drugi tisoč pa je nedavno prišel od meje. Med temi so tudi oni iz transporta z dne 28. 6. 1942.

i) Dne 5. 7. 1942 je bilo okrog Polhovega gradca v bojih med Italijani in partizani ubitih 30 partizanov. Kot bojne trofeje so Italijani nosili bask. čepice partizanov.

j) Dne 6. 7. 1942 so partizani odpeljali v Dragatušu pri Črnomlju: župnika Omahna [Jakob Omahen], kaplana Škerlavaja[782] [Bogumil Škerlavaj] in 19 letnega fanta Franceta Šimenc-a. Pri Šimencu so odpeljali tudi vso živino, v župnišču pa so vse izropali in česar niso odnesli, so pa razbili. Pri Šimencu je ostala doma samo mati s petimi otroki.

Partizane je pri napadu na župnišče vodil neki Dvojmoč in Ilenič Pepa.

[782] Bogumil Škerlavaj (1912–2006), duhovnik. Leta 1941 je bil kaplan v Dragatušu. Julija 1942, po umoru tamkajšnjega župnika Jakoba Omahna, je postal upravitelj župnije.

k) Položaj po smrti župnika Komljanca [Janko Komljanec]: v Prečni:
dne 25. 6. 1942 zjutraj ob petih so prišli Italijani na Prečno in ustrelili 4 talce: nekega Koračina [Jožef Koračin], Sintiča [Janez Sintič], Žarna [Jožef Žarn] in Jordana [Marjan Jordan] iz Kostanjevice.
Prejšnje jutro dne 24. 6. 1942 so Italijani pobrali v Prečni 10 moških: dva Zupančiča, štiri Jarce, Colja ml., Pečariča, Šviglja in še nekega moška. Razen Zupančičev so vsi partizani.
Partizani so dne 21. 6. 1942 dopeljali s Prečne vso živino na Brezovo reber.
Dne 23. 6. 1942 so izropali pisarno.
dne 6. 7. 1942 so v Straži in Podgori iskali fante - belogardiste.
dne 9. 7. 1942 so razstrelili most v Zalogu na železnici.
l) Ko so Italijani prišli dne 2. 7. 1942 v Št. Rupert, so zaprli 32 ljudi, od katerih je protipartizan samo prešivitkar[783] Raspergar Martin, ki je živel pri Kovaljevi družini. Vse so odpeljali v grad Rakovnik.
Med temi ljudmi je glavni komunistični organizator Frelih Franc, gostilničar iz Št. Ruperta, kakor tudi Knezova fanta.
V bližnji vasi Vrh so požgali posestniku in sodarju Tadeju Kovaljev-u; njega, njegovo ženo in sina Ivana so odpeljali, med tem ko je najstarejši sin Izidor že prej zbežal h partizanom.
Dne 12. 7. 1942 so partizani z vitrihom odprli farno cerkev pri Št. Rupertu, ki so jo preje Italijani zaklenili in odnesli ključ s sabo.
Partizani se iz tega dela Mirnske doline umikajo sedaj pred Italijani proti Blatnemu klancu, kjer so imeli svoje taborišče.
V vasi Draga sta dva partizana Mikec Ivan in Vranc spraševala nekega starega moškega, kam so šli partizani, da bi odšla za njimi, a ju je ta moški napodil domov.
m) Partizani so odsekali glavo časnikarju Debeljaku Jožetu, ki so ga nasilno odpeljali dne 20. 6. 1942 iz Ribnice.
n) V okolici Višnje gore je bila na prvi petek meseca julija 1942 izvršena mobilizacija s strani partizanov. Zbralo se je okoli 300 fantov in mož. Prepričanih komunistov je bilo le okoli 20.
V okolici Višnje gore so partizani tudi naložili davek, ki ga pobira po družinah zaščita. Davek je v denarju in v naturalijah. Vsaka družina mora dati tedensko 10 lir.
V okoliških vaseh: Leskovcu, Dednjem dolu, Zgor[nji] Brezovi se vršijo pogostni sestanki, ki jih vodi neki Šuligoj.

[783] Verjetno preužitkar.

Na Polževem je bil med partizani častnik Primož, ki je ime za višnjegorskega učitelja Turnhera[784] [Edo Turnher]; tam je vpliven tudi krojač Fedija z imenom Elija.
Pri prihodu na Peščenik so Italijani požgali posestniku Jeršinu pd [po domače] »Bremu« vse, ker so pod podom našli skrito orožje.

6.

Dne 21. 7. 1942: so Italijani požgali na Dobrovi pri Ljubljani župnijsko nadarbinsko poslopje, ker jim je zakrivalo pogled na gozdove za hlevom.
Italijani stanujejo v župnišču v pritličju, v prvem nadstropju župnik in služinčad, zgoraj zopet Italijani.
Na Dobrovi je pogorela pri mesarju hiša, Pleškov hlev in Gnezdov pod.
V Razorju so zažgali hlev pri »Ovnu«. Pogorelo je tudi pri »Anki.«
V Gabrju so pogoreli: Rihar, Zel in Štrekelj.
Požare je bilo tudi videti v vaseh: Čeplje, Podutik in Prevalnik.
Istega dne so Italijani zasedli Dobrepolje. Prišlo jih je okoli 3000.
Pred Italijani so zbežali ljudje, a se jih je nato v nedeljo precej vrnilo v Dobrepolje.
Vrnili se niso partizansko misleči: Hočevar Franc, Mesojedec, Pirc in klepar Zaletelj iz Št. Vida, ki je begunec.

Dne 12. 7. 1942: nedelja Novomeščanov se je polastil velik strah, kaj bo z njihovimi, ki jih je veliko odšlo med partizane. Strah je nastal, ko so slišali o spopadu med Mihajlovićevimi [Dragoljub Mihailović] in partizani.
Ta dan so partizani vdrli v pisarno župnišča pri Sv. Križu pri Litiji in odnesli več stvari.
Pred cerkvijo so ostrigli 9 deklet, med temi tudi učiteljico -partizanko Sonjo Špiler in Mijo Borštnar, sestro partizana Robija Borštnarja.
S seboj v gozd pa so odpeljali tri dekleta (Komat Ano, Zupan Francko in Marijo Kožamelj).
Tega dne so partizani pri belem dnevu na Borovnici pobili 6 oseb, in sicer neko 4 člansko družino ter dve hčerki Lončar.

Dne 13. 7. 1942: Italijanska posadka je dopoldne zapustila Žužemberk. Z njo je odšlo tudi nekaj domačinov, ki niso mogli preko Stične v Ljubljano. Pri Dvoru je prišlo do spopada med partizani in Italijani. Napad je trajal dalje časa tako, da so 16 km dolgo pot do Straže napravili šele v osmih urah.

[784] Edo Turnher - Primož (1896–1969), učitelj v Mokronogu in Višnji Gori, partizan, kulturni delavec in šahist.

Kmalu nato pa so prišle v Žužemberk nove italij[anske] čete, ki so zajele več partizanov, ki so med tem prišli v Žužemberk.
Tega dne so partizani mobilizirali v občini Dobrepolje moške pod 40. leti v vaseh: Kompolje, Podgora in vso faro Struge. Vseh mobiliziranih je bilo nad 300.

Dne 13. 7. 1942: Iz Sv. Jošta samega so partizani odšli, pač pa so v okolici. Nahajajo se v gozdu okrog Samije (vzhodni del soseske Smrečja). Večkrat hodijo mimo Kogla, 20 minut jugovzhodno od cerkve sv. Jošta. Nekaj partizanov je tudi okrog Butanje[785] do nemške meje. V vasi Butanje sami pa jih ni.
V vasi Podlipa so partizani mobilizirali, a se vsi moški niso hoteli odzvati, na kar so jih prisilili z orožjem.
Tega dne so zbežali trije fantje iz Suhorja v Novo mesto. Partizani so razglasili, da se morajo vrniti v 48 urah, sicer bodo odpeljali njihove domače in ubili župnika. Do 15. 7. 1942 se fantje še niso vrnili.

Dne 14. 7. 1942: Iz vojašnice se zve iz popolnoma zanesljivega vira, da bo v sredo dne 15. 7. 1942 odšlo okrog 5.000 pet tisoč vojakov na Krim, da ga očistijo partizanov.
Pravijo, da bodo streljali na vsakogar, ki ga bodo dobili v gozdu razen žensk in otrok.
Za vodnike bodo ti vojaki imeli 6 šest bivših partizanov, ki so sedaj prešli k Italijanom. Bili so za časa svojega partizanstva po četah okrog Krima.
Med temi vodniki je neki Ivančič iz Borovnice in Možina iz Lavrice. Druga imena doslej niso znana.
Dne 13. 7. 1942 so vsi dobili karabinjerske uniforme.

Dne 14. 7. 1942: torek Ponoči ob pol dveh so partizani v Dobrepoljah izza pokopališkega zida napadli vojaško patrolo devetih mož. Napad so izvršili z ročnimi bombami. Dva Italijana sta bila mrtva, sedem pa težko ranjenih. V šoli so jih položili na oder.
Ob 11. dopoldne ju je prišel kropit gen[eral] Robotti [Mario Robotti].
V odgovor na to partizansko dejanje so Italijani vzeli za talce: učiteljico Ambrožič Branko, enega brata pobeglega Pirca, enega brata pobeglega Mesojedca pd [po domače] Bliskovega, posestnika Adamiča in hčerko Julko Adamič, ženo pobeglega kleparja Zaletelja.
Istega dne zvečer je odpotoval z Vrhnike v Ljubljano velik transport italijanske vojske. Opaziti je bilo vse vrste orožja in srednje težke topove.

[785] Pravilno Butajnova.

Tega dne so Italijani odpeljali duhovnika Romana Malavašiča od Sv. Jošta nad Vrhniko.
Partizani so tega dne popolnoma mobilizirali vas Podlipo pri Vrhniki.
Partizani so razdelili mobilizacijske pozive v Zaplani nad Vrhniko, a se nihče ni odzval. Ital[ijanske] vojaške oblasti so izjavile posredovalcem naj prisilno mobilizirani skušajo z orožjem preiti k Italijanom.

Dne 14. 7. 1942: partizani so prisilno odpeljali župana občine Šmihel-Stopiče g. Brulca [Franc Brulc] in njegovega sina. Sinu se je posrečilo uiti, med tem ko se za usodo očeta ne ve.

Dne 15. 7. 1942: v jutranjih urah je peljalo skozi Ljubljano večje število nemških velikih avtobusov. Nekateri trdijo, da jih je bilo 100–200, kar priča, da jih je vsekakor bilo veliko.
Nemški avtomobili so peljali v smeri proti Dobrovi–Polhov gradec.

V noči od 15. na 16. 7. 1942: so Italijani v Ljubljani izpraznili po večini svoje garnizije in odšli z vsemi vrstami orožja po Tržaški in Dolenjski cesti.
Partizani so razglasili, da je Moskva objavila, naj slovenski partizani takoj nehajo z partizanskimi akcijami. Vsak partizan naj se pa reši, kakor ve in zna.

Dne 16. 7. 1942: Italijani razglase proglas Slovenci, datiran s 15. 7. 1942, ki pomenja začetek operacij proti partizanom. Stroge odredbe!
Tega dne je bilo v jutranjih urah opaziti požare na vznožju Krima, zlasti na Planinci in v Iški vasi, ki so jih povzročili italijanski bombniki. Na Planinci so imeli partizani svoje taborišče.
Tega dne je prišlo do bojev med Italijani in partizani dopoldne in ob 5. popoldne nad Podpečjo in Preserjem.
Tega dne so se vršile operacije na Igu. Ob 10. uri dopoldne je začelo na Igu streljati topništvo na Iško vas. Letala so bombardirala Gor[nji] Ig, Želimlje, Jezero, Planinco in Zapotok. Povsod je zgorelo le nekaj poslopij.
Okrog poldne so prišli v Iško vas oklepni oddelki, jo najprej obstreljevali z vžigalnimi bombami, nato pa jo požgali metalci ognja. Požgana je vsa vas razen par hiš okoli cerkve.

7. Razno.

Vse nezanesljive moške in ženske odpeljejo partizani na Kočevsko na posestvo Emone. Tako so zufi odpeljali več deklet iz šmihelske župnije. V Dobrepolju so videli skupino takih prisilnih delavcev, ko so korakali v štiristopih skozi vas proti Strugam. Korakali so v spremstvu partizanske straže-

1.

Dne 15. 7. 1942: sreda — pri Polici je tega dne prišlo 7 sedem partizanov do nemške meje, ki so se prijazno rokovali z nemško stražo, ki jih je nato mirno pustila naprej.

Dne 16. 7. 1942: četrtek — Partizanski komandant je prišel v vas Polico s svojim pribočnikom, nekim 17 letnim dijakom in tremi 3 partizani. Zahteval je od ljudi, da mu izroče deske. Zaščita mu je pojasnila, da navadne deske ne bodo vzdržale v zemlji niti 3 mesece. Zato je ukazal posekati borovce in pripraviti borovčeve deske do 20. 7. 1942.

Dne 17. 7. 1942: petek — Italijani so izpraznili vasi: Veliki in Mali Videm, Podpeč in Malo vas. Ljudje so se vsi umaknili v Zdensko vas, Cesto in Prigorico. S seboj so odpeljali, kar so pač mogli.
Italijani so odpeljali s sabo komuniste in njihove somišljenike: oba brata Stupnik, Zalar Slavec, Peterlina Ivana in vodjo komunizma v Zdenski vasi sedlarja Brejca.
V Vidmu so poleg drugih, ki so že omenjeni v prejšnjih poročilih, še bivšega orožniškega narednika in partizanskega vohuna Peček-a. Po izpraznitvi vasi so Italijani odšli v smeri: Predstruge, Ponikve-Rašica.
V Ponikvah so ostali vsi ljudje doma, le gostilničar Jakše, ki je bil glava zaščite, je zbežal. Njegov sin je bil že preje pri partizanih. Ker ni bilo doma ne sina ne očeta, so Italijani vzeli njegovo ženo, gostilno in trgovino pa zaprli.

Dne 20. 7. 1942: — Na operacijskem ozemlju okrog Krima se Italijani po poročilu tega dne nahajajo: v teh-le krajih: Ig, Iška vas, Vrbljene, Iška, Osredek, Sv. Vid, Rakitna, Gor[enja] Brezovica, Dol[enja] Brezovica, Preserje, Podpeč, Tomišelj, Ig. Z zasedbo teh krajev je Krim obkoljen (okrog in okrog) ter je dovoz živeža iz teh vasi partizanom onemogočen.
Prav tako je obkoljen prostor med kraji: Preserje, Borovnica, Logatec, Rakek, Cerknica, Sv. Vid, Rakitna, Gor[enja] in Dol[enja] Brezovica, Preserje.
V vaseh pod Krimom ljudje v miru pospravljajo dozorelo žito razen v Iški vasi, kjer je skoraj vse zažgano.

2. Razno

a) Poročilo z Dobrove pri Ljubljani:
Po pričetku operacij se je iz gozdov vrnilo nekaj ljudi, med njimi znani komunist Velkavrh. Ta je predložil Italijanom seznam ljudi, ki so bili »nasilno« odpeljani od partizanov. Toda med njimi je velika večina komunistov, ki jih sedaj Italijani puste pri miru.

b) Poročilo iz Stopič pri Novem mestu:
k že sporočenem o odpeljanem županu Brulcu [Franc Brulc] še:
Župana Brulca so našli v Gabrju privezanega na drevo. Najprej so mu ude polomili s koli, potem jih pobili s kamenjem. Za sina Jožeta Brulca še ni gotovo, ali so ga umorili ali še živi.
Poleg župana Brulca so istočasno bili pobiti še 4 štirje drugi.
Brulčevega doma ni več; proti nebu štrle samo gole stene.
c) Glavni prehod ljubljanskih komunistov iz Ljubljane je v umobolnici na Studencu. Skozi glavni vhod jim je mogoč prehod preko dvorišča in vrta do zidne ograje, kjer preneha žična meja. Pri zidu v južnovzhodnem kotu je možen prehod z lestve.
Italijanske straže za obzidjem so zelo redke. Zlasti je lahek prehod ob meglenih jutrih in večerih.
Orožje vozijo prav tam s čolnom preko Ljubljanice.

Lj[ubljana] 21. 7. 1942

Dne 16. 7. 1942:

Žalostna gora: Italijani so odpeljali cerkovnika Jamnika, očeta 5 otrok, ker so pri njem dobili puško in bombo. Odpeljati so hoteli tudi železničarja Vadnjala, ker je informiral Italijane, da je Jamnik dober in zanesljiv.
Preserje: so Italijani pripeljali 25 topov na ravnico pod vasjo Kamnik v bližini železniške postaje. Topove so namerili v gozdove nad vasmi, kjer so partizani imeli taborišča, zlasti v Gonečem dolu. Partizani so se razbežali in umikali v smeri proti Rakitni.
Ko so Italijani prišli v vas Preserje, so zažgali hišo in vsa gospodarska poslopja Jakobu Kovaču, gostilničarju.
V Preserju je bil tudi ubit partizan Matija Tegel, Bonačev hlapec iz Dol[enje] Brezovice, ker je bežal pred Italijani.
Ital[ijanski] vojaki so polovili živino, ki je begala brez nadzorstva okrog Preserja. Deloma so jo odpeljali v svoja taborišča, deloma so jo vrnili domačinom.
Goričica: Italijani so požgali 2 hleva: gospodarju Petelinu, p. d. [po domače] Naclju in pri Pečku.
Krašovcu na štev. 20 pa so poslali hišo in gospodarsko poslopje; odpeljali pa so želez[ničarskega] čuvaja Krašovca Gašperja, ker da je v zvezi s partizani, ko so ti izropali vagon usnja in soli na železniški progi.
Iz strahu pred Italijani so ljudje bežali v gozdove, a so se pozneje vrnili nazaj na svoje domove. V vasi Preserje so Italijani pustili vse ljudi na svojem mestu, med tem ko so od teh, ki so se vrnili

PRIDRŽALI SLEDEČE:

a) Kamniku: gostilničarja Petrič-a Frenk-a, železničarja Sveteta Janeza, (Krištofov Ivan), Smole-ta Franc-a in Andreja, Martin-a Šuštar-ja (Blažetov), kovača Bačar-ja Franc-a, gostilničarja Koširja Franca iz Kamnika 52, bivšega župana in prepričanega partizana, ki je bil že dalje časa v gozdovih in se je sam javil Italijanom v Rakitni. (Ako nastopi službo pri Italijanih, bo kot ovaduh napravil veliko škodo domačinom.)

b) na Žalostni gori že omenjenega cerkovnika Jamnika.

Italijani so nadalje:

a) v Kamniku pobrali posestniku Petriču Albertu vulgo Krencu živino, dasi za to ni bilo razloga, kot ga navaja proglas: Slovenci z dne 15. 7. 1942.

b) na Gor[enji] Brezovici so požgali lovsko kočo odvetnika dr. Ravnihar-ja [Vladimir Ravnihar]; ta koča je služila partizanom za opazovališče.

c) na Gor[enji] Brezovici je ranjen v čeljust pos[estnik] Brancelj Jože, ker je bežal v gozd.

d) na Prevaljah so Italijani zažgali kozolec in skedenj posestniku in gostilničarju Suhadolniku Antonu.

Pogorel je tudi župnikov kozolec v Preserju (dvojnik)

Dne 16. 7. 1942: Italijani so se nastanili v Preserjah v Prosvetnem domu, po številu 200.

V preserski občni sta za partizane mlela žito dva mlina – oba na električni pogon – sedaj meljeta za Italijane. V teh mlinih so Italijani zaplenili 30 mernikov pšenice.

Dne 18. 7. 1942: Partizanska skupina, ki je bila okoli Moljnika in Magdalenske gore (občina Dobrunje), se je tega dne pomaknila proti Ljubljani na Golovec.

Tik pred začetkom operacij se je tej skupini pridružilo 15 mlajših fantov, bivših sokolov iz Štepanje vasi.

Dne 19. 7. 1942: Ta dan je prišlo iz Cerknice v Sv. Vid 100 avtomobilov italijanskega vojaštva, kar je približno 3000 mož.

Z ljudmi, ki so ostali na svojih domovih, postopajo primeroma dobro, med tem ko hiše onih, ki so zbežali, požigajo in rušijo.

Do borbe s partizani pri Sv. Vidu in v okolici ni prišlo, ker so se partizani poskrili.

Istega dne so prišli Italijani k Sv. Trojici nad Cerknico. Tudi tu niso rušili in ne zažigali razen hiš izrazitih partizanov.

Nekateri ljudje bodo odšli v Italijo tako: družina Martinčič (4 člani) ter 3 fantje (Zalar Jože, Zakrajšek Jože in Korošec Jože). Sedaj so vsi v Ljubljani in čakajo na odhod v Italijo.
Istega dne se zve, da so Italijani Begunje nad Cerknico močno porušili in požgali; podrobnosti o tem se še ne ve.
V Borovnico v šolo, kjer je bolnišnica za vojake, je do tega dne prišlo več ranjencev s sektorja Krim.
Znana so tudi delno imena partizanov in članov zaščite iz občine Preserje. (se lahko kasneje izroči).

20. 7. 1942.

25. 7. 1942

13. 7. 1942. Polhov gradec: Italjani so ustrelili 5 partizanov in 6 nasilno odpeljanih članov zaščite, ko so bežali pred Italjani.

19. 7. 1942. Log: Partizani so streljali s hriba malo, pred gostilno Mesesnel, ko se je peljal mimo Italjanski častnik s spremstvom. Ranjenih je bilo 6 spremljajočih vojakov. Pri tej priliki so Italjani ustrelili nekega 16 letnega fanta, ki je slučajno pogledal skozi vrata. Italjani so zagrozili, da bodo Log zažgali, če se še kaj enakega primeri. Partizani so takoj zbežali, ko so Italjani začeli streljati.

20. 7. Iška: V Iškem Vintgarju so Italjani našli v neki jami 10 moških in 4 ženska trupla, ki so jih partizani tam pobili. V neki drugi jami pa so našli zalogo orožja in hrane.

22. 7. Semič: Italjani mobilizirajo od 15 do 70 leta vse moške in ženske za sekanje gozda ob progi, ker ga kmetje nočejo, vojaštvo se ga pa ne upa. Partizani stalno napadajo italj[ijanske] straže. Ta dan dopoldne je bil pri napadu ranjen en vojak. Civilisti so se razbežali. Italjani so zažgali 5 hiš v Semiču. Prejšnji teden so zažgali 20 zidanic.

23. 7. Kamni potok pri Trebnjem: Partizani so odvili tračnice med postajama Vel[ika] Loka in Trebnje pri vasi Kamni potok. Osebni vlak št. 9212, ki je vozil železniško osobje in vojake ter nekaj civilistov, je iztiril in se ves razen zadnjega voza prevrnil. Ranjena sta strojevodja in kurjač. Vas Kamni potok, ki leži na desni strani proge Ljubljana Novo mesto, je bila ob 17 požgana, živina pa odpeljana. Neki podoficir v tem vlaku je izjavil, da bodo Italjani požgali vse vasi v hribih, da bodo s tem uničili partizanom oporišča za zimo.
Travna gora pri Sodražici. Vršijo se boji med Italjani in partizani. Partizani so zašli v italjanski žep.

Razno	Begunje pri Cerknici Na Slivnici v smeri proti Begunjam je po ital[ijanskih] poročilih padlo 40 partizanov, ko so na begu pred enim vojaškim oddelkom naleteli na drugega. Proga Split–Ogulin je razdrta in zato promet ustavljen.

Seznam ljudi, ki so jih partizani ustrelili in ubili med 17. 7. 1941 in 30. 12. 1941 ter aprila 1942, 15. 4. 1942 (pag. 2614)[786]

Ustrelitve s strani OF v času od 17. 7. 1941 do 11. 4. 1942

Dne 17. 7. 1941	ustreljen v Besnici (Litija) nemški finančni uradnik	
Dne 7. 8. 1941	ustreljen iz zasede Svetina Franc iz Mlinega na poti iz Bleda v Boh[injsko] Belo	1
Okoli 22. 8. 1941	ustreljen v Dobu neki gostilničar	1
Dne 22. 8. 1941	ustreljen v Ljubnem (Brezje) čevljarski mojster Praprotnik Ciril	1
Dne 25. 8. 1941	ustreljen v Sp[odnjih] Gorjah (Gorje) kovaški mojster Ulčar Florijan	1
Dne 26. 8. 1941	obstreljen vodja tkalnice v Jaršah Mladen Halužan (Nemec)	
Dne 1. 9. 1941	ustreljen v Domžalah carinski pomožni asistent Wutte Ivan (Nemec)	
Dne 2. 9. 1941	ustreljen tovarniški delavec na Slovenskem Javorniku 2 Ivan	1
Dne 2. 9. 1941	ustreljen upokojeni 66 letni Koritnik Ignacij s Slov[enskega] Javornika	1
Dne 2. na 3. 9. 1941	ustreljen nočni čuvaj v tovarni verig v Lescah Zipan Gabrijel	1
Od 8. na 9. 1941	ustreljen posestnik Kovač st[arejši] iz Posavca (Brezje)	1
Dne 18. 9. 1941	napad okrog Gameljnov na avto v katerem sta bila dva Slovenca in dva Nemca	2
Dne 9. 10. 1941	napad na Nemce pri litijskem predoru, kjer so izgubili življenje trije Nemci	
Od 1. na 2. 12. 1941	ubit na Zg[ornji] Dobravi (Ovsiše) čevljarski mojster Bertoncelj Jernej	1
	Ubit na Zg[ornji] Dobravi (Ovsiše) miz[arski] mojster Ješe	1
	Ubit v Lipnici (Ovsiše) pos[estnik] in avtoprevoznik Debeljak [Valentin Debeljak]	1
	Ubit pri Cirčičah pri Kranju neki Meze [Maks Zeme]	1
	Ubit v Pševem pri Sv. Joštu pri Kranju posestnik in gostilničar Benedičič [Rudolf Benedičič] p. d. Drajnar	1
	Ubit v okolici Škofje Loke neki moški	1
	Ubit v Selcah nad Škofjo Loko neki 20 letni fant	1

[786] Prepis dokumenta (UDV) je na pag. 3701.

Okoli 22. 12. 1941	Ubit v Hotavljah pri Poljanah kovaški mojster Krmelj Matevž	1
	Jakov Jože iz Črnega vrha	1
Nekaj dni pred 30. 12. 1941	je bil ubit v kamniškem okraju neki gestapovec	
Cvetni teden 1942	Ubita v Žigani vasi občina Križe čevljarski pomočnik Kuhar Franc in njegova žena	2
	Na Trsteniku posestnik Lombar Jakob	1

9 Nemcev Slovencev 22

Ljubljana dne 15. 4. 1942.

Seznam materialne škode na Gorenjskem, ki so jo med avgustom 1941 in aprilom 1942 povzročili partizani, 15. 4. 1942 (pag. 2614)[787]

Požigi in druge materialne škode na Gorenjskem
od 1. 8. 1941 do 15. 4. 1942,
povzročeni po OF.

Dne 1. 8. 1941	razstreljen v Žirovnici zasilni most, poškodovan tudi most čez državno cesto, vse brez prave škode.
Dne 3. 8. 1941	Hostarji izropajo skladišča pri radovljiškem predoru.
Dne 6. 8. 1941	Poskus napada na elektrarno Vintgar (razbita samo šipa).
Dne 3. 9. 1941	Začela goreti žaga ing. Remca v Duplici. Požgana Gorjančeva žaga v Kranju.
Dne 11. 9. 1941	Pogori dr. Rekarjeva žaga na Jesenicah.
Dne 10. 10. 1941	Požig Remčeve žage na Lancovem pri Radovljici
Dne 14. 10. 1941	Pobrali v Porentovem mlinu v Globokem pri Radovljici več moke. Dalje so še odpeljali Resmanu Jožetu, mlinarju iz Zapuž pri Begunjah, tovorni avtomobil moke, nakar so avtomobil zažgali v okolici Škofje Loke, isto noč so odpeljali tudi meso mesarju Kuharju iz Dupelj. Razen tega so izvršili še več manjših tatvin in ropov, kakor tudi prisilili domačine, da so jim dajali hrano. Razstrelili so tudi neki most v kamniškem okraju.
Cvetni teden	Zažgali v Žiganji vasi hišo Kuharja Franca.
Veliki teden	Izropali župana Mrčuna Ivana iz Ljubnega (Brezje)

Ljubljana dne 15. 4. 1942.

---

[787] Prepis dokumenta (UDV) je na pag. 3701.

Poročilo o razmerah na Gorenjskem, 10. 5. 1942 (pag. 2615–2616)[788]

Razmere na Gorenjskem

Po ustrelitvi zadnjih 50 talcev v Mauthausnu[789] zaradi usmrtitve jeseniškega župana Lukmana Karela na Gorenjskem ni bilo novih USTRELITEV.
Pač pa so odpeljali mnogo zapornikov iz Begunj na Koroško, zlasti v Krauth ob Milštatskem jezeru, nekatere pa baje celo v Dachau. Kranjski zdravnik dr. Herfort [Jože Herfort] je v Krauth-u, tam je tudi dr. Matajc [Leon Matajc] iz Stražišča. Zabret Joško je še vedno v Begunjah.
Na Gorenjskem so po mnenju resnega prebivalstva še tri skupine goščarjev. Ena skupina da je okrog Dražgoš, druga pod Storžičem in tretja v kamniškem okraju. Razpoloženje ljudi je proti tem »goščarjem«, ki da prinašajo samo nesrečo prebivalstvu.
Nemške oblasti so tudi napolnile škofijski dvorec v Goričanih z zaporniki iz okolice Medvod.
Št.Viška gimnazija je izpraznjena in so v teh prostorih nastanjeni nemški letalci.
Konec meseca aprila ali v začetku maja 1942 so Nemci ponovno napolnili Begunje z ljudmi iz kamniškega okraja.
Takrat so Nemci prišli v Moravče iskat tri fante v starosti okoli 26 let. Vsi so pobegnili, vendar so na begu ustrelili Cerarja Franca, pd [po domače] Pekovčevega.
Nato so prišli po njegovega brata Cerarja Antona in njegovo družino. Je bil mlekar in je star okoli 32 let. Brata nista živela v skupnem gospodinjstvu.
Istočasno so vzeli v Moravčah še: gostilničarja Cerarja Lojzeta, trgovca in bivšega župana Tomca [Ignac Tomc], trgovca Dolinarja iz Peč in bivš[ega] šol[skega] upravitelja Nakrsta. Z vsemi so odpeljali tudi družine (žene in otroke).
Iz Lukovice so odpeljali: gostilničarja Grošlja Franca z družino, sodnega jetničarja Pavška z ženo in otrokom, ter nekega pd. Kokalja in njegovo družino.
Iz Krašc pri Moravčah pa so odpeljali brata Bergant Ivan in Štefan, ki [imata] brata Berganta[790] pri Vzajemni zavarovalnici.

B.

Kakih 14 dni pred temi dogodki so Nemci hoteli seliti vas Zlato polje v kamniškem okraju.
Ljudje so zbežali z doma. ker jih Nemci niso našli doma, so vas zažgali.

Lj[ubljana] 10. 5. 1942.

Prošnja Albine Pintar za odpravo finančnih nepravilnosti, 29. 9. 1942 (pag. 2617)

29. 9. 1942. Pintar Albina, hči Mihaela Amon in Marije roj. 15. 12. 1894 v Kranju, prist[ojna] v Kamnik, por[očena] [s] trgov[cem] s špec[erijskim] blagom na Gosposv[etski] c[esti] št. 14 stanujoča v Cigaletovi ul[ici] 1.

---

788 Prepis dokumenta (UDV) je na pag. 3709–3710.
789 V prepisu je pripisano: *TAB* [taborišče]. Pripis se ponavlja.
790 V prepisu je pripisano: *MAVRICIJ*.

Te podatke sem sestavila kar najbolj vestno, kakor se tudi sicer v svojem poslovanju držim točno in korektno vseh predpisov. To pa že radi tega, ker je moj mož član nemške narodnostne skupine v Ljubljani, zastopnik velike nemške paroplovne družbe, zaupnik Reicha za genealogična raziskovanja (Sipperforscher des Reiches), zapriseženi sodni tolmač in prevajalec nemškega konzulata v Ljubljani.
Prosim vas, da bi tedaj zadevo rešili v moj prilog.
Če bi pa sami ne mogli te stvari dokončno rešiti v mojo korist, Vas pa prosim, da mi blagovolite sporočiti ime gospoda, kateremu boste izročili akt v nadaljno rešitev. K temu gospodu bi si dovolil stopiti moj mož ter bi mu navedel sam vse to: kar sem vam navedla ter bi se pri njem skliceval na svoječasno obljubo in zagotovilo Eks[celence] Vis[okega] Kom[isarja] za Lj[ubljansko] pokr[ajino], da se članom ljublj[anske] nemške etnične grupe ne bo delalo nobenih ovir pri izvrševanju njihovih pravic in obrtov.

29. 9. 1942.

Zadeva: Nepravilnosti, opažene po kontroli cen dne 24. 9. 1942 v trgovini.

Seznam partizanom naklonjenih oseb, 17. 10. 1942 (pag. 2618)

17. 10. 1942

Nujno je treba opazovati:
1. – trg[ovca] Štembergerja iz Mestnega trga,
2. – trg[ovca] Mirka Jančigaj-s iz Vodnikovega trga,
3. – biv[šega] odvetnika v Kranju dr. Vilfana Jožeta, ki je sicer odšel v Srbijo (bil preseljen), a se je morda skrivaj vrnil v Ljubljano, je komunist ter je poročen z B u k o v č e v o[791] [Marija Vilfan], ki pa stanuje nekje na Prulah. Če je nekje v Sloveniji, ima gotovo žena skrivne zveze z njim!

Izjava Rajka Šaleharja o aretaciji Božidarja Šaleharja, 23. 11. 1942 (pag. 2619)

Izjava!

Božo Šalehar, t. č.*[ta čas] uslužben pri regulacijskih delih na potoku Bistrica v Sodražici, je bil dne 29. 5. 1942 skupno s svojim starejšim bratom Rajkotom, tehn[ičnim] uradnikom Vis[okega]Komisariata, kot prvi od partizanov v Sodražici aretiran in odveden pred partizansko sodišče v prostore poštnega urada v Sodražici. Isto popoldne so sledile še aretacije naslednjih Sodražanov: Bančič Dragomir, Ivanc Adolf, Lovšin Rudolf, Košir Anton so bili obsojeni na smrt. Radi posredovanja in zgražanja domačinov se obsodba ni izvršila. Bančič Dragomir in Šalehar Božo, sta bila za ceno svoje glave prisiljena vstopiti v partizanske vrste.* Šalehar Božo *pa še zato, da je rešil s tem svojega starejšega brata, prav tako kot županov sin Peter Prijatelj, da je rešil svojega očeta.–*

---

[791] Marija Vilfan, rojena Bukovec (1912–1994), novinarka, publicistka in političarka.

Da je temu res tako, navajam naslednje priče:
Peter Prijatelj, župan občine Sodražica
Ivanc Adolf, industrijalec v Sodražici
Košir Anton, zidarski mojster v Sodražici
Lovšin Rudolf, gostilničar posest. in trgovec v Sodražici
Šalehar Rajko, tehn[nični] uradnik Vis[okega] Komisariata v Ljubljana
Šalehar Anica, učiteljica v Sodražici sedaj v Ljubljani.
Vsi zgoraj navedeni so pripravljeni kjerkoli izraziti resničnost gornjih navedb.

Ljubljana, 23. 11. 1942 *Šalehar Rajko*

Izjava Petra Prijatelja o aretaciji Božidarja Šaleharja, 24. 11. 1942 (pag. 2620)

I z j a v a[792]

Spodaj podpisani župan občine Sodražica potrjuje in izjavlja, da je Šalehar Božidar – zaposlen pri regulacijskih delih v Sodražici dne 29. 5. 1942. XX. od partizanov aretiran in pripeljan v partizansko sodišče ter je bil za ceno svoje glave s prisilo odveden v partizanske vrste.

Sodražica dne 24. 11. 1942. XXI.

Gorenjo izjavo potrjujejo:

Comune di Sodražica Župan občine Sodražica:
Prijatelj Peter m.p.

Župnijski urad Sodražica *Majdič Franc* župnik

Poročilo o poskusu likvidacije Rudolfa Smersuja, nedatirano (pag. 2621)

Smersu Rudolf, uradnik Zavoda za socijalno zavarovanje v Ljubljani stanujoč na Št. Peterski štev.
V soboto dne 19. 12. 1942 ~~med 18. in 18.30~~ (*ob 3/4 6h*) je prišla neka večja skupina (takoj po izvršenem vpadu v dr. Dobovškovo stanovanje) h Smersuju. Privedla jih je v hišo neka ženska. Odpirat je prišel vežna vrata *11* letni sin Smersuja. Ko je videl ozir. takoj spoznal, da so prišli napadalci, je začel kričati. Oni so ga davili, a je vseeno kričal. Smersu je to slišal in spoznal, za kaj gre, ter je dvakrat ustrelil, na kar so zbežali.

Obveščevalni podatki o partizanskih simpatizerjih in propagandi, nedatirano (pag. 2622–2623)

1) Izlakar Jelica
Izlakar Binca > Dalmatinova 3/II

---

[792] Izjava je zapisana tudi v italijanskem jeziku. Objavljen je prevod.

Ti dve sta v trojki z Borčič Mirjano – Vrtača 4 – pritličje.
Izlakarjevi[793] *sta imeli že preje dobre zveze z Jugovcem Otom, ki je zdaj v hribih politkomisar. Menda so te tri pri VOS-u.*
2) Brata Obersnel sta pri Klubu Ljubljana (nogomet). Starejši je bil pred kratkim zaprt. Je hud komunist. Čudno, da so ga izpustili, ker so se njegovi somišljeniki vedno izražali, da je »naš«. Izgovarjal se je, da je bil zaprt, ker ni hotel vstopiti v domobrance. S tema[794] *se druži še nek Drnovšek Janez – Stanuje nekje blizu Nebotičnika. Zdaj je izginil iz Ljubljane.*
3) Blagajničarka »Emone« – Malešič Micka – se še vedno sprehaja po Ljubljani. Je bolj suha, bleda, srednje velika. Vedno je v družbi z Knafličevo Cico. Obedve sta bili že zaprti vsled Komunizma in OF-arstva. Še zdaj imajo vedno sestanke z neko tretjo. Baje se piše Suhadolnik? To je gotovo trojka!!
4) Ljudje močno izprašujejo kaj je z »Glasnikom«. Treba bi bilo, da hitro izide.
5) Kar je jugoslovansko mislečih ljudi vsi čakajo, da bi pri nas izhajal samo eden nacionalni ilegalni list. In to čim preje!! To cepljenje jih straši pred OF-arji, ki so zelo enotni – v tem pogledu.
6) Iz Trsta prihajajo (točni) glasovi, da je poveljnik kasarne kap[etan] Fajdig[a][795] [Radivoj Fajdiga] *– bivši plavi oficir neznosen in da s tako politiko odbija. Pravijo, da je tudi temu treba nujno pomagati!! Tako je ničvreden kot njegov brat v Ljubljani (na pošti). Kapetan Fajdiga bi lahko vsaj z prostovoljci, ki so prišli iz »Slovenije« malo lepše postopal.*

Prepis partizanskega poročila o vrinjencih v enotah na območju Dobrove, 26. 11. 1942 (pag. 2624)[796]

(Tipkano in kopirano s pisalnim strojem).

Slovenski javnosti!

Pred časom se je vrinilo v partizanske vrste nekaj nepoštenjakov špekulantov v namenu, da bodo smeli počenjati karkoli v škodo itak tlačenemu slovenskemu ljudstvu. Življenje partizanov pa je tako disciplinirano, da se vsaki neznačajnež pokaže že prve dni. Kdor ne pride v naše vrste s poštenim namenom, mora čim hitreje zapustiti edinice slovenskih partizanov.
Tak tip zločinca se je v prav kratki dobi pokazal laži[ni] partizan J a k š a Tone. Zbral je okrog sebe še par pajdašev med njimi tudi Hudnik Ivana. Vsi skupaj pa so šli na zločinsko delo tatvin. Večje nam prijavljene tatvine blaga in denarja so izvršili na Šujci, Utiku, Dobrovi (Graben) in Zaklancu. Takoj je dalo poveljstvo

---

793 V rokopisu je pripisano: *JELCA*, *BINCA*.
794 V rokopisu je pripisano: *BRATA OBERSNEL*.
795 Radivoj Fajdiga, poveljnik domobranske šole pri Sv. Ivanu v Trstu. Med vojno se je umaknil v Avstralijo.
796 Dokumenti na pag. 2624–2639 so v posebnem ovoju prepisov partizanskih dokumentov, ki jih je pridobila obveščevalna služba Slovenske legije v obdobju 1942–1944.

tiralico za obstoječo tatinsko tolpo in istočasno naprosilo javnost, da nam pomaga izslediti, kje se tatovi skrivajo.
Omeniti moramo, da so zločinci povsod nastopali pod smelim partizanskim imenom, prav tako, kot so delale oborožene belogardistične tolpe na Dolenjskem[797]. Tako so zapeljavali javno mnenje kot da bi slovenska narodna partizanska vojska vzgajala tatove in zločince, mesto poštenjake in borce.
V noči 24. 11. 1942 pa se je posrečilo izslediti brlog Toneta[798] in njegovih pomagačev, ter zakrivalcev njega samega. Ko je prišla partizanska patrola na Hruševo (Selo) štev. 1, je takoj obkolila to hišo in poklicala domače ljudi. Na vprašanje domačim: »Kje imate skritega Toneta?« je odgovorila Hudnik Ivanka: »Pri nas ga ni.« Prisežem vam, da ga ni pod našo streho.« Taka zločinska lažna trditev je bila vzrok, da je postal žrtev vzor – partizan naš mladi tovariš Tonček, katerega je iz peči kamor se je skril z svojo materjo, ustrelil bandit Jakša Tone. Ko je prilezel iz peči Tone, potem ko je vrgel že dve bombi, je navalil Tone z nožem na partizana, kateremu se je posrečilo, da ga je po hudem boju obvladal. Pri tem spopadu je zadal partizanu bandit Tone, več ran z nožem.
Pri zasliševanju Jakše Ane, Hudnik Ivane, Francke, Albince, Lojzeta, Ivana, Matijeta in Poldeta se je ugotovilo sledeče, polno priznanje vseh prizadetih in tudi nekaterih tu neimenovanih verodostojnih prič, da so načrt za prvo tatvino naredili dotični banditje pri Hudnikovih (Martinovec) na predvečer ropa in to na predlog domačih zgoraj imenovanih Hudnikovih. Ko so se po izvršeni tatvini vrnili z plenom, so si ravno tako zopet vse razdelili med seboj pri Martinovcu. Hudnik Ivan je priznal, da je sodeloval tudi pri ropu na Šujici. Vsi imenovani Hudnikovi in mati od bandita Toneta, so priznali, da so sprejemali in delili med seboj naropani denar ter drugi materijal in da so skrivali lopova Toneta Jakšeta od dneva pobega iz partizanskih vrst pa do njegovega zadnjega dne. Priznali so tudi na vprašanje, zakaj niso prijavili Jakšeta Toneta katerikoli partizanski edinici, da so vedno mislili, da se bode tatinski bandit pravočasno umaknil preko meje v Nemčijo, še predno bi ga izsledila roka pravice.
Vsi zgoraj navedeni, kateri so popolnoma priznali svojo soudeležbo pri ropanju, so prejeli zasluženo kazen!
Danes ko ves slovenski narod bije herojsko in veličastno borbo za svojo osvoboditev izpod okupatorskega jarma in za pošteni in pravični red, se v sramoto slovenskega naroda še vedno ponavljajo tako nizki primeri nepoštenja, ljudske sebičnosti in barbarstva. Zato naj bo ta kazen v opozorilo vsem onim, ki še vedno hočejo na nepošten način živeti.
Padla žrtev partizana tovariša Tončka, pa naj bo pred vsemi Slovenci, kot svetel lik pravega borca partizana, ki je v tej pravični borbi slovenskega naroda pripravljen žrtvovati vse in tudi svoje življenje.

[797] V prepisu je pripisano: *MVAC*.
[798] V prepisu je pripisano: *JAKŠA*. Pripis se ponavlja.

Na položaju dne 26. 11. 1942.

Štab Dolomit[skega] odreda
Rejonski odbor OF
Dobrava[799].
[Podpis nečitljiv.]

Prepis operativnega partizanskega poročila o spopadih v delih Notranjske in Dolenjske, marec 1942 (pag. 2625)

(Pisano in razmnoženo s karbon-papirjem)

Operativni štab.
Dol[enjske] in Not[ranjske] Oper[ativne] zone.

Tehniki Stična – Struga.

Poslali smo vam poročila o delovanju naših[800] brigad v Suhi Krajini do 19. t. m. Naslednja poročila so:
19. 3. zjutraj je krenila skupina okrog 500 fašistov iz Ambrusa proti položajem naših edinic. Okrog 10 ure so se spopadli z Italijani Tomšičevi[801] pri vasi Plešivica. Nagnali so v beg prvo skupino, ki je prodirala po grebenih proti Plešivici in jo razbili s tem, da so obkoljevali njene dele. Za prvo je sledila druga, ki je hotela priti Tomšičevim za hrbet. Naši so izvlekli naše sile iz obroča in takoj prešli k obkoljevanju sovražnika. Pobitih je bilo okrog 100 fašistov, med njimi kapetan in še pet oficirjev. Zaplenjeno je bilo: 2 težki bredi, 1 težki bacač s 40 minami 1 zaslon, čez 50 pušk in mnogo drugega vojnega materijala. V noči od 19 na 20. 3. je Cankarjeva brigada naletela na Italijansko zasedo pri Smuki. Naši so jurišali na zasedo, pri tem zavzeli bunker in zaplenili težko Bredo in dosti municije. Padla sta dva Italijana, več je bilo ranjenih, ostali so pa pobegnili.
20. 3. so okrog 12 ure Italijani začeli pritiskati od Hinj proti Staremu Logu. Od Kočevja je prišlo v neposredno bližino Starega Loga 10 kamionov in 1 tank. Cankarjeva brigada je takoj pritisnila na one iz Hinj in jih po kratkem spopadu pognala v paničen beg. Zaplenjeno je: 1 lahka Breda in okrog 20 pušk. Kamioni so se vrnili nazaj v Kočevje razen dveh, od katerih smo enega zažgali, eden nam je pa padel v roke nepoškodovan. Šofer je bil ranjen.
19. 3. so Italijani zažgali, da bi maščevali svoj poraz vasi Vrh in Lopato katere so obsipavali z zažigalnimi bombami iz Avijona.

Smrt fašizmu – svoboda narodu!

Politkomisar:
Rudi [Viktor Avbelj] l. r.

Komandant:
M. Šaranović [Milovan Šaranović] l. r.

To porabite za obvestitev terena.

---

799 Pravilno Dobrova.
800 V prepisu je pripisano: *NOV*.
801 V prepisu je pripisano: *TOMŠ[IČEVA] BRIG[ADA].*

Prepis partizanskega dopisa o položaju na Dolenjskem, 23. 3. 1943 (pag. 2625)

DOL[ENJSKA] IN NOTR[ANJSKA] OPER[ATIVNA] ZONA – OPER[ATIVNI] ŠTAB

(Na istem listu dostavek s črnilom pisano)

Dragi Jože! – Pošiljam II. poročilo t. j. od takrat ko so se pomikale od Suhe Krajine proti Kočevju in so med potjo imele te izredne uspehe. Mi smo danes v Suhi Krajini zajeli enega italijana ki je bežal sam ne vedoč kam in nam v Suhi krajini padel u roke, to se je zgodilo tudi drugod. Danes je avijon metal letake »Pozive« to je italijanom podobno, ker morala je – odlična! Danes sem imel sestanek z O. K. v N. M. in tehnikom dolenjske cone, vse sklepe katere sva sama naredila so potrdili, uverjen sem, da se bo dalo odlični upostaviti, so izkušnje pomagale! Prosim piši mi na naslov »Gregor Cilko«. Na terenu se počutim odlično, težko mi je samo ker še nimam nobene flinte in sem vezan na pomoč od drugih, pa se bom čim pridem na cilj tudi uredil. Rojakov Tvojih t. j. Trbovljanov Posavcev sem že precej srečal. – Prejmite tov[ariške] pozdrave
Petrač[802] [Milan Škerlavaj] l. r.
23. 3. 1943.

Prepis listka, nedatirano (pag. 2625), neobjavljeno

Prepis listka, nedatirano (pag. 2625), neobjavljeno

Poročilo o neuspeli partizanski mobilizaciji in posledicah na Dobrovi z okolico, nedatirano (pag. 2626–2627)

(Pismo pisano z roko in črnilom)

Izvršnemu odboru osvobodilne fronte!

Rajonski odbor O. F.[803] v katerega delokrog spadajo sledeče občine: Dobrova, Polhov Gradec, Brezovica, Log ter del Ljubljane izven kontrolne meje, smatra za potrebno, da z ozirom na zadnje dogodke v našem rajonu, poroča sledeče:
Naš rajon je bil politično zelo razgiban. Iz politične nezrelosti se je z dolgotrajnim in požrtvovalnim delom terenskih delavcev, dvignilo ljudstvo po smernicah O. F. na tako popolno in zrelo politično višino, kakršno je bilo opaziti v malokaterem rajonu. Po celem rajonu so se vršile vsakodnevne konference, sestanki, tečaji in zaprisege N. Z. Nikjer ni bilo opažati malodušja in nezaupanja do osvobodilnega gibanja slovenskega naroda. Posebno pri članih N. Z. je bilo opaziti veliki borbeni duh in željo za čim hitrejšo osvoboditev vseh Slovencev izpod okupatorskega

---

802 Milan Škerlavaj (1910–1980), trgovski pomočnik, predvojni komunist. Marca 1943 je vstopil v partizane. Med vojno je deloval predvsem kot sekretar in vodja Centralne tehnike KPS. V obdobju od 1946 do 1957 je bil direktor podjetij Jugopetrol in ŽITO. (SI AS 1589/IV, šk. 4473.)

803 V rokopisu je pripisano: *DOBROVA*.

jarma. Toda ravno ta želja članov N. Z.[804] ter vseh pristašev in somišljenikov osvobodilne fronte, po narodni osvoboditvi, je bila izrabljena na nepravi način od našega štaba I. bat[aljona] DLO.[805]

Dne 7. 7. 1942 ob 10h zvečer je poveljstvo N. Z. rajona Dobrova prejelo ukaz od štaba I. bat[aljona] DLO, o mobiliziranju vse narodne zaščite in nezaščite tega rajona. Kaj je pripeljalo naš partizanski štab do istavitve tega ukaza? Verjetno se je on opiral na veliko politično razgibanost tega rajona. Če je dobil naš štab kaka navodila in načrte od drugod v pogledu izpeljave večjih operacij, o tem nam ni bilo ničesar znanega. Celo na konferenci, ki se je vršila 1 dan pred mobilizacijo t. j. v ponedeljek 6. 7., med poveljstvom N. Z. in nekaterimi funkcijonarji R. O. ter štabom I. batalj[ona] DLO se je poleg razgovorov o zbiranju materijala, izdelavi raznih zapiskov, iskanju raznih špecijalistov, izvrševanju zasek in zased itd. razpravljala tudi o skupnem delovanju med poveljstvom N. Z. in štabom I. bat[aljona] DOL[806]., v slučaju izvršitve večjih akcij. Na tej konferenci je tudi politični komisar 3. čete N. Z., sedaj že padli tovariš, sprožil vprašanje, da li je v slučaju večjih operacij zagotovljena varnost s severne strani, katera predstavlja za nas naše zaledje. Da polagamo toliko važnost na varnost našega zaledja je brezdvomno dejstvo, da brez pravega zaledja ni mogoče voditi niti izpeljati akcije večjega stila. Na to tovariševo vprašanje je štab I. bat[aljona] DOL. odgovoril, da je varnost z naše severne strani zajamčena s tem, da bo v slučaju tukajšnjih večjih akcij II. grupa likvidirala obmejne postojanke in tako zasigurala varnost z nemške srani.

Takoj po prejemu naredbe za mobilizacijo se je pristopilo k delu. Mobilizirala se je vsa zaščita in nezaščita na področju 2. 3. in 4. čete N. Z. Odziv je bil 100 %. Vse kar je bilo v mobilizacijskem nalogu predvideno se je točno izvršilo. Navdušenje in morala ljudi je bila velika. Izvršili so že do prvega mobilizacijskega jutra vsa odkazana dela (zaseke, prekopi, zasede i. dr.).

Kakšen je bil potek in izpeljava akcije, tega na tem mestu ne bomo obravnavali (je razvidno iz priloge).

Mobilizacija je na ljudstvo naredila najboljši utis. Velika večina ljudi je mislila, da gre za celokupen evropski upor zatiranih narodov no in mnenja so bili, če že ne gre za upor v tako velikem obsegu pa se je vsaj slovenski narod pripravil na zadnji in odločilni udar proti okupatorjem.

Rajonski odbor[807] je bil s sprejemom naloge o mobilizaciji postavljen pred izvršeno dejstvo. Tako rajon[ski] odbor kakor tudi poveljstvo N. Z. sta se morala hočeš nočeš ravnati po stanju, do katerega je pripeljal nujni razvoj dogodkov po mobilizaciji. Dostikrat sta bila oba predstavna organa v rajonu postavljena v neljubo zadrego z raznimi vprašanji od strani mobiliziranega ljudstva, katero je hotelo vedeti v kakšnem obsegu se je izvršila mobilizacija, dali gre za vseslovenski upor ali

[804] V rokopisu je pripisano: *RAJ[ON] DOBROVA*. Pripis se ponavlja.
[805] V rokopisu je pripisano: *DOLOMITSKI ODRED.*
[806] Pravilno DLO. Enako v nadaljevanju.
[807] V rokopisu je pripisano: *OF DOBROVA*.

se je pri drugih tudi že začelo itd. Vseh teh neprilik ne bi bilo treba, da se je štab I. bat[aljona] DOL. ravnal po osnovnih načelih medsebojnega in skupnega sodelovanja z rajonskim odborom in poveljstvom N. Z. pri vseh večjih akcijah in katero sodelovanje predstavlja prvi predpogoj za uspešno izpeljavo istih.
Kaj bi se zgodilo, da se je štab I. bat[aljona] DLO pred mobilizacijo ravnal po načelih medsebojnega posvetovanja? Predvidelo bi se v naprej ali je na tem področju že mogoče začeti z večjimi akcijami ali ne. Odpadlo bi vsako igračkanje z ljudstvom in narodovim imetjem od strani I. bat[aljona] DLO. Rajonski odbor si želi akcij toda vsaka akcija mora biti zastavljena tako da jo je mogoče izpeljati. Vedeti moramo vsi, da se z uspešnimi akcijami zelo dviga morala pri ljudeh. Dočim je bila ta akcija, katero je izvršil štab I. bat[aljona] po nalogu DLO skrajno pomanjkljivo izvedena in že v naprej obsojena na propast. Dokler se vsi ti zadnji dogodki popolnoma ne razčistijo s štabom I. bat[aljona] DLO, ki ni kos stavljenim nalogam, da jih izvrši, je v bodoče nemogoče skupno delati in sodelovati z istim. Ker je za uspešno politično delo na terenu in partizansko gibanje potrebno, da se pravočasno odstranijo vsi nedostatki in nesoglasja, ki bi mogla kvariti tako gibanje, upamo, da bosta štab I. bat[aljona] in DLO klicana na odgovor.
Po tej akciji so ljudje zelo razočarani nad osvobodilnim in partizanskim gibanjem. Izgubilo se je zaupanje v pravilno delo terenskih delavcev. Ljudje obžalujejo številne padle žrtve, ki so izgubile življenje nepotrebno in brezmiselno žrtvovanje tolikšnega narodovega imetja, katero se je uničilo, pri tej neuspeli akciji za katero nimamo nikakega opravičila.
Potrebno bo zopet ogromnega dela na terenu, da se o ljudi iz njihovega malodušja vsaj delno zopet dvignilo na ono moralno višino katero je ljudstvo imelo pred mobilizacijo. Težkoče bodo tudi radi tega, ker smo od 7 padlih tovarišev v borbi, 2 ranjenih, 1 pogrešanega in 12 padlih žrtev neborbi, izgubili 6 aktivistov.
Rajonski odbor bo, kot doslej, tudi v bodoče zastavil vse svoje sile v korist naroda, da se čimpreje rešimo okupatorskih spon in nam končno zasije svoboda.
Da bo IOOF možen točen in jasen pregled nad celim potekom dogodkov prilagamo kopijo poročila, ki je bilo poslano na glavno poveljstvo.

Smrt fašizmu – Svobodo narodu.

Za R. O.:
R a d o v a n [808] [Franc Rihar]

Na kopiji, ki je pisana s pisalnim strojem je poleg gorenjega teksta v odstavku, ki začenja »Potrebno bo zopet ogromnega dela...« še sledeči stavek:

[808] Franc Rihar (?–1943), konec leta 1942 komandant Dolomitskega odreda. Leta 1943 je bil ujet in 1. 6. 1943 ustreljen v Ljubljani. (Kartoteka KPS/ZKS.)

»Ljudstvo v okolici Dvora, kjer so se te akcije že drugič ponovile, pravi takole: V svetovni vojni, ki je trajala 4 leta nismo izgubili toliko žrtev, kot sedaj pri prvi akciji (maja) in pri drugi (julija) skupaj 25 Slovencev!«

Prepis potrdila o prejemu denarja, 1. 8. 1942 (pag. 2627)

(Pisano s pisalnim strojem)

P o t r d i l o

Podpisani potrjujem prejem bona v znesku 10.000 Lit reci: desettisoč lir katerega mi je izročil tov[ariš] politkomisar odreda DLO.
Na položaju dne 1. 8. 1942.

Komandant:	Politkomisar:
Vikerčič l. r.	Tine Kosovel l. r.

Prepis sporočila Šimna Francetu, 9. 3. 1943 (pag. 2627)

(Listek pisan s svinčnikom.)

Dragi France! Sporočilo sem prejel ter ti moram sporočiti da tudi jaz z vsem tem nisem prav nič zadovoljen. Zdi se mi, da nas vsi samo izrabljajo in vlečejo za nos. Mi ne moremo biti zato tukaj, da bi nekaterim pomagali na konja pa še takim, ki nimajo nobene morale in poštenosti. Jaz bom gledal da prekinem sploh ker sem vsega sit in sem jih spregledal. Obljubljeno mi čimpreje pošlji po kurirju ampak samo po Toneju, ker je zanesljiv drugim nič ne zaupam so sami potuhnjenci.
9. 3. 1943 Šimen

Prepis poročila o organizaciji Zveze slovenske mladine in varnostnih razmerah v Ljubljani, 20. 1. 1943 (pag. 2628)

(Pisano s pisalnim strojem) Ljubljana 20. 1. 1943

Dragi Urban[809] [Anton Vratuša]! -- Odgovarjam Ti na pismo, ki si mi ga pisal 16. t. m. t. l. Tov[ariš] Cene je Savec. On hoče da bi mu tudi Ti kaj pisal, ker pravi da se na Viču težko kaj znajde in da nima nobenih zvez. Mi ga seveda pripravljamo k delu, vendar ima precej izgovorov, da je kompromitiran, ali da je zaposlen. Sedaj ga ponovno skušamo spraviti k delu. Tudi Ti mu daj malo injekcije. V Ljubljani je ustanovljenih že nekaj odborov DE[810]. Med drugim je upostavljen tudi

[809] Anton Vratuša (1915–2017), slavist, akademik, politik in diplomat. Kot prvoborec je do aretacije leta 1942 organiziral levo usmerjeno študentsko mladino na Filozofski fakulteti v Ljubljani. Sodeloval je pri nastanku brigade internirancev na Rabu in bil namestnik njenega komandanta. Pred koncem vojne je odšel v Beograd, kjer je opravljal različne vojaške in civilne funkcije. Po vojni je opravljal visoke politične in diplomatske funkcije v Jugoslaviji. (SI AS 1589/IV, šk. 4515.)

[810] V rokopisu je pripisano: *Del[avska] enotnost*.

odbor v tob[ačni] tov[arni]. Ravno prav, da si nam sporočil, da imamo tudi mi tam svojega človeka. V kratkem grem na sejo tega odbora in bom poprašal kako je z tem tov[arišem]. Ti stopi z njim v stik in ga povprašaj, koliko je na tekočem in koliko mu je znanega o DE. Če je bil povezan v OF in je aktivist ga gotovo morajo poznati. Vprašaj ga in naj Ti pove, kje in kdaj bi se jaz lahko sestal z njim? Sporoči stanovanje, parolo in čas.

P[ater] Krizol[811] – ga bi prav rad poiskal samo ne vem prav kam in na koga naj se obrnem? Iz Tvojega pisma sklepam, da bo to nek kutar, danes je nekoliko težko hoditi okoli teh gospodov, ker so vsi precej zaprti in moram imeti prav točno navodilo kako hoditi okrog njega. Sporoči mi kako misliš, da bi prišel do njega in ali je res zanesljiv? Takrat ko si Ti odšel so se časi in razmere v Ljubljani toliko spremenile, da se je marsikateri teh gospodov zasukal k BG.

Tu v Ljubljani gre organizacija zveze Slov[enske] mladine še kar dobro naprej. Res je malo teško ustvariti v kratkem času široke podlage in delo organizirati iz starih utesnjenih oblik. Mladina je za široko in politično ne opredeljeno organizacijo bolj dostopna kakor pa za staro, ki je temeljila na politični opredelitvi. Pred mladino je treba postavljati pred vsem Slovensko narodno vprašanje, osvoboditev in rešitev najbolj perečih vprašanj. Mladini je treba dopovedati, da je edino v OF tista sila, ki garantira mladini njeno bodočnost, ji bo zasigurala dostojno eksistenco ji omogočila svoboden razmah v studiu, znanosti, umetnosti in ji dala športni razmah. Resno se moramo potruditi, da bomo vklopili tudi delavsko mladino v Zvezo Sloven[ske] mladine, ter odstranili vse razlike, ki jih je ustvaril meščanski red. Seveda se pa s tem delom ne moremo in tudi nočemo odpovedati svoji liniji in nazoru. Do sedaj politično opredeljeno mladino lahko organiziramo samo vsak preko svoje linije, novo pridobivanje pa naj ne stremi za političnim opredeljevanjem, ker ima mladina kasneje še dovolj časa za to. Radi tega imamo tu v Ljubljani poleg odbora Zveze Slov[enske] mladine tudi KS mladinski odbor t. j. izvršni odbor. Skušali bomo pa postaviti tudi srednješolski KS odbor, akademski in kolikor se nam bo posrečilo tudi delavski. Delo je že precej dobro teklo, mnogo so nam podrle zadnje racije, tako da je bilo celotno delo potrebno na novo začeti. Kakor vidim iz Tvojega pisma tam zunaj še vedno ne vidijo pogubnih posledic sektaštva. Tu v Ljubljani se to toliko ne kaže, ker so sami uvideli, da je SKOJ šel preveč ekstremno pot, in da so radi tega odbili več mladine, kakor so jo pa pridobili. Postavite zunaj vprašanje organizacije Zveze Slov[enske] mladine in pokažite na pogubne strani sektaštva.

Ne razumem Te dovolj jasno, kaj bi hotel vedeti kar se tiče obveščevalne službe[812]. Sporoči malo natančneje zakaj gre in Ti bomo odgovorili. Ravno sedaj je pereče vprašanje našega sodelovanja VOS. Mi že dolgo časa zahtevamo sodelovanje in tudi odločanje v tem važnem forumu. Dogodki v zadnjem času dokazujejo, da

811 V rokopisu je pripisano: *ZAJC* [Ludvik Zajec, p. Krizolog].
812 V rokopisu je pripisano: *OF – OBV[EŠČEVALNA] SL[UŽBA].*

VOS zahteva okrepitve in reorganizacije, ker odkrije zelo malo važnih dogodkov, ki jih izvrši BG[813] ali okupator[814], v pravem času.
Za znake bomo skušali urediti kakor nam pišeš in Vam jih bomo poslali. Tov[arišem] partijcem smo sporočili kar si želel radi Jodita.
Zadnjič smo zvedeli, da trosi prosluli Ogrin zidar iz Vrhnike razne vesti. Mož je gotovo organiziran v BG. Največ je vedel povedati o Tebi[815] in o Mohorju [verjetno Marjan Vesenjak]. Govoril je, da se oba nahajata nekje zunaj in da že vedo približno kje in da vaju bo BG v kratkem prijela. Potrebno je, da posvetite nekoliko več pažnje temu človeku in ga naredite neškodljivega. Na splošno je govoril, da smo sami komunisti. Torej jaz končam in Te lepo pozdravljam---

Polde [verjetno Ciril Pezdir].

…….
(Dostavek)
Tako po nepotrebnem pišeš na pismo, da ga ne smem odpreti, ko gre vendar vse preko mojih rok. Sem osebna tajnica Poldeta in Sava[816] [Anton Toman], tako vidiš dragi moj, da je ne mogoče kaj skriti pred menoj, kar lepo se sprijazni z mislijo, da bom po končani vojni tudi tvoja osebna tajnica. V drugem pismu Ti bom več odpisala in odgovorila na druge stvari.

Aleksandra[817] [Jožica Kovač]

Prepis pisma o organizacijskih problemih vodenja skupine političnih sodelavcev Osvobodilne fronte, nedatirano (pag. 2629)

(Pisano s pisalnim strojem)

P. n. tov[ariša] Miha in Mohor [verjetno Marjan Vesenjak]!

Za Miha: Tvoja izjava je bila najbolj na nemerodajnem mestu tale: »Ali se imata Ančka[818] [Vilma Pirkovič Bebler] in Urban rada? Ponoči sta nekaj imela! Tako pri naši hiši ne bo šlo!«
Škandal in sramota!!! Prijaznost, katero sva s tovarišico mirne vesti pokazala protikomurkoli in kdajkoli, jo ne smatrava in ni bila niti neumnost niti zaljubljenost!!!

---

813 V rokopisu je pripisano: *MVAC*. Pripis se ponavlja.
814 V rokopisu je pripisano: *ITALIJ[ANI]*.
815 V rokopisu je pripisano: *URBAN*.
816 Anton Toman (1901–1965), politični delavec, sindikalist. Pred vojno je bil član vodstva krščansko-socialistične Jugoslovanske strokovne zveze. Aprila 1941 se je s sestro Jožico Kovač kot krščanski socialist aktivno vključil v delo OF. Po vojni je bil tudi namestnik ministra za socialno politiko LRS. (SI AS 1589/IV, šk. 4513; OSP.)
817 Jožica Kovač (1906–1981), roj. Toman, knjigovodkinja, partizanka in nosilka spomenice leta 1941. Politično je pripadala krščanskim socialistom. (SI AS 1589/IV, šk. 4482.)
818 Vilma Pirkovič Bebler (1918–1996), inženirka agronomije, predvojna komunistka in družbenopolitična delavka. Od aprila 1941 do sredine leta 1942 je delovala kot ilegalka v Ljubljani in kurirka Glavnega poveljstva slovenskih partizanskih čet. Med vojno se je udejstvovala zlasti na mladinskem področju v Sloveniji in Beogradu. Takoj po vojni je delovala na Dunaju v jugoslovanski delegaciji za repatriacijo. (SI AS 1589/IV, šk. 4468.)

Za Mohorja: Tvoja razlaga silno stroge discipline za aktivistke KS tov[arišice] Klare[819] [Tilka Knific] ni omajala, da ne bi bila dovolj močna in se udeležila prvega sestanka aktivistov KS! Na vprašanje »ali boš šla na sestanek« ti je odgovorila: »voljo imam in pripravljena sem«! Ti pa si ji odgovoril: »Ob enih pojdi od doma«! Predno pa si odšel sam si ji izjavil: »Glede tvoje udeležbe na današnjem sestanku imam več tehtnih vzrokov, da ne greš in ti jih bom ob priliki razložil«! in še pristavil »ostani doma«!
Za oba: Izjavljalo se je tudi da bi tov[arišica] Ančka že zdržala če je ne bi Urban hujskal! Ni to lepo, no pa če hočete letos narediti, da bo sneg črn, pa ga naredite! Mihu sem zadnjič prav jasno razložil položaj Ančke in zadržanje Micke[820] [Urška Zatler] in ni imel nikakega povoda za napačno nastopanje z njo ~~Micko~~ *Ančko*.
Ne dovolim Vama[821], da bi posredno ali neposredno zvedela tov[arišica] Klara da sem Vama sporočil gorenjo zadevo. Ako se tega ne bosta držala, bom izvajal posledice ...
Dalje ne dovolim v interesu moje rodne vasi ozir[oma] njenih prebivalcev, da bi katerikoli moški odhajal pri belem dnevu iz Vašega stanovanja. Tudi ne dovolim Mohorju, da bi s puško hodil po terenu s katero teh tovarišic, kot sem za tov[arišico] Klaro prevzel pri njenih starših tudi osebno odgovornost, da ne postane kompromitirana. Tudi je ne bom zadrževal, da svoj toliko obžalovani korak spremeni kadarkoli hoče in jo bom v njeni želji iskreno podpiral. Tudi jo ne veže nikaka disciplina prav na nikogar, razen na konspiracijo OF. Če bo pa njena želja, da bo vzdržala kolikor časa bo mogla, ob gledanju »tovarišice« na skrivaj, kot se to sedaj dogaja, jo bom pa tudi bodril kot sem jo do sedaj vse skozi, ne pa hujskal kot pravite tovariši!
Pred dnevi, ko je dobila tov[arišica] Klara dovoljenje za stik z domom, smo imeli dogovorjen kontakt na določenem mestu ob 5h in da bo ona od tam dalje spremljana po moji kurirki, je ista res točno čakala ob 5h in je, če tudi ji je čas drag, čakala še celih ¾ ure dalje. Da pa je to spremljavo prevzel v svoje roke Mohor, je s tem jasno dokazal, da se nima namena ozirati se na kakšen dogovor z menoj[822] niti se ne ozira na težak in tvegan posel kurirke. To samo toliko na znanje, da v bodoče ne boste računali na kakšno pomoč iz te ali podobne strani.
Kar se tiče organizacije sestankov za aktiviste KS naj vso zadevo prevzame tov[ariš] Mohor in naj mene na prvem sestanku predlaga za izključitev radi nedisciplinе, katero sem brez dvoma s tem dopisom tudi zaslužil.

---

819 Tilka Knific (1915– ?), šivilja in partizanka. Pred vojno se ni politično udejstvovala. Med vojno je začela delovati kot članica Slovenske partizanske ženske zveze in poleti 1943 postala članica Okrajnega komiteja KPS Medvode. (SI AS 1487, šk. 71.)

820 Urška Zatler (1904–1944), partizanka, predvojna komunistka. Pred vojno je nekaj let preživela kot politična emigrantka v Sovjetski zvezi. Pred začetkom vojne je delala kot radiotelegrafistka pri CK KPJ v Zagrebu, kjer je vzdrževala radiotelegrafsko zvezo s Kominterno. Leta 1941 se je vrnila v Ljubljano, kjer je delala predvsem pri Centralni tehniki KPS. Pri partizanih je skrbela za vzgojo novih telegrafistov. Umrla je novembra 1944 v boju pri Dolenjskih Toplicah. (SI AS 1546, šk. 58.)

821 V rokopisu je pripisano: *MIHA, MOHOR*.

822 V rokopisu je pripisano: *URBAN*. Pripis se ponavlja.

Tovarišici Klari merodajni Mohor ni znal zagotoviti mesta kuharice in jo s tem prepustil samovoljnemu premetavanju druge, boljše, zvite in skrite tovarišice. Tudi sedaj, ko sem tov[arišu] Mihu razložil prvotni načrt in sedanje stanje pa nato opomnil še Mohorja, da naj se delo razdeli tako, da bo vse zunanje posle prevzela ona[823], tega Mohor ni znal urediti ampak je zopet pustil vse medlo in nedoločno z izjavo: vsaka nekaj, katera že bo, kakor bo kazalo. Ali z drugo besedo: kadar se bo vzljubilo Micki, bo kuhala, kadar se ji ne bo, prepusti Klari. Kadar bo hotela iti Micka malo ven, bo šla, kadar se ji ne bo zdelo bo šla Klara. Če bo nevarno, težko, mokro, snežno ali daleč bo predlagala Klaro ako pa ne lahko gre tudi sama[824]. Kadar se bo zazdelo Micki bo ona skrbela za jedilni list ako pa ne, naj skrbi zanj Klara – končno merodajni Mohor bo vse to samo potrdil pa mirnabosna.

Zelo obžalujem, da moram v teh resnih časih pisati tovarišem taka sporočila, a ne kaže drugega!

U r b a n l. r. [Anton Vratuša]

Prepis pisma o vodenju skupine političnih sodelavcev Osvobodilne fronte, 23. 1. 1943 (pag. 2630–2631)

(Pisano s pisalnim strojem) 23. 1. 1943

Dragi Urban [Anton Vratuša]! -- Na tvoje današnje pismo Ti kar takoj odgovarjam. Prav za prav me je zelo začudilo. Nerodno mi je namreč že, da se ta zadeva tako razpihuje in se na način delajo težave vsem prizadetim, najbolj pa Klari [Tilka Knific] sami. Namesto da bi ji pomagali, da se vživi v razmere, ki za nikogar nas niso prijetne, ji delamo težave tisti, ki pravimo, da ji hočemo pomagati. Grem naj kar po vrsti:

Brez dvoma je Miha napačno napravil, da je dal neko izjavo glede zadeve, ki jo Ti na prvem mestu omenjaš. Glede tega je govoril tudi z menoj[825], ki sem pa najprej izrazil svoje nezadovoljstvo, da se v te zadeve sploh vtika, či jih pa že hoče kakor koli reševati, naj se pogovori s prizadetimi samimi, torej v tem primeru s Teboj[826]. Ko prideta skupaj, se bosta o tem lahko pogovorila, če boš hotel.

Kar se tiče udeležbe Klare pri sestanku naših aktivistov[827], sem bil res mnenja, da ona spada med nje, kar mislim še danes in ker je sama dala izrecen pristanek na to, ko sem ji razložil tudi vprašanje discipline, ki si jo s pristopom vzame nase. Ravno iz konspirativnih razlogov pa je bilo gotovo boljše, da se sestanka ni udeležila. S tem ni ničesar izgubila, ker se o vseh teh vprašanjih lahko pouči pri nas in se tudi bo, če bo to količkaj želela. Mislim, da s tem nisem napravil nikake napake. Pri

---

823 V rokopisu je pripisano: *KLARA*.
824 V rokopisu je pripisano: *MICKA*.
825 V rokopisu je pripisano: *MOHOR*. Pripis se ponavlja.
826 V rokopisu je pripisano: *URBAN*. Pripis se ponavlja.
827 V rokopisu je pripisano: *KS*. Pripis se ponavlja.

takih stvareh moramo pač upoštevti vse okoliščine, in sem si napisal, da je konspiracija OF nadvse važna in nam očital, da jo premalo upoštevamo.
Dalje njen obisk na domu: Midva sva se dogovorila, da se sestane s kurirko ob 5h, in sicer v vsakem slučaju, če predhodno tega obiska ne odpovemo. Na kontakt sem prišel s Klaro pet minut po pol 7h. Dogovorili smo se tudi, naj jo kurirka v primeru morebitne zamude počaka. Ko nje nisva dobila, je bila mogoča izbira: ali gre domov sama, ali naj se vrne ali naj jo spremljam jaz. Kljub temu, da sem imel opraviti drugo pot, sem jo šel spremljati, ker je same nikakor nisem mogel pustiti. Kaj torej vidiš na tem napačnega?
Tvojega predloga glede sestanka aktivistov in nekakšne Tvoje izključitve kajpak ne morem vzeti na znanje, ker smatram, da si pismo pisal v nekakšni razburjenosti.
Zdaj pa še na splošno glede naših dveh tovarišic: Eno[828] kot drugo[829] si nam preskrbel Ti. Obe si Ti od prej poznal. Kljub temu smo mi z obema zadovoljni, neugodno nam je bilo le, ko smo videli, da se Klara ne more prav privaditi. Smatrali smo to kot razumljivo, ker je pač prišla iz toplega domačega gnezda v popolnoma nove tuje razmere. Toda tudi to se je z vsakim dnem boljšalo in lahko rečemo, da se je danes že popolnoma privadila. To je tudi glavni vzrok, da se ni počutila srečno, in noben drugi, čeprav se morda Tebi zdi drugače. Tudi razdelitev dela ne eni ne drugi ne povzroča nikakega nezadvoljstva, vsaj izrazili ga nista. S svoje strani si pa ne morem predstavljati, kako bo mogla npr. Klara opravljati vso kuho, obenem pa hoditi po opravkih. Vsaka taka pot zahteva najmanj 3–4 ure časa, in kdo naj medtem kuha. Ali ne Micka [Urška Zatler]? Zadevo sem uredil tako, da za težja pota (prinašanje hrane) uporabljamo Micko, ki je močnejša, za druge stvari pa Klaro, posebno če je treba kaj hitro in zanesljivo opraviti. Naše hišno delo tudi ni tako, da bi se dalo točno razmejiti, ampak ga je treba opravljati, kakor pač najbolje kaže. Upam in želim, da sem Ti to zadevo razumljivo pojasnil in da glede tega ne boš več v skrbeh. -- Za svojo osebo mi je pa v resnici težko, če bi se mi ne posrečilo razmer v hiši urediti tako, da bi bili vsi kolikor toliko zadovoljni, posebno seveda Klara, ki je morala s prihodom k nam doživeti največjo spremembo.
Zdaj pa konspiracija: Res je, da se ne da do kraja izvesti, toda kljub temu najskrbneje pazimo nanjo, ker je dokaz to, da okoličani o naši prisotnosti še nič ne vedo. Jaz za svojo osebo se kjer koli, bodisi tukaj ali v dolini, najrajši pojavljam opremljen kot partizan, kar zbuja gotovo manj pozornosti kot pa če bi ljudje opazili laziti tog okoli tujega človeka, ki ni partizan. Tvoja misel, da ne gre katere naših tovarišic spremljati s puško na rami, se da izvesti. Sicer je pa takih primerov bilo prav malo in jih bo v prihodnje še manj. Glede tega si lahko popolnoma pomirjen. Nerodno se mi zdi, da moramo take stvari (ki so v bistvu res zelo malenkostne) razpravljati pismeno, ker bi se o tem lahko mirno osebno pogovorili. Zadeve so preproste in jih ne kaže komplicirati. Skrbeti moramo tudi, da z navijanjem teh

828 V rokopisu je pripisano: *KLARA*.
829 V rokopisu je pripisano: *MICKA*.

vprašanj sebe ne spravimo v čudno luč pri naših tovariših, ki imajo za take stvari bolj enostavne pojme.
Da bi Klara odšla kam drugam, za enkrat ni misliti. Za to bo pač treba še nekaj tednov potrpeti, medtem se bo že toliko spremenilo, da se tudi ta zadeva lahko uredi. Kolikor mi je znano jo brat vabi k sebi v četo. Če bo torej odšla, kakor si želiš, jo boš najbrže težko pripravil za terensko delo. Računaj tudi s tem! Kar pa sicer zadeva disciplino, ni nobenega dvoma, da z obema tovarišicama razpolaga, dokler sta pri nas, izključno naš forum in nikdo drugi. Tako tudi mora biti in prosim Te, da v prihodnje tega vprašanja več ne odpiraš!

Kljub temu, da je bilo pismo naslovljeno tudi na Miha, mu ga nisem pokazal, ker smatram, da se je mogoče o teh zadevah pogovoriti uspešno in prijateljsko le osebno. Zato tudi upam in Te vabim, da se glede tega kmalu sestanemo in pogovorimo ter zadevo enkrat za vselej rešimo. Želim tudi, da mi tega postopka ne zameriš, še manj pa, da zaradi teh stvari izvajaš kakršne koli posledice, ker so to res malenkosti, ki nas ne bi smele ovirati v ničemer.
Želim torej, da se čimpreje oglasiš ter morebitne svoje narazpoloženje zapostaviš skupnim dolžnostim in delu, ki je neprimerno važnejše in vredno, da z njim trošimo svoje sile in čas. Lepo pozdravljen!

M o h o r [verjetno Marjan Vesenjak] l. r.

Prepis osebne korespondence partizanke Vere, nedatirano (pag. 2631)

Pismo »partizanske žene tovarišice« možu.
Pisano z rdečo tinto.

Tovariš Roman! – Ako ravno mi ne daš nobenega odgovora se Ti vseeno predrznem, da Ti pišem par vrstic. Ker na žalost nimam koledarja sem se vseeno spomnila da je danes Tvoj god. Želim Ti vse najboljše mnogo sreče največ pa zdravja, za naprej!
Odgovarjam in prosim Te po sledečem, kakor si Ti meni za moj god. Saj toliko sem jaz na boljšem, da jaz se ga spominjam, Tebe sem mogla pa sama opomniti. In kar Ti še posebno želim, da bi se izpremenil v svoji trmi in furji, če boš to mojo največjo in najbolj prosečo željo izpolnil in da boš tak do žene v družbi tovarišev kakor se spodobi, Ti s partizansko besedo obljubljam, da bom tudi jaz taka kakršno me hočeš imeti. Če pa te moje proseče prošnje in vroče ne bi uvideval bom ostala še za naprej še ista Vera kakršno si me dobil in to bo dokaz, da midva ne bova mogla iti skupaj naprej v življenju. Saj Ti ne bi pisala tega ampak si Ti meni pisal v ravno taki pobožni želji in danes imaš priliko, ko sva vsak svoje kritike slišala vzemiva jih na znanje in da jih bova tudi izvrševala.
Upam, da mi ne boš zameril teh vrstic saj po partizansko je tako da poveš vsakemu v obraz kar Te teži. -- S tovariškim pozdravom – Vera.

Na tem mestu kjer smo sedaj sem zbolela ponovila kakor sem jo imela doma vročina se mi vrti okoli 39 saj mislim, da bo kmalu bolje. Zakaj pa se za Romančka nič ne zmeniš, da bi videl, kakšen je. Je tak poba da ga je veselje pogledat.
Saj prosim, da mi takoj odgovoriš po kurirju če sam ne misliš priti okoli.

Prepis pisma o organizacijskih navodilih za partizansko kurirsko zvezo, 6. 11. 1942 (pag. 2632)

Tov[ariš] Štefan[830] [Edo Brajnik],. -- Pošiljam ti javko v Škofji loki. Kurir Matija ima posebej spravljeno. Ta veza bo redna vsaj 1 mesec in pol po dvakrat–trikrat na teden. Pri roki ni bilo dotičnemu ki vzdržuje zvezo če bi mu pripravili javko kje v Medvodah v Zanklovi tovarni[831] ali kje v Pirničah. Tam ima povsod opravke. Lahko se pa kreta z avtomobilom po vsej Gorenjski do Bleda in Jesenic. Postavite še druge javke. Ta človek tu je zanesljiv. V ponedeljek ali torek že lahko dvignete prvo pošto. Poslal bom tekste za Poročevalca. Pošiljam ti tudi šifro za dopisovanje. Vsa važna pošta naj se vsaj deloma zašifrira. Zahteval sem CK posebno šifro pa je nisem prejel. Zaenkrat naj velja ta. -- Bunkerskega zidarja in radiotehnika boste dobili prihodnji teden. Pomočnik za tehnika potuje sedaj s kurirjem Glede usnja ti bo pisal Matija. -- Kurir Mate naj takoj pride nazaj in bo spremljal radiotehnika, zidarja in radiomonterja. Dobil bo vse od Pajota. Te tovariško pozdravlja Miklavž[832] [Mirko Zlatnar] l.r.

6. 11. 1942. (Pismo je pisano z roko in črnilom.)

Prepis sporočila (pag. 2632)

Poročilo s svinčnikom, najdeno v listnici Podobnikarja Franca (ženska pisava)

Sanitetni tečaj -- se je vršil dne 9. 1. 1943 v predavanju v bolezni tifusa kako se bi mogli preprečiti ta bolezni. -- Terenskega odbora sestanek se je vršil dne 10. 1. ki se je izpravljalo v bodočem redu in poživetvi v o. f.

---

830 Edo Brajnik (1922–1983), politični delavec, narodni heroj. Bil je med najpomembnejšimi aktivisti NOB na področju varnostne in obveščevalne službe. V povojni Jugoslaviji je vodil obveščevalno službo v tujini kot protiobveščevalno službo. V VOS OF se je vključil konec leta 1941. Od maja 1944 in vse do konca vojne je bil vodja odseka Ozne za Jugoslavijo v Drvarju in na Visu. (SI AS 1589/IV, šk. 4542; SB.)

831 Tovarna Medič-Zankl je bila ustanovljena leta 1908 kot tovarna za proizvodnjo olja. Pred drugo svetovno vojno so v tovarni proizvajali industrijske izdelke z lanenim oljem, različnimi laki in pigmenti. Po vojni se je preimenovala v Color Medvode.

832 Mirko Zlatnar (1920–1991), predvojni komunist, partizan in politični delavec. Med vojno je bil eden glavnih organizatorjev Centralne tehnike KPS v Ljubljani. Pred koncem vojne je bil načelnik Ozne za Gorico, po njej je nekaj let deloval kot polkovnik UDV za Slovenijo. Po vojni je opravljal številne politične in gospodarske funkcije v Sloveniji, med drugim je bil ustanovni direktor podjetja Adria Aviopromet v Ljubljani, predhodnice Adrie Airways. (SI AS 1589/IV, šk. 4477; SBL.)

Prepis pisma o navodilih za preskrbo in pregled političnih dogodkov, 12. 1. 1943 (pag. 2632)

(Pismo s pisalnim strojem)

Dragi Urban [Anton Vratuša]! -- Revije Čas za enkrat še nisem mogel dobiti. Iščem jo pa zaenkrat še nimam uspeha, ko jo dobim jo pošljem. Glede mesa ti pa sporočam, da ga pošlji na Sašek, pekarna Stari t[rg] 3. Geslo: Moka za prepečenec – sol dajte kar sami! Aleksandra [Jožica Kovač] že težko čaka kdaj se bo najedla teleta, da boš Ti potem spet z njo govoril. Slučajno jo sedaj ni doma jo bolj malo vidimo, mislim, da je isto kot s Teboj. Kako je s tov[ariši] Sokoli Te ne razumem. Ali je celotno vodstvo vstopilo v KP in bi tudi vsakega obsojali, ki bi iz kateregakoli vzroka odšel. Dobro čutimo, da smo prikrajšani pa naša volja po pravici in resnici bo zmagala. Tudi mi smo že čuli, da se ne morete preveč postavljati z vodstvom v partizanih. Slovensko revolucijo smo prejeli, pa je na žalost po zaslugi nekega strahopetca romala v peč. Novoletno poslanico sem pa oddal v tisk in bo kmalu gotova. Kaj z stricem in družino, upam da bojo zimo pretolkli. Če jih kaj vidiš jih pozdravi! Kmalu se kaj oglasi! Pozdrav! S. f. Sn [Smrt fašizmu – Svoboda narodu].

Savo [Anton Toman]. Aleksandra . Polde [verjetno Ciril Pezdir].

Ljubljana, 12. 1. 1943

Prepis pisma o organizaciji dela na območju Dobrove, 25. 1. 1943 (pag. 2632)

(Pismo s pisalnim strojem)

Položaj, 25. 1. 1943.

Dragi tov[ariš] Urban [Anton Vratuša]! -- Obveščam Te na najin razgovor o formiranju rajonskega O. F. odbora za rajon Dobrava. V ta odbor je poleg tov[ariša] Črtomira kod predstavnika Sokola delegiran tov[ariš] Edvard, ki bode zastopal partijo. Prosim, da mi tudi vaša skupina[833] določi tov[ariša] ki bode zastopal vašo skupino.

Prosim, da čim preje določite dan sestanka, ter se pogovorite o vašem bodočem delu. Mnenja sem, da ni tukaj ovir radi katerih bi trpelo delo Osvobodilne fronte. – S tovariškimi pozdravi!

Smrt fašizmu – svoboda narodu! Erno[834] [Albert Svetina] l. r.

---

[833] V rokopisu je pripisano: *KS*.

[834] Albert Svetina (1915–2008), predvojni komunist in partizan. Med okupacijo je najprej politično deloval v Vidmarjevi tovarni v Savljah, leta 1942 je bil sekretar okrožnega komiteja KPS za področje Ljubljana okolica. Pred koncem vojne je že deloval v Ozni; po koncu vojne je postal njen načelnik za vzhodnoprimorsko okrožje. Zaradi kaznivih dejanj je bil leta 1946 izključen iz KPS in UDV. V začetku leta 1949 je pobegnil na Madžarsko. (SI AS 1589/IV, šk. 4473; SI AS 1931, šk. 2964 – OD 8645 Albert Svetina.)

Prepis pisma Edvarda Kardelja Vladimirju Popoviću o politični strategiji, avgust 1942 (pag. 2633–2634)

Izdali partizani. 3. 5. 1943

Za CKKPH – drugu Vladi Špancu.[835]

18. 8. 1942

Dragi Vlada!

Šaljemo vam patrolu, da vas nadje. Iz priloženog pisma za Glavni štab videčeš kakvo je vojno stanje kod nas. Nije ružičasto, ne popravlja se. Glavne borbe bijemo sada s Nemcima. Nadam se, da če biti uspjeha.

Vrlo mi je žao, da se nismo 26. 7. našli. Mi smo poslali na ugovoreno mjesto četu Udarne brigade, no vas je talijanska ofanziva vjerovatno sprečila. Dobro bi bilo svakako, da se nadjemo. Sada su izmedju Kupe i vas prilične talijanske koncentracije, nodržim, da čemo ipak moči da sastanak ugovorimo što pre. Zavisno je od podataka, koje če nam doneti naša patrola. Što se vaših veza tiče vidi naš predlog u pismu Glavnom štabu. Nastoj, da se ta predlog što pre realizira. Ti sam znaš, da se tu ne radi toliko u vezama obiju štabova – ma da su i te potrebne – nego zbog toga, da se poveže delavnost CKKPJ. Bili smo do sada prilično odvojeni, a sada su nastupili takvi momenti, da ta odvojenost više nije mužna. Sa Fischerom [Ivo Lola Ribar] imam veze i mislim, da čemo moči udesiti tako, da čemo poštu menjati dva puta nedeljno. Potrebno je dakle još, da se dobro povežemo s vama a vi sa Starim [Josip Broz]. Pošto ima Fischer sada uspostavljenje veza sa Beogradom, mogli bi na taj način zaista opet povezati čitavu zemlju. Nemoj dakle zanemarivati veza sa slovenačkim CK.

Neču ti danas pisati o političkim pitanjima, jer nisam siguran, kako če pismo proči. Sigurno Vas je Vrhovni štab obavestio o poruki Deda[836], što se tiče »proletarskih« brigada. Ima kod nas i drugih pojava sektaške prirode.

Borba protiv sektaštva mora sada biti centralno pitanje naše Partije. Mi imamo pred sobom još vrlo teške borbe, u političkom pogledu čak najteže. Bilo bi vrlo pogrešno uspavljavati se, da smo glavno več postigli. Još uvijek postoji mogučnost, da nam se situacija izvuče iz ruku, ako nečemo svom snagom udariti protiv sektaštva. Držim, da je to naročito važno kod vas, u Hrvatskoj. Tu nam može sektaštvo stvoriti istotakav položaj, kako je nastao aprila 1941. god[ine]. Samo ovoga puta pod rukovodstvom HSS. Još uvijek držim, da je čitav uspjeh naše Partije u Hrvatskoj zavisan od toga, dali čemo uspjeti tamo stvoriti široki svenarodni oslobodilački front. Ne treba računati sa nekakvim »slomom« na kraju rata. Ovoga puta buržoazija neče dozvoliti »slom« u takvom smislu, kako smo do sada bili naviknuti. Da je tome tako, dokaz je četniško-ustaški sporazum, Nedičevsko-Mihajlovičevska saradnja itd. Aparat okupatora sutra če biti aparat londonske vlade, ojačan sadašnjom

[835] Vladimir Popović - Španac (1914–1972), zdravnik, jugoslovanski politik, diplomat, predvojni komunist in general.

[836] *Ded* je bila medvojna šifra za kominterno.

kolebljivom »sredinom«. Taj če reakcionarni blok imati oružje i ljude. Prema tome ako hočemo pobjediti, najavimo odlučni boj sektaštvu. Samo stavranje svenarodnog oslobodilačkog fronta može sprečiti manevre protiv-narodne reakcije.
Preko Slovenije idu veliki transporti u pravcu Hrvatske, izgleda prema Turskoj. Vjerovatno čemo skoro imati rat u Turskoj. Čini mi se, da tu Nemci hoče preduhitreti Engleze sa drugim frontom jer jim je tu drugi front pogodiji nego u zapadnoj Europi. Posle sadašnjih loših rezultata na iztočnom frontu Nemcima i ne ostaje drugo, nego da nadju neke nove rupe. U tom slučaju mi čemo ovdje u Jugoslaviji igrati još važniju ulogu. A ujedno biče borba svakako još teža. Javi mi odmah kako stojite sa vezama sa Starim . Pošaljite i materiala za upogled. Naročito te opozoravam na zadnji broj »Dela«. Deo materijala šalji starome.
Kako si vjerovatno utvrdio po emisijama »Slobodne Jugoslavije«, mi imamo sada vrlo dobre veze sa Dedom. Ako nemaš vezo sa VŠ ili ako VŠ ne može, da daje Dedu, šalji sav material nama. Mi možemo, da dademo mnogo. Nadamo se, da če o skoro imati i propagandnu emisionu stanicu, koja če biti dovoljno jaka, da če je čuti Deda. Davačemo na raznim jezicima. Utoliko nužnije je obzirom na sve te činjenice, da je naša veza zaista najbolja.
Inače nam bela garda[837] i Mihajlovičevci prave velike i sve veče smetnje. Na dva sektora imamo več oružane borbe sa njima. Naoružavajo jih ili bar politički podupiru Italijani. Inače stojimo sda dobro. A teror strašan. Okupatori – i Nemci i Talijani – kolju na stotine!

Javi se skoro! Svi te drugovi pozdravljaju!

Smrt fašizmu – svoboda narodu!
Sa drugarskim pozdravima

Bevc Krištof [Edvard Kardelj]

P. s.:
Pisma za mene adresiraj: »Za druga Krištofa«.

Prepis situacijskega poročila partizanskega glavnega poveljstva o bojnih akcijah, 1. 3. 1943 (pag. 2635–2636)[838]

Na položaju: dne 1. 3. 1943. Glavno poveljstvo SNOV in part[izanskih] odredov javlja:

I. AKCIJE IN BORBE SOŠKEGA ODREDA:
26. 1. sta I. in 4. č[eta] II. bat[aljona] izvršili akcijo proti karabinjerski in vojaški posadki na Zakrižu pri Cerknem. Padlo je šest Italijanov, 6 jih je bilo ranjenih, 17 pa zajetih. Naši niso imeli izgub. Zaplenili smo tri puškomitraljeze, 21 pušk, 6 pištol, 110 bomb, nekaj tisoč nabojev in mnogo drugega bojnega materijala.

---

837 V rokopisu je pripisano: *MVAC.*
838 Prepis dokumenta (UDV) je na pag. 2826.

Akcijo je vodil komandant Cene - Tone Bovec[839][Anton Bavec]. Istega dne je patrola 2. bat[aljona] zažgala 2 vagona oglja v grapi pri Nemškem Rutu.
27. 1. je patrola 2. bat[aljona] napadla pri Kobaridu 3 it[alijanske] podoficirje, zaplenila je vse kar so imeli pri sebi. Patrola 4. bat[aljona] je razorožila pri Ceginju[840] 1 ital[ijanskega] vojaka in je zaplenila njegovo orožje in municijo.
2. 2. je patrola 4. bat[aljona] napadla v Ceginju 25 vojakov. Ubila je 8 vojakov, zaplenila pa 3 puške in nekaj municije.
3. 3. je 1. č[eta] 2. bat[aljona] napadla ital[ijansko] barako na Bači. Italijani so se vdali. Naši so zaplenili 6 pušk, večjo količino municije in drugega vojnega materijala.
Četa bat[aljona] Simon Gregorčič je napadla ital[ijansko] patrolo na Vojskem. Ko so se Italijani vračali od nasilne mobilizacije slovenskih fantov. Naši so zaplenili 2 puškomitraljeza, 25 pušk, 4 pištole in drugi vojni materijal. Sovražnik je imel 3 mrtve. Druge Italijane, ki so se po kratki borbi vdali, so naši izpustili.
6. 2. je 2. bat[aljona] napadel vojaške barake na Poreznu. Barake so bile dobro utrjene in so se naši morali po 2urni borbi umakniti. 2 naša juriša sta bila odbita. Sovražnik je imel 10 mrtvih in 20 ranjenih, en sam naš tovariš je bil težje ranjen.
17. 2. je naša patrola napadla ital[ijansko] kolono, ko se je umikala iz Belc. Naši so zaplenili puškomitraljez Breda in nekaj pušk. En naš tovariš je bil težje ranjen. Italijani so imeli 15 mrtvih.

II. BORBE GORENJSKEGA ODREDA;

7. 1. se je del Poljanskega bataljona v bližini Sv. Ožbolta spopadel z oddelkom 180 Nemcev. 5 sovražnikov je bilo odbitih, večje število pa ranjenih. V prvi polovici januarja je patrola 2 bat[aljona] ki je štela 12 mož napadla v bližini Bleda nemško kolono močno 62 mož. 6 sovražnikov je padlo. V začetku meseca februarja je 25 mož iz 1. č[ete] 1. bat[aljona] napadlo pri Jamniku nad Kropo nemško kolono, ki je štela 58 mož. Padlo je 16 Nemcev, več pa je bilo ranjenih. V februarju je 2. č[eta] 1. b[ataljona] napadla nemško posadko v Železnikih. En Nemec je bil ubit eden pa ranjen. Pri Železnikih so naši napadli nemško patrolo in ubili enega Nemca in zaplenili 1 puško.
v februarju so partizani uničili mostove pri Prapretni in Dolenji vasi nad Škofjo Loko.
20. 2. so partizani v tunelu pri Podhomu–Bled iztirili vlak. Na progi Jesenice–Bohinj je bil promet ustavljen za nekaj dni.
22. 2. so partizani iztirili vlak na progi Bohinjska Bistrica–Boh[injska] Bela.
20. 2. je bil ustreljen pri Škofji loki nemški major.

839 Anton Bavec (1912–2001), partizan in častnik. Bil je eden prvih organizatorjev partizanskega upora na Notranjskem. Leta 1942 je bil komandant 2. bataljona Loškega odreda, kasneje je postal eden ključnih vojaških poveljnikov na Primorskem. Po vojni je svojo poklicno pot nadaljeval kot polkovnik JLA. (Kartoteka KPS/ZKS.)

840 Pravilno Čiginj.

24. 2. je bila izvršena akcija proti žendarmerijski postaji v Javorjih nad Poljanami. Padla sta 2 denuncijanta. Partizani so likvidirali izdajalca in Hitlerjevega agenta učitelja Šturma iz Kranja.

III. Borbe Dolomitskega odreda.

Med 27. in 29. 1. so bile borbe z Italijani in BGisti na prostoru Koreno–Prošca–Ključ. Naše zasede so napadle sovražnika, ko je poskušal prevažati hrano iz Horjula v Polhov gradec. Nato so se vršile tridnevne borbe z obkoljevanjem in manevriranjem, Italijanom ni uspelo, da bi prodrli skoz Prošco. 27 Italijanov in nekaj bgistov je padlo. Ubit je bil 1 ital[ijanski] oficir. Večje število Italijanov in Bgistov [belogardistov] je bilo ranjenih.
9. 2. je Dolomitski odred na svojem pohodu med Vrhniko in Žiberšami naletel na Italijanski odred, ki je prenočeval v Žiberšah. Naši so takoj napadli in sovražnika obkolili. Borba je trajala od 4 zjutraj do 6 zvečer. Ob 10 dopoldne je obkoljeni ital[ijanski] posadki prihajala neprestana pomoč iz postojank Hotedršcica, Logatec, Planina, in iz stare jugoslovanske-ital[ijanske] meje od Medvedjega vrha[841] in Trate. Pomoč je prihajala zaporedoma začetkom v manjših, kasneje pa v večjih oddelkih. Rezerva Dolomitskega odreda je vsak italijanski in belogardistični oddelek, ki je prišel na pomoč, z jurišem odbila ter ga pognala v beg. Zvečer je obveščevalna služba prinesla vesti o večjih premikih sovražnika in o nevarnosti, da bo obkoljen ves rajon. Tudi sovražnikov topniški ogenj je postal zelo močan. Zato je sklenil odred[842] umik. Na umika je naletel na 2 obroča, skozi katera se je prebil z juriši. Odred je bil v dotiku s sovražnikom tudi ves naslednji dan. V teh borbah je padlo najmanj 31 Italijanov in 8 BGistov. O številu ranjenih ni poročil. [U]jeti so bili 4 Bgisti [belogardisti].
13. 2. Je imel odred[843] borbe na Samotorici. Juriš naših partizanov je podrl najmanj 12 Italijanov in Bgistov [belogardistov].

IV. Borbe Udarne Brigade LJUBO ŠERCER + Notranjskega odreda.
8. 2. se je v vasi Sedlo spopadla 2. č[eta] 3. bat[aljona] z Italijani. Padel je en ital[ijanski] oficir.
11. 2. se je partizanska zaseda spopadla z italijansko begistično patrolo, ki je nameravala v Mali log. 2 BGista [belogardista] sta bila ubita, en Italijan težko ranjen. Naši so zaplenili 2 francoski puški, 60 nabojev in nekaj opreme.
13. 2. se je vod, ki je bil v zasedi v Srednji vasi spopadel z Italijani. Hkrati pa je štab brigade[844] ki si je ogledoval teren, udaril Italijanov v hrbet. 17 Italijanov je bilo ubitih, več je bilo ranjenih, druga pa so se razbežali. Padla sta tudi italijanski

841 Pravilno Medvedje Brdo.
842 V prepisu je pripisano: *DOLOM[ITSKI].*
843 V prepisu je pripisano: *DOLOMITSKI.*
844 V prepisu je pripisano: *ŠERCERJEVE.*

podporočnik in maresciallo[845], ki je bil strah in trepet vse okolice. Ljudje so bili zato partizanom izredno hvaležni.
Partizani so zaplenili 1 puškomitraljez Breda, eno brzostrelko, 8 pušk, 11 bomb, 2 pištoli, 1344 nabojev, 2 konja in mnogo druge opreme.
15. 2. je prvi bataljon napadel italijansko posadko v Grčaricah. Zaradi izredno svetle noči je mogel napasti šele ob 4 zjutraj. Radi slabega terena se je bataljon zjutraj umaknil na rob gozda. Okupatorji so napravili dopoldne izpad, 2 četi 1. bat[aljona] pa sta ji zavrnili. Sovražnik je imel 8 mrt[vih] in več ranjenih. Naši so bili brez izgub. Ob 9 dopoldne so se zasede 2. bat[aljona] spoprijele med Jelendolom in Rakitnico s sovražnikom[846], ki je skušal priti na pomoč napadeni posadki. Sovražnik[847] je bil razbit in je imel 5 mrtvih. Od 19. 2.–24. 2. so napadle brigado[848] večje italijanske sile, ki so uporabljale tudi bacače in artilerijo. Brigada je prebila vse obroče, odbila napade in pri tem uničila najmanj 50 Italijanov in Bgistov [belogardistov].
Notranjski odred je 12. 2. pri Tomišlju uničil sedem belih, med njimi namestnika komandanta Iške Bge [bele garde]. Komandant Bele garde je bil ranjen.

Prepis osnutka izjave Izvršnega odbora Osvobodilne fronte, 25. 8. 1943 (pag. 2637)

!!!Koncept!!!

Vsem Slovencem in Slovenkam!

Izvršni odbor OF je ugotovil, da so se v zadnjem času v Ljubljani in v provinci izvršila nekatera sabotažna dejanja, katera so nasprotniki našega osvobodilnega gibanja skušali izrabiti proti nam in našim pristašem ter nanje zvaliti vso krivdo za ta dejanja in seveda tudi posledice.
IOOF se čuti radi tega prisiljen izjaviti sledeče:
ta dejanja so delo nepremišljenih ljudi, kateri so nasedli veleizdajalski mihajloviče-vsko-plavo-belogardistični propagandi.
Ti veleizdajalci hočejo postaviti naše odlične borce na Gorenjskem, kateri izdani ječijo v zaporih v Begunjah in po raznih italijanskih ječah, pred puške. Tako se hočejo znebiti vseh, ki so spregledali njih zahrbtne namene ter prijeli za orožje, da bi narodu priborili svobodo ne pa vrgli ga v staro jugoslovansko centralistično suženjstvo.
Taka dejanja morajo radi tega vsi pristaši našega gibanja obsojati. Vse svoje pristaše opozarjamo na ukaz Glavnega poveljstva NOV in PO, ki so sporazumno z angleškim odposlancem Jonesom [William Jones] sklenili, da morajo v bodoče vsa

---

845 Maresciallo je najvišji podčastniški čin v italijanskih oboroženih silah, pri karabinjerjih in finančni straži.
846 V prepisu je pripisano: *IT[ALIJANI].*
847 V prepisu je pripisano: *IT[ALIJANI].*
848 V prepisu je pripisano: *ŠERCER.*

taka dejanja odpasti in je bil ta sklep že vsem našim oddelkom sporočen ter ga tudi že izpolnjujejo.
To priliko uporabljamo tudi, da ves slovenski narod obvestimo, da nam radi izdatne pomoči v hrani in orožju od strani naših angleških zaveznikov nikakor ni več potrebno nadlegovati slovenskih kmetov za živila in municijo.
Vsakega, kateri bi nadlegoval kateregakoli Slovenca pod partizansko krinko za orožje ali hrano, je treba kot saboterja pobiti!
Vse svoje pristaše opozarjamo, da se ne puste begati od veleizdajalskih mihajlovičevsko-plavo-belogardističnih petokolonskih okupatorskih elementov ter raznašalcev lažnjivih vesti. V najbližji bodočnosti bomo rabili hrabrih borcev proti vsem temnim silam, ki nas hočejo prodati okupatorju ter jih z okupatorji vred porinili z naše zemlje. Redna priznana jugoslovanska vojska smo-zato opustimo vse, kar je za vojsko nečastno.
V kolikor so razni naši terenski odbori nasedli hinavski in lažnjivi propagandi naših sovražnikov, bodo v najkrajšem času prejeli potrebna natančna navodila za nadaljno ravnanje.
Izvajajte disciplinirano navodila Izvršnega odbora Osvobodilne fronte v zadnjih trenutkih pred našo svobodo!

Za Izvršni odbor
Osvobodilne fronte:

Predsednik: Josip Vidmar

Tajnik: Boris Kidrič

Na položaju, dne 25. 8. 1943.[849]

Prepis odredbe partizanskega glavnega štaba o reorganizaciji oddelkov in odsekov glavnega štaba ter njihovi sestavi, 28. 1. 1944 (pag. 2638–2639), neobjavljeno

---

Rokopisno obveščevalno sporočilo, nedatirano (pag. 2640)

1.) 26. 12. 1922 v Ljubljani, vsled vpoklica k OT.
2.) Ključavničar Turk – podpira OF. Pražakova ulica.
3.) Bucik, ki prodaja zelenjavo na Tyrševi cesti, nasproti nebotičnika, dela hudo propagando za OF na Primorskem. Ima za tja potno dovoljenje.

Obveščevalno sporočilo (verjetno Avgusta Kuka) iz Primorske, nedatirano (pag. 2641)

1.) Fašisti so v petek 2. 6. morali zapustiti st. Peter na Krasu. Tja so prišli uniformirani stražniki – slov[enska] policija.[850]

---

[849] Na spodnji strani izjave je rokopisni zapis (napisan z rdečim svinčnikom in narobe obrnjen), ki je zelo slabo berljiv – domnevno se nanaša na napad na vlakovno kompozicijo avgusta 1943.
[850] V rokopisu je pripisano: *SNVZ*.

2.) V Kobaridu in okolici je ljudstvo vse navdušeno za Jugoslavijo. Ne marajo ne partizanov ne domobrancev. Oni čakajo na četnike.
3.) Četniki se v veliki meri pojavljajo na Primorskem. Veliko jih je tudi v okolici Vrhnike in Postojne. Ljudstvu so všeč radi jug[oslovanske] usmerjenosti. Vsako stvar sproti plačajo v denarju.
4.) Zor – Tavčarjeva 4/III. okoli 45 let učitelj je hud OF-ar. Vodil je včasih v Jug[slaviji] gozdovnike.

Po dolžnosti, ki jih bom izvrševal v Trstu bom lahko dajal vsa poročila iz Primorske saj vsak teden enkrat. javite, kaj naj sporočim. (navodila za moje delo)

Gustl [verjetno Avgust Kuk]

Prepis poročila o stanju partizanskih sil v severovzhodni Sloveniji, maj 1944 (pag. 2642)[851]

Nekaj pripomb k dokumentu o notranjem stanju NOV in OF na Štajerskem, Koroškem in Kamniškem okrožju OF.
Dokument okrožnica »napake partijskih organizacij edinic IV. operativne zone[852] v luči okrožnice CK KPS, aprila 1944«, ki jo je pisal sekretar IV. oper[ativne] zone, je bila pisana v času (meseca maja t. l.) pred množično partizansko mobilizacijo na Štajerskem. KPS je tedaj računala, da se bo vojna še to leto odločila in da je treba zato izvesti totalno mobilizacijo vseh sil na Štajerskem, ker je bil še tedaj »človeški materijal« posebno v revirjih neizčrpan. Mobilizacija se ji je zaradi dobre organizacije posrečila v velikem obsegu. Ni se pa ji posrečilo nove sile organično povezati, jih prepojiti z revolucionarnim duhom, še manj jih zadostno opremiti. Zato stojijo danes partizanske sile na Spodnještajerskem pred polomom. Istotako se je KPS popolnoma ponesrečila uspešna akcija štajerskih brigad[853] na Dolenjskem. Vojaški duh teh brigad padel pod nulo, čim so zapustile Štajersko in se udarile s slovenskimi protikomunističnimi borci[854]. Vzrok temu je, da je vsa komunistična propaganda na Spodnještajerskem slonela na povdarjanju nasprotja proti Nemcem, govorilo se je seveda tudi mnogo o »beli gardi«, katere pa Štajerci niso konkretno poznali in se zato proti nepoznanemu niso hoteli boriti.
Zgleda, da je zaradi teh končnih neuspehov Ribičič Dimitrij [Mitja Ribičič], dosedaj politkomisar IV. Oper[ativne] zone bil degradiran na politkomisarja koroške grupe. Možno pa je, da ima nalogo na Koroškem izvesti mobilizacijo po štajerskem vzorcu.
Še nekaj je v tem dokumentu posebno zanimivega. Na VI. strani 31–38 vrsta se pritožuje politkomisar, da je mobilizacija v OK Kamnik prepuščena VOS in da zaradi likvidacij, ki jih VOS vrši, mobilizacija ne uspeva.

---

851 Pred tem je zapisan naslov: *PREPIS ORIGINALA – NI.*
852 V prepisu je pripisano: *NOV.*
853 V prepisu je pripisano: *NOV.*
854 V prepisu je pripisano: *DMB.*

Vse zgleda, da na Štajerskem partizani na splošno niso izpraševali po mišljenju mobilizirancev, ampak so po navodilih te okrožnice mobilizirali vse, ne glede na njihovo prepričanje, ki je bilo v veliki večini primerov protikomunistično (»plavogardistično«). S tem so dobili v svoje brigade večinoma nezanesljive elemente, ki so v odločilnem boju odpovedali. Tudi se je začelo opredeljenje prepričanja novomobilizirancev šele v brigadah, ki pa večinoma ni bilo popolno. Nekaj so jih potem likvidirali posebno v Savinjski dolini, da bi pa pobili maso mobilizirancev, ki so jih opredelili kot nezanesljive se niso upali.
Danes je partizanstvo od začetka oktobra v počasnem pa sigurnem razvoju razpada. Precej mobilizirancev se je prijavilo nemškim oblastemu (do sedaj okoli 1500 po nemških poročilih), drugi pa so se poskrili na lastno pest, ali pa so se na Dolenjskem javili domobrancem.
Kak je položaj pri partizanih, naj osvetljuje naslednji primer: V pričetku oktobra so v bližini Celja partizani ujeli pri prisilnem delu kakih 10 kaznjencev. Ni še potekel mesec dni, že se jih je javilo nekaj naravnost nazaj v kaznilnice, čeprav imajo še sedeti tudi nekateri po leto dni.

Prepis poročila o stanju in slabostih delovanja komunistične partije na območju IV. operativne cone, nedatirano (pag. 2642–2645)

Dokument o notranjem stanju NOV in OF na Štajerskem, Koroškem in Kamniškem okrožju OF.
(IV. operativna zona NOV in POJ):
Napake partijskih organizacij edinic IV. operativne zone v luči okrožnice CK KPS, aprila 1944.

1[855] Okrožnica CK KPS vsestransko osvetljuje vlogo in delo partijskih organizacij v OF in NOV, prikaže osnovne napake in slabosti posameznih funkcionarjev in vseh organizacij, ki jih moramo čimprej odpraviti, da bodo kos preizkušnjam, ki jih moramo premagati bodoče odločilne mesece narodno osvobodilne borbe. Namen tega referata je z naštevanjem primerov osvetliti na podlagi te okrožnice napake in slabosti Partije v edinicah IV. operativne zone.

Naša NOV je mogočna množična organizacija Partije. Partija si osvobodilne vloge v naši vojski[856] ne prilašča z metodo vsiljevanja svojih pogledov temveč jo dejansko vrši vsled tega, ker drugače biti ne more, ker je po svojem ustroju in vzglednem, požrtvovalnem delu edina sposobna in poklicna zato. Brez partije bi bila naša vojska mrtvo, neokretno telo brez mozga

---

855 Številke na levi strani besedila označujejo vrstice prepisa.
856 V rokopisu je pripisano: *NOV*. Pripis se ponavlja.

in živčevja.
Partija mora kot barometer zanihati, reagirati na sleherni problem v edinici; s prepričevanjem mora popravljati slabosti, odstranjevati napake in osmerjati vse delo na pravo pot.
V mnogih naših edinicah Partija te svoje važne vloge ne vrši dovolj temeljito. Na eni strani se njena[857] vloga podcenjuje. Celice se sestajajo le formalno. Na celičnih sestankih se rešujejo le »Partijska vprašanja«, študirajo se partijske okrožnice, literatura, izvaja se kontrola celice nad osebnim življenjem, ponašanjem in delu posameznih komunistov, v najboljšem slučaju obravnavajo kolektiv, zdravstveno stanje, higijeno, odnose partizanov do civilnega prebivalstva in drugo, med tem, ko se konkretnih čisto vojaško-organizacijskih in političnih problemov, ki jih mora tedaj edinica premagati, nalog, ki stoje pred njo, skoraj ne dotakne. Vseh perečih življenjskih vprašanjih partijska organizacija tu prepušča vodilno vlogo štabom. Tako so edinice odvisne od tega, koliko so politični in vojaški funkcionarji, komunisti zreli, sposobni in predani. Ob prvi preizkušnji, ko bodo ti popustili, ali pa celo padli v borbi, bo imelo to za edinice težke posledice.
Na drugi strani gre Partija predaleč. Navadno se to zgodi pri tistih partijskih forumih, ki niso znale organizirati in zaktivizirati osnovne, homogene partijske mreže. Po eni strani se tu partijski funkcionarji izrode v uradnike, ki pošiljajo papirnate resolucije svojim celicam, po drugi plati ali pa istočasno pa ne uveljavljajo avtoritete Partije s podporo vse partijske organizacije, ker se ta peča s čisto neživljenjskimi vprašanji, ampak vojvodsko, nasilno, hoteč zadostiti zahtevam višjega foruma za vsako ceno.
Prejšnji sekretar [verjetno Adolf Jevšnik][858] Šlandrove brigade je lep primer takega »vsiljevalca svoje volje«. Ker je neposredno pritiskal na štab brigade in vso brigado in je vsled nepriljubljenosti moral iz tega mesta.
On je prevzel posle v brigadi[859] v času, ko je bila brigada na višku svoje udarnosti. Prejšnji mesec (oktober 1943) je brigada uničila 4 postojanke, 1 tovarno, napravila 25 uspešnih in 19 neuspešnih zasedb, imela dve veliki borbi, prevrnila 16 vlakov, podrla 3 moste, 25 km telegrafskih drogov, pobila 312 Švabov in zaplenila 6 strojnic, 24 brzostrojk, 223 pušk, 95 bomb, ter mobilizirala [300] partizanov. Vsakemu bo jasno, da je to delo lahko napravila samo zdrava brigada, s solidnim vojaškim in političnim kadrom na čelu.
Nato je brigada preko noči popustila. Ni vršila več akcij, ni več mo-

[857] V rokopisu je pripisano: *KPS*.
[858] V rokopisu je pripisano: *NOV in POS – IV. OP[ERATIVNA] CONA*.
[859] V rokopisu je pripisano: *ŠLANDROVA*. Pripis se ponavlja.

bilizirala, [v] brigadi se je ustvarila psihoza strahu pred partizanjenjem na Štajerskem, brigada je imela dolge premike, čisto nepotrebne in visoko v planinah, kar je moštvo utrujalo. Brigada je po številu padla na katastrofalno številko 180 partizanov, rastlo in cvetelo pa je nerganje, nedisciplineranost in oportunizem od vrha do tal.

Kaj je bil vzrok tega hitrega padca?

Vzrok je bil v tem, da je vsa partijska organizacija v brigadi slonela na ramenih vodilnega političnega in vojaškega kadra, med katerega je – kot se to navadno zgodi – v največji kosila v teku brigadne ofenzive sovražnikova smrtna kosa. Padlo je mnogo bataljonskega vodilnega kadra, komandant brigade, politkomisar in sekretar v brigadi so bili tekom borb ranjeni, zaradi osnovnih hib se partija ni znašla, ni znala iz vseh teh akcij poiskati kadra, ki je ležal pokopan in brigada je šla naglo navzdol svoji katastrofi nasproti.

Brigadi je bilo treba pomagati od zunaj. Prišel je nov partijski funkcionar, ki naj bi ozdravil brigado.

Najprej je očistil organizacijsko zmedo. Štab brigade ki je prej bil vključen v eno celico, je razdelil v tri celice: prvo operativni štab in obveščevalec, drugo člani iz odsekov (dr. intendant, komandir zaščite itd.) in v tretjo kurirja in štabno zaščito. Tako je lahko vsaka teh edinic neovirano sklepala o vseh aktualnih vprašanjih na svojem področju dela.

Prav tako je pregledal bataljonske biroje in četne celice. Ugotovilo se je, da je v brigadi precej komunistov, ki niso bili vključeni v nobeno partijsko organizacijo, tako na primer zdravnik in intendanti, ki so se mnogo zadrževali izven brigade. Vse te je bilo treba vključiti v celično življenje, vsi ti so odslej odgovarjali kot partijci za svoje delo pred celico.

Ko so celice začele resnično partijsko življenje, ko jih tudi do kraja izveden sistem naredb, ki vlada v vojski ni več oviral, da ne bi razvijale množične samoinicijativnosti prav v vseh vprašanjih vojaškega, političnega in kulturno prosvetnega značaja, se je stanje v Šlandrovi brigadi popravilo, da je bila edinica kmalu zopet sposobna nastopiti v ofenzivo proti okupatorju.

Partijska organizacija in posamezniki imajo še mnoge druge slabosti in napake, ki mnogo ovirajo množični polet naše osvobodilne borbe.

Velikokrat se naše partijske organizacije pri izvajanju direktiv in konkretnem delu krčevito drže zastarelih oblik organizacije in preživelih delovnih metod. Zato imamo na vsakem koraku dovolj primerov: na pr[imer] višji štab zone ni znal vzporedno z razvojem in porastom svoje vojske organizirati svojega poslovanja. Poleg najvažnejših političnih in vojaško organi-

zacijskih in operacijskih vprašanj se ukvarja z delom, ki bi ga morali vršiti odseki. Tudi, ko so ti odseki bili vzpostavljeni, jim je operativni štab ljubosumno oviral samostojen razvoj, samoiniciativno delo. Tako so še pred kratkim obstojali odseki (sanitetni, intendantura, za zveze in celo obveščevalni) le formalno iz posameznikov, ki niso bili kos nalogam.- Drug primer: Štab kamniško savinjskega odreda je čisto neprikladno sedanjim razmeram v vojski urejal vprašanje kolektiva. V smislu starega partizanskega kolektiva je s pozivi mobiliziranim partizanom pobiral denar. – Tretji primer: V enajsti brigadi je štab brigade popustil nergačem, ki so za smrekami ustvarjali mnenje, da je nepravilno, ker štab brigade[860] ne je iz istega kotla kot bataljoni. – Sto in sto je še takih primerov, da se štabi ne znajo vživeti v nove razmere.

Mnogo je v naši vojski tudi sektaštva in oportunizma.

Partijske organizacije ne znajo direktiv višjih forumov prenesti v življenje, v dejstva. Mnogokrat padajo pri popravljanju napak, ki jih hočejo čez noč popraviti, iz ene skrajnosti v drugo, mnogokrat pa rešujejo situacijo kot suhi dogmatiki, boje se odgovornosti za vsako gibčnejšo prilagoditev mrtve črke v direktivi konkretnemu položaju. Prvi primer: PK Gorenjske je svojim edinicam dal parolo: široko odpreti vrata Partiji! Bataljonski sekretar tretjega bataljona Kamniško savinjskega odreda, ki je tudi spadal pod PK Gorenjske, je preko

noči dvignil število partije od okoli 20 na 80 članov, SKOJ pa je padel na polovico. Bataljon z 80% partijskim kadrom bi moral po svojem značaju in udarnosti biti proletarski, nepremagljiv bataljon, ki bi igraje prebijal vse težkoče. Bilo pa je ravno nasprotno. Bataljon je bil slabši od drugih edinic. Po prihodu na Dolenjsko je okoli 40 partijcev tega bataljona dezertiralo preko meje in Save. To je bil sramoten madež, ki je mnogo škodil ugledu Partije na Štajerskem. Ti »partijci« – dezerterji so se potem klatili po terenu OK Kamnika, ki jih je kot komuniste vključil v svojo terensko organizacijo in so prišli celo v načelstvo VOS-a, ki je imel to nalogo, da je dezerterje lovil. Pozneje je PK Štajerske Partijo v tem bataljonu razpustil in samo potrjeval po novem sprejem teh partizanov v Partijo. Drug primer: PK Štajerske je z ozirom na pojačan vpliv gestapovske plave garde zahteval večjo čuječnost, boljšo kontrolo nad partijskim kadrom in strožji kriterij pri sprejemanju novih članov. Partijske organizacije so okrožnico prebrale, ugotovile težkoče pri kontroliranju, zaprle vrata Partiji in se omejile le na sprejem od vseh strani pretipanih, stoodstotnih partizanov. Tako je danes v IV. oper[ativni] zoni brez 14 divizije vse skupaj

[860] V rokopisu je pripisano: *ENAJSTE*.

136 partijcev. Jasno, da leži v edinicah po Štajerski z ozirom na vojaške uspehe še cel zaklad zlate rezerve za Partijo. Ta zaklad dvigniti preko SKOJ-a v Partijo, to je naloga partijske organizacije na Štajerskem danes. Neugodne posledice ima sektaštvo tam, kjer Partija z nepravilnim delom ovira samoiniciativnost nepartijskih množic. Skoraj v vseh edinicah se še danes boje postaviti na odgovorna mesta nepartijce, čeprav po vseh svojih lastnostih odgovarjajo. Po večini vežejo njegov nastop z vstopom v partijo. Tudi pri presojanju nepartijcev gledajo dostikrat skozi partijska očala in puste vsled tega premnog kader v ozadju in neizkoriščen. Sistem prihodnjega preizkuševanja in postavljanja sektaških pogojev pri postavljanju na odgovorne vojaške in pomožne službe, kaže samo slabost Partije, ki se boji prevzeti odgovornost za tak korak. Primer: Intendant v 11 brigadi je nesposoben, neiznajdljiv, razen tega oportunist in še upijani se včasih, toda Bog ne daj, da bi njega, ki je že 33 mesecev partizan, potisnili stran in postavili na njegovo mesto iznajdljivega, mladega, sposobnega tovariša, ki je pa novinec in sin trgovca ter še nepartijec povrhu. Ali: Bataljonski štab je skupini oficirjev, ki bi bili pripravljeni stopiti v naše vrste stavil pogoj, da bodo morali pričeti, kakor vsi partizani, hoditi na stražo itd. S tem jih je ustrašil, odbil in napravil veliko škodo IV. zoni, ki za vojaške kurze še danes nima primernega nastavnika. – Na mitingih in v stiku partizanov s civilnim prebivalstvom sploh kar mrgoli sektaštva: Rdeče fraze, avanti popolo, proticerkvene ali celo protiverske zafrkacije, podcenjevanja angleške in amerikanske vloge v bloku zaveznikov, s takimi in podobnimi napakami se morajo sleherni dan boriti brigadni in odredni politkomisarji.

Oportunizem se pokaže v edinicah zlasti tedaj, ko naleti edinica na težkoče, na prepreke, ki se ji mora premagati le z odločnostjo, brez popuščanja. Izraža se v nedisciplineranosti, v neizvrševanju ali le formalnem izvrševanju direktiv, zlasti pa v prefriganem vzbujanju videza, da so vse napravili, kar se napraviti da. V revirjih je bilo vedno najtežje partizaniti. Zato pa je tudi vsaka edinica, ki smo jo poslali tja, prišla nazaj skupaj ali pa v razbitih skupinah. Glavni izgovor štaba je bil, da partizani nočejo tam partizaniti, da nimajo volje in se ne da proti temu ničesar ukreniti. Treba je bilo bataljon temeljito očistiti nergačev, premenjati bataljonski štab in bataljon je potem ostal v svojem operacijskem področju. Oportunizem je tudi to, če stoje nekateri člani štaba pod vplivom drugih pomožnih funkcionarjev na primer zdravnikov, kulturnikov, ki so po večini intelektualci in je po navadi ta vpliv škodljiv: Primer: V Šlandrovi brigadi načelnik Agitpropa v veliki meri soodloča pri vseh važnih problemih brigade, govori na mitingih, kjer bi moral govoriti politkomisar

piše vojaške in politične članke, namesto drugih funkcionarjev. Je spreten, iznajdljiv študent, ki ti napiše, kar hočeš; če hočeš bolj »lev« članek, napiše »levega«, če bolj »v smislu OF« napiše takega. Če pomislimo, da je bil prvo leto osvobodilnega boja zapleten v Nagodetovo dehurščino[861], sprevidimo, kako je lahko tak tovariš na odgovornem mestu v štabu nevaren, dokler mu ne pristrižemo peruti. V vojski[862] se mnogokrat duši iniciativno poseganje vsega kolektiva v razna pereča vprašanja. Radi spoznavanja razmer in prilik, pa tudi zdravih misli, nam lahko mnenja vseh tovarišev lahko koristijo pri organiziranju akcije, nabavi materijala, obveščevalni službi, odnosu do civilov itd. Na drugi strani tako dviganje inicijativnosti kolektiva vzbuja v posameznikih zdravo, delovno ambicijo in samozavest, vodilnim kadrom pa omogoča spoznanje in nameščanje osnovnih kadrov, desetarjev in zlasti politdelegatov. Izgubljanje v drobtinčarstvu je vedno znak, da je edinica neaktivna, da vodilni kadri to čutijo in se hočejo pred seboj in navzgor opravičiti z reševanjem kopice drobnarij, ali pa z doslednjim birokratskim izvajanjem vseh zahtev postranskega pomena. Primer: Vzhodni koroški odred je prirejal mitinge, imel je vsak dan v svojih četah politične in vojaške ure, njegovi raporti so bili najbolj popolni in izčrpni. Zakaj smo morali štab odreda poklicati na odgovornost in deloma devkredirati? Ne zato, ker je vršil tako delo, ampak zato, ker se je v tem delu izgubljal, ker mu je bilo tako delo cilj in ne sredstvo, da bi se v njegovih četah dvignila udarnost, aktivnost in mobilizacija. S svojim izgubljanjem v drobnarijah je šel štab odreda[863] tako daleč, da so posamezni komandirji na svojo pest delali diverzantske in predrzne akcije. Enega teh komandirjev, ki je likvidiral dve postojanki, napravil nekaj uspešnih zased, pobil nekaj gestapovcev, postal pri ljudeh junak in zasovražil strah in trepet smo postavili za komandanta odreda in se je stanje na Koroškem preko noči popravilo.

Okupator je na Štajerskem vedno močan. Partizani tudi tam nimajo lahkega življenja. Ravno v tem dejstvu je vzrok, da mnogi tovariši na Štajerskem zapadejo v nepravilno ocenjevanje objektivnih pogojev. Ti niso spoznali, da ne moremo stanje danes ničemer primerjati s stanjem lansko leto ali 1942. Takrat smo mnogokrat stopili korak nazaj in je bil to taktičen umik. Danes je lahko tak umik nevaren oportunizem. Primer: Zahtevati od pohorskega bataljona v zimi 1942, naj dosledno izvaja mobilizacijo, bi bilo daleč preko okvira njegovih možnosti. Mobilizacije bataljon[864] ni moral vršiti in štabu grupe ni padlo v glavo, da bi ga zato prijemal na odgovor-

[861] V rokopisu je pripisano: *S. P.*
[862] V rokopisu je pripisano: *NOV*.
[863] V rokopisu je pripisano: *VZH[ODNO] KOR[OŠKI]*. Pripis se ponavlja.
[864] V rokopisu je pripisano: *POHORSKI*.

nost. 1944 leta je 11. brigada boječ se vtihotapljanja plavogardistov ustavila mobilizacijo. Namesto, da bi mobilizacijo izvajala s poostrenimi varnostnimi merami in pregledi kadrov, pojačanjem obveščevalne službe, je z ustavitvijo mobilizacije mnogo škodovala pokretu. Drug primer: Leta 1942 so se naše edinice[865] zadrževale izključno v planinah in gozdovih, v januarski ofenzivi leta 1944 je Šlandrova brigada pod vplivom oportunističnega štaba po nepotrebnem kretala visoko v planinah in s tem izgubila na morali in fizični izposobljenosti. Tretji primer: 1942 so vse akcije na Štajerskem vršili ponoči (izjema le akcija v Krašah v Šmartnem); če hočejo imeti danes naše edinice vojaške uspehe, morajo vršiti akcije podnevi, zlasti na patrole in promet, ki je ponoči ustavljen v vseh prometnih žilah Štajerske, ki jih kontrolirajo naše edinice.

Še vse premalo se partija v vojski[866] zaveda, da je treba danes narodne izdajalce tolči ne le vojaško, ne le fizično, ampak tudi politično z učinkovito okretno propagando. To ni le stvar terena, vojska lahko mnogo doprinese k razkroju v taboru izdajalske bele in plave garde. Imeli pa bomo s svojo agitacijo in propagando uspeh le, če se bomo posrečevali konkretnega razkrinkovanja ljudi in metod, ki jih ljudje že poznajo, če bomo poudarjali povsod nemškega okupatorja in gestapo, ki je pri ljudeh najbolj sovražen in če bomo pravilno znali uporabiti naše zunanje politične uspehe: priznanje nove Jugoslavije s strani zaveznikov itd. Največja napaka je govoriti o plavi gardi na splošno, ker jo s tem sami ustvarjamo. Če nimamo otipljivih dokazov, je bolje, da smo o njej sploh tiho.

Mnogi naši politični in vojaški funkcionarji zapadajo v dve skrajnosti: Po eni plati v škodljiv karierizem, vojvodstvo, »jugoslovansko« oficirščino, po drugi plati v omalovaževanje svoje funkcije, svojega dela, čina itd. Na primer: bataljonski komandant, ki je kritiziral čez štab, da ga ne pusti na akcije, da bi se izkazal, da ga ovira na njegovi samoiniciativnosti, da ne upošteva njegovih predlogov, ki so ponavadi forsiranja nemogočih akcij. Drug primer: štab gre preko nasvetov in predlogov terenske organizacije in organizira, mobilizira ter izvaja akcije na svojo roko; bataljonski »zdravnik« Igor, ki se pusti prenesti preko Savinje, »da bi ne dobil revmatizma« in prosi, ko se naveliča bolničarske službe, da bi mu dali kako politično ali vojaško funkcijo, n.pr. mesto brigadnega komandanta, ali politkomisarja, ker je on starejši partizan in bolj sposoben, kot ta dva. Dalje: politkomisar bataljona, ki hodi po drva in po vodo in gre na stražo mesto obolelega tovariša; partizan, ki noče prešiti čina, ker se

[865] V rokopisu je pripisano: *IV. OP[ERATIVNE] CONE*. Pripis se ponavlja.
[866] V rokopisu je pripisano: *NOV*. Pripis se ponavlja.

on »bori za višje cilje« in še drugi podobni slučaji, ki so znak nepravega odnosa do svojega dela in položaja.
Samovoljno odvzemanje živil prisilni odkupi in delo konfiskacije preko gospodarskih komisij in carinskim odborom so še vedno pogost pojav na Štajerskem. Poleg »žicanja« in surovega obnašanja partizanskih patrol veliko škodujejo ugledu naše vojske[867] pri ljudeh, ki danes partizane ljubijo in so jim pripravljeni pomagati po vseh svojih močeh. Kvarijo pa se s tem tudi odnosi med vojsko in terenom. Pri mnogih partizanih naziv »terenc« še vedno zveni kot zabušant, paničar, zavijač in ne vem še kaj. Zdrava partijska povezanost med vojsko in terenom bo izpodnesla tla takemu odnosu, ki mnogo škoduje ugledu in delu političnih aktivistov na terenu.
Poleg dviganja udarnosti in discipline v naši vojski[868], moramo predvsem povečati čuječnost. Težki udarci, ki nam jih je ravno zadnje mesece prizadejal sovražnik[869], nam morajo biti poslednje opozorilo. Leta 1943 januarja je na Pohorju propadel ves bataljon zaradi podcenjevanja sovražnika, ker se je spustil v frontalno borbo, danes v primeru podcenjevanja ni več v toliki meri, kot primerov nezadostnega, površnega zavarovanja edinic, štabov, bolnic, magacinov itd. Primer nezadostnega zavarovanja štaba je štab 14. divizije, ki je imel eno samo stražarsko mesto. Pri tem napadu smo izgubili pesnika Kajuha [Karel Destovnik]. Primer, kako se cela vrsta napak po konspiraciji lahko neki dan maščuje, je katastrofa Kamniško zasavske čete, ko je padlo 70 partizanov in 10 članov CK-ja Kamnik. Če smo preje trdili, da moramo zavleči oblike organizacije in metode dela, ki ne odgovarjajo več, to ne velja za tiste partizanske izkušnje, ki so dragocene tudi v današnjih pogojih borbe, ki jih moramo še naprej gojiti in razvijati, da se izognemo vsem nepotrebnim žrtvam v zadnji etapi narodno osvobodilne borbe.
K zaključku naj bi se dotaknili osredne naloge partijske organizacije na Štajerskem, ki je centralna naloga NOV in POS, od katere je odvisen ves nadaljni razvoj našega osvobodilnega boja, to je mobilizacija.
V trboveljskih revirjih, koroških revirjih, v industrijskih centrih Savinjske doline, do Maribora preže neusahljivi viri človeškega materijala.
Iz teh virov moramo črpati mi[870] in ne okupator za svoj vojni stroj, ali fabrika, niti plava garda, ki tudi že računa nanje.
Da bo mobilizacija uspešna, je potrebno prvič razbiti oportunizem, da se mobilizirati ne da vsled ofenzive okupatorja, zaradi težkih transportov preko Save in meje, zaradi pomanjkanja orožja, zaradi nezavednosti ljudi,

867 V rokopisu je pripisano: *NOV.*
868 V rokopisu je pripisano: *NOV.*
869 V rokopisu je pripisano: *NEMCI.*
870 V rokopisu je pripisano: *KPS.* Pripis se ponavlja.

zaradi vtihotapljanja plavogardističnih agentov. Ves ta oportunizem pobije primer mobilizacije Šlandrove brigade pred kapitulacijo Italije. Okupator je bil tako močan in bo odločnih ofenzivnih sunkih proti brigadi. Transporti preko Save so bili zaradi dogodkov v Italiji onemogočeni, ker so se po vseh cestah vlekle nepregledne kolone nemškega vojaštva. Orožja je bilo v brigadi[871] za komaj 200 partizanov, zavednost ljudi je bila na dosti nižji stopnji, kakor danes – kljub temu je brigada mobilizirala preko 400 partizanov, katere se ji je posrečilo po enomesečnih neprestanih bojih in manevriranjem prevreči preko Save in meje.

Drugič upoštevati in iznajdljivo uporabljati objektivne pogoje za povečanje tempa mobilizacije: defenzivnost in nemoč okupatorja, razpoloženje ljudstva, okupatorjev teror in prisilno mobilizacijo, uspehi Rdeče armade in zaveznikov, razpor v nemškem zaledju, n. pr. nepravilna je bila mobilizacija Šlandrove brigade v Ločnici, kakor bi bila nepravilna mobilizacija XIV. divizije na svojem pohodu, ker je bila vsled stalnih bojev in pohodov nesposobna obležati omahljiv element novomobilizirancev, nujno pa bi morale vse edinice pričeti z intenzivno mobilizacijo takoj 26. 2., ko je bila okupatorjeva ofenziva končana in je bilo vse ljudstvo na Štajerskem pod vtisom borb divizije pripravljeno se odzvati našim pozivom. V tistem času je poročala kozjanska edinica, da lahko preko noči mobilizira okoli 600–800 prostovoljcev.

Mobilizacija je najboljši odgovor okupatorju. Na katastrofo Kamniško-zasavske čete smo odgovorili z mobilizacijo, na streljanje talcev v Celju je treba pričeti z mobilizacijo v Savinjski dolini, na požiganje vasi, hiš in drug gestapovski teror moramo odgovoriti s takojšnjo mobilizacijo. Tak odgovor najbolj koristi nam[872] in najbolj zaboli okupatorja, kerkoli bi z mobilizacijo taki trenutki zamudili, je imel okupator uspeh s svojo akcijo: širil je med ljudmi strah, nezaupanje in neomahljivost.

Razkroj v nemškem zaledju še premalo izrabljamo, vse premalo zajamemo dezerterje iz nemške vojske, ki se skrivajo okoli svoje hiše – vse premalo zajamemo nezadovoljneže v rudnikih, tovarnah, podjetjih, lagerjih in delovnih taboriščih, ter zlasti proletarijat in ujetnike druge narodnosti. Še včeraj so bili Francozi, ki so sanjali o De Gaullu [Charles de Gaulle], Italijani, ki hočejo

[871] V rokopisu je pripisano: *ŠLANDROVI*.
[872] V rokopisu je pripisano: *KPS*.

domov, Hrvati, ki zahtevajo transport na osvobojeno ozemlje z[a] naše edinice na Štajerskem balast, s katerim smo imeli velike križe in težave, danes moramo vse te zajeti in njim po možnosti ustreči.
Tretjič vplivati na partijsko organizacijo na terenu, da mobilizacijo organizirajo pravično in dosledno. Maršal Tito [Josip Broz] v pogledu mobilizacije ne dovoli nobenega propusta. Vse, kar je sposobno za borbo, mora v vojsko[873].
V OK-ju Kamnik nam je tako nedosledno in nepravično organiziranje mobilizacije napravilo nepopravljivo škodo. OK Kamnik ni sam izdajal pozive, ampak je to prepustil VOS-u, ki je jasno naprej pozival nezanesljive elemente, ki so se jih hoteli odkrižati. Razen tega so se vršili propusti kulaških elementov in celo prijateljev in sorodnikov prijateljic odgovornih, političnih funkcionarjev. Dokler se te napake niso odpravile, z mobilizacijo ni šlo nikamor naprej.
Četrtič novomobilizirance je treba takoj pričeti v politično in vojaško vzgajati, odnos do njih mora biti tovariški, ne le v besedah, ampak dejansko. Bili so primeri, da so mobilizirance pustili nekaj dni čisto pri miru. Živa duša se ni zmenila zanje; staremu partizanu je pod častjo z novomobilizirancem. Neki četni komisar jih je na politični uri nahrulil, zakaj niste v partizan prej: »zdaj prihajate, ko gre vse h koncu, da boste nosili rdečo fano« – se je izrazil. Noben se ni zanimal za opremo mobiliziranih; bilo je deževno vreme, pa so morali spati pod drevesi, med tem, ko je bilo šatorskih prilik dovolj. Ker so bili brez orožja, so jih dostikrat uporabljali za komore, da so nosili vodo, drva in pri marših hrano, dekleta pa z lupljenjem krompirja, pomivanjem posode in pranjem perila. To so najbolj kričeči primeri, ki se danes sistematično odpravljajo, a so v največji meri vzrok dezertacijam, ki največ škodujejo ugledu naše vojske[874] in naši nadaljni mobilizaciji. – Zgornji primeri še daleč nismo osvetlili in izčrpali vseh napak, vseh slabosti naših partijskih organizacij v NOV. Osnovna naloga partijskih celic, birojev in svetov je, da pri svojem konkretnem delu te napake poiščejo in sistematično odpravljajo. S tem se bo odpravila tudi največja slabost naših celic: mrtva formalnost pri sejah in sestankih in birokratizem pri izvajanju sklepov ter direktiv; ostale bodo – kot pravi okrožnica CK KPS gibalo narodnoosvobodilnega gibanja na vseh popriščih njegovega udejstvovanja.

-----.....-----.....-----.....-----

873 V rokopisu je pripisano: *NOV*.
874 V rokopisu je pripisano: *NOV*.

To okrožnico je izdal meseca maja 1944 politkomisar IV. operativne zone Dimitrij Ribičič [Mitja Ribičič] s part[izanskim] imenom »Ciril«. Pod Jugoslavijo je študiral v Ljubljani. Sedaj je politkomisar koroške grupe NOV in KPS

Obveščevalni pregled položaja v Ljubljanski pokrajini, maj 1943 (pag. 2646–2652)[875]

Pp. 19. 5. 1943.

Partizanski »boji« pri Trebnjem. O »bojih«, ki so se vršili v času od 4. do 12. t. m. prejeli sledeče poročilo:

V noči od 4. na 5. t. m. so prišle na Vrhe tri partizanske brigade[876]. Ostale so tam v popolnem miru do petka 7. t. m., nakar je pričela vas Vrhe obstreljevati italijanska artilerija. Partizani so se v noči na naslednjo soboto umaknili iz Vrh. V vasi ni bilo nikakih nasilij niti ni bilo ropanja ali kaj podobnega. – Partizani so se umaknili proti Čatežu. Iz vasi so pobegnili vsi kmetje ter so vzeli večino živine s seboj, ker je obstreljevanje še vedno trajalo. V soboto dopoldne so se kmetje vrnili nazaj v Vrhe ter so Italijane obvestili, da partizanov ni, nakar so ti artilerijski ogenj stavili (opoldne v soboto).

V ponedeljek 10. t. m. so pa Italijani pričeli zopet streljati s topovi na Vrhe. Kmetje so iz strahu zopet pobrali večino živine in prilično jestvin ter so se umaknili. Obstreljevanje vasi je trajalo še dva dni (do srede opoldne), nakar je vas »naskočila« italijanska pehota. Vas je bila povsem prazna, kar je bilo živega so bile samo kokoši in nekaj prešičev. Italijan[ska] soldateska se je tako spravila na ropanje ter pobrala vse kar ima kaj vrednosti in kar se je dalo odnesti, predvsem perilo, obleke, posteljnino in slično. Polovili in poklali so vso perutnino in prešiče. Ko je bilo to po enem dnevu opravljeno so se čete zopet umaknile v dolino... Zanimivo je, da je bila kljub dolgemu streljanju škoda majhna, zadet je bil 1 kozolec in 1 skedenj. Ljudje so prepričani, da so se Italijani samo igrali ali vadili ter zato niso streljali v polno, ker so imeli že vnaprej namero, da bodo vas izropali.

Oficirji iz ujetništva. 17. t. m. se je zopet vrnilo nekaj jugosl[ovanskih] oficirjev iz ujetništva. Po pripovedovanju nekega povratnika je sedaj ostalo v Padovi samo še 15 oficirjev, katerim je starejšina mor[nariški] oficir Andoljšek [Vladimir Andoljšek].

Zanimiva aretacija na mejnem prelazu na Viču. Tu so pred dnevi aretirali nekega dečka, ki je v mesto nesel orožje. Pri zasliševanju se je izkazalo, da se poslednji čas zelo redno in stalno pošilja iz dežele orožje za KPS vojsko v Ljubljani.

Nek komunist[ični] funkcijonar je izjavil, da je Of spremenila svojo dosedanjo taktiko in načrte ter se bo potrudila, da v prvi vrsti kolikor mogoče ojača svoje vrste v Ljubljani sami. Vsi Of oddelki bodo čim hitreje oboroženi in tako izvežbani, da

---

875 Dokumenti na pag. 2645–2652 so hranjeni v ovoju z naslovom Orig[inalni] dok[umenti] verjetno NL [Narodne legije].

876 V rokopisu je pripisano: *NOV*. Pripis se ponavlja.

Ljubljana more pasti v ofarsko oblast. Šele od tu se bodo vršile nadaljne operacije na deželi.
Nek drug OF funkcijonar je izblebetal, da imajo OF oz. KPS v Ljubljani že sedaj vojsko, ki šteje preko 4000 glav. Razpored je vojske je sledeč:

Ljubljana mesto 800 mož plus 400 železničarjev in 100 poštarjev

Moste Zelena jama Nove Jarše	350	Mož	cca	200	žensk	
Šiška Dravlje Trata	400	”	”	250	”	
Vič Glince Roždolina	300	”	”	100	”	
Trnovo Krakovo	100	”	”	50	”	
Rudnik, Galjevica Barje	300	”	”	150	”	
Štepanja vas Kodeljevo	100	”	”	100	”	mesto 400 ž
skupno	2850	Mož		1250	žensk	

Po trditvi tega komunista bodo samo iz zaporov dobili na prvi mah najmanj 700 mož in cca 150 žensk.
Ali je to tajnost? Z ozirom na zadnje ukrepe zadevajoče SOK. L. [Sokolska legija], SLOV. L. [Slovenska legija] itd se že čujejo po Ljubljani razne govorice češ, da je SOK. L. [Sokolska legija] ukinjena, ker nima članov itd. Ker je bila zadeva obravnavana nadvse diskretno oz. pod največjo molčečnostjo, je čudno, da so te govorice mogle prodreti v javnost. Govore o tem tako dijaki kot drugi ljudje, ki z vojaščino sploh nobenega opravka nimajo niti bi ga ne smeli imeti. zanimivo je tudi to, da se v vseh slučajih govori, da je razpuščena SOK. L. [Sokolska legija], nikjer pa ni bilo govora, da bi bile razpuščene tudi druge slične formacije.
Ponovno sta bili aretirani sestri Vida Šturm in Fedja Šturm iz Levstikove ulice 25. Obe, kakor cela rodbina je znana kot ekstremno komunistična. Pri njih se je nahajal terenski odbor OF. Vida Šturm je študirala v Italiji ter je prejemala jugosl[ovansko] štipendijo, pa tudi štipendijo, ki jo je izplačevala -- fašistična Italija.

Pp. 19. 5. 1943 – Str. 2.
Aretirana je bila v petek 14. t. m. žena našega somišljenika Širaja [verjetno Alojz Širaj]. Poleg nje sta bila aretirana tudi nek mlajši moški in mlajša ženska, ki stanujeta pri njej.
Mlajši moški je pod okriljem Pobratima svoječasno odšel v hribe (BG) istočasno z možem od Širajeve. Po nekaj dneh se je pa vsled bolezni vrnil domov ter tu tudi ostal do aretacije.
Ženska, ki je bila aretirana sočasno je doma iz Iga od koder je pobegnila pred partizani. Svoječasno je bila aretirana na podlagi neke denunciacije (komunisti), pa je bila spuščena na svobodo, ker je dokazala, da je bežala pred partizani. -- Aretacije so izvršili karabinjerji.
Zakaj je bila trojica aretirana se momentano ni dalo zvedeti pač pa so možni sledeči povodi:

Ni izključeno, da je mož Širajeve ali sin, ki se nahaja v hribih po kurirki poslal domov kako pošto, ki so jo prestregli Italijani. Če je kurirka aretirana se ni moglo zvedeti.
Možno je, da je pošto od omenjenih dveh in pa od aretirane mlajše ženske fanta nosila kaka kmetica v mesto, pa je bila dotična pošta ujeta. Kako topogledno aretacija se še ni moglo ugotoviti.
Vsekakor bi zadeva znala postati nerodna, če bi pri zasliševanju Širajeva izpovedala, da je njen mož[877] pri BG[878], pa bi se izkazalo, da je v kakem samostojnem oddelku. Gotovo je namreč, da bi v tem slučaju ital[ijanska] oblast takoj poizvedovala in tudi lahko takoj izvedela ako se ta in ta nahaja v vrstah BG na terenu. Potrebno je, da se v tem pogledu takoj oz. že vnaprej ukrene vse, da ne bo kakih komplikacij.
Poleg tega je zelo važno, da se vse naše ljudi stavi pod najstrožjo kontrolo in disciplino, da ne bodo svojcev in ljubic obveščali za hrbtom svojega komandanta. Vsa tzdv [to zadevna] poročila morajo oddati izključno le s komandantovim dovoljenjem kurirju, ki je zato določen. -- Dolžnost kurirja potem, da sporočilo svojcem pisca prebere iz listka ter listek takoj uniči. V nobenem slučaju ne sme pismo ostati v rokah svojcev, ker imajo posebno ženske to slabo navado, da take listke potem shranjujejo. Zgodi se pa kaka hišna preiskava ali kaka druga nerodnost in stvar pride brez potrebe na dan. -- Ugotovilo se je, da je pri OF ravno na ta način prišlo največ ljudi v zapore in pred puške. Zato je potrebna najstrožja opreznost in disciplina!!!
Vpogled v zemljiško knjigo in neuradni izpiski so potom italijan[ske] oblasti najstrožje prepovedani. Povod za to prepoved je baje iskati v tem, da je se je po Ljubljani zvedela vsebina govora dr. Kreka [Miha Krek] zadevajoč nakup nepremičnin od tujcev. Torej kupčije sklenjene potom Emone se ne smejo nikjer v javnosti registrirati. Izve se, da je Emona samo pri treh prodajah zaslužila nič manj kot 3 milijone Lir.
Dalje je prepovedano listom, da bi objavljali poroke, ki se vrše v posameznih ljubljan[skih] župnijah in ki se tičejo poroke Italijanov s Slovenkami.
V obeh slučajih smo svojo informativno službo uredili tako, da bomo lahko te vesti prinašali vsakih 8–10 dni.

Zakaj je bil odstavljen predsednik višjega sodišča? Do lanskega 9. 5. je bil predsednik višjega sodišča dr. Konda[879] [Jakob Konda] znan nacijonalist in izredno objektiven jurist. Lansko leto na dan imperija je bil pozvan, da v imenu najvišjega sodišča pošlje udanostno brzojavko kralju[880] in Mussoliniju [Benito Mussolini]. Dr. Konda tega ni storil zakar je bil takoj klican na odgovor h Grazioliju [Emilio

877 V rokopisu je pripisano: *ŠIRAJ*.
878 V rokopisu je pripisano: *MVAC*. Pripis se ponavlja.
879 Jakob Konda (1881–1970), doktor prava, sodnik. Do 3. 9. 1942 je bil predsednik Vrhovnega sodišča v Ljubljani. Emilio Grazioli je za njegovega naslednika imenoval dotedanjega podpredsednika sodišča Antona Lajovica.
880 V rokopisu je pripisano: ~~*UMBERTO*~~ *Viktor Emanuel* [Viktor Emanuel III. Savojski].

Grazioli]. Ta ga je zaslišal nakar mu je Konda odgovoril, da je on sodnik in to celo predsednik najvišjega sodišča. Kot tak je prisegel Jugoslaviji in kralju. Te prisege ga do danes nihče ni odvezal, poleg tega pa državno pravno stanje Slovenije ni še rešeno, zato juridično velja prvotna prisega. Če torej ta vprašanja niso rešena, niti ni s tem rešeno vprašanje ali je on (Konda) državljan ali samo podanik Italije, potem odpade zanj obveza izražati brzojavke tujemu vladarju. Takoj drugi dan po tem je bil Konda razrešen svojih dolžnosti. Pričela je disciplinska preiskava po nekem višjem sodniki (nefašistu), ki je dovedla do povsem enake konstatacije, kot je izjavil Konda pred Graziolijem. Konda je dobival še tri mesece plačo, nato mu je bila ustavljena. Prvotno je bil namen, da bo zaprt, pa najbrže na nasvet italijan[skih] juristov namen ni bil izveden.
Na sodišču je bil sodnik Lajovic[881] [Anton Lajovic] prvi, ki je dal pobudo vsem sodnikom, da ne položijo nikake prisege, ker zadeva Slovenije v mednarodnem svetu ni regulirana, ker pač ni bilo nobenih mirovnih pogajanj, ki bi to uredila. -- Zanimivo pa je, da je Lajovic zasedel mesto predsednika kot naslednik dr. Konde. Lajovic je bil tudi tisti, ki je na dan imperija sedel poleg Graziolija [Emilio Grazioli] ter poslal udanostne brzojavke v Rim (oz. tiste podpisal). Razlika med ravnanjem dr. Konde in Lajovicem je še značilnejša, če se pomisli, da maja 1942 še niti uganiti nismo mogli kedaj bo približen konec vojne, ko danes vsak otrok ve, da ne more več dolgo trajati.

Pp. 19. 5. 1943 – Str. 3.
Tudi o dr. Gradniku[882] [Alojz Gradnik] se poroča, da se napram Italijanom na vse mogoče vsiljuje in klečeplazi. Gradnik se ni osmešil samo takrat, ko je kot svobodomislec šel poljubovat roko papežu temveč to dela sedaj vsak dan.
V tem oziru bo treba pri nas brezobzirno obračunati z gotovimi gospodi, osobito onimi, ki poleg svojega poklica spadajo tudi med takozvane umetniške kroge. Prav gotovo ne sme veljati nekako posebno pravilo za te ljudi, češ, da je umetnikom vse dovoljeno, ker je umetnost internacijonalna.
Pahor Marta se izdaja za publicistko. Takoj ko so prišli Italijani se je pojavila v uredništvu Slovenskega Doma. Tam ni ostala dolgo temveč je pričela »pisati« na lastno roko in v lastni režiji. Postala je stalna dopisnica tržaških in beneških italijan[skih] časopisov. V najboljših odnosih, baje celo intimnih, je s šefom tiskov[nega] urada Tigollijem [Carlo Tigoli]. Kreta se ponajveč samo v italijanski službi. Mnogi so prepričani, da je že pred vojno vršila neko posebno službo za Italijo. – Njena specijaliteta je sedaj tudi to, da temu ali onemu sloven[skemu] novinarju prigovarja naj napiše n. pr. življenjepise raznih sloven[skih] politikov ali pesnikov. Pri tem obljublja visoke honorarje. Ko enkrat dobi rokopis, je ni več na spregled ali pa se

881 Anton Lajovic (1878–1960), pravnik, skladatelj. Leta 1939 je postal sodnik Vrhovnega sodišča v Ljubljani.
882 Alojz Gradnik (1882–1967), pesnik, sodnik, prevajalec. Od 1941 do 1945 je bil sodnik Vrhovnega sodišča v Ljubljani.

izvija z raznimi izgovori, da dotični gospod rokopisa še ni pregledal itd. Opozarja se na to osebo kot zelo opasno!
Kovačič J. [Janez Kovačič] gradb[eni] tehnik pri ing. Khamu [Lado Kham] je vodil adapcijska dela pri zdravilišču, ko je izbruhnila vojna. Ostal je na Golniku v službi Nemcev. Sedaj stanuje s svojo rodbino v neki vili v Kamniku (ki so jo Nemci odvzeli nekemu Slovencu) ter živi zelo dobro. Vozi se vedno z avtom ali zasebnim ali državnim. – Kovačič je bil v Jugoslaviji odbornik MO Zbora. Užival je zaupanje tudi vojaških krogov ter je za te vršil razne zaupne in obveščevalne posle na svojih potovanjih po Italiji in Nemčiji.
Kako je v Italiji. Nek ljubljan[ski] akademik se je pred dnevi odpeljal v Bologno z namenom, da bo nadaljeval svoje specijalne studije. Pred 3 dnevi se je vrnil, ker na univerzi ni predavanj. Profesorji in imovitejši študentje so pobegnili na deželo. Odšlo je tudi na tisoče drugih meščanov, ki imajo na deželi kake sorodnike oz. imajo toliko sredstev, da si lahko najamejo stanovanje. Iz južne Italije prihaja na desettisoče beguncev v najbednejšem stanju. Ljudje nimajo nikakih nahrbtnikov ali kovčegov, so izstradani, nervozni in zbegani. Lahko se reče, da je komaj polovico beguncev vsaj za silo oblečenih dostojno, vsi drugi imajo ali samo copate ali so bosi, na sebi imajo samo delavno obleko ali pa celo samo spod[nje] perilo. Silno so umazani in zanemarjeni. Italijani severnjaki jih gledajo z nekim prezirom ter so [do] njih zelo nevljudni in neuslužni. Govorijo, da je sedaj pričela šele prava vojska, ker so prišli na sever ti umazanci z juga. -- Življenje se je kar čez noč silno podražilo. Povsod vlada silna nervoznost in zbeganost. Ljudje samo govorijo o kronskem svetu, ki baje traja že nekaj dni. Zavezniki so baje stavili Italijanom nadvse brutalen ultimatum, da ali takojšna brezpogojna kapitulacija ali pa bodo zavezniki zbombardirali brezobzirno vse kar bodo videli. Pri tem jih ne bo motila nobena zgodovinska posebnost ali humaniteta. Na Nemce so Italijani naravnost besni, ker jih dolžijo da so oni krivi za njihovo katastrofo. Posamezne Nemce opsujejo. V lokalih, kjer se je pojavijo Nemci, domačini plačajo, vstanejo in zapuste lokal.
Izgleda da si Italijani sami niso na jasnem kaj naj storijo ali naj vržejo Mussolinija, ali naj ga obdrže ali naj se zanesejo na Vatikan in katoliško cerkev. O revolucijonarnem gibanju, ki bi imelo namen pobijanje lastnih ljudi oz. škodovati interesom naroda kot takega nihče ne misli. Če bi kdo kaj poskušal v tem pravcu bi slabo naletel. (V tem pogledu so si dosedaj vsa poročila slična.) Torej v Italiji revolucije ne bo vsaj ne kake socijalne ne.

Pp. 20. 5. 1943.
»Mladi Slovenci« v Londonu. Iz povsem zanesljivega vira, ki ima svoje zveze s krogi, ki črpajo vesti v Vatikanu oz. pri jugosl[ovanskem] poslaništvu v Vatikanu zvemo sledeče:

Svoječasno se je precej govorilo o neki intervenciji, ki jo je sprožil sovj[etski] poslanik Majski[883] [Ivan Mihajlovič Majski] pri naši vladi v Moskvi[884]. Iz razumljivih razlogov se je take govorice pri nas doma negiralo. Res je, da intervencija ni bila v tem smislu kot so jo tolmačili naši komunisti, vendar pa se je tikala jugosl[ovanskih] razmer v kolikor se tiče OF in drugih komunističnih osvobodilnih akcij v naši državi. Majski je takrat s posredovanjem angleške vlade dosegel, da bo jugoslovanska radijska oddaja[885] vedno omenjala tudi partizane oz. njihove uspehe. V nobenem slučaju ne bo smela dopustiti, da bi iz njenih oddaj izgledalo, da partizanstvo predstavlja nekaj kar ni v skladu s cilji jugosl[ovanskega] naroda oz. njegove vlade.[886] Tudi ne smejo izzveneti oddaje tako, kot da je Mihajlovič [Dragoljub Mihailović] in njegova vojska[887] neko posebno vojaško telo, ki uživa kake posebne privilegije. Na vsak način se pa mora ožigosati delovanje BG in sličnih formacij, ki obstojajo v Jugoslaviji. Vlada se je tem zahtevam precej časa upirala dokler na predlog posredovalca Anglije ni končno pristala. Protiusluga je bila ta, da radio Slobodna Jugoslavija (ki je v Rusiji) ne bo več napadala jugoslovan[ske] vlade in Mihajloviča. -- Kakor so se lahko prepričali vsi redni radio-poslušalci gredo sedaj oboje oddaje v smislu prisiljenega dogovora. London[888] oddaja govore, ki slavijo delo partizanov in venčajo z veliko hvalo in slavo (čeprav vemo, da teh velikanskih uspehov sploh ni in ni bilo), napada se redno BG[889], in v vojaški oddaji postaja vloga Mihajlovića precej medla. Na drugi strani je pa oddaja »Slobodna Jugoslavija« (
alias Zrinjski) prenehala napadati londonsko vlado in Mihajlovića.
Vse gorenja fakta so otipljivo verjetna tudi za nas, ki nismo v Londonu, kajti nekoliko razumen poslušalec radia si je že lahko sam ustvaril podobne sklepe. Večini, razen našim komunističnim prvakom, bo pa prav gotovo neznano kdo je predstavnik tkzv. londonskih »Mladih Slovencev« in koga ti zastopajo. Dosedaj so london[ski] »Mladi Slovenci« imeli šele par oddaj, katere faktično niso povedale druzega kot to, da je BG izdajalska. Seveda je bilo vse lepo zavito v [v]ato, da ne bi izgledalo preveč tendencijozno. Na vsak način pa je moral vsakega Slovenca zbosti v ušesa pozdrav slovenske ofarije: »Smrt fašizmu...« -- Sedaj pa je končno pozitivno ugotovljeno kdo so glavni funkcijonarji Ml[adih] Sl[ovencev]. Vodja je J. M. Čok [Ivan Marija Čok], njegov najožji sodelavec in tudi špiker je Poberaj J[890] [Anton Poberaj]. Sodelujejo še nekateri skrajno levo usmerjeni moški in nekaj (2 ali 3) ženske tudi levičarke. Kdo [je] [Ivan Marija Čok] vemo, vendar je čudno, da se je ta tako nacijonalna oseba naenkrat prelevila v komunista. Seveda meta-

883 Ivan Mihajlovič Majski (1884–1975), sovjetski diplomat, zgodovinar in politik. Od 1932 do 1943 je deloval kot sovjetski ambasador v Veliki Britaniji.
884 Pravilno v Londonu.
885 V rokopisu je pripisano: *RADIO LONDON*.
886 V rokopisu je pripisano: *BEG*. [begunske vlade].
887 V rokopisu je pripisano: *J. V*.
888 V rokopisu je pripisano: *RADIO*.
889 V rokopisu je pripisano: *MVAC*.
890 Anton Poberaj, novinar. Bil je prvi novinar slovenskega uredništva britanskega radia BBC, ustanovljenega aprila 1941 v Londonu.

morfoze nikakor niso izključene tudi pri Čoku ne. Omenjeni je bil pred izbruhom vojne v Beogradu sodelavec Inteligence Servica za sektor Slovenije. Njegov kurir in izvrševalec najpoverljivejših poslov je bil J. Zelen[891], ki je v jeseni 1941 padel na Dolenjskem v boju z Italijani. – Pri Čoku se je svoječasno našel obsežen zapisnik z imeni raznih znanih oseb v Ljubljani, ki so baje dobivale velike vsote iz fonda, ki ga je dal na razpolago Inteligence Service. Mnogo teh oseb je res delalo na nacijonal[no] propagandnem polju, vendar so vse, ki so bile o stvari informirane, odločno zanikale, da bi prejele samo paro za svoje delo. J. M. Čok je bil pozvan, da se izjasni nakar je izjavil, da je bil dotični spisek ponarejen od beogra[jske] policije. Kmalu za tem je pa pobegnil preko Turčije v Egipt.
Poberaj J. je absolviran filozof, ki je bil v mlajših letih usmerjen bolj klerikalno, šele pozneje je postal levičar. Izvedelo se je, da je študiral z državno štipendijo, kar ga pa ni oviralo, da bi delal proti državi. – Splošno prevladuje mnenje, da je poleg Poberaja dospelo v London tudi par drugih levičarjev in to preko Turčije in preko Švice svobod[ne] Francije in Španije na Portugalsko. Potovali so seveda s ponarejenimi potnimi listi, ki so se izdelali v Ljubljani. Razume se da so vsi tam v interesu OF oz. KPS. Naloga vseh teh emisarjev je, da v Angliji pripravlja teren in vzbuja simpatije za pokret OF-e, ki naj ga prikazuje kot vsenarodno, napredno in demokratsko gibanje, kateremu so na poti samo okupatorji (seveda nacisti in fašisti) in pa od teh podpirana slovenska reakcija (klerikalci). Ker jim pri tem pomagajo sufliranja in pritisk londonskega sovjet[skega] poslaništva je umevno, da so v veliki meri že uspeli. Kakor se vidi ima OF na ta način svoje pozicije tudi v Londonu (vsaj trenutno) zasigurane.

Pp. 20. 5. 1943 – Str. 2.
KPS vojni načrt za Ljubljano. Nek komunistični borec je glede zavzetja Ljubljane rekel, da je to najvažnejši problem OF-e. Prvotno je bila namera OF – voj[aškega] štaba[892] da se v Ljubljani naredi samo trenutna zmeda med tem ko se glavna odločitev izsili na deželi. Potem se Ljubljana cernira na meji, ki so jo sedaj držali Italijani, kar bi imelo za posledico, da bi se Ljubljana predala. – OF-štab je pa uvidel, da ta načrt ni dober to pa najbrže radi tega, ker se je prepričal, da dežela vendar ni tako sigurna, kot se je mislilo lansko leto. Praksa je pokazala, da so ljudje na deželi iztreznjeni in da je tam BG premočna, da bi mogle izčrpane in zdesetkane partizanske čete tvegati odprt boj z njimi. Na kako pomoč iz Hrvatske se ne bi mogli zanašati, niti iz Primorja in Gorenjske. – Sedaj je bila dana parola: »Kdor bo gospodar Ljubljane prvih 48 ur, ta bo gospodar Slovenije!« Na tej paroli se sedaj dela s polno paro. Na novo se revidirajo in organizirajo vse ulične zaščite, v odrede se vpisuje vse količkaj zanesljive moške in tudi dečke od 14 let navzgor, rekrutira se tudi dekleta in ženske, v Ljubljano se v precejšnjih količinah tihotapi orožje in

[891] V rokopisu je pripisano: *Danilo* [Danilo Zelen].
[892] V rokopisu je pripisano: *NOV – GLAVNI ŠTAB*.

municija. Vsak okoliš ima po več krožkov, ki na videz izgledajo politično izobraževalni so pa v resnici namenjeni samo vojaški in komunistični obuki.
V zadnjem poročilu smo dali pregled bojne sile komunistov v Ljubljani. Danes pa podajamo zopet druge številke, ki smo jih dobili od povsem druge strani. Razmerje moči je po tej sledeče:

Iz vrst	delavstva	1700	Mož	800	žensk
" "	dijaštva	800	"	300	"
" "	železn. poštarjev	400	"	--	"
" "	Obrt[nikov] in dr.	1000	"	700	"
" "	zapornikov	600	"	100	"
" "	partizanov iz neposred[ne] okolice Lj[ubljane]	600	"	80	"
	Skupno	5100	Mož	2000	žensk

Pri tem računajo komunisti s cca 500 do 800 mož Italijanov, ki se jim bodo priključili, kar bi zneslo skupno cca 8000 bojevnikov, ki bi popolnoma zadostovali, da obvladajo Ljubljano. Komunisti s sigurnostjo računajo s tem, da se bo večina purgarije poskrila ter se bo zadržala iz strahopetnosti in iz špekulacije na strani. Ni izključeno, da se bo tik pred udarom raztrosilo vesti, da se bodo pričeli strašni boji ter naj vsak skuša da pobegne iz Ljubljane.

Razume se, da ima Of namen, da čimpreje likvidira vse one, ki so ji na poti t. j. klerikalce, nacijonaliste in pa take, ki bi ji po svojem ugledu in s svojim zmožnostim znali pozneje škodovati. Ta posel bo moral biti opravljen hitro in temeljito, tako da bodo zavezniki če bi prišli k nam ne imeli prilike poučiti se o tem kako je stvar izpadla. Trupla se bodo odpeljala iz Ljubljane ter se bo potem reklo, da so jih pobili Italijani ali Nemci.
KPS je prepričana, da Ljubljana ne bo padla z lahkoto, vendar pa je odločena, da svoj načrt izvede makar za ceno največjih žrtev. Vsled tega bo tudi gledala na to, da bo imela zbranih v Ljubljani čimveč svojih ljudi.
O komunistični konferenci na Kočevskem je Slovenski dom od 19. t. m. prinesel na celi strani precej dober izvleček. Iz govora Kidriča [Boris Kidrič] se vidi, da so komunisti postali zelo samozavestni, ne samo na zunaj temveč tudi na znotraj proti svojim zaveznikom KS in Sokolom. Iz njegovega govora je razvidno, da so si v svesti popolne moči v senci SSSR ter niti malo ne dvomijo o svoji končni zmagi. -- Z ozirom na to ni izključeno, da bomo v kratkem zopet doživeli kake nove atentate v Ljubljani. Grožnje in namigovanja iz komunističnih vrst (posebno od mladine) se zelo množijo. Poleg tega so, po izjavi samih salon-komunistov, KPS oz. OF nadmudrile BG in klerikalce , ker imajo sedaj oni boljše zveze z Italijani kot »črnuhi«. Prišep[e]tavanja in denuncijacije, ki jih vrše ponajveč ženske iz boljših krogov in razne umetnice so

rodile dober uspeh. Aretacije so zelo redke in če se že dogode potem zadenejo le podrejene ljudi. Iz internacije se vračajo predvsem komunisti, da celo taki, ki so bili obsojeni na več let ječe, seveda tudi ti samo iz boljših krogov.
Zapisnik o komunistični konferenci obsega skupno 30 strani tipkanih s strojem. Ni izključeno, da se nam [je] posrečilo ta zapisnik dobiti na vpogled. -- Omembe vredno je tudi to, da je Slovenski dom v svojem prvotnem članku hotel prinesti: »Zborovalci so naslovili svoje iskrene tovariške pozdrave na častna odbornika 1 Nemca in 1 Italijana, ki sedita v IOOF! Cenzura je ta pasus črtala in najstrožje prepovedala, da se priobči ali kakor koli namigne na to...

Pp. 20. 5. 1943 – Str. 3.
Študija Prežihovega Voranca,
kako se bodo razvijali dogodki koncem vojne in po vojni, je slučajno prišla v roke nekemu levičarju, ki pa je to le bolj vsled zaslepljenosti, ne pa iz trdnega prepričanja. V tej študiji pravi P[režihov] Voranc, da si bo KPS s pomočjo Of prav gotovo izbojevala še pred zaključkom vojne popolno zmago v Sloveniji. Seveda bo to zahtevalo mnogo žrtev. KPS na noben način ne bo smela nastopati pod svojo firmo niti ne potem ko bo že OF na oblasti v Sloveniji, to pa ne radi tega, ker bi to vzbudilo sum pri zapadnih kapitalističnih državah (Angliji in Ameriki). V interesu SSSR je torej, da gre cela komedija pod isto masko naprej to pa radi tega, ker bo Rusija toliko izčrpana, da ne bo mogla tvegati konflikt z Anglosasi, ki bodo takrat na višku svoje vojaške moči.
Razume se, da bosta Italija in Nemčija vsled poraza silno obubožali in gnjev proti Anglosasom bo velikanski. Ta srd in mržnja bo v prid ideji svetovne revolucije, kajti tedaj bo dolžnost slovenskih, čeških in poljskih komunistov, da navežejo stike z premaganimi narodi ter tja zanesejo ideje komunizma. Do najnovejšega časa ta dva naroda nista bila dovzetna za komunizem, ker sta bila preveč prežeta z nacijonalizmom odn[osno] fašizmom. Po končani vojni se mora gonja proti fašizmu še stopnjevati ter se mora kot fašizem sm[a]trati vsako izrazito nacijonalnost. Nacijonalnost mora postopoma zamenjati internacijonalizem, kar ne bo težko, ker bodo tega podpirale tudi kapitalistične zapadne države.
Po preteku 10 let se bo SSSR toliko opomogla, da bo vojaško zopet v polni formi, istočasno bo celotna družba tako v Italiji kakor tudi v Nemčiji tako podminirana s komunizmom, da bo lahko odkrito nastopila na stran SSSR. Ta bo seveda cel čas podpirala stremljenja Nemcev in Italijanov po izboljšanju mizernega stanja po osvoboditvi vojnih bremen itd. Temu se bodo uprle zapadne države in naenkrat se bo pojavil nov konflikt. Ultimat Rusije in vseh držav slovanske federacije, kakor tudi Nemčije in Italije bo komunistična vladavina v Angliji in Ameriki ali pa vojna. – Če se Anglosasa ne bosta udala potem bo izbruhnila nova strašna vojna, ki bo uničila pol sveta ali zmagal bo komunizem. Potem bo šele nastopil stoletni mir, ki ga bo dirigiral proletarjat.

Letalski alarm. V noči od 18. na 19. t. m. je bil v Ljubljani letal[ski] alarm. Pričetek alarma nekako ob 12h konec ob 1h po polnoči. -- Ta alarm je dal povod raznim govoricam n. pr. da je bil bombardiran Trst, drugi so zopet trdili da so bile bombardirane Jesenice, tretji govorijo o Splitu itd.
Rezervat. ukaz italijan[skim] uradnikom. Vis[oki] komisarjat je izdal nalog, da morajo italijanski uradniki, posebno vodilni ostati na svojih mestih ne gled[e] na to kaj bi se znalo dogoditi. Svoja mesta smejo zapustiti šele tedaj če so svoje dolžnosti predali svojemu nasledniku pa naj bo to kdorkoli.
Na Gorenjskem so iz Št. Vida poslali preko sto ljudi zopet domov ki so čakali tam, da bodo izseljeni.
Po nekaterih krajih se skuša ustanoviti Bg vendar akcija nima posebnega uspeha. Baje pri akciji sodeluje biv[ši] poslanec in vnet pristaš dekana Škrbeca [Matija Škerbec] – Brodar [Janez Brodar] iz Šenčurja. Gorenjci so proti ustanavljanju formacij a la BG, ker ne pojmijo zakaj je nastal v Ljubljan[ski] pokrajini. Poleg tega pa so vsi prepričani, da gre pri tem zgolj za klerikalno strankarsko milico. Na Gorenjskem pa klerikalci in duhovni danes ne uživajo nobenega ugleda več. Duhovnikov in njihovih podrepnikov ne marajo, pa makar da vsi nacijonal[isti] in napredni Slovenci postanejo komunisti. Na te momente je treba misliti pri evtl. [eventuelni] akciji s strani Mihajlovičevih odredov.

Komentar: Za nas je nerazumljivo, kako more poročevalec netočno ali celo lažno poročati. V nas živi tako močno zavest odgovornosti do bodočnosti, ljubezen do naroda in časti, da se nam to zdi nemogoče. Vendar – taki slučaji obstojajo. Povzroča in omogoča jih pohlep po_denarju, breznarodnost in brezčastnost. Nam, mladim prostovoljnim obveščevalcem so in morajo biti take lastnosti neznane in ogabne. Zavedamo se svoje poti in svojih dolžnosti. Naš idealizem nas v njih podpira.
In še nekaj: Mi kot majhna in agrarna država si ne moremo privoščiti ofenzivne vohunske politike. Zato izpopolnimo defenzivno. Vsak naš bodoči državljan si mora biti v svesti, da ima_obveščevalne dolžnosti do države. Vi ste prvi zavestni nosilci te ideje. Saj veste, da je bilo v predvojni Jugoslaviji mnogo gnoja in da so na njem bohotno uspevali različni nemčurji, petokolonaši, tuji vohuni, saboterji in podpihovalci. Zato pa – bodimo seme bodočnosti na nesnagi preteklosti.

POUK ???

Mednarodna špijonaža

V zadnjih informativnih člankih smo omenili, da so se že med vojno pojavili dvorezni špijoni, ki so se dali plačevati od obeh nasprotnih si strani in obema izdajali vojaške tajnosti. Zaradi ugodne lege (med velesilami) in ker ni imela protivohunska zakona, so se takšni vohuni koncentrirali pred vojno v Belgiji. Toda ko je sledila nemška okupacija in stroge odredbe, so ti trgovci nesli svoje glave na varno – v

Švico. Tu so se utaborile vse tajne vohunske službe in našle v Švici tudi mnogo ljudi, ki so bili za take posle pripravni. Avanturisti, sleparji, odpuščeni častniki so bili materjal, iz katerega so tuje države kmalu vzgojile dovolj sposobne vohune.
Toda posamezne države so kmalu začele uporabljati tudi in predvsem rodoljube, ki so bili pripravljeni na žrtve iz ljubezni do domovine, in razumljivo je, da so takšni ljudje delali boljše in požrtvovalnejše kot breznarodni, plačani avanturisti. Zato so se internacionalne vohunske borze začele posluževati sleparij. Javljale so pretirano visoke številke, delale iz muhe slona ali pa si kar izmislile kakšne načrte sovražnika. Jasno je, da so za takšna »posebno važna odkritja« dobili velike nagrade in pohvalo generalštabov. A kmalu je sledilo spoznanje, da so prevarani in ob koncu vojne je prišlo celo tako daleč, da so morali vohuni svoja dognanja dokazovati (s fotografijami) in da so si Nemci uredili celo pravo organizirano antivohunstvo, ki je ugotavljalo procent resničnosti poročil, ki so prihajala iz mednarodnih borz.
Po vojni je vohunska aktivnost za nekaj časa popolnoma prenehala. – Internacionalna borza se je pečala samo še s ponarejanjem dokumentov, propustnic in podobnim. A ponovno oboroževanje, zaostritev mednarodnega političnega položaja in možnost nove vojne je oživelo zanimanje za pripravljenost, orožje moštvo in načrte med seboj sovražnih si držav. Krediti za obveščevalno službo so se spet odprli, nove armade vohunov so preplavile vso Evropo.
Seveda se je tudi mednarodna vohunska trgovina spet odprla. Washington je postal največji center špijonaže, in glavna operacijska točka mednarodnih agentov z vojaškimi tajnami. Izbrali so si ga radi tega, ker je imela USA največ vojaških tajen, in pa zato, ker se v Washingtonu sestajajo ljudje, ki se največ s tem bavijo. Toda prvi vzrok je, da Amerika ni imela zakona proti špijonaži. Če bi vohun iskal podatkov v Nemčiji, bi zgubil glavo; v Ameriki bi ga pa v najslabšem slučaju poslali nazaj v Evropo. – Pri delu uporabljajo tu ženske. Ne preveč radi, čeprav je mnenje mnogih, da so ženske rojene špionke. Toda zgodi se, da se po tretjem coctailu lepo mlado dekle stisne k tujemu vojaškemu atašeju in mu zašepeče: »Kako divne so moderne podmornice. Rada bi vedela, kako se sploh morejo kretati.« Jasno je, da to dekle ne bo dobilo potrebnih informacij. Radi podobnih naivnosti je mednarodni špijonski koncern prišel do zaključka, da »ženske niso dobre špijonke, četudi v to ne veruje noben oženjen moški«. – Seveda obstojajo tudi izjeme. Znano je, da sta bili pred časom v Nemčiji usmrčeni dve aristokratki: Benita von Berg [Benita von Falkenhayn] in Renata von Nasner [Renate von Natzmer], ker sta prodajali Poljski vojaške tajne. Ti dve lepotici sicer nista bili v zvezi z mednarodno špijonažno organizacijo a že sam način razkritja afere kaže, zakaj mednarodni vohunski koncern ne uporablja žensk. Sosnovski [Jerzy Sosnovski], poljski vohun, ki se je nahajal v centru te mreže, je obe baronici vodil na plačilnem seznamu in vse je šlo v redu, dokler ni Benita doma na vprašanje, od kje ji naenkrat toliko denarja, rekla, da dela prekourno v ministerstvu vojske. Mati se je pritožila ministru, zakaj njeno hčerko tako mučijo, da prihaja domov šele pozno v noč, in šef oddelka je

iznenaden nad to pritožbo – ker je vedel, da baronica ne ostaja prekourno v ministerstvu – odredil preiskavo. Zaključek je enostaven.
Toda velesile ne kupujejo svojih podatkov od internacionale, ampak so si ustvarile svoje obveščevalne službe. Oglejmo si jih:
Francoska: je starokopitna, vohun je zaničevan celo od lastnih predstojnikov, pa zato nima dobrih sil. Toda iz iste miselnosti izvira izredno dobra protivohunska služba. Tako so še v letih razorožitvenih konferenc zaprli v Franciji vsake tri dni enega tujega vohuna.
Nemčija: se rada poslužuje propalic in prostitutk, kar skriva v sebi nevarnost dvoreznosti. Zato nemška obveščevalna služba ni najmodernejša.
Japonska: izdaja za vohunstvo največje denarje. Pravijo, da potrošijo dvanajst milijonov dolarjev na leto. Ima zanimivo metodo: Japonci so obdržali vse pisarne in urade, ki so nakupovale vojni materjal, ko Japonska še ni sama zadostno producirala. Ti uradi še danes zelo vneto pošiljajo svoje oficirje pregledovat vojne izdelke, čeravno je Japonska že l. 1911 zadnjikrat nakupovala vojaške stvari v inozemstvu.
Toda najboljšo obv[eščevalno] službo imata Rusija in Anglija.
Rusija: ima kot komunistična država obveščevalcev-komunistov na pretek in v sveh deželah.
Anglija: pa se naslanja v svoji vohunski organizaciji na angleške trgovske baze, ki jih ima po vsem svetu. Angleški trgovci se namreč dovršeno aklimatizirajo.
Ameriška: obv[eščevalna] služba je v miru malenkostna, a v vojni razpolaga z ogromnim in odličnim materjalom – izseljenci, ki govore rodni jezik in poznajo prvotno državo kot lastno dlan, a ki že čutijo amerikansko. V svetovni vojni je bila s takimi Amerikanci vsa Nemčija kar preplavljena in nek nemški oficir je začudeno vzkliknil, ko je razkril nekega vohuna: »Ampak saj govori nemški bolje kot jaz«.

Prepisi dokumentov (pag. 2653–2665), objavljenih na drugih mestih v tej knjigi

GRADIVO IZ LETA 1943 (pag. 2666–2862)[893]

Sporočilo glede plačila vojaškim častnikom vaških straž, januar 1943 (pag. 2666)

9. 1. 1943
0715

Št. 51
Situacija se ne obrača v naš prid. Št. 12 mi je naglasila da je naša stvar adm[inistrativno] draga, ter jo bo reduciral če ne – razpustil. Vprašanje nastopa za of[icirje] in podof[icirje]. Pripeljali smo jih sem, če jih pustimo, jih bodo vzeli pač drugi.. Upam, da do tega ne bo prišlo. Predlagam, da se brez razlike čina da po enega jurja, razen 1, ki ima ženo, 2 otroka + taščo, katerem bi dal 1½ jurja. Sedaj imam torej:

- 14 of[icirjev] po 1 = 14
- 1 of[icir] po 1½ = 1½
- 11 podof[icirjev] po 1 = 11

} *26½*

Za toliko bi trebalo povečati kol[ičinski] kredit že od januarja t. l. Mislim da se slagate z tem predlogom. Raje se za to odkrhne od drugod, kakor pa če nam te ljudi ugrabijo oni, ki imajo pač velik fond – prisilni.
Glede zbiranja denarja, je stvar nevarna. Mogoče bi kdo pohitel na Kvesturo ali Komes[894]. pa bo rekel, da je to izsiljevanje. Sicer bodo pa lahko tudi to delali OF – v naše ime.
N3. Naši ljudje, of[icirji] + podof[icirji], prosijo namreč za dovoljenje, da si poiščejo kakšno službo. Kaj to pomeni, veste. Mi jih pa rabimo cel dan = 24 ur. Včeraj je eden od teh spravil Prežihovega Voranca [Lovro Kuhar]! Torej se oddolžujejo.
rosim hitrega rešenja – Podatke o osebah dobite od št. 3

8

Že 2 krat sem bil opozorjen na Vašega kurirja Juvana. Vidijo ga v čudni družbi. ?.

Sporočilo (morda Albina Šmajda), 10. 1. 1943 (pag. 2667)

10. 1. 1943

Št. 51
Mislim, da je naš pristanek, posebno če 12 zahteva, popolnoma nepotreben. Razen tega je nepotreben tudi v drugih primerih, kjer drugi to zahtevajo.
Moje osebno mnenje: bom pustil vse skupaj

Pozdrav

8

Zaradi mene izpustite ing. Kraševca in Bratovša lahko.
12 je spisek imela v roki 20. 12. pa ni dala nobenega ugovora.

---

[893] Nedatirano gradivo, ki sicer upošteva paginacijo, ki mu jo je dodelila UDV, ni nujno odloženo glede na leto nastanka.
[894] Verjetno komisariat.

Pregled števila Slovencev, ki so jih ubili **partizani in italijanski okupator, 1943** (pag. 2668)

Partizani so pobili do 1. 3. 1943 sledeče število Slovencev:

a) Imenoma znanih ljudi		914
b) neznanih žrtev okrog		2032
	Skupaj okrog	2946 ljudi.

Italijani so pobili dosedaj:

a) imenoma znanih ljudi	752
b) neznanih oseb ca.	1.793
Skupaj okrog	2.545 ljudi.

Od Italijanov je bilo požganih ca. 2700 poslopij predvsem radi partizanskih akcij.

Partizani so požgali (glej prilogo).[895]

Obveščevalno poročilo o skupini Franca Glavača, 15. 4. 1943 (pag. 2669)[896]

15. 4. 1943.

Od Glavačevega [Franc Glavač] zaupnika:
Ilegalo preskrbuje s hrano dr. Frlinc [Bogdan Ferlinc], ravnatelj kmetij[ske] dr[užbe]. Pula (Pobratimovska udarna legija) je Novaku [Karel Novak] predlagala za komandanta mesta Radkoviča [Milan Bano] in ta ga je potrdil.
Nekateri Stražarji imajo še vedno revolverje in legitimacije.
Ko je bil dne 8. 4. v Ljubljani Milan [verjetno Milan Kranjc], je zabavljal zoper Peterlina [Ernest Peterlin] (Rabil je to ime dobesedno).
Šolar [Jakob Šolar] je zaenkrat opustil svoj tisk in se je vrgel predvsem na vojaško organizacijo Pobratima. Dr. Hanželiču [Rudolf Hanželič] je izjavil, da je on vodja vojaške skupine.
Pri juristu Černetu [Dušan Černe], ki je Šolarjev pristaš, je bila preiskava; pa je bil na to prejšnji večer opozorjen.
Pipan [Anton Pipan] (stražar) hodi k Tavčarjevi na dom.
Medved [Miloš Stare] je pri predsedniku[897] protestiral samo radi odstavka, v katerem je napadena Svoboda a. s.[898]
Malovrh [France Malovrh] prejema tri plače: od stranke[899], od SL in od starega [Karel Novak]/[1000][900]
Isti je v Bizoviku najel Jakoša, da prepelje čez Ljubljanico ileg.[901]

---

895 Priloge ni.
896 Prepis dokumenta (UDV) je na pag. 2827.
897 V prepisu je pripisano: *DR. ODAR* [Alojzij Odar]
898 V prepisu je pripisano: *ALI SMRT*
899 V prepisu je pripisano: *SLS.*
900 Verjetno znesek v lirah; zapis je teže čitljiv.
901 V prepisu je pripisano: *J. V. /ČETNIKI.*

Obveščevalno poročilo o Narodni legiji, nedatirano (pag. 2670)[902]

Od Glavačevega [Franc Glavač] zaupnika:
Zadnje dni je šlo 20 ilegalcev[903] skozi Plešivico. Pomagal jim je dr. Pezdirc [verjetno Alojz Pezdir].
V odboru NL so napadali Avseneka [Ivan Avsenek].
Nek funkcijonar NS se je izjavil, da bodo v kratkem pokazali SL in da se bo v 10 dneh nekaj zgodilo.
V NL dobivajo glavne funkcije bivši Pobratimovci.
NL je hotela izrabiti majniško deklaracijo, pa jim je Glavačeva skupina to preprečila.
Na nekem sestanku NL je rekel govornik: Dol z rdečimi, pa tudi dol s črnimi.
Nova Zarjanska kongregacija je na vidiku.
Glavačevi ljudje vprašujejo, zakaj naši listi ne napadajo Šolarja [Jakob Šolar] in NL.
Stražarji redno dobivajo Čenče.
Nekdo je Glavaču odnesel črke, vredne 8000 L. Sumijo Toneta Mencingerja[904] in SL (Povedal sem, da SL o tem ničesar ne ve). Ko bodo zvedeli, kdo je to storil, bodo napravili represalije.
V Srbiji so razpustili četniške odrede (nekake VS).

Obveščevalno poročilo o delovanju italijanskega okupatorja, nedatirano (pag. 2671)[905]

43

Od Glavačevega [Franc Glavač] zaupnika sem zvedel:
Medved [Miloš Stare] je obiskal Javornika [Mirko Javornik] in Jurčeca [Ruda Jurčec] in jima dal nova navodila za pisanje: da se ne sme imenovati in napadati partizanov in ne pisati o podvigih naših fantov[906] zoper partizane. Zaradi tega sta se medved in Javornik zelo skregala.
Breznik[907] [France Malovrh] je bil zadnje čase pri Šolarju [Jakob Šolar], zadnjikrat 14. 4. Opazovan je bil, ko je stopil v Marijanišču v njegovo sobo.
Italijani o ilegali vse vedo, samo tega ne, kje je Novak [Karel Novak]. Tudi vedo, kje je ilegala hodila in s kom je na tej poti prišla v dotik. Italj[ijani] zbirajo materijal za en udarec, s katerim bodo vse prijeli. Imajo v ilegali svojega zaupnika.
Italjanom je znano, da je Hudnik[908] prevažal z avtomobilom razne sumljive osebe in verjetno tudi starega[909].

---

902 Prepis dokumenta (UDV) je na pag. 2827.
903 V prepisu je pripisano: *ČETNIKI JV*.
904 V prepisu je pripisano: *DUHOVNIKA* [Anton Duhovnik].
905 Prepis dokumenta (UDV) je na pag. 2827.
906 V prepisu je pripisano: *MVAC*.
907 V prepisu je pripisano: *MALOVRH*.
908 V prepisu je pripisano: *BOH IVAN*.
909 V prepisu je pripisano: *MJR NOVAK*.

Obveščevalno poročilo o ljotičevcih, nedatirano (pag. 2672)[910]

Od Glavačevega [Franc Glavač] zaupnika:
Ljotičevci so začeli izdajati »Glas vesti«.
V Ljubljani so se sestali Janko [Janko Debeljak], stari [Karel Novak], Slavko Zelen [Milovan Zelen].
V krogih NL se govori o nekem vojaškem udaru. S tem je verjetno mišljen razpust vseh legij in tako zadan smrtni udarec SL. Nek funkcijonar NL je rekel: SL bomo kmalu krepko pokazali.
P[ater] Beno [Ivan Korbič] je povedal, da so črke – last Glavača – iz frančiškanskega samostana ukradli Langus, Kuhar, Pintarič in Hrovat. Na kvesturo prihajajo neke ovadbe s podpisi: Pleško Andrej, Fatur Pepe, Škrjanec Matko.
V okolici Novega mesta sta bili ustanovljeni dve novi edinici Legije smrti in sicer v Ratežu in na Otočcu.
Znano partizanko Henigmanovo [verjetno Pepca Henigman] so izpustili.
V Straži mrzlično delajo politične načrte in zbirajo materijal za mirovne konference.
Konečnika [Ljubomir Konečnik], komandanta VS v Starem trgu bodo It[alijani] odstavili. Puclja [Ivan Pucelj] iz Vel[ikih] Lašč smatrajo Italijani za partizanskega simpatizerja in ga zelo nadzorujejo (naj se ga opozori).

Obveščevalno poročilo o stražarjih, junij 1943 (pag. 2673)[911]

Od Glavačevega [Franc Glavač] zaupnika:[912]
V Straži so postavili načelo: kdor je prisegel SL, ne more biti član Straže. To je bilo rečeno na sestanku, kjer je bilo okrog 30 fantov. – Člani slovenske dijaške zveze so dobili naročilo, da se ne smejo vpisati v SDL[913].
Na nekem starešinskem[914] sestanku je govoril Medved [Miloš Stare] in napadal kat[oliško] časopisje. Žebot [Ciril Žebot] mu je odgovoril ter se je zavzel za časopisje. To je pripovedoval Poštuvan [Matej Poštuvan]. O Medvedu gre glas, da je popolnoma v Novakovih vodah.
Sumljiva hiša je Komenskega 10. Večkrat se zbirajo različna dekleta, pa tudi fantje.
V Ljubljani je bil sestanek 30 duhovnikov – tretjeskupincev[915].
It[alijanski] polkovnik Forti dobiva Razglede (ali od Mencingerja [Anton Duhovnik]?)
»Glas vesti« urejajo: Šega [verjetno Vinko Šega], Vadnjal [Ivo Vadnjal], Abram [verjetno Miloš Abram].
V Mostah je zasebna detektivska družba, ki jo vodi neki Blažič.
Božič [Janko Božič] iz Mlad[inskega] doma v Mostah je v službi NL, čeprav je član SL.

---

910 Prepis dokumenta (UDV) je na pag. 2827.
911 Prepis dokumenta (UDV) je na pag. 2827.
912 V prepisu je pripisano: *junij 1943*.
913 V prepisu je pripisano: *Dijaška legija*.
914 V prepisu je pripisano: *SKAS*.
915 Pristaši predvojnega katoliškega akademskega kluba Zarja.

V Novem mestu je bil sestanek kuratov, ki so zahtevali odstop Jankota. Tudi v Lj[ubljani] se pripravlja sestanek kuratov.
Langus je povedal p[atru] Benotu [Ivan Korbič], da so Kuhar, Pintarič in Horvat odnesli črke in da je rekel: če so od kake kat[oliške] skupine, jih bomo dali nazaj.
Dr. Lovrenčič [Ivan Lovrenčič] je pristaš starega[916] in se je baje s svojo posadko pridružil četnikom.
Glavač se zanima, kdo so v štajerskem odboru.
O Bajcu [Viktor Bajc], komand[antu] iz Št. Ruperta[917] prihajajo slabe vesti: fantje kradejo, so nasilni.

Še nekaj novic iz drugih virov: Dne 11. 6. sta Jurčeca [Ruda Jurčec] obiskala dva oficirja in spraševala, kje je vodstvo bele garde in kdo je v vodstvu. J. je odgovoril, da on ničesar ne ve in da naj vprašajo Languasca.
Rokodelski dom opazujejo Italijani.
Sv. Križ[918] in Kostanjevica prideta pod Nemčijo.
Letake z naslovom Slovenci! in podpisom Smrt fašizmu – svob[oda] narodu je izdala NL in so jih širili člani NL.
Včasih pride v pisarno[919] Ravnikar iz Drenovega griča. Ničesar mu dati in ničesar mu zaupati.
Baje so pod pol[itičnim] nadzorstvom: dr. Zajec M. [Marjan Zajec], Žitnik [Rudolf Žitnik] in Pucelj [Ivan Pucelj].
Novomašnik Seljak Vojko je Glavačev in ga bo skušal G[lavač] spra*viti k Slovencu*.

Obveščevalno poročilo o nepreverjenih vesteh, nedatirano (pag. 2674)[920]

Razne nekontrolirane vesti:
Grazioli [Emilio Grazioli] zapusti Ljubljano v treh dnevih.
Corpo d'armata je poklicala k sebi aktivca Klinarja [verjetno Anton Klinar], da bi sodeloval pri temeljiti reorganizaciji MVAC. Je odklonil. Nato je bil povabljen Kokalj [Anton Kokalj].
Slovenija postane vojna cona. Pravice voj[aškega] poveljnika se bodo povečale.
Italjani mislijo fante VS poslati na fronto.
Stražarji imajo potom Klavža [Leopold Klavž] zvezo s komand[antom] Novakom [Karel Novak].
V jetnišnici je zazidanega precej jugos[lovanskega] orožja, ki se ga mislijo komunisti ob prevratu poslužiti.
Govorijo, da je dal Glavač [Franc Glavač] na Notranjskem ubiti nekega komandanta v VS.

---

916 V prepisu je pripisano: *MJR. [MAJOR] NOVAK* [Karel Novak].
917 V prepisu je pripisano: *MVAC.*
918 Danes Podbočje.
919 V prepisu je pripisano: *M7.*
920 Prepis dokumenta (UDV) je na pag. 2828.

Obveščevalno poročilo o obisku Skočirja pri Henriku Goričanu, nedatirano (pag. 2675)[921]

Dne 14. 5. 1943. je obiskal Goričana [Henrik Goričan] glavni Kuharjev [Lovro Kuhar] sodelavec Skočir in mu povedal, da je bil od Kvesture zaslišan, češ, da mu je marescialo v zaporih v šenpeterski vojašnici pomagal, da je imel sestanke v zaporih s Kuharjem.
Pri tej priliki je prišlo med G[oričanom] in Skočirjem do daljšega razgovora, ki se bo še nadaljeval in je zato treba vsebino previdno uporabiti. Skočir je povedal tole: V Ljubljani se bo v kratkem nekaj zgodilo. Zato Ti svetujem, da greš iz Ljubljane. Sicer vemo, da je bela garda v Ljubljani oborožena, vendar bomo uspeli.
Ko sta govorila o verjetnosti invazije na Balkan, je Sko[čir] dejal, da se bo tedaj partizanska vojska pridružila zaveznikom in skupaj z njimi prevzela oblast v Jugoslaviji.
Ko je Gor[ičan] pripomnil, da je vendar bela garda močna, je Skočir dejal, da je v beli gardi toliko njihovih ljudi, da bodo z lahkoto premagali prave belogardiste. Sicer pa je že itak določeno, da pridejo v Slovenijo še pred prihodom Angležev in Amerikancev ruski padalci, ki bodo zasedli določene centre in od tam skupaj s partizani zasedli vso Slovenijo.

Obveščevalno poročilo o trenjih v protikomunističnem taboru, 8. 6. 1943 (pag. 2676)[922]

Sporočam:
Ljotičevci so začeli izdajati »Glas vesti«.
V Ljubljani so se sestali Janko [Janko Debeljak], Slavko *Zelen* [Milovan Zelen] in po vsej verjetnosti stari [Karel Novak], ki je prišel *za to* priliko z avtomobilom v Ljubljano s teren*a v* okolici Št. Jošta ali pa vsaj nekje nad V*rhniko*.
Sok[olska] legija se pridno razširja in skuša po*tegniti* čim več svojih članov iz Nar[odne] legije. Sok[olska] *legija* in njeno vodstvo želi tesnejšega sodelov*anja* s Slov[nsko] legijo.
Narodna legija pripravlja skupno z vojaš*kim* vodstvom vojaški udar v Vidmarjevem [Pavel Vošnar], Hudn*iko*vem [Ivan Boh] in tudi v Zupanovem [Stanko Zupan] bataljonu. Pripr*avljalnih* sestankov sta se udeleževala Vidmar, nj*egov* komandir Sever [Franc Južina] ter Hudnik. Udar se mora *po* izjavah članov Nar[odne] legije izvršiti v tednu po 6. 6. Ob določenem času bi morali vsi komandanti z moštvom in vsem orožjem pr*eiti* na določena in dogovorjena mesta, tako Hudnik nekam v Krim. Sestanki so bili pod vodstvom Novaka [Karel Novak], ki se je skliceval na svojo vojaško komando in je zahteval od udeležencev popolno pokorščino. Včasih je bil navzoč tudi neki Borut [Danilo Koprivica], ki je govoril hrvaško. Po izjavah tega člana Nar[odne] legije bo s tem udarom nae*nkrat* uničena Slov[enska] legija,

---

[921] Prepis dokumenta (UDV) je na pag. 2828.
[922] Prepis dokumenta (UDV) je na pag. 2828.

ki bo tako prisiljena brez vsakega pridržka slediti voj[aškemu] poveljstvu. Prizadeta bo tudi Sok[olska] legija, ki po besedah tega člana N. L. ne deli svojega mnenja glede udara pri protikomunističnih oddelkih. Konečnika [Ljubomir Konečnik], poveljnika MVAC v Starem trgu bodo Italijani odstavili.
Baje sta ustanovljeni dva VS v okolici Novega mesta. Ni se mi še posrečilo ugotoviti kje. Po ugotovitvi sporočim.
8. 6. 1943

Dopis Antona Duhovnika Albinu Šmajdu, 11. 5. 1943 (pag. 2677)[923]

Dragi![924]
Pošiljam Ti priloženo pismo s prošnjo, da na podlagi tega pisma čimpreje ugotoviš, kdo je ta tolikokrat omenjeni prijatelj g. v Ljubljani tega g. Havelka [Danilo Havelka] iz Kočevja.
Zadeva je nujna in prosim, da čimpreje sporočiš v našo pisarno[925].

Ljubljana, 11. 5. 1943.

Tone Duhovnik

Pismo s poročilom o delovanju Danila Havelke, 29. 5. 1942 (pag. 2678)[926]

Poglajen Alojzij

Podturn

Prosim Vas da to pismo izročite naprej do merodavne osebe, ki bo po tem pismu okrenila vsem potrebne korake in sicer:
V Ljubljani sem zvedel in to iz popolno zaneslivega vira, da eden uradnik Okrožnega urada v Kočevju po imenu Havelka [Danilo Havelka], opravlja kurirsko službo med organizacijo Kočevske bele garde in Ljubljano in sicer z škofom Rožmanom [Gregorij Rožman] in z ostalimi člani, ki se nahajajo kot uradniki v Vzajemni zavarovalnici. Z seboj vodi zmiraj svojega malega otroka (namreč kadar potuje) da se lažje prikriva.
Isti se je pohvalil pri svojemu prijatelju v Ljubljani z sledečimi besedami: v Kočevju je dosti rudečih ali je nas belih po številu še več in tudi boljše naorožani kot pa so rudeči. Povedal je da, orožje imajo zakopano nekje v bližini Kočevja, ter da je pripravljeno za borbo protiv partizanstva. Povedal je, da imajo strojnice, bombe, puške in ostalo municijo, ki bojo v pravem trenutku uporabili.
Naglašam, da oseba, ki mi je to povedala je najboljši prijatelj ter sodelavec partizanov v Ljubljani in da je njegova izjava popolnoma zanesljiva.

---

923 Prepis dokumenta (UDV) je na pag. 2829.
924 V prepisu je pripisano: *DR. ŠMAJD* [Albin Šmajd].
925 V prepisu je pripisano: »*M 7*«.
926 Prepis dokumenta (UDV) je na pag. 2830.

Havelka je z dotično osebo prijatelj še od prej kjer se poznajo iz vrst klerikalizma, pač pa je dotični od kar so okupatorji v naši zemlji zaveden pristaš partizanov. Ker sta prijatelja od nekdaj, je tudi Havelka zaupal to stvar njemu, ne misleč, da bo dotični vse povedal.
Po mojem mnenju bi bilo potrebno, da se Havelka ujame, ter se pod pritiskom zasliši, ter naj izkaže kje je njegovo orožje in kateri so tisti člani, ki so pripravljeni za borbo protiv partizanov.

29. 5. 1942. Sprejmite tovariški pozdrav.

Okrenite prave in energične korake.

Podatki o Otmarju Rajnarju, 12. 5. 1943 (pag. 2679)[927]

Rajner Otmar, uradnik signalne delavnice
roj. 1902 v Ljublj[ani]
aretiran 15. 4. 1943
Protikomunist! Sorodnik ozir[oma] svak g. Dolinarja
–12. 5. 1943

Poročilo o delovanju stražarjev, nedatirano (pag. 2680)[928]

Pritožbe stražarjev:
Danes se je zglasil pri meni Casar Franc [France Casar] in je znesel nekatere pritožbe Stražarjev. Trdil je, da člani SL klevetajo in blatijo Stražo po Ljubljani in po deželi, češ da se bori za restavracijo Avstrije in Habsburžanov. Konkretno je navedel Jana Maksa, Horvata Avgusta in Godino Jožeta, da so to širili (ko sem danes Horvata vprašal, kaj je na tej stvari, mi je rekel, da ni kaj takega nikdar v svojem življenju govoril).
Dalje se je Casar pritoževal zoper SL, ker ta organizira tudi dijake. Nato sem mu odgovoril, da kot edina vojaška organizacija našega tabora ne moremo pustiti ob strani dijakov, ki so potrebni na primer za propagandno in informativno službo. Ker pa smo zgolj vojaška organizacija, nas ne zanima, kje in kako se sicer dijaki – višješolci – udejstvujejo.
Dalje je Casar pripovedoval, da gre zoper Stražarje velika gonja, češ da rušijo našo enotnost in da so mnogi Stražarji tako razkačeni, da zahtevajo prelom z SLS. Nato sem mu odgovoril, da to enotnost Stražarji resnično rušijo s samostojnim delovanjem na političnem in vojaškem polju. Prelom pa bi škodoval Straži in našim skupnim nasprotnikom, ki bi poskušali to izrabiti.

---

[927] Prepis dokumenta (UDV) je na pag. 2831.
[928] Prepis dokumenta (UDV) je na pag. 2828.

Obveščevalno poročilo o delovanju stražarjev, 15. 6. 1943 (pag. 2680)

Od Glavačevega zaupnika:
Začel je izhajati nov list z naslovom »Za svobodo«. Kdo ga izdaja, se ne ve.
Izšla je že enajsta številka »Novic«, ki jih izdajajo liberalci.
V Straži se je na nekem sestanku trdilo, da je Straža ustanovila vaške straže in da ima ona vse zasluge za protikomunistično borbo pri nas. Ob tej priliki so tudi izjavili, da se bodo kakor doslej tudi še naprej z vsemi sredstvi borili zoper Novaka [Karel Novak] in Mihajloviča [Dragoljub Mihailović].
Dr. Žebot Ciril hodi redno h kvestorju[929].
Komandanta VS Nadraha [Jožef Nadrah] iz Stične je posadka spodila, ker ima zveze z ilegalo. Ilegali tudi mnogo pomaga cisterjan Maver [Jože Grebenc] iz Stične.
Mladci, kakor tudi Stražarji so močno proti Duhovniku [Anton Duhovnik].
Župnik Zalokar [Jože Zalokar] je baje pobegnil iz Rovt zaradi zadnjih dogodkov.

15. 6. 1943.

Obveščevalno poročilo o ilegali v Rovtah, 28. 6. 1943 (pag. 2681)[930]

Rovte – ilegala.
V ilegalo so šli bivši partizani: Merlak Matija, bivši partizanski četni komandir, doma iz Rovt – Popitov
Nagode Avgust, Češmelov iz Rovt, partizanski intendant v Dolomitskem odredu.
Klemenčičeva dva iz Izgorij.
Popitova dva sta bila dva vodilna partizana in se vsi fantje v Rovtah zelo čudijo, kako si ilegala predstavlja sprejemanje vodilnih bivših partizanov v svoje vrste. Ali so se tako hitro spreobrnili?
V ilegalo je šel tudi Sever-učitelj Južina [Franc Južina], češ da pri suličarjih ne more izhajati, da bi ga prejkoslej ubili.
Na Blokah so ujeli tri partizane-italijanske vojake Slovence, katere so oddali italijanskim oblastem.

28. 6. 1943

Obveščevalno poročilo o časopisu Svobodna Slovenija, nedatirano (pag. 2682)[931]

Gospodarič Ferdo, ki je že šesti mesec zaprt, je dr. Godniču [Josip Godnič] sporočil, da ga stalno zaslišujejo: kje se tiska Svobodna Slovenija ter kakšne zveze imajo klerikalci z Mihajlov[ičevci]. Pravi, ker se ničesar ne ukrene za njegovo osvoboditev, bo prisiljen vse to povedati. Dosedaj je molčal.

Od zaupnika pri Glavaču [Franc Glavač]:

---

929 V prepisu je pripisano: *Messana?* [verjetno Ettore Messana].
930 Prepis dokumenta (UDV) je na pag. 2832.
931 Prepis dokumenta (UDV) je na pag. 2832.

Govori se, da bodo v Ljubljani nove racije s sodelovanjem belih. Janko [Janko Debeljak] ima baje višji čin od Vidmarja [Pavel Vošnar]. Jankotov namestnik pa je kap[etan] Krim [Albin Cerkvenik].
NL je izvršila nekaj vpoklicev v ilegalo. Pozive v imenu kralja so dobili Zupančič Leo, Greif in Pleničar [Dušan Pleničar]. Prva dva se ne mislita odzvati. Pri umoru ing. Emmerja [Fanouš Emmer] je sodelovala Gorup Majda, Medvedova 12.
Dne 29. 6. je prišel iz Zagreba v Ljubljano kot zastopnik Slov[enksega] kluba ing. Lenarčič [verjetno Milan Lenarčič], ki je ali OFar ali tretjeskupinec.
Pleničar, bivši uradnik na Rdečem križu je vodil steg Kralja Matjaža, ki je prešel v NL.
Zelo sumljivo gibanje je v Kolodvorski ul[ici] 18 in je verjetno tam kaka OF tiskarna in kako skladišče.
V Ljubljani se je mudil zadnje dneve vojvoda Jevčevič [Dobroslav Jevđević], komandant četnikov za Dalmacijo.
Govori se, da bodo Nemci in Rusi napravili 6 mesečno premirje.
Govori se, da je že postavljen novi poveljnik za Slovenijo.
Franci Polak, sin Žana Polaka, je kurir Kominterne in prihaja iz Dunaja v Ljubljano z gestapovsko legitimacijo.
V ilegalo je baje šel Volovšek [Drago Volovšek] iz Preserja, namestnik povelj[nika] VS.
V SL se hoče vriniti neki Hlavaty – SKOJevec.
Izjava nekega člana Štajer[skega] kluba: Vsi pridno delamo, razen Markota [Marko Kranjc] in smo že napravili delo, ki je bilo določeno do septembra.
Prišlo je sporočilo, da v Prekmurju ni partizanstva. Hartner [Ferdinand Hartner] je postal madjarski vitez Lindvay.
Govori se, da je Novakovo [Karel Novak] voj[aško] sodišče obsodilo na smrt Glavača.
Med partizani v Beli krajini razsaja paratifus in dr. Brecelj [Bogdan Brecelj] je zato sledil pozivu part[izanskega] vodstva kljub temu, da ima eksudat.
Izšle so liberalne Novice št. 16 z deklaracijo j[ugoslovanske] vlade, govorom kralja in Churchilla [Winston Churchill]. – Redno izhajajo in imajo dobro vsebino.

Obveščevalno poročilo o govoricah v Novem mestu, 22. 6. 1943 (pag. 2683)

V Novem mestu se govori:
1.) da se pripravlja sestanek na Grmu med OF in voj[aško] oblastjo.
2.) da je posadka Semič in baje Črnomelj v pripravljenosti, da se preseli v Novo mesto.
3.) ne ve se zakaj je 2x vozila h […] v Stražo, domneva se pa da so bili razgovori. 22. 6.

[Podpis nečitljiv.]

Obveščevalno poročilo o notranjih trenjih v protikomunističnem taboru, 10. 7. 1943 (pag. 2684)[932]

10. 7. 1943

Govori se, da sta Sok[olska] L[egija] in NL odpovedali sodelovanje staremu [Karel Novak].

Govori se, da je stari pristal na vojni svet.

Mnenje akt[ivnih] oficirjev je, da je sedaj stari na tleh in naj ga politiki s kakim kompromisom ne rešujejo.

Iz četniškega odreda je odšlo domov 10 oseb. Stari jim ni hotel dati legitimacij.

SL v Novem mestu nujno potrebuje razmnoževalni stroj. V ponedeljek naj bi ga jim že prinesel Mencinger [Anton Duhovnik]. Ukradenega niso dobili nazaj.

Mnenje nekaterih dobrih opazovalcev je, da naj bo vsa naša propaganda zelo slovenska. Taka navodila naj dobe VS: fantje naj prepevajo slovenske pesmi, naj se jim predava o slovenstvu. Okupator verjetno ne bo delal ovir.

Nekateri so mnenja, da je nastopil čas, da je treba stopiti v stik z italijanskimi oblastniki – civilnimi in vojaškimi, da se dogovorimo o vsem potrebnem za primer italij[anskega] umika. Prav tako naj bi se določile osebe, ki naj na Gorenjskem in Štajerskem stopijo v stik z zastopniki tiste nemške struje, ki ni za komuniste. Ti naj bi pripravili teren za primer, da pridejo Nemci v naše kraje.

Capitano Arena je na vprašanje izjavil prof. Grumu [Janez Grum], da njemu ni znana nobena težnja It[alijanov], da bi razorožili VS. Z delom VS so na splošno zelo zadovoljni in ni vzroka za razpust VS.

It[alijani] so pripravljeni postaviti občinskega komisarja na Rudniku in sedanjega župana Kumarja (JNS in OF) odstraniti. Komisar naj bi bil kak sposoben župan ali občinski tajnik-begunec, ki je brez pametne zaposlitve. Kdor se spomni kak primerne osebe, naj to javi Kopitarju [Rudolf Smersu]. Pride seveda v poštev tudi kdo drugi. Baje je v Ljudski tis[karni] ali knjig[arni] v službi Zajc Ljudmila, ki v službi dela za Šolarja [Jakob Šolar].

Več poročil je, da se v Ljubljano tihotapi orožje. Naj se oblasti opozori na to. Od zaupnika pri Glavaču [Franc Glavač]: Stražarsko pošto v Italijo prenašata neki Planinko in Leskovar [Ludvik Leskovar].

Partija ima v Ljubljani 60 strojnic. – Iz terena je prišlo okoli 300 aktivistov KPS. Ti tvorijo v Ljubljani napadalne oddelke in se imenujejo: Mladi borci. To je komunistična elita in se od teh fantov zahteva, da ne pijejo in ne kade.

V kratkem bodo razpuščene vse legije in spremenjene v j[ugoslovansko] v[ojsko], NL pa bo zasedla vsa važna mesta.

NL je dobila v roko stražarsko spomenico.

[932] Prepis dokumenta (UDV) je na pag. 2832.

Radio Svob[odna] Jugoslavija napada poleg Mihajloviča [Dragoljub Mihailović] tudi Mačkove partizane. Torej ima tudi dr. Maček [Vladimir Maček] svoje partizane.
Radio Svob[odna] Jugoslavija govori ob 8 in 5 minut, ob 16 in 5 minut in ob 20 ter 15 minut na valu 25.
Da moremo organizirati poslušanje radio postaj, naj vsakdo, ki lahko posluša to javi v pisarno (Na kuverto napiši XII).
Mnenje kaplana Lavriha [Ivan Lavrih]: Casar [France Casar] je gotovo nemogoč človek, toda Stražarsko pov[...]rjenje slovenskega programa je pravilno in utegne prinesti Stražarjem uspehe in simpatije. SLS gotovo ni prav storila, ko je skupaj z liberalci sestavljala program slovenske zaveze, da je pustila na prvo mesto postaviti Jugoslavijo in šele na drugo mesto Slovenijo. To napako bo morala stranka popraviti in bo morala pri slovenski zavezi doseči, da se zavezin program prilagodi strankinemu programu. Strankin program je sploh premalo znan po mestu in po deželi. – Dežela je razjarjena, ker so v Ljubljani prepiri med raznimi skupinami. Bomo morali poslati v Ljubljano kako spomenico in zahtevati red i edinost. – V teh dneh je ljudstvo precej zbegano radi raznih radio-vesti in partizanske propagande. Potrebna je močna protipropaganda. Komandanti vaških straž in duhovščina naj dobi potrebna navodila, kaj naj govori ljudem in kako naj pobija razne vesti. Dajte čimveč razmnoževalnih strojev na deželo in sposobne propagandiste, ki bodo delali letake.
Na našem novem dijaškem tečaju je 17 udeležencev. Komandant mesta je dal predavatelja za vojaške zadeve. Istočasno se vrši tečaj za bolničarke.

Poročilo o premikih in delovanju četnikov v Ljubljanski pokrajini, 10. 7. 1943 (pag. 2685)[933]

V soboto[934] je dobil komand[ant] v Tomišlju[935] nalog, da naj ostane posadka na svojem mestu doma (to je bil telefonski nalog) in naj na nikogar ne strelja, najsi bi slišal ali videl karkoli. Pasirala bo neka italj[anska] četa.– V nedeljo zvečer je bil ta nalog preklican.– V ponedeljek[936] zgodaj zjutraj se je pripeljal v civ[ilnem] avtu Vidmar [Pavel Vošnar], ki je povedal, da bo šla mimo neka protikom[unistična] četa, ki naj jo puste na miru.– Komand[ant] je vprašal italj[anskega] kapetana na Igu, kako naj postopa, pa mu je bilo telef[onsko] odgovorjeno: Pustite jih mimo. Če bi bili napadeni, se branite.– Kmalu nato je šlo 105 četnikov mimo.
Sedaj so četniki v Iški vasi. Sprva so it[alijanski] posadki v Tomišlju prepovedali govoriti z njimi. V četrtek pa je kapetan na Igu ustno naročil komand[antu] v Tomišlju: Imejte s četniki prisrčne vezi in govorite z njimi.

933 Prepis dokumenta (UDV) je na pag. 2833.
934 V prepisu je pripisano: *3. 7. 1943.*
935 V prepisu je pripisano: *MVAC.*
936 V prepisu je pripisano: *5. 7. 1943.*

Četnike je spremljal Vidmar. V četrtek je Vidmar rekel komand[antu] v Tomišlju: Kdor hoče med četnike, ga pustite, naj gre. Za takega izpolnite formular. En tak formular je v naši pisarni[937]. Italj[anski] oficirji so z avtom napravili obisk pri četnikih v Iški vasi. Četniki se svobodno sprehajajo po vsej občini Tomišelj. Govori se, da dobe od It[alijanov] vse, kar potrebujejo.

V soboto je prišel z avtom v družbi italj[anskih] oficirjev k Sv. Trem kraljem Vidmar. Dal je poklicati pred sebe vse gorenjs[ke] fante, ki so v MVAC in jim držal enourni govor in jih pozival v četnike. Nihče se ni odzval. Župnik[938] mu je rekel, da mu fantje pač ne zaupajo.
Župnik Ramšak na Vrhu je videl dokument, ki so mu ga pokazali četniki, v katerem je bilo napisano italj[ansko] zagotovilo, da ne bodo napadli četnikov.
Komandant VS na Ligojni je dobil od It[alijanov] nalog, da ne sme streljati na četnike.
Iz notranjske strani poročajo, da je ljudem znano, da vozijo Ital[ijani] četnikom hrano.
Na Vrhu je bil pri škofu nek četnik v enourni avdijenci. Ime četnika: Miklavčič (Morebiti je psevdonim).
Jankotov [Janko Debeljak] odposlanec[939] nabira četnike v Stopičah. Nabral jih je 20 – samih zavednih naših fantov, ki mislijo sedaj tega odposlanca poriniti čez prag.
Vidmar pove vsakemu komandantu, da namerava VS depolitizirati militarizirati in formirati v bataljone.

10. 7. 1943

Poročilo Slovenske legije o stikih četnikov z Italijani, 15. 7. 1943 (pag. 2686)[940]

V Št. Juriju je ustrelil iz osebnih razlogov član VS svojega svaka, kar vrglo zelo slabo luč na celo VS.
Vodja Pobratima je Krošelj [Anton Krošl] in se o njem trdi, da je član F. Lože. (*framasonske lože*)
Duhovniki na deželi pravijo, da dobivajo premalo informacij in da bi bilo zlasti potrebno, da bi prišli poročevalci iz Ljubljane na njihove rekolekcije.

Dogodki v Stopičah:
Po nalogu Jankota Debeljaka je v Stopičah nabiral člane za četniški odred vojak Žargi Janez. Agitiral je s tem, da je za četnike tudi general Gambara [Gastone Gambara], ki jim je nekje na Dolenjskem obljubil celo lasten teritorij. Ko je prišel Žargi v soboto 10. 7. 1943 iz Novega mesta v Stopiče,[941] je pozval fante, da naj gredo takoj v gozd, češ da so Angleži že zasedli Sicilijo, da so že čisto blizu in da je

937 V prepisu je pripisano: »*M7*«.
938 V prepisu je pripisano: *Ramšak* [Franc Ramšak].
939 V prepisu je pripisano: *ŽARGI* Janez.
940 Prepis dokumenta (UDV) je na pag. 2833.
941 V prepisu je pripisano: *MVAC*.

že zadnji čas, da gremo. Tedaj so fantje Žargija razorožili in postavili pod stražo. Kmalu nato so se pripeljali iz Novega mesta Debeljak in njegov štab, ki so imeli v župnišču z zastopniki posadke[942] ostre razgovore. Ko je prišel poveljnik Eger[943] [Franc Egger], je Žargija izpustil. Nato pa je Žargija aretirala italjanska posadka.
Iz Žargijeve preteklosti je znano, da je bil poslan v Semič, da nadzira kurata Mavca [Jakob Mavec]. Tam je podkupil mitraljezce, da ne bodo streljali, če pridejo partizani.
Po teh dogodkih je Janko Debeljak takoj odšel v Ljubljano, kjer bo poskušal italijanskim vojaškim oblastem dogodek razlagati po svoje. Posadka v Stopičah pa prosi vse naše ljudi za pomoč in da se dogodki tako prikažejo na merodajnih mestih,[944] kot so se v resnici zgodili in da se zlasti razložijo vzroki za te dogodke. Verjetno je, da se bodo taki dogodki še drugod ponovili in to vse dotlej, dokler bosta na sedanjih mestih Debeljak in Vidmar [Pavel Vošnar].
V Črnomlju je za namestnika komandanta VS neki Petric, ki je bil svojčas partizan in je vreden sodrug poveljnika Tomažiča (Cigo) [Drago Tomažič], ki bi jih bilo nujno treba odstraniti.
V Novem mestu so Italijani pripravili in dali na razpolago 110 pušk za četnike.
Dne 12 t. m. je dr. Bano [Milan Bano] na seji mestne komande zahteval razpust legij. Zastopnik SL[945] se je temu uprl. Prav tako je zastopnik sokolske legije izjavil, da o tem ne more biti govora. Ob tej priliki se je ugotovilo, da je Novak [Karel Novak] lastnoročno izročil podporo mestnemu komandantu ter zastopnikoma sokolske in narodne legije. Baje bo poklical k sebi tudi našega[946] zastopnika.

Iz zaupnih poročil.
Dr. Zajc [Marjan Zajec], Žitnik [Rudolf Žitnik] in dr. Orožen [Franc Orožen] govorijo o nas[947], da smo avstrijakanti in da hočemo Avstrijo nazaj.
Stari [Karel Novak] je na neki seji rekel, da je z SL in SLS vse urejeno, da to ni nič čudnega, da se enkrat skregamo, potem pa zopet pobotamo, da je v politiki pač taka navada.
Govori se, da so od strani Starega razpuščene narodna in sokolska legija ter da sta militarizirani. Komandirji in vodniki teh legij dobivajo mesečno plačo.

942 V prepisu je pripisano: *MVAC*.
943 Franc Egger, vojaški častnik. V času italijanske okupacije je bil častnik Legije smrti. Pridružil se je krogu Janka Debeljaka, ki je agitiral za prehod vaških stražarjev v slovensko četništvo. Tik pred kapitulacijo Italije naj bi prestopil k slovenskim četnikom, vendar je pod nemško okupacijo deloval v primorskem domobranstvu. Januarja 1945 je postal pomočnik poveljnika bojne skupine v Ajdovščini. Po nekaterih podatkih naj bi se ob koncu vojne umaknil v emigracijo. (Saje, F., *Belogardizem*, str. 366; Ferenc, T. *Dies irae*, str. 155–156, 159, 166, 170, 566; Mlakar, B., *Domobranstvo na Primorskem*, str. 112, 179; SI AS 1931, OMS, 600-21/122.)
944 V prepisu je pripisano: *ITAL[IJANSKE] VOJ[AŠKE] OBL[ASTI]*.
945 V prepisu je pripisano: *Kermavner* [Ivo Kermavner].
946 V prepisu je pripisano: *SL*.
947 V prepisu je pripisano: *SL (SLS)*.

General Gambara je pred [dne]vi dejal skupini oficirjev, da nima nič proti, ako noče kdo iti v vaške straže, da gre med četnike, dokler ne bodo ti delali proti Italjanom. V tem primeru bo nastopil z vso strogostjo.
Po mestu gredo novice, da SL ustanavlja bele četnike.
Žitnik neprestano leta v Iško vas. Z njim se vozi tudi neki ljubljančan[948], ki ima v Iški svojo pristavo.
Stražarji so dobili naziv »Viharniki«. Po poročilih z dežele, nimajo Stražarji na deželi skoraj nobene zaslombe.
Od Glavačevega [Franc Glavač] zaupnika se je izvedelo, da se je baje Straža pogajala z Zarjo in da sta v sporu dr. Odar [Alojzij Odar] in Avsenek [Ivan Avsenek].
Prihodnji teden izide tretjeskupinska[949] propagandna literatura.

Obveščevalno poročilo o političnih nesoglasjih v protikomunističnem taboru in vojaškem položaju na terenu, 18. 7. 1943 (pag. 2687–2688)[950]

18. 7. 1943
Na Primorskem ustanavljajo Besednjakovi [Engelbert Besednjak] pristaši Gospodarsko stranko. Baje Besednjak pripravlja ustanovitev take stranke tudi pri nas. Nekateri govore, da bo poleg tretjeskupincev (Gosar [Andrej Gosar] in Šolar [Jakob Šolar]) poiskusil pridobiti tudi Stražarje in Glavačeve – torej vse, ki niso zadovoljni s sedanjim vodstvom SLS.
K dr. Zajcu [Marjan Zajec] hodi dnevno šef italj[anske] voj[aške] špijonažne službe, ki stanuje v Banki Slaviji. Dr. Zajc obiskuje četnike v Iški vasi.
Domačini na Igu so videli kako so italj[anski] vojaki vozili hrano četnikom v Iško vas.
Preželj Franc iz Delavske zbornice je dobil nekje na vpogled Čenče, kjer je napisano, da ima znanje s gestapovcem Lampretom. Sumim, da jih je dobil pri Stražarjih ali pa so mu jih pokazali liberalci. Mislim, da bi ljubljanskih Čenč nikomur ne dajali, razen tistim, ki imajo s tem neposreden posel.
Od zaupnika pri Glavaču [Franc Glavač]:
Glavač je sedaj v Ljubljani.
Dr. Žebot C. [Ciril Žebot] ima stalne zveze z Milanom in od tam dalje v inozemstvo. Pomaga mu tudi dr. Blatnik [France Blatnik].
Mencinger [Anton Duhovnik] in Komar [Andrej Križman] sta kandidata na Glavačevo mesto v uredništvu.[951]
Tvrdka Šarabon je poslala Štrancarjevi 3 zaboje sladkorja, 300 kg moke in 100 l olja. To je šlo za OF in tega baje Štrancarjeva ni plačala.
Dr. Kržan Franc, ravnatelj Ljudske posoj[ilnice] je tretjeskupinec.

---

948 V prepisu je pripisano: *Marn Rudolf*.
949 V prepisu je pripisano: *DR. GOSAR* [Andrej Gosar] – *ŠOLAR* [Jakob Šolar].
950 Prepis dokumenta (UDV) je na pag. 2834.
951 V prepisu je pripisano: *SLOVENCA*.

Neki Kosič[952] je šef špijonaže pri NL.
Baje se ustanavlja vaška straža pri Sv. Križu pri Litiji.
Okoli Kamnika sta dve skupini fantov, ki niso partizani.
Liberalci, posebno oni iz kroga Žitnik [Rudolf Žitnik] – Zajc] širijo vesti, da je slovenska legija antidržavna, ker hoče, da bi Slovenija prišla pod Avstrijo. Samo sokolska in narodna legija sta jugoslovanski.
Po Ljubljani je videti, da narodna in sokolska legija mobilizirata svoje članstvo za četniški odred. Baje pa ni veliko uspeha.
Gorenjci pripovedujejo, da je na Jelovci precej grobov tistih žrtev, ki jih partizani pobijejo. Partizani ne pobijejo namreč več svojih žrtev doma, ker bi sicer Nemci postrelili zato talce. Sedaj napravijo tako, da takega, ki se ga hočejo znebiti, nasilno odpeljejo s seboj in razglase, da je šel k partizanom. Nato pa Nemci preselijo še družino dotičnega. Na ta način dosežejo partizani na lažji način svoj namen – uničiti družine svojih nasprotnikov.
Lubrani [Armando Lubrano] je izjavil Mencingerju [Anton Duhovnik], da sta Vidmar [Pavel Vošnar] in Janko [Janko Debeljak] njegova informatorja kot Tone [Anton Duhovnik] in nič več.
Italijani ustrele vsakega partizana, ki je Primorec, pa četudi se prostovoljno preda.
Pater Fortunat [Fortunat Zorman] pripoveduje, da so angleški aeroplani ob priliki zadnjega alarma nad Ljubljano, spustili več svojih oficirjev med partizane pri Črnomlju. Neki črnomalc pa pravi, da to ni res.
Ob priliki invazije na Sicilijo je londonski radio opozarjal zlasti Jugoslovane pred vsemi nepremišljenimi akcijami, ker bo sovražnik izvajal hude represalije. Ravnati se je po navodilih Londona.
Govori se, da so Nemci požgali Bohinjsko srednjo vas in Boh[injsko] Bistrico. Na Boh[injski] Bistrici so namreč partizani umorili barona Lazarinija [Franc Lazarini] in njegovo družino.
Govori se, da so Stražarji dobili neko pismo od Adamiča [Louis Adamič] iz Amerike, v katerem so popisane naše meje. Kdor more naj poiskusi to pismo dobiti.
Ilija Lojze organizira Gorenjsko – gotovo po navodilih Stražarjev in z njihovim denarjem. Stanuje na Ježici in hodi stalno čez mejo in pripoveduje, da je že izpeljal organizacijo (katero?). Ima izpeljano kurirsko službo.
Trenutno je Bela Krajina v največjih težavah. Partizani morijo, odvažajo naše ljudi, ropajo. Italjanske sankcije zoper nje so popolnoma brez uspeha. Na vseh merodajnih mestih je potrebno povdariti v kakšnih težavah je Bela krajina.
Na seji Mestne komande je dr. Bano [Milan Bano] predlagal, da se vse legije razpuste in militarizirajo. Pravijo, da to mnenje zastopa tudi komandant mesta.
Izšla je nova štev. Svob[oda] ali smrt – brez datuma. Na zadnji strani poziva aktivne in rezervne ofic[irje] med četnike.

[952] V prepisu je pripisano: *URANIČ* [Ferdinand Uranič].

Člani VS iz Brež pri Ribnici, ki jih vodi Stražar Puhan [Karel Puhan], so v Sodražici v gostilni pokradli in odnesli kozarce. Njihovo vedenje je sploh tako slabo, da jih ljudje gledajo z zaničevanjem in prezirom.
Od zaupnika pri Gl[avaču]: Gambara [Gastone Gambara] bo verjetno šel na Robottijevo [Mario Robotti] mesto.
Med četniki je močno nerazpoloženje zoper starega [Karel Novak] tako med oficirji kakor med moštvom. Med moštvom je okoli 40 bivših partizanov. Iz Stopič so vozili municijo – gotovo za četnike: nekateri celo mislijo za partizane.
Pelko [verjetno Franc Pelko] ni več komandant v Mirni peči.
Govori se, da je javorski župnik pod vplivom Šolarja [Jakob Šolar].
Nova zvezda za Stražarje je Radanovič [Anton Radanovič], ki jim je naenkrat tudi politično sposobnejši kot Marko [Marko Kranjc].
Vstrajno se trdi, da so Stražarji dobili pismo od Adamiča iz Amerike. Kaj je s to zadevo je spraševal župnik iz Semiča, ki so mu to pripovedovali.
Dne 14. 7. je dr. Žebot Franček pripovedoval v neki družbi, da je speaker v zadnji slovenski ameriški oddaji govoril, da je OF edina organizacija priznana od zaveznikov in da bodo vsi, ki so od okupatorja sprejeli orožje za to odgovarjali.– V zvezi s tem je udrihal po naši delegaciji v Londonu, češ, da ni toliko sposobna, da bi preprečila tako komunistično propagando. Sploh se iz stražarskih vrst mnogokrat sliši zabavljanje zoper naše v Londonu, zlasti zoper Kr*eka* [Miha Krek].

Poročilo o frakcijah v protikomunističnem taboru v Novem mestu, 22. 7. 1943 (pag. 2689–2694)

22. 7. 1943.

Mesečni pregled na terenu, dne 3. 7. 1943.

Poletje je čas »ofenziv«. Tudi naši tretjeskupinci so v juniju pričeli s splošno ofenzivo. V tem pregledu junijskih dogodkov že lahko ugotovimo, da je bil njihov »napad« povsod odbit, le na novomeškem sektorju je položaj še nevaren. Z junijem se je namreč po vsej pokrajini začela silna propaganda za mihajlovičevce, prav za »Novakovce« ali »Šolarjevce«. Novak [Karel Novak] je namreč vojaški, Šolar [Jakob Šolar] pa idejni in politični vodje te skupine.
V Ljubljani je zlasti dejaven Jaka Šolar, ki je tudi Novakov idejni in politični mentor, pa bi na vsak način rad Novaka zamenjal s še bolj zmešanim in za vsak napačen vpliv še bolj dovzetnim poskušnim zajčkom slovenskim narodom, kateremu hoče biti Jaka s svojo klerikalno-filokomunistično, liberalno in OF zmesjo, ki tvori tretjo skupino, vodnik v novo srečnejše razdobje komunistične revolucije na slovenskem, kakor vse kaže. Za primer, kako je mož »priden«, naj služi to, da izdaja samo v Ljubljani kar 4 ilegalne časopise, ki jih nato na deželi razmnožujejo njegovi podrepniki, kakor dokazuje to primer v Novem mestu. Od klerikalcev mu pomagajo OR, OFM, in ljubljanski kateheti. Od liberalcev Sokoli in JNS. Skupina OF pa je že itak organizirana v Ljubljani in »naterenu«. Menda na tej zvezi ni odveč

omeniti dejstvo, da se Jaka s svojimi podrepniki že od nekdaj rad druži in »kompromitira« z vsem, kar ni res odločno katoliškega.
Na Notranjskem je središče tretjeskupinske Novakove propagande v Rovtah, kjer stoluje Šolarjev oziroma Novakov zastopnik kapetan Vošnjar [Pavel Vošnar] – »Vidmar«, komandant I. bat[aljona] MVAC. Tega so navki njegovih voditeljev in učiteljev tako, »vneli«, da jo je celo pobrisal v hosto k Novakovcem, ki so tedaj taborili, ter po do tedanjih porazih »počivali« za Št. Joštom, ter od tam (t. j. vsekakor zanimivo) zahteval, naj ves bataljon pride za njim. Fantje seveda niso bili tako neumni in so mu odgovorili, kakor je edino prav: »Ker ste od nas pobegnili, smatramo, da niste več naš komandant, zato pa Vas nismo dolžni ubogati«. Ker je možak uvidel, da iz te moke ne bo kruha, je pohlevno kot polit cucek prilezel nazaj. Njegova »abentura« je trajala cela dva dni. Da se mu navdušenje za hosto ohladi, so ga baje še Italijani, ki so za dogodivščino izvedeli, za par dni utaknili v luknjo, z njim pa še njegovega oproda Severja [Franc Južina]. Vse to pa moža še ni spravilo k pameti. Še na binkoštno nedeljo so n-pr. imeli v Hotedršici zapovest, s katero je tamkajšnji komandant Debevc – »Janežič« pozival fante, naj se javijo za ilegalo. Kakor v Rovtah, je bilo seveda tudi tu vse zaman. V prvih dneh junija se je namreč tudi SL zavedla položaja, čeprav baje šele na ta način, da je Novak namesto Šmajda [Albin Šmajd] post[a]vil za svojega namestnika Vošnarja kakor vedo povedati »hudobni« jeziki. In glej čudo: isti Šmajd, Duhovnik [Anton Duhovnik] in Malovrh [France Malovrh], ki so prej spravljali prej ilegalo skupaj so sedaj »na vse mile viže« drli na Notranjsko preprečevat novakovsko mobilizacijo. Ker fantje itak niso bili za stvar navdušeni se jim je posrečilo preprečiti, ali z drugo besedo: tepci imajo srečo. Kako kdo sodi o takih političnih preokretih za 180 stopinj je pa njegova stvar.– Blazno bi bilo seveda misliti, da se je ta gospoda izpreobrnila, ker imamo v rokah dokaze, da se n. pr. Tone Duhovnik z vsemi štirimi otepa in brani, da na Notranjsko ne bi prišel nekdo, ki je bil že od vsega početka takih misli, kakoršnih je sedaj, kakor je kazno, Tone.
Za notranjsko gospodo pa stvar še tudi s tem ni bila opravljena. Dne 22. 6. smo dobili sporočilo, da so v Novo mesto namenjeni na sestanek z Jankotom [Janko Debeljak]: Vošnjar, Sever, in Janežič. O sestanku pa več pozneje.
Končni rezultat: Liberalni oficirji na Notranjskem hočejo na vsak način spraviti naše fante v ilegalo, kakor je to Novakov oziroma Šolarjev načrt. Vse bridke izkušnje jih niso toliko izmodrile, da bi dali mir. K temu pa je treba pripomniti še to, da so bile močne italijanske čete poslane v smeri proti Št. Joštu. Ilegalci so se zato morali umakniti.
Novaka med tem ni bilo sram, priznati, da se je pogajal s partizani in to pri nas kakor tudi na Gorenjskem, kjer je zanj vodil pogajanja kapitan Mišič [Julij Višič]. Pa je baje povsod »skoz padel«.
V Novem mestu pa položaj do danes žal do danes še ni razčiščen in se je zadnje dni celo občutno poslabšal in to po zaslugi novomeške OR. Ta je namreč zastopana ob

enem na vodilnih mestih SL (Kalan [Zdravko Kalan], Pavlič [Jože Pavlič], Mihevc [Ivan Mihevc]), SLS (Kek[953] [Franc Kek], Kalan, Dolenc [Ivan Dolenc]), pa tudi seveda v tretji skupini, kjer »katoliško« smer zastopata Kalan in Pavlič, deloma tudi Kek. Prva dva sta v vodstvu tretje skupine najbolj aktivna, kakor bo iz naslednjega jasno.

Kakor v Ljubljani so tudi v Novem mestu Razgledi takoj na začetku meseca vzdignili veliko prahu. Ni tudi prav nič čudno, da je bilo razburjenje tu večje, kakor v Ljubljani, če pomislimo na »izjemno« stališče novomeške OR, ki se je bala, da bo v eni prihodnjih številk sama primerno ožigosana. Zato se je tudi iz Novega mesta vodil proti Razgledom najhujši boj; in to od strani klerikalne OR, pa seveda tudi od Jankota, ki je bil osebno in politično prizadet.

Kakor smo mogli zvedeti, je Kek dobil Razglede za prebrati. Moral pa jih je prepisati sam, ali je pa komu drugemu dal to nalogo. (Morda tudi pot: Vidmar, – Kalan). Mihevc je baje nato Razglede razmnožil v obliki letaka. Ne ve pa se ali le za OR, ali tudi za Jankota, ali tudi za Italijane. Dejstvo je, da so jih Italijani med prvimi imeli, in so jih tudi OR morda preko Jankota dobili. Letak je nato prinesel v Ljubljano Tone Duhovnik in po svoji stari navadi po vsej Ljubljani raztrobil, da je »Glavač vse izdal«.

V Novem mestu so si tretje skupinci delo razdelili takole: Janko, Eger [Franc Egger], Cigo [Drago Tomažič], Slanc [Radovan Slanc] in njihovi oprode delajo med vojaštvom. Najvažnejšo vlogo ima spet Milan [Milan Kranjc], ki »lifra« v hosto orožje, hrano, in materijal. V Novem mestu je glavni agent te skupine Stane Not, bivši jugoslovanski oficir, ki dela med liberalci, posebej med študenti ter ima zlasti bivše partizane in filokomuniste zaprisežene, tako da čakajo samo povelja na odhod. Pripravljeni morajo biti vedno. Oskrbeti si morajo tudi orožje. Not ima z njimi sestanke v Seidlovem mlinu. Med klerikalnimi študenti delajo: Kalan, Pavlič in Mihevc. Mnogi se vprašujejo, čemu delajo »sezname naših študentov« in sploh mladih ljudi. Odgovor je kaj lahek, če pomislimo na zvezo z Notom na eni in z Jankotom na drugi strani: Kakor vse kaže za tretjo skupino. Tudi ti »naši« študentje morajo namreč biti pripravljeni z vsem orožjem, ki ga imajo. »Če ga kdo nima, mu ga bomo pa mi preskrbeli, je izjavil Pavlič. Značilna je za te ljudi njihova brezvestnost. Ko je te dni Nota nekdo opozoril na posledice tega »delovanja«, je mož izjavil točno tole: »Jaz sem bil eno leto interniran; naj pa še drugi malo poskusijo.« Kalanove zveze z Jankotom so ugotovljene. Mož redno zahaja na štab. Slanc pa ga obiskuje v njegovi pisarni. Še bolj pa je znana njegova zveze z Notom. skoraj dnevno se shajajo na sestanke: Not, Kalan in Pavlič in sicer na Pavličevem stanovanju, sedaj ko je gorkeje pa tudi na kopališču. Teh sestankov se včasih udeležuje tudi

[953] Franc Kek (1895–1943), duhovnik. Med prvo svetovno vojno je dosegel častniški čin, a po vojni vpisal študij teologije. Leta 1934 je bil v Novem mestu umeščen za kanonika kapitlja. Ustanovil in urejal je list Križ, deloval na dobrodelnem in društvenem področju. Po italijanski kapitulaciji so ga partizani aretirali in skupaj z drugimi ujetniki ustrelili v gozdu Padež. (Wikipedia; Sistory.si; SI AS 1931, OMS, 600-1.)

Kastelic Frenk, ki velja v Novem mestu za nekakega voditelja mlajše generacije, včasih pa še njegov svak, ki pa še ne vemo njegovega imena. (Njegov prvi svak je Kalan). Znane so tudi Pavličeve zveze s Slancem (pošiljka drv). Da je zveza tem lepša, se Kalan in Pavlič sestajata še s Kekom na njegovem stanovanju, kamor pa Not nikoli ne pride.

Klerikalna OR je v samostanski pod odrom imela svojo tiskarno. Tam so se tiskali »Junaki«, letaki za Belo gardo in tretje skupinska literatura. Tako je bil n-pr. v prvih dneh julija razmnožen v tej tiskarni letak »Pogovori z Italijani, št. 2 a, posebna izdaja (Šolarjev), z namenom, da ga razmečejo pri gimnaziji. Ljudje, ki s tem slepomišenjem OR niso zadovoljni, pa so dne 7. 6. odnesli vse natiskane letake in še tiskarno. Halo je bil v Novem mestu še hujši sedaj kakor ob Razgledih. »Glavač« je na delu se je glasilo skoraj tako obupno, kot v časi v Rimu: »Hanibal ante portas«.[954]

Za binkoštne praznike je Novo mesto doživelo novo senzacijo. Baje po Jankotovi zaslugi se je od 12-14. 6. v Straži pogajal šef generalnega štaba De Rossi, ki je sedaj radi tega za kazen premeščen. Ker je bil znan Jankotov zaščitnik, je res verjetno, da je imel svoje prste vmes. (Zaradi De Rossija je bil v jeseni prestavljeni Jordanov eksponent De Forti, sedaj na Reki.) – Nekaj podobnega se je vršilo tudi v Belokrajini, kamor se je z oklopnim vlakom prišel iz Karlovca pogajat partizanski komandant. Pogajanja so bila v Črnomlju, ki spada še pod Isonzo (Metlika pod Lombardija).

Med tem pa si je tudi Janko pridno pripravljal teren. Znana so njegova pogajanja s partizani v gradu Graben, ki je last novomeškega Krauta, menda tudi že od nekdaj Jankotovega prijatelja. Posredniško vlogo je »špilal« pri tem štabu bivši partizan Slavko. Ta je sploh Jankotov vohun in posrednik pri partizanih. Obenem je tudi partizanski dobavitelj, kar dokazuje zgodba s cigaretami, ki jih je poslal v Gaberje okoli Velike noči.

Končni rezultat je bil nekako tale: za tretjo skupino delajo v Novem mestu Janko z Egrom, Milanom [Milan Kranjc], Cigotom in Slancem med legijo; Not med liberalnimi in Ofarsko-komunističnimi elementi; klerikalne OR Kalan, Pavlič pa med klerikalci. (Na Grmu sta n. pr. Kalanova tretjeskupinska agenta Novinec bivši partizan in nato legionar, ter Štrukelj, brat predsednika »Straže«. Zanimivo bo še to, da je bil razmnoževalni aparat, ki je bil iz samostana odnešen last SDZ, ki jo vodijo Stražarji).

Sedaj pa še o uspehih: S skupno propagando se ji je posrečilo zlasti med mladino dobiti precej cepcev, ki so pripravljeni za gospode »stolčkarje« iti po kostanj v žerjavico. V kljub temu, da sta emisarja Malovrh in Duhovnik morala priti tudi v Novo mesto popravljat svoje grehe, OR, ni niti najmanj prenehala z delom. Pač pa je o stališču SL menda obvestila posamezne edinice legije.

Med tem, ko se posamezne skupine ločeno organizirajo, skrbe za medsebojno povezanost, sestanki voditeljev, kakor smo jih zgoraj opisali, Not, Kalan, Pavlič na eni strani, ter Kalan, Janko, Slanc na drugi strani. Za zvezo tega miš maša, s partizani

[954] Hanibal ad portas (lat.) – Hanibal pred vrati.

skrbi Janko. Saj je itak znano, da Šolar oziroma Novak stremi po združitvi Bele garde in partizanov ter še »Mihajlovičeve vojske« ali Novakovcev v skupno fronto proti okupatorju, ali z drugo besedo za samomor slovenskega naroda. Zato pa je bilo o priliki pogajanj s partizani tako razburjenje v Straži med OR, med tem, ko se nad Jankotovimi pogajanji sploh niso spotikali. Janko jim namreč gladi pot. Če bi se pa pogodili – partizani z Italijani, ostanejo Or na dilci.

Treba bo: 1. Prepričati Ljubljano, da so novomeški zastopniki SL in SLS ne samo člani, temveč voditelji tretje skupine v Novem mestu. 2. Tej stolčkarski gospodi ali koritarjem pa dati priliko, da bodo sami požrli, kar si bodo skuhali.

K hornjemu objavljamo še nekaj dogodkov, ki jih do slej še nismo omenili.

1. Letaki, ki so bili namenjeni za gimnazijo, naj bi katoliške študente, ki so proti tretji skupini, pahnili tej v naročje. Dogodek namreč nebi ostal prikrit (morda bi ga še nalašč javili naprej in strah pred ječo in internacijo, bi marsikoga pognal v hosto).
2. Dne 4. 6. je Cuco na postaji v Kandiji govoril s kuratom Mavcem [Jakob Mavec]. Ta je ljubega Cucota malo potegnil, ko je dejal: vidim, če presodim položaj, da ni druge rešitve, kakor, da se združimo s partizani, nato je Cuco z žarečim obrazom odgovoril: »Saj mi na štabu to dobro vemo. Imamo že vse dogovorjeno s komandantom Cankarjeve brigade. Čakamo samo na ugodno rešitev.«
3. Dne 6. 6. je Weble [Demetrij Veble] povedal Vinkotu [morda Vinko Pucko]: stranka mora ostati čista, ljudje, ki jo predstavljajo, se ne morejo vmešavati v današnje delo in razmere.– Pravijo, da so temu gospodu namenili važno vlogo. Stolček bodo torej kar porinili pod njegovo »onega«, njemu se bo treba samo vsesti, zato, ker je prekrižanih rok gledal morijo slovenskega naroda. Ker je stolčkar, rado da bo tudi pri tretjemskupinskem delovanju kje – v ozadju.
4. Iz Ljubljane poročajo dne 12. 6., da je tam izredno močna propaganda Šolarjeva za združitev s partizani. Glavač skoraj onemogočen radi agitacije OR proti njemu. Z letakom, ki ga je Duhovnik prinesel iz Novega mesta, delajo proti njemu.
5. 22. 6. smo izvedeli iz Ljubljane, da so na spravni dan pri spokorni procesiji partizani hoteli ubiti škofa. 75 jih je bilo za ta atentat odbranih in določenih. Vadili so se za »nastop« v pivovarni Union. Vse pa je izvohala policija, ki je radi tega nad 200 ljudi, po večini delavcev spravila pod ključ.

   Istega dne smo izvedeli iz Ljubljane, da so na sestanek z Jankotom odšli: Vidmar, Sever [Franc Južina] in Janežič.

   Ugotovili smo, da se je ta dan v Novem mestu na štabu vršil sestanek, ki so se ga med drugim udeležili: Eger, Milan, Slanc ter še nekaj neznanih ljudi. Najbrž so bili to tisti, ki so jih iz Ljubljane napovedali. Čakali so Novaka, pa ga ni bilo. Kaj so se dogovorili, ni znano.
6. Na binkoštno soboto so partizani oropali mlinarja Kovačiča s Hriba, župnija Stopiče. Izvedeli smo tele podrobnosti: Rop se je izvršil v noči od sobote na nedeljo. V soboto popoldne je v mlin prišla ena izmed hčera partizanskega

komisarja Rukšeta iz Hrušice pogledat, če imajo kaj prida v mlinu. Druga pa je šla v Stopiče poizvedovat, če bo kaj patrole. Ker so fantje prišli ravno z 8 dnevne zasede v Kronovem, so ostali vsi doma. Tisti, ki so bili prej doma, pa so itak izmenjali te v Kronovem. Patrole tako ni bilo mogoče poslati. Rezultat je nato Rukšetova žena sporočila nato v Gaberje. Ponoči so nato prišli partizani, in vse do najmanjše stvarce odnesli via Gaberje. Ko so drugo jutro partizani v Gaberju pobili Kovačičevo kravo, je šla Rukšetova najstarejša hči v Gaberje po plačilo, t. j. po meso.– K temu poročilu pristavljamo, da ima komisar Rukše pri partizanih odlično mesto, klavca in mesarja, njegov sin pa je Jankotov klavec naših fantov in očetov liferant; Razume se, da s podporo in vednostjo Jankota.

7. Dne 4. 6. smo dobili sporočilo, da so v Semiču odkrili, da je Jankotov štabovec Žargi [Janez Žargi] špijon, ki ga je Janko poslal za Mavcem [Jakob Mavec] semiškim kuratom, Mož pa se je tudi drugače udejstvoval. Podkupil je namreč vse tri mitraljezce, da ne bodo streljali, če pridejo partizani. Radi tega so ga zasliševali tudi Italijani in ga potolažili, da si bo od napornega dela lahko odpočil v internaciji. Fantu pa se je le posrečilo, da je o stvari poročal Jankotu, ki ga je izmazal. Sedaj je v Stopičah, kako tudi ne, saj se je v pismu na Jankota čudil, kaj vendar Italijani mislijo, ko dela »za našo stvar«. Mavec je baje dobil v roke tudi korespondenco Žargi–Janko in Janko, Žargi–partizani.
8. Dne 30. 6. smo spet dobili iz Ljubljane poročilo, klerikalci sklepajo proti Novaku, Malovrh pa vkljub vsemu pošilja fante v ilegalo, kakor Or v Novem mestu. Ilegala je na Gorenjskem imela razgovore s partizani, ki pa niso uspeli, ker so se partizani uprli sodelovanju. Razgovore je vodil kapitan Višič [Julij Višič]. Janko in Vidmar sta postavljena za inšpektorja MVAC. Janko misli s poti spraviti Sekuleca [Franjo Sekolec]. Razumljivo, ker njegovih fantov ne more spraviti v ilegalo. Najbrž misli, da bo potem lažje uspel.
9. Pravijo, da so partizani in Janko zvezani z radijem. Dne 26. 6. so namreč fantje iz Hrušice kosili doma na svojih travnikih. Bili so brez srajc, ker so jih radi vročine odložili. V tem so jih napadli partizani. Fantje so pobrali puške in jo ucvrli za partizani. Ti so se sprva umaknili, ko so pa dobili pomoč, so se morali umakniti naši fantje. Eden je ob tej priliki pustil svojo srajco na travniku. Ko so fantje prišli v Stopiče (eno uro hoda), sta kmalu prišla tja poizvedovat dva štabovca iz (Novega mesta, tudi eno uro hoda – iz Hrušice do Novega mesta je poldrugo uro), če so res vodniku Brulcu partizani še srajco odnesli.
10. V Novem mestu so že od Božiča ni bilo videti jurista Jarota. Nova žrtev?
11. Eger je 1. 7. takole agitiral za v hosto: Italijani nič ne pravijo, če gre kdo v hosto, kvečjemu kdo morda, če bi šel z orožjem ki ga je od njih kdo dobil.– Fantje pa mislijo, da če so tudi Italijani za to stvar, v hosto sploh ni treba hoditi, ker so oni v hosti in ti doma končno na istem: oboje Italijani podpirajo.
12. 19. 6. je v Novo mesto prišel popravljat svoje grehe Malovrh, 28. pa Duhovnik–.

13. Kalan je v zvezi tudi z Novakom. Bolj točni podatki o tem so bili objavljeni v Poročilih. Sam pa je razlagal, kako dolgo ga že pozna, kako sta se v Celju zastopila, in kako so se tam v Evropi klerikalci in liberalci zbirali, ter se luštno imeli.--Mož pozablja namreč, da naša Dolenjska ni morda kavarna Evropa za slovenske stolčkarje.
14. Dne 29. 6. smo zvedeli, da je v Stopičah vodnik Štefančič dobil nalogo, naj fante pripravi za v hosto. Šli naj bi baje proti Čatežu, tam bi bili obkoljeni in se naj bi prostovoljno vdali. Ali partizanom ali novakovcem, fantje ne vedo. Sklenili so, da nobenemu, ker da sedaj sploh iz Stopič ne gredo, dokler tako kaže. Če so pa tretjeskupinci tam poskušali kaj razsajati, da jim bodo že pokazali kaj znajo.
    Štefančič je pripravljen svojo izjavo podati, pred zanesljivimi pričami. Prav tako si upa tudi Egerju pred vso četo povedati, kako misli. Ve pa tudi marsikaj o pogajanjih na Grabnu.
15. Cigo se tudi pripravlja za v hosto. V Metliki je en njegov v vod, pa je te dni, ko je bil tam na obisku vprašal vodnika: ali imaš ti svoje fante pripravljene, da bodo takoj šli v hosto, ko bo treba? Doma v Črnomlju precej agitira. V Črnomlju jih bo morda res nekaj dobil iz Metlike nobenega. Iz Semiča pa kakor pravijo pa tudi nobenega. Ker sta menda Šabič[955] [Miloš Šabić] in Mavec proti.
16. Pri Milošu se nahaja bivši partizanski kurat šestošolec Petrič, bivši partizanski kurir med Metliko in terenom. Sedaj prenaša pošto od Cigota k Malešiču [Ivan Malešič] k metliškemu županu. Zanimivo bo morda to, da je isti mož Petrič včasih hodil k istemu možu Malešiču po pošto za partizane. Daleč smo že!!
17. Dne 30. 6. smo iz Št. Ruperta izvedeli, da se je javila na skorajšnji obisk ilegala.
18. Janko je ves čas delal za ilegalo. Okrog 15. 3. je šla iz štaba pošiljka 15 jugoslovanskih pušk, potrebna municija, klobase, celtne in deke. Po Veliki noči je šla druga velika pošiljka. Ve se samo, da je bila notri jugoslovanska strojnica, cigarete in drugo. Tudi Vidmar jih je zalagal. Še sredi junija so hoteli od njega imeti eno strojnico. Pa je na Št. Jošt prišel I. bataljon Italijanov in pogajanj je bilo konec.
    Drugače pa je Janko vedno pošiljal vse večje pošiljke indirektno preko Milana le prav, če je kdo drug odgovoren. To je torej slavno angleško orožje, ki ga ima ilegala. Denar pa je v Novem mestu kradel za njo Janko, v Ljubljani pa ga je dal za MVAC Avsenek [Ivan Avsenek], Novaku pa Malovrh. To so pa angleški funti!
19. Janko se zadnje čase, kar je inšpektor drži precej v Ljubljani. Dne 3. 7. pa je prišel iz Ljubljane in svojim štabovcem napravil ganljiv govor sledeče vsebine: V Ljubljani je pozval svoje stare prijatelje – Sokole in Orjunaše – naj gredo z njim. Odzvali so se vsi. Javilo se je celo 10 starejših kot je on. Zato upa tudi, da

[955] Miloš Šabić (1914–1945), srbski častnik. Pred vojno je kot častnik jugoslovanske vojske služil v Sloveniji. Med vojno se je pridružil vaškim stražam in Slovenskemu domobranstvu, kjer je od aprila 1945 poveljeval 12. domobranskemu bataljonu v Kočevju. (Mlakar, B., *Slovensko domobranstvo*; Nose, A, *Domobranci zdravo*; Svobodna Slovenija; SI AS 1877.)

se bodo tudi tukaj fantje odzvali njegovemu pozivu. Sedaj je zato zadnji čas. Italijani so na tleh. Vdor se lahko začne že jutri. Partizani imajo za primer razpada ukaz poklati vse katoliške družine, posebno pa tiste, katerih člani so v KA. Na vsak način morajo torej fantje v hosto, da se to prepreči. – Enemu fantu iz štaba je rekel: Le pojdi v Stopiče onim pomagat farovž vahtat. Kar nas je soldatov pa gremo. Povedal je, da jih bo veliko. Iz Ljubljane jih pride precej. Slančevi gredo vsi, razen par, Milanovi prav tako, iz Stopič jih ne gre kakih 15 prav tako gredo tudi iz Semiča in Črnomlja. Od drugod jih gre približno polovica. (drugod so vaške straže).
Vsak izmed fantov, ki ima 2 celtni ali deki, mora 1 oddati. Ta teden pridejo na Brezovico ponje ilegalci.
Iz štaba gredo še ta teden: Rukše, Bele, Franc, Cuco in Bosanec Dušan.
Janko je 4. 7. namenjen s še enim iz Ljubljane k Milanu. Drugi ljubljanski gospod pride v štab jutri (5. 7.).

Vprašanje neznanemu naslovniku glede nemških transportov skozi Ljubljano, 23. 8. 1943 (pag. 2695)

23. 8.

Velec[enjeni] gospod!

Jako me zanimajo nemški transporti – skozi Ljubljano. Ali mi mogoče lahko pošljete kakšne podrobnosti npr. št. divizije, imena višjih oficirjev oz. komandantov, opis orožja in znake na vozilih. Z druge strani dobim preveč površno.

Pozdrav! Blaž

Obveščevalno poročilo o političnih napetostih in vojaških načrtih, 29. 7. 1943 (pag. 2696)[956]

29. 7. 1943
Vojaški štab Sl[957] je mnenja, da naj pri ev[entualnem] vdoru Nemcev ostanejo še na[prej] v vaških stražah starejši in poročeni moški kot krajevna policija. Ostali naj se z drugimi moškimi vred podajo v gozdove, kjer počakajo na nadaljna [navo] dila, nato bi vse vaške straže in ostalo članstvo legij ter še drugi moški šli v smeri proti Istri. Vojaški štab želi, da pove SLS svoje mnenje glede [te]ga načrta.
Italijanski vojaki so bili tri dni zaprti v kasarnah. Komunistične elemen[te] so aretirali in poslali v Italijo. Gambara [Gastone Gambara] je izjavil, da je položaj trdno [v] njegovih rokah.
Neki informator pravi: Ako se Italija pomiri, sklene premirje in postane nevtralna država, tedaj ne bo zasedena po Nemcih. Takoj pa bi Nemci zasedli Ljubljano, ako bi se v Ljubljani začeli kaki revolucionarni akti.

---

[956] Prepis dokumenta (UDV) je na pag. 2835.
[957] V prepisu je pripisano: *KS.*

Pri Gambari je bil dr. Krüger [Walter Krüger] šef nemške policijske službe v Lj[ubljani] (Miklič).
Fašisti so dne 29. 7. požigali svoje akte na sedežu PNF. Tam je bi[lo] opaziti več kraljevih vojakov.
Opazilo se je, da odpeljujejo fašistične miličnike v spremstvu oboroženi[h] kraljevih vojakov iz Ljubljane.
Gestapo v Ljubljani je aktivirana.
Četniki so pasirali Stično. Ljudje so opazili, kako so se pozdravljali z It[alijani].
V Ljubljani so nekateri člani Sok[olske] L[egije] in NL in tudi razni nečlani dobili od nekega Mihajlovič[evega] vodstva nalog, da oddidejo na teren. Nalogi so bili pismeni.
Milan Kranjc trdi, da obstojajo dokazi, da je SLS usmrtila Lesjaka [Josip Lesjak]. Ta Kranjc je v Beli cerkvi[958] silil naše fante med četnike in jim grozil, da jih bo postrelil, ako ne pojdejo. Zelo slabo se obnaša kurat Šinkar Tone [Anton Šinkar], ki sledi čez drn in strn Milanu in vsi fantje[959] in naši ljudje zahtevajo, da se ga od tu odstrani.
Dr. Zajec [Marjan Zajec] hodi stalno k Gambari in pravijo, da zelo pritiska nanj, da naj razpusti VS, ker bodo četniki prevzeli vse tisto delo, ki so ga opravljale VS.
Kdor ve za valovne dolžine postaj London, Amerika, Kairo, Karadj. i[n] dr[uge], naj to javi Kopitarju [Rudolf Smersu] z navedbo, kdaj oddajajo te postaje.
Kos Janez, komandant VS na Ježici (Stražar) je izjavil, da so ukazi vojske neumnost. Počakati moramo Nemcev in jim izročiti orožje.
Od zaupnika pri Glavaču [Franc Glavač]: NL je izvršila prvi vpoklic.– NL je razdelila orožje za Bežigradom.– Govore, da se je NL sporazumela s stražo.– Za primer vdora Nemcev je NL odvezala članstvo prisege.– Znana komunistka Baloh Meta iz Herbersteinove 24 je izjavila: sedaj pa bodo partizani prevzeli oblast.

Obveščevalno poročilo o političnem in varnostnem položaju ter vojaških načrtih 1. 8. 1943 (pag. 2697)[960]

1. 8. 1943.
Od zaupnika pri Glavaču [Franc Glavač]:
Člani NL se vrivajo v SL in sabotirajo njeno delo, kar se sklene pri SL kmalu zve Novak [Karel Novak]. Komarja [Andrej Križman] nadzorujejo tajno Italjani ker ima zveze z Debeljakom [Janko Debeljak], Novakom in Pogačarjem [Rudolf Pogačar].– Iz internacije se vračajo komunisti.
Dne 27. 7. je bil sestanek katoliškega bloka in je bila ustvarjena edinost. Cerkvenika [Albin Cerkvenik] so Italjani odstavili. Komandant jurišnega.– Liberalci so dali Italjanom sledečo izjavo: Vi ste kraljeva vojska mi pa smo regularna Jugoslovanska vojska. Vi ste imeli fašistično milico mi pa MVAC. Ker ste fašistično milico

---

958 V prepisu je pripisano: *LS.*
959 V prepisu je pripisano: *MVAC Brezov[ica] pri Šentjerneju.*
960 Prepis dokumenta (UDV) je na pag. 2835.

razpustili razpustite še MVAC.– V torek zjutraj je bilo po mestu na nekaterih hišah opazi nekatera barvna znamenja: križe in številke. – Janko [Janko Debeljak] in Milan [Milan Kranjc] snujeta v Novem mestu udarni bataljon, ki bo potem ko bo opremljen v celoti prešel k četnikom.
Informacije g. Prežlju [Franc Preželj]: Baje so udarili partizani in četniki. Komunisti pravijo, da nočejo za nobeno ceno sporazuma z Mih[ailovićem]. Sedaj hočejo zasesti čimveč ozemlja.– Nemce skrbi da se nebi zvezali komunisti četniki in VS. – Dne 29. je bil sprejet pri Gambari [Gastone Gambara] general Rupnik [Leon Rupnik]. Gambara mu je zatrdil da Nemcev ne bo v Ljubljano.
Še nekaj Glavačevih informacij:
Letake SL dobivajo po večini naši 100 %[961] ljudje, zakaj se ne razdeljujejo drugače?– Slišal sem da je nekaj fantov iz ljubljanske SL šlo v ilegalo. Dobro bi bilo ugotoviti resnico.– Naši[962] se vedejo v Ljubljani zelo neoprezno. Letajo prvič, okrog s kolesi, dalje oblečeni napol vojaško, ter sploh delajo vtis velike delavnosti. Vse to pade v oči OF, še bolje pa [NL]. Na ta način so v glavnem odkrita naša središča. Naj delajo oprezneje.
Novak sestavlja Štajersko legijo. Za komandanta je odbran nek major, ime se začenja na Z. [Jože Melaher – Zmagoslav] več ne vem.– Dalje je Novak ustanovil Primorski bataljon. Vanj je šlo v zadnjih dneh več akademikov. Imen še ne vem. Obe edinice SL–PB sta že zunaj Ljubljane.
Nek oseba, odnosno dve (žensko poznam) sta intervenirali pri Diviziji: Alpski lovci (Belgijska vojašnica) glede tega, da se MVAC ne razpusti. Dobili sta zagotovilo da se to ne bo zgodilo.
Danes mi je pripovedoval nekdo iz Novega mesta, da je Janko odšel v hosto. V koliko je novica verjetna je vprašanje.
Člani NL odhajajo na teren z dovolilnicami MVAC. V zadnjem času je dobil dovolilnico Žun Živan, nekdanji zaupnik NL za filozofijo. Kod posreduje???
OFarji (funkcijonarji) prenašajo okrog – ne le svojim ljudem – kartonaste rolce. Dobro bi bilo ljudi na to opozoriti in dobiti kakšno v roke.
Arzenale ob bežigrajskem bloku Italjani izpraznujejo in sicer po noči.
Izjava špijonažnega oficirja Rajmondija: Za večjo oborožitev VS in Ljubljane ni orožja. Naš namen je komunizem uničiti ker hočemo živeti tudi v bodoče z miroljubno in nekomunistično Slovenijo.– Partizani so nam v Ljubljani pokradli okoli 100 puš[ko] mit[raljezov] 17 tež[kih] mit[raljezov] in okoli 2000 pušk.– Možno je da bomo Ljubljansko pokrajino zapustil v tem primeri predejo sem Nemci.
Partizani napadajo Sela Šumberk[963] z okoli 1500 možmi, 30 Mitraljezi in dvema topoma.
Mnogi tudi naši ljudje[964] dobivajo v Ljubljani pozive k četnikom.

[961] V prepisu (UDV) je pripisano: *člani SL.*
[962] V prepisu (UDV) je pripisano: *člani SL.*
[963] V prepisu (UDV) je pripisano: *MVAC.*
[964] V prepisu (UDV) je pripisano: *člani SL.*

Poročilo o organizaciji in delovanju Narodne legije, 2. 8. 1943 (pag. 2698)[965]

2. 8. 1943.
NL izdaja za svoje organizacijske in obveščevalne vodje poseben cirkular »Obveščevalec«, ki izhaja tedensko. Nekaj zanimivosti iz teh Obveščevalcev:
28. 5. Lasič Z. uradnica pri Slaviji je komunistka ter terorizira kolege pri zbiranju prispevkov za OF.

Slivnikar Franjo, Črtomirova 19 je domnevno član Kulturbunda.

Lojzka Otorepec, Petrarcova 24 ima najbrže zveze z dr. Kidričem Fr. [France Kidrič], ki je v konfinaciji.

7. 6. V zadnjem času se je pojavil v Ljubljani nov časopis Razgledi. Obstoja sumnja, da ga izdaja skupina okoli Fr[anca] Glavača [Franc Glavač]. Zanimivo je, da so v listu napadene vidnejše osebnosti iz SLS – dr. Šmajd [Albin Šmajd], Križman [Andrej Križman] itd. Pojavila se je tudi sumnja, da izdajajo list komunisti ali akad[emski] klub Straža.
18. 6. Ugotovite, kdo je dal inicijativo za prevod Budakovega [Mile Budak] ognjišča. Pri Mikliču je na hrani šef nemške tajne radijske postaje Walden.
Ali je prof[esor] Slapar, veroučitelj, včlanjen v jug[oslovansko] vojsko?
25. 6. Neki Lukman prihaja kot nemški avijatik skoro vsak dan v Ljubljano.
Često hodi v Magdičevo hišo na Aleksandrovi 16., kamor zahaja nek drug Nemec s kljukastim križem in večkrat iznaša kake pakete. Valerija Rom je zopet zelo aktivna. Njen mož Janez Šubic je baje zopet odšel v hribe. V zadnjem času hodi k nekemu Miljeviču na Rimski c[esti] 2.
Pri dr. Čobalu [morda Anton Čobal], Cankarjevo nabrežje 1 se zbirajo komunisti, zlasti juristi.
Dne 15. 5. je izdal Štab NL strogo zaupno okrožnico vsem okrožnim organizacijskim vodjem. Podpisan je Komandant Narodne Legije Ivan Kovač.
Dne 14. 4. je NL izdala Navodila za obveščevalno službo s podpisi: Kosič [Ferdinand Uranič] načelnik obvešč[evalne] službe in Križman komandant obvešč[evalne] službe.
Dopis NL z dne 10. 5. 1943 vsem organizacijskim okrožnim vodjem glasi: Z dovoljenjem pristojne vojaške komande[966] je naša narodna vojaška skupina z dne 1. 5. 1943 dobila naziv »Narodna Legija«.
Zaupna okrožnica z dne 1. 6. 1943 glasi v točki 10: Nekateri očitajo NL, da je to posebna strankarska formacija. Takšne trditve je treba najenergičneje zavrniti. NL je formacija Kr[aljeve] jugoslovanske vojske in nima s političnimi formacijami in nameni nobenega posla. Ne more pa svojim pripadnikom preprečiti od[nosno] odsvetovati sodelovanje v političnih odsekih Slovenske zaveze.
Z vero v Boga, za Kralja in Domovino!

[965] Prepis dokumenta (UDV) je na pag. 2835–2836.
[966] V prepisu (UDV) je pripisano: *člani KS.*

Razdelitev poslov v NL: organizacijske zadeve – Tone Jug
propag[andne] zadeve – ing. Jordan [Karel Jordan]
obveščevalne zadeve – Kosič
intendantske zadeve – Potokar
statistika – Tone Jug
Nasvet naši propagandi: Takoj je treba silno osmešiti nedeljsko komunistično demonstracijo in jo označiti kot največji polom. V sprevodu je bilo 60 ljudi vsa Ljubljani se je polomiji smejala. To naj bi si ogledal »major Jones« [a].

Odzivi na pismi Franca Snoja in Alojzija Kuharja o političnem položaju v Ljubljanski pokrajini, 4. 8. 1943 (pag. 2699)[967]

4. 8. 1943.
S n o j e v o p i s m o. Baje je prišlo v Ljubljano Snojevo pismo iz Turčije, zelo optimistično. In sicer o vojnem posvetu Slovencev v Kairu. Na tem posvetu so bili navzoči Snoj [Franc Snoj], Furlan [Boris Furlan] in Adamič [Louis Adamič] ter slovenski vojaški poveljniki. – Obravnavali so: Okupacijo Slovenije, Postavitev oblasti, Prehrano. – Povedal je, da je 60000 temeljito oboroženih Slovencev v Afriki, poleg Primorskih Slovencev ki so bili ujeti po Angležih.– Nekaj je teh vojakov pod Angleško komando, nekaj pa pod Ameriško. Zato so v interesu Slovencev sklenili da se zaprosi vrhovno zavezniško poveljstvo, da se vse slovenske vojake združi pod eno komando. Glede politične oblasti pravi da je ne bodo postavili pač pa samo posredovali in organizirali nadaljno mobilizacijo Slovencev, kolikor še ne bo izvedena.
Po padcu Musolinija [Benito Mussolini] je prišlo dosti komunistov v Ljubljano – tudi žensk. Prišli so zlasti v Šiško. (Imajo nekje seje v Medvedovi ulici) Prišli so zlasti starejši, več desetin, ven so pa odšli mlajši.– Demonstracije v nedeljo[968] so verjetno organizirali že prišleci.
Demonstracije so bile organizirane pod naslovom »Narodni komite«. – Torej ne pod OF, pa vendar niso uspele.–
Prišlo je veliko ljudi iz internacije – Renicci – Gonars. Pri vseh se opaža naravnost neozdravljiva infekcija po OF. Propaganda ki je bila med njimi po internacijah je bila tako silna da jih je prepričala da je bela garda kriva njihove internacije. Pod belo gardo mislijo predvsem klerikalce.

Kuharjevo [Alojzij Kuhar] pismo. Baje so partizani prestregli neko Kuharjevo pismo, ki je bilo namenjeno v Ljubljano. OF ga je razmnožila in cirkulira po Ljubljani baje opisuje položaj v Angliji. Navaja sestavo raznih odborov v Londonu, navaja imena. Poroča, da starejši Angleži razumejo razprtije pri nas, v splošnem pa Angleži to razumevajo po svoje. Izmed Slovencev pri Angležih največ vpliva Krek [Miha Krek] (pri angleški vladi). Pravi da je kljub vsem za nas situacija tam

[967] Prepis dokumenta (UDV) je na pag. 2836.
[968] Mišljene so ženske demonstracije 1. avgusta 1943 v Ljubljani.

še kolikor toliko ugodna, da pa otežkočajo položaj domače razprtije posebno radi tega, ker partizani porabijo vsako priliko, da do podrobnosti poročajo v London. Piše da tudi nekdo iz Švice (baje imenuje nekega Vrhunca [Vinko Vrhunec] stalno poroča v London in sicer ne preveč pozitivno. Dalje da Zakrajšek [Kazimir Zakrajšek] strelja v Ameriki kozle. Njemu so partizani kar všeč.
Komunisti govore o organizaciji ženske bele garde.[969] Baje so zvohali okrožnico nekaterim duhovnikom o organizaciji žensk.

Obveščevalno poročilo o političnem položaju v Ljubljanski pokrajini, 4. 8. 1943 (pag. 2700)[970]

4. 8. 1943.
Škof [Gregorij Rožman] je dobil istočasno z letaki »Protest proti suspenziji dr. Mikuža« [Metod Mikuž] tudi pismo, ki so ga podpisali predsednik[971] Vidmar [Josip Vidmar], politični tajnik Kidrič [Boris Kidrič], organizacijski tajnik dr. Brecelj Marjan. V pismu stoji med drugim, da so storili vse da bi omogočili sodelovanje duhovnikov v OF.
Gambara [Gastone Gambara] je nekomu izjavil, da se zasedbe po Nemcih ni bati. V položaju, kot je, se zasedbe po Nemcih ni bati. Če It[alijani] sklenejo premirje, bo ena točka premirja gotovo ta, da ostanejo čete na svojih mestih, dokler ne pridejo zavezniške čete. Nemci pa v tem primeru ne bodo silili v nova ozemlja, ampak bodo raje krajšali fronto.
Dne 3. 8. so šli skozi Ljubljano 4 polni vlaki oboroženih Nemcev.
Gambara je bil 29. 7. v Stari cerkvi in je imel nagovor na člane VS. Po izjavi župnika Flajnika [Peter Flajnik] je baje rekel med drugim: Partizani so nam zelo nehvaležni. Gambara je izjavil: da je treba preprečiti, da bi šli člani VS v četnike. Seveda pa je bolje, da gre v četnike kot k partizanom.
OF je prišla povabiti Vagnerja Rudolfa [Rudolf Wagner], ki vodi bojevnike, da pristopijo v OF. Vagner je nato vprašal Janeza Kalana, kaj naj stori.
Pleničar [Dušan Pleničar], funkcijonar NL, je prišel k dvema Milačema[972], Dermotova 29, in jima dal povelje, da morata k četnikom.
Govore, da je trgovec Perles Miša – hitlerjanec.

Od zaupnika pri Glavaču [Franc Glavač]: Inšp[ektor] Božič [verjetno Mirko Božič] neprevidno organizira poštno milico.– Ilegala šteje 500 ljudi. Baje jim primanjkuje orožje. Baje je tudi Šinkar Tone [Anton Šinkar] (kaplan) šel v ilegalo.– Straža in Šolarjevi se pogajajo še v naprej.– Komunisti prav pridno zbirajo obleke po Ljubljani.– Pri kleparju Žitniku [Rudolf Žitnik] na Ambroževem trgu je zbranega veliko materijala za četnike.– Po dolgem času je izšla Nar[odna] edinost št. 8.– Dva

---

969 V prepisu je pripisano: *DL* [Dekliška legija].
970 Prepis dokumenta (UDV) je na pag. 2836–2837.
971 V prepisu je pripisano: *IOOF*.
972 Eden od njiju je verjetno Metod M. Milač.

brata Milač sta dobila nalog, da naj gresta k četnikom in sicer sta dobila potno dovolilnico in povelje, da naj gresta v Žabjo vas k Jankotu [Janko Debeljak], kjer bosta dobila orožje in Janko jima bo povedal, kam naj gresta naprej.– NL ve, da je središče klerik[alnega] dela v Rokod[elskem] domu.
Poročilo z dežele: Italj[ijanski] vojaki so zelo zdemoralizirani in se med seboj posvetujejo kam bi in kako bi ušli. Tudi oficirji so naveličani vojske. Isto poročajo iz Bežigrada, kjer so poslušali gostilniški pogovor it[alijanskih] podoficirjev. Pravijo, da bodo vse pustili in šli domov.
Naslov: Prof. Bitenc Mirko, 471, maggiore, No 71, PM 3400.

Stražarji so ponudili S[lovenski] legiji ponovno sodelovanje pod svoječasno sprejetimi pogoji. SL je ponudbo sprejela in jih povabila na razgovor. Do danes ni bilo še nikogar pri vodstvu SL.
Četniki so izdali cilostiran letak, ki je v splošnem dober. Ima pa en napad na bele[973].– Izšla je nova št. – verjetno nadaljevanje Skozi špranjo – z naslovom – Pocestne skrivnosti.
Danes je začel nov vojaški tečaj za dijake, člane SL.

Obveščevalno poročilo o odnosih med vodstvoma slovenskega četništva in vaških straž, 4. 8. 1943 (pag. 2701)[974]

5. 8. 1943.
Iz Stopič je prišel Slabe iz Viča, ki je vodni oficir pri Legiji smrti v Stopičah, pa je bil nedavno prestavljen v Škocjan. Prišel je brez dovoljenja v Ljubljano, ker so nastale v Legiji smrti tako neznosne razmere, da ni mogel tam več vzdržati. Janko [Janko Debeljak] in Eger [Franc Egger] tako močno in s takimi grožnjami silita fante in oficirje k četnikom, da je vse zbegano in da bodo mnogi pod tem vplivom res odšli k četnikom. Pri tej agitaciji za pristop k četnikom se silovito zabavlja čez klerikalce, ki jih je treba postreliti. V nekaterih edinicah so radi tega močni in nevarni prepiri med fanti.
Dne 4. 8. je bil dr. Janeš [Janez Janež] pri ga. Krištofovi [Jovanka Krištof], tajnici majorja Novaka [Karel Novak]. Sklenjeno je bilo, da morajo dati VS 25 % članov v četniške odrede, pa jih sedaj nočejo dati. Sploh klerikalci vodijo kar najbolj silno borbo zoper četnike in Novaka. Podtikajo letake, ki jih Novak in četniki niso nikdar izdali. Klerikalci so iznašli izraz modra garda in govore o dobrih odnošajih med It[alijani] in četniki. Na pripombo, da taki odnošaji dokazano obstojajo, je sicer to priznala, pa je pripomnila, da je bil Novak divji, ker se je tako naredilo. Novak je od samih skrbi že močno shujšal, toda klerikalce bo že ugnal. Krištofova je dr. Janeša dvakrat pozvala, da naj gre k četnikom. Je odklonil in ga je Kr[ištofova] nahrulila, da stoji pod utisom klerikalne propagande.

---

[973] V prepisu je pripisano: *SL*.
[974] Prepis dokumenta (UDV) je na pag. 2837

Govori se, da vodijo Stražarji (Kalan [Zdravko Kalan]) posebna pogajanja z It[alijani] radi oborožitve in baje so ta pogajanja ugodno uspela.

Obveščevalno poročilo o razmerah v Ljubljani, 8. 8. 1943 (pag. 2702)[975]

8. 8. 1943.
Glede oborožitve Ljubljane nismo[976] še ničesar dosegli. Gotovo pa je to vprašanje eno najvažnejših vprašanj. Zato je potrebno zastaviti vse sile, da ugodno rešimo to vprašanje. V Ljubljani bi se dal vzdrževati red s 1500 oboroženimi možmi.
Šest komunistov se je pojavilo na domu nekega železniškega uradnika. Predstavili so se mu kot policija in mu naredili preiskavo. Odnesli so mu razne zapiske in mu ob odhodu povedali, da so od OF.– To se utegne ponoviti tudi pri naših ljudeh.
V Trebinju se je zgodilo, da so Nemci po umiku Italjanov postrelili vso protikomunistično milico, ki je bila tamkaj.
Potrjuje se, da je Novak [Karel Novak] res predsednik Voj[aškega] sveta in poveljnik aktiv[ne] jug[oslovanske] vojske. Tako trdijo ljudje iz visokih vojaških krogov.
Pri Italjanih se opazuje, da so spremenili svoje obnašanje do Nemcev. Dočim so takoj po padcu Musolinija [Benito Mussolini] vneto špijonirali za Nemci, je sedaj to prenehalo. Nek akademik, ki je bil naprošen, da prinaša informacije o Nemcih, je dobil naročilo, da tega ni treba več delati.
Stražarji so bili povabljeni, da gredo z odredom SL na Štajersko in Gorenjsko. Nihče se ni oglasil. Posamezniki so izjavljali: da imajo druge naloge v Ljubljani.
Štajerce v Ljubljani organizira štajerski odbor SL in jih zaprisega za SL. Zapriseženi bodo nato vključeni v SL v Ljubljani.
Na deželi je razpoloženje tudi v primeru vdora Nemcev ostati doma.
Nekateri razširjajo govorice, da je SLS priznala Novaka.
Snojevo [Franc Snoj] pismo, ki smo ga zadnjič omenili, je baje dobil g. Vencelj Snoj.
Italjanom je bilo predlagano, da dovolijo članom VS, da imajo na čepicah slovensko zastavico.
Propag[andni] center v Semiču izdaja »Naš list« z dobro vsebino.
Thaierschuh [Ivan Teuerschuh] je redno v družbi ing. Murija [Lambert Muri] in je zašel v Stražarske vode.
Od Štajercev zelo agilno delata v SL: Goričan [Henrik Goričan] in Jerebič [Franc Jerebič].

Od zaupnika pri Glavaču [Franc Glavač]: Izšel je Jugoslov[anski] četnik št. 2 in Gorenjski četnik št. 1.– V Novem mestu so četniki izdali dva letaka proti nam[977].– Četniki so sedaj na Primskovem in Veseli gori.– Pri NL se trdi, da dobi vsak obveščevalec pri SL po 200 L mesečno (kar seveda ni res).– Ljudem, ki gredo k

[975] Prepis dokumenta (UDV) je na pag. 2837.
[976] V prepisu je pripisano: *osr[ednje] vod[stvo] SL.*
[977] V prepisu je pripisano: *SL.*

četnikom iz NL izplačuje podporo nek major (majhen, čokat, nosi črna očala in klobuk s širokimi krajci).
Govori se, da je dal Mihajlovič [Dragoljub Mihailović] navodilo Novaku, da se mora nadaljevati borba zoper partizane.
Govori se, da je Vrh[ovna] zavez[niška] komanda v Kairu dala nalog Jugoslovanom, da naj ne pričnejo z nobeno akcijo in naj torej bodo pri miru.

Strateške dileme protikomunističnega tabora glede odziva na nemško okupacijo Ljubljanske pokrajine, 9. 8. 1943 (pag. 2703)[978]

9. 8. 1943.
Dobili smo v roke sledeče pismo:
Po informacijah, ki so prišle iz dobro kontroliranih virov, si je bilo mogoče ustvariti naslednji pregled domačega položaja:

1. Osrednje vprašanje, ki zanima tako politične kot vojaške kroge v Ljubljani, kaj narediti [če] pride do nemške zasedbe. V tem vprašanju se duhovi popolnoma med seboj razlikujejo. Partizanski del že v naprej agitirajo, naj gre takrat čimveč Slovencev v hribe, seveda tudi protikomunistični oddelki.[979] Za isto rešitev so Novakovi »ilegalci«, ki zagovarjajo takojšen oboroženi nastop proti Nemcem. Napredni politični krogi ki si glede tega niso na jasnem in ne izdajajo nobenih tozadevnih navodil, saj tudi nimajo komu. V katoliškem taboru so mnenja kar najbolj deljena. So pa v glavnem tri: tretjeskopinska frakcija zagovarja Novakovo oziroma partizansko rešitev, to je, da gredo protikomunistični oddelki ob prihodu Nemcev v gozd. Isto mnenje si je, kakor se je moglo točno izvedeti, prisvojila tudi uradna SLS. Slovenska legija ni enotna v tem vprašanju. Nekateri so trdno odločeni, da morajo fantje vztrajati na svojih postojankah in ostati pri svoji prvotni nalogi, to je pri zgolj protikomunističnem boju, drugi so za odhod v gozd, tretji pa skušajo najti kompromisno rešitev ter jih samo nekaj poslati v gozd, a ne predaleč. Navodila, ki jih izdajajo, so tudi temu razmerno različna in neenotna. Zdi se, da je uradna SLS zelo pod vplivom majorja Novaka [Karel Novak], ker gre še vedno denar za njegove namene in tudi ljudski material dobiva še vedno iz njenega tabora.
2. Kolikor se je moglo zvedeti, bi imeli Nemci v slučaju zasedbe podobno stališče do naše oborožene protikomunistične akcije, kakor so jo imeli Italijani. To se je dalo zvedeti iz privatnih virov. Preseneča pa, da se niso od pristojnih strani navezali še nobeni stiki z nemškimi oficirji v Ljubljani, ko bi jih ti celo radi imeli. Ilegalna propaganda, ki uporablja nemško strašilo kot vodo na svoj mlin in pritiska na člane protikomunističnih oddelkov, češ, da jim ne preostane drugega v slučaju nemške zasedbe kakor odhod v ilegalo, je v tem pomenu brez razloga.

---

978 Prepis dokumenta (UDV) je na pag. 2838.
979 V prepisu je pripisano: *MVAC*. Pripis se ponavlja.

3. Zlasti v zadnjih dneh se je ugotovilo, da so v bistveno važnih vprašanjih navodila neenotna in celo med sabo si nasprotujoča. To vpliva porazno zlasti na člane oboroženih oddelkov, ki iščejo sami po lastni iniciativi tisto rešitev, ki se jim zdi najbolj primerna.
4. Opaziti je, da se je komunistični in deloma tudi liberalni propagandi že zelo posrečilo, da je sprijaznila tudi katoliško javno mnenje za skupen nastop s partizani »proti okupatorju«. Danes se tudi v katoliških krogih govori o tem, kot o nekem samo po sebi umevnem dejstvu. V ospredje vsega zanimanja so stopila vprašanja, ki prvotno niso imela s protikomunistično akcijo nobene zveze in jih tudi sedaj nimajo. Zdi se, da je do te ohromitve privedla načrtna akcija, ki smo ji vsi podlegli.

Obveščevalno poročilo o protikomunistični dejavnosti v Ljubljani, 12. 8. 1943 (pag. 2704)[980]

12. 8. 1943.
Še vedno nismo dosegli koncentracije vseh novic in govoric. Zato ponovno prosim vse, da dostavljajo splošno važne novice direktno v pisarno z označbo »Za čenče«, intimne vesti pa Kopitarju [Rudolf Smersu].
Glavačevi ljudje so se dali SL na razpolago. Sprejeli smo jih kot obveščevalce za Ljubljano. Imajo odlične zveze z NL in prinašajo sproti ves propag[andni] materijal NL in deloma tudi od OF. O tem naj se ne govori.
Baje kroži po Ljubljani letak s podpisom »Slovenski legionar«, v katerem se napada Novak [Karel Novak]. Verjetno gre za kako intrigo, kakor je šlo pri novomeških letakih.
Poročajo, da delajo Nemci betonirane utrdbe na Karavankah. Dalje poročajo, da se Nemci močno zbirajo ob državni meji. V Litijo so prišli motorizirani oddelki.
Pravijo, da ima ing. Klinar [Anton Klinar], kapetan boj[nega] broda okoli 90 % nižjih oficirjev za seboj. Zadnje čase se baje nagiba na Novakovo stran.
NL oz. Jug[oslovanska] vojska je izdala te dni sledeče stvari: Letak z naslovom Črno izdajstvo slovenskih trockistov, letak z naslovom Članom PPO (s pozivom, da naj iz VS prestopijo k četnikom). Svoboda ali smrt št. 16 (z dobro vsebino) in Najnovejše vesti (poročilo o novi vladi, o kateri pravi, da je uradniška in prehodnega značaja in da je njena misija zlasti na diplomatskem polju).
Komunisti izdajajo dnevno nove letake. Danes sta nam prišla v roke dva: Brezupne akrobacije petokoloncev in Peta kolona na poslu. Na oba je že narejen odgovor.
V Gradišče št. 1 zahajajo oficirji. Tu so prostori prof. Krošlja [Anton Krošl], kamor zahaja pogosto tudi stari [Karel Novak].
K četnikom sta odšla Milan Kranjc in kaplan Šinkar Tone [Anton Šinkar]. K četnikom je šel tudi Juvan [Franc Juvan], uradnik OUZD, eden izmed vodilnih JNS-arjev.

[980] Prepis dokumenta (UDV) je na pag. 2838.

Sprožena je bila misel, da bi se poslalo opazovalce v vse tiste smeri, kamor se misli poslati naša vojska, da vidijo razmere in bi potem bili kažipoti.
Stražarji imajo pripravljenih 31 ljudi za Gorenjsko oz. Štajersko. Od teh jih je 10 v VS.– Straža v protikomunistični propagandi že dalje časa ni ničesar napravila oz. ničesar izdala in vendar bi njen aparat lahko veliko napravil.
Danes so imeli sestanek kurati pod vodstvom dr. Lenčka [Ignacij Lenček].

Obveščevalno poročilo o premikih partizanskih sil okrog Ljubljane, 9. 8. 1943 (pag. 2705)[981]

9. 8. 1943.
Izjava it[alijanskega] oficirja Raimondija napram Kranerju [Martin Kranner]: Imamo poročila, da se partizani od vseh strani bližajo Ljubljani. Na Mokercu je Tomšičeva brigada (800 mož), ki je dobro oborožena. Partizani se tudi z drugih strani bližajo Ljubljani: z vrhniške, poliške, črnuške in iz Toškega čela. Premišljujemo, da bi zapustili Ljubljano, da vanjo vkorakajo partizani in nato bomo Ljubljano bombardirali. Saj druge usode itak ne zasluži: je 70 % partizanska in ni še ničesar poiskusila.– O potrebi oborožitve naših[982] ljudi v Ljubljani noče ničesar slišati.
Partizani se resnično koncentrirajo okoli Ljubljane. Skozi Zaplano je šlo včeraj 500 partizanov – po poročilu dr. Zupana [Stanko Zupan]; vodili so jih baje četniki. Skozi Lipoglav je šlo okoli 60–80 partizanov, ki pa so takoj izginili iz tega rajona. Iz Ježice poročajo, da je v Črnuških hribih okoli 200 partizanov, katerih naloga je, da v ugodnem trenutku uderejo v Ljubljano. Iz Dravelj ni posebnih poročil o gibanju večjih množin partizanov na nemški strani.
Po vsej Ljubljani se govori o Kuharjevem [Alojzij Kuhar] pismu z dne 9. 3. s podpisom: Tvoj sosed.
Poročajo, da partizani oz. komunisti zelo prenašajo orožje po Ljubljani. Na deželi je bilo več primerov, da so neznani civilisti napadli nič hudega sluteče naše fante[983] in jih razorožili. Tudi na Dolenjski cesti se je to pripetilo.

Obveščevalno poročilo o legalnem prehajanju meja, nedatirano (pag. 2706)[984]

1. Fantje sprašujejo, zakaj SL ne poskrbi za lasciapassare preko blokov. S temi pravijo bi si v zadregi veliko pomagali. NL pošlje svojim ljudem propustnice na dom (seveda onim, katere namerava spraviti ven) Bine [Albin Šmajd] je o tem sicer že govoril enkrat na seji, a rešitve še ni. Morda je primerno, da se s tem pohiti. Nekateri bi bili s takim dovoljenjem bolj zadovoljni, kot z onim v It[alijanščini].

---

981 Prepis dokumenta (UDV) je na pag. 2839.
982 V prepisu je pripisano: *SL*.
983 V prepisu je pripisano: *MVAC*.
984 Prepis dokumenta (UDV) je na pag. 2839.

2. Na žel[ezničarski] direkciji je neki naš človek[985] ujel razgovor komunistov, kako bodo postavljali sanitetne postaje v Ljubljani. Komunisti verjetno računajo na sanitetni materijal v Centralni žel[ezničarski] ambulanti na Gosposvetski ulici, kjer ga je precej na zalogi. Tam smo pa mi tudi na delu. Imamo že svojega zaupnika[986], obveščeno je pa tudi III. okrožje.
3. Ugotavlja se, da so neke skupine po 3 ljudi na cestah. Izgleda vse, da so komunisti organizirali dnevne patrole. Te razpošiljamo tudi mi[987], pa bomo še izpopolnili.
4. Od svojega zaupnika na meji sem prejel naslednja poročila:
   a. V ponedeljek je prišlo na Ježico v gostilno »Tavčarjev dvor«, ki je last Ahlina, 50 nemških biciklistov. Po kratkem odmoru so nadaljevali pot preko Straže v Gameljne in naprej.
   b. V torek dopoldne so iztovorili Nemci na Ježici okoli 50 oklepnih vozil. Ustavili so se za nekaj časa zopet v imenovani gostilni in potem nadaljevali pot kot prvi.
   c. V torek popoldne so iztovorili[988] 4 baterije artilerije (poljski topi) in šli v isti pravec. Posilni komandanta[989] je prišel po vino k Alešu in tam je v razgovoru omenil, da nameravajo Nemci začeti s sovražnostmi proti Italiji, če bo tam (v Italiji) še 14 dni vladalo tako stanje.
   č. V sredo zjutraj je poslal sin lastnika[990] »Tavčarjev dvor«, ki je naš zaupnik poročilo, da so nemški oficirji govorili, da prihajata dve oklepni diviziji iz Holandije na Gorenjsko. Pomikate se zelo hitro s kratkimi postanki.
   d. Iz Celja je prišla v četrtek ali petek trupna komora nemške vojske. Nastanili so se pri kmetih. Zelo so izmučeni, ker so hodili v usiljenem maršu. Nemcev je v komori malo, večina je Poljakov in Čehov. Kam bodo šli ni znano.

Obveščevalno poročilo o izjavah vodilnih funkcionarjev Straže, Narodne legije in plave garde, 19. 8. 1943 (pag. 2707)[991]

19. 8. 1943.

Monopolijeva, o kateri je bilo pisano v včerajšnjih poročilih, ni v službi v Jugoslovanski tiskarni, ampak v Visokem komisariatu. Ima še dve prijateljici, ki se tudi poznata z generalom Lubranom [Armando Lubrano]. Vse te tri ženske na imenovanega slabo vplivajo.

Dne 16. t. m. sta šla dva člana udarnega bataljona po Miklošičevi cesti. Z oken so jih začeli zasramovati. Pred njima je šla neka gospodična, ki je migala jetnikom in

---

985 V prepisu je pripisano: *obv[eščevalec] SL.*
986 V prepisu je pripisano: *SL.*
987 V prepisu je pripisano: *SL.*
988 V prepisu je pripisano: *NEMCI.*
989 Pribočnik.
990 V prepisu je pripisano: *AHLIN.*
991 Prepis dokumenta (UDV) je na pag. 2839.

se smejala članoma, ko so jih z oken sodišča psovali. – Člana MVAC sta gospodično ustavila in pridružil se jima je tudi Jeločnik [Nikolaj Jeločnik]. Prijeli so jo, zakaj tudi ona zasmehuje. Vse štiri so povabili karab[injeri] v jetnišnico. Marešalo je hotel zapreti gospodično in dal članoma MVAC prav. Nato je prišel neki kapetan, ki ima jetnišnico čez, in vse štiri odpeljal v svojo sobo. Silno je zmerjal člana MVAC, zakaj izzivata. Rekel je, da bo prepovedal članom MVAC hoditi po Miklošičevi, Cigaletovi in Trdinovi ulici, itd. Fanta sta izjavila, da se ne pustita izzivati od nikogar, da sta prav prišla iz 38. dnevnega pohoda proti komunistom. A vse skupaj ni pomagalo. Vsi 4 so odšli. Gospodična se je seveda še bolj smejala. –

Govori se, da je policija Straži odnesla radio.

Major Vesel Albin je pretekli četrtek v Šiški na sestanku okrožja izjavil; tri mesece in pol smo paktirali s partizani. Rezultat tega je: trije mrtvi in pet, ki služijo sedaj pri partizanih kot mule in preiskave pri članih NL v Ljubljani.

Prišlo je poročilo, da so Italijani odstavili komandanta VS v Dolenji vasi. Italijanska vojaška oblastva v Ribnici še vedno z nezaupanjem gledajo na naše fante v tamošnjih vaških stražah. Nameravajo napraviti bataljon iz VS Breže, Dolenja vas in Sv. Gregor. Komandant tega bataljona naj bi postal neki Modic [Anton Modic] iz Sv. Gregorja, čigar bratje so bili partizani, sam pa velja za italijanskega konfidenta. Že itak slabe posadke VS v tem predelo se bodo še poslabšale.

Opaža se, da pada morala v nekaterih edinicah VS. Vzrok temu je močna partizanska propaganda, češ da bo bela garda veljala pred zavezniki kot izdajalska. Pa tudi četniška propaganda v tem smislu je storila svoje. Fantje odlagajo orožje, oziroma ga želijo odložiti. Komandanti tožijo, da z vedno večjo težavo držijo edinice skupaj. Potrebna je močna protipropaganda.

Komandant mesta[992] je podal demisijo in ne sprejema nobenih stvari več. Našemu zastopniku[993] to demisijo ni veliko obrazložil, more se zaključiti samo, da se je naveličal vseh nasprotovanj s strani Novaka [Karel Novak] ter NL in Sok[olske] L[egije]. Slišati je, da je demisijo podal tudi v imenu vseh okrožnih komandantov, a brez njihove vednosti in odobritve. Zato se je 5 komandantov zbralo na sestanek in so proti temu protestirali. Kako se bo rešilo to vprašanje, ne vemo. Baje pa se pripravlja, da bo komando zopet prevzel, a pod pogojem, da se izvrši depolitizacija legij, da dobi pravico odstavljanja in nastavljanja funkcionarjev legij.

V obrambi Ljubljane bo igrala vodilno in glavno vlogo SL. Obe drugi sta v rezervi.

General Lubrano zahteva novih oficirjev, ki naj bi izpopolnili izpraznjena mesta po posameznih vaških stražah. Zahteva pa izrecno samo naše[994] ljudi.

---

992 V prepisu je pripisano: *Kraner* [Martin Kranner].
993 V prepisu je pripisano: *SL – Kermavner* [Ivo Kermavner].
994 V prepisu je pripisano: *SL.*

Poročilo o organizaciji četniških **enot za boj proti partizanom na Notranjskem, 24. 8. 1943** (pag. 2708–2709)

24. 8. 1943.
Major Novak [Karel Novak] je izjavil Lavrihu [Ivan Lavrih]: Čez štirinajst dni bo na deželi formiranih več letečih bataljonov, ki bodo čistili domovino pred partizani. Ta stvar je že pripravljena.– Meni je vseeno, kdo zbira in formira razne odrede. Vsi pa so pod mojo komando in vse to je jugoslovanska vojska.
Vidmar [Pavel Vošnar] pa je rekel Lavrihu: rešili smo sokolsko čast. Pri četnikih imamo skoraj same sokole.
Polkovnik Dežman [Josip Dežman] je izjavil Lavrihu, da je ribniška dolina v veliki nevarnosti in da mora zato formirati en bataljon, ki bo šel v hribe v borbo zoper partizane. Ker pa v Ribnici ni dobiti ljudi, želi dobiti ljudi iz Dobrepolj.[995] Seveda so tam odklonili. – Dežman dosedaj še ni dobil nobenega naročila iz Ljubljane.
Živahno propagando za četnike v Ribnici dela Arko [Branko Arko], sin zdravnika dr. Arka. Verjetno je, da razmnožuje kočevsko izdajo »Svoboda ali smrt« in jo sam raznaša.
Edini od naših[996], ki v Ribnici kaj dela, je Škrabec [verjetno Janez Škrabec], ki ima za primer prevrata pripravljenih 40 ljudi.
Dr. Grapar [Stanislav Grapar], ing. Škof [Rudolf Škof] in župnik Tavčar [verjetno Martin Tavčar] so bili pri generalu Rupniku [Leon Rupnik]. Razložili so slučaj dr. Graparja in grožnje na ing. Škofa in prosili za zaščito. General Rupnik je odgovoril, da ima že narejene načrte za mestno zaščito in da je te načrte že predložil na pristojno mesto.[997] Tudi on vidi rešitev edino v tem, da se oboroži del meščanov.
Partizani trdijo, da je trenutno v njihovih brigadah 4000 oboroženih ljudi. Za Ljubljano pa trdijo, da imajo organiziranih 3000 ljudi in imajo potrebno orožje.
V nekaj dnevih bodo ofarji izdali letake: v enih bodo četniki napadli belo gardo, v drugih bo bela garda napadla četnike.
Po Ljubljani se že v raznih krogih govori, da je naša ilegala[998] na Orlah. Četniki so danes izpraševali Bitenca[999] in Piriha [Vladimir Pirih], kakšni fantje so na Orlih[1000] in kakšen je njihov namen.
K četnikom v Št. Pavel hodita redno dr. Zajec [Marjan Zajec] in Žitnik [Rudolf Žitnik].
V nedeljo je dr. Zupan [Stanko Zupan] na Vrhniki vprašal Jeločnika [Nikolaj Jeločnik], kdo prireja protikomunistična predavanja. Ne da bi čakal na odgovor, je dr. Zupan rekel: »Kadar prirejajo naši, je vedno polomija«. Predavatelj je pripomnil, da prireja predavanje Corpo D'Armata. Nato je dr. Zupan rekel: »No, potem je

995 V prepisu je pripisano: *MVAC*.
996 V prepisu je pripisano: *SL*.
997 V prepisu je pripisano: *NEM[ŠKA] VOJ[AŠKA] OBLAST*.
998 V prepisu je pripisano: *SL KRIM[SKI] ODRED*.
999 V prepisu je pripisano: *ST* [Stanko Bitenc].
1000 V prepisu je pripisano: *SL KRIM[SKI] ODRED SL*.

pa tako jasno, da mora biti polomija. Pri tem razgovoru je bil navzoč neki Slovenec, ki je v italijanski službi na Corpo d'Armata in je bil predavatelju dodeljen za spremstvo.
Danes so se razširile novice, da so se Italijani iz kočevskega sreza pomaknili v Kočevje in tako prepustili kočevsko ozemlje partizanom. Koliko je na tem resnice, še ni znano.

Analiza odnosa italijanske okupacijske oblasti do partizanov in četnikov ter trenj v protikomunističnem taboru, 26. 8. 1943 (pag. 2710)[1001]

26. 8. 1943.
Polkovnik Dežman [Josip Dežman] iz Ribnice je izjavil, da je razočaran nad Novakovimi četniki in da zanje ne bo ničesar storil. Ima v evidenci nekaj fantov, ki jih pa sedaj ne bo poslal k Novakovim četnikom. Njegov ideal je, delati v pravi ilegali, ki ne bi imela z okupatorjem nobene zveze in ki bi hodila v akcije zoper partizane.
Informacija iz italijanskih krogov: v Italiji je že 40 nemških divizij in je s tem Italija že dejansko zasedena. Zato ne morejo Italijani ničesar napraviti, niti skleniti miru. Govori se, da so Italijani dodelili partizanom določene teritorije, v katere ne bodo posegali. Zdi se, da je tak teritorij okoli Kočevja, kjer so Italijani zadnje dni zapustili Grčarice, Gotenico in Kočevsko reko ter se umaknili v Kočevje. Drug tak teritorij je verjetno med Trebelnim in Šmarjeto, tretji pa Mokrec in Krim. Govori se celo to, da so Italijani ponekod VS prepovedali streljati na partizane. Toda glede tega še nimamo poročil. Dejstvo pa je, da partizane v navedenih krajih Italijani ne preganjajo in da so partizani dobro oboroženi s skoraj izključno italijanskim orožjem.
Razlago za taksno in ljubeznivo postopanje Italijanov s partizani je podal visok italijanski uradnik rekoč: da so Italijani prepričani, da je pri slovenskih partizanih major Jones [William Jones] in da imajo redne zveze z Angleži. Zato se pa Italijani nočejo zameriti preveč partizanom ki so v takih zvezah z bodočimi zmagovalci. Nasprotno bodo Italijani vedno neprijazneje postopali s svojimi dosedanjimi zavezniki tj. vaškimi stražami, ki nimajo angleške zaslombe.– Resno se bo torej treba potruditi, da pri Italijanih razblinimo pravljico o Jonesu.
Italijanska vojaška komanda je pred nekaj dnevi zvedela za komunistično centralo v Ljubljani, ki je že nemoteno poslovala nad pol leta. Dana je bila možnost, da ulove glavne funkcionarje te centrale. Toda čim je vojaško poveljstvo zvedelo za to centralo, tisti trenutek so zbežali in izginili vsi vodilni komunisti. Očividno je, da so bili opozorjeni, kaj jih čaka.
Neki informator je prinesel vest, da iščejo krščanski socialisti sporazuma z nami[1002] in da so v to svrho poslali dr. Breclja [Marijan Brecelj] k gospodu Košičku [Jože Košiček].

[1001] Prepis dokumenta (UDV) je na pag. 2840.
[1002] V prepisu je pripisano: *SLS*.

Zvedelo se je, da namerava NL v Ljubljani (prof. Krošelj [Anton Krošl]) dati pobudo, da se centralizira vsa protikomunistična propaganda, seveda pod njihovim vodstvom.
V noči med 23.–24. 8. so partizani izropali Rašico pri Velikih Laščah. Sto metrov daleč od vasi stoji italijanska posadka. Ta pa zoper roparje ni nastopila, čeprav je bilo to ropanje tako očividno in tako glasno, da so ga slišali v oddaljene vasi. Ljudstvo je silno razburjeno nad takim italijanskim postopanjem. Tudi izgublja navdušenje za vaške straže, ki takih ropov ne morejo preprečiti. Če bo šlo v tej smeri naprej, bodo VS izgubile svoj smisel, zato je skrajni čas, da pri Italijanih energično zahtevamo, da se da VS svoboda za skupne nastope proti partizanom.
Izšla je nova številka ljotičevskega glasila »Glas vesti«. Vsebina je zelo zanimiva, ostro protikomunistična, močno tudi napadajo našo Mihajlovičevo vojsko, ki od okupatorja dobiva orožje in druga sredstva za borbo proti partizanom. To borbo pa samo fingirajo, saj se vendar ne morejo biti s svojimi zavezniki. Citiramo naslednji odstavek:
»Prepuščati svojce njihovi usodi, napadati ponoči in zahrbtno po večini ljudi, ki se ne morejo braniti in lagati o silnih bojih in zmagah nad okupatorjem (partizanstvo). Kako pa naj imenujemo drugače kot strahopetnost bežati v hribe, tam ničesar ne delati, sprejemati od okupatorja pod lažno obljubo orožje, podporo in zaščito in reprezentirati »jugoslovansko« vojsko (Mihajlovečevstvo). Mi pa pravimo, da je pravo junaštvo le, ostati doma na svojem mestu, povedati okupatorju v oči resnico in mirno zreti vsem možnostim nasproti: tako ravnanje zahteva narodni interes.«
Najnovejše: Izjave capitana Arene, adjutanta generala Perni-ja [Luigi Perni]: Če bi prišli četniki v Vaš okoliš (Rudnik), ne imejte z njimi ničesar opraviti. Četniki se vedno umikajo pred partizani in se izmikajo bojem z njimi. Če pridejo, bodo delali propagando za sebe med VS. Kadar pridejo, me obvestite. Mi (od divizije Caciatori d'Alpi) sicer nimamo nič opraviti z njimi, ker so četniki direktno odvisni od Corpo d'armata.

Poročilo o vojaških razmerah in uspehih propagande v okolici Ljubljane, 26. 8. 1943 (pag. 2711)[1003]

26. 8. 1943.
Nadaljne izjave capitana Arene: da bi mi dali *partizanom* teritorij, to ni res in to boste sami v kratkem videli. Čakamo, da se zbero.– Mi dobro vemo, kdo je to Jones [William Jones]. Ni v Sloveniji, ampak na Hrvatskem pri Titu [Josip Broz] (Pri tem je našemu informatorju pokazal sliko, kako Jones govori na zborovanju v Otočcu.). Ta zadeva je bolj politično zanimiva kot vojaško. Naloga Jonesa je združiti Tita in Mihajloviča [Dragoljub Mihailović].

[1003] Prepis dokumenta (UDV) je na pag. 2840.

Dalje je Arena še izjavil, da so sedaj v okolici Ljubljane Tomšičeva, Šercerjeva in Gorenjska brigada.– Z MVAC oddelki pa smo zelo zadovoljni.
Mnenje prof. Gruma [Janez Grum] o polkovniku Dežmanu [Josip Dežman] je, da je sposoben, dober, pošten in idealen vojak.
Naše edinice okoli Novega mesta mobilizirajo moške z dovoljenjem Italijanov in celo Ubaldi [Filip Ubaldi] je sedaj za to, čeprav je nedavno v Semiču napravil zmedo.
Od vse naše prop[agandne] literature je imela doslej na deželi in tudi v Ljubljani največji uspeh listina o namerah Ulične in hišne zaščite. Od vseh strani prihaja zahteva, da naj se to ponatisne ali pa naj se iz te listine vzame kaka misel in jo razprede.
Protikomunistična zborovanja po deželi so nujno potrebna, ker ljudje radi pomanjkanja časa ne čitajo naše prop[agandne] literature in pa zato, ker komunisti večinoma ustno propagirajo svoje ideje.
Od 32 paznikov na sodišču je 6 naših, 18 je Ofarjev, ostali so nevtralni.

Poročilo o nemški nevarnosti in notranjih razhajanjih ter poziv k politični enotnosti protikomunističnega tabora, 27. 8. 1943 (pag. 2712)[1004]

27. 8. 1943.
Vprašanje oborožitve Ljubljane po Italijanih se zdi, da se ni premaknilo z mrtve točke. Vsak, ki pozna razmere v Ljubljani, mora smatrati to vprašanje za eno izmed glavnih vprašanj, ki ga je potrebno brezpogojno ugodno rešiti.
Zanesljiva informacija iz italijanskega vira: Italijani o prihodu Nemcev niso ničesar vedeli. Prihod Nemcev je pospešil atentat pri Preserju. Nekaj nemških čet bo ostalo v Ljubljani. Govori se, da že deluje tudi gestapo. Vse to predstavlja za nas precejšnjo nevarnosti. Partizani bodo izvršili na Nemce kak atentat v Ljubljani in kot talci bodo padale nedolžne žrtve.– Nevarnost je tudi v tem, da bodo Italijani sami izvršili kako sabotažo zoper Nemce in to naprtili na slovenska ramena. Gestapo bo tukaj iskala svoje zaupnike in komunisti se ji bodo gotovo v obilni meri prijavljali.
Temeljito očiščenje stanovanj vseh naših vodilnih ljudi je gotovo na mestu.
Iz Prekmurja je prišlo poročilo, da postajajo tamošnji komunisti vedno bolj aktivni. Organizirali so osvobodilno fronto, imajo stike s partizani in že groze našim ljudem, ki se osvobodilni fronti nočejo priključiti.
Kaplan Lavrih Ivan je pisal Jelenu [Ernest Peterlin] sledeče pismo:
1. Pred nekaj dnevi sem imel daljše razgovore z majorjem Novakom [Karel Novak] in njegovim štabom. Stvar radi njihove liberalne in centralistične usmerjenosti politike precej smrdi. Pri njih je slovenskega kaj malo najti. Ko sem mu omenil, da se formirajo nove edinice za Gorenjsko in pokretni bataljoni za provinco, ni oporekal in grajal, toda zahteva, da bo vse to pod njegovo komando. Zdi se mi, da je

[1004] Prepis dokumenta (UDV) je na pag. 2840–2841.

tu šel preko sklepov voj[aškega] sveta. Zato se mi zdi nujno, da se Novaku in vsem ostalim pove v obraz, brez olepševanja, ali smo za njihovo politiko ali ne, kajti v nasprotnem slučaju se lahko znajdemo nenadoma vsi v liberalnem taboru in tako naše ljudstvo, ki je domala vse za nami ogoljufamo za njegovo pravico in svobodo. Ljudstvo zunaj in fantje so brez orientacije. Skupin je toliko da se človek ki stvari sledi, komaj spozna na to, kako naj se potem orientira preprosti človek. Naša politika mora biti absolutno jasna, brez intrig, brez »okolprinašanja« – ali pa vrzimo puško v koruzo.
2. Osnovanje pokretnih-udarnih bataljonov za provinco je hvalevredno, zlasti, ko gre v prvi vrsti za rešitev Gorenjske. Še mnogo važnejše pa je, da se od it[alijanov] doseže – danes se bi lahko – da dovolijo združitev VS v večje bataljone, za operacije proti partizanom. Stvar je nujna, ker partizani se množe, VS pa so pri svojem delu več ali manj onemogočene. Na stalni pritisk bi It[alijani] to gotovo dovolili, toda po izkušnjah, ki jih imamo, je pri njih treba udariti ne pa božati, kot se je to delalo doslej. Najlepši vzgled za to je dal Janko [Janko Debeljak].
3. Dalje nujno prosim, da ostanejo VS čim bolj nedotaknjene – mi jih povsod afirmiramo, da se oni, ki bodo ostali doma, ne bodo čutili inferiorne od onih, ki bodo odšli v nove bataljone.
Prosim, da te stvari premislite, kajti prav to so stvari, ki nas zunaj najbolj pečejo in največ nejasnosti prinašajo med fante.
Ljudje, ki prihajajo z dežele, in obiščejo več vodilnih članov SLS in SL pravijo, da naši pogledi in naše razlage glede raznih aktualnih vprašanj niso enotne, da ene uporablja ene argumente, drugi pa druge in da dobijo nekateri občutek, da si nismo edini. Zato ne bi bilo napačno, da se naše stališče v nekaterih zelo važnih vprašanjih pismeno formulira in ga sporoči našim vodilnim ljudem. Ravno vprašanja naše ilegale razmerja do Novaka ipd. se neenotno razlagajo.
Prišlo je sporočilo, da so na Kosovem polju[1005] velika zbiranja nemške vojske.
Zdi se, da so se Nemci v Marjanišču utaborili za dalje časa. Prevzeli so stražo Šentpeterskega mostu.

Poročilo o vojaško-političnih razmerah in kadrovskih spremembah, 4. 9. 1943 (pag. 2713)[1006]

4. 9. 1943.
Naš sodelavec iz Ljubljane mi piše: »Ugotavljam veliko in usodno napako, ki jo delamo vsi skupaj. V Ljubljano prihajajo razni podeželski zastopniki, ki so neposredno ali posredno udeleženi pri našem delu, bodisi političnem, bodisi vojaškem. Ti ljudje obiščejo razne vodilne ljudi iz pol[itičnega] ali voj[aškega] vodstva v Ljubljani, a dobijo pri vsakem drugačne informacije. Poleg tega, da ostane neorientiran, tudi dobi nepovoljen vtis, češ sami niso enotni, pa zahtevajo od nas enotnost. To je

[1005] V Ljubljani sta dva takšna toponima: v bližini Dolgega mostu in v Zgornji Šiški.
[1006] Prepis dokumenta (UDV) je na pag. 2841.

treba urediti. Naj daje informacije samo eden ali pa naj se določijo ljudje v naprej, ki bodo smeli informirati. Ti pa morajo biti enih misli in imeti navodila. Treba je poskrbeti, da bodo dobivali razni podeželski komadantje striktna navodila, da jih ne bo mogel vsak drugače razumeti. Pripovedujejo, da vsak po svoje razume razne odredbe in s tem dela zmešnjavo.«

Na deželi se vršijo protikomunistična zborovanja redno ob nedeljah po maši pred cerkvijo, na katerih govorijo trije naši akademiki in sicer Jeločnik [Nikolaj Jeločnik], Merala [verjetno Marjan Merala] in Batagel [Slavimir Batagelj].

Iz sodnih zaporov sem dobil zanesljivo informacijo, da po vseh soba kroži vsa komunistična in OF literatura in da so v skupnih sobah dnevno komunistična predavanja. Zdi se, da se Italijani za vse to dosti ne zmenijo.

Komunisti izdajajo tudi svoj humoristični list z naslovom »Bodeča neža«. Ta list silovito žali kralja Petra [Peter II. Karađorđević], Mihajloviča [Dragoljub Mihailović], londonsko vlado itd. Zaenkrat se nam še ni posrečilo tega lista dobiti v roke.

Ravnokar mi je Casar [France Casar] pripovedoval, da se je Novak [Karel Novak] s tridesetimi ljudmi naselil poleg naših[1007] na Orlih.

Dr. Köstel [Janko Köstl] je pripovedoval, da ima zanesljivo informacijo, da bodo Nemci v teku 14 dni zasedli Ljubljansko pokrajino. Pripravljen je že komisar za Ljubljani v osebi nekega sorodnika žene ravnatelja KID.[1008] Pripravljeno je že tudi upravno in prometno osebje.

Casar javlja: da je postalo vprašanje ilegale spričo prihoda Nemcev v našo pokrajino še bolj nevarno kot je bilo preje in da nas zaradi tega lahko doleti velika katastrofa, za katero pa potem nihče ne bo hotel odgovarjati.

V nemški obveščevalni službi je po vsej verjetnosti žena dr. Hausa. Ta obiskuje često neko Fronner Marijo v Šelemburgovi ulici.

Glavačev [Franc Glavač] zaupnik pripoveduje, da ima Mikolin tesne zveze s Stražarji in NL. Dalje pripoveduje, da je dala NL parolo svojim članom, naj gredo posamezniki na teren in to brez njenega povelja, da se jim ne bo moglo očitati, da krši naredbo komandanta mesta.

Govori se, da je londonska vlada izrecno priznala VS kot redno jugoslovansko vojsko. Ni pa znano kdaj, kje in kako je to storila.

Iz nemških krogov se je izvedelo, da Nemci v Ljubljani stikajo samo za komunisti in komunističnimi središči.

SL v Ljubljani ima po stanju 1. 9. 1943. zapriseženih članov 2018.

Po mnenju Goloba [Stane Golob], komandanta VS v Dobrepolju, je polkovnik Dežman [Josip Dežman] neprimeren za četniškega komandanta, ker je preveč nervozen in ima vedno kake fantastične neizvedljive ideje.

Kaplan Lavrih [Ivan Lavrih] iz Dobrepolja pripoveduje doma, da ima dobre stike z Jelenom [Ernest Peterlin] in da se tudi sam nahaja v vojaškem štabu.

1007 V prepisu je pripisano: *KRIM[SKI] ODRED SL*.

1008 V prepisu je pripisano: *KLINAR* [Herman Klinar].

Casar in Žebot [Ciril Žebot] sta bila pretekle dni na deželi, kjer sta obiskala nekaj edinic. Ob tej priliki sta vabila komandante, naj se, ko pridejo v Ljubljano, zglasijo tudi pri njih.
Po odhodu Breznika [France Malovrh] je šef pisarne[1009] Dore [Albin Šmajd]. Dore opravlja tudi vse posle, ki so v zvezi z SPO.

Poročilo o strateških dilemah in težavah v Novem mestu, 6. 9. 1943 (pag. 2714)

6. 9. 1943.
Informacije iz Novega mesta: Iz Novega mesta poročajo, da je sedaj Legija smrti očiščena. So pa nekatere postojanke brez komandantov, tako n. pr. Slatnik. Zlasti je pa po edinicah premalo propagandistov. Ponekod po edinicah morala pada in silijo fantje domov in to radi tega, ker ni nobenih večjih akcij in so oddelki samo v defenzivi napram partizanom. Na vsak način je potrebno Italijane pripraviti do tega, da se po več VS strne in gredo v ofenzivo zoper partizane. Naša propaganda ni v nobenem sorazmerju s partizansko. Pri partizanih ima vsak bataljon svoje glasilo. In ti trosijo svoja glasila in letake po vseh vaseh in po mestih. Za primer prevrata v Novem mestu ni nič preskrbljeno. Okoliške postojanke so slabe, v mestu pa je le malo ljudi, ki bi s z orožjem postavili v bran.
Dne 30. do 1. 9. se je tu mudil Casar [France Casar] z nekim gospodom. Obiskal je Pelkota [Franc Pelko], Kalana [Zdravko Kalan], Sekolca [verjetno Franjo Sekolec], Misjaka [verjetno Alojzij Misjak], Mihevca [verjetno Ivan Mihevc] in druge. Šel je v edinice Stopiče, Št. Jernej, Otočec, Ratež in Semič in je imel povsod govore. Izvedelo se je, da je v Novem mestu močno zabavljal čez vodstvi SLS in SL, češ, da vodita čisto jugoslovansko centralistično politiko, dočim pa stojijo stražarji na čisto slovenskem stališču.
Janko [Janko Debeljak] je šel med četnike in sedaj bi se dalo doseči, da bi Sekolec dobil njegovo mesto. Med našimi ljudmi v Novem mestu še vedno ni pravega sodelovanja.
Italija[ni] so zaprli Pušenjaka in dr. Ivanetiča [morda Ljubo Ivanetič] radi letakov, ki so napadali Ceruttija [Guido Cerruti]. Zaprli so tudi Maršiča [verjetno Franjo Maršič] in Slanca [Radovan Slanc] pa so ju zopet izpustili.
V onih treh vagonih, ki so jih partizani dobili, je bilo tudi zelo mnogo papirja za razmnoževalne stroje.
Po Novem mestu se govori, da sta Dolenc [morda Ivan Dolenc] in dr. Kalan v sporu.
Navajam odstavek iz pisma, ki ga je poslal gospod Brulc] iz Novega mesta: »V zvezi z Nemci nekateri vneto propagirajo za hosto. Moje mnenje je, da je ta izhod precej dvomljive vrednosti, pa naj bi tudi Nemci nameravali fante poslati na rusko fronto. Ne poznam namreč človeka med nami, ki bi bil zmožen voditi do 10 tisoč ljudi. Saj vidimo, kako je sedaj pri VS.

[1009] V prepisu je pripisano: »*M7*«.

Vsak bi rad delal po svoje. Prav tako pogrešam človeka, ki bi bil zmožen voditi vojaške operacije toliko ljudi. Mora ga pa na vsak način imeti, kdor se navdušuje za to stvar. Zanima me tudi, kje mislijo ti hostniki dobiti orožje in municijo. 60 patron pa »fižolovka«[1010] je vendarle premalo, če pomislimo, da se tak izlet utegne včasih precej zavleči. Isto velja za obleko in hrano. Ali naj bi do nje prišli kar po partizanskih metodah? In razmerje s partizani? Jaz sem prepričan, da bi v slučaju kakega izhoda v hosto partizani sklenili zvezo s samim hudičem, da da nas uničijo. Ostane še vprašanje naših družin. Šele če bi na vsa ta vprašanja lahko pozitivno odgovoril, pa nič prej, je možen odgovor, na vprašanje, ali je za nas boljše ali slabše, če gremo v hosto.
Za razmerje do Nemcev menda ne bo brez pomena novica, ki sem jo slišal, da je bil namreč na nemško zahtevo odstavljen Zupan [Stanko Zupan] zaradi sodelovanja s plavimi. Kaže namreč, da bi bili Nemci pripravljeni tolerirati bele za policijsko službo proti partizanom. Na drugi strani pa sem slišal, da so na Drenov grič ponoči, ko so bili tam Nemci, prišli partizani. Ker jih Nemci niso poznali, so se lahko svobodno kretali in so menda kar dobro pričeli z delom med vojaštvom. Prosim Vas, povejte ljudem, naj vedo, da imajo oči za gledanje, sicer se bo treba spet kmalu bridko kesati.
Zadevo z Nemci bo treba urediti. Čim prej tem bolje, da ne bo prepozno. Pravijo, da bi bil za to Šjd [Albin Šmajd] najboljši, ker ima z njimi že trgovske zveze. Nekateri bodo seveda imeli pomisleke. Mislim pa, da naj tako za razmerje do plavih kakor za razmerje do Nemcev in Italijanov velja tole: VS so naša samoobramba proti komunizmu in s tem naša edina obramba pred popolnim uničenjem. To in nič več pa tudi nič manj. Komunizem nam pomeni bolj gotovo smrt kakor nemška ali italijanska okupacija. Zato se moramo proti njemu boriti. Zato tudi lahko sodelujemo z vsakim, ki nam v tem boju pomaga. Smo pa na drugi strani preslabi, da bi mogli z orožjem v roki sami izvojevati svojo svobodo. Vkljub temu pa ne maramo delati za tuje koristi več kakor je v skladu z našimi lastnimi.– Zdi se mi, da je ravno zato možno, da je pri nas toliko preklarij in nejasnosti, ker primarnega namena »Legije« ne marajo ali ne morejo priznati in poznati«

Novak [Karel Novak] je bil pretekli teden na sestanku, kjer so bili zbrani zastopniki vseh– četnikov v Jugoslaviji. Novak je tam prosil za pomoč in sta bila baje že odposlana dva bataljona četnikov v Slovenijo.

Poročilo o vodstvu Narodne legije in razmerah na Primorskem, 7. 9. 1943 (pag. 2715)[1011]

7. 9. 1943.
Vodstvo NL obstoja iz sledečih oseb:

[1010] Francoska puška Lebel Model 1886, prepoznavna po svoji dolžini. S temi puškami, ki so bile leta 1942 že močno zastarele, je italijanska okupacijska oblast oborožila MVAC.
[1011] Prepis dokumenta (UDV) je na pag. 2841–2842.

prof. Krošelj [Anton Krošl], šef bivšega Pobratima, ima psevdonim »Benko«
Pleničar [Dušan Pleničar], ki je adjutant prof. Krošlja, " " »Bratko«
prof. Šolar Jakob
Bregar [Dušan Kompare], akademik, levičarsko usmerjen, referent za tisk, psevd[onim] Kompare;
Oberman [Gojmir Oberman], tudi referent za tisk, ima psevdonim »Mojmir«
Uranič [Ferdinand Uranič], je šef obveščevalne službe, " " »Kosič«;
dr. Bano [Milan Bano], zastopnik NL pri komandi v Ljubljani,[1012] psevdonim: Ratkovič
Erjavec
Ločniška*r* [Vladimir Ločniškar]
Rigler [Ivan Rigler], akademik, stanuje na Poljanski cesti, ima psevdonim Matjaž
dr. Kamušič [verejtno Mitja Kamušič]
dr. Koritnik [morda Edvard Koritnik] (je nekje izjavil, da dela raje s komunisti kot pa z belo gardo)
dr. Lajovic [verjetno Ladi Lajovic], pripravnik na sodniji, ima psevdonim: Lipovec
dr. Borštniku [verjetno Pavle Borštnik]– je baje sodnik.
Maček[1013] je izjavil Ivotu Zemljiču[1014], da bo še ta teden dokončno rešeno vprašanje Novaka [Karel Novak]. Bolj podrobno se ni izjavil.
Novice iz Zilske doline in Goriške so ugodne. Silno pa si tam želijo obiska naših četnikov. Če bi se pojavila tam okoli četniška skupina, bi bilo na mah partizanstva konec. V Zilski dolini so ljudje itak vsi proti komunističnim partizanom, pa tudi na Goriškem je ljudstvo v veliki večini proti njim in si želi drugačnih borcev za osvoboditev. Novakov primorski odred drži stike samo z liberalci in je seveda naši stvari v škodo. Pač pa je slabše v Istri. Tam so zlasti hrvatski partizani pobrali mnogo fantov in jih odpeljali na hrvatsko. Nekateri fantje so od tam zbežali in se vrnili domov. Ti pripovedujejo, da so hrvatski partizani silovito napadali Angleže in govorili, da se bodo prav tako borili zoper Angleže kakor se sedaj zoper Nemce in ostale. Na vsem Primorskem pa se opaža, da je premalo naše propagande.
OF v Ljubljani je izdala parolo, naperiti vso propagando zoper plavo gardo. Bojijo se namreč tega, da bodo člani bele garde počasi prešli v plavo gardo in zato je seveda potrebno najprej diskreditirati plavo gardo.
Prišlo je poročilo, da se zbirajo nemške čete v večjem številu okoli Bleda in v Savinjski dolini. V Savinjski dolini delajo Nemci obrambno črto. Po neki drugi izjavi je Štajerska natrpana z nemškim vojaštvom.

[1012] V prepisu je pripisano: *JV*.
[1013] V prepisu je pripisano: *KRENER* [Franc Krener].
[1014] V prepisu je pripisano: *KERMAVNER* [Ivo Kermavner].

Poročilo o položaju slovenskih četnikov pri Grčaricah in dilemah katoliškega tabora glede sodelovanja, 8. 9. 1943 (pag. 2716)[1015]

8. 9. 1943.
Z dežele sem dobil sledeče poročilo:
Novakovi četniki so se po borbi pri Sv. Gregorju umaknili v Grčarice. Tu bo njihov center in njihova stalna komanda. Vas močno utrjujejo. V moštvu je malo prirastka. Imajo pa zelo veliko orožja. Dne 5. 9. so vozili v taborišče razno blago ves dan. Od Italijanov so dobili zelo veliko težkih in lahkih strojnic, veliko minometov, pušk pa ogromne zaboje. Ko smo[1016] o vsem tem poročali Mihajloviču [Dragoljub Mihailović], je ta odgovoril: »Ni mi prav všeč, vendar ker je orožje tam, naj ostane. – Komandant Borut [Danilo Koprivica] je dobro razpoložen do VS, vendar zameri, ker je premalo prirastka od te strani. Novak je odšel k Mihajloviču, da mu poroča o situaciji. Dne 6. 9. je prišel kurir, ki je prinesel poročilo, da pride v par dnevih v Grčarice večji bataljon srbskih četnikov, ki bodo napravili akcijo proti partizanom v Rog. Mnenje štaba[1017] je sledeče: partizani imajo 2000 oboroženih in nad 2000 neoboroženih ljudi. Kljub velikim težavam drže to ljudstvo skupaj in čakajo trenutka, da zagrabijo za italijansko orožje, čim bo razsulo. Zato je absolutno nujno, da se partizanstvo uniči, dokler je tukaj še okupator. Zato je potrebno moštvo, ki bo šlo enotno v akcijo proti partizanom.
Komandant Borut je za akcijo v Rog prosil za pomoč sosednje VS in sedaj je potrebno, da se dajo tem stražam potrebna navodila.
Borut je poslal v Ljubljano medicinca Arkota iz Ribnice, da pripelje iz Ljubljane še ostale vagone opreme, hrane in orožja, katere ima v rokah dr. Zajc [Marjan Zajec]. Fantje v tamošnjem okolju so zelo navdušeni za četnike.
V isti stvari piše kaplan Lavri*h* [Ivan Lavrih] sledeče: spričo dejstva, da so pri nas četniki, ki so zelo dobro oboroženi in spričo formiranja naše nove edinice, spričo pohoda stražarskega delegata po vseh edinicah VS na Dolenjskem in naši dolini, rečem samo eno: moja pamet je stokrat premajhna, da bi vse to razumela. Odločajte hitro, sicer nas čas prehiti.
V isti stvari piše komandant VS iz Dobrepolja Golob [Stane Golob] sledeče: Z ozirom na željo četniškega štaba, da tudi naše VS sodelujejo pri napadu na Rog, prosim nujnih navodil. Dokler ne dobim odgovora, želje četniškega štaba ne bom upošteval.
Še en glas o tej zadevi iz dežele: Če bo šlo tako naprej, nas bo ilegala s Srbi vred zelo nadkrilila.
Iz italijanskih vojaških krogov se širi mnenje, da se bo v najkrajšem času začela invazija na Balkan.

[1015] Prepis dokumenta (UDV) je na pag. 2842.
[1016] V prepisu je pripisano: *KS.*
[1017] V prepisu je pripisano: *KS.*

V nedeljo so bila na deželi štiri protikomunistična zborovanja, ki so lepo uspela in je videti, da je ta način propagande zelo uspešen.
Naš SPO se je včeraj v redu premikal mimo Šmarja in Mlačevega in so nam iz Mlačevega po kurirju poslali pošto.
V Semiču je izšla četrta številka Našega lista, ki je po obliki odličen in tudi po vsebini izvrsten. Razna okrožja po deželi bi morala izdajati tak list.
Izjava polkovnika Ubaldija [Filip Ubaldi]: Mi[1018] ne bomo na noben način zapustili te province. – Ta stavek je povedal v razgovoru, ali se je bati nemške zasedbe ali ne.

Obveščevalno poročilo Rudolfa Smersuja o političnih trenjih po nemški zasedbi Ljubljanske pokrajine, 20. 9. 1943 (pag. 2717)[1019]

20. 9. 1943.
Govori se, da so danes imeli sestanek Stražarji, Glavačevi in časnikarji, ki hočejo v svoje roke vzeti antikomunistično borbo. »Stari« so se izkazali za nesposobne. Hočejo imeti neposreden stik z gen[eralom] Rupnikom [Leon Rupnik]. Zaenkrat imata tak neposreden stik Skaberne [Slavko Skoberne] in Glavač [Franc Glavač].
Stražarji baje izdajajo svoje Vesti, ki jih dostavljajo tudi škofu [Gregorij Rožman]. V teh na svoj, lažnjiv način opisujejo dogodke zadnjih dni. Dobro bi bilo te vesti dobiti v roke.
Iz Šolarjevega [Jakob Šolar] kroga se sliši, da se pripravljajo na pogajanja z OF preko Kocbekove [Edvard Kocbek] skupine.
Naši obveščevalci v Ljubljani ugotavljajo, da postajajo komunisti v Ljubljani zopet bolj agilni. Nekaj vodilnih komunistov je v Ljubljani (Vito Kraigher, Stupica [verjetno Bojan Stupica], Ribič, Špulj Katarina itd). Za vodilne komuniste se pripravljajo in zidajo skrivališča.
NL pripravlja zopet ilegalo, nekje so dobili denar. Zelo aktiven je zopet Kralj – tramvajski delavec. Člani NL imajo zveze z Mikličem [morda Karel Miklič].
Stražarji + Glavačevci so sklenili, da ne sodelujejo s četniki v protikomunistični borbi.
Od zaupnika pri Glavaču: Vodstvo (verjetno SLS) intrigira pri Nemcih proti gen[eralu] Rupniku, češ, da nima zaslombe v narodu.
Gen[eralu] Rupniku nočejo naši[1020] dati na razpolago imenika komunistov. Dali so mu samo deset imen.
Za pisarno na Miklošičevi 7 se zanima Gestapo (jaz[1021] ne verjamem).
Med našimi[1022] fanti v kasarni je neko gibanje v prid gen[eralu] Rupniku. Pričakovati je, da bodo storili kak nepričakovan korak.

[1018] V prepisu je pripisano: *Italijani.*
[1019] Prepis dokumenta (UDV) je na pag. 2843.
[1020] V prepisu je pripisano: »*M7*«.
[1021] V prepisu je pripisano: *SMERSU* [Rudolf Smersu].
[1022] V prepisu je pripisano: *SL.*

Na Primorskem so baje partizani zasedli vse ozemlje od Idrije do Tolmina. Tam baje tudi duhovniki držijo s partizani.
Neka uradnica, ki je bila svoj čas v službi pri dr. Mihi Kreku (neka gospa) je sedaj v nemški službi in je prišla z nemško delegacijo v Ljubljano. Spoznal jo je ing. Košir [Vinko Košir] in z njo govoril. Rekla je, da ne pride v Ljubljano nemška civilna uprava. Tudi voj[aška] uprava ne bo v Ljubljani, ampak v Trstu v Ljubljani bo samo službujoči častnik.

Mnogi ugotavljajo, da se na naši strani premalo zapisujejo izjave, ki padajo na vse strani, do[1023]

Obveščevalno poročilo iz Ljubljane, nedatirano (pag. 2718)

Ljubljana. *Teren: Dolj. [26. 9.]*

1) Glede naslova ne ve on ničesar in bi to moral vedeti kdo v Ljubljani.
2) Glede pritožbe: razen njega nima nihče pravice v Ljubljano pošiljati kaka poročila. Glede vsebine pritožbe same pa ugotavlja, da je brezpredmetna, ker v enem tednu svojega bivanja tukaj ni opaziti niti enega izmed slučajev, ki se v pritožbi očitajo oficirjem.
Glede oficirjev samih ugotavlja: 300 jih je iz bat[aljonskih] vrst v Ljubljani. Čas gre preko njih. Če nočejo sodelovati tudi nimajo pravice nerganja in kritiziranja.
Za vojake iz naprednih vrst je oficirjev tu [primeroma] dovolj., naj še kat[oliški] krogi svoje opremijo s tolikim številom oficirjev. in vse take kritike bodo v bodoče odpadle. P[ater] Norbert [Norbert Klement] *iz Metlike in kaplan Frelih* [verjetno Franc Fröhlich] *nova kurata.*
Šinkar [Anton Šinkar] *in P[ater] Norb[ert] naj se vrneta. Na njih mesto naj se pošljejo drugi.*

Poročilo o operativnih zadevah protipartizanskega tabora, 4. 10. 1943 (pag. 2719)[1024]

4. 10. 1943:
I. Ker je v[z]postavljen Slovenski rdeči križ, ki je svoj čas bil začetek in jedro slovenske OF, je prav, da se v odbore Rdečega križa imenujejo ljudje, ki bodo s svojim dosedanjim delom zadostno jamstvo, da se v Rdečem križu ne bodo podpirali OF. Pritegnejo naj se v odbor ljudje, ki so se doslej uspešno izkazali na karitativnem področju, np. r. dekan Škrbec [Matija Škerbec], dr. Vladimir Murko, dr. Megušar Anton, Demšar Anton.
II. Partizani močno zapirajo po Dolenjskem, npr. Novo mesto, Ribnica in drugod protikomunistične ljudi.
Pri operacijah naj se posebna pozornost posveča zaporom.

[1023] Zapis se ne nadaljuje.
[1024] Prepis dokumenta (UDV) je na pag. 2844.

III. Propaganda in obveščevalna služba pri Domobrancih naj bo koncentrirana pri glavnem poveljstvu. Bataljonska poveljstva naj nimajo svojih posebnih obveščevalnih in propagandnih uradov.
Pač pa naj imajo edinice po deželi svoje razmnoževalne aparate, da bodo za svoje področje tiskali in širili letake in literaturo, ki jo dobe od glavnega poveljstva.
IV. Obveščeni smo, da so na nekaterih krajih (Borovnica)[1025] nemške oblasti ustavile dobavo hrane in drugega, ker trdijo, da bodo edinice odslej oskrbovane naravnost od domobranskega poveljstva. Naj se na pristojnih mestih uredi, da ne bodo ljudje trpeli pomanjkanje.
V. Vojaki po vojašnicah – v mestu in na deželi – so že po tri tedne v istem perilu. Nujno je potrebno, da se dobi zadostno število perila, da se izvrši zamenjava.
VI. Preko blokov odhaja z Ljubljane in prihaja v Ljubljano veliko partizanov-komunistov.
Najmanj polovica internirancev, ki je ušla, je že odšla iz Ljubljane.
VII. Za izdajo prehodnih dovoljenj imajo partizani posebno poslovalnico nekje na Prulah.
Morda bi bilo pametno, da se ustavi izdajanje potnih dovolilnic na starem obrazcu in da se nove izdajajo na novem. Kdor bi prišel s staro dovolilnico, se ga prime, dotlej da se ugotovi na kak način je prišel do nje.
VIII. Na pošti je doslej poslovala italijanska cenzura. Namesto nje naj se uvede naša slovenska cenzura. Postavijo naj se zanesljivi protikomunistični ljudje.

Seznam nasprotnikov partizanstva, ki naj bi jih izpustili iz zapora, nedatirano (pag. 2720)

Posredovati za izpust:

1) Pavšič Pero,	tehnik na magistratu, aretiran 15. 10. zanesljivo protipartizan
2) akademik Ziherl, član GUF-a, protikomunist!	zajet od partizanov pri vlaku, ki je peljal internirance v Italijo, nato se javil oblastem ter izpuščen na prostost; vrnjena samo Carta d'identita, ne pa lassciapassare za prihod v Ljubljano iz Metlike ali Črnomlja. Ker ni imel tega, bil ponovno aretiran in je še sedaj zaprt.
3) Čebela Avguštin bil vedno protipartizan	aretirali dobrovski karabinerji, sedaj v Ljubljani,

---

Dopis o zaposlovanju mladine pri železnici, nedatirano (pag. 2721)

Mladina išče zaposlitev na železnici, da se izogne mobilizaciji.
Ne samo med komunistično temveč tudi med našo mladino je bil z veseljem sprejet »dobrohotni« nasvet komunistov, naj se vse zateče na železnico in tako izogne

[1025] V prepisu je pripisano: *DMB.*

pozivom oz. prisilni mobilizaciji, ki bi znala še slediti. Dobro bi bilo v tem pogledu kaj urediti. Stariši naših fantov zelo silijo iste naj gredo na železnico. Mnogo jih je že šlo. Da je to kader za event[ualno] potrebo ob danem trenutku na razpolago OF je na dlani. Naši fantje pa niso sposobni, da bi prav reagirali v takem momentu, ampak podležejo večini, morda že preje pod vplivom propagande in javnega mnenja, ki je žal na oni strani.
To je treba imeti v evidenci in, če je mogoče izposlovati odpoved dela za vse, ki so vstopili pri železnici na delo po 15. 9. t. l. razen onih, ki so starejši od 30 oz. 35 let in mlajši, ki so poročeni.

Pismo Milana Finca Albinu Šmajdu o seznamih upokojencev, 6. 10. 1943 (pag. 2722)

Dore [Albin Šmajd]!

Pregledal sem sezname upokojencev in ugotovil naslednje:
Obstoji kompleten seznam moških in ženskih upokojencev v Ljubljani z oznako, kakšno službo je opravljal. Ta seznam je v obliki kartoteke.
Poleg tega pa je skoro polovico upokojencev iz ostalih krajev pokrajine, katere pa je treba še prepisat v kartoteko.
Vse skupaj Ti je vsak čas na razpolago, seveda za prepis.

Pozdrav!

Lj[ubljana] 6. 10. 1943. Klun. [Milan Finec]

Prilagam poročilo glede »zaposlitve« železničarjev, s prošnjo, da ga predložiš na pravo mesto.
V uradu za vpisovanje domobrancev je tudi neki Lapernik, o katerem trdijo, da je komunist.

Zapis o obeleženju smrti Marka Natlačena in ustanovitvi protikomunistične pisarne, 6. 10. 1943 (pag. 2723)[1026]

6. 10. 1943. *Kopitar* [Rudolf Smersu]

Proslava obletnice smrti dr. Natlačena.
Dne 13. 10. bodo po vseh farnih cerkvah po Ljubljani slovesne pete črne maše ob 7 uri zjutraj. Za udeležbo poskrbi MPSL.– Medved [Miloš Stare] naj o tem obvesti tudi ljubljansko SLS, št. XIII [Albin Šmajd] in XV [Jože Sodja] naj obvesti o tem Poveljstvo SDL [Slovenske domobranske legije], Zemljič [Ivo Kermavner] naj obvesti o tem Sokole, g. Marko [Marko Kranjc] pa gospo Natlač[en] [Antonija Natlačen]. Maša bo za dr. Natlačena in vse žrtve komunizma.
Dne 17. 10., na nedeljo, popoldne ob 15 uri bo imel škof dr. Rožman [Gregorij Rožman] cerkveno opravilo in nagovor na grobu dr. Natlačena. Opravilo velja dr.

[1026] Prepis dokumenta (UDV) je na pag. 2845.

Natlačenu in vsem žrtvam komunizma. Udeležbo organizira MPSL. Komar [Andrej Križman] naj o vsem tem obvesti tudi Stražarje, št. XV pa tudi KA [Katoliška akcija] in uredništva.
Vso organizacijo ima v rokah MPSL in za vse informacije se je potrebno obračati na KLUNA [Milan Finec].
Ustanovitev Protikomunistične pisarne.[1027]
Protikomunistična pisarna se bo ustanovila v poslopju Zadružne zveze. Po razgovoru z nekaterimi odborniki SL se je sklenilo, da se tja preseli naša pisarna iz Miklošičeve ceste 7. Ni bilo časa sklicevati posebne seje v ta namen. Podrobnosti se urede v soboto ob pol dveh.
Govori se, da Novak [Karel Novak] in Janko [Janko Debeljak] zopet snujeta ilegalo. Na Vrhniki[1028] so že konkretno poiskušali pridobiti ljudi za to.
Razni občinski uradi poslujejo slovensko, nemško, dvojezično. Potrebna bi bila navodila.
Nujno je potrebno rešiti vprašanja: ustanovitve vojaškega sodišča in vojaških zaporov. S tem v zvezi bo treba rešiti tudi vprašanje, ali imajo posadke SDL pravico izvrševati aretacije. Tudi bi se moralo posadkam SDL[1029] dati pravica, da izdajajo potna dovoljenja, oz. da jih vsaj vidirajo.
Ponovno prosim[1030] vse odbornike SL, da napišejo vse, kar jim je znano o tem, kdo nosi krivdo za nedavne dogodke.

Poročilo in poziv k ukrepom proti komunistični propagandi, 7. 10. 1943 (pag. 2724)[1031]

7. 10. 1943:
I.– Povišanje plač: Ker nizke plače državnih, samoupravnih in zasebnih uslužbencev izkoriščajo komunisti in Of, za svojo propagando, je potrebno, da se nemudoma zvišajo plače na tako višino, da bodo odgovarjale sedanjim življenjskim potrebam.
II.– Prepoved odpovedi službenega razmerja: Naj se z uredbo prepove zasebnim podjetjem odpoved ozir[oma] ukinitev službenega razmerja svojim uslužbencem. To je nujno, ker so nekatera podjetja odpovedala vsem svojim uslužbencem, tako npr. Saturnus. Pa tudi nekateri drugi, kakor odvetniki in drugi v svobodnih poklicih so že izvršili odpovedi služb.
III. Sodišče: Dr. Meissner [verjetno Kurt Messiner] je naročil predsedniku apelacijskega sodišča dr. Golii [Adolf Golia], naj postavi komisijo, ki bo pregledala akte političnih kaznjencev. Tudi je izjavil, da zaupa pravičnosti slovenskih sodnikov. Dr. Golia je nato že postavil komisijo, v kateri so OF-arji, kakor dr. Svet Jakob,

---

1027 V prepisu je pripisano: *IU* [Informativni urad].
1028 V prepisu je pripisano: *DMB.*
1029 V prepisu je pripisano: *DMB.*
1030 V prepisu je pripisano: *SMERSU* [Rudolf Smersu], *dr. ŠMAJD?* [Albin Šmajd]*?*
1031 Prepis dokumenta (UDV) je na pag. 2846.

itd. Podpredsednik apelacijskega sodišča dr. Dolinar Andrej pa je poklical k sebi znanega komunista in Of-arja sodnika Žigona [verjetno Alojz Žigon] in se hvalil, kako dobro gre sedaj vse in govoril čez BG.
IV. Poziv delodajalcem in hišnim lastnikom: Naj policijska uprava ali deželna uprava nujno pozove vse delodajalce in hišne lastnike, da sporoče proti zagrozitvi visoke kazni v slučaju neizpolnitve odhod vseh uslužbencev in uslužbenk kakor tudi stanojemalcev po 25. 7. 1943. Če se bo zahtevalo od službojemalcev in hišnih lastnikov istočasno, bo kontrola, če bodo službojemalci ali hišni posestniki podali prijave o odhodu svojih ljudi.
V.– Številni fantje in možje, ki so se izognili komunistični[1032] mobilizaciji, se skrivajo v gozdovih in čakajo, kdaj bodo prišle odrešilne čete. Ponekod imajo tudi radijske aparate, s katerimi poslušajo Ljubljano. Nujno bi bilo po radiju dajati dnevno navodila, kako naj se take skupine ravnajo.
VI.– Po raznih poročilih namerava del slovenskih partizanov izvesti umik na hrvaško stran, na Gorenjsko in Primorsko.
VII.– Izhod iz Ljubljane: Prihajajo zanesljiva poročila, da se ljubljanski komunisti pomešajo v tobačni tovarni med delavstvo, ki odhaja na Brezovico od koder odhajajo med partizane.

Obveščevalno poročilo Rudolfa Smersuja o kadrovski krizi in političnih intrigah, 16. 10. 1943 (pag. 2725)[1033]

16. 10. 1943.
Znova se mnogo govori o Janku Debeljaku in njegovem prizadevanju, da dobi vpliv na SDL[1034]. Baje je nekje izjavil: Ko se enkrat afirmira SDL in bo na terenu, ne bi bilo napačno, da jo ljudje poberejo v ilegalo.– Govori se, da ima Janko svoje prijatelje na sprejemnem uradu na Ambroževem trgu. Janko ima zveze s kapetanom Gliho [verjetno Viktor Gliha] in pritiska nanj, da mu preskrbi potno dovoljenje v Kostanjevico, kjer bi Janko rad postal komandant.
Govorice o Kokaljevem [Anton Kokalj] padcu: Rupnik [Leon Rupnik] je baje izjavil, da je Rösner [Erwin Rösener] zahteval njegov odstop, ker ni domobranska stvar nikamor prišla.– Mladi Rupnik [Vuk Rupnik] pripoveduje, da je Kokalj zaviral razvoj domobranstva in je zato padel.– Stražarji širijo, da je Kokalj zato padel, ker je pognal VS v hribe. Zato tudi niso hoteli iti na pomoč Nemci Turjaku.– To vest je vzeti z rezervo.
Žena dr. Milavca [Vladimir Milavec](žena partizanskega zdravstvenega referenta) je po pripovedovanju oseb, ki so jim razmere znane, dobila sedaj od moža 40000 Lir.

[1032] V prepisu je pripisano: *NOV in PO.*
[1033] Prepis dokumenta (UDV) je na pag. 2861. V prepisu je pripisano: *Smersujevo poročilo*.
[1034] V prepisu je pripisano: *DMB.* Pripis se ponavlja.

Govori se, da je Slovenec napisal nedavno slavospev magistratnemu direktorju Jančigaju [Franc Jančigaj] po prizadevanju Cenčiča [Viktor Cenčič], da je tako spravil v magistratno službo svojo hčerko.– Tudi se govori, da uživa Jančigaj precejšnje zaupanje pri generalu Rupniku.
Glavačevi širijo vest, da je Košiček [Jože Košiček] podkupil Stražarje, da ne kažejo dokazov zoper njega (pakt z dr. Brecljem [Anton Brecelj]).
Govori se, da mislijo vsi stražarji izstopiti iz SDL radi Kokalja.
Dana je možnost, da dobe naši ljudje[1035] propustnice. Prošnje v nemškem jeziku je izročiti v pisarno.[1036] Vse skupaj nato Hribarju.
Na ljudi iz Glavačeve skupine ima vpliv prof. Grum [Janez Grum], ki smatra Kremžarja [France Kremžar] za najboljšega iz te skupine.
Mladi Rupnik [Vuk Rupnik] je Kranerju [Martin Kranner] izjavil: Na inšpektoratu niso vsi zanesljivi. In sicer velja to za Kokalja, Peterlina [Ernest Peterlin], Krenerja [Franc Krener]. Kakšno zanesljivost je mislil, se ni dalo videti. Ali premalo v nemško smer ali preveč proti partizanom?
Cvetkovič [Jože Cvetkovič], komandir SDL na Rudniku, korupcijonist je dal svojim fantom nalog, da so ljudem rekvirirali gobe, kokoši itd. Nekaj tega blaga je nato prodal mlademu Rupniku. Zato pa se Rupnik zavzema za Cvetkoviča.
Mladi Rupnik je dne 9. 10. 1943. vzel iz kasarne v Polju vrečo moke, ki jo je naša posadka zaplenila na kolodvoru.
Po mnenju naših oficirjev[1037] naj bi prišel na Klavževo [Leopold Klavž] mesto poročnik prof. Grum.
Narodna legija dela videz, da je razpuščena, v resnici pa se tajno organizira. Zlasti se zanimajo za Primorsko in Gorenjsko. Domobranstvo tolerirajo, toda svojih ljudi ne pošiljajo vanj. Nočejo pa, da bi se domobranstvo[1038] organiziralo na Primorskem.
Govore, da se komunisti ponujajo v gestapovsko službo.
Treba je doseči pri gen[eralu] Rupniku, da izda uredbo, da vsi tisti, ki jih iz neznanega vzroka ni bilo v službo do 15. 10., izgube vse svoje pravice za sebe in družino (plačo, pokojnino itd) za vedno.
Neko funkcijo pri SDL vrši Vane Srebotnjak, ki pa zbira okoli sebe same Sokole. Pozna ga Skaberne [morda Slavko Skoberne]. Zdi se, da je Jankotov človek.
Govore, da so ustaši zadnjikrat bombardirali Novo mesto.
K večjemu sodelovanju bi bilo treba pritegniti Sokole – skupino ing. Bevca [Ladislav Bevc] s katerimi ima dobre stike polk[ovnik] Krener, od nas pa Kermavner [Ivo Kermavner].
Zelo si prizadeva priti do stikov z nami prof. Grafenauer [Bogo Grafenauer]. Naj se ga pritegne. Pozna se s Kranerjem Martinom in z Mirkom B [Mirko Bitenc].

[1035] V prepisu je pripisano: *člani SL.*
[1036] V prepisu je pripisano: *M7.*
[1037] V prepisu je pripisano: *SL.*
[1038] V prepisu je pripisano: *SNVZ.*

Zapis o zaplembi premoženja Aleksandru Elsnerju in intervenciji Albina Šmajda, nedatirano (pag. 2726)[1039]

V smislu odločbe o zaplembi imovine upornikov..... z dne 3. 11. 1943 štev. 33, Službeni list štev. 288/89 ex 1943 je bila izrečena med drugim tudi zaplemba vse premične in nepremične imovine brez izjeme, lastnine upornika Elsnerja Aleksandra, sina pose[stnika] Ivana, roj. v Ljubljani 28. 2. 1902, poročenega, bivšega javnega nameščenca, stanujočega v Ljubljani, Parmova ul[ica] 39/II. Poleg tega je bila zaplenjena tudi imovina njegovih rodbinskih članov v razmerju iz čl[ena] 1. naredbe Visokega komisarja za Ljub[ljansko] pokr[ajino] z dne 19. 5. 1943 – št. 53.
Dr. Šmajd [Albin Šmajd] *prosi, da bi se ta odločba razveljavila v toliko, v kolikor zadeva zaplembo imovine njegovih rodbinskih članov* (žene in sina) in to iz naslova, ker je njegova žena odločno *protipartizansko usmerjena, isto tudi sin, ki služi kot prostovoljec v slovenski domobranski vojski.*

U[radni] l[ist] št. 89/1942[1040]
41/1943
Zavod za upravljanje in likvidacijo imovine upornikov
sodnik Štrukelj
Vladna palača, II. nadstropje desno

Navodila za radijsko zvezo z Rimom, nedatirano (pag. 2727)

Pozivni znak Rima G O R dela na 45.20 m
“ “ LJUBLJANE L R N dela na 42 m
Ponedeljek četrtek ob 15 uri našega časa
prvi kliče rim od 15 do 15.10
drugi ljubljana od 15.10 do 15.20
tretji Rim od 15.20 do 15.30
četrti Ljub[ljana] od 15.30 do 15 40
Torek četrtek sobota ob 9 uri po istem razporedu
Vse to se dela po našem času.

Opis organizacije in nalog glavnih poštnih trojk, nedatirano (pag. 2728)[1041]

ORGANIZACIJA POŠTE.

1. Organizacija pošte po trojkah in sicer tako, da se osnuje GLAVNA POŠTNA TROJKA, ki ima potem nalogo raspresti mrežo trojk po vseh važnejših oddelkih in odsekih na direkciji p. t. t. dalje po vseh poštah v Ljubljani in po vseh večjih poštah

---

[1039] Prepis dokumenta (UDV) je na pag. 2862.
[1040] Pripisano z rdečim svinčnikom.
[1041] Prepis dokumenta je na pag. 2377–2378. Dokument je zapisan na hrbtno stran italijanskega obrazca z naslovom Minuta A. A. S. S.

v pokrajini in po ostalem slovenskem ozemlju, v kolikor je možno in če tam vršijo službo slovenci.

2. Naloga G. P. T. je sledeča:

a. Popis vseh poštnih uslužbencev po njihovi sedanji politični opredelitvi (ali je pristaš O. F. ali se za noben pokret ne zanima ali pa je pristaš protikomunistične akcije) kakor tudi po njihovem službenem položaju.
b. Pripraviti načrt in zbrati ljudi sposobne in zanesljive za brezhibno vršitev telefonsko-telegrafske službe ob prevratu in potem.
c. Pripraviti načrt in zbrati ljudi sposobne in zanesljive za brezhibno vršitev telefonsko-telegrafsko tehnične službe.
d. Pripraviti načrt in zbrati ljudi sposobne in zanesljive za brezhibno vršitev službe pri radijski postaji v Ljubljani, pripraviti pa tudi vrsto strokovno izurjenih ljudi za prevzem ostalih civilnih radijskih postaj na združenem slovenskem ozemlju.
e. Zanesljivo moštvo organizirati tako, da bo v slučaju prevrata nemogoča kakršnakoli sabotaža z nasprotnikove strani in da se prepreči poškodovanje poštnih naprav, če pa bi se to zgodilo, da je mogoče te poškodbe v najkrajšem času odstraniti.
f. Organizacija pošte z avtobusi; popis vseh avtobusov, ki so last pošte, dalje vseh privatnih, ki so opravljali poštno službo z označbo kje se sedaj nahajajo, organizacija poštne službe z avtobusi v združeni Sloveniji po dosedanjih in novih potrebah, popis vseh poštnih avtobusnih zvez, ki so bile vspostavljene na slovenskem ozemlju po okupaciji organizacija istih tako da bodo delovale tudi med in po prevratu.

Spisek aktivistov OF na učiteljišču, 27. 1. 1944 (pag. 2729)

Trenutno aktivni za OF na učiteljišču *27. 1. 1944*

IV. b letnik

1. Mauer Tatjana – Bolgarska 21. a, roj. v Dolnjem Logatcu. Organizatorka OF, skoro gotovo v šolskem odboru OF, javno nastopala za OF, hvalila partizanska dejanja. Hodila na sestanke OF. Zadnji čas se opaža, da ima precej važno vlogo pri delu OF na šoli.

2. Štular Ana – Ribarjeva 6, roj. 20. 1. 23 v Vavti vasi pri Novem mestu. Tudi organizatorka OF, javno nastopala za OF, odobravala umore, hodila na sestanke, imela stike z Demšarjem [morda Ivan Demšar] in Žlajpahom. Brala in nosila Poročevalca.

3. Vreš Anica – Ob Zeleni jami 11, roj. 1. 11. 1924. v Vel[ikih] Laščah. Odbornica OF, je javno nastopala in odobravala umore, razpečevala »Poročevalca«. Imela stik z Demšarjem, Prhnetovo [verjetno Tončka Prhne]. Zapuščala pouk pod raznimi pretvezami.

V. letnik
4. Robida Roman – Vodnikova 173. Šiška. roj. 3. 7. 1922. V V. letnik se je vpisal, a ker je baje nekje v službi je pustil šolo in izstopil. Po ustanovitvi OF je postal njen aktivni član. Zanjo vedno javno nastopal in propagiral zanjo, prinašal »Poročevalca«, zanj pobiral denar, ter pobiral tudi »narodni davek«. Hvalil partizane, hodil na sestanke OF, vedno manjkal v šoli (profesorji ga tolerirali). Bil v stalni zvezi z prof. Čopičem [verjetno Venčeslav Čopič] in Demšarjem. Dajal je navodila razrednim zastopnikom, bil je zanje čase videti, da je po stopnji nad Demšarjem. Slišali smo neko domnevo, da je sedaj terenski vodja.[1042]

IV. c letnik
5. Trobec Marta – Ulica 3. maja, št. 1. roj. 8. 4. 1920. Prišla iz Maribora, kjer je bila levičarka. Hodila na sestanke OF, javno nastopala, brala »Poročevalca« in je zelo verjetno v odboru OF.
6. Trošt Verena – Ulica stare pravde 25. roj. 17. 11. 23. v Malih Žabjah pri Ajdovščini (ital.). Odločna propagatorka OF, je najbrž zastopnica za OF v IV. c in zelo verjetno tudi v vodilnem odboru vrši kakšno funkcijo. Občevala z Prhnetovo, Demšarjem in drugimi OF-arji. Odobravala umore in hodila vedno na sestanke OF.

III.c letnik
7. Lasič Tanja – Medvedova 10. Šiška, roj. 3. 3. 1924. v Vrtojbi na Goriškem. Javno nastopala za OF, se udeleževala sestankov OF, pobirala za partizane, blatila delo slovenske milice, imela stalne stike z Demšarjem in Prhnetovo.
8. Štular, Regina – Riharjeva 6. roj v Vavti vasi 23. 8. 24. Strupena propagatorka OF, verjetno bila nekaj časa glavna voditeljica OF-arskih deklet. Imela stalne sestanke z Demšarjem in Prhnetovo. Tudi zapuščala šolo in hodila ven gotovo po informacije ali kaj drugega. Odobravala umore in hvalila na vse pretege partizane.

II. letnik
9. Jerman Vera – Vilharjeva 21, roj. 24. 9. 1924. je razredna zastopnica OF, zelo huda propagatorka in organizatorka, hodila na sestanke OF. Javno je nastopala že od začetka. Imela stike z Demšarjem in posebno z Prhnetovo, je vedno odobravala umore in poveličevala partizane.

Preiskava je dognala, da so krivi komunističnega delovanja:
10. Mihevc Anton, učenec V. l – Gnidovčeva 4
11. Tomažič Maksimiljan V l – Vilharjeva 4
12. Štular Agneta I. l – Riharjeva 6
13. Tavčar Vincenc I. l – Gasilska 6

[1042] V rokopisu je pripisano: *hodi ob pavzah nazaj*.

Seznama nameščencev političnega oddelka policijske uprave, nedatirano (pag. 2730–2731)[1043]

KA = Katoliška akcija *S = stražarji*
Glav. = Glavačevci *SLS = klerikalci*
SS = simpatizerji straže *OJNS = mladi liberalci*

S E Z N A M

nameščencev političnega oddelka uprave policije (novi nameščenci).

	~~1.~~	~~Auersperg Emil~~, 14. 11. 1916, Novi trg 4.
SS	~~2.~~	Batagelj Slavimir, 19. 1. 1920, Gerbičeva 8. – Novo mesto,
SS	~~3.~~	Bergant Ivo, 12. 12. 1922, Domobranska 25.
S	~~4.~~	Bizilj Drago, 5. 3. 1924, Galjevica 232. – Kočevje,
OJNS	~~5.~~	Bizovičar Marjan, 3. 4. 1922, Cesta v Rožno dolino 30,
○	6.	~~Bonačič Vojko~~, 1. 7. 1922, Florjanska 21,
	~~7.~~	~~Borin Oskar~~, 20. 11. 1920, Matjanova pot 15 – Vrhnika,
○	8.	~~Borštnik Janko~~, 31. 10. 1919 Rakovniška 1a,
SS	~~9.~~	Borštnik Maks, 12. 10. 1923, Rakovniška 1a – Vel. Lašče.
SS ○	10.	Borštnik Marjan, 9. 4. 1921, Šibeniška 12,
?	~~11.~~	Burjes Alojzij, 31. 3. 1922, Kolodvorska 22,
SLS	~~12.~~	Cenčič Gabrijel, 4. 3. 1920, Poljanski nasip 10/I – Logatec,
SLS ○	13.	Cenčič Franc, 3. 3. 1923, " "
○	14.	~~Cerar Vladimir~~, 19. 6.1924, Peruškova 23,
SS	~~15.~~	Černetič Janez, 13. 4.1921, Vodnikova 126 – Novo mesto
OJNS	~~16.~~	Česen Marjan, 10. 9. 1921 Preradovičeva 12,
SS	~~17.~~	Čretnik Nace, 14. 7. 1917, Vidovdanska 24,
○ *?*	18.	Černugelj Franc, 8. 10.1913, Celovška 50,
S ○	19.	Dimnik Maks 8. 12. 1919, Mestni trg 6,
S ○	20.	Dolinar Jože, 30. 3. 1925, Verstovškova 6,
S	~~21.~~	Dolinar Zvone, 17. 4. 1922, Prisojna 5,
KA	~~22.~~	Drenšek Štefan, 21. 12. 1919, Dolničarjeva 4,
OJNS	23.	Dubrovič Bojan, 17. 3. 1922, Povšetova 3 (Soteska 6),
SLS	~~24.~~	Eiletz Božo, 13. 8. 1922, Trstenjakova 4/I – Vrhnika,
KA	25.	Fajdiga Pavel, 7. 10. 1921. Prijateljeva 1/II,
	~~26.~~	~~Fašun Franc~~, 27. 6. 1920. Večna pot 27,
S	~~27.~~	Frumen dr. Ernest, 5. 7. 1916. Kolodvorska 22,
○ *?*	28.	Godec Franc, 18. 3. 1911, Tržaška 92,
S	~~29.~~	Gostinčar Janez, 1. 8. 1924, Kolodvorska 22,
S	30.	Hočevar Marjan, 8. 11. 1923, Povšetova 8,

[1043] Imena nameščencev so bila prečrtana naknadno.

SLS	31.	Horvat Lojze, 3. 2. 1914, Gorupova 18, *(Trst)*
○ *?*	32.	Hribar Jože, 20. 4. 1924, Malejeva 4,
Glav.	~~33.~~	Hrovat Franc, 20. 10. 1923, Herbersteinova 22,
S SLS	34.	Jantsch Franc, 6. 12. 1924, Černetova 14,
SLS	35.	Jeločnik Avguštin, 26. 3. 1922. Muzejska 7/III.
SS	~~36.~~	Jenko Tone, 16. 11. 1924. Bezenškova 5.
Glav.	37.	Jordan Alojzij, 9. 6. 1917. Križevniška 11,
?	38.	Justin Jože, 3. 3. 1923, Ježica 105.
SS	39.	Kaiser Marjan, 20. 10. 1922. Bleiweisova 9.
KA	40.	Klobovs Peter, 26. 7. 1911. Pred Škofijo 16/III.
?	~~41.~~	Kobi Drago, 12. 5. 1920. Dalmatinova 10 – Grosuplje, *kler*.
?	~~42.~~	Kobi Marjo, 18. 8. 1921. Dalmatinova 10. *kler*.
SLS	43.	Kolarič Franc, 29. 3. 1916. na Peči 11.
SS	~~44.~~	Koritnik Albin, 25. 2. 1896. Rožna dolina Cesta XV št. 14.
S	~~45.~~	Koritnik Marjan, 29. 8. 1923. " "
?	~~46.~~	Korošec Franc, 3. 10. 1921. Kolodvorska 22 – Ribnica,
	~~47.~~	~~Korun Boris~~, 8. 8. 1924. Večna pot 26.
S	~~48.~~	Koželj Lojze, 31. 5. 1920. Kolodvorska 22 – Vel. Lašče,
nez.	49.	Kožuh Danilo, 28. 6. 1925. Vošnjakova 4 – Logatec,
-"- ○	50.	Kregar Mihael, 3. 3. 1925. Medvedova 8/I,
S	~~51.~~	Krek Miroslav, 30. 7. 1924. Gorupova 24.
S	~~52.~~	Krepfl Janez, 15. 11. 1919. Pred Škofijo 20/II,
SLS	53.	Krivic dr. Jože, 16. 3. 1916. Kotnikova 21.
SS	~~54.~~	Krušič Milan, 19. 1. 1922. Mencingerjeva 17,
SLS	~~55.~~	*Kveder* Jože, 11. 4. 1922. Poljanski nasip 22.
○ *?*	56.	Lazar Matija. 5. 8. 1921. Staničeva 5. – Grosuplje.
SS ○	57.	Lesar Jože, 24. 8. 1923. Cankarjevo nabr. 15,
S	58.	Loh Maks, 7. 5. 1909. Resljeva 24/I.
○ *?*	59.	Mastnak Anton, 9. 5. 1922. Florjanska 13.
SS	~~60.~~	Mihelič dr. Franc, 26. 1. 1918. Streliška 12.
○ *?*	61.	Mihelič Franc, 27. 8. 1921. Vodmatski trg 7. *Ribnic*a
?	~~62.~~	Milač Ciril, 4. 7. 1922. Dermotova 29. – Kočevje,
○	63.	~~Mršol Stanko~~, 31. 3. 1920, Resljeva 3.
S	~~64.~~	Pajk Franc, 6. 7. 1924. Cesta v Rožno dolino 12,
○	65.	~~Palčič Stanko~~, 29. 7. 1911. Tabor 5/II.
S	66.	Pepelnak Franc, 22. 3. 1924. Cesta na Rožnik 16,
SS	67.	Pestotnik Bogdan, 18. 10. 1923. Stari trg 34,
SL	~~68.~~	Pernišek Jože, 8. 7. 1912. Zupanova 4.
nez.	69.	Potok Ljubomir, 19. 9. 1919. Kolodvorska 22.
	~~70.~~	~~Petrič Janko~~, 19. 5. 1922. Rožna dolina Cesta V št. 10.

KA/SS	71. Pevec Stanislav, 11. 11. 1922. Stari trg 26/III.
?	~~72.~~ Pirc Lojze, 1. 3. 1915. Podutiška 25.
S ○	73. Pograjc Marjan, 31. 5. 1923. Bleiweisova 15. – Kočevje,
?	~~74.~~ Polak Anton, 4. 3. 1922. Predovičeva 23.
SS	~~75.~~ Potočnik Blaž, 2. 10. 1925. Marmontova 34.
S	~~76.~~ Potočnik Gabrijel, 22. 4. 1921. Einspilerjeva 22.
SLS	~~77.~~ Pust Bogomil, 8. 6. 1918. Pred Škofijo 20/I.
"	~~78.~~ Rant Ivan, 29. 2. 1920. Poljanski nasip 22/I.
"	~~79.~~ Rant Pavle, 3. 1. 1923. Gledališka 2.
OJNS	80. Rigler Dušan, 27. 9. 1924. Tržaška 8.
SLS	~~81.~~ Šega Ciril, 24. 2. 1918. Sv. Petra c. 71.
KA	~~82.~~ Šušteršič Marjan, 31. 1. 1923. Rož. dolina Cesta XV št. 14.
SS	~~83.~~ Terglec Engelbert. 9. 8. 1922. Kolodvorska 22. – Ribnica,
OJNS	~~84.~~ Toman Matija, 12. 9. 1923. Kolodvorska 22.
KA	~~85.~~ Trškan Vinko, 5. 4. 1922. Zvezna 15.
OJNS	86. Tumpej Marjan, 26. 7. 1923. Jegličeva 10.
[*KA*]	87. Ulčar Stane, 4. 5. 1919. Gorupova 24.
SS	~~88.~~ Vižintin Janez, 6. 11. 1921. Močnikova 13.
?	~~89.~~ Vlahovič Franc, 12. 3. 1923. Večna pot 23. – Grosuplje,
S	~~90.~~ Voršič Drago, 14.8.1923. Komenskega 5. – Logatec,
S	~~91.~~ Zadnikar Viljem, 26.6. 1917. Miklošičeva 5.
?	92. Zakrajšek Jurij, 9. 4. 1914. Sv. Petra nasip 71.
SS	~~93.~~ Ziherl Stanko, 1. 7. 1921. Kolodvorska 22. (Borutova 9),
KA	94. Zupan Herman, 5. 12. 1924. Krekova 4.
nez.	95. Zupan Pavle, 22. 5. 1926. Beethovnova 4.
S	~~96.~~ Župec Franc, 22. 8. 1921. Ciril Metodova 47. *Novo mesto*
SLS	97. Žvan Benjamin, 16. 1. 1920. Hrenova 3/II,

S E Z N A M

nameščencev političnega oddelka uprave policije (skupina Močan–Vrečar).

1. Čeh Vinko, 25. 8. 1899. Predovičeva 21.
2. Fočur Franc, 3. 10. 1906. Vipavska 6.
3. Granc Janez, 20. 10. 1908. Rimska 24.
4. Gvardjančič Alojzij, 2. 11. 1914. Mahničeva 25a,
5. Klemenčič Franc, 3. 5. 1898. Malgajeva 18.
6. Močan Franc, 17. 12. 1891. Rožna dolina Cesta XIII št. 19.
7. Skok Pavel, 10. 1. 1897. Resljeva 3.
8. Šlimic Leopold, 22. 11. 1894. Cesta na Brdo 94.
9. Vrečar Anton, 15. 6. 1898. Predjamska 22.
10. Žagar Franc, 20. 8. 1915. Pleteršnikova 12.

Seznami profesorjev državnega učiteljišča, državne klasične gimnazije in gimnazije na Vegovi ulici v Ljubljani, nedatirano (pag. 2732–2734), neobjavljeno

---

Zaznamki o članih OF, nedatirano (pag. 2735)[1044]

Ježica: Makus Boris: eden glavnih terencev, kps, vodja of v Vidmarj[jevi] tov[arni] vnet propagator kom[unizma] med preb[ivalci] nabiralec partiz[anskih] rekrutov – zlasti v zloglasni noči, ko je bil umorjen Polše[1045] in ostali. Izsiljeval of davek do 10 % plače.
Da je v tovarni of postojanka tako močna so v glavnem krivi lastniki, ki so kom[unizem] vneto podpirali. Ustanovili dr[uštvo] prij[ateljev] sovj[etske] Rusije.
2.) Mohar Olga, Malgajeva 8
Svetina Albert, Celovška 145 sta letos najbrže pod Makusovim vplivom zapustila delo v Vidm[arjevi] tovarni ter prevzela plačano terensko of službo. Stanovala sta nekje v Tomačevem, prihajala nemoteno v mesto – Tyršev blok. V tej službi sta še danes, bivališče nestalno.
3.) Kontrola tujcev in neke kolesarke na Posavju, ki ima edina dovoljenje za kolo.
4.) Čimprej *po možnosti naši* naj se aretira laborant rakovega inštituta. On je vodja piše se Ribnikar [verjetno Kristjan Ribnikar]. Že omenjeni sluga Potokar naj se tudi aretira, on bo vse povedal, ker je nanje močno jezen je izjavil, da so ga prisilili in da vsa Ljubljana ve, da je raznašal pakete.
Zadevo naj urede naši.

Zaznamek o Ivanu Moharju in Josipu Turku, nedatirano (pag. 2736)[1046]

Mohar Ivan, frizer,
Vidovdanska 24
(lokal – gostil Možina)
(v Bohoričevi 14 ali 16)
terenski odbor

Turk Josip, učitelj harmonike
Prisojna 5 (gostilna)
(ne ve, če stanuje ali samo na hrani)

Seznam simpatizerjev Osvobodilne fronte, nedatirano (pag. 2737)[1047]

Ing. Muha [morda Gašper Muha] (Bežigrad – Slomškova ?) gradil regulacijo Ljubljance pri Zalogu, pravijo, da pa istočasno tudi objekte za part[izane] pri

---

[1044] Prepis dokumenta (UDV) je na pag. 2848.
[1045] Morda Jože Povše ali Srečko Povše.
[1046] Prepis dokumenta (UDV) je na pag. 2848.
[1047] Prepis dokumenta (UDV) je na pag. 2848.

Lipoglavu.– Sigurno pa je, da je organiziral[1048] mladino[1049] za Bežigradom v OF. Sestanki so še pri njem.–
Cerar – jurist (dela šaltersko službo) na pošti v Šiški – ne stanuje navadno doma ampak zdaj tu zdaj tam. Je vodja OF na pošti v Šiški in najbrže tudi v okolici. Svoječasni vlom na pošti v Šiški ne bo daleč od njega.
Nadrah upravnik pošte I – glavni kom[unist] (že v Jug. proces – akti na sodišču). Najbolj nevaren zvit komunist. –
V poslednjih dveh nočeh so polovili[1050] v Ljubljani nekaj 100 pravih kom[unistov] in dva kamiona bomb in pušk! Seznam so našli z ogromnim številom kom[unistov]– Kidrič [Boris Kidrič] s ca. 500 part[izani] je blizu Višnje gore, tam (na Dobrovi) govoril, da bo čez 3 mesece vsega konec in da bo potem on vladal. –

Zaznamek o Jurčecu in Dovjaku, nedatirano (pag. 2738)[1051]

Jurčec (je zahrbtni komunist)
Ves marec ter april (do velike noči) je nosil komunistično pošto in poročila iz Ljubljane v Novo mesto in obratno. Vozil se je tedensko z vlakom.
Ko je proti koncu marca prišel zopet na Dolenjsko, je v Šmihelu pri Novem mestu rekel nekemu fantu, da bodo glave kaplanov visele za prvi april pred Cerkvijo. Takrat ni vedel s kakšnim fantom govori.
V razredu je bil poverjenik in blagajnik za komunistične liste (poročevalec).
Ko so bile zadnje racije, se je naredil bolnega.

Dovjak
2 dni pri partizanih (takrat je šel k njim, ko so napadli vlak internirancev). V Ljubljani je pa policiji rekel da je bil na počitnicah pri sorodnikih. Baje se je v Ljubljano pritihotapil ponoči na Viču.

Zaznamek o delovanju Urbanca in Viktorja Rožanca, nedatirano (pag. 2739)[1052]

Urbanc agitiral za OF in je rekel, da bo [nekaj sester] po vojni ustrelil. Je znan kot komunist in je tozadevni goflač.

Rožanc Viktor
že na Stud. kom., org[aniziral] štrajk, nato vratar v bol[nišnici], zdaj degr[adiran] za strežnika - najbolj strupen in sposoben komun[ist].

Blas – naš fant. Splošno mnenje, da je po nedolžnem. Mislijo, da ga je najbrž komunist Urbanc (pleskar) notri položil, ker je Blas moral iti pokazat Urbančevo hišo, ko so Urbanca aretirali.

[1048] V prepisu je pripisano: *AKT. OF*.
[1049] V prepisu je pripisano: *LMS*.
[1050] V prepisu je pripisano: *Italijani*.
[1051] Prepis dokumenta (UDV) je na pag. 2848.
[1052] Prepis dokumenta (UDV) je na pag. 2848.

Zaznamek o Francu Zagodi, nedatirano (pag. 2740)[1053]

Zagoda Franc
Baudkova (?) 9
iz Hotederščice
preje Novi trg 1
v službi pri tvrdki Birke (?), Mestni trg

Novi trg – Martinovi komunistični

Seznam nekaterih članov OF, nedatirano (pag. 2741)[1054]

OF-arji

dr. Zore Slavko, izseljeniški komisarijat, eden izmed glavnih
dr. Krajger Vitko [Vito Kraigher], se skriva za Bežigradom, kjer ima zvečer sestanke in kontakte kar na ulicah.
Nada Pirnat, uradnica AGIP-a, Bleiweisova ali pa Gledališka 11
Mara Košir v Vodnikovem mlinu v Podutiku, partizanska kurirka preskrbuje partizanom hrano,
Jerman Janez, avtom[obilski] trgovec,
inž. Kobi Joško, Resljeva 18
Cunder , Kobijev svak, se skriva pri Kobilju,
Kobler Franc, tajnik konsumnih društev (ima obvezano eno oko)
Zupan Julij (Dajdam), Frankopanska 5
Železnikar Saša, urednik Trg[ovskega] lista

Zaznamek o Vladislavu Peternelju, nedatirano (pag. 2742)[1055]

na svobodi
Peternelj Vladislav, Ljubljana, Tržaška cesta 92 *uradnik*
domnevno aktivist OF
V isti hiši (Tržaška cesta 92) stanuje vodja skupine OF v Trgovski bolniški blagajni
Jakopič Matej, uradnik Trg[ovske] bolniške blagajne

Zaznamek o Janezu Mallyju, nedatirano (pag. 2743)[1056]

Mally Janez, Ljubljana, Židovska ulica 3/II *uradnik*
stalno v komunistični družbi, prenaša material (Poroč[evalec])

zahtevati izročitev:
Mastek na sodišču (najbrž) s terena pripeljali vojaki

[1053] Prepis dokumenta (UDV) je na pag. 2848.
[1054] Prepis dokumenta (UDV) je na pag. 2848.
[1055] Prepis dokumenta (UDV) je na pag. 2848.
[1056] Prepis dokumenta (UDV) je na pag. 2848.

Poročilo o dogajanju v ljubljanski mlekarni, nedatirano (pag. 2744)[1057]

Mlekarna na Sv. Petra cesti 60.

Na Sv. Petra c[esti] 60. je mala mlekarna, ki jo ima v najemu Kovačič Bronislava, ki je navdušena za OF in partizanka. V to mlekarno zahajajo razni temni elementi, komunisti in ofarji. Stalen je bil znani poštar Somrak. Verjetno, da je tu centrala OF za Sv. Petra cesto. Kljub temu, da ni mleka, hodi v mlekarno vedno mnogo ljudi.
Ko je bil 19. 12. 1942. poskušen atentat na Smersuja [Rudolf Smersu], ki stanuje tik te mlekarne, je izjavila Kovačičeva: Kaj pa ima vedno sestanke pri sebi. Za svojo, službo naj se briga. Verjetno je, da ima nalogo opazovati, kdo obiskuje Smersuja.
Izkaznice pobirajo in hodijo prenočevat v druge ulice.
Komunisti v Ljubljani slutijo, kaj jih čaka, da bi pri morebitnih racijah ne našli, kradejo osebne izkaznice, na katerih spremene sliko. Zato naj se od vsakega zahteva, da pokaže še kako drugo legitimacijo.
V vseh sumljivih primerih naj se gre primerjati izkaznico z duplikatom, ki je na mestnem uradu za izkaznice.

Zapisek Albina Šmajda, nedatirano (pag. 2745)

13.10. sestanek
peku Kalčiču so imeli sestanek.
Dravlje – pomočnik Rihter

Breceljnik Ivan

Rajaković ~~Janko~~ Ivan
Gregoričičeva
hrv[aški] pot[ni] list, mesar[ski] pomočnik
zelo strupen.

Peterlin Peter – Mirje

Zaznamek, nedatirano (pag. 2746)

Dr. Nada Kranjc iz Št. Jerneja je izjavila: Preje smo nosili iz hoste, sedaj pa nosimo v hosto, ker se pripravljamo da bomo šli in je treba blago naprej spraviti. (Povedal Bru[…])

Zanesljivi ljudje v novomeškem okolišu so: Kostanjevica – Se[…] in Kupljenik. Brezovica – Šinkar (?) [Anton Šinkar]. Stopiče – kaplan Urbanč [Janez Urbanč], Semič – Mavc [Jakob Mavec] in Hönigman [morda Viktor Henigman]. Črnomelj – dekan Bitnar [Pavlin Bitnar], Bitenc [Jože Bitenc] in Skuk

---

[1057] Delni prepis dokumenta (UDV) je na pag. 2848.

Zaznamek o poveljnikih za Rovte, Žažar in Hotedršico, nedatirano (pag. 2747)[1058]

1) govori se o novih poveljnikih v Polju in v Bizoviku.
2) Capi je rekel, da bo kapetan Sobota (?) kmalu zaprt.
3) Za komandanta v Rovte je pripravljen iti Kogovšek Franc, uradnik Vis[okega] Komis[ariata], roj. 16. 11. 1889 v Rovtah, rez[ervni] por[očnik]. Baje je z It[alijani] to že urejeno.
4) Za Žažar ali Hotedršico se poteguje Skvarča Ivan, uradnik OUZD, roj. 8. 6. 1913. v Št. Joštu, rez[ervni] por[očnik].

Zapisek Albina Šmajda, nedatirano (pag. 2748)

že izročeno:
Na rampi – slepem tiru združ. opekarne (tov. Vrelič) so P [partzani] v noči od četr[tka] na petek 1. č na 2. 10. in 2. na 3. 10. izpraznili 2 (?) vagona; odpeljali so s 5 vozovi z gumijastimi kolesi v smeri Gaberje, kjer imajo baje skrivališče pod zemljo; v Gabrju vsi [vedo] za to. Sklepajo, da je prišlo od Novaka z Viča.

Gostilna Novak – Vič
baje zabetonirana jama

Zapisek Albina Šmajda, nedatirano (pag. 2749)

Maca – svakinja – Langusova 18
Danjica. njena hči
Štefanova: znanka matere, kateri pri partizanih ubit sin v Verdu 18. 8. 1942
8 se jih zgubilo – 2 dni taval, nato od Italijanov ustreljen
Danilo – brat

Dr. Volanšek Josip *Rutarjeva 5*
Dr- Volanšek Branko *Rutarjeva 5*
žena Volanšek Karolina *([…])*
[…]
zdravil Partizane – je poslal v
bolnišnico (aprila enkrat)

[…] hčerke Rebeka; pred sodiščem oproščen, ker ga je
rešil neki […], ki
stanuje v bližini.

[1058] Na hrbtni strani dokumenta je neberljiv zaznamek Albina Šmajda.

Poročilo o razmerah na policiji, nedatirano (pag. 2750)[1059]

Strogo zaupno

P o l i c i j a

Dodatno k mojemu poročilu o razmerah na policiji sporočam imena nadstražnikov, ki so odnosno, ki bodo napredovali za podnadzornike, ki vsi v celoti niso naši. Pripominjam, da so dekreti za vse te že na mizi gen[erala] Rupnika [Leon Rupnik], eden pa je že napredoval, in je zato potrebna čim večja naglica. Imen nisem prej dobil, z moje strani torej ni zamude. –

Že imenovan za podnadzornika: Rusjan Anton, prestar, brez energije, si ne upa ukreniti nič proti komunistom-stražnikom, verjetno jim je celo bolj naklonjen. Nezanesljiv v vsakem pogledu.

Imenovanja vsak čas pričakujejo: Vončina Oton, ima za seboj Hacina [Lovro Hacin], kakor ga je imel Kristan, ki bo imenovan po vsej verjetnosti za oficirja, čeprav ni niti rezervni oficir in popolnoma nezanesljiv. Vončina prav tako skrajno nezanesljiv in so fantje dve leti skrivali pred njim vse.

Adamič Maks: velja isto.

Razboršek Ciril, ekonom policije, bil zapleten v zadevo z bencinom itd. o kateri mi več ni znanega, skupaj s Hacinom, ki ga ima za seboj.– Bevc Vid, bil že penzioniran in spet aktiviran, prestar. Za vse te velja isto, fantje jih imajo za rdeče, po govorjenju in delih in so skrivali pred njimi vsa ta leta svoje poštene pogovore.– Pripominjam spet, da so dekreti za gornje tri že na mizi gen[erala] Rupnika, in da se za zadevo osebno že zanima sam škof [Gregorij Rožman]. Da bi samo on to izposloval, da bi bili imenovani naši in ne ti, bi bilo za nas malo senčno.

Namesto teh so na razpolago sledeči naši najboljši fantje, ki so tudi najmanj toliko izpolnili pogoje za podnadzornike, ali skoro vsi:

1) Gaber
2) Hočevar, brat kaplana + Hočevarja [Anton Hočevar].
3) Pogorelec Anton, brat duhovnika, 12. l. službe, podnadzornik, sijajen fant, starost ca 35 let. Žena je že dve leti bolna in bi bil potreben vsaj te tolažbe. V službi je zelo vesten in energičen.
4) Šturbelj Franc, tudi popolnoma naš, nadstražnik, starost pribl[ižno] ista.

Fantje izjavljajo, da niso niti več edini, ker so prepričani, da če se razmere na policiji ne urede kmalu, ne bo mogoče sploh več delati. Prepričani so, da ima vodstvo zveze s komunisti. Upravnik Hacin je absolutno neenergičen človek, in ustvarja le nered, mesto reda. Poveljnik, Palčič samo prominira po pisarnah in je bonbone. Podrobnosti je več, ki pa so samo potrditev teh razmer in niso važne bolj kot ostalo.– Še enkrat spomnim, da so dekreti za tri na oni strani že na mizi upr[avnika] Hacina in da se za vso zadevo zanima celo sam škof, ki ve tudi za imena gornjih 4 naših fantov in želi, da se imenujejo, drugače je policija spet enkrat za nas izgubljena.–

[1059] Prepis dokumenta (UDV) je na pag. 2849. V prepisu je pripisano: *OP – POROČILO DR. ŠMAJDOVEGA ZAUPNIKA DR. ŠMAJDU.*

Poročilo o agentih na inšpektoratu, nedatirano (pag. 2751)[1060]

Agenti na Inspektoratu

Debelak ni poznan
Korenčan in Javornik sta menda OR-ovca.
Režek Borut je absolutno naš in je delal mnogo za naš pokret, kar je vendar znano vsem funkcionarjem JV. Da bi imenovani imel kakršnekoli veze v zadnjem času z OF je popolnoma izključeno.
Pajk Ignac se res ne more smatrati kot popolnoma zanesljiv in se sumi, da je v zvezi z Ofarji. Je nekam tajinstven in se odkrito nikdar ne izrazi o pol[itični] liniji. Konkretnejših dokazov pa se ne more doprinesti–
Trebše je pravi simpatizer OF. in nevaren domobranstvu in Četniškem pokretu. V službo je prišel samo po protekciji g. Marinčiča [Vincenc Marinčič], ker ima slednji veze z njegovo sestro Nives.
Habjan Mirko je nepoznan. V službi pa brez dvoma po protekciji kot mnogi drugi.
Prebil Aleksander je v nacionalnem in državnem političnem pogledu popolnoma zanesljiv in so vsa tozadevna sumnjičenja brez podlage. Je pa v izražanju nekoliko neokreten in mu manjka inteligencije. On in njegov brat spuščata naše ljudi preko bloka v mesto. Njega sovraži Marinčič. Prebil je bil na terenu pri četnikih že v l. 1943
Podlesnik je nepoznan in je menda nanovo sprejet.
Pri četniški organizaciji so bili včlanjeni od žel[ezničarske] policije sledeči: Rupreht, Šuligoj Metod, Wilempart Marjan, Jerman Milan in Cotič Božo. Drugi niso bili včlanjeni, vendar pa so nekateri pri propagandi pomagali, kakor Berlot Leon, Zupan Herman, Pajnič Wilempart Lujo, Kristan. Milin Čirič Boro.
Marinčič Vinko se je tu in tam pokazal kot simpatizer včasih pa je celo vso delo oviral in to iz nekega samoljublja in egoizma.

DB 1

Cimparšek je v pisarni pri Slov[enski] Dom[obrnski] kontroli. Zagrizen Zboraš.[1061]
Nezanesljiv je tudi Milatovič, sumi se, da dela za OF. Protežira ga Marinčič Vinko.

Seznam pripadnikov OF v Ljubljani, 30. 12. 1943 (pag. 2752–2753)[1062]

OF – člani

30. 12. 1943.

1. Jamnikar Janez,	1908, Lj[ubljana] Rožna dolina	tbc. [tuberkuloza]
2. Petrič Ivan	1923, Gor[enje] jezero 5,	tbc.
3. Vrhunc Boža ✓	1898, Lj. Nunska 4,	revmatizem

[1060] Prepis dokumenta (UDV) je na pag. 2849.
[1061] Mišljeni pripadniki Ljotićevega Zbora.
[1062] Prepis dokumenta (UDV) je na pag. 2850.

4.	Mihelčič Miloš	1921, Lj. Vidovdanska 24,	samomor
5.	Polič Ruža ✓	1898, Stranska vas 43	tepena
6.	Demšar Vanda ✓	1919, Lj. Tavčarjeva	"
7.	Gomzi Sonja ✓	1922, Lj. Zvezna 13.	"
8.	Dr. Kreigher Ali ✓	1877, Lj. Betonova 9,	srce
9.	Ceglar Hinko ✓	1902, Lj. Predovičeva 18.	revmatizem
10.	Erber Karol ✓	1919, Lj. Medvedova 18	srce
11.	Dr. Piskernik Angela ✓	1886, Lj. Levstikova 15,	tepena
12.	Wertl Marjan ✓	1923, Rudnik 79	absces na vratu
13.	Zupančič Marko ✓	Lj. Ambrožev trg 10	ozebline
14.	Vidmar Metoda ✓	1899, Lj. Gajeva 9	otečeno nogo
15.	Albreht Franc ✓	1899, Lj. Poljanski nasip 12	srce
16.	Albreht Vera ✓	1895, "	išijas
17.	Avšič Ivan	1900, Lj. Murejska 5	rana na želodcu
18.	Baumgartner Juro	1908, Ribnica 61	sladkorna
19.	Brinar Anton,	1901, Lj. Frankopanska 24	tbc
20.	Cvetanovič Anastazij,	1916	tbc
21.	Cvetkovič Dušan ✓		
22.	Fink Leon ✓	1923, Lj. Gastrinova 4	ekzem
23.	Frelih Miha	1913, Železniki	vstreljen v roko
24.	Gaburo Ferucio	1914	vstreljen
25.	Hrvatič Marija	1905, Lj. Zvezna 1	tbc.
26.	Jesenovec Anton	1923, Vrhnika, Idrijska 24	vstreljen
27.	Jeršik Vinko ✓	1895, Lj. Opekarska 24	revmatizem
28.	Jurič Ivo	1907,	empyema
29.	Jakšič Neža	1907, Kočevje	oper.na žolču
30.	Dr.Kokovec Sonja ✓	1916, Lj. Kogojeva 8	tepena
31.	Kraškovič Vinko	1903, Škofljica 14,	vstreljen
32.	Kuhar Mihaela ✓	1916, Lj. Ilirska	tepena
33.	Kamnik Filip	1904, Št Vid	tbc.
34.	Koporc Ivan	1924, Novomesto	vstreljen v nogo
35.	Krištof Slavko ✓	1925, Lj. Vel. Čolnarska 6,	turi
36.	Kopač Vlastimir	1913, Lj. Malgajeva 4	tbc
37.	Kosi Slavko	1924, Lj. Šišemska	vstreljen v prsni koš
38.	Košnik Marija ✓	1920, Lj. Krekova 7,	srce
39.	Levar Ivan ✓	1888, Lj. Tržaška 1,	tbc
40.	Levar Liza, ✓	1896, "	išijas
41.	Lotrič Dominik	1911,	vstreljen v roko
42.	Leskovšek Marija	1899, Lj. Ciglarjeva 41,	tbc
43.	Lavrič Dušan,	1925,	Zlatenca

44. Mlakar Dragotin	1919, Lj. Pod hribom 62	vstreljen v roko
45. Modic Gregor	1906, Sodražica	vstreljen v roko
46. Nadrag Ferdo	1895, Lj. Parmova	tbc.
47. Pirc Iva ✓	Lj. Aškerčeva 26	tepena
48. Pajnič Dana ✓	1906, Lj. Tavčarjeva	tbc
49. Rojc Draga ✓	1912, Lj. Zarnikova	ginekološko
50. Strle Zinka	1923, Stari trg 3	vstreljena
51. Stepišnik Majda ✓	1919, Lj. Cankarjevo nabrežje 1,	tepena
52. Skalja Stanko	1910, Lj. Kapunova 3,	vstreljen
53. Selan Frida ✓	1928, Lj. Tržaška 14,	revmatizem
54. Šebenik Rado	1923, Lj. Šmartinska 24,	vstreljen
55. Šubert Anton ✓	1924, Lj. Valjavčeva 20	srce
56. Švent Draga ✓	1909, Lj. Karlovška 24,	0
57. Turk Zvonko	1921, Lj. Streliška 22	tbc.
58. Tomše Boris	1921, Lj.	vstreljen
59. Terpina Pavla ✓	1889, Lj. Verstovškova	
60. Tomše Franc	1925, Lj. Kavškova 12,	pojedel žlico
61. Vodnik Dora ✓	1898, Lj. Poljanska 15	
62. Veber Alojzij	1895, Slivna 60,	vstreljen v glavo
63. Vencelj Anton	1919,	vstreljen v prsni koš
64. Vagner Božo	1922, Lj. Jenkova 6,	tbc
65. Vernik Milan ✓	1928, Lj. Tržna 15	vnetje mehurja
66. Zaletel Vinko	1885, Lj. Predjamska 88,	oper.kile
67. Zibelnik Vida	1909, Lj. Zapuška 23	sladkorna
68. Zakovšek Rudolf	1912, Lj. Hradeckega 41,	Hemoroidi
69. Zakrajšek Janez	1913, Ribnica 20,	vstreljen
70. Zakulo Milan	1919, Vrh Polje 15,	vstreljen
71. Jagodic Anton	1923, Lj. Hranilniška 5	Pleuritis
72. Stare Boris	1919, Kranj	turi
73. Peklaj Vera	1926, Lj. Pod Smreko 55,	ekzem po garjah
74. Dr. Perpar Marija	1904, Lj. Koblerjeva 11,	želodec
75. Pirnat Maksa	1900, Lj. Resljeva c. 13,	ginekološka
76. Maurun Mihael	1907, Vrhnika	Angina, flegmona
77. Dolenc Pavel	1902, Logatec	
78. Kroneger Sonja	1920, Novomesto	tepena
79. Grum Mihael	1923, Borovnica	
80. Utehar Metoda	1921, Sv. Križ, Moravče	Laesio n. med. dex.
81. Dolinšek Alojzij	1925, Jesihova pot 34,	
82. Kralj Josip	1892, Stična	ulcus ventriculi
83. Otrin Ivo	1905, Lj. Herbersteinova 3,	oteklina na nogi

84.	Volavšek Janez	1920, Lj.	
85.	Vreš Ana	1924, Lj. Ob zeleni jami 11,	tepena
86.	Štefan Rozalija	1913, Lj.Šubičeva 1,	tbc.rtg.
87.	Dr. Arko Venčeslav ✓	1902, Lj. Ciril Metodova 51,	žolčni napadi
88.	Bizjak Bazilij	1906,	pljučnica
89.	Marinič Vera	1925, Lj.	0
90.	Kardelj Bojan	1922, Lj. Gradišče 12,	sladkorna
91.	Grahor Ivan		oči
92.	Meglič Anton		ozebljen
93.	Trček Anica		Graviditas
94.	Drufovka Anton		vstreljen
95.	Sonc Franc		Bronchitis
96.	Alič Vinko		tbc.

Italijansko poročilo o dveh pismih, zaplenjenih partizanom, 24. 11. 1942 (pag. 2754)

Urgentissimo!
Comando della Divisione di Fanteria »Cacciatori delle Alpi«
Ufficio del Capo di S.M. – Sezione Informazioni

No 3999/ »I« di prot.– *P. M. 100 li. 24. 11. 1942/XXI*
Oggetto Segualazione

All' Ufficio Centrale di Polizia Politica – XI. Corpo d'Armata –
Posta Militare 46

Si seguala che in un rastrellamento effettuato ieri in zona Podkraj / Cerknice 1:100.000 – fra altri materiali sono stati sinvenuti i seguenti documneti che si allegano per i prosvedimenti del caso:
– Due lettere di certo Julij, dirette a Stefan (una in data 19. 11.) relative all' organizzazione del traffico di materiali e di denaro attraverso Rudnik, contenente vari indivizzi di Lubiana;
– un foglietto in data 13. 11. 1942, a firma di Stefan, intendente del »Notranjski odred« diretto al »Comando dell' intendenza in citta« (Lubiana?) in cui chiede di inviare materiali attraverso il canale Crna (?) – varie fatture di merci fornite al? b.c. di cui due con indicazione della ditta.

L. S. Il Maggiore d' ordine capo di S. M. 77 Giusseppe Dotti lo

---

Zaplenjeno pismo o vdoru v organizacijo Osvobodilne fronte v Ljubljani, nedatirano (pag. 2755)

Dragi Štefan [Edo Brajnik]*!*

Pošiljam dokumente za Zoro [morda Živa Kraigher], *upam da je v redu.*
Prosim Te naj Jure[1063] [Milan Apih] *pohiti z organiziranjem terena Rudnik.*
Nujno je poslati poročilo glede »Frenka« [morda Franc Nagode] *kaj je pravzaprav z njimi to zadevo se mora razčistiti – zato javite odkdaj je šel od Vas in na kak način, ter ostale stvari! Javljam Vam, da je Kopačeva javka provaljena istotako moja mlek[arna]?. Kopitarjeva zato je treba – če direktno koga poslati – pošljite samo na »Ančko Juretovo«* [Ančka Apih], *pošto naj oddajo za »Juleta« mitničar skladišča »Balkan«, Tyrševa c. od 8–12–2–6 l*
Pozdrav Julij

Glede provale javi vsem, za katere pride to vpoštev. – Kopač – Jure – itd. Tomaž Mojco in teto so zaprli, doma bila preiskava negativna – kako bo se situacija razvila bom poročal.

(brez datuma)

NB. javka v Kranj, kjer se javljajo po pošto ali druge stvari
Provaljina je izdana, odkrita
provala: izdaja, odkritje

Zaplenjeno pismo o reorganizaciji partizanske intendantske službe in kadrih, 19. 11. 1942 (pag. 2756)

Dragi Štefan [Edo Brajnik]*!*

Tvoja pisma in naročila, sem prejel. Naročila sem oddal, ker je pa sedaj tukajšnja intendanca temeljito reorganizirana, je upanje, da kmalu prejmete naročeno blago. Iz spisa kontrolnih je razvideti, da gre po Vaši liniji še kar dobro. Glede linije Kopač in linije Rudnik smo si sedaj na jasnem – tudi jovre donos in odnos paketov precej dobro funkcijonira. Glede Frenka [morda Franc Nagode] *sem uredil v toliko, da ti bom lahko v ponedeljek točno in jasno poročal kaj je naredil in kaj namerava ukreniti nadalje. Glede bona 10.000 lir glede gotovine 500 lir in glede sumnje bom razčistil kakor tudi glede njegovega povratka. Precej krivde, da se je Vam pripetilo to je na Vaši strani ker ste ga pošiljali v Ljubljano vzlic temu, da se Vam je od tu večkrat javilo, da je poslan v borbo ne pa kot kurir. Rešil bom, kar se rešiti da in Ti takoj javim, ko bom to razčistil. Juretu* [Milan Apih] *javi glede tovarišice Tona (Godinova)* [verjetno Cirila Kržišnik] *da ko pride se naj točen dan javi malo prej. Oglasi naj se Beethovnova 16/I Pleško – pošilja »Petrač«*[Milan Škerlavaj]. *Vsekakor pa morate en dan preje obvestiti!*
Pozdrav Julij

19. 11. 1942

[1063] Milan Apih (1906–1992), učitelj, predvojni komunist, publicist in politik. V NOB se je vključil aprila 1941. Sprava je deloval v centralni tehniki, nato pri agitpropu CK KPS. *Že pred koncem vojne* je deloval pri Ozni za Slovenijo, nato pri UDV za Jugoslavijo. V petdesetih letih prejšnjega stoletja je bil tudi direktor Radia Ljubljana. Postal je velik kritik metod dela Ozne, UDV in povojnih političnih organov. (SI AS 1589/IV, šk. 4449.)

Zaupno poročilo Franca Pelka iz Mirne Peči, junij 1943 (pag. 2757)

Zaupno poročilo, ki ga je poslal Pelko [Franc Pelko] iz Mirne peči.
(Pri uporabi tega poročila se ne sme govoriti ali pisati o pismu ali vsebini pisma, ker bi v tem primeru It[alijani] vedeli kdo je vse to povedal.)

V soboto, dne 12. 6. 1943. so poslali partizani italj[anski] komandi v Stražo sporočilo, natipkano na rdeči trak blaga, s približno sledečo vsebino. (Pismo je prečital naš zaupnik):
Na Vaš dopis z dne (datum, ki se ga zaupnik ni zapomnil) odgovarjamo, da smo pripravljeni razgovarjati se z Vami pod sledečimi pogoji: na razgovore pošlje Vrhovno poveljstvo partizanskih čet tri zastopnike-oficirje, od katerih bosta dva oborožena, tretji bo tolmač in ne bo oborožen. Isto mora veljati za italjansko stran. Razgovori bodo v Straži in za časa razgovorov Italjani v Straži ne smejo biti oboroženi. Odgovor pričakujemo do 12 ure.

Smrt fašizmu – svobodo narodu!

Na ta dopis so morali očividno dobiti pozitiven odgovor. Zvečer ob 10 uri so namreč prišli trije partizani – [dv]a s karabinkami, eden brez puške. Jahali so konje in so bili lepo oblečeni. It[alijanska] straža jih je pozdravila in nato so vstopili v hišo, kjer je italj[anska] komanda v Straži. Razgovori so trajali vso noč. Med temi razgovori italj[anski] vojaki niso bili oboroženi s puškami, pač pa so imeli pod obleko bombe.
Na te razgovore bi imel baje priti general iz Novega mesta, pa ni prišel, pač pa so prišli neki it[alijanski] oficirji z nekim polkovnikom na čelu. Pripeljali so se z blindiranimi automobili.
Za omenjeno pismo vesta samo dve naši osebi, vse ostalo so videli vsi ljudje v Straži. Med ljudstvom so se nato širile sledeče govorice: Partizani so zahtevali izpust internirancev, povračilo škode, ki so jo It[alijani] naredili ljudem. Dalje so zahtevali razpust bele garde. Zahtevali so svoj partizanski teritorij, kjer bi jih It[alijani] pustili pri miru, prav tako pa bodo tudi partizani pustili pri miru Italjane.

Zaznamek o zaslišanju Habiča in zapisek Albina Šmajda, nedatirano (pag. 2758)

2) Habiča sem zaslišal. Kakšno stališče naj pri tej stvari zavzamemo? Potrebno bi bilo zaslišati vse prizadete. Tonetu in Brezniku je treba dati navodila kako naj govorita.

pleskar Urbanc[1064]
*srednje*šolski

Vrhnika – 200
64 dom

[1064] Rokopisni zapis je na hrbtni strani dokumenta na pag. 2758.

ostalo 136
orožje dobilo 150
(stare fra puške 3 stroj.)
spopad s part[izani] pri Bevkah
(2 P [partizana] ubili z roč*[nimi] bombami)*
Kaj je z Gašperinovo skupino?

Pismo Milana Finca Antonu Duhovniku glede imenovanja policijskega komisarja, nedatirano (pag. 2759)

Mencinger [Anton Duhovnik]!

Za policijskega komisarja, ki naj bi bil jurist sem se spomnil na Šlandra Joškota, ki je bil preje polic[ijski] upravnik v Kranju, sedaj je pa uslužben pri Mestnem preskrbovalnem uradu. Je dober naš fant, tudi policist je rad, samo ne vem, če bi bil pripravljen tako mesto sprejeti. Morda bi ga Hacin [Lovro Hacin] poklical k sebi in mu svetoval, da to mesto sprejme.
Nezaposlen je tudi Koščak Tone [Anton Koščak], ki ima upravno prakso. Bil je tajnik Korošca. Kakšen politični človek bi mogel pri njem kaj doseči, saj ga poznajo vsi.

Klun. [Milan Finec]

Doretu [Albin Šmajd] *v nadaljno postopanje*
Mencinger

Pismo Milana Finca Albinu Šmajdu, 28. 12. 1943 (pag. 2760)

Dore [Albin Šmajd]*!*
Ugotovili so, da se na policiji nahaja prepis naše kartoteke in da se prosto preklada iz mize na mizo. Zadnje dni je bila na mizi dr. Krivca [Jože Krivec].
Poizvedi, prosim, kako je ta prepis prišel na policijo. Inf[ormativni] urad ga ni dal. Imel ga je pa Novinc, ko je pomagal Ackermannu.

28. 12. ~~*Klun*~~ [Milan Finec]

Pismo Milana Finca Albinu Šmajdu o seznamih komunistov, 28. 12. 1943 (pag. 2761)

Dore [Albin Šmajd]*!*
Naš zaupnik iz Bežigrada mi je ves obupan sporočil, da v seznamu OF-arjev, ki je bil pred časom poslan na policijo, ni komunistov iz Bežigrada. Pomiril sem ga, da to ni mogoče, radi sigurnosti pa prosim, da ugotoviš, če ni nastala vendarle kakšna zmešnjava.

Pozdravljam
Klun [Milan Finec]

Poročilo Jožeta Sodje o političnih nesoglasjih in možnostih sodelovanja s stražarji, nedatirano (pag. 2762–2765)[1065]

Po naročilu Kopitarja [Rudolf Smersu] pošiljam v prepisu poročilo ing S. [Jože Sodja]

Klun. [Milan Finec]

Dne 8. 10. 1943 popoldne okrog 1/2 5 ure sta ing S. obiskala gg. dr Leskovar [Ludvik Leskovar] in dr C. Žebot [Ciril Žebot]. Sprejel jih je vljudno in vprašal s čem jim more biti na uslugo. Leskovar je začel z nekaterimi besedami, da sta prišla k njemu na sestanek, kakor sta bila včeraj na sestanku pri Slov[enskem] domu z Javornikom [Mirko Javornik]. Takoj nato je Žebot izvlekel neki listič, ki ga je poslal Klun [Milan Finec] Mencingerju [Anton Duhovnik]. Točno se ne spominjam prvega dela pisanja, ki je bil na lističu in ki ga je Žebot bral, pač pa je konec ta, da sporoča Klun Mencingerju, da se v kasarni na obrtni šoli[1066] čuti potreba po propagandi med domobranci in da se na tem nekaj dela in da se tega dela verjetno ne bodo branili »Stražarji«, ki žele dobiti vse v roke. Zdi se mi, da je bila poanta tega odstavka še malo ostrejša, tako da se čutijo Stražarji vsled tega užaljeni. Kako je prišel ta zaupni listič Stražarjem v roke, mi ni znano in tudi spraševal nisem. Pravilno sta vedela, kdo se skriva pod izrazom Klun in kdo pod imenom Mencinger. Dejal sem jima, da pač ni prav, da se vrše taka zbadanja, ker to le ruši skupno delo. Žebot je nato izrazil mnenje, da take stvari pa onemogočijo vsako iskreno sodelovanje in da, če tega ne bo, bo vse zopet propadlo. Iz njegovi[h] besed je zvenelo prav določno, da so oni vedno prav delali in da vso krivdo nosijo drugi, če oni ne morejo povsod tako iskreno sodelovati, kot bi bilo to potrebno. Odločno sem ga zavrnil, da s takim stališčem ne koristi čisto nič, ker je popolnoma gotovo, da tudi oni delajo napake in da bodo že morali opustiti svoje posebno stališče, če hočejo sebe vključiti v katoliško skupnost in ne vedno veljati kot nekaj separatnega. Rekel sem jima, da je treba da oni v marsičem popuste, na drugi strani bodo pa tudi drugi morali odpreti vrata bolj na široko. Posebno se je obregnil ob ustanovitev te pisarne (Informativni urad) češ, da je nekako ustanovljena brez posebne njihove[1067] vednosti. Pojasnil sem jima, da so, čisto napačno informirani in da smo o pisarni le prevečkrat govorili na skupnih sestankih in da se je meni naložilo, da to izpeljem. Ko je to uvidel, je pa takoj pričel stavljati pripombe glede personala in da se glede personala nismo pogovarjali itd. Očital je vse mogoče. Pojasnil sem mu, da se meni zdi čisto naravno, če Miklošičeva 7 gre v nove prostore. Tu jih boli zlasti Mencinger. Po njihovem ga je treba odstraniti. Še bolj pa sta se obregnila ob Finca in mu očitala strašne stvari, da to sploh ni naš človek, da je levičar, da je prenočeval še lansko leto nekega Omahna, ki je glavni organizator OF v stiškem ali trebanjskem koncu. Rekel je tudi, da je na seji stranke

[1065] Prepis dokumenta (UDV) je na pag. 2851–2852. V prepisu je pripisano: *(POROČILO POSLANO DR. ŠMAJDU; op).*

[1066] V prepisu je pripisano: *TSŠ* [Tehniška srednja šola].

[1067] V prepisu je pripisano: *STRAŽA*.

Finec izjavil, da je ponosen na to, da se že deseto leto bori proti Stražarjem. Očital je zlasti to »kako je to mogoče, da se kar enega takega, popolnoma neznanega človeka, ki se ni nikjer pokazal in izkazal prevzame v tak forum, kot je stranka«. Jaz sem mu rekel, da so to hudi očitki, ki jim ne verjamem, ker vem, da je Finec sredi najhujše borbe proti komunistom na tako delikatnem mestu, da je že dve leti v stalni nevarnosti. Žebot je rekel, da želi te stvari razčistiti, kajti taki ljudje ne morejo biti na takih mestih, kot je šefovsko mesto te pisarne. Rekel sem mu, da so pač isti, če ne mnogo hujši očitki možni ljudem iz Straže in sem specijalno citiral Javornika, ki je tudi že doživel zelo različne metamorfoze, saj je svoje čase veljal za levičarja, potem je bil z liberalno nastrojenimi ljudmi skupaj itd. Rekel sem mu, da če bomo začeli s takimi očitki, jih bomo veliko našli, prišli pa ne bomo nikamor. Rekel sem, da kljub temu glede Javornika mislim in sem prepričan, da je danes odločen protikomunist in da vem, da je sposoben za delo. Žebot je rekel, da je glede Javornika vse kaj drugega, kakor glede Finca. Da je res, da je svoječasno bil med levičarji, da je v listu »Beseda« ostro napadal katoliške študente, predvsem Stražo, torej njih, da pa so se po dolgem času znašli na isti liniji in da, ker realno gledajo, sedaj skupaj delajo. Dopovedal je tudi, da Javornik ni Stražar, da oni pač le skupaj delajo, da pa so Stražarji vse kaj drugega. Rekel sem mu, da je žalostno sploh to dejstvo, da Straža kot taka obstoja. Da bi bilo veliko lepše, če bi mogli danes govoriti ne o Stražarskih inteligentih, ampak o skupnem slovenskem akademskem starešinstvu, ki ne bi poznalo toliko grup in grupic, kakor jih je sedaj. Žebot se je spravil na akademsko starešinstvo,[1068] da je zanič, da nič ne dela, da ne vodi nobene protikomunistične borbe itd, in da tudi ni mogoče danes ničesar spreminjati, ker ni mogoče izvesti nobenega občnega zbora. Rekel sem mu, da sem prepričan, da je sedanji predsednik starešinstva [Bogumil Remec] tako širok mož, da če gremo mi mladi k njemu in ga prosimo, naj nas sprejme med sodelavce ali kooptira v odbor, da bo to takoj storil. Žebotov odgovor na to je bil, da če si stranka ni mogla enega kooptirati v svoj odbor, da tudi starešinstvo tega storilo ne bo. (Vidi se, da ni prave volje in da so njihovi cilji drugi.) Nato se je spravil na stranko in tu smo res delili isto mnenje, da je Koroščev [Anton Korošec] oportunizem marsikoga zapeljal, da je še danes oportunist in premalo načelen. Zlasti se je spravil na Avseneka [Ivan Avsenek]. Da je vse zafural, da ves čas stranka ni vodila načelne protikomunistične politike, da proti komunizmu ni nič storila ali vsaj zelo, zelo malo, da so oni[1069] vse storili, da so bili dnevno pri Avseneku, pri Milošu [Miloš Stare] in pri Smrsuju [Rudolf Smersu], da bi preprečili razne napake. In da je sedaj nujno, da se ugotovi, kdo je pravi krivec te nesreče in da drugi to ni, kakor stranka. Citiral je zadnje vojaško povelje, ki ga je diktiral Avsenek itd. In da so to zgodovinski dokazi, ki bodo dokazali krivdo. Tu sem ga ostro zavrnil, da je napačno informiran, da sem bil sam zraven in da so mi znani vsi dogodki in vse kar se je takrat vršilo. Rekel je, da je tisti, ki je to povelje

[1068] V prepisu je pripisano: *SKAS*.
[1069] V prepisu je pripisano: *STRAŽA*.

izdal,[1070] to povedal. Še ostreje sem nastopil in dejal sledeče: Slab je komandant, ki izda kako povelje proti svojemu prepričanju, vsak komandant mora biti mož. Če izda povelje, prevzame popolno odgovornost zanj in ni možen noben izgovor na koga drugega. Če je torej bil prepričan v naprej, da je stvar napačna, bi moral možato izjaviti, jaz tega ne storim. Oba sta potem zelo ostrmela in vtihnila z nadaljnimi napadi. Nato sem jima pojasnil, da je ta taktika, iskati krivca med nami samimi najbolj zgrešena in da je po mojem trdnem prepričanju bil ta kaos neizbežen, ker so ga načrtno pripravili Italijani, tudi če bi mi imeli še tako genialnega vojaškega poveljnika. Da moremo pač ugotavljati le krivce za posamezne krajevne nesreče, kar bi si pa jaz tudi pomišljal, ker gotovo noben komandant ni izdajal ukrepov za svoje edinice s tem namenom, da bi hotel povzročiti nesrečo. Dejal sem mu, da moremo iskati tudi krivdo v Novakovi [Karel Novak] nespretni politiki itd. Dejal je, da bi Novak nikdar ne mogel voditi politike, če ne bi imel naše[1071] opore in da so oni odšli iz legije[1072] prav radi te točke in da mu je še danes žal, da je prinesel ob neki priliki iz Rima kup denarja, ki da je ves šel za Novakovo ilegalo. Rekel sem mu, da dvomim, če vse to drži in da jaz osebno prav nič ne dvomim v energični protikomunistični politiki naše stranke in vseh ljudi, ki so v njej vključeni, in da se mi zdi, da problem skupnega dela ni v načelnih razlogih, ampak v tem, ker ni dobre volje pri posameznih ljudeh, oziroma, ker se ljudje med seboj ne poznajo dovolj in ne skušajo odstraniti nesoglasij. Žebot je dejal na to prav ponosno, da naj pač razumem, da si on prisvaja neko pravico stavljati gotove zahteve in izražati gotove želje glede na stranko in to da se danes bori za gotova mesta, ko ima vendar iz svoje skupine[1073] že dva mrtva in 26 neznano kje, za katere se čuti dolžnega, da nanje misli in skuša reševati njih usodo, pri tem ko se rešuje usoda vseh. Rekel je, da pač ne pozna inteligenčnega sklopa, ki bi dal toliko žrtev in doprinesel toliko sil k protikomunistični borbi, kakor so oni[1074]. Na to sem mu dejal, da tako ne sme soditi, da so duhovniki, ki imajo veliko več žrtev, na kar sta oba odgovorila: ja, pa to je nekaj splošnega in se ne da z nami primerjati. Dejal sem mu nato, da je padlo prav veliko članov KA, nato je Žebot odgovoril, kaj to, z isto pravico bi se za vsakega lahko napisalo, da je padel ta in ta član te in te kongregacije. Specielno je citiral primer Kozine ali Kozinca, ki je bil tudi objavljen kot žrtev KA. Dejal sem mu, da je KA v protikomunistični borbi veliko storila in imela strašne žrtve. Nato je izrecno dejal, da tega ni videti in da si on ne more ustvariti vidne slike, kako je to KA naredila in da bi prav rad vedel, koliko svojih fantov je imela angažiranih v taki borbi. Dejal sem mu, da so mi znani fanti in sicer zelo številni, ki so bili propagatorji v posameznih edinicah, drugi pa tudi komandantje, in da je teh najbrže precej več, kakor pa članov Straže. Ko je omenjal med pogovorom tudi to, da je Straža kulturno društvo, sem mu dejal, ali ni

[1070] V prepisu je pripisano: *PETERLIN* [Ernest Peterlin].
[1071] V prepisu je pripisano: *SLS*.
[1072] V prepisu je pripisano: *SL*.
[1073] V prepisu je pripisano: *STRAŽA*.
[1074] V prepisu je pripisano: *STRAŽA*.

mar žalostno, da se tudi oni ne vključijo v sklop KA, ko je vendar jasno, da bo KA tista, ki bo v verskem oziru formirala našo slovensko mladino in inteligenco. Dejal sem mu, da je to danes tako gotovo in široko dejstvo, da se je treba z njim sprijazniti in to sprejeti. Nato se je spravil nad sistem KA, o katerem da imajo n. pr. jezuiti razne pomisleke glede vzgoje itd. Da se je ta Tomčev [Ernest Tomec] sistem izpeljal mimo njih, da se o tem ni nikjer sklicevalo kakšnih posvetov itd. in da je gotovo, da bo KA po drugih škofijah zgledala drugače in da kadar bodo vse slovenske škofije skupaj, da bodo takrat škofje gotovo kaj drugega odločili. Dejal je, da so oni bili za KA in da je bila v tem pogledu enotnost, dokler je škof tu vodil. Čim pa je nastopil Tomc s svojim načrtom in s svojo ekskluzivnostjo, je nastal razkol in takrat so nastala nasprotja. Če bi Tomc ne nastopil, bi tega ne bilo. Dejal je tudi, da se je Tomc skliceval predvsem na enotnost in na princip enotnega vodstva. Dejal sem mu, da je to tako važen princip in edini garant uspeha, da je za priznanje tega načela pač treba tvegati tudi razkol. Zato, da se zdravo reši iz nezdravega, in da je imel pok[ojni] Tomc z vsem najboljše, čiste in jasne namene. Ponovno sem rekel, da vidim povsod le osebne razloge, če ne pride do enotnosti in da je nujno, da ena stran nekoliko popusti, druga pa morda vrata odpre bolj široko.
Ob koncu sta še konkretno pledirala za to, da postane Javornik šef propagande. Ljubeznivo sem pojasnil, da to ne more biti, ker šefov ne bo in da bo v pisarni[1075] za propagandne svrhe več stalno nameščenih oseb, ki bodo propagando urejale in organizirale. Zato je treba ljudi, ki se samo s tem pečajo, za njimi bomo pač stali drugi in tudi Javornik bo dobrodošel, ki bomo dajali pobude in svetovali, kaj naj se prireja. Povedal sem tudi zelo odkrito, da je eno organizacija propagande, drugo pa vsebina propagande. Dejal sem tudi, da smatram, zaenkrat nujno, da držim propagandne zadeve v svojih rokah, da pa s tem ni nihče izključen in da moramo zaenkrat gledati samo na to, da v informativni urad pritegnemo vse grupe in grupice, ki bodo mogle zajeti najširši krog ljudi, ki bodo protikomunistično delali.
Takoj za tem, to je ob 6. uri so me obiskali trije iz obrtne šole, med njimi Slavko Krek [Alojzij Krek], Jerko Urbančič, za tretjega se imena ne spominjam, s katerimi sem se razgovarjal o sodelovanju ter o delu za propagando itd.

Pismo Jožeta Golca Petru Šorliju, nedatirano (pag. 2766)[1076]

1) Situacija nemške vojne sile na južni fronti in na Primorskem postaja takšna, da se bodo morali Nemci neizbežno umakniti za svojo alpsko trdnjavo v Karnijske – Tirolske – Julijske Alpe – Karavanke– Pohorje. Izprazniti bodo morali Slovenijo, ki jo bodo zasedli ali Angleži ali Rusi. V obeh slučajih bo v Sloveniji vzpostavljen rdeči režim, ki bo skušal mobilizirati ves slovenski narod ter ga vreči v borbo proti Nemčiji, doma pa bo skušal utrditi svojo oblast z neusmiljenim preganjanjem

[1075] V prepisu je pripisano: *PROP[AGANDNI] URAD.*
[1076] Prepis dokumenta (UDV) je na pag. 2853. V prepisu je pripisano: *PISMO GOLCA ŠORLIJU PETRU.* Psevdonim Peter sta uporabljala tako Peter Šorli kot Albert Ilovar. Po mnenju Iva Jevnikarja je v tem primeru mišljen Ilovar, Šorli pa naj bi bil v dokumentih večinoma naveden pod psevdonimom Pavel.

vsega, kar je antikomunistično in nacionalno. Nemci imajo v načrtu, da bi edino oporo, ki jo ima slovenski narod v borbi proti komunizmu – slovenske domobrance – umaknili s svojimi četami za alpsko trdnjavo. Veliko si s temi 10.000 vojaki ne bi pomagali, to tembolj, ker se ta vojska daleč od svojega doma ne bi z navdušenjem borila, posebno, ker bi videla, da so njeni domači izpostavljeni poginu.
Istočasno ko se bliža nevarnost od ruske in angleške strani (Rusi[1077] blizu Zagreba!) pa so začeli Nemci iz nerazumljivega razloga gonjo proti slovenski četniški organizaciji in njenima dvema vojnima ustanovama »Državni obveščevalni službi« in »Črni roki«. Četnike dolžijo anglofilstva, DOS špijonaže v službi Anglije, »Črno roko», ker dela brez njihove kontrole in je pobila nekaj komunistov, ki so uživali v Ljubljani in po Gorenjskem zaščito lokalnih gestapovskih veljakov. Vse zadnje aretacije v Ljubljani in Trstu dokazujejo to nemško namero. V resnici je naloga omenjenih četniških organizacij čisto druga: ustvariti predpogoje za uspešno izvedbo nacionalne revolucije v slučaju, če bi Nemci naše ozemlje izpraznili. Četniški oddelki so le nekakšen kurz, v katerem se vzgajajo bodoči voditelji in komandanti »Bele guerilje«. Obenem tvori četništvo okrilje, v katerem bi se v slučaju, da pride pri nas rdeči režim na površje – organizirala slovenska nacionalna vojska, sestavljena iz četnikov, domobrancev in vseh, ki bi morali iz strahu pred rdečim terorjem v gozdove in ta vojska bi začela z osvobodilno borbo iz gozdov – skratka, to bi bili »Beli partizani«. Nemci bi morali sedaj gledati, da nam organizacijo takega revolucionarnega pokreta omogočijo – ne pa nam temelje razbijajo. Na tej bazi bi se moralo najti sodelovanje med Nemci in našim nacionalnim pokretom, ki bi pa moralo biti tako tajno in skrito, da zanj komunisti ne bi izvedeli, ker bi sicer s svojo propagando uspeh pokreta med narodom onemogočili. Nemci bi imeli tudi vojaški interes na taki revoluciji, ker bi bilo zaledje njihove fronte na sovražnikovi strani radi borb med »belimi« in »rdečimi« neprestano nemirno in ker bi moralo priti tudi do direktnega sodelovanja med slovensko antikomunistično vojsko in nemško vojsko.
Takšen pokret pa kakšen Rupnik [Leon Rupnik] pri nas ne more organizirati, to lahko vrši le vodstvo Četnikov, ki pa je sedaj preganjano, mnogi njegovi člani so aretirani in čakajo na obsodbo pod obtožbo, da so sodelovali z Anglijo.
Na merodajnem mestu pri Nemcih se mora sprožiti, da se sedanje metode, ki jih vrši »Gestapo« proti slovenskim nacionalnim elementom in proti Četnikom, škodljiva prav tako Nemcem samim. To bi zamogel najbolje izvršiti minister Ljotić [Dimitrije Ljotić], ki ima pri Nemcih največji ugled. Nujno potrebno je, da se v smislu zgoraj navedenih dejstev sestavi primerna spomenica, ki se Ljotiću pred[l] oži in se ga naprosi za posredovanje. Pri tem pa naj se ne pozabi na reveže, ki so zaprti v Trstu in Ljubljani in ki se še vedno zapirajo. Naj skuša intervenirati tudi za pisca[1078] teh misli, ki je v nevarnosti, da izgubi glavo.

[1077] V prepisu je pripisano: *R. A.* [Rdeča armada].
[1078] V prepisu je pripisano: *GOLEC*.

Strateški razmislek Jožeta Golca o prihodnosti protikomunističnega boja in odnosu do nemške okupacijske politike, nedatirano (pag. 2767)

Dragi Peter [Albert Ilovar]!

V prilogi Vam pošiljam kratek načrt neke vrste spomenice, ki jo naj bi napravili naši ljudje in čimprej poslali Ljotiću [Dimitrije Ljotić]. On se nahaja v Ljubljani, ima z Nemci dobre zveze, pri njih pomeni izmed vseh Jugoslovanov največ. In kar je najvažnejše, naš položaj razume – je čisti pravi Jugoslovan in bi Slovencem lahko ogromno koristil v tej kratki dobi, ki jo prestajamo še pod Nemci. Njega naše Anglofilstvo ne bo ženiralo, znal pa bo Nemcem v pravi luči predstaviti. Treba je samo delati hitro in energično. Nam, ki smo tu v arestu, pa lahko njegova intervencija ogromno pomaga. Jaz sem poslal Nemcem ven spomenico, v kateri jih rotim, naj ne uničijo četništva, ker je to samo organizacija, ki bo nam Slovencem pripomogla na ponovni organizaciji in izvedbi protikomunistične revolucije. Opozarjal sem jih, da se bodo hočeš nočeš umaknili v svojo »nezavzetno« trdnjavo – za Alpe in Slovenijo prepustiti sovražniku, ki bo pri nas uspostavil rdeči režim. Če sedaj razbijejo vse nacionalne elemente – četništvo, drž[avno] obveščevalno službo in črno roko ter odvedejo domobrance v Nemčijo, nas popolnoma prepustijo rdečim, ki bodo potem organizirali vse narodne sile za borbo proti Nemcem ter jih dali na razpolago ali Rusom, ali Angležem, kdor pač bo preje k nam prišel. Če pa puste domobrance doma in pomagajo še četnikom z orožjem in zalogami, potem bodo domobranci in vsi protikomunistični elementi pobegnili v gozd, od tam vodili borbo proti rdečemu režimu. S tem bodo seveda pomagali tudi Nemcem, ker njihov sovražnik – Rus ali Anglež – pri nas ne bo našel nikakega zaledja, kar bi na potek vojskovanja ob slovenski meji neugodno vplivalo pri nem[ških] sovražnikih. Omenjal sem jim, naj že stopijo čimprej v stik s četniki ter sem jim povedal kot najprimernejše posredovalce za to tiste, ki so tu ali v Ljubljani zaprti. – To ste Vi, dr. Slavik [Slavoj Slavik], minister Mastrovič [Ante Mastrović], v Ljubljani ing. Sodja [Jože Sodja] in še nekateri drugi. Mislim, da sem Vam s tem samo koristil – škodovati Vam to ne more po mojem mnenju. Sedaj bi bilo dobro, da bi se podobna predstavka poslala Nemcem tudi od zunaj – recimo od domobrancev in pa v Ljubljani. Naj pri tem ne pozabijo name – za sebe sem omenjal, da sem igral pri četnikih pomembno vlogo, dasi v resnici nisem imel direktnih zvez z njimi, vendar naj se to povdarja, da me bodo bolj vpoštevali. Mogoče bo imela moja vloga uspeh, na vsak način bi uspeli, ako bi se Ljotić za to smer zavzel. Važno je, da imajo naši ljudje z njim stike in tako paralizirajo slovenske Ljotićevce in Rupnikove [Leon Rupnik] petolizce, ki bodo Ljotića gotovo hoteli izrabiti za sebe ter z njim naprej kovati kapital. Ljotić ni sovražnik Anglofilov, mora se mu pojasniti, da moramo igrati na obe plati, na nemško in angleško, da je to v interesu našega naroda. Morda pride Ljotić tudi v Trst – baje so tu že tudi trije srbski generali, komandanti srbskih četnikov, ki so zdaj v Sloveniji, pa bi bilo dobro, če bi X [verjetno verjetno Ivan Martelanc] ali polkovnik [Anton Kokalj] stopil z njimi v stike. Treba pa je delati

zelo hitro, ker se bo položaj za nas naglo poslabšal. Izkrcanje Angležev na Primorskem (Monfalcone–Reka) bo sledilo vsak hip. Gotovo je, da jih domobranci in četniki ne bodo napadli – Nemci bodo videli, da smo jih vlekli za nos in bodo temu primerno reagirali. Zato Vas prosim, spravite to čimpreje do X ter se naj začne s polno paro delati tu, zlasti pa še v Ljubljani, da se pred pravim viharjem zavarujemo. Rusi v Hrvatski naglo napredujejo, so že pri Vinkovcih, Zagreb bo verjetno padel kmalu, morda v enem tednu po glavnem proboju. Zato bodo Nemci sedaj, dokler še ni Angležev, najbrže dovzetni. Za nas je glavno, da bi bili zunaj, potem bomo že na nek način varovali glave sebi in drugim še vnaprej.

Meni ni preslabo – kako Vam? Bog Vas živi in varuj!

JOJO [Jože Golec]

Dopis neznanega avtorja o reorganizaciji vaških straž, nedatirano (pag. 2768)

Vi./M
Marko [Albert Ilovar] *rabi podporo za štiri ljudi, med katerimi je tudi Vošner* [Pavel Vošnar]. *Kakor vidite pošiljam, ker tako zahteva [vojaški] štab.*
Zunaj je točno znano, da je L. reorganiziral štab in da se deli na 2 dela: VS z menoj (ime in psevd[onim]) ter njiju z Markotom (tudi če in vedo). On je pa nad obema.

Pismo za Markota preberite, potem pa prosim zapečatite.

Pismo Alberta Ilovarja o notranjih trenjih v kranjskem bataljonu, nedatirano (pag. 2769)

Dragi,
danes popoldne sem srečal na cesti Slaparja iz Kranja. Bil je v civilu. Ustavil me je in začel razgovor. Vprašal sem ga kako je zadovoljen pa mi je izjavil da so v njegovem bataljonu sami klerikalci. Da je slabo in da so jug[oslovansko] orijentirani samo Meničanin [Dušan Meničanin], Rak, višji narednik Kapetanovič [Milan Kapetanović] in še nekaj drugih. Rekel je tudi da so nacionalisti »sere« in da si nič ne upajo. Da je radi klerikalcev ušel iz Kranja. Da skušajo sedaj naprednjaki uriniti se k domobrancem in dobiti tudi primerne položaje.
Nisem mu dal nobene važne izjave.
Bilo bi dobro da se obveste naši v Meničaninovem bataljonu, da se paze imenovanega. – Jaz to ne morem.

Pozdrav

M A R K O [Albert Ilovar]

Poročilo Ivana Martelanca iz Trsta o kompromitaciji obveščevalnih mrež in posledicah, 8. 10. 1944 (pag. 2770)

Poročilo 8. 10. 1944. – Trst.

Dr. Kamušič [Josip Kamušič], ing. Rustia [Josip Rustja], Milanovič [Božo Milanović] in dr. Golias so sestavili nek odbor ali kaj, ter se pogajajo s partizani. Posredujejo zveze dr. Ivančič [verjetno Ivo Juvančič], ki je na terenu, dalje Komljanec [Marjan Komjanc] in Vuk [Anton Vuk] na Goriškem, na Tržaškem in v Istri pa Milanovič, ki sprejema v zadnjem času zlasti veliko istrskih duhovnikov in ima z njimi dolge posvete. Skušali so za svoj načrt dobiti odobritev JV, komanda pa jih je odločno zavrnila. Pri tej priliki je Savo [Mihajlo Duduković] ugotovil, da je dr. Kamušič igral nelepo igro, ko se mu je predstavljal kot zastopnik oz. pooblaščenec vojske v političnih vprašanjih. Posredoval je dr. Golias. Sedaj je stvar razčiščena.
Druga skupina, ki preko Kocbekove išče zveze z Of. je šef tukajšnje policije Poljšak [Ivan Poljšak] ter dr. Slavik [Slavoj Slavik]. Po eni strani skušata s pomočjo ministra Maštroviča [Ante Mastrović] pridobiti polk[ovnika] Kokalja [Anton Kokalj] in s tem vse NS, na drugi strani pa bi radi še vzdrževali stike z JV. Slavik je preambiciozen, Poljšak pa premalo inteligenten in mož preozkega obzorja, da bi iz vsega moglo kaj resnega nastati, zmedo pa naredijo taki poskusi lahko zelo veliko. Tako človek res ne ve več, s kom se sme še odkrito razgovarjati.
Glavno vprašanje: aretacije. Zdi se, da je stvar zelo zamotana in da teče več tokov vzporedno, zato je pregled še težji.
Dr. Tončič [Frane Tončič] je bil aretiran v zvezi s prof[esorjem] Črmeljem [Lavo Čermelj], ki ga policija išče. Ker sta bila najtesnejša sodelavca, krivijo tudi njega sodelovanja s partizani.
Fric [Fritz Verdnik] je menda vozil v soboto T[oneta] v Benetke. Baje so jih prijeli. Po obvestilu Sava je bil Fric že ustreljen.[1079] Kaj je imel T[oneta] s seboj nihče ne ve. Bati se je, da je s tem v zvezi Pavlova [Peter Šorli] aretacija in Jožetova [Jože Sodja] v Ljubljani. Bati se je, da vse niti še niso razpredene. Pri Pavlu je še zaseda. Prav tako v hiši, kjer je imel Ivo postajo.
Skoro istočasno je bila razkrita vsa Savova organizacija. Savo dolži izdaje Poljšaka. Poljšak je menda šel pogledat v neko stanovanje, kjer se je vršila preiskava zaradi postaje (Ivove). Tu je padel v zasedo, se pa skušal izrezati s sklicevanjem na Keplingerja. Ta je res prišel, po triurnem zasliševanju zasliševanju sta se Poljšak in Keplinger prijazno poslovila, Poljšak je dobil nazaj orožje – pričele pa so se po vrsti aretacije. Eden aretiranih, Tonetov [Anton Duhovnik] sodelavec Stojan je povedal vse, kar je vedel. Zato so tu v nevarnosti vsi, ki so se s Tonetom sestajali, imeli s Savom stike, hodili k ing. Miklavžu [Izidor Martinjak] itd. Iz vsega tega potegnite tam konsekvence.
Jutri grem v Gorico, po vrnitvi polkovnika bom prišel v Ljubljano. Ako nikogar Vas tačas ne bo sem, se tam pogovorimo ustmeno. Ako se kaj posebnega ne primeri, bom v četrtek ali petek tam. Savo odhaja od tu, prav tako bo skušal nekaj ostalih spraviti drugam. Kdaj bo lahko nadaljeval z delom, še ne ve. Omenil sem

[1079] Informacija ni bila pravilna. Fritz Verdnik ni bil ustreljen, saj je po podatkih Iva Jevnikarja vojno preživel. Anton Duhovnik je potoval proti Vatikanu z Rudolfom Pogačarjem; aretirana sta bila pri Raveni (glej biografijo Antona Duhovnika v knjigi Dr. Albin Šmajd, dnevnik in dosje 1941–1946, str. 711).

mu Narodni odbor, pa pravi, da mu je ves načrt zmešal dr. Kamušič. Sedaj se mora zbrojena voda nekoliko ustaliti, da bo mogel s tem načrtom nadaljevati. Vidi pa, da je stvar zelo važna in silno nujna. Od tega lahko zavisi usoda Primorske.[1080]

Poročilo Ivana Martelanca o političnem položaju v Gorici, s kritiko Janka Debeljaka, 11. 10. 1944 (pag. 2771–2772)

Poročilo 11. 10. 1944. Trst – Gorica.

Goriški prefekt grof Pace [Marino Pace] se ni vrnil s terena ter so sedaj tudi Nemci prišli do prepričanja, da se on in baron Locatelli[1081] ne bosta zlepa vrnila. Javna tajnost je, da je odšel z namenom, da za 15. 9. osnuje italijansko partizansko vlado. Proglasa še ni nobenega in tudi vlada še ni notificirana na Primorskem. Tudi iz Londona se še nič ne čuje. Verjetno so se zmotili v datumu in vidijo sedaj, da bi stvar bila prezgodnja, zato čakajo. Pacejevi najožji sodelavci in tudi svojci o njegovi nameri menda res niso ničesar vedeli, kakor sodijo v Gorici.– Za nekega komisarja province je imenovan dr. Buchmüller, dosedaj Berater pri goriški mestni občini. Star je okrog 30 let, pa precej uvideven. Postavil si je smoter, da vzpostavi približno stanje, ki je v pokrajini vladalo leta 1914. Zato prosi za vse mogoče podatke, statistike itd. Zagotavlja slovensko šolstvo v istem obsegu kot je bilo v Avstriji, v istem obsegu slovensko upravo itd. Dr. Vogrič [Alojzij Vogrič] je nekaj šol že odprl, druge še bo. Gimnazija v Gorici bo začela, če le bo učencev in za kolikor razredov bo učencev. Ravnatelj naj bi bil dr. Jože Lovrenčič. Z njim naj se dogovori prof. Grzinič [Alojzij Geržinič], ki tudi želi iti v Gorico. Polagoma bo dr. Vogrič začel zamenjavati župane. Goriške občine se misli lotiti nazadnje, ker se za dr. Tonklija [Nikolaj Tonkli] vlečejo sredinci, z grofom Coroninijem [Alessio Coronini Cronberg] se pa da shajati. – za vse to delo rabi dr. Vogrič nekaj kvalificiranih moči. Predvsem šolskega nadzornika. Dr. Česnik [Ivo Česnik] je svoj čas predlagal g. Paljka [Leopold Paljk]. Pomislite, uredite. Za svojega tajnika bi rabil dr. Vogrič verziranega jurista. Govorite z dr. Sergijem Vilfanom. Vsa ta mesta so važna, ker se bo na te ljudi naslonila nova uprava dežele. Zato ne pošiljati doli nesposobnih ali neznačajnih ljudi. Teh je na Primorskem itak dovolj, naj gre za to ali drugo vrsto. Dr. Vogrič nujno prosi, da bi za petje in glasbo na gimnazijo dobil profesorico, ki bi pa morala biti bolj reprezentančne zunanjosti, da bi jo lahko porabili za razna zastopstva itd.

V Gorici so se začeli novi razgovori s sredinci. Tokrat se je lotil poskusa sprave novi kanonik msgr. Novak [Alojzij Novak]. Po mišljenju je sredinec med sredinci

[1080] V rokopisu je pripisano: *To je original. Martelanc poslal iz Trsta.*

[1081] Pyrrhus Locatelli de Hagenauer (1890–1961), baron, vojaški častnik. Kot nekdanji avstro-ogrski konjeniški častnik se je med drugo svetovno vojno pridružil nemški vojski. Poleti leta 1944 je kot nemški pogajalec sodeloval pri poskusih vzpostavitve premirja s partizani, da bi se s hrano laže oskrbovalo Trst in Gorico. Po neuspelih pogovorih je Ozna aretirala tri pogajalce: Leonarda Muzzolinija, Marina Paceja in Locatellija. Po drugi svetovni vojni je služboval kot bančnik in upravnik posestev. (Cavallerie.at; Wikipedia.)

in nami. Govoril sem z njim vpričo dr. Čuka [Alfonz Čuk] in dr. Brumata [Mirko Brumat]. Povedal sem mu, kaj vse smo do sedaj poskusili v tej smeri in s kakšnim uspehom. Stvar se mu je zdela nerazumljiva, dokler ga nisem opozoril, da je votek vprašanja v Beogradu in da zaradi tega sredinci niti ne morejo skleniti sporazuma, dokler se vežejo tako brezpogojno na dr. Besednjaka [Engelbert Besednjak]. Bati se je, da bo iz vseh teh razgovorov izšel msgr. Novak kot pravi sredinec; veliko se v tej smeri prizadeva zlasti prof. Bednarik [Rado Bednařik].
Stražarji so se lotili na Goriškem mladinske organizacije. Ustanovili so SDZ za Primorsko. Pridobili so nekaj bogoslovcev in maturantov. Bolj kakor v Gorici so se zasidrali v Trstu. Tu so se naslonili na 4 bivše bogoslovce. Vpliv skušajo dobiti zlasti med bogoslovci. Stvar jim uspeva zaradi tega, ker je primorski temperament zelo dostopen za stražarski program, kjer se mnogo govori o prosveti, politiki, javnem delu itd., to je v besedah vsega veliko, v dejanju pa vsaj zaenkrat ničesar konstruktivnega.
Petrovo [Peter Šorli] stanovanje je od včeraj nezastraženo. Zapečatili pa so 3 sobe, to je ono veliko dvojno in pa tisto, kjer je delala gdč. Šemetova [Felicita Šeme]. Kolikor sestra ve, niso ničesar našli. Odnesli so pisalni stroj in radijski aparat. Vodja preiskave, Nemec, je bil ob aretaciji zelo surov, ko pa je včeraj stražo odpeljal, je bil prijazen.– Ugotovili nismo še ničesar, česa ga dolžijo. Ob aretaciji so mu očitali špionažo, zveze z inozemstvom, zbiranje ljudi pri njem. Kurat jetnišnice Carara [Luigi Carra] je govoril z njim ter nam je pove[dal] da ga dolžijo zvez z Golcem [Jože Golec]. Dejanski so povpraševali po Golcu tudi g. Kunstlja [Ignacij Kunstelj] in Kemperla [Leopold Kemperle]. – V Gorici sem poskrbel, da je dr. Vogrič takoj interveniral za Petra pri dr. Buchmüllerju in Berater ju dr. Oesterreicherju [Gerhard Oesterreicher]. Z dr. Vogričem sva šla k nadškofu Margottiju [Carlo Margotti], ki se je zelo začudil, da sta aretirana Peter in Jože [Jože Sodja] v Ljubljani. To je čudno je rekel, tistega, ki tesno sodeluje z Nemci, kmalu zapro. Se pač vidi, da Nemci nikomur ne zaupajo in da zlasti ne vidijo radi ljudi, ki imajo zveze in vpliv. Obljubil je, da bo takoj telefonično govoril s škofom Santinom [Antonio Santin], pisal bo ekspresno prefektu Coceaniju [Bruno Coceani] in da bo takoj govoril tudi z dr. Buchmüllerjem in dr. Oesterreicherjem v tej stvari. Upa, da mu bo uspelo doseči izpustitev g. Šorlija kot dobrega duhovnika in najodločnejšega protikomunista med goriško duhovščino.– Naprosil sem tudi msgr. Novaka, da bo interveniral pri nadškofu. Pri tržaškem škofu bo skušal doseči posredovanje msgr. Ukmar [Jakob Ukmar], ako to že ni urejeno.– Osebno imam malo upanja, da bi Petra izpustili. Zato je treba poskrbeti za to, da bi vsaj začasno držal zveze z Gorico in Ljubljano kdo drugi v Trstu. Ker tudi mene tu opazujejo, bi morda kazalo, da pride sem zaenkrat morda g. Kemperle ali pa Kopitar [Rudolf Smersu]. Poštevati je treba, da je zlasti Duhovnikovo [Anton Duhovnik] stanovanje stalno pod kontrolo. Ing. Miklavž [Izidor Martinjak] bo prihodnje dni preselil svoj tehnični »urad« verjetno v Postojno.

Prihodnje dni pridem v Ljubljano, da se o marsičem pomenimo. Tudi o mojem nadaljnem delu. Prosim do tedaj za čim obsežnejšo informacijo o Janku Debeljaku. On dobiva stalno večji vpliv nad polkovnikom. Plete svojo mrežo z očitnimi političnimi tendencami proti nam. Zadevo je treba resno razčistiti. Zlasti govori proti ing. Miklavžu in meni. V lice se nam pa hlini. Nekoč Sodji mene celo prehvaliti ni mogel. Dosegel je, da bo Kokalj [Anton Kokalj] sprejel Lavriča [Marjan Lavrič] v štab. Dalje, da stotnik Eger [Franc Egger] zastopa Fortuno [Vincencij Fortuna] v Idriji. Sam si je pridobil mesto komandanta udarnega bataljona v Prestranku in zastopnika poveljnika postojnsko-bistriške skupine. Z njim hodi stalno neki narednik Miloš Kernc, spremlja ga tudi njegova žena. Savo (odslej Janko) se čudi vsemu temu in pravi, da dr. Jug [Ivan Prezelj] z vsem tem ne soglaša. Zato nam je potreben material, ko je Debeljak [Janko Debeljak] ropal po postojnski okolici in bil komandant orjunaške bande pod Snežnikom, pa tudi njegovo delo iz časa Vaških straž. Morda bo polkovnik spregledal, ko mu predložimo ves ta material. Po drugi strani zbira material o njem tudi major Ferenčak[1082] [Rudolf Ferenčak], ki ne more Debeljaka

Pozdravljam vse prijatelje, kolikor vas je še dosegljivih. Nasvidenje

Miklošič [Ivan Martelanc].

Poročilo Ivana Martelanca za Albina Šmajda o političnem položaju v Trstu in Gorici, 24. 10. 1944 (pag. 2773–2775)[1083]

Poročilo iz Trsta in Gorice dne 24. 10. 1944.

Prefekt grof Pace [Marino Pace] se je vrnil in se je javil pri Nemcih. Pravi, da so ga partizani smatrali za jetnika. Dajali so mu jesti le krompir in fižol. Posrečilo, da se mu je ubežati, dasi so ga vlekli do Blok na poti za Črnomelj. Na begu, da je naletel na nemško mino. Dejanski je ranjen v nogo. Nemci so sprva rekli, da ga bodo internirali, ker pa ima močne zveze z »Avstrijci«, mu je uspelo, da bo po nekaj dnevnem dopustu zopet nastopil mesto prefekta. Dr. Buchmüller bo nekak njegov adlatus v svojstvu Beraterja. – Tako začenjajo za nas v Gorici nove težave, ker je Pace zahrbten in nam zelo sovražen.

Šolstvo na Goriškem napreduje. Prof. Grzinič [Alojzij Geržinič], naj se pripravi, da odide v Idrijo, kjer bo imel 3 mesečni tečaj za tamkajšnje učiteljstvo. Podrobnosti se dogovoriva v nedeljo, ko bom – upam – v Ljubljani.– Ravnatelj dr. Joža Lovrenčič naj bi čimpreje odšel v Gorico, da uredi vse potrebno za pričetek pouka.[1084] V

[1082] Rudolf Ferenčak (1886–?), vojaški častnik. Od septembra 1943 do januarja 1944 je bil svetovalec nemškega divizijskega poveljnika Wilhelma Raapkeja. Med drugim je deloval kot poveljnik Šolske skupine v Novem mestu, ki je imela nalogo izuriti domobrance za boj proti partizanom. Poveljeval je tudi Zaščiti okraja Novo mesto. Poleti 1944 je deloval kot inšpektor primorskega domobranstva. Med vojno je pretežno bival v Ljubljani. (Mlakar, B., *Slovensko domobranstvo*; SI AS 2232/1.)

[1083] Prepis dokumenta (UDV) je na pag. 390.

[1084] V prepisu je pripisano: *GIMNAZIJA*.

prvi razred se je vpisalo 35 učencev. Vprašanje je, ali bi nastavili prof. Berdnarika [Rado Bednařik]. V Gorici se boje, da bi levičarsko vplival na mladino zato stoje na odklonilnem stališču. V tem smislu bo treba vplivati na dr. Lovrenčiča še pred odhodom. Stvar je nujna.– O Zazuli še nič ne vemo, ali je sprejel ponujeno mesto. Naprosil sem idrijskega župana g. Trevna [Karel Treven], da posreduje pri njem. Ljudskih šol odpiramo vedno več. Nekaj celo v partizanskih krajih. Vse je odvisno od županov. Te dni je uspelo doseči, da se bodo posamezni učitelji in obč[inski] tajniki, ki službujejo po Italiji, vrnili v domače kraje v službo. Bati se je, da dobimo z njimi mnogo neinformirane OFarije na Primorsko. Zato bo posamezne primere pretresel Kulturni svet v Gorici in šele nato bo dr. Vogrič [Alojzij Vogrič] stavil posamezne premestitvene predloge. Dr. Bruchmüller [Buchmüller] je obljubil, da bo vsakemu predlogu ugodil, upanje je, da tudi Pace ne bo upal delati težav.– Nanovo smo pokrenili vprašanje rudarske srednje šole v Idriji. Ker je v juliju na moje vprašanje podal vseučiliški prof. ing. Gostiša [Viktor Gostiša] negativno mnenje in sva o njegovem predlogu ponovno že razpravljala z nač[elnikom] dr. Sušnikom [Lovro Sušnik], pa ne prišla do pozitivnega rezultata, sem Idrijčane napotil do prof. Gostiše, da morda svoje mnenje revidira. Prihodnjič se bom v Ljubljani podrobneje ponovno pobavil s tem vprašanjem.– Z upravnim delom v zvezi prosim dr. Česnika [Ivo Česnik], da pripravi za prihodnjič 1 perlustriran izvod uradništva, učiteljstva itd. s Primorskega, ki bi bilo pripravljeno že morda sedaj priti sem službovat.
Mnogo si prizadevamo, da bi uvedli slovenščino na sodišču v Gorici. Menili smo, da bo šlo sedaj lažje, ko je Slovenec dr. Vidmar [Franc Vidmar] imenovan za predsednika. Mož pa okleva, se boji zameriti levo in desno, je preutrujen radi konfinacij itd. – skratka, najraje bi vozil po starih kolesnicah. Dr. Vogrič je zato sklical v nedeljo sestanek vseh slovenskih advokatov v Gorici, ter jim predložil, naj vlagajo slovenske vloge in tožbe na sodišču. Od 12 se jih je sestanka udeležilo le 8. Celo dr. Podgornik [Karel Podgornik] je prišel le do vogla hiše, kjer je bil sestanek, nato se vrnil. On – napredni narodnjak in poslanec je pripomnil nekemu udeležencu, da ne bo riskiral ničesar in ne zametal kolekov. Nekdo je izrekel to modrost, da je italijanska procedura tako neumna, da je škoda maličiti lepo slovenščino za tak postopnik. Večina je bila mnenja, da je treba vpoštevati določbe kazenskega postopnika, po katerem je vsak akt ničen, ako ni izdan v italijanščini. Končno so le trije izjavili za takojšnjo rabo slovenščine: Dr. Vogrič, dr. Tonkli [Nikolaj Tonkli] in dr. Pavlin [Josip Pavlin]. Prihodnjo nedeljo se bo ponovno vršil sestanek, kjer bo dr. Vogrič zahteval, da vsak navede razloge, iz katerih je proti uvedbi slovenščine na sodišču. Nemci so zagotovili, da bodo smatrali slovenščino tudi na sodišču za enakopravno kljub procesualnim formalnim določilom. Prosil sem dr. Vogriča, da napiše podrobno poročilo, ker stvar zanima tudi širšo javnost ali pa si je vsaj treba marsikaj zapomniti za bodočnost.

Vojaško je na sporedu koncentracija. Prilagam 1 izvod naredbe o preureditvi SNVZ. Nastajajo pa nove težave oz. se pojavljajo stare. Polkovnik[1085] nima prave volje za odhod iz Trsta. Tolminsko četo je major Tauss [Karl Taus] poslal v Kobarid, stražit kopače jarkov. V Plavah – Saloni je glavni del Kobaridčanov pod vodstva odpuščenega poročnika Matka Korošca recte Škrjanca, ki pa vzdržuje zveze s partizani, je v službi Nemcev in po svoje zavira odhod Kobaridcev v Trst in Prestranek. V Ajdovščino že teden dni ni mogla nobena kolona, ker čakajo nanjo pri Črničah 3 brigade partizanov. Zato je tudi prihod te čete v Gorico in odhod v Trst odgoden. Po načrtu naj bi Gorica in Ajdovščina odšli v Prestranek, Tolmin in Kobarid v idrijski udarni bataljon, Trst (14. četa) v Ilirsko Bistrico.– Trst in del štaba se seli ta teden, ostanek štaba s polkovnikom pa šele, ko bo tudi vsa Goriška preseljena. Bolnica se preseli v Postojno, v prejšnji deški azil. Prostor je lep, le nekoliko tesen. Štab bo v dosedanjem poveljstvu skupine[1086], propaganda[1087] in menza[1088] v fašističnem domu. Šole ni bilo mogoče dobiti za nas, ker pride v Postojno 1 nemška divizija in 4.000 todtovcev. Nemci kupujejo od partizanov les za utrjevalna dela in barake, ki jih bodo postavljali v okolici Postojne, in plačujejo po L 700. – za kub[ični] meter. Ljudje se posmehujejo.– Tudi na Tolminsko pride 1 divizija[1089], ki zasede položaje okrog Krna. Vsa stara linija se obnavlja in utrjuje. Ob njej se gradita še dve vzporedni liniji. Brezobzirno se uničujejo po vsej Goriški sadovnjaki, vinogradi itd., kjer tečejo linije. Ljudstvo je v skrbeh. Zlasti se boji evakuacije. Ne ljubi se jim delati. Mnogo se pije. Vina nihče noče prodati. Ker tudi partizani ne dovolijo dovoza v Gorico, v mestu ni vina. S prehrano je v Gorici malo boljše kot v Trstu.

V zadnjem času je polkovnik[1090] podpisal nekaj napredovanj oficirjev. Gračner [Ludvik Gračner] je postal stotnik, Šmid [Ivan Šmid], nadporočnik, Langus nadporočnik in poveljnik čete v Št. Petru na Krasu. Nadporočnik Svetičič [Slavko Svetličič] je zginil, ker ga je zasledovala nemška policija[1091] radi črne borze in samolastnih rekvizicij. Napredovanje ing. Martinjaka [Izidor Martinjak] je polkovnik odklonil. Precej komentiranja je zbudilo napredovanje majorja Ferenčaka [Rudolf Ferenčak] za podpolkovnika. Številne pripombe so pa polkovnika tako vrgle iz tira, da je prišlo do odkritega spora med Kokaljem [Anton Kokalj] in Ferenčakom. Ferenčaka je Kokalj sprva odpustil, potem pa postavil na razpoloženje. Iz štaba ga je dobesedno »ven vrgel«. Prepovedal mu[1092] je dajati hrano v menzi itd. Zaradi žalitve je Ferenčak vložil tožbo pri Gruppenführerju in zahteva ali Kokaljevo glavo, ali pa svojo žrtvuje. Proti Kokalju se je začela z njegove strani silna gonja pri Nemcih. Kak bo rezultat ni jasno. Verjetno poravnava. Odkrito sodelovanje in zaupanje

[1085] V prepisu je pripisano: *KOKALJ* [Anton Kokalj].
[1086] V prepisu je pripisano: *POSTONJSKO-BISTRIŠKA*.
[1087] V prepisu je pripisano: *SNVZ*.
[1088] V prepisu je pripisano: *SNVZ*.
[1089] V prepisu je pripisano: *NEMCEV*.
[1090] V prepisu je pripisano: *KOKALJ*. Pripis se ponavlja.
[1091] V prepisu je pripisano: *Si-PO*.
[1092] V prepisu je pripisano: *FERENČAK*.

med njimi pa ni več možno.– To bo zanimalo Krta [Mirko Bitenc] z ozirom na svoječasno željo dr. Juga [Ivan Prezelj][1093].
Krtu sporočam: Naročeno obvestilo sem poslal dr. Vogriču. Dne 16. 10. mi je odgovoril v pismu med drugimi zadevami v tej stvari sledeče: »Kar se tiče g. Kuka [morda Avgust Kuk], se mi zdi zadeva premalenkostna, da bi se z njo še nadalje ukvarjal. Če se g. Kuku zdi potrebno, naj kar toži, ako misli, da sem mu kdaj naredil krivico. Kar se tiče primanjkljaja, nimam navade, da bi se vtikal v zadeve, ki se me ne tičejo. Če se hočete prepričati o stvarnem stanju, imate možnost, da se poučite pri poročniku g. Plegariču, seveda, ako Vas zadeva zanima. Jaz pač nimam časa, da bi se z zadevo ukvarjal, in kakor rečeno, nerad se vmešavam v tuje zadeve.«
Proklamacijo smo tu in v Gorici pregledali. V drugi in tretji vrstici odpade ob vznožju Sv. Gore pri Gorici. Datum v tretji in zadnji vrsti levo naj se pravilno glasi 10. 5. 1944. ker je takrat bil Janko[1094] [Janko Kralj] v Ljubljani. Mislim, da sem še v konceptu v 15. vrsti napisal RAZGLAŠAMO namesto SPOROČAMO. Ves ostali tekst ostane dobesedno kot je. Dr. Janežič[1095] [Anton Kacin] je besedilo poslal preko Milana [Milan Kranjc] Bledu[1096] [Vladimir Miselj], uporabi naj se vaša zveza, preko Bistrice bom skušal stvar tudi odpremiti dalje. Prihodnji teden bi rad o stvari poročal dr. Jugu[1097] v Ljubljani ali pa zunaj. Stvar naj dobi čim jačjo publiciteto. Besedilo bodo objavili Goričani v prihodnji številki. Tudi Trst, če in kadar izide, naj tekst objavi. Izšli bodo tudi posebni letaki z besedilom in morda komentarjem. V zadevi aretacij se zdi, da vrsta še ni zaključena. Zadnji vidnejši je bil dr. Jazbec [Ernest Jazbec]. Vseh je menda 18. Pavle [Peter Šorli][1098] piše, da nimajo nič konkretnega. Z G. [Jože Golec][1099], da sta izjavila, da sta skupaj vodila le borbo proti komunizmu. Iz tega sklepam, da je tudi on (T)[1100] pridržan. Da je tudi Ivo prijet na vlaku za Benetke, že veste. Tudi Maštrovič [Ante Mastrović] sedi baje že od 11. t. m. Pavle nas je že po lističu, sedaj ponovno v pismu ostro posvaril pred Fricem[1101] [Fritz Verdnik]. Ta je bil prijet, nato izpuščen. On je menda vse povedal, kar je vedel. Vedel pa je vse preveč imen in dejstev zlasti od Toneta[1102] [Anton Duhovnik]. Ako se torej Fric pojavi v Lj[ubljani], pazite, da še kdo ne sede v kompleks. Pavle ponovno izraža upanje, da bo kmalu prost, jaz pa zelo dvomim. Kokalj se intervencij boji, pač malo imamo od njega v podobnih primerih. Je pa že dr. Vogrič drugačen, ki je pri Nemcih garantiral za ing. Rustio [Josip Rustja] osebno in je bil ta nato takoj izpuščen.

[1093] V prepisu je pripisano: *KS*.
[1094] V prepisu je pripisano: *KRALJ*.
[1095] V prepisu je pripisano: *KACIN*.
[1096] V prepisu je pripisano: *MISELJ*.
[1097] V prepisu je pripisano: *K. S.*
[1098] V prepisu je pripisano: *P[ETER] ŠORLI*. Pripis se ponavlja.
[1099] V prepisu je pripisano: *GOLEC*.
[1100] V prepisu je pripisano: *DUHOVNIK*.
[1101] V prepisu je pripisano: *WERNIGG*. Pripis se ponavlja.
[1102] V prepisu je pripisano: *DUHOVNIK*.

Včerajšnje bombardiranje Trsta je bilo zelo težko, morda celo težje kot 10. 6., le po številu žrtev morda lažje. Prizadeta je okolica sv. Jakoba in stari del mesta Casa del Fascio. Vse komentira, da je to posledica govora p[atra] Eusebia [Eusebio Jori], ki je v nedeljo govoril na Piazza Unita navduševalen patriotičen fašističen govor. Je to suspendiran vojni kurat, ki nastopa po raznih mestih, pa ga povsod sledi bombardiranje: in Fašistov še ni zmodrilo. Med vidnejšimi stavbami je deloma poškodovana Ciril-Metodova šola. Mnogo je trpela Via Istria. Tudi Via S. Marco je polna ruševin. Okolica Casa del fascio je močno poškodovana, tja do Via in Piazza Cavana. Tudi v poslopje samo, na dvorišče, je padla manjša bomba. Porušena je raznarodovalnica v tem okolišu, Ricretario Lega Nazionale, ki je ob Via Amerigo Vespucci. Med obema tuneloma v Via Bosco je vsak blok hiš podrt. Govore o 600 mrtvih. Vendar je vsako računanje preuranjeno, ker ruševine še niso in zlepa ne bodo prekopane. Baje je zadeto otroško zavetišče pod Sv. Justom in je pod ruševinami našlo smrt 150 otrok. Vendar vse vesti niso potrjene in bo minilo nekaj dni, da bo slika poškodb in žrtev jasna.
Ker v zadnjem času ni bilo možnosti za razmnožitev VESTNIK-a smo sedaj ponatisnili glavne vesti in Vam pošiljam 1 izvod za arhiv. Današnji Vestnik Vam pošljem s prihodnjo pošto.
Material, ki sem ga prosil zadnjič o Debeljaku [Janko Debeljak] in Lavriču [Marjan Lavrič], prosim ponovno. Z ing. Martinjakom se sestaneva v četrtek ali petek v Postojni. Bil je v Veharšah, Prestranku, Bistrici in dodobra pozna položaj.
Še o partizanih: Glavni stan za Primorsko se drži v okolici Lokev. Tam imajo proti Libušnjam tudi podzemska bivališča, dobro urejena in opremljena. Nemci nobenkrat še niso odkrili teh skrivališč, dasi so ponovno operirali tam v okolici. Nemci so prejšnji teden bili na Otlici, požgali so 52 hiš, v Kamnjah 8 hiš in ljudsko šolo, v Lokvah stojita le še dve hiši. V zadnjih bojih je padlo tu do 1000 »partizanov« med njimi brat ing. Rustije . Včeraj je bila kratka, pa ostra bitka v Vrtojbi pri Gorici. Na splošno pa so se iz goriške okolice partizani umaknili, kjer je tja prišlo mnogo Nemcev.– Partizani so v posebnem letaku napadli goriško Socialno pomoč. Takoj nato je msgr. Valentinčič [Ignacij Valentinčič] izjavil, da mu je sredstev precej zmanjkalo in da ne bo mogel več podpirati naših prizadevanj v tej smeri.
Ob sredah imajo goriški duhovniki sestanke s predavanji o aktualnih vprašanjih. Prva sta govorila dr. Močnik [Franc Močnik] in dr. Čuk [Alfonz Čuk]. Vtis sijajen. V debati pa je vse podrl p[ater] Jauh [Janez Jauh], ki je govoril o ljubezni, o neprimernem pisanju Slovenca in Slovenskega doma, pa tudi Goriškega lista itd. Napravil je veliko zmedo in znatno škodo. V sredo bo sam[1103] predaval in bodo naši debatirali, upanje je, da bo vtis popravljen. Izrečno je bil 3 krat vabljen prof. Ivančič [verjetno Ivo Juvančič], pa se povabilu ni odzval.

Gorica – Trst, 24. 10. 1944.

[1103] V prepisu je pripisano: *p[ater] JAUH*.

Obveščevalno sporočilo o vzpostavitvi radijske zveze, nedatirano (pag. 2776)

1. 11.

P. t.

Po podatkih, ki se jih prejel, ne bo več možno uzpostaviti veze. Mislim da so že zastareli. Nasprotna stran se ne javlja. Iz podatke 42m (7140 Kz) sklepam, da je ta veza delovala najkasneje do smrti g. Nap., to je je tri mesece staro. Nihče ne bo zaman klical tri mesece! Če je pa podatek še od takrat, ko sem bil sam zraven, pa še celo ne. Čas je pomanjkljivo označen. Lahko je angleški, sred[nje]-europ[ski], in poletni čas. Toda po nobenem času jih nisem slišal.

Če se bo spet iskal pomen slik, tedaj naj javijo naslednje elemente: Kraj (po možnosti); čas v GMT (angl[eški] čas); pozivne znake; njihov val; naš val moramo pa mi njim javiti, lahko je katerikoli, tudi 7140 Kz, vendar bi jaz najraje 6316 Kz (47,5 mtr [metrov]); predvsem je pa važen časovni interval, datum od kdaj do kdaj bodo poskušali dobiti vezo.

ing. J.S. [Jože Sodja]

Poročilo o političnem položaju v Julijski krajini, nedatirano (pag. 2777)

1. Vso Goriško in Primorje preveva neka nejasna panslavistična miselnost. Simpatije do Rusije so neprimerno bolj narodne nego komunistične. Izjemo tvori le nekaj krajev okoli Trsta in del Istre, kjer so že od nekdaj komunisti doma.– Neposredni cilj osvoboditve je skoro vsej pokrajini: Jugoslavija. Jugoslavija, kralj, jugoslovanska vlada, jugoslovanska vojska so svetinje, ki jih ne sme nihče žaliti, sicer ni pravi Slovenec. Pozna se pa že vpliv OF iz Ljubljane, ki je začela najprej izpodkopavati ugled jugoslovanske vlade, sedaj že tudi tu pa tam jugoslovanske vojske (generala Mihajloviča [Dragoljub Mihailović]). Vendar je ta vpliv OF še minimalen.
2. OF je poznana po vsej Goriški in Primorski. Še do marca 1942 je znanje o OF vsesplošno, da je to jugoslovanski (londonski) pokret za osvoboditev Slovencev za Jugoslavijo. Vsi vodilni ljudje in večji del katoliškega pokreta je sedaj že pravilno informiran o OF, da je to predvsem komunističen pokret s posebnimi komunističnimi cilji. Toda vse preveč je še razširjeno mnenje, da je to Mihajlovičev pokret ali vsaj pokret, ki dela roko v roki (v soglasju) z generalom Mihajlovičem. Agitatorji OF se izogibajo razgovorom o razmerju Mihajloviča do partizanstva. Le v najbolj zaupnih krogih pridejo z barvo na dan.– Obstoja nevarnost, da bo OF prekvasila Goriško in Primorje sebi v korist. Še vedno je pa dana možnost, da se to prepreči.
3. Nacionalni slovensko-jugoslovanski pokret vodita zlasti katoliški skupini I in II. Zdi se, da sta to najmočnejši skupini na Goriškem in v Primorju. Brezdvomno obvladata večino Goriške in bivše Kranjske (od Postojne do Trnovega). Jasno jugoslovansko-slovensko linijo zastopa skupina I, ki se zdi je močnejša in solidnejša. Povezna je z SLS pokretom v ostali Sloveniji. Katoliška skupina II se boji o OF povedati jasno besedo, da se ne bi vodstvo OF maščevalo nad njimi z umori. Nekaj

podobnega je pri naprednjakih in socialistih.– Napredne vrste so zelo razredčene. Mnogi simpatizirajo z OF. Niti vodilni krogi si še niso vsi na jasnem o OF. Prav v zadnjem času se je zlasti mladina (napredna) znašla. Odklanja OF, vendar silno prizanesljivo. Zveza s pobratimstvom v Ljubljani pri njih dobro vpliva. So pa še glede ocene OF korak za pobratimstvom. – Socialistov vobče ni veliko. Niso agilni. –

Z ozirom na OF bi torej lahko napravili nekako tak pregled:

1)	Katoliška skupina I (SLS)	:	odločna za Slovenijo-Jugoslavijo odločna proti OF. Zbira borbene formacije, ki so pa samo v pripravljenosti.
2)	Katoliška skupina II	:	odločna za Slovenijo-Jugoslavijo. Proti OF manj odločna (iz bojazni pred OF nasiljem)
3)	Naprednjaki	:	za Jugoslavijo, eventualno vseslovansko državo. Nasproti OF še ne povsem jasna. Mladina – po zvezah s Pobratimci – odločna za Jugoslavijo. Nasproti OF bolj prizanesljiva nego ljublj[anski] pobratimci.
4)	Socialisti	:	Jih ni veliko. Še neopredeljeni. Zdi se, da jim manjkajo zveze z Ljubljano.

Po inicijativi napredne mladine se je ustvarila neka rahla skupnost med napredno mladino in katoliško skupino II pod imenom Svobodno Primorje. Izdajajo list »Nova Pravda«. To naj bi bil nekak narodni svet za Goriško in Primorje. So za federativno Jugoslavijo in kantonalno Slovenijo (Goriško in Primorje nekak svoboden kanton!).

PREDLOG:
Napredni in socialistični voditelji v Ljubljani naj stopijo v stik s svojimi ljudmi na Goriškem in v Primorju in naj jim dajo točna pojasnila o OF (da je protidinastična, proti jugoslovanska)!
Močna osebnost – najbolje, če vojaška – bi mogla združiti vse skupine v Slovensko zavezo po vzorcu iz Ljubljane. Nastop bi moral biti odločen, v obliki ukaza. Za tak nastop ima gotovo legitimacijo zastopnik generala Mihajloviča v Ljubljani. Naj se prepove sumničenje katoliške skupine I, zlasti njenega vodstva, češ da je izdajalsko. To sumničenje je brez vsake resnične podlage. Izvira iz osebnih ambicij. Jugoslovanskemu-slovenskemu pokretu veliko škoduje in koristi OF.

Poročilo o političnem položaju na Slovenskem primorju, september 1942 (pag. 2778–2779)

SLOVENSKO PRIMORJE 5.–10. 9. 1942

Sumaričen pregled.

Za Jugoslavijo so vsi (razen starih komunistov, teh pa ni veliko). Jugoslovanska vlada v Londonu se priznava in njene izjave so merodajne. Zelo pogosto je naleteti na želje po neki Panslaviji, ki pa ni identična z bolševiško zamislijo.– OF je prvotno povdarjala samo osvobojenje od fašizma. Je uživala vsesplošne simpatije. Po deželi še danes mnogi identificirajo OF z Mihajlovičevo [Dragoljub Mihailović] jugoslovansko nacionalno akcijo. Vendar se že zelo opaža, da so nacionalni krogi OF razkrinkali kot neslovensko in komunistično. Vodstvo naprednih ljudi in socialistično vodstvo je že sprevidelo, da je OF komunistična, vendar še ni opaziti odločnejšega nastopa proti OF. Jo odklanjajo, toda na drugi strani občudujejo. Povsod strah pred partizanskimi akcijami radi silno ostrih italij[anskih] represalij.

Partizanstvo (OF).

Izrazitega partizanstva na področju Tržaške in Istrske pokrajine ni. Dobiti jih je na obrobnem pasu ob bivši jugoslovanski meji. Na terenu se sicer po nekod pojavljajo manjše skupine »četnikov«, ki pa večinoma sami odklanjajo naziv »partizani«. Sestavljene so po večini iz vojaških beguncev. V nobenem kraju se dolgo ne zadržujejo. Ker so jih v zadnjem času začele italijanske oblasti organizirano preganjati, so se te skupinice po večini umaknile na nanoški masiv in v »Trnovski gozd«. Nekaj tudi v okoliš Gorskega Kotora. V teh krajih so prišle seveda pod partizansko vodstvo. Radi partizanskih zločinov in sledečih jim represalij, je v Julijski krajini zgorelo od 4. 6. t. l. dalje 10 slovenskih vasi (235 hiš). Ubitih je bilo nad 60 Slovencev. Brez strehe je nad 1.250 Slovencev, interniranih na stotine. Komandant Baebler [Aleš Bebler] (ni izključeno, da Kuhar [Lovro Kuhar]) je v začetku avgusta bil pri partizanih na Nanosu. Med drugim je govoril: »Ne bojte se, krvi in požarov, zakaj le iz krvi se bo porodil novi svet komunistične svobode.

Borba proti partizanstvu in OF.

Odločno borbo proti partizanstvu in OF je dosedaj vodila edino le SLS skupina, ki je bila oklevetana ne samo od SLS, ampak celo druge katoliške skupine in od nacionalistov kot »bela garda«. Druga katoliška skupina je načelno sicer proti OF, vendar brez vsake tozadevne udarnosti. Nacionalni krogi (napredni) so do pred kratkim skoro brez izjeme simpatizirali z OF. V zadnjem času zavzema napredno in socialistično vodstvo protiofarsko stališče. SLS skupina je izdala letak »V spomin profesorju Ehrlichu [Lambert Ehrlich]«, ki je med duhovniki napravil globok vpliv. Zaupniki SLS so začeli z močno agitacijo proti partizanom. Na Bitovljah[1104] pri Oseku so fantje, ki so čitali list »Povelje«, šli na lov za partizanskim političnim komisarjem, ki jih je vabil na sestanek v Trnovski gozd. Vendar jim je komisar ušel. Fantje iz Baške doline so prosili 2. 9., vodstvo SLS, naj posreduje da dobe orožje proti partizanom, ki so oropali trgovine na Bukovem in kradejo živino. List »Povelje« je prinesel glede OF največjo jasnost in opogumil fante za odločno borbo proti partizanstvu. Vipavski in Bistriški okraj, ki sta bila močno okužena, sta radi

[1104] Pravilno Vitovlje.

partizanskih zločinov in sledečih represalij popolnoma ozdravljena. Partizani so našim zaupnikom v Dornbergu, na Vogrskem, v Vipavi, na Gočah in še ponekod drugod zagrozili s smrtjo, ako ne prenehajo s propagando proti njim.
V Tržaški okolici so zelo narodno zavedne občine Prosek, Zgonik, Repentabor, Boršt, Boljunec in Dolina. (Bolj komunistično so usmerjene: Nabrežina, Sv. Križ, Kontovelj, Opčine, Trebič[1105] in Bazovica.) V Trstu samem je OF takoj v začetku organizirala centralo za vso Primorsko. Oblasti so ji prišle na sled in aretirale ter zaprle večino članov. Tako je tržaška centrala sedaj nedelavna. Pod uplivom SLS - Mihajlovičevske propagande, navdušenje za OF izhlapeva. Slovenskega vodilnega življa v Trstu skoroda ni. Mladina je ali pri vojakih ali v zaporu. Najmočnejše proti oefarsko razpoloženje je sedaj v obmejnih krajih, kjer so ljudje doživeli najstrašnejše represalije radi partizanskih akcij.
Proti partizansko akcijo ima organizirano razpredeno le skupina SLS. Poskus mlajših naprednih ljudi z ustanovitvijo nekakega primorskega narodnega sveta (Svobodno Primorje), ki so se imenovali tudi pobratimovci, je brez vidnega uspeha. Ta pokret je v pojemanju, vendar so posamezniki aktivni proti partizanom. Opazilo se je njihovo sodelovanje z skupino SLS.

Izjave naprednih in socialističnih voditeljev.
Naprednjaki: Spoznali smo, da je OF komunistična. Vendar občudujemo njeno aktivnost proti Italjanom. Nismo nasprotni ustanovitvi »Slovenske zaveze« na Primorskem. Smo za Jugoslavijo in Panslavijo. Če je jugoslovanska dinastija ovira za Panslavijo, naj se dinastija umakne.
Socialisti: Usmeriti se moramo ali za London, ali Moskvo, pač za tistega, pod katerega interesno sfero bomo spadali. OF odklanjamo, ker smo spoznali, da je komunistična. Primorsko ljudstvo je tako zelo proti Italjanom, da je tudi za slabo rešitev, samo da je rešitev od Italjanov.

Slovenska zaveza.
Nobena politična skupina ni odbila predloga za ustanovitev primorskega odbora Slovenske zaveze. Največ pomislekov ima katoliška skupina izven SLS. Najbolj pripravljena za ustanovitev je skupina SLS. Zastopnik SLS bo zato vse potrebno ukrenil, da pride do ustanovitve.– Uradno so bile povabljene k ustanovitvi SZ vse politične skupine.

Vojaške organizacije.
Nacionalne vojaške organizacije ni. Eventualna vojaška organizacija bi se morala nasloniti na politične organizacije. Na temelju Mihajlovičevih vojnih norm na zasedenem ozemlju zbira v Primorju zlasti skupina SLS fante in mlajše možke k sestankom. Prebirajo in razlagajo »Povelja«.

Akcije »upornikov«.

[1105] Verjetno Trebče (ital. Trebiciano).

Akcije OF v mesecu maju so izzvale tako velike represalije, da se je – kakor se sliši – celo OF zbala in jih ne povzroča več. Malenkostne sabotaže (poderejo kak železen drog za električno napeljavo pri železnici, zažigajo zrelo žito na polju in podobno) je treba morda pripisati samovoljnim akcijam vojaških ubežnikov.

Trst – glavno mesto Slovenije.
Socialdemokratski voditelj predlaga, da se Trst proglasi za glavno mesto Slovenije. To radi tega, da se zasigura za Slovenijo in ga velesile morda ne internacionalizirajo, in da bo lažje zagovarjati priključitev večjih teritorijev na jugu in zapadu (od Trsta) k Sloveniji.

Qui si parla soltanto Italiano! (Tu se govori samo italjansko!)
Taki napisi so izobešeni po javnih lokalih v Trstu in Gorici. V Trstu napravljajo ti napisi vtis (na tujca), da se je moralo zelo slovensko govoriti v mestu. Gorico je ta fašistična uredba mučno zadela, ker se tu pač slovenščina mnogo rabi kot občevalni jezik. Obrtnikom (trgovcem) je zagroženo, da morajo strogo paziti, da bodo nameščenci govorili samo slovensko. Če slovenska stranka prosi v trgovini v slovenščini, morajo odgovarjati italjansko. Nastavljenca, ki bi se pregrešil in govoril slovensko, je gospodar dolžan odpustiti. V več slučajih se je to tudi res izvedlo. (Na kolodvoru v Trstu so ti napisi povečini že potrgani!)

Prehrana.
Prehrana zgleda približno kot v Ljubljanski provinci. Gospodinje se povsod pritožujejo, da na trgu ni dobiti vsega kar bi želele. V Gorici dobiš grozdje težje kot v Ljubljani. Maksimirana cena je 5,60 lir. Kmetje radi prenizke cene nočejo nositi na trg. Tudi za ribe se morajo včasih nastaviti v vrsto. Ribolov se sicer vrši nemoteno, toda ker je treba oddati ribe za eksport, za domači trg včasih zmanjkajo.

Policijska ura.
V Trstu in Gorici policijske ure ne poznajo. Na deželi ne sme od 9. ure zvečer in do 6. ure zjutraj nihče na cesto.

Intervencija nadškofa Margottija [Carlo Margotti].
Radi represalij (za partizanske akcije) nad nedolžnim prebivalstvom je nadškof goriški (Margotti) po konferenci s tržaškim in reškim škofom interveniral pri Musoliniju. Intervencija je bila brez uspešna. ~~Od takrat dalje so take represalije izostale.~~ Za novo intervencijo je vzpodbudila nadškofa ~~tudi~~ vloga slovenskih duhovnikov, ki so jo naslovili na nadškofa v isti zadevi (10. avgusta). Nadškof je vlogo slovenskih duhovnikov pokazal tudi papežu. Papež je interveniral in njegova intervencija je bila uspešna, kar se je pokazalo ob priliki, ko so partizani ubili it[alijanskega] trgovca Battaglia pri Kanalu (12. 8.). Ko so nekaj dni po umoru šli vojaki na kraj umora, da požgo okoliške tri vasi, so dobili iz Rima nalog, naj se vrnejo. Tudi v Ljubljani smo v tistih dneh slišali godrnjanje v italjanskih oficirskih krogih, češ, čemu se papež vtika v vojaške akcije.

Stališče goriške duhovščine do partizanstva.
Izhajati je začel ilegalen duhovniški list »Duhovna skupnost« za primorske slovenske duhovnike. Prinaša tudi članek »OF in partizanstvo«. Točno označi OF kot komunistično in nenarodno ter veri nevarno. Poziva k modremu in krepkemu delu proti tej nevarnosti.

Nezadovoljstvo v Italiji. Italjanski komunisti.
V slovenskih krogih v Gorici in Trstu pripovedujejo, da je sicer opaziti naraščanje nezadovoljnosti z vojsko, vendar še ni nobenega znaka za kako očitno propadanje morale. Italjani si žele konca vojske, toda z zmago!– Italjanski komunisti ne kažejo nobene aktivnosti. Ni nobenih sabotaž, nobenih akcij. Tovarne nemoteno delajo dalje. Ladjedelnice v Tržiču so v polnem obratu. Iz Milana in Rima poročajo prav isto.

Izredna suša v Severni Italiji.
Večmesečna suša v severni Italiji je povzročila, da je pridelek krompirja neznaten. Tudi koruza je zaostala v rasti in se je njeno listje od suše zvilo. Celo za grozdje je premalo vlage.

Obveščevalno poročilo o dogajanju na ljubljanskem letališču, nedatirano (pag. 2780)

Pri Mikliču, oz. v Hotelu Metropol je odsedla in ložira ekipa 16 mož nemške aviacije. 2 avtomobila. Kolikor se je moglo eruirati, sledi še glavnina. Gre za to, da na ljubljanskem aerodromu postavijo svojo bazo.
Gestapo, ki je precej reduciral svoj stalež je zopet dobil pojačenje v ljudeh in povečal tudi svojo pisarno.

Poročilo Vladimirja Vauhnika o nemških transportih, nedatirano (pag. 2781)

Zelo nujno od BBZ [Vladimir Vauhnik]: 1. Nemški transporti čet in materijala skozi Hrvatsko in Srbijo se nadaljujejo z največjo izrabo železnic. V osmih dneh je šlo skozi preko 300 vlakov in deli 4 infanterijskih ter 3 tankovskih divizij. 2. Generalhauptmann Loer [Alexander Löhr] se mudi v Zagrebu ter pripravlja [glavni štab]. Verjetno je, da se Feldmaršal Rommel [Erwin Rommel] premaknil na Balkan. 3. Vse vojašnice v Hrvatski so izpraznjene in rezervirane za Nemce zlasti v Zagrebu, Sisku, Brodu, Osijeku, Požegi in Varaždinu. 4. Nemški delegat v Hrvatski general Glaise [Edmund Glaise von Horstenau] je sprejel nalog pripraviti prostor za 100.000 Nemcev v Sev[erni] Hrvatski. 5. Trije avijatiški generali so potovali skozi Zagreb z nalogom prevzeti poveljstvo nemških zračnih sil v Bolgariji in Grčiji. 6. Glavni aerodrom v Zagrebu in deset ostalih začasnih letališč v Hrvatski imajo sedaj okrog 1200 aeroplanov, povečini bombnik. Samo nekateri izmed njih so nadaljevali polet proti jugu. 7. V zadnjem času je bilo potrjeno, da morajo nemške čete zaključiti priprave za generalni napad na Turčijo do devetega maja. 8. Dve

nemški diviziji v Bosni – 118. lovci in 714. pehotna – so prav tako odšle proti Grčiji. 9. Včeraj in danes so velike enote S in Gestapo na potu v Bolgarijo. Informacije so od 5.5.19

Obveščevalno sporočilo o italijanskem odnosu do nekaterih enot vaških straž in Casarjevi propagandi glede četništva, nedatirano (pag. 2782)

It[alijani] nekatere edinice sumijo kot anglofilske. Njih namen je te edinice opazovati in jih, čim bodo dognali, da je sum utemeljen, takoj zgrabiti.
Casar [France Casar] je akademičarki Zorčevi iz Stične rekel, da so v il[egali] same barabe. Isto propagando širi med dijaštvom splošno.

Obveščevalno sporočilo o prekinjenem prometu, nedatirano (pag. 2783)
dne 18. t. m.

Med Ozaljem in Kamanjem so partizani razstrelili 6 m dolg most. Promet prekinjen, predvidoma bo vspostavljen tekom 19. t. m.

Dne 18. t. m. zgodaj zjutraj je došlo do iztirjenje nekega tovornega vlaka med postajama Grobelno Ponikve. Oba tira sta bila zastavljena in je bil promet prekinjen do okrog polnoči med 18. in 19. t. m. Izostali so vsi vlaki, brzovlak je vzdržal zvezo s prestopanjem.

Obveščevalno sporočilo o nadzoru železniškega prometa, nedatirano (pag. 2784)

V Ljubljano je prišlo 20 voz avtomobilov, glej pod Postojna Ljubljana, vl[ak] 658. To so oklopljeni avtomobili zaščiteni proti obstreljevanju. Te avtomobile se je po železnici instradiralo v razne kraje naše province in se bodo tudi vrnili po železnici. Kolikor smo mogli dognati, se bo naložilo razen zaupen material in arhive uradov, nakar bodo odšli ti avtomobili sproti, kot se bodo vrnili v notranjost države.

Danes ponoči se je v Rakeku po nalogu voj[aške] oblasti iz Postojne iz vlakov izkrcalo vse vojaške in ostale potnike namenjene v našo pokrajino. Pasirati so smeli samo tranzitni potniki, t. j. potniki ki so potovali preko našega območja. Dovolilo se je potovati v našo pokrajino samo dvema viš[jima] oficirjema. Izkrcani so bili nato izolirani v postajnem poslopju na Rakeku in se jih je vrnilo v Postojno. Nihče ni mogel priti z njimi v kontakt tudi vojaki ne, samo oficir, ki je to izvršil.

Naval prtljage v notranjost traja dalje, isto se opaža, da prihaja izredne količine prtljage z juga, Dubrovnika, Beograda i. t. d.
Dotok tovora iz Laz v Stagnaciji.

Obveščevalno sporočilo o povečani vojaški aktivnosti na Hrvaškem**, nedatirano** (pag. 2785)

Za Kai…

1. V teku so priprave za zasedbo jadranske obale po nem[ških] četah. V Sarajevo bo prišel glavni štab ene nemške armade.
2. Pristanišča v Trstu in Poli kakor tudi v Reki bodo organizirana kot oskrbovalne baze obalnih črt z vsem potrebnim.
3. Kopičenje zračnih sil na Hrvatskem se nadaljuje. Tri nove zračne eskadrilje so prišle iz zap[adne] Nemčije, ter pristala na velikem novem letališču pri Brežicah--Krško-Rann-Gurkenfeld. 30 km severozap. od Zagreba.
4. V razdobju od 8.–14. 5. je šlo preko Hrvatske preko 240 vlakov s četami in materialom zlasti protiavijonskimi enotami in pijonirji.
5. Hrvatska vlada pripravlja svojo preselitev v Banjoluko. Nemške oblasti so po desetem maju nadzirale vse hrvatske urade. Verjetno bo prišlo do evakuacije obale v širini 15 km.
»Crvena kosa« umro pred mesec dana v Dachauu. Obavestite me, dali je još živa u Kairu ili Tulchu kod Benka Olga FAKHAR. Pozdravite M i St. Pošto sa Vama imamo vez unije potrebno da dodžete ovamo.
Pozdravlja Vas An.

Obveščevalno sporočilo o vstopu v domobranstvo, nedatirano (pag. 2786)

Po dogovoru med Kregarjem [Janko Kregar] *in škofom* [Gregorij Rožman], *da bo Veršč. odstranjen – je bilo z Ribo. dogovorjeno, da se zaščiti sodelavce Tosa. Predložena je bila lista.–*
Kdaj je ista lista točno po vrstnem redu poklicana na delo.
Listo prilagam.
Storjeni vsi koraki.
Če vstopijo v domobr[anstvo*] – bodo pod stal[no] kontrolo. Zato bo vodstvo brž-kone odstopilo. Jutri Ti Korbar* [Milan Finec] *sestavi poročilo. Z [...] še ne govori o tem – morda bi bilo preuranjeno.*
Za sedaj bo 14 vpoklicanih – Zahteva Würzberger na zaht[evo] Kregarja.

Poročilo o obveščevalnih aktivnostih, dezinformacijah in političnih stikih, nedatirano (pag. 2787)

Str. Pov. broj.

Za Ambroza.

Vaše obavestenje glede Bricelja potpuno je tacno, jer sam ga i ja vec ranije imao. Najme Bricelj od kako je zatvoren radi i dalje stalno sa mojom stanicom toboze kao slobodan, a ja mu svaki dan odgovaram na njegova pitanja razume se onako kako zahteva potreba nase stvari.
Njemacka obavestajna sluzba iz Berlina tvrdi da je u Engleskoj odluceno da se Kralj Petar [Peter II Karađorđević]sa dve Nacionalne divizije iskrca kod Metkovica.
Za Duhovnika [Anton Duhovnik] sam porucio gde treba a obavestio sam i one koji ce poci njegovim putem da se ravnaju.

Saljite mi odmah sve sto je vazno za nase stvari.
Ljeti je stigao u Ilirsku Bistricu prekosutra ide u Ljubljanu gde ce posetiti biskupa, Rupnika i sefove politickih stranaka.
Komanda Slovenije po svome obicaju nije mi odgovorila na moj poznati Vam predlog.

Obveščevalno sporočilo o izjavi Paula Dusche o pripravah na protikomunistični boj, nedatirano (pag. 2788)

I/1:
Duša [Paul Duscha] je na zboru političnih referentov izjavil, da se bo umaknil s političnim oddelkom in udarnim vodom v hribe, kjer se bo boril proti boljševizmu do zmage antikomunističnega tabora, zato že pripravlja hrano in vse potrebno v neznanih gorskih krajih. Zagrozil je izbranim referentom, da bo vsak izdajalec te vesti ustreljen.

I/1 (Dr. Krivic ali Rant ali Kveder)
I/2 Jurčec
I/3 ~~*Ženska legija (Slavka*~~ *Jeglič treba dobiti namestnike*
(Slovenska legija moška)
I/4 Ženska legija (Slavka Remškar)
[...] dr. Baraga [Srečko Baraga]
Lgf (Langof) [Milan Langof]

Obveščevalno sporočilo o ilegali in delovanju Narodne legije, nedatirano (pag. 2789)

Dve izjavi o ilegali

Polkovnik De Baldi je metliški delegaciji izjavil: Dokler ne bodo Mihajl[ovičevi] četniki zavzeli stališča proti nam, toliko časa tudi mi ne bomo zavzeli stališča proti njim.– To so slišali Kek [verjetno Franc Kek], Metliški prošt, Drganc [Jože Derganc].
Rabaioti, italj[anski] župan v Višnji gori je rekel Capudru Danilu [Danilo Capuder], da so pogajanja med Mihajlov[ičevci] in Italj[ani] in da zato Italj[ani] nimajo ničesar proti ilegali.

Iz Narodne legije

Vodilni člani NL se boje očitka, da so centralisti in se boje, kaj naj napravijo, ako bi se jim začelo to na debelo očitati. V tem primeru bi morali namreč pokazati svojo barvo. Dosedaj jim namreč ni bilo treba pokazati ali so za federacijo ali za centralizem.
NL skuša pridobiti napredno akad[emsko] skupino »Edinost«

Obveščevalno sporočilo iz Ligojne, nedatirano (pag. 2790)

Ligojna.
Samotorčan mirko vojak pri edinici je povedal da četniki delajo propagando češ, da so samo oni in edini predstavniki prave jug[oslovanske] vojske da pa so P. P. K. M. samo okupator[jevi] prijat[elji] in pomagači in nič drugega. S tem izredno begajo ljudi.

Nam[estnik] kom[andanta] na stari Vrhniki že dvakrat okraden. Vojaki sumijo da kradejo četniki.

Politika Karla Novaka in kritika Janka Debeljaka, nedatirano (pag. 2791)

Prav na hitro nekaj vesti. Upam, da si prejel fragment pisma, ki ga je odnesel Mencinger [Anton Duhovnik]. Še to dostavim. Poljanec [verjetno Karel Novak] je naročil, naj štabi takoj sestavijo popis škode, ki je bila ljudem izvršena po Italijanih ali partizanih v njihovem okolišu ter sezname dostavijo v Ljubljano, da jih bo mogel on dobiti, ker namerava že zdaj, ko je denarja dovolj (menda po fijakarjih) vsaj deloma škodo poravnati ter na ta način (tako si jaz predstavljam) delati reklamo za svoje oddelke. To ti sporočam po naročilu starega [Karel Novak]. Podal sem mu tudi poročilo o delu v mojem delokrogu ter je bil zelo vesel, češ da je tako vedel, da bo tu klapalo, če nikjer drugje ne. No to je bilo malo preveč rečeno. Razumel sem pa tako, da mi je hotel s tem vsaj deloma dati zadoščenje za vse, kar mi je krivega naredil, ko je še verjel v Jankota [Janko Debeljak]. Glede Jankota še nekaj novega: Dne 31. 3. 1943 so Jankotovi fantje iz štaba ujeli v Trški gori v zidanici nekega starega posestnika Cvetna [Matija Cvetan] iz Kamenc pri Novem mestu. Ta ima 2 sina pri partizanih, zato so mu Italijani zažgali hišo. Stari je bil bolan. Vzeli so ga s seboj. Prepeljali so ga preko Krke med vasjo Ragovo in gradom Graben, ga pretepli in nato ubili. Slekli so ga popolnoma ter nato kratkomalo vrgli v Krko. Tam so ga našli ljudje in žena ter ga nato prepeljali domov in cerkveno pokopali. Stvar je vzbudila mnogo hrupa v Novem mestu in okolici. Vse se zgraža. To je Jankova vzgoja! Že večkrat sem rekel, da nam Janko s svojo vzgojo in delom samo škodi, koristi pa nič. Kar je od njega, je negativno. Pred kratkim, dnevnika nimam s seboj in ne morem navesti točnega datuma, so njegovi štabovci pijani šli v družbi ital[janskih] vojakov skozi Novo mesto ter vzklikali duceju. Kaj praviš? Je to vzpodbudno!

Italijanske ocene razmer v Ljubljanski pokrajini, nedatirano (pag. 2792)

Razne novice:
Izjava nekega italj[anskega] oficirja: London in Mihajlovič [Dragoljub Mihailović] sta postala naša sovražnika št. 1. Komunizem in partizanstvo so v upadanju in ne predstavljajo več opasnega nasprotnika.– Vaške straže so zelo inficirane z mihajl[ovičevskim] duhom in zato postajajo nezanesljive.

Languasco je padel v nemilost, ker je bil napram Slovencem preveč popustljiv.
Neki italj[anski] oficir je rekel dr. Lenčku [Igancij Lenček], da piše navodila za VS Jelen [verjetno Ernest Peterlin] in da se ta Jelen večkrat sestaja s Kregarjem [Janko Kregar] iz Gosposvetske ali Zrinjskega ceste.
Novi general za MVAC misli mirno in postopoma likvidirati VS. Najprej sicer partizane z nekaj ofenzivami. Potem misli poslati domov vse fante, ki niso prostovoljno pristopili v VS oziroma, ki bi že radi šli domov. Potem misli polagoma razpuščati edinico za edinico (Planina-Unec), da ne bi bilo razburjenja.
Pri škofu [Gregorij Rožman] je bil neki general in sta se pogovarjala o tem kakšno stališče zavzema do Mihajl[lovića] in Novaka [Karel Novak]. Dobro bi bilo dati škofu nasvete.

Prošnja za posredovanje za Alojzija Ambrožiča pri italijanskih oblasteh, nedatirano (pag. 2793)

Ambrožič Alojzij, roj. 21. 5. 1894 v Gaberju obč[ina] Dobrova pri Ljubljani, sin Gregorja in pok[ojne] Frančiške Češnovar, po poklicu trgovec in posestnik, stanujoč v Gabrju št. 35–14, obč[ina] Dobrova pri Ljubljani.
Odpeljan je bil dne 12. 9., ob priliki splošne blokade v občini Dobrova. Sedaj se nahaja v sodnih zaporih v Ljubljani v sobi 169 in je pod oblastjo kr[aljevih] karabinjerjev.
Obtožen je, da je hranil neke predmete za partizane, češ, da so mu jih pošiljali gotovi ljudje iz Ljubljane. Dejstvo je, da vseh dvaj[s]et let, odkar obstoja njegova trgovina, prihajajo k njemu razne pošiljke iz Ljubljane za domačine tamkajšnje okolice, ker je pri njegovi trgovini avtobusna postaja in se tam ustavljajo tudi vsi vozniki. Na paketih je vselej naslov prejemnika, znanega domačina in je vselej prišel po predmete dobro poznan domač človek. Če je med temi pošiljkami bilo kdaj kaj nedovoljenega, on torej ni mogel vedeti.
Ambrožičeva družina je že od nekdaj strogo katoliška in je Alojzij bil dolga leta funkcijonar pri raznih katoliških društvih. Kot tak je bil hudo ogrožen od strani partizanov; ponovno je dobival grožnje, da ga bodo ustrelili.
Napram ital[janskim] vojakom je bil vedno lojalen, kar lahko potrdijo vsi ital[janski] financerji, ki so službovali na stanici tik njegove trgovine. Ko so bile letos meseca maja v tamkajšnji okolici vojaške edinice od partizanov zahrbtno napadene, je Ambrožič negoval italijanske ranjence in jim pripravil potrebna vozila, da so se mogli prepeljati v bolnico, ker so bili njihovi avtomobili po napadu pokvarjeni. Za to je dobil iz Ljubljane od nekega tenenteja toplo zahvalo.
Alojzij Ambrožič ima sedem otrok v starosti 6 do 14 let, bolno ženo, ki je prestala že dve težki operaciji in 88 let starega, bolnega očeta, zato je nujno potreben svoji družini.
Pripominjam da, če je bilo kdaj v Ambrožičevi trgovini kako prepovedano blago, so mu to partizani nalašč podtaknili in so potem poskrbeli, da so za to zvedele

italijanske oblasti, da se na ta način nad njim maščujejo, ker so mu očitali tudi, da sodeluje pri organiziranju bele garde.

Škof*[ovska] pis[arna] priporoč*[eno] *na Corpo d'Armata.*
Frančišk[anski] provincial pa na CCR [karabinjersko] poveljstvo.

Obveščevalno sporočilo o posredovanju zaupnih vesti, nedatirano (pag. 2794)

Vsak naj dnevno zapiše vse vesti in jih sporoči Kopitarju [Rudolf Smersu], ki bo zaupne vesti sporočil našemu krogu, ostale pa daj v Čenče. Zato mu vsi sporočajte vse zaupne vesti o IT[alijanih], o Stražarjih, o j[ugoslovanski] vojski in četnikih itd. Kar spada v Čenče, sporočajte po možnosti direktno v Čenče.
Stražarji so prosili za podpis »slovenske izjave« dr. Odarja [Alojzij Odar], Kranjca[1106], Kopitarja, ki so podpis odklonili.
Od našega zaupnika pri Glavaču [Franc Glavač]:
Narodno legijo vodijo:
Na klasični g. Žužek iz 7. r.
Na učiteljišču Kresnik Boris iz 5. l in Firzig, ki je tudi pisal v Nar[odno] edinost.
Pri Nar. L. [Narodni legiji] so zaenkrat prenehali s časopisno propagando, pač pa so se krepko vrgli na podrobno organizacijo.
Konečnik [Ljubomir Konečnik], ki je bil komandant MVAC v Starem trgu, je sedaj šel v Jankotov [Janko Debeljak] štab.
Del skavtov, ki jih vodita Pleničar [Dušan Pleničar] in Seifert, delajo pri NL. Pleničar hodi večkrat tudi v pisarno SL, morebiti špijonira.
OF ima v Notre-Dam na Mirju krepko zatočišče.
Jutrov urednik Borko [Božidar Borko] dela pri OF časopisju.
Opazno je, da hodijo znani naši politiki ob četrtkih zvečer v Rokodelski dom.
Stražarski najnovejši kandidat za predsednika stranke je dr. Blatnik [morda France Blatnik].
Pri Stražarjih je razdeljeno kdo mora in kolikokrat mora izvršiti obiske pri določenih osebah.
Razgledi so prenehali izhajati, ker so izvršili svojo nalogo.

Obveščevalno sporočilo o črnogorskem četniškem častniku, nedatirano (pag. 2795)

Gjurić Aleksander ali Djurić – črnogorski kapetan [morda Momčilo Đujić], prenočil pri Škulju [Karel Škulj] in se pogovarjal z njim radi:
1. Hotel dobiti fante za Srbijo.
2. Potrebno osnovati žensko organizacijo, čim močnejšo. Prišel bo čas, ko bomo morali biti [s]ami drugod in bi doma ženske vodile vse organizacijsko delo.
3. Nujno potrebno ustanoviti v tem srezu eno močno Mihajlovićevo skupino.

[1106] Albert Ilovar ali Marko Kranjc.

Debatirala sta. Škulj, da vse 3 trenutno neizvedljivo. Legitimacija: prodaja knjige Jugoslovanske tiskarne.
Da pozna Cerkvenika Albina.
Iz Lašč je šel v Ribnico in Kočevje.
Za 28. 6. pripravljajo Mihajlovićevi en močen udar na Italijane, ravnotako tudi na Nemce. Kritiziral je našo boječnost in se navduševal zato, da bi začeli v čim večjem številu napadati Italijane.

Obveščevalno sporočilo glede razbitja vaških straž, nedatirano (pag. 2796)

It[aljani] so postavili Vošnarja [Pavel Vošnar] in Debeljaka [Janko Debeljak] za inšpektorja čez MVAC. Imata baje v Betovnovi ul[ici] svojo pisarno in na Corpo ďarmati že pošiljajo ljudi k njima. Izjavila sta, da je postavljanje in odstavljanje komandantov njihova stvar in da bosta odstavila vse nesposobne (t. j. zanju nezanesljive in klerikalne) komandante in jih bosta nadomestila z sposobnimi. Liberalci si manejo roke nad tem uspehom. Kar jim ni uspelo s pomočjo Novaka [Karel Novak], da namreč razbijejo VS, jim je uspelo s pomočjo It[alijanov], ki so sprejeli njihove kandidate na taka odgovorna mesta.
Če tega vprašanja takoj ne rešimo, nam bodo razbili Vaške straže, utrdili četništvo in nam pobrali orožje iz rok. Potrebno je, da takoj nastopimo zoper to stvar.

Obveščevalno poročilo o delovanju proti Akademskemu klubu Straža, nedatirano (pag. 2797)

Govori se, da se nekateri naši ljudje zoper Stražo bore na grd način, kar odbija in da bi bilo mnogo več simpatij na naši strani, ako bi bila borba z naše strani dostojna in akademska.
Govori se, da se Gambara [Gastone Gambara] pogaja z It[alijani][1107]. Postavljeno je bilo 12 točk. V eni točki ni prišlo do sporazuma, v drugih pa. Tudi v Karlovcu so imeli It[alijani] pogajanja s partizani.
Zelo se govori po Ljubljani, da je prišel dr. B. Furlan [Boris Furlan] v vlado kot zastopnik OF.
Pozor pred Fr[ancem] Prežljem. Je pogosto v družbi gestapovca Lampreta, ki je o naših zadevah zelo dobro informiran. O dveh naših sestankih v Rok[odelskem] domu je zvedel od njega.
Vso ileg[alno] literaturo naj vsakdo po uporabi pošlje na XII [verjetno Viktor Češnovar] da se shrani.
Semrajc, gostilničar pri sv. Križu, biv[ši] OFar, vozi sedaj hrano in drugo za četnike.
Stražarji vabijo svoje in naše fante na tečaje za podoficirje; pravijo, da bodo dali ves voj[aški] pouk in da zato ni treba k SL. – Sokol. L. [Sokolska legija] pa agitira na sred[nji] t[ehnični] šoli da bo pri njih vsak postal takoj oficir ali vsaj podoficir.

[1107] Verjetno s partizani.

Aktualne vesti in obveščevalno delovanje v Ljubljanski pokrajini, nedatirano (pag. 2798)

Razne vesti:
1) V bogoslovju se je danes govorilo, da je Krek [Miha Krek] včeraj poveličeval Rusijo in Stalina [Josif Stalin].
2) Lampret, bivši trgovec iz Karlovške ceste je v nemški obveščevalni službi. Ta je pripovedoval Mauko Francu, ki stanuje v Mahničevi ulici 23 in je v službi Ljudske knjigarne, da je bil v petek sestanek v rokodelskem domu, na katerem je govoril Kopitar [Rudolf Smersu] o notranjem političnem položaju. Že preje pa da je govoril v Rokodel[skem] domu Medved [Miloš Stare].
3) Stražarji so baje izdali neko brošuro o bodoči ureditvi Slovenije.
4) Govori se, da je prišla j[ugoslovanska] vlada v krizo, ker je kralj od nje zahteval da izda deklaracijo o bodoči ureditvi države.
5) Baje so v Kairu: kralj [Peter II. Karađorđević], Snoj [Franc Snoj], Adamič [Louis Adamič] in dr. Cankar [Izidor Cankar]. – Ti dve novici sta iz Snojeve družine.
6) Na več krajih na deželi so bili napisi: Živel kralj! Živel Tito!
7) Ob eni uri ponoči oddaja radio London v slov[enščini] na valu ljublj[anske] postaje tako, da lahko poslušajo imetniki blokiranih aparatov.
8) Javorski župnik ima izvrstne zveze z novim generalom za MVAC oddelke.
9) izšla sta dva letaka: Slovenci spreglejte (dobro napisano, verjetno od liberalcev) in Rusija in zapad (izdali isti, ki izdajajo Novice).
? 10) Ljotičeva organ[nizacija] pri nas je vključena v NL. Ljotičevec Smuk Ivan je vključen v NL kot vodnik.
11) Karadj[ordjević] dnevno ob 21 uri na valu 41, Jugoslav. dnevno ob 7 in 10 na valu 25, Amerika dnevno ob pol 19 uri na valu 19.
12) Dr. Brecelj Bogdan je bil včeraj 20. 6. ob 9 uri dop[oldne] pred splošno bolnico. Videl ga je Pirih Milko.
13) Pri aktiv[nih] oficirjih so preiskave.
14) Govori se, da je borba med Novakom [Karel Novak] in Oblakom [verjetno Franc Oblak].
15) V Straži se govori, da nima seda[nje] vodstvo nobene legitimacije nastopati v imenu SLS. Sedaj o počitnicah bodo šli na deželo s svojimi idejami.

Poročilo o delovanju ilegale in članov Akademskega kluba Straža, nedatirano (pag. 2799)

Na Primorskem obstoja Primorski tiger, to je naslov neke osvobodilne organizacije, ki je jugoslovansko usmerjena. Nekaj članov je prišlo v Ljubljano in so nekatere Italjani tudi zaprli. Baje pa so jih potem izpustili.
Šolar [Jakob Šolar] smatra za svojega najmočnejšega nasprotnika SL in je izjavil, da ji bo že pokazal.

Pobratim je izvedel v Ljubljani podrobno organizacijo in ima po vseh okrajih terenske odbore. Med krščanskimi socijalisti in tretjeskupinci je geslo: vsi v Pobratima. Pod plaščem Pobratima prodajajo tretjeskupinci, ki so bili še nedavno ali so pa še danes v vrstah OF, knjigo »Bohinjski reden« in stare številke krščansko socijalističnega glasila »Dejanje«.
Ilegala ima namen napadati vaške straže in iz teh jemati ljudi za sebe. Ilegala hodi po Dolenjskem in ima s seboj radio oddajno postajo. Glavač [Franc Glavač] je radoveden, od kod imajo to postajo. V ilegali sta tudi dva Primorca, ki jih v šali nazivajo »Kidrič« in »Beabler«. Breznik [France Malovrh] hodi skupaj z njimi in je njihov kurat. Po mnenju Glavača so italjani o ilegali dobro obveščeni.
Komandant črnomaljskega bataljona je postal Cigo [Drago Tomažič], Janko [Janko Debeljak] pa je komandant nad dvema bataljonoma.
Sestanke imata Koprivica [Danilo Koprivica] in Rant [Pavle Rant], ki je desna roka Glavača.
Stražarji živahno organizirajo lastni vojaški oddelek. Nekega višjega gimnazijca so pridobivali z besedami »kdor je za federativno Jugoslavijo in za slovensko poveljevanje v vojski, naj pristopi k nam«.
Akademik Velikonja [Narte Velikonja] je popolnoma v službi Glavača, ki ga – ker ima legitimacijo in orožje – Glavač uporablja v svoje namene.
Po mnenju Glavača imajo stražarji dobre stike s kvesturo.

Obveščevalno poročilo o delovanju članov Akademskega kluba Straža, nedatirano (pag. 2800)

Razne vesti:
1) Dve Skočirjevi izjavi: Pogajanja v Straži niso uspela. Predlagali so jih Italjani, ki bi radi dosegli, da bi se partizani razšli in bi oni nato lahko razorožili belo gardo.
Kakor vse kaže bo Jugoslavija še obstojala. Bo pa v bodoči Jugoslaviji še večji kaos, kot je bil v dosedanji. Sedanja vlada je samo začasna. Bodoča Jugoslavija bo federativna. Ko bo Jugoslavija urejena, se bo kralj Peter [Peter II. Karađorđević] umaknil. Mihajlovič [Dragoljub Mihailović] in Tito [Josip Broz] skupaj delata. Sedaj sta se skupaj na podmornici odpeljala v Kairo.
Atentati so ponehali radi zunanjih dogodkov.
Jugoslavija ne bo imela Bolgarije, ker bo Bolgarija pripadala Rusiji poleg Finske, treh baltiških držav in Romunije. Jugoslavija pa še ni zrela za Rusijo – z izjemo Črne gore.
2) Od našega zaupnika v Straži: Straža ustanavlja novi odbor SLS. Hoče se nasloniti na Štajerce in ustanoviti posebno štajersko SLS. V to bi pritegnili dr. Gosarja [Andrej Gosar]. Štajerci pa bodo odstopili iz sedanje SLS. Prva bosta izstopila Špindler [Josip Špindler] in Mihelčič [Alojzij Mihelčič]. Casar [France Casar] je rekel: Kranjcu [Marko Kranjc] bomo dali predsedniški stolček, pa bo naš, tajništvo pa bomo vzeli mi Stražarji.

Stražar Janez Kos je rekel: Nas Jugoslavija nič ne briga.
3) Od našega zaupnika pri Glavaču [Franc Glavač]:
Baje sta pri zadnjih ofenzivah v Beli krajini padla Cigo [Drago Tomažič] in Verderber [Frančišek Verderber]. Janko [Janko Debeljak] je pomagal pri sestanku med It[alijani] in part[izani] v Straži.
Propagandni urad Narodne legije se imenuje DIRUP in ta daje dnevna gesla. Zadnji dve gesli sta bili: Italjani so ponudili ilegali pogajanja.– Na Notranjskem so se spoprijeli četniki in Italjani in četniki so premagali 3 bataljone It[alijanov]. Pri tem je padel poročnik Lavrič.
V Sela - Šumberk je baje komandant VS sam postrelil 6 partizanov.
Janko pride baje v Ljubljano za Vrhov[nega] inšpektorja MVAC.
V Komenskega ul. 10 se vedno zbirajo sumljivi ljudje, ki verjetno opazujejo Rokodelski dom.
Govori se, da bodo It[alijani] razorožili 3000 mož MVAC.
Partizani na Čatežu so dobili iz Ljubljane ogromno denarja.
Pobratim deluje še nadalje in ima stara pravila.
V kurilnici v Ljubljani je v službi kot navadni delavec Stamenkovič Srbijanec, ki je po svojih izjavah prav usmerjen in bi ga bilo dobro pritegniti k delu.
Šef spijonažne službe za NL je neki Oberman [Gojmir Oberman].
Akademik Bajd [verjetno Aleksander Bajt] je v nedeljo raznašal listke NL.
4) Glas iz dežele: O notranjih in zakulisnih zadevah smo premalo informirani. Na škofijo postavite človeka, ki bo vse vedel in duhovnom razlagal situacijo. (Pametna misel!)
Stranka naj bi imela kje svojo pisarno, da se bomo vedeli kam obrniti. Po stanovanjih marsikomu ni prijetno hoditi.
Ljudje so siti komunizma in zunanje politike. Pišite kaj bomo ljudem po vojski dali. Povejte, da je naš socialni program najmanj toliko dober za ljudi, kot komunistični in da v bodoči Sloveniji ne bo korupcije, ne revščine in drugih krivic.
5) V pismu Koste Kositra [Stanko Kociper], ki je bilo objavljeno v Slov[enskem] domu, je omenjen neki komunist Mencej [Martin Mencej].Ta je v službi v gluhonemnici in se svobodno kreta po Ljubljani. Bil pa je vodilni komunist že v Jugoslaviji.
6) Naj se propagandno izrabi, da so komunisti streljali talce. Glej orig[inal] pisma v Slov[enskem] domu.

Kritika delovanja vodstva katoliškega tabora, nedatirano (pag. 2801–2804)[1108]

Prepis razglasa ljudi, ki niso zadovoljni s sedanjim stanjem.

Dogodivščina ilegala: Kljub kratki dobi je Novakova [Karel Novak] ilegala doživela precej burnih dogodkov, ki nekajkrat meje celo na komičnost. Iz Notranjske se je podala na Dolenjsko. Spremljal jo je kaplan M. [France Malovrh], ki ima dobre

[1108] Prepis dokumenta (UDV) je na pag. 2854–2855.

zveze z OR v Novem mestu. Za nekaj časa se je ustavila na Čatežu, nato je odšla proti Novemu mestu. Pri Stični je trčila na poročnika Nadraha [Jožef Nadrah], ki je bil radi tega nekaj časa zaprt od IT. V Novem mestu je pohajanje ilegale povzročilo med Italijani veliko razburjenje in dovedlo do preiskav. Ilegalci so povsod nastopali hrupno in javno. Delili so med ljudi denar, kupovali kokoši po 150 lir ter se bahali, češ da je to denar, ki jim ga pošiljajo Angleži, partizani in Bela garda ropajo ljudi, mi vam pa prinašamo denar. Nekje blizu Šmarjete so popivali skupno s partizanskimi zaščitniki, nakar so ljudje rekli: sedaj so se pa partizani in Mihajlovič [Dragoljub Mihailović] pobotali.

Angleški padalci: Novakovi ilegalci so razširili med ljudi vest, da sta pristala dva angleška padalca pri Št. Jerneju, prinesla ilegalcem brzostrelke, denar in angleške cigarete. V Ljubljani so nekateri celo kazali cigarete, ki sta jih ta dva padalca prinesla iz Anglije. Izmišljotina o teh padalcih, pa je kmalu prišla na dan in sedaj se Novaku smeje vsa Ljubljana.

Denar za ilegalo: Ilegalci so delili denar med ljudi v velikih vsotah. Zabičavali so jim, naj dobro pomnijo, da so jim denar poslali Angleži. Kje je dobil Novak toliko denarja? Resnica je čisto preprosta: To je bil denar, ki je bil dan v Ljubljani v protikomunistične svrhe, pa ga je dobil v roke Novak v namene ilegale.

Plače nekaterih idealnih borcev. Nekateri funkcionarji, ki se ponašajo s svojim narodnim delom, imajo kar čedne plače. Znano je za dva vodilnejša, da dobivata vsak po 3000 Lit mesečno od kapetana Tornarija [Gino Tornari], potem še od svoje politične skupine, zatem ju pa plačuje še Novak, ker sta njegova zvesta sodelavca najmanj 5000 lir mesečno. Pošteno delo zahteva poštenega plačila.

Pater Gvido Rant OFM dr.[1109] igra v Ljubljani posebno vlogo. Ima stike s Karlom Novakom na eni strani, na drugi strani, če je to sploh druga stran, pa z vodstvom OF. Karl Novak je bil opozorjen na te zveze, pa saj njemu prav pridejo, zakaj ne bi porabil prilike.

Namen ilegale: je da odvrne pozornost Italjanov od OF. S tem je prizadevanje francoskih zakulisnikov šlo precej v klasje. Z nastopom ilegale naj bi se namreč razbremenili težavni položaj OF. Pa časa rabijo OFarji, da se reorganizirajo in pripravijo na novo kampanjo, ki je v teku. Razpeli so mreže, naivni klerikalci se pa love vanje ...

Vedno bolj se vidi, kako partizani in masoni sodelujejo z roko v roki. Odkod izvirajo vse težave proti protikomunistični akciji. Tako pri glavi, kakor na terenu: Isti, ki sede skupaj s klerikalci v Slovenski zavezi, imajo še tesneje in lepše sožitje v vodstvu OF.

In kdor opazuje in zasleduje Jankovo [Janko Debeljak] delovanje na Novomeškem terenu, mora priti do zaključka, da ima opraviti z eksponentom framazonarije, članom »Črne roke«, lopovom prve vrste. Tega ne morejo sprevideti edino tisti, ki

[1109] Gvido Rant (1880–1956), bogoslovni pisatelj, frančiškan. Med drugo svetovno vojno je imel stike z OF. Po vojni, maja 1945, je bil aretiran in isti dan izpuščen. (SB; Čipić Rehar: Frančiškani v kolesju političnih sistemov 20. stoletja.)

upajo v Jankovi senci polniti žepe, ki se oblizujejo po stolčkih, želijo na kandidatni listi klerikalcev kandidirati za poslance, potem ko se bodo onemogočili po zvezi s framazonskim eksponentom. Sprevideti ne marajo ali radi napuha nočejo celo fajmoštri, ki .....[1110]

Paster Loyd[1111] poroča: Jugoslovanska vlada v Londonu je klonila pod pritiskom Majskega [Ivan Mihajlovič Majski] in zavzela partizanom prijaznejše stališče. Mihajlovič pa vztraja na svoji protikomunistični liniji. Angleška vlada zato ne zaupa več toliko jugoslovanskemu zastopstvu in se direktno obrača na Mihajloviča.

Oj ta denar... Denar, ki prihaja iz raznih virov v protikomunistične namene, pride v roke Novaku, odtod pa gre zopet nazaj k virom, odkoder je prišel, kot podkupnina. Bi bilo zanimivo navesti imena .... prihodnjič.

Dr. Kramer [Albert Kramer], ki se sedaj nahaja v okrevališču v Italiji je dal svojim ljudem sledeče navodilo: »Sedaj je prišel čas, da odtegnemo partizane iz akcije in jih zopet uvrstimo v našo skupino.«

Janko je nekemu znanemu župniku v okolici Novega mesta pripovedoval, kako se je pogajal s partizani za skupno borbo. Na vse pogoje je pristal: odpravo vere, sovjetizacijo, odpravo dinastije. Prehuda se mu je zdela le partizanska zahteva, da bi se jugoslovansko ozemlje razkosalo na različne sovjetske države. Pa so mu še vrata odprta ..... Pa saj ima vstopnico: spovedni listek, on in štabovci.

Poživitev Šolarjeve [Jakob Šolar] akcije.

Tretje-skupinska akcija, ki je znana po svojih simpatijah in po svojem bivšem sodelovanju z osvobodilno fronto, živahno dela. Zdi se, da ima za sabo širok krog katoliških levičarskih intelektualcev. Njeno pomembnost S.L. in SLS podcenjujeta. To gibanje izdaja celo množico časopisov. Ima dobre zveze z Rimom in Londonom, kakor tudi odločilno besedo pri ilegali. Morda se bomo zavedli nevarnosti tega gibanja šele takrat, ko bo spet prepozno, kakor je bilo pri OF.

Ilegala išče kurata.

Znani Šolarjev in Gosarjev [Andrej Gosar] priganjač Ločniškar ml[ajši] [Vladimir Ločniškar] išče med duhovščino kurata za ilegalo. Napeto pričakujemo koga si bodo izbrali in kdo bo na ponudbo pristal. Veliko je poklicanih a malo bo izbranih ...Tako bodo potem vse skupine imele svoje kurate: beli, partizani in še ilegalci.

»Mladi Slovenci«

Po Londonskem radiju govori nekaj časa neki Slovenec menda Poberaj [Anton Poberaj] iz Št. Vida v imenu mladih Slovencev. Govori pa vedno v partizanskem smislu. Imamo indicije po katerih se da sklepati, da so mladi Slovenci istovetni s Šolarjevo skupino. Od nje dobiva Poberaj tudi informativno gradivo, ki ga posreduje dr. Kamušič [Josip Kamušič] v Rim, od ga jim pa somišljeniki spravijo v London. Dobra taktika, tukaj antikomunist iz Londona pa smrt fašizmu svoboda narodu.

Kariera dr. Albina Šmajda.

[1110] Zapis se ne nadaljuje.

[1111] Pester Lloyd je časopis, ustanovljen leta 1854 v Budimpešti, ki je od vsega začetka izhajal v nemškem jeziku.

Advokat dr. Albin Šmajd je po izjavah nekaterih klerikalnih prvakov, mož bodočnosti v SLS. O njem je med drugim tudi znano, da ja na Gorenjskem pobiral podpise za nemško okupacijo, dalje, da skupaj z Gestapo izseljeval Slovence, za kar je dobil priznalno pismo, ki so si ga bivši jetniki v Št. Viškem zaporu v zavodu prepisali in poslali v Ljubljano. Lep voditelj se nam obeta. S Šmajdovim imenom so povezana še nekatera druga imena, predvsem pa Jože Sodja, Križman [Andrej Križman], Godina [Jožef Godina].

Tornari in Tone Duhovnik.

Znani Tornarijev agent Tone Duhovnik je padel v nemilost pri tem špijonažnem ital[janskem] oficirju. Verjetno pa je, da bo kmalu prišlo do sprave, kajti interesi se krijejo.

Razmere v Beli jetnišnici.[1112]

V biv[ši] Beli jetnišnici, kjer je bil šef Albin Šmajd, je bilo življenje zelo občestveno razvito, zlasti med nekaterimi funkcionarji moškega spola ter jetniki ženskega porekla. Tudi Albin se je vnemal za gracijoznost nekaterih SKOJevk ... Pa to niso namigovanja, ampak izpričana dejstva!!!

Zakaj Mikuš [Metod Mikuž] še vedno ni suspendiran.

Mikuš partiz[anski] verski referent se je priključil komunistom. Duhovščina pravi, da zasluži suspenzijo, že zato, ker je brez škofovskega dovoljenja zapustil svoje službeno mesto. Še bolj zato, ker je brez škofovega dovoljenja odšel k vojakom - partizanom. Še bolj pa zato, ker se je javno priključil komunistom suspendiran pa še vedno ni! Zakaj ne?! Mikuš sam je v pismu patru Krizologu [Ludvik Zajec] izjavil, da se je suspenziji uprla škofova najbližnja okolica. Kdo so to? Kanoniki in dvorjani v škofiji. O kanonikih je znano, da so zahtevali suspenzijo. Torej dvorjani. Od teh sta somišljenika le dva dr. Janko Arnejc, bivši župnik v Breznici na Gorenjskem in prof. Maks Miklavčič. O Maksu je itak znano kam spada, župnik Arnejc je pa tudi po nekdanjem političnem prepričanju in udejstvovanju liberalec, sedaj pa OFar. Svoje prepričanje pa utemeljuje in utrjuje po ljubljanskih oštarijah pri cvičku. Tu je treba torej iskati razlogov, zakaj tako mučna Mikuževa zadeva še ni razčiščena.

»Narodna legija« Čuje se: da se bodo razpustile vse bojne formacije (Pobratim, Sokolska legija itd.) Namesto njih pa se bo ustanovila posebna enotna narodna legija. To je očividno Šolarjeva poteza. Rad bi se namreč znebil vseh drugih skupin in jih združil pod lastnim vodstvom, kajti narodno legijo predstavlja on.

Delovanj[e] komunistične stranke: Aktivnost komunistične stranke še ni bila nikoli tako velika, kakor prav sedaj. Razlika je le ta, da deluje spet strogo podtalno, zato pa je njena akcija toliko nevarnejša. Vse belogardistične organizacije so od komunistov minirane.– Mi pa se gremo ilegalo in podobno.

Šolarjeva OFarska skupina.

[1112] Verjetno Belgijska vojašnica.

Da bo lažje osvobajala Slovence premoženja, domov, življenja, je ta skupina razdelila celo pokrajino na 4 sektorje: Ljubljana, Novo mesto, Gornji del Dolenjske, Notranjska. Ljubljana je razdeljena na 7 okrajev, vsak okraj na 2–3 okrožja.
Znano je, da je Šolar prijatelj Miža in idejni vodja Karla Novaka. Še bolj zanimivo je pa to, da Šolar z svojo organizacijo polagoma pokriva vojaško gibanje Karla Novaka in ga hoče končno istovetiti s svojim gibanjem. Njegovi somišljeniki OFarji delajo silno spretno, potuhnjeno in zvito.
Glede Šolarjeve takozvane Mihajlovičeve akcije zaprisega sodnijski pristav Osterc [Stane Osterc], zagrizen OFar. Kaj to pomeni, je vsakemu otroku jasno. Morda bodo mogli doumeti tudi naši lokalni visoki politiki.
Vsi frančiškanski patri so prišli na svobodo. Zagovornikov je bilo več. Med njimi tudi Gambarova [Gastone Gambara] ljubica Mlejnikova [Manja Mlejnik], zlasti pa se je zavzemal zanje Marjan Zajc. Šlo je predvsem za zveze, ki so jih imeli z nekimi komunističnimi funkcionarkami. Gre za intimne zveze!!! Lepa družba rešuje narod!

Pregled političnih in vojaških vesti iz Ljubljanske pokrajine, 28. 6. 1943 (pag. 2805)[1113]

Razne vesti:
1) V soboto 27. 6. je Špindler [Josip Špindler] pripovedoval Goričanu [Henrik Goričan], da je stališče Stražarjev pravilno, da se mora namreč postaviti maksimalni narodni program in da imajo Stražarji v tem pogledu vso Štajersko za seboj in zato mora tudi on biti z njimi. Tudi v Ljubljani imajo ogromno inteligence za seboj – najmanj 400. Zlasti pa so z njimi vsi štajerski sreski načelniki, dalje Mihelčič [Alojzij Mihelčič], Jerbič, Gračnar [Ivan Gračner], Thauerschuh [Ivan Teuerschuh]. Avs. [Ivan Avsenek] in Medved [Miloš Stare] sta nemogoča človeka, da vodita stranko. Edini, ki je danes persona grata na vse strani je Marko [Marko Kranjc]. On naj postane začasni predsednik, v odbor SLS mora priti več Štajercev. V strankin program mora priti, da bo Slovenija razdeljena na pokrajine in bodo imele te pokrajine autonomijo. Advokati in kapitalisti nas ne bodo komandirali.
2) Od Glavačevega [Franc Glavač] zaupnika:
Zaprli so baje Rossija in de Furija, ki sta se v Straži pogajala s partizani.
V Žužemberku je baje VS ujela 3 ileg[alce] pa jih je nato izpustila
Na praznik v četrtek je prinesel dr. Zajecu Marjanu na stanovanje nekdo (verjetno Žitnik [Rudolf Žitnik]) listek s sledečo vsebino: Vzemi avto, skok k Kregarju [Janko Kregar]. važne stvari.
NL je sklenila, da ne bo več dobavljala literaturo SL-iji.
Opaženo je bilo, da je pretekli teden bila seja stranke in SL v šenpeterskem okraju.
Vodilni možje v NL so: Bano [Milan Bano], Pleničar [Dušan Pleničar], Šolar [Jakob Šolar], Ločniškar [Vladimir Ločniškar], Krošelj [Anton Krošl].

[1113] Prepis dokumenta (UDV) je na pag. 2859.

NL išče skladišče za orožje in materijal. Dobro bi bilo, če bi jim mogli mi postreči s kakim skladiščem.
3) Zgleda, da OF mobilizira Ljubljančane. Ena novica je, da se pripravlja v hribe 200 ljudi iz Ljubljane, druga, da pojde v najkrajšem času 12 ljudi. V soboto je izginila od doma sestra dr. Štrancarja. Govori se, da je prespala noč pri Janezu Snoju (bratu ministra Snoja [Franc Snoj]), ki je še vedno navdušen OFar. Odhod te skupine (12 ljudi) je baje organiziran iz plinarne in neki Marolt bi vedel povedati več o tej stvari.
4) V Legiji smrti so sledeče spremembe: V Belo cerkev je prestavljen Sekolec [verjetno Franjo Sekolec], v Brezovico ing. Matičič [Anton Matičič], v Šmarješke toplice Milan Kranjc, v Otočec Egger [Franc Egger], na Ratežu pa je Slanc [Radovan Slanc].
5) KA je pod posebnimi, sprejemljivimi pogoji dovolila sodelovanje članov Dijaške KA pri SL.

28. 6.

Obveščevalno poročilo o delovanju članov Akademskega kluba Straža, 24. 6. 1943 (pag. 2806)[1114]

Vsakdo naj doma in v pisarni temeljito pospravi!
Leskovar [Ludvik Leskovar] je izjavil Goričanu [Henrik Goričan], da so Stražarji prosili škofa [Gregorij Rožman] za posredovanje.
Danes, 24. 6. je naš človek pripovedoval, da bi morale štiri VS iz Žužemberka, Zagradca, Korinja in Ambrusa oditi na nek določen prostor v ilegalo. Komandanti so dobili poziv.– Kaj je na tej stvari, nismo mogli ugotoviti še do danes zvečer.
Osmošolec iz klasične gimnazije je poročal, da jim je 5. 6. predaval Casar [France Casar], ki jim (osmošolcem) je najprej govoril o nastanku Straže, ki jo je ustanovil dr. Ehrlich [Lambert Ehrlich]. Nato se je podal na politično polje in je rekel, da je Straža proti načrtu zaveznikov, ki so za razširjenje kraljevine Jugoslavije in za razširjeno Slovenijo v federativni Jugoslaviji. Ta program so napravili liberalci, ker je na prvem mestu Jugoslavija in šele na drugem Slovenija. Dalje je ta program slab, ker ne pove, kje se bo razširila Jugoslavija: ali na jugu ali na severu. Stražarji hočejo, da se razširi na severu do historičnih meja.
Stražarji so zoper četništvo, ki hoče reševati partizanstvo: zakaj se ni ta pokret pojavil že leta 1941.– Na koncu je Casar rekel, da so vse stranke zanič, da je edina prava stranka – Straža.
Od Glavačevega [Franc Glavač] zaupnika:
OF je izdala nov program, ki obsega 15 točk.
Župančičeva Jasna postaja zopet aktivna, je pa previdna pri svojem delu.
V dnevih 18–20. 6. so partijci pobirali obleko in obveze po Ljubljani.

[1114] Prepis dokumenta (UDV) je na pag. 2859.

Novak [Karel Novak] je izdal neko brošuro, ki se širi po Notranjskem. V njej govori o Lesjakovem [Josip Lesjak] slučaju.[1115]
Kambičeva, Tyrševa 47a je zelo delovna OFarka.
OFarji se redno shajajo na kopališču Ilirija in se tam nemoteno razgovarjajo.
Pri dr. Zajcu [Marjan Zajec] je bil pretekli teden dr. Jelenc [Celestin Jelenc].

Zveze z oblastmi ne funkcijonirajo.

Politična nasprotja, odnos z okupatorjem in položaj na terenu, 18. ali 19. 7. 1943 (pag. 2807)[1116]

Nekateri naši ljudje so mnenja, da naj bi iz naših[1117] vrst izšla pobuda za ustanovitev Katoliškega bloka, v katerega naj bi se povabilo Gosarja [Andrej Gosar], Šolarja [Jakob Šolar], Stražarje.
Italjani imajo na deželi zaupna navodila, da naj opazujejo gibanje vodilnih političnih ljudi raznih skupin. Od klerikalcev naj opazujejo Medveda [Miloš Stare], Škrbca [Matija Škerbec], Breznika [France Malovrh] in Doreta [Albin Šmajd].
Prišlo je poročilo, da nameravajo oditi k Staremu [Karel Novak]: Komotar [Anton Komotar] in Debevc. V kratkem misli iti tudi Cigo [Drago Tomažič] iz Črnomlja.
Komotar je dejal, da mu kot poslednjemu sokolskemu komandantu v VS ni več obstanka in da ima tozadevno povelje od komandanta sokolske legije Verka [Karel Verk]. Komotar ima tudi naročilo, da organizira na Notranjskem sokolsko legijo, vendar ne v zagrizenem odnosu do SL.
Pri dr. Zupanu [Stanko Zupan] je bil general Lubrano [Armando Lubrano], ki je Zupana vprašal, zakaj so na Vrhniki[1118] vsi med seboj sprti in da hoče prav zato dr. Lavrenčič [Ivan Lovrenčič] iti za komandanta v Rovte in da njega nihče ne mara. Vse to mu je povedal Vidmar [Pavel Vošnar]. General se je prepričal, da so to same intrige in je rekel, da mu je sedaj vse jasno. Radio London z dne 15. t. m. ob 9,15 uri je dejal: Skrajni čas je, da prenehate s sodelovanjem z Italjani. Nastopila je doba, ki Vas nič več ne opravičuje, da sodelujete z okupatorjem zaradi notranje političnih razlogov.
V Gorupovi ulici ima Vrhunc [Vinko Vrhunec] svojo vilo. V njej stanuje general Gambara [Gastone Gambara] in Vrhunčev zet ing. Tepina Marjan. Tepina je odšel v Italijo z legalnim potnim listom. General pa je dobil ukaz, da mora celo vilo zasesti sam in Vrhunčeve odseliti.
Juvan, uradnik Okrožnega urada je pripovedoval, da je videl na lastne oči povelje, ki ga je Novak [Karel Novak] prejel od Mihajloviča [Dragoljub Mihailović]. To povelje glasi: Vsi za vojsko sposobni možki naj se prebijejo v Italijo. Ako to ni mogoče, naj gredo v Bosno. Ako vse to ni mogoče, potem naj ostanejo doma.

[1115] V zvezi z ustrelitvijo Josipa Lesjaka novembra 1942.
[1116] Prepis dokumenta (UDV) je na pag. 2859–2860.
[1117] V prepisu je pripisano: *SLS*.
[1118] V prepisu je pripisano: *MVAC*. Pripis se ponavlja.

Dne 15. 7. popoldne je prišel italjanski poročnik Madao iz Borovnice z dvema motorjema do Podpeči, kjer je vzel kot spremljevalca Novaka Ivana, ki je kuhar v VS in odšel z njim v Iško vas. Nekoliko pred Iško so se ustavili, tam je moral Novak počakati, Madao pa je šel naprej in je imel razgovore s četniki. Četniki so sedaj v Zgornjem Igu in v Iški vasi.
Dr. Zajec [Marjan Zajec] trdi, da so klerikalci izdali Italjanom ilegalo, ti so nato povedali Nemcem in so nato tri štuke bombardirale ilegalce na vežbi. Bombardiranje je doživel tudi Janko osebno in je to pripovedoval pri »Šestici« dr. Zajcu .
Dne 17. 7. je povedal četnik Maček, da je italjanska patrulja obiskala Iško vas.
Zvezni oficir na Veliki Slevici je naročil komandantu VS, da posadka VS ne sme iti proti Mokrcu brez predhodnega dovoljenja vojaške komande, ker se namreč tam blizu nahajajo četniki, ki so tako kakor MVAC. Dalje je zvezni oficir še povedal, da Italjani četnike hranijo.
Italjani so prepričani, da je Kardelj [Edvard Kardelj] v Rožni dolini in se tamkaj skriva.
Zaupnik pri Glavaču je povedal: Mencinger [Anton Duhovnik] je izgubil pravdo zoper Glavača [Franc Glavač] pri cerkvenem sodišču.
Z Vrhnike nosijo še vedno hrano četnikom.
S četniki igrajo Italjani posebno igro. Hočejo s tem spoznati naše ljudi, zlasti pa naše komandante.
Stražarji govore, da hoče SL odstraniti njihove komandante s terena in da bodo oni zato izvajali konsekvence.
Vodstvo SLS je razklano v vprašanju Novaka, eni so zanj, drugi so proti njemu. V Rimu so naši Slovenci mnenja, da ne bo več Jugoslavije, ampak da se bo ustvarila podonavska federacija, v kateri bo imela Avstrija svoje mesto.
NL v Novem mestu precej živahno dela.

Poročilo Ivana Avserja o stanju, disciplini in trenjih v enotah, oktober 1944 (pag. 2808)[1119]
Kop[ija]

P O R O Č I L O[1120]

Dne 11. 10.[1121] je izjavil komandir 2 čete podporočnik Marko[1122] vpričo svojih vojakov sledeče: Če se v kratkem razmere v odredu ne bodo spremenile bom[1123] svoje vojake ter začel svojo pot, kajti razmere so vsak dan bolj neznosne. Tu se samo lenari pohajkuje in je.
Dne 14 zvečer so DOS in komandant Gorjan [Jože Saje] kritizirali gorenjski in dolenjski odred. Govorili so, da je gorenjski odred na povelje Tržana [Mirko Bitenc]

[1119] Prepis dokumenta (UDV) je na pag. 2856.
[1120] V rokopisu je pripisano: *AVSERJA*.
[1121] V rokopisu je pripisano: *(1944)*.
[1122] V rokopisu je pripisano: *komt. [komandant] soškega odreda*.
[1123] Prepis sledi izvirniku – verjetno manjka »odpeljal«.

moral priseči Slovenski ljudski stranki. To se je zgodilo na Gorenjskem. Nadalje so skritizirali Tržana samega. Tržan je zahteval da pride poročnik Peter Živc [Peter Živec] k njemu na službo odkoder bi vršil svoje intendantske posle. Toda on si je priskrbel od komande[1124] nekako potrdilo ter dejal da se na noben način ne bo pustil ukazovati od drugih.
Hrana je vsak dan slabša in vojaki godrnjajo čez hrano. Nezadovolni so s komando[1125] ker si gospodje vsak čas privoščijo razne priboljške.
Dne 4. 10. se je kapetan Slobodan [Josip Kuhar] premaknil s svojo stanico na drug položaj. Za spremstvo je dobil 8 vojakov katere je vodil Mate bivši partizan. Predno so odšli jim je Slobodan naročil, da naj pazijo da bodo marširali po cesti. Toda Mate, ko je videl da je cesta serpentinasta je vodil naravnost po kolovozu. Pri tem se je stanica pokvarila ter je delo do nadaljnega onemogočeno. Gorjan ni podvzel proti Matetu nikakih odločnih ukrepov. Smatram da je bilo to sabotirano oziroma napravljeno namenoma in ker so se vojaki naveličali marša. Kapetan Slobodan je zelo razočaran nad disciplino vojakov. Ultimat, ki ga je poslal Vrhovni komandi je do danes ostal brezuspešen ter do danes ni prejel nobenega odgovora.
Ko se je odred nahajal v Žažarju se je pripetila vojaku podnaredniku Pelkotu [morda Franc Pelko] nezgoda, po nesreči se mu je sprožila brzostrelka tako da je šel strel skozi roko. Pozneje mi je povedal Bratko [Dušan Pleničar], da se je ustrelil namenoma z izjavo, da je brez pomena, da bi še dalje ostal v odredu kjer ni nobene discipline ampak samo lenarjenje in pijančevanje ter pohajkovanje.
Na Stari Vrhniki se ljudje zelo pritožujejo čez četnike[1126] in so nad njimi razočarani. Npr.: pride četnik ter zahteva kolo za dva dni. Toda ne pripelje ga nazaj v določenem roku ampak šele čez teden dni. Isto se dogaja tudi s konji. Sposodijo si voz in konja za en dan, vrnejo ga šele čez 5 dni. Pride četniška patrola iz soškega odreda v Staro Vrhniko ter naroči v kaki hiši kosilo za 6 ali več ljudi. Pri tem pa si izmišljujejo razne prikuhe in priboljške. Podobno se pogostokrat dogaja. Kadar je potreba za kako prevozno sredstvo se ljudje zgovarjajo saj še kolesa nisem dobil nazaj isto je s konjem.
Pripominjam, da hočejo liberalci na vsak način nadmudriti klerikalce. Resno delo z njimi je absolutno nemogoče, kajti njihovo delo obstoja samo v intrigah in spletkarstvu.

17. 10. Pred figovcem srečal Ilijo [Alojz Ilija]*, kdt.-a [komandanta] iz Tolmina, ki mi je dejal: Dr. Šmajd* [Albin Šmajd] *uraduje sedaj v Salzburgu in dejal, da je sedaj naša naloga, da se napravi med SDL razkroj in agitira za četnike! Četništvo je velika oslarija.*

[1124] V rokopisu je pripisano: *KS*.
[1125] V rokopisu je pripisano: *KS*.
[1126] V rokopisu je pripisano: *JV*.

Stališče Vladimirja Vauhnika o vojaški neučinkovitosti, incidentih s prebivalstvom in notranjih sporih, 20. ali 21. 7. 1943 (pag. 2809)[1127]

Izjava polkovnika V.[1128] napram Zdravkotu[1129]:
Četniki so stvar, ki je že propadla. Propadla pa je zato, ker je Stari [Karel Novak] postal eksponent Žitnika [Rudolf Žitnik] in Zajca [Marjan Zajec].– Slovenska zaveza bi morala nujno postati slovenska vlada. En resor v tej vladi bi moral biti za vojsko. Zgleda pa, da SZ noče prevzeti te odgovornosti, ki bi jo imela kot slovenska vlada. So pa slovenski oficirji na razpolago slovenski zavezi.– Slovenci premalo povdarjamo, da smo predvsem Slovenci in da bodi tudi naša vojska slovenska vojska.– Vlada v Londonu je zopet v demisiji. Lahko se zgodi, da tudi Mihajlovič [Dragoljub Mihailović] izpade. Njega so namreč spravili na površje pučisti. Ti pa so odigrali na vladi in na dvoru.– Zanesljivo vem, da se Nemci iz Koroške pripravljajo na prevzem civilne in vojaške uprave v ljubljanski pokrajini. Zato bi bilo zelo potrebno, da se takoj upostavijo stiki med zastopniki Slovencev in Nemcev, da se na ta način preprečijo tragični dogodki, ki bodo sicer verjetno nastopili.
Po Ljubljani se govori: da je en odred četnikov šel na Primorsko, da so četniki odšli proti Novemu mestu, da je na Igu polno italjanskega vojaštva in da so četnike obkolili, da je od četnikov dezertiralo 12 oseb.
V odboru OF v Kranju so: Kermavner, Tomažič in Hojan. Hojan hodi redno v Ljubljano na sestanke OF.
Pri Slovenski zavezi je vojaški odbor za Štajersko. Dva zastopnika tega odbora sta v imenu tega odbora izrazila željo, da naj SL osnuje štajerski odsek, v katerega bi pristopili vsi člani imenovanega odbora. O tem se bodo vršili razgovori.
Casar [France Casar] je imel pri trgovcu Pavlinu razgovor z duhovnikom Juranovičem, ki mu je ob tej priliki rekel: Po tej vojski bo treba pomesti z nekaterimi duhovniki. Juranovič je to pripravljen potrditi. G. Marko [Marko Kranjc] naj ga eventuelno zasliši.
Spindler [Josip Špindler] je izjavil Goričanu [Henrik Goričan], da zbira dokumente o zapostavljenju Štajercev. Dalje mu je dejal, da so edino štajerski duhovniki, ki nočejo za Štajersko ničesar napraviti sledeči: dr. Hanželič [Rudolf Hanželič], Marko, dr. Kovačič [Peter Kovačič] in Goričan.
Baje je za inšpektorja MVAC imenovan Rataj [verjetno Franc Rataj] iz Novega mesta. Naj Mencinger [Anton Duhovnik] ugotovi in stopi z njim v stik.
Dne 19. 7. bi moral iti k četnikom vodnik Starič iz Čateža z vsem svojim vodom. Baje so to preprečili.
Dotično pismo iz Amerike, v katerem je govora o naših mejah, je dobil Javornik Mirko. O tem pa naj se molči.

[1127] Prepis dokumenta (UDV) je na pag. 2858.
[1128] V prepisu je pripisano: *VAUHNIK*.
[1129] V prepisu je pripisano: *KALAN* [Zdravko Kalan].

Novi »Slovenski poročevalec« veliko piše o Jonesu [William Jones] ter izrecno napada dr. Šmajda [Albin Šmajd] in dr. Zajca [Marjan Zajec].
Italjani in Nemci v Ljubljani iščejo člane intelig[ence] servica. Na seznamu je kakih 20 imen, med njimi Vauhnek [Vladimir Vauhnik], Nosan [Jože Krošl] itd.
Višji oficirji se jeze na Mih[ailovića], ker v vsem času ni naredil drugega kot poslal samo navodila za propagando in nič več.
Med njimi se govori o vojnem svetu treh članov, na katerega bi bil stari vezan. Istočasno se govori o depolitizaciji legij, katerih vsaka bi dobila svojega posebnega komandanta. Za starega so mnenja, da v enem mesecu ne bo nič več pomenil.
Andrej [Ivan Prezelj] je dejal, da je Amerika odstopila od svojih načrtov o podonavski federaciji in prepustila odločanje na balkanskem področju samo Angliji, ki hoče Jugoslavijo za vsako ceno, pa četudi s silo.
Med četniki, zlasti med oficirji je veliko nezadovoljstvo proti staremu [Karel Novak], ker se je spajdašil z It[alijani]. Ti povedo tudi, da je stari dobil orožje od It[alijanov].
Blizu Dovža[1130] je baje 40 četnikov pod vodstvom Svaruna [Marjan Pavlič]. Baje misli iti k četnikom tudi kaplan Šinkar Tonček [Anton Šinkar] in bi bilo prav, da nekdo z njim govori. Kraner [Martin Kranner] je pri špijonažnem oficirju Rajmondiju [Ettore Raimondi] videl neko poročilo, ki so ga Italjani prejeli od svojega zaupnika, ki ga imajo v OF. V tem poročilu je omenjeno, da mislijo OF-arji v Ljubljani, da imajo za seboj 70 % ljudstva, 30 % pa je za belo gardo. Vsi komun[istični] poiskusi pomiriti se z belo gardo so se izjalovili. Imajo pa komunisti elemente v Bega, ki minirajo VS.– Največ podatkov dobe komunisti od ljudi, ki nikdar ne pokažejo, da so komunisti, pa so v najboljših odnošajih z Italjani. Komunisti so divji na akt[ivne] oficirje, ker nočejo v hribe in so dali svojim ljudem naročilo, da oficirjem odrečejo vsako podporo.
Od povsod prihaja želja, da naj bo naša propaganda zelo slovenska.

Odnos italijanskega okupatorja do vaških straž in nevarnost razorožitve, julij 1943 (pag. 2810)[1131]

Pri generalu Lubraniju [Armando Lubrano] sta bila kaplana Brulc in Urbanč [Janez Urbanč]. Vprašala sta ga kakšno je stališče Italjanov do četnikov, ali so postali Vaška straža, ali smejo iti člani VS med četnike. General je vprašal zakaj mu stavita ta vprašanja. Razložila sta mu primer v Stopičah, vlogo Jankota [Janko Debeljak] pri tej stvari in stališče naših fantov, ki pa se sedaj bojijo Jankotovega maščevanja. Na vse to je general približno takole odgovoril: Četniki niso VS. So protikomunističen oddelek, s katerim imamo dogovore. Med člani VS dopuščamo agitacijo za četnike zato, da bomo videli kako se bodo VS zadržale. Jankota in Vidmarja [Pavel Vošnar] prav dobro poznamo. Sedaj jih imamo pri sebi pod kontrolo in zato, da

[1130] Pravilno Dolž.
[1131] Prepis dokumenta (UDV) je na pag. 2858.

nimata neposrednega stika z moštvom. Janko ni sedaj noben komandat, ampak ima neko posebno nalogo. Storil nam je že prej lepe usluge in ga ne moremo kar tako vreči na cesto. Počasi pa bomo tudi to vprašanje rešili. Najraje vidimo da ostanejo fantje v VS, toda če kdo izrecno želi – siliti pa ne pustimo nikogar lahko zapusti VS in gre k četnikom. Veliko jih itak ne bo šlo. V Stopičah pa se Jankota nikar ne bojte. Vsi ste pod mojo zaščito. Sploh pa imam namen iz Legije smrti napraviti VS, ki so se bolje obnesle kot LS.
Na Dobrovi je bil na obisku kap[itan] Arena, ki je naročil komandantu VS, da naj nikar ne hodi k generalu Lubrani. Svojim oficirjem pa je dejal, da je Lubrani nesposoben človek, ki se na VS prav nič ne spozna in dela neumnosti.
Izšel je baje nek buletin, v katerem stoji, da sta bila Kopitar[1132] in Dore [Albin Šmajd] pri generalu Gambari [Gastone Gambara].
Slikar Šušteršič Miloš je povedal županu Paternostu [Ivan Paternost], da je poslušal razgovor med dobro informiranimi Italjani. Nekdo je dejal, da nameravajo It[alijani] Vaške straže razorožiti. Na vprašanje drugega It[alijana] kako pa bodo to izvedli, je bil odgovor, da bodo v eni noči prišle italj[anske] čete in razorožile VS. To pa zato, ker so v VS 60 % komunisti, 40 % pa je mihajlovičevcev.
Od več strani prihajajo poročila, da se komunisti trudijo sedaj samo za tem, da pridobe Italjane, da se razorožijo VS. To je izpovedal te dni tudi ujeti partizan v Polju. Rekel je, da komunisti upajo, da se jim bo posrečilo doseči, da bodo It[alijani] razorožili VS, potem pa bo njihovo delo lahko.
Z dežele so mnenja, da v Ljubljani podcenjujemo moč partizanov.
Naša propaganda naj vendar izrabi dejstvo, ki je bilo svojčas popisano v Slov[enskem] domu, da so partizani streljali talce.
Od zaupnika pri Glavaču [Franc Glavač]: Stražarji so svojo spomenico že poslali v inozemstvo s 417 podpisi. Eni pravijo, da je to škof nesel, drugi pa, da je nesel akad[emik] Kos [Janez Kos].
Avsenek [Ivan Avsenek] zamenjava švicarske franke po Ljubljani.
Žena dr. Hausa je v gestapovski službi.
NL je odkrila neko OF zalogo orožja.
Baje je vse pripravljeno, da odide Milanov[1133] bataljon v ilegalo

It[alijani] smatrajo v vrhniškem bataljonu za zanesljive edino – Bastiča [Lojze Bastič] in dr. Zupana [Stanko Zupan].

Osnutek Slovenskega narodnega programa Jakoba Šolarja, nedatirano (pag. 2811)[1134]

Šolar [Jakob Šolar] je napravil osnutek Slovenskega narodnega programa, ki ga je [dal] svojim najožjim prijateljem v pregled. Vsebina je v glavnem sledeča:

[1132] V rokopisu je pripisano: *SMERSU* [Rudolf Smersu].
[1133] V rokopisu je pripisano: *KRANJC* [Milan Kranjc].
[1134] Prepis dokumenta (UDV) je na pag. 2857.

do 14 obravnavajo vprašanje naroda v splošnem, slov[enskega] naroda in njegove zgodovine
§§ 16 do 22 obravnavajo meje in sicer loči Š[olar] minimalne, realne in maksimalne meje
Minimalne meje: Jadran, Avša Ter, Tilment, Degano, vsa Koroška, črta Gr. Speickogel, razvodnica severnozapadno od Gradca, severno od Puntigama, Raba, Krka, zgod[ovinska] meja s Hrvati. To bi obsegalo ca 45000 km^2. V teh mejah prebivajo Slovenci strnjeno. Kdor zahteva manj, ne zahteva nič.
Realne meje: Jadran, Tilment, Degano, Karnijske Alpe, Ture, Eisenerz, Nežidersko jezero, Blatno jezero, meja s Hrvati. V tem ozemlju je večina Slovencev. Ca 60000 km^2.
Maksimalne meje – Jadran, Piava, Visoke Ture do Arlscharte, Dachgastein, Trauna, Donava, Nežidersko jezero, Blatno jezero, zgod[ovinska] meja s Hrvati. To je naš histor[ični] teritorij, ca 75000 km^2.
§§ 23–30 razmerje do Italjanov, Nemcev in Madžarov. Poslanstvo našega naroda v svetu.
§§ 30–46 Oblika in ureditev države. Definicija politike: mora biti razumevajoča, je strokovno zanje. Mora biti demokratična in sloneti na idealističnem realizmu.
§§ 47–51 Jugoslavija. J[ugoslavija] je najboljša oblika za Slovence.
§§ 52–54 odnos do ostalih slovanskih narodov, koridor do sev[ernih] Slovanov.
§§ 55–60 Ureditev bodoče Jugoslavije … da ima vsak južnoslovanski narod v njej svojo lastno državnopravno tvorbo.– Ločimo državljane, goste in varušnike
§§ 61–67 Stranke. Na oblast sme priti samo stranka, kateri je oblast samo sredstvo za dosego najvišjih pol[itičnih] ciljev.
Vsem političnim strankam mora biti skupno enotno gledanje na slov narodni program, ki mora biti temelj političnim programom sleherne slov[enske] politične stranke.

Delovanje Jakoba Šolarja in njegove skupine, nedatirano (pag. 2812)[1135]

Šolar [Jakob Šolar]

Šolar ima Ljubljano razdeljeno na sedem okrožij. Vsako okrožje se deli v dva okraja. Člani njegove organizacije se nabirajo iz dijaških, intelegenčnih in delavskih vrst. Med študenti so vodilni Zarjani, zlasti Osterc [Stane Osterc], priznan OF. Osterc je po poklicu sodnijski pristav. On je, tisti, ki zaprisega nove člane. Deželo ima Šolar razdeljeno na tri odseke. Trenutno se vrši silna akcija, da bi povsod vrinili svoje ljudi vedno pod firmo Mihajlovičevstva. Sploh je vsa njegova akcija Mihajlovičevsko prepleskana, skrbno pa skriva vsako drugo tendenco.
Pri delavcih je eden glavnih prebežnik iz ZZD Kralj. Kralju se je posrečilo, da je spravil v razne edinice SL svoje ljudi.

[1135] Prepis dokumenta (UDV) je na pag. 2857.

Med študenti igrata glavno vlogo neki Dušan Černe, ki je glavni vojaški referent Šolarja in istočasno referent za ilegalo, Novaka [Karel Novak] itd. Prav tako ima važno zvezno funkcijo Živic [Karel Živic], po poklicu trgovski pomočnik. Ta zahaja večkrat tudi k Malovrhu [France Malovrh] – Zelo važno funkcijo ima pri Šolarjevi akciji Pleničar [Dušan Pleničar] iz Litije, bivši pobratimec, sedaj organizator Šolarjevih študentov. On je tudi zvezni organ med Šolarjem in Malovrhom.
Drugi plemenitejši ljudje iz Šolarjevega kroga so: Rigler France iz Dravelj, doma iz okolice Ribnice, nekaj pa ima pri Šolarjevi akciji tudi Röger. Koliko se ne ve.
Šolar ima posebno dobre zveze z aka[demskim] starešinstvom. Na škofiji ima tesne stike preko Miklavčiča [Maks Miklavčič] in Arnejca [Janko Arnejc]. Vse kar se godi okoli škofa [Gregorij Rožman] ali kar škof govori, vse to on natančno ve in potem nadalje po svoje tolmači in uporablja. Tudi izvaja pritisk na škofa preko Arnejca.
Na sodišču ima zveze preko Dolinarja [Andrej Dolinar], podpredsednika apelacije.
Na Šolarjevem stanovanju je silno vrvenje. Stalno sprejema stranke. Černe je tudi vodja vojaškega obveščevalnega urada. On je zvezni organ med Šolarjem in častniki Novakovega kova (Strniša [Marjan Sterniša], trenutno na terenu, Drčar [verjetno Ivan Drčar]).
V kratkem se pripravlja odhod Savelija [verjetno Julij Savelli], uradnika na poštni hranilnici, ki se je pred dnevi vrnil iz internacije ter je rezervni poročnik, za poveljnika nekje pri Kočevju. V zvezi s tem je Šolar izjavil sedaj imamo spet novo, lastno postojanko.
Lastna Šolarjeva izjava je: »Malovrh je popolnoma naš. Glede Toneta Duhovnika [Anton Duhovnik] si nismo gotovi.« Tudi glede Šmajda [Albin Šmajd] so skeptični. Malovrh večkrat zahaja k Šolarju ter ima vsakodnevne kurirske zveze z njim preko Pleničarja.

Zaznamek o mobilizaciji v Borovnici, skrivanju orožja in streliva, nedatirano (pag. 2813)

Stanje se je v edinici precej zboljšalo dobimo jih še lahko fantov iz hribovskih vasi ki stanujejo v Borovnici ker so jim hiše vse požgane. Svoje družine preživljajo z zaslužkom. Če odobrite za nje kredit, da bo vsak dobil toliko, da bi mogel svojo družino podpirati toliko kot jo sedaj jih bomo mobilizirali, nekaj imamo takih in je jako dober materjal. Dokler tega zagotovila nimamo si jih ne upamo vpoklicati.
Mitraljezi so še tam kot so bili pa ne moremo po nje brez italjanov. Tega pa nočemo da bi oni vedeli za nje. Če dobimo zagotovilo da lahko akcije tudi sami vodimo jih bomo že bližje na varno spravili prej pa ne moremo. Doseči je treba tudi da jih lahko imamo neomejeno število v Borovnici naših fantov.
Mivšeka naj zahteva naša komanda v Ljubljani da ga zasliši in tu likvidira ne ga pustiti v internacijo.
[…] Švarcloze
municija mokra

Sedaj storimo novo barako 12 m dolgo v kateri bo soba za spavanje in kuhinja zraven kupit les žreblje
G. komandant prosi g dr. Šmajda [Albin Šmajd] *Ital[ijanski] konzul v Gracu da posreduje za Kolmanove brate sestre ženo*
Plača za Kolmana [Ludvik Kolman] – *Urediti*

(So imeli hranjeno orožje in municijo pri nekem Prelogi v okolici bivališča Kolmanovih na Planini. Njegov sin ima vlogo Gestapo. – Enkrat potrdil, da ima spravljeno municijo in puške. So ga aretirali, ni hotel izdati. So ga ustrelili. Nato še očeta, so našli to municijo. Naj vse izda, ki so sodelovali (najmanj 50), da je potem prost. Je imenoval same nedolžne ljudi, med njimi tudi Kolmanove in *Tovornikove. Preloge sta se pa ustrelili. Zaprti so bili nekaj časa v Celju.)*

Operativni ukaz za zbiranje moštva in orožja na območju Ljubljane, nedatirano (pag. 2814)

Dragi Logarjev!

Nujno naročilo za Govšeta od komande, geslo: začasno ni gesla.
Še danes naj se zberejo vsi razpoložljivi fantje z vsem razpoložljivim orožjem iz Dev[ice] Marije v Polju in okolice. Dve puški (Marjanovo in Jelotovo [Gabrijel Capuder]) naj dvignejo prav tako z vsem pripadajočim materialom (municija, nahrbtniki…). Nato naj gredo še to noč opremljeni na Ježico ter naj se zglase pri profesorju Fr. Severju [Franc Sever] (če ne vedo, kje Severja najti, naj spotoma s sabo vzamejo Dimnikovega fanta v Obrjah[1136], ta ve, kje je). Tem jih bodo ostali in vodje pohoda.
Še naročilo za Severja. Ta naj takoj nato poišče Lesjaka [verjetno Josip Lesjak], ki stanuje na koncu Turnerjeve ulice. on bo dal potem nadaljna navodila.
Stvar naj se izvrši zagotovo, ker je zaukazana.– Jutri zjutraj pričakujemo sporočila.
P. S. Isto velja za Dobrunje in Bizovik. Naj se nemudoma pošljejo kurirji na vse te kraje. Stvar je izredno nujna.

Po naročilu komandanta:
Brezovar [morda Lovro Sedej]

Naročilo je izvršiti skupaj z mojim včerajšnjim dopisom! Orožje naj vzame s seboj, ker je vodstvo odredilo izpremembo!

Stanko

P. S. Orožje naj se vzame vse, ne oziraje se na nikogar!
V slučaju, da Sever ne najde tisti dan (jutri) doma Lesjaka, naj skupina v bližini počaka naslednjega dne, ko bo omenjeni gotovo doma. Skupina gre lahko zdoma v noči od pondeljka na torek. Toda to je skrajni termin.

Brezovar

[1136] Pravilno Obrije.

Seznam zaprtih oseb, nedatirano (pag. 2815)[1137], neobjavljeno

Poročilo in prošnje svojcev žrtev iz Ljubnega na Gorenjskem, nedatirano[1138] (pag. 2816)

Poročilo in prošnja iz Ljubnega.

Dne 11. 9. so bili v Ljubnem na Gorenjskem pod cerkvijo v sredi vasi ustreljeni ti le možje in fantje:
1. čevljar Miha Štular, 2. ključavničar Anton Snedic, 3. čevljar Anton Krivic, 4. čevljar Jože Krivic, 5. čevljar Srečko Kavčič. Zadnji trije so bili sorodniki. Tone in Jože Krivic sta bila brata, Srečko Kavčič pa mož Katarine Kavčič, rojene Krivic.
Ko so te tri hoteli ustreliti, je prihitela žena poprej od četnikov ustreljenega Praprotnika [Ciril Praprotnik], ter jokaje prosila, naj teh ljudi ne streljajo, ker nobeden izmed teh ni kriv smrti njenega moža. Povedala, da je ona videla tri može, ki so streljali na njenega moža, da pa to niso tisti, pač pa so bili nekateri izmed teh celo moževi prijatelji. Vse skupaj ni nič pomagalo. Postrelili so jih vpričo vasi in šolskih otrok, ko so morali priti eksekucijo gledat pod vodstvom svojega učitelja. Ta je otrokom, med katerimi je bil tudi 7 letni sinček ustreljenega Kavčiča, morali vse to gledati in poslušati učiteljev nauk, da so usmrčeni trije razbojniki.
Domačini so vseh pet pokopali ob polnoštevilni udeležbi vseh faranov in pobožnimi molitvami. Pogreb je vodil 94 let stari Ljubenčan, ki je naprej molil žalostni del rožnega venca in mu je vsa vas goreče in glasno odgovarjala.
Katarina Kavčič, žena ustreljenega Srečkota, je bila v službi pri Jugobruni v Kranju, po tem dogodku je reva izgubila svojo službo ter s svojimi tremi otročiči, izmed katerih je najstarejši star 7 let, najmlajši še 3 mesece, ostala brez vseh sredstev kar na cesti. Oblast je vsem ljudem pod smrtno kaznijo prepovedala, da ji nihče ne sme ničesar dati ne prodati. Vzeli so ji seveda tudi živilske nakaznice.
Zdaj je treba tudi za to revo skrbeti. Treba bo njene otroke dobiti semkaj kakor tudi njo ter za vse skrbeti.
Kakor slišim, se v Ljubljano mudi do ponedeljka gospa Poženelova, ki je magistra v Črnkovi lekarni v Radovljici. Ta bi bila pripravljena za to revno družino kaj prevzeti. Dobiti jo je mogoče do ponedeljka v kavarni Evropa pri blagajni.
To poročilo je zaupno, treba pa ga je dati na merodajna mesta.

Poročilo o aktivnosti partizanov na Gorenjskem, nedatirano (pag. 2817)

2/II/1

Sporočam Ti, da me ves teden še ne bo domov. Čakam namreč, da se bo naš kurir vrnil v petek s poročili z Gorenjske. Včeraj smo o vsem potrebnem govorili in se domenili, kako se bo ukrepalo. V petek bom dobil, upam, že nekatera konkretna

[1137] Seznam je del dokumenta Poročilo o razmerah na Gorenjskem po 7. 3. 1942, pag. 2589–2590.
[1138] Dokument je iz leta 1941, saj so bili v poročilu navedeni ustreljeni avgusta 1941 (Sistory.si).

sporočila in odgovore od prizadetih ljudi. Danes bi se vrnil v Ljubljano, a ne dobim prave zveze, ker se fantje pripravljajo na ofenzivo. Še težje pa bi se za petek vračal, ko bo ofenziva v teku, zato sem se odločil, da bom kar tu počakal prihodnjega sestanka.Za sedaj samo v kratkem poročam nekatere novice in poročila, ki naj se porabijo tudi za čenčo.

Partizani se na Gorenjskem pojavljajo v Krvavcu, kjer nastopajo Kokrški in kamniški bataljon, v Udnem borštu. Na Poljanskem je partizanstvo večji del v tem, da domačini hodijo ponoči na sestanke in pohode v gozdove, podnevi so pa doma na svojih domovih kot navadni zemljani. V kamniškem okraju je še moravški bataljon, v gorenjskem kotu pa se zadržujejo tudi v Jelovici in Pokljuki. Na splošno so vsi ti partizanski oddelki slabo oboroženi. Pojavljajo se ponoči v vaseh in strahujejo ljudstvo. V zadnjem času so začeli močno pobijati ljudi, zlasti take, o katerih pravijo, da so izdajalci. Tako so v zadnjih tednih ubili dva na Selih pri Kamniku, 2 na Dobrovi pri Tunjicah (od teh je bila ena mati 10 otrok in so ji očitali, da Nemcem izdaja. Drugi je bil sosed, ki je vabil ljudi na pogreb prve.) Po ljudski sodbi vsi ti, ki jih pobijejo, niso toliko krivi, da bi zaslužili smrt, vendar pa ne upa nihče javno obsojati umorov.

Javno mnenje. Kmetsko ljudstvo je glede partizanstva na splošno na jasnem.

Zaveda se, česa more od partizanstva pričakovati in ve, da so pri partizanih za glavne vendarle najslabši ljudje, barabe, in da je vsa partizanska slava le propaganda. Med meščani je slabše, vendar ne obupno. Zelo močna je jugoslovanska misel. Zlasti naši fantje, vzgajani po odsekih, dobro drže po deželi, imajo skrivne sestanke in se tajno organizirajo. Prebivalstvo se opredeljuje v tri tabore: slovenskega, nemškega in gošarskega. Kar je bilo zdravega naroda, je ostalo več ali manj zvesto in se ne pusti begati od nikogar. Gošarji in Nemci pa si dele »Ausschus«. Gošarji kakor Nemci imajo po vaseh svoje zaupnike. Nemci so nastavili v vsaki vasi po dva svoja zaupnika domačina, ki so dobro plačani in imajo nalogo špionirati po vaseh. Enako pa imajo, slično, kot pri nas, organizirane svoje zaupnike, tudi partizane. Partizansko udejstvovanje je usmerjeno z zlasti v propagando, ki je zelo močna. Nemcev je po Gor[enjskem] zelo malo. Vsaka občina ima po 7 orožnikov od katerih je po nekaj Slovencev. Od orožnikov so povprečno po 2–3 zanesljivi, ostali pa bi takoj prestopili na stran tistega, ki bo gospodar Gorenjske. Od slov[enskih] orožnikov je raje večji del nezanesljiv in partizanski kot naš. Poleg tega je na Gor[enjskem] kakih 1500 vojakov: Jesenice, Radovljica, Kranj, Škofja Loka, Domžale (vojaška šola) itd. Kontrolo nad vsemi imajo gestapovci. Sedaj mobilizirajo celo žandarje in jih pridejo vedno iskat gestapovci, ker se boje, da ne bi pobegnili v hosto. Za borbo proti partizanom vpokličejo tudi domačine in jih maskirajo kot partizane ter gredo v spremstvu preoblečenih gestapovcev na lov. Kot taki obiskujejo sumljive hiše, da ugotove v koliko so naklonjene partizanom. Take hiše takoj selijo, če ugotove, da podpirajo partizane. Med partizani je zelo veliko kolosalnih izdajalcev, ki za ceno svoje rešitve izdajo vse partizane. Pred dobrim mesecem se je Nemcem javil neki dr. Cunder ali Cuderman, ki je bil partizanski zdravnik v moravškem

bataljonu. Gestapovcem je izdal Mejača Franca iz Komende, da je njim dajal orožje in druge podpore. Takoj nato je ta dr. dobil službo zdravnika v Kamniku.
Za delovno službo še niso mobilizirali. Fantje zelo premišljujejo, da bi šli v gozdove, a ne marajo iti na slepo, ker so do sedaj Nemci že veliko skrivačev polovili, ker so se skrivali neorganizirani.

Novice iz Pokrajine:
Patrulja 5 fantov je spremila 50 internirancev iz Prapreč pri Polhovem gradcu domov. Ko so bili v neki hiši v Prapečah, je prišlo ca 20 partizanov, ki so napadli fante. Fantje so se spustili v borbo in je bil ubit en partizan.
V Grčarevcih pri Logatcu je ustanovljena posadka 80 mož.
Pri zadnjem partizanskem napadu na Koren so se partizani zbrali v neki hiši na Samotorici. Domače so vse zaprli v neko sobo za čas, dokler so se mudili tam. Zelo so se jezili, češ če bomo vsake tri dni izgubili po dvajset ljudi nas bo kmalu vrag vzel. Markotu [morda Marko Kranjc] povej, da se je Gorazd [morda Anton Pipan] s tovariši vrnil na vrh.

Obveščevalno sporočilo o razporeditvi enot ob rapalski meji, nedatirano (pag. 2818)

Janko [Janko Kralj] in Polde [Leopold Kemperle] sta odpotovala v Rim. Janko je pooblastil župnika Petra [Peter Šorli], ki je sedaj tu kot begunec.
Sredina v Gorici gre z levico.

Partizani so se podali iz hribov v vasi ter jih mnogo zasedli. Na Krasu drže Štanjel in Dutovlje, okrog Gorice Vrtojbo, Podgoro in več drugih vasi. Niso se pa še odločili, kaj bo za naprej. Vabijo oziroma silijo v svoje vrste vojake kateri se vračajo domov.
Nemci so zasedli samo železniške proge, drugod po deželi jih ni nikjer. Njihove sile so malenkostne. Na Opčinah so razorožili z 200 ljudmi 4000 italijanskih vojakov. Druga faza – politična zasedba najbrže ne bo sledila tako kmalu, ker so njihove sile zelo nezadostne. V Trstu so mobilizirali vse svoje državljane - civiliste za svojo službo.

Važno: Razvrstite čimveč gošarskih čet vzdolž italijansko jugoslovanske meje. Pošljite na Primorsko močne oddelke, ki naj tukaj nastopajo pod imenom četniki. Pod tem imenom bodo dobrodošli, pod drugo firmo ne. Dokler Nemci ne razpolagajo z velikimi silami, da bi zasedli vasi, take ekspedicije ne bodo nevarne. Na deželi so ostali samo karabinjerji, ki pa se zadrže popolnoma pasivno. Nevarni bodo zaenkrat samo partizani. S pametno politiko in besedo se bo dalo njihovo moštvo po večini pridobiti. Gošarji pa bodo imeli priliko mobilizirati veliko tukajšnjih sil, ki bodo klicu četnikov raje sledile kakor pa vabilu partizanov. Javite, kam nameravate razpostaviti te sile, da izvršim eventuelna obvestila. Ne pozabite pri tem na Istro. Voditelji čet na skušajo priti v zvezo z menoj. Za moj naslov veste, pošljite potem k meni njihove ljudi.

Del dokumenta o stanju v partizanstvu in političnih načrtih, nedatirano (pag. 2819)

Partizanstvo in njegovi načrti. – Iz partizanskih virov:

1. Partizanska vojska je štela ca 8000 mož. Okrog 1000 partizanov je bilo pobitih, 3000 se jih je udalo, trenutno je kakih 4000 partizanov na terenu.
Orožje imajo zvečine bivše jugoslovansko. Dobivajo pa ga posredno tudi od okupatorja, celo potom b[ele] g[arde] kjer so se vtihotapili.
Najbolj borbeni so krščanski socialisti, kateri imajo procentualno največ žrtev. Ti zavezniki so nam trenutno potrebni, ko nam ne bodo več potrebni, se jih bomo iznebili. Najmanj žrtev je med partijci.
2. Partizanstvo v Sloveniji šteje od vsega prebivalstva ca 10 % izšolanih pripadnikov; 40 % je reakcije, ostalih 50 % je masa, ki se bo nagnila na to ali ono stran. Račun: 10 plus 50 % likvidira reakcijo. Na strani reakcije je predvsem kmetsko prebivalstvo, katerega čaka obračun.
3. Partizani in njihova državna zamisel: Združena Slovenska republika v sklopu SSSR. Meje bodo potekale tako, kakor so bile v narodnem oziru pred potujčenjem z izjemo Trsta, ki postane svobodna luka. Pokrajine (Štajerska, Kranjska, Goriška, Koroška) vodijo komisarji. Vodilna mesta morejo zasesti samo ljudje, ki v potankostih poznajo ustroj socialnega vprašanja v SSSR.
4. Pri nas nastopi socializem III. stopnje: obstoji v tem, da vsi državljani postanejo samo drž[avni] uradniki 3 razredov: Plača: 1. razred: ca 5000 Lir (višji uradniki – univerza; več se smatra za krivično na račun nižjih slojev; 2. razred: Lir 3000.– (srednji uradniki, duševni delavci) 3. razred: ca 1500.– Lir (ostali delavci). Izginejo neproduktivni poklici (trg[ovci] vseh strok, duhovščina). Ta socializem traja do popolne oborožitve s katero bo premagal s svojo idejo skupno z orožjem ves svet. Ljudje delajo stroje – stroji obdelujejo zemljo.– Nato nastopi socializem II. stopnje. Plača kolikor človek rabi za telesno in duševno življenje (delavec, kmet, kino, igre, predavanja, govori itd). Temu sledi I. stopnja socializma: Plača kolikor kdo hoče – t. j. raj, ki ga bomo udejstvili.
5. Prehrana v III. stopnji bo povsod enaka, namreč skupne kuhinje.
6. Zemlja celih pokrajin se posadi z sadeži, ki so najbolj dobičkonosni: Gorenjska n. pr. samo krompir, Sav[injska] dolina samo hmelj, Ptujsko polje pšenica, Koroška koruza itd. Kaj se posadi, določijo strokovnjaki. Živino zamena stroj in ona ostane samo kot hrana.
7. Moralni zakoni se spremene v leges mere penales.[1139] Preneha tudi njih moralna obveznost.
8. Otroke v starosti 1 leta sprejme država v svojo vzgojo. V njeni vzgoji ostanejo do polnoletnosti. Vzgoja glede religije je popolnoma indiferentna. Dosedanja vzgoja je kvarna, ker človeka zasužnjuje. Človek je po naravi dober [in ne slab, kakor uči Cerkev]. Vzgojitelji bodo samo[1140]

[1139] Leges mere penales (lat.) – kazenski zakoni.
[1140] Zapis se ne nadaljuje.

Poročilo o delovanju pristašev OF v Velikih Laščah, nedatirano (pag. 2820)

V Velikih Laščah so se odlikovali v deli za OF. prav posebno:
1.) Anton Grum, bivši jugosl[ovanski] orožnik, pozneje italij[anski] karabinjer, sedaj v polic[ijski] službi v Ljubljani (umobolnica?). Kot italij[anski] karabinjer je stanoval pri svoji sestri Mariji Praznik v Vel[ikih] Laščah, št. 10 (9?), in kot tak je imel na tem stanovanju sestanke O. F. Sestankov so se udeleževali:
2) g. Pucelj starejši [Ivan Pucelj]*, bivši nar[odni] poslanec in mesar, sedaj stanuje v Zavetišču sv. Jožefa Vidovdan c. Ljubljana. Zelo prefrigan, sploh neulovljiv.*
3) Praznik Anton, mesar v Vel[ikih] Laščah št. 10 (9?) in njegova žena
4) Marija Praznik, podpirala na debelo O. F. Zelo delavna in vsa predana ciljem O. F. Odlikovala kot odlična črnoborzijanka. Ves čas je pošiljala potom »Prevoda« v Ljubljano k Figovcu v glavnem mestu meso, krompir, i. t. d.
Pošiljala na avtomobilu, ki ga šofira gostilničar pri Figovcu. To se je vršila in se še vrši črna borza na debelo. Pošilja ob vsaki priliki, ko pride Prevodova avtokolona mimo Vel[ikih] Lašč. Gre že v visoke vsote. Vzgojila sina terenca. Glavno besedo pri sestankih
5.) Lubej v Vel[ikih] Laščah, financar
6.) g. Muha, bil je poprej jugosl[ovanski] orožnik, pozneje ital[janski] karabinjer »Za Rdeče republike« komandant v Vel[ikih] Laščah, zdaj v Dahau.
7. Sestanke sta vodila g Brodnikova poslovodja Komzuma v Vel[ikih] Laščah, hčerka v hosti, sestanki globjega pomena
8. Vso zvezno službo pa je vršila kurirka Jagodič, žena notarja krvoločna terenka, zaprta v Ljubljani (?). Njen brat lastno ročno pobil 24 fantov na Osolniku.

Poročilo o političnih razmerah jeseni 1944 in sodelovanju nekaterih skupin z Nemci, 27. 9. 1944 (pag. 2821)

1.- Tito [Josip Broz] je postal formalni vodja osvobodilne borbe v Jugoslaviji. Slovenski del jug[oslovanske] vojske se že od vsega začetka bori na terenu proti okupatorju. Zato pozdravlja vsako sodelovanje drugih edinic v borbi za osvoboditev slovenskega ozemlja. V posledici tega je Poveljstvo za Slovenijo izdalo svojim edinicam nujno povelje, da sodelujejo tudi z edinicami NOV v borbi proti okupatorju, čim bodo te edinice dejansko nastopile proti okupatorju in prenehale z napadi na slovenski del jugoslovanske vojske.
2.- Z Nemci sodelujejo gen[eral] Rupnik [Leon Rupnik] z Ljotičevci kakor tudi partizanski odredi in NOV, kar dokazujejo dogovori med njimi in Nemci in Italijani na Primorskem. (Priloga nemškega akta o tem dogovoru).
Po zaupnikih v domobranstvu je ugotovljeno, da partizani napadajo Slovence zgolj z nemškim orožjem. Ker Nemcev ne napadajo, morejo dobiti to orožje le tako, da ga jim dobavljajo Nemci.
3.- Z Nemci kakor tudi ne z gen[eralom] Rupnikom ne sodeluje nobena tradicijonalna politična stranka: niti SLS, niti JNS, niti socijalisti niti SDS, niti dr. Lončarjevi [Dragotin Lončar] pristaši. Vse te politične stranke stoje odločno v

borbi proti okupatorju v najtesnejši povezanosti s poveljstvom slovenskega dela jug[oslovanske] vojske.
4.- Čakamo na stik z g. Snojem [Franc Snoj].
5.- Slovenska duhovščina s svojim škofom na čelu je strogo proti okupatorju. Tkzv. duhovniška resolucija je potvorba nemške cenzure.
6.- Tradicijonalne politične slovenske stranke in slovenski del jug[oslovanske] vojske izdajajo celo vrsto ilegalnega časopisja v skladu z borbo proti okupatorju.
7.- Gestapo preganja v zelo redkih primerih komuniste, pač pa zapira, preganja in odpošilja v koncentracijska taborišča in na prisilno delo v Nemčijo številne slovensko in jugoslovansko orijentirane ljudi.

27. 9.

Grozilno pismo Črne roke Francu Krenerju, 20. 7. 1944 (pag. 2822)

Ljubljana, 20. 7. 1944.

Podpolkovnik Krenar [Franc Krener]*!*

Sporočam Vam, ako takoj ne spustite - Ljubljanska policija tiste tri fante domobrance ki so jih aretirali po Vašem nalogu dne 19. 7. t. l. v St. Petru na Krasu iz tamkajšnje edinice 7. čete in odpeljali v Ljubljano, kateri se danes nahajajo v tuk[ajšnjih] zaporih, bo Vas doletela ista usoda, kot je one ki so danes pod zemljo.
Tisti ki so bili umorjeni so bili Vaši najboljši prijatelji, in največji partizani, in politkomisarji, ki so morili naše zavedne Slovence.
Imamo točne podatke, da se ste Vi shajali z njimi in imeli razgovore cele noči. Ti sestanki so bili tajni pa vseeno vemo in je tudi potrjeno kaj se je govorilo in sklepalo. Prodajal ste naše častnike in vojake itd.

Smrt izdajalcem Slov[enskega] naroda.

Črna roka!!!

Prepisi dokumentov (pag. 2823–2862), objavljenih na drugih mestih v tej knjigi

---

Prepis poročila Varnostno-obveščevalne službe Osvobodilne fronte za Ljubljano, 17. 1. 1943 (pag. 2823–2825)

P o r o č i l o

VOS – Ljubljana z dne 17. 1. 1943. št. 17.
Po informacijah, ki jih že ca 1 teden prejemamo od raznih strani, sklepamo, da se pripravlja, deloma pa že izvaja od strani okupatorjev in bega proti partizanom ofenziva velikega obsega. Gambara [Gastone Gambara] je ponovno izjavil, da bo zatrl partizane, naj stane kar hoče. To je direktiva Nemcev, ki nameravajo do Velike Noči zasesti celo Ljubljansko pokrajino, jo očistiti partizanov in tako pripraviti teren za drugo fronto. V to svrho nameravajo baje graditi tudi utrdbe. Pri tej

ofenzivi bodo z vso vojaško silo sodelovali tudi bega in Miha[1141]. Vse bega moštvo iz belg[ijske] kasarne je že odšlo na teren. Tudi ljubljanski bega odhajajo ven. Slišijo se govorice, da bo bega v Ljubljani mobilizirala. Oficirji, ki so se vrnili iz internacije, so dobili poziv, da se mobilizirajo kot it[alijanski] oficirji. Kljub temu, da je pomanjkanje oficirskega in podoficirskega kadra ter Miha[ilovićevi] vrbujejo rezerviste, pa tudi nestrokovnjake za armadni sestav. Ofenziva proti partizanom se bo vršila od večih strani, glavna sila pa bo usmerjena na Gorjance.
Debeljak Miha[1142] komandant za Ljubljansko pokrajino je bil za božične praznike v Ljubljani. Izjavil je, da je imel v začetku akcije 2000 mož, sedaj pa jih ima le še 1.200. Če bo šlo tako naprej, da se bodo vsi razbežali. Po njegovi[1143] oceni imajo partizani najmočnejšo skupino na Gorjancih, ki šteje 1700 mož. Notranjski odred ima ca 500 partizanov, v okolici Ljubljane pa jih je ca 200–400.
Trenutna oborožitev bega je še vedno zelo malenkostna, 30 nabojev na puško, kar vsekakor ne zadostuje za borbo proti partizanom. Tudi odnos okupatorske vojske[1144] nasproti bega je še vedno slab.
Navajamo nekaj vesti, ki smo jih prejeli v zadnjem času, iz katerih se da sklepati, da se je ofenziva proti partizanom že začela.
7. 1. so se odpeljali Nemci z avtomobili proti Dolenjski in sicer nameravajo zasesti Št. Janž iz ene strani, Italijani pa z druge strani (Trebnja). V Kočevje so se tudi odpeljali italijanski vojaki. Partizane nameravajo napasti z več strani.
8. 1. zjutraj so baje začeli ofenzivo proti partizanom v Ljubljanski okolici. Navsezgodaj je šlo vojaštvo iz Ljubljane v smeri Rudnik. Z njimi so bili tudi oboroženi bega. Za prejšnji večer so bili na bloku zelo strogi. Bega, ki so se vozili na kamijonih skupaj z nemškimi vojaki, so bili dobro oboroženi.
Od 7. na 8. 1. so se začeli zbirati bega in Italijani okrog Lipoglava, Panc, Sela in Brezij, da obkolijo hrib Pugled. Beli so prišli iz Police, Italijani iz Grosupelj, Šmarje-Sap, Škofljice in Vevč. Vseh je bilo skupaj 15.000. V petek so se najprej pojavili beli, za njimi Italijani. Naši[1145] so jih pravočasno opazili, ker so predčasno začeli streljati in so se umaknili. Italijani in bega so zažgali taborišče, zajeli 1 konja, zaplenili nekaj krompirja in dve goveji koži. Pri preiskovanju barake je eksplodirala part[izanska] mina in ubila 2 ital[ijanska] vojaka.
8. 1. so se pri Primskovem na Dol[enjskem] udarili bega s partizani. Bega je bilo 200. Od teh jih je 140 padlo, ostalih 60 je pa prešlo nemško mejo, kjer so jih Nemci prijeli in razorožili. Nato so jih odpeljali v Kranj, odkoder so se vršile poizvedbe v Ljubljani, nakar so bele poslali v Zalog. Tam so dobili svoje dokumente in orožje ter so bili prepeljani v Ljubljano v kosarno. Od tu so šli zopet nazaj na Primskovo.

[1141] V rokopisu je pripisano: *JV*.
[1142] V rokopisu je pripisano: *JV*.
[1143] V rokopisu je pripisano: *DEBELJAK* [Janko Debeljak].
[1144] V rokopisu je pripisano: *IT[ALIJANI]*. Pripis se ponavlja.
[1145] V rokopisu je pripisano: *PART[IZANI]*.

Pravijo, da nimajo upanja, da bi se še vrnili. Zelo so bili nezadovoljni in pravijo, da jih je premalo za v hosto, ker jih je tam preveč.
9. 1. je pasiralo Ljubljano v smeri Dolenjske večja skupina Nemcev.[1146] 11. 1. so bili opaženi še trije kamijoni. Po nepotrjenih vesteh gredo čistit Gorjance.
V mlekarni na Gosposvetski cesti so bili neki bega in so se pogovarjali, da bodo skupno z Italijani in Nemci napravili veliko ofenzivo na partizane. Skozi Ljubljano se zadnje čase prevažajo v velikih množicah.
V noči od 14. na 15. je odšlo v Trebnje na Dol[enjsko] 20 vagonov ital[ijanskih] vojakov nad partizane. Ponoči so prišli v Trebnje, ker pa je bilo veliko snega in jih ni na kolodvoru nihče napadel, so se takoj vrnili v varno okrilje v Ljubljano.
Okrog 14. 1. sta šla 2 bataljona vojakov v Stično.
19. 1. je šel v jutranjih urah iz Ljubljane transport 13 vagonov vojakov.
19. 1. je šlo iz Trebnjega v Stično 26 vagonov vojaštva in materiala, iz Ribnice pa za Višnjo goro 21 vagonov.
20. 1. je šlo iz Ljubljane za Preserje 5 vagonov vojaštva in materijala
19. 1. je šel iz Ljubljane v Stično izvidniški vlak in iz Novega mesta v Radohovo vas.
Dan preje se je po Ljubljani razneslo, da vlaki na Dolenjsko sploh ne vozijo, to baje zato, ker se vrše v Šmarje-Sap boji s partizani.

V noči od 9. na 10. je prišlo v Ljubljano 300 nemških vojakov – smučarjev. Bili so dobro oblečeni in oboroženi. Ložirali so pri Mikliču[1147] ter potem odšli proti Zalogu. Baje imajo nalog, da zastražijo nemško mejo, da ne bi mogli moški radi novačenja v Nemčiji pobegniti v Ljubljansko pokrajino.
Kakor so pri prvi ofenzivi poleti 1942, tako je tudi pri sedanji bila kot uvod obveščevalna akcija v Ljubljani. Pri predbožičnih racijah Ljubljana ni bila popolnoma očiščena in bi se bile racije v istem obsegu nadaljevale, če ne bi doživela takega poloma. Tako pa je proti takemu načinu racij sam Gambara. Bela garda je kljub temu odločena nadaljevati z racijami. Nek bega aktivist je rekel, da bo Ljubljana kmalu očiščena, nakar se bo res lahko imenovala bela Ljubljana, dočim je bila dosedaj precej rdeča. Dejansko bega nadaljuje akcijo v Ljubljani, vendar ne v takšnem obsegu, kot so (ljudje z obveščevalno akcijo v Ljubljani) bile predbožične racije. Izvršuje posamezne nočne aretacije. Gambara hoče namreč do neke mere še nadalje izkoriščati bega v te svrhe, le pravi, da si Italijani ne bodo mazali s tem rok. V ostalem pa Gambara še vedno izjavlja, da se bo kurz proti Slovencem omilil. Poleg telefona in radija bodo vrnili kolesa in odpravili blokado Ljubljane (?). Bega pri zasliševanjih in aretacijah ne bo imela več popolne svobode, ampak bodo pri vsakem primeru imeli končno besedo Italijani.
Od oseb, ki so bile aretirane pri predbožičnih racijah, jih je do sedaj bilo izpuščenih ca 100. Ostali so še vedno zaprti v belg[ijski] kasarni. Tam so kot zasliševalci predstavniki klerikalcev, kazinotov, četnikov, Sokolov in Gestapa. V zasliševalni komisiji

[1146] V rokopisu je pripisano: *NEM[ŠKA] VOJSKA*.
[1147] Hotel Miklič oziroma Hotel Metropol.

so dr. Šmajd [Albin Šmajd], klepar Žitnik [Rudolf Žitnik], dekan Škrbec [Matija Škerbec], direktor Remec [Bogumil Remec], Capuder [verjetno Gabrijel Capuder], Dolenc in neki Novak. Poleg teh zaslišujejo še Miloš Stare, Smrsu [Rudolf Smersu], vikar Nadrah [Ignacij Nadrah], celjski advokat Kaplan. Mučenja sta izvrševala Capuder mlajši [morda Danilo Capuder] (brat Jela), ter neki kaplan, ki sta bila zato klicana na odgovor in baje odstranjena. Vprašanja pri zasliševanju so približno taka: Če ve, kaj je OF? Če se nič ne prizna, začno groziti, da ga bodo poslali za 2 leti na Rab, da bodo dobili 25 z bičem, da ga bodo mučili, ustrelili, pri čemer naperijo nanj revolver. Bega straže so sedaj zamenjane z italijanskimi karabinjerji, ker je bega moštvo odšlo na teren. Ostala je le še bega zasliševalna komisija. Vsak aretiranec mora pred izpustom podpisati izjavo, da v svobodi ne bo nikomur ničesar pripovedoval, kar je slišal in videl in da se ne bo nikoli več udejstvoval za OF.

Ljudje so še vedno enodušno ogorčeni nad početjem bega. Predvsem so ogorčeni nad dejstvom, da so Slovenci proti Slovencem v zvezi z Italijani. So tudi proti načinu postopanja, saj je nad vse odbijajoč. V mnogih primerih so pri hišnih preiskavah kradli in se obnašali slabše kot okupatorji. Navajamo dve poročili, ki sta izraz trenutnega javnega mnenja v odnosu do OF in bega kot posledica predbožičnih bega racij:

»Masovno pobiranje, ki ga je izvršila bega v nočeh pred božičem, ima za posledico še večjo strnjenost OF vrst in še odločnejšo voljo delati v istem pravcu. Namesto kakega malodušja ali strahu raste v naših vrstah ognjev do domačih izdajalcev in okupatorja, ter želja po maščevanju. Početje teh masovnih aretacij obsojajo tudi zmernejši pobožnjakarji in klerikalci in je baš s to akcijo bega izgubila v veliki meri pri svojem pripadništvu.«

»Po blokadah, ki jih je izvedla bega, se povsod izraža splošno zgražanje in se je položaj javnega mnenja obrnil v korist. Mlačni ljudje, ki niso bili za OF, so se začeli zavedati po teh racijah., da je bega podprta od Italijanov tako, da imajo pri tem koristi Italijani sami, nikakor pa ne Slovenci, kakor to povdarjajo bega. V splošnem se je bega osovražila med tkzv. skupino »vernih katoličanov«. Nek klerikalec – verni katoličan, kot se sam naziva – je izjavil, da bo sedaj začela vera izgubljati radi udeležbe duhovščine pri bega blokadah. Velika večina ljudi, ki tvori »sredino« počasi prihaja do spoznanja, da je edino delo OF pravilno in da bo le OF rešila Slovence okupatorjev.

Slovence okupatorjem.

V samih bega vrstah raste odpor proti stražarjem, ki so dejansko organizatorji racij. V Miha[ilovićevem][1148] taboru prevladuje zaskrbljenost, neodločnost in ugibanje, ali bodo mogli izvleči svoj voz iz blata.

Predvsem pa je neodločna in zaskrbljena sredina zaradi slabega odmeva bega racij. V splošnem so se edina mnenja, da so te racije zdramile mirno zlato sredino.

Z bega akcijami je vsekakor najbolj nezadovoljen Visoki komisar.[1149] Prejšnji teden je za uradništvo Vis[okega] komisarijata izdal okrožnico, v kateri najprej ugotavlja, da nekateri uradniki zapuščajo službo brez odobrenja in šele naknadno sporočajo,

[1148] V rokopisu je pripisano: *JV*. Pripis se ponavlja.
[1149] V rokopisu je pripisano: *GRAZIOLI* [Emilio Grazioli].

da pristopajo v MVAC. Opozarja, da spada uradništvo pod obvezno civilno službo, da je vsako izostajanje iz službe brez dovoljenja najstrožje zabranjeno in da je treba tudi za izostajanje v slučaju pristopa v MVAC predhodnega odobrenja.
Iz okupatorskih vrst:
Radi sabotaže na progi pri Trebnjem v začetku januarja je odšel na zaslišanje sam Gambara. Zelo je bil ogorčen, ko so mu železničarji povedali da ni na vlaku, kakor tudi ne na progi ponoči nobenega ital[ijanskega] vojaka na spregled. Ukazal je to takoj ukreniti in meni, da bo sedaj drugače.
Grazioli [Emilio Grazioli] je na zadnji befani na Taboru med drugim rekel, da na deželi še ni vse v redu, da se morajo boriti do zadnjega partizana, ki se še drži v Pokrajini, dočim je že v Ljubljani akcija s pomočjo idealne slov[enske]. mladine uničena.
V Črnomlju je dekan Binder [Pavlin Bitnar] baje javno zahteval od Graziolija preiskavo proti tistim, ki so internirani. Povdarjal je lojalnost, s katero so Slovenci sprejeli Italijane in da so sedaj upravičeni videti, kaj se godi z našimi ljudmi. Grazioli je bil zelen, kakor tudi drugi oficirji. Nekateri faš[istični] oficirji pa so dekanu Binderju čestitali, da je izven programa tako nastopil.
Okupatorsko uradništvo je na splošno zelo nerazpoloženo, ne sicer vrhovni in posamezni patološki tipi, pač pa povprečni ital[ijanski] uradniki, ki so sedaj dokončno prepričani, da ne bodo zmagali.
Med ital[ijanskim] vojaštvom prevladuje utrujenost in se širi nezadovoljstvo. Uspehi v Rusiji in Afriki so znani. Čakajo le, da bi nekje počilo, vendar se sami ne upajo začeti. Nekateri služijo že 9. leto in jim je vseeno, kakšen bo konec. Prepričanje, da je vojna za njih izgubljena, je skoraj splošno. Položaj sliči onemu iz leta 1918. To naziranje vlada tudi med fašisti.
Na Igu precej ital[ijanskih] vojakov simpatizira z našim pokretom.[1150]
Bega daje svojim aktivistom direktive za denunciranje. Med drugim jim priporoča, da se naj izdajo za OFarje, da naj obsojajo bega, češ da so zdaj spoznali njeno izdajstvo. Dalje naj po hišah povprašujejo za stranke, pregledajo hišne sezname in jih primerjajo s seznamom, ki ga dobijo od bega. Če koga od iskanih ni, je jasno, da je v sovražnih vrstah. Vse sumljive osebe naj prijavijo oblastem. Če pa nalete na kakega iskanega človeka v mestu, naj ga prijavijo najbližji stražnici.
Nadalje najnovejše direktive bega so pripravljati skladišča orožja, obleke in živil, zelenjave ter sadja, urediti skrivališča in rove za dragocenosti. Orožje mora biti pripravljeno za takojšnjo uporabo.
V belg[ijski] kasarni v bega zaporih so aktivni še vedno Vinko Zor in Št. Peterske župnije Košmerlj [Alojzij Košmerlj]. Baje je v svojem filozofskem delovanju prijadral tja tudi univerzitetni profesor dr. Franc Veber.

[1150] V rokopisu je pripisano: *OF*.

Bega vojska[1151] bo spričo predstoječe ofenzive proti partizanom očividno res dobila od okupatorjev boljše in več orožja. Tako pravijo bega aktivisti da bodo dobili mitraljeze, ki jih do sedaj niso imeli, več pušk, bomb in municije.
Bega je prinesla k tvrdki Reich 500 jugoslouniform v barvanje. Reich pa je delo odklonil, ker mu je bega pri zadnjih racijah odpeljala delavca, ki je opravljal to delo.
Na Bizoviku je imenovan za komandanta[1152] neki Vidic, bivši artilerijski podporočnik iz Kranja. Prejšnji komandant Jelo Capuder [Gabrijel Capuder] je izginil, baje so ga Italijani aretirali. Bega Lavrič [verjetno Marjan Lavrič], ki je bil do sedaj na Bizoviku, je dodeljen nekam v Ljubljano. Represalije proti Capudru in Lavriču so v zvezi z likvidacijo kapetana Lesnjaka [Josip Lesjak]. Onadva sta skupaj s kaplanom Glavačem [Franc Glavač] hotela likvidirati še kapetana Janka Debeljaka in majorja Novaka [Karel Novak].
V Dobrunjah se nahaja tudi neki Mavs [verjetno Adolf Mavsar], sin župana iz Št. Ruperta [Jožef Mavsar], ki je bil od partizanov v gradu Barba[1153], kamor se je zatekel uničen.
Komandant bega[1154] v Hrušici pri Ljubljani je vulgo Žorgov.
Komandant neke bega v Žužemberku je baje znani Miha Benedičič, bivši odvetniški koncipient v Celju.
V Kočevju je vodil bega aretacije duhovnik Ržen [Peter Eržen], menda profesor na gimnaziji:
Komandant vaške zaščite v Dev[ica] Mar[ija] v Polju je Kraner Martin, stud[ent] phil[osphiae] Njegov brat Franc[1155] je intendant. Posadka šteje 52 članov.
Bega pripoveduje, da so komandanti vaških straž v zvezah s partizani, zlasti na Notranjskem.
Ob ustanovitvi bega na Vrhniki je poslala Legija smrti pozive moškim iz Vrhnike, Stare Vrhnike, Verda in okolice. Ker se na te pozive niso hoteli vsi odzvati, so poslali organizatorji karabinerje s pravimi vojaškimi vpoklici, nakar so se morali vsi odzvati. Eden izmed voditeljev bega na Vrhniki je izjavil: »Zmagali bomo, pa magari če smo do kolen v krvi.« Razen voditeljev privržencev klerikalne klike in nekaj propalic bega nima somišljenikov na Vrhniki, ne pri širnem ljudstvu ne pri posestnikih, zlasti ne zato, ker morajo slednji dajati mesečne prispevke 1.000 do 3.000 Lir po premoženjskih razmerah za vzdrževanje vojske.
Pri pohodu na Ključ je vodil poleg Italijanov operacije Zupan [Stanko Zupan] iz Vrhnike. Po izjavi soudeleženca so partizani streljali, dokler se niso umaknili ter je šele nato lahko prišla bega do zapuščenega taborišča, kjer niso ničesar dobili. Tudi ambulante ne bi nikdar dobila, ker je bila zelo dobro maskirana, če je ne bi izdal mežnarjev sin iz Ligojne.

[1151] V rokopisu je pripisano: *MVAC.*
[1152] V rokopisu je pripisano: *MVAC.*
[1153] Grad Dob pri Šentrupertu je bil v lasti družine Barbo.
[1154] V rokopisu je pripisano: *MVAC.* Pripis se ponavlja.
[1155] V rokopisu je pripisano: *KRANER.*

V zadnjih dnevih decembra so bega napravili pohod na Ljubljanski vrh proti tamkajšnjim partizanom, a so se še isti dan vrnili. Vodstvo je izjavilo, da se bo očiščenju Ljubljanskega vrha povzel pohod na Gorjance.

Na sveti večer je bilo, ko so na Blokah v vasi Runarsko napadli domači izdajalci partizane. Izdano je bilo, da se skriva v gozdu blizu omenjene vasi četa partizanov. Bega, katera je precej dobro organizirana na Blokah in pri kateri je glavni vodja župnik, se je s puškami na ramah pritihotapila v gozd in kmalu nato so se oglasile strojnice. Iz partizanskih vrst pride zelo poznan domačin, se postavi pred svoje tovariše ter zavpije: »Fantje, ali ima smisel pobijati brat brata, ali ne vidite, da s tem upropaščate slov[enski] narod. Podajte se!« Nič niso zalegle besede tovariša. Pač pa so bega začeli streljati s strojnicami na partizane. Istotako so se tudi partizani oglasili s strojnicami. Vnela se je huda borba. Partizani, ki so bili v manjšini, so z izvanredno energijo odbili napad, se približali vasi Runarsko ter zažgali hišo, v kateri so se utaborili bega. Izdajalci so bili trije na mestu mrtvi, 17 pa jih je bilo močno ranjenih. Lažje ranjenih sploh ne štejemo. Na naši strani je bil mrtev samo eden in še tisti si je sam prerezal žile, ker je videl, da bo padel v roke izdajalcu. Laž je, kar piše v Slovencu, da je bilo ne vem koliko partizanov ranjenih in mrtvih, ne upajo si povedati resnice, da so strahopetci in da tudi z orožjem v rokah ne opravijo nič, pač pa imajo same izgube. Drugi dan, to je bilo na sv. dan, ko gredo skoro vsi vaščani iz cele občine v cerkev, smo slišali župnika iz prižnice, kako je pridigoval: »Vsi, ki se nahajate danes v cerkvi Vam povem to: dokler se skrivajo po naših slov[enskih] gozdovih gozdne barabe, ti partizani, ne bo konca vojske, ne bo miru. Dolžnost vsakega Slovenca je torej, da pomaga iztrebiti partizane. Kdor še nima puške v svoji hiši, naj se javi pri ital[ijanski] oblasti. Tam bo dobil vsak potrebno orožje, potem pa bomo skupno napadli te gozdne hijene.« To so bile torej besede dušnega pastirja, kateri naj oznanjuje in uči krščansko ljubezen. (Iz ust domačina).

Na Novega leta je župnik Košmerlj [Alojzij Košmerlj] (Št. Peter) govoril: »Že lansko leto sem vam govoril, pa so mi nekateri to zamerili. Danes pa še enkrat to podčrtam, dasiravno dobivam grozilna pisma: OF je le krinka komunistov, katerih glavni namen je brezboštvo« itd. Ljudje so mrmrali, ker so namesto nabožnega govora poslušali politični govor.

Kakšno je razpoloženje v Vzajemni zavarovalnici, ki je dala veliko število bega komandantov in aktivistov, kažejo sledeče izjave nekega uradnika v tej zavarovalnici: »Večji del uradništva v VZ je proti početju bega. Ena od uslužbenk VZ je prišla iz Dolenjske in pripovedovala, da so v cerkvi Sv. Urha utaborjeni bega, da v cerkvi sekajo meso, spijo v nji, skratka da so jo spremenili v trdnjavo. Nek duhovnik iz VZ tega ni verjel in se je sam odpeljal tja, da se prepriča o resnici. Tam pa je videl živo resnico ter je begam dejal, da njihovo početje ni pravilno. Begi so ga nahrulil s komunistom, on pa jim je rekel: »Uradništvo VZ tudi večji del ne odobrava, da

župnik[1156] in kaplan[1157] iz Dev[ice] Mar[ije] v Polju hodita v mesto z orožjem za pasom.
V Miha[ilovićevih] vrstah se začenja opažati demoralizacija zaradi bega racij in situacije, ki je nastala po njih. Če govor nanese na »uspehe« racij, ga takoj skušajo speljati previdno na druge stvari. Prodira spoznanje, da je bila JNS samo za štafažo. Tako nezadovoljstvo nad bega je treba razumeti, zlasti, ko prihajajo od njih take vesti kot n. pr. nek bega aktivist je v javnosti govoril, da klerikalci v belg[ijski] kasarni ne sodelujejo, pač pa je trdil, da je zraven Zajc Marjan [Marjan Zajec], češ, ta je pravi, ta je Sokol. Tolažil je pa vest, da so v bega vrstah samih trenja vedno večja in pravijo, da jim bega pod takimi pogoji ni več nevarna. Pa tudi v naprednih vrstah ni enotnosti. Na eni strani je grupa bivših oficirjev, na drugi pa bivša JNS grupa z dr. Zajcem na čelu.
Nezadovoljni so Miha[ilovićevi] nad okupatorji, češ, da jih ovirajo pri delu in da izigravajo ene proti drugim, da bi se sami lažje tu obdržali.
Miha[ilovićevi] razlagajo spremembo vlade v Londonu, da je bila izvršena zato, da bo SSSR priznala kraljevino Jugoslavijo. O Bihaški vladi pravijo, da so jo Nemci vjeli, ko so počistili vso Bosno od partizanov.
Nasprotja med bega in Miha[1158] se nadaljujejo. Bega hočejo, da bi šli nacionalisti ven na teren, sami pa bi ostali v Ljubljani. Temu so se nacionalisti uprli.
Z večih strani smo prejeli informacije, da se sedaj organizira Slovenska zaveza. Po naših informacijah sredina doslej ni bila organizacijsko konstituirana. Očividno hoče sredina izkoristiti sedanjo situacijo. Z ozirom na razvoj mednarodnih dogodkov je gotovo spoznala tudi skrajno potrebo, da se vsestransko pripravi za odločilno borbo. V Slovenski Zavezi bodo zapopadeni: OJNS, kršč[anski] socialisti (Gosar [Andrej Gosar]), Sokoli in še nekaj manjših skupin. Program: nelojalno delovanje z Italijani in neodobravanje eksekucij OF. Ostali program več ali manj OJNSarski s poudarkom na socialni plati. V splošnem sredina današnjo situacijo in svojo bodočnost razlaga: sedaj je samo še ona pred javnostjo neomadeževana, kajti OF ima za seboj madež preteklega leta (partizanske akcije in atentati), bega pa poslednji škandal (racije), ostanejo le še oni, ki se jim ne more ničesar očitati.
Informirani smo, da so se začeli zbirati in organizirati tudi Ljotičevci, ki jim je glavni cilj borba proti komunizmu.

Razno:
Pri zadnjih bega racijah so pobrali tudi dr. Toneta Kržišnika [Anton Kržišnik], sodnika upravnega sodišča iz Celja, ki ga sedaj zaslišujejo, zakaj je razveljavil upravne odloke dravske banovine za internacijo politično nezanesljivih v Biljećah[1159] l. 1940.

[1156] V rokopisu je pripisano: *KETTE* [Ivan Kette].
[1157] V rokopisu je pripisano: *LAMOVŠEK* [Matija Lamovšek].
[1158] Pristaši Dragoljuba Mihailovića.
[1159] Pravilno Bileća.

Konec decembra so pozvali v Šmarju vse, ki so se vrnili iz internacije, na komando bega. Prinesti so morali s seboj opremo.
Ko je nedavno ital[ijanski] vojak na vlaku opazil bega, je na opazko nekega potnika, da je bega buona, odgovoril »no buona«.
4. 1. 1943 opoldne je šel skozi Ljubljano transport 90–100 letalcev[1160] v 30 vagonih z vso prtljago. Prišli so iz Afrike preko Grčije ter potovali na Sicilijo.
Istega dne je prišlo iz Arezze 30 internirancev, ki so pripovedovali, da so internirance v Arezzi premestili iz barak v šotore, v barake pa namestili begunce iz ital[ijanskih] mest.
5. 1. je bila ob 21.45 pri postaji Vel[ika] Loka in Trebnje pretrgana proga v km 165,6. Vlak 9920 je pasiral progo brez poškodbe.

Primorska:
V Renčah na Primorskem so Ital[ijani] pred božičem mobilizirali. Od 27 vpoklicanih jih je šlo 22 k partizanom. V nekaterih sosednjih vaseh pa so odšli k partizanom vsi.
Iz raznih izjav sledi, da je Ščck Virgil [Virgilij Ščck], vpokojeni župnik iz okolice Trsta protinarodni delavec. Po okupaciji – oktobra 1941 – je odklanjal skupen nastop Slovencev. Je dober znanec Graziolija, zelo zaupen je bil tudi z dr. Korošcem [Anton Korošec]. Bil je poslanec v rimskem parlamentu. Kjerkoli se je pojavil, je bil konec narodne sloge.

Gorenjska:
Pri Gorjah nad Bledom so napadli partizani tri policaje[1161]. V njihovi družbi je bil tudi gostilničar Bradač, Kočevar po rodu, bivši orožnik, ki je padel.
Pri Gorjah so zažgali partizani žago Fortuna. Likvidirali so bivšega občinskega tajnika v Gorjah, ker je bil denuncijant. Na Rečici pri Bledu so partizani razbili stroje v tvornici za dišave.
Nemci silijo naše ljudi na Gorenjskem v Selbstschutz. Na Bledu so že razdelili 60 uniform, pa jih še primanjkuje. Selbstschutz pomaga žandarjem pri vzdrževanju javnega reda. Na patrolo hodijo 1 žandar, 1 Volksdeutscher in 1 Selbstschutza.

Smrt fašizmu – svobodo narodu!

Prepis obveščevalnega poročila o delovanju Šolarjeve skupine, nedatirano (pag. 2828)

Od Glavačevega [Franc Glavač] zaupnika sem zvedel:
Gosarjevi [Andrej Gosar] in Šolarjevi [Jakob Šolar] pristaši med duhovščino na deželi pri nas so: dekan Demšar [Viktorijan Demšar], prošt Klemenčič [Alfonz Klemenčič] v Metliki in kaplan Fortunat v Trebnjem.

[1160] V rokopisu je pripisano: *IT[ALIJANSKA] VOJSKA*.
[1161] V rokopisu je pripisano: *NEM[CI]*.

Na Primorskem pa: Šček [Virgilij Šček], Ivančič [verjetno Ivo Juvančič], Rutar, Canjkar, Golob Miha, Omerza, Bednarik [Rado Bednařik], ing. Rustja [Josip Rustja].
Razprave piše dr. Gosar [Andrej Gosar].
Sumljivo vlogo ima p[ater] Nikolo, Novi trg 3.
Šolarjevi so se sedaj vrgli na Primorsko, zlasti na duhovščino.
Šolarjevi smatrajo za svoje komandante VS: Kolman [verjetno Ludvik Kolman], Mikuž, Pirih [Milko Pirih].
Urednik Skoberne [Slavko Skoberne] ima sestanke z dr. Gosarjem in ima v Šolarjevem krogu poseben psevdonim »Sajovic«.
Komandant VS na Igu Benko [Janez Benko] je ital[ijanski] konfident.
Šolarjevi hočejo svoje ljudi dobiti oz. vtihotapiti predvsem v SL.
Šolar je bil opažen, da je šel večkrat na Trdinovo št. 2.
V Litiji je bil ujet ilegalec Flac. Z njim v zvezi je bilo aretiranih več ljudi.
Koprivica [Danilo Koprivica] je šel v Milan. Tja ima nekdo priti iz Švice.
Šolar je sodeloval pri nekem dogovoru med delavskimi organizacijami – levičarskimi in to na pobudo OF.

Prepis obveščevalnega sporočila Rudolfa Smersuja o ureditvi razmerja z nemškimi oblastmi, 18. 9. 1943 (pag. 2859)

18. 9. 1943

Komar [Andrej Križman] mi[1162] je danes v soboto pripovedoval, da je zvedel, da je treba razmerje z N.[1163] urediti do dvajsetega tega meseca. Po njegovem mnenju bi bili potrebni razgovori direktno z gen[eralom] Raapkejem [Wilhelm Raapke].
Ker so se razmere temeljito spremenile, bi kazalo morebiti sklicati štirinajstorico, h kateri bi se naj pritegnilo za ta primer nekaj važnejših naših ljudi (npr. Paternost [Ivan Paternost], Škulj [Karel Škulj], Kremžar [France Kremžar], Košiček [Jože Košiček], dr. Hanželič [Rudolf Hanželič], dr. Odar [Alojzij Odar] ali dr. Basaj [Jože Basaj] …). Kar škoda je, da nismo odbora že preje nekoliko razširili.
Znova se pojavlja Stražarsko vprašanje. Eni so mnenja, da je treba z njimi za vselej prekiniti, drugi pa, da je treba vse pozabiti in povabiti dr. Žebota [Ciril Žebot] k sodelovanju in soodgovornosti.
Če je Tonči[1164] prevzel funkcijo, ki mu jo je Zaveza[1165] ponudila, tedaj naj vse delo vzame krepko v svoje roke. Poiskusimo mu to vsi dopovedovati. Vsi drugi pa naj mu bodo samo pomočniki ali pa naj jih izloči.
Ali ne bi kazalo na strankine seje vabiti tudi Komarja [Andrej Križman] in God*I-NA* [Jožef Godina], ki se zelo trudita pri reševanju situacije.

[1162] V prepisu je pripisano: *SMERSU* [Rudolf Smersu].
[1163] V prepisu je pripisano: *NEMCI*.
[1164] V prepisu je pripisano: *KOKALJ* [Anton Kokalj].
[1165] V prepisu je pripisano: *SL*.

Mnogo se govori o ustanovitvi antikomunističnega bloka, ki naj ga [tv]orijo vse naše struje – SLS, Stražarji, Gosar [Andrej Gosar], Glavač [Franc Glavač] …

GRADIVO IZ LETA 1944 (pag. 2863–2876)[1166]

Politično zakulisje in razmere v domobranskih enotah, 7. 2. 1944 (pag. 2863)

ZAUPNE VESTI Z DNE 7. 2. 1944.

Močno se govori po Ljubljani, da je bil v noči med preteklim petkom in soboto ali pa eno noč preje pri Mikliču (po drugi verziji v Slonu) sestanek med zastopniki Mihajloviča [Dragoljub Mihailović], Nediča [Milan Nedić], Paveliča [Ante Pavelić] in Mačka [Vladimir Maček]. Baje so želeli imeti zraven zastopnika SLS, pa ga niso našli. Baje se je govorilo o zopetni vpostavitvi Jugoslavije, o sestavi skupne vlade in enotni borbi zoper komunizem. Udeleženci: Jevčević [Dobroslav Jevđević], Vokić [Ante Vokić], Vesnić (baje).
V Trstu se je Jevčević pogovarjal z Mencingerjem [Anton Duhovnik], hvalil domobranstvo in rekel, da je v dveh mesecih pričakovati velikih dogodkov. Do tedaj je treba čim več ljudi oborožiti in uničiti komuniste.– Mencing[er] še ni poslal poročila.
Baje v Trstu Wehrmacht kontrolira vse pogovore – tudi one od SS.
Imamo sigurno vest, da pri Št. Jerneju ni bilo padalcev.
Dne 29. 1. je bil v Ljubljani tiskar Kraljeta [Vladimir Kraljeta] iz Sušaka, ki je obiskal več ljudi in povedal, da žele priti sušaški Hrvatje in Hrvatje iz bljižnih otokov pod Slovenijo. Za tem gibanjem stoji škof Šarić [Ivan Šarić], bivši minister Ružić [morda Ante Ružić], dr. Červar [Gjuro Červar].
V Trstu je bil baje aretiran domobranski poročnik Kos Janez (Cico). Pri njem so namreč našli važno korespondenco iz Rima. Kos je Stražar in je zelo diskreditiral domobranstvo.
Še pred nekaj tedni – ko so bile razmere mnogo boljše, bi moral odditi na primorsko s četo 280 mož Pirih Milko. Govori se, da so Stražarji s pomočjo podpolk[ovnik] Peterlina [Ernest Peterlin] to preprečili in zahtevali, da se pošlje njihov človek na Primorsko. To so tudi dosegli. Včeraj je bil poslan vod 60 ljudi pod vodstvom Stražarja Lenščaka [Dušan Lenščak]. Ta vod je tako majhen in v tako neiskušenih rokah, da ne bo mogel ničesar napraviti. Če pojde na deželo, gre v smrt.
Na oficirskih in podoficirskih tečajih imajo propagandna predavanja skoraj sami Stražarji. Dr. Janžekovič [Janez Janžekovič] je hvalil Casarja [France Casar]. Dobro je govoril dr. Hanželič [Rudolf Hanželič].
Danes sem zvedel, da je širom naše domovine že narejen začetek nove mladinske politične organizacije – Mlada SLS in to z znanjem in odobritvijo Medveda [Miloš Stare] in Komarja [Andrej Križman]. Zakaj ni bila SL o tem obveščena?
Glavačevi ljudje širijo vest, da je dr. Ciril Žebot pobegnil k Angležem. Dalje, da je dr. Rape Stane v avijonu iz Zagreba pobegnil v Kairo.

[1166] Nedatirano gradivo, ki sicer upošteva paginacijo, ki mu jo je dodelila UDV, ni nujno odloženo glede na leto nastanka.

Dr. Alujevič [Branko Alujevič] je danes pripovedoval, da bo v Ljubljani veliko anti komunistično zborovanje, na katerem bodo govorili politiki. Njega je dr. Kalan [verjetno Ernest Kalan] naprosil, da govori za JNS.– Naj se našim ljudem sporoči, kaj je s tem zborovanjem.
Glavačevi ljudje širijo vest, da snujeta dr. Veber [France Veber] in dr. Horvat [verjetno Alojzij Hrovat] (menda profesor ing. H.) novo politično organizacijo z imenom: Organizacija slovenskih rodoljubov, ki naj bi ideološko utrdila pokret slov[enskih] domobrancev. Hrovat je velik Rupnikov prijatelj. Začela bosta z ideološkimi predavanji pri domobranskih oficirjih.
Dr. Otmar Pirkm*ajer* je že v letu 1941 napravil načrt za vsenarodno fronto, ki naj bi se imenovala: Slovensko narodno občestvo. Tedaj mu je dr. Natlačen [Marko Natlačen] rekel da med njegovimi sodelavci ni odziva za to idejo. Z okupatorjem naj bi ta organizacija ne imela nič skupnega.– Dalje se imenovani navdušuje za ustanovitev meščanske garde po vzorcu Ulične hišne zaščite: vsaka hiša naj bi imela svojega ali več varuhov.
Kaplan Lavrih [Ivan Lavrih] je hodil po Notranjskem in imel po lastni izjavi okoli 30 predavanj. Predavanja po pripovedovanju drugih so v redu – le zelo krvoločna. Po predavanju ima v ožji duhovski družbi, v katero pride še kak vodilen član domobrancev debato, v kateri udarja po ljubljanskih razmerah in pohvali Stražarje.

Prosim vse, da mi sproti dostavljajo vse novice. Poročila se spravljajo v arhiv. – Po prečitanju naj vsakdo (razen xii [verjetno Viktor Češnovar]) ta list uniči.

Mihailovićev vpliv, dogajanje na Gorenjskem in politične intrige v Ljubljani, 8. 2. 1944 (pag. 2864)

ZAUPNE VESTI Z DNE 8. 2. 1944

Govori se, da je Mihajlovič [Dragoljub Mihailović] govoril po radiju, da se moramo Jugoslovani zahvaliti amerikanskemu generalu Wilsonu [Donald Wilson], da ni bilo v naši državi še večje nesreče. Naše nesreče so krivi tisti zavezniki, ki so podpirali zločinsko Titovo [Josip Broz] vojsko. Po zaslugi Wilsona je Amerika ustavila vse nadaljne dobave partizanom.
Čital sem pismo domobranca iz Kočevja, da je bilo blaga, ki so ga Angleži zmetali, za pet avtomobilov. Je bilo dobro blago.
Iz Gorenjske: Mnenje ljubljanskega Nemca M, ki se je vrnil z Bleda je, da bo mir na Gorenjskem le, ako se priključi Gorenjska ljubljanski pokrajini, odpošljejo tja domobranci in v upravo slovenski ljudje.
V Olševku nad Kranjem pijejo partizani in SS možje skupaj po privatnih hišah.
Za župana Maurerja [Lovrenc Maurer] so bili ustreljeni: dr. Vidic, dr. Polec, Lap Cene, Matjašič Milan, Blagne, Brvar, Urbanija (bivši komisar na sreskem nač[elstvu]), Brandsteter (bivši podnač[elnik]), Klemenčič Mirko, Drekonja (biv[ši] šol[ski] nadz[ornik]), Kolb Albin, Miklauc (tovarnar) in še 15 oseb.

Partizani so ubili in sežgali v Motniku 15 orožnikov, v Žirovnici so ubili župana, na Golniku šef zdravnika, pri Lazah 3 vojake.
Pri blokadi v Št. Vidu so N[emci] ustrelili 1 moškega, ki se je vrnil s hribov, eno dekle /našli v hiši bombo in eno star[ejšo] ženo. Nato so blokirali Kranj.
Dne 14. 1. 1944 so partizani ustrelili na Jesenicah Trojarja Franca, Trojarjevo mater in Furlana, češ, da so bili proti komunistom.
Bertoncelj Franc, ki so ga komunisti napadli in obstrelili, je podlegel ranam. Pogreb je bil kljub partizanskim grožnjam lep.
Govori se, da se je osnoval v Ljubljani Klub Šušteršič, ki ima nekaj članov tudi iz KA.– Ni potrdila za to novico.
Pred nekaj dnevi je prišel v Ljubljano nek nemški oficir in je iskal stike z nekaterimi ljudmi. Našel je Skoberneta [verjetno Slavko Skoberne] in ga peljal v Trst, kjer naj bi se vršili politični razgovori.
Iz Primorske je prišlo poročilo, da tamkaj Ilija [Alojz Ilija] nabira ljudi za Wehrmacht. Poročajo, da se glavnina partizanov seli na Primorsko, da bodo sprejeli zaveznike ob invaziji.
Mencinger [Anton Duhovnik] je imel razgovore z Jevčevičem [Dobroslav Jevđević] in Novakom [Karel Novak]. Jevčevič je povedal, da Draža [Dragoljub Mihailović] Novaka drži in ni govora o kaki izpremembi poveljnika za Slov[enijo]. Domobranstvo ni priznano kot del jug[oslovanske] vojske in ne bo priznano, dokler bosta na čelu Krener [Franc Krener] in Peterlin [Ernest Peterlin].
Na Gorenjsko je šlo baje 12000 izvodov Mihajlovičevega govora. Pri prenosu so baje pomagali naši ljudje.
V Ljubljano je prišlo 7 fantov, ki so se skrivali v bližini Ambrusa. Pravijo, da je partizanski štab na Kalu blizu Ambrusa. Tako je bilo še v začetku februarja.
V Ligojni pri Vrhniki so baje našli partizansko povelje, da se dr. Zupanu [Stanko Zupan] ne sme ničesar napraviti. Več bi vedeli povedati domobranec Tomšič Ludvik iz Verda in Ogrin Franc, tudi domobranec iz Vrhnike. Gorič. [Henrik Goričan] bo zaslišal po možnosti oba, da se ugotovi kaj je na tej stvari.
Očividec pravi, da je Škulj [Karel Škulj] na zborovanju beguncev v Frančiškanski dvorani rekel približno tole (česar ni v časopisih): Še eno prošnjo imamo do Vas, gospod prezident. Slovenci smo razkropljeni po Primorskem, v Beneški Sloveniji, po Koroškem, po Štajerskem, Gorenjskem in Kranjskem. Prosite na najvišjem mestu za združitev vseh teh Slovencev v Veliko Slovenijo, kateri na čelu boste stali vi, g. prezident. Največji genij, ki vodi usodo tolikih držav v Evropi, bo na Vašo prošnjo dal tudi nam to, kar ga boste prosili.
Poročilo iz Prekmurja z dne 4. 2. 1944.: Pri nas je mir. Sicer imamo OFarje, toda vidnejši so šli med partizane, druge pa so internirali. Našim grozijo. OFarji so divji na go[spo] Bajlecevo, ki je prinesla v Prekmurje nekaj izvodov »V znamenju OF«. Pravijo, da Bajlec [Franc Bajlec] ruši enotnost v Prekmurju. Duhovščina in kmetsko ljudstvo je v redu. Glavač [Franc Glavač] je poslal tja eno pismo, v katerem trdi,

da ni več Slov[enske] zaveze in da je sploh vse razbito in naj se obračajo samo nanj. Pa mu ne verjamejo. Nočejo struj, priznajo le vodstvo SLS –.–

Po prečitanju strgati!

Okrožnica Informacijskega oddelka šefa pokrajinske uprave o organizaciji javnega zborovanja, 26. 10. 1944 (pag. 2865)

Informacijski oddelek Šefa pokrajinske uprave je izdal dne 26. 10. 1944 pod št. I/I 1789/I-f naslednjo okrožnico:
»V nedeljo dne 29. 10. 1944 ob 8. uri zjutraj bo na Kongresnem trgu ob vsakem vremenu veliko zborovanje, s katerim bo slovenski narod izpričal svojo neomajno voljo ojačiti do viška narodno obrambo, kateri mora odelovati vsakdo brez izjeme. Javno in privatno uradništvo ima v zvezi s tem zborovanjem sledeče dolžnosti:
1) V nedeljo, dne 29. 10. 1944 se zbere polnoštevilno – tako moški kakor ženske – ob 7. uri zjutraj pod vodstvom predstojnikov uradov (oz. njih namestnikov, ako bi bili prvi med častnimi gosti) javno uradništvo na Napoleonovem trgu, privatno uradništvo na Emonski cesti ob Napoleonovem trgu. Izostanki so možni samo radi neobhodno potrebne dežurne službe in v nujno opravičljivih primerih.
2) Na tem zbornem mestu predlože predstojniki uradov dežurnemu uradniku Informacijskega oddelka, nahajajočemu se ob Napoleonovem spomeniku, seznam svojih prisotnih uradnikov in seznam manjkajočih z event[ualno] navedbo utemeljenost izostanka.
3) Uradi se istotam sami pod vodstvom predstojnikov in po navodilih rediteljev formirajo v štiristope. Manjši uradi naj se priključijo večjim. Celotna formacija odkoraka nato na Kongresni trg, kjer ostane ves čas zborovanja formirana in se nato uvrsti v manifestativno povorko.
4) Predstojniki uradov so dolžni dati svojim podrejenim še prej tozadevna navodila ter odgovarjajo za točno izvedbo okrožnice.«

Ocenjevanje vojne situacije in nujnost protikomunistične mobilizacije, 26. 9. 1944 (pag. 2866)

Izjave Bavdka [Boris Bavdek] *in Cergolja* [Izidor Cergol] *na sest[anku] z dne 26. 9. 1944.*

[*Borut.*]

26. 9. 1944.

g. Bavdek

O Srbiji.

Če hočemo, da se bo luč videla po dolini in jo razsvetljevala, jo moramo postaviti na goro, prav tako bi vam jaz rad prikazal Srbijo naj bi nam bila v vzgled, kako se more tudi mali narod ubraniti boljševizma, če pokaže dovolj odporne sile. V Srbiji se je začel biti ogorčen boj za komunizem ali proti njemu. Že l. 1941., medtem

ko se je pri nas takrat še vse razvijalo. Že ob prihodu okupatorjevih čet ob zlomu Jugoslavije, je oddelek Mihajlovičevih pristašev napadel Nemce, ki so nato začeli izvajati nad Srbi teror. To je bilo z ene strani. Vse to bi Srbi še potrpeli, ker so vedeli, da od okupatorja drugega pričakovati ne morejo. Mnogo huje je bilo, ker so jih stalno ogrožali komunisti. Ustanavljali so razne republike po južni Srbiji, kjer je ljudstvo neizmerno trpelo. Položaj je postajal obupen. V potokih je lila srbska kri in plačevala grehe nas vseh. Od komunistične roke so padali najboljši Srbi in vsak dan so bile zadušnice. General Nedić [Milan Nedić] je hotel podati ostavko, ker ni videl izhoda iz takega položaja. Tega pa mu ni dopustila zavedna srbska mladina. Na njeno pobudo in zahtevo je ustanovil srbsko narodno vojsko, v katero je vstopalo vsak dan več Srbov. Začeli so čistiti srbsko ozemlje partizanskih tolp. Imeli so veliko uspeha samo zato, ker so se borili iz idealizma. Takrat se je Srbija delila na dva tabora: Nedićevega in Mihajlovićevega. Angleži so pa nenadoma odpovedali pomoč Mihajloviću [Dragoljub Mihailović] in jo začeli pošiljati Titu [Josip Broz]. A še so bili, ki so čakali na pomoč od zunaj, ki pa je od nikoder ni bilo. Ko so letos za veliko noč Angleži bombardirali Beograd, ko so razrušili mnogo srbskih mest, so pa tudi ti spregledali. Danes je srbski narod enoten. V Srbiji se sedaj bije borba za kralja. Pravilen je odgovor kapetana Rončevića [verjetno Radojica Rončević], ko je kralj Peter [Peter II. Karađorđević] po radiu pozival vse Jugoslovane naj vstopijo v vojsko »maršala Tita«. V tem odgovoru pravi kapetan Rončević, da je moral biti kralj pod zelo velikim pritiskom Židov, da je to govoril. Po ustavnem zakonu mora kralj postaviti svojega namestnike, tudi če za en sam dan zapusti državo, kralj ni postavil namestnika in ker je že tri leta odsoten ne more poznati razmer v domovini. Zato ga Jugoslovani nimajo dolžnosti poslušati. Poslušali ga bodo, kadar se bo kot suveren zopet vrnil v domovino. Srbija je danes dovolj močna, da se postavi po robu boljševikom, ker je pravičasno spoznala njeno nevarnost. Tudi slovenskemu narodu je grozila boljševiška revolucija. Njen dokaz so žrtve na Turjaku, v Grčaricah, Jelenovem žlebu in še drugod. Prav te žrtve so mnogim odprle oči in lahko rečemo, da je naš narod na najboljši poti, da postane enoten. Če bomo to dosegli, se nam ničesar ni treba bati!

g. Izidor Cergol:

Ker je *že* moj tovariš vse povedal, meni ne ostane veliko. Povdaril bi rad samo to, kar smo že neštetokrat povdarjali: ves narod se mora zbirati samo okrog generala Rupnika [Leon Rupnik], ne smemo se zanašati na Angleže, ne na neko jugoslovansko vojsko, ki je še nikjer ni, ampak se moramo zanašati le sami nase. Pustimo vse strankarske prepire vsaj za sedaj. Prepričan pa sem, da se naš narod, če bo srečno prestal to krizo nikdar več ne bo cepil na razne stranke, ampak bo enoten. V politiki se ta teden ni zgodilo nič posebnega. Z veseljem, res z velikim veseljem ugotavljam, da se je Nemcem posrečilo zajeziti vdor Angležev in Amerikancev na eni ter Rusov na drugi strani na vseh frontah. To je za nas zelo ugodno. Kaže, da se Angloameričani in Nemci pripravljajo na novo ofenzivo. Angleži hitijo s

prodiranjem Nemci pa jih zaustavljajo in priprave zavlačujejo, da bi si pridobili čim več časa. Za Balkan se sploh ne zmenijo. Prepustili so Romunijo in Bolgarijo Rusom. Če bi nameravali Balkan braniti, morajo začeti z invazijo v Albaniji. Kakšna pa je pot preko albanskih gora pa dobro veste. Upajmo, da se bodo dogodki razvijali tako, da bomo imeli mi in naš narod korist in sicer to, da bodo vsi spoznali kako potrebno je, da se vsi združimo v borbo proti komunizmu.

Prepisi raznih obveščevalnih podatkov o notranjih razprtijah, december 1944 (pag. 2867)

Prepis!
Dne 1. 12. 1944. ob 14.30 je prišel v tajništvo Inf[ormativnega] oddelka pok[rajinske] uprave po plačo Jeločnik Nikolaj. Za njim sta prišla po plačo tudi gg. Duh Martin in Smole Sergej. Zadnja dva sta takoj dala tudi za zimsko pomoč, med tem ko se je Jeločnik izgovarjal, da bo dal kasneje, ker nima drobiža. Nato pa je dejal proti ostalima dvema: »Sicer pa ja človek dosti da za zimsko pomoč. Jaz npr. sem imel že dvanajst predavanj tako, da bi si človek že skoro jezik znucal. Seveda gg. ilegalci so pustili prezidenta [Leon Rupnik] na cedilu. Odpovedali so predavanja. Tega se pa seveda ne zavedajo, da, ako bi ne bilo prezidenta, tudi oni ne bi danes sedeli na stolčkih. Toda le malo naj počakajo gospodje; mi jim bomo že še pokazali. Bodo že še videli.« Vse to je g. Jeločnik Nikolaj izrekel z nekim zaničljivim nasmeškom. Nihče mu ni ničesar odgovoril. Nato je odšel. Za njim tudi imenovana dva gospoda.

Prepis!
Dne 2. 12. 1944 okrog 12.30 in 13.00 je prišla gdč. Dolenc Ančka v pisarno Gospodarske zadruge na Dunajski cesti 28, kjer je hotela govoriti z gdč. Remškarjevo [Slavka Remškar] in Nanutovo. Teh ni bilo, pač sta bila v sosednji sobi gg. Jan Maks in Slavko Krek [Alojzij Krek], ki sta povedala, da je gestapo aretirala g. Finca [Milan Finec]. Na opozorilo onih dveh je hotela pregledati prostore, če je kaj Finčevih stvari, pa je vstopila v sobo Finčeva sestra in dr. Čeferin, ki so ga nato odstranili.
Jan je vprašal, če je videla gdč. Dolenčeva kakega sumljivega človeka na cesti. Ni se spomnila. Ko pa je šla nato v prodajalno, je opazila na drugi strani ceste hoditi s kolesom gori in doli g. Gida Gorenjca [Egidij Vršaj], člana TOS-a, ki je sumljivo pogledoval proti Informativni pisarni. Tega človeka je – kakor se je pozneje spomnila – videla tudi ob svojem prihodu. Gorenc pozna Dolenčevo, zato je opazil, da ga je gledala. Prečkala je cesto in prišla v prodajalno Gospodarske zadruge. V veži Gospodarske zveze se je ozrla nazaj in opazila, da je Gorenjc opazoval, kam gre. Po kratkem razgovoru z g. Korčetom je odšla Dolenčeva nazaj v Informativni urad. Ko je prišla v vežo, je zagledala g. Horvata Francija [Franc Horvat] s kolesom. Izmenjala sta zunaj z Gorencem nekaj besed, na kar je Gorenc sedel na kolo in se naglo odpeljal. Nato sta se Horvat in Dolenčeva na njegovo vprašanje še razgovarjala, kje sedaj Dolenčeva stanuje, čeprav že leto dni ve to.

Popoldne ob 14. istega dne je prišla v pisarno Horvatova zaročenka [Marta Langus] in rekla preostalim uradnicam: Ali že veste, da je bil danes aretiran Finc?« Čudno je, kje je mogla zvedeti, ko niti stražniki na Inf[ormativnem] uradu niso opazili, da je Gestapo odpeljal g. Finca.

(Horvat in Gorenc delata za Glavača [Franc Glavač])

Poročilo o političnem položaju na Hrvaškem**, 3. 12. 1944** (pag. 2868)

Naš obaveštajni organ, posle petnaestodnevnog boravka u Zagrebu, podnosi sledeći izveštaj:

USTAŠE.– Svakin danom redovi ustaša se proredjuju. Svi podaci pokazuju da sada ima još do 6:000 prvoboraca. Za njih se može reči, da su sasvim pouzdani, tj. verni poglavniku [Ante Pavelić] i NDH. U slučaju sloma oni su spremni da idu u šumu i da nastave borbu protiv partizana i Srba. Najbolja udarna trupa je Crna legija, kojom komanduje Boban [Rafael Boban], ali i nje[ni] redovi popuštaju, usled sve većeg broja mobilisanih. Ovo je zapaženo još pre mesec d po, prilikom borbe Crne legije sa trupama majora Mamule, kod Koprivnice. Gubici ustaša dostigli su 3000, a druga strana 1000. Ustaši su bili dvaput brojno jači. Sada se obeležavaju jasno tri struje. Jedna za poglavnika, druga za partizane; treća za anglo-amerikance. Ustašku snagu znatno je pokolebala akcija bivšeg ministra Vokića [Ante Vokić], koji je bio protiv saradnje s Nemcima. Poslednjih dana pojačana je akcija protiv Srba, iz straha od odmazdz. Srbi se mobilišu i bacaju u prve borbene redove. Nazivaju ih Hrvatima pravoslavcima.

DOMOBRANCI.[1167] U poredjenju sa ustašama, pretstavljaju veoma slabu snagu. Svakodnevno se rasipaju i prelaze partizanima. Vlastodršci u njih nemaju nimalo poverenja.- Zbog ovoga je i došlo do formiranja novih trupa udarne divizije, za koju se uzimaju odabrani domobranci, uz ustaše. Ove trupe upućene su u pravcu Knina i Vukovara. Medjutim u praksi se ništa novo nije pokazalo, osim jednog puka kod Vukovara, koji se borbeno pokazao odličnim. Ustaši i domobranci krvavo su zavadjeni. Česti su i oružani sukobi. Ustaši domobrance nazivaju partizanima; domobranci ustaše izdajnicima Jugoslavije, koji će prvom prilikom izdati i Hrvatsku. Uistini iz domobranskih garnizona u Sisku i Petrinji veći deo prišao je partizanima, a u Kutini ceo garnizon.

PARTIZANI.– Brojniji su i stalno rastu. Mobilišu svakoga na koga naidju. U prilog im idu: nezadovoljstvo naroda zbog terora ustaškog i sve težeg ekonomskog života, strah od srpske osvete, strah od komunista, vera u pobedu sovjeta i mržnja prema Nemcima. Taktikom takodje pridobijaju svet. Postupajo lepo, propaganda im je u smeru narodnih želja, rekviziciju ne vrše, sve potrebe plaćaju čak i zlatom. Zna se da ih snabdevaju avioni, ali se ne zna čiji su. Pretpostavka je da su angloamerički,

[1167] Mišljeno je *hrvaški domobrani*, pripadniki rednih oboroženih sil NDH.

jer partizanski odredi imaju pretežno engleske uniforme. Srpski živalj uništavaju. Isto tako postupajo i sa svim nacionalistima, iako se pasivno drže. Dobro su organizovani. Zagrebačko stanovništvo pretežno je za njih, jer je to opšta psihoza, ali se plaše za svoja dobra.

JUGOSLOVENSKI NACIONALISTI.– Preostalo je veoma malo. Oko 70 po sto je pobijeno. Ukoliko ih je ostalo pasivno se drže, osim vojnih redova. U dejstvu je JRO, Jugoslovenska revolucionarna omladina. Ona je u glavnom formirana iz redova domobranaca. Za sada se radi samo propagandno.
Oko 40 oficira iz ovih redova nalazi se u vojnom zatvoru. Oko 30 nacionalista ovih dana otišlo je u četnički odred u okolini Sunje. U Jasenovcu se nalazi oko 5000 pripadnika JVUO, koji su na prevaru razoružani na više mesta. U dodiru sa svetom nacionalisti tvrde da nailaze na dosta jako raspoloženje prema Jugoslaviji. Nisu retki oni koji je žele i onakvu kakva je bila, samo da prestane ovo sadašnje stanje.

MAČEKOVCI.[1168]– Oni su najmnogobrojniji i oštri su protivnici režima. Njihova borbenost svedena je na sabotažu. Ustaške vlasti su grube u pos tupcima prema njima; izuzet je jedino dr. Maček [Vladimir Maček] i njegova najbliža okolina. Maček se smatra kao garant u slučaju povratka stare države. Medjosobno su povezani, ali van svake aktivnosti u pogledu ostalih političkih akcija u zemlji. Njihov antipartizanski stav je odlučan.

NEMCI.– Hrvati ih gledaju kao nužno zlo. Mrze ih i žele oslobodjenje od ove sprege, s pogledom na sutrašnjicu, ali žele da ih u što većem broju vide u svojoj zemlji sve dok traje opasnost od partizana i Srba. Službeni krugovi, čiji je glavni posrednik poslanik Kaše [Siegfried Kasche], čvrsto su vezani za Nemce, jer drugog izlaza nemaju. Nemci, medjutim, posle drugih iskustava, smatraju Hrvate najnesigurnijim saveznicima i u pogledu vojničkom i u pogledu vernosti. Zbog ovoga vlada nesporazum izmedju vojske i diplomatskog pretstavništva, i čuje se da je uticaj političkog pretstavništva opao. Vojne vlasti pomažu hrvatsku vojsku, oružjem i municijom. U ostalom pogledu slabo.

EKONOMSKI ŽIVOT.– Vlasti niso u stanju da uprave ekonomski život u smislu poboljšanja i smanjenja nezadovoljstva, naročito malog čoveka. Uprava je takva da se na svakom koraku zapažaju znaci nedoraslosti i nemoći. Korupcija je dostigla neverovatne razmere. Nema državnog funkcionera za koga se može reći da je na svom mestu. Plate su znatno povećane, ali skupoća iz dana u dan raste, tako da niko nije u stanju da osigura sebi minimum životni i mora da popušta pred korupcijom i trgovinom. Osnovnih elemenata za ishranu ima u dovoljn[oj] meri, ali je veoma otežana razmena. Život najviše koči saobračaj. Ustaše i domobranci nisu u mogučnosti da ga obezbede. I najglavnije pruge su ugrožene. Svakodnevno ih razearaju partizani i savezнички avioni. Novac je u konstantnom padu.
3. 12. 1944.

[1168] Pristaši Vladimirja (Vlatka) Mačka.

Depeša vojvode Momčila Đujića o nujnosti umika, 7. 12. 1944 (pag. 2869)

NAJNOVIJA DEPEŠA DJUJIĆA OD 7. 12. 1944.

Vaša današnja depeša nije jasna. Ne donosite odluke koje vise u zraku. Rešite jednom vaše pitanje konkretno i definitivno. Već tri dana u snegu i kiši, bez municije i hrane u sektoru Lapca za pet stotina izbeglica i pet hiljada boraca čekam. Za nama neprijatelj nadire a mi nemamo puta dalje jer neznamo kuda i kako. Ne dobijamo više hrane i municije. Ove golgotske muke treba da nam prekratite, definitivnim rešenjem otuda odakle treba da dodje i naredjenjem Nemačkoj komandi korpusa u Bihaću da nam odmah pet stotina izbeglica prebace za Sloveniju pod sigurnom garancijom da ih ustaše ne pokolju, a nama borcima kda dadu hranu i municiju i da nam omoguće put za Sloveniju.

Razumite našu situaciju. Radite brzo jer so u pitanju samo dani a možda i sati da izbegnemo od smrti.

Sve ovo razumite kao znak SOS.

Djujić [Momčilo Đujić]

Poročilo o delovanju Franca Glavača in njegovem odnosu do ilegale (pag. 2870–2871)

Ponedeljek dne 11. 12. 1944.: 1745 pride g. Glavač Franc h g. superiorju laz[aristu] (g. Čontala) [Matija Čontala] in ga vpraša, če ve, kje se nahaja dr. Šmajd [Albin Šmajd], s katerim bi še nocoj rad govoril o neki važni stvari. G. superior mu je odvrnil, da je slišal, da je dr. Šmajd nekje na Dunaju, a da se je od tam umaknil nekam. Ko je videl, da g. superior o dr. Šmajdu ne ve, je pa g. Glavač povpraševal, če ve g. superior za bivanje g. Stareta [Miloš Stare], ker bi to stvar tudi z njim lahko uredil, ako ni dr. Šmajda. On bi za bivanje g. Stareta sicer zvedel od Kreka Slavka [Alojzij Krek], ki ve za Stareta, a ga trenutno ni v Ljubljani. Ker gre pa nujno za zelo važno stvar, se je obrnil na g. superiorja. Za Stareta je g. Glavač trdil, da ga je videl sam (ali da je bil viden) na praznik 8. 12. 1944. ob priliki preiskave pri frančiškanih v mestu, ko je hodil po cesti v tisti bližini. Ko je dobil g. Glavač tudi glede Stareta negativni odgovor, je še vprašal za g. Kranjca [Marko Kranjc], ker bi končno lahko to stvar tudi s Kranjcem uredil. Za Kranjca sicer ve, kje je, a ne more na žalost do njega, ker nima propustnice. Ker torej do Kranjca ne more, je zanj toliko bolj važno, da bi še nocoj dobil enega izmed obeh imenovanih, ker gre za zelo nujne in važne stvari, a bi bilo jutri že prepozno.

Poročilo o srečanju Franca Glavača z Ilonko Zorko in gospo Rous, december 1944 (pag. 2871)[1169]

Dne 11. 12. 1944. v ponedeljek okrog 7. ure zvečer je prišel k ge. Rous-evi stan[ujoči] na Dolenjski c[esti] KATRAŠNIK Jaka, stan[ujoč] Rakovniška ul[ica] 1 ter ji rekel,

---

[1169] Prepis dokumenta (UDV) je na pag. 2875.

da mu je telefonirala neka gdč., ki pride k njej radi g. Rousa [verjetno Andrej Rous], ki je zaprt. Čez nekaj časa pripelje Katrašnik to gdč, ki se je predstavila: ZORKO Ilonka in rekla, da jo pošilja g. GLAVAČ radi njenega moža. Ga. Rouseva ji je rekla, da niti ne ve za moža, kje se sedaj nahaja, ker so ji na Gestapo rekli, da je na Miklošičevi c[esti], vratar na sodišču pa ji je rekel, da ga nima v seznamu. Nato ji je Zorkova rekla: »Meni so pa rekli, da ga imajo v banki Slaviji«, kar se je ge. Rousevi zelo čudno zdelo. Zorkova ji je rekla, da jo kliče g. Glavač, naj pride drugi dan k njemu. Gre namreč za to, da bi se zbrale vse žene teh mož, ki so jih zaprli – in to so skoro sami družinski očetje – in odšle k škofu [Gregorij Rožman] ter pritisnile njega, da bi on izdal poziv na vse tiste voditelje, ki so pobegnili ter pustili na cedilu te ljudi, ki niso toliko krivi in jih prisilil, da se sami javijo nemški policiji.[1170] Ga. Rouseva je nato rekla: »Ne verjamem, da bi se kdo na ta poziv javil«, nakar je Zorkova odgovorila »Se bodo morali!, ker če se ta pravi krivci ne bodo javili, pridejo ti možje – tako so rekli na Gestapo – v teku 10 dni pred vojno sodišče in tam – veste kaj jih čaka: smrt, v najboljšem slučaju Dachau. Zato je treba pohiteti«!

Rouseva ji je rekla nato, da ne ve, kaj bi rekli ti možje na ta predlog, ker to bi se reklo izdajati svoje ljudi.

Drugi dan v torek sta se dobili z Zorkovo ob 3/4 na 11 uri pred stolnico in odšli v poslopje Jugosl[ovanske] knjigarne II. nadstropje. Zorkova je pozvonila 2x in sicer v treh presledkih dolgo, 1x kratko, nakar so se vrata avtomatično odprla. Glavača ni bilo doma, zato sta počakali na stopnicah. Ob 11 uri je prišel z velikim hrupom po stopnicah, nakar so vsi trije odšli v njegovo stanovanje. Glavač je rekel ge. Rousevi: »Jaz sem bil sedaj pri škofu in sem govoril radi vas – in sem tudi rekel, da pridete sami k njemu. Gre namreč za to, da se javno mnenje razburka, da javno mnenje obsodi te voditelje, ki so vsi ušli, oz. se nekateri skrivajo po Ljubljani. Zato je treba na škofa pritiskat – pa ne smete to njemu reči, da sem jaz vam rekel –, da jih on prisili, da se sami javijo nemški policiji, da s tem razbremene te, ki so v zaporu, ker tako so mi rekli Nemci na Gestapo, če se pravi krivci ne najdejo v teku 10 dni, bodo ti, ki so jih pozaprli, prišli pred vojaško sodišče in tam veste, kaj jih čaka –, ker se je našlo orožje na vseh koncih Ljubljane. In ti ljudje so močno obremenjeni, zlasti p[ater] Klavdij [Klavdij Okorn] in Finc [Milan Finec], ki je bil eden glavnih za mesto! Veste ga. vam bom kar povedal: tudi vaš mož je močno obremenjen«!

Ga. Rouseva ga je nato vprašala, česa ga dolže, nakar ji je Glavač odgovoril: »Bil je okrožni vodja in je vedel za orožje«! Na vprašanje Rouseve, kdo to pravi, ji je rekel: »Nemci! Dobili so v roke neke stare sezname. – Torej na vsak način je treba sedaj javno mnenje in škofa pripravit nato, da dobi v roke voditelje in se jim vzame vodstvo iz rok!«

Rouseva mu je odgovorila, da ne verjame, da bi se kdo sam javil in ga je tudi vprašala, kje se nahajajo, nakar ji je odgovoril: »Nekateri so izven bloka n. pr. Marjan Kralj, kurat vojne ilegale se skriva nekje na Dolenjskem, Šmajd [Albin Šmajd],

[1170] V prepisu je pripisano: *GESTAPO*. Pripis se ponavlja.

Stare [Miloš Stare], Kermavner [Ivo Kermavner] (imena vseh si ni mogla zapomniti). Za enega vem, da se skriva v Ljubljani! Pa jaz ne bom stopil do njega, vendar dolžnost drugih bi bila, da mu povedo, kaj mu je storiti. Jaz vem, da boste vi vse storili za vašega moža, ker imate 4 otroke. Zato je najboljše, da greste kar sedaj k škofu in mu poveste, kako je!«
Nato mu je Rouseva rekla, da ona bo vse storila za svojega moža, ker ve, da je popolnoma nedolžen, zlasti kar se tiče delovanja proti Nemcem. Glavač ji je rekel: »Gospa, s takimi argumenti pri Nemcih ne boste nič opravili!«
Nato je rekel Zorkovi: »Veš tudi ti bi morala k Jakatu (Katrašniku!) in mu reci, naj se prostovoljno javi Nemcem, ker s tem bi močno razbremenil Kuharja (to je krojač iz Rakovnika, ki je bratranec Zorkove, katerega so pa najbrž le s pretvezo zaprli, da ne bi bilo izdajstvo tako očitno in tudi Glavač sam je to le s pretvezo omenil Zorkovi, kajti Katrašnik se svobodno sprehaja po Ljubljani in če bi Gestapo hotel bi ga prijel na vsakem oglu).
Zorkova mu je nato rekla, da ona mu tega ne reče! Glavač je nadaljeval: »Torej sedaj je treba zbrati vse žene prizadetih mož. Ti (Zorkova) poznaš vse družine teh ljudi za Bežigradom. To so: Finc, on je tudi močno obremenjen – (naštel je še druge, imena si ni mogla zapomniti). Pa tudi k frančiškanom bo treba stopiti, da pride to v javnost! Potem pojdi na Rakovnik, saj poznaš doli vse ljudi (čeprav Zorkove nihče ne pozna v tej okolici) – kdo bo vedel na Rakovniku za vse one, ki so bili pri tej stvari? Luskar [Alojzij ali Anton Luskar], Frakaš, Cigan [France Cigan] (duhovniki)«.
(Zorkova je ob presenečenju ge. Rouseve močno zardela).

Po kratkem privatnem razgovoru z Zorkovo so se poslovili. Rouseva ni hotela iti z Zorkovo k škofu.

Rokopisni seznam stanovalcev na Novem trgu 5, nedatirano (pag. 2872), neobjavljeno

---

Poročilo o ustaškem pokolu četnikov v Josipdolu, novembra 1944, nedatirano (pag. 2873), neobjavljeno

---

Obveščevalno sporočilo Albina Šmajda o delovanju Eme Smrekar, nedatirano (pag. 2874)

obv[ešča] Šmajd

Stal sem pred kolodvorom in opazoval. Pripeljala se je Gospa Ema S m r e k a r, stanujoča na Podmilščakovi ul[ici] 46.a ter je nameravala vstopiti na kolodvorsko ozemlje pri izhodu. Ko pa je opazila mene se je obrnila ter odšla naprej. Na njeno kretnjo sem postal pozoren in sem jo pričel takoj zasledovati. Opazil sem, da je odšla pri špediciji Turk. Zasledoval sem jo naprej. Ko sem videl, da gre v poslopje kjer je nastanjena nemška žandarmerija sem jo ustavil in povprašal kam da gre?

Odvrnila mi je[1171], da gre k nemškemu žandar[merijskemu] majstru Rihterju, da jo pozna ter da bi rada zvedela kedaj bodo odprti bloki, da bi se rada preselila v Trst. Povedal sem ji, da nima vstopa na kolodvor pri stranskih vhodih temveč samo z dovoljenjem pri glavnem vhodu. Za informacije glede potovanja pa naj se obrne na »Prüfstele«.
Povedala mi je, da je že bila na »Prüf.« ter da so jo zavrnili. Povabil sem jo s seboj v našo pisarno, ter ji po torbici vse pregledal. Trdila je, da jo dobro poznam ter zakaj jo sekiram, da smo sosedje itd. ter da je imela pred kratkim opravka z politično policijo ter, da so jo ravno včeraj izpustili sedaj ko pa se je tam vse razčistilo jo pa še jaz sekiram. Bila je zelo groba ter se izražala tako kot, da bi jo jaz pustil zapreti, saj tak utis so dobili moji kolegi kateri so bili navzoči. Eden od kolegov jo je še opozoril, da govori tako kod, da sem jo jaz spravil v arest ter naj se pazi kaj da govori. O imenovani je baje bilo oddano že dovolj nepovoljnih poročil za njo, ter je še meni dobro poznano, da je bila že v Jugoslaviji zaprta radi komunizma. Že pred meseci sem opazil, da prihaja z vlakov skozi rudeči križ z raznimi zavitki.

Prepisi dokumentov (pag. 2875–2876), objavljenih na drugih mestih v tej knjigi

---

[1171] V rokopisu je pripisano: *E. SMREKAR*. Pripis se ponavlja.

GRADIVO IZ LETA 1945 (pag. 2877–2880)

Pismo Srečka Barage Rudolfu Smersuju o notranjepolitičnih sporih in potrebi po reorganizaciji, 15. 1. 1944 (pag. 2877–2878)[1172]

15. 1. 1945

Prepis!

Dragi Rudi[1173], zelo sem si želel, da bi se sestal s Teboj, toda ti se nisi javil, kar Ti seveda zelo zamerim. Vem, da je postal Tvoj položaj po iskanju težak, vendar bi bila Tvoja dolžnost, da me[1174] vsaj pismeno obvestiš o vsem. Če pomislim, s kakšnimi drekači si imel zveze, potem se mi zdi zelo, zelo za malo, da nisi smatral za potrebno, da mi daš kakršna koli pismena navodila. Saj veš, da je težko voditi toliko ljudi brez vsakih smernic. No, pa vso jezo bom zlil nate osebno, če se bova še kdaj videla. Zdaj pa k stvari!

Ko so Korbarja[1175] zaprli, smo se sestali drugi dan vsi njegovi sodelavci SL. Na tem sestanku so me takrat vsi okrožni vodje izvolili za pol[itičnega] vodjo, torej za Korbarjevega naslednika. Jaz sem se temu upiral, toda oni so vztrajali. Danes so že vsi pod ključem razen Ivančiča. Potem smo si postavili vrhovno trojko, jaz, Kermavner [Ivo Kermavner] in Jeglič [morda France Jeglič], ker je bil Ivančič zunaj. Ivo[1176] me je preko Gabra[1177] povezal z Arkom[1178], ki mi je odgovoril in tudi nekaj denarja poslal za skrivanje. Mi trije smo se vrgli takoj na delo. Jaz sem naredil takoj načrt za organizacijo SL in onadva[1179] sta ga sprejela. Ivo je držal stike z istimi kakor preje, Keglič[1180] pa je moral iskati namestnike, ki so jih pa sproti zapirali. Jaz sem šel trikrat poročat škofu[1181] o poteku aretacij in o potrebnih korakih. Govorila sva vsakikrat po štiri ure. Dobil sem vtis, da je popolnoma našega mnenja o vseh stvareh. Trudil sem se dokazati, da je to delo Glavača [Franc Glavač] in njegovih Tosovcev[1182], Javornika [Mirko Javornik] – Cergolja [Izidor Cergol] – Bratuše [Karel Bratuša], Rupnika [Leon Rupnik] in komunistov. Mi smo zbrali nekatere zanimive podatke po okrožnih vodjih,[1183] ki so bili še zunaj, nekaj po ženskah,[1184] največ pa mi je povedal Jurčec [Ruda Jurčec], s katerim sem držal dobre stike in je tudi pristal, da mi bode dajal informacije za stranko. Njemu[1185] sem poveril nadzor-

1172 Prepis dokumenta (UDV) je na pag. 2880.
1173 V prepisu je pripisano: *SMERSU* [Rudolf Smersu]. Pripis se ponavlja.
1174 V prepisu je pripisano: *DR. BARAGA* [Srečko Baraga]. Pripis se ponavlja.
1175 V prepisu je pripisano: *FINEC* [Milan Finec].
1176 V prepisu je pripisano: *KERMAVNER*.
1177 V prepisu je pripisano: *GRUM* [Janez Grum].
1178 V prepisu je pripisano: *BITENC* [Mirko Bitenc].
1179 V prepisu je pripisano: *KERMAVNER, JEGLIČ*.
1180 Verjetno Jeglič.
1181 V prepisu je pripisano: *DR. ROŽMAN* [Gregorij Rožman].
1182 Člani Tajne obveščevalne službe – TOS.
1183 V prepisu je pripisano: *SL*.
1184 V prepisu je pripisano: *DL OKR[ARJNO] VOD[STVO]*.
1185 V prepisu je pripisano: *JURČEC*.

stvo Javornika in njegovih prileţnikov, Cergolja in Bratuše. Slavka[1186] naj bi dobila informacije od Ž. L., toda brez tistih histeričnih bab Dolenčeve, Jeričeve itd. Tukaj ni prostora, da bi ti opisal, kaj sem vse opazil pri teh ţenskah, Bom ustno!
Kako je prišlo do mojega skrivanja, menda veš. Najbrţ ti je Arko povedal. Breskvar [Silvo Breskvar] je imel dva spiska vseh Trnovčanov. Enega sva mu z Zupancem uničila, toda ta tepec je imel še enega pod streho v kuverti zapečatenega in tri revolverje še zraven. Po te revolverje in spisek so prišli Nemci čez 14 dni. Popoldne je bila gospa[1187] pri Vurniku [Anton Vurnik] v Slaviji, ki jo je milostno sprejel in tedaj jo je vprašal, če pozna moţeve sodelavce: Zupana, Zupančiča in mene! Ali ni Breskvar norec, otrok, bedak, sploh vse? Ne enkrat, ampak sto in stokrat sem ga prosil, naj vsak seznam uniči. No, pa še lagal je po vrhu. Ne samo, da jih ni uničil, ampak je imel še celo duplikat. O vsem sem pisal Arku, toda ko so prazniki minuli, sem pričakoval od njega navodil, kaj naj storim, a odgovora ni bilo. Zato sem odšel v Postojno z dr. Martelancem [Ivan Martelanc], ki me je poslal v Idrijo, da končam učiteljski tečaj. Tu ostanem do konca meseca, potem se vrnem v Ljubljano, ker mi takrat poteče dopust. Zdaj pa bi jaz rad odkrito besedo vedel, kaj naj storim. Ali naj grem v službo in čakam na to, ali me bodo zaprli, ali naj se skrijem.
Povej mi Ti to jasno in odkrito! Če nimate vi denarja, da bi podpirali mene in mojo druţino, potem nima smisla, skriti se. Dobivam vtis, da imate ves denar, kolikor ga sploh imate, samo zase na razpolago, t. j. za dr. Šmajda [Albin Šmajd], Miloša[1188], Križmana [Andrej Križman], za Te in za Kranjca [Marko Kranjc] in Češnovarja [Slavko Češnovar], vsi drugi pa so bedni hlapci. Ta vtis sem dobil od tega, ker ni nihče smatral za potrebno, da bi sporočil Kermavnerju, naj se skrije. Midva[1189] sva imela vsak teden dva sestanka in sva naredila ves načrt za novo organizacijo. Toda videl sem, da je bilo vprašanje skrivanje za Kermavnerja le vprašanje denarja. On je rekel, da je imel vedno silne borbe, predno je dobil kaj denarja od Češnovarja za vse delo legijino. On je torej sklepal, da bo njegova druţina popolnoma prepuščena sama sebi. Da je to res, se vidi iz tega, ker je prišla k meni njegova ţena[1190] in me prosila, naj kaj ukrenem glede sredstev, ker ji je to moţ prej naročil. Jaz bi bil zelo rad rekel Kermavnerju, naj se skrije in on bi me bil ubogal, a kaj ko nisem imel od nikogar pooblastila. Sam pa nič ne pomenim. Zamerim pa Tebi, da mu nisi tega sporočil, saj ti je vendar nosil poročila tri leta. Če ste imeli denar, bi morali zginiti nujno v skrivališče Finec [Milan Finec], Lipovec [Cene Lipovec], Sodja [Jože Sodja] ter Kermavner, oziroma vsaj še okroţni vodje. In stvar bi danes ne bila tako obupna. Vedno preklinjam tisto otročjo politiko, ki jo je imel Lipovec po gostilnah z večnimi debatami s Tosovci in Čenčičem, a še danes nimamo organizacije

[1186] V prepisu je pripisano: *REMŠKAR* [Slavka Remškar].
[1187] V prepisu je pripisano: *BRESKVAR*.
[1188] V prepisu je pripisano: *STARE* [Miloš Stare].
[1189] V prepisu je pripisano: *DR. BARAGA*, *KERMAVNER*.
[1190] V prepisu je pripisano: *KERMAVNER*. Pripis se ponavlja.

med policaji. Milan[1191] je imel zveze s tisoč ljudmi sumljive zanesljivosti. In Ti si mi rekel, da imaš silnega dela s pošto, ki jo pošiljate ven. No, danes mi je danes tista »briljantna« zveza z inozemstvom jasna, katero vam je nudil nesrečni Fric[1192]. Večjega političnega bedaka še nisem videl, kot je bil Sodja . Škof mi je povedal, da ga[1193] je takoj prvič prosil, naj prekine s Fricem, a ošabni in domišljavi Sodja si ni dal dopovedati. Še večji tepec je Duhovnik [Anton Duhovnik]. Bral sem njegovo pismo, ki ga je pisal iz ječe. Moram reči, da večjega tepca še nisem videl. Gre mu za glavo, a on piše same neumnosti. Pa spet po babi. Izgleda, da so Vaše glavne informatorke in kurirke babe. Ali ni mogel osel spremeniti stanovanja v Ravenni? Tele, tele! To samo mimogrede, ker si ne morem jezi kaj.

Zdaj Ti pa poročam, kaj sem vkljub temu naredil, čeprav nisem dobil nobenih direktiv od nikogar. V Ljubljani sem skušal reorganizirati legijo[1194], organizirati obveščevalno službo za legijo, obveščal sem škofa, dajal navodila po svoji glavi, kolikor sem vedel in znal.

V Postojni sem takoj prišel v stik z Miklavžem[1195]. Njegovo vlogo sem šele od Martelanca zvedel. Miklavžu sem vse razložil in mu navedel nekatera dejstva, ki sem jih vedel. Prosil sem ga, naj gre k vojvodi[1196] in mu dal natančna navodila, na katere strune naj udari. Kakor vidim, je nalogo zelo dobro izvršil. Danes je že dva dni pri meni. Prišel je po poročilu, katerega naj sestavim za vojvodo, ki ga bodo poslali s pomočjo Djujića [Momčilo Đujić] preko nekega Nemca na OKW. Poročilo sem sestavil, kolikor sem vedel za dejstva. Opiral sem se tudi na svoje novinarske podatke. Mislim, da sem vstavil v poročilo vse, kar bi moglo dobro vplivati na povprečnega Nemca. Po mojem mnenju gre zdaj v prvi vrsti zato, da zaprte ljudi operemo, a nadaljne aretacije preprečimo. Zvezo s Srbi je treba ojačati, ali potreba je stopiti tudi v direkten stik z Nemci v Ljubljani. Če imajo take kreature kot je Javornik, Glavač in Skoberne [Slavko Skoberne], ga moremo imeti tudi mi. O tem imam že jasno mnenje in vem, da se da to doseči. Nočem pa mojega mnenja vsiljevati nikomur. Miklavž Te je že precej obvestil, zato Ti ne bom ponavljal. Zanima me Vaša sodba o najinem poročilu. To mi sporoči, če sem kaj grešil.

Zdaj pa to! Miklavž ti je že omenil, da bi moral iti nekdo za zveznega oficirja k Djujiću. Ker grozi Miklavžu vsak čas aretacija, kakor je povedal Kokalj [Anton Kokalj] Martelancu [Ivan Martelanc] in ga bo Kokalj črtal iz seznama (seveda zopet je vzrok tista vaša zveza z inozemstvom po Kokaljevem) je nujno, da Miklavž zgine. Treba je osigurati le finančno njegovo eksistenco. Povej točno in jasno, ali ga boste[1197] lahko plačevali in ali ga boste hoteli plačevati! Poleg tega je potrebno, da daste hitro nekaj denarja Srbom za prosvetne zadeve, kakor nujno zahteva

[1191] V prepisu je pripisano: *FINEC*.
[1192] V prepisu je pripisano: *VERNIG* [Fritz Verdnik].
[1193] V prepisu je pripisano: *SODJA*.
[1194] V prepisu je pripisano: *SL*.
[1195] V prepisu je pripisano: *MARTINJAK* [Izidor Martinjak].
[1196] V prepisu je pripisano: *JEVDJEVIĆ* [Dobroslav Jevđević].
[1197] V prepisu je pripisano: *SL*.

vojvoda[1198]. To stoji v pismu, katerega sem bral, ki mi ga je Miklavž pokazal. Odločite hitro, drugače nam bo vojvoda fige pokazal.
Miklavž lahko dobi zvezo s Krekom [Miha Krek]. Upam, da se je boste poslužili! Glede aretacij imam svojo sliko in tudi predloge. Predvsem bi rad, da bi se napake ne ponovile. Vse to Ti bom napisal, toda prej moram vedeti, kje sem, ali kaj pomenim, ali naj pustim vse skupaj pri miru. Načelno hočem vedeti, ali sem enakopraven član odločujočega foruma, ali sem samo privesek. Tako kot je Finec delal, nočem. Dr. Marn mi je odkril čisto navadno Milanovo[1199] laž, ki se je je poslužil, da bi naš krog pridobil za neko sumljivo delo. To ne gre naprej. V kakšno luč me je spravil pred kolegi. Stvar je predolga, zato ustno. Piši mi brez zavijanja o vsem in hitro. Potem Ti bom šele poročal, kaj je treba ukreniti glede organizacije[1200] in obveščevalne službe. Odgovori takoj po kurirju. Obvesti o vsebini pisma Arka[1201], da mu ne bom posebej poročal.

Pozdravlja Te Srečko (insp[ektor] Frič).

Ali je res (spor) – nesporazum med dr. Šmajdom in Milošem glede pogajanj za Narodni odbor? Slišal sem!

(Prepisano 15. 1. 1945.)

Razne informacije in govorice o političnem položaju v Ljubljani, 5. 4. 1945 (pag. 2879)

5. 4. 1945

- Kronika -
(solidna postrežba…takoj po naročilu…)

1. Danes se je iz vrst uredništva Slovenca razneslo po Ljubljani, da je prišla vest iz Ilirske Bistrice, da je v nekak regentski svet imenovan med drugimi tudi ravnatelj Bogumil Remec. Najbolj ognjeviti so leteli k njemu. Izjavil je, da on o tem nič neve.
2. dr. Koščak [Anton Koščak], biv[ši] Koroščev tajnik je sedaj v najboljšem odnosu s komunistom Gostišem, ki je fant hčerke biv[šega] podžupana Jarca [Evgen Jarc], znane ofarke Jarc Ivice.
3. Informacije o zaprtem Jakša so naslednje: Star je 35 let. Samec. Stanoval je nekje blizu frančiškanov ali celo v samem samostanu. Zelo dobro se pozna s Klaudijem, Aljančiči, Tominci in drugimi[1202]. Po poklicu je mizar. Tu je brez sorodnikov. Pod Italijani je delal za Sl [Slovensko legijo]. Koliko je bil aktiven ni bilo možno ugotoviti. Nek informator je trdil, da je morda razdeljeval literaturo. V službi je bil na železnici. Nato je bil iz žel[ezničarske] direkcije poslan v Beljak, odkoder je ušel in

[1198] V prepisu je pripisano: *JEVDJEVIĆ.*
[1199] V prepisu je pripisano: *FINEC.*
[1200] V prepisu je pripisano: *SL.*
[1201] V prepisu je pripisano: *BITENC.*
[1202] Frančiškanski patri Klavdij Okorn, Jožef in Stanislav Aljančič, Angelik in Roman Tominec.

v Lj[ubljani] nekje delal pri nekem mizarju. Tu so ga aretirali. V zaporu ni nikoli posegel v nobeno debato.
4. Demšar prav tako v sodnih zaporih. Hamerškov svak. Komaj 18 let star, študent. Pravoslavec. Njegov oče je polkovnik in je sedaj v nemškem ujetništvu. Ima tu mater in brate. Fant je domišljav študent, ki je po nepotrebnem izdal marsikaj in z gestapovci odšel k sv. Krištofu in tam sam pokazal domobranca h kateremu je skril Hamerškovo brzostrelko. Zelo je obremenjeval Žekarja in njegovo mater. Hamerška in Demšarja imajo naši fantje, ki so v zaporih zelo na piki. Hameršek uživa vsemogoče udobnosti.
5. Gasparini Vladimir, ki je s prof. Breskvarjem [Silvo Breskvar] sedaj izpuščen je kot sem že poročal pred aretacijo hodil na ljotičevske sestanke. Nekateri so se že takrat bali, da ni poslan med naše kot vohun. Njegov sotrpin, ki je prav tako po nevem kakšni poti prišel iz zaporov ve o njem povedati tole: »Gasparini je Istrijan. Star 22 let. Izredno pobožen. Po prepričanju nacionalist. V zaporih predaval o Istri. Ni liberalec. Pred komunisti zbežal v Ljubljano. V debatah se potegoval za slogo med liberalci in našimi. V zaporih ni vzbujal vtisa, da je špijon.
6. Nekega dne je z dvorišča sodišča, ko je bil na sprehodu prof. Lipovec [Cene Lipovec] silovito napadel prof. Breskvarja, ki je prav tako sedaj izpuščen. Grozil mu je z roko in mu očital kaj je vse izdal. Breskvar je menda izdal do potankosti vse, kar se je na različnih sestankih poprej govorilo.
Ko je njegova žena prejela zadnjo podporo, je napravila tako začuden obraz, da me je prinašalka na to še posebej opozorila.[1203]
7. V torek 20. t. m. od 1/2 18 do 19 so imeli stražarji pod okriljem Slov[enske] dij[aške] zveze v šoli v Lihtenturnu znova sestanek. Vodil je pesnik Beličič [Vinko Beličič]. Sem zahaja tudi Jeločnik Nikolaj. Na zborovanju za dan Tomaža Akvinca je bilo okrog 100 stražarjev. – Na Gorenjskem delujeta stražarja inž. Ložar [Janez Ložar], njegov brat Ložar iz Paba, Novak [France Novak] iz Gospodarske zveze. Pri Gorenjcu je sedaj v Kranju stražarsko usmerjeni urednik Slov[enskega] doma Kessler [Jože Kessler], ki pa se po 15. t. m. baje za stalno vrne v Lj[ubljano]. Voditeljica stražark je sedaj bivša ofarka, ki je svoj čas zasledovala Stareta [Miloš Stare] in bila od naših nato aretirana: Mira Tavčar. Stražarji širijo svoj šlager, da bodo po vojni oni prevzeli oblast. Da so vsi zanje, ker se samo oni od vsega začetka bore proti komunizmu. Da kmetje pravijo, kdor je bil z nami takrat, ko nam je bilo težko (stražarski oficirji) ta bo po vojni tudi naš poslanec …. Slovenski biv[ši] politiki pa so samo zato, da si bašejo svoje žepe, za narod pa niso storili nič, marveč so se poskrili, drugi so pa plačali ceno zanje po ljub[ljanskih] zaporih.
8. Naši ljudje se silovito pritožujejo čez dekana Škulja [Karel Škulj]. V Ribnice deli podpore med same terence, tako da ti govore: če misli, da nas bo s tem pridobil, se moti. Podpore deli s pomočjo kaplanov, ki jim je naročil, da naj se v vsakem primeru kar na njega sklicujejo.

[1203] Ob odstavku je v rokopisu pripisano: *ukiniti*.

9. Na obrtni šoli v Lj[ubljani] so neko noč pobrali 60 Vlasovcev. Vzeli so jim hlače čevlje in orožje. Odvedli so jih Nemci. Vrnili se niso več, bržkone so jih zaradi ropov in nasilstev, ki jih počenjajo Vlasovci po Sloveniji vse postrelili.
10. Na ljotičevskem informacijskem oddelku na pokr[ajinski] upravi mora vsak uradnik sedaj oddajati trikrat na teden poročilo o vesteh, ki jih sliši in o govoricah. Upravnik ljotič[evske] založbe Luč je neki Prelog [Miloš Prelog], ki je pred vojno v Celju izdajal neko ilegalno literaturo, baje proti framasonom. Je bil v Srbiji pri Zboru, sedaj se je vrnil v Lj[ubljano]. Poročevalsko službo vodi Smrdu [Boris Smerdu]. Bolj se zanimajo za plave kot za komuniste. Uradnik založbe Luč Berce Vinko je bil poslan v Ilirsko Bistrico po vsej verjetnosti vohunit. Pritožil se je, da ga tam doli Majce [Jože Majce] ni lepo sprejel. Majce da sabotira razpečevanje brošur. Podrobnosti s tega oddelka prihodnjič.
11. JNSarji dr. Kalan [Ernest Kalan], Žitnik [Rudolf Žitnik] in drugi hodijo stalno preko dol. bloka. Sestanki?

Nadaljujem prihodnji teden.[1204] MVO

[1204] V rokopisu je pripisano: KLEPAR.

DRŽAVNA OBVEŠČEVALNA SLUŽBA (DOS) (pag. 2881–2907)[1205]

Pismo Dušana Pleničarja Vašku o organizaciji in delovanju obveščevalne službe, 20. 3. 1943 (pag. 2881)[1206]

Predragi Vašek! *III/4* *20. 3. 1943*

Zakaj mi nisi prav nič pisal? Saj vendar veš, da me vsaka vest razveseli. Dela je veliko. Tudi delavcev se ravno ne manjka, toda kaj ko moraš vedno biti povsod, da nadzoruješ, daješ navodila, svetuješ itd. To pa vzame mnogo mnogo časa. Od 29. tm [tega meseca] bomo imeli dan za eno uro daljši. To se bo kar prileglo.- Mama se pritožuje, da absolutno premalo pišeš. Če jo boste kam odrajžali, napiši za tisti čas več pisem z različnimi datumi, dostavi meni, pa bom že jaz uredil, da bo prav. Razumeš? – Kar se tiče Živca [morda Peter Živec] *(tudi Vid tako pravi) držita ti in Sinji svoja čvekala! Priznam, da si glede tega človeka nismo popolnoma na jasnem. Sedaj bo v kratkem cela njegova skupina prišla k nam, pravijo, da je tu res vojska, ker nas politika nič ne zanima odn. nimamo čas za važnejše stvari. Dihurjevci*[1207] *(mlajši) tudi rinejo v našo nacionalno skupino.*[1208] *ZS se še vedno vključujejo. Lipovec*[1209] *se je zadnji mesec kar pošteno zagnal na delo. Tudi Rastko se drami in predaja okrožnemu zaščitnemu svoja »zgodovinska« poročila Rli.- Na čelu vsakega okrožja je okrožni svet, ki ga sestavljajo: organizacijski v., obveščevalno-zaščitni vodja, propagandni poverjenik, vodnik voda odn. komandir čete in intendant. Enako naj bo tudi po okrajih. Stvar se je začela zares. Kopač (Jože) je dobro prijel. Vrinil se je v Sokol[sko] Legijo in postal Manotov vrstnik (okrajni vodja) zanimivo. Lepe stvari je zvedel, dognal. Zadnjič je imel sestanek z Rogijem. Sestala sta se tudi Rogi in dr. Zajc* [Marjan Zajec]. *Zanimivo, kaj! – Manči Mlejnikova* [Manja Mlejnik] *šmira z Gambarro* [Gastone Gambara]*! itd. itd. Bilten in Kronika sta vedno polna, posebno zadnje dni. Za danes dovolj. To poročilce ohranita s Sinjim strogo zase, poročaj, če se Ti zdi potrebno, Zmagoslavu* [Jože Melaher].

Pozdravljam vse, Vaš

Bratko [Dušan Pleničar]

[1205] SI AS 1931, RSNZ SRS, Ostanki meščanskih strank, ZA 600–20, Arhiv dr. Šmajda, šk. 931 (pag. 2881–2907).

[1206] Prepis dokumenta (UDV) je na pag. 2902.

[1207] V prepisu je pripisano: *STARA PRAVDA*.

[1208] V prepisu je pripisano: *NL*.

[1209] Na seznamu psevdonimov, ki ga je za Šmajdov arhiv sestavila UDV, je kot Lipovec označen Lajovic – »pripravnik na sodiščih, emigrant«.

Pismo Dušana Pleničarja Vašku o aktivnosti slovenskega četništva in propagandi, 16. 4. 1943 (pag. 2882)[1210]

Dragi Vašek!

Delamo. Benko [Anton Krošl] je zunaj. Sedaj opazuje. Jože se je odlično obnesel. Vid je dober. Mesto Vojislava je prevzel nekdo drugi, starejši, ki ga ne poznaš, a mu bo delo šlo od rok. Propaganda dela s polno paro. Upamo, da ste zadovoljni. Kdo kaj piše je uradna tajnost. Pošiljam zopet nekaj literature. Prihodnjič Vam pošiljam večjo količino Dražinih [Dragoljub Mihailović] slik, ki jih razpečajte (brezplačno!) širom cele domovine. Kadar bo kurirska zveza neposredna, Vam bom itak pošiljal večjo količino propagandnega materiala, da boste deželo tudi v z njim zalagali. Ali kaj mislite, če bi ustanovili kakšno četniško razmnoževalnico na Dolenjskem. Ne bi bilo slabo. Po komunističnih izjavah je sedaj njihov center popolnoma razbit. V Šiški in Mostah in Bežigradu pa odlično posluje. Naše postojanke so sedaj povsod. Štejemo trenutno nekaj mož manj kot 400. Da ne boste mrcine rekle, da ne delamo. Ljudstvo je zelo zadovoljno z Narodno edinostjo. Seveda pa oficielni SLS krogi niso. Pa nas to ne moti. Saj imamo tako vzvišene in čiste cilje, da nam nihče, ki je pošten, ne more očitati, da delamo kot kakšni plačanci. –
Vesna je nekoliko popustila. Ne vem, ali je zaljubljena, ali prihaja v njo mati pomlad ali kaj. Kaj je s Sinjim in Tončko? Zakaj ni nič ne piše? Tvoja milostna sporočila sem sporočil domov. Maška naj na vsak način piše domov. – Nimam več časa. Vašek, pozdravi vse naše. Spominjamo se Vas vedno. Sedaj smo razoroženi.

16. 4. 1943 Na udar in Dro! Vedno Vaš
Bratko [Dušan Pleničar]

Dopis o proračunu za oktober 1944, 8. 10. 1944 (pag. 2883)[1211]

DOS

Okrajno vodstvo trž[aško] kraš[ki] sektor
Pov[erljivo] služ[beno] št. 59
Na položaju, 8. 10. 1944

Glavnemu načelstvu OS na
položaju

Z ozirom na terenski zastoj dela pri tukajšnjem pokrajinskem načelstvu pošiljam proračun za mesec oktober. Proračun je znižan na minimum in zato prosim, da se v celoti odobri. Prilagam tudi proračun istrskega sektorja in pa goriškega, vendar je zadnji zgolj približen., ker mi je bilo nemogoče potovati trenutno do gor[iškega] sektorja.

[1210] Prepis dokumenta (UDV) je na pag. 2902.
[1211] Prepis dokumenta (UDV) je na pag. 2884.

Trž[aško] kraški sektor:		*Istrski sektor:*	
vodja	*3000*	*vodja*	*3.500*
pomoč	*2000*	*pom[oč]*	*3.000*
tajnik	*2000*	*pazniki*	*1.000*
Trst (4)	*4000*	*[…]*	*1.500*
Postoj[na] (4)	*2.100*	*buzet*	*800*
St Peter (3)	*1.000*	*reška*	*1.000*
Bistrica (3)	*500*		*10.800 L[it]*
pot[ni] stroški	*1.500*		
postavke	*2.000*		
povšarna	*900*		
	20.000 L[it]		
Goriški sektor:			
Približno	*21.000*		
Celoten znesek L[it]	*51.800*		

Denar naj se pošlje čimprej in sicer po kurirju do Postojne in sicer po istem kurirju, ki vedno prihaja, to pa zaradi tega, ker ta kurir ve na koga se lahko obrne (dmb pol[kovnik]), kamor ga bom šel dvigniti. Poročilo bo poslano v najkrajšem času.

Za kralja in Domovino!

Okrožni vodja:
[Podpis nečitljiv.]

Navodila za delo tajne službe, 18. 10. 1944 (pag. 2885)[1212]

Iz Celovca poroča: Zastopnik ujetnikov bo nek starejši častnik, ki je že delal na tem področju več let. Zahteva pa brezpogojno zvezo s svojim glavnim štabom.

Zaupni ujetnik Anglež piše. V Celovcu št. devet Priesterhause na lendu klagenfurt je specijelni tehnični biro. Na istem področju samo globoko v podzemlju je telefonska centrala ki ima direktno zvezo s Hitlerjevim glavnim štabom in vsemi vojaškimi komandami mest v Nemčiji. Ves prostor je močno zastražen posebno pa klet. Pooblaščenec je herr Knoll, katerega dolžnost je takojšnja obvestitev vseh omenjenih stanov o morebitnih nerednostih. Ta mož dela za nas in je pripravljen v omenjenem primeru odstraniti vse varovalke, da prepreči dotok informacij k Hitlerju [Adolf Hitler] in drugam. On je tudi pripravljen držati prostor in ga braniti, dokler takojšnja pomoč ne prispe. Vpraša pa, če bo prišla v tem slučaju res takojšnja pomoč, sicer bo ustreljen ker se da prostor braniti le nekaj ur. Sporočite če je Knoll gotov pomoči, ko nastane potreba. Konec pisma.
V pismu misli vse angleške simpatizerje v antihitlerjanskem komplotu.

[1212] Delni prepis dokumenta (UDV) je na pag. 2907.

Navodila tajne službe (TS) (po prečitanju takoj uničiti)

1. Poročevalec mora ostati absolutno nepoznan pred vsakomur.
2. Zaupana funkcija je najbolj zaupan položaj v okviru Državne obveščevalne službe.
3. Vsak tovrstni poročevalec dobi svojo šifro, ki je obenem tudi poročevalčeva značka, s katero podpisuje poročila.
4. Vsa poročila tajne službe se dostavljajo preko Glavnega tajništva. Direktno šefu DOS-a.
5. Naloga tajne službe je prvenstveno kontrašpijunažna. Ugotoviti je treba vse nezanesljive elemente na zaupanem področju (okraju, odredu, pokrajini, vojaškem ali političnem odseku in podobno), ki so se vrinili v našo organizacijo. Kontrolirati je treba zato v tem slučaju vse politične in vojaške voditelje zaupanega področja. Ali so popolnoma predani Jugoslovanski ideji, ali delajo na zboljšanju obstoječih prilik, ali rušijo disciplino, ali vrše sabotažno delo, ali nekatere (imena) zapostavljajo ali forsirajo. Poročati je treba o splošni notranji situaciji v organizaciji (okraju, pokrajini, odseku, odredu itd.) o disciplini, notranjem duhu, o zaposlenosti, o obuki, zanimanju, pomankanju moralne in idejne vzgoje. Zlasti je treba spoznati tiste osebe ki našo organizacijo izdajajo sovražniku, pa so pri nas organizirani. Ugotoviti je treba vse tiste, ki rušijo naš notranji red in disciplino, podpihujejo druge k dezerterstvu, neposlušnost in podobno. Zlasti je treba opazovati javno mnenje med sodelavci–soborci, kaj mislijo o predpostavljenih, o celotni organizaciji, o dobrih in slabih straneh organizacije, o komandah, itd.
6. Vsa poročila je treba (najboljše) osebno predajati v določeni javki. Obratna navodila bo poročevalec prejemal po posebnem zaupnem kurirju, s katerim pa ne sme ničesar govoriti o TS. Vsa navodila glavnega načelstva bodo zapečatena.

18. 10. 1944 pomočnik šefa DOS-a,
Čeh, s. r.

Prepis dokumenta (pag. 2886–2887), objavljenega na drugem mestu v tej knjigi

---

Kratko sporočilo Dušana Pleničarja Blažetu, 20. 10. 1944 (pag. 2888)[1213]

Dragi Blaže!

Naslov za Kranj:
Hrovat Jože, Socialversiehernungs (OUZD) Kranj.

pošilja] Branko. Pri njem naj zahteva Košnika Staneta. Košniku Stanetu potem, ko ga bo pripeljal, povedati kar želi. Tudi za njega je geslo »Pošilja me Branko«.

V nedeljo na svidenje. Lahko že ob pol treh pop[oldne].

20. 10. 1944. *600* [Dušan Pleničar]

[1213] Prepis dokumenta (UDV) je na pag. 2903.

Pismo Dušana Pleničarja Gregorju o organizacijskih zadevah, 20. 10. 1944 (pag. 2889)[1214]

Dragi Gregor!

1) Ali si se sestal z Radom glede pritegnitve starejših obveščevalcev. Prosimo poročila, kako je zadeva istekla in ali se bo organizacija po uradih in podjetjih izvedla.
2) Prilagam poročilo o stanju v Domobranski kontroli blokov, ki ga je podal kap[etan] Ilovar [Albert Ilovar] komandi, ko smo se mi pritožili, da hoče Ilovar nekaj naših zaupnikov vtakniti v OT. Njegovo[1215] poročilo je skrajno neobjektivno. Prilagamo zraven tudi Protivno poročilo našega b. zaupnika Ruprehta DB 1[1216] o stanju. Prosimo da preveri MNOS ta poročila, in nato vse kompletno vrne.
3) Pošiljam pošto za dr. Poljana in še ostale izvode navodil za šifriranje.
4) Ne vem ali sem te obvestil, da je tvoja šifra GRMADE PO GORAH GORE. Značka šifre je GOR.
5) Priloženi pismi za PF dostaviti prosim.

Iskrene pozdrave

20. 10. 1944 600 [Dušan Pleničar]

Prepis poročila Dušana Pleničarja o protičetniških akcijah, 20. 10. 1944 (pag. 2890–2891)[1217]

Pf No. 6 20. 10. 1944

1) Po poročilih, ki so doslej prispela, se je zadeva v Dobrovi srečno iztekla. Hvala Bogu, sicer ne vem, koliko časa bi urejali zadevo komande.[1218]
2.) Bajc [Jakob Bajc], domobranski oficir na Veharšah, je v razgovoru z našim obveščevalcem ostro napadel četnike in pri tem dejal: »Dne 12. 10. je bila pri Rupniku [Leon Rupnik] sprejeta deputacija, ki je bila sestavljena iz raznih ljubljanskih pravih in iskrenih Rupnikovcev, med njimi nekaj Zborašev. Zahtevali so, da se čim prej pokrene oborožena akcija proti četnikom. Navzoč je bil pri tem sprejemu tudi neki nemški kapetan, ki je na vse te napade na četnike dejal: »Ilegala je za Nemce nepomembna!« Tedaj pa so se oglasili Zboraši in dejali, da to ni samo ilegala, temveč so to predvsem delavci za Inteligente Service. V tej ilegali se skrivajo sami ubežniki iz Ljubljane, ki jih išče nemška policija. Vsak odred ima radio stanico, ki dela za I. S. Idejni vodja vsega tega je neki Bratko [Dušan Pleničar], ki se trenutno nahaja v Gorenjskem odredu. Poleg njega je tudi neki Srač[1219], propalica in vagabund, ki je poznan po celi Ljubljani kot policijski referent. Treba je takojšnje akcije

---

[1214] Prepis dokumenta (UDV) je na pag. 2903.
[1215] V prepisu je pripisano: *ILOVAR.*
[1216] Član domobranske železniške kontrole Rupreht.
[1217] Prepis dokumenta (UDV) je na pag. 2886–2887.
[1218] V prepisu je pripisano: *K. S.* Pripis se ponavlja.
[1219] V prepisu je pripisano: *RUS* [Srečko Rus].

proti njim. Ko je nemški kapetan to slišal, je šel na razgovor en Deux z Rupnikom. Ko sta se vrnila, je Rupnik dejal, da bo vse potrebno pokrenil, nemški kap[etan] pa je dejal, da se bo takoj obrnil na merodajne, da se to sabotažno špijonsko delo uniči. – Bajc je dalje dejal, da je na tem seznamu za IS delavcev 11 oseb, za katerih imena pa razen gornjih dveh obveščevalcev še ni mogel zvedeti.
Prosim, da po zvezi sporočite to komandi, ker mi trenutno ne vemo, kje se nahaja. Zanimivo je drugo dnevno povelje Rupnika, ki govori zlasti proti ilegali.
3.) Iz Trsta je sem pribežal b. pokrajinski OBV[eščevalni] načelnik major Šinkovec [Ivan Šinkovec], ki išče zveze do komandanta[1220]. Pravi, da mora podati važno sporočilo o organizaciji JV. Obenem prosi večji denarni znesek za sebe, da si bo nakupil osebnih stvari, ker je osebne stvari vse izgubil – kot trdi sam. Pravi, da bi potreboval vsaj 10.000 lir. Za teren ni sposoben. O tem sem razgovarjal s kap[etanom] Dudukovićem [Mihajlo Duduković], ki pravi, da toliko ni zgubil, pač pa da je velik zapravljivec, ki si je verjetno po dosedanjih podatkih naredil na Primorskem denar na račun DOS-a. Zanimivo je, da so pri njegovem kurirju – osebnem tajniku našli po eni verziji (policija) nad 100.000 lir, po drugi verziji (Šinkovec sam) pa le nekaj nad 50.000.- Zanimivo je, kako je Šinkovec mogel vedeti, koliko je kurir imel pri sebi.- Morda bi bilo umestno, da se ga s strani komande postavi za organizatorja J.V. orožništva, da se ga tako zaposli.
Šinkovec prosi falzificirano osebno izkaznico s sledečimi podatki: Makuc Ivan, oče pok. Jožef, mati pok. Marija Bedenk, roj. 16. 10. 1891 v Godoviču, trgovec, vdovec, Ljubljana, Vegova 15, oči rujave, las nima, višina 164.
To izkaznico bo verjetno mogoče dobiti preko klep. mojstra Žitnika – Risa [Rudolf Žitnik]. Naj bi morda stopil Gregor [Marij Hrovat] do njega. Prilagam tudi fotografijo. Če so potrebne tri, naj se dajo razmnožiti, ker sam jih več nima. Sedaj se nahaja pri Soškem odredu.
Prosim, da se izposluje pri komandi njegova zaposlitev, odnosno tudi določa višina zneska, ki ga bo (od koga?) prejemal.
4.) Podporo je treba izplačati: Marija Preželj, Čopova 1/III, pri njej se je treba sklicevati na ime Jereb. Mož[1221] je sedaj pri četnikih (Smole [Franc Preželj]) in je imel prej plače 2800.- Košek Frančiška, Aškerčeva ul., šolska poliklinika, mož zaprt, 1 otrok.
5.) prosim nujne rešitve v zadevi Smole in Lipovec.
6.) V okrilju vseh odredov sem pričel organizirati iz najboljših ljubljanskih obveščevalcev Tajno službo, ki ima nalogo vršiti kontrašpijonažo in kontrolirati življenje v odredih, da bomo tako imeli jasno sliko. Izdal se[m] topogledna navodila in prosim odobrenja.
Kratica za Tajno službo je TS. Da ta služba obstoja, ne bo nihče vedel razen onih, ki so v njej angažirani.

[1220] V prepisu je pripisano: *PREZELJ* [Ivan Prezelj].
[1221] V prepisu je pripisano: *PREŽELJ* [Franc Preželj].

7.) Prilagam prepis pisma nekega angleškega ujetnika, s katerim održujemo zvezo. Zastopnika teh ujetnikov pričakujemo sedaj. Bo to neki kap[etan] Doktor. Drugo vest v istem pismu sem[1222] javil komandi, ki pa pravi, da za enkrat to za nas ne pride v poštev, kar je tudi res. Pač pa sem naročil koroškemu načelniku, da na vsak način preskrbi radio telegrafista, ki bi sprejemal in oddajal vesti nam, kar bi bilo zelo važno, če pride fronta na Karavanke. Aparat bi lahko spravili gori. Ko dobim odgovor, bom javil.

600 [Dušan Pleničar]

Pismo Dušana Pleničarja Francetu o kadrih, 21. 10. 1944 (pag. 2892)[1223]

FRANCÉ

odgovor pol[ožaj] 21. 10. 1944.
Dragi France! PISMO ZAPEČATENO

Ker se zanimam za organizacijo Slovenskih borcev, Te prosim, če mi odgovoriš na spodnja vprašanja:
1) V sestavu katere organizacije so Slovenski borci (SLS, Slovenska legija, itd.?)
2) Kaj organizacija SB hoče, zakaj obstoja, kakšen je njen cilj in program. Njen odnos do JV.
3) Kako je organizacija SB organizirana; organizacijski vodje, politični vodje, politično-organizacijski vodja, informacijski vodja, vodja mladinske skupine, akcijski vodja? Naloge in posel posameznih funkcijonarjev.
4) Shema organizacije (pokrajine, okrožja, mladinske skupine itd.?)
5) Kdo je idejni vodja SB (ime pravo in psevdonim)
6) Kdo je to Gaber Matej (pravo ime)
Cajnko Milan (" ")
Dolničar Avgust (" ")
Zajc Anton (" ")
Klemenčič Martin (" ")
Pogačnik Andrej (" ")

Prosim Te[1224], da mi te podatke po isti poti odgovoriš. Slišal sem namreč, da si ti nekoliko bolj s to stvarjo povezan. Ko mi boš dal te podatke, za katere te prosim, ti bom na podlagi zbranih podatkov dal potrebno poročilo o vsem tem.
Juš [morda Jože Hrovat] je v Dachau. Nekateri so na Poljskem, nekateri še v Ljubljani zaprti. Težko čakamo že konca …

Iskrene pozdrave! Dro!
Tvoj
Bratko. [Dušan Pleničar]

[1222] V prepisu je pripisano: *PLENIČAR.*
[1223] Prepis dokumenta (UDV) je na pag. 2904.
[1224] V prepisu je pripisano: *PLENIČAR.*

Pismo Dušana Pleničarja gospe Puhar o razmerah na terenu, 21. 10. 1944 (pag. 2892)[1225]

PUHAR

Draga gospa! 21. 10. 1944

Po dolgem času se oglašam iz svobodnih planin. Velikokrat se spomnim na Vas trpine in si res želim, da bi tega mučenja po svetu bilo že enkrat konec. Ali Milojka kaj piše? Kje je Boris? Če imate z njima zvezo, sporočite, da ju Zarnik [Bogumil Remec] lepo pozdravlja in velikokrat misli nanje, tudi Katjini mami naročite, prosim, da piše Olgi - Katji in Slavcu in vsem ostalim da sem v duhu vedno z njimi in da si grozno želim, da bi bili že enkrat zopet vsi skupaj.
Vsak človek mora v svojem življenju trpeti. Čim bolj pa je človek zvest delaven in značajen, tem bolj mora trpeti, ker je za njega že vsaka najmanjša krivica – trpljenje. Toda za vsakim Velikim petkom pride Velika noč, za vsakim dežjem enkrat posije sonce svobode, ko bomo zopet svobodno mislili in delali, delali …
Sam sem zdrav, štrapaca tudi ne manjka, dela je vedno dovolj. Sedaj za nekaj časa zopet ponehal dež. Takšno vreme, ki je sedaj je za nas pravi balzam – ker je dež v hribih nekaj obupnega.
Ali imate kakšne vesti o Milošu in Daretu. V arhivu sem našel Borisovo sliko in Vam jo pošiljam. Miloševo imam pa vedno pri sebi. Kdaj bomo zopet skupaj?
Kako je z Vašim zdravjem?
Sprejmite Vi in gospod mnogo, mnogo
pozdravov od

Dušana Bratka [Dušan Pleničar]

(op. Borisova slika priložena)

Pismo Dušana Pleničarja Bogumilu Remcu o preskrbi in dezerterstvu, 21. 10. 1944 (pag. 2893)[1226]

ZARNIK [Bogumil Remec]

Predragi!

Nujno potrebujem civilno obleko (morda ta modro) z jesenskim plaščem – hubertusom in s čevlji (nizkimi). Prosim, če vse to zložite v navaden kartonast kovček, ki ga kupite in preko donašalca tega pisma pošljite meni. Obleko ne bom imel v hribih, temveč na bolj primernem mestu, ker jo včasih potrebujem.
Zdrav sem. Atek naj malo poišče po Ljubljani pri zanesljivih ljudeh možnost kakšnega skrivanja, če bom moral priti še kaj v mesto. Morda mu bo njegov kolega iz

[1225] Prepis dokumenta (UDV) je na pag. 2904.
[1226] Prepis dokumenta (UDV) je na pag. 2904.

pisarne pomagal (ki ga lepo pozdravljam). Pripravno bi bilo pisati Viču ali Rožni dolini.

Iskrene pozdrave vsem

Vaš

21. 10. 1944. 600 [Dušan Pleničar]

Povej Hafnerju [morda Janko Hafner], da je Auser [Ivan Avser] dezertiral in nekatere stvari izdal Gestapu.

600

Pošljite mi še eno deko, ker postaja hladno. Dajte jo prosim kar v kovček.

600

Pismo Dušana Pleničarja Klemnu o organizacijskih zadevah, 21. 10. 1944 (pag. 2893)[1227]

KLEMEN

Ker je verjetno sedanja javka po Auserju Janezu [Ivan Avser], ppor [podporočniku], dezerterju iz četnikov, članu Slov[enske] legije, Lj[ubljana] Parmova 37 izdana Gestapu, za 14 dni najdi takoj novo javko v Ljubljani in mesto ter prilike v tej javki preko šifre javite meni.

21. 10. 1944. Brat 600 [Dušan Pleničar]

Zapis Dušana Pleničarja, 21. 10. 1944 (pag. 2893)

LED; 286 PISMO ZAPEČATENO!

MAKRJ	NNOEO	DUEVN	IIOZI	RNBIA
OLOOA	AUPIM	IFORE	JVLEI	OOILA
ISZIP	PRŽOT	NČGAO	GJIZP	ARZJT
EŠONŠ	RRZIR	FEAOI	SEUKR	ČEVXI
ASVIO	XZTAL	JOUAI	JESTA	UXOIX
PONJU	BOJUI	DZOEC	REINL	RMRAB
SITXO	OEENA	EOTUA	ECNVM	GGHPP
ATSČA	UEAMX	LŠIRM	IRLIS	KAEUU
PMVAK	IARKJ	LBZČC	OIAIR	OOKIP
ČNVRO	RTSLM	FIAEG	ZDOPP	IEČPR
APICA	HSČJV	VRVHR	OOTEZ	GTDJD
DNSII	ČIEGN	U LED-286.		

[1227] Prepis dokumenta (UDV) je na pag. 2904.

Pri Zarniku [Bogumil Remec] boš dobil čez dan ali dva kovček z mojo civil obleko, ki jo po rednem kurirju pošlji kot ostalo pošto na »600« [Dušan Pleničar]. Na kovčku ni treba nič napisati naslova, pač pa naj se naroči kurirju, da naj v javki, kjer bo oddal, *reče da je za »600«*.

21. 10. 1944
zahvaljuje in pozdravlja 600

Zapis Dušana Pleničarja s predlogi za odpravo organizacijskih pomanjkljivosti, 21. 10. 1944 (pag. 2894)[1228]

No 7. 21. 10. 1944

Ob 18. uri

Danes smo vzpostavili zvezo s Komando.[1229]
Komanda javlja, da ima v rokah dokaze, da je Dobrovo izdal Auser Ivan – Mrk [Ivan Avser], član Glavnega načelstva in delegat Slovenske legije obenem, potem ko je dezertiral, Gestapu. Podrobnosti niso znane. Za Vas seveda ni vedel. Njegov zaupnik odn[osno] somišljenik SL. legije je bil dr. Žele[1230] [Jože Žele] iz Vrhnike, ki je prenašal pošto v Ljubljano v javko. Morda je Auser zvedel za to javko. Trenutno še nimam poročila o izjavah Želeta glede Auserjevega izdajstva. To poročilo prejmem zvečer in ga bom morda dodal temu pismu (če ga pravočasno dobim). Vsekakor pa je nujno da se sedanja javka za nekaj tednov popolnoma ukine, in se ustanovi nova. Prostor nove javke in prilike v njej: kdaj se predaja in dviga pošta, pod kakšnim geslom itd. Javiti, prosim, meni, da vem nasloviti novega kurirja na nov prostor. Kaj je Auser izdal še ni podrobno znano. Ko zvemo, bomo sporočili.
Kap[etan] Savo[1231], komandant Primorske, me je naprosil, da mu napišem nekaj točk, o napakah in pomankljivostih v naši organizaciji. Predložiti jih misli Lesarju [Franc Heinrihar] – kot sem vam že sporočil s prošnjo, da tega Lesarju ne omenjate. V prilogi Vam v informacijo pošiljam omenjenih 20. točk s kratkim komentarjem. Morda bodo tudi za Vas dobrodošle. Vse se ne da tako napisati, kot bi se dalo povedati.
Pričakujem poročil iz Koroške, ko dobim, Vam pošljem. Dobili smo prepis pogodbe med KPS in KPI. Sedaj jo čistimo v lepo Slovenščino. Ko bo gotova pošljem.
Ali ste sporočili razgovore s Čuježem[1232] komandi?
Prosim, da na vsak način potrdite redno prejem mojih poročil po številkah. Bojim se, da katerega niste prejeli.

600. [Dušan Pleničar]

Ravnokar prejel poročilo, da je bil Auser aretiran na bloku, ko je hotel v mesto. Zanima pa me, na katerem bloku je bil prijet.

600.

[1228] Prepis dokumenta (UDV) je na pag. 2905.
[1229] V prepisu je pripisano: *K. S.*
[1230] Jože Žele (1915–1945), dr., pravnik.
[1231] V prepisu je pripisano: *DUDUKOVIĆ* [Mihajlo Duduković].
[1232] V rokopisu je pripisano: *domobranec Brus, Logatec, stanovanje, javka za Notranjsko*.

Organizacija obveščevalne službe, nedatirano (pag. 2895–2898)[1233]

Organizacija Ob[veščevalne] službe.

a) razdelitev in naloge.
SEKCIJA »I«:
Sekcija mora pribaviti in imeti vedno ažurne podatke o razporedu in delovanju it[alijanske] oborožene sile, o njeni opremi in oborožitvi, morali in skladiščih. Potrebna so tudi imena važnejših starešin do polk[ovnikov] poveljnikov. To je najboljše predstaviti na skici v raznih barvah, na katero se vsak dan nanašajo spremembe. Sekcija mora pravočasno zvedeti in merodajne opozoriti na vse premike in akcije it. vojske in policije ter civilnih oblasti. Sekcija mora voditi seznam vseh it[alijanskih] konfidentov in vseh oseb, ki imajo vplivnejše zveze pri it[alijanih] v pozitivnem in negativnem smislu. Območje sekcije je del Slovenije okup[iran] po it[alijanskih] četah ter ozemlje do črte: Soča, Trst, Istra. Važno je kontrolirati promet v Trstu in obalno utrjevanje.
Sekcija »N«:
Območje sekcije je predvsem del Slovenije, okupiran po nemških četah, a po možnosti tudi do črte Graz–Celovec–Beljak. Zelo so važni vsi podatki o kretanju in delovanju nemških čet in funkcionarjev v Lj[ubljanski] pokrajini. Pozornost posvetiti tudi črtam, katere bi N[emci] utrjevali. Ostali splošni podatki kakor pri sekciji »I«.
Sekcija HPS:
Razporeditev in delovanje hrvatskih in okupatorskih čet na Hrvaškem, v Prekmurju in Srbiji. Važnejše politične akcije. Akcije in organizacije Slovencev na Hrvaškem.
Sekcija »K«:
Odkrivanje in kontroliranje vseh k[omunističnih] in Of. funkcijonarjev in organizacij, predvsem njihove zveze z okupatorskimi oblastmi. Razpored delovanja in kretanja vseh partizanskih tolp, njihova oprema in oborožitev, prehrana in morala. Območje sekcije je predvsem Ljubljanska pokrajina, Primorska, Štajerska, Koroška, obmejni pas med Hrvaško in Ljub. pokrajino, a po možnosti celo ozemlje Jugoslavije.
Sekcija »Ž«:
Ves železniški promet, pred vsem med Nemčijo in Italijo ter Nemčije in Italije z Balkanom. Važnejše točke: Jesenice, Ljubljana, Zidani most. Za transporte so potrebni predvsem naslednji podatki: Kaj (čim podrobnejše), koliko, od kod, kam. Posebno paziti na transporte čet, bencina, premoga, železa in vojnega gradiva.
Sekcija »MVAC«:
Celoten razpored in organizacija vseh straž in oddelkov MVAC. Njihova morala, oprema, številčno stanje ter oborožitev. Imena starešin in njihova zanesljivost.

[1233] Prepis dokumenta (UDV) je na pag. 2906.

Delovanje oddelkov. Prisotnost in delovanje it. zveznih oficirjev in oddelkov. Njihova oborožitev. Slabosti in navade zveznih organov.
Predvsem pa je važno število in vrednost ilegalnega osebja, orožja, municije in opreme v samih stražah ali pa v njihovi bližini.
Sekcija »R«:
Zbira vsa radijska poročila.
Sekcija »D«:
Prisluškovanje javnega mnenja. Mišljenja izjave in razni sestanki naših, nasprotnih in nevtralnih članov, funkcijonarjev, družb in organizacij. Odkrivanje raznih intrig in njihova ozadja. Kontrola nad legalnim in ilegalnim časopisjem. Nadzor nad uradi in lokali: kavarne, zabavišča, bolnice, klubi itd.

O r g a n i z a c i j a:

Na čelu obveščevalne službe stoji načelnik obveščevalnega odseka s svojim pomočnikom, ki je obenem njegov namestnik. Šefi sekcij so podrejeni in načelniku in pomočniku. Šefi sekcij si urede svoj uradni prostor in svoj personal. Personal sekcije je vezan izključno na svojega šefa sekcije a dalje ne. Z načelnikom so vezani samo šefi sekcij. Vsak šef sekcije si uredi svoje pozvedovalno in kurirsko osebje, svoje zaupnike, kjer so potrebni in svoje delegate pri potrebnih uradih, mestih in družbah. Osebje naj se po možnosti med seboj ne pozna in naj nima nikakršne medsebojne zveze. Na podlagi poročil svojih podrejenih si šef sekcije sestavi in po možnosti vriše v skico situacijo dotičnega dne. Vsak večer šef sekcije referira načelniku spremembe, a enkrat tedensko mu podnaša celotno poročilo o stanju in delovanju sekcije.
Načelnik odseka važne dogodke takoj javlja adjutantu odn. načelniku štaba, a vsako soboto mu dostavlja pismeno poročilo dogodkov v preteklem tednu. Adjutant odn[osno] načelnik štaba referira komandantu, a potrebne stvari daje na vpogled in vporabo komur treba.
Načelo ob[veščevalne] službe mora biti: hitro izvedeti, točno prekontrolirati, takoj izkoristiti, a pred vsem: delati tajno.
Vsak šef sekcije vodi svoj budžet, ki ga pregleda in odobri načelnik odseka. Skupni predračun in obračun za cel odsek sestavlja načelnik odseka. Končno odločitev ima komandant ali namestnik preko načelnika ali adjutanta.

Navodila za šifriranje, nedatirano (pag. 2898)[1234]

NAVODILA ZA ŠIFRIRANJE

I. ŠIFRIRANJE:
Šifro vpišemo na karirast papir, v vsak kvadrat po eno črko. Pod črkami pa vsako črko označimo s številko po abecednem redu, kakor kaže spodaj navedeni primer s šifro »Svoboda ali smrt“. Pod takšno šifro pišemo tekst depeše brez vejic ali kakih drugih ločil, le konec vsakega stavka označimo s črko »x“.

[1234] Prepis dokumenta (UDV) je na pag. 2907.

Ko je depeša napisana in podpisana, beremo črke navpično. Začnemo pri številki ena, nadaljujemo pri dve, dalje tri itd., ter jih pišemo vodoravno v skupinah po 5 (pet) črk. Tako šifrirano depešo na začetku in koncu označimo z dogovorjeno značko šifre (n.pr. ADA, ali DOL itd.) in številom črk, ki jih ima depeša, ter jo odpošljemo. (N.pr. ADA/179).

S	V	O	B	O	D	A	A	L	I	S	M	R	T
11	14	8	3	9	4	1	2	6	5	12	7	10	13
N	A	Š	A	P	A	T	R	O	L	A	Š	E	S
T	I	H	V	O	J	A	K	O	V	J	E	P	E
T	N	A	J	S	T	E	G	A	S	E	P	T	E
M	B	R	A	N	A	L	E	T	E	L	A	N	A
S	O	V	R	A	Ž	N	I	K	O	V	O	G	R
U	P	O	X	V	K	R	A	T	K	E	M	B	O
J	U	S	T	A	P	A	D	L	A	D	V	A	P
A	R	T	I	Z	A	N	A	X	M	I	N	I	S
M	O	I	M	E	L	I	I	Z	G	U	B	X	S
V	O	B	O	D	A	N	X						

PAL/ 134

TAELN	RANIN	RKGEL	ADAIX
AVJAR	XTIMO	AJTAŽ	KPALA
LVSEO	KAMGO	OATKT	LXZŠE
PAOMV	NBŠA	RVOST	IBPOS
NAVAZ	EDEPT	NGBAI	XNTTM
SUJAM	VAJEL	VEDIU	SEEAR
OPSSA	INBOP	UROO	

PAL/ 134

II. DEŠIFRIRANJE:

Pri dešifriranju vpišemo najprej šifro in pod njo številke, kakor pri šifriranju. Najbolj važno pri tem je, da sedaj naredimo točen okvir. To napravimo na sledeč način: Števil[o] črk depeše delimo s številom črk šifre. Dobljeno celo število nam pove koliko polnih vrst ima depeša, ostanek pa koliko črk je v zadnji vrsti. Okoli vseh teh vrst in zadnje, ki ostane navadno nedokončana, naredimo okvir in začnemo nato z vpisovanjem. Iz šifrirane depeše jemljemo črke po vrstnem redu, ter vpisujemo v pripravljeni okvir. Začnemo zopet pri številki ena, nadaljujemo pri dve, nato tri itd. po vrsti do konca, ter nato čitamo prejeto depešo, začenši s prvo vodoravno vrsto.

Najvažnejše pri dešifriranju, posebno pa pri šifriranju, je, da delamo pazljivo, da točno pišemo posamezne črke in da vsako depešo pred odpošiljatvijo prekontroliramo.

Situacijsko poročilo o stanju v Državni obveščevalni službi, nedatirano (pag. 2900)[1235]

Glede na novonastopivše razmere v organizaciji DOS pošiljamo sledeče situacijsko poročilo:
Z vključitvijo Slov[enske] legije v DOS je bila obveščevalna mreža v Ljubljani popolnoma kompletirana in zamašene vse vrzeli po posameznih okrajih, ki so nastale že pred vključitvijo SL (en okraj n.pr. sploh ni imel redne obv[eščevalne] mreže). Od 7 mestnih okrajev je v 4 okrajih prevzela mesta okrajnih vodij SL, 3 pa dosedanji organi DOS; enako razmerje je bilo pri pomočnikih okrajnih vodij.
V Mestnem načelstvu je SL zavzela 2 mesti: tajnika in tehničnega referenta, v Glavnem načelstvu pa eno mesto.
Z aretacijo Mestnega nadzornika g. Borjana in z nenadnim odhodom g. Smoleta[1236] iz Ljubljane (ki se je moral umakniti) je nastopil zastoj v Mestni obv[eščevalni] organizaciji. Izpad pravkar omenjenih članov mestnega načelstva je povzročil, da ostali člani Mest[nega] nač[elstva] »plavajo« brez potrebnih direktiv za nadaljevanje dela. Mestno nač[elstvo] tvorijo sedaj le 3 člani: 2 od SL (tajnik Selan in tehn[ični] referent Hrastovec [Cene Lipovec]) ter prejšnji referent za specijaliste dr. Poljan. Niti eden od teh pa nima potrebnega vpogleda v delo, ne potrebnih direktiv. Kje je g. Mestni načelnik ni imenovanim trem članom Mest[nega] nač[elstva] znano, ker ni nihče od njih bil v neposrednem stiku z njim. Ob odhodu g. Smoleta je bilo za 10 dni iz taktičnih razlogov ustavljeno vse delo DOS, ta rok pa je že potekel, ne da bi prejeli navodila za nadaljevanje dela. Razume se, da je zveza s članom Mest[nega] nač[elstva] g. Smoletom, ki se je umaknil iz Ljubljane nerodna in močno ovira likvidnost dela. Po vsem videzu sodeč namerava namreč ta član od zunaj voditi delo in dajati navodila.
Podeželska obveščevalna mreža DOS skoro da ne obstaja. Vse kaže, da bo tu morala zastaviti vse svoje sile SL.
Z ozirom na gornje predlagamo:
1.) DOS naj se reorganizira.
2.) Vsled izpada nekaterih članov Mest[nega] nač[elstva] naj se postavi novo Mest[no] nač[elstvo], ki bo delo lahko vodilo neposredno iz mesta samega, ne pa s podeželja.
3.) Primerno temu naj se reorganizirala tudi Glavno načelstvo.

Selan

Na razpolago dati:
Kpt. [kapetan] Borut Remic V.
Kpt. [kapetan] Kajfež Lj[ubljana]
Konv.

[1235] Prepis dokumenta (UDV) je na pag. 2907.
[1236] Psevdonim Smole je imel Franc Preželj, član Mestnega načelstva DOS, Ljubljana.

Pravilnik o delu poročevalca za obveščevalno in propagandno službo, nedatirano (pag. 2901)

Pravilnik o delu poročevalca za obveščevalno in propagandno službo

1.) Poročevalec za obveščevalno in propagandno službo (Pobprob.) si postavi pomočnika, po odobritvi ožjega odbora.
2.) Pomočnik mora biti posvečen v vse delo poročevalca, tako da v primeru potrebe, lahko takoj nadaljuje z delom.
3.) Delo Pobprob. je razdeljeno v dva dela: v obveščevalno in propagandno delo.

Obveščevalna služba.

4.) Obveščevalna služba se vrši po pokrajinskih obveščevalcih. Pokrajinski obveščevalci morajo stanovati v Ljubljani in morajo s pomočjo in po navodilih Pobprob. organizirati v svoji pokrajini obveščevalno službo in tudi z njo zvezano kurirsko službo.
5.) V to svrho naj si pokrajinski obveščevalci izberejo posebne osebe v dotični pokrajini, ki nato nadalje organizirajo obveščevalno službo. Pokrajinski obveščevalci morajo biti v stalnih in rednih stikih s temi osebami ali odbori.
6.) Vse zbrane informacije, morajo pokrajinski obveščevalci sproti pošiljati v originalu ali v prepisih poročevalcu. Vse listine in dopise, ki so v zvezi z obveščevalno službo lahko shranijo pokrajinski poročevalci pri sebi, morajo pa jih tudi izročiti poročevalcu.
7.) Pokrajinskih obveščevalcev je zaenkrat 7 in sicer za sledeče pokrajine: Ljubljana, Ljubljanska pokrajina, Štajerska, Koroška, Primorska, Gorenjska, Prekmurje.
8.) Informacije izven naštetih pokrajin, zbira poročevalec št. 4.
9.) Pobprob. mora organizirati posebno pisarno v svojo službo in poseben arhiv, za shrambo važnega materiala.

Propagandna služba.

10.) Propagandna služba se vrši po pokrajinskih propagandistih. Po možnosti naj bodo to iste osebe, kot pokrajinski obveščevalci. Stanovati morajo v Ljubljani in morajo s pomočjo in po navodilih Pobprob. organizirati v svoji pokrajini propagandno službo.
11.) Pokrajinskih propagandistov je zaenkrat 7 in so razdeljeni tako, kot pokrajinski obveščevalci.
12.) Propagandna služba naj skuša z vsemi sredstvi z ustno in pisano propagando na legalen in ilegalen način širiti med ljudi načela, ki jih zastopa naša stranka.

Prepisi dokumentov (pag. 2902–2907), objavljenih na drugih mestih v tej knjigi

TAJNA OBVEŠČEVALNA SLUŽBA (TOS) (pag. 2908–2921)[1237]

Poročilo o delu, organizaciji in ciljih Tajne obveščevalne službe, nedatirano (pag. 2908–2912)[1238]

T O S[1239]

Tajna obveščevalna služba (TOS) je obveščevalna organizacija, ki spada pod Informativni urad. Informativni urad pa spada pod Pokrajinsko upravo.
TOS je torej urad z uradništvom, ki je deloma plačano od Pokrajinske uprave. Deloma pa dela zastonj – iz idealizma. Neposredni šef Informativnega urada in TOS-a je kapetan fregate g. KREGAR [Janko Kregar].
Namen TOS-a je zbirati informacije o komunistih, članih OF in njihovih simpatizerjih in pomočnikih.

Delo TOS-a

S čim pa se TOS bavi, je najbolj razvidno iz okrožnice, ki jo je poveljstvo TOS-a nedavno poslalo svojim obveščevalnim oficirjem. Okrožnica se glasi:
UP. (Ustna propaganda):
TOSovci, zaktivirajte katoliško maso! »Klerikalizem« je umrl, vstaja borbeni katolicizem in nacionalizem, to je naš program! Katolicizem je speči lev, prebudite ga! Tosovci, vstvarite katoliško partijo. Nacionalno idejo, moderno tehniko in taktiko, vsa sredstva vzemite v zakup! Mi edini postajamo enakovredna borbena organizacija, ki bo kos partiji in loži.
Mi smo špijonaža, a v kolikor špijonaža služi nacijonalni politiki in njenim prognozam, mi kot nacijonalisti podpiramo slovensko politiko! OC, ustvarjajte si kader propagandistov –»predkulisnih trobentačev«, ki se morda niti ne zavedajo, da za njimi stoji zakulisna špijonaža.
Vporabljajte za propagandiste deloma donašalce, deloma pa popolnoma nove, še sveže ljudi katoliškega tabora, ki so špijonažno neuporaben material a drugače se radi važne delajo kot »ustvarjalci javnega mnenja.«
TOSovci, naša dolžnost je sterorizirati javno mnenje! Vzemite UP revolucionarno resno kot odločilno dejstvo pri kovanju usode Slovenskega naroda! Vstvarjajte javno mnenje, a postopajte špijonsko načrtno in sistematično! Vsak od 200 obveščevalcev zgrabi le 10 donašalcev, dvatisoč ljudi pa je v Ljubljani že javno mnenje!
Javno mnenje je sistematika!
Trenutno vrzite v javnost (od salonov do lokalov »na dnu«!): Šest mesecev je, kar imamo samostojnost, kar imamo nacijonalno vojsko! (Cvetna nedelja!) Dobili bomo

[1237] SI AS 1931, RSNZ SRS, Ostanki meščanskih strank, ZA 600–20, Arhiv dr. Šmajda, šk. 931 (pag. 2908–2921).
[1238] Prepis dokumenta (UDV) je na pag. 2910–2912 in 2918. Delni prepis dokumenta je na pag. 2917.
[1239] V prepisu je pripisano: *Vir Borut.*

»Slovensko republiko« če jo bomo vredni! (Vstvarimo vsaj enotno fronto katoliškega tabora) ves narod mora izročiti karte v roke Prezidentu [Leon Rupnik]! V slučaju nezrelosti in uspeha komunističnih ter masonskih frakcij lahko celo pademo nazaj pod Italijane. Porabimo Nemce saj kot potrebno zlo, da izženemo druge sovrage!
OC, morda se niti ne zavedate kako odločilno boste s tem posegli v usodo Slovenskega naroda! TOSovci, sistematično zavojujte javno mnenje kot nekdaj OF! (Ulice, lokali itd.)
Na delo torej – z revolucionarnim dinamizmom in špijonažnim fanatizmom!
TOS: Oficirji, konsolidirajte aparat, utrdite ga v partijskem smislu! Kakor hitro vzgojite iz naših špijonov prave TOSovce, t. j. znanstvene špijone in protirevolucijonarje, vsaj v grobem smislu, bomo takoj razmahnili aparat v velikem številu s špijonsko fazo!
Pazite in takoj javljajte vse saboterje in izdajalce! (»sovražnik co – ko – je šarže bio«) Vse OC se tega še ne zavedajo!! Kdor se misli iti stare bratovščine in krokarska poznanstva, kdor se hoče iti sentimentalizem in klerikalizem, ta ni z revolucijonarno katoliško partijo! Pomnite, naša mogočna sovražnika sta partija in loža!
TOSovci, mi že zmagujemo, a z nami bodo šli le »partijci«. Vsako kršitev konspiracije smatramo za izdajstvo! Ponovno povdarjamo, da OC niso kompetentne oddajati nikomur nikakih informacij, dokumentov, kartotek ali prepisov!! Pomnite, smo »vojaška špijonaža«, ne kaka Marijina kongregacija!!
Konspiracija: Brez konspiracije ni špijonaže! Po nekaterih okrožjih je padel konspiracijski nivo, s tem okrožne centrale neverjetno zavirajo razvoj in uspešnost TOSa! Nad nekaterimi našimi obveščevalci leži še prekletstvo starih »klerikalnih« organizacij, organiziranih v slogu bratovščine brez revolucijonarne udarnosti in železne discipline!
Obveščevalci, naša misija je, brezkompromisno uničenje partije in lože! Velika je naša odgovornost pred narodom in pred organizacijo! OC, delajte eksperimente in urite ves aparat v konspiraciji! Proti konspirativni partiji je edino orožje – konspirativni TOS!
Naš sistem: OC, izvajajte sistem trojk radikalno! V aparatu imate pač članstvo starih organizacij, ki se poznajo med sabo, hkrati pa jih poznajo nasprotniki! Zato je tembolj potrebno, da prelomite radikalno s tradicijo in komplicirate aparat, da preprečite medsebojno poznanstvo funkcij, izdajstvo ali minerstvo! Uživite se v duha revolucijonarnega časa in v moderni si[s]tem ilegalnih organizacij!
Konsolidacija: Oficirji, ustvarite iz svojih obveščevalcev TOS-ovce, t.j. znanstvene špijone in protirevolucijonarje, ki bodo šli z Vami »v ogenj in smrt«:
a) na sestankih mora biti tudi ideološka tema! (naša misija: uničenje partije in lože v Sloveniji, uničenje frakcionarstva: katoliška enotna fronta, moderni sistem organizacije: z železno organizacijo z enakovrednim in boljšim orožjem uničiti vse sovražnike katoličtva in slovenstva itd.)
OC, ustvarite si kader ideologov in organizatorjev, uvajajte študijske skupine, kjer je to potrebno, pritegnite vso inteligenco in vse sloje: organizatorje, ideologe,

kulturnike, skratka vse zavedne Slovence in katoličane, ki so antikomunisti in antiframasoni. V tem znamenju bo slovenski narod živel …….
b) OC, dvignite TOS čimbolj organizacijsko in špijonsko! Imamo velike sovražnike, zato v boj z boljšim orožjem! Veliko sovražnikov, veliko časti!

Iz gornje okrožnice je torej razvidno, da hoče biti TOS politična organizacija s svojim posebnim političnim programom. Hoče ustvariti novo katoliško politično »partijo« (dosledno se uporabljajo izrazi, ki so v navadi pri komunistih), toda odklanjajo »klerikalizem«. Hočejo slovensko republiko; hočejo, da ves narod izroči karte v roke prezidentu itd.
Na sestankih z obveščevalnimi oficirji je član poveljstva TOS-a akademik VRŠČAJ [Egidij Vršaj] večkrat povdarjal, da je TOS jedro nove mladinske politične organizacije – mlade SLS. Prav tako je večkrat povdaril, da je sedanje vodstvo SLS nezanesljivo in nesposobno (zlasti dr. ŠMAJD [Albin Šmajd], MARKO KRANJC, MILOŠ STARE) in, da jih je treba odstraniti tako, da se jih naznani Nemcem kot ilegalce.[1240]

Kdo dejansko vodi TOS?

Poveljstvo TOSa sta do nedavnega sestavljala akademika VRŠČAJ in HROVAT [Franc Hrovat]. Oba pa sta intimna prijatelja in sodelavca g. GLAVAČA FRANCA. Oba dobivata vsa navodila glede svojega dela od g. GLAVAČA.
Dokaz za zvezo med g. GLAVAČEM in TOS-om tvori sledeči dogodek: Pred nekaj dnevi je bil g. GLAVAČ na Rakovniku in je obiskal g. KUHARJA, krojača v salezijanskem zavodu in ga prosil, da prevzame mesto obveščevalnega oficirja v TOS-u za okrožje Rakovnik. G. KUHAR je to odklonil. Nato ga je g. GLAVAČ prosil, naj mu preskrbi za to mesto drugega človeka, sam pa naj iz ozadja vodi obveščevalno službo za okrožje Rakovnik. Ta predlog je KUHAR sprejel in predlagal za obveščevalnega oficirja KATRAŠNIKA JAKOBA, krojaškega pomočnika v salezijanskem zavodu.
Duhovni vodja in politični usmerjevalec TOS-a je torej g. GLAVAČ FRANC. Pri tem delu mu pomagata akademika VRŠČAJ in HROVAT. Ti so odgovorni za njegovo zgrešeno politično linijo in načrtno razbijanje slovenske katoliške edinosti na političnem polju!-

---

Predloga izjave člana novoustanovljene obveščevalne službe s spremnim besedilom, nedatirano (pag. 2913)[1241]

Vsak član novo ustanavljajoče se obveščevalne službe[1242], katere propagatorji vabijo naše ljudi vanjo z obljubo, da se bo znotraj te ustanovila nova slovenska ljudska stranka, mora podpisati spodnjo izjavo. Zaradi vsebine upajmo, da ne bodo na ta način dobili na limanice inteligentov, marveč neuke ljudi, pa še to le nekatere.
Izjava je dvojezična in se glasi dobesedno:

[1240] V prepisu je pripisano: še pred aretacijo.
[1241] Prepis dokumenta (UDV) je na pag. 2920.
[1242] V prepisu je pripisano: *TOS*.

ERKLARung.

Ich verpflichte mich, dass ich als Angestelleter des Chefs der Provinzialverwaltung meines Dienstes Obligenheiten ohne Rücksicht auf welcherler einzutretenden Umstände peinlichst erfüllen werde und dass ich ausschliesslich nur den Präsidenten der Provinzialverwaltung meine Dienste widmen werde. Zugleich erkläre ich beimeinem Ehrenwort, dass weder Mitglied noch irgendvie bei einer politischen Partei, Legion, illegalen Ausschuss oder Gruppe tätig bin. Desgleichen habe ich keine Verpflichtungen genenüber den politischen parteien oder Gruppen; es binden mich auch keine Geheimnisse, die mich in Erfüllung meiner dienstlichen Obligenheiten hindern könten.

Zuletzt verplichte ich mich dass ich über alle diesbezüglichen Feststellungen, ohne Rücksicht auf Personen oder Gruppen, die damit betroffen wären, meinem Amtsvorstande unverzüglich Bericht erstatten werde, ständig darauf bestrebt, dass meine Berichte immer klar unparteisch und Warheitsgetreu sein werden.

Diese Erklärung bindet mich von heute den …… an, bis zum Augenblick, wo mich der Präsident der Provinzialverwaltung meines Dienstes enhebt.

Laibach, den ……..

Unterschrift:

Izjava.

Obvezujem se, da bom kot uslužbenec Šefa[1243] pokrajinske uprave ne glede na kakršnekoli okolnosti, ki bi utegnile nastopiti vestno izpolnjeval svoje dolžnosti in da bom služil edino Prezidentu pokrajinske uprave.

Obenem pod častno besedo izjavljam, da nisem član niti ne sodelujem pri nobeni politični stranki in v nobenem ilegalnem odboru ali skupini. Prav tako nimam nobenih obvez napram katerikoli stranki ali skupini niti me vežejo kake tajnosti ali skrivnosti, ki bi me mogle ovirati pri izvrševanju mojih službenih dolžnosti pri pokrajinski upravi.

Obvezujem se slednjič, da bom vsako tako zaznanje ali ugotovitev brez ozira na osebo ali skupino, ki bi bile ž njo prizadete nemudoma javil svojemu uradnemu predstojniku, vedno stremeč za tem, da bodo moja poročila pravilna, nepristranska in točna.

Ta izjava me veže od danes dne ….. dalje pa vse dotlej, da me prezident pokrajinske uprave razreši službenih dolžnosti.

Ljubljana, dne …..

Podpis:

……

Tej izjavi sledijo navodila za obveščevalno delo, ki sem jih že prepisal.
Kot že napisano po vsej verjetnosti tukaj sodelujejo vse združene stranke in strančice razen nas. Diši po ljotičevcih, gestapu, glavačevcih, stražarjih in podobnem. Z lažno propagando bi radi potegnili ti v blato tudi naše preproste ljudi. Upajmo, da jih ne bo mnogo nasedlo.

MVO.

[1243] V prepisu je pripisano: *RUPNIK* [Leon Rupnik].

Poročilo o skupini Franca Glavača, nedatirano (pag. 2914–2916)[1244]

Izmed vseh političnih skupin, ki še danes nekako delujejo v Ljubljanski pokrajini, je najmanjša takozvana Glavačeva skupina. Vkljub temu, da je najmanjša, saj šteje komaj 10 ljudi, ni tako brezpomembna. Vodilni člani (Glavač [Franc Glavač], Vršaj [Egidij Vršaj], Lavrič Marjan, Horvat Franci,[1245] Jeločnik Nikolaj) so mnogo študirali razno KP literaturo, od Učbenika za revolucijo pa do zadnje brošurice – tako, da jih mnogi prispodabljajo kot antipode komunistom. Skupno jim je zlasti to, da imajo naravnost »nadnaravno« zaupanje v moč taktike in da pri tem v izberi sredstev eni kot drugi niso prav nič izbirčni; brez dvoma je, da se skupina Glavač v tem loči morda le za odtenek od komunistov.

Skupina Glavač hoče na razvoj političnih dogodkov odločujoče vplivati (tudi izven Ljublj[anske] pokrajine). To ji je možno le tedaj, če dobro pozna politično situacijo in če ima možnost, da lahko skoro odločujoče vpliva na posamezne politične faktorje, kot so prezident [Leon Rupnik] in njegova okolica, Sipo in še razni posamezniki, ki imajo vpliv na prednje.

Ker pa skupina 10 ljudi politično prav nič ne pomeni, vpoštevajoč, da so vsi razen Glavača starejši mladostniki, je njihovo glavno sredstvo pridobivanja politične zaslombe pretvarjanje in miniranje, poleg tega pa še: laž, ponarejanje, samovlomi, izsiljevanje, intrigantstvo, kraja in celo poizkus umora.

1.) V okviru obv[eščevalne] službe Informativnega urada sta bila postavljena Vršaj in Horvat kot vodstvo. Ker obv. služba bazira na zaupanju, so pač utemeljeno pričakovali, da ne bo nobeden izmed članov obv. službe kaj več spraševal o ospredju in ozadju obv. službe, ampak samo izvrševal naložene naloge v smislu prisege. Besedilo prisege pa je bilo tudi tako sestavljeno, da je bilo tolmačenje prisege v nekem smislu za ustanovitelje Inform[ativnega] urada neugodno, med seboj nasprotujoče. Odgovorni predstavniki (podpolkovnik Kregar [Janko Kregar], Finc [Milan Finec]) za prisego sploh vedeli niso. Radi različnega tolmačenja prisege se je obv. služba razbila; večji del je sicer ostal, seveda v domnevi, da služi zgolj antikomunistični legalni borbi, ne pa kaki na novo nastajajoči skupinici.

2.) Horvat Franci je bil istočasno tudi miner pri klubu Straža (kjer je bil kmalu razkrinkan) razen tega so pa imeli po Vršajevi pismeni izjavi tudi minerje pri Gestapu, kar pa je bilo skoro gotovo pretvarjanje.

3.) Ker je skupina Glavač rabila za vodenje lastne politike tudi denarna sredstva, so na podlagi legitimacij obv[eščevalne] službe izsiljevali denar od ljudi, katerih sloves pri oblasteh ni bil najboljši. Tako je bilo izsiljeno po lastni izjavi zanesljive osebe od trgovca Karla Ostrožnika Lir 25.000.- z motivacijo, ker je v vojni že dosti zaslužil, – za uslugo se bodo pa negativni podatki na kartoteki uničili. Opis osebe precej odgovarja osebi Horvata Francita. Tudi primer Lavriča Marjana, tedaj poročnika Narodnih straž, kateri je bil obdolžen kraje Lir 200.000.-, gledan v tej luči ni tako zagoneten.

[1244] Prepis dokumenta (UDV) je na pag. 2921.

[1245] Horvat Franc je pisan tudi kot Hrovat Franc.

4.) Vršaj je bil istočasno pri TOS-u in DOS-u; pri slednjem kot referent za center. To pa brez vednosti svojih predpostavljenih pri TOS-u, kar dokazuje, da se je prvenstveno smatral za člana Glavačeve politične skupine, potem šele za člana obv[eščevalne] službe. Taka miniranja pa niso služila objektivnemu poročanju, ampak zgolj za podatek, iz katerega je bilo možno izdelati popolnoma neobjektivno poročilo v smislu svojih političnih načrtov.
5.) Vršaj je ponarejal podpise podpolkovnika Kregarja na legitimacijah, katere so imeli člani obv[eščevalne] službe.
6.) V obv[eščevalni] službi, ki je bila po mnenju vseh sodelujočih zgolj antikomunistična, je Vršaj forsiral mimo svojih predpostavljenih, oziroma je prenarejal poročila v smislu Glavačevih političnih intencij ter jih dostavljal političnim činiteljem kot izsledke, poročila Glavačeve politične skupine.
7.) Poročila oz. publikacije obveščevalne službe (ki se smatra za prezidentovo) je spravljal Vršaj s svojim pomočnikom Rabseljem [Janez Rabzelj] v takozvan centralni arhiv, ki pa je shranjen pri Lavriču Marjanu, političnemu sodelavcu Glavača, ne pa članu obv[eščevalne] službe.
8.) Centralni arhiv je bil prvotno spravljen v pisarni obv[eščevalne] službe. Dostop do tega arhiva sta imela zgolj Vršaj in Horvat. Ko pa se je pokazala potreba, da se število uradništva poveča in da se iz politično taktičnih razlogov tudi vodstvo obv[eščevalne] službe spremeni vsaj na zunaj, – je arhiv izginil. Po izjavi kriminalnega agenta, ki je vso zadevo preiskoval, je stvar bolj kazala na samovlom kot pa na vlom.
9.) V kolikor se Glavačevi skupini ni posrečilo, da bi nekatere ljudi odstranili po redni poti, po legalni eksekutivi, so skušali to opraviti tudi na svojo roko. Pri tem so seveda zlorabljali prezidentovo ime. Obstaja dokumentiran primer, da se je zasledovalo neko osebo v taki meri in načinu, da so zasledovalci oz. opazovalci izstopili iz obv[eščevalne] službe, ko se je videlo, da vsa zadeva meri na umor.

VRŠAJ EGIDIJ, Pokr[ajinska] uprava
LAVRIČ MARJAN, Dunajska 16.
HROVAT FRANC, policija.
JORDAN
policijski agent, Križevniška ulica
RABZELJ JANEZ, Albanska ulica.
GLIHA JANEZ, V isti hiši kot Lavrič.
TOMAŽIČ STANKO, višji narednik Rupnikovega bataljona.
VELIKONJA JOŽE, Slov[enske] narodne straže,
URBANČ JANEZ, kaplan Ljubljana.
GLAVAČ večerja pri gospodični K e r n c, uradnici poštne direkcije, kosi pri Šolskih sestrah, Lončarska steza.
S Kregarjem v zvezi Dr. DONATA CAPUDER, stara cca. 30 let pomaga pri zvezah.
GLAVAČ snubi RANTA [morda Pavle Rant] in MIHELIČA.[1246]

Prepisi dokumentov (pag. 2918–2921), objavljenih na drugih mestih v tej knjigi

[1246] V rokopisu je pripisano: *oba na službi na policiji.*

OBVEŠČEVALNA SLUŽBA SLOVENSKEGA DOMOBRANSTVA (pag. 2922–3179)[1247]

GRADIVO IZ LETA 1943 (pag. 2922–2926)

Izsek z zaslišanja partizana Andreja Nagodeta, nedatirano (pag. 2922)

Izvleček iz zaslišanja Andreja Nagodeta, kovača z Vrhnike, Pod Sv. Trojico 22, ki se je dne 6. 11. 1943 javil v komandi domobrancev na Vrhniki:

»Po zlomu italijanske vojske sta me pričela prigovarjati Šurca Janez, sin Mevcovega Korelna in Jurij Petkovšek, sin Ivane Maček, naj grem z njima k partizanom. Govorila sta mi, da bo v treh dneh konec vojske in da mi garantirata, da dobim v last lepo posestvo, če vstopim v partizansko vojsko. Tako sta pregovorila tudi moja brata Pavleta in Franceta ter Franceta Garafola, pod Sveto Trojico št. 26. Pri Štorževem kozolcu pod Železnim klancem nas je čakal Ignacij Voljč, posestnik na Tržaški cesti in nas odpeljal na Tolsti vrh, kjer nas je sprejel bivši Tomšičev in Kunstljev hlapec Ciril. Tam so bili zbrani kot kurirji tudi Janez Brenčič, Šimcov[1248] s pohabljeno roko, Jožef Vintar, mizarjev sin, Ferdinand Šinkovec, mehanik z Vrhnike, oba sinova dimnikarja Malavašiča, Voljč Ignacij, Šklepcov z Idrijske ceste in še nekaj, ki jih ne poznam. Šinkovec je ranjen in hodi ob palici. Šklepcov Nace je imel na nas nagovor. Na Tolstem vrhu so bili od Vrhničanov še Maurijev pomočnik Joco Čermak, Bernard in Vinko Umek p. d. [po domače] Barakarjeva, neki Hodnikov (Žontov) hlapec, ki mu ne vem imena, Kekov pomočnik Ernest Pikl, Rado in Vojko, sinova učitelja Pavletiča, Jože Grom p. d. Bercetov, Jože Otrin, Franc Albreht p. d. Urbančkov, Anton Jesenovec in Janez Koprivnikar.
S Tolstega vrha smo krenili v Begunje, kjer smo ostali dalj časa. Vtaknili so me v neko četo Tomšičeve brigade, katere politkomisar je Stane Dobovičnik. Turšičev Milan je partizanom kuhal. Pozneje smo se preselili v neko vas pri Begunjah, kjer sem srečal nečaka vrhniškega odvetnika dr. Lovrenčiča [Ivan Lovrenčič], Ladota, ki pa je bil pri partizanih brez šarže. Začudil se je, da sem prišel k partizanom, jaz pa glede njega prav tako. Vprašal me je, če Vrhničani že vedo, da je tam, pa sem mu odgovoril, da ne vem.
Potem je šel naš bataljon v Zelše, odkoder smo streljali na Rakek. Imeli smo en bacač, en top in še dva protitankovska topa, vse od Badoljevcev[1249]. Pri topu je bil neki domačin z Rakeka, ki je rekel, da mora streljati bolj na desno, ker če strelja v vas, lahko svojo hišo zadene. Potem so prišli nemški tanki. Protitankovska topa

[1247] SI AS 1931, RSNZ SRS, Ostanki meščanskih strank, ZA 600–20, Arhiv dr. Šmajda, šk. 931 (pag. 2911–3179).
[1248] V rokopisu je pripisano: *Jože?*.
[1249] Slabšalna oznaka za Italijane (po italijanskem maršalu in politiku Pietru Badogliu).

nista stopila v akcijo, ker smo se takoj razbežali na vse strani. Šele ko so Nemci spet odšli, so nas zbrali skupaj, a vseh niso našli. Hodili smo iz kraja v kraj, vsi polni uši in hrana je postajala čimdalje slabša, čeprav smo kmetom pokradli, kar se je dalo. Enkrat so nam rekli, da gremo na pomoč železniški brigadi ob Kolpi. Dobovičnik mi je rekel, da so nas Nemci že pošteno najebali in da je Kondi Šimnic že davno mrtev, Šimčev Janez pa mi je pravil, da nič ne ve, kje se njegov brat Jože klati. Med potjo sem naletel tudi na Jožeta Vidmarja, p. d. Slugovega iz Verda, na Jožeta Merlak iz Bistre, Jakoba Furlana p. d. Primčevega, Kržiča Jožeta p. d. Bečkajevega, Jakoba Leskovca p. d. Glažarjevega, Ivana Cankarja, ki ima partizansko ime Gamz, in na Areta[1250] Grabeljška. V četi smo imeli tudi tri ženske, a smo bili vsi tako ušivi, zanemarjeni in zbiti – tudi babe –, da se zanje nismo nič brigali, čeprav so spale z nami skupaj.

Pri Kolpi so nas Nemci razkropili. Moj zapeljivec Jurij Petkovšek je dobil strel v trebuh, Franc Albreht pa v peto. Razbežali smo se tako temeljito, da so nas potem zbrali skupaj le še polovico. Odpeljali so nas v Suho krajino in smo potem tavali med Hinjami, Dobrepoljem in Laščami, pa nas je bilo čimdalje manj. Dva bataljona sta štela nazadnje vsega skupaj še 100 mož, ko so od nekod pričele padati na nas nemške granate, nakar smo se še ostali razpršili in se je vsak skušal rešiti na svoj dom. Pridružil sem se namestniku komandirja neke druge čete, ki je Gorenjec, in je rekel, da gre domov. V gozdovih, skozi katere sva tavala, sta se nama pridružila še Grom Jože, Bercetov in Franc Homovc, Borštnarjev in smo prišli po večdnevnem tavanju in skrivanju na Vrhniko. Grom in Homovc sta šla najprej domov, da sta se najedla, potem pa spet med partizane v Dolomite, Gorenjec je šel na Gorenjsko, jaz pa sem se javil pri domobrancih s prošnjo, da se smem boriti proti komunistom, ker sem se spametoval in iztreznil.«

Še marsikaj je Andrej Nagode povedal, kar pa vrhniške radovednosti ne briga, ker gre za vojaške stvari. Napisali smo le to, kar utegne potolažiti zaskrbljene stariše in ljubice navedenih partizančkov, o katerih vedno slišimo, da so kje pri teti na Dolenjskem na trgatvi, pa so v resnici v »osvobojeni partizanski republiki«, ki je nikjer ni, ali pa že na onem svetu.

Izjava Antonije Babnik o Alojzu Zajcu in njegovih zvezah s partizani, nedatirano (pag. 2923)

ZAJC ALOJZIJ, mehanik, stanujoč Gornji Kašelj.

Podnaredniku Zupančič Karelu je sedaj zaprta Babnik Antonija, Gornji Kašelj 130. izjavila naslednje:

Mehanik Zajc Alojz mi je večkrat grozil, da me more spraviti v zapor ali pa v grob. In to iz naslednjih razlogov:

Zajc Alojz je po Italijanskem razpadu prirejal v svoji hiši razne čajanke in pojedine, na katere so prihajali same partizanske »višje živine«. Obenem so poslušali radio.

[1250] V rokopisu nad črko »r« pripisana črka »c«. Verjetno Aceta.

Po pojedinah je vozil[1251] v hribe. Poleg automobila je imel dva vagona koles, mnogo auto-gum in razne druge potrebščine. Ko pa so prišli na Kašelj domobranci, je vse to skril in zazidal doma nekje na podstrehi. Zidali so mu sami partizani, in sicer neki zidarji iz Zaloga in Kašlja. Zajc pa ima neko potrdilo, da so mu vse to vzeli Italijani. To pa ne drži, ker mu je to potrdilo preskrbel Italijanski marešalo, poveljnik posadke v Vevčah. Omenjeni Babnik Antoniji je večkrat grozil, da če ga bo izdala, da jo bo ustrelil. Sedaj jo je spravil v zapor. Je zelo prefrigan tip in hudoben. Da je resnica, da so hodili k Zajcu poslušat radio-poročila, lahko jamči podnarednik Zupančič. Vsi tisti, ki so hodili k Zajcu, so sedaj v hribih. Ko je enkrat videl, da Babnik govori z nekim domobrancem, jo je vprašal, kako more govoriti, ker da so domobranci nič vredni ljudje.

poslano policiji

Poročilo o delu in predlogih za reorganizacijo obveščevalnega centra v Novem mestu, nedatirano (pag. 2924*)*

P o r o č i l o o b v e š č e v a l n e m u
c e n t r u 1 3. (Novo mesto).

Sedanji šef centra nadporočnik Žukovec Franc je za to službo popolnoma nesposoben, ker nima nobenega smisla za obveščevalno službo, je neiniciativen in mu vse delo opravljata en podnarednik (Hrastar [Rudolf Hrastar]) in en domobranec. On samo podpisuje.
Podnarednik Hrastar vrši prav za prav vse delo centra. Priznati se mu mora, da ima dobro voljo, da pa dela ne more izvrševati, ker ima premajhno izobrazbo (v civilu je bil slaščičar). Naučil se je nekaj iz prakse, ker je že precej časa v tej službi. Mislim, da naj bi ob event[ualni] izpremembi personala centra kar ostal, le zaradi prej omenjenih razlogov ne more on de facto voditi centra.

ORGANIZACIJA CENTRA:
Poslovni prostori, ki jih ima sedaj center so za tajno in zaupno službo absolutno neprimerni, ker v eni sobi se ne more obenem zasliševati, sprejemati stranke, tipkati zaupna poročila, vršiti telefonske pogovore. Ista soba služi tudi kot čakalnica. Na vsak način je treba dobiti nove prostore, ki bodo obstojali iz najmanj dveh sob. Nujno je treba oživotvoriti organizacijo četnih obveščevalcev, ki je sedaj ni, tako, da je center glede poročil odvisen le od zaslišanja pribežnikov ali pa ujetih partizanov ter novic, ki jih kdo slučajno prinese. Prva stvar novega šefa centra bi bila organizacija četnih obveščevalcev, ker po četah se marsikatera stvar, ki je važna, ve, ni pa nikogar, ki bi to dal na pristojno mesto.
Organizirati je treba vohunsko službo po od partizanov zasedenem ozemlju, ker te tudi ni. Ta služba ne sme šteditи s sredstvi za plačevanje vohunov. Zato bi najbolje služili otroci in ženske.

[1251] V rokopisu je pripisano: *ZAJC.*

Zasliševanje naj bo izčrpno, temeljito, da se poučimo čimbolj o stanju med sovražnikom, da izrabimo vse vtise in vso znanje zaslišanca. Sedaj se pa vrši zasliševanje šablonsko, nobena izpoved se ne obravnava do vseh podrobnosti. Kaj nam pomaga, če zvemo n. pr. da je partizanska radiooddajna postaja v Črnomlju, če se pa točno ne poučimo, v kateri hiši je, in tudi druge podrobnosti.
Dosedanje poročanje o-centra [obveščevalnega centra] iz Novega mesta je bilo dostikrat zelo pristransko. Za marsikaterega oficirja so v poročilih same hvale, za drugega pa nič, četudi neprimerno boljše dela kot prvi, ki pa je v prijateljstvu s šefom centra ali ker spada v njegovo frakcijo.
Zelo dobro bi bilo tudi, da bi se o-center [obveščevalni center] podredil naravnost štabu v Ljubljano, da bi bil mogoče nekaka ekspozitura obvešč[evalnega] odseka org[anizacijskega] štaba in bi potem ne bil tako vezan pri svojem delu na krajevne poveljnike in činitelje.
Novi šef centra v Novem mestu bo imel, če bo hotel biti strogo nepristranski, zelo mnogo nasprotnikov in je splošno mnenje, da imajo ti že take zveze, da ga bodo kmalu odrezali. Mogoče bi se to ne posrečilo, če bi tudi njemu ne mogli očitati pristranost, če bi se ne bavil s črno borzo, če bi ne bil v nobeni ilegali itd. Biti bi pa moral predvsem dober organizator, ker bi moral takorekoč vse na novo organizirati.

veza civilov s svojci na part[izanskem] ozemlju
<u>opazovalnice partiz</u>: Smuk hrib nad Semičem
gost Tajčbirt na potu […]
Črmošnjic – Semič (malo pod vasjo Vrčice (Križišče)

Kar[…]: Črnomelj[1252]

Kritika dela častnika Jožeta Kavčiča, nedatirano (pag. 2925)

Poročilo o nadporočniku Kavčiču Jožefu.

Kot šef obveščevalnega centra[1253] ima edinega civilnega zaupnika dr. Zupana [verjetno Stanko Zupan] iz Vrhnike. Ta Dr. Zupan je bil svojčas poveljnik Vaške straže na Vrhniki. Po pripovedovanju bivših članov vaške straže so našli na Stari Vrhniki nekje ves partizanski arhiv. V tem arhivu je bilo mnogo stvari, ki so kompromitirale Zupana in ga označevale kot moža, ki dela na obe strani. Dr. Zupan je takoj, ko je za arhiv zvedel, pograbil arhiv in ga je uničil. To je storil, da je vedel, da so bili med partizanskimi akti seznami OF podpiralcev in njih somišljenikov, potom katerih bi mogli odkriti vso njih mrežo. Vsled tega in tudi drugih stvari, so člani Vaške straže grozili Dr. Zupanu, da ga bodo ustrelili. V domobranstvo Dr. Zupan ni hotel vstopiti in velja še danes za popolnoma nezanesljivega. Znano je tudi, kako je Dr. Zupan grozil s smrtjo lekarnarju Hočevarju [Stanko Hočevar], ker je ta dal predloge za aretacijo partizanov na Vrhniki za časa Vaške straže itd. Torej mož,

[1252] V rokopisu je pripisano na drugi strani dokumenta.
[1253] V rokopisu je pripisano: *9*.

ki nikjer ne uživa zaupanja in ki je sam kompromitiran je glavni in edini zaupnik nadporočnika Kavčiča.
Kavčič sam ne uživa med civilnim prebivalstvom nikakega zaupanja. Večkrat se je zgodilo, da je v začetku prišel kdo Kavčiču javit za kakega terenca ali partizanskega sodelavca, toda še isti večer je bila žena Dr. Kavčiča pri tistem, ki je bil ovajen in ga opozorila na nevarnost, ki mu preti in tudi kdo ga je ovadil. Nad[poročnik] Kavčič je dal nalog podnaredniku Finku in domobrancu Cukale, da naj poizvesta in napravita sezname za terence, katere bi se naj zaprlo. Podnarednik Fink je to izvršil in predložil sedem oseb. Kavčič nato ni hotel narediti aretacijskega predloga in se je izgovarjal, da je treba biti bolj objektiven, dasi je bilo znano, da so te osebe ene izmed najbolj zagrizenih partizanskih sodelavcev in da se pripravljajo na pobeg. V začetku septembra so res štirje izmed teh odšli k partizanom.
Nadp[oročnik] Kavčič tudi noče napraviti predloga za aretacijo še za druge bogate in vidne OF-je.
Nadp[oročnik] Kavčič ne uživa zaupanja tudi od strani oficirskega zbora, niti vojakov domobrancev. Radi tega tudi nima nikake obveščevalne mreže med vojaštvom, katera vrši samo formalno vsled naredb tisto obveščevalno službo. Prav tako ni mreže med civilnimi ljudmi, ker se vsakdo boji, da bi ga Kavčič izigral.
Tudi za časa Vaške straže, so vsi bivši njegovi vojaki nanj jezni in marsikateri bi ga najraje ustrelil. Za časa razsula italijanske armade ga dolže raznih korupcij pri magacinu. Tudi tedaj je že igral dvolično vlogo. Vsaj vse tako kaže.
Zgodil se je tudi že primer, da so obveščevalci javili, kje se skrivajo partizani. Nadalje Kavčič ni hotel tozadevno ukreniti ničesar. Pozneje je podnarednik xxxxx šel na svojo roko in dobil partizana tam skritega v kašči z orožjem itd.
Nadalje ima Kavčič še Ortskomando na svojem domu, kjer izdaja potna dovoljenja. Govori se, da prejema razne podkupnine (puter, mast itd.) kar prinesejo ženske v cekarjih ko dobe dovoljenje.
Nujno bi bilo potrebno, da bi se Kavčiča že samo radi boljše obveščevalne službe premestilo kam na Dolenjsko, na Vrhniko pa dalo takega, ki bi imel zaupanje civilistov in vojaštva, kar je glavni pogoj, da sploh more obveščevalna funkcijonirati.

Izpolnjen obrazec na ime Viktor Porenta, nedatirano (pag. 2926), neobjavljeno

GRADIVO IZ LETA 1944 (pag. 2927–3049)[1254]

Obveščevalno poročilo iz Julijske krajine z operativnimi predlogi za boj proti partizanom, 8. 1. 1944 (pag. 2927)

Poročilo dne 8. 1. 1944 N u j n o !

V T R S T U naj bi se takoj aretiralo sledeče ljudi:

Cunder ~~Milan~~ *Stane* znan KP aktivist o katerem smo že dali poročilo. Z njim so stalno v družbi I. Arh mesar [Jože Mesar] in Bravničar [morda Josip Bravničar] baje tehnik. Ker ni mogoče ugotoviti njihovo stanovanje naj bi se jih poiskalo v Trattoria ISTRA Via Milan.

Slavec J. kavarnar bil svoječasno v Mariboru nato pribežal v Ljubljano. Po 8. 9. odšel na teren sedaj je pa stalno v Trstu. Stanovanje je neznano pač pa poseda stalno v kavarni Fabris. Je visoke postave precej suh.

Tomažič Rado komunistični aktivist rodom iz Ljubljane od koder pobegnil na teren. Sedaj je stalno v Trstu. Stanovanje je neznano. Stalno zahaja v kavarno Fabris.

Dekleva I. [Igor Dekleva] zastopnik Bayerdorfa zelo zagrizen komunist in eden glavnih ofarskih pobornikov v Primorju. Stanuje v Via Carducci nad kavarno Dante.

Mihelčič Giuseppe (Josip) v službi pri Commercio Legnami v palači hotela Regina, vhod iz stranske ulice.– Omenjeni je član KPS in OF propagandnega odbora. Nevaren tip.

Posebno pozornost bi se moralo polagati na sledeče:

Fornazarič Slavko ima zelo dobre zveze na Primorju (kot domačin). Bil je odvetnik v Mariboru, starosta Sokola, član neštetih narodnoobramb[nih] društev itd. Doma je iz Bilij pri Gorici. Ima zveze z dr. Sernecom [verjetno Janko Sernec ml.] in dr. Šnuderlom [Makso Šnuderl].

Po nekih vesteh, ki smo jih prejeli iz Primorja, ni izključeno, da se tam nahaja tudi dr. D. Marušič [Drago Marušič] biv[ši] ljubljanski ban. Tudi on sodeluje pri OF. Kakor se čuje ima dr. M[arušič] baje namen, da OF iztrga iz rok KPS. V koliko je to resnica se ne da ugotoviti. Mogoče je, da se ukvarja s tako nehvaležno akcijo, ki pa kakor kaže vsa zgodovina OF ne more pripeljati do pozitivnega konca. Vsak kdor še na to misli je ali omejenec ali pa prefriganec, ki računa na politično kariero.

Situacija na Primorju. Štab partizanskih odredov za Primorje se nahaja sedaj v vasi Potoče t.j. na glavni cesti Ajdovščina–Gorica. V štabu so Ljubljančani, Italijani, Nemci in celo Mongoli. Primorcev je zelo malo.

Po mnenju nekega Primorca, ki je nekaj časa sodeloval pri OF bi bilo najbolj priporočljivo če bi se polovilo vse Ljubljančane, ki se nahajajo sedaj na Primorskem posebno v Trstu. Poleg tega naj bi se polovilo vse Primorce, ki so se vrnili tja iz

[1254] Nedatirano gradivo, ki sicer upošteva paginacijo, ki mu je jo dodelila UDV, ni nujno odloženo glede na leto nastanka.

Ljubljane. In če bi se dobilo v pest tistih nekaj sloven[skih] primorskih komunistov pa bi bila Primorska rešena. Po mnenju tega človeka bi bilo potrebno poloviti skupno cca 130 oseb pa bi bil mir.
Močni partizanski odredi se sedaj nahajajo v Predmeji – sektor Dutovlje, Tomaj in Divača. To so edinice, ki imajo nekaj organizacije, dokaj orožja in precej izvežbanih bojevnikov. V oddaljenih krajih so povečini napol rokovnjaške tolpe po 15–30 ljudi, ki delajo samo nadlego kmetom.

V–83[1255]

Poročilo o govoru Ericha Schumacherja domobranskim oficirjem, 18. 1. 1944 (pag. 2928)

Domobranske oficirje je 18. 1. 1944. obiskal Schumacher [Erich Schumacher] in jim govoril. Z njegovega govora posnemamo:
1.) Od vodje Rajha[1256] imam nalog organizirati slovensko domobranstvo, ki bo znašalo približno 10.000 mož. Doslej večje edinice niso organizirane – aus Siecherheits Gründen. – Šele ko bom videl, da se lahko na te edinice povsod in v vsakem oziru zanesem, bom predlagal, da se organizirajo višje bojne skupine in oborože s težkim orožjem.
2.) Ne bom dopustil, da bi domobranstvo bilo politično, ali v službi kake politične struje, če ste vi bili preje klerikal ali radikal, ali ne vem kaj še, ste sedaj samo in izključno le – domobranski oficirji. Vi kot komandirji se morate brigati le za svoje čete in v nobenem primeru ne za kaj političnega. (V teku tega dela govora je vsaj petnajstkrat omenil »klerikal« to mu je bilo posebno pri srcu.) Domobranstvo ne bo politično pobarvano, naša dolžnost je, da dosežete pri vojakih: Gehorgsam Treu, Ehrlichkeit, Kameradschaft. To je vaša naloga, s tem boste čuda dosegli. Cilj vam mora biti nova Evropa, slovenstvo, svoboda slovenskega naroda, kulture, ki je nižja kakor naša, in novo politično mesto v novi Evropi. To je cilj nemškemu vojaku, to mora biti tudi domobrancu! (V razgovoru ga je nekdo vprašal, da li niso te ideje premajhne in da je treba močnejših idej,) odgovoril je: Ali hočete najbrž dass auf diese Stelle Kierche mit Kreuz trit; meine Herren, das Kristentum ist im Kampf gegen Komunismus zu wenig, nicht wahr?!
3.) Vi vršite svojo nalogo in za vas naj ne bo važno, ali ste Rupnikangehörige oder Krennerangehörige, to trenje bom jaz ko mi bo zadosti, mit radikalsten Mitteln istrebil.
4.) Ko je govoril, da se ne smemo kazati ali smo bili prej klerikalci ali radikalni je omenil naj pustimo vse momente za raspor.
5.) Od dveh strani so mi hoteli vsiliti od zunaj propagando med domobranstvom. Prišli so prvi in rekli: Le mi, nihče drugi ni sposoben vršiti propagando. Nato so prišli drugi in dejali: Ne ne oni, ampak mi imamo legitimacijo vršiti to propagando.

[1255] V rokopisu je pripisano: *GRAD PAVEL*.
[1256] V rokopisu je pripisano: *HITLER* [Adolf Hitler].

Toda ne eden ne drugi je ne bo vršil; vršili jo bodo le komandirji zakaj pa so? Ne bom dopustil, da bi nekdo tretji od zunaj delal propagando in račune zase.
6.) Grajal je slabo ponašanje domobrancev, roke v žepu, cigareto v ustih, neobriti itd.
7.) Kako bo nova Evropa v podrobnosti v bodoče izgledala ne ve nihče! Kje bo Slovenija ne ve točno nihče.

Prepis zapisnika zaslišanja domobranskega dezerterja Vinka Novaka, 2. 3. 1944 (pag. 2929–2930)[1257]

Prepis!

Z A P I S N I K

sestavljen ob zaslišanju na gradu 2. 3. 1944 v Ljubljani ob 15.30

Navzoči: stotnik Ilovar Berto [Albert Ilovar]
sod[ni] poročnik: dr. Jože Est[1258]
zapisnikar: višji narednik Vinko Logar

Iz zapora se privede: NOVAK Vinko, podnarednik 15. čete slov[enskega] domobranstva

sedež čete v DRAVLJAH

na postavljena vprašanja je imenovani odgovoril:

Zakaj ste napustili svojo edinico?
K nam je prišel neki civil Marn [Janez Marn] in mi rekel, ako želim da grem na Dolenjsko borit se proti komunistom. S seboj je imel neke dokumente, pisane v nemščini s štampilko, me vprašal za ime. Rekel mi je, da če sem pripravljen iti na Dolenjsko zbrati skrivače, katerih je tam veliko število.
Na podlagi tega, ker je imel nemški dokument, katerega nisem popolnoma razumel, imel pa je napisano ime Marn, sem bil takoj pripravljen iti z njim. Potem me je prosil, če bi zbral še nekaj drugih fantov iz čete, kateri bi prostovoljno šli zbirat skrivače. Znano mi je, da ogromno število našega kmečkega prebivalstva trpi pod terorjem partizanske vojske in sem bil tudi iz tega razloga takoj pripravljen iti zbrati te ljudi in iste pripeljati v Ljubljano, kjer naj bi se javili v slovensko domobranstvo. Našega poveljnika takrat ni bilo v četi. Bil je na častniškem tečaju v Mostah in ga o prihodu g. Marna nisem obvestil. Glavni vzrok, da nisem nikogar o tem obvestil je ta, ker je imel g. Marn s seboj nemški dokument. Rekel mi je tudi, da ne smem zbrati veliko fantov, temveč samo nekaj, kateri so zagrizeni protikomunistični borci in da moram to stvar držati v tajnosti, da ne bi zvedeli o tem drugi domobranci v četi ter da se protikomunistič[nega] pohoda udeleži čim

---

[1257] Prepis dokumenta (UDV) je na pag. 2933–2934. Delni prepis dokumenta (UDV) je na pag. 2953.
[1258] Jože Est, pravnik, član sodnega odseka Organizacijskega štaba Slovenskega domobranstva. (Nova Slovenska zaveza.)

manjše število. Rekel je tudi, da se s pohoda vrnemo najkasneje v desetih dneh in nastopimo službo zopet v svojih edinicah.
Vsaki je s seboj vzel tudi svoje orožje in municijo. Bili smo v uniformah, kakršne smo imeli v svojih četah. Nihče drugi ni v 15. četi za to stvar vedel in je g. Marn to stvar popolnoma meni prepustil. G. Marn je prišel v našo edinico 23. ali 24. 2. ko sem bil jaz ravno dežurni v vodu.
O nadporočniku Grumu Janezu mi ni ničesar znanega in ga tudi ne poznam.

Kdaj ste odšli iz svoje edinice?
Iz čete smo odšli 1. 3. 1944 zgodaj zjutraj še po mraku. Šli smo ob bloku in se zbrali na Orlah v gostilni. Tu je namreč g. Marn rekel, da nas pride iskat. V tej gostilni smo čakali g. Marna, ampak ni ga bilo. Računali smo, da g. Marn pride zvečer in napravi daljni pohod ponoči.
Ko smo zapazili nemške vojake in domobranske častnike, se nismo skrili, temveč smo se zbrali po zahtevi g. Marna, kateri je imel tozadevno dovoljenje, na določenem kraju. Navedene domobranske častnike in nemške vojake smo ob srečanju še celo pozdravili, oni pa so nam odzdravili. Zatem je izdal povelje domobranski častnik, ki je nosil čin kapetana, da odložimo orožje in napravimo zbor. Mi smo to izvršili.
Lahko povem še to, da je na Orle prišla domobranska patrola 5 do 6 mož iz Lavrice[1259]. Z njimi smo se sestali, pili v gostilni nekaj časa. Vodja patrole neki kaplar je izjavil, da se bodo malo odpočili in potem odšli nazaj. Imenovanemu nisem hotel povedati, zakaj smo prišli, ker mi je g. Marn rekel, da držim to v tajnosti, ampak sem mu rekel, da smo tudi patrola.

Zakaj niste o nameravanem odhodu obvestili svoje predstojnike, v Vašem slučaju zastopnika poveljnika, kakor o prihodu g. Marna tako tudi o vsem ostalem?
Tega nisem storil iz razloga, ker sem dalj časa opravljal službo na raznih blokih in sem ob vsakokratnem povelju odn[osno] dokumentu, pisanem v nemščini storil vse, kar mi je bilo ukazano, ne da bi o tem obvestil svoje predstojnike in smo tako opravljali službo po nemškem ukazu.
Ne čutim se krivega, da bi kaj zagrešil, nasprotno, to sem napravil v prepričanju, da delam za najboljšo stvar, vse v borbi proti komunistom, za katero sem se tudi prostovoljno odločil pri vstopu v slovensko domobranstvo in še pozneje kot član VS.
Nimam nič več za pripomniti.

Prednje mi je prečitano in vsi moji izkazi so točno v zaslišanju napisani.

stotnik Ilovar Berto lr. Vinko Novak lr.
dr. Jože Est, sodni poročnik lr.

[1259] V prepisu je pripisano: *10. ČETA*.

Zapisnik zaslišanja domobranca Stanka Polšeta o dogodkih na Orlah, 2. 3. 1944 (pag. 2930)[1260]

Zapisnik
itd. glava, kakor zgoraj:

Iz zapora se privedej[o]: domobranski podnarednik POLŠE Stanko, podnarednik 19. čete, ki izpove:
V torek dne 29. 2. 1944 mi je telefoniral narednik Novak Vinko, da mu se javim, da grem z njim v patrolo. Vprašal sem ga, če imam za to potrebno dovoljenje, da grem in mi je odgovoril, da je vse urejeno. Pristavil je, da gremo iskat skrivače na Orle. V Dravljah sem se še istega dne javil podnaredniku Novaku, sem tam prespal in sem zjutraj z njim odšel v patroli s 5 možmi proti Orlam.
Glede samega dogodka odn[osno] našega zadrževanja na Orlah izpove isto kot podnarednik Novak Vinko s pristavkom, da o kakem Marnu [Janez Marn] odn[osno] njegovem naročilu ni ničesar slišal.
O Grumu [Janez Grum] sem slišal, da je domobranski častnik, a nisem na Orlah ničesar o njemu slišal, niti videl in ga sploh ne poznam.
Svojega poveljnika nisem obvestil o odhodu iz čete, ker sem dobil zagotovilo, od podnarednika Novaka, da je vse o mojem odhodu iz čete urejeno.
Dalje izpovedo: podnarednik Jeretina Štefan iz 15. čete
kaplar Lebar Ivan iz 25. čete
domobranec Jovan Janez iz 15. čete
domobranec Dremelj Janez iz 15. čete
domobranec Pučko Andrej iz 15. čete

Na vprašanje, zakaj so šli iz svoje edinice:
Zvečer dne 29. 2. 1944 nas je poklical podnarednik Novak Vinko, in nas vprašal, če gremo zjutraj z njim v patrolo. Mi smo mu vsi odgovorili, da gremo. Vprašali ga za zadatak nismo, ker smo vedno z njim hodili skupaj v patrolo in ker je bil naš predpostavljeni.
Naslednjega dne smo rano zjutraj z njim odšli in se je z nami dogodilo tako, kot je že izpovedal podnarednik Novak Vinko.
Izvršili smo povelje svojega predpostavljenega in se ne čutimo nič krivega.
O kakem Marnu in Grumu Janezu ne vemo ničesar.
V prednjem zaslišanju so vsi naši izkazi točno zabeleženi.
Zaslišanje nam je prečitano.

Stotnik Ilovar Berto [Albert Ilovar] l.r.
sodni poročnik Jože Est l.r.

Polše Stanko lr.
Jeretina Štefan lr.
Lebar Ivan lr.
Dremelj Janez lr
Jovan F. Janez lr.
Pučko Andrej lr.

[1260] Prepis dokumenta (UDV) je na pag. 2934 in pag. 2953.

Zapisnik zaslišanja domobranca Jurija Mravinca o patroli na Orlah, 2. 3. 1944 (pag. 2931)[1261]

Zapisnik
glava kakor tam

iz zapora se privede MRAVINEC Jurij, kaplar domobranec 16. čete slov[enskega] domobranstva sedež voda na Laverci.

Na postavljena vprašanja je imenovani odgovoril:
Zakaj si se nahajal na Orlah?
Mene je poslal na patrolo na Orle vodnik voda višji narednik Metlikovič Friderik s še pet vojaki iz istega voda na Laverci. Dobil sem nalogo, da grem s patrolo v Daljno vas, Orle, iz Orlov na Podmolnik, Sela, Lavrica. Na tej poti naj bi ugotovili, če se kje nahajajo partizani ozir. njihove patrole, katere so v zadnjih dneh bile v velikem številu v okolici Škofljice in Lavrice. Iz edinice iz Lavrice sem odšel ob 12. uri 1. 3. 1944 (takoj po kosilu) in po določeni poti prišel s patrolo ob 14. uri. Med potjo nismo nikjer naleteli na partizane. Ko smo pa prišli na Orle, smo tam zapazili sedem v italijanske uniforme oblečenih ljudi, kateri so bili oboroženi. S svojo patrolo sem zaustavil omenjene in zahteval legitimacije, ker nisem imenovane poznal. Vodja te grupe je imel domobranske legitimacije in sem iz iste videl, da je iz 15. čete iz Dravlja. Vprašal sem iste, zakaj se nahajajo na Orlah, nakar mi je vodja te grupe, podnarednik[1262] (Ne vem, kako se imenuje) odgovoril, da je patrola. Drugega pojasnila mi ni dal.

Kaj ste delali potem, ko ste se prepričali, kaj so omenjeni?
Potem smo odšli v gostilno, kjer smo popili dva litra vina. Nato smo šli iz gostilne ven in se napotili po vasi proti Podmolniku in smo pri gasilnem domu srečali enega nemškega častnika. Mi smo ga po vojaško pozdravili, on pa nam je odzdravil in smo šli vsaki v svojo smer naprej. Po 50 korakih smo srečali podpolkovnika g. Krenarja [Franc Krener], poveljnika slov[enskega] domobranstva, katerega smo po vojaško pozdravili. On nas je zaustavil z: Stojte, kaj delate tu in kam greste. Pojasnil sem mu, da sem vodja patrole iz Lavrice. Potem nas je postavil v vrsto, da nikamor ne sme nihče iti. Potem nas je on vodil do sredi vasi in nas postrojil pred neko hišo, pred katero je stal tudi neki naložen voz z raznim starim vojaškim materialom (italj[anske] uniforme, nekaj pušk, municije, lopate in dr.) Tu nam je zapovedal, da moramo odložiti orožje in nas postavil nazaj v vrsto. Potem nas je g. podpolkovnik Krenar odpeljal vse skupaj (mojo in ono drugo patrolo – 13 ljudi) v Škofljico, od koder so nas poslali v zapore na grad v Ljubljano.
Osebo z imenom Marn [Janez Marn] poznam samo po pripovedovanju in sicer, da je to bivši poveljnik I. bojne skupine, aktivni stotnik. Videl ga nisem nikdar, pa tudi na Orlah ga nisem videl. Nadporočnika Gruma [Janez Grum], poveljnika 16. čete

[1261] Prepis dokumenta (UDV) je na pag. 2935 in 2954.
[1262] V rokopisu je pripisano: *NOVAK* [Vinko Novak].

nisem videl na Orlah. Na kraju prosim, da se me izpusti, ker sem po nedolžnem zaprt, za kar lahko tudi potrdi vodnik višji narednik Metlikovič Ferdinand, kateri me je poslal v to patrolo.
Prednje mi je prečitano in vsi moji izkazi so v zaslišanju točno zapisani.

Mravinec Jurij lr.

stotnik Ilovar Berto [Albert Ilovar] lr.
sodni poročnik Jože Est lr.

Zapisnik zaslišanja domobrancev Jožeta Lapajneta, Antona Dolinška, Ivana Knavsa, Milana Kužnika in Franca Goršeta o patroli na Orlah, 2. 3. 1944 (pag. 2932)[1263]

Zapisnik, glava kakor spredaj

Iz zapora se privedejo: kaplar Lapajne Jože, domobranci Dolinšek Anton, Knavs Ivan, Kužnik Milan in Gorše Franc, vsi iz 16. čete (vod Lavrica)
Na postavljena vprašanja so imenovani izjavili:

Kaj ste delali izven svojega mesta na Orlah?
S poveljem vodnika[1264] domobranske posadke na Lavrici smo skupaj s kaplarjem Mravincem Jurijem bili odrejeni v patrolo. Vodnik nas je osebno odredil v patrolo. To se je zgodilo dopoldne in ob 12. uri smo odšli s kaplarjem Mravincem v Daljno vas, potem na Orle, kjer se je zgodilo vse tako, kakor je kaplar Mravinec v svojem zagovoru izjavil.
Prosimo, da se nas izpusti, ker smo po službenem nalogu šli v patrolo in potem ne vemo, iz kakega vzroka priprti.
Prednje nam je prečitano in vsi naši izkazi so v zaslišanju točno navedeni.

stotnik Ilovar Berto [Albert Ilovar] lr.
sodni poročnik Jože Est lr.

Lapajne Jože lr.
Dolinšek Anton lr.
Knavs Ivan lr.
Kužnik Milan lr.
Gorše Franc l.r.

Prepisi dokumentov (pag. 9233–9237), objavljenih na drugih mestih v tej knjigi

---

Poročilo o osumljenem Rajku Šulcu, agentu domobranske kontrole, 5. 3. 1944 (pag. 2938)

T–45[1265]
Poročilo

Lj[ubljana] 5. 3.

[1263] Prepis dokumenta (UDV) je na pag. 2936.
[1264] V prepisu je pripisano: *METLIKOVIČ* [Friderik Metlikovič].
[1265] V rokopisu je pripisano: *BOŽIČ ANTON*.

Šulc Rajko, agent domobranske kontrole na bloku 60.

Dne 1. 3. okoli pol 6 ure zvečer je bil na straži na bloku 60 domobranec Klemenc. Blok sta pasirala dva mesarja in domobranec[1266] je iz prakse vedel, da se nekaj pripravlja, zato je povečal pozornost.
Kmalu nato sta dva fantička peljala skozi blok voz (trugo) naložen s peskom.
Stražar domobranec Klemenc je odkril nekaj pedi peska in prikazale so se kože.
Stražar je obvestil tovariše in narednik Vičič je že odredil zaplembo.
Takrat pa pride agent Šulc Rajko in začne govoriti, da so kože zanj, da ne more hoditi bos itd.
Ker zna nekoliko nemško je začel razlagati nekaj tudi Nemcu, ki je prišel zraven.
Konec je bil tak, da so kože in voz odpeljali naprej.
Šulc je bil tisti dan zelo prijazen z vojaki in se je nekako opravičeval, ponujal cigarete itd.
Govoril je, da so bile v vozu samo 4 kože zanj in da bi jih on, če bi hotel, lahko prinesel po eno v aktovki.
Šulc Rajko ima zveze z Nemci. Pri domobrancih ni priljubljen zaradi svoje ošabnosti.
Domobranci so mnenja, da je moralo biti na vozu več kož, ne pa samo 4.
O tem se lahko zasliši stražarja domobranca Klemenca iz bloka 60.

Poročilo o dogodkih in aktivnosti partizanov v Novem mestu, 29. 3. 1944 (pag. 2939–2941)

NOVO MESTO

POROČILO

o dogodkih pri posadki[1267] Novo mesto v času od 18. do 24. 3. 1944.

Za 18. 3. 1944:
Defenzivno poročilo:
Nič novega.
Ofenzivno poročilo:
a) Ena četa partizanov bila opažena v vasi Štravberk. Kateri brigadi oziroma bataljonu je pripadala, ni ugotovljeno. Gubčeva brigada se je iz Češnjice pomaknila proti Trebnjem. Kam je odšla dalje ni znano.
b) Omenjena četa v vaši Štrauberk je štela 40 ca ljudi. Oborožitev neznana.
c) Večja popravljalnica orožja je v Stari Žagi pri Čermošnjicah–Koč.

Za 19. 3. 1944:
Defenzivno poročilo:
Nič novega.

[1266] V rokopisu je pripisano: *KLEMENC*.
[1267] V rokopisu je pripisano: *ZONM*.

Ofenzivno poročilo:
a) Novih partizanskih premikanj ni bilo opaziti.
b) Ob priliki včerajšnjih zračnih bomb je padlo štirimotorno angleško letalo (ali ameriško) ca 300 m. severno od Štravberka. Prvi padalec je padel na tla poldrug km. severno od vasi Dolenji vrh nad Šmarješkimi toplicami. Padalec je bil precej ožgan in takoj prepeljan v Novomeško bolnico. Druga dva padalca sta padla pri Kačjih ridah (cesta Novo mesto – Mirna peč) in sta bila prepeljana v Novo mesto. Dva sta se baje ubila, ker se padala niso odprla. Še dva smo sledili v bližini Štrauberka, a jih radi napada partizanov nismo dobili v roke. Padalca sta odšla v smeri proti Sv. Jurju, kar je bilo razvidno po sledi v snegu. Kaj se je dalje z njima zgodilo, ni znano.
c) V teku dneva se je javilo 24 skrivačev, ki so deloma prešli mejo v bližini Tržišča in so jih Nemci najprej odpeljali v Krško, nato pa oddali tuk[ajšnji] komandi. Javili so se tudi 3 partizani iz Gubčeve brigade, ki so ušli ob priliki borb, oziroma po borbah na Trški gori. To so: Kaplan Alojz iz Bele cerkve, ki je bil pri partizanih prostovoljno že od 25. 5. 1942. in služil prvotno v tako imenovanem Lazarjevem (Potočarjevem) bataljonu in po formiranju Gubčeve brigade pripadal sedaj isti. Bil v 2. četi 3. bataljona. Izpovedal je da je komandant 4. bataljona sedaj neki Lojko, prejšnji Omerza pa komandir baterije. 3. bataljon ima 2 težki strojnici, 9 lahkih in 1 lahki minom[et]. Vsa brigada ima trenutno 2 teš[ka] minom[a], baterija pa 1 protitank[ovski] in 1 brd[ski] top. Izpovedal je tudi, da je bila v teh borbah popolnoma uničena 3. četa 1. bataljona. Drugi je bil Vidic Mirko iz Prečne, ki je bil v 2. četi 4. bat[aljona] Gubčeve brigade od Martinove nedelje 1943. dalje. Komandir te čete je neki Spolar Anton iz Češenjc. 4. bataljon ima s komoro 150 ljudi, četa pa 40,1 tež[ki] minomet, 1 težko in 4 lahke strojnice. Ob priliki borb na Trški gori je bil ranjen v glavo in se skrival doma od 14. t. m. ko se je javil še s svojim bratom, Vidicem Slavkom in sicer sta oba prišla s puškami. Njegov brat Slavko je bil samo 5 dni v Gubčevi brigadi v 2. četi 3. bataljona. Tudi ta bataljon šteje 150 ljudi. Četa imela 3 lahke strojnice in 1 lahki minometalec.

Za 20. 3. 1944:
Defenzivno poročilo:
Nič novega.
Ofenzivno poročilo:
a) Na Karteljevem je bila opažena manjša partizanska enota.
b) Številčno stanje in oborožitev neznana.
c) Ubit je bil 1 partizan, in to partizan 4. bataljona Gubčeve brigade Kočman Jože.
d) Civilisti iz Straže so javili, da se Cankarjeva brigada pripravlja na odhod in sicer na Hrvatsko, na njeno mesto pa da pride Levstikova brigada, ki ima baje prvo nalogo, da zavzame Novo mesto.
Tretji bataljon Cankarjeve brigade je še vedno na Vel[ikem] Mrašovem ter neposredni okolici. Štab bataljona je pri Bukovcu na Vel[ikem] Mrašovem. Jačina

bataljona ca 150 ljudi. Zasedo drže nad Prapročami in bi se ta bataljon dal z nočno akcijo obkoliti.
Dvor pri Žužemberku je še vedno center VOS-a. Operira ozir. giblje se na sektorju Dvor–Žužemberk–Črmošnjice–Toplice do Roga. Je to bataljon, ki ima glavno nalogo, da varuje skladišča municije. Tudi varuje štab divizije, ki je v bližini Šmihela pri Žužemberku, civilno in vojaško sodišče ter druge višje komande, ki so na tem sektorju.

Za 21. 3. 1944:
Defenzivno poročilo:
Nič novega. V 33. četi se je pijanstvo pojavilo v preveliki meri in se proti krivcem vodi disciplinska preiskava.
Ofenzivno poročilo:
a) Na Verdunu je bila opažena patrola 3 mož – partizanov, ki je ob nastopanju domobrancev in Nemcev v smeri Št. Jošt–Verdun–Težka voda zbežala. Pri Gor[nji] Težki vodi so nudili otpor. Tu je razmeščen I. bataljon Cankarjeve brigade. Ves bataljon ima po izpovedi nekega partizana ca 200 ljudi, t. j. 3 strelske čete in 1 mitraljezko. Bataljon ima 1 težki minometalec, 4–5 lahkih minometalcev, 3 težke Brede, 1 brzostrelko in 9–10 lahkih strojnic.
b) Pri spopadu je bilo ubitih 5 partizanov.
c) Naknadno smo dobili poročilo iz Kostanjevice, da je našla domobranska patrola dne 18. t. m. na Malih Vodenicah ranjenega komandirja 3. čete III. bataljona brigade »Ivan Cankar« Levičarja Ivana, ki je izpovedal, da je doma od Sv. Križa nad Litijo in bil pri partizanih že 27 mesecev, ter da je bila ubita namestnica politkomisarja tovarišica Sanda. Nadaljnega zasliševanja v Kostanjevici ni bilo mogoče izvršiti, ker je ranjeni Levičar hotel pobegniti in ga je bila patrola primorana ustreliti.
O priliki borb na Težki vodi je bil štab I. bataljona UBIC in sicer sta bili na mestu 1. in 3. četa, ostalo moštvo pa je bilo na Javorovici in pri Brusnicah. Na Javorovici so namreč v tem času pokopavali ubite partizane iz zadnje borbe. Komandant bataljona je Firm Zdravko – Ferči, po rodu Ljubljančan. V bataljonu sta tudi dve partizanki, neka Cveta in Pavla. Cveta je Celjanka. Partizani tega bataljona so večinoma iz Ribnice pri Podljubnu, iz Trebnjega in Petan. Stalno zasedo imajo na Verdunu, na hribu pri Selih (pri Hrušici), na višini med Poganci in Gotno vasjo ter pri Sv. Roku. Na Podgradu je štab brigade Ivana Cankarja. Imajo 3 tež[ke] minomet[alce] in 1 protitank[ovski] top. Poveljnik brigade je Dragan Alojz, doma iz Dolža, star 29 let, po poklicu čevljar, ki ima 2 brata pri domobrancih. V zadnjih letih je živel na Gorenjskem. Ima čin kapetana. Dne 20. 3. se je mudil na Gor[nji] Tež[ki] vodi tudi zloglasni polkovnik Daki [Stanko Semič]. Glavna kurirka za ta kraj je Kukovec Roza, kot smo že omenili v prejšnjih poročilih, doma iz Gotne vasi. Druga je Dragan Marija iz Dolža, sestra komandanta brigade, ki prenaša zlasti cigarete. Tretja je neka Čečeličeva, morda iz Stopič, ki je služila pri Matku v Gotni vasi. Je srednje postave in šepa. Prenaša pošto na Podgrad. Stanuje v Stopičah, a se pred domobranci umika.

Včeraj je domobranska patrola pripeljala iz Prečne še enega padalca Američana, danes pa še dva iz Trške gore. V zadnjem trenutku smo dobili obvestilo, da so v Št. Petru še trije, ki so pa mrtvi. Vendar to še ni kontrolirano.
Na Gor[njem] Mraševem je III. bataljon UBIC in to že par mesecev. Po nekem poročilu od danes šteje ca 250 ljudi, od tega 20 partizank in je pri tem štet ves štab. Nastanjen je pri Bukovcu. Lastnik je že v decembru 1943. pribežal v Novo mesto, ko je ušel partizanom. Po dnevi pošiljajo manjše patrole, - če jih pošiljajo tudi ponoči, ni znano. Na Gor[njem] Mraševem je tudi zaščitnik Bradač, ki se s partizani vred umika, kadar nastopajo domobranci. Zanimivo je, da sta dne 17. 3. ponoči dva, verjetno nekoliko vinjena partizana: Petan in Vidmar, parkrat ustrelila, kar je povzročilo takojšnji umik vsega bataljona za 1 uro. Prve so bežale partizanke, nato štab, moštvo pa je moralo zasesti položaje.
Po poročilu iz Lešnice je neki Dragan iz Vešč odpeljal v nedeljo dva ameriška padalca k partizanom, kar je tudi priznal. Moža še niso pripeljali na zaslišanje v Novo mesto.
V teku dneva sta se javila dva ubežnika iz Cankarjeve brigade in to Forščck Vinko iz Praproč, stan[ujoč] na Vrhu pri Ljubnem. Izjavil je, da je bil v 2. četi I. bataljona Cankarjeve brigade. Komandir čete mu je bil neki Bogo. Komandant bataljona pa Firm Zdravko – Ferči. Drugi partizan je Hočevar Vencelj iz Hinj št. 30, ki je bil mobiliziran od 3. 1. 1944. v bateriji Cankarjeve brigade. Izjavil je, da je imela baterija prvotno dva topa (1 protitank[ovski] in 1 poljski). Poljski top so sedaj nekam spravili, medtem ko je sedaj protitankovski nekje v Podgradu. Baterija šteje 80 ljudi in je stalno nameščena v Hrušici. Komandir je neki Karlo. Baterija ima poleg topa 1 težko Bredo ter 3 lahke strojnice. Izjavil je tudi, da o kakem premiku Cankarjeve brigade ni slišal.
Javilo se je v toku dneva tudi 5 skrivačev.
Iz dokumenta datiranega 23. 2. 1944. štaba brigade Ivana Cankarja so razvidne nove smernice oziroma navodila, katera so dali štabom bataljonov in bateriji. Najvažnejše je, da morajo po tih navodilih imeti sedaj na prvih položajih bataljoni le pokretne zasede z lahkimi strojnicami, ki imajo nalogo kontrolirati teren in vsak izpad sovražnika javiti štabom edinice. Istočasno morajo nuditi sovražniku otpor. Te patrole imajo predvsem nalog javiti smer, jačino in število sovražnih kolon, ki prodirajo proti določenem sektorju. Vse ostale sile naj imajo štabi bataljonov zbrane in v stalni pripravljenosti tako, da lahko vsak čas zasedejo položaj. Ker pošiljajo domobranci oziroma Nemci ob napadih več kolon z namenom, da vežejo nasprotnikove sile na čim večji teritorij, morajo štabi partizanskih bataljonov po skrbni oceni situacije vreči glavnino svojih sil proti eni koloni, jo po možnosti obkoliti in uničiti, proti ostalim kolonam pa pošiljati le patrole z nalogo, da jih napadejo, vznemirjajo in preprečijo, da bi šli napadeni oziroma obkoljeni koloni na pomoč. Iz navodil je razvidno, da mora imeti I. bataljon v zasedi na Verdunu stalno 1 vod, ki kontrolira smer proti Žabji vasi in greben nad Gotno vasjo. V primeru borbe

morajo imeti edinice, zlasti sosedne tesne zveze med seboj in štabu brigade pošiljati poročila vsako uro. III. in I. bataljon je dobil navodilo, naj pošlje v štab brigade točen popis vseh brutalnosti, ki so jih izvršili domobranci oziroma Nemci nad trupli tovarišev in sploh o zločinih, ki so se v akciji izvršili.
Dobljeno naknadno poročilo od ubežnika Hrastar Franca, ki je je pobegnil iz Gubčeve brigade, ki je izjavil:
Ob priliki napada na Trško goro je imela 2. četa II. bataljona kateri je ta ubežnik pripadal, nalogo, da napade neposredno postojanko na Trški gori in uniči dva bunkerja. Ko je komandir Peter – Semeja Franc iz Kamnika uvidel položaj, je zapovedal umik in to ko smo bili še 20 m[etrov] pred bunkerji. Radi tega je dobil komandir ukor od poveljnika bataljona. Četa je bežala skozi Novo goro v Češnjice in sicer partizani tedaj niso imeli že nobenega naboja. Ob priliki bega je bil ranjen samo en vojak. Ko se je kasneje razgovarjal s komandantom bataljona Dušanom, mu je priznal, da imajo nad 150 mrtvih in če bodo napravili še dva taka napada na Trško goro, bo Gubčeve brigade konec. V tej borbi so bile popolnoma uničene 1. četa II. bataljona, iz katere so se rešili samo 4 partizani, 2. četa III. bataljona, ki je bila nad Trško goro in Mačkovcem, iz katere se je rešilo samo 7 partizanov in še ena četa iz III. bataljona, ki je bila na Dobravi, najbrž v poslopju, kjer je bila ambulanta. Gubčeva brigada se je po napadu umaknila v smer proti Št. Vidu pri Stični in sicer v noči od petka na soboto. Odšli so trije bataljoni, I. bataljon je ostal in logoruje v Podturnu, zasede pa daje na Novo goro da varuje ambulanto v Drečem vrhu. Na sektorju Trebelno je ostal še Dolenjski odred in sicer I. bataljon v Mirni vasi, II. bataljon pa na Trebelnem. Nocoj in jutri gredo vsi partizani iz tega sektorja, torej Dolenjski odred in I. bataljon Gubčeve brigade, v smeri proti Stični.

Za 22. 3. 1944:
Defenzivno poročilo:
Nič novega. V sodnih zaporih se nahaja 83 oseb, aretiranih po Gestapu.
Ofenzivno poročilo:
a) Novega gibanja partizanov ni bilo opaziti.
b) K včerajšnjemu poročilu o treh mrtvih padalcih (Amerikancih) ki so v Beli Cerkvi, smo naknadno ugotovili, da so se vsi trije ubili o priliki pristanka na zemljo. Partizani so jih popolnoma slekli in jim odvzeli celo spoznavne tablice, tako da niti ostala dva živa padalca, omenjena v včerajšnjem poročilu, nista mogla ugotoviti njihove identitete.
V teku dneva se je javilo 6 skrivačev. Od teh je 1 pripadal bateriji Cankarjeve brigade, a ni izpovedal nič novega.

Za 23. 3. 1944:
Defenzivno poročilo:
Nič novega. Priporniki kakor včeraj.
Ofenzivno poročilo:

a) Domobranska četa je razgnala pripravljajoči miting v Trebnjem. Partizani so pustili na mestu 8 lahkih strojnic in 3 lahke minometalce. Jačina partizanov 1 bataljon (cca 100 mož). Bataljon je nastanjen v Trebnjem in okolici in ne vrši operacij. Ima tudi 1 težko strojnico.
b) Ujet je bil 1 partizan in sicer Fir Janez iz Gotne vasi, ki je izpovedal, da pripada ta bataljon novoustanovljeni VDV (kratica še ni pojasnjena), ki se je formirala pred 4 dnevi v Toplicah iz enega bataljona VOS-a in Štajercev ter Primorcev. Bil je obveščevalec v tem bataljonu 4 dni, član SKOJ-a od novembra 1943. Izpovedal je še, da je bil prej v bataljonu VOS-a, ki se je osnoval v Zagradcu. Bataljon VOS šteje cca 60 ljudi in je stalno okrog Toplic in Stare Žage, kjer čuva objekte in poveljstva. Komandant 1. bataljona, ki je v Trebnjem je neki Albin, politkomisar pa Franc. Komandir 1. čete Tone, 2. čete Lado, 3. čete pa Ramar.
c) Ubitih je bilo 7 partizanov.
Prijavili so se še 3 partizani iz Dolenjskega odreda: Žurga Jože, Mav Ivan in Miklavčič Stane. Od civilnih oseb se je zvedelo, da imajo partizani na Cerovem logu pri Kobilah ogromno skladišče municije in drugega vojaškega materiala. Ta skladišča so partizani vporabljali že ob jugoslovanskem razpadu. Ob kapitulaciji Italije pa so vanj zvozili vse orožje, katerega so Italijani pustili v Št. Jerneju in Orehovici.

Za 24. 3. 1944:
Defenzivno poročilo: Nemški policiji sta izročena skrivača Murgelj Ignac, biv[ši] partizan, komandant mesta Mirna peč in Jazbec Jože, biv[ši] žand[arski] narednik iz Mirne peči, ki se je mnogo eksponiral za partizane.
Ofenzivno poročilo: Partizani niso bili opaženi. Od civilistov iz Srebrnič smo zvedeli, da je stal[na] partizan[ska] patrola ki je bila nad Srebrniškim gradom v gozdu premaknila svoje mesto na Mraševo. V Srebrniče prihaja samo še patrola enkrat dnevno (3 možje). V Toplice pri Straži je prišel Belokranjski odred 80 mož, da je zamenjal 1. bat[aljon] VOS-a, ki je formiral brigado VDV, o kateri je bilo včeraj poročano, da je en njen bataljon v Trebnjem.-
Ljublj[ana] 29. 3. 1944.

Kritika delovanja nemškega krajevnega poveljnika v Ribnici, nedatirano (pag. 2942–2943)

Krajevni poveljnik (Ortskommandant) v Ribnici je od 18. 3. 1944. Hauptmann W E I S. V tem svojstvu je, kar se tiče vojaških akcij, na mestu. Kazal pa je vseskozi nezaupanje do domobrancev in je vsaki patroli dodal nekaj Nemcev za kontrolo, kar so fantje kot nezaupanje tudi čutili.
Ne razume Hauptman Weis, da so vojaške akcije samo del borbe proti partizanom, ki jih je treba pobijati v vseh oblikah v katerih se pojavijo, tako v hribih, kot v trgih in vaseh.
1. Narod se je takoj začudil in prestrašil, ko je videl, da je Hauptmann Weis šel stanovat k znani familiji Arko (Logar) in videl kako se je kmalu tam udomačil.

Opis družine: Arko Anton, jug[oslovanski] major je nekje v Nemčiji zaprt in je v vojaških krogih znan kot izrazit, deloven in brezkompromisen komunist, ki je celo v internacijskem taborišču v Padovi organiziral komuniste in vodil njihove akcije. Njegov brat Arko Ivan, jug[oslovanski] rez[ervni] planinski kapetan I. kl[ase], je jugoslovanski državni erar okradel za 400.000 Din. Do razprave in obsodbe ni prišlo, ker je sledil polom Jugoslavije. 4. 11. 1943 je bil[1268] odpeljan od Nemcev v Nemčijo kot partizan in zagrizen komunist, ki je ukradel pri trgovcu Klunu za 30.000 Lir cigaret, ki jih je potem on in njegova hčerka[1269] delila partizanom. Ob prihodu Nemcev je bil predsednik Rajonske gospodarske komisije in šef partizanske propagande. Arko Breda,[1270] hči Arko Ivana, komunistka, znana vlačuga (glej posebno poročilo), bila je 3 mesece aktivno s puško pri partizanih. Z njo se je Hauptmann Weis intimno spoprijaznil ter se z njo sončil na vrtu v kopalni obleki, kar je vzbudilo v Ribnici zgražanje. Z njo je bil prav tako v intimnih odnošajih prejšnji italijanski zvezni oficir VS v Brežah capo manipolo Camizolli, ki je podlegel njenemu partizanskemu vplivu tako daleč, da je popolnoma ohromil delo VS, prepovedal vse aretacije ter celo streljanje na partizane. Arko Darja je vidno pokazala svoje simpatije za partizane ob kapitulaciji Italije. Arko Marija, žena Arko Ivana, je prav tako vsestransko naklonjena partizanom in OF, ki po lastnih izjavah že veliko žrtvovala za OF. Ljudje so se že vnaprej bali vpliva te družine, kar se je kmalu izkazalo na žalost upravičeno. Italjanska igra v Ribnici se nadaljuje.

2. Na stanovanju pri Arkotovih so se kmalu začeli zbirati ostali zagrizeni komunisti, ki so tako načrtno prišli v družbo Hauptmanna Weisa: Pirkar Rudi (glej posebno poročilo), oče dveh aktivnih partizanov – komunistov, od katerih je eden pri VOS-u, drugi pa je bil kurir in je sedaj že ubit; Klun Ivan, trgovec, oče dveh partizanov – prostovoljcev pa tudi sam precej delaven za partizane; Upravitelj sodnega arhiva Marčič Albin (glej posebno poročilo), oče dveh partizanov, sam komunist ter član Rajonskega odbora OF; Arko Mirko, brat Ivana Arka, komunist; Debeljak Janez, učitelj (glej posebno poročilo).

Vpliv Arkove družine in neštetih obiskovalcev se je kmalu pokazal v naslednjih dejstvih.

3. Dovoljenje za izhod preko bloka v Ribnici izdaja Zgw. Hahn. Ta je dovoljenja OF-arjem in terencem načrtno odklanjal. Ti so se potem zatekali k Hauptmannu Weisu, ki je vsakemu, ki je prišel k njemu, ne glede na politično orientacijo izdal dovoljenje, večkrat za »Feldarbeit«, čeravno prosilec ni imel nobenega polja ali pa sam nikdar na polju delal ni. Na ta način so prišli do propustnic najbolj delavni funkcionarji OF, ki so ostali v Ribnici in lahko vršijo svoje delo nemoteno naprej. Kot primer navajamo samo: Debeljak Ivan (glej posebno poročilo), Ložar Ivan (glej posebno poročilo), Knol Ana, članica Rajonskega odbora OF, brat njen je pri

[1268] V rokopisu je pripisano: *ARKO IVAN*. Pripis se ponavlja.
[1269] V rokopisu je pripisano: *BREDA*.
[1270] Breda Marija Arko (1920–1945), aktivistka OF.

partizanih v brigadi politični komisar, Henigman Tončka (glej posebno poročilo), Klavs Tinka itd.
Po zasedbi Ribnice meseca marca 1944. po nemški in domobranski vojski so nekateri terenci zbežali v hribe, drugi, med njimi nevarni, delavni in znani komunisti, člani KPS, pa so ostali doma v Ribnici in vrše svoje delo previdno naprej, kot je v novih razmerah potreba. Hauptmann Weis pri preganjanju teh nevarnih komunistov oz. elementov ne upošteva mnenja poštenih Slovencev, ki delajo proti OF od njenega početka sem in tudi ne tozadevnih predlogov pristojnih činiteljev domobranske posadke. Hauptmann Weis je o položaju in delu OF-arjev v Ribnici točno poučen, kljub temu domobranski posadki ne dovoljuje potrebnih aretacij in jih tudi sam ne izvaja. Nazorno kaže njegovo tozadevno brezbrižnost dejstvo, da je bila v začetku junija aretirana družina Divjak in to na povelje nemškega majorja iz Kočevja. Sicer pa ni bil iz trga aretiran nihče, dasi je to zelo potrebno, ker delajo komunisti še naprej, ne glede na to, da že po svojem dosedanjem delovanju ne zaslužijo svobode.
V oči pade dejstvo, da je Hauptmann Weis dal aretirati terence v ribniški okolici, dočim jih v trgu samem dobesedno ščiti.
5. Nazorno potrjuje to trditev izid preiskave pri Pelc Franc-u Ribnica št. 89, kjer je preiskava odkrila ročne granate in naboje za puške. Kljub odredbi, da bo streljan vsakdo, pri komer se bo našlo orožje, je Pelc Franc še vedno na svobodi. Pelc Franc je komunist (glej posebno poročilo). Pri preiskavi pri Nosan Matiji, Goriča vas 24, ki ima sina in 2 hčeri in skoraj vse preostalo sorodstvo pri partizanih, sta bili najdeni dve puški »Mauser«, ca 150 kom[adov] nabojev, partizansko kolo, obleka in perilo za partizane. Nosan Matija je dobil razen orožja in municije vse vrnjeno in sam ostal na svobodi.
6. Prve dni maja je bila ujeta v Strugah v borbi kot partizanka Rus Marija iz Nemške vasi. Dasi je njena krivda dokazana, še do danes ni odpeljana v Ljubljano. Pač pa je vzel ključe od sobe v kateri je zaprta, Hauptmann Weis sam. Njen oče[1271] je izjavil, da jo naj Weis, če je kriva, pošlje naprej in da ji ne bo več nosil hrane v zapor, da bi se vlačila s Hauptmannom Weisom.
7. Dne 17. 5. je sklical župana[1272] *in šefa preh[rambenega] urada ter […] za tolmača ter jih prosil, da izdajo Arko Bredi živilsko nakaznico, ker so jo ji ustavili zaradi p[artizanskega] mišljenja in dela. Prošnja je bila odbita. Za družino Selšek in Ban iz Gor. vasi pa so morali izdati 1/2 nakaznic.*
8. Lozar Uršulo, ženo odp. rajonca je pustil skozi blok, ko se mu je šla pritožit, ker je domobranci niso pustili.
9. Poveljniku[1273] 115. čete je izjavil, da če bo prišlo, da bo Arko Breda aretirana, da jo bo predhodno odpeljal na svoj dom v Koblenz.
Imenovana se nahaja tudi v Črnih bukvah.

[1271] V rokopisu je pripisano: *RUS*.
[1272] V rokopisu je pripisano: *Škrabec Stanko*.
[1273] V rokopisu je pripisano: *LENŠČAK*.

Poročilo o položaju na Uncu pri Rakeku in operativnih ukrepih za postojanko v Rakeku, nedatirano (pag. 2944)

Strogo zaupno!

Poročilo o položaju na U n c u pri Rakeku.

1. Unec pri Rakeku je na splošno slaba vas. Večina je partizanskih ali partizanom naklonjena. Po mišljenju proti partizanom so gotovo sledeče hiše:

Puntar Janez, Unec 47
Rebec, Unec 58,
Puntar, Unec 101,
Gabrenja, Unec 46.
Hlad Jernej, Unec, pod lipo,
Klančar Andrej, Unec 64, Slajnar Janez, Slivice 1.

2. Odločno protipartizanske hiše so pod terorjem domačinov – partizanov. V gozdu jih je iz vasi še ca. 15.
Fantje iz protipartizanskih hiš so prisiljeni hodit prenočevat na Rakek.
3. Posadka na Rakeku o položaju na Uncu očividno ni dobro poučena. Zgodi se celo, da od domobrancev trpijo naše hiše, drugim se pa nič ne zgodi.
Treba je odločno zahtevati:
a) da se patrulje pouče o položaju,
b) da se ne postopa z našimi ljudmi, kakor s partizani. Voda na OFarski mlin.
c) da se nastopi proti ljudem, ki partizane gmotno in moralno podpirajo, proti–partizanske hiše pa terorizirajo.
d) da se v smislu ostre naredbe Poveljstvu št. 14 z 23. 3. 1944, II, prepreči, da bi domobranci iz Rakeka – kar se je gotovo godilo – zahajali na Unec v partizanske hiše k dekletom, tam igrali harmoniko in plesali. Iz takih hiš izhaja potem pošta partizanom, dobri ljudje pa majejo z glavami, kakšna je morala in zavednost naše vojske. Taka hiša, kamor so domobranci iz Rakeka zahajali, je hiša Gabrenja, Unec št. 48. Prej so zahajali tja Italijani. Hiša je slaba in partizansko usmerjena.
4. Sledeči trije fantje: Bajt Polde, Unec št. okoli 72,

Gnezda Tone, Unec št. 39,
Gabrenja Tone, Unec št. 48

so dobili pozive k Domobranstvu. Ugovarjali so, češ da vozijo les za občino. Ta ugovor je bil odklonjen, nato so zginili. Videli so dva od njih v partizanski patroli pri Škocjanu. Menda so se sedaj vrnili. Gotovo imajo zveze s partizani in jo mislijo pobrisati k njim.
5. One dni sta hodila dva domačina po vasi Slivice pri Uncu in prigovarjala fantom naj gredo raje med partizane.
6. Zelo partizanski in zanje delavni so:
Mlinar Matevž, star ca. 45–50 let, cestar,
Gnezda Franc, Unec 39, pobiral prispevke za partizane.

Istenič Andrej, Slivice, sicer ni slab, a je tudi pobiral za partizane. Morda pod pritiskom. Naj se zasliši.
Paziti je treba na hišo Puntar Franc, Unec 32, skrit partizan!!
Petrič Anton, Unec ca. 20 (Hribec), ki sam ni partizan, a ker je hiša blizu gozda, se partizani večkrat tam oglasijo. Posebno hodijo radi domov v sobotah zvečer. Zasede!!
7. Partizanska dekleta so:
Gabrenja Tončka, Unec 48,
Jernejčič Ema,
Kržišnik Milka,
Bajt Angela,
Ivančič Marija, Unec 50.
Dekleta so še mlada, a nevarna.

Naj se ugotovi resničnost gornjih podatkov in postopa.

Spremni dopis političnemu oddelku Uprave policije, 4. 5. 1944 (pag. 2945)

Uprava policije
(politični oddelek)

Prilagam prepise partizanske pošte, katera mi je slučajno prišla v roke (v zadnjih 14 dneh). Ako se tam zdi, da se izvedejo kaki ukrepi, dobro _____!
Pisma so iz XIV. div[izije], ki je »junaško« se borila po Štajerski!
Ljub[ljana] 4. 5. 1944.

Pismo Viktorja Kamnikarja materi, 29. 3 1944 (pag. 2946)

Draga mama! *29. 3. 1944*
Sporočam Ti, da sva s Hermanom [Herman Slamič] *zdrava in da nama je dobro. Nahajamo se na takem sektorju, da se nemorem večkrat oglasiti.*
Zelo me zanima kako je z vami doma? Vsak dan čujem kako Vas preganjajo banditi. V časopisu sem čital, da so Hermanu in Vilitu zaplenili vso imovino. Pišite mi, kako postopajo z Vami, kaj je z mojim ljubčkom, atom, Drago in z drugimi.
Gotovo ste čuli o naših borbah tu na Štajerskem, časopisi so pisali, da so švabi našo štirinajsto divizijo že po 25 dneh uničili in pobili. Res je, da so Nemci vrgli na nas 22.000 zbranih vojakov in da smo bili težke boje z njimi, ali uničili nas niso. V teh borbah je padel Pavličov Maks – Srpčič Martin. Emil pa je padel okoli Božiča na Primorskem.
Mama reci dragi, naj piše obširno. Pozdravi vse domače, mojemu ljubčku in Tebi pa vroč poljub Viki
Herman pozdravlja Vas vse in njegovo družinico.
Moj naslov: Kamnikar Viki, načelnik obveščevalnega centra XIV. div[izije] NOV in POS

Marija Kamnikar st.

Ljubljana - Moste
Ljubljanska ul. 19
(Zelena jama)

Osebna korespondenca Rudolfa Bunca, nedatirano (pag. 2947)

Draga mama!
Danes se Ti javljam iz novega službenega mesta, se počutim prav dobro in sem zdrav. Mogoče si že dobila kako mojo karto, ki sem jo poslal preko Bojane, imam namreč isto službo pri isti firmi kot ona. Veš namreč stalno potujem iz kraja v kraj kar mi zelo ugaja. Kaj je pri vas kaj novega ali je Bojana prišla kaj na dopust, upam da se bomo kmalu videli kajti naša tvrdka bo kmalu končala s svojim obratom.
Iz Italije sem čisto dobro potoval, srečal sem mnogo mojih znancev, ki sem vsem izročil pozdrave za Tebe. Kako kaj z Vašim zdravjem upam da sta oba zdrava, ker mislim da ne boš pred 17. 4. dobila te pošte tem potom želim očetu naj boljše k godu. Prejmite najlepše pozdrave od vaše hčerke
Rudita.

Cenjena gospa
Minka Bunc
Tržaška c. 5
Tel. 4278
Ljubljana

Pismo Metki o položaju v okolici Šoštanja, 29. 3. 1944 (pag. 2948)

Draga moja Metka! *29. 3. 1944.*
Spet po dolgem času! Trenutno se nahajam 1 uro daleč od Šoštanja. Imam se dobro in niti najmanj podobno tistemu, kar so pred nedavnim pisali o nas vsi »slovenski« časopiski … Ljudje nas dobro sprejemajo in naša pesem se razlega že prav preko vseh štajerskih hribov, segla je že čisto v dolino, do samih mest.
Z menoj je vse po navadi. Dan je enak dnevu. Ne štejem jih več. Navadila sem se biti sama. Tudi tako se da živeti… Metka, zanima me, kako je pri nas. Če je kaj posebnega povej tistemu, ki bo pismo prinesel. Še lepše pa bi bilo, da dobiš vezo s kako karavlo in oddaš pismo na naslov: S. Bračič štab XIV. div[izije] Štajerska.

S. F. – S. N.
Vse pozdravlja Tebe pa poljublja
Loka.

Majda Gliha
Ljubljana VII.
Podlimbarskega 42[1274]

[1274] V rokopisu je pripisano: *(Ta je že odpeljana pred 1 mes[ecem] v N[emčijo]).*

Poročilo o nezanesljivih domobrancih in sumu sodelovanja s partizani, 16. 4. 1944 (pag. 2949)

[žig]
SLOVENSKO DOMOBRANSTVO
Organizacijski štab
dne 16. 5. 1944 *Z[aupno] 3001*

OBVEŠČEVALNEMU CENTRU »9«

Vrhnika

Organizacijski štab Slovenskega domobranstva je sprejel sledeče podatke:
»Š K R A B E C Alojzij, domobranec sedaj na Rakeku je brat od ubitega komunista Rudolfa Škrabca in Franceta Škrabca.
Pri VS je bil zadnje dni ital[ijanske] okupacije in je še v mraku zapustil 13. 9. 1943 svoj položaj in šel k partizanskim oficirjem v gostilno Jerič v Velikih Blokah. Takoj je stopil v partizansko vojsko, kjer je imel službo, da je spremljal naše ljudi na bojišče proti Rakeku.
Vsa družina popolnoma komunistična zato je imel takoj prednost pri njih. Ko so prišli Nemci se je javil ter prosil naše fante češ da se bo poboljšal. Poboljšal se je sledeče:
Ko je bil na Planini pri Borovnici z domobrancem MAZI-jem Jožetom v bunkerju nista hotela streljati na partizane z izgovorom, da strojnica ne deluje. V drugem slučaju sta rekla tudi ostalim, kar tiho bodimo nič ne streljajmo.
Ima stalne zveze z domom s pismi in obiskoval je v Logatcu vse partizanske hiše. Zakaj?
Ko je kaplan g. Pezdirc izdal domobrancem za slučaj nemške ofenzive neke listke, da naj se hišo pusti, ker je član domobranec, je njegov brat poslal odnosno vzel listek, katerega je prejel od brata, na partizansko komando, vsled česar so baje sedaj pobili 5 nedolžnih žensk.
Vse kar velja za Škrabca Alojzija velja tudi za Mazi Jožeta.
Mazi Jože je prosil, da so ga sprejeli k VS ker se je bal, da bo tudi on kakor njegova brata šel v internacijo. Za plačilo je večkrat zapustil položaj in 13. 9. 1943 zjutraj že izdajal partiz[anskim] oficirjem skupaj z Modic Antonom v gostilni Jerič v Vel. Blokah »belo gardo«.
Vsi trije in tudi KRAŠOVEC Stanko so po mnenju ostalih domobrancev takoj za odstraniti iz domobranskih vrst. O vsakem je splošno znano, da ima stike s partizanskimi ljudmi, ki so doma. Vsi so imeli prednosti pri partizanih tako, da niso šli v boj temveč so le preganjali naše ljudi.
Vsi imajo na vesti še razna grozodejstva iz katerih se vidi, da jim naša stvar ne diši, ampak jo zlorabljajo v svoje kritje. Vsi zgoraj navedeni imajo še zdaj zveze z domačimi terenci.
Škrabec Alojzij in Krašovec Stanko sta v 6 četi.

Mazi Jože je na Vrhniki pri telefonskem oddelku.
Modic Anton je v bolnišnici v Ljubljani.
Prednje se pošilja s tem, da se ugotovi dejansko stanje in poroča.-

POVELJNIK, podpolkovnik
[Podpis nečitljiv.]
vnešeno v kartoteko!

Predaja političnih sodelavk partizanskega gibanja nemški varnostni policiji, 22. 5. 1944 (pag. 2950)

[žig]
SLOVEN[SKO] DOMOBR[ANSTVO]
Obveščevalni center 9
Štev. *605/44*
V _____ dne *22. 5.* 194*4*

Urbas Marija in Lovko Marija
Iz Dol[enje] vasi, partizanki -
terenki v nadaljno postopanje

AN
SICHERHEITZ POLIZEI EINSATZKOMMANDO[1275]

L a i b a c h

V nadaljno postopanje se pošiljata spodaj navedeni partizanski terenki, ki jih je aretirala 6. četa Slov. domobrancev, radi iznešenega obtožbe dne 20. 5. t. l. in jih privedla tuk[ajšnjemu] Ob[veščevalnemu] centru[1276] pod opr. št. 863/44, z dne 20. t. m. in sicer:
1. – URBAS MARIJO, roj. 10. 2. 1923, iz Dol[enje] vasi 48 in je obtožena, da je vneta komunistka še izza časov italijanske okupacije in, da je vseskozi delovala s partizani, da je znana terenka in da se je pred domobransko patrolo skrila v dimnik, kjer jo je tudi naša patrola našla ob tej priliki.
2. – LOVKO MARIJO, iz Dol[enjega] Jezera 52, da je partizanska sodelavka in terenka, da ima sina in hčerko pri partizanih.

S prošnjo v tamkajšnji pristojni postopek.

ŠEF, POROČNIK
Kavčič Franc

O tem se obvešča:
Šef obv. službe Slov. domobranstva, –
S prošnjo v vednost in tam. uporabo.

[1275] V rokopisu je pripisano: *SIPO*.
[1276] V rokopisu je pripisano: *9*.

[žig]
SLOVENSKO DOMOBRANSTVO
O r g a n i z a c i j s k i š t a b
Dne_____ 194 opr. št. *11489*

Predlog za ukrepe proti partizanski politični sodelavki Frančiški Habe, 28. 5. 1944 (pag. 2951)

[žig]
Slovensko Domobranstvo
I. DETAŠIRANI VOD
45.ČETE – 4. BOJNE SKUPINE
Opr. št. 635
28. 5. 1944
v Hotedršici

Obtožni raport zoper Habe Frančiško
partiz[ansko] terenko. -

POVELJNIKU 45. ČETE SLOVENSKEGA DOMOBRANSTVA

Habe Frančiška, hči Lovrenca in matere Jedert roj. Čuk iz Zadloga občina Črni vrh, roj. 5. 4. 1899, stanujoča v Predgriže št. 23, Provinz. Gorica, pristojna isto tam, katera je bila aretirana od nemških vojakov v Godoviču na svojem domu Predgrižami, ker je partiz[anska] terenka in bila izročena tuk[ajšnji] posadki v dalji zakonski postopek. Optužuje se:
Imenovana je bila aretirana na svojem domu Predgriže št. 23 občina Črni Vrh dne 27. 5. 1944 vsled tega, ker postoje proti nji dokazi od verodostojnih prič, da je partizanska terenka za tamkajšnjo okolico Črni vrh in Zadlog. Ona dela s partizani že od prvega dne obstoja partizanstva in so partizani imeli od prvega dne zatočišča na njenem domu in še tudi danes. Vsi ljudje v tistem kraju se jo bojijo.
Da je imenovana resnično partizanska terenka za tisti kraj trdi več oseb, in se uzimajo priče:
1.) domobranec tuk[ajšnje] posadke Kavčič Franc in
2.) domobranec tuk[ajšnje] posadke Rudolf Jakob. Po potrebi še drugi.
Prosi se da se imenovana radi varnosti v tem kraju zadrži v zaporih ali odvede v Nemčijo na delo.

Priloga: Zapisnik zaslišanja imenovane.-

Poveljnik poročnk
Jakob Bajc

[žig]
45. ČETA SLOVEN[SKEGA] DOMOBRANSTVA
Št. 1.302

Logatec dne *29. 5.* 1944

Obveščevalni center 9 – Pošilja se v nadaljni postopek

Za poveljnika
[Podpis nečitljiv.]

Zapisnik o zaslišanju Frančiške Habe, 28. 5. 1944 (pag. 2952)

Z a p i s n i k
o zaslišanju preiskanke

HABE FRANČIŠKE: Pisano-delano v pisarni posadke 1. detaš[iranega] voda 45. čete, skupine za zavarovanje proge v Hotedršici, dne 27. 5. 1944, pričet ob 17 uri.

Privedena je Habe Frančiška, ki izpove:

A.-PERSONALIJE:

1) PRIIMEK:	HABE
2) IME:	FRANČIŠKA
3) IME OČETA IN MATERE; Z DEKL[IŠKIM] IMEN[OM]	Lovrenc in Jedert Čuk
4) DATUM ROJSTVA:	5. 4. 1899
5) KRAJ ROJSTVA:	v Zadlogu št. 36, obč[ina] Črnivrh, pokrajina Goriška, Ital[ija]
6) PRISTOJNA:	v Črnivrh, pokrajina Goriška. Italija.
7) KRAJ STAL. BIVALIŠČA:	Predgriže št. 23, občina Črnivrh
8) STAN–POROČEN–SAMSKA:	Samska.
9) DRŽAVLJANSTVO:	Biv[še] italijansko.
10) VEROISPOVEST:	Rim[sko] katoliško.
11) POKLIC:	Delavka, brezposelna.
12) DELODAJALEC:	Nima.
13) ŠOLSKA IZOBRAZBA:	Osnovna šola.

B) DEJANSKI STAN:

	Aretirana od strani nemške vojaške oblasti v Godoviču: 27. 5. 1944 ob 9 uri, na njenem domu v Predgrižami in istega dne predana tuk[ajšnji] patroli Sloven[skega] domobranstva, katera se je nahajala v službi v Godoviču.
VZROK ARETACIJE:	Dne 27. 5. t. l. je zgoraj imenovana Habe Frančiška, po nemški vojaški oblasti aretirana vsled tega, ker postoje popolni dokazi od verodostojnih prič, da je imenovana zelo opasna komunistična terenka.

D O K A Z I : Imenovana Habe Frančiška je bila okrog 8–10 let v Belgiji in je bila vsled komunizma pregnana od tam. Ter sedaj je tukaj delala od prvega dne pojava partizanstva od leta 1942 in so se k njej zatekali prvi partizani, kateri so dobili razne informacije in jim tudi sama nosila pošto in razne druge potrebščine.
Priče se za-enkrat ne sporočajo na tem spisu, pa ako bodo potrebne se bode pa naknadno sporočilo o le istih.
Pripominjam, da je imenovana resnično zelo opasna kod terenska komunistkinja – partizanka.

PRIZNANJE: Imenovana Habe Frančiška po prednjem zaslišana popolnoma zanika svoje dejanje, ter se vidi že pri zasliševanju, da je prava komunistkinja.
Osebe doma iz Črnega vrha, sedaj domobranci pri tuk[ajšnji] posadki Kavčič Franc in Rudolf Jakob, katera lahko služita kot priče za njeno dejanje, izjavljata, da je resnično part[izanska] terenka, ter da se jo večina ljudstva v tistem kraju boji vsled njenega stika s partizani.

Zapisnik obsega dve strani, sklenjen dne 28. 5. 1944 ob 18.10 uri, prečitan in podpisan.

Zapisnikar:
[Podpis nečitljiv.]
narednik

Zaslišan preiskanec:
Habe Frančiška

Preiskovalni organ:
Poveljnik poročnik
Jakob Bajc

Priča:

_____

[žig]
Slovensko Domobranstvo
I. DETAŠIRANI VOD
45. ČETE – 4. BOJNE SKUPINE
Opr. št. *635*
28. 5. 1944

v Hotedršici

Prepisi dokumentov (pag. 9253–9254), objavljenih na drugih mestih v tej knjigi

---

Obvestilo o Frančiški Habe, naslovljeno na nemško varnostno policijo v Ljubljani, 30. 5. 1944 (pag. 2955)

[žig]
SLOVENSKO DOMOBRANSTVO
Obveščevalni center 9
Štev. *653*
V _____ dne *30. 5.* 194*4*

Predmet: Habe Frančiška,
iz Zadloga pri Črnem vrhu nad Idrijo,
terenka v nadaljno postopanje.

AN
SICHERHEITZ POLIZEI EINSATZKOMMANDO[1277]

L a i b a c h

Habe Frančiško, iz Zadloga pri Črnem vrhu nad Idrijo, ki je glasom priložene obtožbe detaširanega voda iz Hotedršice št. 635/44. z dne 28. 5. 1944, obtožena sodelovanja z partizani, odstopamo istočasno s priloženim zapisnikom o zaslišanju naslovni komandi s prošnjo v nadaljno pristojno postopanje.
Priloge: 1 oseb[na] izkaznica.
1 zapisnik o zaslišanju in
1 obtožba.

ŠEF, POROČNIK
Kavčič Franc

Šefu ob[veščevalnega centra]. Slov[enskega] Dom[obranstva]-
S prošnjo v vednost
30. 5. 1944.

Seznam aretiranih partizanskih političnih sodelavcev, 16.–19. 7. 1944 (pag. 2956)

Obvešč[evalni] cent[er] 12 16. 17. 18. 19. 7. 1944 aretirani.
Priloga 2 akc[ijsko] por[očilo] 2

aretirala pol[icija] in gestapo
v zaporih Policije

[1277] V rokopisu je pripisano: *SIPO*.

ARETIRANI (t e r e n c i …)

1.) B r e g a n t A n t o n roj. 23. 4. 1921 Slovengradec
2.) A n d l o v i c R a f a e l roj. 15. 6. 1921 Ljubljana
3.) A n d l o v i č I v a n roj. 13. 1920 Ljubljana
4.) Š k r j a n c A n t o n roj. 17. 3. 1879 Hrušje
5.) I v a n č i č A l o j z roj. 4. 6. 1868 Verkovc
6.) I v a n č i č M a r i j a roj. 2. 2. 1886 Kanal
7.) G l o b a u s P a v l a 8. 11. 1828 Sv. Jedert Trbovlje
8.) L e s j a k F l o r a roj. 6. 5. 1912 Kanal Gorica
9.) L e s j a k M i l a n roj. 12. 2. 1911 Albona
10.) P r i m o ž i č A m a l i j a 4. 10. 1902 Č a b a r
11.) P a r a d i ž T e r e z i j a roj. 23. 9. 1900 Žužumberk
12.) P a r a d i ž M a r i n k a roj. 21. 1. 1924 Žužumberk
13.) Š k r j a n c K r i s t i n a roj. 20. 7. 1891 V[elike] Lašče
14.) K r i s t a n M i l a n 2. 9. 1920 Koroška Bela
15.) R u p n i k R o z a l i j a Gutenstein - 14. 9. 1914
16.) M u r o v i č R u d o l f 7. 4. 1917 Edlingen - Nemčija
17.) W i l i t z e r A l o j z 18. 5. 1899 Ljubljana
18.) G o l e I v a n 18. 11. 1911 Zagorica
19.) B a s t a r š L u d v i k 5. 9. 1909 Soteska pri Toplicah
20.) P r i j a t e l j F r a n c 15. 10. 1880 Ponikve – Dobropolje
21.) Š i r a j A l o j z 4. 8. 1910 Livold
22.) M i h e l i č K a r e l 22. 9. 1892 Draga - Čabar
23.) R u p n i k Š t e f k a 28. 7. 1924 Kočevje
24.) F i l i p i č D o r a roj. 6. 2. 1927 Štalcarji pri Kočevju
25.) Z e l n i k S l a v a 24. 3. 1924 Gaberje
26.) L u k a v e c k i I v a n a 21. 8. 1924 K o č e v j e
27.) J e r š i n M i h a e l 18. 9. 1906 Čatežka gora
28.) R o l i c h A l o j z 19. 3. 1917 Zarečje
29.) K a v c k y K a r e l 6. 2. 1915 Stara Cerkev pri Kočevju
30.) Kavcky Pavlina 21. 8. 1919 Koblarji pri Kočevju

Mnenje o intervenciji poročnika Jožeta Lavriča za svoja bratranca, 28. 7. 1944 (pag. 2957)

Lavrič Jože, poročnik, Dolenjska cesta:
Imenovani je interveniral za svoja bratranca Lavriča, doma iz Žužemberka. Zaprta sta bila kot terenca. Ko sta bila izpuščena, sta se javila za delo v Nemčiji. Eden se je vrnil v Ljubljano kot Gestapo, drugi pa je izginil neznano kam – po mnenju ljudi k partizanom. Poročnik Lavrič zelo »šikanira« protikomuniste, dočim je bil že slučaj, da je komunist nemoteno pasiral blok.

28. 7. 1944

Poročilo o aretaciji vpletenih v poskus podkupovanja in vplivanja na postopek, 28. 7. 1944 (pag. 2958)

[žig]
11. ČETA SLOVEN[SKEGA]
DOMOBRANSTVA
v *Rudniku* dne 28. 7. 1944

Obveščevalnemu odseku O. Š.

Včeraj popoldne okrog 3h popoldne je prišel k meni delovodja Zupančič Franc in prosil sledeče: »Vstaviti to zadevo z volom, in boste zato dobili lepo vsoto denarja.« Vprašal sem ga kdo da ga pošilja, pa mi je odgovoril, da se greh pove, grešnik pa ne. Vso stvar je hotel izpeljati tako, da bi jaz dobil v roke le denar, da ne bi nič vedel, kdo je vse pri tem udeležen. Jaz nato nisem pristal, pač pa sva se pogodila, da se bomo sestali okrog 4 ure popoldne pri Jesihu[1278] *in ne pri Toniju kakor je on predlagal, ter da bom govoril z onim, ki denar za ustavitev ponuja. Jaz sem tedaj telefonično o tem obvestil stotnika Ilovarja* [Albert Ilovar], *ter nato tudi sam osebno vso stvar o tem dogodku poročal okrog 3/4 4h.*
Ko sem se vrnil nazaj na Rudnik in sem z uradnikom Prevoda Logarjem slučajno šel v mojo sobo je prišel imenovani Zupančič za nama in rekel: »Svojih fantov ne boste mogli kaznovat, ker stvar sploh ni šla v Ljubljano, in da tako z dogovorom ni nič.
Jaz sem takoj dal Zupančiča prijeti in vso družbo, ki je sedela z njim pri Jesihu to je, mesarja Jagodica in Brgleza Alojzija, to je brata Brgleza Ivana, ki je vso stvar spravljov v Ljubljano. Berglez Ivana, pa ne moremo dobiti nikjer.
Točno in pa tudi priznano je, da je denar ponujal mesar Jagodic.

poveljnik - nadporočnik
Lavrič Jože

Pripomba.
Pripominjam, da je mesar Jagodic samo meni osebno hotel vsiliti denar za odkupnino, in mi ga je sam potiskal v žep. Denarja nisem hotel sprejeti. Bilo je pa to en dan pozneje. Imenovani Zupančič je pa ponudil 6-10.000 lir.

Pov[eljnik] nadpor[očnik]
Lavrič Jože

Priznanje Franca Zupančiča o vpletenosti v podkupovanje na Rudniku, 1. 8. 1944 (pag. 2959)

Delano v pisarni obveščevalnega oddelka Organizacijskega štaba Slovenskega domobranstva na dan 1. 8. 1944 leta.

Z A P I S N I K

[1278] Verjetno tedanja gostilna Jesih na Dolenjski cesti v Ljubljani.

Gospoda Zupančiča Franca rodom iz Žužemberka, pristojen v Ljubljano stanujočega Frančiškanska ul. št. 6, radi enega vola podkupa.
Na obča vprašanja odgovori:
Zupančič Franc, roj. 17. 3. 1902 v Žužemberku, stan[ujoč] Ljubljana Frančiškanska ul. št. 6 in pristojen v Ljubljano, sin Franca in Marije Kustrin, poklic st delovodja, do sedaj še nekaznovan.

Zupančič Vi se uzimate na odgovor da ispoveste na kakšen način ste mesarju Jagodicu dali predlog za poročnika g. Lavriča [Jože Lavrič] da bi enega vola dobili v mestu in da bi poročnik Lavrič bil pri vsem tem tih za kar bi dobil nagrado od 6.000- do 10.000- lir.-
Na dan 26. 7. 1944 leta okrog 13 ure, ko sem šel jaz v službo na stavbo v bloku na Dolenjski cesti, je prišel k meni mesar g. Jagodic iz Trnovega, ter me nagovoril in sicer: če poznam gospoda domobranskega nadporočnika g. Lavriča ki je komandant bloka na Dolenjski cesti, na kar sem mu odgovoril da ga osebno poznam, ker sva iz enega istega kraja doma. Na te besede mi je dal takoj povod da mu napravim eno uslugo. Jaz sem pristal na to in potem mi je rekel: gre se zaradi enega vola, da bi jaz rekel g. nadporočniku Lavriču, da mu nudi g. Jagodic denar v svoti od 6. do 10.000.- lir da bi to stvar o volu zamolčal in ne bi javil oblastem. Dalje nisva več o tem razgovarjala. Meni za to uslugo ni nudil nikakega denarja. Še tistega dne spotoma sem šel do nadporočnika g. Lavriča katerega sem našel pred blokom na Dolenjski cesti. Povedal sem mu vso zadevo, da bo dobil 10.000 lir za to uslugo. Nadporočnik g. Lavrič mi je odgovoril da to nemore pod nobenim pogojem sprejeti ker on mora o tej stvari javiti dalje svojim nadležnim oblastem.
Po tem odgovoru g. Lavriča sem se jaz vrnil nazaj na stavbo, ter po dveh do treh urah dela na stavbi tj. okrog 17 ure zapustil sem delo ter odšel k gostilničarju Jesihu, na 2 dc vina kjer sem našel tudi mesarja g. Jagodica. Povedal sem mu vse zadevne stvari, da nadporočnik g. Lavrič ne pristane na te pogoje in da bo javil dalje oblastem to zadevo.
V tem momentu ko sem jaz mesarju g. Jagodicu to govoril, mi je on dodal saj vol ni še šel v mesto temveč proti Črni vasi. Ispil sem vsega 2 dc, vina hotel plačati, prišla je ena domobranska patrola ki jo je verovatno poslal z bloka nadporočnik g. Lavrič, ter aretirala mene, mesarja g. Jagodica in Vrha Alojzija. Vrh Alojzij, je sin posetnika na Morostu Jurčkova cesta. Vse nas tri je patrola odpeljala na blok, kjer je nas dal nadporočnik g. Lavrič zapreti. Mene je dal g. Lavrič naslednjega dne tj. po prestani noči v zaporu 26. 7. 1944 ob 8 uri izpustiti iz zapora da sem mogel oditi na službo. Mesar Jagodic in Vrh Alojzij sta ostala še nadalje v zaporu.
Drugega nimam nič več zapovedati, vse moje ispovedbe so točno zapisane in na iste lahko prisežem.

Završeno ob 11.30 uri

Zupančič F.

PRIČE:
1. – _____
2. – *Maks Geoheli*

Zaslišal in overava;
Šef obvešč[evalnega] oddelka Org[anizacijskega] Štaba S. D.
s t o t n i k
Ilovar [Albert Ilovar]

Poročilo o nepravilnostih, črni borzi in korupciji na domobranskem bloku Rudnik, nedatirano (pag. 2960)

Blok Rudnik.

Naj napišemo nekaj stvari iz bloka Rudnik o komandirju Lavriču [Jože Lavrič] in njegovih simpatizerjih, narednik Starc, domobranca Kozine, podnarednika Mlakarja. Ta četvorica dela tako, kakor se njej zljubi. Nihče ne sme iti proti njej, iti mora takoj v prekomando. Tako naj naštejem nekaj prekrškov, katere vidi vsa ženska policija.
26. 5. popoldne je prišla kolona iz Kočevja, ker je takrat varno iti kmetom z vozmi so tudi prišli iz Dobrega polja. Pripeljali so s seboj ca. 1000 kg. fižola, 3 teleta, krompir, masti, bilo je vsega skupaj za en velik voz. Šla je patrola v gostilno Usenik na Rudniku in pripeljala vse na blok. G. Lavrič je vse to zaplenil, na Prevod je dal eno tele, par sto kg. fižola, drugo pa je ostalo vse na bloku.
Okrog 8. 6. je zopet šla ta četvorica na Rudnik rekverirat, partizansko stanovanje pri Vrabcu. To so hodili ponoči, prvi večer so šli samo trije, da so pobrali vse boljše stvari, kar je bilo največ vredno, obleko, zlatnino, in drugo ter spravili vsak sebi v žep. Drugi večer jih je šlo 5. Vsak večer jih je vodil g. Lavrič. Ti so drugi večer pobrali še kar je bilo kaj vrednega. Dali so vsak v svoje kovčke. Tretji večer pa so imeli tudi vojaki prednost. Šli so tisti katere je odbral komandir Lavrič, da so pobrali vse pohištvo, stroj za šivat, bilo je toliko, da so pripeljali z vozom. Rjuh, kovtrov, kuhinjske posode. Sliši se od strani vojakov, da je pobral večinoma vse komandir Lavrič, ker se misli kmalu poročiti.
Pri teh stvareh tudi ne zaostaja Kozina in narednik Starc. Tako govorijo vojaki. Kolona hodi enkrat v Kočevje, drugič v Št. Vid, z njo se pripeljejo domobranci, ki imajo vedno dosti prtljage zase in za druge in nekateri revni domobranci imajo tudi kakšno stvar za prodat, kajti doma imajo vse pokradeno in požgano. Tako je okrog 21. 6. 1944. g. Lavrič pobral 1 tele, večim strankam mast, tako, da so nabrali 25 kg. masti in še veliko drugega, moke bele, šunke in goveje meso, to je bilo seveda škoda, da bi se dalo za četo, kajti navadnemu vojaku bi gotovo škodvalo, če bi malo bolje jedel. Zato si je ta četvorica ustanovila oficirsko menzo v gostilni »Jesih«, tam si je dobila stanovanje in kuharico in tako vse boljše stvari romajo v menzo. Hodijo v menzo, g. Lavrič, narednik Starc, višji narednik Žnidaršič,

podnarednik Mlakar in pa magaciner Kozina. Kateri pa ne simpatizirajo z njimi morajo pa v prekomando iz kraja v kraj.
Kakor si je na ižanskem bloku pridobil financarje, tako si je pridobil tudi v Rudniku. Ko je financar zaplenil pri koloni iz Kočevja enega je namesto, da bi ga poslal na Prevod, prodal Lavriču. Če ga je plačal kmetu to ne vemo, teleta je obdržal. Nato je prišlo nekaj kmetov iz Dobrega polja, ki so pripeljali veliko moke, masti in dva teleta. Vse to so hoteli domobranci iz Dobrega polja prepeljati čez blok, toda komandir Lavrič jim je vse to vzel. Nato pa so se dogovorili, da ko bodo drugič peljali jim bo vse to pustil. Toda Lavrič ni držal obljube. Avto je pustil res čez blok, za avtom pa je poslal patrolo k gostilni Jesih. V avtu je bilo: dva soda masti, tri teleta in drugo. Lavrič si je vzel za plačilo enega teleta, drugo je pustil, da so peljali naprej.
Ko je bil g. Lavrič še na ižanskem bloku, so vojaki iz Lavričeve čete švercali preko njegovega bloka in ko jih je pustil, je imel od vsake živine stegno. Peljali so tudi v Ljubljano in prašiče, katere pa so prodali in so rekli, da jih je vzel Prevod. Peljali so čez blok tudi neke vole in ko je vse prišlo na dan ni hotel biti Lavrič nič kriv ter je dal vse tiste vojake, ki so bili poleg zapreti na grad. Ravno tako bi moral tudi on iti na grad, ker je bil vedno zraven in je tudi dobil stegno. To so povedali tisti vojaki, ki so zbežali iz čete.
15. 7. 1944. je kupil komandir Lavrič 2 prašiča, enega je prodal v gostilno Jesih drugega je tudi nekaj prodal nekaj pa je obdržal za svojo menzo. Sicer je govoril, da je kupil prašiče za četno kuhinjo, toda po govorici fantov smo zvedele, da niso bili tega nič deležni.
14. 7. 1944. so tudi peljali čez blok eno telico. Tako roma vse za črno borzo k Jesihu ali naprej. Če hoče kakšen vojak kaj prenest G. Lavrič vse pobere. Drži strogo kontrolo med fanti, ali kaj dela sam držijo kontrolo drugi.
Občina Rudnik je prosila za dovoljenje nekaterih naših ljudi v obč[ini] Rudnik. Dovolilnice so prišle, delil jih je g. Lavrič. Policija je dala dovoljenja brezplačno, nakar jih je on računal po 20. lir. On pravi, da gre vse to za četo. Fantje vse to vidijo, zato je padla morala pri fantih tako, da jih je v noči od 15. do 16. t. m. pobegnilo 5 najboljših. Poprej jih je pobegnilo že 7 ali 8 točno ne vemo koliko. S katerim vojakom spregovorim nas bloku, vsak reče »jaz Lavriča ne bom gledal, da bo tukaj uganjal ČRNO BORZO«. Tako zgine enkrat eden enkrat drugi, če bo šlo tako naprej bo kmalu četa prazna. In to vse zaradi komandirja, ki ni sposoben, da bi vodil četo.
Kakor po vseh četah so dobili tudi v tej četi namesto denarja nekaj drobnarij, medtem je prišlo tudi za 11. četo okoli 13 000 cigaret, katere bi morali razdeliti med fante. Cigarete pa so vse prodali in sicer g. Lavrič, višji narednik Žnidaršič in podnarednik Mlakar. Prišle so tudi drobnarije za katere pa pravijo fantje, da so vse lepše stvari spravili. Prišlo je tudi 18 steklenic likerja, razdelili so jih 12, 6 so jih pa zopet spravili. Šliši se, da so cigarete pridali za 16000 lir. Kaj so naredili s tem denarjem pa ne vemo. Vse to govorijo med seboj domobranci.

Matični list Jožefa Zupančiča (pag. 2961)

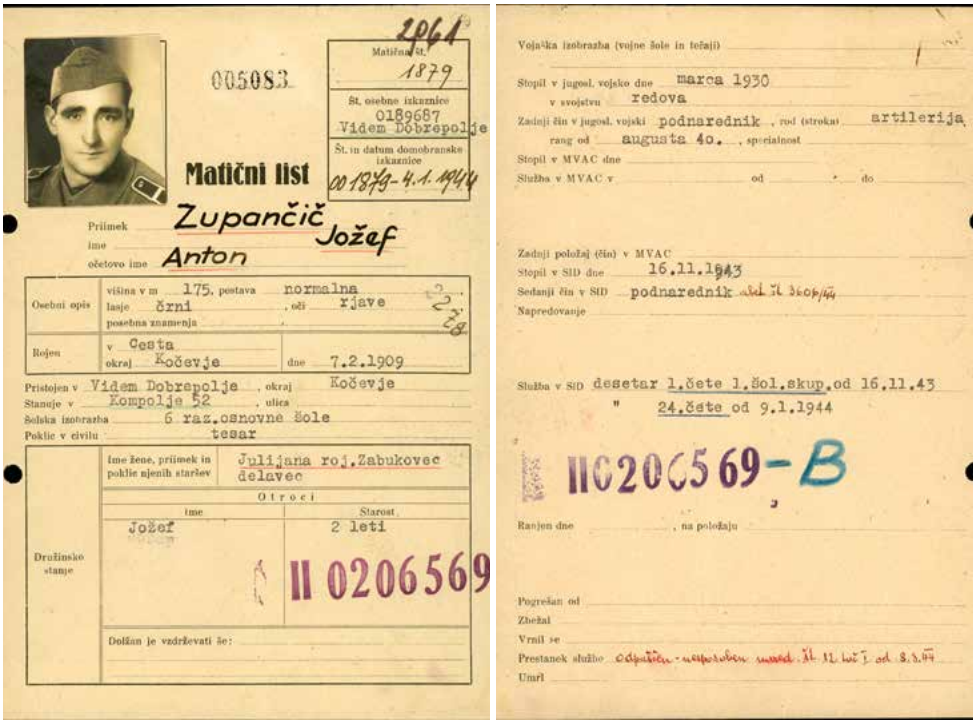

Matični list

005083

Matična št. 1879

Št. osebne izkaznice 0189687 Videm Dobrepolje

Št. in datum domobranske izkaznice 00 1879 - 4.1.1944

Priimek Zupančič

ime Jožef

očetovo ime Anton

Osebni opis: višina v m 175, postava normalna, lasje črni, oči rjave, posebna znamenja

Rojen: v Cesta, okraj Kočevje, dne 7.2.1909

Pristojen v Videm Dobrepolje, okraj Kočevje

Stanuje v Kompolje 52, ulica

Šolska izobrazba 6 raz.osnovne šole

Poklic v civilu tesar

Družinsko stanje: Ime žene, priimek in poklic njenih staršev: Julijana roj.Zabukovec delavec

Otroci

ime	Starost
Jožef	2 leti

II 0206569

Dolžan je vzdrževati še:

Vojaška izobrazba (vojne šole in tečaji)

Stopil v jugosl. vojsko dne marca 1930

v svojstvu redova

Zadnji čin v jugosl. vojski podnarednik, rod (stroka) artilerija

rang od augusta 40., specialnost

Stopil v MVAC dne

Služba v MVAC v od do

Zadnji položaj (čin) v MVAC

Stopil v SID dne 16.11.1943

Sedanji čin v SID podnarednik

Napredovanje

Služba v SID desetar 1.čete 1.šol.skup.od 16.11.43

" 24.čete od 9.1.1944

II 0206569 - B

Ranjen dne, na položaju

Pogrešan od

Zbežal

Vrnil se

Prestanek službe odpuščen - neporoben

Umrl

Korespondenca o domnevnem razkritju komunista v domobranskih vrstah, 1. 8.–13. 9. 1944 (pag. 2962)

[žig]
SLOVENSKO DOMOBRANSTVO
O r g a n i z a c i j s k i š t a b
dne 1. 8. 1944 *Z[aupno]* opr. št. *4574*

ŠEFU OBVEŠČEVALNEGA CENTRA ŠT. 13

V vašem dnevnem poročilu od 12. 7. 1944. sporočate, da se je javil partizanski ubežnik POJE JOŽE, roj. 8. 9. 1917. iz Osolnice pri Čabru. V tej zvezi vas obveščamo, da smo dobili iz zaplenjenega arhiva IX. brigade o njem sledeče podatke.
POJE JOŽE, roj. 8. 9. 1917. v Cansas City USA, stanujoč v zadnjem času Markuševac – Zagreb, po poklicu mizar, bivši jugoslovanski rezervni narednik, je vstopil v partizane 9. 9. 1943. na avtokomando v Kočevju. Nato bil v artileriji IX. brigade, napravil kurs za namestnika komandirja. Je član KPS od februarja 1944 dalje. Partizanska ocena za njega: je dober borec in sposoben za namestnika komandirja.
Prednji podatki se stavljajo vam v vednost in nadaljni postopek.

Poveljnik, podpolkovnik
[Podpis nečitljiv.]

[žig]
SLOVEN[SKO] DOMOBR[ANSTVO]
Obveščevalni center 13
štev. *Zaup[no] 844*
v *Novo mesto* dne *6. 9.* 1944

POVELJNIKU ZAŠČITE OKRAJA Novo mesto – Obveščam poveljnika, da je prednji dopis prispel v tukajšnji center, dne 6. 8. 1944. to je v času, ko me je zastopal g. narednik Sever Andrej. Poje Jože je bil v tem času še v 39. četi ter je trenutno v IV. bataljonu g. stotnika Meničanina [Dušan Meničanin]. Ker je bil spis dan v arhive namesto slan poveljniku edinice, v kateri je Poje, prosim poveljnika, da se spis nemudoma postavi na pristojno mesto, da se partijec Poje izloči iz vrst domobranstva.

Šef centra nadporočnik[1279]
[Podpis nečitljiv.]

[žig]
SLOVEN[SKO] DOMOBR[ANSTVO]
Zaščita okraja Novo mesto
Štev. Zaup[no] 633
v *N[ovem] m[estu]* dne *6. 9. 1944*

POVELJNIKU IV. BATALJONA S. D. – Poročajte org[anizacijskemu] štabu S. D. o držanju partizanskega ubežnika Poje Jožeta, sedaj domobranca v 39. četi.-

ZASTOPA POVELJNIKA
Pomočnik, stotnik
[Podpis nečitljiv.]

[žig]
SLOVEN[SKO] DOMOBR[ANSTVO]
IV. BATALJON
Zaup. Št. *209*
na pol[ožaju] dne 13. 9. 1944

ORGANIZACIJSKEMU ŠTABU SLOV[ENSKEGA] DOMOBRANSTVA OB
Sporoča se da je domobranec 39. čete Poje Jože padel v akcijah tega bataljona proti partizanom dne 10. 9. 1944. na Pudobu.

Za poveljnika, poročnik *OB*
[Podpis nečitljiv.]

[žig]
SLOVEN[SKO] DOMOBR[ANSTVO]
Obveščevalni center 13
Štev. *z[aupno]. 780*

[1279] V rokopisu je pripisano: *BAJEC JOŽE.*

V *Novem mestu* dne *6. 8.* 1944

Po vzemu na znanje
v AKTA
v. d. šefa centra – narednik:[1280]
And. Sever

Šefu Adjutantskega odseka.-
Brisan iz kartoteke nezanesljivih
domobrancev.
nadporočnik
Kovač
Po kartoteki adj[utantskega] odseka se ne vodi. –
[Podpis nečitljiv.]

Zapisnik zaslišanja o očitkih proti Leopoldu Šparhaklu in konfliktih v njegovi enoti, 26. 8. 1944 (pag. 2963–2967)

ZAPISNIK

Narednika domobranca 23. čete Slovenskega domobranstva, MURN ANDREJA, roj. 30. 9. 1914. v Dvoru, občine Dvor in pristojen isto tam, očeta Andreja in matere Ane Rojc, stanujoč v Dvoru štev. 14. poročen, oče dveh otrok, do sedaj še nikdar kaznovan.
Zapisnik začet ob 9. uri dne 26. 8. 1944. l. v pisarni obveščevalnega od[d]elka Organizac[ijskega] štaba Slovenskega domobranstva.

1. – Na splošna vprašanja imenovani odgovori:
Na službo v 23. četo slovenskega domobranstva, sem bil prideljen iz 2. šolske čete, dne 23. 3. 1944. Takrat je bil v četi poveljnik stotnik Meničanin [Dušan Meničanin] in sem se ves čas nahajal na službi v navedeni četi.
Stotnik Šparkahel Leopold je prišel za poveljnika čete proti koncu meseca maja 1944.
V četi dokler je bil poveljnik stotnik Meničanin, so se bavili s črno borzo samo vojaki, med kot kot stotnik g. Meničanin sploh ni to delal. Po prihodu v četo stotnika Šparhakeljna je isti to samovoljno trgovino »Črno borzo« med domobranci preprečil, na taj način, da je izdal naredbo, da sami od sebe to ne smejo vršiti, pač pa je odredil komisijo iz sledečih članov: mene[1281] narednika Murna Andreja, podnarednika Franza Ludvika in domobranca Mastnaka Franca. Nam vsem je izdal nalog, da poizvemo za nakup goved ali kakšnega teleta. Goveda in teleta smo samo kupovali po ceni kot je tam, ali nikakor ni zapovedal da B bi ma od koga šli kaj rekvirirati.

[1280] V rokopisu je pripisano: *SEVER ANDREJ.*
[1281] V rokopisu je pripisano: *MURN.*

Vse to je izdal iz razloga, ker je v četi bila zelo slaba hrana, posebno pa še ker je bila po 3–4 krat na teden suha hrana. Z obzirom na naporno in štrapacno službo, ki jo četa zahteva na položaju in da bi vojaki bil[i] čim boljše fizične kondicije se je v četi zbrala potrebna vsota za prvi nakup blaga.

2. – Spominjam se, da je bilo v začetku meseca junija 1944. ko je poveljnik čete stotnik Šparhakelj poslal v Ljubljano domobranca Pečnika z izvesno količino svežega špeha. Koliko kgr. [kilogramov] je bilo ne vem. Vem pa da so domobranci Pečniku na bloku 52 zaplenili ta špeh. Najbrže da je stotnik Šparhakelj ta špeh kupil pri mesarju Nučiču na Škofljici. Ko se je domobranec Pečnik vrnil v četo ga je stotnik Šparhakelj nagovoril. »Ali si prišel srečno skozi blok«. Ko mu je Pečnik odgovoril da ne je stotnik[1282] bil jezen, vsled tega ker ni odnesel to količino špeha v Ljubljano. O tem slučaju ne vem dalje več.

3. – Prvo govedo tj. eno staro kljuse kravje je bila pripeljana iz Pijave Gorice. Pripeljala jo je neka kmetica. Kravo je kupil odrejeni član komisije podnarednik Ludvik Franz, za približno 4.000 lir. Imela je mesa nekaj 100 kgr.
Kravo smo ubili, pri čemer je ostalo za četo okrog 50 do 60 kgr. [kilogramov] mesa, a za prodajo je ostalo vse kot npr. glava, pa tudi zadnje stegno. Vojaki v četi so bili z tem popolnoma v skladu in zadovoljni. Meso katero so prodajali vojaki naprej civilom je bil večinoma dober pa tudi slab. To meso je prodajal podnarednik Franz Ludvik in četni mesar domobranec Zabukovec Franc, medtem ko je domobranec Mastnak vodil računa o četni blagajni, da se je v četi vse po pravici uredilo. Posebno pa je imel nalogo kasneje ko so ustrojene kože bile vrnejene iz Ljubljane, da se je brigal za usnje in templance za popravilo čevljev v četi.
Meso se je prodajalo s[o]razmerno kakor je bilo govedo kupljeno. Če je bilo dražje se je cena kretala 60 do 70 lir za kgr. [kilogram] mesa. Kdo je vodil popreje četno blagajno mi ni toliko znano, ali zadnjih 10 dni sem jo vodil jaz[1283], vsled tega ker je bil poveljnik čete g. Šparkahel na dopustu v Ljubljani. Za ta čas sem imel v četni kasi 9.000. lir. Od tega sem izdal za kuhinjske potrebščine 1480.-lir. Dne 25. 8. 1944 sem preostali denar vrnil poveljniku čete g. stotniku Šparkaheljnu, ki sedaj sam osebno vodi računa o tem četnem denarju.
Za teh 10 dni ko sem imel jaz četno blagajno nismo kupili niti prodali.
Za vse daljne kupčije in prodaje se je dogajalo enako kakor pri prvem slučaju.
Vseh goved smo nabavili približno 14. – Od tega 3 krave, 1 junčka in približno 10 telet.

4. – Pred dvema mesecema je neki kmet iz občine Želimlje imel namero peljati v Ljubljano nekaj živeža. Imel je vpreženega konja v svoj voz ki ga je dobil od partizanov. Ta konj je bil še od Italijanov za kar sem sam jaz osebno dobil podatke, pa tudi sam gospodar je priznal da je to res. Konja smo mu oduzeli in rekli ko bode

[1282] V rokopisu je pripisano: *ŠPARHAKEL*. Pripis se ponavlja.
[1283] V rokopisu je pripisano: *MURN*. Pripis se ponavlja.

odšla 23 četa z Pijave Gorice, dalje na kako drugo mesto, ga bo dobil nazaj. Ta kmet je vse skozi partizanskega mišljenja, ker drugim našim ljudem sigurno ne bi dali konja partizani.
Konj se nahaja v četi[1284] i se upotrebljava za prevoz četnih potreb. Tudi poveljnik čete ga se poslužuje, kadar gre slučajno v Ljubljano. Voznik je domobranec Špec Jože, ki se briga da konja hrani in čisti ter prevaža kar mu je odrejeno, a posebno pa sledovanje za četo. Prevažal je pa tudi ranjenega vojaka, pa tudi civile v Ljubljano v bolnico. Voz z katerim se vse to prevaža je pa tudi od nekih ljudi iz Pijave Gorice ki so partizani sami.

5. – Telet smo nabavili okrog 10.- Za vse te nabavke bo vedel podnarednik FRANZ LUDVIK, ker je vse te nabavke on vršil.
Teleta smo nabavljali v bližnjih vaseh pri posestnikih in sicer: kgr. [kilogram] žive vage je bil plačan po 30 do 40.- lir. Teletina se je po navadi prodala toliko, da se je nabavka samega teleta krila, medtem ko je vse drugo ostalo in dano v četni kotel, za poboljšanje hrane vojakov.
Kože so se dajale v strojarno v Ljubljano, za zameno usnja in podplatov. Kože je čez blok 52 spravljal domobranec podnarednik Zabukovec Franc in dom[obranec] Špec Jože. Jaz sem bil odrejen od poveljnika čete da pregledam domobrancem v četi kdo ima raztrgane čevlje, da je isti dobil usnje za popravko čevljev. Čevlji so se popravljali v četi, ker ima četa svojega čevljarja. Vse potrebne čevljarske potrebščine smo pa dobivali v četo iz Ljubljane Sred[nje] teh[nične] šole.
Vem pa tudi za 4 slučaje, ko je poveljnik g. stotnik Šparhakelj dal revnim našim družinam podplate vsakem za en par. Dal je družini Perič dva para, eni stari ženici na Pijavi gorici in še nekome pa imena ne vem.
– V četi nisem videl, da bi si dal poveljnik popravljati svojih čevljev, ali jih dal sam nove delati, pač pa je nekega dne odredil, da se v četi izdela nekoliko parov novih boksastih čevljev, za najrevnejše domobrance v četi – borce ki se že delj časa borijo. Te nove čevlje je podelil in sicer: iz I. voda domobrancu Repar Jožetu, iz II. voda domobrancu Špec Jožetu ki pa je tudi voznik v četni komori, ter enemu domobrancu iz III. voda ki mu pa imena ne vem.
V četi se je do sedaj popravilo že preko 40- parov čevljev.

6. – Držim, da poveljnik ni nikdar kaznoval vojake vsled tega prekupčevanja, temveč največ radi tega ker se je kakšen samovoljno udaljil iz čete in napustil službo. Vsak domobranec kateri je bil kaznovan se je zanj čitala naredba. Z odvzemom plače je mogoče da je bil kakšen kaznovan, ali se jaz tega ne spominjam. Če pa je bil mora to že vse stati v naredbi čete.

7. – Spominjam se, da je poveljnik čete izdal naredbo, da vsak domobranec kateri bo kaznovan iz odvzemom plače da bo ta denar šel v četno blagajno, in v zvezi s tem za poboljšanje hrane.

[1284] V rokopisu je pripisano: *23.* Pripis se ponavlja.

8. – Če je domobranec BOH [Jože Boh] v resnici kupil v imenu čete kakšno kravo in isto prodal naprej z dobičkom od 1000 lir, jaz tega ne vem. O tem bo več vedel povedati poročnik Krois Anton, vodnik I. voda.
Vodnik I. voda poročnik Krois je zelo mehak človek in ni znal držati nobene prave discipline v svojem vodu. Vojaki ga niso imeli radi in so bili veseli da je bil premeščen iz čete. S pogledom na prednje je bila dana možnost da se je v četi v njegovem vodu dogajala črna borza. V njegovem vodu so največ borzirali domobranci: Boh Jože, Glavan Karel in Žužek Jože.
Vse te nerednosti so prišle največ iz tega, ker por[očnik] Krois ni znal v 1. vodu držati discipline.

9. – Resnica je, da smo se nekega popoldneva po nalogu poveljnika čete spravili skupaj okrog 50 mož, radi odhoda na teren in ogleda Turjaškega gradu, u kolikor je resnice koliko da je razbit. Moj vod je šel po hosti, med tem ko je šla po cesti patrola izvidnica iz I. voda. Patrolo so sestavljali podnarednik Franz Ludvik in še nekateri domobranci kakor tudi stotnik Šparhakelj. Šparhakelj se je iza patrole peljal z dom[obrancem] Špecom na svojem zapravljivčku.
Ob tej priliki smo si ogledali Turjaški grad, ter od neke žene kupili eno kravo. Kravo smo kupili od neke zelo revne ženice, ki že ni bila za nobeno rabo. Jaz sem jo ocenil na 4.000. lir stvarne vrednosti, ali s pogledom na revščino so dali za to kravo 6.000.- lir, in vsakemu otroku po 100 lir. tj. [to je] dvema, ter ene templance. Ženica je naša somišljenka.
Kravo je kupil odrejeni član komisije, podnarednik Ludvik Franz.
Vse ostalo, se je dogajalo kot po običaju navedeno v prejšnjih odstavkih.

10. – Poznano mi je, da je v sredo in soboto dovoljeno za odhod v Ljubljano, radi obiska domobrancem. Običajno je v teh dnevih na raportu več vojakov za to dovoljenje. Vedno pa predhodno vodniki v četi prekontroliramo, katerim je v resnici potrebno dati dovolilnico. Ta dovoljenja potem podpiše sam poveljnik. Slučaja pa ni bilo da bi komandir odbil kakšnemu domobrancu dovoljenje in mu ne bi šel na roko.
Vem tudi to, da so v resnici od poveljnika kupovali domobranci iz čete govedino, ter ga istim odnašali v Ljubljano, z izgovorom da ga nosijo svojcem ki jih imajo v Ljubljani, za kar so tudi dobili potrebna dovoljenja. Bilo je slučajev da so poedini domobranci kupili samo 2 do 5 kgr [kilogramov] mesa.
Od stotnika Šparhakeljna, odnosno od čete so meso kupovali po 60 do 70 lir za kilogram, vsi od kraja, kot civili vaščani in domobranci iz čete.
Ob sredih in sobotah je šlo v Ljubljano in sicer iz vsakega voda po 2 vojaka. V četi je vsega tri voda, kar pomeni 6 domobrancev. Zobe so pa hodili popravljati v Ljubljano od 6 do 8 domobrancev, ki so pa imeli predpisane dneve od zdravnika. To se pravi da je odšlo preko tedna 15 do 30 domobrancev v Ljubljano.

11. – Poznano mi je tudi o neki ženski na Pijavi Gorici, po domače se ji reče Vrbinka. Imela je na svojem posestvu bolanega konja in prosila je iz tega razloga poveljnika čete za dovoljenje v Ljubljano. Od začetka sva bila jaz in domobranec Oražen ki je v četi četni obveščevalec protivna, ali je končno le uspela dobiti to dovoljenje po privoljenju poveljnika čete stotnika Šparhakeljna. Večkrat pred tem in pozneje je imenovana vložila prošnje za dovoljenje ali ga niti v enem daljnem slučaju ni več dobila, ker je partizanskega duha.
Nekoč je ta Vrbinka prosila poveljnika stotnika Šparhakeljna da bi se žičana ovira premaknila, vsled tega ker ima ona njivo od znotraj in zunaj žičane ovire. Po tej prošnji je zbral vodnike g. stotnik Šparhakelj in odšli na lice mesta, ter pregledali, kje bi bila žica vezana jo isto odvezali v toliko da je žičana ovira bila odstranjena raz njive da je lahko Vrbinka skozi in skozi preorala njivo in vsejala žito. Žica preko njive je bila odprta cca 6 ur. Po poldne istega dneva je ob 4 uri že bila žica zopet na svojem mestu in ovira zaprta kot popreje. Vem še za en tak sličen slučaj. Posestnica in gostilničarka Čot iz Pijave Gorice je prišla isto tako prositi, da bi se ta žičana ovira premestila. Tudi nje smo dozvolili za samo 3 ure je bila žica odstranjena v toliko, da je ona lahko speljala žito z njive na svoj dom. Takoj potem je bilo zopet vse na svojem mestu. Med tem časom odstranjenja žičane ovire je bila na tem mestu postavljena straža.

12. – V četi se nahajat[a] res dve kolesi. Eno ima četni ordonans, a drugo kolo se pa rabi za nujnejše potrebe. Upotrebljavamo ga kot poveljnik, tako tudi jaz in še drugi v četi. Vsakemu domobrancu pa v resnici to kolo ne dozvoljava ga upotrebljavati, ker bi se preveč pokvarilo, pa tudi z dejstva da je stalno pri roki.
Nisem slišal, če je komandir rekelj komur koli da bo streljal pa če pride sam general.

13. – V četi je res nekoliko domobrancev, ki so doma iz vasi Orle. Ko so bile črešnje dozorele je v resnici šel kakšen domobranec na dopust na svoj dom, ali da bi nosili češenj za otkupno ceno dovoljenj ni bilo slučaja v četi. Vojaki kod dobričine so v resnici prinesli poveljniku v četno pisarno nabrane črešnje, katere smo pač vsi jedli. Če je pa Komandir odnašal nabrane črešnje od vojakov domov, to pa mi ni znano. Nise[m] ga nobenkrat videl. O tem lahko kaj več pove voznik domobranec Špec ki je stotnika vozil v Ljubljano.
Pri žičani oviri nisem nikdar videl stati poveljnika in da bi pričakoval domobrance kdaj mu bodo prinesli iz Orl črešnje.

14. – Če so bili domobranci 23. čete še nadalje na hrani, prilikom njihovega dopusta ali ne, nevem jaz prav nič o tem. To bode vedel za povedati računski četni narednik Krstovič Z. Jovan. Njega sedaj zamenjuje v četi domobranec Mastnak Franc. Ni mi poznano, več o tej zadevi, vem pa samo to da so šli na dopust domobranci in poročnik Krois, ter viš. narednik Krstovič, ki pa sta ta dva zadnja oba[1285] premeščena iz naše čete.

[1285] V rokopisu je pripisano: *KROIS, KRSTOVIČ.*

15. – V četi so res pobirali potpisane še v mesecu aprilu 1944. za spomenico katero bi izročili stotniku Meničaninu, tedanjem poveljniku čete. Ta spomenica se je ticala tega, da domobranci hočejo imeti v četi za svojega poveljnika Slovenca ne pa Srba in še druge podrobnosti ki so metali mu v oči domobranci njegove čete. Potpise v četi je nabiral domobranec medicinec Andlovic Jože, domob[ranec] Križaj, telefonist v četi in še neki drugi domobranec, ki pa so sedaj vsi premeščeni iz čete v druge edinice. Andlovic je bil ujet od strani partizanov in se še sedaj nahaja pri njih. O tem slučaju nimam dalje prav nič več za povedati.

16. – V četi se nahaja obveščevalec domobranec ORAŽEN FRANC. Meni do sedaj še ni padlo v oči da ne bi bil imenovani zanesljiv in zmožen svojega obima dolžne službe. Če je pa zamolčal stvari ki so se dogajale v četi, ki so bile samo na korist čete nikakor pa na škodo moštva se mi zdi da ni nobena velika pregreha.
Včasih se obrne okrog kakšnega lepega dekleta, to se pa pač vsak v današnjih dneh komur je količkaj.

17. – Četa je dobila za mesec julij za izdavanje zadnje dekad[e] razne stvari, v obliki pijače, cigaret in drugih manjših stvari. Vse te potrebščine so bile prodane v četi domobrancem, kakor smo dobili cenik in seznam stvari. Denar ki se je zato iskupil je bil isplačan nasljednji dan vojakom kot dekada. Da bi bila kakšna pretirana cena meni ni poznano. Zloupotrebe poveljnik čete stotnik Šparhakelj ni pri tem prav nič napravil niti je pak šla ma kakšna lira od tega ki dobička ni bilo za četno blagajno. Meni o tem prav nič ni znano.

18. – Imam še za pripomniti sledeče: Prosim, da se o vsemu temu zaslišijo še navedene osebe v zapisniku, potem obveščevalec domobranec Oražen in stotnik g. Šparhakelj.
Gotovo pa je da je to ovadbo napravil poročnik g. Krois Anton, ki se hoče maščevati nad poveljnikom čete, zaradi neuspeha akcije ki smo jo delali na položaju Golo. Tam smo šli dva voda, da prideta v sastav Ižanske čete[1286] ki je imela nalogo da zasede položaj Govc. Prvi vod čigar vodnik je bil por[očnik] Krois je popolnoma odpovedal, ter je z težkim bacačem metal mine po naših fantih in pri tem ranil tri domobrance. No ko sm[o] prišli domov smo povedali poveljniku kako se je cela zadeva uredila in videl ranjence ki so bili istega dne prepeljani v bolnico z rešilnim autom sta se seveda z poveljnikom pošteno skregala. Poročnik Krois je vse skozi nesposoben za borbo, a od kje mu čin, sploh še vojak ni bil. V četi ga vojaki absolutno niso mogli videti. Zasmehovali so ga v zvezi kako je prišel do tega čina. Ko so nekoč partizani prišli rušiti most pri Tlakah sem jaz zapazil neko šumenje in lajanje psov, o čemur sem obvestil poročnika Kroisa, da naj gre z bacačem tja in vrže nekoliko min na partizane. On mi je pa rekel da to niso partizani temveč četniki. Drugo jutro se je izkazalo, da so v resnici bili partizani, ker je šel most v

[1286] V rokopisu je pripisano: *24.*

zrak. Izvestil sem o tem poveljnika čete ki je zopet poročnika Kroisa nahrulil in iz tega se lahko vidi da nobeden drugi ne more biti maščevalen kot on.

Podnarednik Ludvik Franz ki je v četi odrejen da vodi četno blagajno in nabavko goved vodi za sebe in za četo dnevnik–malo knjižico iz katere se bo sigurno vse videlo prihodi in rashodi četnega denarja.

Zapisnik mi je prečitan in vse moje besede so v njem točno zabeležene. Nimam prav nič več za povedati, ker sem vse točno izjavil. In na izjavljeno tudi lahko prisežem.

PRISOTEN: Narednik, *Murn Andrej*
1.V. narednik, _____
2. – narednik *Marko Geoheli*

ZASLIŠAL IN OVERAVA:
Šef obvešč[evalnega] od[d]elka Org[anizacijskega] Štaba S. D.
S t o t n i k[1287]

Zapisnik zaslišanja Franca Oražna o domnevnih nepravilnostih Leopolda Šparhakla, 27. 8. 1944 (pag. 2968–2970)

ZAPISNIK

Domobranca, četnega obveščevalca ORAŽEN FRANCA iz 23. čete Slovenskega domobranstva, roj. 18. 1. 1925, v Dolenji vasi št. 56 pri Ribnici in tja pristojen, stanujoč sedaj [v] Ljubljani, očeta Marka, matere Marije roj. Mrhar, samski, do sedaj ne kaznovan.-

Zapisnik začet dne 27. 8. 1944. ob 9 uri, v obveščevalnem od[d]elku Organizacijskega štaba Sl[ovenskega] Domobranstva.-

Na splošna vprašanja imenovani odgovori:
Saj sem v 23. četi že od 31. 5. 1944., v službi kot četni obveščevalec. V glavnem vse četne razmere so mi bile poznane:

1. – Poznano mi je da je nekega dne napotil poveljnik[1288] čete domobranca Pečnika v Ljubljano z slanino. Ta slanina je bila domob[rancu] Pečniku na bloku 52 odvzeta in isto so sami vojaki pojedli. G. stotnik Šparhakelj [Leopold Šparhakel] je imel namero to slanino poslati domov svoji družini. Za količino ne vem.-

2. – Hrana v četi je bila res slaba s razmerjo napora ki ga imajo vojaki v četi. Pozneje je stotnik Šparhakelj v resnici hrano izboljšal in fantje so bili zadovoljni. To izboljšanje hrane je tudi dovolil podpolkovnik g. Vizjak [verjetno Milko Vizjak] na štabu ali na domu. To dovolje[n]je je bilo samo usmeno. Podpolkovnika Vizjaka je

---

[1287] V rokopisu je pripisano: *ILOVAR* [Albert Ilovar].
[1288] V rokopisu je pripisano: *SPARHAKEL.* Pripis se ponavlja.

poveljnik čete zaprosil sam osebno, na domu ali v štabu to ne vem, in to še preden je začel z poskusom kako bi se hrana v četi izboljšala.

3. – Živinčeta so res kupovali, toda rekvirirali pa niso nikjer. Res je, da se je meso od ubitega živinčeta nekaj prodalo da so se nabavni stroški krili, ostalo je pa bilo za vojake.

3. – Konja je četa odvzela kmetu Podlogarju iz Kopačnika obč. Želimlje. Konj je bil še od Italijanov, pozneje partizanov kateri so tega konja dali kmetu Podlogarju. Podlogar je koristolovec in ljudje v tej okolici ga imajo za slabega. Naginje se bolj na partizansko stran.

4. – Meso v četi je samo včasih. Kadar je teletina gospodinja Rolih pri kateri je nastanjena četna pisarna pripravi po kakšen kilogram za poveljnika in vodnike v četi. Slišal nisem na lastna ušesa da bi poveljnik poročnika Kroisa [Anton Krois] zmerjal ali vem da je zbadljivko »Ki je kakšen dober fuzbalis da bo poročnika Kroisa brcnil v zadnjico rit«.

5. – Kože od zaklanih goved so se dajale v strojarno v zameno za usnje. V četi se precejšnje število čevljev popravilo iz tega usnja. Tri pare novih čevljev je pa dal napraviti za najbolj pridne fante v četi. Četa je to bila primorana sama delati ker iz intendance Štaba domobranstva ni dobila nobenih novih čevljev ali materiala za popravko raztrganih čevljev v četi.

6. – Poveljnik čete je prepovedal svojim vojakom prekupčeva[ti]. Vse kar se bo kupilo je rekel da mora on vedeti. Vse kažnjene vojake katere je kaznoval z odvzemom je denar zapisal v četni seznam in tisti je bil za izboljšanje hrane.

7. – Kljub prepovedi poveljnika čete da se črna borza ne sme uganjati sta domobranca Boh [Jože Boh] in Glavan [Karel Glavan] še nadalje prekupčevala. On[1289] jima[1290] je prišel na sled ter jim odvzel denar, zabeležil v seznam za zboljšanje hrane, ter kaznoval z nekaj dnevi zapora.

8. – Nekega dne je odšla četa na Turjak pregledati teren. Ob tej priliki so tudi kupili eno kravo. Za koliko so kupili ne vem. Tudi to ne vem, kdo jo je kupil. Krava je dobila svoj tek kot po običaju.

9. – Prav nič ne vem da bi kakšno kravo odpeljali v Ljubljani in ob tej priliki delali neke zasede okrog bloka 52.-

10. – Pivo v koliko se dobi za četo to vse domobranci kupijo in spijejo. Ni res da bi g. stotnik Šparhakel za sebe zadržal kakšno kišto piva.

[1289] V rokopisu je pripisano: *SPARHAKEL.*
[1290] V rokopisu je pripisano: *BOH, GLAVAN.*

11. – Res je da so vojaki kupovali v četi[1291] meso in ga nosili v Ljubljano. Največ je šlo v mesto 10 do 15 vojakov na teden.

12. – Koliko glav živine so zaklali mi ni znano.

13. – Poveljnik čete je v resnici izdal pred 1 mesecem dovoljenje za v Ljubljano možu posestnice Vrbinke, da je odšel v Ljubljano po živinozdravnika. Ni prej niti sedaj kasneje ni nikdar več dobil dovoljenja.

14. – V četi sta dva kolesa. Enega ima četni ordonans, drugega je pa odredil[1292] za sebe, vendar ga pa vzame v nujnem primeru vsakdo.

15. – Češnje so v resnici prinesli fantje stotniku ali ne zato ker jim je dal dovolilnico za na Orle.

16. – Ni mi poznano da bi od četnega sledovanja kakšen od vodnikov ali poveljnika čete kaj vzimal. Ali so vojaki dopustniki bili skidani z hrane ali ne nevem. Vem to da so vojaki ki so šli na dopust večinoma kmečki ki imajo doma hrano. Preostanek ki jim sleduje potem dobijo ko pridejo v četo.

17. – Službo četnega obveščevalca že vršim preko 6 mesecev. Dnevno pošiljam poročila o dogodkih na reonu 23. čete in sami četi. Da sem zasledoval gibanje »mladih deklet« je resnično, ker je to tudi bilo potrebno, ker se med njimi nahajajo tudi »partizanske cvetke«. Mislim pa, da ni nobeden greh, ako kot mlad fant z katero pošteno »punco« spregovorim kako prijazno besedo. Da sem bil pa slep za dogodke v četi in pregrehe svojega poveljnika, ni resnica. Kot vojaku mi je bilo težko opisovati razne dogodke, ki so tangirali neposredno poveljnika, mojega predstojnika, ali sem ipak, v par poročilih poročal vse, kar sem uvidel da je nepravilno. Ta poročila sem poslal pod mojim podpisom kot obveščevalec Organizacijskemu štabu kjer je tudi vse potrebno nadalje odločeno. Vedel sem dobro za cene posameznih predmetov ki so se prodajali v četi namesto dekade, za kar je vedel tudi moj poveljnik. Da bi bila prodaja lažja, je poveljnik n. pr. za predmet, ki je stal po cenovniku 3.80 L. prodal po 4.- L., pa tudi obratno, ki je stalo 2.05, je dal za 2 lire (radi zaokroženja številke in pomanjkanja drobiža). Ako se je pri tem dobilo kaj več denarja, kakor je bila skupna cena, ne vem. Da bi pa šlo v tem slučaju v »četno blagajno« 10.000 Lir, je neresnično – podlo natolcevanje. Od dobljenega denarja za predmete so se vojakom izplačale dekade. Sicer pa ta stvar niti ne spada v mojo službo, ker moja dolžnost je vršitev ostale obveščevalne službe na sektorju čete in sami četi, ker jaz nisem »četni kontrolor« in so za to bili postavljeni drugi ljudje – četni komisarji.-

18.- Imam še za pripomniti sledeče: Poročnik Krois (ki sploh ni bil nikdar vojak, in se po seznamih v četi vodi kod narednik) nosi epolete poročniškega čina. Po svojih

[1291] V rokopisu je pripisano: *23.*
[1292] V rokopisu je pripisano: *SPARHAKEL.*

sposobnostih in značaju je vedno delal v četi razkolj in nered. Domobranci so bili z njim nezadovoljni. Da je obtožil tudi mene, da nimam na pravem mestu oči kot četni obveščevalec je napravil radi tega ker sem[1293] mu[1294] večkrat radi službene potrebe in reda v četi povedal direktno njegove nepravilnosti in ga opozoril, - seveda vedno v pravilnem taktu, na pravilen postopek z vojaki. Jezil se je tudi radi tega, ker je bil opozorjen da vrne četi 1600 nabojev municije za brzostrelko, katero je odnesel nepravilnim potom iz čete. Da sem ispovedal prednje o poročniku Kroisu, me je navedlo to, ker sem prepričan, da je ovadbo napisal on in nikdo drugi. Pripominjam še da so fantje z sedanjim poveljnikom čete zadovoljni.
Zapisnik mi je prečitan in vse moje besede so v njem točno zabeležene. Nimam prav nič za izjaviti.
Na vse prednje tudi lahko prisežem.

P r i s o t e n:
V. Narednik
Narednik *Marko Geoheli*

Domobranec, *obveščevalec*:
Oražen Franc

Zaslišal in overava:
Šef obvešč[evalnega] od[d]elka Org[anizacijskega] Štaba S. D.
S t o t n i k[1295]

Pismo Riharda Markoviča materi o razlogih za pobeg iz domobranskih vrst in vstop v partizanstvo, 4. 9. 1944 (pag. 2971)

Prepis! 4. 9. 1944

Ljuba mama![1296]

Odločil sem se, da Vam pošljem par vrstic iz Primorskega. Kot sva se zgovorila, ko sem bil doma na dopustu, tako sem tudi naredil. Pobegnil[1297] sem od Domobrancev 2. 9. Saj veste, da med takimi lumpi kot so ni mesta zame. Njihova zločinska in izdajalska dela se mi studijo. Dobil sem zvezo s kurirji, ki so me potem odpeljali na Primorsko v »Vojkovo« brigado. Sedaj se trenutno nahajam [v] Lepi Vipavi. Presenečen sem bil, ko so me povsod sprejemali z izredno ljubeznivostjo, kakršne nisem niti slutil. Mislil sem, da me bodo zaničevali in oponašali z »belogardistom«, pa tega ni bilo. So pa tudi kar dobro oblečeni in oboroženi, kar tudi nisem pričakoval. Sedaj sem vsaj med dobrimi tovariši. Še celo hrana je nad vse pričakovanje boljša. Zavedam se pa tudi, da kar se tiče trpljenja bo tukaj hujše. Toda tolaži me zavest, da sem vstopil v borbo za pravično stvar, da se [o]svobodimo teh Nemških zatiralcev Slovenskega naroda in njihovih zločinskih belih plačencev. Veste dobro kolikor so me že preganjali Nemci, Italijani in belogardisti. Ti poslednji so krivi vse nesreče,

---

[1293] V rokopisu je pripisano: *ORAŽEN.*
[1294] V rokopisu je pripisano: *KROIS.*
[1295] V rokopisu je pripisano: *ILOVAR* [Albert Ilovar].
[1296] V rokopisu je pripisano: *MARKOVIČ* [Marija Markovič].
[1297] V rokopisu je pripisano: *MARKOVIČ*. Pripis se ponavlja.

ki me je spremljala zadnja tri leta. Veste sami, da so me skušali večkrat odstraniti iz sveta toda njihove zločinske nakane so spodletele.
Draga mama, če Vam storijo radi mene, ker sem vstopil v Partizane, le najmanjšo krivico, se zaklinjam, da dokler bom živ ne bom miroval, poplačal bom vse krivice z obrestmi vred, tudi tiste katere sem že mislil pozabiti, obračun bo grozen in strogo pravičen. Veste, da jaz nisem nobenemu človeku še naredil krivice, ampak sedaj bom postal tudi jaz maščevalec, radi krivic, ki so mi jih že napravili. Vem pa, da je tudi brat istih misli.
Draga mama nikar naj Vas ne skrbi zame, ker upam, da bo kmalu konec in bo prišla že dolgo pričakovana osvoboditev. Tukaj Angleška letala večkrat mečejo dol obleko, orožje in municijo. V Loški dolini imajo letališče, odtam vozijo z letali naše ranjence v Italijo v Bari. Imamo tudi tanke, avtomobile in topove. Prej nisem vedel, da imajo že toliko urejeno vojsko. Tovariši so boljši, niso tako grobi kot belogardisti. Sporočite prosim tudi bratu čim preje morete, kam sem šel, da ga ne bo skrbelo, da se ne bo podajal radi mene v nevarnosti. To je če Bog da, se bova kmalu videla.

Vas pozdravlja
Vaš vedno ljubeči
sin
Rihard

Pripomba: Pismo je prepisano brez popravkov.

Dopis o odvzetih legitimacijah in domobrancih, poslanih na delo v Nemčijo, 21. 9. 1944 (pag. 2972)

[žig]
SLOVENSKO DOMOBRANSTVO
O r g a n i z a c i j s k i š t a b
21. 9. 1944 opr. Št. *20738*

ŠEFU ADJUTANTSKEGA ODSEKA.-

V prigibu /14 se pošiljajo domobranske legitimacije katere so odvzete domobrancem odpuščenim iz domobranstva in poslatim v Nemčijo na delo in to
010932 Logar Rajmund
005555 Mazi Jožef
010627 Rajgel Pavel
004906 Gole Davorin
009831 Abrahamzberg Jože
003546 Pritekelj Milan
006894 Boštele Dušan
005247 Šušteršič Marjan
007013 Štimec Pavel
003602 Kogovšek Jože

010036 Ambrožič Josip
010954 Jernejčič Anton
000578 Doljak Roman
008585 Pajsar Janez
Prosim potrditi prijem legitimacij.

Šef obv[eščevalnega] odseka
stotnik
Ilovar[1298]

Potrjujem prejem 14 domobranskih izkaznic po gornjih številkah in potrdilo o vpisu v Sl[ovensko] D[omobranstvo] Jernejčič Antona.

Šef Adjutant[skega] odseka
stotnik
Gliha [Viktor Gliha]

Dopis o aretacijah domobrancev, 8. 9. 1944 (pag. 2973)

[žig]
SLOVENSKO DOMOBRANSTVO
O r g a n i z a c i j s k i š t a b
dne *8. 9. 1944 Z[aupno]* opr. št. *5125*

ŠEFU OBVEŠČEVALNEGA CENTRA »12«

Takoj izvršiti aretacije spodaj navedenih domobrancev in sicer:

domobranec	Furlan Jože iz 61 čete	
-"-	Saje Franc	-"-
-"-	Bartol Karel	-"-

Imenovane otpremiti z prvo kolono v Organizacijski štab Ljubljana.
Nadaljno podrobno povelje sledi.

POVELJNIK,
Podpolkovnik,
Ilovar [Albert Ilovar]

Dopis o posameznih domobrancih, 11. 9. 1944 (pag. 2973)

[žig]
SLOVENSKO DOMOBRANSTVO
Obveščevalni center 12
štev. *56 zaupno*
v *Kočevje* dne *11. 9. 1944*

Organizacijskemu štabu Slovenskih domobrancev
(Obveščevalnemu centru.)

[1298] V rokopisu je pripisano: *ILOVAR* [Albert Ilovar].

Glasom akta, št. 5125 z dne 8. 9. 1944, sporočam, da se točasno nahaja v četi samo BARTOLJ KAREL ostalih dveh pa sedaj ni doma. SAJE FRANC se sedaj nahaja v akciji, kateri se bo vrnil po 6. dneh. FURLAN JOŽE, pa je na dopustu v Št. Jerneju pri Novem mestu. Takoj ko se vrneta jih bom dostavil potom autokolone v Ljubljano na razpolago Organizacijskemu Štabu.

Za Šef*a* obveščevalnega centra 12
~~narednik~~: *[…]*
[Podpis nečitljiv.]

Priloga k politični oceni posameznih domobrancev, 8. 9. 1944 (pag. 2974)

61. ČETA

1)	domobranec	FURLAN Jože[1299]	= škodljiva za domobranstvo, nezanesljiva, nedisciplinirana
2)	-"-	SAJE Franc	
3)	-"-	Bartol Karel[1300]	pijanec, fizično napadel komandirja straže

---

Potrdilo Janka Pajerja o protikomunistično usmerjeni družini Viktorja Porente, 15. 9. 1944 (pag. 2975)

P o t r d i l o

Podpisani Pajer Janko, trgovec, tu, Gosposvetska cesta 3/1. potrjujem, da je družina P o r e n t a Marije, posestnice, tu, Hradeckega cesta št. 5, v vsakem oziru poštena in strogo p r o t i k o m u n i s t i č n a . Istočasno izjavljam, da se njen sin Porenta Viktor, ki je bil aretiran 13. 9. t. l. kot domobranec v 66. četi v Šiški, ni udejstvoval nikdar v »OF« niti ni simpatiziral z njo. Bil je vedno in še danes strogo protikomunističnega duha. Da je osumljen kakršnekoli zveze z »OF«, je pač nedolžna žrtev podlega ovaduha.

Ljubljana, dne 15. 9. 1944 *Pajer Janko*

[…] doma iz Vel[ikih] Lašč
[…] intervencije. Sestro na pošti zafrkavajo radi protikomunističnega mišljenja.[1301]

Izjava Jožeta Jamnika o vedenju Viktorja Porente, 15. 9. 1944 (pag. 2976)

Izjava

Podpisani Jože Jamnik, katehet pri Sv. Jakobu, izjavljam, da dobro poznam družino ge Marije Porentove, Hradeckega c. 5. Družina velja za dobro katoliško in v zvezi s tem nisem imel nobenkrat prilike slišati, da bi bil sin Viktor Porenta glede

---

[1299] Pri Jožetu Furlanu in Francu Sajetu je v rokopisu pripisano: *Jurišni bataljon*.
[1300] V rokopisu je pripisano: *nazaj v Edinico*.
[1301] V rokopisu je pripisano na drugi strani dokumenta.

komunizma nezanesljiv. Zato sem mnenja, da je bil ovaden po takem človeku, ki ga osebno mrzi.
V Ljubljani, 15. 9. 1944.

Jože Jamnik
katehet

Izjava Srečka Zamjena o protikomunistični usmerjenosti Viktorja Porente, 15. 9. 1944 (pag. 2977)

Izjava
Dne 13. t. m. je bil odveden od policije domobranec Porenta Viktor (r. 29. 4. 1916) in sicer od 66. čete v Šiški. Ker je mogoče, da je bil kakorkoli politično osumljen, podpisani izjavljam, da poznam g. Porento še izza njegove mladosti, ko je zahajal v naš Mladin[ski] dom na Rakovnik, in še pozneje vedno, ko se je udejstvoval v strogo katoliških krogih. Ves čas sva se mnogokrat zaupno razgovarjala, pa nikoli nisem zapazil na njem najmanjšega nazorskega oklevanja. Nasprotno je kazal dosledno protikomunistično prepričanje in ga tudi dejansko dokazal s svojim vstopom v domobranske vrste.
Ljubljana, Rakovnik
15. 9. 1944 *dr. Srečko Zamjen l. r.*

Premestitev domobranca Stanka Krašovca, 16. 9. 1944 (pag. 2978)

[žig]
4. ČETA SLOVEN[SKEGA] DOMOBRANSTVA
štev. *Zaup[no] 292*
V *Borovnici* dne *16. 9. 1944*

Pošilja Krašovca Stanka[1302]
SLOVENSKEMU DOMOBRANSTVU – OBAVEŠTAJNI ODSEK.

V zvezi povelja Organizac[ijskega] štaba strogo zaupno št. 118 od 10. 9. tega leta pošilja se domobranec Krašovec Stanko na daljno pristojnost.
Osebni podatki imenovanega so:
Je domobranec, imenuje se Stanko Krašovec, neženjen, vere R. katoličke, rojen je 31. 5. 1923. leta v vasi Ravne št. 7 pristojen v Novi Vasi na Blokah.
Imenovani je do sedaj bil priden in ubogljiv vojak in svojim obnašanjem ni dajal nikakšan sumnjiv izgled.
Prosim, da se potrdi prejem vojaka.
Domobranec Modic Anton[1303] se nahaja v 20. četi.[1304]

Poveljnik nadporočnik,
Miloš Šabić

[1302] V rokopisu je pripisano: *dober – izpuščen.*
[1303] V rokopisu je pripisano: *nezanesljiv.*
[1304] V rokopisu je pripisano: *iz 20.*

Predaja zajetega partizana nemškim oblastem, **26. 9. 1944** (pag. 2979)

Prepis.

ŠEFU OBVEŠČEVALNEGA CENTRA 9
VRHNIKA

Pošiljam Vam partizana Jenkole Jožefa, kleparja, rojenega 19. 1. 1904 v Mavčičah. Imenovanega je naša patrola ujela. Po vsem videzu, ki ga je napravil in tudi po informacijah, ki smo jih dobili, je to zagrizen in zakrknjen partizan. Tudi pri zaslišanju ni hotel ničesar vedeti. Zato na imenovanega posebno pazite in ga na noben način ne dajte k domobrancem.

Za poveljnika, poročnik
Jože Vidmar

43. četa slov[enskega] DOMOBRANSTVA
Št. 1821
Horjul, 26. 9. 1944

An dem
SS 14. REGT.–
Privojno dostavljam s tem spremnim spisom zaslišanje partizana Jenkole Jožeta, katerega istočasno odstopam v nadaljno postopanje.

Šef, nadporočnik:
Vladimir Kante

Poročilo okrajnega odbora OF o razmerah na območju Mokronoga, 18. 9. 1944 (pag. 2980)

Okrajni odbor O. F. Mokronog — Na terenu, 18. 9. 1944
Informacijski odsek

Informacijski odsek Predsedstvo SNOS
Informacijski odsek pri Okrožju[1305] Novo mesto

V prigibu pošiljam prepis pisma 23 letnega Riharda Markoviča[1306], doma iz vasi Polje št. 10, okraj Mokronog, ki piše svoji mami Mariji Markovič. V januarju t. l. so Nemci odpeljali Riharda od doma in ga oddali v Ljubljano k Domobrancem. 1. 9. t. l. je omenjeni pobegnil od Domobrancev, dobil zvezo s kurirji, ki so ga odpeljali v »Vojkovo« Brigado na Primorsko. Od tam se sedaj javlja.
Iz pisma se vidi zdrav karakter preprostega fanta, njegovo pravo gledanje na našo borbo, in pravi odnos do naših narodnih izdajalcev. Mislim, da bi bilo umestno pismo razmnožiti in ga dati v javnost.

[1305] V rokopisu je pripisano: *OF*.
[1306] Glej dokument na pag. 2971.

Dne 18. 9. t. l. so švabobranci iz postojanke Tržišče[1307] nasilno vzeli Kunstelj Antoniji iz Prelogov eno kravo in prešiča, težkega okoli 180 kg. Dejali so, zato, ker imaš tiste svoje K…. v partizanih, ti bomo vzeli kravo in svinjo. Omenjena jih je prosila, da naj ji pustijo vsaj kravo, da bo imela mleko za otroke, pa so tudi njo nahrulili s k….
Dne 20. 8. t. l. se je peljala skozi Srednji Lakenc grupa švabobrancev in ko so prišli mimo hiše Franca Rapuša v Sred[njem] Lakencu, je eden dejal, še tega moramo spraviti v kraj. Ustavili so voz, šli v hišo pretepli Rapuševo hčerko Anico[1308] in odvedli 53 letnega očeta, ki ni mogel več ujiti. Med navzočimi švabobranci so ljudje spoznali tudi Strupeh Antona iz Slepšeka, Fišter Lojzeta iz Sp. Lakenca, Penca Naceta iz Sp. Lakenca in Gorjup Jožeta iz Mokronoga. Za omenjenim Rapuš Francem, ni nobenega sledu.[1309]

Smrt fašizmu – Svobodo narodu!

Za informacijo in propagando:

[žig]
Rajonski odbora OF Mokronog

Zapisnik zaslišanja Jožeta Jenkoleta o značaju in premikih partizanskih enot, 22. 9. 1944 (pag. 2981)

Delano v pisarni 43. čete Slov[enskega] domobr[anstva]. V Horjulju, dne 22. 9. 1944.

Z A S L I Š A N J E

ujetnika J e n k o l e J o ž e t a, kleparja, roj. 19. 1. 1904. v Mavčičah, pristojnega v Mavčiče.
Zaslišanje se je pričelo ob 11.30h.
I
Na splošna vprašanja odgovarja:
I
Imenujem se Jenkole Jože, roj. 19. 1. 1904 v Mavčičah, rim. kat. vere, oženjen, klepar, sodnijsko nekaznovan. Ne vem zakaj sem zaslišan.
II
Ti, Jenkole Jože, se pozivaš, da po svoji vesti točno in po resnici poveš, kaj si doživel pri partizanih.
II
Skozi Mavčiče so partizani večkrat hodili, trosili propagando in kradli. V noči med 12. in 13. 8. 1944. okrog polnoči sta vdrla dva partizana skozi okno v hišo. Ko sem se radi ropota zbudil in prišel gledati v kuhinjo, sta me kot mobiliziranca odpeljala

---

[1307] V rokopisu je pripisano: *35. ČETA*.
[1308] V rokopisu je pripisano: *RAPUŠ.*
[1309] V rokopisu je pripisano: *19. 11. 1892.*

s seboj. Enemu od njih, starejšemu, je bilo ime Jaka, mlajšemu pa Cuznar. Takrat je bilo v Mavčičah 30 mož, katere je tedaj štela 1. četa 3. bataljona Prešernove brigade. V Mavčičah so tedaj mobilizirali 6 mož. Istočasno je bila v Mavčičah menda tudi transportna četa. Njenega komandanta sem pozneje videl in je govoril v loškem dijalektu. S 1. četo 3. bataljona, ki je bila oborožena s 4 puško mitraljezi, 30 puškami in je imela z mobiliziranci vred 50 mož, katere komandir se je imenoval Žnidar, sem šel iz Mavčič preko Jeperce na Senico, prebredel Soro, šel čez vas Soro v škofjeloške hribe, čez Blegaš, bil v Votlici, Čepovanu in v Kozarišču. Tu sem bil prestavljen iz 1. čete v prateči vod s svojim tov[arišem] Taškar Antonom iz Mavčič, ki je tedaj, ko sem bil jaz ujet od domobrancev, ušel. Po poklicu je železniški delavec. Ob napadu na Črni vrh, je bil naš prateči vod v zasedi 2 uri od Črnega vrha. Imel je 26 mož, 2 težki Bredi, 1 lahki mitraljez, 1 minomet 45 mm in 4 puške. Komandirju je bilo ime Zino, politkomisar je bil primorec Jug, bataljonskemu komandantu pa je bilo ime Jaro. Iz bližine Črnega vrha smo šli na Votlico, Čepovan, Mrzli vrh, kjer sem s svojim tovarišem Taškarjem ušel 12. 9. 1944. ob 9h ponoči. 13. 9. sem bil že na Žirovskem vrhu in slišal močno streljanje v smeri Trebija. Nato sva šla proti Mavčičam, bila pa na Srednjem vrhu zasačena od domobranske patrole, ki me je vzela.

III

Ali ti je, Jenkole Jože, še kaj znanega o prednji zadevi odnosno če imaš k prednjim izpovedbam še kaj pripomniti in če na zgornje izjave lahko prisežeš?

III

K prednjim izjavam nimam nič več pripomniti. Izjave priznam za svoje in na iste morem vsak čas priseči.

Zaslišanje končano ob 12.50h.

Zaslišal in overava
narednik
Marjan Fludernik

Podpišem sam.
Jenkole Jože

Prisotni kaplar: [...] *Vinko*
domobranec *Jerman* [...]

[žig]
SLOVEN[SKO] DOMOBR[ANSTVO]
Obveščevalni center 9
Štev. *1540*
V *Vrhnika* dne *26. 9.* 1944

Zapisnik zaslišanja partizanskega ubežnika Jožeta Jenkoleta o razmerah v partizanstvu, 26. 9. 1944 (pag. 2982)

SLOVEN[SKO] DOMOBR[ANSTVO]
Obveščevalni center 9

štev. *1539*
v *Vrhnika* dne *26. 9.* 1944 *4*

ZAPISNIK

O zaslišanju partizanskega ubežnika
Generalije:

Priimek in ime	Jenkole Jože
rojen	19. 1. 1904
Rojstni kraj	Mavčiče 35, srez Kranj
državljanstvo	ex. jugoslovansko
poklic	klepar
stan	poročen in imam enega otroka starega 14 mesecev
delodajalec	samostojno obrt.

Dejanski stan: V noči od 12.–13. 8. 1944 so me prišla dva partizana iskat na dom v Mavčiče 35 in me odpeljala skupno z drugimi 5, ki so jih tudi vzeli v Mavčičah na Primorsko. Kraji, kjer sem hodil so bili: Votlica, Čepovan, Kozarišče, drugih imen se ne spominjam. Dali so nas vseh 6 v Prešernovo brigado. Trije pa so med potjo ušli, tako smo ostali še 3. Bil sem [v] pretečem vodu 2. bataljona. Bilo nas je 20–30 mož. Imeli smo dve bredi težke, ter dve puški, 1 puškomitraljez 1 mali bacač. Ostali pa niso imeli orožja.

Kedaj je všel Dne 12. t. m. sem všel na Mrzlem vrhu nad Žirem. Na poti me je dobila Domobranska patrola pri Črnem vrhu pri Polhovem gradcu v smeri Škofja Loka. Do danes sem bil v Horjulu v priporu. Pri partizanih je slaba obutev isto tako tudi obleka, hrane je premalo. Vlada splošno nezadovoljstvo posebno med prisilnimi mobiliziranci. Pravijo, da bo polovica ušla do zime.

Kakšno željo imate? Najraje bi šel domov, da bi lahko delal naprej svojo obrt.

Zapisnik prečitan in spoznan za točnega.

Delovodja zapisnika:	priča pri zaslišanju:	zaslišanec:
Dr. Žele Jože	[Podpis nečitljiv.]	*Jenkole Jože*

Prednji zapisnik overavlja
Šef, nadporočnik:

Poročilo o položaju v okolici Žirov in partizanski bolnišnici Franja, nedatirano (pag. 2983)

V vasi SELA pri ŽIREH se nahaja v MODRIJANOVI hiši štab XXXI. divizije, ki šteje okrog 100 mož. V isti vasi je tudi zaščitna četa te divizije, ki ima tudi okoli 100 mož. V DOBRAČEVI pri ŽIREH se nahaja udarna četa, ki ima okoli 100 do 120 mož. Štab te čete se nahaja v hiši župana BLAŽIČ JOHANA. Vodi te čete pa so pri ČELESNIKU, HRIBARJU in v bližini GANTARJA.
Komanda mesta ŽIRI se nahaja na GLINCAH in ima ca 40 mož.

V HEJEVI HIŠI, ki stoji vis a vis hiše elektromonterja KRŽIŠNIKA, po domače pri SLUGI, se nahaja »GOSPODARSKA KOMISIJA« katere člani so poleg drugih tudi SNOPEK in MAJSKI.
Iz vasi CERKNO, ki leži v dolini pelje pot na Farji potok in dalje proti ŽELEZNIKOM. V vasi FARJI POTOK se nahaja GORENJSKO VOJNO PODROČJE. V sredini med CERKNOM in NOVAKI se izliva na desni strani v potok CERKNICO neki potoček. Predno se ta potok izlije v Cerknico, stoji na levi strani Cerknice ena hiša. Malo naprej od te hiše pa stoji blizu pritoka potočka v Cerknico na isti strani bel, zidan kozolec. Mimo tega kozolca in dalje po samem potoku preko dveh mostičkov pod slapi se pride – po pol ure hoda – do bolnice. Bolnica leži v kotlini in je vhod mogoč samo na eni strani, ker je kotlina okrog in okrog zaminirana in ima zelo strma pobočja. Bolnica se imenuje »FRANJO«.
Ima bolnica 8 barak. Med te spada tudi kuhinja in električna centrala na vodni pogon. V bolnici je do 100 bolnikov in 30 bolničarjev in zdravnikov.
Vas Cerkno se nahaja ca 10 km jugozahodno od BLEGAŠA, k. 1562. Po karti BLED, 1:100.000. Po vsem opisu se nahaja bolnica nekje na severnem delu vasi POLJANE ob potoku CERKNICA med vasjo D[olenje] NOVAKE in CERKNO.

Premestitev domobranca Franca Sajeta, 30. 9. 1944 (pag. 2984)

[žig]
SLOVEN[SKO] DOMOBRAN[STVO]
Obveščevalni center 12
štev. *4*
v *K[očevju]* dne *30. 9.* 194*4*

Organizacijskemu štabu Slovenskih domobrancev
(obveščevalni odsek)

Po odredbi Organizacijskega štaba, pošiljam zahtevanega domobranca 61. čete Saje Franca, kateri se preda Obveščevalnemu odseku Organizacijskega štaba v nadaljni postopek.

Za šefa Obveščevalnega centra 12
domobranec:
Kozina […]

Nemško poročilo iz Ribnice, 1. 10. 1944 (pag. 2985–2986)[1310]

An den Kommandeur
des SD un der SI-PO
Aussenstelle Laibach.

O.U., den 1. 10. 1944.

Wir haben folgende Nachricht erhalten:

[1310] Povzetek poročila v slovenskem jeziku je na pag. 2942–2943.

Der Ortskommandant in Ribnica Hauptmann WEIS ist in militärischer Hinsicht völlig am Platze. Er zeigt zwar ein Missvertrauen gegen Domobranci und teilt jeder Streife der Domobranci einige deutsche Soldaten als Kontrolle zu, was die Domobranci auch als Missvertrauen aufnehmen, doch im Übrigen ist er ein sehr guter Soldat.
Doch was die andere Seite des Kampfes gegen Kommunismus anbelangt, unterschätzt er offenbar diesen gefärlichen Gegner und handelt ein wenig zu unvorsichtig. Er ist villeicht im Bilde, dass die Kommunisten, wenn sie mit der Waffe ihren Ziel nicht erreichen können auch andere, nicht militärische Methoden zur Anwendung bringen kennen, von denen man gar nichts merkt, bis es zu spät ist.
Was die Bevölkerung in Ribnica sofort in Erstaunung brachte, war die Tatsache, dass der Hauptmann eine Wohnung bei der bekannten Familie ARKO (Logar) nahm, mit der sich dann sehr gut verstand. Die Familie ist nämlich, wie allgemein bekannt, ganz kommunistischer Gesinnung. Ihre Mitglieder sind folgende: Arko Anton, ehemaliger Major in Yugoslawien, jetzt im Gefängniss irgendwo in Deutschland, ist ein sehr aktiver und verbissener Kommunist, der sogar im Internationlager in Padova Kommunisten organisierte und ihre Aktionen führte. Sein Bruder ARKO Ivan, res Hauptmann bestahl die yugoslawische Staatskasse um 400.000.- Din, doch ist es, wegen des Zusammenbruchs Yugoslawiens nicht zur verurteilung gekommen. Er ist am 4. 11. 1943 als aktiver Bandit und Kommunist von den Deutschen nach Deutschland abgeführt worden. Er stahl dem Kaufmann Klun Zigaretten im Wert von 30.000.- Lire, die dann seine Tochter und er unter die Banditen verteilten. Am Ankunft der deutschen in Ribnica war er Vorsitzende der Rajonwirtschaftskommision und Chef der Banditenpropaganda. ARKO Breda, die Tochter des letztegennanten ist Kommunistinn und eine bekannte Hurre (siehe Beilage I) und war 3 Monate lang aktive Banditinn. Sie war früher eine intime Freundin des italiänischen Verbindungsoffizier bei VS in Breže, des capo manipolo CAMIZOLLI, der ihrem kommunistischen Einfluss so weit unterlegen war, dass er die ganze Tätigleit der VS unmöglich machte und sogar jedes Schiessen auf die Banditen verbot.
Jetzt steht auch Hauptmann Weiss im intimen Verhältniss mit ihr, die beiden nahmen Sonnenbader im Badeanzgen zusammen im Garten, was unter den Leuten grosse Entrustung hervorrief. ARKO Darja zeigte nach der italiänischen Kapitulation deutlich ihre Sympathien für die Banditen. Auch ARKO Marija, die Frau des Ivan ist den Banditen sehr geneigt und opferte, ihrer Aussage nach, schon sehr viel für OF.
Die leute fürchteten sich nicht umsonst vor dem Einfluss dieser Familie auf den Hauptmann Weiss. Da italiänische Spiel in Ribnica geht weiter.
In der Wohnung der Familie Arko beganen sich bald noch andere verbissene Kommunisten zu sammeln, um auf diese Weise in die Gesellschaft des Hauptmanns Weis zu gelangen, unter ihnen: PIRKER Rudi (siehe Anlage II) , Vater zweier

Banditen, Kommunisten, von denen der eine Mitgliedder VOS ist, der andere Banditenkurier worden war und als solcher schon fiel. Kaufman KLUN Ivan, Vater zweier aktiver Banditen und er selbst arbeitet eifrig für die Banditen. Gerichtsarhivverwalter MERČIČ Albin (siehe Anlage III), Vater zweier Banditen und selbst Kommunist und ein Mitglied des Rajonski odbor OF. Dann noch ARKO Mirko, Bruder des Arko Ivan, Kommunist, DEBELJAK Janez, Lehrer (siehe Anlage IV).
Die Folgen des Einflusses, den die Familie Arko und ihre Besucher auf den Hauptman Weis ausübten, zeigten sich bald in folgenden tatschen:
Passierscheine für den Blocküebergang in Ribnica werden vom Zgw. Hahm ausgegeben, der die Passierscheine den Mitgliedern der OF und den Bodenorganisierten ablehnte. Alle die wandten sich dann auf den Hauptmann Weis, der jedem, der zu ihm kam, ohne Rücksicht auf seine politische Anschauung, den Passierschein ausstellte, mehrmal für die „Feldarbeit", obwohl er keine Feld hatte oder noch niemals selbst auf dem Felde gearbeitet hatte. Auf diese Weise bekamen den Passierschein die, am meisten aktive Funktionäre der OF, die in Ribnica geblieben worden sind, und die jetzt ihre Arbeit ungestört weiterführen können. Diese Leute sind: Debeljak Janez (siehe Anlage IV3), Ložar Ivan (Anlage V), Ana Knol, Mitgleid des Rajonski odbor der OF und ihr Bruder, Politkommissar in einer Banditenbrigade, Henigman Tončka (Anlage VI), Klavs Tinka uam.[1311]
Nach der Besetzung der Ribnica von der Seite der Deutschen und Domobranci im Marz 1944 flohen einige Bodenorganisierte in den Feld, andere, unter ihnen sehr gefärliche, aktive und bekannte Kommunisten und Mitglieder der Kom. Partei aber blieben zuhause in Ribnica, wo sie ihre Arbeit vorsichtig weiterführen. Bei der Verfolgung dieser gefährlichen Leute nimmt Hauptmann Weis die Meinung der ehrlichen Slowenen und die Antragen der Domobranci nicht in Betracht, lässt nicht zu die nötige Arretationen Auszuführen und führt sie auch selbstnicht aus. In Ribnica ist nur Familie Divjak und zwar auf den Auftrag des deutschen Majors in Kočevje arretiert worden. Hauptmann Weis liess zur Bodenorganisierte in der Umgebung von Ribnica arretieren, doch in der Stadt selbst ist keinen was geschehen.
Bei der Hausuntersuchung bei Pelc Franc in Ribnica Nr. 89 sind Handgranaten und munition gefunden worden. Trotz der Anordnung, dass jeder, bei dem Waffen gefunden wird, erschlossen werden sein soll, ist Pelc noch immer in Freiheit, obwohl er auch Kommunist ist (Anlage VII3). Bei der Hausuntersuchung bei Nosan Matija, Goriča vas Nr. 24, dessen Sohn und 2 Töchter und fast gesammte Verwandschaft bei den Banditen ist, sind 2 Gewehre „Mauser« mit 150 Patronen, 1 Banditen – Fahrrad, Kleidung und Wäsche für die Banditen gefunden worden. Dem Nosan Matija ist alles, ausser Waffen und Munition zurückgegeben worden und er blieb in Freiheit.
Am Anfang Mai wurde im Kampf in Struge die Banditin RUS Marija aus Nemška vas gefangen. Obwohl ihre Schuld bewiesen ist, ist sie noch bis jetzt nicht nach Laibach abgeführt worden. Die Schlüssel des Zimmers, in dem sie geschlossen ist,

[1311] Tako je zapisano v izvirniku.

hat der Hauptmann Weis genommen. Ihr Vater fordert, dass sie, wenn sie schuldig sei, nach Laibach abgeführt werden soll, da er das Verhältniss des Hauptmann Wis mit ihr nicht duldet.
Am 17. 5. 1944 bat Hauptman Weis den Bürgermeister und den Chef des »Prevod«, sie sollen der Arko Breda die Lebensmittelkarte die ihr wegen ihrer kommunistischen Gesinnung und Arbeit abgenommen worden war, wieder ausstellen. Die Bitte ist natürlich abgelehnt worden. Für die Familien Selšek und Ban aus Gor. vas müssten sie eine halbe Lebensmittelkarte ausstellen.
Hauptmann Weis lies LOŽAR Uršula, die Frau eines Rajonmitgliedes den Block passieren, da sie von den Domobranci zurückgewiesen worden war.
Wie sehr Hauptmann Weis unter dem Einfluss der Arko Breda steht beweist die tatsache, dass er dem Führer der 115 Komp. Sagte, dass er die Breda, die übrigens in der »črne bukve« auf der Seite 213 erwahrt ist, im Falle, dass sie arretiert werden soll, nachhause nach Koblenz abführen wird.

Spremni dopis k dopisom in okrožnici štaba Notranjskega odreda, 6. 10. 1944 (pag. 2987)

[žig]
SLOVEN[SKO] DOMOBRAN[STVO]
Obveščevalni center 17
Štev. *184.-*
V *Ribnica* dne *6. 9.* 1944

POVELJNIKU ORG[ANIZACIJSKEGA] ŠTABA SL. D.
(obv[eščevalni] od[d]elek)
L J U B L J A N A

V prilogi Vam pošiljamo točen prepis Štaba Notranjskega odreda z dne 23. 9. 1944 in 22. 9. 1944. nadalje vam pošiljamo akt kateri bi moral biti poslan na Vrhniko, pa ga je med tem časom patrola dobila, ki je bila v akciji na Notranjskem.

Pošiljamo vam v nadalji postopek

Šef ob[veščevalnega] centra 17.
narednik
Masič Janez

Prepis dopisa o združitvi okrožnih komitejev Komunistične partije Slovenije za Notranjsko in Ribnico, 22. 9. 1944 (pag. 2988)

O. K. KPS. Notranjsko
št. 470
na terenu dne 22. 9. 1944.[1312]

[1312] V rokopisu je pripisano: *za točnost prepisa overava šef centra 17 narednik Masič Janez.*

Vsem okrajnim komitetom KPS

Od CK. KPS. Smo prejeli dopis v katerem nam sporočajo, da sta združena okrožna komiteta »Notranjski in Ribnica«.
Obenem nam sporočajo, da se bo vršila partijska konferenca skupno z obemi okrožji katere naj se udeleže vsi sekretarji okrajnih Komitetov in pomožnosti tudi člani okrajnih Komitetov. Za to konferenco se temeljito pripravite, da bosti dali poročila o delu, ter številčnem stanju in kvaliteti partije.
Konferenca se bo vršila dne 1. 10. t. l. verjetno, da v Ribniškem okrožju. Naročamo vsem okrajnim Komitetom, da bodo sigurno do 30. na sedežu okrožja ker 30. t. m. bomo morali biti že na Ribniškem okrožju.
S seboj naj prineso deko in hrano.

Smrt fašizmu – Svobodo narodu!

za: V. D. sekretarja
Tekavec Pepe l. r.

Pošiljamo vam žige za katere prosimo, da nam prejem potrdite.
Žig: Okrožni komitet Notranjska.

Prepis dopisa odseka za ugotavljanje zločinov okupatorjev in njihovih pomagačev pri Okrožnem odboru Osvobodilne fronte za Notranjsko, 22. 9. 1944 (pag. 2989)

OOOF Notrajnsko[1313]
Odsek za ugotavljanje zločinov
Okupatorjev in njihovih pomagačev
dne, 22. 9. 1944
sl. 1584.

O k r a j n e m u o d b o r u …… Vrhnika …….

Pošljite nam naj kasneje v 10. dneh sledeče sezname:
I. Seznam oseb, ki se nahajajo v zaporih in internacijah, s pripombo kdo je dotične osebe zaprl ali interniral: Italjani, Nemci ali Domobranci. Polek imena in priimka naj bodo pri vsaki osebi navedeni še točni osebni podatki (vkolikor je pač mogoče (datum rojstva)/če tega neveste, saj približno starost), poklic, zadnje bivališče, kje je oseba zaprta ali internirana ter kdaj je bila oseba odpeljana v internacijo ali zapor.
II. Seznam oseb, ki so bile internirane ali zaprte, ki pa so se vrnile, s pripombo kdo je izvršil aretacijo: Nemci, Italjani, ali Domobranci. Navedeno naj bo tudi od kdaj pa do kdaj je bila oseba internirana ali zaprta, ter kje, sicer pa isti podatki kot pri t[očki] l.

[1313] V rokopisu je pripisano: *za točnost prepisa overava šef centra 17 narednik Masič Janez.*

III. Seznam oseb, ki so pogrešane. Polek podatkov kakor pri t[očki] l. naj se navede, kje je bilo njihovo zadnje vam znano nahajališče.
IV. Seznam ubitih oseb s pripombo nakakšen način je bila oseba ubita in kdo so bili storilci: Nemci, Italjani ali Domobranci. Navedejo naj se osebni podatki kakor pri t[očki] l. ter datum usmrtitve. Če je znano, naj se navede tudi ime storitelja oziroma krivca.
V. Seznam oseb, ki so bile v vašem kraju ubite ali pokopane, ki niso doma iz vašega kraja. Navedejo naj se osebni podatki istih, če pa niso znani, naj se navedejo, okolnosti, po katerih bi bilo mogoče ugotoviti njihovo identiteto. Navede naj se tudi nakakšen način je prišlo do njihove usmrtitve.
VI. Seznam oseb, ki so v službi okupatorjev[1314] s pripombo kdaj so nastopile to službo in v kateri postojanki[1315] se nahajajo. Pomožnosti osebni podatki kakor pri t[očki] l.
VII. Seznam oseb, ki so bile začasa okupacije v službi okupatorja, ki pa so že likvidirane ali pa so nakakšnem drugem mestu. Pomožnosti podatki kakor pri t[očki] l. Navede naj se tudi od kdaj pa do kdaj so bile v službi okupatorja.
VIII. Seznam oseb, ki jih smatrate za posebno obremenjene zločince s pripombo zakaj jih kot take smatrate. Pomožnosti osebni podatki, kakor pri t[očki] l. Navede naj se tudi, kje se omenjeni sedaj nahajajo.
Seznami naj bodo napravljeni za vsako vas os. kraj okraja posebej. V ta namen poverite napravo teh seznamov posameznim zaupnikom po vaseh. Seznami naj bodo v dveh izvodih, od katerih naj eden ostane pri vas.
Pripominjamo, da so nam ti seznami z ozirom na bližajoči konec vojske nujno potrebni, zato urgirajte, da čim prej in čim točneje napravijo.

Smrt fašizmu – Svobodo narodu!

Za OOOF za Notranjsko
V. D. sekretar:
Tekavec Pepe l. r.

Referent:
potpis nečitljiv

Žig.
Odsek za ugotavljanje zločinov okupatorjev in njihovih pomagačev.
Okrožni odbor OF za NOTRANJSKO.

Prepis navodil Obveščevalnega centra Notranjskega odreda za delo obveščevalnih patrol, 23. 9. 1944 (pag. 2990)

Š t a b.
NOTRANJSKEGA ODREDA
Obveščevalni center.
O.C. štv: 749/44.
23. 9. 1944.[1316]

[1314] V rokopisu je pripisano: *NEMCI*.
[1315] V rokopisu je pripisano: *DMB*.
[1316] V rokopisu je pripisano: Šmajd. Pripisano tudi: *za točnost prepisa Šef centra 17 narednik Masič Janez*.

Obveščevalni patroli štev. 6. 7. in 8.

Kader na obveščevalnih patrolah je ispopolnjen in tudi naš O. C. je dal najboljše tovariše zato, dabode vam podrejen teren rez dobro kontroliran in da bodemo tudi mi pravočasno obveščeni o vsem, kar zanima obveščevalno službo na vašem terenu. Vsled tega je pa potrebno, da nadaljujemo z ispopolnitvijo za početega dela a posebno važno, da vredimo redno dostavljanje poročil, ker le pravočasna poročila so dobra a zakasnela poročila, pa če tudi so najboljša navadno so prekasna.

T. 6 in 7. Sta telefonski povezane z našim O.C. in je potrebno da se čim več poslužujeta telefonske zveze in nam potom telefonskih depeš takoj javljata vse premike sovražnika. Ako ni spremembe morata ti dve obveščevalni patroli obvezno vsaki dan najkasneje ob 8. uri odati telefonsko depešo za naš O. C., kjer navesti naprimer na našem sektorju nespremenjeno, mirno, ali sovražnik patrolira okolišne vasi, »sicer mirno«. Polek tega mora t. 7 obvezno najkasneje ob 10 uri oddati depešo s poročilom o progi Ljubljana Trst n. p. r. »včeraj cel dan proga vozna« I. T. D. A ravno tako javljati vse večje kolone po cesti Pijava Gorica – Vel[ike] Lašče, kot do sedaj T. 6. mora vsaki dan naj kasneje ob 9. uri oddati depešo s poročilom o popravljanju proge Grosuplje Ribnica n.p.r. »Proga vozna do Dol[enjih] laz[ov] popravlja se dalje« ali »proga popravljena do …« i. t. d., [n]ajaviti vsako rušenje proge. T. 6. dosedaj ni javljala prihod prehranjevalne kolone v Ribnico. Potrebno je da si organizira, tako da bo vedno obveščena o prihodu kolone, koliko in kakšnih vrst vozil je prišlo in kaj so pripeljali koliko je ostalo v Ribnici a koliko šlo dalje za Kočevje. Tudi te podatke v kratkem navesti v depeši. T. 7. mora isto te podatke dobiti za Vel[ike] Lašče in jih javljati. Ni pa dovolj javiti le s telefonsko depešo nego vse premike i. t. d. Kar se javlja telefonsko depešo je potrebno potem tudi navesti v dnevnem situacijskem poročilu.

Telefonska veza je najbolše sredstvo a je nesigurna, kar se je posebno pokazalo ob priliki zadnjih hajk na Mokrcu. Kar po tri dni nimamo nikakih poročil. To vsled tega, ker se ni naprej mislilo na vezo kadar ni telefona. Vsled tega je potrebno polek telefonske veze urediti dobro, zanesljivo in hitro kurirsko službo – vezo. Dnevna situacijska poročila morajo prihajati hitro, ker so važna in v njih navajate obširno in točno vse podatke iz katerih se v primerjavi z drugimi poročili da marsikaj sklepati. Vsled tega bo t! 6 dnevna situacijska poročila oddajala naši obveščevalni patroli, katera se bo vsaki dan tam zglasila ob 12. uri. Vsled tega bo ta patrola svoja poročila sestavljala tako, da bodo obseženi vsi premiki sovražnika do 12. ure vsaki dan. Tej patroli pa točka lahko oda tudi poročila za VII Korpus, katere bomo mi poslali. T. 7. nebo mogla dosedaj pošiljati poročila poderektnem kurirju zato bomo pa uredili tako, da bo kurir te obveščevalne točke prinesel poročila na določen kraj a mi bomo poslali svojega kurirja po ta poročila na dogovorjeno mesto. Vsled tega naj ta točka v roku enega dne pošlje predlok do kot bi mogla za sedaj vsaj vsak drugi dan pošiljati svoja poročila. Mnenja smo da bi to bilo do vasi Bukovica. Dogovoriti je treba tudi čas, kadar se bodo kurirji srečali, najbolje okrog 12. ure. Ta kraj pa mora biti

kosperativen, da sovražnik ne izve in da nebo postavljal zased. T. 8. dostavlja svoja poročila po pošti in jih vedno zelo kasno prejmemo. Zato naj ta točka takoj najde način ako bi mi mogli poročila vsak drugi dan dobiti da bi prispela k nam vsaj v roku 24 ur. Če ne bo drugače mogoče bomo mi od naše strani poslali enega kurirja a patrola od svoje strani enega. Pošlite predlok v roku enega dne.

Smatrajte to kot zelo nujno in važno in imejte u vidu da so nam poročila najvažnejša takrat, kadar sovražnik hajka po terenu in da so obveščevalne patrole dolžne zasledovati sovražnika, in javljati čim krene iz postojanke.

Smrt fašizmu – Slobodo narodu!

Načelnik štaba: II, pomočnik O. C.
Poročnik potpis nečitljiv.
potpis nečitljiv

Žig
Obveščevalni center NOV POS.

Seznam odpuščenih pripadnikov Slovenskega domobranstva, ki so jih odpeljali na delo v Nemčiji, 9. 10. 1944 (pag. 2991), neobjavljeno

---

Seznam za delo v Nemčiji predvidenih domobrancev, nedatirano (pag. 2992–2993), neobjavljeno

---

Spremni dopis k poslanim legitimacijam odpuščenih pripadnikov Slovenskega domobranstva, ki so bili odpeljani na delo v Nemčiji, 9. 10. 1944 (pag. 2994), neobjavljeno

---

Seznam za delo v Nemčiji predvidenih domobrancev, nedatirano (pag. 2995), neobjavljeno

---

Prepis poročila o vojaških akcijah nemških in domobranskih enot na območju Male gore in Hinj, nedatirano (pag. 2997)

POROČILO O AKCIJI V SUHI KRAJINI OD 16. 10. DO 21. 10. 1944.[1317]

Navedene akcije se je udeležilo iz 25. čete 58 mož, iz 115. pa 44. Pod poveljstvom poročnika Pajniča [verjetno Jože Pajnič] so bili v skupini, ki ji je poveljeval nemški stotnik Weiss. V tej skupini so bili tudi domobranci iz Velikih Lašč in Kočevja ter Nemci iz tukajšnje ter iz velikolaške in kočevske posadke.
16. 10. ob 23. zvečer smo se odpeljali z vlakom v Kočevje, od tam pa je odšla skupno z ostalo skupino v Malo goro. Pri Mali gori so se od skupine odcepili oddelek domobrancev iz Velikih Lašč in nekaj Nemcev, ki so odšli proti Hinjam. Glavni

[1317] V rokopisu je pripisano: ~~*ZANOŠKAR VIKTOR*~~:.

oddelek pa je krenil po gozdnih stezah skozi Stari log proti Smuki. Na pobočju Roga 1 km zahodno od Hinj je napadla Ljubljanska brigada približno ob 7 uri 30 min[ut] z višje ležečega položaja zadnji del naše kolone. S prvimi streli sta bila ubita 2 Nemca, 1 domobranec iz Kočevja je radi strela v trebuh črez dve uri umrl, 1 domobranec pa je bil ranjen v nogo. Prednji del kolone je hitro zasedel hrib pod Rogom in s tem preprečil partizanom obkoljevanje, srednji del je pa odbil partizane, ki so skušali odrezati zadnji del kolone in vdreti na hrib, ki so ga zasedli naši. V tem spopadu je padlo najmanj 25 partizanov, po pripovedovanju fantov pa jih je padlo okoli 35. Posebno se je odlikoval domobranec Daniel Rozina iz 2. voda 25. čete. Poklical je partizane: »Sem tovariši, belčki bežijo, naprej za njimi!« Partizani so prišli bliže in D. Rozina in strojničar, ki je bil poleg njega sta počila 6 partizanov. 4 partizani so se pred[a]li brez boja. Po njihovem pripovedovanju je štela »Ljubljanska brigada« 600 mož. Oborožena je bila s puškami vseh vrst, vsaka četa je imela dva ali tri mitraljeze različnih tipov. Partizani so se vmaknili nad Smuko proti severo vshodu, večji oddelek pa je ostal v višini nad Smuko in v višjem ležečem delu vasi Sm[u]ke. 25. četa je bila poslana v Smuko, da dobi voz za prevoz padlih in ranjenca. Po pet minutnem streljanju in jurišu naših so partizani zbežali. Voz, ki smo ga dobili v Smuki je odpeljal padle in ranjenca, približno ob 4 uri popoldne smo prišli v Hinje, ki so jih zjutraj zasedli velikolaški domobranci. Uro na to so se priplazili v obrobne dele vasi partizani. Prostovoljci iz 25. čete, Velikih Lašč in Kočevja so jih pregnali z jurišem. Tu je padlo 8 partizanov in 1. domobranec iz Kočevja. Ob 1 uri po noči so partizani ponovno napadli Hinje – v tem spopadu je ponovno padlo nad 10 partizanov – na naši strani žrtev ni bilo.

18. 10. so ribniški domobranci pregnali partizane iz Prevalj pri Hinjah. Naših žrtev ni bilo, partizanskih pa ni bilo mogoče ugotoviti, ker so jih odvedli s seboj.

19. 10. Pohod iz Hinj po gozdni pori proti Laščam. Na vspetini nad cesto južno od Lašč je našo skupino napadel partizanski udarni bataljon, ki se je skušal z nekaj gojenci iz partizanske podoficirske šole prebiti proti jugu. Padel je en domobranec iz Kočevja. Po nočnem partizanskem napadu je padel domobranec Žlindra [Jože Žlindra] iz 25. čete, ranjenih je bilo 6 domobrancev izmed teh eden težje. Med napadom sta se odtrgali dve muli in ušli, municijo, ki sta ju nosili smo dobili zjutraj. Ujet je bil en hrvaški partizan, ki je bil nekoliko ranjen. Po njegovem pripovedovanju šteje ta partizanski udarni bataljon 90 mož. Oborožen je bil z angleškimi puškami, bombami in z 9. anglešk[imi] lahkimi mitraljezi. Partizanskih žrtev radi noči ni bilo mogoče ugotoviti.

20. 10. je 115. četa ostala pri glavni skupini, 25. in ena desetina 115. čete ter ena desetina iz Kočevja so prenesle ranjence in mrtveca v Hinje, kjer so jih naložili na vozove in odpeljali v Polom od koder so jih Nemci odpeljali v Kočevje.

Pri tej skupini je bil tudi poročevalec[1318].

21. 10. ob 7 uri so ribniški domobranci, ki so bili v Polomu, ena desetina kočevskih domobrancev in 2 desetini Nemcev napadli partizansko kolono, ki se je premikala

[1318] V rokopisu je pripisano: ~~*ZANOŠKAR VIKTOR*~~ *MASIČ* [verjetno Ciril Masič].

iz vasi Rapljevo po Črnem vrhu in Hribu nad Polomom proti Mali gori. [V] partizanski koloni je bila VIII. brigada (200 mož), brigada VDV in še neka brigada – najbrže IX. Ribniški domobranci so z jurišem zavzeli hrib nad polomom, ena desetina 25. čete je vdrla v vas Vrbovec. 6 ubitih partizanov je ostalo na bojišču, ostale pa so odnesli, dva sta bila ujeta, od teh je eden nemški železničar, doma iz Berlina. Pri tem sta se javila tudi dva prisilna mobiliziranca.
Ob pol 1. uri so nas Nemci pripeljali z avtomobili v Malo goro, od koder smo odšli v zasedo na okoliške hribe, radi zavarovanja avtomobilov in da bi zavrnili partizane, če bi se skušali prebiti na jug. Do bojev ni prišlo. Ob 4 uri smo bili v Kočevju, ob 5. uri pa nas je vlak pripeljal v Ribnico.
Morala moštva je bila odlična, vsak mož 25. čete je dobil sledečo hrano za 4 dni: 2 ribji konzervi, 20 dkg sira, na 4 može pol kg margarine in na 4 može po 1 mesno konzervo s čisto vsebino 83 dkg.

Šef obv[eščevalnega] centra 17. narednik[1319]

Premestitev domobrancev med različnimi četami, 27. 10. 1944 (pag. 2998), neobjavljeno

---

Poročilo o premestitvi domobrancev iz pripora nazaj v čete, 21. 10. 1944 (pag. 2999), neobjavljeno

---

Seznam nekdanjih članov vaških straž, ki so bili internirani v Nemčijo in od tam izpuščeni zaradi sprejema v 66. četo slovenskega domobranstva, 27. 11. 1944 (pag. 3000), neobjavljeno

---

Poročilo o partizanski enoti Gradnikova brigada, nedatirano (pag. 3001)

Gradnikova brigada

DP. 30. 11. 1944. Brigada se kreta na sektorju Gorenja vas, Žirovski vrh, Javorč.
DP. 6. 12. 1944. Brigada se nahaja na Goropekah pri Žireh.
DP. 8. 12. 1944. Brigada šteje ca. 400–500 ljudi, razmeroma je zelo dobro oborožena.
Deli se na 4 bataljone po 4 čete.
OBOROŽITEV:
Vsaka četa ima 2 italjanski lahki strojnici,
2 angleški strojnici.
Brigada ima v svojem sestavu še težki vod, v katerem je ca. 50 ljudi in je oborožen s 4 težkimi fijati[1320], 2 protitankovski puški, 2 lahka in 1 težki minomet.
»Z« 12. 12. 1944. Brigada se nahaja na Žirovskem vrhu in pri Bukovcu.

[1319] V rokopisu je pripisano: *MASIČ* [Janez Masič].
[1320] Vrsta strojnice.

1. bataljon na Javorču 100–150 mož
2. bat[aljon] na Goropekah
3. bat[aljon] na Golem vrhu
Štab brigade je pri Bukovcu.
OBOROŽITEV III. Bataljona:
Bataljon ima 1 težki bacač, 2 težki bredi, več lahkih strojnic, in brzostrelk.

7. 9. 1944. KOMANDANT BRIGADE je major M A R J A N O V I Č RADKO.
POLITKOMISAR BRIGADE je F R A N K O IVAN »IZTOK«.

Dopis vodje obveščevalnega centra 8 organizacijskemu štabu Slovenskega domobranstva v Ljubljani, 18. 12. 1944 (pag. 3002)

[žig]
SLOVEN[SKO] DOMOBRAN[STVO]
Obveščevalni center 8
štev. Z[aupno] 992
Vel[ike] Lašče dne 18. 12. 1944

ORGANIZACIJSKEMU ŠTABU S. D. V LJUBLJANI

Dne 6. 12. 1944 je izvidniška patrola posadke[1321] Velike Lašče v vasi Zvirče ubila 2 partizana. In sicer: Okrajnega načelnika »narodne zaščite okraja Velike Lašče« Intiharja Rudija iz Zabukovca in člana narodne zaščite okr. Vel[ike] Lašče Levstik Antona iz Turjaka. Levstik je poznan kot izdajalec Turjaka.
Pri teh dveh so se našla razna poročila, katera se dostavljajo v prepisu in se nanašajo večinoma na posadko Vel[ike] Lašče. Iz poročil, ki jih dobiva ta obveščevalni center od svojih zaupnikov iz terena je razvidno, da taka in še druga poročila pridejo v partizanske roke iz ust naših domobrancev, kateri zaupajo svoje službene tajnosti svojim sorodnikom, prijateljem in znancem. Večkrat take reči izdajo tudi v pijanosti. Potem pa njihovi svojci to pripovedujejo naprej, dokler ne pride na partizanska ušesa.
Ravnotako se opaža, da domobranci vabijo svojce in prijatelje v stanovanja vojakov, dogodilo se je celo, da so jih povabili k bunkarjem ali v nje na Sv. Rok. Prednje se dostavlja na znanje.

Šef OC narednik:
[Podpis nečitljiv.][1322]

[1321] V rokopisu je pripisano: *29. ČETA*.
[1322] V rokopisu je pripisano: *Sever Andrej*.

Prepis zbranih poročil Narodne zaščite, nedatirano (pag. 3003)

Prepis
zbranih poročil dobitih pri partizanskih spisov.

Poročila od dne 17. 9. 1944:
Na sestanku NZ v Rutah – zaupnik Klaus poroča: Ponovno napraviti zasedo na Žagi pri Karlovici in Podstrmec. Skušal je dobiti, katero pa bo do-[1323] v kratkem vezo z Domobranci v Vel[ikih] Laščih, ki bi se jih pridobilo?
Od dne 13. 10. 1944: Ljudje težko pričakujejo kakšne rešitve, ter so skrajno obupani nad preveliko belogardistično propagando. Čudijo se, ko nas zagledajo, da smo še živi. Poudarjajo nam naj se pazimo, ker je Domobrancev mnogo. Domobranci se zavedajo, da bodo propadli, če pride rdeča armada. Rešeni pa bodo, če sem pridejo angleži.
Od dne 24. 10. 1944: Po dolini Rob so nekateri naši simpatiserji obupali, ker prevladuje belogardistična propaganda. Da so partizani uničeni. Velik poraz v zadnjih borbah na Dolenjskem. Ni čudno, da mi tako malo obiskujemo naše ljudi.
Od dne 26. 10. 1944: Zaščitni batl. [bataljon] je vjel v Turjaku dva Domobranca. Purkat Alojzija iz Krvave Peči. Ime drugega je neznano, katera dva sta bila od začetka pri Domobrancih.
Od dne 31. 10. 1944: Iz postojanke Vel[ike] Lašče[1324] sta se javila v Robu dva Domobranca, katera sta imela s partizani že prej vezo. V Ljubljani so novi plakati po tramvajih in javnih prostorih, kateri vsebujejo, da so države Jugoslavija, Grčija, Rumunija in Madžarska združene pod ruskim uplivom. Preteklega tedna je v postojanki Vel[ike] Lašče nastala pri Domobrancih demoraliz*acija* - / demoralizacija. Nekateri ne verjamejo več svojim predpostavljenim, kateri jim govorijo, da že tudi njihovi časopisi lažejo, ter, da niti ne priznajo, da rdeča armada žanje v Jugoslaviji velike uspehe.
Od dne 27. 11. 1944: Sklican je bil sestanek NZ. To je bilo v vasi Rute. Na dogovorjeno mesto člani niso prišli, radi vremenskih neprilik, bali so se namreč sledi po snegu.
Od dne 30. 11. 1944: V Vel[ike] Lašče je prišlo pojačenje in sicer iz Kočevja 62. četa 160 mož. Iz Ribnice 29. četa.

Intihar Rudi
SMRT FAŠIZMU – SVOBODO NARODU!

Pismo Okrajnega načelstva Narodne zaščite Velike Lašče domobrancem, 3. 11. 1944 (pag. 3004)

Okrajno načelstvo NZ
Velike Lašče

Položaj dne 3. 11. 1944

[1323] Beseda se ne nadaljuje.
[1324] V rokopisu je pripisano: *29. četa*.

Štev. 193

Pismo domobrancem!

Kakor gotovo že veste se z naglim korakom bližamo koncu vojne. Nahajamo se v zadnji fazi te odločilne vojne »Svoboda nam je na pragu«. Naša borba ni samo za nas, temveč za ves slovenski narod, tudi za vas zaslepljeni domobranci. Samo skrajni čas je, da prenehate z borbo proti partizanom, da prenehate sodelovati z največjim krvnikom Hitlerjem [Adolf Hitler]. Prenehajte z borbo proti svojemu lastnemu narodu. Ne bo pozabljen noben vaš zločin, ki ste ga napravili svojemu lastnemu narodu. Ne bodo pozabljeni vaši zločini nad nedolžnimi slovenskimi ženami, otroci in starčki, kateri niso bili krivi ničesar drugega, kakor da so bili pošteni in zavedni slovenski ljudje. Vam se nekaterim količkaj zaslepljenim poštenim domobrancem daje možnost, da se rešite in sicer s tem razlogom, da zapustite izdajalske domobranske vrste ter se pridružite NOV., ali pa da brezpogojno tesno sodelujete z nami in to s tem da nas boste tajno obveščali o vsem, kar se dogaja v Velikih Laščah. Tu pridejo v poštev vsi podatki ki se tičejo domobrancev pa tudi civilnega prebivalstva, ki je nasprotno našemu osvobodilnemu pokretu. To je sovražna propaganda, oziroma sovražna OBV[eščevalna] služba pri domobranstvu, pa vsa oborožitev, kje se nahaja sovražna komanda, magazin, kuhinja itd.
Koliko tovarišev se misli prijaviti naši oblasti nam takoj sporočite, imejte z nami[1325] stalne zveze potom zato postavljenih zaupnikov in zaupnic. Če ste že toliko, kompromitirali je bolje, da se preje rešite ali vseeno važna naloga je v tem, da v sami postojanki pustite nekoga, ki bo v nadalje razkrajal domobranske vrste, ter še nadalje organiziral tovariše, ki nimajo nad seboj nobenega zločina, ter se mislijo javiti naši oblasti. Kadar pa bo prišel res čas, da pridete k nam vse preje sporočiti in sicer koliko tovarišev bo prišlo, kako bodo oboroženi in kako bodo oblečeni itd.
Torej vse podrobnosti pridejo v poštev. Ne mislite, da je to za vas kakšna zafrkancija, pač pa smo drugačnega mišljenja in to da rešimo v zadnjem trenutku naše brate, kateri nimajo nad seboj nobenih zločinov, ter imajo čiste in neomadeževane roke. Tu je za vas prilika za rešitev.

Okrajno načelstvo NZ.

Poročilo o domobranski postojanki Velike Lašče, nedatirano (pag. 3005)

POROČILO O DOMOBRANSKI POSTOJANKI VELIKE LAŠČE[1326]

Utrdba postojanke 30. glavnih bunkarjev, ter 90. pomožnih bunkarjev. [Med] bunkarji se vlečejo strelski jarki, tako da so s seboj povezani. Je dvojna žična ovira na kateri so pobešene mine. Najbolj je zaminirano […] proti Ulaki. Pri Sv. Roku se nahaja 1 vod – 40 mož. Hrano jim donaša[jo] na dan iz Velikih Lašč. Pri Sv. Roku

[1325] V rokopisu je pripisano: *NOV*.
[1326] Ob straneh ponekod manjka del besedila.

imajo 2 težki »Bredi«, 4 lahke mitraljeze, ostalo pa puške. Njih povelnik je narednik Gregorič Anton. Imajo […] v Velike Lašče, dalnji daljnogled in stalno osmatrašnico. Imajo tudi […] [bun]karjev in dvojno žično oviro.
Nemški glavni štab se nahaja v župnišču, domobranci pa v notarjevi[1327] hiši. Obveščevalni center se nahaja v kaplanovi hiši. Magazin je pri oziroma v Gustelnovi gostilni. Kuhinjo imajo v mlekarni.

ČRNA ROKA.

Vodja »Črne roke« je kaplar Kožar Ivan iz vasi Javorje, podnarednik Štrubelj Anton iz vasi Dobrepolje, Prijatelj Anton tudi iz Dobrega polja, Drmulja Janez iz vasi Struge, ter dva iz Ljubljane. Ti imajo nalogo, da čim zvejo za našega simpatizerja, ga takoj likvidirajo. To so največji zločinci in krvniki.

Dolšinova družina iz Podsmreke dobiva podatke iz vse njene okolice ter hodi v Velike Lašče na domobransko[1328] komando, kjer tam vse pove. Pri domobrancih imajo veliko zaupanje. Ta družina gre večkrat ven spat, ker se boji partizanov.
Največji zločinec je LEVSTIK ANTON, doma iz Sv. Gregorja. Omenjeni je obveščevalec 114. čete, ter se v borbah odlično izkazal. Nad seboj ima že nad 40 umorov (zločinov). Omenjeni je bil v borbah pri Karlovici, kjer je sam v borbi pobil 6 naših partizanov.

V Velikih Laščah sta dve četi domobrancev, katere štejejo 320 mož, ena četa Nemcev 120 mož, ter arteleriska baterija, ki šteje 180 mož. Komandir artelerijske čete je poročnik Petrič Janko iz Metlike. Komandir 29. čete Kovič Jože, doma iz Ljubljane po činu poročnik. Ti dve četi sta sledeči oboroženi: 20 l[a]hkih mitraljezov, 6 težkih Bred, 8 brzostrelk, 1 težki bacač in 4 lahke bacače.
Komandir artelerijske baterije je nadporočnik ŠPRAH [Otmar Šprah]. Imajo 4 topove, kateri stojijo dva proti Ulaki, dva pri Sokolskem domu. Celo število bacačev je 3 težki in 12 lahkih bacačev.

SMRT FAŠIZMU – SVOBODA NARODU!

Poročilo.

V postojanki Velike Lašče sta dve žični oviri okoli postojanke. Pod žicami minirano v smeri proti Ulaki. Bunkarjev imajo 135. Imajo strelske jarke, ki so povezani med bunkarji. 29. četa šteje 160 mož, komandir poročnik Kovič Jože iz Ljubljane.
Nemci pripadajo v Kočevje k policijskemu polku. Komandant je neki nemški lajtnant (ime ni znano). Oborožitev obeh čet je 17 italijanskih in eno angleško brzostrelko. 114 četa ima 8 brzostrelk, 20 mitraljezov, 1 težki bacač, 3 lahke in 3 težke »Brede« in 1 »FIAT«. 29 četa ima 6 brzostrelk, drugače kakor 114.
Nemški štab je v župnišču, domobranski pa v notarjevi hiši. Magazin imajo v Šegatovi hiši, ambulanto imajo v isti hiši v gostilni. Imajo 4 havbice kalibra 75 mm, dva

[1327] V rokopisu je pripisano: *Jagodic* [Karol Jagodic].
[1328] V rokopisu je pripisano: *29. ČETA*.

stojita pri Sokolskem domu, dva za Vatikanom. 114 četa je nastanjena v zadrugi, ostale pa po vseh hišah.

Posadka pri Sv. Roku.

Moštvo 35 bega in 5 Nemcev. Imajo 15 bunkarjev, dve žični oviri, minirano, spijo v strelskih jarkih. Imajo povečevalni daljnogled, pri njem so tisti Nemci. Hrano donašajo z mulo 3x na dan iz V[elikih] Lašč. Imajo telefon v V[elike] Lašče, 1 težki bacač, 3 lahke, 5 mitraljeze, 2 Bredi, 1 brzostrelko. Komandir posadke narednik Gregorič Anton.

SMRT FAŠIZMU – SVOBODA NARODU!

Pismo Rudija Intiharja tovarišem o položaju na terenu, 13. 10. 1943 (pag. 3006)

Položaj, 13. 10. 1943

Dragi tovariši.

Nahajamo se v zadnji in odločilni fazi naše borbe. Da bomo pripravljeni sprejeti nam bližajočo se svobodo. Da bomo takoj ukrenili vse potrebno, da zajamčimo ljudstvu osebno kakor tudi imovinsko varnost pred resničnimi kriminalnimi tipi, ki se bodo pojavljali k[a]teri so zagrešili že toliko zločinov nad slovenskim narodom in kateri se bodo hoteli na nepošten način preživljati.

Tovariši ob prihodu nam bližajoče se svobode bodo naše brigade[1329] šle na meje Slovenije, Slovenskega Primorja in Slov[enske] Koroške. Ob polomu ko bodo morali okupatorji in domači izdajalci zapustiti Slovenijo, bo potrev/=e[1330] tukaj nekoga kateremu bo zaupano, da ščiti red in mir med samimi civilnim[i] prebivalci. Treba bo nekoga, ki bo čuval pred ljudmi, kateri bodo mislili, da so brez oblasti razna skladišča orožja municije, hrane, materjala itd. da ne bodo ti ljudje nam raznašali stvari, kakor je np. orožje katerega lahko še zmiraj uporabijo proti narodni oblasti.

Tovariši s svojim obnašanjem ter odobravanjem N. O. G. ste dobili v nas tako zaupanje, da če le hočete, kar pa je to le Vaša sveta dolžnost stopite v vrste N. Z. Da se prej nekoliko pomenimo preden bo treba za delo zgrabiti za res, boste danes sprejeti v vrste N. Z. Dokler pa še ne bo svobode, boste delali na tajen način. Opazovali, zasledovali boste ljudstvo kakor njihovo kretanje obnašanje govorjenje proti O. F. in vse kar je proti izdanimi odloki in prepise ali pa da na kakršen koli način trpi ena oseba od druge osebno ali imovinsko škodo.

Pri vsem temu morate biti pa Vi najbolj pošteni in to v vseh ozirih. Bodite disciplinirani, ter dajajte vzgled vsem ostalim. Tov[ariši] ko bo napočil dan svobode boste Vi prijeli za orožje. Ne smete misliti, da bo to za trajno pač pa začasno, dokler ne bo uvedena prva oblast oziroma dokler ljudstvo ne bo navajeno na novo oblast. Ob polomu se bodo v našo organizacijo vrivali razni ljudje – špekulanti, pred katerimi

---

[1329] V rokopisu je pripisano: *NOV.*

[1330] Verjetno *potrebno*.

bomo morali biti posebno previdni in pozorni, da take ljudi ne bomo sprejemali v naše organizacije. Zato bomo sprejemali samo naše ljudi. Ker pa ne bomo mogli organisirati potem tako na hitro, zato po ozemlju, katerega vsaj delno kontroliramo, organisiramo danes, da nam bo potem olajšano. Tovariši to ni prisilno, pač pa samovoljno kdor se zaveda in hoče nam pomagati.
Upam, da imate volje do tega dela, da boste tudi pomagali OF. Ker to bo vaš ponos. Zato bom od vas vzel karakteristiko, to je osebne podatke in jih poslal na okrožno načelstvo za odobritev in potrdilo.
Upam, da me razumete. To bo kakor neka bivša žandarmerija, samo da bo delala za ljudske interese, za proletariat delavca in kmeta. Delala bo za narod, od katerega je tudi postavljena in ne za tiste buržurje, kateri so narod le samo izkoriščali. Postavljeni boste od naroda, za katerega boste tudi delali. Stopite veselo ter z voljo v to organizacijo, ter na ta način pomagajte N. O. G. Bodite ponosni, da ste na strani OF, zato veselo na delo.

Načelnik N. Z.
I n t i h a r R u d i

SMRT FAŠIZMU – SVOBODA NARODU!

Zapisnik zaslišanja Jakoba Obreze za vstop v Slovensko domobranstvo, nedatirano (pag. 3007)

Z A P I S N I K

o zaslišanju O B R E Z A Jakoba, rojenega 27. 2. 1928 v Št. Jurju ob južni železnici, nezakonski sin Obreza Neže sedaj bivajoče v Zagrebu.
V mesecu avgustu sem se pridružil Soškemu odredu, ki se je v tem času držal okrog Postojne. Komandant imenovanega odreda je bil kapetan Debevc [Jože Debevc]. V odredu nas je bilo v začetku okrog trideset, nakar je število naraslo na 90 mož, ki pa je ponovno padlo. V začetku smo patrolirali po Ajdovščini, Podkraju skratka po raznih krajih Primorske. Zaradi pritiska partizanov smo se umaknili na Notranjsko. Vzroki, ki so pospeševali nezadovoljstvo v odredu bi bili naslednji:
1. zadržavanje v enem kraju, vojaki so bili brez vsakega dela, v patrole nismo hodili, ker so bili partizani v premoči, in smo se morali držati le v območju domobranskih postojank.
2. Nezadostna in slaba hrana, nosili smo letno obleko bivše italijanske vojske.
3. Premajhna plača: v začetku 100 lir kasneje 200 lir mesečno.
4. N[e]korektno postopanje starešin napram moštvu, vzmerjanje moštva z raznimi psovkami (v tem se je prav odlikoval podporočnik Tomaž[1331], doma nekje iz Ljubljane).
5. Očitanje domobrancev: »Sedaj ste prišli ko je teren očiščen, prišli bi raje preje ko so bili tukaj partizani«.

[1331] V rokopisu je pripisano: *PLEŠE*.

6. Nepravilno postopanje starešin napram družinam, ki imajo sinove pri domobrancih; jemali so pri njih živež za nizko ceno, ljudje so se izgovarjali: »Zdaj so nam jemali partizani, sedaj pa vi, po tako smešno nizki ceni draginja pa vedno bolj narašča«.
7. Bili smo popolnoma neinformirani o dogodkih v svetu, še razmere v domovini nam niso bile znane.
8. Zanemarjanje kulturno vzgojne strani, bili smo prepuščeni popolnoma sami sebi. Skratka: nismo vedeli zakaj smo na terenu, zakaj se borimo.
9. Ko nam je častnik ob neki priliki izjavil, da bomo zapustili Notranjsko in se podali na Dolenjsko, so ljudje začeli delati opazke: »Sedaj ko ste pri nas vse pobrali, greste pa na Dolenjsko vznemirjati ljudi.«
10. Ljudje sami so nas nagovarjali, naj pristopimo k domobrancem, češ edino Domobranci so nas rešili pred partizani, zato se pridružite k njim.
11. Neenotnost med odredi, zabavljanje enega zoper drugega, npr. poročnik Franček je pogosto zabavljal čez notranjski odred.
Postregel nam je s pesmijo, »Al mi njemu smo poslali pismo,
da se smrti nikdar bali nismo«.
Ki jo je po svoje prikrojil: Al mi njemu smo poslali pismo,
da se jebat nikdar dali nismo.
To nam je ukazal poročnik Franček peti, kadar pride k nam kak vojak iz notranjskega odreda. Pristopil sem k Soškemu odredu z resnim namenom, delati za borbo proti komunizmu in za osvoboditev naroda, ker pa tega nisem našel sem odred 31. 12. 1944 zapustil z namenom pridružiti se domobrancem, tudi nekateri ostali moji tovariši bodo storili isto.

Zaslišanec:
Obreza Jakob

Zaslišal šef obveščevalnega odseka
stotnik
[Podpis nečitljiv.][1332]

[žig Organizacijskega štaba Slovenskega domobranstva]

Zapisnik zaslišanja Janeza Strnada za vstop v Slovensko domobranstvo, nedatirano (pag. 3008)

ZAPISNIK

o zaslišanju S T R N A D Janeza, rojenega 17. 10. 1926 v Krmelu pri Št. Janžu na Dolenjskem.
Že v letu 1943 v mes[ec]u oktobru sem se javil v Slovensko Domobranstvo, na zdravniški komisiji so me zaradi srčne napake odklonili. Nato sem pristopil 17. 6. 1944 k Varnostnim stražam[1333] na Primorskem, ostal pri njih 6 mesecev, nakar

[1332] V rokopisu je pripisano: *ILOVAR* [Albert Ilovar].
[1333] V rokopisu je pripisano: *SNVZ*.

sem se pridružil Soškemu odredu. K temu odredu sem pristopil na prigovarjanje narednika Marolta, ki se še sedaj nahaja pri odredu.
V ostalem se popolnoma strinjam z izjavami Obreza Jakoba, ki jih je podal na stavljena vprašanja. Želim vstopiti v Slovensko Domobranstvo.

Zaslišanec: Šef obveščevalnega odseka:
Strnad Janez stotnik
[Podpis nečitljiv.][1334]

[žig Organizacijskega štaba Slovenskega domobranstva]

Seznam oseb, primernih za domobransko obveščevalno službo, nedatirano (pag. 3009–3011)

1. Organizacijo bom[1335] izpeljal s pomočjo prijateljev, tovarišev in znancev – domobrancev. Po večini so taki, s katerimi smo že prej delali v organizaciji skupaj, tako da jih osebno poznam kot zanesljive in sposobne.

2. Seznam domobrancev, ki bi bili pripravni za to delo in katere imam v načrtu:
Berčič Vladimir, Koreno
Jerman Ivan, Koreno
Bogataj Miha, Logatec
Lenaršič Ivan, Log
Weis Jože, Polhov gradec
Mohorič Marijan, Vrhnika 65. č[eta]
Mohorič Franc, "
Golež Anton, "
Magister Jože, "[1336]
Pečan Janez, "
Tuma Milan, Novo mesto
Rus Janez, Novo mesto
Kovač Janez, Grosuplje (sodni odsek)
Jug Ferdinand, Cofov[1337] bat[aljon] Stična[1338]
Terhljan Božo, " "
Pirc Franjo, Vel Lašče
Zajc Ivan, Vel Lašče[1339]
S temi bi lahko osebno govoril in jih pridobil za sodelovanje, zlasti s podčrtanimi.

Mesec Vinko, Zaplana?[1340]

1334 V rokopisu je pripisano: *ILOVAR*.
1335 V rokopisu je pripisano: *MIKŠE?*.
1336 V rokopisu je pripisano: *Ljubljana*.
1337 V rokopisu je pripisano: *Lub [Ljubljana]*.
1338 V rokopisu je pripisano: *Verd Rakek?*.
1339 Vsi zgoraj navedeni so obkljukani.
1340 V rokopisu je pripisano: *1 bater[ija] Vel[ike] Lašče*.

Tomec Slavko, ?[1341]
Podlogar Cvetko, ?[1342]
Butkovič Vladimir, ? Horjul[1343]
Z zgoraj navedenimi bi prav tako lahko osebno govoril, če bi točno vedel, kje so zdaj.

Malnar Miro, ?[1344]
Remec Jaka, Meninačinov bat[aljon][1345]
Erznožnik Slavko, ?[1346]
Majeršič Janez, ?[1347]
Ogrin Anton, ?[1348]
Vovk Lojze ?[1349]
Merljak Janez, ?[1350]
Belihar Dušan, ?[1351]
Remec Vladimir, ?[1352]
Basaj Volodja, ?[1353]
Z zgoraj navedenimi bi moral stopiti v zvezo posredno, preko njihovih ožjih prijateljev. So pa zanesljivi in sposobni.

Za sodelovanje bi prišli v poštev tudi še sledeči:
Grad Pavle, Novo mesto ?[1354]
Debevec Lojze, Rupnikov[1355] bataljon[1356]
Ule Rudolf, ?[1357]
In še nekateri.

V Ljubljani pa bi lahko dobil za sodelovanje:
Fink Ignac[1358]
Ogrin Janez[1359]
Šušteršič Anton[1360]

1341 V rokopisu je pripisano: *Vekoslav 22 četa?.*
1342 V rokopisu je pripisano: *43. četa.*
1343 V rokopisu je pripisano: *43 četa.*
1344 V rokopisu je pripisano: *3. vod žel[niški] bat[aljon] Grosup[lje].*
1345 V rokopisu je pripisano: *nared[nik] 4 T[ežka] č[eta] 8 vod.*
1346 V rokopisu je pripisano: *45 četa.*
1347 V rokopisu je pripisano: *35 č[eta].*
1348 V rokopisu je pripisano: *5 č[eta], 18 č[eta], 29 č[eta].*
1349 V rokopisu je pripisano: *podnar[ednik] 32 č[eta].*
1350 V rokopisu je pripisano: *1 baterija.*
1351 V rokopisu je pripisano: *vod za zvezo Pij[ava] gorica dopust do 1. 1. 1945.*
1352 V rokopisu je pripisano: *podnar[ednik] 2 bater[ija].*
1353 V rokopisu je pripisano: *Vladimir podnared[nik] 2 baterija.*
1354 V rokopisu je pripisano: *štabna četa.*
1355 V rokopisu je pripisano: *II UB.*
1356 V rokopisu je pripisano: *47. četa.*
1357 V rokopisu je pripisano: *0 5. četa.*
1358 V rokopisu je pripisano: *20. četa.*
1359 V rokopisu je pripisano: *podnared[nik] pri verskem refer[eratu].*
1360 V rokopisu je pripisano: *pion[irska] č[eta], 112 č[eta], častn[ik] […], č[eta] za zvezo, 65 četa, 17/I, 4 č[eta] 5b[ojna] sk[upina].*

3. Navedel sem imena tistih, ki bi prišli v poštev za naše delo. Treba pa jih je še pridobiti. To pri večini ne bo težko, zlasti če ne bo nič političnega pri poročilih, ampak zgolj domobransko.

4. Glede pridobitve za sodelovanje in glede dela sploh pa imam sledeči n a č r t :
I. Organizirati notranjski predel s središčem na Vrhniki.
II. Navezati stike s fanti dopolnilne čete v Šiški in jih pridobiti za sodelovanje.
III. Poglobiti zveze z dosedanjim zaupnikom B. C. na Rudniku in ga tesneje pritegniti k delu.
IV. Obnoviti stike in dopisovanje z Jugom Acetom iz Cofovega ud[arnega][1361] bat[aljona] Stična.
V. Urediti zvezo med postojankami na Notranjskem (tel ?).
VI. Dobiti zvezo z Laščami (Pirc F. ali Zajc).
VII. Dobiti zvezo z Grosupljem (Kovač?).
VIII. Dobiti zvezo z Novim mestom (Tuma [Milan Tuma], Grad [Pavel Grad], Rus [Janez Rus]).
IX. Urediti zvezo z Dolenjsko.

5. I. O r g a n i z i r a t i n o t r a n j s k i p r e d e l :
1 . V r h n i k a :
A. v 65. četi: pridobiti za zaupnike Mohoriča Marjana in Goleža (to sem nameraval že dalj časa, a nisem mogel čez blok, domov jih pa ni nič)
pritegniti k temu še: Magistra J.
Mohoriča Franca
Rajšpa ?
Kremžarja ?
Kovača ?
pritegniti tudi Pečana J. kot zvezni člen
urediti poslovanje v tej četi (poročila itd)
B. v 72. četi: zaenkrat razen bratranca nimam nobenega znanega,
C. v 41. četi: a jih bom dobil s pomočjo 65. čete.
2 . L o g a t e c : pridobiti Bogataj Miho, telefonista
3 . P o l h o v g r a d e c : pridobiti Weis Jožeta (osebno)
4 . K o r e n o : pridobiti Berčiča ali Jermana
5 . H o r j u l : pridobiti Butkoviča (boječ!)
6 . L o g : pridobiti Lenaršiča
To bi bile temeljne postojanke. Ostale bom dobil pozneje.

II. N a v e z a t i s t i k e s f a n t i iz dopolnilne čete
Zaenkrat vem za sledeče: Batistič Svetoslav
Jež Franc,

[1361] V rokopisu je pripisano: *I.*

Babnik Anton,
Remec Peter
Ribnikar Lovro

Skušal jih bom pridobiti za sodelovanje, da bodo potem poročali
Pri razdelitvi te čete prosi, da bi se naše sodelavce poslalo po »službeni potrebi«, tja, kamor bom predlagal.

III. P o g l o b i t i z v e z e z dosedanjim zaupnikom na Rudniku

1. On pozna precej zanesljivih domobrancev – signalistov in mi bo utrl pot do njih.
2. Na bloku bo lahko izpraševal domobrance, ki prihajajo iz raznih delov.
3. Po telefonu bo lahko držal zvezo z našimi zaupniki.

P r i p o m b e:
Za uspešnejše delo potrebujem sledeča zagotovila:
Prekomandovanje po naši službeni potrebi.[1362]
~~eventuelni dopusti~~
dovoljenja za prihod v Ljubljano[1363]
telefonista v štabni centrali (ime bom predlagal)
dovoljenje za prehod bloka tudi ob času, ko je blok zaprt.

Prosim p o j a s n i l a:
Kaj je naloga teh obv[eščevalcev].
Kaj morajo posebno poročati.

Prilagam točke za tako situacijsko poročilo, npr. o kakem udarnem bataljonu ali postojanki.
Vsega načrta, ki sem ga zgoraj navedel seveda ne bom mogel sam in tako hitro izvesti, kar tudi ne mislim. Pridobiti si bo treba nekaj pomočnikov, potem bo pa že šlo.

Jenko Peter

[1362] V rokopisu je pripisano: *sporazumno.*
[1363] V rokopisu je pripisano: *samo častnikom.*

Formular za opis stanja domobranskih enot, nedatirano (pag. 3012)

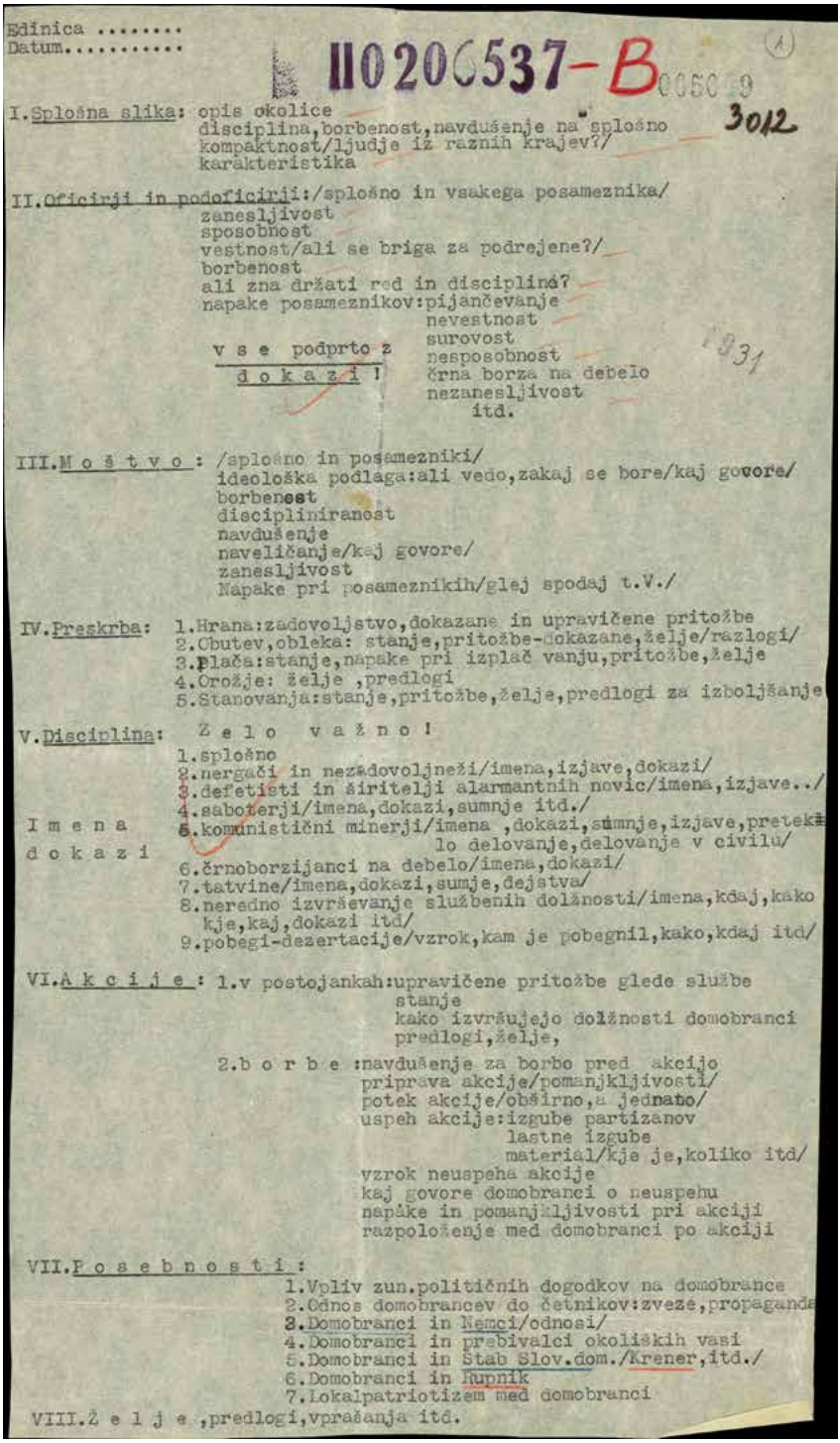

Edinica .....
Datum.....

I.Splošna slika: opis okolice
disciplina,borbenost,navdušenje na splošno
kompaktnost/ljudje iz raznih krajev?/
karakteristika

II.Oficirji in podoficirji:/splošno in vsakega posameznika/
zanesljivost
sposobnost
vestnost/ali se briga za podrejene?/
borbenost
ali zna držati red in disciplino?
napake posameznikov:pijančevanje
nevestnost
surovost
nesposobnost
črna borza na debelo
nezanesljivost
itd.

v s e podprto z d o k a z i !

III.M o š t v o : /splošno in posamezniki/
ideološka podlaga:ali vedo,zakaj se bore/kaj govore/
borbenost
discipliniranost
navdušenje
naveličanje/kaj govore/
zanesljivost
Napake pri posameznikih/glej spodaj t.V./

IV.Preskrba: 1.Hrana:zadovoljstvo,dokazane in upravičene pritožbe
2.Obutev,obleka: stanje,pritožbe-dokazane,želje/razlogi/
3.Plača:stanje,napake pri izplač vanju,pritožbe,želje
4.Orožje: želje ,predlogi
5.Stanovanja:stanje,pritožbe,želje,predlogi za izboljšanje

V.Disciplina: Z e l o v a ž n o !
1.splošno
2.nergači in nezadovoljneži/imena,izjave,dokazi/
3.defetisti in širitelji alarmantnih novic/imena,izjave../
4.saboterji/imena,dokazi,sumnje itd./
I m e n a 5.komunistični minerji/imena ,dokazi,sumnje,izjave,pretekl
d o k a z i lo delovanje,delovanje v civilu/
6.črnoborzijanci na debelo/imena,dokazi/
7.tatvine/imena,dokazi,sumje,dejstva/
8.neredno izvrševanje službenih dolžnosti/imena,kdaj,kako
kje,kaj,dokazi itd/
9.pobegi-dezertacije/vzrok,kam je pobegnil,kako,kdaj itd/

VI.A k c i j e : 1.v postojankah:upravičene pritožbe glede službe
stanje
kako izvršujejo dolžnosti domobranci
predlogi,želje,

2.b o r b e :navdušenje za borbo pred akcijo
priprava akcije/pomanjkljivosti/
potek akcije/obširno,a jednato/
uspeh akcije:izgube partizanov
lastne izgube
material/kje je,koliko itd/
vzrok neuspeha akcije
kaj govore domobranci o neuspehu
napake in pomanjkljivosti pri akciji
razpoloženje med domobranci po akciji

VII.P o s e b n o s t i :
1.Vpliv zun.političnih dogodkov na domobrance
2.Odnos domobrancev do četnikov:zveze,propaganda
3.Domobranci in Nemci/odnosi/
4.Domobranci in prebivalci okoliških vasi
5.Domobranci in Štab Slov.dom./Krener,itd./
6.Domobranci in Rupnik
7.Lokalpatriotizem med domobranci

VIII.Ž e l j e ,predlogi,vprašanja itd.

Skica obveščevalne mreže v Ljubljanski pokrajini, nedatirano (pag. 3013)

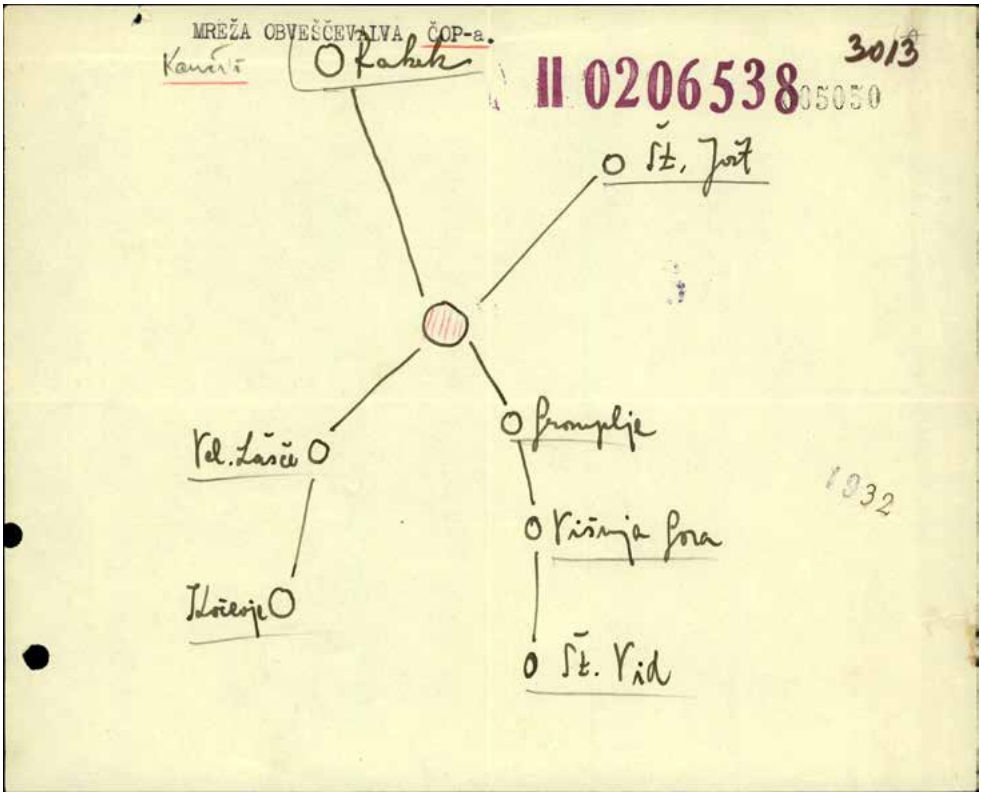

Skupina za varovanje železniške proge od Vrhnike do Rakeka, nedatirano (pag. 3014)

NOTRANJSKA
(Skupina za varovanje železniške proge Vrhnika)

1. četa – Logatec L–22[1364]
2. četa – Notranje gorice (Log, Brezovica, Pijava gorica, Podpeč) T–45[1365]
3. četa – Borovnica B–43[1366]
4. četa – Borovnica
5. četa – Horjul T–53[1367]
6. četa – Rakek
7. četa – Rakek

41. četa – Vrhnika

[1364] V rokopisu je pripisano: *BOGATAJ MIHAEL.*
[1365] V rokopisu je pripisano: *BOŽIČ ANTON.*
[1366] V rokopisu je pripisano: *DRINOVEC JOŽE.*
[1367] V rokopisu je pripisano: *ULE RUDOLF.*

42. četa – Polhovgradec (Koreno, Sv. Lovrenc) G–24,[1368] S–25[1369]
43. četa – Sv. Jošt T–23[1370]
44. četa – Rovte L–21[1371]
45. četa – Logatec
46. četa – Hotedrščica
65. četa – Verd T–35[1372]
72. četa – Vrhnika
1. vod žel[ezniškega] bat[aljona] – Rakek
2. vod žel[ezniškega] bat[aljona] – Rakek

Rupnikov bataljon:[1373]
17. četa
47. četa
48. četa – Cerknica V–20[1374]
2. težka četa:

Skica razporeditve enot v Ljubljani in na Notranjskem, nedatirano (pag. 3015)

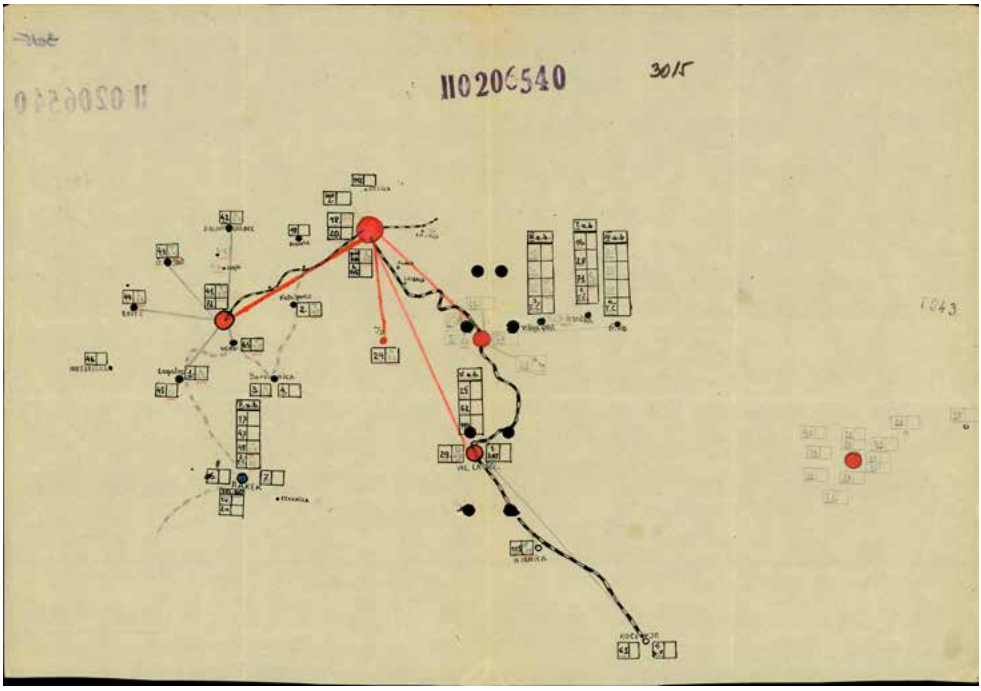

[1368] V rokopisu je pripisano: *WEIS JOŽE.*
[1369] V rokopisu je pripisano: *JERMAN IVAN (KORENO).*
[1370] V rokopisu je pripisano: *PODLOGAR CVETKO.*
[1371] V rokopisu je pripisano in pozneje prečrtano: ~~*AHLIN SLAVKO*~~.
[1372] V rokopisu je pripisano: *MOHORIČ MARJAN.*
[1373] V rokopisu je pripisano: *II. UB [udarni bataljon].*
[1374] V rokopisu je pripisano: *LENARČIČ IVAN.*

Skica razporeditve enot na Notranjskem, nedatirano (pag. 3016)

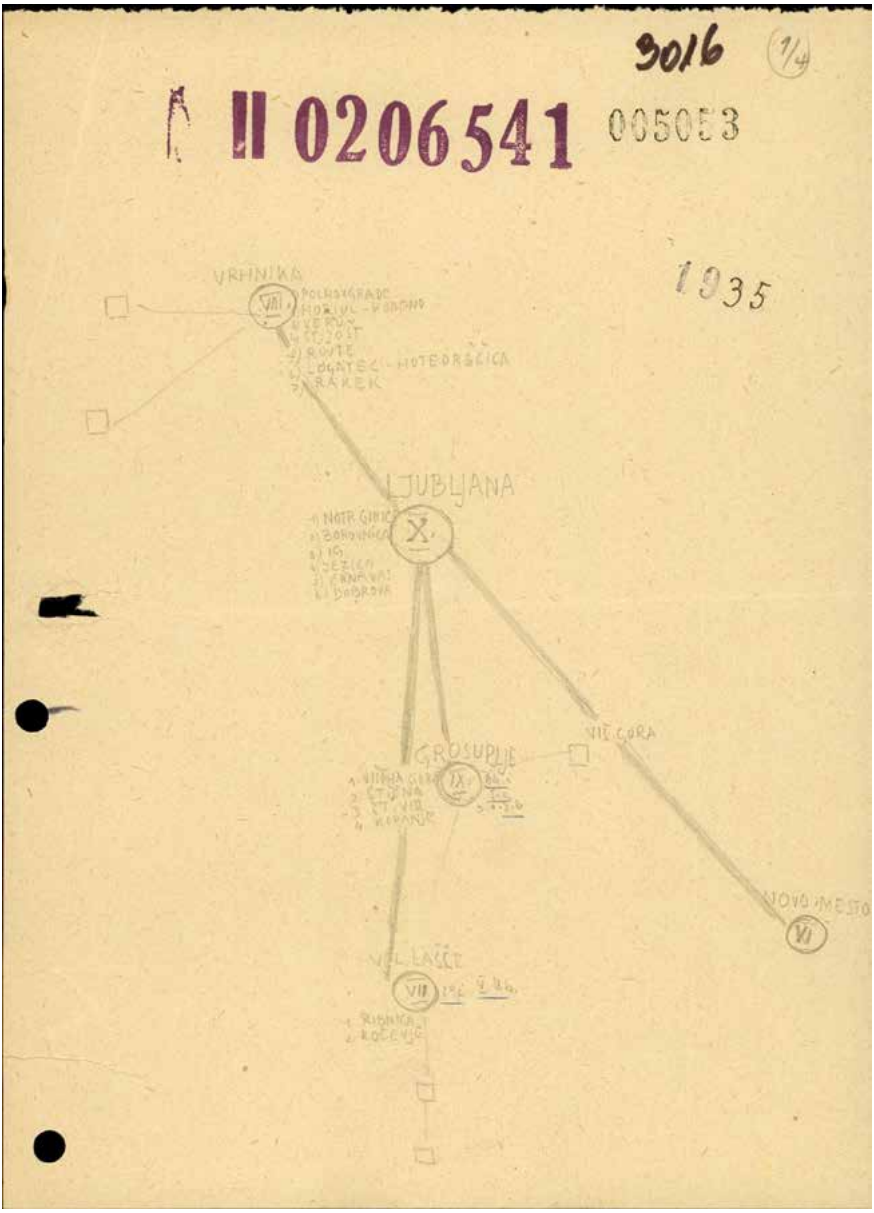

Formular za pisanje posebnih položajnih poročil, nedatirano (pag. 3017–3018)

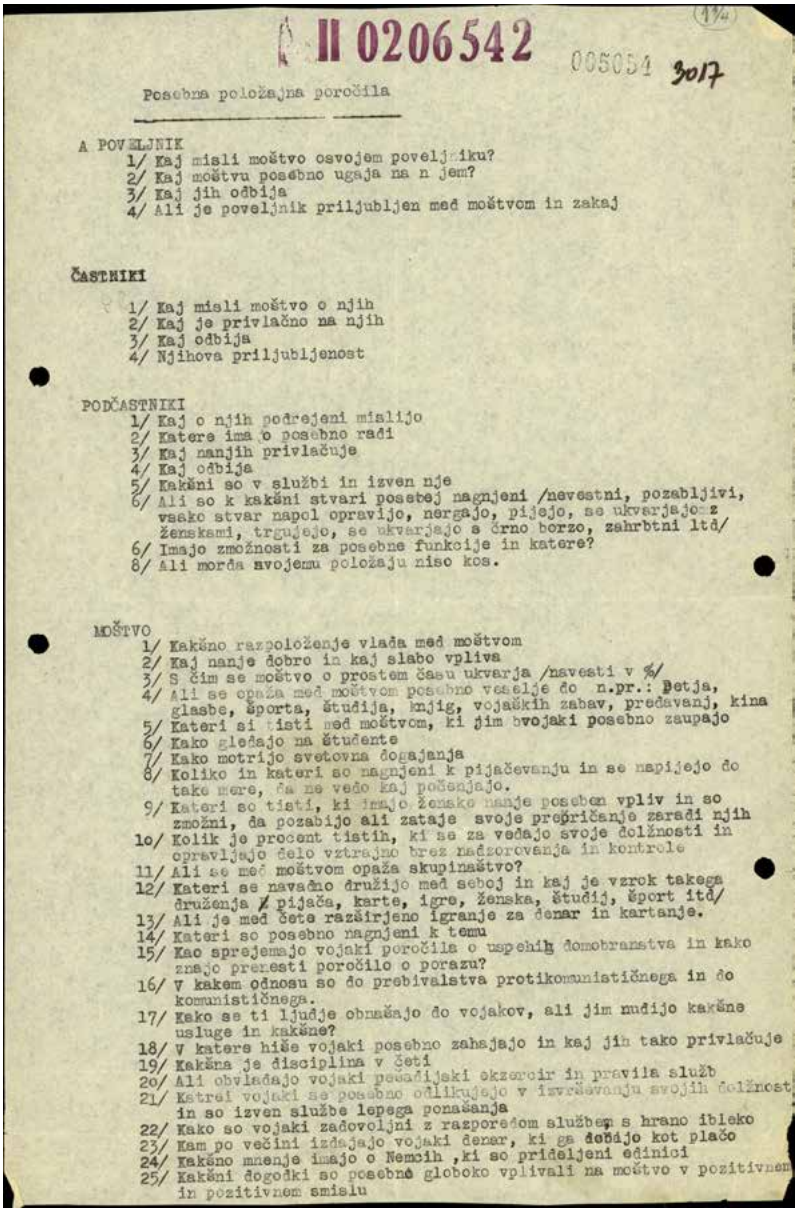

II 0206542 005054 3017

Posebna položajna poročila

A POVELJNIK
1/ Kaj misli moštvo osvojem poveljniku?
2/ Kaj moštvu posebno ugaja na n jem?
3/ Kaj jih odbija
4/ Ali je poveljnik priljubljen med moštvom in zakaj

ČASTNIKI

1/ Kaj misli moštvo o njih
2/ Kaj je privlačno na njih
3/ Kaj odbija
4/ Njihova priljubljenost

PODČASTNIKI
1/ Kaj o njih podrejeni mislijo
2/ Katere ima o posebno radi
3/ Kaj nanjih privlačuje
4/ Kaj odbija
5/ Kakšni so v službi in izven nje
6/ Ali so k kakšni stvari posebej nagnjeni /nevestni, pozabljivi, vsako stvar napol opravijo, nergajo, pijejo, se ukvarjajo z ženskami, trgujejo, se ukvarjajo s črno borzo, zahrbtni itd/
6/ Imajo zmožnosti za posebne funkcije in katere?
8/ Ali morda svojemu položaju niso kos.

MOŠTVO
1/ Kakšno razpoloženje vlada med moštvom
2/ Kaj nanje dobro in kaj slabo vpliva
3/ S čim se moštvo o prostem času ukvarja /navesti v %/
4/ Ali se opaža med moštvom posebno veselje do n.pr.: petja, glasbe, športa, študija, knjig, vojaških zabav, predavanj, kina
5/ Kateri si tisti med moštvom, ki jim svojaki posebno zaupajo
6/ Kako gledajo na študente
7/ Kako motrijo svetovna dogajanja
8/ Koliko in kateri so nagnjeni k pijačevanju in se napijejo do take mere, da ne vedo kaj počenjajo.
9/ Kateri so tisti, ki imajo ženske nanje posebem vpliv in so zmožni, da pozabijo ali zataje svoje prepričanje zaradi njih
10/ Kolik je procent tistih, ki se za vedajo svoje dolžnosti in opravljajo delo vztrajno brez nadzorovanja in kontrole
11/ Ali se med moštvom opaža skupinaštvo?
12/ Kateri se navadno družijo med seboj in kaj je vzrok takega druženja / pijača, karte, igre, ženska, študij, šport itd/
13/ Ali je med čete razširjeno igranje za denar in kartanje.
14/ Kateri so posebno nagnjeni k temu
15/ Kao sprejemajo vojaki poročila o uspehih domobranstva in kako znajo prenesti poročilo o porazu?
16/ V kakem odnosu so do prebivalstva protikomunističnega in do komunističnega.
17/ Kako se ti ljudje obnašajo do vojakov, ali jim nudijo kakšne usluge in kakšne?
18/ V katere hiše vojaki posebno zahajajo in kaj jih tako privlačuje
19/ Kakšna je disciplina v četi
20/ Ali obvladajo vojaki pesačijski okzercir in pravila služb
21/ Katrei vojaki se posebno odlikujejo v izvrševanju svojih dolžnost in so izven službe lepega ponašanja
22/ Kako so vojaki zadovoljni z razporedom službem s hrano ibleko
23/ Kam po večini izdajajo vojaki denar, ki ga dobijo kot plačo
24/ Kakšno mnenje imajo o Nemcih ,ki so priděljeni edinici
25/ Kakšni dogodki so posebno globoko vplivali na moštvo v pozitivnem in pozitivnem smislu

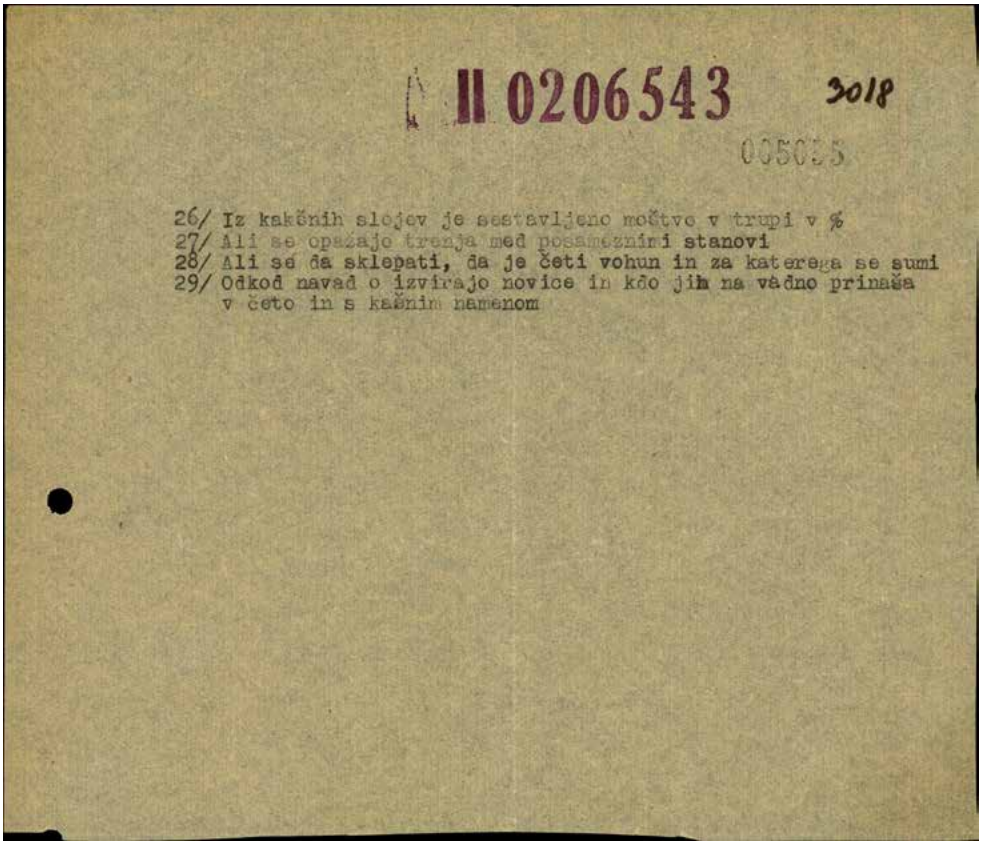

II 0206543 3018

035035

26/ Iz kakšnih slojev je sestavljeno moštvo v trupi v %
27/ Ali se opažajo trenja med posameznimi stanovi
28/ Ali se da sklepati, da je četi vohun in za katerega se sumi
29/ Odkod navad o izvirajo novice in kdo jih na vàdno prinaša v četo in s kakšnim namenom

Formular za oblikovanje poročila o razpoloženju v domobranski enoti, nedatirano (pag. 3019–3020)

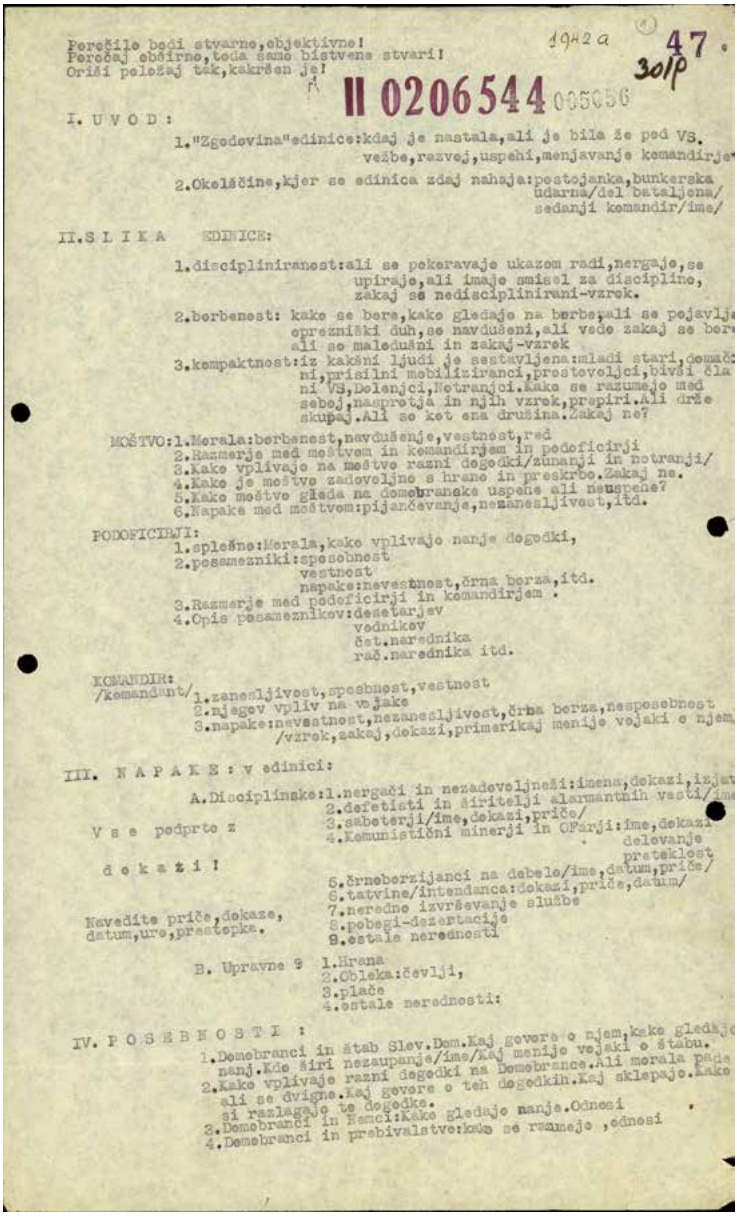

Poročilo bodi stvarno,objektivno!
Poročaj obširno,toda samo bistvene stvari!
Oriši položaj tak,kakršen je!

1942 a 47.
30/P
II 0206544 005656

I. U V O D :

1."Zgodovina"edinice:kdaj je nastala,ali je bila že pod VS.
vežbe,razvoj,uspehi,menjavanje komandirje

2.Okolščine,kjer se edinica zdaj nahaja:postojanka,bunkerska
udarna/del bataljona/
sedanji komandir/ime/

II.S L I K A EDINICE:

1.discipliniranost:ali se pokoravaje ukazom radi,nergaje,se
upiraje,ali imaje smisel za disciplino,
zakaj se nedisciplinirani-vzrok.

2.borbenost: kake se bore,kako gledajo na borbe,ali se pojavlj
oprezniški duh,se navdušeni,ali vedo zakaj se bor
ali so malodušni in zakaj-vzrok

3.kompaktnost:iz kakšni ljudi je sestavljena:mladi stari,domač
ni,prisilni mobilizirani,prestopljeni,bivši čla
ni VS,Dolenjci,Notranjci.Kake se razumejo med
sebej,nasprotja in njih vzrok,prepiri.Ali drže
skupaj.Ali se kot ena družina.Zakaj ne?

MOŠTVO:1.Morala:borbenost,navdušenje,vestnost,red
2.Razmerje med moštvom in komandirjem in podoficirji
3.Kake vplivaje na moštvo razni dogodki/zunanji in notranji/
4.Kake je moštvo zadovoljno s hrano in preskrbo.Zakaj ne.
5.Kako moštvo gleda na domobranske uspehe ali neuspehe?
6.Napake med moštvom:pijančevanje,nemarnost,itd.

PODOFICIRJI:
1.splošne:Morala,kake vplivajo nanje dogodki,
2.posamezniki:sposobnost
vestnost
napake:nevestnost,črna borza,itd.
3.Razmerje med podoficirji in komandirjem .
4.Opis posameznikov:desetarjev
vodnikov
čet.narednika
rač.narednika itd.

KOMANDIR:
/komandant/
1.zanesljivost,sposobnost,vestnost
2.njegov vpliv na vojake
3.napake:nevestnost,nezanesljivost,črna borza,nesposobnost
/vzrok,zakaj,dokazi,primerikaj manije vojaki o njem

III. N A P A K E : v edinici:

A.Disciplinske:1.nergači in nezadovoljneži:imena,dokazi,izjat
2.defetisti in širitelji alarmantnih vesti/im
3.sabeterji/ime,dokazi,priče/
4.Komunistični minerji in OFarji:ime,dokazi
delovanje
preteklost
5.črneborzijanci na debelo/ime,datum,priče/
6.tatvine/intendanca:dokazi,priče,datum/
7.neredne izvrševanje službe
8.pobegi-dezertacije
9.ostale neredosti

V s e podprte z

d o k a z i !

Navedite priče,dokaze,
datum,uro,prestopka.

B. Upravne ? 1.Hrana
2.Obleka:čevlji,
3.plače
4.ostale neredosti:

IV. P O S E B N O S T I :

1.Domobranci in štab Slev.Dom.Kaj govore o njem,kake gledajo
nanj.Kde širi nezaupanje/ime/kaj menijo vojaki o štabu.
2.Kake vplivaje razni dogodki na Domobrance.Ali morala pade
ali se dvigne.Kaj govore o teh dogodkih.Kaj sklepajo.Kake
si razlagajo te dogodke.
3.Domobranci in Nemci:Kake gledajo nanje.Odnosi
4.Domobranci in prebivalstvo:kako se razumejo ,odnosi

Vprašalnik o zvezah domobrancev s civilnim prebivalstvom, nedatirano (pag. 3021)

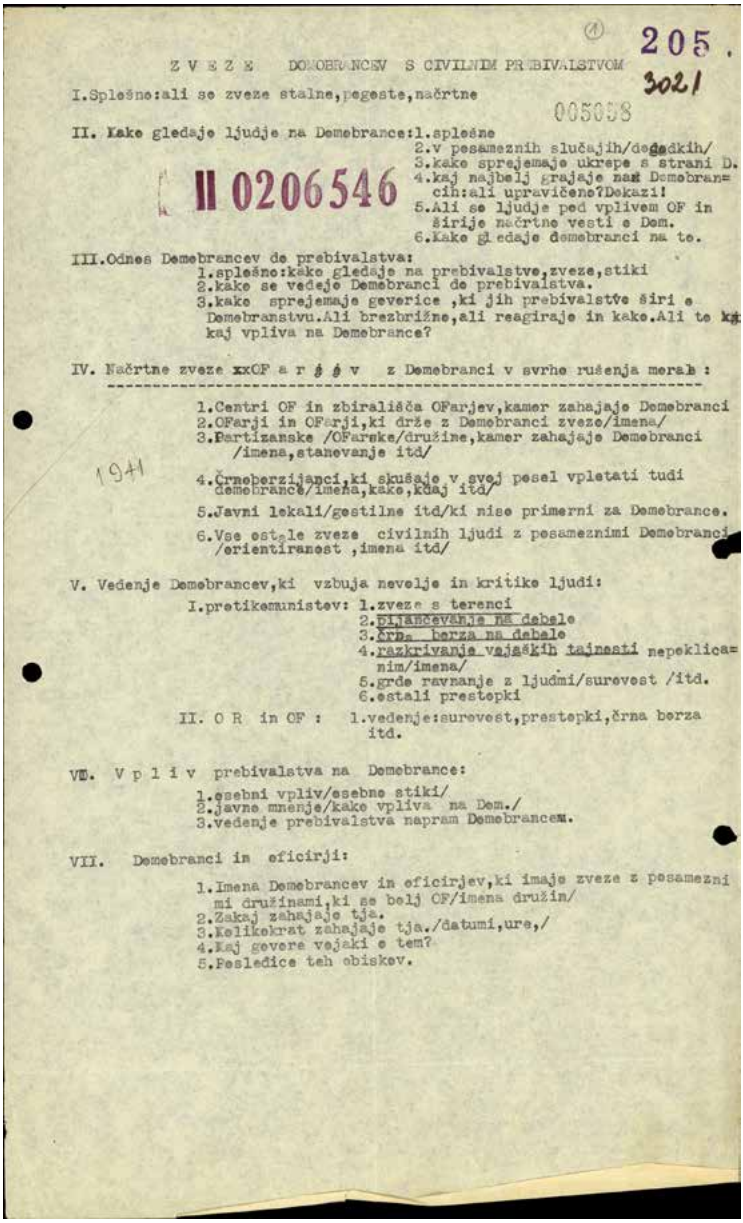

205.
3021

Z V E Z E DOMOBRANCEV S CIVILNIM PREBIVALSTVOM

I. Splešno: ali se zveze stalne, pogoste, načrtne

II. Kake gledaje ljudje na Domobrance: 1. splešne
2. v posameznih slučajih/dogodkih/
3. kake sprejemaje ukrepe s strani D.
4. kaj najbolj grajaje naš Domobranstvo: ali upravičeno? Dokazi!
5. Ali se ljudje pod vplivom OF in širije načrtne vesti o Dom.
6. Kake gledaje domobranci na te.

II 0206546

III. Odnes Domobrancev do prebivalstva:
1. splešno: kake gledaje na prebivalstve, zveze, stiki
2. kake se vedeje Domobranci do prebivalstva.
3. kako sprejemaje geverice, ki jih prebivalstve širi o Domobranstvu. Ali brezbrižne, ali reagiraje in kako. Ali te kaj vpliva na Domobrance?

IV. Načrtne zveze xxOF a r š š v z Domobranci v svrho rušenja morale:

1. Centri OF in zbirališča OFarjev, kamer zahajaje Domobranci
2. OFarji in OFarji, ki drže z Domobranci zveze/imena/
3. Partizanske /OFarske/družine, kamer zahajaje Domobranci /imena, stanevanje itd/
4. Črnoberzijanci, ki skušaje v svoj posel vpletati tudi domobrance/imena, kako, kdaj itd/
5. Javni lokali/gostilne itd/ki niso primerni za Domobrance.
6. Vse ostale zveze civilnih ljudi z posameznimi Domobranci /orientiranost, imena itd/

1941

V. Vedenje Domobrancev, ki vzbuja nevolje in kritike ljudi:
I. protikomunistev: 1. zveze s terenci
2. pijančevanje na debelo
3. črna borza na debelo
4. razkrivanje vojaških tajnosti nepoklicanim/imena/
5. grde ravnanje z ljudmi/surovost /itd.
6. ostali prestopki
II. O R in OF: 1. vedenje: surovost, prestopki, črna borza itd.

VI. V p l i v prebivalstva na Domobrance:
1. osebni vpliv/osebne stiki/
2. javno mnenje/kake vpliva na Dom./
3. vedenje prebivalstva napram Domobrancem.

VII. Domobranci in oficirji:
1. Imena Domobrancev in oficirjev, ki imaje zveze z posameznimi družinami, ki se bolj OF/imena družin/
2. Zakaj zahajaje tja.
3. Kolikokrat zahajaje tja./datumi, ure,/
4. Kaj govore vojaki o tem?
5. Posledice teh obiskov.

Vprašalnik za domobrance, nedatirano (pag. 3022)

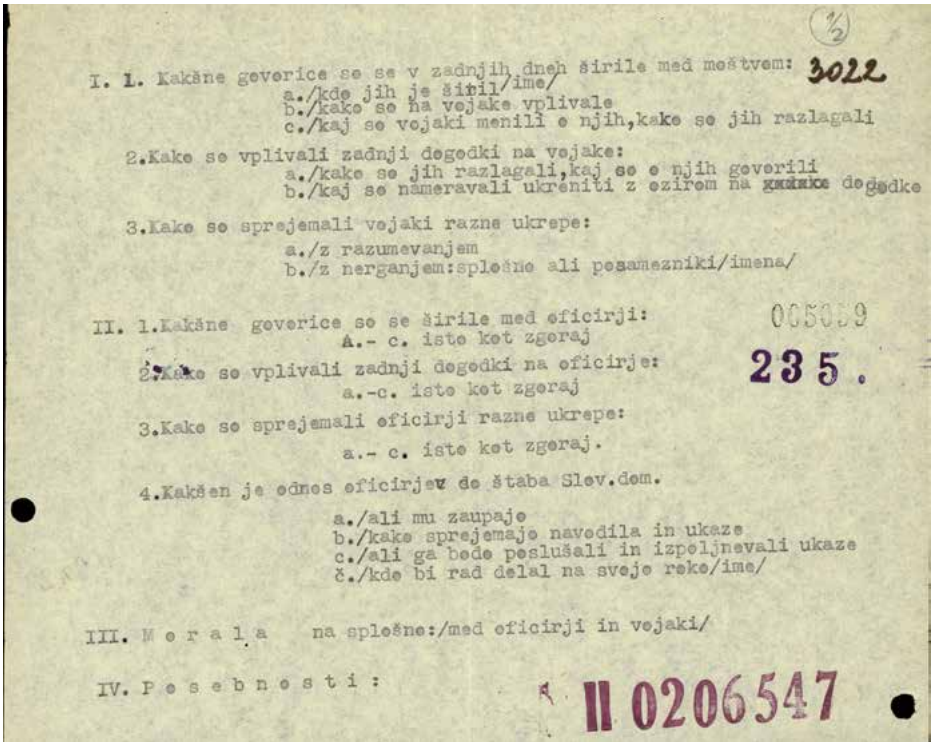

1/2

I. 1. Kakšne geverice se se v zadnjih dneh širile med moštvom: 3022
a./kdo jih je širil/ime/
b./kako se na vojake vplivale
c./kaj se vojaki menili o njih,kako se jih razlagali

2.Kako se vplivali zadnji dogodki na vojake:
a./kako se jih razlagali,kaj se o njih govorili
b./kaj se nameravali ukreniti z ozirom na xxxxxx dogodke

3.Kako se sprejemali vojaki razne ukrepe:
a./z razumevanjem
b./z nerganjem:splošno ali posamezniki/imena/

II. 1.Kakšne geverice so se širile med oficirji: 005039
A.- c. isto kot zgoraj

2.Kako se vplivali zadnji dogodki na oficirje: 235.
a.-c. isto kot zgoraj

3.Kako se sprejemali oficirji razne ukrepe:
a.- c. isto kot zgoraj.

4.Kakšen je odnos oficirjev do štaba Slov.dom.
a./ali mu zaupajo
b./kako sprejemajo navodila in ukaze
c./ali ga bodo poslušali in izpoljnevali ukaze
č./kdo bi rad delal na svoje roko/ime/

III. M o r a l a na splošno:/med oficirji in vojaki/

IV. P o s e b n o s t i :

II 0206547

Seznam domobranskih obveščevalcev, nedatirano (pag. 3023)

D o m o b r a n s k i obveščevalci

1. J a n Maks, Pavšičeva ul. 6. oče Martin, rojen 1920, obveščeval[ni] ofic[ir]
2. T h u m a Alfonz, adjutant, Verovškova 57. rojen 1921.
3. O d a r Mirko, Janševa 7, adjutant, rojen 1926.
4. J a k o p i č Ciril, Triglavska 40, rojen 1926.
5. A r č o n Ludvik, Milčinskega 72, rojen 1921.
6. R a j a r Franc, obveščevalec, Galetova 31. rojen 1927.
7. C a p u d e r Bogdan, obv[eščevalec] Gospodinjska ul. 2. rojen 1923.
8. Sternad Bogomir, obv[eščevalec] Černetova 11. rojen 1926.
9. R a z i n g e r Tomo, Knezova ul. 59. rojen 1927.
10. B a b n i k Tone, obv[eščevalec]
11. G o l o b Ivan, Gasilska 3. rojen 1924, dom[obranski] obv[eščevalec]
12. G o l o b Marjan, Gasilska 3. rojen 1916. dom[obranski] obv[eščevalec]
13. B o r i n Oskar, N o v a k Janez, R o z m a n Dušan, K e r č Anton, K o m p a r e Alojz, K o m p a r e Anton, B o g a t a j Mihael, M a l g a j Anton, S e l a k Bogo, K a l i n Angel, imenovani so bili vsi pritegnjeni k obveščevalni službi. Navedeni podatki so iz zaplenjenega domobranskega arhiva.

1. Č u k Dušan, vlakovodja, domobranski špijon, vtihotapil se med železničarsko organizacijo OF.
2. M a r o l t Viljem, trgovec, Galetova 26. Ob prihodu Nemcev je vstopil v službo gestapa in sicer kot informator. Bil je nekaj časa od slov[enske] policije zaprt, toda na odločno intervencijo gestapa je bil ispuščen. Pozneje je bil komunističnega prepričanja.
3. K u k o v i c a [verjetno Mirko Kukovica] je odločen protikomunist. Zaposlen v fotografskem podjetju Böhm v Volfovi ulici je izjavil, da so vsi uslužbenci z lastnikom vred komunisti.
4. L e g a t Marjan, sin Leopolda, rojen 17. 4. 1921, Tugomerjeva 17. je odločen antikomunist.
5. K r e g a r Mihael, sin Karla, rojen 3. 3. 1925, Medvedova ul. 8. je org. v Sokolski legiji in je antikomunist.
6. Dr. A l u j e v i č [Branko Alujevič], prijatelj visokega komisarja Graziolija [Emilio Grazioli]. Po padcu fašizma je skupno z Žitnikom [Rudolf Žitnik] obiskal z autom sicer še nekatere postojanke plave garde, tako pri Sv. Trojici na Notranjskem, toda njegova prejšnja aktivnost je popustila.

Seznami domobranskih obveščevalcev s šiframi, nedatirano (pag. 3024–3030)

ŠIFRE:

Pečan Franc *0–10*
Speil Marijan *B–60*
Pleško Janez *V–90*

B–43. Drinovec Jože, 3. četa Borovnica
C–25. Terhljan Božidar, 71. četa Stična (I. u[darni] b[ataljon])
D–19. Ogrin Anton, podnarednik, 29. četa Lašče
E–26. Kastelic Janez, 28. četa Stična (I. u[darni] b[ataljon])
G–18. Šušteršič Anton, godba, 20. četa Ljubljana
G–24. Weis Jože, 42. četa Polhovgradec
G–34. Ručigaj Jože, podnarednik, 27. četa Grosuplje
L–22. Bogataj Mihael, 1. četa, Logatec
L–51. Štrukelj Pavel, 44. četa Rovte
N–31. Zanoškar Viktor, narednik, 115. četa Ribnica
N–62. Bravič Stanko, 24. četa Ig
N–76. Šef Franc, 3. vod žel[ezničarskega] bat[aljona] Grosuplje
P–32. Bertoncelj Karel, 22. četa Višnja gora (III. U[darni] b[ataljon])
R–72. Kukovica Marjan, podnarednik, 2. T. S. četa Rakek (II. U[darni] b[ataljon])
R–82. Babič Jože, teh[nični] odsek, 20. četa Ljubljana
S–25. Jerman Ivan, 42. četa Koreno
S–65. Praznik Anton, pion[irska] četa Ljubljana

S–38. Spreitzer Ludvik, telefonist, Škofljica, 23. četa
T–23. Podlogar Cvetko, 43. četa Št. Jošt
T–35. Mohorič Marijan, 65. četa Verd
T–45. Božič Anton, 2. četa Notranje gorice
T–53. Ule Rudolf, 5. četa (Grosuplje)
T–55. Štrukelj Lovro, 45. četa Logatec
T–75. Butkovič Vekoslav, 43. četa Horjul
T–85. Kukovica Lojze, 41. četa Vrhnika
V–20. Lenaršič Ivan, podnarednik, 48. četa, Novo mesto
V–83. Grad Pavel, štabna četa, Novo mesto
V–33. Štrukelj Martin, narednik 12. čete Ljubljana

Nove šifre:
R–29. Lasič Lojze, zapisnikar sodn[ega][1375] odseka Stična-
B–56. Kovačič Jure, podnarednik 26. četa
E–54. Stibilj, 24. četa Ig
R–50. Lavrenčič Lado, 2. baterija Ljubljana-Grad
B–39. Reven Slavko, narednik 27. četa

Štrukelj Lovro, 45. č[eta] Logatec T–55
Štrukelj Pavle, 44. č[eta] Rovte L–51
Ogrin Anton, podn[arednik] 29. č[eta] Lašče D–19
Šef Franc, okl.[1376] […] Grosuplje N–76
~~*L–51 Štrukelj Lovro 45. č[eta] Logatec*~~

Sprememba šifer:

T–10	se spremeni v	O–10 Pečan
N–90	"	V–90 Pleško
C–60	"	B–60 Speil

Šifre:
W–1. Magister Marijan, dop[olnilna] četa (intendanca)
R–29. Lasič Lojze, zapisnikar preizk[ovalnega] sod[išča][1377] Stična
B–86. Mikše Alojzij, 2. četa Notr[anje] gorice.
T–84. Sever Viktor, 41. četa Vrhnika
T–14. Avguštin , signalist Vrhnika, Sv. Trojica
E–54. Stibilj 24. četa Ig.
H–71. Puželj Matija, 11. četa Šmarje
B–39. Reven Slavko, poročnik, 27. četa Kopanj
B–56. Kovačič Jure, podnarednik, dozdaj 26. četa, zdaj Občine

Šifre:

[1375] V rokopisu je pripisano: *I. UB [udarni bataljon].*
[1376] V rokopisu je pripisano: *3. vod žel[ezničarskega] bat[aljona].*
[1377] V rokopisu je pripisano: *I. u[darni] b[ataljon] sod[ni] ods[ek].*

L–21. Ahlin Slavko, 44. č[eta] Rovte *(L–21)*
T–23. Podlogar Cvetko, 43. č[eta] Št. Jošt.
B–43. Drinovec Jože, 3. č[eta] Borovnica

Šifra:
S–38. Spreitzer Ludvik, telefonist Škofljica, 23. četa

Šifra:
Podnarednik R u č i g a j Jože, 27. četa, Kopanje G–34.
Podnarednik Kukovica Lojze, 41. četa Vrhnika T–85.
Podnarednik Kukovica Marijan, 2. T. S. četa Rup[nikov] bat[aljon]. R–72.
Narednik Zanoškar Viktor, 115. četa Ribnica
Kastelic Janez 28 četa Stična *E–26.*

1. Seznami signalistov
2. Božič 2. č[ete] na štab[no] centralo

Navodila za šifriranje, nedatirano (pag. 3031**)**

Slovensko domobranstvo
Organizacijski štab
Str[ogo] zaupn[o] 86

Poveljniku *Obveščevalnega odseka*
ŠIFRA POZOR PRED ŠPIJONI!!

STROGO ZAUPNO!

Šifra, dostavljena edinicam pod strogo zaupno 55 od 25. aprila t. l. se razveljavlja z današnjim dnem in se istočasno do nadaljnega predpisuje naslednja:

Dan	P	T	Sr	Č	Pt	S	N	
A	6	3	8	9	3	7	2	L
B	1	7	2	3	7	4	e	M
C	7	2	7	e	9	3	9	N
D	3	0	1	8	2	9	4	O
E	9	6	5	2	6	8	0	P
F	2	1	9	4	8	2	8	R
G	8	9	e	6	1	6	3	S
H	0	4	6	0	0	1	5	T
I	4	8	3	1	4	0	7	U
J	e	5	0	5	e	5	1	V
K	5	e	4	7	5	e	6	Z

Opis šifre: Šifra se vsak dan v telefonu menja. V vertikalni rubriki »dan« so s kraticami označeni dnevi in sicer: P – ponedeljek, T – torek, Sr – sreda, Č – četrtek, Pt – petek, S – sobota, N – nedelja.
Navpična kolona številk za določeni dan služi za zamenjavo črk abecede, ki se nahajajo z leve in desne strani diagrama.
Vsaka črka z leve strani, diagrama se menja z znakom (številko) v določeni vertikalni rubriki za ta dan v tednu v vodoravnem smislu, vsaka črka z desne strani diagrama pa se zamenja na isti način, le da se pred odgovarjajočimi znaki vedno postavi črka »a«.
N. pr. šifriranje se vrši v sredo. Torej bodo za zamenjavo črk veljali znaki (številke) v navpični koloni pod kratico »Sr«. Črki »A«odgovarja številka »8«, črki »B« številka »2« itd. Črkam na desni strani odgovarjajo isti znaki, le da pred njih moramo staviti »a«. Torej črki »L« odgovarjajo znaki »a8«, črki »M« znaki »a2« itd.
Številke v drugih navpičnih kolonah se ta dan ne uporabljajo.
Šifrirati hočemo besede: »Napadeni smo«.
N-a7, A-8, P-a5, A-8, D-1, E-5, N-a7, I-3, S-ae, M-a2, O-a1.
Za oddajo razvrstimo dobljene znake v skupine po tri znake:
»a78 a58 15a 73a ea2 a1«
Diktiramo takole:
»Depeša (nujna depeša, zelo nujna depeša)! a sedem osem stop a pet osem stop ena pet a stop sedem tri a stop e a dva stop a ena konec.
Prosim ponovite!!«
Dešifrirano narobe.
Upoštevati je treba tele predpise:
1) Šumnike č, š, ž, podatki z odgovarjajočimi ne šumniki c, s, z.
2) Naslov in podpis se lahko dasta nešifrirano.
3) Na čelu depeše, oz. naslova vedno dati datum in uro oddaje.
4) Šifre ne oddajati s centrale ali centrali, pač pa vedno z govornice na govornico.
5) V Org[anizacijskemu] štabu oddajati šifre adjutantu, dežurnem častniku ali referentom, v bataljone adjutantom, v četi poveljnikom, namestnikom ali četnim narednikom.
6) Sprejemnik je dolžan, vedno prekontrolirati točnost sprejema s ponavljanjem.

Dostavljeno:
Vsem referentom v štabu
Vsem poveljnikom bataljonov
Vsem poveljnikom čet
Vsem poveljnikom samostalnih postojank, ki niso čete.

Za poveljnika
podpolkovnik:
Milko Vizjak, s. r.

[žig Organizacijskega štaba Slovenskega domobranstva]

Podatki o domobrancu Dragu Rotterju, nedatirano (pag. 3032)

Rotter Drago, domobranec
18. čete Ljubljana

Rotter Drago, roj. 1917. poštni uradnik, stanuje Pot na Drenikov vrh 6. (domobr[anska] vpisna št. 14638.)
zdaj domobranec 18. čete v Ljubljani.
Ni posebno zanesljiv in še vedno simpatizira z OF.
V l. 1942 je bil organiziran v OF in je bil maja 1942. skupno z več drugimi člani ponoči aretiran in nato poslan v internacijo.
Iz internacije se je vrnil malo pred razsulom Italije.
Že pred internacijo, zlasti pa po vrnitvi iz internacije, je zahajal k Pezdir na c. VII. št. 24.
Pezdirjeva mati in oče sta SOF.
Hči Pezdir Marija, stara okrog 21 let je bil[a] že od l. 1941 članica OF in ena prvih organizatoric OF v Rožni dolini. Sprva je je bila odbornica »Ljudske pomoči«, pozneje pa je postala kvartna odbornica (najbrž sekretarka) terenske organizacije OF. Organizirala[1378] je večino terenskih odborov. Pri njih so se vršili sestanki.
Imela[1379] je zveze z B a j t Bojanom, ki je pri partizanih in B a j t Markom, ki je bil kvartni voj[aški] ref[erent] in je šel po 8. 9. na Gorenjsko delat, odtam pa v hribe.
Ko je bila aretirana, se je ugotovilo, da je imela ilegalno ime »Tita«, več pa ni izpovedala in se zdaj nahaja na prostem delu v Nemčiji.
Pezdir Jože, star 20 let je bil v službi na železnici. L. 1942. je bil zaradi delovanja v OF zaprt in poslan v italjanske zapore, odkoder se je vrnil šele sredi l. 1944.
K imenovani družini so stalno zahajalo OFarji:

Dovjak Danijel, zdaj OT
Dovjak Bojan, delavec na žel[eznici]
Bajt Marko, partizan
Bajt Bojan, partizan
Rotter Drago, domobranec
Šturm Rado, protilet[alska] zašč[ita]
Jesenšek Angela, OF, internirana

Koliko so vsi ti tvorili celoto, oziroma so bili organizirani se ne da več ugotoviti, ker Pezdir Marija, ni nič izpovedala.
R o t t e r Drago k imenovani družini še zdaj zahaja.
Rotter Drago je imel tudi stike z znano OFarsko družino Lukman na c. VII. Št. 32 (sin Bogo partizan, sin Franc in Miloš internirana)
R o t t e r Drago sam je človek, ki podlega tujim vplivom.

[1378] V rokopisu je pripisano: *Rož[na] dolina*.
[1379] V rokopisu je pripisano: *PEZDIR MARIJA*. Pripis se ponavlja.

Zadnje čase smo večkrat opazili, da ga je čakal pred kasarno OFar D o v j a k Bojan, Rož[na] dol[ina] c. III. št. 3.
Čeprav kakih posebnih dokazov za njegovo nezanesljivost ne moremo podati, vsekakor njegove zveze kažejo, da ne more biti s srcem pri domobrancih.
Predlagamo, da se ga pošlje v udarni bataljon, n. pr. 28. četo, kjer bi bil pod našim nadzorstvom.
V pisarni 18. čete ga kličejo za »gospoda doktorja« in tudi spi doma.

Podatki o domobrancu Antonu Sojarju, nedatirano (pag. 3033)

Sojar Anton, domobranec Teh[ničnega] ods[eka]
zdaj pri Upravništvu Realke

S o j a r A n t o n , roj. 1920, akademik, nazadnje poštni uradnik,
stanuje Viška c. 66. (dom[obranski] vpis. št. 15743.)
izhaja iz znane krščansko socialistične družine viškega cerkovnika.
Oče[1380] je sicer dober človek, a mu je boj proti komunizmu le »politika«, isto je bolj navdušena za OF mati[1381], ki ne more pozabiti na dva sinova – partizana.
Vsa družina[1382] je bila pod močnim vplivom p[atra] Krizologa Zajca [Ludvik Zajec] z Viča in je po njegovi krivdi postala OFarska.
Dva sinova sta šla že l. 1942, verjetno pod vplivom p[atra] Zajca k partizanom.
A n t o n sam je pred internacijo 1942 pravtako pripadal krožku p. Krizologa. Zahajal je k njemu skupaj z drugimi. Na teh sestankih so kadili, pili in brali »Slov[enskega] poročevalca«. Verjetno je, da je pred internacijo tudi aktivno delal za OF.
Iz internacije se je vrnil šele po razsulu. Po vrnitvi je, kakor pravijo, opustil zveze z Zajcem, vendar mu je še prejšnji duh ostal.
Po nastanku Domobrancev se je zelo bal, da bo moral iti k Domobrancem. Na vse načine se je skušal rešiti tega, tako da je bilo njegovo prizadevanje za to že kar smešno. Končno je dobil službo na pošti, kjer je mislil, da bo varen pred vsako mobilizacijo.
Zakaj se je končno odločil za Domobranstvo ni znano.
Ima[1383] dva brata partizana, enega pri OT, enega že pri Domobrancih, tako da so vsestransko zavarovani, kar bi morda tudi najbolje karakteriziralo njega in družino.
Nevaren posebno ni, vendar se zdi Domobrancem, ki so z njim skupaj sumljiv in so že ugotovili, da ni s srcem pri Slov[enskem] dom[obranstvu].
Zdaj je zaposlen pri upravništvu Realke, spi doma in dobiva artikle.

[1380] V rokopisu je pripisano: *SOJER* [Anton Sojar].
[1381] V rokopisu je pripisano: *SOJER* [Marija Sojar].
[1382] V rokopisu je pripisano: *SOJER*.
[1383] V rokopisu je pripisano: *SOJER ANTON*.

Podatki o domobrancih dopolnilne čete Dravlje, nedatirano (pag. 3034)

D O P O L N I L N A Č E T A – D R A V L J E

N e z a n e s l j i v i :
H a m Drago, roj. 1925. dijak, Jelovškova 26.
Je nezanesljiv in OFar. Po izjavi Lipovška Srečka, kvartnega sekretarja je omenjeni bil član SKOJ-a. Označenega imamo kot nevarnega OFarja. Zmožen vseh drznih dejanj in aktiven hujskač. 20. 2. 1944. bil aretiran od policije in je vse priznal. Pravijo, da se je spreobrnil.
Nazadnje je delal nekje v Salzburgu. Menda mu pa tam ne diši in je raje ostal tu.
Njegova sestra Silva[1384], roj. 1926. je pravtako OF in ima zveze z vodilno grupo trnovske OF – Štibernik Heleno.

R a h n e Dušan, promenadni tip – OR, Pokopališka ulica, Moste. Ima sorodnike v Dachau. Nekoč je med fanti dejal, da ve za vse ljubljanske morilce, ki so streljali po mestu poštene ljudi (likvidatorji). Bil je nazadnje zaposlen v Nemčiji na nekem kolodvoru.

G l a v a n Vinko
zdaj v bolnici. Zbežal je iz OT v Beljaku.

L o g a r Ivan
pri predavanjih se obnaša sumljivo. Enkrat je bral časopis med predavanjem. Pravi, da so taka predavanja nepotrebna.

T r b e ž n i k (ime?) [morda Marko Terbežnik] doma nekje v D[evici] M[ariji] v Polju.
bil v postojanki Sv. Urh. Ni znano zakaj je spet v dopolnilni četi.

V o j a š n i c a:
V vojašnici vlada precejšen nered in nesnaga. Pojavile so se uši. Manjka pa potrebnega orodja (lopat za odmetavanje snega, metle,).
Fantje se pritožujejo, da jih zebe. Žele si čimprej obleke in čevljev. Sobe tudi nimajo še peči.
S komandantom stotnikom Stamenkovičem [Miroljub Stamenković] so fantje kar zadovoljni.

Podatki o nezanesljivih udeležencih signalnega tečaja, nedatirano (pag. 3035–3036)

Poročilo

S i g n a l n i t e č a j – Bežigrad
(Četa za zvezo)

[1384] V rokopisu je pripisano: *HAM*.

N e z a n e s l j i v i i n s u m l j i v i v č e t i :

1. H r e n Jože: Doma iz Most. Vsak Moščan se je začudil, ko ga je videl pri domobrancih. Vseskozi je bil velik OFar v Mostah in splošno znan kot protidomobranski tip. Nevaren!
2. K a m b i č Franc: Sedaj je kuhar. Proti fantom zelo neprijazen, oduren! Jed, ki včasih ostane, da neki družini v jami, namesto domobrancem, ki so lačni in ga prosijo.
3. L o g a r Boris: psevdonim za Praznika. Pravijo, da se skriva pred GSP [Gestapom] vendar sumljiv in mu ni zaupati.
4. G l a v n i k Jože: dipl. jurist. Silno previden v svojih izjavah. Je silno potuhnje[n] in sumljiv. Ima svojo družbo, v kateri so Pelhan [Ljudomil Pelhan], Porenta [verjetno Viktor Porenta], Kalan, vsi trije nezanesljivi.
5. K o š i r Jože: doma nekje iz Šiške. Pijanec. Vsi se čudijo, da je tak pri domobrancih. Nevaren. Velik kvantač.
6. M i k l a v i č Jože: bil dezertiral, zato dobil 45 dni zapora. Zdaj nemški purš. Nezanesljiv.
7. P e l h a n Ljudomil: Nezanesljiv. Ko so se Sovjeti približevali Mariboru je sam poln malodušnosti pravil drugim, da sedaj gorje domobrancem. V stalni družbi z Glavnikom (št. 4). Glavnikova družba je bila kriva, da je bil takrat dva dni preplah v kasarni.
8. S c h w a r t z Rajko: Nezanesljiv. Znano je, da je bil v Novem mestu vržen iz šole, ker je stresal listke OF. Zdaj je v četni pisarni kot čato in ima velik vpliv med vojaki. Precej ima zaščite pri svoji sestri, ki je sedaj na aktivni propagandi Slov[enskega] dom[obranstva]. Nevaren, splošno znan kot nezanesljiv.
9. P a v l o v č i č, podnarednik: Pokrita »rihta«. Včasih skušal zabavati s svojimi neslanimi vici, ki so celo komandirju presedali. Ima slabo civilno družbo. Vsi nezanesljivi domobranci so imeli pri njem zaščito.
10. G n j a t o v i č Todor, višnar: Ta je toliko domobranec kot kak Hotentot, ki domobrancev sploh ne pozna. Je pa tem boljši črnoborzijanec. Odkar ima on besedo pri magacinu in denarju, vojaki še nobene stvari niso dobili točno ali v celoti. Mnogo razburjenja je povzročila zadeva z žganjem, začetka aprila. Namesto polnega kozarca ga je delil le pol, pa še tega je hotel pridržati v magacinu, da bi ga imeli za tiste, katerim bi ev[entualno] postalo »slabo«. Kam je šla polovica žganja, ne ve nihče. To je priznal, da je dobil za vsakega poln kozarec. Istotako je bilo ob Božiču in pa pozneje pri cigaretah. Poleg tega pa plača še vsak izmed vojakov mesečno 140 lir za izboljšanje hrane. Poleg njega tudi ostali podoficirji črnoborzijanijo. Narednik Kosi, da vsakemu takoj dovoljenje, kdor mu prinese 1/2 kg maščobe.

S u m l j i v i
Starc Alojzij
Semenič Marjan
Vterih Vilibald (dezertiral)

Logar Viktor
Mihelčič Jože ml. (tat)
Marolt Franc (največji babjek)

S p l o š n o :
Tečaj je zgrešil cilj. V šestih mesecih so se vsi tečaja tako naveličali, da si žele le ven. Ta tečaj ni več tak kot so bili prvi trije. Takrat so šli v tečaj najboljši fantje, zdaj pa le še razni oprezneži in celo prisilno mobilizirani.

Poročila o nepravilnostih pri izdajanju hrane, nedatirano (pag. 3037)

OŠSD je dovolil domobrancem po 20 dni letnega dopusta. Fantje so to pričeli izkoriščati, saj že po celo leto niso bili doma. Skoraj nobeden ni dobil objave za hrano za četo v katere okolišu bo svoj dopust prebil, ampak so se vsi lepo vodili naprej na hrani. Dopustniki iz bližnjih krajev so sprva dobili kruh in dodatke v četi, potem pa se je praksa nekoliko spremenila. Morebiti samo za nekatere.
Dne 2. 8. je odšel na redni letni dopust vodnik I. voda, Krois [morda Anton Kroisl]. Objave ni dobil za nikamor niti kakega pripisa, da bi bila možna izdaja civilne živilske karte. Iz tega sledi, da je bil ali nepravilno brisan iz hrane (ni dobil nikjer nakazano hrano za čas dopusta, čeprav je odšel na dopust v Ljubljano in na Vrhniko in čeprav je njegova dopustnica ležala dne 1. in 2. 8. v pisarni 23. čete ter bi pač bilo dovolj časa za pripis kake klavzule, da bi se uredila prehrana imenovanega) ali pa četa hrano zanj še naprej sprejema. Ko je omenjeni prišel v četo dne 17. 8., da vzame nekaj kruha, cigarete in ostale artikle, v kolikor bi mu jih pač mogli dat, mu je komisar pojasnil, da je stotnik[1385] izrecno prepovedal izdajo hrane. Omenjeni je šel v pisarno da povpra[ša] kako je s hrano pa so mu povedali, da je brisan s hrane in ravno tako vsi ostali, ki so na dopustu. Ko je pogledal na zidu viseči dnevnik hrane, je ugotovil, da so navedbe laž, ali pa da nekdo očitno slepari. Ker je g. stotnik izrecno prepovedal izdajo hrane, se ni maral za to pričkati v njegovi odsotnosti. Razen tega je istočasno prišla naredba o prekomandi imenovanega[1386]. Istočasno je bilo na dopustu okoli 10 mož iz 23. čete, dnevnik hrane je bil napisan do 16. 8. pa ni bilo sledu o kakem brisanju dopustnikov iz hrane. Izgleda, da je v pisarni več ljudi tipa Sparhakl …

+ + +

»Švercarjeva brigada«[1387] – nič zgrešen naslov. Pa so se našli ljudje, ki so vedeli spisati spomenico proti bivšemu poveljniku, stotniku Menićaninu [Dušan Meničanin], z muko zbrati podpise v teku ene same noči in odnesti to spomenico v Ljubljano. Pa čudo! Stotnik Menićanin je bil za svoje zasluge odlikovan dočim eden od nabirateljev spomenice ne samo, da se mu ni ničesar pripetilo v tolovaj-

---

[1385] V rokopisu je pripisano: *Sparhakl* [Leopold Šparhakel].
[1386] V rokopisu je pripisano: *KROIS*.
[1387] Dokument z naslovom Črtica iz švercarjeve brigade ali sparhaklijada (pag. 4776–4780) je v mapi Razno in ni objavljen v tej knjigi.

skem ujetništvu ampak možak celo tolovajsko puško nosi! To je medicinec 23. čete Andlovic Jože. Taki ljudje so bili najagilnejši nabiratelji podpisov, kako da se niso zganili proti stotniku Sparhaklu, ki je vendar počenjal vse hujše reči od onih, kar so dolžili Menićanina. Morebiti pa »gliha vkup štriha«?

+ + +

Vsaka brigada ima svojega politkomisarja. Tudi Švercarjeva ga ima. To je četni obveščevalec ORAŽEM. Ne manjka mu prav nobena od potrebnih sposobnosti. Odlično zasleduje gibanje lepih deklet, slep je pa za pregrehe svojega poveljnika[1388]. Taki možje sede na tako odgovornih mestih! Po kakem merilu le krojijo pravico? Pa glavno, da je le brigada kompletna! Neke sobote je dal zapreti tudi agenta domobranske kontrole, Brlota, a ga je moral naslednjega dne izpustiti. Možak je tudi dobro vedel kolikšna je razlika med pravimi cenami predmetov, ki so prišli za dekado in med onimi, kako je cenil svojim vojakom predmete g. stotnik Sparhakl. Samo pri tej stvari je zlezlo v »četno blagajno« okoli 10 000 (desettisoč!) Lit. Pa pri vsem niti trenil ni! Potemtakem pač lahko vsak domobranec prekupčuje, slepari, odira in podobno, glavno da se svojih grehov spove pa je vse v redu. Mar ljudje nimajo oči?

+ + +

To je nekaj zgodbic iz »Švercarjeve brigade«. Na videz so šaljive, morebiti vzbujajo odpor; toda predvsem moramo upoštevati, da je to kritika z naše strani. Pomisliti pa moramo, kako dragocen in žalibog tudi resničen propagandni materiJal nudi tako početje našim zakletim sovražnikom, hordam razbojnika – maršala Tita [Josip Broz]!

Poročilo o delovanju in težavah v domobranskem Tehničnem odseku, nedatirano (pag. 3038–3039)

Tehnični odsek je izvedel, da se pred neko hišo na Ižanski cesti ustavi večkrat voz, ki prevaža mleko za Prevod v Ljubljano. Tam raztovori nekaj kant, ki jih čez nekaj časa zopet natovori. Ker bi obstojala možnost, da se na ta način vtihotaplja v Ljubljano orožje ali propagandni materijal, je šef[1389] tehn[ičnega] odseka odredil, da se zadeva preišče. Na Ižansko cesto je v soboto 21. t. m. poslal patrolo, ki je počakala na omenjeni voz in ga preiskala. V dveh kantah je našla prašičevo meso in mast od celega prašiča. Na vprašanje, je voznik odgovoril, da vozi meso za črno borzo. Vodja patrole, v[išji] nar[ednik] Šušteršič, je blago zaplenil in odredil prevoz mesa v skladišče tehn[ičnega] odseka. Šef odseka je napravil poročilo na poveljnika Slov[enskega] domobr[anstva] in predlagal, da se blago zapleni v korist kuhinje tehn[ičnega] odseka. Poveljnik je zaplenitev odobril. ------ Izšla je naredba, s katero naj tudi domobranci preganjajo črno borzo in jo zatirajo. Omenjena naredba je bila izdana verjetno po navodilu Prevoda. Zdi se mi pa zelo čudno, kako je mogoče

[1388] V rokopisu je pripisano: *SPARHAKEL*.
[1389] V rokopisu je pripisano: *ŠKOF* [Rudolf Škof].

to, da nastavi Prevod na blok takega uradnika, ki dopušča, da se preko bloka pri belem dnevu prevaža črnoborzijansko blago in da se pri tem poslu poslužuje celo voza, ki vozi za Prevod. Vsaka naredba je brez haska, če ljudje niso pošteni, posebno pa še pri Prevodu. Verjetno je, da je uradnik, ki je ta dan vršil službo na bloku podkupljiv in da često dopušča take prevoze racioniranih živil v Ljubljano. Dobro bi bilo, da se tudi s strani obv[eščevalnega] ods[eka] nadzira tega uradnika.
Domobranci tehn[ičnega] odseka so po večini doma z dežele. Ker je pa veliko krajev v pokrajini že docela varnih, se vsak dan prijavljajo na raport domobranci, ki bi radi imeli dopust za opravljanje pomladanskih poljskih del. Razumljivo je, da vseh prosilcev ne moremo poslati hkrati na dopust. Zato hodijo vskoraj vsak dan v pisarno in sprašujejo, če bi lahko že odšli na dopust. Vsak dan sproti se pritožujejo in zabavljajo čez stotnika, češ, zakaj še ni poslal prošnje na štab, zopet drugi čez štab, zakaj tako počasi rešuje prošnje itd. Vsakemu se zelo mudi, vsakemu je zelo nujno oditi takoj domov. Ta ima veliko družino, oni bolno ženo; če ne bo pravočasno zorana njiva in krompir pravočasno posajen, ne bodo imeli ne on, niti njegovi v jeseni in pozimi kaj jesti. Skratka, domotožje je veliko in fantje se ne zavedajo, da je služba v delavnicah prav tako potrebna, kot služba na terenu, vsak misli, saj bo brez mene tudi lahko šlo naprej.
Veliko je bilo začudenje, ko smo izvedeli, da ni bil ob priliki zadnjih napredovanj iz tehn[ičnega] odseka nihče povišan. Fantje so dobili vtis, da se ima službo v tehn[ičnem] odseku za manj vredno kot *pa* n. pr. službo v propagandnem odseku, kjer je bil nek višji narednik za svoje delo povišan v poročnika. Kakšen je bil kriterij za to napredovanje se ne ve. Če je dotični gospod napisal nekaj člankov, napravil nekaj pesmic itd. je s tem pač napravil samo svojo dolžnost kot član propagande in nič več. Na tehn[ičnem] odseku pa so na primer fantje dali od sebe celo nekaj več, kot je uradno določeno. Ukvarjajo se tudi s prosvetnim delom, se vadijo v petju, prirejajo nastope in akademije, tudi po deželi (Vrhnika, Brezovica), nastopajo v radiju pri domobranskih oddajah itd. S tem so takorekoč stopili na tla propagande. In če je bil ta gospod povišan samo zaradi tega ker so drugi delali, potem svojega čina ni zaslužil. – Fantje bi končno razumeli, da ni bil iz T. O. nihče povišan, če bi bili povišani samo domobr[anci] iz borbenih edinic. Toda navedeni primer in še nekaj drugih tega ne potrjuje. Naj navedem še en primer. Nek poročnik iz intendance je bil povišan v nadporočnika, čeprav je bil pri neki malverzaciji s papirjem soudeležen. Por[očnik] tehn[ičnega] odseka, Pograjc inž. Vlado mi je pripovedoval sledeče: Ko je on nekoč prišel na intendanco je videl, kako nakladajo na voz večje količine papirja. Voznika je vprašal, kam da peljejo papir. Voznik je izjavil, da v Ljudsko tiskarno. Por[očnik] Pograjc je to javil šefu[1390] tehn[ičnega] odseka, ki je o tem obvestil šefa intendance. Iz tega je nastala afera, katere rezultat je bil ta, da so vse skupaj lepo zatušali. Menda

[1390] V rokopisu je pripisano: *ŠKOF*.

je poročnik iz intendance, ki je papir dal odpeljati izjavil, da ima tudi major[1391] intendance maslo na glavi, in da je zato vsa afera zaspala.
Govorice. O bojih v Kočevskem rogu se med domobranci precej razpravlja. Eni pripovedujejo, da so naši ujeli veliko partizanov in zaplenili veliko orožja, zopet drugi širijo vznemirljive vesti češ, da so partizani odlično oboroženi, da imajo skoraj vsi brzostrelke in da se proti taki premoči v orožju domobranci ne bodo mogli dolgo upirati. Nekatere zopet skrbi kaj bo, če bodo pritisnili na nas vsi partizani iz Titovine češ, nas je malo. – Pripovedujejo tudi, da so v Kočevskem rogu naleteli na partizane, ki so bili dobro oblečeni in lepo rejeni, torej so bili partijci. Zaloge živil, da so bile velike, in tudi minska polja so bila velika ter da so zahtevala veliko žrtev. Govori se tudi o izkrcanju »Jugoslovanske vojske« na Sušaku in drugod. Vsi se sprašujemo, ali so to titovci[1392], ali je to jugoslov[anska] vojska iz Afrike, in nestrpno čakamo pozitivnih poročil. Da bi bili to titovci skoraj ne moremo verjeti, ker so baje odlično in najmodernejše oboroženi, kar pa o partizanih ne moremo trditi (razen po zadnjih poročilih iz Kočevskega roga). Upajmo, da nas nade ne bodo prevarale!

Poročilo o štabni telefonski centrali, nedatirano (pag. 3040)

Poročilo

Štabna telefonska centrala

Šef štabne centrale je podnarednik Magdič. Magdič je zanesljiv in vesten človek, vendar s svojimi 50 leti nekoliko prestar za 20 letne fante.
Med fanti – telefonisti in Magidičem so že dalj časa znaki nesoglasja.
Posebno je vzel na muho podn[arednik] Magdič novodošlega Božiča Antona. Njega[1393] smatra za nezanesljivega, kot je izjavil zato, ker je »Božičev oče uslužben na pošti in na pošti so vsi nezanesljivi«. Skrbno ga nadzoruje, prepovedal mu je telefoniranje itd.
2. 3. je Božič izjavil po večurni službi pri telefonu v naglici »da je vse skupaj zanič« (namreč centrala) in zaradi tega je podnarednik Magdič dal oba Božiča na raport kot rušilca borbene morale in bosta dobila 5 dni zapora.
Prepovedal je telefonistom izhod iz centrale, medtem ko ima njegov zaupnik (star 33 let) dovolilnico za kretanje in je šel nedavno v Stično.
Kratek opis podnarednika Magdiča bi bil, kolikor ga poznamo še iz drugih virov:
Dober, pošten zanesljiv človek. Zaradi starosti ne razume več mladih in ne more imeti večje živahnosti. Z semeniščniki (Kotlušček [Jože Kotlušček]) je kar zadovoljen, medtem ko nekaterih ni mogel in je dosegel prestavitev (Šušteršič, Matjašič, ker sta se malo preveč grobo izražala).
Brez dvoma dober vojak in vesten podnarednik. Kljub temu pa nekoliko čudak.

[1391] V rokopisu je pripisano: *PFEIFER* [Josip Pfeifer].
[1392] V rokopisu je pripisano: *NOV*.
[1393] V rokopisu je pripisano: *BOŽIČ*.

Poročilo o težki četi in 22. četi Slovenskega domobranstva, nedatirano (pag. 3041)

Težka četa:

V težko četo se je nabrala pisana družba ciganov in ujetih ter pribeglih partizanov. Posebno trije cigani, ki so slepo orodje v rokah por[očnika] Preloga [verjetno Franc Prelog] in nar[ednika] Povha, delajo s svojimi dejanji veliko sramoto Slov[enskemu] dom[obranstvu].

To so: Hudorovac Milan, domobranec
" Andrej, "
" Anton, "

Kamorkoli je treba iti kaj rekvirirati, vedno izbere poveljnik čete te tri, posebno pa Milana, ki je njegov ordonans (posilni). Pred cca. 14 dnevi so cigani pobrali v Trebnjem več radioaparatov in v Nemški vasi dva teleta.

V četi se nahaja Globokar Rudolf, doma iz Krke. Večkrat hodi v Zavrtačo k svojemu sorodniku Zaviršku, kateri je terenec in zaupnik partizanov. Verjetno je, da prinaša[1394] poročila k njemu in Zaviršek jih oddaja naprej na Krko. Ob zadnjem napadu na Višnjo goro so bili raztreseni partizanski letaki znotraj bloka okoli gradu, sumi se, da jih je raztresal Globokar. Dne 20. 12. 1944. je bila pri Zaviršku ponoči terenska patrola, ki mu je prinesla poročilo, da, ko bodo napadli Višnjo goro, bodo tudi pobirali!

22. četa.

Poveljnik 22. čete poročnik Mejač [Franc Mejač] je sicer dober borec in dober poveljnik čete, toda za fante, ki so po večini domačini, je samo »Franjo«. Ima okrog sebe » štab«, ki absolutno delajo in komandirajo kakor se njim ljubi.

To so: Škulj Jože, podnarednik
Bezlaj Izidor, "
Koritnik Adolf, "
Cugelj Franc, "
Lap Alfonz, "
Gornik Ludvik, kaplar
Bertoncelj Drago, dom[obranec]
Glivar Franc, "
Jakop Vinko, dom[obranec]
Jakoš Ivan, dom[obranec]
Papež Janez, dom[obranec]
Rozman Branko, "
Šircelj Ludvik, "
Travnikar Ivan, "
Zadnikar Ivan, "

[1394] V rokopisu je pripisano: *GLOBOKAR*.

Škulj Jože, podn[arednik]: kot računski narednik dela v četi kar se njemu zljubi. Med moštvom je nepriljubljen. Odkod ima čin?
Lap Alfonz, podn[arednik] tkzv. »gangster«, surovež, dober borec, materijalist,
Gornik Ludvik, kaplar, isto.
Bertoncelj Drago, dom[obranec] postavljen je bil za četnega prosvetarja in obveščevalca. Toda svoje službe ne vrši v redu, celo OB centru nagaja kjer more.
Glivar Franc, dom[obranec]: Bivši živinski mešetar, ki se tudi pri vojakih ukvarja s svojim poklicom.
Jakop Vinko, dom[obranec]: Izkorišča znanje svoje sestre[1395] in poveljnika[1396] čete v svoje namene.
Jakoš Ivan, dom[obranec]: Kot čevljar izkorišča svoj položaj v svoje namene. V akcije hodi zelo poredko, doma pa vrši zelo malo službe. Za plačilo dela pri civilnem čevljarju.
Šircelj Ludvik, dom[obranec]: Kot bolničar je zelo upoštevan. Daleč naokrog je poznan pod imenom »primarij«. Lasti si besedo, ki dostikrat sega preko komandirja. Tvori z Gornikom in Lapom takoimenovano trojko »gangsterjev«.
Travnikar Ivan, dom[obranec]: Hinavec, zahrbtnež, moralno zelo pokvarjen tip. Obtožnica poslana OŠSD.

Poročilo o 2. četi Slovenskega domobranstva, nedatirano (pag. 3042–3043)

POROČILO.[1397]

I. Splošna slika
1. Opis krajevnih razmer: Kraji, ki spadajo v rajon. 2. čete, večinoma niso bili pod partizani. V skoraj vseh sedanjih postojankah so bile VS, sestavljene večinoma iz domačinov. Postojank VS, kakor tudi sedaj domobranskih, partizani niso mnogo napadali. Razen nekaj večjih napadov kot n. pr. Podpeč, Preserje, so bili le manjši spopadi in praske.
2. Karakteristika edinice: Discipliniranost je v edinici precej slaba. Upoštevati je treba, da je edinica že od ustanovitve SD na istem mestu, to je, določena, da čuva progo. Vojaki so stalno v bunkerjih, zato ni čudno, da so precej nedelavni. Kompaktnosti je med vojaki še dovolj, prav tako tudi navdušenja za našo borbo in borbenosti. To pa zlasti zato, ker so bili večinoma vsi domobranci bivši partizanski prisilni mobiliziranci. Mnogi imajo požgane in izropane domačije. Kar je domačinov, jih je nekaj res s srcem pri domobrancih, nekaj jih je pa tudi takih, ki so prišli samo zaradi osebnih koristi.

[1395] V rokopisu je pripisano: *JAKOP*.
[1396] V rokopisu je pripisano: *MEJAČ*.
[1397] V rokopisu je pripisano: *2. četa*.

II. Oficirji in podoficirji.
1. Splošno: Oficirji in podoficirji so, razen nekaj izjem, zanesljivi, sposobni in vestni. Vpliva na vojake imajo pa bolj malo. Borbenost med oficirji in podoficirji je dobra.
2. Posamezniki:
a) Komandant[1398] je sposoben, zanesljiv in vesten. Napak pri izvrševanju službe ne dela.
b) Vodniki so dobri. Razen nekaj osebnih lastnosti (pijančevanje) imajo vsi lastnosti
dobrih vojakov.
c) Četni narednik: Čet[ni] nar[ednik] Kržič Ivan je bil sposoben in vesten ter med vojaki zelo priljubljen. Odšel je v Ljubljano na tečaj, zato ga nadomešča nar[ednik] Slana Ludvik. Ta pa za čet[nega] nar[ednika] ni sposoben in tudi med vojaki ni priljubljen. Zanesljiv je in tudi borben, samo skrbi za vojake pa nima nobene. Peča se tudi z lovom na debelo.
č) Računski narednik je pošten, zanesljiv in zelo skrbi za vojake.[1399]
d) Desetarji in poveljniki straž po bunkerjih so večinoma sposobni. Seveda so tudi tu izjeme. Kar se pa tiče zanesljivosti, so vsi odločni protikomunistični borci. Med podoficirji je le ena izjema – podnar[ednik] Gregorčič Mohor. Ta je skoraj vedno pijan. Bil je že večkrat kaznovan zaradi pijančevanja. V službi je vesten le, če ni prekomerno pijan.

III. Vojaki na splošno in posamezniki.
1.Discipliniranost je slaba. To nam dokazujejo tudi številni pobegi in dezerterstva., kadar je kdo premeščen v kako drugo edinico. Zgodili so se slučaji, da vojaki, ki so bili premeščeni, niso hoteli zapustiti edinice, ali pa so odšli na svoje domove in se tam skrivali.
2. Morala je še dobra. Na splošno je četa popolnoma zanesljiva in tudi borbena. To pa zato, ker jo sestavljajo večinoma borci iz VS, ki so bili pozneje tudi partizanski prisilni mobiliziranci.
Največ, kar je dosedaj vplivalo na moralo vojakov, je izplačevanje zaostale plače. Dogodili so se primeri, ko so dobili večjo vsoto denarja tisti, ki imajo svoja posestva nedotaknjena od partizanov. Tisti pa, ki imajo požgane ali izropane domačije, so dobili manj ali pa denarja sploh še niso prejeli. Slišati je bilo mnogo opazk ali zabavljanja čez blagajnika in intendanta SD.
Še ena stvar vpliva na moralo vojakov. V šoli, kjer je nastanjena komanda čete, stanuje tudi šolski upravitelj Jože Zakrajšek. Ta ima dve hčerki: Majdo [Majda Zakrajšek], operno pevko in Mileno [Milena Zakrajšek], medicinko. Medicinka[1400] je priljubljena, ker rada pomaga v odsotnosti četnega medicinca bolnim in ranjenim

[1398] V rokopisu je pripisano: *nadpor[očnik] Bajc* [Jakob Bajc].
[1399] V rokopisu je pripisano: *Pogačar.*
[1400] V rokopisu je pripisano: *ZAKRAJŠEK MILENA*.

vojakom. Gdč. Majdo pa vsi sumijo, da je pristašinja OF. Poveljnik[1401] čete se rad zadržuje pri upraviteljevih posebno v družbi gdč. Majde. To precej slabo vpliva na moralo vojakov.
3. Hrana in preskrba je dobra. Vsi, ki imajo opravka z oskrbo, so pošteni.
4. Napake v edinici: Nezanesljivih in saboterjev je malo, prav tako je malo črnoborzijancev in nergačev.
5. Razmerje med komandirjem, desetarji in vodniki je na splošno dobro. Edino napako ima komandir to, da preveč kriči in ustrahuje vojake za vsako malenkostno pregrešitev, čeprav ve, da nima prav on, ampak vojaki.

IV. Domobranci in akcije.
1. Splošno: Kake večje akcije se vrše le malokdaj in kvečjemu z enim vodom vojakov.
2. Priprava akcij je vedno nepopolna. O akciji se govori med vojaki že dan prej. Določijo vedno tudi čas odhoda. Toda še nikdar niso vojaki odšli točno ob napovedani uri, ampak vedno z večjo zamudo.
3. Za akcije so vojaki navdušeni.
4. Vsaka akcija precej razgiba četo. Še dolgo potem se govori, kaj so med akcijo storili prav in kaj bi morali popraviti.

V. Posebnosti.
1. Na splošno je prebivalstvo vasi, ki spadajo v četo, protikomunistično. Mnogo je seveda še simpatizerjev OF in skritih terencev. To pa zato, ker ljudje še niso skusili komunistične svobode. Krivda je pa tudi v tem, da je med prebivalstvom mnogo železničarjev in tovarniških delavcev, ki so simpatizerji OF in nikakor dobro ne vplivajo na svoje okolje. Mnogo ljudi domobrance neprijazno gleda. Tega so krivi deloma tudi domobranci sami, ker so s prebivalstvom, ki je bilo prej zelo partizansko, ostro postopali. Posebno se je s tem odlikoval bivši udarni vod pod vodstvom prejšnjega poveljnika čete stotnika Furlanija [Leopold Furlani]. Ta vod je s svojim pijančevanjem in ponočevanjem zelo mnogo škodil domobrancem na ugledu. Vzrok je pa tudi v tem, da ni med ljudstvom, kakor tudi med vojaki, skoraj nobene propagande za našo stvar. Edina propaganda je v zadnjem času prodajanje Slovenskega doma in Slovenskega domobranstva, kar je pa zasluga viš[jega] nar[ednika] Kržič Ivana. Četa nujno potrebuje dobrega propagandista. Literatura, ki prihaja iz Ljubljane, leži mesece in mesece v četni pisarni, ne da bi jo kdo prebral in se potem uniči.
2. Nemcev ni v edinici.
3. Zunanji dogodki na domobrance popolnoma nič ne vplivajo. Dejstvo, da se nam bližajo fronte, nikogar ne razburja, kljub temu, da simpatizerji OF stalno govore, da bodo Sovjeti kmalu tukaj. Notranji dogodki pa mnogo vplivajo na vojake.

[1401] V rokopisu je pripisano: *BAJC*. Pripis se ponavlja.

Vsaka domobranska zmaga zelo dviga navdušenje. Mlajši vojaki si zelo žele v udarne bataljone.

VI. Disciplina.
Vseh, ki rušijo disciplino v četi, je zelo malo.
Služba se v redu izvršuje.
Pobegi in dezerterstva so večinoma zaradi premestitev v druge edinice.

Podal sem splošno stanje 2. čete. Ker ima 2. četa zelo velik rajon, in v glavnem 10 postojank, ni mogoče tako hitro zbrati potrebnih podatkov za krivdo posameznikov. Kakor hitro pa bom dobil potrebne podatke, bom poslal poročilo o vsaki postojanki (položaju) posebej. Imena posameznikov in dokaze za njih krivdo bom poslal takoj, ko bom točno ugotovil njihovo krivdo.

Odslej bom javil takoj vsako ugotovitev, ki se tiče discipline in zanesljivosti 2. čete.

T–45[1402]
[Podpis nečitljiv.]

Poročilo o 41. četi Slovenskega domobranstva, nedatirano (pag. 3044)

Vrhnika:[1403]

Trenutno je del 41. čete in 72. v akcijah v okolici Žiri.
Drugače pa je 41. četa zanimala.
Govori se, da bodo 41. četo poslali na Dolenjsko. Vojaki 41. čete o tem nočejo nič slišati. Precej je v 41. četi Polhograjčanov, ki pravijo, da ne gredo nikamor in da gredo raje kamorkoli, kakor pa da bi morali iti na Dolenjsko.
Tudi glede zamenjave s 65. četo nočejo nič slišati. »Bunkerjev ne bomo vahtali«.
Sicer pa je ta[1404] četa na zelo nizki stopnji. Posebnost zase so Polhograjčani, katerih je v četi precej. Ti so znani zabušantje, ki bi samo pili in brez borb pretolkli to vojno. Discipline ne poznajo nobene. Zgodilo se je, da so v nedeljo pustili bunker z mitraljezi in municijo brez vsakega varstva, sami pa šli domov ali v gostilno.
Med njimi ni nobenega borbenega duha, nimajo nobenega smisla za Domobranstvo. Nosijo puško in uniformo, ker jo pač morajo.
Kljub pomanjkanju pijače, se opaža pijane domobrance po Vrhniki.
Zlasti mlajši se ne znajo brzdati. Ko se malo napijejo, hodijo okrog deklet, hodijo z njimi v kino itd.
Puška jim je »krepelce«, ki naj ga vržejo ob cesto.
41. četa je po vsej Vrhniki znana kot najslabša četa. Domobranci 41. čete sami priznajo, da so ga zadnjič res polomili (seveda so bili zraven Polhograjci!)

[1402] V rokopisu je pripisano: *BOŽIČ ANTON.*
[1403] V rokopisu je pripisano: *KUKOVICA LOJZE.*
[1404] V rokopisu je pripisano: *41.*

Značilna za 41. četo je tudi nevestnost. Velikokrat se zgodi, da stražarja sploh ni na stražarskem mestu.
Zgodilo se je nedavno to, da so vsi stražarji spali v stražarnici in da na stražarskih mestih (2) ni bilo nobene straže. Šele ko je domobranec, ki je prinesel sporočilo, odprl vrata stražarnice, so se nekateri zbudili in prav zaspano gledali, kdo bo prišel. Pripomniti je k temu treba še to, da je bilo to takrat, ko so bili partizani v okolici Vrhnike in da je bil v veži mitraljez, katerega bi brez skrbi odnesel, kdor bi ga hotel. Njihovo brezskrbnost kaže tudi sledeče:
Ko je domobranec prinesel spečim stražarjem 41. čete sporočili dežurnega častnika, da so partizani v bližini, so komaj zbudivši se vojaki vprašali, kje so partizani. Ko so zvedeli, da na Zaplani, so rekli: »Oh, to je še daleč« in legli nazaj spat.

Dopis Organizacijskega štaba Slovenskega domobranstva vodji adjutantskega odseka organizacijskega štaba, 6. 2. 1945 (pag. 3045)

[žig]
SLOVENSKO DOMOBRANSTVO
Organizacijski štab
dne _____ 194 _ opr. št. *2050*

ŠEFU ADJUTANTSKEGA ODELENJA ORGANIZ[ACIJSKEGA] ŠTABA

V prilogi se pošiljajo legitimacije odpuščenih domobrancev, kateri so odpeljani na delo v Nemčijo in to:

Petek Alojz	008421
Hren Jože	012048
Leben Ivan	012646
Škodnik Stojan	005365
Oražem Jožef	009413
Kos Jože	006199
Lipovec Franc	009450

Prosim da se overen spisek vrne tem odseku.

Za šefa obvešč[evalnega] odseka
nadporočnik
Avg. Z. Kovač [Avgust Kovač]

Potrjujem prejem zgoraj navedenih izkaznic.
Lj[ubljana], 6. 2. 1945

Šef adjutant[skega] odseka
Stotnik:
Gliha [Viktor Gliha]

Ocene pripadnikov 66. čete Slovenskega domobranstva, oktober 1944 (pag. 3046–3047)

Kapt. [kapitan] Vrhovc[1405]

Službene ocene domobrancev 66. čete Slov[enskega] Dom[obranstva]
Ocene od strani polit[ične] policije (v prvi polovici oktobra 1944.)

KRIŽNAR LADISLAV, vodja arhiva Hranilnice Ljubljanske pokrajine, rojen 27. 7. 1915 v Ljubljani, stanuje: Ljubljana, Veliki Stradon 9, v Slov[ensko] Dom[obranstvo] vstopil 1. 9. 1944.	OF-ar[1406]
PORENTA VIKTOR, poštni uradnik, rojen 29. 4. 1916 v Ljubljani, stanuje: Ljubljana, Hradeckega cesta 5, v Slov[ensko] Dom[obranstvo] vstopil 31. 8. 1944. – zdaj poslan na tečaj za zvezo (bežigrajska šola, četa za zvezo, komandir por[očnik] Metod Krajger).[1407]	OFar in komunist četa za zvezo
SIMČIČ KAZIMIR, trg[ovski] pomočnik, rojen 22. 9. 1914 v Gorici, stanuje: Ljubljana, Dunajska cesta 6, v Slov[ensko] Dom[obranstvo] vstopil 5. 9. 1944. (*ali jurišni) OF sestanki bili pri čevljarju* Žitnik (visa vis žage Trnovo). (bili Goršič in Žitnikovi) *22428/44 jurišni POTVOD Stična IV. br 8. 9., v hrib*e *Raje prostovoljno v N[emčijo]. kakor v jurišni*[1408]	Še vedno propagira za partizane ter širi okrog mnenje ugodno za OF. Je verjetno poverjenik tvrdke Prelog. Sodeluje z Goršičem, Vel. Stradon, prof. Meliharjem in prof. Kozinovo. Verjetno je član SKOJ-a. Komunist, prištevati ga med prave OFarje!!!!!
MAVSAR FRANC, klepar, roj. 29. 6. 1914 v Ljubljani, stanuje Černetova 38, Ljubljana, v Slov[ensko] Dom[obranstvo] vstopil 5. 9. 1944.	
NAHTIGAL JOSIP, mizar, roj. 21. 10. 1915 v Ložu, okraj Logatec, stanuje: Ljubljana, Tržaška 9, v Slov[ensko] Dom[obranstvo] vstopil 2. 9. 1944, – v Tehnični odsek poslan 10. 10. 1944 za obrtnika, na številč[nem] stanju v 20. četi. *realka jurišn*i	Iz kriminalne razvidnice Uprave policije v Ljubljani: 1 x radi ropa na 1 leto robije in izgubo častnih pravic za 1 leto.

[1405] Pripisi v tem dokumentu so najverjetneje nastali, preden je gradivo zasegla UDV.
[1406] V rokopisu je pripisano: bolnica.
[1407] Zapis za Viktorja Porento je prečrtan.
[1408] Ob strani je v rokopisu pripisano: *5*. Enako pri zapisu za Kogoja, Stegenška, Žumbergarja, Sorossija in Tomšiča.

KOGOJ STANISLAV, železničar, roj. 13. 10. 1915 v Dol[enjem] Logatcu, stanuje: Ljubljana, Vilharjeva 4, v Slov[ensko] Dom[obranstvo] vstopil 1. 9. 1944.	Iz kriminalne razvidnice Uprave policije v Ljubljani: 1 x radi vlomne tatvine na 10 let str. zapora in 18.000 lir globe.
STEGENŠEK KLEMEN, tehnik, roj. 17. 11. 1917 v Mariboru, stanuje: Ljubljana, Miklošičeva 8, v Slov[ensko] Dom[obranstvo] vstopil 29. 8. 1944.	OFar *bil v začetku iz nacijonalnega vidika – int[erniran] 1. 3. 1942 do 27. 11. 1943*
STOJAN JULIJ, bančni uradnik, roj. 19. 10. 1914 v Ljubljani, stanuje: Ljubljana, Erjavčeva 20, v Slov[ensko] Dom[obranstvo] vstopil 19. 9. 1944, odpuščen v civil 15. 10. 1944.[1409]	Denarno podpiral OF
(Od obveščevalne postojanke pri Dev. Mar. v Polju:) ŽUMBERGAR IVAN, železničar, roj. 12. 7. 1919 v Šmarje–Sapu, bival v Laniščih pri Škofljici, stanuje: Dev. Mar. v Polju 96, v Slov[ensko] Dom[obranstvo] vstopil 7. 9. 1944.	Po informacijah iz Škofljice, kjer je bil preje, je bil zelo dober in pošten, neoporečen tudi v verskem oziru. Poročil pa se je z Učakarjevo iz D. M. v Polju 96. Ta družina je od nekdaj komunistična. Žumbergar se je od tedaj popolnoma spremenil. Postal je skoro zagrizen nasprotnik vsega, kar je verskega. Politično pa je simpatizer OF.
(Od obvešč[evalne] postojanke pri Dev[ici] Mar[iji] v Polju) SOROSSI RUDOLF, vulkanizer, roj. 2. 4. 1926 v Ljubljani, stanuje: Zg. Zadobrova 81, Obč[ina] D[evica] M[arija] v Polju, v Slov[ensko] Dom[obranstvo] vstopil 7. 9. 1944.	Tihi simpatizer OF. Nanj vpliva druščina.
(Od obvešč[evalne] postojanke pri Sv. Urhu:) KRŽIN FRANC, sedlar, roj. 4. 10. 1915 v Zadvoru, obč[ina] Dobrunje pri Lj[ubljani], stanuje: Zalog III. cesta, obč. D[evica] M[arija]v Polju, v Slov[ensko] Dom[obranstvo] vstopil 7. 9. 1944.	Imenovani je bil znan vsepovsod kot zagrizen komunist. Tudi hiša je vsa komunistična. Zabavljal je vedno še preje, ko je bila Vaška Straža in pred 3 meseci (zač[etek] jul[ija]) se je izrazil, kako svinjarijo delajo domobranci. Je nezanesljiv!

[1409] Zapis za Julija Stojana je prečrtan.

(Od obvešč. postojanke pri D. M. v Polju:) OMAHEN JANEZ, poštni uradnik, roj. 19. 9. 1919 pri D[evici] M[ariji] v Polju, stanuje: D[evica] M[arija] v Polju 22, v Slov[ensko] Dom[obranstvo] vstopil 7. 9. 1944. 10.10. 1944 sprejel službo v obvešč[evalnem] odseku Org. štaba (na železnici).	Ob velikem protikomunis[tičnem] zborovanju v Unionu je izjavil neki gdč., ki je šla na to zborovanje: »Ali veš, da greš naše delavce, ki se bore, s tem izdajati?« Izjava je bila premišljena in resno izrečena. Javnosti se je vselej predstavljal, da zastopa srednjo pot. Po naravi je priliznjen in zelo prikrit.
DIMNIK FRANC, železničar, roj. 18. 9. 1915 v Obrijah, Pošta D. M. v Polju, stanuje: Obrije 15, obč. Moste pri Lj., vstopil v Slov. Dom. 7. 9. 1944. *Zajc Stane OF v Obrijah* *javil* *ni rekel,* *Silno boječ in plašljiv*	60 % OF, 40 % […] Za časa Vaških Straž je bila v Obrijah rajonska pisarna, za katero je Dimnik dobro vedel. Tudi z raznimi izjavami je vselej izražal naklonjenost za OF in partizanstvo. (»Prišli bodo partizani in vse tole postrelili!« – Bil je pogovor o Domobranstvu.)
(Od obvešč[evalca] 45. čete v Logatcu:) FRANK ANTON, delavec, roj. 16. 5. 1916 v Forest Cityju, USA, stanuje: Blekova vas 10, Gor[enji] Logatec, v Slov[ensko] Dom[obranstvo] vstopil 8. 9. 1944.	Bil je od partizanov prisilno mobiliziran, nakar je ušel od njih. Je alkoholik, družil se je po večini s terenci. Ni nevaren, vendar mu ni popolnoma zaupati.
KOGOJ JANEZ, železničar, roj. 12. 5. 1914 v Dol[enjem] Logatcu, stanuje: Logatec 65, v Slov[ensko] Dom[obranstvo] vstopil 8. 9. 1944.	Bil je svoje čase pri partizanih in zelo navdušen za partizane. Odkar je prišel od partizanov je bil zelo previden v govorjenju. Smatra se ga kot nezanesljivega in se ga naj ima pod kontrolo.

(Akt. org[anizacijskega] štaba Sl[ovenskega] Dom[obranstva] št. zaup[no] 5369/ 27. 9. 1944:) TOMŠIČ STANISLAV, roj. 19. 11. 1918 v Ljubljani, Stanuje: Ljubljana, Galjevica 234, v Slov[ensko] Dom[obranstvo] vstopil 26. 8. 1944, kaplar.

Org. štab Slov. Dom. je sprejel sledeče podatke:
»Tomšič Stanislav, delavec, stan. Galjevica 234, roj. 1918, samski. Do zadnjega je stanoval pri svoji materi (Dolinar), ki je bolj OF-arsko usmerjena. In se peča s črno borzo. Slavko je bil do 1. 1944 v internaciji v Italiji, pozneje pa je delal kot progovni delavec pri železnici. K domobrancem je vstopil ob priliki zadnje mobilizacije. Prej se je rad družil z ženskami in pa s fanti OF-arji, tako da je skoraj gotovo tudi sam usmerjen v OF. Vidnih dokazov zato pa ni.« Imenovani se nahaja v tej četi kot domobranec v razporedu. Poveljnik čete bo domobranca Tomšiča stavil pod stalno kontrolo in v slučaju nadziranja konkretni slučaj takoj poročal tukajšnjemu štabu.- Poveljnik, podpolkovnik KRENER [Franc Krener].

Slabo berljiva »obtožnica« proti Bogdanu Perku in še nekaterim iz 66. čete Slovenskega domobranstva, nedatirano (pag. 3047)

Obtožnica iz 66 čete

1. Perko Bogdan kateri kretezira da smo domobranci usi [h]lapci in t[a]ko dalje
2. Verovšek se izrazil kakor bodo postopali s tistemi ki so prostovoljno prišli u domobrance zdaj prido sovjetske[1410] čete sim s tistemi bo treba napravit obračun na najhujši način
3. Jarc Karel ta zmeraj ugovarja da domobranska vojska ni vojska sam ena banda

[1410] V rokopisu je pripisano: *RA*.

4. Šmit Drago ravno tako kod tisti navedeni zgoraj tovariši in še več ma druge sam to so glavni komendanti in zmeraj se skup držijo in se opaža da tisti več krat v kuhijne pojedo kaj boljšega in se potem vojska posmehuje da čež jasno kedo to jest men so use razmere poznate tako ker sem videl v jugoslaviji kako se vojska ne zadovoljuje
Krajnc kuhar ne morem dokazat da on pa daje […] na maščobi bi summljal da ne gre […] uporabo vojske jas nebi kreteziral […] ti […] z mene je dobro sam med ostalimi to […] si moguče bi se našel še dober vojak […]Zato bi prosil da bi se tisti naznačeni mal [...] svarili in Krajnc ker je tu domačin ima mogoče […]

[Podpis nečitljiv.]

Dopolnitev obtožnice proti Bogdanu Perku in soobtoženim, nedatirano (pag. 3048)

Perko B. [Bogdan Perko] – *zabušant, da se vsi vojaki nanj jeze; ko četa krene na vaje, on skoči s stroja in ostane doma.*
Verovšek – resen fant, vesten, sicer menda OR, je orožni magaciner v četi, kar se za rezer[vnega] oficirja nared[nika] – dijaka ne spodobi – on si je izbral to mesto že pred mojim prevzemom čete.
Jarc Karel – zelo priden fant, pošten, delodajalka, neka trgovka z Rimske ceste ga ne more prehvaliti, pri njih je bil v službi 10 let.
Šmid Drago – *magaciner hrane, kar si je sam izbral pred mojim prevzemom čete, jaz sem ga po odredbi komandanta batalj[ona] premestil v četo, ker ga je komandant videl v mestu v civilu, izrabljajoč dozvolo. Sicer sumljiv glede zanesljivosti, slišal sem celo sodbo, da je hud OF, ne vem koliko drži. Značilno, da si je tako krepak fant izbral pohlevno in varno mesto magacinerja. Je trg[ovski] pomočnik.*

Seznam oseb v partizanskih zaporih ali na prisilnem delu, nedatirano (pag. 3049)

S E Z N A M O S E B
ki jih imajo part[izani] v zaporu ali pa na prisilnem delu

NOVI LOG (pri St[arem] Logu)

1. Simončič Milka iz Ostrožnika pri Mokronogu,
2. Simončič Elizabeta, Ostrožnik pri Mokronogu (ima brata v Nemčiji in je hodila na mejo).
3. Fric Anica, Ostrožnik pri Mokronogu (brat[1411] pri domobrancih, oče v Nemčiji).
4. Hlebec Anica, Ostrožnik pri Mokronogu (brat[1412] v Novem mestu, drugi brat skrivač).

Vse štiri so obsojene na nedoločen čas prisilnega dela.

ŽUŽEMBERK

[1411] V rokopisu je pripisano: *FRIC*. Pripis se ponavlja.
[1412] V rokopisu je pripisano: *HLEBEC*. Pripis se ponavlja.

1. Bajc Draga, in Ivanka iz Mirne, zadnji dve leti sta bili v Št. Rupertu. Part[izani] so ju vpraševali, kolikokrat sta bili pri obhajilu in pri maši.
3. Novak Mici iz Straže. Vsa njihova družina je odšla v Novo mesto. Njenemu očetu[1413] so part[izani] vzeli 60000 lir.
4. Jenko Mici iz Straže. Njeni domači so odšli v Novo mesto, le ona je ostala še doma, da bi vse pospravila, vendar je bila izdana. Ima brata[1414] pri domobrancih.
5. …… Anica iz Grosuplja, ima brata pri domobrancih.
6. …… Micka iz Brusnic pri Št. Jerneju.
7. Mokorel Mici. Brat[1415] je pri domobrancih, po činu poročnik. Ona je v zaporu.

DVOR (pri Žužemberku)

1. Tomažin Anica iz Št. Ruperta, ima brata[1416] pri domobrancih.
2. Kiren Mica iz Mokronoga. Njen mož[1417] je že 9 mesecev pri partizanih, ima pa dva sina, ki sta hotela uiti čez nemško mejo. Zato je zaprta pri part[izanih].
3. Štalc Milka iz Št. Ruperta,
4. Tomažin Francka iz Št. Ruperta. Bila je odbornica Marijine družbe.
5. Kosec Mici je bila obsojena na smrt. Med tem časom je samo molila, nakar je bila nenadoma spuščena.
6. Potokar Slavka iz Račjega sela, obdolžena, da je plavogardistka.
7. Blatnik Slavka iz Težkih vod pri Novem mestu. Ima brata[1418] pri domobrancih. Vnjo se je zaljubil namestnik komandanta in jo hotel rešiti, a je bil zaradi tega premeščen.

+5) …… Mirko iz Šmihela pri Žužemberku nekdaj legist, sedaj se je skril, nakar so ga dobili partizani.
6) Novak Lojze
7) ……, iz Bele krajine, ima 1 brata pri domobr[ancih] drugega pa pri partizanih.
Takšno je bilo stanje do 22. 6. 1944., in verjetno je, da je tako ostalo tudi naprej. Ti ljudje komaj čakajo rešitve!

[1413] V rokopisu je pripisano: *NOVAK*.
[1414] V rokopisu je pripisano: *JENKO*.
[1415] V rokopisu je pripisano: *MOKOREL*.
[1416] V rokopisu je pripisano: *TOMAŽIN*.
[1417] V rokopisu je pripisano: *KIREN*.
[1418] V rokopisu je pripisano: *BLATNIK*.

GRADIVO IZ LETA 1945 (pag. 3050–3179)[1419]

Poročilo o nezanesljivih domobrancih, 15. 1. 1945 (pag. 3050)

R A M O V Š Z D E N K O, roj. 1926. trg. vajenec, Florijanska 10.
domobranec v Draveljski šoli.
je član SKOJ-a in vodilen član mladinske OF
Organiziran je že od vsega početka. Njegovo delovanje opazujemo že nad eno leto.
Družil se je stalno s sledečimi OFarji pri Sv. Jakobu:

1. Zdešar Vojtehom, roj. 1926. in njegovim bratom[1420]
2. Zdešar Jernejem, 1923., ki je skrival v drvarnici orožje.
   Oba stanujeta Florijanska 10. Vojteh je v hribih[1421].
3. Magdalencem iz Florijanske ul. št. 9., šoferjem, ki je od l. 1942. v hribih.

Doma grozi bratu[1422] in domačim, ki niso istega mišljenja.
Na sestanke je hodil v Šiško.
Ob mobilizaciji letnikov je izginil iz Ljubljane. Naknadno se je izvedelo, da je šel na Primorsko k Nar[odnim] stražam.
Zdaj pa se je naenkrat pojavil v domobranski uniformi v Draveljski šoli.

R A M O V Š B R A N K O, roj. 1924. mehanik, Florijanska 10.
domobranec v Draveljski šoli.
sicer ni nevaren, a je pod vplivom brata. Drugače je potuhnjen in zahrbten.
Ob mobilizaciji letnika 1924. je bil dodeljen k OT, a ni šel tja. Šel je na Primorsko k Nar[odnim] stražam.
Zdaj pa je skupno z bratom v Draveljski šoli.
Organiziran sicer ni, vendar je nezanesljiv, v kolikor je pod vplivom brata.
Vsekakor ga je treba preizkusiti (ud[arni] bat[aljon])

Lj[ubljana], 15. 1. 1945.

Poročilo o delovanju poslovodja Alojza Potrata in njegovih sodelavcev, 19. 1. 1945 (pag. 3051)

V začetku 1941 l., takoj ko so Italijani prišli v Ljubljansko pokrajino odnosno že v začetku jeseni je hodil Potrato Alojz poslovodja trgovine Kunc z Plevelom Francom tiskarjem po Dolenjskem, kjer sta nosila živež in denar za partizane, ki so se takrat začeli zbirati po hribih. Plevel Franc je že takrat ostal v hribih. Po zimi 1941/42 l. je v trgovini zmanjkalo 300 kocev volnenih, katere je imela trgovina za prodajanje, kam so šle te deke ne ve nobeden v trgovini, ve se samo toliko, da so

---

[1419] Nedatirano gradivo, ki sicer upošteva paginacijo, ki mu jo je dodelila UDV, ni nujno odloženo glede na leto nastanka.
[1420] V rokopisu je pripisano: *ZDEŠAR* [Jernej Zdešar].
[1421] V rokopisu je pripisano: *PART[IZANIH]*.
[1422] V rokopisu je pripisano: *RAMOVŠ FRANCU*.

kar preko noči izginile čeprav niso bile prodane. Za to izginotje ni smela policija nič izvedeti in se stvar ni prijavila na policiji niti komu drugemu. Potrata je potem poslal v hribe v 1941/42 l. puloverje volnene in rokavice. Količina ni znana. Potrata je imel zdelo dobre zveze z Italijani in je radi tega tudi imel dovoljenje za prehod vseh blokov v Ljubljani, kar je vedno iskoriščeval in potoval vedno radi zvez z partizani in liferacij materiala kakor denarja. Ko je Potrata stanoval še na Kodeljevem Zadružna 10 je hodil k njemu[1423] na stanovanje neki Žitnik, kateri je stanoval v isti hiši, in kadar sta bila sama skupaj v stanovanju mu je Potrata dajal denar, včasih pa tudi material za partizane. Imenovani Žitnik se je oglasil vedno samo po enkrat na mesec. Potrata je dajal svoj denar Žitniku, ker je kakor izgleda bil Žitnik Blagajnik OF za okraj, verjetno tam kjer je zbiral denar za Moste.
Potrata in Zakrajšek posedujeta orožje, kje ga pa imenovana skrivata ni znano. Še ko so bili Italijani v Ljubljani je neka oseba naznanila Potrato karabinjerju Primorcu da skriva orožje, toda ta je izjavil »Vem da imajo orožje, toda moram biti tiho«. Kje se pa sedaj to orožje nahaja se ni moglo izvedeti.
Potrata ima denarja vedno dovolj ker kot poslovodja tvrdke Kunc je zelo dobro plačan.
Še ko je bil v logoru neki narednik Brajič, ga je Potrata vedno potpomagal in je ženi njegovi[1424] dajal material in denar za Brajiča, ter sta bila vedno dobra prijatelja in se shajata še dandanes skoro vsake nedelje popoldan.
Ko se je vrnil iz Jugoslovanske vojske se je hvalil kako ima še puško skrito v trgovini, kje je sedaj ta puška ali je še v trgovini, se pa ne ve. Italijanskih racij se ni bal, ker je imel predobre zveze z Italijani in je še druge reševal iz zaporov.

Potrata sedaj stanuje v palači Bata/V.

Zaslišanje 19. 1. 1945 od 17–18h.

Poročilo o dogajanju na bloku na Rudniku, 25. 1. 1945 (pag. 3052)

Rudniški blok

25. 1. 1945.

Ob 11h ponoči je pasirala neka ženska blok. Tako za njo je šel poročnik Kočevar. Šla sta skupno v gostilno Jesih, kjer sta ostala do jutra.
Naši ljudje pri bloku so to opazili in javili.
Stvar naj se razišče: 1. meče slabo luč na domobranstvo, 2. ne ve se kakšna oseba je bila!

[1423] V rokopisu je pripisano: *POTRATO* [Alojz Potrato].
[1424] V rokopisu je pripisano: *BRAJIČEVA*.

Obveščevalno poročilo o razmerah v ljubljanskih zaporih in usodi političnih zapornikov, 29. 1. 1945 (pag. 3053)[1425]

Ponedeljek 29. 1. 1945. (29.)
Zve se, da je Marko[1426] [Albert Ilovar], Borut[1427] [Boris Grad], Korbar[1428] [Milan Finec] in še trinajst drugih v posebni sobi na sodišču in da so pripravljeni za odhod v težko taborišče. Razen teh 15 bodo ostali odšli na delo, nekateri v Kočevje, drugi na Jesenice.
Tudi se zve, da so bili izpuščeni: Poženel, dr. Vojska [Karel Vojska], Vider, ga. Žekar, Čopar, Povše [morda Hubert Pleško], Masič [Pavle Masić] in Zober [Ado Zober] ter še nekateri drugi, za katere se še ne ve. Jagodic [bo] odposlan v konfinacijo v Solnograd, oba pp. [patra] Tominca [Roman in Angelik Tominec] in pp. [patra] Aljančiča [Jožef in Stanislav Aljančič] nekam drugam v Nemčijo.

-.-.-.-.-.-

Bivša Staretova uradnica pride spraševat Šmajdovo ženo [Marija Šmajd], kako mu pošilja pakete. Ona da ima nekoga našega v Salzburgu, pa mu ne more sporočiti. Za tega ima pripravljeno vse, da pride v Ljubljano, kar bosta napravili dve ženski, le pismeno sporočiti mu ne more. Šmajdova ji odvrne, naj se obrne na Müllerja, s katerim ima zveze. Gospa uradnica pa izjavi, da se ne more za to poslužiti Müllerja [verjetno Karl Müller], ker bi lahko odprl pismo. Njej je svetoval kurat Mavec [Jakob Mavec], naj se obrne na Šmajdovo, ker da ji je že povedal pred nekaj tedni. Zdaj je pa bila bolna in ne more priti skupaj z Mavcem. Šmajdova ji reče, da bo najlažje oskrbel Mavec, ki je domobranec in ima gotovo s temi zveze. Sedaj je bolan, in kakor je brala v Slovencu se ga lahko tudi obišče. Nato je vprašala Šmajdovo, če ve, kje je Stare [verjetno Miloš Stare]. Ta je odvrnila, da je pred meseci slišala, da je nekje v Benetkah, nakar je uradnica rekla, da ji je Mavec rekel, da je nekje v ljubljanski okolici in da so ga ljudje videli na Dobrovi. Šmajdova je izjavila, da ne ve ničesar.
Mnenje: Uradnico so poslali gestapovci vohunit za Šmajdom in Staretom ali morebiti še za drugimi.

-.-.-.-.-.-.-.- - .

Zve se, da bodo jutri za 30. 1. 1945. izpuščeni iz sodnih zaporov na prostost vsi zaprti ilegalci, ker je splošna amnestija ob priliki obletnice Hitlerjevega prevzema oblasti v Nemčiji. So mnenja, da bo izpuščen tudi Finec [Milan Finec].
Prav tako se govori, da bodo odpuščeni iz domobranstva vsi aktivni in postavljeni na njihova mesta častniki, ki so služili že pri vaških stražah.

-.-.-.-.-.-.-.-.-

[1425] Prepis dokumenta (UDV) je na pag. 2374–2375.
[1426] V prepisu je pripisano: *Ilovar*.
[1427] V prepisu je pripisano: *Grad*.
[1428] V prepisu je pripisano: *Finec*.

Zaslišanje višjega narednika Janeza Čepona, 3. 2. 1945 (pag. 3050–3055)

Delano v pisarni Obveščevalnega centra 9, 3. februarja 1945 na Vrhniki.

ZASLIŠANJE

Višjega narednika Čepona Janeza, vodnika 1 čete, povodom tožbe poveljnika 45 čete, da je imenovani v svojstvu vodnika 45 čete iskoristil priliko in od domobranca Petrovčič Mihe in Cigale Pavla, otkupil pisalni stroj, ki je bil v akcijah v gozdovih Hrušice od partizanov zapljenjen, za katerega je plačal 8000.–Lir

I.

Na splošna vprašanja je imenovani odgovoril:

I.

Pišem se Čepon Janez, rojen 30. 8. 1906 v Horjulu, oženjen, imam 3 otroke, po poklicu sem mizarski delovodja. Vojni rok sem odslužil v Jugoslovanski vojski. V MVC sem stopil 7. 9. 1933[1429] ob ustanovitvi vaške straže v Horjulu, kot vodnik voda na Koreni. Od kar sem v Domobranstvu nisem bil niti sodno niti disciplinsko kaznovan.

II.

Zakaj ste kot vodnik 45 čete od domobranca Petrovčiča in Cigaleta otkupili pisalni stroj, ki je kot partizanski plen pripadal edinici?

II.

Ko se je selil vod 45 čete iz Gornjega v Doljni Logatec nekako v decembru 1944. sta prišla k meni domobranca Petrovčič in Cigale in mi ponudila da kupim od njih pisalni stroj ki je njihova last, ker sta ga v borbi zaplenila in jima je bilo rečeno da ga dobita kot nagrado. Pri prejemu voda od poročnika Martinjaka mi je isti omenil, da je stroj od domobranca Cigaleta, kar so trdili tudi drugi vojaki. Vedel sem, da bi po pravilih stroj trebal pripadati četi. Ker so se pa vse zaplenjene stvari iz čete[1430] prodajale privatnikom in se je to v četi kakor od moštva tako tudi od starešin smatralo kot popolnoma pravilno, sem stroj od imenovanih, ko sta od prvotne cene 14.000 Lir popustila na 8000 Lir, otkupil v strahu da se stroj ne proda kakemu privatniku, ker bi tako vod ostal brez stroja. Po moji premestitvi v 1 četo sem stroj vzel seboj v novo edinico ki ni imela stroja. Smatram to popolnoma za pravilno da stroj za katerega sem plačal 8000.–Lir koristi edinica v kateri sem jas na službi. Čudi me, da se vprašanje stroja poteguje danes po dveh mesecih od kar sem stroj kupil in po enem mesecu od kar je stroj na vporabi v 1 četi, ko je cela 45 četa skupno s poveljnikom vedela kdaj sem stroj kupil.

[1429] Verjetno 1943.
[1430] V rokopisu je pripisano: *45.*

III.

Pod točko II ste omenili, da so se zaplenjene stvari iz čete prodajale privatnikom. Dali mi lahko navedete osebe ki so prodajale in kaj se je iz čete prodalo?

III.

Po mojem prihodu v četo nekako v oktobru 1944 je bilo v Planini zaplenjeno moško kolo v vrednosti 8000.–Lir. Kolo je bilo prodano podnaredniku Zagoričniku iz same čete za 5000.–Lir od katere vsote je Lir 3000 podeljeno moštvu 2. voda ki je kolo zaplenil 2000.–Lir je pa šlo v četno blagajno. Koliko so mi povedali, je bilo pred mojim prihodom v četo v Planini zaplenjeno okrog 30 koles od katerih je samo eno v četi katerega ima na vporabi poročnik Martinjak.

V Planini je zaplenjeno tudi 6–8 štedilnikov, ko je bil še poveljnik natporočnik g. Berlot. Ko sem jas prišel v četo so se štedilniki nahajali v magacinu, jih pa sedaj ni več. Nevem kdo je štedilnike prodal. Govori se da jih je prodal poveljnik natporočnik g. Benko. Kam je šel denar nevem, ker v četno blagajno nima nihče vpogleda razen poveljnika in narednika čete. Za en štedilnik, ki pa ni bil kompleten sem bil priča, da se je prodal nekem privatniku za 1.800 L. O tem naj se zasliši viši narednik Čuješ Jože kateremu je ta stvar bolj poznata.

Tudi četni magacin je bil svoje čase dobro založen z razno opremo še iz časa Italijanov. Takrat se je govorilo, da je mnogo opreme že rasprodano, vendar je bil magacin še dobro založen. Danes v koliko mi je znano je prazen. Vojaki na pr. Jereb, Malc, podnarednik Langerholz, podnarednik Bozja, pripovedujejo, da magaciner Dovč Jože, ki ima magacin v rokah že od začetka osnovanja čete, stalno hodi v Ljubljano z novim polnim nahrptnikom, vrača se pa prazen in brez nahrptnika, kar sta Jereb in Malc posebno opazila. O tem sem[1431] izvestil poveljnika, ni pa do mojega odhoda iz čete nič ukrenjeno. Med moštvom se govori, da je iz magacina prodano za več sto tisoč vrednosti.

Nekako decembra meseca l. 1944 je prodana opeka od Italijanov zgrajene barake, domobrancu Gorjancu. Poveljnik čete natporočnik g. Benko me je sam poslal, da premerim zidovje, da bi se točno proračunalo koliko je opeke. Nevem vsoto za katero je opeka prodana. Izjavljeno je da bo opeka prodana za polovično ceno.

Nekako v Oktobru je trgovec iz Logatca poklonil Slov. dom. okoli 30 metrov drv. Račun je bil pa vse eno predložen za isplačilo. Poveljnik sam, je pred moštvom omenil: »Na ta način smo prišli do denarja, ker hočem da imajo moji vojaki najboljšo hrano«. Od tega denarja kupljeno dve srednji vreči fižola.

Kod vodnik voda v Gornjem Logatcu smo sekali drva za vporabo voda v obljižnjem gozdu lastnika ki je sedaj v Nemčiji interniran. Poveljnik mi je predlagal, da se najde neki domačin, ki bo na nasekana drva potpisal račun, da na ta način četa pride do denarja. Prisotni so bili takrat vsi potčastniki 45

[1431] V rokopisu je pripisano: ČEPON [Janez Čepon].

čete in je padla odločitev da račun potpiše podnarednik Bajc. Nevem kaj je potem narejeno, ker sem bil prestavljen v 1 četo. Ob tej priliki je poveljnik izjavil: »Saj sem tudi jas vlasnik kolesa do katerega sem po oceni prišel pri zaplembi partizanskega premoženja«. Na dolenjskem smo tudi na cesti ubili žensko ki se je peljala za vozom. Voz in konja smo prodali in na ta način je četa prišla do denarja. Ob isti priliki je rekel, da se v Gornjem Logatcu mora izslediti neki glasovir ki bi bil vreden okoli 980 so 100 tisoč lir. Naj o tem prvi gledajo domačini. Na vsak način se pa mora prehiteti policija.[1432]

IV.

Zakaj niste potvzeli nikake korake, da se te nepravilnosti preprečijo?

IV.

Večkrat sem imel namen, iznesti dela ki [so] se mi zdela nepravilna in škodljiva za ugled Domobranstva, pa to nisem naredil, ker bi moral iti preko poveljnika čete, kateri je za vse to vedel.

Splošno je pa v celi četi[1433] čuden duh. Največa pažnja se poklanja na uganjanje črne borze na veliko in skladišče. Tako na primer so v četi trije domobranci mesarji, ki stalno prekupčujejo z blagom in koljejo tedensko enega in tudi več govedov, tudi vole teške od 700 do 900 kg. kar se vse proda na črni borzi. Med prebivalstvom je radi tega nezadovoljstvo češ, domobranci lahko uganjajo črno borzo brez kazni, dobijo dopust za to še od poveljnika, mi pa nesmemo. Nam se celo pol kg. masla ki ga nesemo v Ljubljano odvzame. Resnično je, da je poveljnik čete dovolil vsem trem mesarjem v četi, Bajcu, Oblaku, Jerini po 3 tedne dopusta, ko so klali 4 do 8 prašičev dnevno. Že pri tem so zaslužili precejšnje vsote. Med vojake je takrat prišlo veliko nezadovoljstvo, ker so nekateri imeli dopust, da si denar služijo.

V.

Imate še kaj za povedati in na povedano po potrebi lahko prisežete?

V.

Nimam nič več za povedati in na povedano po potrebi lahko prisežem.
Zaslišanje mi je prečitano in vse moje izjave so točno zabeležene.

Prisotni: Viši narednik
1. Natporočnik .....[Podpis nečitljiv.]
2. Viši narednik ....

Zaslišal in overava:
Šef[1434] – poročnik

[1432] V rokopisu je pripisano: *LOGATEC.*
[1433] V rokopisu je pripisano: *45.*
[1434] V rokopisu je pripisano: *KIAUTA* [Viktor Kiauta].

Poročilo iz Ljubljane, nedatirano (pag. 3056)

Poročilo:

1. V Črni vasi je precej Nemcev, ki so se umaknili iz Bosne. Med njimi je nekaj Srbov, ostali pa so iz Porenja. Vsi so siti vojne in bi radi odložili orožje, toda se ne upajo, ker imajo vse orožje popisano in je stalna kontrola. Ustavijo jih včasih kar sredi ceste in pregledajo orožje. Če ima preveč, mu vzamejo, če ima premalo ga zaprejo.
   Imajo češke puške.
2. Na žel[ezniški] progi od Tivolija do Viča stoji več vagonov. Tako je ob Cesti v Rož[no] dol[ino] okoli 30 vagonov praznih železnih sodov za bencin. Nekoliko dalje je sanitetni vlak, dalje pa precej vagonov, v katerih so verjetno živila. Opazili smo namreč, da je 1. maja ob 20,30. otrok Rožnodolskega peka Vovka (c. II. št. 14.) peljal voziček s tremi vrečami domov v spremstvu dveh nemških vojakov.
3. Na glavnem kolodvoru v Ljubljani je precej zaplombiranih vagonov. Nemci so vsi prestrašeni in bodo pustili vse skupaj. Treba bi bilo povečati domobransko stražo za primer plenjenja.
4. Na valu 252. (ujame le dober aparat) oddaja neka slovenska postaja šifrirane brzojavke. Tako je 1. maja ob 20 uri oddajala šifre kot: Urša, Dinar .....
5. *Na Prevodu, Novi trg 4./III je spravljeno okoli 10 milijonov cigaret. Gospod Habe – uradnik, ki ima nadzorstvo nad njimi je izjavil: »to je pa za naše fante, ko pridejo v Ljubljano.« Koga je pri tem mislil ni znano.*
6. Prevodova skladišča živil: Klavnica, Tobačna tovarna, Milarna na Viču, so premalo ali pa nič zavarovana.
7. Na gl[avnem] kolodvoru pri podrti kurilnici stoji zaplombiran vagon v katerem je sanitetni material. Ofarski železničarji neprestano letajo okrog njega.

1. Maršbefel za Speila.
2. Kolesa pri Remec.
3. Zaplemba Vrhunc!

Poročilo s postaje Logatec o partizanski aktivnosti na Cerkljanskem, nedatirano (pag. 3057)

Čez postajo Logatec, je dobljeno sledeče poročilo:
Od 7. do 10. 2. so večje skupine avijonov pripeljali ~~120~~ 1200~~0~~ Italijanov v Cerkno. So Italijani iz Palerma. V Cerknem gradijo partizani barake. Zgradili jih bodo 75. Imajo tudi potrebno delavnico za izdelavo municije. Delajo neko partizansko orožje podobno nemški oklepni pesti. Narejeno je iz vrhnjega dela italijanskega šlema in vsebuje 3/4 kg. eksploziva. Med Trbušom in Cerknem grade 3 letališča od katerih eno že deluje.

Pripravlja se koncentracija 12.000 partizanov. Računa se da je okoli 3000 Slovencev. Imajo tudi svoj kino ki predvaja angleške filme.
Poveljnik za slovensko obveščevalno službo je kapetan Zabukovec[1435] [Milan Zabukovec], za ljubljansko pokrajino pa Logar[1436] [Jože Logar] z partizanskim imenom Slovan, ki se nahaja v štabu 7 korpusa. Obveščevalna služba je razdeljena po sekcijah. Logatec je sekcija 2. Izgleda da so sekcije razdeljene po okrožjih. V obveščevalno službo spadajo relejne stanice, ki so označene z velikimi črkami. Znane so naslednje: Potpreska, Črka S. ki deluje od 1. 2. 1945, Briga pri Kočevju, Brod na Kolpi. Pošto prenašajo kurirji, ki jo odajajo na stanicah ali na javkah kjer se ob določenem času sestajajo kurirji. Ljubljana ima 6 javk, ki do sedaj še niso odkrite. Iz Ljubljane gre pošta v Potpresko–Laze–Novi Hrib–Prezid. V Prezidu ni stanice, pač pa je javka v neki hiši pri cerkvi kjer se kurirji dobijo med 17 in 18 uro. Dve javki so v Medvedjeku ki vežejo Potpresko z Brigo. Javke so označene s črko T. Narodna zaščita se obvešča z TV stanicami. Poročila dajejo civilisti označeni s črko Z in domobranci označeni z črko B. Poznate so sledeče stanice:
TV3 spodnje Štajersko, TV4 Svetinje in Žužemberg, TV5 Stara gora pri Trebeljnem, TV6 Podgod pri Žužembergu, TV 10 se je v kratkem javila v 3 krajih Bloke, Volčje pri Postojni in Gaberje. TV 11 Potpreska, TV 12 Iška, TV 15 Cerknica, TV 16 Planina, TV 17 Logatec, TV17 2 A Vrhnika. Vrhniška ima 8 članov logaška pa 6. TV 18 Stari Trg. Za 4 TV stanice se nevejo številke in to Goričica pri Postojni, Mokrc, Krim in Strmica pri Planini.

2828

Sestav TV 17 A2 je že od popreje znana in je točno po današnjem poročilu.

Poročilo Božidarja Terhljana o razmerah v 71. domobranski četi, 14. 2. 1945 (pag. 3058)

Stična, dne 14. 2. 1945.

Z ozirom na ukazano sporočam:
I. Domobranec Vodopivec Cveto, signalist v I. bataljonu,[1437] je pobegnil iz čete in se po pripovedovanju njegovih tovarišev nahaja v Novem mestu.
2. Ko je Alojzij Zorec padel dne 31. 1. 1945. in ko so njegovi domači zvedeli za to, so takoj dobili na štabu dovoljenje, da ga prepeljejo v Stično, podpisano od stotnika Šušteršiča, a gotovo na besedo poročnika Levičnika. Ko so ga prepeljali domov, in ko je poročnik Levičnik videl, da so vsi domobranci in tudi civilisti veseli, da je padel Zorčev sin, se je bolj rezervirano držal in ni takrat šel[1438] tako pogosto v Zorčevo hišo, kot je imel do tedaj navado (dopoldne, opoldne in popoldne, ter zvečer). Tudi ne vem, ali ga je kropil, ali ne. Kropila sta ga (po pripovedovanju drugih)

[1435] Milan Zabukovec - Miloš (1923–1993), narodni heroj.
[1436] Jože Logar - Slovan (1921–1986), major, podjetnik.
[1437] V rokopisu je pripisano: *I. U. B.*
[1438] V rokopisu je pripisano: *LEVIČNIK.*

pisar 28. čete domobr[anec] Kral semeniščnik, ki je bil njegov[1439] sošolec in ga[1440] je Zorčeva mati tik pred hišo povabila, naj ga gre kropit, ter medicinec Berden Štefan. Pogreba se ni udeležil noben domobranec.
3. Poročila o četi ne bom mogel takoj poslati, ker je moštvo bataljona popolnoma zamenjano. Tako npr. je odšlo iz 71. čete 70 mož v 16. in 28. četo, in v četo[1441] je prišlo cca 90 ljudi iz teh dveh čet in okoli 20 iz Dopolnilne in ostalih čet. Dokler se pa vseh ne spozna, se ne bo dalo izčrpno poročati.
4. Domobranec Kahne Davorin je vključen – dal sem mu točke, po katerih bo študiral in kasneje sestavil poročilo za 16. četo.
5. Glede Skoka Antona (ne Bogomila) še nisem na jasnem, ali naj bo ali ne.
6. Glede poročila o zvezah z prebivalstvom bomo poročali vsi trije.[1442]
Ostalo na znanje.
PS: ad I: Vodopivec Cveto se je javil v Stični dne 16. 2., in se sedaj nahaja v 71. četi.
ad 2.: Zorca je prepeljal Erjavec iz Ivančne gorice.

C–25[1443]

Slovenski četniki Janeza Marna in njihove zveze z nemškimi oblastmi, 22. 2. 1945 (pag. 3059)

Domobr[anec] Čopar Jože.
Grosuplje dne 22. 2. 1945

ŠEFU OBVEŠČEVALNEGA CENTRA 3

Na Vaše povelje, da zvem, odkod dobiva Marnova skupina četnikov[1444] obleko in morda tudi druge potrebščine, sem izvedel sledeče:
V torek dne 20. 2. 1945 sem se javil por[očniku] Raku, šefa centra v Št. Vidu in ga prosil, naj mi da smernice, v katero smer naj začnem izkati. Povedal mi je sledeče: Poveljnik četnikov Marn [Janez Marn] mi je večkrat izjavil, da bi rad stopil v zvezo z Nemci, ki so v Št. Vidu, zlasti s H. Schumacherjem [verjetno Erich Schumacher]. Do tega pa ni prišlo, ker je Schumacher prej padel. S sedanjo nemško komando, pa tudi ne verjamem, da bi imeli že zvezo. Ne verjamem, da bi šentviški Nemci na kakršen koli način podpirali Marnovo skupino četnikov.
Od civilov sem zvedel, da četniki večkrat pridejo v Radohovo vas ali celo Št. Vid. Nemci jih vidijo in jim nič ne rečejo.
Da bi kaj več zvedel, sem se 20. 2. zvečer javil kot prostovoljec pri četniškem poveljstvu v temeniški šoli. Poveljnika Marna ni bilo doma. Sprejel me je neki poročnik

---

1439 V rokopisu je pripisano: *ZOREC*.
1440 V rokopisu je pripisano: *KRAL*.
1441 V rokopisu je pripisano: *71*.
1442 V rokopisu je pripisano: *TERHLJAN* [Božidar Terhljan], *KAHNE* [Davorin Kahne], *KASTELIC JANEZ*.
1443 V rokopisu je pripisano: *TERHLJAN BOŽIDAR*.
1444 V rokopisu je pripisano: *D. O*. Pripis se ponavlja.

in me po kratkem pogovoru poslal v neko hišo. Tam sem prenočeval s sedmimi drugimi vojaki. Od njih sem izvedel sledeče: Res je, da dobivajo četniki tu in tam po 10–20 uniform od Nemcev in sicer gredo ponje na nemško mejo v Pusti Javor ali v Javorje pri Litiji, kjer je še nemška postojanka. Kdo jim to izroči in kdo sprejme, mi pa niso vedeli natančno povedati, ker se v Pustem Javoru nahaja druga skupina ozir. drugi vod četnikov, ki te stvari sprejmejo in jih pošljejo v Temenico. Enkrat so jim dali tudi nekaj mavsar–municije in bomb. Te uniforme so čisto takšne kot domobranske, le šajkače morajo potem sami narediti. Dobi pa kompletno opremo kakor mi domobranci. To potem razdelijo najpotrebnejšim, kar kdo rabi: enemu čevlje, drugemu hlače itd, višji funkcionarji pa si pridržijo tudi celotno opremo. Kolikor sem mogel ugotoviti po moštvu, ki sem ga videl, imajo kakih 15–20 novih uniform po domobranskem kroju, drugače pa nosijo italijanske uniforme ali pa prenarejene celtne itd. Od orožja sem videl: puške vseh vrst, eno zbrojevko, štiri lahke Brede, eno težko Bredo. Moštva pa ca 30–35. Dezertiral sem okrog 9. ure z izgovorom, da grem v Št. Vid po opremo. Javil sem[1445] se pod imenom Ponikvar Janez.

Na OB[VEŠČEVALNEM] centru v Stični so mi vedeli povedati le to, da so se fantje v akcijah okrog Čateža srečali s četniki, ki so imeli nove uniforme in so govorili. »Ti jih dobijo, mi pa ne.« Tudi v Stični trdijo, da nič ne vedo o tem, da bi Nemci iz te postojanke imeli kakšno zvezo s »plavimi«.

Dne 22. 2. sem šel na Polico, kjer se četniki tudi navadno mudijo. Ljudje so mi povedali, da so odšli 12. 2. in da le še tu in tam pride kdo nazaj. Videl sem, da je neki četnik peljal z vozom od Troščin proti Bleč vrhu en lahki minomet, tri lahke »Brede« in nekaj rezervnih cevi in drugih rezervnih delov. Orožje je bilo v slabem stanju. Imel sem vtis, da je bilo nekje zakopano. Od ljudi sem zvedel, da večkrat vozijo kakšno opremo v smeri od nemške meje čez Troščine, Polico, Bleč vrh in naprej. Neki civil mi je pravil, da so pred ca tremi tedni pripeljali Nemci v smeri od Grosuplja v Staro vas en voz uniform, ki so jih prišli iskat »plavi«. Bilo je to precej kasno zvečer. Ker tega iz postojanke Grosuplje niso peljali, bi sklepal, da so pripeljali po cesti naravnost iz Ljubljane čez Šmarje in nato po stranski cesti v Staro vas. Ker ste mi prvotno določeni čas za pozvedovanje kar naenkrat skrajšali za 36 ur, nisem mogel iti po poročila v vse kraje, kakor sem se v začetku namenil.

Obveščevalec, domobr[anec]
Čopar Jože

[1445] V rokopisu je pripisano: *ČOPAR* [Jože Čopar].

Poročilo o vojaški akciji nemških in domobranskih enot proti partizanom v zaledju Ljubljane, nedatirano (pag. 3060–3062)

28. 2. 1944:

Ob 19tih je bilo dano naročilo, da se morajo nemudoma zglasiti pri pplk. [podpolkovniku] Peterlinu [Ernest Peterlin] poveljnik 1. čete in vsi častniki iz prve čete 1. šolske skupine. Avto je pobral vse častnike iz 1. čete ter jih odpeljal na štab v Gledališko 11, kjer pa ni bilo Peterlina, marveč je častnike sprejem nemški zvezni častnik SCHUMACHER [Erich Schumacher].

Nato je še poklical na štab voj[aškega] inštruktorja nadpor[očnika] SCHAFFERER–ja.

Po poročilu o stanju moštva in orožja v četi, ki je bilo nekaj pomanjkljivo (pokvarjena sta bila dva lahka minometalca, manjkalo je šest lahkih strojnic in nekaj municije, ker je bilo vse do pol 22 tih pri peljano iz Št. Vida na letališče), je SCHUMACHER izjavil, da mora biti vsa četa v popolni pripravljenosti, ker bo odšla nekam v akcijo. Pristavil je, da to noč vojaki lahko še mirno odidejo spat. Izrecno je naročil, da je to prvi slučaj, da gre domobranska četa samostojno v akcijo in da je poveljnik 1. čete popolnoma samostojen v vseh odločitvah ter da od Nemcev ta četa v svojih akcijah ne bo odvisna. Dalje je še izjavil: »Od zadržanja čete in uspeha njenih akcij je odvisno, če bo domobranstvo dobilo težko orožje ali ne.« Pri tem razgovoru je bil navzoč tudi por[očnik] KLAVŽ [verjetno Leopold Klavž] v svojstvu tolmača. Deloma je bil navzoč tudi stotnik RUPNIK [Vuk Rupnik], ki mu je kot dežurnemu časniku v štabu SCHUMACHER naročil, da mora za četo pripraviti prehrano za štiri dni. Ko se je po končani konferenci KLAVŽU omenilo, da bi bilo pra[v], ako bi bila tudi navzoča Krener [Franc Krener] ali Peterlin, je KLAVŽ izjavil, da nista bila vabljena. Po vrnitvi na letališče je ob 21.4[...] SCHAFFERER prinesel poveljniku čete povelje, da mora biti vsa četa ob 23.30 na velesejmu. Po moštvo so prišli nemški kamijoni. Ob določenem času je bila vsa četa že na velesejmu. Smeri akcij ni nihče povedal. Odšla je 1. četa kompletna, je bila kompletirana iz moštva 3. čete, ki je dala 42 mož.

29. 2. 1944:

Ob 1.30 zjutraj se je vsa četa odpeljala na kamijonih iz velesejma v smeri proti Škofljici. Istočasno s četo so odšli tudi: Nemci in sicer: četa gorskih lovcev, 9. in 10. policijska četa, pijonirski vod, ter tanki in brzostrelni topovi na tankih in štirje brdski topovi.

V Škofljico je vse to prišlo okrog 3.30 zjutraj. Tam je bil tudi en bataljon SS vojakov, ki so operirali v smeri Škofljice–Šmarje-Sap vzhodno do Gumnišča zahodno.

Vso kolono je vodil Hauptmann BRUDER, ki je kasneje (petek četrtek 2. 3. 1944) padel na prvem ostrem ovinku ceste proti Turjaku pri povratku v Ljubljano. Iz Škofljice se je vsa kolona počasi pomikala proti PIJAVI GORICI in je na cesti v bližini odcepa ceste proti PODPEČI domobranska četa čakala okrog štiri ure, med

tem ko so bile vse nemške čete že pred slovensko četo v boju s partizani. Do te točke, kjer je četa čakala okrog štiri ure, se je vse pomikalo na avtomobilih.
Pri odhodu iz Škofljice ni bilo slovenski četi dano nobeno povelje ali naročilo, pač pa je bilo rečeno samo to, da bo Slovence že poklical, kadar jih bo rabil.
Avtomobili so na tistem kraju obstali, ker se je spredaj že začela borba. Okrog 11. dopoldne je prišel do slovenske čete nemški častnik Oberleutnant PRIEWASSER z naročilom, da morajo avtomobili, ki so vozili domobrance, po naročilu Hauptmanna BRUDERJA nazaj v Ljubljano po hrano in municijo za nemške čete. Avtomobili so odšli nazaj v Ljubljano. Okrog 11.45 je prišlo po zvezi povelje, da mora slovensko domobranstvo naprej v smeri proti prvi hiši v PIJAVI gorici pravilno v smeri grička, ki se nahaja nad Pijavo gorico. Ni bilo povedano, kaj in kako je s partizanskimi položaji. Ker so partizani iz goličave nad Pijavo gorico držali cesto proti Pijavi gorici v ognju, so Slovenci smatrali, da so že v fronti, vsled česar so razvili bojno verigo v desno v smeri proti PODPEČI. Hauptmannu BRUDER-ju to ni bilo po godu.
Hauptmann BRUDER ni povedal niti pri tej priložnosti, kam naj domobranci gredo. Šele, ko so domobranci opazili skupino Nemcev pri zgoraj omejeni hiši, druge Nemce pa na samem griču, so smatrali, da morajo priti do te hiše, nakar se bodo prebili na grič in od tam napadli vas Pijavo gorico. Nato so domobranci prišli do te hiše in okrog 13 tih odšli na grič. Od tam se je izvršil napad na PIJAVO gorico: vse strojnice so morale biti na razpolago Nemcem. Zasedli so grič nad Pijavo gorico in varovale premikanje Nemcev in domobrancev. Pijava gorica je bila zasedena ob 16tih.
En partizan je bil ubit. Ležal je nad Pijavo gorico na drugem ovinku proti Turjaku. Ujetnikov ni bilo. Na strani napadalcev ne mrtvih ne ranjenih ne ujetih. Partizani so zbežali v smer BREZJE–SMERJANJE. V tej smeri sta jih zasledovala na svojo lastno pest 1. in 2. vod domobrancev. Pri tem sta ubila tri partizane, ujela enega partizana, eno mulo, eno kitaro in dve lahki strojnici. 3. vod se je pomikal po gozdu levo nad cesto v smeri proti Turjaku. Pri tem smo postopali popolnoma sami zase. Okrog 17 tih smo prišli na cesto Ljubljana–Turjak kak 1.5 km nad Pijavo gorico. Prvi in 2. vod sta se priključila šele pozneje po kakem km. Ko je 3. domobranski vod prišel na cesto, je neki Hauptmann izdal povelje, naj se naložе na kamijone in odpeljejo proti Turjaku. Tu je bil navzoč tudi instruktor Oberleutnant SCHAFFERER in podčastnik PRIES. SCHAFFERER je izjavil, da je dobil od BRUDER-ja »pod nos«. Na vprašanje, zakaj, ni povedal, pač pa je podčastnik PRIES dejal, da je bila malenkost. Ko sta se pridružila 1. in 2. vod, sta oba vodnika povedala, da jima je rekel neki Oberleutnant iz čete gorskih lovcev, da so domobranci junaki.
Ko je bilo treba sesti na avtomobile, teh nikjer ni bilo. SCHAFFERER je zato poveljnika čete stavil na odgovor, zakaj je poslal kamijone v Ljubljano. Ta mu je odgovoril, da je povelje za vrnitev kamijonov v Ljubljano izdal nemški stotnik in

drugič, da njemu ni bilo nikdar povedano, da so mu stavljeni kamijoni v absolutno razpolaganje tako, da lahko tudi prepreči morebitno drugačno nemško povelje.
Nemci so nato odšli na avtomobilih, slovenski domobranci pa peš za njimi.
Kamijoni so vozili silno počasi, ker je bila cesta prekopana in ker so Slovenci morali hoditi peš.
Na prvi jasi iz gozda proti Turjaku, kake 3 km od Pijave gorice, je bila močna partizanska zaseda, ki je bila nato v pol ure razbita. Do 1.5 km pred Turjakom se je kolona mirno premikala. Tam je bila druga partizanska zaseda, ki je bila zelo močna in še zlasti, ker je bila noč, je morala vsa kolona ostati na tem kraju na prostem.

Sreda 1. 3. 1944:
Preko cele noči se je slišalo streljanje iz smeri Velike Lašče. Zjutraj ob svitu okrog 6.30 je kolona nadaljevala proti Velikim Laščam. Do Rašice je prišla brez vsakega strela. Na Rašici je kolona čakala kake štiri ure. Medtem časom so iz leve in desne strani izstrelili po enega ali dva rafala iz strojnice. Na Rašici je domobranska četa dobila povelje, da mora stražiti kamijone, med tem ko so Nemci odšli v borbo proti Osolniku in proti Ponikvam. Proti Ponikvam so Nemci zaplenili top in nekaj topovske municije, ki je streljal na Velike Lašče, predal se jima je en partizan, ki se je deklariral za prisilno mobiliziranega (bil je iz Bele Krajine, od tod je bil tudi oni, ki so ga na Pijavi gorici ujeli domobranci), javil se je en domobranec iz čete v Zdenski vasi, ki se je skrival. Do 15. ure so se Nemci vrnili, na kar je vsa kolona odšla v Velike Lašče razen 10. policijske čete in domobranske čete, ki sta ostali na Rašici. Noč je četa prespala na Rašici.
Še ta dan se je četa gorskih lovcev vrnila v Ljubljano.

Četrtek 2. 3. 1944:
Dopoldne ob 10. uri je prišlo povelje iz Vel[ikih] Lašč, da morajo vsi Nemci na pomoč četi gorskih lovcev, ki je padla v zasedo kak km od Turjaka proti Ljubljani. Pri tej zasedi so padli trije Nemci in Hauptmann Bruder. Na pomoč so šli vsi Nemci iz Vel[ikih] Lašč in tudi iz Rašice. Na Rašici je ostala samo domobranska četa in del desetina 9. čete.[1446]
Slovensko in nemško moštvo na Rašici je ostalo tu brez vsakega povelja do sobote dne 4. 3. 1944 popoldne.

Sobota 4. 3. 1944:
popoldne je prišlo povelje, da morajo biti vsi iz Rašice v nedeljo dne 5. 3. 1944 v Velikih Laščah ob 6.15 zjutraj, da bodo spremljali kolono v Kočevje, ki bo peljala hrano in municijo za posadko v Kočevje.
Slovensko moštvo na Rašici je bilo brez kamijonov. Nemška desetina je imela vse.
Točneje: Vsi Nemci razen gorskih lovcev so se vrnili nazaj v Lašče z vsemi avtomobili. Le gorski lovci so šli s svojimi kamijoni v Ljubljano po hrano in municijo.

[1446] V rokopisu je pripisano: *POLIC[IJSKE].*

Pravilneje: vsi Nemci so se prebili v Ljubljano, med tem ko so lovci ostali v Ljubljani, drugi Nemci pa so se vrnili nazaj v Velike Lašče.
S to kolono je prišla za domobrance hrana za šest dni, med tem ko je bila poslana hrana za štiri dni 29. 2. 1944 popoldne na Pijavo gorico.
Že v petek dne 3. 3. 1944 sta bila na Rašici ubita dva terenca: CIMPERMAN Stanko, ki je bil član VOS-a in imel tako legitimacijo ter neka MUSTERJEVA [Frančiška Mustar], ki je bila izvoljena delegatinja za poslanko.

Nedelja 5. 3. 1944:
10. četa je šla na zavarovanje na levo stran ceste, 9. na desno stran.

Ponedeljek 6. 3. 1944:
Ob pol 3 zjutraj brez strela v Ribnico, kjer je kolona prenočila do 7. ure zjutraj. Odhod je bil napovedan za 7.45, dejansko pa so odšli ob 12.30. Vzrok zakasnelemu odhodu je bil pokvarjen most v Goriča vasi, zaseda v Dolenji vasi, pokvarjen most v Dolenji vasi.
Nato je kolona odšla v Ribnico. V Dolenji vasi so Nemci ubili tri partizane in eno partizanko težko ranili, ki pa je le zbežala na konju. V Dolenjo vas je kolona prišla ob 15.
1. in 2. vod je zavaroval desno stran ceste, 3. vod levo stran. Odhod iz Dolenje vasi ob 18.30.
Kake 2 do 3 km od Dolenje vasi je bila močno prekopana cesta, ki je povzročila veliko zakasnitev v prihodu v Kočevje.
Začetek kolone je bil v Kočevju okrog 23.30, konec pa
v torek 7. 3. 1944:
ob 3.45. Po prihodu v Kočevje je imela vsa kolona odmor, in to ves torek.

Sreda 8. 3. 1944:
Odhod iz Kočevja ob 6.45. Slovenci peš, Nemci na kamijonih. Ob 1.00 je bila poslana domobranska zaseda od kočevskih domobrancev na Jasnice in na Lužine v jačini 100 mož.
Brez borb je kolona prišla do 1.5 km pred Žlebičem. Spotoma je težki partizanski minometalec vrgel osem min, ki niso napravile nobene škode.
Partizani so imeli zelo močno zasedo v dolini Žlebič–Ortnek. V borbo sta posegla 1. in 2. vod, 3. vod je bil v rezervi.
Domobranci so ubili 3 tri partizane in dva ujeli, Nemci so pa ubili 23 triindvajset partizanov (12 na enem mestu) in zajeli okrog 27 partizanov. Poleg tega še Nemci zaplenili še en težki minometalec in težko strojnico.
Nemci so imeli štiri mrtve, domobranci brez smrtnih žrtev, le dva sta bila lahko ranjena.
Do Ortneka je prišla v pomoč domobranska četa iz Vel[ikih] Lašč. ki je držala zasede.
Borba kolone od Žlebiča do Ortneka je trajala od 10. dopoldne do 18.30.

Prihod v Velike Lašče ob 20.

Četrtek 9. 3. 1944:
Odhod iz Vel[ikih] Lašč ob 20.
Tu se je slov[enska]. domobranska četa tako razdelila, da so bili fantje naloženi na kamijone.
Brez ovir in streljanja je prišla četa v Ljubljano popoldne ob 14.30.
Tu je bilo ugotovljeno, da je četa ostala brez prostorov, da je nekdo izpraznil skladišče in sobe, vsled česar so bili fantje poslani domov na odpočitek z naročilom, da se javijo v soboto dne 11. 3. 1944 zjutraj ob 7.00 na letališču.

Podatki o domobrancu Rihardu Markoviču, 27. 2. 1945 (pag. 3063)

[žig]
SLOVEN[SKEGA] DOMOBR.
Obveščevalni center 13
Štev. Zaup[no] 150
v Novo mesto dne 27. 2. 1945.

Markovič Rihard, podatki

POVELJNIKU 27. ČETE

G r o s u p l j e

Prosim poveljnika, da mi nemudoma sporoči, če je v tej četi domobranec M a r - k o v i č Rihard, doma iz Polja pri Tržišču. Če je iz čete odšel, prosim za sporočilo, kje se sedaj nahaja, kakor tudi kakšno je bilo njegovo politično in vojaško zadržanje.
Zadevo je smatrati za n u j n o !

Šef centra – nadporočnik:
[Podpis nečitljiv.][1447]

[žig]
27. ČETA
SLOV[ENSKEGA] DOMOBRANSTVA
št. 218
Kopanj dne 5. 3. 1945

Obveščevalnemu centru – Novo mesto.

V zvezi prednjega dopisa Vam sporočam, da se spredaj imenovani domobranec[1448] ne nahaja v tej četi – in mi je tudi neznano kje bi bil.

Poveljnik – poročnik:
Jože N. Doganoc

[1447] V rokopisu je pripisano: *ŽUKOVEC FRANC.*
[1448] V rokopisu je pripisano: *MARKOVIČ* [Rihard Markovič].

Podatki o domobrancu Rihardu Markoviču, 1945 (pag. 3064)

[žig]
SLOVEN[SKEGA] DOMOBR.
Obveščevalni center 13
Štev. Zaup[no] 89
v Novo mesto dne 6. 2. 1945.

Markovič Rihard – podatki

POVELJNIKU 35. ČETE
T r ž i š č e

Prosim poveljnika, da mi takoj po prejemu tega dopisa dostavi podatke za domobranca M a r k o v i č Riharda, ki je bil meseca septembra ali oktobra preteklega leta v Tržišču na dopustu. Imenovani ima svojo mater v Polju.
Navesti je njegove rojstne podatke, od kdaj do kdaj je imel dopust ter kateri četi je pripadel. Prav tako prosim, da mi sporočite, kakšno je bilo njegovo zadržanje v času dopusta, dali je imenovani zahajal kam v okoliške vasi in imel morda zvezo s terenci.
Zadeva je nujna!

Za šefa centra – pnared [podnarednik]:
[podpis][1449]

[žig]
9. 2. 1945.
35. ČETA SLOVEN[SKEGA]
DOMOBRANSTVA
Št. Z[aupno] *6.*
v *Tržišče* dne *22. 2.* 1945

Obveščevalnemu centru 13. –

Navedeni[1450] se je javil poveljstvu te čete dne 1. 8. 1944 in se javil 17. 8. 1944 ko je odšel z autokolono v Novo mesto. – Na dopust je prišel iz 27. čete Grosuplje. Glede njegovega zadržanja in kakih direktnih zvez z terenci ni mogoče dobiti zanesljivih podatkov. Znano nam je samo, da je rodbina ptz. [partizansko] usmerjena, posebno mati navedenega, ki ga je ob času ko je bil na dopusti silila naj zapusti domobrance in odide k partizanom.
Sliši se tudi, da je navedeni res odšel k partizanom za kar pa se ne more jamčiti, ker se je na tem poveljstvu predpisano odjavil in odšel z autokolono v Novo mesto.–
P. s. Rojstnih podatkov nimamo!

Poveljnik – nadporočnik:
Šušterič Ivan

[1449] V rokopisu je pripisano: *HRASTAR FRANC.*
[1450] V rokopisu je pripisano: *MARKOVIČ* [Rihard Markovič].

[žig]
SLOVEN[SKO] DOMOBR[ANSTVO].
Obveščevalni center 13
Štev. Zaup[no] 230
v Novo mesto dne 24. 3. 1945.

POVELJNIKU 35. ČETE – Pošiljam
prednjo zadevo s prošnjo, da navedete točno četo, ~~v~~ kateri je imenovani pripadal, ker ga v 27. četi, – kakor je razvidno iz dopisa poveljnika 27 čete – ni.

Šef centra – poročnik:
Kraner [Martin Kranner]

[žig]
35. ČETA SLOVEN[SKEGA]
DOMOBRANSTVA
Št. *454*
v *Tržišču* dne *4. 4.* 1945

Obveščevalnemu centru 13.
Navedeni se je tu javil, kot pripadnik 27. čete kot je razvidno iz naše knjige dopustnikov.
Drugih podatkov, kot so navedeni na prednji strani nimamo. Med zaplenjenim ptz. [partizanskim] arhivom na Debencu je bilo najdeno tudi pismo Markoviča Riharda in poročilo okrajnega odbora OF Mokronog.

Poveljnik – nadporočnik:
Šušterič Ivan

[žig]
SLOVEN[SKO] DOMOBR.
Obveščevalni center 13
Štev. Zaup[no] 261
v Novo mesto dne 6. 4. 1945.

ORGANIZACIJSKEMU ŠTABU S[LOVENSKEGA] D[OMOBRANSTVA] (OB[VEŠČEVALNI]) –

Pošiljam prednji akt in priloge v vednost in nadaljni postopek.

Šef centra – poročnik:
Kraner

[žig]
SLOVENSKO DOMOBRANSTVO
Organizacijski štab
dne 12. 4. 1945 opr[avilna] št. Z 987

POVELJNIKU 6. ČETE SLD. – Ker je bil

imenovani Markovič Rihard, roj. 3. 4. 1920 v Vrluku, nazadnje stanujoč v Polju 10 obč[ina] Tržiče; domobranec 6. čete, se dostavlja prednje v vednost in za sporočilo, kakšno je bilo njegovo politično in vojaško zadržanje do begstva iz domobranstva.

POVELJNIK, polkovnik:
Krener [Franc Krener]

[žig]
6. ČETA SLOVEN[SKEGA]
DOMOBRANSTVA
Štev. *5358*
v *Laze* dne *14. 4. 1945*

POVELJNIKU SLOV[ENSKEGA] DOMOBRANSTVA. –
ORG[ANIZACIJSKI] ŠTAB.

Ko se je imenovani vrnil po 15-dnevnem dopustu v edinico je bil slabega zadržanja. Bil je potuhnjen in hinavski. Pred domobranci s katerimi je bil v bunkerju je večkrat hvalil četnike in jim govoril, da bo šel k njim. V njegovi zapuščeni postelji se je našlo več partizanskih letakov in listov, kar je dokaz, da je imel vezo s partizanskimi kurirji ali terenci.
Ko je dne 2. 9. 1944 pobegnil iz edinice se je smatralo, da je odšel k četnikom, toda po natančnem poizvedovanju se je ugotovilo, da je šel k partizanom.
V vednost in nadaljnje poslovanje. –

Poveljnik – poročnik:
Alojzij Pezdir

Poročilo o položaju v 24. četi Slovenskega domobranstva, 1. 3. 1945 (pag. 3065–3066)

N–62.[1451]
Poročilo o 24. četi
Ig, 1. 3. 1945.

Stanje v 24. četi Slov[enskega] domobranstva.

I. Splošno:

Četa[1452] je sestavljena iz samih starih borcev Turjaka, Vaških straž itd. Borbenost je v četi precejšna. Tudi kompaktnost je močna. Disciplina je bolj slaba. Vojaki so vsi nezadovoljni zaradi nerednosti, ki se dogajajo pri delitvi hrane v četi itd. Komandir[1453] se do zadnjega za disciplino čete ni dosti brigal.

[1451] V rokopisu je pripisano: *BRAVIČ STANKO.*
[1452] V rokopisu je pripisano: *24.*
[1453] V rokopisu je pripisano: *BUDA* [Stanislav Buda].

II. Oficirji in podoficirji:

Komandir: nadporočnik Buda Stane je zanesljiv, toda ni posebno sposoben za borbe. Vpliva na vojake nima nobenega. Za četo samo in za njeno preskrbo se ni dosti brigal.
Vodnik 1. voda poročnik Lužar Stane je med vojaki še dokaj priljubljen.
Vodnik 2. voda podnarednik Rolih Franc je vojaško sicer nekoliko sposoben. Discipline pa ne more držati, niti je ne zahteva, zlasti, ker je pred meseci pobegnil k četnikom in se nato vrnil. Med vojaki je osovražen in ga odklanjajo.
Vodnik 3. voda podnarednik Meglen Franc je star borec VS sposoben in vesten.
Četni narednik, Svete Stane je zanesljiv, a več o njem ni znano.
Računski narednik kaplar Krašovec Hinko je v svoji službi vesten.

III. Stanje v četi zadnje čase:

Pred približno mesec in pol se je začelo v četi skoro novo življenje. Komandir je začel upeljavati večjo disciplino. Izhod iz postojanke je bil prepovedan. Vežbanja je bilo dva dni nato pa tretji dan patrola.
Istočasno pa je začelo prihajati na dan nasprotje med vojaki in »štabom« prav zaradi hrane.
Hrana je bila skoz in skoz slaba. Kakor se je ugotovilo ni bilo tega vzrok pomanjkanje, ampak nerednosti.

IV. Nerednosti:

P r v o, kar se je ugotovilo je bilo, to, da izdaja magaciner premalo sladkorja. Pa tudi kuharji niso bili enotni. Kuhar Škulj je rekel, da ga dajo v kavo 3 kg, kuhar Nose pa da 3 1/2 kg. Ugotovilo pa se je, da po redni fasungi pride na dan 4 kg sladkorja. Tako je približno mesečno izginilo okoli 30 kg sladkorja.
D r u g o, kar smo ugotovili je to, da je izginil sladkor, oziroma bonboni, ki bi jih morali dobiti za Božič. Na lastne oči so vojaki videli dve škatlji bonbonov, a dobili niso ničesar.
T r e t j e, kar smo ugotovili, da pri celodnevnih patrolah nismo dobili ničesar drugega kot sir.
Magaciner H u m a r ima priležnico, neko italijansko vlačugo. Vsaki teden gresta skupaj v Ljubljano. Ko se vračata pa v gostilni Rus (pri Ižanskem bloku) pijeta, jesta salamo, kruh itd. (vojaško).
Pod Italijani je Humarjeva priležnica prav tako imela nekega italijanskega magacinerja, ki je nosil hrano itd. Zaradi tega je bil takrat italijanski magaciner zaprt.
Kuharji[1454], magaciner Humar in konjar Zupančič se hvalijo, da njim ni treba kaditi nemških cigaret, da vedno dobe dovolj od civilov. Čudno je to, da drugi vojaki tega ne morejo. Verjetno zato, ker nimajo kave, da bi menjali. Kako so kuharji dajali kavo civilom je naš obveščevalec[1455] sam videl.

[1454] V rokopisu je pripisano: *ŠKULJ, NOSE.*
[1455] V rokopisu je pripisano: *BRAVIČ STANKO.*

Glede hrane še:
Imeli smo II. razred kakor na Pijavi gorici. Ker smo imeli samo enkrat na dan gosto hrano so se vojaki pritožili. Komandir[1456] je nato rekel, da če hočemo imeti dvakrat na dan gosto hrano, da potem ne bo nič dodatkov, razen, kadar bo čaj. In tako je bilo: Dobili smo dvakrat na dan gosto hrano, dvakrat na teden pa dodatke h kruhu.
Na Pijavi gorici pa so imeli isti razred, pa so imeli vsak dan dvakrat gosto hrano in poleg tega še dodatke h kruhu. Kadar pa je bil čaj so pa imeli dvojne dodatke.
27. 2. smo ugotovili, oz. izvedeli, da je pri nas na Igu hrana drugega razreda že od 19. 2., na Pijavi gorici pa bo menda šele po 1. marcu. To, da se je zgodilo, zaradi nekih goljufij, ki so bile v četi.
Pri vožnjah hrane iz Ljubljane smo ugotovili, da dajejo konjar[1457] in drugi na Ižanskem bloku agentom četni kruh in pivo. Koliko nismo mogli ugotoviti.

V. S p l o š n a ž e l j a v o j a k o v:
Splošna želja vojakov je, da bi vsaj že enkrat dobili drugega komandirja, da bo četa zopet prišla v tisti red, kot je bila prej. Želijo tudi, da se izmenjajo osebe »štaba« kuharji[1458], magaciner[1459], konjar[1460]

VI. K o m a n d i r [1461] in desetar Stibilj:
Podnarednik Stibilj je pred kratkim pridržal svoji desetini prašiča, ki ga je zaplenil. Dobil je samo pet dni zapora, ker se ga komandir boji in ker mu je Stibilj rekel, da ne bo šel v zapor samo on, ampak tudi komandir. Prašiča je plačala četa.
Domobranec Erčulj Ivan pa je ukradel petelina in cigarete. Komandir mu je zaplenil cigarete in ga poslal za 10 dni na Grad.

VII. P o s e b n o s t i:
Odnošaji med domobranci in civilnim prebivalstvom so kar, dobri, čeprav domobranci ljudem ne zaupajo preveč.
Na štab gledajo Domobranci z zaupanjem.
Dogodki ne vplivajo posebno na Domobrance.
Četni narednik Svete je nekoliko čudaški. Govori zelo oblastno in pravi, da lahko pobije deset domobrancev ali požge Ig, potem pa pobegne. Pa mu nobeden ne more nič, ker je on četni narednik, ki sme vse. Pri vojakih je osovražen zaradi brutalnosti.

N–62.[1462]

[1456] V rokopisu je pripisano: *BUDA*.
[1457] V rokopisu je pripisano: *ZUPANČIČ*.
[1458] V rokopisu je pripisano: *ŠKULJ, NOSE*.
[1459] V rokopisu je pripisano: *HUMAR*.
[1460] V rokopisu je pripisano: *ZUPANČIČ*.
[1461] V rokopisu je pripisano: *BUDA*.
[1462] V rokopisu je pripisano: *BRAVIČ STANKO*.

Poročilo o stanju v 44. četi Slovenskega domobranstva, 1. 3. 1945 (pag. 3067)

L–21.[1463]
Poročilo o 44. četi
Rovte, 1. 3. 1945.

44. četa Slov[enskega] domobranstva – Rovte

I. Splošno:
Četa je naslednica stare postojanke Vaških straž, ki so se tukaj ustanovile poleti 1942. Partizanov v Rovtah ni bilo nikdar, ker je bila skoz in skoz postojanka.
Borbenost in navdušenje sta na višku, slabše je z disciplino, ki je prav za prav ni. Disciplina je odvisna od iniciative posameznika. Podobna je disciplini še iz časa Vaških straž. Zgodi se, da stražar stoji po šest ur na straži, medtem ko njegov naslednik pije v gostilni. Zbor je sicer vsak dan trikrat, a navzočih je komaj četrtina vojakov – ostali so po večini na svojih domovih.
Kompaktnost v miru pada, kadar pa so blizu partizani pa zoper zraste. Veliko je lokalpatriotizma in osebnih mrženj.

II. Oficirji in podoficirji:
Komandir[1464], bivši orožniški narednik ni preveč sposoben za vodstvo edinice. Prav tako je z njegovo vestnostjo zlasti, kar se tiče preskrbe vojakov in točnosti izvrševanja naredb. Drugače je zanesljiv in pošten človek.
Vodniki so spodobni fantje, a imajo to napako, da so z vojaki preveč domači in gre zato vse bolj po domače. Isto desetarji.
Rač[unski] narednik ni vesten. Vseeno mu je, ali dobe vojaki dekade redno, ali na koncu meseca.
Komandir in vojaki se ne razumejo prav dobro. Vojaki ga skrivaj zasmehujejo kot bojazljivca. Komandir in vodniki so v prijateljskem razmerju. Človek ima vtis, kot da nočejo drug drugemu zameriti.

III. Posebnosti
Prebivalstvo je 95 % z domobranci.
Z Nemci domobranci nimajo stika.
Tujci so v postojanki zapostavljeni, kot manj vredni.
Hrana: ne dela nobenih težav, ker večina je doma. Zgodi se tudi to, da s komisom redijo prašiče.
Gledanje na štab[1465] se je izboljšalo. Prej so se čutili zapostavljene.
Potrebovali bi odločnega in vplivnega komandirja.

L–21[1466]

[1463] V rokopisu je pripisano: *AHLIN SLAVKO*.
[1464] V rokopisu je pripisano: *GRDADOLNIK*.
[1465] V rokopisu je pripisano: *DMB*.
[1466] V rokopisu je pripisano: *AHLIN SLAVKO*.

Situacijsko poročilo z Vrhnike, 2. 3. 1945 (pag. 3068–3069)

N–90.[1467]

V r h n i k a 2. 3. 1945.

S i t u a c i j s k o p o r [o č i l o]

Borbe s partizani:
Včiraj, to je 1. 3. 1945. se je priklatilo v okolico Velike Ligojne ca. 40 partizanov, ki so bili oboroženi z brzostrelkami. Iz Vrhnike je takoj odšla izvidnica, ki se je udarila s partizani nekje v okolici Žažarja. V borbo sta bila poslana tudi 72 četa in še en vod domobrancev, ki je odšel v akcije šele popoldan. Akcije so trajale od zjutraj do večira. Pri teh akcijah se je pokazalo več napak in sicer: 41. četa je oborožena popolnoma zanič. Ima nekaj mitraljezov, ki niso vsi uporabni za borbe. Dalje, da se štab – domobranski premalo briga za nevarnosti, ki pretijo od partizanov. Pri teh akcijah bi morali domobranci imeti s seboj metalce min, ki bi jih lahko prav s pridom uporabljali (ugodni položaji). Velika napaka je tudi ta, da se domobranci na Vrhniki počutijo vse preveč varne in mislijo, da partizani sploh ne morejo več priti na Vrhniko. Tako stražarji pri Sveti Trojici čez dan sploh niso na straži, ponoči pa skoro vedno spijo. Bil sem dvakrat pri Sveti Trojici pa ni bilo ne duha ne sluha o stražarju. Teren okoli tega griča je partizanom lahko dostopen in domobranci bi se lahko ponoči na lepem znašli v partizanskem naročju. Težka breda je postavljena kar v veži, napolnjena z municijo. Ta dan bi tem fantom lahko pobral več pušk, pa bi zato sploh ne vedli. Stražo so vršili edino včiraj ko je bilo pripravno stanje. Straža se vrši redno le tam koder so stalno pod nadzorstvom oficirjev, če pa teh ni zgleda vsa stvar bolj po domače.
Dalje se premalo polaga važnosti na S t a r o V r h n i k o, ki je pretežno partizanska. Dne 1. 3. 1945. so mi ljudje pravili, da so hodili po vasi trije partizani preoblečeni v domobrance in to pri belem dnevu. Dalje stalno zahajajo na Staro Vrhniko četniki. Skozi to vas prenašajo terenci partizansko pošto. Po vasi se še vedno vršijo terenski sestanki. Zadnjič se je v okolici Stare Vrhnike klatil komandant sedmega korpusa »Kragulj« [Viktor Klobučar]. Prepričan sem, da imajo vrhniški terenci nekje v okolici Stare vrhnike kak bunker koder se sestajajo in pridejo v stik s partizani. Da bo tudi ta kraj, ki je oddaljen od Vrhnike le kilometer pod kontrolo, bi bilo treba vsak dan pošiljati patrulje, ki bi pregledale tudi okoliške hribe. Patrulje bi bilo treba pošiljati predvsem zjutraj in zvečir. Prepričan sem, da uspeh ne bi izostal.
Omenim naj še to, da vojaki domobranci z gospodom majorjem Lemanom [Friderik Lehman] niso zadovoljni zato ker pravijo, da se vse premalo briga za akcije, dolžijo pa tudi njega, da je on kriv, da je 41 četa tako slabo oborožena. V tej četi ni namreč nobene brzostrelke. Ko je bila 4. četa prestavljena iz Borovnice v Rupnikov

[1467] V rokopisu je pripisano: *PLEŠKO* [Janez Pleško].

udarni bataljon,[1468] sta se po izpovedih fantov oba ta majorja[1469] nekaj sprla. Major Leman je namreč ustrajal na tem, da fantje orožje ne smejo odnesti s seboj. Orožje so potem Nemci z municijo vred odpeljali v Ljubljano.
Še enkrat povdarjam, da bi bilo na Staro Vrhniko dobro za stalno poslati eno desetino vojakov, če pa to ni mogoče, pa vsaj patrole.

Cigarete:
Cigarete za fante predstavljajo nerešljiv problem. Ne gre jim namreč v glavo, na kakšen način cigarete dobijo civili, vojaki pa ne.
Radi cigaret je morala pri vojakih precej padla.

O kom govore vojaki:
Včiraj sem slišal, da so vojaki pravi – da so se sestali Tito [Josip Broz], Aleksander [Harold Alexander] in ruski zastopniki, ki so baje sklenili, da se bodo njihove armade združile v Prekmurju. Fantje so s to novico bili zelo zadovoljni ker na ta način bi prišli v naše kraje Angleži.
Dalje se razpravlja o kralju in Titu. Pravijo, da so Angleži dejali, če se ne bosta Tito in kralj sporazumela, bodo uvedli volitve, ki jih bo vodil moskovsko-angloamerikanski odbor.

N–90.[1470]

Zapisnik zaslišanja Borisa Berceta, 3. 3. 1945 (pag. 3070–3074)

P r e d m e t :
B e r c e Boris
nadstražmojster pri Sl[ovenskih] domobrancih[1471] v Trstu.
Zaslišanje o odvzemu 205.000.– Lir trg[ovcu] K r i ž a j u, v Ajdovščini.

I n f o r m a t i v n o z a s l i š a n j e.
V pisarni Sl[ovenske] domobranske policije[1472] v Trstu.
Zaslišanje se je pričelo ob 17 uri dne 3. 3. 1944.

1. Splošni podatki:
1.) B e r c e Boris, sin Alojzija, in Katarine Plevnik, roj. 30. 3. 1923. v Špitaliču pri Slov[enskih] Konjicah, po poklicu dijak VIII. razreda gimnazije, nahajajoč se sedaj pri Sl[ovenskih] Domobrancih v Trstu kot nadstražmojster.

2. Ali veste, zakaj ste poklicani na zaslišanje?
2.) Na zaslišanje sem poklican zato, ker me dolžijo, da sem odvzel trg[ovcu] Križaju v Ajdovščini ob priliki preiskave 205.000. – Lir in smo jih protipostavno obdržali.

1468 V rokopisu je pripisano: *R. U. D.*
1469 V rokopisu je pripisano: *LEHMAN* [Friderik Lehman], *RUPNIK* [Vuk Rupnik].
1470 V rokopisu je pripisano: *PLEŠKO.*
1471 V rokopisu je pripisano: *SNVZ.*
1472 V rokopisu je pripisano: *POLIC[IJSKI] SNVZ.*

3. Kaj veste povedati o preiskavi, ki se je vršila pri trg[ovcu] Križaju v Ajdovščini?
3.) Dne 19. 2. 1944. ob 8. uri zvečer po nalogu poročnika Furlana, ki ga je izdal poročniku Lavriču, smo bili odrejeni za preiskavo pri trg[ovcu] Križaju v Ajdovščini. Poročnik Furlan je izdal tudi zaporno povelje za trg[ovca] Križaja, ker je bil smatran za komunista z ozirom na to, ker se eden njegov sin nahaja pri partizanih in ker je trg[ovec] Križaj finančno podpiral partizane.
Za preiskavo smo bili odrejeni sledeči: Poročnik Lavrič Marjan, nadstražmojster Paulis Erik, vojaki Velikonja Jože, Grum Anton in jaz[1473]. Pod vodstvom poročnika Lavriča, ki je vodil vso preiskavo smo stopili vsi zgoraj navedeni obenem s tremi Nemci v hišo trg[ovca] Križaja. Nemci so prišli v hišo radi pijače in zahtevali šampanjec, ker ga niso dobili, so zahtevali žganje. Križaj jim je prinesel 3 steklenice žganja. Ko smo to žganje izpili smo začeli nekaj po deveti uri s preiskavo. Vsi skupaj smo po vrsti preiskavali lokal za lokalom. V prvi sobi v prvem nadstropju je bila spalnica v kateri smo pričeli preiskavo. V tej spalnici se je nahajala tudi blagajna. V to sobo smo stopili sledeči: Paulis, Grum in Velikonja.
Jaz sem tedaj držal stražo na hodniku. Poročnik Lavrič pa se je tedaj še nahajal v kuhinji, kjer je pil z Nemci. Pri prvi preiskavi je bil prisoten tudi hišno gospodar[1474]. Po preiskavi se je blagajna v prisotnosti hišnega gospodarja zaprla in je obdržal ključ gospodar sam. Nato je sledila nadaljna preiskava po ostalih prostorih. Med tem časom se je pridružil preiskavi tudi poročnik Lavrič. Ko smo preiskali zadnjo sobo v prvem nadstropju je p[oročnik] Lavrič vprašal, kje je blagajna. Gospodar Križaj sam je izjavil, da je bila blagajna že pregledana. Poročnik Lavrič je zahteval ponoven pregled blagajne.

3.) Ali Vam je znano zakaj je poročnik Lavrič zahteval ponoven pregled blagajne – in kakšen vzrok je imel zato?
3.) Še pred odhodom na to preiskavo sta mi poročnik Lavrič in Paulis dejala, da bo danes zvečer preiskava, pri kateri bo nekaj za nas. V začetku me nista hotela vzeti s seboj, pozneje pa je poročnik Lavrič določil tudi mene, da prisostvujem preiskavi. Vzrok za ponoven pregled blagajne bi bil ta: Paulis je poročal poročniku Lavriču, da se nahaja v blagajni večja vsota denarja, nakar ga je Lavrič vprašal, če ima Paulis še kaj denarja (denarja iz blagajne) Paulis mu je odgovoril, da nič, ker je bil prisoten gospodar in tudi drugi. Zatem je poročnik Lavrič odpeljal Križaja v sobo, kjer se je nahajala blagajna in je zahteval ponoven pregled isto z zelo energičnim nastopom. Ko so blagajno odprli, sem tudi jaz prišel v to sobo. Poročnik Lavrič se je vsedel na posteljo in začel pregledovati vsebino blagajne. Še preden pa je poročnik Lavrič stopil v sobo mi je rekel, da bo odpeljal Križaja v času ko bo blagajna odprta ven, tako, da bi jaz med tem časom lahko nekaj za nas dobil. Stvarno se je to tudi tako zgodilo. Pomočnik Lavrič skupno s Paulisom sta Križaja odrinila iz sobe. Prvi sem šel iz sobe jaz. Blagajna je ostala med tem časom odprta. Jaz sem bil

[1473] V rokopisu je pripisano: *BERCE*.
[1474] V rokopisu je pripisano: *KRIŽAJ*. Pripis se ponavlja.

močno vinjen in sem odšel na stranišče, ker mi ni bilo dobro in sem povračal. V tem času, ko sem se nahajal na stranišču, sem slišal glas poročnika Lavriča, ki me je klical: »Boris, kje si? Pojdi sem!« Ko sem se vrnil iz stranišča, sem stopil v sobo, kjer je bila blagajna, ker sem mislil, da so se vsi vrnili v to sobo, razen gospodarja, ker je poročnik Lavrič dejal, da bo vse tako uredil, da bom jaz imel proste roke. Ko sem prišel v sobo, je bila soba prazna – denar pa razmetan okoli blagajne po postelji. Jaz sem tedaj ves denar, ki je bil razmetan po postelji pobral in shranil pri sebi, ne da bi ga preštel, ter sem odšel iz sobe. Denar se je nahajal v zavitkih. Vzel sem štiri zavitke.

4. Kako ste šli iz sobe, kaj ste storili z denarjem?
4.) En zavitek, na katerem je bilo napisano 50.000.– sem dal poročniku Lavriču, katerega je takoj spravil. Ostale zavitke sem spravil sam, ker sem bil prepričan, da bo stvar prišla na dan, da bo treba denar vrniti. Zatem, ko sem izročil denar poročniku Lavriču sem se podal v trgovino skupno z ostalimi, kjer smo zalotili Paulisa in Križaja pri blagajni v trgovini, ko sta jo pregledovala. Ob tej priliki sem v trgovini kupil za cca 700.– Lir čokolade iz svojega lastnega denarja.

5. Kaj veste povedati, kaj se je godilo še potem v Križajevi hiši?
5.) Predno smo odšli iz Križajeve hiše je por[očnik] Lavrič – v trgovini – zahteval pismeno potrdilo, da je bila preiskava izvršena v redu, katero je gospodar podpisal. Poročnik Lavrič je zahteval tudi, naj trgovec Križaj daruje nekaj za Domobrance[1475]. Križaj je potem podaril okoli 5 parov moških rokavic. Rokavice je nekdo od nas sprejel in smo nato odšli.

6. Kam ste odšli po izvršeni preiskavi?
6.) Po izvršeni preiskavi pri trgovcu Križaju smo se vrnili v kasarno.

7. Kdo, kako in kje ste denar podelili?
7.) Po vrnitvi v kasarno smo se takoj podali k počitku in nismo o zadevi ničesar govorili. Naslednji dan okoli poldneva smo se s sobi sestali jaz, poročnik Lavrič in Paulis po predhodnem dogovoru, radi delitve denarja. Jaz sem izročil en zavitek denarja z vsebino 50.000.– Lir, poročniku Lavriču, kateri je iz tega zavitka podelil tako, da je Paulis dobil 20.000.– Lavrič je za sebe obdržal 20.000.– meni pa je dal 10.000–, češ, da imam dovolj svojega denarja. S tem je bila ta zadeva urejena, jaz sem se podal iz sobe in potem o tej zadevi v Ajdovščini nismo govorili.
Po povratku v Trst, mi je dejal Paulis, da smo ga polomili, ker nismo vzeli še več denarja, jaz mu nato nisem nič odgovoril, por[očnik] Lavrič, pa je dejal, da bomo drugič naredili drugače.

8. Kaj ste potem naredili z denarjem Vi, odnosno Paulis in Lavrič?
8.) Denar, ki se je nahajal pri meni je bil shranjen v kovčeku v originalnih paketih kot sem ga sprejel. O Paulisu vem samo to, da si je kupil novo denarnico, katera je

[1475] V rokopisu je pripisano: *SNVZ*.

stala 450.– Lir. Za Lavriča vem povedati, da je skupno s kolegi veseljačil, zraven je bil tudi poročnik Furlan in so pri tej priliki prišli zelo pozno v noč nazaj v kasarno. Ceno je plačal Lavrič, kajti ostali niso imeli nobenega denarja.

9. Kdaj in po komu ste izvedeli, da se predpostavljeni zanimajo za izvršeno tatvino?
9.) Dne 22. 2. 1944 dopoldne približno ob 8 uri, je prišel k meni poročnik Lavrič in mi dejal, da je pri preiskavi v Ajdovščini zmanjkalo okoli 263.000.– lir in me vprašal če sem jaz vzel kaj več denarja, kakor sem ga njemu izročil. Nato sem mu odgovoril, da toliko denarja nisem vzel, pač pa da se ves ostali denar, ki [ga] jaz njemu nisem izročil nahaja zavit v puloverju v kovčku. Takoj je Lavrič izvršil pretres stvari prvo pri Velikonji, nato pri Grumu, Paulisu in pri meni. Preiskava je bila negativna pri Grumu in pri Velikonji. Paulis pa je med preiskavo izročil denarnico Lavriču. Pri meni pa je dobil[1476] denar tako kakor sem že omenil v kovčeku.

10. Ali je vsota, ki se je nahajala v kovčeku bila prešteta, in kdo je bil zraven?
10.) Na zapoved poročnika Lavriča sem kovček prinesel v sobo poroč[nika] Lavriča v spremstvu nadporočnika Sušnika. V sobi sva obstala pri zaprtih vratih samo jaz in poročnik Lavrič. Odprl sem kovček in iz njega pulover v katerem je bil denar zavit in to: 1 zavitek po 50.000.–, ter 1 zavitek po 30.000 in en zavitek po 25.000.– Lir. V prvem zavitku so bili bankovci po tisoč lir (v kuverti). V drugem zavitku so bili bankovci po 500.– Lir. V istem času je poročnik Laurič izročil meni v roko zavitek denarja, ki ga je potegnil iz slamarice poročnika Furlana (vsaj mislim, da je bila to njegova slamarica) ali pa je slamarica poročnika Lenščaka, poleg tega mi je izročil tudi denarnico Paulisa. Ves ta denar je Laurič zmetal na en kup, ter je tudi ovitke pretrgal pri originalnih paketih, mene pa je odslovil, ter sem nato res šel iz sobe, Laurič je za menoj zaklenil vrata. V sobi se je Laurič tako zadržal sam najmanj pol ure. Kaj se je kasneje godilo z denarjem in koliko ga je skupaj bilo ne vem. Ob tej priliki omenjam, da je poročnik Laurič zahteval tudi ves moj privatni denar, katera vsota je znašala 28.000.– Lir in sem mu res tudi izročil. Rekel je, da mi bo kasneje vrnil, ker mora s to vsoto kriti svoje in Paulisove stroške.

11. Kdo je še vedel, da posedujete 28.000.– Lir privatnega denarja?
11.) Da posedujem imenovano vsoto so povedali sledeči: nadporočnik Sušnik, poročnik Laurič, in vsi moji bližnji prijatelji.

12. Vam je li bilo žal, da ste to napravili?
12.) Kesam se storjenega čina, toda ker sem bil močno vinjen ter sem prišel do prepričanja, da sem bil samo pri celi stvari orodje poročnika Lauriča in Paulisa, ker se jaz z njimi poznam samo iz časa moje domobranske službe pri Primorju, medtem, ko se ona dva poznata že od preje, in sklepam, da sta onadva[1477] že preje izvršila slično dejanje, kajti je Lavrič vzel po aretaciji Janeza Kreka v Trstu njemu

[1476] V rokopisu je pripisano: *LAVRIČ.*
[1477] V rokopisu je pripisano: *LAVRIČ, PAULIS.*

ves privatni denar približno do 3.000 Lir, katerega je za sebe pridržal. O tem slučaju sem bil očividec.

13. Imate k že danim izjavam še kaj pripomniti?
13.) Ko sem bil v vojaškem zaporu pri Sv. Ivanu sta Laurič in Paulis nagovarjala me, da naj vso krivico vzamem nase, češ, da bosta onadva spravila skupaj vso manjkajočo vsoto denarja, tako, da bi se potem vse vrnilo oškodovancu, ter bi s tem bila ta afera za nas likvidirana, tako, da bi mene že nekako izrezala iz situacije. Zato sem tudi pri prvem zaslišanju poročniku dr. Komarju izjavil, da sem sam kriv, a tudi zato, ker sem se bal da bi se poročniku Lavriču kaj zgodilo, da se nebi o tem razbil Primorski odred, kajti fantje so na njega zelo navezani, ker so njegovi fantje topogledno tudi se tako izjavili, da če bi poročnik Lavrič odšel iz edinice, bi šli tudi oni.
Zaslišanje se sestoji iz 13 vprašanj in odgovorov, katere sem prostovoljno izjavil, brez kakršnega-koli pritiska.

Zaslišal: G u š t i n Rudolf,
l. r.

Svojeročni podpis:
B e r c e Boris

1. priča:
2. priča:

Poročilo o razmerah v 29. četi Slovenskega domobranstva, 3. 3. 1945 (pag. 3075–3076)

D–19[1478]
Poročilo o 29. četi
Vel[ike] Lašče 3. 3. 1945

S t a n j e v 2 9. č e t i S l o v [e n s k e g a] d o m o b r a n s t v a.

I. Splošno:
Četi je poveljeval najprej stotnik Jerebič. V Vel[ikih] Laščah je bila četa nekaj časa posadna, nato pa je bila dodeljena v bataljon. Tu se je pokazala kot ena najboljših. Toda dolgo časa ni ostalo pri tem. Poveljnik je začel jemati v četo domačine, tako, da je v četi zdaj cca. 3/4 domačinov. Od teh je precej Dobrepoljcev, ki so znani opreznеži in črnoborzijanci, dalje je okoli 10 Žužemberčanov in nekaj iz okolice Novega mesta. Ostali so iz različnih krajev. Večina je »prisilnih prostovoljcev«. Članov bivših Vaških straž je malo.
Pozneje je bila četa po raznih oficirskih spletkah razformirana in sestavljena iz samih nevojaških tipov. V četi je ostalo cca. 40 starih iz 29. čete, ki so trenutno

[1478] V rokopisu je pripisano: *OGRIN ANTON, PODNAREDNIK.*

edini zmožni držati v redu službo in hoditi na patrole. Ostalo so ali zabušanti, ali bojazljivci ali pa bolniki.
Danes ni četa sposobna za kaj drugega kot za posadno četo.
Kompaktnosti v tej novi 29. četi, ki je skupaj znesena iz vseh čet ni. Med seboj se vojaki ne razumejo in so v stalnih prepirih: drug drugemu očitajo zabušavanje, novodošli so sami starejši in se ne razumejo s mlajšimi, ostanki stare 29. čete je odločno proti novim »vrinjencem«.
Razmerje med komandirjem in moštvom je isto kot med mačko in mišjo. Razmerje med moštvom in desetarji pa kot psom in mačko. Moštvo si ne pusti ukazovati in kaj rado pokaže »zobe«.
Disciplina v četi: O disciplini v četi ni govora. Komandirju se moštvo pokorava le iz strahu, medtem ko vodniki in desetarji nimajo nobene besede. Moštvo tudi nima več smisla za disciplino. Vzrokov za to pa je več: Predvsem je to nezmožnost poveljnika in nezaupanje, ki ga uživa pri vojakih, ker se ne briga zanje in ker jih je že večkrat razočaral. Drugi vzrok je v tem, da so to sami stari in preizkušeni »zabušanti«, ki so sicer že res marsikaj pretrpeli, a se obenem tudi navadili zabušavati. Moštva se je oprijela misel, da so v enem letu že dovolj storili za narod in da že zaslužijo pokoj: »Naj pa še drugi toliko narede pa bo!«
Vojakom se nudi zelo malo in zato se opaža neka naveličanost. Nimajo nobene moralne opore v vodstvu, ni predavanj itd. Od moštva se samo zahteva in zahteva, ne nudi se jim pa ničesar. Obleko imajo tako slabo, da vojaki govore, da so slabše oblečeni kot partizani.
Četa kot celota se nikakor ne bo dala tozadevno izboljšati. S terorjem, kot se vrši zdaj: kazni in grožnje, pa še manj. Treba bi bilo četi izmenjati vodstvo, odstraniti par nergačev in jo malo opremiti, pa bi morda šlo.
O borbenosti je težko govoriti, ker je četa šele zdaj nanovo skupaj prišla. Večina novodošlih, ki jih je cca 100 ni sposobna za borbe niti ne kaže navdušenja zanje.
25. in 114. četa sta se namreč iznebili najslabših in 29. četa je morala dati svoje najboljše tema dvema četama. Odpor proti delitvi je bil v 29. četi zelo močan in bi vsi raje videli da bi šla četa spet v udarni bataljon, kot pa da bi se delila. Kljub naporom pa se ni posrečilo to doseči, ker ni bilo pravega komandirja, ki bi se za četo potegnil.

II. N a p a k e:
Glavne napake v četi so:
1. kvartanje za denar (»ajnc«, »mavšel«, itd.)
2. ženskarjenje
3. zahajanje v Domobranstvu sovražne hiše in prenašanje pošte
4. malomarno opravljanje službe, zlasti na bloku pri pregledu dovolilnic in na straži v bunkerjih.
5. nerganje

6. moštvo, ki je nepoučeno hlasta za vsemogočimi novicami in naseda še tako neumnim vestem.
7. iz četnega magacina magacinerjevi »gostje« večkrat odnašajo »dobrote«.
Podrobneje sledi.

III. Posebnosti:
S hrano moštvo ni zadovoljno, ker ni poučeno o notranjem položaju in pa ker vidijo razne nerednosti v magacinu.
Nezadovoljni so vojaki tudi s preskrbo. Zgleda, da prihajajo v četo le ostanki. (usnje n. pr. je za podplate najslabše in ni primerno za templanje)
V četi je zdaj za akcije in delo zmožnih le cca. 50 mož, ostali pa so nesposobni. Poleg tega pa še vedno pošiljajo iz Ljublj[ane] invalide, ranjence in rekonvalescente, ki so tu doma.
Mnenje obveščevalca je, da bi tako rekonvalescentno četo ustanovili v Ribnici, kjer je več prostora, 29. četo pa naj bi reformiralo in izpopolnilo z novimi, tako da bi bila zopet zmožna držati postojanko, tu ali kje drugje.
Četa drži zdaj položaje v Vel[ikih] Laščah, sv. Trojici in sv. Roku.

D–19.[1479]

Poročilo o Tehničnem odseku Slovenskega domobranstva, 3. 3. 1945 (pag. 3077)

R–77.
Poročilo o tehničnem odseku
Ljubljana, 3. 3. 1945

Tehnični odsek Slov[enskega] domobranstva

I. Splošno:
Zadnji čas se opaža med moštvom neko naveličanje. Delajo brez vsakega veselja in navdušenja. Vzrok tega je malo hrana, ki je za 2 urno delo preslaba, poleg tega pa je splošna malodušnost posledica raznih domačih razmer.
Disciplina je še razmeroma visoka, ker se čuti močna roka g. ing. Škofa [Rudolf Škof.].
Sploh se opaža med domobranci kot podoficirji in oficirji, da so zelo vestni in delavni, dokler čutijo nad seboj roko g. stotnika[1480]. Ko pa ta popusti, popusti tudi delo, vestnost in vpliv.
Celo stvar drži pravzaprav skupaj g. stotnik Škof. Oficirji so zanesljivi in kolikor toliko sposobni. Nevestnost in nesposobnost je opaziti pri g. poročniku Vejič Proki (Srb, akt[ivni] jug[oslovanski] of[icir]). Oficirji imajo razen par izjem, le malo vpliva na domobrance.
Z domobranci je g. ing. Škof včasih malo prestrog, vendar je to potrebno zaradi discipline.

[1479] V rokopisu je pripisano: *OGRIN ANTON.*
[1480] V rokopisu je pripisano: *ŠKOF* [Rudolf Škof].

G. stotnik je zelo delaven in dela redno pozno v noč.
Med domobranci je še vedno nekaj nergačev. Pretekli teden sta bila dva poslana na Grad: vodja skladišča Sadar Ivan in vodja kroj[aških] del Filipič Ivan.
Kljub temu je še precej nezanesljivih tipov, ki pa si jim zaenkrat ne da še ničesar dokazati. Vendar jih bo treba opazovati. Tako so: v pisarni Domobranec Abram Ciril, električarja Karmelj Miro in Perko Bogdan.

R–77.

Poročilo o položaju v Novem mestu in okolici, 7. 3. 1945 (pag. 3078–3080)

V–83.[1481]
Poročilo o Novem mestu
Novo mesto, 7. 3. 1945.

P o l o ž a j v N o v e m m e s t u i n o k o l i c i.

Zaščita okraja Novo mesto ima s svojimi četami zasedene položaje v mestu samem, dalje ob cesti proti Kostanjevici, v Bršljinu, Daljnem vrhu, Sv. Ani in Tržišču. Čete tukajšnje zaščite so: 34., 35., 36., 37., 38., 40., 51., 52., 53., 55., 56. in štabna četa.

I. P o s a m e z n e č e t e :

34. četa: poveljnik je nadporočnik Mrak Franc. Četa je zdaj sestavna četa novega I. udarnega bataljona »Kasper«. Disciplina v četi je razmeroma dobra. Četa je izmed vseh jurišnih čet najboljša. Poveljnik[1482] sam je zelo sposoben borec in v tem oziru vojakom za vzgled.

35. četa: se nahaja v Tržišču. Poveljnik je nadporočnik Šušterič, ki je kot komandir čete vsekakor zmožen in odličen borec. Fantje v njegovi četi so nekoliko nedisciplinirani in vdani pijači. Pred cca. enim mescem sta se dva domobranca stepla zaradi dekleta ter je bil eden težko ranjen, tako da je ranam podlegel. Oba sta bila seveda primerno »okajena«. Teren okoli Tržišča, tja do Mirne in Št. Ruperta bo v kratkem prost vseh komunističnih terencev in drugih OF delavcev ker jih četa neusmiljeno preganja in pošilja v novomeške zapore.

36. četa: četa ima zaseden položaj na Daljnem vrhu. Komandir je nadp[oročnik] Benedičič [Miha Benedičič]. Kot eden najzmožnejših poveljnikov drži četo v železni disciplini. S svojimi vodniki z lahkoto obvlada položaj in okolico.

[1481] V rokopisu je pripisano: *GRAD PAVEL.*
[1482] V rokopisu je pripisano: *MRAK* [Franc Mrak].

37. četa: drži položaje v Lešnici, en vod pa je na Trški gori. Poveljnik čete je nadporočnik Pirc, ki pa ni ravno zgled domobranskega komandirja. Precej je vdan lagodnemu življenju, rad ga »cuka« in zraven kaj dobrega »prigrizne«. Fantje v njegovi četi ne poznajo prave discipline, kar je opazno zlasti na Trški gori kjer je več prilik za pijančevanje. Patrole sicer kontrolirajo teren, vendar prave aktivnosti ni opaziti. V patrole fantje nič kaj radi ne hodijo. Manjka jim borbenega duha. Nihče jih ne navdušuje. Pred odhodom patrole se navadno skregajo. Sicer pa je četa sestavljena iz starejših ljudi, od katerih ni drugega pričakovati.

38. četa: ima zasedene položaje na Drski do Krke in v Šmihelu. Poveljnik je stotnik Resman [Ivan Resman]. Disciplina je v četi še kar zadovoljiva, patrole so stalno na obhodih. Poveljnik ima večkrat nagovor na četo, kar dobro vpliva. Četa ima precej borbenosti.

40. četa: je pri sv. Ani. Komandir je poročnik Mihevc, ki vzdržuje v svoji četi še kar dobro disciplino in borbenost. Patrole te čete so aretirale več terencev in jih privedle v Novo mesto.

51. četa: drži položaje v Beli cerkvi. Poveljnik je nadpo[ročnik] Weble Demetrij. S svojo sposobnostjo je naredil četo kompaktno in disciplinirano. Uspehi dnevnih patrol so vidni daleč preko območja čete, saj je večina terencev iz Trebelnega in okolice že pospravljena. Akcij se poveljnik[1483] sam večkrat udeleži kar dobro vpliva na fante.

52. četa: je po no[v]i formaciji sestavni del udarnega bataljona »Kasper«. Poveljnik je nadporoč[nik] Furlan [Drago Furlan], ki se v akciji izkaže za odličnega in pametnega poveljnika ter drznega borca, medtem ko nima pravega smisla za disciplino in administracijo v četi. Vojaki so po končanih akcijah prepuščeni samim sebi.
Tudi njegovo[1484] znanje s Kozinovo Majdo, ki velja za partizansko simpatizerko, dela slab vtis na vojake, kakor tudi na civilno prebivalstvo, ki je naklonjeno domobrancem.

53. četa: je na svojih položajih v Bršljinu. Poveljnik je poročnik Pregelj, ki je znan kot primerno strog in energičen komandir, tako da prideta obe te lastnosti včasih kar preveč do izraza- Tako je n.pr. pred cca. enim mesecem nekega vojaka zaradi nerednosti pretepel po glavi in obrazu do krvi, dasi bi lahko kazen bila drugačna. Sicer v tej četi vlada sorazmerno dobra disciplina.

[1483] V rokopisu je pripisano: *WEBLE*.
[1484] V rokopisu je pripisano: *FURLAN*.

55. četa: ima zasedeno Kostanjevico. Poveljnik je nadporočnik Rataj Franc. Dokler je bil v Kostanjevici nadporoč[nik] Benedičič s svojo 36. četo sta vladala red in disciplina tako v četi kakor v mestu samem. Sedanji poveljnik[1485] pa za disciplino nima skoro nobenega smisla. Četa je prepuščena sama sebi. Moštvo brez vsake moralne nastave, je silno nezadovoljno, ker vidi očitno korupcijo, tako s strani poveljnika samega, kakor tudi računskega narednika Zakrajška in skladiščnika Berusa. Pijančevanje do poznih nočnih ur, promenada s partizanskimi simpatizerkami je na dnevnem redu. Nemoten prihod žumberških žensk v Kostanjevico, kjer imajo svoje rojake Žumberčane, ki so v zadnjem času disciplinsko popolnoma odpovedali, nerednosti pri delitvi hrane – vse to stopnjuje nezadovoljstvo pri moštvu. Patrole so zelo neaktivne in je z največjo težavo mogoče spraviti skupaj 16 mož. Kontroliran je najožji predel okoli Kostanjevice, medtem ko v najbližjem ostalem področju partizani nemoteno ropajo.
Potrebno bi bilo na to mesto postaviti novega – energičnega komandirja (tu bi prišla v poštev poveljnika 36. ali 51. čete).
Podroben opis položaja priložen.

56. četa: ima zaseden Št. Jernej. Poveljnik je nadporoč[nik] Frankič Oskar, ki se v začetku na svojem položaju nikakor ni mogel znajti Zadnji čas pa se mu je z dobro voljo to malo posrečilo. Ob njegovem prihodu so partizani izropali vso bližnjo okolico, ki jo je prejšnji poveljnik Mrak Franc popolnoma obvladal. Disciplina je v četi dobra, ker je poveljnik energičen, vendar bi bila tu bolj na mestu borbena edinica, ki obvladala položaj tudi navzven, ne samo znotraj bloka in najbližji okolici.

Štabna četa:

Štabna četa v Novem mestu ima sedež v bivšem Sokolskem domu. Poveljnik je nadpor[očnik] Oblak Franc. Znan je kot »socialen« človek, zlasti v pivski družbi. Če mu kdo od njegovih prinese od doma kapljice ali prigrizek, sme upati, da bo kmalu spet dobil dovolilnico za domov. Te njegove lastnosti vojaki pridno izrabljajo in tako se vidi v njegovi pisarni na mizi poleg aktov tudi steklenice vina, še pogosteje pa slivovke.
V četi ni nobene discipline. Moštvo je zanemarjeno, ušivo, ker se na snago ne polaga dosti pažnje.

[1485] V rokopisu je pripisano: *RATAJ*.

V tej četi, ki je številčno zelo močna (400) je mogoče najti vse vrste ljudi: delovna služba, krojači, mizarji, puškarji, čevljarji itd. Večkrat se zgodi, da v trenutni potrebi ni mogoče najti oziroma dobiti skupaj zadostno število ljudi, ker so vsi, po stari dolenjski navadi, porazgubljeni po novomeških gostilnah.
V to četo spada tudi dosedanji veterinar g. por[očnik] Drolc Leopold, ki je znan kot lagoden človek. Ker nima posebnega dela veliko časa prebije po novomeških gostilnah.
V štab so dalje še sledeči oficirji:
nadpor[očnik] Matičič [Anton Matičič] – adjutant v svojem poslu zelo vesten, a premalo iniciativen.
por[očnik] Šarc – teh[nični] vodja vseh del ki je pri svojem delu vesten.
nadp[oročnik] Šešek – preizk[ovalni] sodnik je še primerno delaven.
por[očnik] Klemenc Anton, ki je pri uradniškem delu zelo natančen in vesten.

Z a s t o p n i k p o v e l j n i k a – stotnik F u r l a n i:
Stotnik Furlani Leopold se, kljub svojem položaju v precejšni meri bavi s črno borzo. Zelo dobro se razumejo z njim tisti, ki vedo kaj o suhem mesu, masti, prašičih itd.
Več domobrancev, ki potujejo v Ljubljano službeno, ima še to posebno nalogo, da njegovi ženi v Ljubljani nosijo pakete in tovore, včasih do teže 70 kg.
Referent iz štaba, ki je prišel k njemu na podpis, je imel v teku pol ure priliko slišati tri – za stotnika karakteristične – izjave o masti, svinjskem mesu in prašičih.
Najprej je prišel nekdo in se opravičeval, da posoda za mast še ni gotova.
Za njim je prišel drug domobranec, izvlekel izpod pazduhe svinjsko meso in ga pokazal g. stotniku[1486] za mizo ter hvalil, kako dobro meso je.
Za njim je prišel g. por[očnik] Drolc glede nekega prašiča, ki ga bo g. stotniku preskrbel neki narednik.
Na stotnika Furlani se jezi vsa ambulanta, ker je dal zaklati teleta, ki ga je ambulanta redila za bolnike. Stotnik Furlani ga je mesca januarja, predno je odšel v Lj[ubljano] dal tega teleta zaklati. En del je dal v oficirsko menzo, nekaj pa odpeljal s seboj domov. Vsa ambulanta je bila radi tega razburjena.

Z d r a v n i k : por[očnik] P o d o b n i k:
V zvezi z g. stotnikom Furlanijem je treba omeniti še zdravnika tukajšne ambulante g. por[očnika] Podobnika.
Poročnik Podobnik je v svojem poklicu zelo površen. Bolnike pregleda zelo površno. Zgodil se je primer, ko je domobrancu z veliko vročino itd. rekel, da ima

[1486] V rokopisu je pripisano: *FURLANI* [Leopold Furlani].

prehlad, v resnici je pa imel že hudo pljučnico in bi umrl, ako se ne bi medicinec pobrigal zanj in ga poslal v bolnico.
Poročnik Podobnik se vse bolj zanima za prašiče in pa rejo golobov, ki so mu po njegovi lastni izjavi več kot pa bolniki.
Z dovoljenjem g. stotnika Furlani gre večkrat domov v Št. Jernej, odkoder se vrne s poročili o prašičih, suhem mestu, jajcih, masti itd. … vse za g. stotnika.
Njegova korupcija je vidna dalje pri bolniških dopustih, kjer je daljši dopust zagotovljen tistemu, ki se izkaže z mastjo ali suhim mesom.
V začetku so matere takih domobrancev hodile z mastjo itd kar v ambulanto, zdaj pa hodijo le bolj na dom.
Pravo nasprotje por[očnika] Podobnika je zdravnik v bolnici in ambulanti Vila Gros, poročnik Žakelj. Za bolnike se z vso vestnostjo zanima in žrtvuje zanje tudi mnogo prostega časa.

V–83.[1487]

Poročilo o stanju v 2. četi Slovenskega domobranstva, 8. 3. 1945 (pag. 3081–3085)

P O R O Č I L O.[1488]

1. UVOD

1. Zgodovina edinice: 2. četa je bila ustanovljena 27. 10. 1943. v Cerknici na pobudo pok[ojnega] poročnika Petroviča [Rado Petrović], ki je padel v Grahovem 24. 11. 1943., in podnarednika Cimpermana Franca, ki se še sedaj nahaja v četi. Sestavljena je bila večinoma iz članov VS iz posadk Begunje in Bloke. Pozneje je četa močno narasla, štela je do 300 mož. Skoraj polovica teh je bila prisilno mobiliziranih, mnogo je bilo v njej tudi skritih komunističnih terencev in minerjev. Njihovo razkrajalno delo se je zlasti pokazalo ob priliki partizanskega napada na Grahovo. Po porazu v Grahovem je morala zelo padla, skoraj polovica mož je ušla iz čete, ostali so pa le res zavedni možje in fantje.
Četa je nekako v začetku decembra 1943. prišla v Notr[anje] Gorice, kjer se nahaja še danes. Na tem položaju se je četi priključil vod v Podpeči in precej domačinov, nekaj prostovoljno, nekaj pa s silo. Uspehov je bilo v začetku precej, posebno vod v Podpeči, pod vodstvom narednika Pristavca, je uničil precej partizanov, odbil nekaj zelo hudih partizanskih napadov, razkrinkal vse obveščevalne mreže in razbil precej partizanskih logorjev. Tudi v Notr[anjih] Goricah in okolici se je precej delalo, vendar je bilo tukaj delo otežkočeno, ker se ni moglo dobiti zaupnikov. Ljudstvo je bilo zelo partizanom naklonjeno in je težko gledalo domobrance. Vendar tudi te težave smo sčasoma premagali in si pridobili zaupanje pri ljudeh. Veliko zaslug za to ima četni obveščevalec[1489], ki se je zelo trudil, da bi razkrinkal partizane na tem področju.

[1487] V rokopisu je pripisano: *GRAD PAVEL*.
[1488] V rokopisu je pripisano: *MIKŠE ALOJZIJ*.
[1489] V rokopisu je pripisano: ~~*MIKŠE ALOJZIJ*~~.

Poveljniki čete so pa bili sledeči: Poročnik Orehek Franc je bil precej delaven, vendar si ni pridobil prebivalstva zaradi surovega vedenja do vojakov in civilnega prebivalstva. Za njim je prevzel četo stot[nik] Furlani Leopold. Ta je bil zelo slab za uničevanje partizanov, ni pa se dosti brigal za moštvo, fantom ni nikdar dal ne političnega ne moralnega pouka, morala je zato zelo padla. Tudi pri civilnem prebivalstvu se je zasovražil zaradi pobijanja in mobiliziranja koles. Mnogo teh koles se je uničilo, mnogo so jih prodali g. stotnik[1490] in njegovi pajdaši.
Sedanji poveljnik nadporočnik Bajec Teodor je veliko boljši v tem pogledu. Morala se je zelo dvignila tako pri vojakih kot pri civilnem prebivalstvu. Z vojaki je dober, a zelo strog, osebnih prijateljev nima in ne dela izjem med vojaki.
2. Okoliščine, kjer se sedaj nahaja četa: Poveljstvo čete je v Notr[anjih] Goricah. Ob progi je 5 postojank: Brezovica (postaja), Most na Ljubljanici, Preserje (postaja), Goričica in Paka (bunker 13). Cel udarni vod, pod vodstvom poročnika Čelesnika [Franc Čelesnik], je v Kamniku. Od tega je ena desetina tudi v prosvetnem domu v Preserju. Okrog 20 vojakov, pod vodstvom nar[ednika] Pristavca, je v Podpeči. Sedanji poveljnik čete je nadporočnik Bajec Teodor.

II. SLIKA EDINICE.

1. Discipliniranost: Vojaki se na splošno radi pokoravajo ukazom, vsaj do sedaj se še ni zgodil slučaj, da bi se kdo uprl. Seveda marsikdo med vojaki tudi nekoliko včasih kritizira povelja nadrejenih, večinoma pa imajo vsi smisel za disciplino. Vojaki radi ubogajo. Dezerterstva, ki so bila prej zelo pogosta, so v zadnjih mesecih popolnoma izostala.
2. Borbenost: Borb že dolgo sploh ni bilo, zato je težko reči, ali so vojaki borbeni ali ne. Po njihovih razgovorih sklepam, da so zelo borbeni in to zlasti tujci. Med domačini je pa seveda nekaj oprezнežev, ker niso še popolnoma nič pretrpeli. Večina fantov pa ve, zakaj se borijo, mnogi vojaki so tudi že veliko pretrpeli v tej vojni. Večerne debate so vedno v tem smislu in se tako dviga borbeni duh.
3. Kompaktnost: Četa je sestavljena večinoma iz starih ljudi, a je nekaj manj kot polovica tudi mladih. Večinoma so prostovoljci, nekaj je pa tudi prisilnih mobilizirancev, zlasti domačinov. Mnogi so bili v VS. Večina domobrancev je Notranjcev, zelo malo je Dolenjcev, domačinov je nekako polovica čete. Na splošno se vojaki dobro razumejo med seboj. Med domačini nastanejo včasih manjši prepiri, ki pa nimajo nikdar posledic. Vsi vojaki zelo drže skupaj.

MOŠTVO:

1. Morala: Na splošno je morala v četi zelo dobra. Vojaki so disciplinirani, vestni in navdušeni. V kasarni in bunkerjih drži zelo strog red. Kvantanja in preklinjanja med moštvom skoro ni. Nekoliko so pa vojaki nedelavni, zlasti zato ker bunkersko življenje nikakor dobro ne vpliva na vojake.

[1490] V rokopisu je pripisano: *FURLANI*.

2. Razmerje med moštvom in komandirjem[1491] ter podoficirji je dobro. Večinoma ni nobenih nasprotij med njimi.
3. Razni dogodki, posebno zunanji, na moštvo popolnoma nič ne vplivajo. Nihče med vojaki se ne vznemirja zaradi svetovnih dogodkov. Na splošno vojaki sploh ne debatirajo o tem. Zgleda, da se sploh ne zanimajo, kaj se bo v bodočnosti zgodilo. Večina vojakov pravi, da bodo poslušali svoje nadrejene, pa če pridejo še tako kritični časi.
4. Hrana in preskrba: Moštvo je večinoma s hrano in preskrbo zelo zadovoljno. Vojaki razumejo, da če ni, »še vojska ne vzame!«.
5. Domobranski uspehi in neuspehi: Domobranski uspehi zelo dvignejo moralo med moštvom. O domobranskih zmagah se zlasti govori zvečer, preden gredo vojaki spat. Tedaj po navadi starejši vojaki pripovedujejo svoje prigode v protikomunistični borbi.
6. Pijančevanje med moštvom ni preveč razširjeno. Naštel bom nekaj glavnih pijancev: Derenčin Jože, Vehar Anton, Doležal Karel, kapl[ar] Trobevšek, podnar[ednik] Gregorčič Mohor, kapl[ar] P*e*trovčič Anton, Osenk Rudolf. Vsi našteti so *tudi* zelo strastni igralci na karte. Posebno podnar[ednik] Gregorčič Mohor, poveljnik straže v Preserju (postaja), je zelo strasten igralec, ki igra včasih cele noči za visoke vsote.
Pohvale: Nasprotno je pa v četi tudi nekaj zelo idealnih fantov. Tako je dom[obranec] Mravlje Slavko skoraj vedno na delu za domobransko stvar. Vsako noč hodi prostovoljno v patrolo, čez dan pa vedno zbira podatke o kretanju partizanov. Skoraj popolnoma je že razkril mrežo terencev v rajonu čete.

PODOFICIRJI:
1. Splošno so podoficirji dobri in vestni.
2. Posamezniki pa imajo svoje napake. Pijanci in igralci, obenem tudi nespodobni in bojazljivi so zlasti: Podnar. Gregorčič Mohor, podnar[ednik] Kukovica Slavo, kapl[ar] Klemen Albin in kapl[ar] Petrovčič Anton.
Zelo sposobni, vestni, borbeni in na vojake vplivni so: Podnaredniki: Susman Jernej, Seliškar Ivan, Cimperman Franc, Vidmar Andrej in Zupančič Franc; Kaplarji: Lenaršič Ivan, Brolih Ivan, Mazi Alojz, Remškar Franc in Mrak Ivan.
3. Razmerje med podoficirji in komandirjem je dobro.
4. Posebnosti: Četni višji narednik Kržič Ivan je zelo sposoben, vesten in med vojaki zelo priljubljen. Rekel bi, da je najboljši podoficir v 2. četi.
Prav tako ni ničesar reči računskemu naredniku Pogačar Pavlu.
Narednik Pristavec Leopold je odločen in hraber protikomunističen borec, čeprav mu nekateri očitajo, da pregrdo postopa s partizanskimi simpatizerji.

[1491] V rokopisu je pripisano: *BAJEC TEODOR.*

KOMANDIR:
1. Nadporočnik Bajec Teodor je zanesljiv, sposoben in vesten. Ima pa seveda tudi svoje napake. Tako vojakom prav nič ne ugaja njegovo poznanstvo z Zakrajšek Majdo, operno pevko, hčerko uprav[nika] šole v Notranjih goricah, ki je baje precej partizanska. Vendar zadnje čase zelo malo zahaja k njej. Včasih gre z njo na sprehod. S seboj vodi na vrvici svojega psa, tako da zgleda kot kak badoglievski oficir, kakor se večkrat sliši med vojaki. Zadnjič ga je poklical na raport g. major Leman [Friderik Lehman], ker premalo skrbi za vojake in hodi z omenjeno Zakrajškovo. Ko je nato prišel komandir iz Vrhnike, je vse vojake postrojil pred kasarno in jim prepovedal vsak izvod iz nje. To pa zato, ker dolži enega izmed vojakov, da je šel na Vrhniko in povedal to g. majorju[1492].
Druga njegova napaka je, da ne prepove igranja na karte, ampak se ga včasih celo sam udeležuje in pospešuje. V Kamniku je včasih cele noči igral za visoke vsote.
Vojakom tudi ne ugaja, da je zelo vihrav in da ne pusti nikomur do besede, čeprav ve, da nima prav.
2. Osebnega vpliva na vojake ima malo, ker premalo hodi k njim.
3. Drugih napak mu zaenkrat ne morem očitati.

III. NAPAKE V EDINICI.

A. Disciplinske
1. Dom[obranec] Gornik Ivan, Notr[anje] gorice, je moralno precej propadel, večen nezadovoljnež in nergač. Pogosto zahaja k Resmanovim v Notr[anjih] goricah, ki so znani kot zelo partizanski.
2. Dom[obranec] Novak Ivan, Brezovica, (podatki o njem so bili že poslani). Izvedelo se je, da ima stalne zveze s partizani. Ker ga še zasledujemo, naj izostanejo vsaki ukrepi.
3. Dom[obranec] Nartnik Peter, bunker 13., je že iz Jugoslavije znan komunist. Bil je prisilno mobiliziran v aprilu 1944. in je zelo nezanesljiv.
4. Dom[obranec] Sojer Ludvik (podatki o njem so že poslani).
5. Dom[obranec] Sojer Anton (podatki o njem so bili že poslani).
6. Kapl[ar] Klemen Albin, bunker 13., prisilno mobiliziran, nezanesljiv. V pijanosti je večkrat zmerjal domobrance prostovoljce, zagovarjal pa pripadnike OT, ki so ušli partizanom.
7. Dom[obranec] Derenčin Jože, Notr[anje] gorice, Prisilno mobiliziran v aprilu 1944. Je velik nergač, zabavlja čez domobrance, pri domobrancih je le zaradi osebnih ugodnosti in koristi, črnoborzijanec, moralno je zelo pokvarjen, ni pošten. Vojaške tajnosti večkrat pripoveduje civilnim osebam, zlasti kje so bile in kam bodo šle patrole. To pripoveduje zlasti doma v Notr[anjih] goricah, kar pa kmalu zvedo tudi partizani. Njegova hiša je blizu postojanke, zato večkrat skrivaj uhaja domov. V službi ni vesten. Nekoč je na straži zaspal, za kar imam priče (Škrajnar

[1492] V rokopisu je pripisano: *LEHMAN* [Friderik Lehman].

Anton). Sploh je poleg Dolinarja Slavka eden najbolj nepriljubljenih med vojaki v Notr[anjih] goricah. Najbolje bi bilo, da bi šel v prekomando, da bi bil tako odtegnjen domačemu okolju.
8. Dom[obranec] Dolinar Slavko, Notr[anje] gorice, sin gostilničarja v Notr[anjih] goricah, prisilno mobiliziran 1. 4. 1944. je velik oprezнež, izmika se patrolam in pohodom, obenem je pa tudi velik bojazljivec. Zelo se peča tudi s črno borzo. Ob priliki nekega pohoda v Rakitno je pokupil oziroma za cigarete zamenjal mnogo živalskih kož, ki jih je pozneje zelo drago prodal. Skoro vsako soboto zahaja v Ljubljano po črnoborzijanskem poslu. Glavno je pa to, da ne zna molčati, ampak pripoveduje doma, ali pa pri Kršmancu v Notr[anjih] goricah (Gospodar je terenec, sedaj interniran v Nemčiji), kamor pogosto zahaja, kdaj in kam bodo šle patrole in ostale vojaške tajnosti. Njegov dom je prav pri postojanki, zato je več doma kot v kasarni. Doma pomaga očetu[1493] pri črnoborzijanskem poslu. Najbolje je, da se ga odtegne sedanjemu okolju in se ga premesti v kako drugo edinico.
9. Kapl[ar] Petrovčič Anton, Podpeč, je pribežal iz Borovnice, ker se je bal, da ne bo interniran. Je velik pijanec, upira se vsakemu povelju, nerga, je hud pretepač, vedno dela prepir in razdor med vojaki, vsem hoče ukazovati le on. Ostali vojaki ga težko vidijo. Pri patrolah, ki so imele namen partizanskim družinam zapleniti živino in jo poslati oropanim kmetom na Jezeru in Preserju, si je pridržal zase prašiča in ga spravil v Črni vasi pri Kozlarju. Vsak vojak iz patrole bo dobil 500 L, če bo molčal, tako je obljubil.
10. Zalaznik Jože, Podpeč, sodeloval je s Petrovčičem, rad se izmika patrolam in pohodom.
11. Kapl[ar] Smrtnik Anton je bil že pri VS. Po 8. 9. se je slabo izkazal. Bil je poveljnik straže na Logu. Nekoč se je sprl z domobranci, naropal precej blaga in pobegnil. Pozneje je bil prisilno mobiliziran. Osumljen je zveze s partizani, vendar konkretnih dokazov ni.

Nerednosti:
Poročnik Čelesnik Franc je vesten, zanesljiv in odločen protikomunističen borec. Kazi ga le to, da hodi okrog v zelo grdi in stari obleki. Sploh se ne zna popolnoma nič vojaško obleči, tako da se že norčujejo iz njega vojaki in civili.
B. Upravnih napak ni.

POSEBNOSTI:
1. Štab SD gledajo skoraj vsi v dobri luči in nikoli ne govore proti njemu. Večina je takih, ki bi vzdržali tudi v najhujšem, saj vedo vsi, koliko pomeni za vojsko enotno vodstvo.
2. Dogodki po svetu ne vplivajo mnogo na vojake, kot sem že omenil. Večkrat se vojaki pogovarjajo, kaj bi bilo, če bi prišel še drugi 8. 9. Vsi so edini v tem, da je treba tedaj vzdržati na svojem mestu in poslušati povelja svojih poveljnikov.

[1493] V rokopisu je pripisano: *DOLINAR.*

3. Nemcev ne gledajo radi, ker se jim zdi, da delajo isto, kot so delali Italijani.
4. Domobranci in prebivalstvo. Večina prebivalstva domobrance rada vidi, vendar so tu še izjeme. Drži pa, da ono prebivalstvo, ki je bilo dolgo časa pod partizani, kot na primer Rakitna, Gor[enja] in Dol[enja] Brezovica, domobrance naravnost z veseljem sprejema in jim prostovoljno daje vse podatke o kretanju partizanov. Zato tudi vojaki radi hodijo na daljše pohode.

Zakaj bi radi prišli nazaj v Notranje gorice?
1. V nevarnosti pred partizani so bile vasi ob progi. Kmalu po odhodu domobrancev iz Notr[anjih] goric, se je pojavil partizan Selan Ivan in grozil ljudem, da bodo sedaj večkrat prišli partizani, ko so odšli »belčki«.
2. zaradi prostorov
3. zaradi prometnih zvez.
4. Svoj vzrok je moral imeti tudi poveljnik[1494]. On je poiskal vse možnosti, da bi dobil dovoljenje za nazaj. Kakšen je bil vzrok, ni znan, verjetno pa, da mu je bilo dolg čas po Zakrajškovi in pa zaradi boljših prostorov v Notr[anjih] goricah.
5. Da bi domobranci delali sabotaže, je neresnično. Z gotovostjo se namreč ve, da so Grki iz Brezovice izvršili v istem času mnogo tatvin po Brezovici, Logu in okolici. Pojavili so se pa tudi partizani. Ljudje so jih videli in poznali. Vodil jih je partizan Selan Ivan (tov[ariš] Milan). Ta je prišel v Vn[anje] gorice k Gregorcu št. 25. neki dan okrog pol 8 zvečer in zahteval mast. To so mu morali dati. Spraševal je tudi dekleta, če hodijo k njim domobranci itd.
V drugi hiši je pa zahteval večerjo in se hvalil, da se brez skrbi kreta, ker ni domobrancev, da bi hodili v patrole in zasede.

N[otranje] g[orice]. 8. 3. 1945.

B–86[1495]

Poročilo o razmerah v železniški bateriji Grosuplje, 8. 3. 1945 (pag. 3086)

M–67
Poročilo o žel[ezniški] bat[eriji]
Grosuplje, 8. 3. 1945

Železniška baterija – Grosuplje

I. Splošno:
Kljub razdelitvi III. voda žel[ezniške] baterije in odhodu enega dela v Kočevje se navdušenje ni nič zmanjšalo.
Fantje so dobro razpoloženi, navdušenje je precejšne.
Dne 1. 3. je bil pred strojem ustreljen bivši domobranec tega voda Černe Zvonko zaradi sabotaže.

[1494] V rokopisu je pripisano: *Bajec Teodor*.
[1495] V rokopisu je pripisano: *MIKŠE ALOJZIJ*.

Njegovo smrt so vsi odobravali, ker vlada prepričanje, da človek ki pomaga partizanom ne zasluži drugega kakor smrt. O njegovi smrti domobranci ne govore, da se ne razve preveč med civ[ilnim] prebivalstvom.
Odredbo glede dovolilnic so domobranci komentirali tako da je to potrebno, ker se lahko vtihotapijo partizani v domobranskih uniformah v mesto, kakor se je zgodilo v Višnji gori.

M–67.

Poročilo o razmerah v 44. četi Slovenskega domobranstva, 14. 3. 1945 (pag. 3087–3088)

L–51.[1496]
Poročilo o 44. četi.
Rovte, 14. 3. 1945.

S t a n j e v 4 4. č e t i S l o v [e n s k e g a] d o m [o b r a n s t v a]

I . S p l o š n o: Četa šteje zdaj 170 mož. Ima dve postojanki: eno v Rovtah, drugo pa na Vrhu sv. Treh kraljev. V Rovtah je zdaj 75 mož, ostalo pa je na Vrhu.
Ob nastopu domobranstva je štela četa 200 mož, kmalu pa je narastla na 300 (tristo). Četa je takrat obvladala teren nad Idrijo in Vrhniko ter Žirmi in Logatcem.
Četa je bila neprestano na pohodih. Zaplenili so partizanom 2 avtomobila (zdaj nima četa nobenega!) in precej orožja (tako da niso nič fasali). Pozneje se je četa razdelila na manjše postojanke.
Komandirji domobranske posadke v Rovtah so bili: Nadporočnik Kogovšek Franc, nadporočnik Berlot Viktor, stotnik Fortuna, poročnik Grdadolnik Franc. Pred par dnevi pa je prišel nov poveljnik nadporočnik P r a p a r Cvetko. Vodnik detaširanega voda na Vrhu sv. Treh kraljev pa je poročnik Ramšak Ferdo.
Vojaki sami se kaj radi ponašajo, da so stari protikomunistični borci in zato bolj po strani gledajo oficirje, ki so vstopili v Dom[obranstvo] po 8. 9. Očitajo jim koristolovstvo in opreznіštvo.
Kakor povsod, tudi v Rovtah ne manjka nerganja. Večkrat se pritožujejo, da imajo premalo in preslabo orožje (brzostrelk ni). Borbeni so vojaki še precej. Bore se proti partizanom, zato jim ti požigajo, ropajo domove in pobijajo svojce.

I I . M o š t v o:
Četa je sestavljena po večini iz samih članov bivših Vaških straž in so bili večinoma mobilizirani, a so po razpadu vztrajali. Skoro vsi so domačini. So zelo nezaupljivi in so pripravljeni braniti le domače kraje. Med seboj se dobro razumejo.
Disciplіniranost ni na posebni višini, boljša je borbenost.
Razmerje med vojaki in desetarji je dobro. Do novega komandirja[1497] je moštvo še nezaupljivo.

[1496] V rokopisu je pripisano: *ŠTRUKELJ PAVEL.*
[1497] V rokopisu je pripisano: *PRAPER* [Cvetko Praper].

Za domobranske akcije se vojaki zelo zanimajo. Uspehi jih navdušujejo. Moštvo se razburja zaradi partizanskega bombardiranja po Dolenjski in zaradi angleških pošiljk partizanom. Lastni neuspehi moštva ne zbegajo preveč. Ako se morajo kdaj pred partizani umakniti, so hudi in groze partizanom, da se bodo vrnili in obračunali z njimi. Po navadi je res tako, da potem z neko zagrizenostjo znova nadejo partizane.
Hrana postaja slabša. Moštvo tudi včasih godrnja čez orožje. Pravijo, da ima partizanski udarni bataljon (100 mož) cca 75 brzostrelk.
Največja in najbolj vidna napaka je pijančevanje. K sreči ni vedno vina.

III. Podoficirji:
Podoficirji so borbeni zato na četo kar dobro vplivajo. Posebno vestni in sposobni so: viš[ji] nar[ednik] Kogovšek Ludvik, vodnik težk[ega] voda, viš[ji] nar[ednik] Kunc Vinko, vodnik ud[arnega] voda in viš[ji] nar[ednik] Albreht Janez, ki je s petimi fanti odpodil 100 partizanov, ki so hoteli ropat.
Večkrat se slišijo pritožbe čez vodnika det. voda pri sv. Treh kraljih poročnik Ramšaka. Poročniku Ramšaku očitajo, da ne preganja terencev in da zelo gleda nase. Ob napadu partizanov na našo zasedo, ki je bil pri Brencetu, kjer je čuvala živino kmetov, ni poslal tej nobene pomoči, nasprotno, obdržal je za žično oviro na Vrhu še patrolo, ki je šla od Brenceta in je med potjo naletela na partizane, a se ni mogla vrniti, temveč je odšla na Vrh, da bi obvestila komandirja o premikanju partizanov in o nevarnosti, ki preti fantom v zasede pri Brancetu. Tako je ostalo v zasedi samo nekaj fantov, ki pa so napad kljub temu vzdržali.
Ko so ti zjutraj vprašali vodnika (Ramšaka), zakaj jim ni poslal pomoči, je ta odgovoril, da če je bil močan napad, zakaj niso prišli nazaj na Vrh … »saj bo že še ostal kak bik po vojski, da bo napravil mlado živino«. (Pri Brencetu je stalna zaseda.)

IV. Posebnosti:
1. O štabu[1498] pravijo domobranci, da so tam največji špekulantje, ki jim Domobranstvo nese. Za vojake, da se štab malo meni in ko bo najtežje, bo štab popustil. Nezaupanje v štab je ostalo še od 8. 9.
Te govorice so sicer redke, a slišijo se.
2. Razni zunanji dogodki na domobrance ne vplivajo. Nekaj časa so se vojaki res malo bali, da pridejo Sovjeti sem, a zdaj so se že pomirili, pravijo pa, da bodo v vsakem slučaju vztrajali na postojanki.
3. Nemcev v četi ni in moštvo je kar zadovoljno, da jih ni.
4. Prebivalstvo je domobrancem naklonjeno.

L–51.[1499]

[1498] V rokopisu je pripisano: *DMB*.
[1499] V rokopisu je pripisano: *ŠTRUBELJ PAVEL*.

Poročilo o razmerah v dopolnilni četi S**lovenskega domobranstva, 15. 3. 1945** (pag. 3089)

W–49.
Poročilo o dop[olnilni] četi
Lj[ubljana] 15. 3. 1945.

D o p o l n i l n a č e t a.

I. Splošno:
Razpoloženje je na srednji stopnji. Fantje so nezadovoljni s hrano. Tolažijo se s tem, da čim slabše tem bliže je konec. Fantje se razburjajo, ker nas stotnik hruli, da smo vsi partizani. Pred zborom nam pravi, da smo prišli prostovoljno, pred podnaredniki pa nas zmerja, da smo prej za partizane kot za domobrance (12. 3. pop[oldne])
Najvažnejše vprašanje okrog katerega se sučejo vsi pogovori v četi je, da gremo na teren. Mnogi obljubljajo oficirjem, da bodo »nastradali« ko pridemo na teren (n. pr. dom[obranec] Turk Emil, dezerter SNVZ [Slovenski narodni varnostni zbor]).
Nekateri tudi pravijo, da bodo ušli domov (Plut Ciril).
Lovšin Franc je širil vest, da sta Zagreb in Maribor zasedena po Rusih.
Glede bombardiranja Ljubljane pravijo domobranci-kmetje, da je škoda, ko cele niso zbili. Zaradi napada mora zdaj vsako nedeljo ostati 80 mož v kasarni, da bi pomagali odkopavati.
Letake, ki so jih metali anl. [angleški] avioni so podoficirji pobrali. Nemški inštruktorji so postali sitni. Nemški gefreiter hoče ukazovati nadporočniku.
Dne 11. 3. so pobegnili 4 domobranci. Pobegnil je tudi podnar[ednik] Železnik.
Pojavila se je kraja komisa. Ako nimaš dovolj spravljenega izgine. Fantje jemljejo in jedo suho repo in korenje.
Dolenjski in primorski fantje so brez smisla za disciplino.

II. P o s e b n o s t i:
G r m L u d v i k iz Radovne vasi je 18. 2. dezertiral iz čete. Šel je baje k četnikom. Red in disciplina v četi, se mu je zdela »zafrkavanje«.
Janežič Anton, 1916. Javor, podnarednik. Pri nas je že od dec[embra] 1944. Je zanesljiv. Ima 4 brate domobrance. Bil lani od sept[embra] do dec[embra] pri četnikih. Partizani mu požgali dom. Sovraži ljubljansko OF. Kot desetar priljubljen.
Mole Franc, dijak iz Stare Vrhnike, je zanesljiv. Bil že pri VS od ustanovitve. Hodil na klas[ično] gimnazijo.

Poročilo o sumljivih posameznikih v dopolnilni četi Slovenskega domobranstva, 15. 3. 1945 (pag. 3090)

W–47.
Dopolnilna četa
Lj[ubljana], 15. 3. 1945.

S u m l j i v i v č e t i

B e r d n i k Albin, pos[estniški] sin. Kozarje 41.
je bil potrjen k Domobrancem na Stadionu. Rojen 1926. leta. Je nezanesljiv človek. Pretepač. Stalno preklinja domobransko vodstvo in nerga čez hrano. Vedno je v sebi podobni družbi.

T u r k Emil, mehanik, Dutolje 7.
Rojen je 1927. leta. V četo je prišel iz postojanka Veharše[1500]. Vedno zabavlja čez tamošnjega poveljnika Mehleta. Sploh vedno zabavlja čez red in disciplino v četi in kasarni. Drugi, ki so prišli iz SNVZ pravijo, da se ga rado kaj prime. Dne 12. 3. je ukradel iz intendance 1 komis. Sedaj razprodaja obleko, ki jo je dobil na Primorskem.

G o l o b Albin, delavec, roj. 1928. Št. Peter,
je nergač in nezadovoljnež. Disciplina mu ne diši. Ako kak drug vojak pokaže malo več volje za delo in iniciative, že mu ni všeč. Isto, če kdo zahteva red.

B a l a n t Franc, pos[estniški] sin. Št. Vid, 1926.
je velik nergač. Bil je prestavljen v težki vod v Moste. Mislil je, da se bo umaknil disciplini por[očnika] Frica.

M e d e n Bruno, klepar, Brezovica 127.
roj. 1914.
je velik čudak. Vedno je na ambulanti. Druži se z nekim Šebenikom Valentinom, ki je doma iz Brezovice in je velik nergač. Ta vedno zabavlja čez hrano in poveljstvo. Ne vežba nič, vedno je na lekarski, ali pa uide iz vojašnice.
Je skrajno oduren in pretepač. Zadirčen je. Šel je sedaj v tehn[ični] odsek k kleparjem.

Poročilo o domobranski postojanki v Šentjoštu nad Horjulom, 15. 3. 1945 (pag. 3091–3095)

T–23.[1501]
Poročilo o Št. Joštu
Št. Jošt 15. 3. 1945.

D o m o b r a n s k a p o s t o j a n k a v Št. Joštu
(43. četa Slov[enskega] dom[obranstva])

I. Z n a č a j i ljudi:
Tujcu, ki pride v Št. Jošt takoj pade v oči, da so ljudje do njega skrajno nezaupni. Značaj Notranjca je sploh vase zaprt in skop v svojih besedah.

[1500] V rokopisu je pripisano: *SNVZ.*
[1501] V rokopisu je pripisano: *PODLOGAR CVETKO.*

Ljudje so sicer gostoljubni, toda svojo dobroto si tudi zapomnijo. Nagibljejo se k tihi zamerljivosti, ki se izživlja v medsebojnih zbadanjih. Ker so vojaki večinoma domačini, jih pogosto vežejo oziri, ki tujca ne vežejo. Zaradi teh ozirov se pogosto, kaj ne naredi … »češ da bo zameril, če mu to storimo ali ukažemo«
Slabe posledice črne borze, ki je v tem kraju zelo razvita, se zelo poznajo. Pri črnoborzijancih se pozna, da so sicer načelni in zavedni toda če gre pa za njih »kšeft«, ne gledajo ne na načelnost, kupčujejo s partizanskim somišljenikom ali partizanom.

II. K r a j:
Kraj sam je hribovit, ležeč sredi kopastih gričev. Kmetje se bavijo v glavnem s poljedelstvom in živinorejo, pa tudi les daje nekaterim lepe dohodke. Kar se tiče prehrane, je bil kraj že pred vojno pasiven, čeprav je zemlja obdelana zelo na široko. Zanimivo je, da srednjih posestnikov ni, ampak le gruntarji in bajtarji, ki nimajo ničesar. To razliko dajo gruntarji bajtarjem in nemaničem večkrat občutiti.

III. Z a č e t k i OF in Vaških straž:
Začetniki in organizatorji OF so bili: učiteljica Nagode Elizabeta, učitelja brata Mivšek Jože in Viktor, Gabrovški iz Butajnove in Vrhovec Tomaž. Vse so že pobili Italijani. Med domačini, ki so zelo navezani na zemljo in nepristopni za nove ideje, OF ni našla večjega odziva.
Po prvih strahovalnih mitingih so se fantje začeli organizirati za odpor. Začeli so se zbirati pri Žaklju, po domače pri »Krvinetu«. Fantje in družina Žakelj so si od tedaj pridobili sloves, ki ga še sedaj uživa družina in so kar na svojo roko začeli držati stražo pred hišo. Okrog njih so se začeli zbirati še drugi možje in fantje. Julija 1942 se je vse to legaliziralo in fantje so se preselili v župnišče, kje so preživeli 25. 7. prvi in najhujši napad. Pozneje razen malih prask, vse do danes ni bilo napada.

IV. D o m o b r a n s k a 43. četa:
V četi je zdaj največ domačinov in nekaj tujcev. Ker je nekaj domačinov moralo v udarne bataljone, se večkrat slišijo opazke, češ, kaj delajo tujci tu, domačini pa morajo v druge čete.
Četa tudi drugače ni enotna in kompaktna. Občutno so se videle razlike lansko leto med vojaki posameznih vasi: najbolj očitno se je ločil Žažar, ker so bili vsi Žažarčani v isti desetini. Če je kdaj vsa desetina, kaj zagrešila, so vsi molčali in ni bilo mogoče od njih ničesar izvedeti. Molčali so kot grob. Sicer so vsi domobranci iz Žažarja zanesljivi in dobri vojaki. Njihove slabe strani so: dekleta, divji lov in pijača. Nekateri tudi radi pozabijo, kaj je moje in tvoje.
Čisto drugače tip vojaka kažejo vojaki iz Smrečja. To so odkriti ljudje, vedno veseli, včasih malo nagajivi, a nikdar hudobni. Poštenjaki od nog do glave, včasih malo sanjarijo. Sicer pa se Smrečani ne ločijo tako od drugih vojakov, da bi zgledali kot svoja skupina, ampak tvorijo le del celote.
Domobranci iz Št. Jošta, so na splošno vase zaprti, skrajno nezaupljivi in ponosni, da so oni prvi, ki so se uprli z orožjem partizanom.

Četi se pozna, da se le v borbi vojak dobro izuri. Partizanov v rajonu na splošno ni. Kadar pridejo, pa pridejo v takem številu, da se jim posadke na terenu ne morejo postaviti po robu in zato raje ostanejo v postojanki, katerih, odkar je domobranstvo, še niso napadli.
Zaradi tega je razumljivo, da borbenost ni na višini.
Disciplina je bila v začetku slaba, zadnje pol leta, odkar se vrši eksercir raport, zbor in vsa druga vojaška služba v redu, pa je disciplina zelo porastla.
Kljub temu, da v postojanki, kadar je mir, pridejo do izraza razne sektaške težnje posameznih vasi, vendar v času nevarnosti in potrebe vojaki na vse osebne odnose pozabijo in so kot en mož pripravljeni, da udarijo, če bi bilo treba.
Posebnega navdušenja seveda ni opaziti, ker je prvič v njihovem značaju to, da ne kažejo svojih čustev, drugič pa je večina že mnogo let v vojaški suknji in je pri njih opaziti, da si žele samo miru, ki so ga imeli pred vojno.

V. O f i c i r j i i n podoficirji:
Četa ima dva poročnika in zadostno število podoficirjev. Začasno je štab čete v Št. Joštu, v Horjulu pa je detaširani vod.
O podoficirjih je težko podati pravo sliko. Glede zanesljivosti in borbenosti ni težav, različni pa so glede sposobnosti, vestnosti in skrbi za vojake.
P o v e l j n i k[1502] čete je domačin, kateremu so partizani ubili očeta in mater. Pod VS je bil poveljnik posadke v Horjulu. Do vojakov je domač in dober, če je treba pa tudi strog in nepopustljiv. Po izobrazbi je izučen mizarski mojster z državno delovodsko šolo, vendar ima toliko naravne inteligence, da mu nevešč človek ne bi prisodil, da ima toliko pičlo šolsko izobrazbo. Je življenjsko razgledan in moralno neoporečen, zna ravnati z ljudmi različnih značajev. Poseben užitek ima, če si lahko svoje podrejene, ki so bolj izobraženi, malo privošči.
V o d n i k I. voda v Horjulu je doma [iz] okolice Borovnice. Dober vojak zanesljiv in vesten ter skrbi za vojake. Bil je že pri Vaških stražah. Do vojakov je tovariški, vendar rad s svojimi spletkami nakoplje nevšečnosti. Za pustni torek je dal vojakom slab zgled, ker se je z nekaterimi vojaki zadrževal pri neki svoji rojakinji, ki ni na dobrem glasu, kar se tiče komunizma.
V o d n i k II. posadnega voda v Št. Joštu je bil pred odhodom na tečaj viš[ji] nar[ednik] O b l a k Franc, doma iz Št. Jošta, po poklicu sedlar. Sam večkrat poudarja, da je že 7 let vojak, da ima zasluge za domobranstvo itd. Je zanesljiv in dober vojak, sposoben za vodnika, a nesposoben za pisarno, ker s težavo bere in piše. Mnogo si včasih prizadeva za vojake, postopa z njimi lepo, a pri vojakih vseeno zaradi njegove pedanterije ni priljubljen. Je eden tistih, ki nekaterih »ne morejo«, sami ne vedo zakaj. Kogar dobi na piko, ga zasleduje na vsakem koraku s svojim pikolovstvom. Živi v veri, da ima že dovolj zaslug za domobranstvo in je porabil včasih mnogo časa za svojo obrt, medtem pa naj bi delali za vojaštvo novi domobranci, »ki so počivali in porabili čas zase«.

[1502] V rokopisu je pripisano: *BASTIČ LOJZE.*

Nazadnje je bil na tečaju za četne narednike. Odkar se je vrnil, vrši svojo službo vestno, za pisarniško službo pa se ne zanima. Vojaško je usposobljen za topove, minomet in razne strojnice.
Podnarednik A l i č Franc, desetar, začasni namestnik poveljnika, sposoben za vodnika, zanesljiv in vesten ter zelo previden vojak. Nerad sicer prevzame odgovornosti, a kar prevzame, stori vestno in nikdar nič ne tvega. Kadar je pred odgovornostjo se poti, da mu kar po obrazu curlja. Včasih se je mnogo pečal s črno borzo in »švercanjem«, kar pa je zadnje pol leta popolnoma opustil. V borbi previden in hladnokrven.
Podnarednik M o l e Janko, doma iz Žažarja, desetar II. desetine, spodoben, vesten in zanesljiv vojak. Do vojakov je predober in preveč popustljiv. To je razumljivo, ker je imel delj časa v desetini same rojake iz Žažarja, proti katerim ni mogel nastopiti avtoritativno.
Kaplar T o m i n c Franc, desetar III. desetine sposoben, vesten in osebno hraber vojak. Sposoben za napredovanje v podnarednika. Za svojo desetino skrbi kakor oče za družino. V svoji desetini ima mlajše fante, katere dobro vzgaja.
Podnarednik K o n č a n Justin, desetar IV. desetine je sposoben in vesten vojak. Skrbi za desetino, kakor oče. Za borbo je nesposoben, ker je bil težko ranjen. Kadar vrši službo dnevnega podčastnika – dežurnega – je zelo vesten. Sicer pa je velik ženskar.
Podnarednik T o m i n c Janez, komandir straže na Brinovcu, sposoben in iznajdljiv desetar, vendar na splošno predober in preveč popustljiv. Zelo je navezan na svojo družino, katero večkrat, tudi brez dovoljenja, obišče.
Podnarednik T o m i n c Matevž, komandir straže na Kogliču, ki je bil odpuščen iz SD 25. 2. je bil sicer sposoben in zanesljiv vojak, vendar skrajno nevesten in črnoborzijanec na debelo. V par letih je prislužil hišo in dva avtomobila. Po značaju je bil hitre jeze in marsikoga sredi ceste pretepel. Njegove dolžnosti na bunkerju je vršil kaplar Malavašič Valentin, ki mu vojaki zaradi vestnosti in dobrote pravijo »Kuglška mama«.
Na podoficirskem SS tečaju je podnarednik T r n o v c Martin, za katerega pa bi bilo bolje, da se ne bi vrnil na postojanko. Za službo na postojanki je bil sicer res najbolj vesten, vendar so mu očitali, da je nezanesljiv, ker je zahajal v Butajnovo k dekletom k Buhu, po domače v Čmeriko, ki so znane po svojih partizanskih simpatijah. Očitali so mu nezanesljivost tudi zaradi njegovega udejstvovanja pri partizanih, preden je vstopil k VS in pa zaradi njegovega ravnanja ob priliki pohoda v Žiri (lansko leto), ko je vojakom branil streljati, rekoč, »da partizani tudi radi žive«.
V službi na postojanki in za eksercir je bil najboljši oficir, vendar za borbo slab, ker mu odpovedo živci in izgubi prisotnost duga.

Posle računskega podoficirja vrši domobranec Č e p o n Franc, po poklicu akademik tehn[iške] fak[ultete]. V svojem poslu zelo vesten in natančen. Načelno odločen in zanesljiv.
Četni narednik je O b l a k Franc, ki se je vrnil s tečaja in nastopil svojo službo vestno in natančno. Med vojaki se slišijo opazke čez njegovo »zlato žnoro«, ker ne zna avtoritativno nastopati.
Četni bolničar podnarednik T o m i n c Joško je dober in požrtvovalen ter tudi delaven in sposoben vojak. Je iznajdljiv, toda hitre jeze. Kljub mali izobrazbi se dobro spozna na svoj posel. Njemu stalno nasprotuje četni nar[ednik]. Oblak zaradi neke osebne mržnje še iz prejšnjih časov.

VI. Z a n e s l j i v o s t :
Glede zanesljivosti lahko rečemo, da je večina 100 % zanesljiva. Med vojaki prevladuje mnenje, da iz Butajnove še ni prišlo ničesar dobrega, vojaki iz Št. Jošta in Žažarja pa so 100 % zanesljivi.
V časih sile in potrebe vsi pozabijo na medsebojne spore. Posebnega navdušenja v mirnih časih ni opaziti. Pojem »domovina«, je pri njih zelo ozek, ker še niso doživeli begunstva itd. V zadnji akciji se je izkazalo, da kljub slabši oborožitvi daleč nadkriljujejo partizane.
Opaziti pa je, da je v četi še vedno nekaj domobrancev, ki bi jih bilo treba premestiti, da se jim že v naprej onemogoči sodelovanje z nasprotniki domobranstva.
Dne 28. 2. je bil premeščen G a b r o v š e k Anton iz Butajnove v 6. četo na Rakek. Kolikor se je dalo ugotoviti, ni imel zvez s partizani. Dolže ga pa, da je v noči 23. na 24. 9. 1944. slišal, ko so partizani šli skozi Kurjo vas in Ljubljanico iz Potoka na Butajnovo, pa tega ni javil, ko je bil na straži.
O kaki načelnosti pri njem ni govoriti. Po poklicu je čevljar, nagnjen k pijači in tatvini. Brata in dva nečaka so mu ubili partizani. Ob prekomandi je hotel pobegniti, pa so mu vojaki lastne edinice to preprečili.
Nevarnejši je Gabrovšek Ivan, nečak zgornjega, mitraljezec II. desetine, po domače »Mlinarjev iz Čamernikovega mlina«. Na njegovem domu so se zadrževali 3 partizanski obveščevalci, katerih enega so polhograjski domobranci[1503] 12. 2. ujeli. Partizanska udarna četa je 28. 2. 1945 pri Šelovsu spraševala, če so oni iz Čamernikovega mlina še zaprti (domobranci so namreč očeta[1504] tega domobranca in lastnika mlina za par dni zaprli).
V akciji, ki je sledila 1. 3. 1945. se je sam hvalil, da je postrelil 17 okvirjev, vendar trdijo domobranci, da je dobro streljal.
Značaja je potuhnjenega, neodkritega. Človeku nikdar ne pogleda v oči.
Stalne zveze z Gabrovškom ima S l a b e Franc, nezakonski sin po domače »Mlinarjev s Podlipe«, doma iz Smrečja 48. Tudi on je mitraljezec. Ko so ga poslali spomladi v udarni bataljon je ušel in se skrival doma. Posadka ga je nato ponovno

[1503] V rokopisu je pripisano: *42. č[eta]*.
[1504] V rokopisu je pripisano: *Gabrovšek*.

mobilizirala in sprejela v svojo četo. Večkrat je samo izjavil, da marsikaj ve, pa da ne more povedati. Potuhnjen in neodkrit značaj.
Gabrovšek Ivan, Gabrovšek Anton in Slabe Franc so bili vedno največji prijatelji.
Večkrat se slišijo razne pritožbe tudi čez M a l o v r h Albina iz Butajnove. Njegov oče je bil interniran v Italiji. Partizani, ki so bili jeseni 24. 9. na Butajnovi so spraševali, kje je njegova hiša. O Malovrhu je poleg tega še znano, da ga je še za časa VS v borbah pri Trčku v Smrečju zasačil viš[ji] nar[ednik] Oblak, ko je streljal z mitraljezom cca 100 m čez cilj. Zanimivo je, da ima tudi on mitraljez.
S črno borzo se je ukvarjal zadnje čase samo podnarednik T o m i n c Matevž. Pomaga mu z avtomobilom voziti domobranec G u z e l j Stanko, čez katerega se vojaki pritožujejo, da rad večkrat kaj izmakne.

VII. R a z n o:
Prosvetno delo je na postojanki zelo slabo. Neprikladno je namreč to, da je četni propagandist v Horjulu. Prosvetar ima v Horjulu več sodelavcev, tako da je Horjulu prosvetno delo dobro razvito, medtem ko je moštvo v Št. Joštu brez moralnega in svetovnonazorskega pouka.
Razen patrol četa ni imela večjih akcij. Večje akcije je namreč organiziralo poveljstvo bataljona na Vrhniki (SZŽP). Ker so bile te akcije po večini slabo pripravljene in niso dobro uspele, zato se je med vojaki razširilo mnenje, da je bolje, če pri akcijah »Vrhnike ni zraven.«
V akcije same domobranci še razmeroma radi hodijo, ker se bore pravzaprav za čisto svojo privatno lastnino. Vsak bunker da v akcije toliko in toliko ljudi. Javljajo se skoro vedno eni in isti. To je razumljivo, ker so v bunkerju taki, ki iz kakorkoli razloga težje hodijo, zato se vedno javljajo taki, ki se čutijo bolj sposobne.
Na Nemce gledajo Domobranci prijazno, vendar so najbolj zadovoljni, če ni nobenega na postojanki.
Zunanji dogodki na Domobrance ne vplivajo toliko kot notranji oz. se večina za zunanje dogodke sploh ne zanima.
Veliko zanimanja kažejo vojaki za domobranske novice, za razvoj domobranstva, za uspehe itd.
Zelo je potrla domobrance v Št. Joštu smrt stotnika Meničanina [Dušan Meničanin] in medsebojni spopad v Beli Krajini.
O uspehih bi bili domobranci radi bolje poučeni.

VIII. P r e b i v a l s t v o:
Št. Jošt in Žažar sta 95 % odločno protikomunistična. Malo slabše je v Smrečju, najslabše pa v onem delu vasi, ki spada še pod Smrečje, a se imenuje Podlipa, vendar je tudi tu 90 % prebivalstva protikomunistično usmerjenega.
Slabo je v Butajnovi. Vas ima 48 številk, vendar je samo kakih 12 hiš (20 %) protikomunistično usmerjenih. Drugi del pa spada po večini k zlati sredini, ki se ne zanimajo ne za eno ne za drugo stvar. Komunističnih simpatizerjev in terencev je le 5 %. Sredinska usmerjenost je razumljiva, ker je v vasi močno razvita črna borza.

Tudi domobranci, ki so iz te vasi niso nič prida. Med Št. Joštom in Butajnovo vlada staro sovraštvo, že od VS dalje.

IX. P r e d l o g:
V edinico bi bilo potrebno dobiti kakega podoficirja – tujca iz SS tečaja, da bi vojake učil vežbanja in obenem pomagal disciplinirati četo. Moral bi biti tujec, da ga ne bi vezali osebni in domači oziri, vendar bi moral zelo dobro znati ravnati z ljudmi, da se ne bi z nepravilnim vedenjem onemogočil.

T–23.[1505]

Poročilo o domobranskem udarnem bataljonu v Stični, 19. 3. 1945 (pag. 3096–3097)

R–29.[1506]
Poročilo o 1. u[darnem] bat[aljonu]
Stična, 19. 3. 1945.

P o r o č i l o o S t i č n i.

I. Domobranci in civilno prebivalstvo:
V Stični so ljudje še premalo trpeli, zato niso posebno naklonjeni domobrancem. Kmetje neradi vozijo za domobrance. Zelo radi kritizirajo. Družina Lavrič gre zelo nerada na roke domobrancem. Ko je šel nek domobranec prosit za stanovanje, je začela gospa na široko razlagati, koliko gorja so ji prizadejali domobranci itd.
Res je, da so domobranci za časa majorja Križa[1507] [Ladislav Križ] marsikatero krepko zagodli ljudem. N. pr. kmetu v Zgornji Dragi sta dva domobranca, ki ju kmet prav dobro pozna, ukradla konja. Kljub temu, da ga je preisk[ovalni] sodnik silil, kmet noče vložiti obtožbe, ker se boji, da bi ga potem domobranca ubila.
Pri majorju Križu je bil namreč ta običaj, da je marsikaterega, ki je prišel prijavit tatvino enostavno nahrulil in spodil. Kdaj je v tem pogledu bolje.
Zelo OFarski sta v Stični L e s j a k o v a in L a m p r e t o v a družina. Med vojaki je na slabem glasu tudi Zorčeva.
K Lesjak Pavli zahaja skoraj vsak večer poročnik Gostič z narednikom Bambičem. Ta Pavla velja med vojaki za partizansko usmerjeno. Direktnega sodelovanja se ji ne da dokazati.

1505 V rokopisu je pripisano: *PODLOGAR CVETKO.*
1506 V rokopisu je pripisano: *LAZIČ LOJZE.*
1507 Ladislav Križ (1908–1946), vojaški častnik Slovenskega domobranstva. Sprva je kot major deloval v formacijskem odseku Slovenskega domobranstva, ki je prijavljene domobrance razporejal po enotah. Na začetku leta 1944 je postal pomočnik Ernesta Peterlina. Septembra je poveljeval Zaščiti okraja Novo mesto, nato so po njem poimenovali 1. bataljon Slovenskega domobranstva, ki je postal močno domobransko jedro na Dolenjskem. Zaradi ilegalne dejavnosti je Križa in Peterlina poleti 1944 aretiral gestapo in ju interniral v Dachau. V Slovenski narodni vojski je bil postavljen za poveljnika skupine Novo mesto. Po vojni je bil na t. i. božičnem procesu obsojen na smrt in usmrčen. (Mlakar, B., *Slovensko domobranstvo*; Sistory.si.)

Nek podnarednik Miha iz 16. čete in še nek domobranec iz 16. čete večkrat zahajata k Lampret Angeli, ki je imela zveze s pokojnim partizanom Zorc Alojzijem. Pri njem[1508] so namreč našli pismo, kjer mu omenjena[1509] piše, da mu je poslala koline. Nekateri oficirji (Levičnik, Šah, Lipovšek, Žebot) hodijo na hrano in stanovanje, kadar so v Stični k stari znani družini Z o r c. Adjutant Levičnik je stalno pri Zorcu. To zelo slabo vpliva na v s e p o š t e n e domobrance. Nujno bi bilo treba to stvar razčistiti.
Kaplar Pahulje, domobranec Javornik in Štibernik ter še nekateri so grozili, da bodo por[očnika] Levičnika enkrat pretepli zaradi tega.
Dne 8. 3. je napravil g. por[očnik] Levičnik Zorčevi Marici in Lojzki dovolilnico za čez blok v Stični. To je napravil, kljub temu, da nima nobene zveze z dovolilnicami in je upravičen podpisovati dovolilnice samo por[očnik] Cerar, ki je obv[eščevalni] oficir. Ker velja Zorčeva družina pri domobrancih za partizansko, so bili vojaki zaradi tega besni (Pahulje, Javornik, Kastelic, Štibernik, Kastelic Janez, Bradač itd.). Najraje bi po[oročnika] Levičnika pahnili v potok.
Zelo čudno se sliši, da hvalijo por[očnika] Levičnika partizanski ljudje (Lesjakovi, Lampretovi, Levčevi, Medvedovi).
Direktno sodelovanje se por[očniku] Levičniku ne more dokazati. Res pa je, da gre partizanskim ljudem bolj na roko kot nepartizanskim. Ko je bil mesec dni na dopustu, so se naši ljudje kar oddahnili (Goršetovi). Partizanskim ljudem gre zato bolj na roke, ker mu prinašajo »darila«.
Por[očnik] Levičnik niti med oficirji ni priljubljen (oba Berlota). Vojaki in civilno, domobrancem naklonjeno prebivalstvo, pa je mnenja, da bi bilo treba por[očnika] Levičnika čimprej prestaviti.
Domobrancem naj bi se prepovedali stiki s sumljivimi družinami.
Da bi fantje nalašč izdajali vojaške tajnosti, tega ni. Pač pa znajo nekatere ženske od mlajših fantov s spretnimi vprašanji vse izvleči. Največ zvedo od mladih in neprevidnih fantov. Zadnjič je vasoval pri Zajčevih 17 letni domobranec. Gospodinja ga je spraševala: koliko vas je, kje ste še, ali samo v naši hiši, ali ste poslali zasedo v Muljavo itd. Fant je vse po pravici povedal, koliko jih je, kje so itd. Hiša ni partizanska, a verjetno je, da bi tako govoril, tudi, če bi bila partizanska. Mlajši fantje namreč ne poznajo še ljudi in mislijo, da je vsak dober, ki se jim dobrika.
Treba bi bilo to vojakom pred zborom povedati, kako naj ravnajo in da naj molče.

II. P o s e b n o s t i:
Od začetka marca je moral vsako noč en vod v zasedo na Muljavo. G. nadp[oročnik] Berlot je ugotovil, da zaseda ni potrebna, vendar o tem ni mogel prepričati oberleut[nanta] Reussnerja. Zato so poskusili drug način:
Zvečer so povabili drugega oberleut[nanta] (ime ni znano, ker je šele pred kratkim prišel) k Lesjakovim. Kupili so nekoliko žganja, igrali so harmoniko in plesali. G.

[1508] V rokopisu je pripisano: *ZORC*.
[1509] V rokopisu je pripisano: *LAMPRET*.

oberleutn[ant] je bil ves srečen in je tudi sam vlekel na harmoniko. Od tedaj naprej ni treba hoditi več v zasedo na Muljavo.
Zaradi alarmov si ljudje ne upajo ostati čez dan v Stični. Precej so še razburjeni glede napada. Vprašujejo, ako pomen ima tako bombardiranje. Marsikak oprezněž je ozdravel in spregledal.
Nekateri, prej tako navdušeni fantje so postali malodušni. Bega jih zunanji položaj. »Angleži so nas izdali Titu, ker nimajo pravih predstav o komunizmu. Kaj bo z nami? V hribe ne bomo mogli iti, ko pa so partizani že skoro vse pojedli. Kdo nas bo zalagal« itd.
Do zadnjega tedna ni bilo opaziti tega malodušja. Zdaj pa je na sto in sto vprašanj: kako, zakaj, kaj itd.
Proti temu bo treba najti nekaj pametnih odgovorov in zavrnitev.
Tudi med oficirji so nekateri (po[ročnik] Gostič), ki si ne morejo dati odgovora na vsa vprašanja. Govore: Enostavno v hosto bomo šli in pojedli še tisto, kar so pustili partizani.
Vojaki na splošno in nekateri oficirji nimajo zaupanja v domobranski štab. Pravijo: Ko bo sila najhujša, bo vse odpovedalo ko v Jugoslaviji. Na ugovore sploh ne odgovarjajo in si ne dajo ničesar dopovedati.
Med vojaki se često slišijo govorice:
Zakaj pa čepijo aktivni oficirji v Ljubljani? Zakaj so delali šole? Skoraj bi na prste preštel vse aktivne oficirje, ko so na terenu. Zakaj ne bi malo zamenjali, da ne bi samo rezervisti vodili fante v bataljonih. Zakaj se aktivni izogibljejo terena in bojev. Zakaj se skrivajo raznih pisarnah v Ljubljani.
Okrog 6. 1. je peljal v boj 28. četo podnarednik Špelič. To je žalostno, da mora navadni kmet Belokranjec peljati četo v akcijo. Zakaj pa tisti, ki imajo diplome ostajajo po pisarnah, medtem ko na terenu manjka oficirjev. V 28. četi je bil navadni domobranec vse razen poveljnika. Medtem pa ima vsaka ljubljanska četa vse polno višjih narednikov, mora na terenu en domobranec opravljati tri službe.
Fantje posmehljivo govore, da ostaneš v Ljubljani, če imaš dobrega strica na štabu.
Fantje jezi, zakaj niso dali novih mladih oficirjev v jurišne bataljone, za vodnike. Zakaj se marsikak skriva v posadni četi itd. Četo jur[išnega] bataljona pa še naprej vodijo podoficirji.
Fantje opazijo vsako malenkost. »Lahko, pravijo, je zafrkavati ljudi po kasarnah, a kdor ima epolete naj gre še v borbo«.
V udarn[em] bata[aljonu] četni poveljniki delajo preveč na svojo roko. G. nadp[oročnika] Bitenca[1510] dolžijo, da je na svojo roko prodal 12 glav goveje živine.
Pri preformaciji bataljona niso pošteno izbirali. V bataljonu so n. pr. pustili 17 letne fantke, močne in zdrave pa so dali v posadno četo. Potrebna bi bila stroga kontrola.
R–29.[1511]

[1510] V rokopisu je pripisano: *STANE* [Stanko Bitenc].
[1511] V rokopisu je pripisano: *LAZIČ LOJZE.*

Poročilo o razmerah v 71. četi Slovenskega domobranstva, 21. 3. 1945 (pag. 3098)

P o r o č i l o i z 71. čete.

Domobr[anec] Šumrada Jože, rojen 19. 2. 1903. v Iga vasi, občina Stari trg pri Ložu; prišel v četo sredi februarja. Je zelo velik nergač, z nobeno stvarjo zadovoljen, vsaka služba je zanj pretežka. Rekel je (navaja A–91): Če bi preje vedel, da bo tako hudo in da so domobranci taki, bi sigurno že preje ušel, ko je bil menda na Rakeku. Bil je kot je sam pravil, kakih 14 dni pri partizanih, a je ušel in bil nato doma v Starem trgu, ne da bi mu partizani kaj hoteli. Verjetno je bil tam terenec, da ga niso ponovno mobilizirali. Vedno sploh govori, da je služba pri domobrancih težka in da mu partizani nič niso hoteli da mu niso nič slabega naredili. Sicer zgleda, kot bi bil malo neumen, vendar bi lahko s svojim govorjenjem veliko škodoval. Je pod stalno kontrolo.
Domobr[anec] Bradal Ignacij, rojen 19. 5. 1922. v Malih Rebercah, prišel v 71. četo sredi decembra 1944. s Primorskega. Pri pristopu v četo je bil zelo dober vojak in idejno zelo proti komunizmu. Ko je pa začel zahajati domov in imel pogoste stike z domačimi, ki so baje terenci, se je tudi on včasih zelo dvomljivo izražal in tudi ni več izvrševal svojega dela. Dejal je, da če partizani napadejo Stično, jih on ne bo streljal (to mi[1512] je povedal poročnik Gostič). Sedaj se nahaja na Gradu v zaporu. Potrebno je, da po izdržani kazni ne bo imel več stika z domačimi, ker bi lahko izdajal kake vojaške stvari.
Domobr[anec] Zupančič Stane. Podatki so neznani. Bil je 6. 12. 1944. premeščen iz 3. voda žel[ezniške] baterije v 71. četo, a je pobegnil in se skrival doma (Vrh, občina Višnja gora). Patrola ga je izkala, a ga ni našla in tudi starši so tajili, da ga ni doma. Koncem februarja 1945. ga je dobila patrola 26. čete. Hotel je patroli uiti, ko se mu pa ni to posrečilo, jo je hotel podkupiti. Patrola ga je prepeljala v 71. četo, od koder je šel 16. 3. 1945. v zapor na Grad. A–91, ki ga je gnal v zapor, mu je na Grosuplju dovolil, da je spil s tremi znanci dva litra vina. Ko so pa hoteli naročiti še tretji liter, mu je to prepovedal. Zupančič Stane mu je na to dejal, da mu niti vina ne privošči in da se bo že maščeval. A–91 ga je vprašal, kaj mu bo naredil. Zupančič Stane pa je odgovoril, da sedaj nič; da pa bo čas že prišel. Ko sta se pripeljala v vlaku, je bil pri njem njegov brat, ki je civil, in sta med Grosupljem in Šmarjem govorila, A–91 ju je pa skrivaj poslušal: Brat mu je rekel, da je neumnost, da ga zapirajo. Zupančič Stane pa je odgovoril: »Vse bo hudič vzel, četudi me zaprejo za dva meseca, medtem bo gotovo konec. Ko bodo Nemci propadli, bo tudi to (domobranstvo) propadlo. Ko bodo prišli … (A–91 ni mogel ročno razumeti, kdo), bodo polovico domobrancev pobili, polovico pa zajeli, ker se bodo bo nemškem razpadu domobr[anci] kar razbežali.« Naprej sta se menila od neke vlade in še druge stvari, a jih A–91 radi ropotanja vlaka ni razumel.

[1512] V rokopisu je pripisano: *TERHLJAN* [Božidar Terhljan].

Zupančič Stane je bil od početka pri MVAC na Polici, kamor je bil prisilno mobiliziran. Od MVAC je šel večkrat za dalj časa sam in brez orožja domov in se ni kar nič bal partizanov. Tudi so govorili že pri MVAC, da ima njegov brat zveze z partizani. Kam je šel Stane ob razpadu, ni znano. Baje je še en njegov brat v begstvu. Treba je paziti na njegovega brata civila, ki se stalno vozi iz Ljubljane v Grosuplje.

Stična, 21. 3. 1945

C–25[1513]

Poročilo o razmerah v 41. četi Slovenskega domobranstva, 22. 3. 1945 (pag. 3099)

T–84
Poročilo o 41. četi
Vrhnika, 22. 3. 1945

41. četa Slov[enskega] domobranstva

I. Splošno:
Sicer je četa nastala že precej zgodaj, a je le malo izvežbana. Borbenih uspehov ni imela, ker ni bila na terenu. Komandirji so se že večkrat menjali (nadp[oročnik] Šušteršič, st[otnik] Hude, por[očnik] Chiauta [Viktor Kiauta], in še eden). Zdaj je komandir stotnik Grandovec Janez.
Disciplina v četi ni velika, večkrat se sliši nerganje. Smisel za disciplino imajo le nekateri. Seveda bi se dalo to izboljšati, a brez menjave podoficirjev ne.
Borbenost ni posebno na višku. Zakaj se bore prav za prav vedo. Ker pa je večina vojakov s kmetov, mislijo ti bolj na svoja posestva kot pa na današnje razmere in borbo. Precej fantov je bilo že v udarnih bataljonih.
Četa je zelo pisana. Sestavljena je iz mladih in starih, nekaj je prisilno mobiliziranih (10) nekaj pa že od Vaških straž. Domačinov ni več kot 5, ostali so Dolenjci in Notranjci iz raznih krajev. Kompaktnost je še kolikor toliko dobra, le nekateri Polhograjčani nočejo biti nekaj posebej.
Glede vestnosti četa ni na višku in tudi reda se nekako izogibljejo.
Pijančevanje je bilo prej precej razširjeno in je mnogo trpela služba.

II. Posebnosti:
V slučaju premestitve je zelo dvomljivo, če bi šli vsi. Vojaki govore, da hočejo služiti vojake na Vrhniki ali pa iti domov. To misel zastopa posebno nekaj Polhograjčanov, ki so že lansko leto pobegnili iz Rupnikovega bataljona in ustanovili v Babni gori neko »rumeno gardo«. Večina teh je zdaj v četi.
Podoficirji so zanesljivi, ker je bila večina že pri VS, a vojaških sposobnosti nimajo vsi.

[1513] V rokopisu je pripisano: *TERHLJAN BOŽIDAR*.

Podnarednik Novak Mirko je v četi kot desetar brez pomena, ker ga nihče ne posluša, nihče se ga ne boji. Z vojaki ne zna ravnati. Istotako podnarednik Mrzlikar Anton.
S komandirjem[1514] je moštvo kar zadovoljno, nekateri ga celo hvalijo da jim je preskrbel nove obleke. Z nekaterimi podoficirji moštvo ni zadovoljno.
S hrano je moštvo sicer nezadovoljno, ker je precej slaba, vendar prevelikega nezadovoljstva ni opaziti, ker hodijo vojaki domov in prinesejo od doma priboljške.
Govorjenje o štabu[1515] je različno. Večina se bavi z vprašanjem ali so na štabu vsi zanesljivi in ali ne bo štab v usodnem trenutku odpovedal.
S prebivalstvom se domobranci ne razumejo preveč, ker je Vrhnika bolj partizanska.

T–84.

Prošnja Franca Krevsa za prejemanje plače v Novem mestu, marec 1945 (pag. 3100)

Direkcija Državnih železnic Ljubljana, pdd. [pododdelek] II–1–a

Podpisani Krevs Franc, prosim, če se mi moji mesečni prejemki, od sedaj naprej zaračunajo pri postojanki Novo mesto. Kjer sem do vštetega 25. 2. 1945. prejemal v Ljubljani gl[avni] Kol[odvor].
Ker sem bil odpuščen od Slovenskega domobranstva 18. 3. 1945 pri 3. Vodu šol[skega] Bat[aljona] v Grosuplju. Podpisani prosi sedaj, da se me sedaj zopet sprejme v službo, na postajo Novo mesto.
Moje stalno bivanje je sedaj v Novem mestu, Dr. Reškova 17.

Novo mesto 24. 3. 1945 *Krevs Franc*

[žig]
Direkcija državnih železnic
V LJUBLJANI
Postaja Novomesto
Št. 216 *23. 3. 1945*

Potom sk
Direkcija državnih železnic Ljubljana
Od[delek] II/1

Krevs Franc se je ustmeno prijavil radi zopetnega nastopa službe dne 20. t. m. Danes je predložil pismeno vlogo. Ker ni mogel predložiti potrebnih dokumentov od slovenskega domobranstva, sem mu naročil, da naj počaka z nastopom službe, dokler ne dobi postaja navodila od nadrejene oblasti.
Prosim navodila, če ga naj dodelim v službo. Sekcija za vzdrževanje proge, ki vodi evidenco vsega novomeškega žel[ezniškega] osebja in posreduje pri tukajšni lokalni nemški oblasti, je obveščena o prijavi Krevsa. V službi slov[enskega] domobranstva je bil od 17. 1. 1944.

[1514] V rokopisu je pripisano: *GRANDOVEC.*
[1515] V rokopisu je pripisano: *DMB.*

24. 3. 1945

[žig]
Šef postaje
[Podpis nečitljiv.]

Došlo 24. 3. 1945
[žig]
Direkcija državnih železnic
V LJUBLJANI
Prometni kontrolor Novomesto
Štev. *194 – 24. 3. 1945*

Poveljstvo Sloven[skih] Domobrancev
Zaščite okraja
Novo mesto

Naslov prosimo sporočila, da so naredbe Krevs Franca, rojenega 11. 11. 1920 , v železniški službi od 30. 5. 1942 resnične, da je bil isti v resnici odpuščen od S[lovenskega] d[omobranstva] in če naslov ne ugovarja, da se ga zopet sprejme v železniško službo.
V službi Slov[enskega] domobranstva je bil od 17. 1. 1944.
Ob vrnitvi spisa prosimo blagohotnega obvestila.
VB. Z ozirom na vzpostavitev prometa.
Rabi za [...] v službo.

[žig]
PROMETNI KONTROLOR
Urbanija [...]

Podatki o družini Franca Krevsa, 22. 4. 1945 (pag. 3101)

[žig]
SLOVEN[SKO] DOMOBR[ANSTVO]
Zaščita okraja Novo mesto
Štev. *1520*
v *Novo mesto* dne *22. 4.* 1945

POVELJNIKU ORGANIZACIJSKEGA ŠTABA – OB[VEŠČEVALNI] odsek. – Pošiljam domobranca Krevs Franca, katerega je policija v Novem mestu izsledila in aretirala, s prošnjo v nadaljni postopek. O njem in njegovi družini sem dobil sledeče podatke: mati popolnoma partizanska, sin t. j. zgoraj imenovani domobranec je od partizanov označen kot dezerter, sestra je že od vsega početka pri partizanih.

Poveljnik, stotnik
Miroljub Stamenković

POVELJNIKU ZAŠČITE OKRAJA NOVO MESTO.– Zgoraj imenovani domobranec Krevs še do danes ni primljen v tuk[ajšnjem] štabu. Sporočite kaj je z njim.–

Poveljnik, polkovnik:

Podatki o Francu Krevsu, 29. 3. 1945 (pag. 3102)

[žig]
SLOVEN[SKO] DOMOBR[ANSTVO]
Obveščevalni center 13
Štev. *Z[aupno] 246*
v Novo mesto dne 29. 3. 1945

Krevs Franc – podatki

POVELJNIKU 3. ŽEL[EZNIŠKEGA] VODA
Grosuplje

Prosim, da takoj sporočite glede Krevsa Franca, roj. 11. 11. 1920. in ki je bil od februarja pa do 28. 9. 1944. v 3. vodu žel[ezniške] baterije: politična zanesljivost, vojaška sposobnost njegova, zakaj je imenovani ušel iz S. D. (morda radi kakega delikta).

[žig Obveščevalnega centra 13 Slovenskega domobranstva]
Šef centra – poročnik:
[Podpis nečitljiv.][1516]

[žig]
3. VOD ŽEL[EZNIŠKE] BATERIJE
SLOV[ENSKEGA] DOMOBRANSTVA
št. Z. 64
v Grosuplju dne 31. 3. 1945.

Šefu obveščevalnega centra 13.– Po prednjem sporočam da je bil bivši domobranec tega voda Krevs Franc politično zanesljiv in odločen protikomunist. Službo je vršil dobro, le proti izdanim poveljem glede službe je imel ugovore.
Imenovani je pobegnil iz vlaka, ko je bil poleg še dveh domobrancev sproveden na Org[anizacijski] štab po povelju istega štaba. Vzrok tega še ni znan.

S prošnjo na dalje uradovanje.
Poveljnik poročnik
Gomišček Franc

Službeno
9. 4. 1945.

Poveljniku zaščite okraja Novo mesto.

Ker je za Krevs Francem iz 3 voda žel[ezniške] bat[erije] razpisana tiralica že od 29. 9. 1944. z nar[edbo] O. št. št. 49–X/19 in ker se imenovani nahaja sedaj v Novem mestu, Režkova 17 odstopam spis v nadaljni postopek in rešitev.

Za evidn. [evidenčno] pisarno
v. d. šefa viš[ji] nared[nik]
[Podpis nečitljiv.]

[1516] V rokopisu je pripisano: *KRANER* [Martin Kranner].

Poročilo o stanju v 71. četi Slovenskega domobranstva, 4. 4. 1945 (pag. 3103–3104)

71. četa Slovenskega domobranstva.[1517]

I. UVOD:

ZGODOVINA EDINICE: Ta četa je naslednica VS Polica in Boštanj. Ob razpadu sta se ti dve VS umaknili preko Zapotoka v Ljubljano in Št. Jakobsko šolo, odkoder so šli fantje kot Turjaška četa na blok proti Brdu. Imenovala se je Turjaška četa. 22. 11. so dobili povelje, naj gre le-ta pod poveljstvom nadporočnika Benka [verjetno Janez Benko] v Grosuplje. Ker je pa četa štela samo 100 mož in ker niso imeli skoro nič orožja, so ostali v Šmarju. Hodili so na patrole, si nabrali cca 20 mitraljezev in 8 bacačev od partizanov, vendar so se morali 1. 12. 1943 umakniti v Lisičje, kjer je četa ostala kak mesec in pol, nato je šla na Škofljico, od tam pa dne 23. 2. 1944. v Ljubljano na Kolerašpital na vežbe. Vežbala se je do 1. 4. 1944., vendar so že hodili ta čas tudi na akcije in v patrole (npr. ko so zažgali šolo na Lavrici, s kolono v Velike Lašče itd. Dne 5. 4. 1944. se je ustanovil 1. domobranski udarni bataljon, v katerega je spadala tudi 71. četa. Šli so najprej na Ig, koncem aprila pa preko vse Dolenjske (Ig–Lašče–Žužemberk–Straža–Novo mesto–Trebnje–Mirna–Krško–Ljubljana). Dne 30. 5. 1945. smo prišli v Stično, kjer smo ostali. Hodili smo na patrole po celi Dolenjski, zlasti proti Žužemberku, po Notranjski, na nemško mejo in v Belo krajino. V teh borbah je 71. četa pobila cca 2000 naštetih mrtvih[1518], zaplenila dovolj orožja in opreme, imela pa tudi sama[1519] 12 mrtvih, 1 pogrešanega in 43 ranjenih. Ker je precej, po borbi najboljših, vojakov padlo in ker jih je šlo tudi precej v prekomando, je postala četa dne 5. 2. 1945. posadna četa v Stični, vendar je morala vse vojake, ki so bili še zmožni za borbo, poslati v 28. in 16. četo, od tam je pa dobila neborce. Sedaj je naloga čete čuvati bunkerje okoli Stične in hoditi v bližnje patrole in zasede.

Dokler ni bila četa razformirana, je bilo moštvo zelo kompaktno, saj ga je združevala dveletna borba. Sedaj pa so prišli iz drugih čet vojaki, katerih zavednost je nepoznana in o nekaterih se da tudi sumiti.

Velika napaka je bila, da je imela četa mnogo poveljnikov, oziroma, včasih ni bilo poveljnika, ampak namestnikov. V prihodnjem bom naštel poveljnike čete in one namestnike, ki so dalj časa vršili to službo, po vrstnem redu: Benko, Doganoc [Jože Doganoc], Benko, Sekolec [Franjo Sekolec], Benko, stotnik Pavlovčič [Franc Pavlovčič], nadpor[očnik] Benko, Nadpor[očnik] Golob Stane, nadpor[očnik] Berlot Viktor, nadpor[očnik] Puhan Karel. Pri tako hitrem menjavanju se ni mogel navaditi noben vojak na poveljnika, niti je mogel poveljnik spoznati svoje vojake.

[1517] V rokopisu je pripisano: *TERHLJAN BOŽIDAR.*
[1518] V rokopisu je pripisano: *PART[IZANOV].*
[1519] V rokopisu je pripisano: *71. ČETA.*

OKOLIŠČINE, V KATERIH JE EDINICA: Edinica je bila, kot je bilo že omenjeno, do 5. 2. 1945. sestavni del udarnega bataljona. Tega dne je pa postala bunkerska četa. Sedanji komandir je nadporočnik Berlot Viktor.

II. SLIKA EDINICE:

DISCIPLINIRANOST IN BORBENOST: Ker je bila četa dne 5. 2. 1945. razformirana, se moštvo lahko razdeli v dva dela: v one, ki so bili preje v 16., 28. ali 71. četi in v one, ki so bili preje v Dopolnilni četi. Kar se tiče prvih, so bili večinoma pri MVAC in skoro eno leto v udarnem bataljonu, ter so nekateri spoznali komunizem pri partizanih samih in so sedaj skoro najboljši protikomunisti, drugi so ga pa spoznali, ko so jim partizani uničili doma posestvo. Kar se tiče zanesljivosti, so ti izven vsake sumnje, disciplina se je pa razrahljala, odkar služijo v udarnem bataljonu. Vendar se pri njih opaža, da dokler so bili pri udarnem bataljonu, da so bili zelo borbeni, so hodili z veseljem v akcije, da so naravnost uživali v boju, medtem ko je sedaj njihova borbenost zelo padla in so skoraj nejevoljni, kadar je treba iti v patrolo ali v zasedo. Vzrok temu je, da so spoznali, da je sladko zabušavati, nekaj pa zato, ker sedaj nimajo v patrolah in zasedah nikakega uspeha. Vem, če bi imeli uspeh, bi z večjim veseljem hodili v patrole. Sedaj pa tožijo, da jih Nemci vodijo (Nemci ukazujejo patrole), na taka mesta, kjer je nemogoče, da bi bili partizani. Oni domobranci, ki so bili premeščeni iz Dopolnilne čete (jih je okoli 20), so sicer disciplinirani, saj so šele pred nedavnim končali zanimanje, vendar pa niso borbeni niti zanesljivi. Pred prisilno mobilizacijo so bili verjetno simpatizerji OF in mogoče tudi sedaj še simpatizirajo s partizani. Niso bili še v nobeni borbi, in možno je, da bi v borbi nekateri celo sabotirali ali streljali na domobrance. Tudi domobranci, ki so že dalj časa pri SLD, se tega zavedajo, in niso napram njim preveč prijateljski. Radi tega je nastal[o] med enimi in drugimi nekako nasprotje, kar preprečuje kompaktnost edinice. Mogoče je to preveč črno povedano, saj se da to nasprotje bolj čutiti kot opaziti.

MOŠTVO: Komandirja[1520] vsi domobranci in podoficirji zelo spoštujejo in ga radi ubogajo.

PODOFICIRJI: Podoficirje (vodnike in desetarje) domobranci cenijo in jih spoštujejo po njih zmožnostih, to se pravi, v koliko se oni zanimajo za četo, vod, desetino. Npr. vodnik 1. voda poročnik Gostič Ciril se zelo zanima za četo, je zelo agilen in požrtvovalen in ga ima zato moštvo tudi rado, čeprav vsakega za vsako greško kaznuje.

KAKO VPLIVAJO NA MOŠTVO RAZNI DOGODKI: Če se zgodi kak važnejši dogodek, bodisi v Sloveniji ali izven, ga vedno poveljnik[1521] ali zastopnik pove moštvu z razlago, tako da ne zvejo domobranci takih novic iz časopisov, kjer bi si jih

[1520] V rokopisu je pripisano: *V. BERLOT*.
[1521] V rokopisu je pripisano: *V. BERLOT*.

napačno razlagali, niti jih ne zvejo od kakega OF simpatizerja, ki bi jih po svoje prikrojil.
S hrano je moštvo zadovoljno, z obleko je pa zelo na slabem. Domobranci večkrat tožijo, da drugod preoblečejo cele čete, dasi nimajo oblek še raztrganih medtem ko v 71. četi imajo nekateri obleke popolnoma uničene.
NAPAKE MED MOŠTVOM: Nezanesljivost: je do sedaj dokazana trem ali štirim domobrancem, kar sem že sporočil. Vendar je še precej domobrancev, zlasti onih iz Dopolnilne čete, katerih zanesljivost še ni dokazana.
Tatvine: V okolici Stične se zgodijo večkrat tatvine, katere najbrž zakrivijo domobranci 71. čete. Tako je enkrat izginilo kolo, drugič prešič in verjetno še precej drugih stvari, za katere pa ne vem.
PODOFICIRJI: Vodniki: Poročnik Gostič Ciril je zelo sposoben, agilen, kljub svoji strogosti priljubljen med moštvom. Je precej dvignil disciplino v četi. Sedaj je premeščen v 28. četo.
Poročnik Vovk Alojzij je sposoben, zanesljiv, a manj agilen. Je prevelika flegma.
Narednik Bambič Ivan sposoben, zanesljiv, zelo dober borec, a tudi premalo agilen.
DESETARJI: so vsi zanesljivi, sposobni in vestni (eden je malo manj vesten [in] bo sedaj verjetno zamenjan).
Komandir nadporočnik Berlot Viktor je sposoben, vesten, zanesljiv. Moštvo ga ima rado. Ker pa je bolan na želodcu, mora večkrat v Ljubljano k zdravniku po injekcije in na zdravljenje, in je zato precejkrat odsoten iz čete.
NAPAKE V EDINICI: O tej točki bom poročal na štirinajst dni o tekočih stvareh.
POSEBNOSTI: Domobranci se precej jezijo na Nemce, ker jih pošiljajo, kar sem že omenil, na take patrole in v take zasede, kjer je 100 % verjetno, da ne bo partizanov. Jeze se tudi, da morajo poleg patrol in zased držati še bunkersko linijo okoli Stične, medtem ko je v Stični 22 tankovcev in je bila do nedavnega še cela Bandenkampfschule[1522], ki niso in ne delajo popolnoma nič.
O razmerju med domobranci in prebivalci bom poročal v drugem poročilu, katerega bomo skupno sestavili.

Stična, 4. 4. 1945.

C–25[1523]

Poročilo o trenutnem razpoloženju v 71. četi Slovenskega domobranstva, 4. 4. 1945 (pag. 3105)

TRENUTNO RAZPOLOŽENJE V 71. ČETI (251.)

I. Dokler je bila četa v udarnem bataljonu[1524], so bili fantje zelo navdušeni za borbo; bili so kar zelo žalostni, če ni bilo dalj časa nobene akcije. Ko je pa četa postala

[1522] Šola za bojevanje proti tolpam.
[1523] V rokopisu je pripisano: *TERHLJAN BOŽIDAR*.
[1524] V rokopisu je pripisano: *I. U. B.*

dne 5. 2. 1945. posadna četa[1525] in so se domobranci navadili na lagodno, zabušantsko življenje, so začeli godrnjati, ko je bilo treba iti v patrolo ali v zasedo. Malo je to tudi zato, ker ni nikakih uspehov, glavni vzrok pa je po mojem mnenju ta, da so se navadili lenariti. Izgovarjajo se nekateri, da so že dovolj naredili, dovolj pretrpeli, da naj še drugi. Zadnji čas se je v tem pogledu tudi že malo zboljašalo.
II. V zadnjem času so oficirji in moštvo na splošno govorili, da so pogajanja med Angloamerikanci in Nemci. Sklepali so to najbrž iz tega, ker ni bilo par dni nikakih letal. Vsi so bili zelo veseli. To sicer ni nič napačnega, vendar pa je mogoče, da kdo misli, da sedaj ne bo več težav, da ne bo več borb, ko bo pa videl, da nas čakajo najbrž še take borbe, kakršnih še nismo doživeli, bo skoro sigurno obupal. Na kratko povedano: mislijo, da se nam ne more nič hudega pripetiti in da [bodo] vse naredili drugi namesto nas.
III. Isto kot točka II. – Bombardiranje partizanskih avijonov na večino ni imelo nikakega vpliva. Par dni so se umaknili v kasarne, sedaj pa teče življenje kot preje.
IV. Ukrepe, ki so jih dajali Nemci, so sprejemali oficirji in moštvo neradi, ker niso vedeli, čemu so potrebni. Tako npr. je bilo treba dati vsak dan zasedo in še 2–3 patrole, medtam ko so Nemci (tankovci) popolnoma brez dela.
V. Po mojem mnenju so poveljnik[1526] čete in vodniki pripravljeni izpolnjevati vse ukaze Org[anizacijskega] štaba Slov[enskega] domobranstva.

Stična, 4. 4. 1945.

C–25.[1527]

Kronika 71. čete Slovenskega domobranstva, 4. 4. 1945 (pag. 3106)

Kronika 71. čete od 25. 3. do 4. 4.

Dne 25. 3. 1945. so šli nadporočnika Berlot Viktor in Puhan Karel, poročniki Končan [verjetno Marijan Končan], Vovko [Vladimir Vovko], Gostič [Ciril Gostič], nemški major in nadporočnik Reussner v Metnaj. Poročnik Vovko se je kar sam povabil. V Metnaju se je poročnik Vovko zelo opil, začel zmerjati druge, in tožil nadporočnika Berlota nemškemu majorju in nadporočniku Reussnerju, da je četnik in da ni zanesljiv. Ker je postal preveč vsiljiv, ga je najprej udaril nemški major na zobe, nadporočnik Reussner mu je dal »dvojni Nelson« in je nato pokleknil nanj, Berlot ga[1528] je pa obrcal. Nato so ga prenesli domov, ker radi pijanosti sam ni mogle hoditi, in ga položili spat. Pri prihodu v Stično so tako kričali, zlasti Vovko, da so ljudje mislili, da bodo spet kakega terenca ustrelili.
Dobro je še, da je Metnaj popolnoma domobranska vas, da so vsi za domobrance, drugače bi partizani gotovo že priobčili poročilo o tem dogodku, ki je sigurno zelo sramoten za SLD, v slov[enskem] poročevalcu.

[1525] V rokopisu je pripisano: *STIČNA*.
[1526] V rokopisu je pripisano: *V. BERLOT* [Viktor Berlot].
[1527] V rokopisu je pripisano: *TRHLJAN BOŽIDAR* [Božidar Terhljan].
[1528] V rokopisu je pripisano: *VOVKO* [Vladimir Vovko].

Dogodek opisan po pripovedovanju očividca poročnika Gostiča.
V noči od velikega petka na veliko soboto je bil baje (zagotovo še ne vem) poročnik Vovko pri Anžičevi družini (po domače) na Viru, ki je najbolj partizanska družina v že itak dovolj partizanski vasi. Tja je šel najbrž radi punce. Ko so zaprli neko partizansko Pajkovo z Vira, je ta Anžičeva vpila, da ona ve, kdo jo je izdal, da so jo izdale dve sosednji družini in da ji je to povedal poročnik. Najbrž je s tem mislila poročnika Vovkota.
V koliko je to resnično, ne vem. Kakor sem slišal, tako poročam, skušal bom pa natančnejše izvedeti.

Stična, 4. 4. 1945.

C–25.[1529]

Poročilo o govoricah med domobranci, 6. 4. 1945 (pag. 3107)

N–90.[1530]
Ljubljana 6. 4. 1945.
G o v o r i c e in m n e n j a, ki se širijo med domobranci:

Zadnji dogodki so tudi na domobranstvo močno vplivali. Pojavila se je med njimi neka zaskrbljenost. Po večini vsi domobranci gledajo na položaj še dosti stvarno. Vsi domobranci so mnenja, da se bo za nas stvar dobro iztekla, če pridejo v naše kraje Amerikanci ali Angleži, le Rusov se bojijo.
V zvezi s temi dogodki kujejo vojaki razne načrte v slučaju prihoda zaveznikov.
a) če pridejo Rusi: Na splošno so domobranci mnenja, da bodo šli v hribe v slučaju ruskega prihoda. Če bi bil položaj v Sloveniji nevzdržen, pravijo, da se bodo prebili do Italije in od tam do Angležev. Po večini so vojaki mnenja, da Rusov v Slovenijo ne bo.
b) v slučaju Anglo-ameriškega prihoda. Vojaki so mnenja, da bi bilo najbolje ostati na svojih položajih in mirno čakati prihoda Anglo-amerikancev. Pravijo, da bodo Nemce pustili na miru ker so jim dali orožje. Zahtevali pa da bodo od njih, da jim pustijo zadostno količino municije in orožja. Tudi to pravijo, da gredo raje takoj v hribe kakor, da bi se borili proti Anglo-američanom skupno z Nemci ker vedo, da Nemčija ne more zmagati, na drugi strani pa nimajo potem kaj pričakovati od zaveznikov. Vojaki pravijo, da ni bil njihov namen boriti se za Nemce, niti proti njim, pač pa za naš lasten narod.
Vsi domobranci so seveda mnenja, da se v vsakem slučaju združijo z vsemi pozitivnimi silami naroda (četniki, nedičevci itd.) Vse te sile je treba združiti tako, da bo enotno poveljstvo in ena vojska, da bomo kot taki nekaj pomenili in s tem tudi dokazali pred zavezniki, da naš narod odklanja Titovino.

[1529] V rokopisu je pripisano: *TRHLJAN BOŽIDAR.*
[1530] V rokopisu je pripisano: *PLEŠKO.*

Soglasni so vsi v tem – brezkompromisna borba protu komunizmu do poslednjega diha. Domobranci pravijo, da so si sedaj na jasnem, da s komunisti ni mogoče pakta, še manj pa sodelovanja.
Dalje vsi vojaki pričakujejo od prezidenta generala R u p n i k a [Leon Rupnik], da bo v pravem času izdal naredbo, v kateri bo pojasnjen naš položaj v taki luči kakor je. (objektivno-stvarno) in da bo pozval vse sile k skupnemu sodelovanju.
Glede Ljubljane so domobranci takega mnenja:
Takoj ko nastopi v Ljubljani nevarnost partizanskega vdora (to predvidevajo, če bi prišli v naše kraje Angleži ali Amerikanci) je treba v Ljubljani razglasiti obsedeno stanje. Ljudje svojih stanovanj ne smejo zapustiti ves dan, razen ene ure, v kateri morajo nakupiti najpotrebnejše. Ljudje, ki bi imeli dovoljenje za prosto kretanje naj bi nosili na rokavu viden znak. Policija takoj pozapre znane komuniste, ki jih sedaj ni bilo mogoče radi raznih okolnosti aretirati. Za vsak vojaški prestopek, za nošnjo orožja brez dovoljenja, ali kak drug pregrešek se kaznuje s smrtjo. V Ljubljani se ustanovijo posebni zaščitni oddelki, ki bi bili sestavljeni iz 100 % zanesljivih Ljubljančanov. Domobranstvo takoj zasede vse važnejše objekte, ki so upravno in vojaško važni. Vojaštvo zapleni vsa prevozna sredstva. V takem položaju naj bi Ljubljana pričakovala prihode zaveznikov.
V slučaju prihoda Rusov, so vojaki mnenja, da je treba nujno poskrbeti za družine, ki so usmerjene antikomunistično. Ljudem je treba iti v vseh ozirih na roko in jim pomagati.
Domobranci zaupajo prezidentu generalu Rupniku, za katerega so prepričani, da bo tudi ob najbolj usodnem času stal narodu na čelu in mu pomagal.
Tako računajo domobranci s časi, ki se nam bližajo. Prepričani so, da bo antikomunistična borba zmagala, če bomo enotni in disciplinirani.

N–90.

Situacijsko poročilo iz Ribnice, 6. 4. 1945 (pag. 3108)

N–31.[1531]
R i b n i c a 6. 4. 1945.
S i t u a c i j s k o
P O R O Č I L O:

S prihodom v Ribnico nadporočnika A b r a m o v s k e g a (Nemec – komandir), se je v R i b n i c i precej spremenilo. Naša stvar namreč ne napreduje tako kakor bi morala. Na vseh koncih in krajih se kažejo ovire, ki jih povzroča omenjeni nemški nadporočnik, pa tudi komandir nadporočnik M a r t i n c A l o j z i j, je v veliki meri kriv, da ni vse tako kakor bi moralo biti. M a r t i n c je, kakor sem že zadnjič poročal, neenergičen, bojazljiv do skrajnih mej itd. Edina vrlina, ki jo ima je ta, da je poštenjakar od nog do glave.

[1531] V rokopisu je pripisano: *ZANOŠKAR VIKTOR, NAR[EDNIK]*.

Nadporočnik A b r a m o v s k i stalno zahaja v hiše, ki so partizanom naklonjene. Ob svojem prihodu se je kazal izrazitega protikomunista, a dejstva so sedaj pokazala drugače. V OF-arske hiše kamor zahaja, je »kuhan in pečen«. Spričo komandirjeve neodločnosti – copatarstva (Martinca) je ta nemški oficir postal popoln gospodar v Ribnici. O vsem odloča le on. Prišlo je že tako daleč, da propustnice domobrancem izdaja le A b r a m o v s k i. Tu je predvsem krivda komandirja M a r t i n c a, ki je sam dejal, da ne bo izdajal propustnic za nobenega domobranca in da se vsak, ki jo želi imeti, mora iti k A b r a m o v s k e m u. Kako neodločen je naš komandir M a r t i n c dokazuje sledeče: Zadnjič so angleška letala na povratku odvrgla dva soda bencina, ki sta bila oba še polna. Ob udarcu na zemljo se je en tako poškodoval, da je vsebina skoro vsa stekla iz sodov, med tem ko je bil drug še poln. Domobranci, ki so stražili omenjena soda, so si uzeli zase nekaj bencina ker so ga mislili porabiti pri svojem motorju, ki služi za kurirska pota. Ko pa je A b r a m o v s k i zvedel za ta bencin, ga je takoj zahteval od domobrancev in dejal, da bo zadevo javil naprej, če ne dobi takoj bencina. M a r t i n c je kratkomalo izročil ves bencin, A b r a m o v s k i, pa ga je odpeljal in nalil v svoj avtomobil. Takoj pa je bila njegova požrešnost kaznovana ker je bil premočan bencin mu je razgnalo pri avtomobilu cilindre. Tudi sicer ne zna naš komandir[1532] z nemci občevati. Pri vojakih domobrancih ni priljubljen ker ne zna govoriti, ampak laja. Domobrance, namesto, da bi jih za prestopek kaznoval z zaporom ali s kakim drugim sredstvom, jim odtrguje dekade, denar pa ostane v četni blagajni. Tako utrgavanje na vojake zelo slabo vpliva. Vojaki ga ne marajo tudi zato ker noče nikdar pustiti za kako uro okoliških fantov domov. Zameril pa se jim je tedaj ko so ga vojaki vprašali, če je že kaj poskrbljeno v slučaju puča. Pri nas se namreč bojimo, OT in Narodnih pionirjev, ki so po večini OF-arsko usmerjeni. Dej[al] je, da to nas le nikar nič ne zanima ker bodo zato že drugi poskrbeli. Fantje so bili razburjeni ker se zavedajo, da smo v Ribnici slabo oboroženi. Imamo namreč premalo mitraljezov. Prišli smo že tako daleč, da na najbolj ogroženi točki bloka ne stoji več žaromet in tudi raketna pištola je izginila. Vojaki so prepričani, da bo Martinc v slučaju kakega napada »pocvrl« kam bolj na varno. Prav tako je zadnjič naredil ob bombnem napadu ko je kar izginil, vojake pa pustil na pol[...][1533]

Poročilo o stanju v 41. četi Slovenskega domobranstva, 10. 4. 1945 (pag. 3109–3110)

D–58.
Poročilo o četi za zvezo.
Ljubljana, 10. 4. 1945.

[1532] V rokopisu je pripisano: *MARTINC* [Alojzij Martinc].
[1533] Zapis se ne nadaljuje.

Č e t a z a z v e z o.

Tečaj za Bežigradom.

I. Splošno:
Na tečaju je okoli 120 fantov iz terena. Vsaka četa je poslala po enega ali dva.
Okoli 95 % je popolnoma zanesljivih, ostali pa so oprezneži oz. nekateri celo simpatizerji OF.
Razpoloženje na tečaju se je zadnje čase precej poslabšalo. Vzrok temu je najprej slaba hrana. Večina fantov je namreč s terena, kjer so bili navajeni veliko jesti, ker so si še sami pomagali. Vse to pa je v Ljubljani nemogoče.
Drugi vzrok pa je tečaj sam. Večina fantov je bila na tečaj poslana od čete, kljub temu, da so se branili. Rečeno jim je tudi bilo, da bo tečaj trajal dva meseca in da se bodo potem vrnili na teren. Zdaj pa je že 6 mesecev in tečaj [je] pravzaprav končan. Fante pa še vedno drže v Ljubljani. Večina fantov bi rada šla na teren, zato jih je vest, da bodo ostali v Ljubljani kot posadna četa precej razburila.
Začelo se je nerganje čez vodstvo tečaja, čez hrano in sploh vse mogoče stvari. Nekateri pravijo, da si bodo že sami znali pomagati, da bodo prišli na teren.
Disciplina ni na posebni višini. Na zunaj sicer vlada vzorna disciplina in fantje v redu izpolnjujejo svoje dolžnosti, vendar se vojakom zdi, da je preveč zafrkavanja. Nov četni narednik, ki je prišel z SS tečaja K o s i, ni priljubljen zaradi metod, ki jih uporablja. Če so bile te metode dobre na SS tečaju, na signalnem tečaju gotovo niso.
Splošno pa se opaža pri vseh tečajnikih naveličanost tečaja in si vsi žele terena. Vsak poizkuša na razne načine, da bi se rešil tega »pekla« (tečaja). Šestmesečno »mrcvarjenje« jim že preseda. Vsi bi radi le ven. Večina pravi: »Kamorkoli, samo ven iz tečaja«.

II. K o m a n d i r in podoficirji:
Komandir čete, poročnik Remškar, uživa pri vojakih zaupanje. Viš[ji] nar[ednik] Todor Gnjatovič je pri vojakih nepriljubljen. Imajo ga za neodkritega človeka. Je pijanec in nesposoben za pisarno. Vojake je zadnji teden razburilo to, da jim je zapravil ali še verjetneje zase pridržal polovico žganja, ki so ga vojaki sledovali na Velikonoč. Povsod drugod so vojaki dobili po cel (poln 1 dcl) žganja, medtem, ko so v signalnem tečaju dobili le po pol kozarca. Ako seštejemo vse kozarce, je zapravil vi[šji] nar[ednik] Gnjatovič cca 6 litrov žganja.
V četni pisarni je pisar domobranec Schwarz Rajko. O njem je med vojaki splošno znano, da je nezanesljiv. Vsi domobranci iz novomeške gimnazije vedo, da je bil zasačen, ko je stresal listke za OF, zato se čudijo, kako da sedi tak človek v pisarni. Telefonisti so se zmenili, da ga bodo »zafrknili«, kadar se bo le dalo.

III. P o s e b n o s t i:
Iz čete sta dezertirala:
1. Miklavič Jože, katerega pa so že med potjo prijeli v Borovnico in je zdaj zaprt.

2. Vetrih Vilibald, ušel 4. 4. ob 5 uri zjutraj. Spustil ga stražar Čadež. O Vetrihu se govori, da je bil OFar.
Vojaki tudi ne odobravajo, da je bil v centralo Triglav[1534] poslan za telefonista Logar Boris = Praznik Stane, katerega imajo vojaki za nezanesljivega, češ, da je bil na Laverci terenc in še zdaj simpatizira z OF. Je zelo oblasten in neprijazen. Med vojaki je nepriljubljen in mu nobeden ni zaupal. Zato se vojaki čudijo, zakaj je bil poslan na centralo Triglav, ki je najvažnejša centrala in za katero je potrebna 100 % zanesljivost.

Poročilo o položaju v Novem mestu, 10. 4. 1945 (pag. 3111)

Poročilo
Lj[ubljana] 10. 4. [1945]

P o s e b n o s t i iz Novega mesta

Od 28. 3. naprej se v okolici Novega mesta ni zgodilo nič posebnega.
Partizani so se nahajali v bližnji in daljni okolici, v smeri proti Gorjancem. Vsega je bilo 7 brigad: Cankarjeva, Levstikova, Gubčeva, ostanek VDV in Garibaldijeva. Glavne partizanske akcije so bile v ropanju živil in vprežne živine z vozili.
Domobranske udarne edinice so bile v stalnem pokretu. Udarni bataljon[1535] je bil stalno v pokretu. Le redko se je odpravil cel bataljon skupaj, ampak le del. Domobranci so za te, nekaj ur trajajoče akcije porabili novo taktiko, namreč to, da so po več dni naredili akciji v isto vas. Partizani so zanesljivi, da domobrancev jutri ne bo v vas, če so bili včeraj in danes. Ta taktika je dala precejšne uspehe. Pri teh akcijah je padel nadporočnik Furlan [Drago Furlan].
Morala čet je dobra, zlasti pri 34. četi.
Slabše je bilo s štabno četo in s četami, ki imajo le malo ali nič opravka s partizani. V posadnih četah so namreč po večini starejši ljudje in so že precej naveličani. Pojavljajo se razni nergači, ki širijo nezadovoljstvo. Akcija, ki so jo podvzeli nekateri odločni domobranci, ki hočejo vztrajati do konca skupaj, proti nergačem in nezadovoljnežem, je imela precej uspehov in se dobro razvija.
Še vedno je pereče vprašanje poveljnika. Stotnik »Črnoborzijani« (=Furlani [Leopold Furlani]) nikakor ni za to mesto. Domobranci nimajo nobenega zaupanja vanj. S črno borzo se še vedno peča na debelo le s to razliko da je postal zelo previden in za njegove podvige ve le malo ljudi. Pred kratkim je poslal v Ljubljano tovor okoli 100 kg. Tovor je bil skrit v oglju na domobranskem avtu. Ako bi ga hoteli ujeti, bi bilo treba pregledati avto vsakikrat. Za zgornjo akcijo so vedeli le trije ljudje, ker je g. stotnik[1536] osebno sodeloval pri nakladanju itd. Za to smo zvedeli šele po par dneh.
Novo mesto potrebuje močne roke ter odločnega poveljnika.

[1534] V rokopisu je pripisano: *NA VRHNIKI (41. Č[ETA]).*
[1535] V rokopisu je pripisano: »*KASPAR*«.
[1536] V rokopisu je pripisano: *FURLANI* [Leopold Furlani].

Nov obveščevalni oficir Kraner [Martin Kranner] je imel težave s prejšnjim obveščevalnim oficirjem, ki je bil na bolniškem dopustu in se je vrnil, pa je našel v pisarni drugega. Tudi Kranerja so hoteli poveljnik in njegovi dobiti v svoj krog. Poveljnik[1537] ga je povabil na zabavo, kjer so pili. Kraner je na prvi tak večer šel, drugo povabilo pa je odklonil. Vsekakor pa bo imel por[očnik] Kraner precej težav. Nikakor se ne sme zaleteti.

V–83.[1538]

Seznam domobrancev iz Jurjevice, nedatirano (pag. 3112), neobjavljeno

---

Poročilo o nesreči v Stični in smrti domobranca, 10. 4. 1945 (pag. 3113)

R–29.[1539]
Poročilo o Stični
Stična, 10. 4. 1945.

S m r t d o m o b r a n c a

Ponoči od petka na soboto 7. 4. je bila v Metnaju v zasedi 1 desetina 71. čete. Desetar je razpostavil stražo, povedal tudi, kam bo napravil umik, če bo sila. Sam je šel z dvema domobrancema v hišo. V hiši so večerjali in verjetno pili.
Prišli so partizani. Oni, ki so bili v zasedi niso ustavili partizanov. Partizan z mitraljezom je prišel v hišo, kjer so bili omenjeni trije domobranci. Zavpil je: Roke v vis! in se spustil na rafal. Domači fant [Ivan Kosten] je bil zadet v nogo, druga dva pa sta streljala na partizana in ušla. Oni domobranci ki so bili v zasedi so pa zbežali, čim so zaslišali streljanje. V hiši je ostal le ranjeni domobranec, vsi ostali so zbežali v hišo.
Partizani so po vasi ropali. V hiši, kjer je doma domobranec, so pokradli skoraj do tal. Nazadnje so se vrnili v hišo, kjer je ležal ranjeni domobranec – domači sin, ki ni mogel zbežati. Postavljali so ga na noge in ker ni mogel hoditi, so ga brcali. Nekaj časa so ga mučili, nato pa ustrelili pri skednju.
Vzrok te nesreče je deloma v neprevidnosti desetarjevi, deloma pa v neizkušenosti fantov. Bili so skoraj vsi zelo mladi in so komaj prišli iz dopolnilne čete in sploh še niso bili v borbah.
Partizanov je bilo cca 30 in bi jih desetina lahko zadržala, ako bi bila na mestu.
Poveljnik[1540] čete je bil zaradi tega dogodka zelo hud.
Pri civilnem prebivalstvu so domobranci precej izgubili na dobrem imenu.

P o s e b n o s t i:

Med civilnim protikomunističnim prebivalstvom vlada strah, če pridejo k nam Sovjeti. Med domobranci ni videti razburjenja.

[1537] V rokopisu je pripisano: *FURLANI*.
[1538] V rokopisu je pripisano: *GRAD PAVEL*.
[1539] V rokopisu je pripisano: *LAZIČ LOJZE*. Pripis se ponavlja.
[1540] V rokopisu je pripisano: *V. BERLOT* [Viktor Berlot].

Vojaki menijo, da v slučajnem prihodu Sovjetov odidejo v hribe, ali pa nato v Italijo. Precej vojakov – večina – se zaveda, da je le v skupnosti moč. Mnogi so namreč na lastni koži občutili, kaj se pravi iti vsak na svojo roko narazen (Vaške straže!).
71. četa se je precej poslabšala odkar je posadna, tako glede borbenosti in navdušenja.
Nekateri oficirji ne dajo vojakom dobrega zgleda. Večkrat se napijejo. Tako pred kratkim intendant poročnik Vovko. To na fante kvarno vpliva.

R–29.

Poročilo o morali v domobranskih enotah v Grosuplju, 11. 4. 1945 (pag. 3114)

[žig]
SLOVEN[SKO] DOMOBR[ANSTVO]
Obveščevalni center 3
Štev. *sl*
V *Grosuplju* dne *11. 4. 1945*

ZAUPNO – O S E B N O

ŠEFU OBVEŠČEVALNEGA ODSEKA ŠTABA SLD.–

Ker sem opazil, da gotove novice in alarmantne vesti, ki se slučajno ali namerno širijo med vojaki, vplivajo na vojake slabo in se opaža med njimi nekaka zaskrbljenost sem včeraj sklical sestanek vseh obveščevalcev in propagandistov čet in samostojnih vodov, ki spadajo v področje obveščevalnega centra 3. Namen sestanka je bil točno preštudirati položaj v četah, zaslediti vzroke in sredstva ki tak položaj ustvarjajo ter končno sklep oziroma zaključek, kako take razmere odpraviti in položaj izboljšati. Organizacijskega štaba nisem[1541] predhodno prosil za dovoljenje niti ga nisem o tem sestanku obvestil, ker imajo Nemci zasedeno obe telefonski liniji in mi sploh ne moremo dobiti nobene zveze z Ljubljano.

Od točk, ki so bile predmet sestanka smo ugotovili:
1) POLOŽAJ V ČETAH Opaža se nekaka zaskrbljenost. Ni še zbeganost, vendar še nekaj dogodkov, ki bi imeli poseben vpliv na moštvo se bo opazila zbeganost in potem poveljniki bodo zelo težko vzdrževali red. Opaža se tudi skrb oziroma bojazen, da bi štab in višji poveljniki zapustili svoje edinice in se rešili na varno v Italijo ali Švico. (Nameravan beg stotnika Čeha še ni znan, vendar sem tudi možnost take in podobne strahopetnosti predvidel in stvar osmešil in nekako pred vojaki opravičil v zaključku.) Resume položaja v četah:
a) zaskrbljenost in
b) bojazen, da bodo višji poveljniki zapustili svoje edinice.

2) VZROKI IN SREDSTVA, KI TAK POLOŽAJ USTVARJAJO: Glavni in največji vzrok da pride do zaskrbljenosti je, ker so vojaki poleg službe, ki jo opravljajo še

[1541] V rokopisu je pripisano: *LIPOVŠEK* [Silvo Lipovšek].

vedno nekje, zlasti zvečer, brez vsakega dela in opravila. Ta čas pa uporabijo zato, da stisnjeni v kot premišljujejo, kaj bo sedaj, ko so Rusi že v Mariboru in partizanski avijoni bombardirajo vsak nekaj krajev itd. Vse kar so čez dan slišali prebavljajo v tem času. In seveda, ker je nemogoče, da bi imeli celoten pregled dogodkov in resnično sliko položaja in vse to premišlanje navdaja z zaskrbljenostjo. Posebne partizanske propagande v četah in njenega vpliva od zunaj ni opaziti. Torej je vzrok tej zaskrbljenos[ti] košček časa: ko [je] vojak sam in ni zaposlen in pa ker nima celotnega stanja in pregleda nad dnevnimi dogodki. Sredstva, ki ustvarjajo tak položaj so pa vesti, ki se širijo med ljudmi in lažna propaganda po radiu, ter večen strah pred partizanskimi avijoni in občutek nemoči, ker nimamo sredstev da bi proti njim nastopili (naša avijacija, protiletalska obramba).

3) SANIRANJE RAZMER. Vzrok zaskrbljenosti je predvsem v tem ker imajo zvečer nekaj časa za tuhtanje. Naloga je, ta čas tako uporabiti, da bo vsak z največjim optimizmom gledal na stvar in na vse dogajanje. Organizira naj se ravnotako kakor so včasih samo fantje na vasi ob večerih zapeli, potem kjer je možno glasba: harmonike, orglice, podoknice našim dekletom in našim častnikom. To v začetku nato pa naj postopoma prehaja na šaljive slike in prizorčke vseh vesti ki so se čez dan razširile med vojaki. (Primer: partizanski napad na Struge in poročilo Londonskega radia o njem.) Vsako stvar je treba, tudi če bi bila resnična in za nas slaba že tako osmešiti, da je že s tem onemogočena. V duhoviti obliki je treba prikazati kako bodo gotovi ljudje, ki so prišli v domobranstvo zaradi plače ali česa drugega ne pa zaradi ideje zapustili domobranstvo in strahopetno pobegnili, ker si mislijo, da bodo na ta način rešili svoje glave. Pojava takih ljudi mora postati vsem odvratna in smešna in nevredna ponosa slovenskega fanta, da bi sploh na kaj takega pomislil.

Včeraj zvečer se je že iz vseh edinic Grosupeljske posadke slišalo vriskanje in petje in vesel smeh. Popolnoma drugačna slika od one, ko so z zaskrbljenostjo gledali v bodočnost. O podrobnem uspehu bom točno poročal čez teden dni, ko bodo obveščevalci in propagandisti polagali svoj obračun.

ŠEF CENTRA, poročnik
Silvo Lipovšek

Poročilo o protiobveščevalnih stikih na Vrhniki, 12. 4. 1945 (pag. 3115–3116)

T–73.
Poročilo o Vrhniki
Vrhnika, 12. 4. 1945.

Domobranci in terenke

I. Že večkrat se je poročalo, da vojaki na Vrhniki ne odobravajo vedenja nadporočnika Cvetkoviča in poročnika Kavčiča [Lado Kavčič] zaradi njunega stalnega stika z gotovimi ženskami.
Dognalo se je sledeče:

II. Poročnik Kavčič[1542] in Čekal Ljuba:
Poročnik Kavčič se druži z Ljubo Č e k a l, uslužbenko vrhniške pošte, roj. 1924. stanujoča Na Klancu. Njen oče[1543] je po rodu Čeh in je železniški uradnik, stanuje nekje v Šiški, pred leti v Kamniški ulici, sedanje bivališče ni znano.
Smatramo jo za simpatizerko OF.
Njene izjave o domobranstvu so omaluvažujoče. Sama je priznala, da je bila prej za partizane in tudi še zdaj sovraži domobrance. Na vprašanje, kaj so ji storili domobranci, ne odgovori naravnost.
O svojem razmerju do poročnika Kavčiča pripoveduje vsakemu, toda ne dvakrat enako. Včasih govori tako o svojem razmerju do por[očnika] Kavčiča, da mora vsak domobranec izgubiti vsak rešpekt do njega. Drugič pa spet govori, kako se silno ljubita itd.
Pri zadnjih akcijah na Primorskem je sodelovala tudi 72. četa. Čekalova je imela vedno točne informacije o položaju te čete. Dokler je bila četa na Golem vrhu, je bila celo dvakrat na položajih te čete na obisku pri por[očniku] Kavčiču. Informacije je dobivala od narednika Glihe. Z njimi je tudi odšla na Goli vrh. Ko je četa odšla iz Golega vrha v Ajdovščino, je za to takoj izvedela. O tem je govorila zelo obupano, tako da bi kakega domobranca utegnilo še zbegati. Govorila je, da se por[očnik] Kavčič ne bo vrnil, ker bodo partizani na Primorskem vse poklali.[1544]
Sama sicer govori, da jo vsa pošta sovraži, ker da je domobranska. Nekega dne da bo izginila, ker jo bodo spravili terenci, ki jih je okoli njene hiše vse polno.
Dne 7. t. m. je telefonirala domov za nahrbtnik, tople nogavice, deko in hlače. Vse to je dobila že v nedeljo.
Kaže se kot zelo naivno in otročje, a je zelo zvita.
S Čekal Ljubo se stalno družita še ostali dve uslužbenki pošte in sicer neka Štefka, doma iz Ljubljane in Cveta Kovačeva ali Kovačičeva.

Š t e f k a [Štefka Cetin]:
Rojena je pri Brežicah v vasi Dobova. Leta 1942. je prišla v Ljubljano, k svoji teti, ki stanuje v Škofji ulici, druga hiša od Sv. Petra ceste proti taboru na levi strani. Ime tete ni znano.
Ta je bolj prikrita kot Čekalova. Na zunaj zgleda kar solidna. O svoji preteklosti ne govori.

[1542] Ob strani je v rokopisu pripisano: *padel v Koč[evskem] Rogu.*
[1543] V rokopisu je pripisano: *ČEKAL.*
[1544] V rokopisu je pripisano: *padel v Koč[evskem] Rogu.*

Na Vrhniki stanuje v hiši pri štabu (prva naprej od štaba proti Ljubljani, ista stran, velika siva hiša). Hiša je znana kot partizanska.
Za Štefico[1545] se govori, da je hodila z nadporočnikom Cvetkovičem, menda tudi k njemu na stanovanje.
Dognano, da so vse tri uslužbene: Čekalova Ljuba, Štefica in Cvetka Kovač, v družbi nadpr. [nadporočnika] Cvetkoviča, poroč[nika] Kavčiča in por[očnika] Jeruca preživele marsikatero veselo noč.

C v e t k a K o v a č? stanuje nekje na Verdu. Njena družina in stanovanje v Ljubljani še ni znano. Zvedelo se je samo toliko, da je njena sestra zaprta kot komunistka in da se pozna z družino por[očnika] Evgena Rupnika. Po mnenju domobranca Groma Franca iz Stare Vrhnike 24., s katerim[1546] omenjena[1547] hodi že teden dni, je omenjena popolnoma rdeča.
Sumimo, da je ta triperesna deteljica OFarska trojka.
Najstarejša je Štefica (21–25 let), Cvetka pa najmlajša (18 let). Kot uslužbenke na pošti imajo lahko zveze z vsemogočimi ljudmi in seveda tudi z Ljubljano. Njihovo delovanje ima po našem mnenju naslednjo smer: rušenje morale, izvabljanje vesti in osmeševanje predpostavljenih oficirjev.
Kdor z njimi hodi ne uživa niti pri civilistih velikega ugleda.
Šef vrhniške propagande por[očnik] Jeruc Dimitrij se dobro pozna z vsemi tremi.
Opazovali bomo tudi njegove zveze z Kek Slavko, hčerko brivskega mojstra, ki je bila že v hribih pri partizanih.
V zvezi s tem je treba pripomniti še to, da sta dva telefona vojaške linije priključena na vrhniško pošto, kar omogoča seveda prisluškovanje. Sta to telefon por[očnika] Jeruca (propaganda) in pa telefon ambulante.
Potrebno je, da bi vsaj glede propagande to drugače uredilo. Če je le v vaši moči, urgirajte, da se te dve liniji priključita na vrhniško vojaško centralo

=======

Lekarnar H o č e v a r:[1548]
Do zadnjega so ga imeli za partizana, sedaj pa zgleda, da je bolj za četnike. Ko je prišel k njemu po zdravila jih je dobil šele, ko je pokazal četniško šajkačo in kokardo. Hočevar ga je spraševal, kako je z hrano in če pozna tega ali onega. Na vprašanje, koliko stanejo zdravila, je zamahnil z roko in mu jih dal zastonj ter mu še naročil pozdrave za tega in onega znanca pri četnikih.

=======

Po našem mnenju bi bilo treba večjo pažnjo polagati na vožnjo otrok po vlakih. 31. 3. je dobila kontrola v vlaku dve deklici (8, 6 let) brez dovoljenja. Rekli sta, da

[1545] V rokopisu je pripisano: *CETIN*.
[1546] V rokopisu je pripisano: *GROM*.
[1547] V rokopisu je pripisano: *KOVAČ*.
[1548] V rokopisu je pripisano: *Stanko*.

ju je prejšnji dan ustavila na cesti neka gospa in ju pregovorila, da sta šli z njo na Vrhniko. Ker pa sta dotično gospo izgubili, sta morali sedaj sami na vlak.

Nadaljevanje poročila o varnostnem položaju na Vrhniki, 20. 4. 1945 (pag. 3117–3118)

T–73.
Poročilo o Vrhniki
Vrhnika, 20. 4. 1945.

D o m o b r a n c i i n c i v i l i s t i
(nadaljevanje)

Č e k a l Ljuba:
Dosedaj poštna uradnica na Vrhniki, je bila premeščena v Ljubljano. Njen odhod je verjetno v zvezi z obiskom na štabu 12. 4. Po izjavi njene kolegice Štefke je bila pri g. polk[ovniku] Krennerju [Franc Krener], ker je bila proti njej sestavljena obtožnica, da ji je pok[ojni] por[očnik] Kavčič dajal informacije, da je z njim hodila na patrole in da si je v njegovi družbi ogledovala bunkerje.
To, da je maščevanje nekega oficirja z štaba na Vrhniki, ker niso hotele z njim govoriti.
Cetin Štefka je sprva govorila, da so obdolžene terenstva vse tri (Čekal, Cetin, Kovač), pozneje pa je začela popravljati, da je največ kriva Čekalova, onidve da sta samo zato padli v to stvar, ker sta se družili z njo.
Čekalova je smrt por[očnika] Kavčiča hitro prebolela. Sprva je govorila, da bo hodila v črnini, a je ni. O njegovi[1549] smrti je govorila: »Tega so krivi Švabi, svinje, ki so nas izdali. Sicer pa kako bodo kaj dosegli, če gredo s puško proti tankom.«
Čekalova je imela zvezo z domom preko telefona št. 21–68. (Gorenjski kolodvor).

K o v a č Cvetka:
Kolegica Čekalove, uradnica pošte.
Prekinila je stike z domobrancem Gromom Francem. Navezati hoče stike z Malavašičem [verjetno Ivan Malavašič] (menda sin trgovca).
Ta zahaja k družini Kranjc, kamor je 18 t. m. zvečer šla tudi Kovačeva.
Po pripovedovanju Gruma Franca, s katerim je Kovačeva nekaj časa hodila, je Kovačeva po lastni izjavi vesela, da Čekalova odide iz Vrhnike, ker je mnogo pretrpela zaradi nje. Kovačeva je svarila Groma pred domobrancem Kogovškom Matevžom iz 41. čete, ki zahaja v hišo, kjer stanuje Kovačeva in ima razmerje z domačo deklo. Za to žensko je znano, da je moralno skvarjena.

C e t i n Štefka:
V Ljubljani stanuje pri teti Škofja ul. št. 9. Zdaj uradnica na Vrhniški pošti.
Sumljivo je to, da je imela popolne informacije o obtožbi Čekalove. Dobro je poučena, da se klatijo okoli Vrhnike partizani (kurirske patrole). Vedela je tudi to, da

[1549] V rokopisu je pripisano: *KAVČIČ.*

so partizani na Kurenu zajeli nar[ednika] Končana [verjetno Janko Končan]. O Por[očniku] Kobalu je govorila, da so ga ujeli partizani, čeprav je znano, da so ga nemški dezerterji. Poučena je tudi o tem, v katerih krajih v bližini se shajajo terenci (Kačja vas).
Spraševala je o stanju straže pri Sv. Trojici in o resničnosti vesti, da je 41. četa v akcijah. Kako je izvedela za odhod čete ni znano. Četa je odšla v akcije precej tajno. Cetinovo pozna domobranec Markelj Dušan na tel[efonski] centrali Triglav.[1550]
V pogovoru z domobrancem je izjavila, da ima boljšo plačo kot domobranci. Ko je domobranec to zanikal (ima 600 lir plače) je hitro pograbila »Hrano pa imam boljšo«.
Vse to se še nadalje zasleduje.

T–73.

Poročilo o razmerah v 41. četi Slovenskega domobranstva, 20.4. 1945 (pag. 3119–3120)

T–14.[1551]
Poročilo z Vrhnike
Vrhnika, 20. 4. 1945.

P o r o č i l o z V r h n i k e

Domobranec G r o m F r a n c, 41. četa
je bolj četniški kot domobranski. Sam je izjavil, da mu je žal, ker ni odšel s četniki takrat ko so šli na Primorsko. Veliko tudi govori o črni roki itn. Hodil je s Kovač Cvetko.

Na propagandno-informativnem zboru 41. čete so padale razne opombe:
Domobranec Grom Franc je rekel, da ima propagande že dovolj. To že vse ve.
Domobranec Koritnik Jaka iz Polhovegagradca pa je rekel: »Če nam bodo spet govorili o ženskah (prejšnje dni je kurat govoril o razmerju do žensk) bom pa kar povedal, naj naprej oficirje skličejo, potem pa šele nas.«

Narednik Končan [verjetno Janko Končan] zajet od partizanov:
Dne 13. 4. je šel narednik Končan iz 72. čete od Kurena proti Stari Vrhniki. Bral je letak, ki so jih metala letala. Naenkrat stopijo preden 4 partizani in zavpijejo: »Stoj, tovariš!« Nato so ga zvezali in odgnali v smeri proti Zaklancu. Od Škofje loke nekje ga je gnal le en partizan. Narednik Končan je partizana zapletel v pogovor, medtem pa si je razvezal roki in napadel stražarja ter mu vzel puško. Po dveh dneh se je vrnil na Vrhniko.

Tatvine:
Ko je bila 41. četa 14 dni v akcijah sta doma ostala domobranca Velkavrh in Kogovšek Matevž ukradla vojakom več stvari. (Čevlje, cigarete, sladkor 4 konzerve.)

[1550] V rokopisu je pripisano: *(41. Č[ETA] VRHNIKA)*.
[1551] V rokopisu je pripisano: *AVGUŠTIN*.

Kogovšek je sladkor vrnil in rekel, da ga sicer ni on vzel, a da ga vseeno vrača, da ne bodo govorili naprej. Kogovšek Matevž se zelo dobro razume z zgoraj imenovanim Grom Francom.

Nemci in domobranci iz Štampetovega mosta:
Dne 11. 4. sta 2 Nemca vzela s seboj na Zaplano 3 domobrance. To ni bila službena patrola, ampak so šli v gostilno in se napili. Nato so šli po vasi in vzeli vse, kar je bilo za pod zobe. Nato so se vrnili v gostilno, kjer je hotel Nemec streljati s pištolo. Domobranec mu je pištolo vzel in jo nato prodal nekje v Logatcu.
Drugi dan so bili Nemci zelo razburjeni in so začeli zasliševati. K sreči se Nemec, kateremu je bila vzeta pištola ni ničesar spominjal, ker je bil pijan.
Podobni prijemi, da so Nemci vzeli s seboj domobrance in ga skupaj lomili so pogosti. Komandir 65. čete je izjavil, da so krivi le Nemci.

Cigarete:
Po akciji okrog Cerknega so vsi vojaki, ki so se udeležili akcije dobili več cigaret. 4. četa je dobila nekaj nad 6000 cigaret. Razdeliti jih bi moral komisar za prehrano – magaciner Pelan Drago. Četni narednik Vignjevič Branko pa je rekel, da bo že on sam razdelil cigarete, ostane[k] pa si bosta delila s Pelanom.
To nam je povedal Pelan, ki je bil proti temu, da bi se razdeljevalo v škodo vojakov. Isto se sliši glede obleke. Vojaki pravijo: »Za četnike imajo obleke, za nas pa ne!« Dne 19. 4. je Vignjevič dobil pismo od četnikov. (Verjetno, da zaradi obleke.)

Viš[ji] narednik B r a t e [Bogomir Brate]:
Viš[ji] nar[ednik] Brate je odločen in zanesljiv vojak, toda precej barbarski tip. Bil je že v tujski legiji in sploh potoval po svetu.
Dne 16. 4. zvečer se je tako napil, da sploh ni hotel domov. Pijan je ležal v Kožuhovem mlinu in ni hotel priti v kasarno. Ponj sta šla nadporoč[nik] Furlan in 1 vojak. Brate je nanje streljal.
Šele popoldne je prišel do pameti.

Nemški dezerterji:
Okrog Zaplane se klati okoli 30–40 nemških dezerterjev, med njimi je nekaj Hrvatov. Iskali so poti na Gorenjsko. Dne 15. 4. je šel proti Zaplani por[očnik] Kobal iz 41. čete in imel s seboj nekaj vina. Dva Nemca sta ga ustavila, mu vzela vino in ga nato pustila.

P a t r o l a:
V noči 17. na 18. 4. je šla patrola 41. čete (2 desetini) proti Zaplani. Na Krošljevem vrhu so naleteli na 5 partizanov, ki so imeli najmanj 3 brzostrelke. Začel se je boj. En naš je padel, 1 partizan ranjen. Padel je domobranec Čepon [Anton Čepon] iz Horjula. Sliši se, da so bili namenoma poslani brez bomb, brez brzostrelke in brez mitraljeza.

Poročilo o aktivnosti Karla Grabnarja, 20. 4. 1945 (pag. 3121)

T–14.[1552]
Poročilo

20. 4. 1945

G r a b n a r K a r e l:
Pri vrhniški Wirtschaftpropagandi je bil kot tolmač tudi Grabnar Karel. Doma je bil iz Novega mesta, kjer je hodil tudi v šolo. V gimnaziji je bil OFar, kar lahko potrdijo domobranci – Novomeščani.
20. 3. pa je Grabnar Karel na tihem odšel k četnikom, ki so se nahajali na planjavi Log med Rovtami in Zaplano.
Nemci za njegov beg ne kažejo velikega zanimanja. Dne 28. 3. so naredili preizkavo na štabu v kurirski sobi in v telofonistovski sobi.
Našli niso ničesar.
Grabnar je bil tudi pri partizanih, kar se je šele zdaj zvedelo.
Dne 3. t. m. je prišel Grabnar h Kočevarju, lekarnarju na Vrhniki in prosil za zdravila. Dobil jih je, ko je pokazal četniško šajkačo in kokardo.
Od četnikov se je trikrat oglasil na Vrhniki. Za Veliko noč je šel tudi v Ljubljano za več dni. Ko je na Veliki ponedeljek prišel nazaj je bil tri dni na Vrhniki in iskal saržerje za brzostrelko. Ob prvem obisku na Vrhniki je ob 7 uri zvečer skupaj še z enim četnikom razorožil enega Todtovca. Vzela sta mu pištolo 7,65.
S seboj k četnikom je Grabnar vzel tudi pištolo, ki jo je kupil od nekega vojaka iz 72. čete. Ta vojak jo je vzel enemu Nemcu na Štampetovem mostu.
Grabnar, ki ve, da imajo Nemci municijo v Prosvetnem domu, je rekel, da bi bilo treba stražarja premamiti in bi se dalo vse izropati.
Propaganda na Vrhniki prireja nedeljske prireditve. Vsa vrhniška igralska družina in pevski zbori so podrejeni tej Wirstchpr. Vodi jo nek Nemec (ime ni znano) zraven sta tudi dva Slovenca (Oskar in Beuerman) ter nek Hrvat. To vse je raznim pravil Grabnar.
Razpoloženje:
Na vlaku je v pogovoru, katerem so prisostvovali nekateri domobranci med njimi Grabnar in Ivanov (od nem[ške] prop[agande]) je Ivanov rekel, da bo šel mogoče k četnikom. Na to je nek vojak 41. čete izjavil, da bo vsa 41. četa v primeru prekomande odšla k četnikom.
V 65. četi je nezadovoljstvo precejšnje. Nekaj je pripravljenih, da odidejo k četnikom.

Situacijsko poročilo o vojaškem položaju na Kočevskem, 22. 4. 1945 (pag. 3122)

OBVEŠČEVALNI CENTER 12.
Na položaju dne, 22. 4. 1945.

[1552] V rokopisu je pripisano: *AVGUŠTIN*.

Zaupna štev. 107/45.

ŠEFU OBVEŠČEVALNEGA ODSEKA ORGANIZACIJSKEGA ŠTABA SLOV[ENSKEGA] – DOMOBRANSTVA.

Situacijsko poročilo:
za dne 22. 4. 1945.

Na sektorju Belekrajine in okrožja Banjaloke do Gorskega kotora so partizani pripadnosti 4. Titovi armiji prestopili iz Hrvaške na Slovensko ozemlje. Po dosedaj znanih poročilih so te predhodnice omenjene armije, katera je bila do sedaj v operacijah pri Ogulinu. Oborožitev teh partizanov oz. omenjene armije je precejšnja ter sega po dosedaj znanih poročilih v naslednje: 48 tankov (oklopnih vozil) 12/4 cevnih topov večje število haubic in protioklepniških topov, dočim moštvo oboroženo z automatskim orožjem v večji meri.
Gotovi od[d]elki srbskega dobrovoljskega korpusa, ki so bili v operaciji preko Ložke doline do Kolpe pri Brodu so že vstopili v akcije z omenjenimi partizani. Iz gotovih krajev je bil prisiljen odmik v večjih pa radi zboljšanja položaja. Srbski dobrovoljski Korpus je imel zasedeno vse od Kočevja, do Novih sel, jugozapadno do Borovca in Kočevske reke, jugovzhodno do Škrilja in Zdihovega pri Banjaloki.
Tekom včerajšnjega dne je vstopilo v akcijo med Livoldom pri Kočevju in Štalcarji nekaj dobrovoljskih čet z partizani 4. Titove armije, katera je imela do 180 mož predhodnice z oborožitvijo vsaka trojka po 1. LMG, nekaj minometov večji del brzostrelke in nekaj težkih mitraljezev. Čete dobrovoljskega Korpusa, so bile radi stalnega zasledovanja avijonov načrtno premeščene iz Štalcarjev in Novih lazov ter Livolda in Dolge vasi v neznano smer oz. sektor.
Tekom današnjega dneva so bili položaji pri Kočevskem rogu od partizanov zadržani, kateri so poskušali prebiti zasede med Starim logom in Malo goro. Napad na zasede je vršil neki partizanski bataljon za katerega še ni podatkov. Od partizanskega bataljona je do 10 mrtvih in nekaj ranjenih dočim na naši strani ni bilo nikakšnih izgub.
Izvidniška patrola domobrancev in Nemcev iz Kočevske posadke je bila napadena tekom današnjega dne med Dolgo vasjo in Livoldom od izvidnice 4 partizanske armije. Naša izvidnica je posegala v borbo proti partizanski tolpi, a se še ni vrnila iz zasledovanja v svoje oporišče.
Vsekakor pa se vidi da imajo partizani načrt zrušiti postojanko Kočevje. Delovanje terencev napram našim ljudem se vidi ošabno in nadvse zadovoljno. Danes je bil primer v Livoldu, da so terenke iz Livolda (imena neznana) odvzele konje nekemu dečku, ki je vozil četnikom in Srbskim dobrovoljcem nekaj od komore, a dečka močno preteple. Deček je prispel v Kočevje ves preplašen. Iz tega postopanja terencev na civilne ljudi, ki pomagajo domobrancem ali kateri koli protipartizanski vojski oblastnost v še »neosvobojenem« ozemlju. Proti istim se bo postopalo z prvo možnostjo legalno z najhujši mero kazni.

Ljudstvo civilno je stavljeno od terencev v preplah, kajti predkazujejo vse večje mase partizanov za napad na Kočevje, kakor pa se pravzaprav lahko zgodi. Nekaj civilov je izrazilo željo na mobilizacijo v potrebnem slučaju za obrambo proti boljševiškim tolpam. Isti se bodo po dogovoru tukajšnjega oficirskega zbora pravočasno sprejeli v protikomunistične vrste.

Šef obveščevalnega centra 12.
narednik:
[Podpis nečitljiv.]
[žig Obveščevalnega centra 12 Slovenskega domobranstva]

<u>23. 4. 1945.</u> Čital, v nemšk[em] izvodu čez ppk. [podpolkovnika] Kregarja [Janko Kregar] […] *SS Führungsštabu – I. C.* — *s dodatkom od 12h:15*

V. Rupnik [Vuk Rupnik]

Po prijemu na znanje
in vzetih podatkih. –

V ARHIV. –
Poveljnik, polkovnik:

Mnenje ribniškega odvetnika Janka Lavriča o položaju kmeta, 25. 4. 1945 (pag. 3123)

Tov[ariš] Dr. Lavrič Janko, član Komisije za ugotavljanje zločinov, bivši advokat v Ribnici, ki, se je v pogovoru glede lovskega posveta, h kateremu so bili povabljeni tudi kmetijci, izrazil – sarkastično – takole:

»Čudno, da se skuša tu pritegniti tudi kmeta, ko se ga vendar povsod odriva in se mu ne dovoli imeti svoje organizacije, kot jo imajo vsi drugi stanovi.«

Na moje vprašanje, kaj da misli s tem, ko se vendar forsirajo kmetijske zadruge vseh vrst, je odvrnil:

»Tudi naši so mi tako odgovorili. Jaz pa mislim na stanovsko politično organizacijo, ki bi jo moral imeti kmet, a mu je ne dovolijo. To ni prav!«

Na moja nadaljna vprašanja v tej smeri se je izogibal odgovora. Omenil je le, da je on »kmet« (je kmečki sin iz Sodražice) in da ima vtis, da se našega kmeta zapostavlja. Sklepam, da je imel v mislih forsiranje sindikalnega pokreta, ali pa je morda mislil na snovanje kakšne kmetske stranke. Skušal bom nadaljevati razgovor za razčiščenje te stvari.

25. 4. 1945.

K4

Prošnja Jožeta Stariča za premestitev, 26. 4. 1945 (pag. 3124)

[žig]

Slovensko domobranstvo
TEHNIČNI ODSEK
dne 26. 4. 1945. opr[avilna] št. 789

Šefu obveščevalnega odseka org[anizacijskega] štaba SD.–

Danes se je podpisanemu javil na raport podnarednik tehničnega odseka S t a r i č Jože, roj. 25. 7. 1915 v Malnah 5, občina Trebelno, okraj Novo mesto in zaprosil za sledeče.
Mojo sestro Pavlino Starič, roj. 1928. so letos januarja domobranci radi nevarnosti pred partizani odpeljali od doma v Novo mesto. Sedaj se nahaja v Novem mestu in sicer v jetnišnici, odkoder hodi na delo.
Prosim, da izposlujete, da bi sestro lahko preselil v Ljubljano. Stanovala bi pri najini sestri[1553], ki je usmiljenka v zavetišču sv. Jožefa.
Dostavljam gornje s prošnjo za nadaljni postopek in ugodno rešitev.

Ing. R. Škof
inž[enirski] stotnik
šef tehničnega odseka
Slov[enskega] domobranstva

ŠEFU OBVEŠČEVALNEGA CENTRA 13. – Na poročanje in predlog po prednjem. –

Poveljnik, polkovnik:

Poročilo o zaslišanju Angele Hudolin o stikih z možem v partizanih, 28. 4. 1945 (pag. 3125)

Z A S L I Š A N J E

H u d o l i n Angela rojena Mrvar dne 29. 10. 1913. v Stavča vas pri Žužemberku, sedaj stanujoča v Skonca vas pri Stari cerkvi št. 3. Aretirana sem bila 25. 4. 1945. Aretirana sem bila od strani Srbskih Dobrovolcev v Rakitnici kamor sem prišla v mlin, Oberstrju v Rakitnico, potem sva pa šle z Žbontar Terezijo v vas Rakitnico k Goršetu, kateri pa ima tri sine[1554] pri partizanih, za kar sem pa pozneje izvedla, jast sama se ne poznam med tem ko se pozna Žbontar Angela. Da sem šla brez dovoljenja v Rakitnico je pa vzrok to kjer jast sem prišla pred par dnevi iz internacije kamor sem bila odpeljana v juniju 1944. V internaciji sem bila na Dunaju, kjer je bil lagar razpuščen vsled tega smo prišle vse domu kar nas je bilo tam v lagarju.
Da so me poslali v internacijo je vzrok to kjer sem pisala[1555] možu[1556], ki je pri partizanih to je bilo pred 10 meseci. Jaz imam dva brata[1557] pri Domobrancih in sicer,

[1553] V rokopisu je pripisano: *STARIČ.*
[1554] V rokopisu je pripisano: *GORŠE.*
[1555] V rokopisu je pripisano: *HUDOKLIN ANG[ELA].*
[1556] V rokopisu je pripisano: *HUDOKLIN.*
[1557] V rokopisu je pripisano: *Mrvar.*

eden je v Pijavi Gorici eden je pa v Žužemberku. Doma kjer sem doma jaz nam partizani pokradli že pred 2 letoma.
Dokler nisem šla v internacijo sem imela zvezo z partizani potom Žbontar Mara ki je še v Nemčiji in je bila odpeljana isti dan kakor jaz, kjer je pa bila ona v drugem logorju se še ni vrnila. Ona[1558] sama je pa imala derektne zveze z njimi, meni je prinesla pismo od mojega moža, ki je pri partizanih Kovačeva iz Stare Cerkve, katera je sedaj v Nemčiji. Pismo sem dobila samo enkrat od njega, pisal mi je nekje iz Hinj tako so mi povedali drugi ljudje, bil je za kuharja v IX brigadi II bataljon 3 četa. Od tistega časa kar sem dobila pismo nisem imela nobenega stika z njim, ker se tudi v zakonu nisva razumela, klub temu da sem poročena z njim samo od 8. 8. 1943, ter sva živela skupaj samo 6 tednov, kjer je šel po kapitulaciji Italije k partizanom, na razglase ki so jih dali partizani v Kočevju.
Drugega nimam za pripomnit.

pr. pr.

R i b n i c a dne, 28. 4. 1945.

Vojaško-politične razmere na Rakeku z okolico, 1. 5. 1945 (pag. 3126)

D–86.[1559]
Poročilo

Položaj na Rakeku 1. 5. 1945.

Na Rakeku so v stalni strogi pripravljenosti. Položaj je bil že zelo resen, dokler se ni vrnil Rup[nikov] bataljon. Pa tudi pozneje se stanje ni dosti izboljšalo.
Iz Primorskega je namreč pribežalo precej oficirjev SVNZ, ki so prinesli poročila o položaju na Primorskem. Večina SNVZ se je razbežala, oficirji pa so v civilu pribežali k nam.
Ti oficirji so pravili, da imajo partizani ogromno tankov in težkih topov, tako da je borba proti njim nesmiselna. Vse te govorice so povzročile veliko paniko zlasti med civilisti.
Terenci so se začeli shajati in trositi med ljudi najbolj neverjetne novice. Nemški OT je dobil povelje, da se hitro umakne iz Rakeka in Cerknice, ker so partizani že začeli napadati Postojno in so že večkrat vdrli vanjo. Toda Nemci se ogorčeno branijo in so partizanom že razbili več tankov. Tudi na Rakeku so nam Nemci dali protitankovske pasti za slučaj, če bi tanki vdrli na Rakek.
V Postojni se sedaj bijejo ogorčeni boji. Neprestano strelja težko topništvo. Vendar so sedaj še Nemci kos položaju in partizane krepko odbijajo.
V Loški dolini se Rupnikov bataljon, kakor tudi drugi bataljoni, četniki in dobrovoljci sijajno drže. Pobili so že mnogo partizanov, sami imajo le neznatne izgube. Morala moštva je odlična.

[1558] V rokopisu je pripisano: *ŽBONTAR*.
[1559] V rokopisu je pripisano: *MIKŠE ALOJZIJ*.

Tudi na Rakeku se fantje dobro drže. Zelo so ogorčeni nad terenci, ki trosijo svoje laži.
Terenci in terenke se tišče vedno skupaj. Na vseh koncih se jih vidi, zlasti zvečer.
Tako je pred kratkim neki domobranec skrivaj poslušal terenke, ki so razpravljale o »belčkih«. Domobranec je nato treščil brez premisleka med nje bombo, ki je vse tri precej ranila.
Od takrat so postali terenci na Rakeku bolj pohlevni.

B–86.

Poročilo o disciplinskem prekršku Bogomirja Brateja, nedatirano (pag. 3127)

T–85.[1560]
Poročilo

Viš[ji] nar[ednik] Brate Bogomir.

Imenovani se je pred dnevi ponoči tako napil, da je dve uri ležal v jarku ob cesti, poleg svojega kolesa. Nemški vojak, ki je šel mimo in je vzel kolo. To kolo je Nemcu pozneje vzel nek domobranski viš[ji] narednik in ga spravil.
Brate se je zbudil, napol pijan. Vedel je le to, da mu je nekdo vzel kolo. Šel je zato k vojakom, kjer je vzel puško in grozil, da bo tistega, ki mu je vzel kolo ustrelil.
Pijan je streljal ponoči po Vrhniki v strah vseh Vrhničanov. G. major[1561] je ob 3 zjutraj telefoniral dežurnemu oficirju, da gre s patrolo in ga razoroži.
Poročnik je res šel, toda Brate je začel nanj streljati, tako da se je moral umakniti.
Šele ko je Brate zopet zaspal, so mu vzeli puško in revolver.
Civilisti so se nad tem zgražali. Takoj je cela Vrhnika govorila o tem.
Najbolj čudno se je vsem zdelo, da je ostal brez kazni. Še napol pijan je govoril: »Mene se ne upajo kaznovati, preveče vem o njih.«
Šele drugi dan popoldne se je popolnoma iztreznil.
Viš[ji] narednik Brate pri domobrancih na Vrhniki nima pravega dela. Včasih pride malo pogledati, malo popolitizira in gre. Dela pa nima popolnoma nobenega.
Sicer pa je Brate odločen protikomunist in 100 % zanesljiv.

Poročilo o razmerah v 42. četi, nedatirano (pag. 3128)

T–85.[1562]
Poročilo o 42. četi

Stanje v 42. četi v Polhovemgradcu

Stanje v naši edinici se je začelo boljšati. Prejšnji poveljnik je bil neodločen in se je bal komu zameriti. Poleg tega pa je bil nekoliko pod vplivom partizanskih tipov v

[1560] V rokopisu je pripisano: *KUKOVICA LOJZE.*
[1561] V rokopisu je pripisano: *LEHMAN* [Friderik Lehman].
[1562] V rokopisu je pripisano: *KUKOVICA LOJZE.*

četi. Četa pod poveljstvom poročnika Raztresena ni pokazala nobene aktivnosti in je vladalo precejšne mrtvilo.
Glavni terenec je šel iz čete. Bil je to podnarednik Nartnik Jernej. Več zanesljivih prič že dolgo ve, da je partizan in terenec. Toda prejšnji poveljnik ga ni odpustil iz čete z raznimi izgovori, čeprav je iz štaba prišel večkrat nalog za odpust. Ko so zadnjič o njem dobili v Žireh dokaze, so ga mislili aretirati na domu, a je neznano kam ušel.
V četi sami je še vedno precej takih, ki sicer niso organizirani terenci, a bolj simpatizirajo s partizani. Kadar so doma zagovarjajo partizane. Sicer pa so prikriti. V družbi govori in se navdušuje za domobrance, pozneje pa se izve, da je opreznež ali še več.
Sicer pa je v četi tudi precej dobrih in navdušenih fantov (zlasti nedomačini), le aktivnosti in odločnosti jim manjka.
Zdaj, ko je prišel novi komandir – por[očnik] Kovič upamo, da bo boljše. Če bo novi poveljnik hotel, se bo dalo sijajno delati.
Propaganda dobro uspeva. Propagandistovi govori so dobro, čeprav jih vsi ne poslušajo z enakim zanimanjem. Govori niso redni, ker je propagandist zaposlen tudi pri propagandi med civilisti.
Poveljnik naj bi večkrat kaj govoril o našem boju.
Igre, ki jih prirejajo domobranci-dijaki zelo dobro uspevajo in ljudje kar drve k njim. Partizani nad tem godrnjajo, kako[r] smo izvedeli iz nekega poročila.
Tudi disciplina se zdaj boljša. Včasih je bilo le malo vojakov v kasarni, zlasti ob nedeljah. Zvečer niso prišli pravočasno in po navadi pijani (zlasti podnaredniki). Domačini so vsi ušli domov, le tujci so bili v kasarni.
Zdaj pod novim poveljnikom je drugače in bolj strogo. Vsak dan ima nekaj vojaštva pripravnost. Podnevi in ponoči so redne patrole, a ne več toliko na žganje, dekleta in »šverc«, ampak res patrole za partizani. Parkrat so prišli partizani v bližino. Orožja imamo le za silo, ker so ga vojaki vzeli s seboj, ko so šli v druge čete. V borbah ga ne dobim, ker ni partizanov.

T e r e n c i:
Ker dozdaj četa terencev ni preganjala, še vedno sede doma in delajo. Prebivalstvo je v smeri proti Dobravi bolj partizansko. Več fantov je pri partizanih in se še klatijo v bližini in delajo propagando, ki jim zlasti ustna uspeva. V smeri proti Št. Joštu pa so ljudje boljši in takoj sporoče, če se kje pojavijo partizani.
Glavna skrb čete bi bila: počistiti terence. To delo je dozdaj počivalo, v škodo stvari. Fantje prav dobro vedo, kdo je terenec. Upamo, da bo novi poveljnik[1563] ukrenil potrebne korake.

[1563] V rokopisu je pripisano: *KOVIČ*.

Poročilo o politični nezanesljivosti Jožeta Hočevarja, nedatirano (pag. 3129–3130)

B–60.[1564]
Poročilo o
Hočevar Jožetu

Nastavljenec Prevoda na bloku 57.
H o č e v a r Jože, Privoz 8.

Hočevar je politično nezanesljiv. Ima stalne stike z ljudmi, ki so znani kot OFarji in ga ti tudi obiskujejo na bloku. Na bloku premeteno širi komunistično propagando. Hvali Ruse in opeva partizanske zmage. O napredovanjih Sovjetov na fronti je kar naprej govoril in na široko razlagal na stenski karti, kje so prodrli Sovjeti in koliko km imajo še do nas ali do tega kraja. Postavljal je stalne datume, kdaj bodo Sovjeti pri nas.
Svoje službe na bloku ne vrši v redu in vestno. Je izredno podkupljiv in se da podkupiti od vsakega. Na bloku sprejme mast ali vino, najrajši pa ima cigarete in zlasti žganje. V večjih primerih se zmeni z dotičnim, da ga obišče na domu, kjer ga potem dobro pogostijo in poplačajo z moko, mesom itd.
Taka poznanstva ima po celem Igu in se često pohvali, kako ga ljudje vabijo, naj jih obišče.
Vtika se v zadeve, ki se tičejo agentov na bloku. To v primerih, ko agenti pregledujejo kak voz ali nahrbtnik, pa se nahaja v vozu blago, za katerega se je Hočevar zmenil z lastnikom in je sprejel podkupnino. Prigovarja agentom, da bi spustili čez blok ženske, ki nimajo dovoljenja, a ponujajo žganje za to. V slučaju, da agenti odklonijo, potem se obrne na nemško stražo in doseže, da jih pustijo čez blok.
Pred približno dvema mesecema je neka stara ženska z Iga, katero agenti na bloku vsi poznajo, peljala čez blok naložen voz. Hočevar je samo formalno stopil k vozu, sprejel zavitek cca 1 kg masti (to so pripovedovali prisotni) in rekel, da je vse v redu. Ženska je nato pasirala blok. Znotraj bloka pa so jo ustavili domobranci, ki se jim je mešetarjenje zdelo sumljivo. Po temeljitem pregledu voza, so odkrili 20 kg špeha in precej svežih klobas.
Ko je Hočevar to videl, je godrnjajoč stopil zraven: kaj se vtikajo v »njegove posle« in zasegel vse za Prevod. Tozadevno je dal spraviti tovor v sosednjo hišo, kamor ga bo prišel nekdo od Prevoda iskat. Toda s Prevoda ni bilo nikogar, ker Hočevar to prevodu niti sporočil ni, pač pa je dobila ženska vse to nazaj, ker je bila, kakor se je čez par dni ugotovilo, točno domenjena s Hočevarjem. Špeh je šel v roke OFarjem v Ljubljani.
Nasprotno pa [je] Hočevar hotel zapleniti dekletom, ki so se vračale z oddiha iz Begunj v gospodinjsko šolo 6 litrov mleka in nekaj moke, dasi so mu povedale, da

[1564] V rokopisu je pripisano: *SPEIL MARJAN*.

je to za kuharski tečaj v Komenskega ulici. Šele na dolgo prigovarjanje agentov jim je pustil.
Hočevar je tudi izposloval, da je znani Ofarski simpatizer Gerbec iz Iga, neštetokrat pripeljali v Ljubljano poln voz brez vsakega dovoljenja zase in za blago. Zadnje dni ima Gerbec propustnico za dvakrat tedensko, a še vedno prevaža v Lj[ubljano] razne stvari, ne da bi mu Hočevar kaj zaplenil. Kadar gre Hočevar na Ig, se stalno oglasi pri njem[1565].
Ko je dne 29. 3. g. dr. Farkaš klal v Črni vasi pri Žitnikovih prašiča brez dovoljenja, je bil na kosilo povabljen tudi Hočevar. Ne samo da je Hočevar vedel za skriven zakol, temveč je bil prešič z njegovo vednostjo pretihotapljen čez blok in je celo sam nesel eno aktovko.
Hočevar dnevno dobiva 5–8 litrov mleka, katerega mu kmetje sami prinesejo na blok, ali pa mu ga pošljejo s Prevodovim vozom. Zadnje čase preskrbuje z mlekom tudi svojega šefa[1566], ki ga stalno obiskuje s kolesom na bloku.

B–60.[1567]

Poročila o razmerah v Logatcu, na Rakeku in v Cerknici, nedatirano (pag. 3131)

W–47.

Poročila

Logatec: Kurirska služba zanič. Kurirska pisarna deluje slabo. Boh in Štravs sploh ne hodita po pošto k vlaku kakor bi morala.

Rakek: 2. težka četa se nahaja trenutno v akcijah. Hrana je izborna. Oborožitev dobra. Preostale zaplenjene mitraljeze pošiljajo na Gorenjsko. V zadnjih akcijah na Ravbar komandi so zaplenili 2 Fiata in cca 300 šaržerjev. Mitraljeze nosilo mule (16). Fantje so zadovoljni in dobro razpoloženi.

Cerknica: Bataljon odšel v akcije proti Kočevju in Rogu dne 12. t. m. Fantje govore, da bo potem šel na Bloke in tam ostal. Oboroženi so odlično. Italijanskih pušk skoraj ni. Fantje odlični borci.
Partizanov ni daleč naokoli.
Partizanske so v noči 16. na 17. ropale v Ravnah na Blokah.

Vesti: 16. 4. zvečer so se v bližini Nemške vasi udarili: 2 Titovca in 1 angleški lovec-avion. Angleški lovec je oba Titovca zbil. Prvi je padel 2 km proč od Nemške vasi, drugi pa skoraj v vas in jo zažgal.
Nek domobranec iz Trebnjega se je pred par dnevi dal v Ložki dolini ujeti partizanom – najbrž samovoljno.

[1565] V rokopisu je pripisano: *GERBEC*.
[1566] V rokopisu je pripisano: *GRAČNER (?)*.
[1567] V rokopisu je pripisano: *SPEIL MARJAN*.

Situacijsko poročilo o težavah v domobranskem Tehničnem odseku in 20. četi Slovenskega domobranstva, nedatirano (pag. 3132)

N–90.[1568]
S i t u a c i j s k o
P O R O Č I L O!
Tehnični odsek in 20 četa.

Opazil sem, da zadnji dogodki na Tehnični odsek OŠSD, niso popolnoma nič vplivali. Domobranci se v tem odseku ne brigajo za drugo kakor samo zato kje bodo kaj zaslužili. Črna borza, korupcija in še druge take čednosti, so zanje dosti večji problem, kakor položaj našega naroda. Tak vtis sem predvsem dobil v čevljarski in krojaški delavnici. Na splošno so si pa vsi edini v tem, da je preveč dela in premalo prostega časa. V vseh delavnicah sem opazil tisto tipično zabušantsko vedenje, ki je lastno le vojaštvu. Za nekaj cigaret, ali za kaj drugega, se jasno vsako delo lahko preje izvrši kot bi se sicer. Pripominjam, da ne drži kar se med vojaki širi, da se da v krojaški delavnici za denar kupiti nov suknjič. Blago je namreč točno mirjeno. Nek zaupnik mi je dejal, da je edino kar se da narediti kapa, pa še zato je zelo težko. Vsak meter sukanca je točno kontroliran. Starih stvari v krojaški delavnici ne smejo zaobračati, ker je velika stiska s sukancem, katerega je treba kupovati na črni borzi. Za vse artikle, ki se rabijo v tej delavnici je treba imeti podpis stotnika Š k o f a.
Vtis imam, da je največ črnoborzijancev v čevljarski delavnici. Govori se, da ti vojaki delajo razne kupčije z ledrom.
V tehnični odsek se ni dalo prodreti kljub vsemu trudu. Imam namreč nekaj zaupnikov v tem odseku, pa ni mogoče od nobenega izvedeti resnice. Zato bi predlagal, da se potegne iz čet zanesljive in dobre obrtnike, ki bi se nastavili po posameznih delavnicah. Zdi se mi, da drugače ne bo pravega uspeha.
Prav tako težkoče kot so s tehničnim odsekom, so z 20. četo. Tudi tu imam zaupnike, pa mi poročajo le take stvari, ki jih lahko sam napišem kadar hočem.
Dejstva, ki sem jih sam opazil so tale: V tej četi je polovico ljudi preveč, ki ne počenjajo drugega ves dan, kakor, da se pregovarjajo, napišejo nekaj kljuk in mislijo kedaj bo konec »uradnih ur«. Kadar pride človek v to četo skoro vedno ni kaj v redu. Eden nima časa, drugega ni, akt se je izgubil itd. Zlepa ne najde človek prijaznega človeka, vidi se pa vse polno »hohštaplarjev« in važnih oseb. Značilno za to četo je tudi to, da nihče ne bo vojaka opozoril, da ima kaj za dobiti. (vino, cigarete itd.) Vsi so lepo tiho, ko pa poteče rok in je vojak slučajno zvedel za dotični artikelj, ga mu jasno nočejo izdati. Na tak način se mi zdi, da imajo posamezne osebe, ki se pečajo s tem precej dobička. Iz te čete bi bilo treba precej ljudi (pisarna) kam poslati ker je veliko vojakov takih, ki so prišli v to pisarno samo potom protekcije.

[1568] V rokopisu je pripisano: *PLEŠKO*.

Nujno bi bilo, da so v to pisarno pošlje kakega našega 100 % zanesljivega, ki bi pazil na vse lumparije, ki jih je v 20 četi brez dvoma veliko. Ne mislim tu obsojati nadporočnika G a š p e r l i n a, ki zgleda, da je vesten in pošten človek, pač pa podoficirje in vojake te čete.

N. 90.

Poročilo o 29. četi Slovenskega domobranstva, nedatirano (pag. 3133–3134)

D–19.[1569]
Poročilo o 29. četi

P o v e l j n i k : Nadporočnik G o l o b
Po smrti prvega poveljnika stotnika Jerebiča [Franc Jerebič] je prevzel začasno poveljstvo čete nadporočnik Kovič [Jože Kovič], ki je vodil četo vse dotlej, dokler ni bil za poveljnika imenovan nadporočnik G o l o b.
Četa je bila zaradi okoliščin, v katerih se je nahajala disciplinsko precej razrahljana in bi potrebovala močnega poveljnika, da bi jo spet spravil v red.

Že p r v i v t i s:
ki ga je napravil nadporočnik Golob na četo ni bil dober. Grozil je s kaznimi in takoj pokazal svojo nepravičnost.
Nek vojak je bil kaznovan z dvodnevnim odvzemom plače, ker se mu očiščeni čevlji niso »svetili«, medtem ko se je četni nar[edink] Žagar Lojze (zdaj 114. četa) ob priliki pohoda na Struge popolnoma opijanil, pa zato ni bil kaznovan.

A k c i j e:
Četa je bila v udarnem bataljonu.[1570] G. Nadporočnik[1571] se je akcij udeležil vsega skupaj trikrat, a še takrat bi bilo bolje, da bi ostal doma.
V borbah okrog Občin (kjer je bil ranjen) je s svojo pijanostjo zagrešil smrt podnarednika Adamiča in treh domobrancev, ki so bili ranjeni.
Pred pričetkom borbe je pil v Krušni vasi vino iz škafa, čeprav ni bilo časa da bi se smeli ustavljati.
Njegovo načelo je bilo vedno: Najprej vino ali »šnops« potem pa šele ostalo.
V vseh akcijah se je izkazal kot absolutno nesposoben poveljnik.
Priznati je treba, da boječ ni bil nikdar (to je treba pripisovati dejstvu, da ni bil nikdar trezen), ampak je kot neki otopeli vojak šel naprej, ne brigajoč se za svoje niti za življenje podrejenih.
V borbah okoli Brezovšče je ponujal nekemu vojaku svojo brzostrelko, naj juriša z njo.
Noben vojak v četi ni v njem gledal poveljnika, ampak le pijanca. Zato so [si] vsi oddahnili, ko je bil ranjen.

[1569] V rokopisu je pripisano: *OGRIN ANTON, PODN[AREDNIK].*
[1570] V rokopisu je pripisano: *V. UB.*
[1571] V rokopisu je pripisano: *GOLOB.*

Č i t a n j e karte:
Ko se je na pohodu čez Korinj–Hinje–Žvirče–Vel[ike] Lašče vodnik zaradi novo[zapa]dlega snega izgubil, je prišel g. nadporočnik in hrulil vodnika, zakaj ni [...] vprašal njega. G. Nadporočnik je izvlekel zemljevid in iskal smer Zago[rica]–Korinj. Končno je izjavil: »Če je Zagorica na d e s n i za nami je K[orinj] na l e v i pred nami.« Nek podnarednik pa je rekel: »Kaj pa, če je Zagori[ca] [na] l e v i za nami?« G. nadporočnik mu je potem pojasnil, da je potem Kori[nj] [na] d e s n i pred nami. Vedeli smo potem ravno toliko kot prej.

P i j a n č e v a n j e v postojanki:
Redno je delal izlete s svojim ordonansem in se vračal pozno v n[...] [...]ma pijan. Po navadi je nato zavil še v nemško kantino, kjer so se [...] Nemci zgražali nad njim. V zadnjem času mu pri tem pomaga nadporo[čnik] [...] ki ni nič boljši od njega.
Na nekem takem pijančevanju pri Sv. Gregoriju se jim je voz sede[...] a so razen malenkostnih prask odnesli zdravo kožo.
Četa seveda pod takim poveljnikom ne more napredovati, ampak nazaduje. S svojim pijančevanjem, prostaškim govorjenjem, sleparijami veča nezadovoljstvo in neti sovraštvo čete do njega.
Pijančevanje je njegova največja slabost. Kravo, ki je pripadal[a] četi je zamenjal za 330 litrov vina.

C i g a r e t e :
Njegova prevelika strast do cigaret, ga je privedla do tega, da si je že večkrat prilastil cigarete, ki pripadajo četi.
Vsaka četa ima svojo železno rezervo, katera mora po odredbi štaba ostati nedotaknjena.
Poveljnik nadporočnik Golob je šel preko tega.
Ko je imel bolniški dopust je večkrat prišel v Lašče. Na teh večkratnih obiskih je jemal četne cigarete. Šel je enostavno v magacin in si dal od magacinerja izročiti cigarete, ki bi morale biti v železni rezervi. Na ta način je šlo cca 350 cigaret. O tem dajo lahko točnejše podatke magacinerji Vovko, Uhan, Perko. Ti so se namreč menjavali kar po vrsti, kakor so bili pač radodarni.
Seveda bi bilo pri eventuelni kontroli za g. nadporočnika precej nerodno. Toda srečno naključje mu je pomagalo. Četa je namreč za vse dni akcij nazaj potrebovala okoli 4200 cigaret. Cigarete bi seveda pripadale tistim, ki so bili v akcijah. A pravična razdelitev je bila skoraj nemogoča, ker so bili nekateri prekomandovani, nekateri ranjeni itd.
G. poročniku Ahlinu, ki je vodil četo v odsotnosti komandirja se je posrečila še precej pravična razdelitev. Razdelil je cca polovico, ostanek pa se je po nemarnosti magacinerja valjal v magacinu nekaj časa.
Te cigarete so bile vzrok, da je g. nadporočnik Golob prekinil svoj dopust takoj ko je zvedel zanje in se je pojavil v Laščah. Prvo, kar je bilo, da je ustavil vsako delitev

cigaret, odstavil magacinerja, ker mu ni ničesar javil o cigaretah, čeprav je na svojih obiskih vedno stikal za njimi.
Stvar s cigaretami je samo vzel v roke. Z njimi je pokril primanjkljaj v železni rezervi.
Ostale cigarete pa je sprva hotel dati v komisijsko prodajo komad po 1 liro za četno blagajno: častnik jih more kupisti 150, podčastnik 100, vojak 80. Vendar je vse to padlo v vodo in končno so vsi dobili po 80 cigaret. Vso zadevo je vodil sam g. nadporočnik Golob. Štel je cigarete, dajal cigarete, spravljal on, menjal denar itd.
Pri vsem tem pa seveda ni pozabil nase. Več o tej cigaretni aferi bi vedeli poročnik Kocmur Lojze in 4 magacinerji ter tudi pisarniško osebje.
Edina dobra lastnost, ki jo ima g. nadporočnik Golob je, da rad daje dopust. To seveda vojaki pridno izrabljajo.

D–19.

Poročilo o detaširanem vodu[1572] **42. čete Slovenskega domobranstva, nedatirano** (pag. 3135–3136)

S–25.[1573]
Poročilo o detaširanem
vodu 42. čete – Korena

Detaširani vod 42. čete – Korena.

I. Prebivalci in okoliš:
Okoli postojanke so bližnje vasi: Slevica, Korena, Briše, Samatorica in Horjul. Iz teh vasi so doma domobranci. Največ jih je iz Samatorice (23). Prebivalci so takšni kot domobranci posadke. So bolj materialisti, toda proti partizanom. Veseli so, da jim domobranci čuvajo domove, a če domobranci kaj potrebujejo, niso nič kaj velikodušni.
V vsaki izmed teh vasi pa je nekaj hiš, ki so »partizanske«, bodisi, da imajo svojce pri partizanih, bodisi, da so iz kakih osebnih mrženj in užaljenosti proti Domobranstvu.
V Horjulu je več hiš, ki so izrazito oprezniške, drže s tistim, ki je močnejši.

II. Domobranci:
Življenje v posadki je še vedno bolj podobno življenju za časa Vaških straž. Nemcev pri nas ni in se jih domobranci tudi ne žele, ker bi bila potem strožja disciplina in ker so tujci in ne čutijo z narodom.
Partizanska propaganda nima nobenega učinka na domobrance in se ji smejejo. Domobranci so prepričani v svoje uspehe in bi se čudili, če bi bilo drugače. Čudijo se le, zakaj partizanov nikoli ne zmanjka.
Z OT se domobranci ne morejo. Čutijo, da je v OT vse bolj partizansko.

[1572] Označuje enoto, začasno ločeno od glavnine vojske zaradi izvajanja posebne naloge.
[1573] V rokopisu je pripisano: *JERMAN IVAN*.

Glede ofenzive Sovjetov so bili nekaj časa zbegani, predvsem glede tega, ali naj beže, če pridejo, ali ne. Glede Rusije samo so mnenja, da bo zmagalo protiboljševiško gibanje.
Partizanske obljube iz Anglije domobrance ne begajo, ker so prepričani, da Angleži in partizani ne bodo vedno skupaj hodili.
Na Angleže same domobranci ne računajo posebno. Mir in rešitev vidijo v uničenju komunizma.
Glede š t a b a: O štabu slišijo domobranci kaj malo, le čitanje odredbi jih spominja na štab. Ker pa v večini naredb govori le o kaznih, prepovedih itd. takih okrožnic niso veseli in jim prav zaradi tega polkovnik Krenner [Franc Krener] ni posebno pri srcu.
Dobro bi bilo zato, če bi bilo v odredbah, ki jih pošilja štab kdaj tudi kaj vzpodbudnega. N. pr.: kak primer junaštva, kak navdušujoč odstavek. To bi našim domobrancem imponiralo.
Splošno pa imajo kmečki domobranci neko antipatijo do domobrancev po pisarnah. Po njihovem mnenju samo »zabušavajo« in se dekajo.
Opaža se premajhna povezanost s štabom. Izgleda kot, da se štab nič ne briga za posadke in so domobranci prepuščeni samemu sebi. Isto se tudi oni bolj malo brigajo za štab.

III. N a p a k e:
Črna borza posebno na debelo ne cvete, vendar se po malem bavi večina. Čevljar n. pr. Lazi okrog in prekupčuje z usnjem itd.
Tatvine: Zadnji čas jih ni. Zgodilo pa se je prej, da je izginila kratka italjanska puška (nepojasnjeno) ali pa deka (osumljen Marolt Bernard, katerega so že enkrat dobili, da je slučajno ugasli luči spravil denar z mize – pri igranju).
Patrole:
Več kot pred enim mesecem je šla patrola v 10 minut oddaljeno vas Slevico, kjer so celo noč pili: Seljak, Stanovnik, Marolt Bernard, Babnik.
Zato vodnik[1574] ne more ničesar reči proti patroli, ki je hodila 12 ur namesto 6.
Pred pustom je bila patrola dolga 24 ur. (pa klobase in žganje)
Patrole se večkrat spremene v »jaganje« odhod na svoj dom ali pa je sploh ni.
Na pustno nedeljo je več ko polovica vojakov, skupno z vodnikom Seljakom popivala in plesala v 200 m oddaljeni hiši pri postojanki do 2 ure ponoči. Isti večer je bila polhovgrajska patrola napadena 1 uro in pol proč od naše postojanke in je bil 1 ranjen. Vodnik je z ozirom na to vest prestavil le eno stražarsko mesto od cerkve k hiši.
Čevljar večkrat prepušča dežurno službo drugim, da lahko čevljari, a ne za vojake.
Grda razvada je igranje za denar. Na čelu teh igralcev je vodnik Seljak.

S–25.

[1574] V rokopisu je pripisano: *SELJAK*.

Poročilo o razpoloženju med domobranci ob približevanju Rdeče armade, nedatirano (pag. 3137–3138)

Poročilo

Razpoloženje domobrancev z ozirom na vojaški položaj in bližanje Sovjetov.

Bližanje Sovjetov in sploh dogodki na domobrance zelo različno vpliva. Najbolj vpliva vsak dogodek na ljubljanske domobrance, tu predvsem tehnični odsek, 12. četo, godbo itd. Bolje je v dopolnilni četi in signalnem tečaju. Še bolje pa v četah, ki drže blok.
Na notranjske postojanke vplivajo dogodki že nekoliko manj, vendar jim vojaki že posvečajo več pažnje. Glavna skrb notranjskih domobrancev, razen Rupnikovega bataljona, je: Kdaj bo konec vojske.
Na dolenjske postojanke in na udarne bataljone pa dogodki praktično ne vplivajo, ker še pozno zvedo zanje. Ker imajo sami s seboj in z borbami dovolj opravka, nimajo časa brigati se za druge stvari.

R a z p o l o ž e n j e v 65. četi:
Glede približevanja Sovjetov in konca vojske je več različnih mnenj. Odvisno je razpoloženje od ljudi.
Borbeni in zavedni domobranci, stari borci so trdno odločeni boriti se proti partizanom do konca. Vodstvu sicer ne zaupajo preveč, zlasti pa ne tisti, ki so preživeli 8. sep[tember]. Menijo, da bodo Rupnik [Leon Rupnik], Krenner [Franc Krener] in sploh štab[1575] prvi zbežali in pustili vojake same.
O domobranskih edinicah so mnenja, da bodo v veliki večini vzdržale, zlasti udarni bataljoni.
O eventuelnem razpadu oz. prodoru Sovjetov imajo najborbenejši fantje [namen] pridružiti se udarnim bataljonom, Dolenjci – dolenjskim[1576], Notranjci pa Rupnikovemu[1577] [Vuk Rupnik], ker so prepričani, da bodo ti na vsak način vzdržali. V svojo četo (65.) ne zaupajo in so mnenja, da bo ob prvi nevarnosti razpadla. Ne zaupajo v komandirjevo sposobnost, ker poznajo njegovo boječnost.
Ob prihodu Sovjetov, pa se vojaki nameravajo umakniti v hribe in nato, če bo potrebno, proti Italiji ali v Švico.
Prisilni mobiliziranci, ki jih je v četi tudi nekaj, pa so mnenja, da Sovjeti niso tako nevarni. Ob njihovem prihodu se bodo lepo oblekli v civil in zanje bo potem vojna končana in bodo ostali doma. Posebno pa si Rusov niti ti ne žele, žele si le konec vojske.

R a z p o l o ž e n j e v Delovni četi Ljubljana:

[1575] V rokopisu je pripisano: *DMB*.
[1576] V rokopisu je pripisano: *stiški Meničaninov* [Dušan Meničanin], *višnjegorski, velikolaški, »Kasper«*.
[1577] V rokopisu je pripisano: *II. U. B.*

Glede prihoda Sovjetov, vlada v četi nek strah in malodušje. So pa pripravljeni na umik in tozadevno naredbo.

R a z p o l o ž e n j e v tehničnem odseku Ljubljana:
O položaju na bojiščih se dnevno govori. Vsak dan se napeto sprašujejo kako je na tem ali onem bojišču. Zanimajo se predvsem za bojišči na meji Jugoslavije. Približevanje Sovjetov na vojake precej vpliva in jih begajo razne vesti o zasedbi tega ali onega mesta. Ko se jim pojasni dejanski stan se vojaki hitro pomirijo.
Najvažnejše pa je vprašanje, kaj storiti, če pridejo sem Sovjeti. (Angležev in partizanov se ne boje, ker menijo, da bodo partizane že ugnali)
Eni menijo, da bi se ob prihodu Sovjetov preoblekli v civilno obleko, češ da niso borci in da se ne bi obnesli, ker nimajo vojaškega duha.
Drugi menijo, da bi bilo najbolje ako bi se umaknili iz Ljubljane in se priključili kaki domobranski udarni edinici ter šli z njo v hribe ali proti Italiji. Da bi kdo bežal v Nemčijo, ne pride nikomur na misel, ker je tam že itak prevroče.
Vsi pa čakajo na redno besedo kakega pametnega vodstva. V sedanje vodstvo nimajo dovolj zaupanja. (R–12.)

R a z p o l o ž e n j e na Občinah:
Bližanje Sovjetov na vojake ne vpliva. Pripravljeni so na vse. Naredili bodo to, kar bo naročeno.

Poročilo o četi za zvezo, nedatirano (pag. 3139)

T–45.[1578]
Poročilo.

Č e t a z a z v e z o – B e ž i g r a d.

Nezadovoljstvo, ki je v zadnjem času precej narastlo, je zdaj v glavnem prenehalo. Odpravljeni so namreč bili glavni vzroki. Hrana v četi se je izboljšala, poleg tega pa je del tečaja odšel na Dolenjsko gradit linije.
Nekoliko ruši razpoloženje slaba preskrba z opremo: Veliko vojakov ima slabe čevlje, raztrgano obleko itd. Novih še niso dobili, čeprav imajo obljubljene.
Slabo je tudi to, da se oficirji in poveljnik premalo brigajo za četo. Novi poveljnik nadporočnik Pavlič Jože je bil v 14 dnevih samo enkrat prisoten pri zboru. Takrat je povedal, da bo strog in bo prekrške strogo kaznoval.
Razpoloženje kvarijo tudi »tipi«, ki jih je cca. 10. So nezanesljivi in bolj OFarski.
Na zboru je sam četni narednik[1579] rekel: »Jaz vem, da je med nami kakih 10 tipov, ki bi nam v kritičnem trenutku streljali v hrbet.«
V začetku je bilo geslo: »Pošljite nas na postojanke!«

[1578] V rokopisu je pripisano: *BOŽIČ ANTON*.
[1579] V rokopisu je pripisano: *Kosi*.

Sedaj pa ko je bilo res treba iti se nikomur ni ljubilo iti. Za stalno ne bi šel noben, za par dni pa vsi (V Ljubljani je lepo!)
Ko so nabirali prostovoljce za Št. Vid in Občine je nekdo rekel Koširju: »Košir, ti bi šel rad na Dolenjsko. Zdaj imaš priliko!«
Košir se je izgovarjal.
Nato mu ta reče: »Zakaj ne, tam boš lahko navezal stike s partizani, ali pa boš celo telefon napeljal v gozd.«
Vsi pravijo, da je Košir nezanesljiv in OF. V civilu je železničar in pristaš OF.
Na vprašanje zakaj merodajni nič ne ukrenejo, pravijo: »Ima zaslombo pri višjih.«
Glede Schwartza je pravil en domobranec, da je še lansko leto februarja pljuval pred domobranci v znak zaničevanja.
Glede Breznika Staneta = Logarja Borisa vlada splošno mnenje, da je nezanesljiv. Čudijo se zakaj so ga poslali na štabno kontrolo, kjer morajo biti sami najbolj zanesljivi.

T–45.

Poročilo o domobranski bateriji v Kočevju, nedatirano (pag. 3140)

D–12.

Poročilo o bateriji[1580] v Kočevju.

Poveljnik baterije v Kočevju je že od začetka artelerijski nadporočnik Šprah Otmar. Tudi ostali oficirji se do sedaj niso nič menjavali.
Disciplina v bateriji je povoljna in vojaki se pokoravajo ukazom. Moštvo sestavljajo preizkušeni fantje, katerih večina je bila že pri vaških stražah. Fantje so jako borbeni in vedo zakaj se bore. Od fantov je polovico notranjcev, ki se drže bolj zase, druga polovica pa so dolenjci, po večini doma iz Velikih Lašč. Prepirov med njimi ni, le da se dolenjci bolj brigajo za domače zadeve, in pri tem zanemarjajo dolžnosti in napredek baterije. Sploh se zelo slabo obnese, da fantje v domačih krajih služijo Domobrance, in se jim mora stalno dajati prost čas za obdelavo polja in ostalih domačih del.- Sicer pa je morala na visoki stopnji, v službi so vestni in se razumejo na red.
Poveljnik[1581] Sl[ovenskega] D[omobranstva] je dne 5. marca obiskal Kočevje pregledal baterijo. Zelo jo je pohvalil v ureditvi. Vojaki so bili njegove pohvale veseli.
Na moštvo zunanji dogodki ne vplivajo posebno. Zaupajo v vodstvo in se mu popolnoma prepuščajo. Edino razburjajo jih letalski napadi na Kočevje. Ugibajo med seboj, kdo prav za prav bombardira: ali Angleži, ali Italijani, ali Titovci. Morala pa pri tem ne pada, pač pa še narašča in si fantje žele osvete nad temi strahovalci in uničevalci naših domov.
Obnašanje Domobrancev do civilnega prebivalstva je ponovljno. Stiki med njimi so malenkostni, Domobranci baterije se drže večinoma doma, v prostorih, kjer so

[1580] V rokopisu je pripisano: *OKL[EPNI] VLAK*.
[1581] V rokopisu je pripisano: *Krener* [Franc Krener].

nastanjeni. Tudi če nimajo dela, ne gredo med civilno prebivalstvo. Prebivalci so bolj nemškega pokolenja. Kot se opaža, pa je večji del bolj navdušen za partizane kot pa za domobransko idejo. To se je izkazalo tudi ob priliki bombardiranja Kočevja v nedeljo 4. marca. Takrat je en štirimotornik odvrgel bombe na postajo v Kočevju in porušil tudi eno hišo.
Pri odkopavanju ljudi izpod ruševin so Domobranci našli partizanski letak naslovljen Domobrancem naj se predajo. To je znak da ima prebivalstvo Kočevja še vedno zveze s partizani. Isti dan je bila zbrana gruča 5–6 civilov zvečer. Ko je prišel mimo domobranec je slišal kako so se menili o partizanskem ropanju v Klinji vasi, in bombardiranju Kočevja, to so odobravali in se smejali. Domobranec civilov ni poznal, povedal pa je to ostalim vojakom v vojašnici. Zato Domobranci iz baterije nimajo stika s civilnim prebivalstvom in menijo, da je tem bolje, čim bolj so oddaljeni od civilov.

Situacijsko poročilo iz Ribnice, nedatirano (pag. 3141)

Posebno poročilo o zahtevi Ortskomandanta Ribnice, da sodelujejo domobranci pri utrjevalnih delih v Žlebiču.

ŠEFU OBVEŠČEVALNEGA ODSEKA
ORG[ANIZACIJSKEGA] ŠTABA
SL[OVENSKEGA] D[OMOBRANSTVA]

V petek so imeli nemški oficirji in Oberabschnittsführer Nusser konferenco. Pozno popoldne je Ortskomandat Oberleutnant Abramowsky povabil na poseben razgovor vse domobranske oficirje. Na razgovoru je bil prisoten tudi Nusser, ki je predočeval potrebo, da bi se utrdbe čimprej končale. Da niso pravočasno že gotove, je namignil, da so krivi tudi domobranci, ki so vršili zaščitne zasede, a so prihajali zjutraj pozno in odhajali zvečer zgodaj. (To ni čisto res, kajti delavci odhajajo z dela že sredi popoldneva, ker je pač nadzorstvo površno, dočim se zaseda vrne v mraku.) Manjka da tudi delovnih moči, ki se morajo zato vse mobilizirati.
Povzel je besedo Ortskomandant, ki je predložil (najbrž dogovorjeno), da naj vse domobrance vprašamo, kdo hoče prostovoljno delati pri protitankovskih ovirah v Žlebiču. Ortsabschnittsführer Nusser je takoj nato povedal pogoj: resni delavci prejmemo poleg sledovanja v četi še opoldne v taborišču toplo kosilo in pol hleba kruha ter 5 cigaret. (Denarja ne. Pripominjam, da delavci pri Akciji Pöll, ki vrši ta dela, prejmejo pri akordnem delu največ do 134 lir, normalno 50 lir, kruha pa pol kg na dan.)
Povabil je na delo tudi oficirje. Vsi pridni domobranci bodo ob koncu dela, ki bo predvidoma trajalo 10 do 14 dni, prejeli posebno kolajno.

Na vprašanje poveljnikov[1582] 1. in 115. čete se noben domobranec ni javil za delo, pač pa vsi z ogorčenjem odklanjajo delo, ki ga opravljajo Todtovci in politični kaznjenci. Vrhu tega pa to delo ni v interesu postojanke same, marveč bi s tem samo pomagali tvrdki Pöll, ki je delo prevzela, oziroma g. Nusserju, ki je z delom v zamudi.
Ako bi bili domobranci z vodstvom OT tu v dobrih odnošajih, bi se marsikaj preneslo. Toda od OT dobivajo kaj malo priznanja, največ še polen pod noge. V pisarni so vodilne moči vedno najdelavnejši komunisti, s katerimi imajo politični agenti v Ribnici obilo dela. Itd.
V nedeljo 15. 4. je Ortskomandant[1583] zapovedal poveljniku 115. čete[1584], da mora poslati na delo v Žlebič vse pionirje, ki jih ima iz pionirske čete (t. j. [...]) in enega mizarja. Poveljniku[1585] 1. čete pa je ukazal poslati dve desetini in poročnika Cerarja Franca. Poveljniku 1. čete je takoj telefonično vprašal ppolk. [podpolkovnika] G. Vizjaka [Milko Vizjak] za stališče. Morda mu je pomanjkljivo obrazložil, da je g. ppolk. [podpolkovnik] Odgovoril, da naj le pošlje vojake delat, ker je delo vojaškega značaja.
V ponedeljek zjutraj so vsi pozvani prišli delat. Delal je tudi Oberleutanant sam, z njim pa menda 30 nemških vojakov njegove čete, dočim se jih je prej javilo 80.
Oberleutanant zagovarja delo kot potrebno tudi za vojake, ker tako delajo baje tudi domobranci pri Novem mestu in tudi vojaki v Prusiji so tako delali. Dočim Nusser meni, da bodo utrdbe tudi še po vojni prišle prav v boju proti banditom. (Sodeč po tem, kar se vidi zdaj, za borbo proti banditom v resnici niti malo ne bodo porabne, pač pa v veliko škodo kmetom, ki jim bo uničene veliko zemlje.)
Izgleda, da je to delo le zasebna pobuda Oberleutnanta Abramovskega, ki se hoče izkazati. Dobil je namreč v soboto 14. 4. odlikovanje za zasluge pri utrjevalnih delih (s tem, da je skrbel za dajanje zased, ki so jih vršili domobranci in deloma Nemci). Da je to njegova pobuda, se vidi tudi iz tega, da je javil svojo misel Schutzgebietskommandantu (menda telefonično), ki je idejo »pozdravil in naročil, naj se mu kar javi, kdo ne mara delati.«
Pripominjam, da imajo domobranci obeh čet dovolj službe in pouka, še bolj pa bilo potrebno stalno patroliranje po bližnji in daljni okolici, ne pa da se zaposlujejo pri delih, za katera niso poklicani, in imajo do njih odpor. Patroliranje bi bilo zelo potrebno pogosteje vršiti, ker se v zadnjem času klatijo izvidniške patrole in rajonci ter kurirji v okolici, ter se upajo celo do pol ure daleč od postojanke, česar že dolgo ni bilo. Vzrok: prevelika ozkosrčnost glede dovoljenja prehoda bloka, ker Ortskomandant otežava iz prevelike skrbi pred neko »odgovornostjo«. Vse dovolilnice za prehod čez blok bi namreč rad sam podpisoval, česar pa poveljnik 115. čete neče ugoditi, razen kadar gre za potovanje z vlakom.

[1582] V rokopisu je pripisano: *SKVARČA, MARTINC.*
[1583] V rokopisu je pripisano: *ABRAMOWSKY*. Pripis se ponavlja.
[1584] V rokopisu je pripisano: *MARTINC*. Pripis se ponavlja.
[1585] V rokopisu je pripisano: *SKVARČA*.

Prosim za načelno rešitev: ali naj domobranci delajo pri utrdbenih delih ali ne? Rešitev, da naj ne delajo, prosim, da izda poveljnik Slov[enskega] Dom[obranstva] v obliki akta, ki se predloži Ortskomandantu, da se ne skale sicer še povoljni odnošaji z njim, ako bi se morali protiviti brez pismene rešitve.

Šef OB centra 17
[Podpis nečitljiv.]

Dnevno poročilo z območja med Logatcem in Rakekom, 4. 5. 1945 (pag. 3142)[1586]

Dnevni častnik SLD.
4. 5. 1945.
Ljubljana

Dnevno poročilo.–

Poveljniku slovenskega domobranstva.–

Za časa dežurstva so prejeta naslednja poročila:
Ob 19.10 poroča Rakek:
Partizani se nahajajo na žel. progi med Postojno in Rakekom (Rauberkomando) –Slivnica–Unec–Vel[iki] Orljak–Planina–Grčarevec.
Manjša grupa se nahaja juž[no] od proge pri Zelšah.
Nemci so v Lazah–ž; p. Planina–Logatec.
Nemci so iz ž.; p. Planina uničili partizanom na pokopališču v Planini en top POT in en top Flak.
Ob 22.45 poroča dež. podčastnik Tečajev:
Naša patrola je prijela na mostičku krajem Most na poljski poti za letališče enega moškega in eno žensko, ki sta peljala na cizi 1 benzinsko črpalko, 1 kolo od aviona, 1 benzinsko karto in neko rdečo zastavo. Povedala sta, da sta vse dobila od Nemcev. Predana sta bila policiji.
Ker je okrog letališča bil pravi semenj izmed Nemcev in civilov, je o tem obveščen adjutant šol[ske] sk[upine] ki je ravno odhajal k poveljniku, da ga o vsem obvesti zaradi nadalnjih mer.
Ob 23. uri poroča Logatec:
Linija z Rakekom je pretrgana.
V Lazah so domobranci na položajih.
Partizani obstreljujejo s topovi iz Planine – zato pretrgana telefonska linija.
Ob 7.05 poroča Logatec:
Z Rakekom ni zveze.
Poročnik Martinjak poroča, da je bil sinoči ob 23. uri skoraj ujet od partizanov pri Ivanjem selu (ob. žel. med Rakekom in Planino).

[1586] Prepis dokumenta je na pag. 2523.

Partizani so pri Rakeku – napadajo – potem na žel[ezniški] progi proti Ivanjem selu in skozi ob cesti iz Planine za Kalce.
45. četa zahteva pomoč – vsak eno našo četo.
Ob 7.15 poroča Vrhnika:
Nič novega.

Gliha.

Dopis o Francu Burjaku, nedatirano (pag. 3143)

[žig]
SLOVENSKO DOMOBRANSTVO
Organizacijski štev.
Dne _____ 194__ opr. št. _____

ŠEFU OBVEŠČEVALNEGA CENTRA 9

Šef[1587] sprejemnega urada SD je z Št. 309/45 sporočil sledeče:
Pošilja se spisek vojnih obveznikov domobrancev, ki bi se morali javiti 1. 4. 1945 L radi nastopa službe v SD, pa tega niso do danes storili niti svoj izostanek opravičili:
Burjak Franc, Podlipa 39 – Vrhnika
Prosim, da se imenovani čimprej napotijo na ta oddelek.
Pošilja se prednje s tem da se ugotovi, da li imenovani ima odlok za vstop v SD ali ne. Če nima odloka ga sprovesti šefu sprejemnega urada.
Poročilo poslati neposredno šefu sprejemnega urada.

Poveljnik, polkovnik,

Obvestilo o Antonu Duhovniku, nedatirano (pag. 3144–3145)

OBVESTILO

Na podlagi splošnih poizvedb sem zbral vse tiste točke, ki jih hočem navesti proti Duhovniku [Anton Duhovnik] in pridem do rezultata, da je vaš sum proti D[uhovniku] verjetno upravičen.
1.) D[uhovnik] je bil BG. in na podlagi mojih poizvedb spada ta organizacija, ki je danes priključena DMB k onim, ki v veliki meri podpirajo delovanje D[uhovnika].
2.) D[uhovnik] mi je dal pred cca 5 do 6 meseci poročilo, katero sem poslal tudi Dienststelle (svojemu uradu), kjer je razjasnil, da po izjavi nekega angleškega padalca, ki je odskočil z avionom, Anglija ne bo nikoli trpela komunistične Slovenije.
3.) D[uhovnik] je bil v februarju enkrat v Postojni, kjer je pripovedoval, da je dobil od škofa Rožmana nalog odpovedati službo v Trstu in se vrniti v Ljubljano. On D[uhovnik] ni sledil tej zahtevi z utemeljitvijo, da v tej pokrajini ni za njegovo mesto nobenega nadomestila.

[1587] V rokopisu je pripisano: *Hojan*.

4.) D[uhovnik] mi je pozneje v Trstu pripovedoval, da je dobil par nalog javiti se pri generalu Rupniku. On je pisal samo eno pismo in ko sem ga jaz pozneje nekoč vprašal kako se je zadeva iztekla mi je dejal, da je stvar narejena in je bil samo eden izmed njegovih sovražnikov, ki ga je anonimno ovadil. Nato sem ga vzel na preizkušnjo in sem mu dejal, da izgleda, da ima mnogo sovražnikov, posebno v Ljubljani, kar mi je on tudi potrdil.
5.) Tedaj sem mu dejal, da naj se vseeno vrne v Ljubljano, kar je odklonil s pripombo, da bo tam sigurno aretiran, ker so v onem času bili aretirani tudi njegovi dobri prijatelji »Slovenca«. Ker je obstojal sum, da ti širijo propagando z angleškim denarjem.
6.) Mislim, da je bilo meseca aprila, ko sem dobil od D[uhovnika] poročilo o Draži M i h a j l o v i č u , da je Anglija prelomila svoje zveze z Mihajlovičem in da ni prišlo v pregovorih z Anglijo do soglasij. D[uhovnik] mi takrat ni rekel, da izvira to poročilo direktno od njega. (Prosim pogled ti moje takratno poročilo!)
7.) Nekoč mi je D[uhovnik] povedal, da je bil v Tolminu, kjer je pridobival ljudi za »Deželno brambo«, vendar pa so ti bili izročeni v Gorici SS-u. Zaradi tega je bil zelo ogorčen ter je poskusil doseči, da bi jaz interveniral pri SD v Trstu, da bi ti ljudje bili izročeni »Deželni brambi«. Rekel je: »Noben Slovenec noče k SS«. Dotične, kateri so bili izročeni SS-u v Trstu, mi je označil kot komuniste.
8.) Ko je koncem marca 1944 D[uhovnik] zopet govoril o svojih sovražnikih, sem poskusil doseči, da mi da pismeno izjavo o svojih sovražnikih in je to izjava, ki sem jo 23. 3. 1944. od njega dobil in jo odposlal svojemu nadrejenemu forumu (Dienststelle).
9.) V mesecu maju sem ga prosil za poročilo o DMB, ki ga je sestavil in v katerem je v prvi vrsti kritiziral oficirski kor. Trdil je, da so edino BG edina proti komunizmu iskreno boreča se grupa.
10.) D[uhovnik] mi je opisal poedine grupe v DMB in mi pripovedoval o njihovih medsebojnih trenjih. Povzdiguje stalno le BGardiste [belogardiste]. (Priloženo njegovo poročilo o DMB). Kot prve navaja BGardiste, kot druge Glavačevo skupino, mladeniče od 16 do 20 let, kot tretje Katoliške akademike »Stražarje«, ki so hoteli imeti vodstvo, čeprav niso bili nikoli vojaki. Kot četrto navaja Mihajlovičevo–major Novakovo skupino, kot peto skupino generala Rupnika, katero je označil kot Ljotičevo skupino z opombo, da je Ljotič [Dimitrije Ljotić] stric kralja in da ti simpatizirajo s srbsko kraljevo hišo.
11.) Meseca junija mi je D[uhovnik] predal poročilo o poljedelskih delavcih, katere sem predal gospodu B. na Dienststelle (intendantskemu oficirju 1001) v Trstu. Čez nekaj časa je predpostavljena Dienststelle gospoda B. zaprosila za podatke o poljedelskih delavcih, o katerih je podal poročilo gospod D[uhovnik] Gospod R. je prišel k meni, ko sem bil v Trstu in postala sva edina, da zaprosiva D[uhovnika] za pojasnila o njegovem poročilu in jaz sem predstavil gospoda B. za gospoda ing. Reinerja. Še istega večera me je D[uhovnik] klical po telefonu na moje stanovanje

ter me je vprašal za ime naslov in telefonsko številko gospoda, katerega je tega dne popoldne spoznal. Rekel sem mu, da ing. Reiner vendar nima nikakega fiksnega naslova, in četudi ima telefonsko številko meni ni znana.
12.) 4. 7. 1944. sem bil v Trstu in D[uhovnik] me je iskal na mojem stanovanju potem ko je telefonično vprašal če sem jaz doma. Dobila sva se 3. 7. zjutraj in on me je vprašal zakaj ni prišel tudi ing. Reiner. Razložil sem mu, da ing. Reiner ne pride v poštev za obveščevalno službo proti partizanom, ker je prekomandiran zopet k gradnji cest. Poizkusil pa sem vseeno izvedeti za naslov D[uhovnika], da bi v slučaju, da se ing. Reiner vrne v Trst mogel dobiti njegov naslov. Nadalje sem ga prosil, da naj mi zaupa važna poročila. Žal mi je, da imam nalog razen od gospoda nadporočnika B. tudi od moje Dienststelle, da se dalje ne eksponiram nasproti D[uhovniku] kajti prepričan sem, da je sovražnik informiran o moji osebi.
13.) Izjavljam kot sledi.: D[uhovnik] je po mojem mnenju absoluten protikomunistično borec, pripada pa sovražni skupini, ki jo je iskati pri slovenskih klerikalcih, ali habsburških aspirantih. Katere zveze obstojajo prepuščam presoji in jaz mislim, da ne bom zgrešil, da so to zveze z Vatikanom ali z Kuharjem [Alojzij Kuhar] v Londonu. Pozornost mi vzbuja to: D[uhovnik] ni mogel od mene izvedeti ničesar, vedel je le o moji borbi proti komunizmu in svojo obveščevalno službo je začel šele ko se je otvorila radiotelegrafska šola v Trstu in je hotel njen aparat uporabiti za svoje mahinacije. Zato sem se še vedno nanjo zanimal, kajti ta je bila samo žrtev tega podleža. To je samo moja sodba. Storil sem takoj svojo dolžnost s tem da sem obvestil g. Abolda, o čemer ste že obveščeni. Ne vem, če sem zaslužil to naglo izolacijo, kajti kar sem pretrpel in napravil tekom let se mi mora danes priznati in moja čast mora ostati brez madeža. Vendar bi želel še nekaj poudariti: če je dokazano, da so naše sumnje proti D[uhovniku] brezpogojno utemeljene tedaj ni samo D[uhovnik] ampak tudi škof Rožman [Gregorij Rožman] in velik del DMB tisti, ki za to stvar ve. Upam in prosim za prijazno pojasnilo če naj se dalje zanima za stvar.
V naprej se zahvaljujem in pozdravljam

z nemškim pozdravom.

Situacijsko poročilo o razmerah v protikomunističnem taboru v Ljubljanski pokrajini, nedatirano (pag. 3146–3148)

Situacijsko poročilo v Jadranskem Primorju.[1588]
Domobranci in Italijani

Pred vsem se hočem pečati s posameznimi skupinami DMB, katerih odnošajih se izražajo o med sebojnem psovanju in denuncjacijah.
Ko so bili v letu 1941 zapaženi prvi pojavi partizanstva na Gorenjskem so računale slovenske politične stranke z nekim maskiranim slovenskim komunistom. Edini, ki naj bi bil tedaj odklonil komunizem, je bil na podlagi obvestila mojega zaupnika,

[1588] Poročilo je večinoma napisano brez šumnikov.

škof Rožman [Gregorij Rožman] v Ljubljani. V svojem pastirskem pismu tedanji duhovščini, ki pa je ostalo tajno in se obravnavalo samo, kadar so se pojavili problemi pastorialnih deriktiv, sicer pa o tem pastirskem pismu ni javnost ničesar zvedela. Meseca okt[obra] 1941 je prišlo do zveze med liberalci in klerikalci, da bi se ustvarila proti komunistična organizacija, da bi komunisti izpadli. Organizacija pa se ni izvedla, ker sta vzela vodstvo v roke Glavač [Franc Glavač] in ing. Emer [Fanouš Emmer]. Emer je bil takrat ustreljen, Glavač pa je zginil v Prekmurje.
Febru[arja] 1942 so se pričela posvetovanja med Italijani in posameznimi zastopniki slovenskih katoliških strank, ki pa so bila trikrat prekinjena, dokler ni bila junija 1942 odobrena ustanovitev proti komunističnih oddelkov. Ko so takrat Italijani zapustili Sv. Jošt, je bila tam oborožena prva posadka MVAC.
Spočetka so v proti komunistični borbi sodelovali samo člani ZFO, samo v eni skupini je delovala na Dolenjskem in ki je v maju 1942 ilegalno nastopila proti komunistom, so bili udeleženi tudi liberalni in nacionalni elementi. Tedaj je zahtevala vodstvo katoli[ška] akad[emska] ulična organizacija, ki ga pa ni dobila in je zaradi tega dala samo par članov na razpolago. Tudi Glavačeva skupina je hotela imeti besedo; a so jo zaradi prejšnih škandalov odklonili.
Nacionalna skupina se je leta 1943 priklučila Mihajlovićevemu gibanju in po 8. 9. so se odločili se ostali člani za domobranstvo. Rupnikova skupina ni hotela ničesar vedeti o starih slovenskih proti komunističnih strankah in se je naslonila na Ljotićeve pristaše, ki šteje baje v Sloveniji samo 9 do 10 ljudi. V klerikalni skupini se je takrat mnogo govorilo o dr. Šmajdu [Albin Šmajd] in Staretu [Miloš Stare], ki sta ju pa baje Kregar [Janko Kregar] in Glavač spodrinila. Takrat je bil šef štaba Peterlin [Ernest Peterlin], ki pa je bil baje nepriljubljen.
Skupina aktivnih oficirjev, ki so prisegli kralju Petru [Peter II. Karađorđević] se ni znašla v proti komunistični borbi in ni bila prav nič podjetna, zaradi česar niso bili oficirji pri domobran[cih] prav nič priljubljeni. Zaupnik stalno povzdiguje delavnost dr. Šmajda in trdi, da so komunisti izrabili situacijo, ko je bil isti aretiran. On pričakuje spremembe v štabu.
Ko je bila leta 1942 zaupana organizacija proti komunistične milice res. kuratu D. [Anton Duhovnik], je bil istemu priporočan tudi major Peterlin. Peterlin je bil interniran in na podlagi intervencij različnih osebnosti izpuščen. Peterlin je hotel biti takrat pač diplomat ne pa vojak in tako se je moral kurat obrniti za nasvet k ostalim oficirjem. Položaj strokovnega slovenskega inšpektorja je Peterlin odklonil, ker je mislil, da bo kot aktivni oficir izgubil renome. Bega je tedaj stela cca 8000 mož, vladalo pa je veliko nezadovolstvo napram aktivnim oficirjem češ, da se ti nočejo udeleževati aktivne borbe proti komunizmu.
Za časa bojev na Turjaku je baje Peterlin kljub prošnjam naj prevzame komando, to gladko odklonil z besedami »ne boste vi Janeza«. Edini, ki se je tedaj odločil za komando je bil Kokalj [Anton Kokalj], ki je bil tudi pri moštvu priljubljen, vendar pa je bil po enem mesecu vodstva od Krenerja [Franc Krener] in Peterlina zopet

odžagan, Peterlin je takrat vse akademike povišal v oficirje in ko je postal šef štaba je prišlo očevidno do borbe med njim in belogardisti. Pri Krenerju se je govorilo (beanstaendigt man) o njegovi sorodnici operni pevki Mlejnikovi [Manja Mlejnik], ki je baje sodelovala s partizani.

Trenutno gre za sledeče skupine; ki igrajo vlogo pri domobranskem gibanju:

1) Belogardistična grupa
2) Glavačeva
3) Kat[oliško] akad[emska] Straža
4) Novakova skupina ali simpatizerji Draža Mihajlovića [Dragoljub Mihailović]
5) Rupnikova skupina ali Ljotićeva imenovana
6) Stranska pojava »Črna roka«.

Belogardiste bom omenil na koncu svojega poročila in začnem s številko 2 tj. z Glavačevo grupo. Glavač je bil duhovnik in je zbiral okrog sebe študente, s katerih pomočjo je upal priti do vodilnega mesta v slovenski politiki. Priključilo se mu je nekaj duhovnikov, vendar je njegov program propadel.

Naslednja skupina so Stražarji, ki pa so propadli za-to, ker ni bil nihče od njih vojak, vsak pa bi bil hotel biti oficir.

Skupina majorja Novaka [Karel Novak], ki je takrat veljala za glavno simpatizerko Mihajlovića, je bila pravzaprav vojaško na prvem mestu. Novak je čvrst in odločen oficir, vendar pa nikak politik.

Nasljednja je Rupnikova skupina, katere člani valjajo za ljotićevce, pri čemer se trdi, da je Ljotić [Dimitrije Ljotić] stric Kralja Petra in da stoji general Rupnik [Leon Rupnik] politično tej skupini zelo blizu.

Glede »črne roke« omenjam, da je to organizacija, ki se sestoji v glavnem iz belogardistov, klerikalcev domobrancev, ki so vsled površnega postopanja nemških oblasti pristopili v samo obrambi in izvajajo neke vrste »Femengerischt«.

To bi bila površna opredelitev, ki sem jo prejel od neke osebe, ki je v zvezi z domobranci, ki pa je prav tako sumim in sodim, kakor boste to našli v mojem končnem poročilu.++++

Nadalje bi hotel povdariti, da se nahajajo med oficirji in moštvom ljudje iz izseljene Spodnje Štajerske, na katerih simpatije mi absolutno ne moremo računati. Čestokrat se mi je pripetilo, da so protestirali DMB proti uvrstitvi Slovencev v SS in so bili na primer dotični, ki so prostovoljno pristopili k SS ožigosani kot komunisti. S strani DMB se je širila propaganda, ki Nemcem ni bila naklonjena. Jaz sam sem se junija 1944. pritožil pri nekemu višjemu DMB oficirju, da daje domobransko moštvo v javnih lokalih žaljive izjave, ko na primer: »Počakajte samo še nekaj časa, mi bomo tudi Nemce vrgli iz Slovenije,« itd. Čeprav sem se dosti kretal med temi ljudmi, vendar ne morem ugotoviti, da bi kateri DMB rekel, da deli z nami nemško stremljenje za zmago. Nasprotno, se je govorilo pri teh ljudeh mnogo o moči zaveznikov, malo pa o naši nemški herojski borbi.

Ker se te preje imenovane skupine medsebojno sovražijo in denuncirajo sem prišel do zaključka, da se za temi ljudmi nahajajo elementi, katerih simpatije nas ne morejo razveseliti, ker se ti nahajajo v sovražnem taboru. Vračam se k BG, katere sem spoznal pri DMB gibanju, kateri so borci proti komunizmu, vendar obenem proti novemu redu, katerega hoče uvesti naš Führer [Adolf Hitler]. Mi moramo biti na straži proti tem saboterjem in vložiti ves trud v to, da pobijemo njihovo provokatorsko delovanje v kali. Mislim, da ne pogrešim, če trdim, da so vsi do najvišjega klera poučeni o delovanju teh ljudi in mislim, da tudi če jih najostreje obsodim, ker stojijo s svojimi simpatijami v zavezniškem taboru ne pogrešim, ter to delajo čeprav uživajo našo popolno zaščito. Zato pozor, da ne bomo presenečeni zaradi delovanja teh ljudi.
Eno stvar je še treba pomisliti in ta je, da se med DMB nahajajo elementi, ki so se preje borili v prvih vrstah partizanov in ki so bili po svojem zajetju vključeni v vrste DMB. Da bodo ti ljudje ostali pri DMB samo toliko časa dokler bodo prisiljeni v to in se bodo pozneje zopet vrnili v prejšnjo pripadnost je ravno tako sigurno, kot njihova antipatija proti vsemu kar je nemškega. Mislim, da zaradi tega ne pogrešim če predlagam, da se v tem oziru stori vse potrebno za obrambo.

Poročilo o fašizmu v Julijski krajini, nedatirano (pag. 3149)

FASCIO GIULIANA IN NJEGOVO UDEJSTVOVANJE
V JADRANSKEM PRIMORJU

Da bi se pobliže seznanili s to temo, hočem začeti z izvorom fašizma.
Po Jadranskem Primorju se je to nacionalno gibanje rekrutiralo ob pohodu na Rim v prvi vrsti iz planov »Iredenta Italiana«, ki je bila absolutno protiavstrijska, torej protinemška. Približanje k tej grupi je bilo za kakega Nemca izredno težko, ker so izvirali voditelji, ki so bili najčešče squadristi iz tabora izdajalcev, ki so bili avstrijski državljani, vendar so služili vojsko v Italiji. Že od popreje je ostala gotova mržnja in tudi pozneje, po Führerjevem [Adolf Hitler] prevzemu oblasti so kazali nasproti nam neko nezaupanje. Ti ljudje niso videli v nas poštenih zaveznikov, čeprav je Führer v svojih govorih jasno nakazal svoj program, zato da bi ne vzbudil kakršnegakoli nezaupanja. Vendar so se že tedaj našli elementi, ki so pokazali svoj dvom o poštenosti Führerjevih namer. Našli so takoj pomoč pri vojski; tako se je na skrivaj razvila propaganda proti vsemu kar je bilo nemškega, kar se je končalo z drugo izdajo v juliju 1943. Mussolini [Benito Mussolini] je bil pozneje ujet. Velik del njegovih ljudi je bil proti njemu in če to pravilno označim je ostal on edini fašist v Italiji. V Beneški provinci sem spoznal marsikoga in bil priča odkrite izjave s strani njegovih nekdanjih squadristov v Benetkah, ki so se izjavili, da naj Mussolini odstopi, češ da je star, bolan in je vendar samo nemška lutka.
Sovraštvo, katerega sem zapazil v poedinih krajih proti njemu in sploh proti vsemu nemškemu gre v nedogled. Dokazano je tudi in jaz sem sporočil svoji Dienststelle Feldpost 26195, da obstoja v Benetkah centrala, ki se skriva za naslovom

»Gedenket an Oberdan« in vodi protinemško politiko, da bi nam onemogočila življenje v Jadranskem Primorju. Če se ne motim stoji za tem »Ufficcio politico« milica v Benetkah, odkoder se vodijo opazovanja nas Nemcev, tako da ima vsak hotel svojega vohuna, ki mora nadzorovati početja nemških vojakov. Tega jaz pač ne imenujem prijatelj – tovariš.
Mislim, da je absurdno, da mi na tak popustljiv način postopamo s temi ljudmi. Kajti, če preidem na glavno temo se tukaj zaostri situacija z nastopom italijanskih partizanov, ki sicer veljajo za komuniste, vendar pa pripadajo neki drugi italijanski protinemški kliki. Mislim, da so bili ti preje spoznani od slovanskega prebivalstva kot od nas, kajti Italijan je najprej komunist in nato ostane vseeno zopet Italijan.
Po mojem mnenju je zelo važno tudi tukaj budno paziti, kajti kot borec prve svetovne vojne mislim, da sem opravičen izraziti opozorilo »Attenzione« pred kako tretjo izdajo.

Nadaljevanje neznanega poročila o dnevniku Jutro, 19. 5. 1945 (pag. 3150)

[…] sodelavca njegovi delodajalci, zlasti pa celo njegovi stanovski tovariši sami. Da so Mrzela [Ludvik Merzel] dvakrat izpustili namesto, da bi ga ustrelili kot talca, se je treba zahvaliti spretni politiki nekaterih naših ljudi, ki so znali okupatorja prepričati o njegovi nedolžnosti.
Jutrova klika je od vsega početka vodila svojo egoistično politiko in se ni ozirala ne na levo ne na desno, kadar je šlo za njene interese. V ta namen bi se udinjala tudi hudiču ali celo bogu, ne glede na čast in tradicijo. Tako se je zgodilo, da je danes postalo glasilo OF. Današnji Slovenski poročevalec ni v bistvu nič drugega kakor staro Jutro z novim imenom, tisto Jutro, ki je znalo živeti pod laško in nemško okupacijo in skuša na tak način nadaljevati.

Ljubljana 19. 5. 1945.

Zapis, nedatirano (pag. 3151), neobjavljeno

Zapis, nedatirano (pag. 3152–3153), neobjavljeno

Pisma Alojza Horvata ženi Marti iz Trsta in Postojne, 27. 11. 1944–13. 4. 1945 (pag. 3154–3157)

Postojna, 27. 11. 1944.

Draga ženka!
Ker gre Dr Kovačič [Jože Kovačič] domov [j]e to par vrstic za Tebe, ko sam ne morem priti, mora biti namreč eden tu. Z menoj v redu. Sprejel sem in čina poročnika sem tudi dobil. Sedaj je za urediti še glede denarja in uniformo. Denar bom najbrž do prvega dobil, za obleko pa moram počakati, da bom zimsko dobil, kakor tudi nove čevlje. Če me ne bo do 1. 12. nič domov, pojdi v urad se zmeni z Frumenom [Ernest Frumen] da prevzame mojo plačo.

Prilagam 500.–Lir.
Kaj več Ti bo povedal Dr Kovačič kako je tu.
Vse skupaj prav lepo pozdravlja, posebno pa mala dva in Tebe
Tvoj
Lojze[1589]

Draga ženka!
Najlepša hvala za pismo in poslano. Vse sem v redu sprejel. Čemu se pa trošiš s tako potico, sicer sem je zelo vesel, ampak vseeno bi jo Petrček najbrž tudi rad pojedel. No pa tudi jaz jo bom z veseljem.
Glede mene pa najbrž ne bo nič hudega, mislim da bom ostal v Postojni, vsaj zaenkrat je tako. Kovačiča pa še ni in sem sedaj sam, dela pa čez glavo. Danes sem na pr. zasliševal cel dan. Če bo mogoče bom čimprej prišel domov. Ti pa skušaj urediti z Vincije[m] glede premoga in drv, pa ga nakuri, zakaj nič ne misli na svojega krščenca, da naj se zaveda, da če mene ni, mora tudi on v neki meri kot boter gledati za malega. (to seveda v hecu.)
Ker nimam časa, ta ki bo prinesel pismo me že čaka, da gre na vlak, bom pa v prihodnjem kaj več napisal. Zaenkrat torej bodi brez skrbi, bom ostal v Postojni in ni več izgledov da bi šel drugam, ker se drugače ureja vsa stvar.
Vincija pozdravi in mu reči, da ga lepo prosim naj uredi glede kurjave in naj ti pomaga. Enako pozdravi […]imna, Gustija in mamo.
Tebe in pa svoje dečke pa prav prisrčno pozdravlja in poljublja
vaš
Postojna, 17. 1. 1945 *Lojze*

Trst, 16. 3. 1945

Draga ženka!
Tvoje pismo sem prejel, najlepša hvala za njega. Vesel ga pa nisem bil ravno. Pa ne zato mogoče, da greš v Črno vas, to je zelo pametna ideja in jo popolnoma odobravam, ampak zato, ker iz njega vidim, da Ti živci odpovedujejo. Pišeš tako, da nima ne glave ne repa, zmedeno in zraven tega še v veliki naglici. Tega bi se vendar mogla zavedati, da se v vsaki situaciji moraš obvladati in obdržati mirne živce. Saj sem Ti tolikokrat pravil, da moraš se obvladati in imeti mirne živce, ker drugače lahko človek naredi kakšne stvari, pa samo v škodo. Torej lepo Te prosim, daj se v naprej boljše držati in nikakor se razburjati, pa naj pade kakor hoče. V takih slučajih ostati miren, hladokrven, pa se človek marsičesa reši.

[1589] Alojz Horvat (3. 2. 1914–?), učitelj, policijski uradnik in agent. V času druge svetovne vojne je bil sprva uradnik banske uprave, od jeseni 1943 pa je deloval kot uradnik (vodja registraturne pisarne) in agent pri Političnem oddelku ljubljanske policije. Kot policijski agent s činom poročnika in nalogami preiskovalnega sodnika je nato služboval v okviru Varnostno-policijskega oddelka SNVZ (vodja dr. Jože Kovačič) v Postojni (od jeseni 1944 do konca januarja 1945) in Trstu (do maja 1945). Po koncu vojne je brez družine, ki je ostala v Ljubljani, emigriral v Argentino. Njegova nadaljnja usoda ni znana. (SI AS 1931, OMS, 501-1, 500-7, OD 10042, JEM 56477.)

Upam, da si moje drugo pismo že tudi dobila, saj sem veliko napisal. Mislim, da si sedaj že v Črni vasi. To pismo bom na Gustija naslovil, da ga čim prej spravi do Tebe. Torej to, da si šla ven iz Ljubljane je čisto v redu. Samo sedaj nastanejo razni problemi. Ali se ni za bati, da bi nam kdo, z ozirom na to, da ne bo nikogar v stanovanju, spravil v naši, oziroma, če bo kakšen »prijatelj« javil kam, pa nam ga enostavno vzamejo? Misli na to, kako bi se to uredilo. Potem ali Vama bodo dali dovoljenje, da bosta lahko hodile v Ljubljano, ko se čisto le ne moreta odseliti z vsem, kar tudi ne bi bilo pametno. Mogoče pa od časa do časa hodi ena ali druga domov. Potem kako boste pri Žitnikovih vozili, glede hrane in stanovanja, me tudi zanima, posebno za mamo me skrbi, kako bo tam vozila, ko ne bo imela toliko za govoriti kot ima doma in ne bo po njeni volji vse. Sicer pa upam, da boste pri Žitnikovih z oboje stransko dobro voljo le vozili. Sicer je na svetu tako, kot pravi pregovor: »Najmilijega gosta tri dana je dosta«! Pri nas je pa to hudo, ker so otroci in Bog ve, kako bodo čez nekaj časa gleda[li] Žitnikovi na nje. Glede pošte, ki jo bom jaz pošiljal, bom sedaj delal tako, da jo pošljem Gustiju in on jo bo potem spravil do Tebe. Mene najbrž do Velike noči ne bo domov. Takrat bi pa rajši videl, da smo v Ljubljani kot pri Žitnikovih, ker za tak praznik je le boljše če smo v svojem stanovanju. Sicer pa sem mišljenja, da je Ljubljana doživela sedaj največji napad in da takega ne bo več, mogoče sploh nobenega več ne. Radio London je poročal drugi dan, da je bil bombardiran kolodvor. Iz tega bi se dalo sklepati, da je bilo namenjeno na kolodvor, kar so odvrgli že na bolnico. Je pa to bil predvsem teroristični napad, kar tja v en dan in si ga gospodje angloamerikanci lahko vtaknejo za klobuk, je dobra blamaža za nje. Si pa po mojem mnenju sedaj za nekaj časa lahko brez skrbi, da bo imela Ljubljana mir. Tu sicer imamo alarme, vendar pa bombardiranja ni.

Ženka prosim Te, da mi pišeš tudi o tem, kam naj se dostavijo stvari, ki bomo mogoče ta mesec dobili. Tako je spet na vidiku moka. Mogoče bo tudi kaj vina in sicer, bi se v Ljubljani razdeljevalo vse, pa moram potem dati naslov, kako in kaj. Jaz mislim tu veliko na Vas in sem ravno radi tega, ker se Ti ne znaš obvladati v precejšnjih skrbeh. Sicer se tolažim s tem, da tako hudo ne bo več in da tudi naš konec ne bo več prizadet. Glede mene pa bodi kar mirna, se že pazim in se držim največ v kasarni, ki je čisto pod hribom in 99 % verjetnost, da sploh ne bo prizadeta. Prosim Te pa prav lepo, zberi se, potem mi pa lepo napiši vse kako in kaj je bilo, kod je vse padalo, če je kdo o[d] znanih prizadet, kako je bilo z otroci tisti moment in kako sta onadva to dojela in kako sta prenašala po tem, in če ima kakšen vpliv na njiju. Potem kaj se splošno govori po Ljubljani in tako naprej. Upam, da boš toliko časa že imela, da bo[š] mi vse to pisala.

Jutri moram iti v Postojno z neprijetno dolžnostjo preiskovalnega sodnika. Če bo mogoče, bom mogoče skočil v Ljubljano, vendar pa ne vem sigurno. Tukaj nič posebnega. Alarmi so vsak dan, vendar ni nič hudega. Dela imamo dosti, tako da so skrbi zmeraj, posebno ko je vse na meni. Jutri gre v Ljubljano Kovačič in bo ostal tam kakih 5 ali 6 dni. Stopi do njega, pa se boš lahko kaj pogovorila, kako je tu. Po njem mi tudi

pošlji pismo. Drugače pa je kar v redu tu. Hrana je dobra, niti draga ne. Zabava mi je pa samo kartanje v menzi. Spat pa grem kakor je, včasih prej včasih pozneje. V sobi sva dva in do sedaj je skoraj zmeraj kakšen prišel, da smo se pogovarjali, pa je čas kar hitro šel naprej. Torej, draga ženkica, za mene bodi brez skrbi, Ti pa na sebe in otroke pazi, pa pametno ravnaj.
Vse skupaj prav prisrčno pozdravlja in vroče poljublja

Vaš

Lojze

Pozdravi tudi Žitnikove
mamo in druge.

Trst, 13. 4. 1945.

Draga ženka!

No sedaj pa imam kar dve pismi na katera moram odgovoriti. Najlepša hvala Ti za obe. Prvo mi je prinesel Majce [verjetno Jože Majce], drugo pa danes zjutraj eden, pa ne vem kdo je bil, pa to ni važno glavno, da je prinesel. Sicer sem Ti z vizitko sporočil da sem že obe dobil, pa ko je prišlo tako, da sem ravno med potjo srečal ljudi, ki so šli v Ljubljano, pa sem jih prosil, da oddajo samo to pisemce in da boš Ti lahko po njih poslala pošto, ko bodo prihajali tako nazaj, da boš Ti lahko zmeraj kako pismo oddala. Sploh se bom jaz sedaj posluževal takega načina. Če ne bom imel pisma, bo pa par vrstic na vizitki, na kuverti pa naslov kam naj oddaš Ti pismo za mene in do kdaj, da bom potem spet lahko dobil.
Prvega pisma nisem bil ravno vesel in to vsled dveh stvari. Malo sem se zbal kaj je z Petrčkom, drugič pa, pisala si ravno na obletnico najine poroke, pa se nisi niti z besedo spomnila tega dneva. No pa sedaj je že dobro. Petrček je že boljši in tudi vzrok bolezni mi je znan, tako da sem glede njega kolikor toliko pomirjen. Upam pa, da dobro skrbiš za njega, o tem ne dvomim. In tudi obveščala me boš sproti kako in kaj je z njim. Saj sedaj Ti je znano, kje lahko izveš, kdaj kdo gre sem in mi takrat lahko zmeraj pošlješ kako pismo. Glede druge stvari je pa tudi v redu, je pa sledilo v drugem pismu, kar ni bilo v prvem. Pa tudi opravičljivo je, ko si imela z malim skrbi. Pazi sedaj na njega, da se ne bo znova prehladil in skrbi da se dobro pozdravi. Saj denar sedaj imaš pa Ti ni treba biti zaradi njega v skrbeh. Matjažek pa res postaja že precejšen falot. No pa ga kroti, da se ne bo preveč zdivjal. Je pač fant, poleg tega zdrav in je to čisto v redu, da je tudi malo barabe v njem. Samo paziti moraš, da se ne bo preveč razvadil in da ne bo mislil, da si lahko vse dovoli. Drži ga dobro v gotovih mejah čez katere ne sme. Če boš pa kaj slikala, ju slikaj tudi skupaj, pa glej da bo dobra slika in jo daj potem povečati na format razglednice. Tudi vsi trije se slikajte skupaj, katero tudi daj povečati in mi potem vse skupaj še z ostalimi, ki jih boste še naredili čimprej pošlji.
Voziček si pa zelo dobro prodala. Športnega pa si čimprej kupi, da potem prejšnjega vrneš. Če ga pri Medvedu dobiš bo čisto v redu, Ti bo vsaj več denarja ostalo. Vam bo že prav prišel. Moko ki ste jo zadnjič dobile sem že plačal. Bela je po 55 Lit, enotna pa

po 40 Lit. Zelo poceni ali ne? Vse skupaj je zneslo z vrečicami 1440 Lit. Če bo še kaj ne vem. Bolj teško, ker niso več take razmere, da bi se lahko prevažalo in nakupovalo, pa tudi sredstev ni na razpolago. Je zelo teško dobiti avtomobile. Si pa lahko brez skrbi, če se bo le dalo, bom že gledal da bomo spet deležni. Vidve pa tudi gledajta, da pri Žitnikovih kaj dobita, če so oni pri volji, da dajo. Vse prav pride, kar se dobi. Kaj pa dovoljenja za čez blok ste že dobile? V kratkem bo najbrže Kovačič prišel v Ljubljano, mu bom že jaz povedal, da se bo mimogrede oglasil kaj pri Tebi, oziroma da Ti bo sporočil ko bo v Ljubljani. Pa se potem še enkrat na njega obrni glede propustnice, da bo on interveniral pri Galetu, če še nista dobile.
Z menoj pa nič posebnega. Zdrav sem in drugače pa gre počasi naprej. V hotelu sem se preselil nadstropje niže. Bo manj za hodit in prihranim si nekaj moči. Soba je prijetna z balkonom in tudi precej velika. Sva ista skupaj kot prej. Mogoče bo še šlo, da prideva še nadstropje niže. V pisarni imamo tudi kar zadosti dela. Prihajam v urad med osmo in pol deveto uro in že takoj začnemo z delom. Zdaj sem začel izdajati dnevna poročila in do devete ure zberem in uredim material, da ga potem tipkajo do dvanajstih ter ga pri kosilu že razdelim. Je to samo par izvodov in namenjeno za gospode, ta višje seveda, na štabu, da vidijo kaj delamo in kako nam gre delo naprej. Sem pa sedaj že precej razgibal ljudi in res delajo, tako da dobim vsak dan zanimive podatke. Seveda potem Ti v dnevnem poročilu gredo naprej na vednost. Poleg tega vodim še druge upravne zadeve kar se tiče s posameznimi edinicami in organiziranje. Tako vidiš sem skozi cel dan dobro zaposlen in zmeraj moram skakati sem in tja, na štab, pa spet v kasarno in tako naprej. Delamo in se pripravljamo, da nas konec ne bo našel nepripravljene. Moramo pač narediti kar se še da. S Srbi se tudi razgovarjamo, tako da se misli na vse. Dogodki gredo sicer spet nekam počasneje in ne izgleda, da bi šlo vse s tako naglico, kot je kazalo ob Velikinoči. Bomo videli, kake posledice bo imela Roselveltova [Franklin Delano Roosevelt] smrt. Zna se zgoditi, da se bo vse skupaj še potegnilo za nekaj časa. Sicer so pa to samo domneve in človek ne more nič točnega vedeti kako in kaj bo. Bog daj samo ta da bi mi vsi živi in zdravi dočakali konca, da bi bil ta čim prej, in da bomo potem spet lahko skupaj. Ker tako kot smo sedaj ni nič. Sicer je za Tebe malo boljše, ko imaš pri sebi mamo in otroke, pa se med njimi le boljše počutiš in imaš okrog sebe le svoje najdražje, jaz pa tu samevam in velikokrat pogrešam Tvojo in ta malih družbo. Se človek počuti čisto drugače če si v krogu svoje družine, kot pa tako daleč od nje. Ne pa naj bo. Prenesem tudi žrtev, da ne bo mogel nikdo govoriti, da nisem ničesar storil in žrtvoval v tej vojni za to, da bi naš narod dosegel boljšo bodočnost in z njim seveda tudi midva z najinimi otroci. Tudi to ločitev bova oba prenesla in žrtvovala za[1590]

[1590] Zapis se ne nadaljuje.

Skica razporeditve enot med Kočevjem, Ljubljano in Rakekom, 15. 3. 1945 (pag. 3159)

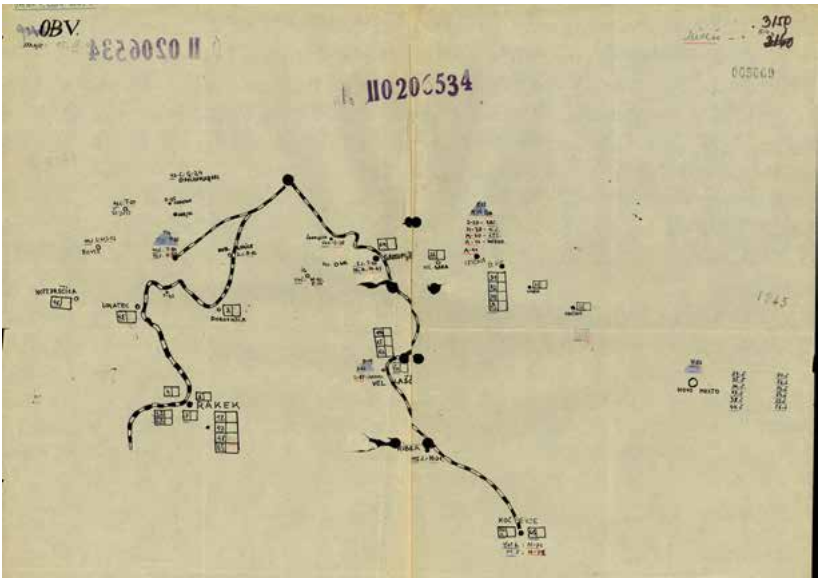

Zapisi, nedatirano (pag. 3160–3161)

1.) Kako je z vestmi o kapitulaciji?
2.) Po dobljenih informacijah obstoji nevarnost, da bi komunisti za 1 maj kaj napravili. V zvezi se tem povdariti, da so domobranske sile v Lj[ubljani]] slabe, ker je vse na položajih.
3.) Ali ne bi kazalo, da se kaj ukrene od protikomunistične strani, slično kot se je storilo na Goriškem.
4.) V interesu Nemcev bi bilo, da se osnuje narodna protikomunistična oblast, ki bi lahko garantirala za korekten odnos do Nemcev.
5.) Kako gleda Rösener [Erwin Rösener] *na ureditev teh vprašanj?*

Poročilo z Rakeka, nedatirano (pag. 3162)

JZ od Rakeka so se vkopali partizani na hribu, težke bacače imajo na položajih. 1/2 ure grupa 100 ptz. [partizanov] šla v smeri Rakeka z bacači, manjša kolona je šla proti Grčarevcu. Nemške patrole so še v akciji s partizani.
Od včerajšnjega poročila ni sprememb. Po pritisku in premikanju p[artizanov] izgleda, da hočejo obkoliti naše desno krilo na prostoru: Rakek–Planina–Kalce. Protiukrepi so v teku.
Operativni štab Srb[skega] dobr[ovoljskega] Korpusa je priključil svojo centralo na naši pri Brezovici. Djakoviča četniki so južno od Polhovgradca. Ne dobivam sicer nobenih navodil niti sporočil, da je treba kaj ukreniti.
Nemci odvažajo na debelo. Žel[ezniško] progo in mostove pripravljajo na miniranje. Prebivalstvo pripravljeno na pljačko.

Zapis, nedatirano (pag. 3163–3167)

Govore:
Prelat Nadrah [Ignacij Nadrah] *je izginil iz Ljubljane.*
Govore: da bo Ljubljana bombardirana zaradi ~~tega~~ letakov, ki so bili priloženi časopisom v *soboto kjer napada Kuharjev* [Alojzij Kuhar] *govor.*
Govore: da so domobranci tako pretepli tistega padalca Angleža, ki se je včeraj spustil iz gorečega in sestrelenega letala, da revež ni mogel več hoditi. Govore tudi da je ta Anglež želel priti čez blok na Ig pa ga je po nesreči *zanesil veter na to stran. Resigniral je na svojo nesrečo in si nato prižgal cigareto, nakar so ga domobranci zgrabili in pretepli.*
Govore, da je Črno vas pred kratkim napadlo 1000 partizanov. Ižansko domobransko posadko[1591] *pa so zajeli.*
Govore: da so zato Angleži bombardirali nemška letala, da ne bodo mogli Nemci bombardirati Titovo vojsko ko bo prišla v Ljublj[ano]!
Naš škof je pisal Kuharju in ga prav ozmerjal ker je tako govoril po radiu.
Lamut[1592] [Vladimir Lamut] *in Gerlovič*[1593] [Alenka Gerlovič] *sta študirala skupno na slikarski akad[emiji] v Zagrebu. Gerlovičeva je končala študij za Lamuta ni znano.*

Zapis, nedatirano (pag. 3168)

Valči Rom, poročena Šubič, Ciglarjeva ul[ica] pri tastu advokatu Šubiču.
Njen mož je partijec in že par let v hribih. Ona je tudi aktivna komunistka, ki je za svoje delo plačana.
V zadnjem času se boji, da je nebi zalotili pri opravkih. Če bi jo zasledovali, bi morda prišla
na dan precejšna veriga.

Ovojnici in listič z nepovednimi zapisi, nedatirano (pag. 3169–3171), neobjavljeno

---

Zapis o organizaciji Todt in dogajanju na Jesenicah, nedatirano (pag. 3172)

Ljudje se pritožujejo da pri organizaciji OT ni nobene discipline in reda. Po mili volji se vsi krečejo, več jih je na vlaku, po hosti in v mestu, kot pa na licu mesta. Baje imajo zveze s partizani. Pred kratkim jih je šlo okrog 40 v hribe. V Jesenicah se med delavci stalno vrtijo partizani, in jih kar terorizirajo! Ali oblasti tega ne vidijo? V Logatcu niso prijeli za nobeno delo in niti enkrat še niso imeli kakega raporta za to vozijo še brez dovoljenja sem in tja.

[1591] V rokopisu je pripisano: *24. ČETA*.
[1592] Vladimir Lamut (1915–1962), akademski slikar, grafik.
[1593] Alenka Gerlovič (1919–2010), akademska slikarka, likovna pedagoginja, scenografinja, lutkarica.

Zapis o Marici Rupčič, nedatirano (pag. 3173)

Rupčič Marica Privoz 6
pogodbena poštarica na dolenjskem kolodvoru[1594]*. Je znana kot partizanka na pošti, je držala zvezo s komunisti. Javno blati in zabavlja čez bele hudiče. Bila je pred kratkim zaprta*
in na zelo čuden in sumljiv način izpuščena.

Ovojnica in listič z nepovednimi zapisi, nedatirano (pag. 3174–3175), neobjavljeno

---

Zapisi o posameznikih, nedatirano (pag. 3176)

Križnar Janez – Gradišče 7
Velik suh človek. *Žel[ezniški] čuvaj v čuvajnici tržaške proge pri žel[ezniški] nab[avljalni] zadrugi (ali celovški cesti).*
Bil interniran leta 1942 okrog božiča in prišel nazaj poleti 1943. »Izrazil se je da so ga v internaciji prekalili.« Tako, da je sedaj stoodstoten in menda zelo agilen.
Februarja ali marca 1944 je bila uničena proga na postaji v Št. Vidu (menda pumpa za vodo). Nemci so enega moškega ustrelili, ki so ga smatrali, da je uničil to črpalko. S tem človekom (imena nevem) je imel Križnar stalne zveze in še par dni je na postaji Šiška zelo skrivnostno govoril z njim.

Lekarnar Hočevar Celovška?
(pri stari cerkvi)
Izrazil se je gorenjskemu domobrancu, naj takoj gre v hribe in naj vrže te cape stran, da bo še odnesel zdravo kožo.

Zupan (pek) Medvedova (8?)
Govoril v gostilni, da bodo prišli vsi Domobranci na gavge. Sestaja se z Medveščkom Medvedova 8 ključarska delavnica.
Govoril, da so mu dva brata ustrelili – ti prašiči domobranski. Vse bomo še na tele lipe pobesili za noge in roke raztegnili in žeblje vanje nabijali.

Nek upokojen železničar (popravlja tudi ure) blizu cerkve Sv. Krištofa, razlaga novo sv. pismo in uči novo vero, jih že precej zapeljal, da so izstopili iz r[imsko] kat[oliške] vere. Je bolj majhen z očali in navadno gologlav in plešast.
Last[niki] pokojninskega zavoda se sestajajo

Gaber Alojzij
cerkovnik pri Nunah

[1594] V rokopisu je pripisano: *POŠTA*.

Zapisi o družini arhitekta Edvarda Ravnikarja, nedatirano (pag. 3177)
Njegov svak je arh[itekt] Edo Ravnikar o njem se ve čisto sigurno, da je OF, skoraj gotovo KPS. Njegova sestra Marija Ravnikarjeva je že tako internirana v Nemčiji. Sestra Dr. Prevca [Silva Ravnikar]*; profesorica je poročena z arh[itektom] Edo Ravnikarjem. O njej je znano da je OFarka ako ne celo (KSP?) Profesorica Prevc Ravnikarjeva je v aktivni drž[avni] službi na ljublj[anski] gimnaziji. Pobrigajte se malo za te ljudi ker so nevarni. Brat arh[itekta] Edota Jože Ravnikar trgovski sotrudnik ~~je prav tako~~ nevaren levičar.*
Zanimivo je to: da je pred par dnevi odšel v hribe dr. Prevc in pri zadnjih napadih na partizane bil že tudi ubit. – Preglejte poročila o Dr. Prevcu KPS: »Seveda ni dokazov in je lahko naprej nemoteno do zadnjega deloval za stranko KP!« Čeprav se je v *poročilu večkrat imenovalo Dr Prevca zdravnika, zakaj se ni že prej kaj ukrenilo?*
?!

Dnevno povelje za obveščevalno dejavnost in nadzor oseb, 21. 8. 1944 (pag. 3178)

IV A/
Lj[ubljana] 21. 8. 1944.
DP št. 13.

Dnevno povelje:
Št. 1) Bojna morala: ves aparat naj bo stalno v akciji! Zasledujte voditelje, partijce, ložo itd. Morebitni porazi naj Vam vlijejo novega poguma. Skrbimo, da se 8. 9. ne povrne več.
Št. 2) Informacije: skušajte dobiti informacije o sledečih: Jamnik, pregl[ednik] cestne žel[eznice], zahaja na Galjevico k partiz[anskim] družinam.
Gosak Meta, stud[entka] med[icine] Mestni trg 3.
Gržinič Neda (starši Stiška ul. 1) zlasti stanovanje (Stiška 5?) zveze!
Kovačič Nada,
Urbančič Boris, biv[ši] lektor na univ[erzi], s kom je imel zveze?
Višnar Ludvik,
Zupan Silvo, inž. Magajna [Božidar Magajna], inž. Vendramin [Dušan Vendramin] (oba pri radiu), lekarnar Bakarčič [Leon Bakarčič] (dokumentirano).
Pajk Nande, livarna Št. Vid–Dravlje
Ing. Dobeic Janez in žena Heda, ponovno hitro in dokumentirano!
Sonja Gomzi, kakšne zveze je imela? Partizansko ime »Jela« in »Eva«.
dr. Mačkovšek Majda [Majda Mačkovšek Peršič] ali Milena, Gledališka št. 14.
Radio Ljubljana »Bobi« (neko dekle, Slavica) Pepca Šinkovec
Tudi negativna poročila mi predložite do 23. t. m.

[Podpis nečitljiv.]

Dnevno povelje za obveščevalne naloge in akcije, 22. 8. 1944 (pag. 3179)

IVA
DP. št. 14.
Lj[ubljana] 22. 8. 1944.

Dnevno povelje.
1) Rekrutacija:
Pri izbiri novih obveščevalcev je paziti, da so ti zanesljivi, razgledani, dobri organizatorji in objektivni opazovalci.

2) Informacije: Krašovec Franc, Kolodvorska ul[ica] 22. agent baje je bil terenec.
Pirc, poslovodja pri Slamiču: Bole [Ivan Bole], Banka Slavija (blond, rdeče brke, ca. 27 let star). Orientiranost gornjih dveh, ko se z njima dobro pozna?
Dr. Žibert, Ježica.
Petrovčič, šef domovinskega urada na magistratu.
Voglar Bogo, suplent I. m[oška] gimn[azija] realna
Polak Marija, Sv. Petra c. 68,
Ažman Ana, pomožna šola.
Bajuk Božidar, III. moš[ka] real[na] gimn[azija]
Slaviček Svatopluk, učitelj šole Vrtača.
prof. Volk,
dr. Bizjak
Na Bleiweisovo cesto 17 je šla 9. 8. Brunčič Vida, na Gmajni 18 stanujoča. (št. 169 naj po svojih obv[eščevalcih] skuša ugotoviti kaj bi tam bilo?) in tudi za:
Erjavec Ano iz Litijske ul[ice] 37, ki je bila 11. 8. popoldne ob pol šestih v Slomškovi ulici št. 12.

Izsledniška akcija:
Je posebna vrsta specielnih akcij kjer gre predvsem za zasledovanje oz. za temeljito izsleditev in izpeljavo konkretne naloge. Polagati je treba nanjo takšno važnost, kakor na specielno okolje I. kategorije,
Pivovarna Union, obokane kleti pod poslopjem.
Kurilnica Šiška, orožje.
Virens Olga, sekretarka za Moste, stan[ujoča] Resljeva 20, se skriva. Kje stanovanje.
Grzinič Nada, Stiška 1,– zelo važno, stanovanje!
Izsledniške akcije je treba izvajati strogo konspirativno! K izvedbi pritegnite najboljše moči. Adjutant je soodgovoren za dobro izvedbo.

Govore OFarji, da bo prišel kmalu dan ko bo Titova vojska prišla v Ljubljano. Takrat naj gredo vsi ljudje domov in se naj zaklenejo, ker bo nekaj groznega takrat. Tudi OFarji se morajo skriti. To je govorila partizanka na svobodi Valči Šubič roj[ena] Rom. Ciglarjeva ulica.[1595]

[1595] Besedilo v rokopisu je na prilepljenem listku.

Resolucije, referati in predavanja

(pag. 3180–3408)

Resolucija Osvobodilne fronte, 14. 5. 1942 (pag. 3180)

Resolucija.
Na sestanku 14. 5. 1942.

1. Likvidiranje denuncijantov se mora nadaljevati še z večjo odločnostjo.
2. Zahtevamo smrt čim večjega števila protitalcev za naše ubite talce.
3. Ako se Mihajlovičevi [Dragoljub Mihailović] *ljudje združijo z idejami in delom O. F. jih pozdravljamo v prepričanju, da bomo tako združeni dosegli svojo osvobojenje. Isto veljaj tudi za vse one izven naše pokrajine, ki niso v vrstah Mihajlovića, npr. Hrvati, ki se hočejo boriti proti okupatorjem.*
4. Vodstvu O. F. naročamo, da brez kompromisa vstraja na svoji liniji ter mu za dosedanjo delo izrekamo priznanje.

Živela OF. Smrt fašizmu – svobodo narodu.

Pogodba o sodelovanju med Veliko Britanijo in Sovjetsko zvezo, 26. 5. 1942 (pag. 3181), neobjavljeno

---

Referat na tečaju Slovenske dijaške zveze, 1942 (pag. 3182–3183)

Na tečaju SDZ. 20.–24. 9. 1942.

V teh dneh se je vršil evropski mladinski kongres na Dunaju, ki je trajal od 13. do 19. 9. Zbrali so se predstavniki 14. mladinskih organizacij v Evropi pod vodstvom hitlerjevske mladine. Kongres je potekal v znamenju vojne: Mladina Nemčije, Italije in Japonske mora združiti vse napore za zmago orožja trojne zveze. Ko bo to orožje zmagalo, bo pa ta mladina prevzela vodstvo sveta na temelju načel, ki jih je izrekel zastopnik italijanske mladine: »Borimo se za večjo pravičnost v odnošajih človeka do človeka, za večjo socialno pravičnost, za večjo pravičnost v odnošajih med narodi, t. j. mednarodna pravičnost. Italija in Nemčija kličeta danes na zbor vso evropsko mladino – ne iz kakšnih političnih računov, pač pa zato, da bi sodelovala pri velikem delu, ki se imenuje obnova sveta. Od te mladine Italija in Nemčija ne zahtevata drugega, kakor da se pripravi na prevzem dediščine, ki jo bo dobila v roke, ko se bodo polegli krvavi viharji. Nemčija in Italija zahtevata od mladine,

da tudi ona veruje v tri večne resnice: v Boga, v domovino in družino in da še bolj goji svoj kult pravice.«
Mislim, da Vam ni treba podati razlage, kaj pomeni za to mladino pojem Bog, domovina in kult pravice. Kongres je potekal v nam znanem nazoru Nemčije »o rasi« in sicer gospodujoči nemški rasi, ki je poklicana, da vlada in gospoduje ostalim nečistim rasam – predvsem slovanskim. Pripadnost k rasi, in sicer k čisti nemški rasi se določa na osnovi krvi. Plemenita nemška kri je predpogoj pripadnosti k tej čisti rasi. To nemško kri je vzbudil bog Nemcev Hitler [Adolf Hitler], da je vzkipela predvsem v mladih žilah desetletne vzgoje v Nemčiji in ta mlada kri postavlja danes mesto čisti nemški rasi v svet. Na kongresu je bila pozvana mladina, da stori še zadnji napor za zmago v orožju, da bo potem prevzela vodstvo »obnovljenega« sveta, seveda na temelju teh nazorov.
Vsako leto in tudi letos se je vršil kongres mladine v drugem glavnem mestu, ki bi imelo postati središče Evrope, t. j. v Moskvi. Zastopniki mladine na tem kongresu so postavili drug nazor s katerim mislijo zavladati nad svetom in sicer nazor o nadoblasti enega razreda nad vsemi drugimi, ki je upodobljen v tako zlorabljenem vzkliku žida Marksa [Karl Marx]: Proletarci vseh dežel, združite se. Nadoblast delavskega razreda nad svetom, to naj bi bil ideal moskovskih kongresov, na katere je vsako leto pošiljala svojega zastopnika tudi slovenska kom[unistična] stranka in to v osebi Borisa Kidriča in pozneje Kuhar Antona.[1596]
Oba ta nazora izhajata iz istih osnov poganskega – materialističnega pojmovanja človeka in smisla življenja, kakor vam je to tako odlično prikazal v svojem predavanju g. prof. dr. Lenček [Ignacij Lenček]. Človek, ki je ustvarjen za ta svet in za samega sebe, se združi pri nemški mladini za gospodstvo v rasno skupnost, pri komunistični mladini se združi v proletarski razred. V borbi pa je obema sredstvo najbolj gola brutalna sila, ki gre za tem, da iztrebi rasa drugo raso ali po naše narod narod ali pa da iztrebi en razred drugega. Jasno je, da po tem nazoru ne more priti nikdar do miru v človeški družbi in da so taki nazori pripeljali človeštvo v drugo najstrašnejše klanje v zgodovini. Klasičen primer takega medsebojnega sovraštva je borba v Stalingradu. Pristaši rase stojijo nasproti pristašem razreda, oboji so pa dobili nalog uničiti vse – človeka in material do iztrebljenja.
Sicer pa kaj bi hodili iskat primerov za ta dva nazora v široki svet. Poglejmo našo slovensko domovino. Zastopniki rasne teorije, katerim je pravica gotovo samo »kult«, kakor je to dobro imenoval italj[anski] mladinski zastopnik na kongresu na Dunaju, so naredili smrt in razdejanje na Štajerskem in Gorenjskem nad malim narodom, ne zato, ker se jim je postavil z orožjem po robu, ampak zato, ker ni njihove »plemenite krvi«. V Ljubljanski pokrajini so pa učenci in slušatelji moskovskih kongresov ustanovili vlado enega razreda nad drugim, ki je v kratki dobi 9 mesecev zahtevala smrt 1500 Slovencev, bratov iste krvi in istega jezika.

[1596] Mišljen Lovro Kuhar - Prežihov Voranc. Tri brate Kuhar včasih zamenjujejo. Anton Kuhar ni bil komunist, Alojzij Kuhar je bil katoliški duhovnik in politik.

Strašne so posledice tega materialističnega pojmovanja o življenju in smislu življenja.
Pa tudi drugi kongresi in zborovanja so se vršili v svetu, kjer je bila zastopana slovenska katoliška mladina po svoji Dijaški zvezi. Toda ideje te mladine niso prodrle v svetu sile in orožja. Ni pa nobenega dvoma, da bodo ideje, ki jih je postavila katoliška mladina na svetovnih kongresih prodrle in zmagale zaradi svoje silne prodornosti in resničnosti. Za ta čas se pripravlja tudi slov[enska] katol[iška] mladina na svojih zborovanjih, pred vojno in tudi danes. Če gledamo slovensko katol[iško] mladino, moramo ugotoviti, da smo v zadnjih desetletjih napredovali ne sicer tako močno, kakor bi bilo pričakovati pri narodu, ki se imenuje katoliški, toliko pa le, da nismo danes popolnoma na tleh. Dalje lahko ugotovimo da stojimo boljše pri kmečki mladini, da pa je naš položaj med inteligenčno mladino še zmeraj slab. Toda tu je storjen velik korak naprej, če pomislim na dobo pred 10 leti, ko sem prvič opazoval nastop zastopnika katoliških akademikov na univerzi. Takrat je bilo ozračje v zbornični dvorani na univerzi tako, da je že ime zastopnik katol[iških] akademikov zbudilo posmeh od strani tedanjega liberalnega dijaštva. Po desetih letih pa kakor veste so katoliški akademiki vodilna skupina na univerzi in so vodili univerzitetne organizacije ter Društvo za izpopolnitev univerze. O tem vam je natančneje govoril prof. Verbic [Pavel Verbic] na tečaju, ki je bil sam večkrat predstavnik te katoliške mladine na univerzi.
Da smo ravno pri inteligenčni mladini katoličani tako slabo napredovali je največji vzrok v šoli, ki je bila v 20 letih sistematično vodena od činiteljev, ki so bili katolicizmu sovražni in so ga s šolo rušili. Katoličani smo si hoteli pomagati na ta način, da smo ustanavljali posebna mladinska društva, kjer naj bi nadomestili to kar nam šola ni dala. V tem smislu so bila ustanovljena Akademski klub Straža na univerzi, Dijaška katol[iška] akcija na srednjih šolah in SDZ na sred[njih] šolah. Vse te organizacije delajo med mladino še danes.
Poglejmo si končno danes vzroke, ki so vplivali, da nismo tudi v teh organizacijah razvili tiste delavnosti in dosegli tiste moči, kakor bi bilo želeti. Gotovo ne moremo reči, da katol[iška] mladina ni imela pravih voditeljev in pa prijateljev med vodilnimi možmi. Nasprotno – kakor sicer široka plast katoliške inteligence in pa katoličanov sploh kaže grajanja vredno omalovaževanje svoje mladine s tem, da jo nič ne skrbi, kako ta mladina živi, napreduje, da ji nič ne daje spodbud v borbi, da ji ne svetuje dobrohotno v zmotah, ampak da jo raje udari in ošvrkne, da so na drugi strani vodilni možje Jeglič [Anton Bonaventura Jeglič], Korošec [Anton Korošec] in Ehrlich [Lambert Ehrlich] pokazali veliko ljubezen do mladine. Tudi sedanji g. škof dr. Rožman [Gregorij Rožman] posveča mnogo časa mladini, ki se zbira v Katoliški akciji, SDZ in Straži. Naj Vam samo omenim poslovilni govor vladike dr. Jegliča, ki ga je ravno namenil slovenski mladini, zbrani v Celju. Njegove proroške besede so označile že takrat vso tragiko današnjega časa. Poslušajmo: …

Dr. Korošec je na študijskem dnevu Slov[enske] katol[iške] akademske mladine 7. 3. 1940 leta dejal naslednje laskave besede o slov[enski] katoliški mladini: …
Profesorja Ehrlicha osebno poznate; stavil si je za svoj življenjski poklic živeti za katoliško dijaško mladino. In zato je hotel biti mlad med mladimi kljub svojim letom. Videli smo ga s fanti na smučeh na Rakitni, na taborih v Poljčah, v Ponovičah, v Slov[enskih] Konjicah, kjer je prenočeval s fanti na slami, videli ste ga tudi vi ob kresu v Kamniku, kjer Vam je govoril o ljubezni do domovine ves razvnet od mladostnega navdušenja. Da, imeli smo hvala Bogu voditelje, ki so nam dali načela in vzore.
So pa bili nekateri vzroki v mladini sami, da se nismo povzpeli na zaželjeno višino. 1.) Treba je predvsem vedeti, da je velika naša prednost pri naši organizaciji naša mladost. Mladina, mladost, to naj bo tisti skupni imenovalec, kjer družimo bolj naše sile, kot smo jih do sedaj. Človek, po tej svoji lastnosti, ker je mlad, naj išče stikov z vsemi mladimi iz katoliških vrst, da bomo katoličani lahko rekli: imamo katol[iško] mladino. 2.) Katoliški mladini manjka večkrat borbenosti v boju za svoje ideale. Borbenost, t. j. lastnost, ki je dana predvsem mlademu človeku. Če so mnogi katoličani ravno v teh časih pri nas mnogo zagrešili na račun svoje borbenosti, jim lahko očitamo, da niso bili mladi ne po letih, ne po duhu. In ta neborbenost nas je pritirala tako daleč, da smo prišli katoličani na klavnico Osvobodilne fronte in smo se komaj zadnje čase malo dvignili iz te katastrofe. Torej več borbenosti v naše vrste, tiste borbenosti, ki ni surova, ki ni brezobzirna, ampak je prepričevalna, ker je v službi resnice, ki jo posedujemo ravno mi katoličani. 3.) Katoliški mladini, ki je organizirana v Katol[iški] akciji, v SDZ, v Akad[emskem] klubu Straža je potrebna večja enotnost. Ne mislim tukaj tiste šablonske enotnosti, o kateri mnogi mislijo, da je dosežena s tem, da se vse združi v eno organizacijsko obliko ali celo v eno organizacijo; mislim tukaj na tisto pravo resnično enotnost volje in duha, da mora biti in nastopati katoliška mladina enotno zaradi ene in iste resnice, ki jo zastopa, zaradi ene in istih ciljev, ki jih zasleduje njena skupnost in tudi končno zaradi nasprotnika, ki vedno nastopa proti njej enotno. Torej: katoliški dijak in dijakinja v SDZ ustvarjaj enotnost volje in duha katoliške dijaške mladine. Izogibaj se od vsega, kar bi te moglo od tega oddaljiti. 4.) Namenoma sem dal na zadnje mesto, da mora biti katoliška mladina idealna. To je tista gonilna sila, ki daje vsaki borbi smisel za žrtve in ki prestavlja gore. Resnici na ljubo moramo ugotoviti, da mnogi katoličani v letošnji borbi zato niso storili svoje dolžnosti, ker so premalo idealni. Na drugi strani pa imamo naravnost svetle primere idealnosti mladih ljudi, ki so položili tudi svoja življenja za slovensko katoliško stvar, ko bi se lahko temu izognili, če ne bi bili idealni: Župec [Franc Župec], Kikelj [Jaroslav Kikelj], Mravlje [Vinko Mravlje], so zgled takih mladih idealnih katoliških borcev. Naj nas njihov zgled bodri in tira naprej. In danes mogoče ob tej uri, je že precej mladih vaših tovarišev, ki se s kmečkimi fanti istih nazorov in istih idealov s puško

v roki borijo zato, da bo s slovenske [zemlje] izbrisan nazor sile in strahovanja od Slovencev na Slovence.
Vi imate določeno svoje področje in svoj delokrog borbe in delavnosti. Potrudili smo se, da smo Vam v nekaterih referatih lahko dali potrebnih smernic in koristen material za uspešne borbe. Dijaška zveza je hvaležna vsem tistim gospodom predavateljem, ki so sodelovali. Hvaležna je zavodu, ki je omogočil, da se je tečaj mogel vršiti. Hvaležna Vam, ki ste s tako voljo sledili izvajanjem in disciplinirano sodelovali. Zaključil bi svoja izvajanja z besedami dr. Antona Korošca, ki jih je izrekel na že prej omenjenem študijskem dnevu akademske mladine. Rekel je: … »Mi, ki imamo jasne ideale, a se ne damo voditi od temnih sil, pripravimo se na vse borbe! Na dan, na plan, kdor hoče svobodno domovino. Naš Verdun ne sme biti osvojen.«

Program SLS o povojni ureditvi Slovenije, 30. 3. 1942 (pag. 3184)

Naše stališče:

1. Program za položaj Slovenije po vojni: za nas je merodajna Spomenica SNADM z dne 3. 3. 1942, poslana slovenskemu zastopstvu v svetu (na kratko povzeta v »Slovenski deklaraciji« z dne 17. 3. 1942).

2. Sedanje zadržanje: Naše vasi so požgane in se še požigajo, stotine naših ljudi je bilo postreljenih, tisoči so deportirani, vse naše ljudstvo je izpostavljeno množičnim represalijam, že do 100 Slovencev je bilo zverinsko umorjenih od komunistične bratomorilske tolpe, v Ljubljani ni nobene varnosti: vsa Ljubljana je prepredena s komunistično zasledovalno in zvodniško organizacijo, ki preži na naše najboljše, Italijani pripuščajo komunistične morije Slovencev, njihovi konfidenti so rekrutirani iz vrst ugrabljenih partizanov.
To so sadovi komunistične OF in njenega partizanstva.
OF vse to gorje povzroča in vrši, zasledujoč pri tem namene, ki leže daleč izven okvira slovenstva: interesi boljševizma in SSSR ter odstranitev vseh vodilnih Slovencev.
OF je trenutno najhujša nesreča za slovenski narod. OF je izvržek slovenstva, ki pod vodstvom agentov kominterne zbira in organizira potepuhe, moralne propalice in kriminalne tipe.
Do OF je iz slovenskega vidika mogoče samo eno zadržanje: popolno uničenje do zadnjih sledov in poslednjih vzrokov.
V tem trenutku je aktualno samo eno osvobojenje: slovenski narod je treba osvoboditi od komunistične OF in to takoj!
Osvobojenje izpod tuje okupacije ni v naši moči in je vsak tovrstni aktivizem blaznost, ker nas more samo uničiti, ne da bi nas ščitilo mednarodno pravo ali katera koli druga sila na svetu. To osvobojenje je odvisno od zaključka vojne.

3. Zaradi tega je v tem trenutku deplasirano katero koli narodno vodstvo, ki bi se v tem kritičnem trenutku aktivno bavilo s tem drugotnim, sedaj neaktualnim vprašanjem, namesto s tem, kako čimprej narod rešiti strahot, v katere ga je pahnila komunistična OF in ki jih dnevno znova grmadi nanj.

4. Vsekakor ne bomo spremenili našega dosedanjega stališča glede OF, temveč bomo našo neizprosno borbo proti komunistični OF z vsemi silami nadaljevali, dokler ne bo ta nestvor uničen. Nista zastonj padla naša tovariša.

Vsa drugačna navodila bomo prezirila[1597] in jih odločno pobijali kot slovenstvu škodljiva.

30. 3. 1942.

Referat o problemih enotnosti katoliškega tabora, 30. 3. 1943 (pag. 3185–3189), neobjavljeno

---

Dokumentacija o načrtih in pripravah na politično preureditev evropskih držav, 19. 7. 1943 (pag. 3190–3194), neobjavljeno

---

Zgodovinski razvoj Slovenske dijaške zveze avtorja Janeza Ložarja, nedatirano (pag. 3195–3199), neobjavljeno

---

Referat Akademskega kluba Straža, 23. 8. 1942 (pag. 3200–3209)

Tovariši starešine!

Zadnjič smo obravnavali zelo važno vprašanje v slovenski politični zgodovini. Ustanovitev slovenske narodne vojske, ki se zbira pri nas pod takozvanimi Mihajlovičevimi [Dragoljub Mihailović] oddelki, in naši predlogi pri snovanju teh oddelkov. Sporočil sem naše predloge poslevodečemu predsedniku stranke g. Natlačenu [Marko Natlačen]. Prejel sem odgovor, da stranka sama tudi želi, da bi izgledali ti oddelki v smislu naših predlogov, da pa obstoje gotove težave, ki jih bo treba premostiti z borbo. Prosi ponovno v imenu stranke, da Stražarji sodelujemo pri snovanju teh oddelkov in neposredno uveljavljamo svoje stališče.
Danes bomo obravnavali drugo važno vprašanje, ki je postavljeno katoličanom in narodu sploh: sodelovanje z okupatorjem. Sodelovanje bi praktično prišlo v poštev pri vaških stražah, ki se že snujejo. Predno bomo obravnavali vprašanje samo, poglejmo nekoliko v pretekle dni.
Danes že splošno priznavajo dejstvo, da so OF povzročili zunanji politični dogodki in ne želja po osvobodilnem boju. Napad Nemčije na Rusijo je sprožil pregon komunistov. Dočim so Nemci na Gorenjskem in Štajerskem komuniste zaprli presenetljivo hitro (Tomšiča Toneta, sekretarja centralnega komiteta kom[unistične] partije Slovenije in kandidata v članstvo centr[alnega] komiteta kom[unistične]

[1597] Verjetno prezrli.

partije Jugosl[avije], kamor je bil izvoljen oktobra 1940 na 5. vsedržavni konferenci KPJ.) so Gestapovci[1598] aretirali v decembru 1941. ~~Vedeti~~ moramo to, da je bil Tomšič Ljubljančan, da je bil poslan na Štajersko, da vodi vso partijo in da ga nemška peta kolona na Štajerskem ni poznala. Italijanske okupacijske oblasti pa nasprotno niso aretirale *niti vodilnih* komunistov, kljub temu, da je Italija stopila v vojno z Rusijo drugi dan po napadu Nemčije. Ugotovljeno je po pričah, da je Kidrič [Boris Kidrič], šef OF, še prve dni februarja 1942 vsako jutro redno *hodil* po Ciril-Metodovi Ulici, na stanovanje svojega očeta. Dogodki vse do predkratkim so prepričali vsakega resnega človeka, da okupatorske oblasti niso resno preganjale komunistov, ker so hotele doseči z njimi gotov cilj. Celo izrazito so jih podpirale. Samo dva primera: V bližini Ponikev pri Trebnjem je na progi eksplodirala bomba. Vsa posadka, ki je stanovala v Ponikvah je bežala na kraj eksplozije. Zbežal je celo stražar magacina, ki je bil nameščen v hiši Čeh Tončke [Tončka Čeč]. Takoj ko so vojaki bežali, prideta k Čehovi dva tovorna avtomobila s partizani. Naložili so iz magacina 8 strojnic, 60 pušk, mnogo bomb in vso municijo. *2.)* V Drenov grič sta prišla dva vagona živeža od ital[ijanske] komande. Pri odnašanju tega živeža za partizane je sodeloval tudi neki Žakelj iz Loga, član vaške zaščite, s katerim imamo zvezo.

Tako stojimo pred dejstvom, da je italijanska oblast puščala OF z vsemi njenimi zločini *vred* prepričana, da tako stanje mora izzvati državljansko vojno, kjer bi se Slovenci trebili med seboj brez sodelovanja Italijanov.

Toda pri tem računu so se Italijani temeljito zmotili. Druga stran, predvsem katoličani niso zagrabili za orožje. Niso tega naredili iz kake politične modrosti, temveč enostavno zato ker niso bili na oborožen odpor pripravljeni niti organizirani. Edini prof. Erlich [Lambert Ehrlich] je do dobra poznal ~~to~~ igro *zakaj gre*, zato ni odobraval nikakega organiziranja po hribih brez vednosti Italijanov, ampak je *predlagal* politik*om* obiske pri Italijanih, ki naj bi prisilile Italijansko oblast, da sama naredi konec nevzdržnemu stanju. Ker ni naletel na razumevanje pri politikih, ki so usmerjali svoje zadržanje pod vtisom OF, se je sam odločil in stopil do Italijanskih oblasti. V maju je izročil vojaški oblasti spomenico, ki z vso resnobo in ostrostjo graja postopanje okupacijskih oblasti in jih dela odgovorne za zločine OF. Danes slavna »Slovenska zaveza« ubira isto pot, samo s to razliko, da razgovarja z Italijani, ki so gospodarji položaja in ko je *že* narod strt.

Erlichova spomenica je Italijane toliko oščipnila (bila je poslana tudi v Rim), da so poiskali zvezo s škofom in preko njega uporablja sedaj to zvezo »Slovenska zaveza«. *S tem,* da se katoliški napadeni del ni poslužil samoobrambe kljub težkim žrtvam, je naše notranje politično življenje obvaroval državljanske vojne.

Posledica tega je bila, da so okupatorske sile morale same nastopiti proti skupini oboroženih komunistov, ki so jih prej same gojile. To so *morale* storit*i zato*, ker

[1598] Toneta Tomšiča so 10. 12. 1941 v Ljubljani aretirali Italijani; ti so ga pozneje za nekaj časa predali Nemcem.

je vsled stalnih napad*ov* na prometne zveze trpel vojaški promet in drugič ker je zunanji svet preveč glasno povdarjal nevzdržno stanje pod italijansko okupacijo v pokrajini. Luis Adamič je po radiu opozoril ameriško javnost in minister Krek [Miha Krek] je po Erlichovi smrti obtožil italijansko vlado zločina, ker vzdržuje stanje, da se take stvari morejo goditi. Izgleda, da je bil tudi Musolinijev [Benito Mussolini] govor posledica teh zunanjih političnih nastopov.
Položaj je sedaj tak, da okupatorske sile čistijo partizanstvo in iz zanesljivih podatkov vemo, da so ga že močno zdrobile. Že to, da je oblast postavila vse voditelje OF izven zakona in jih je deset imenovala *ter jim s tem* onemogočila obstoj, je *velik korak naprej* v borbi proti OF. Na očiščenem terenu pa izroča Italijanska okupatorska oblast orožje za njo zanesljivim možem in nastajajo takozvane vaške straže. Vaške straže so inštitucija, ki j*ih* trenutno hoče italijanska oblast in ji bodo uspele, ker je zanje ustvarila predpogoje, pa naj mi rečemo v Ljubljani kar hočemo. Fantje pri sv. Joštu, potem ko so videli drugje kaj se dogaja če pridejo v vas partizani ali Italijani, so stopili do Italijanov s prošnjo za orožje, da bodo sami branili vas. Dobili so ga in so jo do danes obranili, pa pri tem niso nič vprašali Ljubljane. Župan v Veliki[h] Laščah je storil isto in bo pri tem vztrajal če mu vsi v Ljubljani nasprotno svetujejo. *Dalje so* poročila *to*, da se fantje povsod javljajo v vaške straže, ker se s tem zavarujejo pred internacijami v Italijo.
»Slovenska zaveza« priporoča ustanavljanje straž in je dala predlog za ustanovitev take straže v Ljubljani, ki Vam ga prečitam:
Mihajlovičevo vodstvo daje oficirje za te straže in od njega ustanovljena taborišča (sedaj jih je pet) dajejo jedra tem vaških stražam. Pri snovanju teh vaških straž se pojavlja več pomislekov, od katerih bomo obravnavali nekaj tehtn*ejš*ih:
1. Vaške straže lahko služijo Italijanom kot sredstvo, da bodo ob straži slov[enskih] fantov izselili prebivalstvo. Kakor je znano, Italijani odvažajo moške tam, kjer niso ustanavl*jene* vaške straže in vse prebivalstvo, ki prebiva ob prometno važnejših točkah.
2. Italijani dobijo z ustanovitvijo vaških straž točen pregled desničarske vojaške organizacije, ki jo komunisti imenujejo bela garda, sami se pa nazivajo Mihajlovičevi oddelki. Po uničenju partizanstva bodo Italijani kaj lahko udarili po teh oddelkih. Vse to nezaupanje je upravičeno, kakor poznamo sedaj Italijane. Toda gotovo je eno, da bodo Italijani težje izvršili svoj uničevalni načrt, če bo večji del prebivalstva oborožen, kakor pa če je praznih rok.
Za ustanovitev vaških straž pa govore sledeči tehtni razlogi:

1.) Italijani hočejo sedaj sodelovanje z enim delom prebivalstva, da sami ne bi nosili odgovornosti pri teh dogodkih, ki se sedaj vrše pred našimi očmi. To sodelovanje hočejo *doseči* za vsako ceno, in če ne bo drugače doseženo, ga bodo dosegli na ta način, da ustvarijo popolno osiromašenje in razdrobitev naroda v pokrajini, ki se bo tak moral sam na kolenih zateči k njim. Ta cilj jasno izpričujejo tudi besede,

ki jih je izgovoril časnikar Aleksander Nicotera v takozvanem radijskem razgovoru z ljudstvom: gl. časopis 22._42 ---
Zato je prvi razlog, ki sili k sodelovanju in to pri vaških stražah ta, da se to uničevanje preprečuje od tistih, ki pač sodelujejo.

2.) Vaške straže imajo možnost, če bodo enotno organizirane, da v krajih, kjer je italijanska vojska opravila svoje delo, sčistijo še zadnje preostanke partizanskih oddelkov, ki se za hrbtom Italijanov ponovno pojavljajo po vaseh (Sodražica). Imeti moramo pred očmi, da je prvi cilj Italijanov, da bi na vsak način radi povzročili državljansko vojno in se zna zgoditi, da bodo preostale oddelke partizanov, če jih ne bo nihče popolnoma uničil, zopet oborožili in porabili v ta svoj namen. Kako Italijani teže za državlj[ansko] vojno, kaže tudi primer, da sedaj, ko drugi del ni zagrabil po njihovem načrtu za orožje, so vrgli ves narod v en koš, ga proglasili – vsega – za komunističnega, in ga hoteli v celoti uničiti.

3.) Tretji važen razlog je ta, da so te vaške straže do sedaj izključno v rokah zavednih slov[enskih] mož in fantov, kjer naj bi se izvežbali in pripravili za poznejše nujne nastope, ki bodo prišli. Če se bodo dogodki v svetu hitro razvijali, se zna zgoditi, kar ni izključeno, da polom zateče pozitivne sile v narodu z orožjem v rokah.
Da se pa stori vse, da se po človeških možnostih onemogočijo zlorabe pri ustanavljanju vaških straž od strani italj[anskih] oblasti, smo opozorili vodstvo stranke s posebno resolucijo na sledeče: (g[lej] resolucijo oz. pismo banu).
Važno je tudi, *če* se *hočejo* prepreči*ti* zlorabe, s kom se sodeluje – ali z vojsko ali s fašisti. Prevladuje mnenje, da je treba poiskati stik za sodelovanje z vojsko, ki nima vsaj tega cilja, da bi po sodelovanju vršila fašizacijo ljudstva. V ta namen ima razgovore stranka SLS oz. Slovenska zaveza z vojaškimi krogi, ki je že dosegla načelno odobritev ustanovitve vaških straž in je zadnjič predložila že sledeč podroben osnutek za organizacijo teh straž: (gl[ej] osnutek).
Mi smo pa bili povabljeni preko fašistov, ki vodijo univerzitetno organizacijo na sodelovanje s fašisti, ki so izrecno povdarjali, da ni treba iskati stika z nikomer drugim, kakor samo z njimi in si predstavljajo to sodelovanje tako, da bi naši akademiki oboroženi sicer – skupaj z njimi – vršili nočne racije komunistov. Da se izognemo tej nastavljeni zanki in da dosežemo v tem sporu med fašisti in vojsko čim več ob pogajanjih za sodelovanje smo sestavili in bo v torek izročena fašističnim in vojaškim krogom – obširna spomenica. V njej ostro in brez oklevanja iznesemo vse konkretne primere, kjer so italj[anske] okupatorske oblasti uničevale nedolžne ljudi in smo na podlagi teh ugotovitev, stavili predloge, ki tako sigurno zavarujejo naše stališče pri sodelovanju, da če jih fašisti sprejmejo, da sodelujemo s fašisti in se priključi k temu sodelovanju tudi stranka oz. Zaveza, kakor so izjavili tisti, ki stvar vodijo. Če pa predlogov ne sprejmejo, pa je na nakovalu drugo železo, ki ga stranka kuje z vojaškimi oblastmi.

Povdarjam, da vse delamo v sporazumu s škofom in s tistimi, ko vodijo sedaj stranko.
Starešinstvo Straže je tista roka stražarskega pokreta, ki sega v politiko. Zato je tako važno, da naše starešinstvo dobi na vsa ta vprašanja enoten pogled in da ustvarja enotno stališče v politični javnosti.
Zavedati se moram, da po svojem slovenskem avtonomističnem programu in pa po svojih odločitvah, ki niso čisto nič omahljive do sedanjih dogodkov, tvorimo edini resne in nevarne nasprotnike kom[unistični] stranki. Kom[unistična] stranka odkrito, brez skrupelnov – sledi zastavljenemu cilju in hoče potisniti vso osvobodilno fronto v to smer, pa naj so še tako neugodne razmere. Za pojasnilo naj Vam prečitam odlomek iz okrožnice, ki jo je izdal Propagandistični odsek KPS pod naslovom »Zakaj je propadla Jugoslavija«.
Proti tako jasnim ciljem imamo Stražarji enako jasne cilje i v programu i v taktiki, zato jih odločno uveljavljamo, sicer bo v politiki po zlomu OF nastal*a* velik*a* *zmeda*.

23. 8. 1942.

Razprava o povojni rešitvi slovenskega narodnega vprašanja, maj 1942 (pag. 3210–3238), neobjavljeno

---

Razprava stražarjev o ustanovitvi Narodnega sveta, 16. 4. 1942 (pag. 3239–3249)

Dragi tovariši,

7. 4. 1941 se je ustanovil v Ljubljani Narodni svet za Slovenijo; slovensko časopisje je 8. aprila poročalo o tem dogodku sledeče: v težkih časih, ki so zajeli našo državo so smatrale vse slovenske stranke za potrebno, da v vseh važnih vprašanjih slovenskega naroda nastopajo sporazumno. V ta namen se je v Ljubljani ustanovil Narodni svet za Slovenijo, v katerega so poslali svoje zastopnike: Slovenska ljudska stranka (SLS), Jugoslovanska nacionalna stranka (JNS), Narodna radikalna stranka (NRS), Samostojna demokratska stranka (SDS) in Socijalistična stranka (SSJ).

V tem narodnem svetu so:
dr. Marko Natlačen, ban dravske banovnine kot predsednik
Dr. Juro Adlešič, župan ljubljanski
dr. Ivan Ahčin, glavni urednik Slovenca,
dr. Darko Černej, odvetnik v Ljubljani
dr. Andrej Gosar, vseučiliški profesor in bivši minister
Marko Kranjc, bivši narodni poslanec,
dr. Dinko Puc, odvetnik in bivši župan,
Ivan Pucelj, minister v pokoju.
Miloš Stare, odvetnik in bivši narodni poslanec
Stanko Likar, tajnik OUZD, ------ kot člani.

Ustanovitev Narodnega sveta za Slovenijo smatramo za zelo važen dogodek, ki ga pozdravljamo, predvsem zaradi tega, ker dokazuje, da zna naš narod v odličnih trenutkih složno in enotno nastopati v obrambo svojih narodnih in državnih koristi. To, da so v Narodnem svetu stopila namesto strankarskih vidikov skupne narodne in državne koristi, daje tej ustanovi zgodovinski pomen. Naša sloga in strnjenost sta v teh težkih časih najboljše jamstvo naše svobode. (Slovenec 8. 4. 1941). Že 12. 4. je slovensko časopisje objavilo – sledečo vest:

Ban in Narodni svet sta prevzela vrhovno oblast v Sloveniji.
Včeraj so v Zagrebu proglasili samostojno državo Hrvatsko. Vse zveze med Slovenijo in jugoslovansko vlado so onemogočene. Vrhovna državna oblast kraljevine Jugoslavije se nad Slovenijo dejansko ne more izvajati. Zaradi tega sta ban in Narodni svet za Slovenijo prevzela na našem ozemlju izvrševanje vrhovne oblasti in s tem skrb za red in mir ter za nadaljno usodo našega naroda.

Ban in Narodni svet za Slovenijo.

Istega dne Narodni svet za Slovenijo naroča: vse straže, varnostni organi in vojaki, ki pripadajo slovenskim edinicam, naj se označijo s slovenskimi kokardami ali trakovi, ki naj jih vidno nosijo.
Že pod italijansko okupacijo z dne 18. 4. 1941, je prineslo časopisje uredbe bana in Narodnega sveta o dolžnostih, da se prijavi v varstvo prevzeta, samovoljno hranjena ali prilaščena državna lastnina in tuje blago iz javnih zalog in skladišč. Uredba ima 4 paragrafe. Paragraf 4. pravi: ta uredba stopi v veljavo z dnem objave v Službenem listu banske uprave dravske banovine.
V Ljubljani dne 16. 4. 1941

Ban in Narodni svet.

Iz tega je razvidno, da smo imeli Slovenci po razpadu jugoslovanske armade in države – slovensko narodno oblast. Zanimivo je to, kakor mi je povedal bivši g. ban, da je ob snovanju Narodnega sveta, ponudil predsednik komunistične stranke Kidrič [Boris Kidrič], sodelovanje in vso podporo komunistične stranke, kar so pa vse ostale skupine odklonile. Nastaja vprašanje, zakaj je ta vrhovna slovenska oblast tako hitro zaspala, ko je bila idealno sestavljena brez komunistov. Nadaljni dogodki po okupaciji so Vam znani; sledila je ustanovitev Consulte.

Po kratkem času sta predstavnika SLS in JNS izstopila ker je javno mnenje prišlo […] bolj pod vpliv osvob[odilne] fronte, ta pa je zahtevala borbo in sicer oboroženo proti okupatorju ne pa sodelovanje.

Politične skupine so se začele dogovarjati ilegalno *podtalno* in je v mesecu oktobru prišlo do sporazuma med tremi najmočnejšimi slovenskimi strankami: SLS, JNS, in socialisti[1599]. Vse tri stranke so se zedinile na skupnem narodnem programu, ki se glasi:

[1599] V rokopisu je pripisano: *SSJ*.

1.) Obnovljena in razširjena kraljevina Jugoslavija.

2.) Samostojen in ravnopraven sestavni del Jugoslavije bodi svobodna Slovenija z vsem njej na podlagi narodnostnega načela pripadajočim gospodarsko in prometno zaokroženim ozemljem.

3.) Notranja ureditev obnovljene Jugoslavije se mora izvršiti v soglasju vseh njenih sestavnih delov na podlagi enakosti in dolžnosti na federativni podlagi.

Ko je bil program objavljen, je zbudil precej komentarjev, posebno med mladino. Stražarji smo bili s takim programom nezadovoljni in smo to povedali tudi vodstvu stranke. Kajti kmalu potem je izšel program, pri katerem so sodelovali tudi Stražarji in ki slovenski narodni problem zajame čisto drugače:

Vi vidite takoj razliko v prvi točki, ko je slovenski narodni program osvoboditev in združitev vseh Slovencev na zgodovinsko pripadajočem ozemlju. Program strank pa ima v prvi točki kot slovenski narodni program obnovitev države Jugoslavije in njena razširitev, pa magari bi ta bila v Banatu ali v Bolgariji.

Naš program se dalje dotika enega najvažnejših problemov slovenskega naroda: Kako zavarovati narod pred stalno nevarnostjo od germanskega pritiska s severa, in s tem zavarovati seveda tudi državo Jugoslavijo. Program se v tem pogledu izjavlja jasno in precizno. Izginiti mora v bodoče vmesni klin med severnimi in južnimi Slovani, t.j. Avstrija. Ker je bila ta ideja med Slovenci tako nova, je bila slovenskim vidnejšim političnim osebnostim poslana okrožnica pod naslovom »Slovenski problem«, ki v podrobnosti obravnava to vprašanje. Ta okrožnica je bila poslana *tudi* v inozemstvo. Okrožnica je zbudila doma precej prahu. Sestavljalci jugoslovenarskega programa, ki je kakor vidite, velika koncesija liberalni stranki, so predvsem zatrjevali, da je to Ehrlichova [Lambert Ehrlich] utopija. Politični zagrizenci so šli celo dalje in so trdili, kakor veste, da snuje prof. Ehrlich katoliško srednjeevropsko državo pod okriljem Italije. Toda čudno naključje je hotelo, da je minister Krek [Miha Krek] isti dan, in celo ob isti uri, ko smo polagali dragega g. profesorja v grob 31. 5. govoril po londonskem radiju, da *je* prevlada*lo* v Angliji mnenje, da bo srednjeevropski problem najbolje rešen, če pride do neposredne in žive zveze med severnimi in južnimi Slovani. O tem govoru poroča tudi »Svob[odna] Slovenija« 22. 6., ki pripominja, da je to stališče zastopal pri nas tudi Ehrlich. Ker je ta program vzbudil mnogo komentarjev, je izšla v 4. in 6. številki »Slovenije in Evrope« podrobnejša razlaga programa.

Posebno 6. številka je vzbudila mnogo natolcevanja in je celo vodstvo naše politične stranke videlo v njej zanikanje Jugoslavije. Omenim naj še to dejstvo, da je bila v inozemstvo poslana »Spomenica slovenske narodne akademske in dijaške mladine *slovenskemu zastopstvu* v London*u* in Ameriki. Najvažnejše točke iz te spomenice so sledeče: …

Toda tisti, ki so se prvotno postavili v tako kritiko našega programa, so preoblečeni v drugo firmo posneli glavne točke tega programa Slovenska zaveza, kjer namreč vodijo bivše politične stranke, kateri se je pa še pridružila Gosarjeva skupina, piše v prvi številki sledeče: …

Znano Vam je tudi, da so komunisti v svojem Zborniku sprejeli vse bistvene točke našega programa. Ker pa hočejo prelicitirati vsak program, zato so dodali, da so za samoodločbo naroda, vključno s pravico do odcepitve.

Oni smatrajo zavarovanje *Slovencev* na Severu na ta način, da bi bili mi v srednji Evropi povezani preko Madjarske dikretno z SSSR, kar bi ugajalo političnemu konceptu Komunistične stranke.

V tej borbi med programom starih bivših političnih strank na čelu z našo stranko in pa s Šolar-Gosarjevim odtenkom ter programom mladine, je prišlo do novega kočljivega razdobja. ---V Sloveniji se je pojavilo vojaško gibanje Draže Mihajloviča. O Draže Mihajlovičevem gibanju veste tudi Vi splošno znane ugotovitve in stvari. V Sloveniji ima pooblaščenca, ki ga osebno ne poznam, zato o njem ne morem podrobneje govoriti. Ima svoj štab, v katerem so zastopane 3 skupine: Slovenska legija, Pobratim in Sokoli. Tako je Slovenska legija lahko vedno preglasovana, ni pa mogoče to, da bi jo mogle doseči kdaj ostali dve pri dajanju borcev in žrtev za Mihajlovičevo vojsko[1600]. Ta vojaški štab izdaja tudi svoje glasilo »Svoboda ali smrt«, katerega si bomo kasneje malo podrobneje ogledali. Mihajlovičev zastopnik s svojim štabom je organiziral par taborišč v gozdovih, kjer tvorijo jedro naši fantje iz Prosv[etnih] društev ali pa iz poznejše Slovenske legije. So to najboljši, kar smo jih imeli, tako iz Št. Ruperta, iz Toplic, Dobrepolja, Mokronoga itd. Komanda pri teh oddelkih je srbska, način vzgoje stari in kurat ima toliko besede, kolikor prejšni srbski pop. V Sloveniji se ustvarja okrog Mihajloviča poseben mit, ki vodi dalje, kakor ga pa to gibanje danes zasluži. V kolikor pomeni Mihajlovič preganjanim od dveh strani stiskanim ljudem neko upanje za rešitev, razumemo to hvalisanje Mihajloviča. V kolikor pa čutimo za Mihajlovičevim hrbtom dviganje politično mrtve liberalne stranke in pa breznačelnega in koruptnega sokolstva, nas pa ta stvar posebej zanima. Predvsem moramo ugotoviti, da je glasilo Mihajlovičeve skupine v Sloveniji zavzemalo do pret kratkim *za nas* nesprejemljivo stališče do OF. Številka 1. ima čestitke Vodstvu KPS.

Druga številka prinaša nekatere podrobnosti o organizaciji današnje jugoslovanske vojske in pravi med drugim: V domovini imamo četniške odrede v aktivi in redno vojsko v organizirani rezervi. V aktivne oddelke spadajo po zakonu tudi partizanski oddelki, v kolikor partizansko vodstvo prizna Jugoslavijo in njene zakonite predstavnike. Kaj bi to pomenilo pri nas v današnji situaciji, si pač lahko predstavljate. V isti številki prinaša nekrolog poročniku Šercerju [Ljubo Šercer], ki

[1600] V rokopisu je pripisano: *JV*. Pripis se ponavlja.

ima svoj partizanski bataljon kakor veste. V 3. številki pišejo: Ali ni za nas vseeno, ali je Bosna v četniških ali partizanskih rokah. Glavno je, da je v Jugoslovanskih rokah in dalje: Slovenskega poročevalca pozivamo, da v interesu naše skupne borbe ne sprejema nepreverjenih in enostransko pobarvanih poročil in naj ne podpira onih, ki netijo med nami bratomorilski razdor. Morda je pa vse le pomota?? Ti nesrečna številka 13.

V 4. številki poročajo o vzhodnem bojišču med drugim sledeče: Vsekakor pa smemo imeti v hrabro rusko vojsko popolno zaupanje in prepričani smo, da bo tudi iz kam*pa*nje 1942 izšla enako zmagovito, kakor 1941. Ne smejo nas takoj zaskrbeti eventualni umiki, saj so velika premikanja glavna karakteristika moderne vojne ... (Kakor veste, trdijo komunisti, da Rusi niso tega teritorija izgubili, ampak da so se umaknili iz strategijskih razlogov).

Po tej 4. številki je bilo vsem, ki so pazljivo zasledovali ta novi Mihajlovičev program v Sloveniji jasno, da to laskanje OF ne more biti slučajno. Zato smo zopet predložili vodstvu stranke protest, v katerem izjavljamo, da ne moremo razumeti njihove prisotnosti v skupini, ki zavzema tako stališče do OF. Po našem protestu se je zgodilo to, da je bil pritegnjen k uredništvu lista Svoboda ali smrt g. Peršuh [Ivo Peršuh] kot nek porok, da bo list pisal v bodoče v drugi smeri. Priznati moramo, da so naslednje številke pustile politiko in so predvsem obravnavale vojaški položaj na frontah in pa položaj vojske generala Mihajloviča. In končno se je posrečilo tudi Peršuhu spraviti nekaj člankov proti OF v ta list. Toda Vi *tudi* veste, da je kmalu potem Peršuh padel kot organizator Mihajlovičeve bele garde v Ljubljani, niso pa padli do danes niti pooblaščeni od Mihajloviča, niti kak izmed oficirjev, ki tvorijo štab in so vsi v Ljubljani. Po Peršuhovi smrti je list krenil mimo OF, ki jo napada le v toliko, v kolikor brani Mihajloviča pred gorostasnimi klevetami Slov[enskega] poročevalca – v novo smer, ker je že njegov mladi Pobratim namreč jugoslovenarsko dinastično.

Kdor pozna našo preteklost, ve kaj pomeni za slovenskega liberalca kot orožje v politični borbi kralj in jugoslovanska vojska. S tem mečem so nas slovenski liberalci krotili 20 let in referen je bil vedno na koncu debate: Vi ste proti kralju in vojski, zato ste antidržavni element in zato morate v luknjo. Še voditelju Koroščuu [Anton Korošec] so naprtili v politični borbi ta zločin na glavo.

Poleg »Svobode in smrti« izhaja listič Pobratim, ki je namenjen dijaški mladini. Ta naj bi zbral dijaško mladino za Mihajlovičeve oddelke. Pisan je Pobratim v jugoslovenarskem duhu in se predvsem topi v ljubezni do mladega kralja in proslavlja Kosovo in Vidovdan, pozablja pa na slovenske zgodovinske datume. Zadnje čase je list v toliko boljši, ker nastopa ostreje proti OF.

V 3. številki ima med drugim sledeči naslov: Slovenec bodi – četnik. Kdor četnik, ta junak, to je prva in glavna zapoved vsakega četnika. Na strani drugi pravi

sledeče: Jugoslavija je nastala spontano. Svojo obliko, svoj smisel je našla v Kralju. Dinastija Karadjordjevičev je izpričala upravičenost svojega položaja. Z eno samo kapljo mučeniške krvi bi zadostila zahtevam, ki jo stavlja narod vanjo. Karadjordjeviči so jo potočili več. Kralj, to smo mi vsi. Umreti za kralja pomeni – umreti zase in za svojo družino.

V 4. številki pravi sledeče: Smo legalno in legitimno gibanje. Zato priznavamo jugosl[ovansko] vlado v Londonu, vlado ki je naslednica one vlade, ki je 27. 3. pretekl[ega] leta doživela največjo zaupnico celega slovenskega, srbskega in hrvatskega naroda. Zavedati se moramo, da bi bila danes Jugoslavija brez bodočnosti, brez vere v odrešenje, naših 20 letnih zasužnjenih bratov, če ne bi lani 27. 3. bilo ljudi, ki so izvršili preobrat.

Številka 5 piše: ali niso bile žrtve Karadj[ordjevićev] za narod in državo dovolj velike? Ali ni Črni Jurij [Đorđe Petrović – Karađorđe] umrl v pregnanstvu – zapuščen od vseh. Ali ni sin njegov Aleksander [Aleksander Karađorđević] kri prelil za domovino? Ali ni mar šel Peter Osvoboditelj [Peter I. Karađorđević] s svojim narodom in sinom čez strašne Albanske gore? In kdo ne vidi krvi Aleksandra Zedinitelja [Aleksander I. Karađorđević]? In sin njegov mladi Peter II [Peter II. Karađorđević], ki je v rani mladosti izgubil očeta, ali ni moral v izgnanstvo, daleč od svojega naroda in domovine? To so žrtve, ki zgovorno dokazujejo in pričajo, da so bile te žrtve storjene za narod in domovino. – Ton v listu je ves čas tak, kakor smo jih bili navajeni čitati v bivšem »Sokolskem glas*niku*«. In kaj naj rečemo na pisanje list »Naprej zastava slave«, ki v svoji 6. številki piše sledeče: hočemo Jugoslavijo. Trdno smo prepričani … List še danes ne upa imenovati Slovence za narod, ampak jih imenuje še zmiraj *s* slovenski*m* rod*om*. In vse to pisanje zvesto agitira za gibanje Draže Mihajloviča. Ne bomo se mnogo varali, če trdimo, – iz dosedanjih izkušenj – o zadržanju sokolov in liberalcev, da ne delajo to iz simpatij do kralja in Jugoslavije, ki jo kaj hitro zatajijo, ampak da delajo to iz svojih strankarskih vidikov: rešiti pod Mihajlovičevo avtoriteto svojo politično kramarijo in pa Tyrševo [Miroslav Tyrš] ideologijo.

Stražarji pa kot nosilci teženj slovenske narodne mladine hočemo tudi glede Mihajlovičevega gibanja popolne jasnosti in čistega vina. Zato postavljamo[1601] zahtevo: *1.)* vsaka vojaška sila na slov[enskem]. teritoriju mora tvoriti slovensko narodno vojsko. Kot zunanji izraz morajo v tej vojski bili slovenska komanda, slovenski poveljniki, slovenska zastava in pa slovenski emblemi kot njeni simboli. *2.* Slov[enska] narodna vojska mora biti garancija, da se bo uresničil maksimalni slovenski program, ki ga zastopa in ki ga je obelodanila Slovenska ~~akad[emska] in dijaška~~ mladina. *Mi namreč ne verujemo več nobenim obljubam glede slovenske narodne samostojnosti in svobode in hočemo kot […] svojo narodno vojsko.*

[1601] V rokopisu je pripisano: *SNV*.

Ali odgovarjajo oddelki, ki se imenujejo Mihajlovičeve čete – tem našim zahtevam, naj odgovori današnja debata starešinstva.

In končno je namen debate, da *dobi* stražarsko starešinstvo, ki je danes edina ~~homogena~~ *strnjena* in disciplinirana skupnost v katoliških vrstah – ~~dobi~~ enoten pogled in odgovor na ta vprašanja in ga potem povsod dosledno širi in zagovarja, kakor se to za Stražarja spodobi.

Nepopolno protestno pismo levo usmerjenih univerzitetnih predstavnikov, nedatirano (pag. 3250), neobjavljeno

---

Referat z naslovom Dijak in dijakinja pri delu za narod v težkih dneh, nedatirano (pag. 3252–3259)[1602]

Dijak in dijakinja pri delu za narod v težkih dneh.

A. Uvod.

Ob prelomu dveh svetov živimo: odmirajočega in nastajajočega.

Pred našimi očmi izginja stara družba in njeni temelji se rušijo v prazen nič; liberalistični gospodarski sestav gleda lahko samo še na razvaline in lahko samo ugotavlja, da je bila preteklost napačna in da sedanji rod trpi radi njega. Pred nami se odigrava veliki in orjaški boj odmirajočega sveta in nastajajoče bodočnosti.

Dediščina starega sveta s poudarkom nove socijalne nijanse se hoče po*la*stiti otrok dosedanje dobe: *komunizem […]v Sloveniji po[d] plaščem […] OF.*

Za vsako ceno hoče priti do besede v javnosti in povsod stremi za tem, da se prikaže kot edino narodno gibanje ter zdrav in nov življenski pokret slovenskega naroda. Ni mu do tega, da bi se posluževal v javnosti resničnih gesel *ter* da bi v svojem boju nastopal odkrito in jasno.

V javno borbo uvaja neresnico in laž (v taki meri in v takem obsegu) kot tega naš slovenski narod doslej ni bil navajen. Vsa sredstva uporabi samo, da bi bila zmeda še večja, da bi bilo gorje še občutnejše in da bi bila bolečina celokupnega slovenskega naroda še bolj skeleča. Seje laž in zavaja v zmoto, da bi v takem stanju tem bolj lahko utrdil svoje položaje. Zlorablja težko stanje slovenskega naroda in ga peha v še večjo nesrečo samo, da iz bede in trpljenja slovenskega človeka lahko ustvarja na naših svetih slovenskih tleh komunistično revolucijo in sovjetski raj.

Brezvestno se igra z življen*jem* raztrganega slovenskega naroda, ugonablja slovenska premoženja, moralno uničuje pridobitve preteklosti in zapušča povsod za seboj žalostne sledove svojega javnega dela: stotine *celo tisoče* neusmiljeno mučenih in pobitih Slovencev, stotine požganih slovenskih domov in gospodarskih poslopij.

[1602] Prepis dokumenta je na pag. 2378–2383.

Slovenski komunizem je vedel, da ne bo ničesar opravil med slovenskim narodom, ako pokaže odkrito svoje lice, svoj obraz in svoje namene. Isto so vedeli tudi priganjači komunizma takzv. krščanski socijalisti, ki so ime krščanski zlorabili, da so delali in še delajo zmedo med katoličani ter jugoslovenskimi Sokoli, ki so nastop komunistične OF smatrali kot ugoden moment, da aktivno posežejo v kulturni boj proti slovenskim katoličanom.

Vsa vesoljna OF je poznala nastrojenost slovenskega naroda do okupatorja. Poznala je *narodno* zavednost slovenskega naroda in vedela, da se z dejstvom zasedbe in uvajanja novih nenarodnih metod in ustanov slovenski narod ne bo nikdar spoprijaznil.

Udarili so na narodno struno: trdili so, da je OF narodna organizacija, da vodi borbo za osvoboditev slovenskega naroda, da je za tako osvobodilno borbo treba zbrati vse narodne sile slovenskega naroda, da morajo to narodno osvobodilno borbo voditi in izvojevati novi ljudje, ker so dosedanji voditelji odrekli, da mora mladina 100 % z njimi brez vsakega pridržka in ne oziraje se na žrtve, ki bi jih mladina doprinesla pri tej osvobodilni borbi slovenskega naroda pod vodstv*om* OF.

OF je resnično razpredla svojo propagando med ves slovenski narod, tudi med dijake vseh vrst. Priznati moramo, da uspeh zvijačne in lažne propagande ni izostal. Njihov narodni klic je dobil obširen odmev *pa* še pod trditvijo skorajšnjega konca vojske in zloma osi, teroriziranje protimislečih in protidelujočih je ustvarjal nevarno psihozo, da je majhen del narodnih komunističnih izdajalcev mogel razpredati dalje in globlje svoje načrte ter se docela polastiti podtalnih sil, delujočih med narodom.

Vse je moralo pod siceršnjim žigom izdajalstva služiti partizanski OF: ljudskošolski otroci, srednješolska mladina, izobraženstvo, obrtniki, delavci in tudi ženske vseh poklicev in stanov. Dokler je OF samo propagandistično s podtalno *(*ilegalno*)* literaturo vodila osvobodilno gibanje slovenskega naroda, je bil po večini na njeni strani tudi slovenski kmet, med tem ko je slovenski meščan po ogromni večini še danes na njeni strani in noče nikakor razumeti odpora, ki je iz priprostih kmečkih vrst slovenskega naroda nastal protipartizanski OF spontano in izključno v želji, da si ohrani svoje življenje in premoženje ter v stremljenju, da ostane na svojih narodnih tleh tudi še po času, ki bo prišel po teh viharnih dneh komunistične revolucije.

Med dijaštvom je zlasti nastopala OF in ga izrabljala za propagando v svoje nečiste in ne narodne svrhe. Zvabila pa je tudi številne dijaške kroge v gozdove z zatrjevanjem, da je nepotrebno nadaljevati študije, ker narodu koristijo več na terenu kakor pa v šolah.

Precej srednješolske mladine je sledilo »narodnim« klicem OF tudi radi tega, ker je videl med svojimi profesorji podpornike OF: zagorel*a* je v svojem narodn*em*

navdušenju in sledil*a* vsem ukazom slovenske OF. Če *se* je mladina odzvala klicu svojega narodnega navdušenja, ki ga je OF z lažjo in neresnico izzvala, bi *pa* morali profesorji biti kot slovenski vzgojitelji tisti, ki bi v teh težkih dneh dajali pravilno smer svojim učencem. Tega ni bilo in tudi še sedaj v veliki meri ni.

Ugotoviti moramo žalostno resnico, da je baš slovenski izobraženec v teh dneh izgubil popolnoma svojo orijentacijo narodno, da se je močno oddaljil od slovenskega naroda, da se je z njegovo podporo razbohotila na slovenskih tleh zločinska OF z vsem svojim delovanjem in da še danes po ogromni večini vztraja v svojih zmotah, čeprav dovolj zgovorno govorijo opustošene *slovenske* vasi in požgani *slovenski* domovi ter mrtvi Slovenci, kakšno je bilo osvobodilno gibanje slovenske OF.

Bil pa je krog sl[ovenske] mladine in drugih izobražencev, ki je takoj spoznal zločinske namene OF in ni hotel slediti njenim klicem in pozivom. Videl je ta del, da komunistična OF rabi narodnost le kot vabo, da se poslužuje narodnih načel le zato, da omami Slovenski narod, na kar bo pokazala šele pravo in resnično svojo barvo: svojo internacijonalnost in slo po krvi lastnih slovenskih ljudi, ki se nočejo ukloniti njihovemu nasilju in ki hočejo ostati slovenskemu narodu zvesti.

Ta mladina smo tudi mi.

Doslej smo stali trdno proti komunistični OF, odslej dalje pa bomo podvojili, potrojili vse svoje sile delu proti OF in *delali* povsod in vselej, da pomagamo slovenskemu narodu, da se opomore in za vedno reši partizanskega osvobajanja, ter s svojim delom kazali, kaj je pravo bistvo ljubezni in dela za slovenski narod.

B. Pravo bistvo ljubezni in dela za slovenski narod.

Iz naroda za narod je od nekdaj naše načelo in naš program.

Iz naroda: Slovenska mati nas je rodila, nam dajala vzgojo, nam polagala v naša mlada usta slovensko besedo in molitev v slovenskem jeziku. Slovenska zemlja tolikokrat že teptana, zaničevana, bičana in s krvjo prepojena, a vendar tako lepa, razkošna in bogata, nam je dala zibelko in nas sprejela, nas je vzgojila in rodila. Slovenska beseda nas je bodrila in krepila, da smo vztrajali, ostali in kljubovali silam vseh časov in vekov. V zemlji svojih očetov in iz nje smo črpali moč, da smo ostali narod in se uveljavili kot narod.

Nič nismo brez naroda in nič nismo brez narodne slovenske zavesti! Bili bi le konglomerat poedincev, masa, ki bi jo lahko vsak po svoje oblikoval, s katero bi lahko vsak poljubno razpolagal brez našega lastnega sodelovanja in odločitve.

Za narod: Saj smo njegovi v vsem: po čustvovanju in mišljenju po hotenju in stremljenju! Dolžni smo, da narodu služimo ne kot gospodje, marveč kot enaki z večjo odgovornostjo pred sedanjostjo in prihodnostjo. Dolžni smo narodu hvaležnost in ljubezen.

V čem pa je ta ljubezen do naroda?

Ljubezen do naroda zahteva lastnih žrtev za moralne ali idealne vrednote ali gmotne koristi naroda kot celote. Bo vprašal kdo, ali niso oni od OF v gozdovih dovolj žrtvovali, ko so se odpovedali udobju, v katerem so živeli na svojih domovih, mar niso ti dali za narod svoje osebne prostosti in se podali v nevarnost, da izgube svoje življenje?

Da, res so zapustili udobje in domove, res se potikajo po gozdovih, res stoje vsak čas pred smotrno nevarnostjo, a vendar ni njihovega postopanja smatrati, da so to storili iz ljubezni za narod in ni njihovega dela oceniti za narodno delo in njihovih žrtev ni šteti na narodne borce in narodne žrtve. Vse to pa zato, ker niso šli v gozdove, da koristijo narodu kot celoti, marveč so šli in se borili, da izvojujejo zmago svojim zmotnim načelom, pa magari za ceno uničenja celega slovenskega naroda, samo da ostane pri življenju nekaj deset tisoče komunistov na slovenskem ozemlju. V svoji ideološki zaslepljenosti so šli tako daleč, da so se na ljubo internacionalizmu odpovedali slovenski zemlji na Koroškem in na Primorskem, in to na *željo* avstrijski*h* in italijanski*h* komunisto*v*.

V vsej svoji borbi OF ni pokazala nobenega junaštva in tudi ni doprinesla za narod nobenih žrtev. Če bi se res borili za narod, bi komunistični ubijalci ne mogli dopustiti, da bi okupator tu in onkraj mej Ljubljanske pokrajine za eno po komunistih ustreljeno žrtev streljal 5, 10 ali morda celo 50 slovenskih življenj, marveč bi KPS žrtvovala okupatorju le tistega človeka, ki je umore izvršil. Kako majhna številka bi potem bila! Iz takega postopanja OF jasno sledi, da so taka dejanja navadna in preprosta zločinstva. Zločinstev pa ni mogoče smatrati za narodno delo.

Moramo zato gledati, da vrnemo v javno mnenje pravi pojem ljubezni do naroda.

V prvi vrsti moramo skrbeti, da se strokovno izobrazimo in pripravimo. Narodove zahteve v prihodnjosti bodo velike. Pripravljeni moramo biti, da bomo poprijeli za delo povsod, kamor nas bo klicala domovina. Ne pozabimo, da bomo po vojski morali graditi na vsem našem slovenskem ozemlju, da bo pomanjkanje slovenskega izobraženstva veliko in da bomo tudi takrat mogli uspešno koristiti narodu le, ako bomo strokovno na svojem mestu. Ne podcenjujmo strokovne izobrazbe! Ne verjemimo, da bo lahko vsak opravljal vse posle, čeprav ne bo imel za taka dela nobenih strokovnih sposobnosti! Poleg obveznih šolskih predmetov naj se vsak uči tudi strojepisja, stenografije in tujih jezikov! Vse to bo neobhodno potrebno, ker polja bo dovolj, delavcev pa malo. Ne izgubljajmo zato časa z neresnim čenčarjenjem, marveč glejmo, da vsako minuto zares koristno izrabimo.

Ko bomo storili in izpolnili te prvotne svoje dolžnosti, moramo vsi – prav vsi poseči na primeren način tudi na področje javnega udejstvovanja, da razženemo zmoto in znova uteremo pot resnici. Dolžni smo po svoji vesti in svojem narodnem čustvovanju, da povsod nastopimo z vsemi sredstvi proti vsem in vsakomur, ki bi še zastrupljal javno mnenje z miselnostjo komunistične OF. Dolžni smo stopiti v vrste

propagandistov proti OF, dolžni smo pojasnjevati, dolžni smo učiti in razlagati, dolžni smo javno nastopati, dolžni smo preprečevati širjenje OF časopisja in paziti, da bodo krogi našega poznanstva pravilno obveščeni o celotnem poteku in razvoju dogodkov. Ne smemo se ustrašiti nobenih groženj! Ne smemo odnehati in se ne pustiti ustrahovati! Sami moramo v celoti kot nezlomljiva sila sodelovati pri uničenju slovenskega komunizma, sami moramo zastaviti vse svoje razpoložljive zmožnosti in sile, da v bodoče preprečimo komunistična zločinstva nad našim slovenskim človekom. Vse to smo dolžni, da ohranimo narodu njegove svetinje, da ga moralno vzdržimo na gotovi višini in da ga zdravega in živega pripeljemo v lepšo prihodnost.

Vem, da bo tako delo velikokrat težko in sem tudi prepričan, da bo zahtevalo od poedinca celega človeka. Lahko tudi, da bo kdo radi svoje neustrašenosti in svojega poštenja ter odkritosrčne borbe proti OF moral drago plačati svojo borbenost, a nič za to. Kajti mi vemo, da smo v borbi, da je zločinski komunizem začel to borbo proti slovenskim katoličanom, ker se ne uklonijo njegovi brezbožnosti. Vemo tudi, da bomo kot katoličani izginili sedaj ali pozneje, ako bi zavladal nad našo prelepo slovensko zemljo komunizem. Zato je pametneje boriti se z vsemi razpoložljivimi sredstvi proti komunizmu, četudi pri tem poedinec še žrtvuje svoje življenje. Bo vsaj častno padel v boju za svoj narod!

Baš propaganda je važna. Zato ne smemo *opustiti* nobene prilike, da pravilno nastopimo proti razdiralnim silam OF. V svojem razredu ne smete dopustiti, da bi se razširjal komunizem niti od ust do ust. Vi morate biti gospodar situacije vsak v svojem razredu, čeprav ste morda v manjšini.

Na svojih stanovanjih morate porabiti svojo zgovornost, pri srečanjih zapeljancev morate sodelovati, da jih vrnete nazaj narodu.

Vem, da so naloge težke. Vem, da se bo kdo izgovarjal, češ bo pa drugi to naredil. –

Bodimo odločni in neupogljivi, kot da goram se iz bokov izvili se.

20. 9. ob 1/4 11h in 17h

Kaj je pravo bistvo ljubezni in dela za narod?
Kaj je naloga mladine, kje lahko dela (doma in izven mej)
Izoblikovanje značaja
Poudarek za novo udarno (borbeno) katoliško mladino.

nastopati proti propagandi OF:
morate preprečiti *1. da je narodni pokret*
kakršnokoli
2. da gre za bratomorni boj
sodelovanje ali *3. da je treba izkazovati usmiljenje*
podpiranje OF
(pletenje nogavic)

Paziti je na tole: Govoriti je treba vedeti, kdaj, pred kom in kako
Sistem propagande naj bo zbran in učinkovit!
Nikdar ne navduševati nad navideznim junaštvom
P[artizanov]; vedno mora biti pred očmi, da se vsak zločinec poslužuje močnih sredstev, da postaja v očeh površnega opazovalca »junak« (tudi Čampa ali Hace[1603] *(v zadnjem času) sta bila »junaka«)*

Na vsak nov pojav v šoli moramo biti pozorni in mu izslediti smer in smoter!

Referat Lojzeta Udeta o značaju Osvobodilne fronte 15. maja 1942 (pag. 3261–3285)[1604]

Nekaj pripomb Albina Šmajda k Udetovemu referatu (pag. 3285).[1605]

Razmišljanje o pozivih OF k oboroženi vstaji, nedatirano (pag. 3286–3292), neobjavljeno

---

Elaborat o slovenskem vprašanju v luči sedanje vojne, nedatirano (pag. 3293–3294)[1606]

Povzetek iz knjige nemškega cerkvenega zgodovinarja Augusta Friedricha Gfrörerja o zgodovini srednjeevropskega prostora, nedatirano (pag. 3295–3318), neobjavljeno

---

Programska izhodišča Katoliške akcije za razvoj gospodarstva (pag. 3319), neobjavljeno

---

Elaborat o komunistični nevarnosti (pag. 3320–3321), neobjavljeno

---

Elaborat o rabskih internirancih, nedatirano (pag. 3322–3331)[1607], neobjavljeno

---

Nekrolog za Janezom Evangelistom Krekom v rokopisu in tipkopisu, nedatirano (pag. 3332–3333)[1608]

[1603] Anton »Tone« Hace (1917–1988), med obema svetovnima vojnama eden najbolj znanih slovenskih roparjev, brat partizanskega komisarja Matevža Haceta. Večinoma je ropal bogate, zato je veljal za nekakšnega »slovenskega Robina Hooda«.

[1604] Prepis dokumenta je na pag. 3371–3394. Na prepisu je zapisano, da gre za pismo Lojzeta Udeta Albinu Šmajdu. Dejansko gre za Udetov referat, ki ga je Ude dal v branje številnim znancem, med drugim tudi Edvardu Kocbeku, Jožetu Zemljaku, Alešu Stanovnikui in Abinu Šmajdu. Referat s pojasnilnimi opombami je objavljen v Lojze Ude, *Moje mnenje o položaju*, str. 26–62.

[1605] Rokopis dokumenta je na pag. 357–359 in je objavljen v knjigi Dr. Albin Šmajd, Slovenska ljudska stranka – povezave in nasprotja 1918–1946, str. 352–353.

[1606] Prepis dokumenta je tudi na pag. 280–284 in je objavljen pod naslovom »Pogledi na stražarje in mladce« v knjigi Dr. Albin Šmajd, Slovenska ljudska stranka – povezave in nasprotja 1918–1946, str. 287 –291.

[1607] Prepis dokumenta je na pag. 3719–3721.

[1608] V tipkopisu je pripisano: *Spomnimo se*.

Prispevek Nepozabni dan, nedatirano (pag. 3334–3336)[1609]

Ideja o Intermariju, nedatirano (pag. 3339), neobjavljeno

Slovenska deklaracija, nedatirano (pag. 3340), neobjavljeno

Komentar k publikaciji »Borci izzvani …«, leto 1933 (pag. 3341–3342), neobjavljeno

Revija Slovenija in Evropa, nedatirano (pag. 3343), neobjavljeno

Načrti za povojno obnovo Evrope, nedatirano (pag. 3344–3345), neobjavljeno

Predavanje Franca Casarja o stražarskem starešinstvu, nedatirano (pag. 3348–3371), neobjavljeno

Prepisi dokumentov, ki jih je naredila UDV (pag. 3371–3408), nekateri izvirniki so objavljeni v predhodnem besedilu, sicer neobjavljeno

[1609] Prepis dokumenta je na pag. 2787–2788.

SEZNAMI IN KAZALA

VIRI IN LITERATURA

Arhivski viri

Arhiv Republike Slovenije – SI AS

SI AS 1876, Policijski varnostni zbor v Ljubljani.

SI AS 1877, Slovensko domobranstvo.

SI AS 1931, Republiški sekretariat za notranje zadeve Socialistične republike Slovenije.

SI AS 2232, Zbirka fragmentov arhivskega gradiva Republiškega sekretariata za notranje zadeve Socialistične republike Slovenije.

SI AS 1589, Centralni komite Zveze komunistov Slovenije.

SI AS 1487, Centralni komite Komunistične partije Slovenije.

SI AS 1546, Zbirka biografij vidnejših komunistov in drugih javnih osebnosti.

Literatura

Antič, Igor. *Veliki svetovni biografski leksikon. Osebnosti, ki so oblikovale našo civilizacijo*. Ljubljana: Mladinska knjiga, 2002.

Borštnik, Pavle. *Pozabljena zgodba slovenske nacionalne ilegale*. Ljubljana: Mladinska knjiga, 1998.

Čipić Rehar, Marija. Frančiškani v kolesju političnih sistemov 20. stoletja. *Kronika*, 67, 2019, št. 1, str. 121–140.

Dornik Šubelj, Ljuba. Vloga žensk v obveščevalnih in varnostnih službah na Slovenskem pred, med in po drugi svetovni vojni. V: Žižek, Aleksander (ur.), *Ženske skozi zgodovino: zbornik referatov 32. zborovanja slovenskih zgodovinarjev, Celje, 30. september–2. oktober 2004*. Ljubljana: Zveza zgodovinskih društev Slovenije, 2004, str. 159–168.

Enciklopedija Slovenije, knjige 6, 7, 9, 11, 12, 13, 14. Ljubljana: Mladinska knjiga, 1992, 1993, 1995, 1997, 1998, 1999, 2000.

Ferenc, Tone. *Dies irae: četniki, vaški stražarji in njihova usoda jeseni 1943*. Ljubljana: Modrijan, 2002.

Ferenc, Tone. *Okupacijski sistemi med drugo svetovno vojno. 1, Razkosanje in aneksionizem*. Ljubljana: Oddelek za zgodovino Filozofske fakultete, 2006.

Ferenc, Tone. *Okupacijski sistemi med drugo svetovno vojno. 2, Raznarodovanje*. Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete, 2010.

Godeša, Bojan. Ehrlich in zasnova slovenske države. V: Škulj, Edo (ur.), *Ehrlichov simpozij v Rimu*. Celje: Mohorjeva družba, 2002, str. 279–308.

Godeša, Bojan. *Kdor ni z nami, je proti nam. Slovenski izobraženci med okupatorji, Osvobodilno fronto in protirevolucionarnim taborom*. Ljubljana: Cankarjeva založba, 1995.

Griesser Pečar, Tamara. *Razdvojeni narod: Slovenija 1941–1945: okupacija, kolaboracija, državljanska vojna, revolucija.* Ljubljana: Mladinska knjiga, 2007.

Jeraj, Mateja, Košir, Matevž (gl. ur.), Cankar, Tadej, Jenuš, Gregor, Tominšek Čehulić, Tadeja, Trobec Mlakar, Polona, Tušar, Mojca, Žohar, Tanja (ur.). *Dr. Albin Šmajd, dnevnik in dosje 1941–1946*. Ljubljana: Arhiv Republike Slovenije, 2022.

Jeraj, Mateja, Košir, Matevž (gl. ur.), Tominšek Čehulić, Tadeja, Trobec Mlakar, Polona, Tušar, Mojca, Žohar, Tanja (ur.). *Dr. Albin Šmajd, Slovenska ljudske stranka – povezave in nasprotja 1918–1946.* Ljubljana: Arhiv Republike Slovenije, 2024.

Jevnikar, Ivo. Obveščevalec Jože Golec in pričevanja o njegovi smrti 4. aprila 1945 v tržaški Rižarni. V: Maučec, Marjan (ur.), *Leto 1945 – 70 let potem*. Ljubljana: Študijski center za narodno spravo, 2016. str. 170–184.

Kladnik, Tomaž. *Slovenska partizanska in domobranska vojska od ustanovitve do konca druge svetovne vojne.* Ljubljana: Defensor, 2006.

Kos, Stane. *Stalinistična revolucija na Slovenskem 1941–1945.* Del I. Celovec: Mohorjeva družba, 1994.

Kreačič, Goranka. Mož od Soče: portret dr. Slavka Fornazariča, borca za narodnostne pravice primorskih Slovencev. *Prispevki za novejšo zgodovino*, 57, 2017, št. 2, str. 8–32.

Mlakar, Boris. Delovanje stražarjev med drugo svetovno vojno. V: Škulj, Edo (ur.), *Ehrlichov simpozij v Rimu*. Celje: Mohorjeva družba, 2002, str. 257–278.

Mlakar, Boris. Dileme protirevolucionarnega tabora v pričakovanju konca vojne. V: Fischer, Jasna et al. (ur.), *Slovenska novejša zgodovina: od programa Zedinjena Slovenija do mednarodnega priznanja Republike Slovenije (1848–1992). 1*. Ljubljana: Mladinska knjiga in Inštitut za novejšo zgodovino, 2005, str. 761–767.

Mlakar, Boris. *Domobranstvo na Primorskem (1943–1945)*. Ljubljana: Založba Borec, 1982.

Mlakar, Boris. Krogi nasilja med Slovenci v vojnih letih 1941–1945. V: Golob, Janvit et al. (ur.), *Žrtve vojne in revolucije: Zbornik* [referati in razprava s posveta v Državnem svetu 11. in 12. novembra 2004, ki sta ga pripravila Državni svet Republike Slovenije in Inštitut za novejšo zgodovino v Ljubljani]. Ljubljana: Državni svet Republike Slovenije, 2005, str. 22–28.

Mlakar, Boris. Vaške straže ter prostovoljna protikomunistična milica. V: Kokalj Kočevar, Monika (ur.), *Mati, domovina, bog*. Ljubljana: Muzej novejše zgodovine Slovenije, 1999, str. 8–10.

Mlakar, Boris. Slovensko domobranstvo. V: Kokalj Kočevar, Monika (ur.), *Mati, domovina, bog*. Ljubljana: Muzej novejše zgodovine Slovenije, 1999, str. 19–27.

Mlakar, Boris. *Slovensko domobranstvo: 1943–1945. Ustanovitev, organizacija, idejno ozadje*. Ljubljana: Slovenska matica, 2003.

Mlakar, Boris. Slovensko domobranstvo. V: Fischer, Jasna et al. (ur.), *Slovenska novejša zgodovina: od programa Zedinjena Slovenija do mednarodnega priznanja Republike Slovenije (1848–1992). 2*. Ljubljana: Mladinska knjiga in Inštitut za novejšo zgodovino, 2006, str. 696–702.

Mlakar, Boris. Začetki oboroženih oddelkov protirevolucionarnega tabora v Ljubljanski pokrajini. V: Fischer, Jasna et al. (ur.), *Slovenska novejša zgodovina: od programa Zedinjena Slovenija do mednarodnega priznanja Republike Slovenije (1848–1992). 1*. Ljubljana: Mladinska knjiga in Inštitut za novejšo zgodovino, 2005, str. 601–605.

Nose, Aleš. *Domobranci, zdravo – Bog daj: protikomunistične enote na Slovenskem 1942–1945*. Ljubljana, Modrijan, 2017.

Pacek, Dejan. Mladci in stražarji med Scilo sodelovanja in Karibdo izključevanja. *Zgodovinski časopis*, 68, 2014, št. 1–2, str. 150–188.

Peršič, Janez. Domobranska prisega dne 20. aprila 1944. *Prispevki za zgodovino delavskega gibanja*, 13, 1973, št. 1–2, str. 211–228.

Piškurič, Jelka. Prispevek k razumevanju delovanja in organizacije Črne roke. *Zgodovinski časopis*, 76, 2022, št. 1–2, str. 160–183.

Pust, Anton, Reven, Zdenko, Slapšak, Božidar (ur.). *Palme mučeništva: ubiti in pomorjeni slovenski duhovniki, redovniki in bogoslovci in nekateri verni laiki*. Celje: Mohorjeva družba, 1995.

Saje, Franček. *Belogardizem*. Ljubljana: Slovenski knjižni zavod v Ljubljani, 1952.

Sirc, Ljubo. *Med Hitlerjem in Titom*. Ljubljana: Državna založba Slovenije, 1992.

Škerl, France. Prispevki k zgodovini razvoja nasprotnikov Osvobodilne fronte v letu 1941. *Zgodovinski časopis*, 21, 1967, str. 69–198.

Šorn, Mojca. Idejni in politični nazori Rupnikovega kroga. *Prispevki za novejšo zgodovino*, 43, 2003, št. 1, str. 65–74.

Ude, Lojze. *Moje mnenje o položaju: članki in pisma 1941–1944*. Mlakar, Boris (ur.).

Ljubljana: Slovenska matica, 1994.

Vidic, Jože. *Beg z morišča*. Ljubljana: Borec, 1972.

Vidic, Jože. *Po sledovih črne roke*. Ljubljana: Borec, 1975.

Vodušek Starič, Jerca. »*Dosje« Mačkovšek.* Viri 7. Ljubljana: Arhivsko društvo Slovenije, 1994.

Vodušek Starič, Jerca. Liberalni patriotizem in intransingenca leta 1941. V: Čepič, Zdenko, Guštin, Damijan, Perovšek, Jurij (ur.), *Slovenci in leto 1941: znanstveni posvet Šestdeset let od začetka druge svetovne vojne na Slovenskem*. Ljubljana: Inštitut za novejšo zgodovino, 2001, str. 59–76.

Elektronski viri

1959 Begunje – Šolska kronika (2). *Stare slike*, 2. 10. 2015 (dostopno na https://stareslike.cerknica.org/2015/10/02/1959-begunje-solska-kronika-2/, pridobljeno 3. 9. 2026).

Fink, Božidar. Sodni odsek slovenskega domobranstva. *Revija Zaveza*, 29. 3. 2005 (dostopno na https://www.zaveza.si/zaveza/sodni-odsek-slovenskega-domobranstva/, pridobljeno 3. 9. 2026).

Grum, Janez. Padec Grčaric. *Revija Zaveza*, 1. 9. 1993 (dostopno na https://www.zaveza.si/zaveza/padec-grcaric/, pridobljeno 24. 9. 2026).

Grum, Janez. Turjak – razmere pred napadom. *Revija Zaveza*, 29. 9. 1993 (dostopno na https://www.zaveza.si/zaveza/turjak-razmere-pred-napadom/, pridobljeno 24. 9. 2026).

Kranjc, Marjan F. Dr. Vladimir Kante, namestnik upravnika politične policije v Ljubljani, vrhunski tajni sodelavec VOS in OZNE – kdo ga je izdal Gestapu? *Vojaštvo Military* (dostopno na https://vojastvo-military.si/wp-content/uploads/kante.pdf, pridobljeno 24. 9. 2026).

Locatelli-Hagenauer. *Cavallerie* (dostopno na https://www.cavallerie.at/hagenauer-pyrrhus/, pridobljeno 3. 9. 2026).

Savelli, Julij. Dnevnik mojega križevega pota – maj 1945 v taborišču Monigo (1). *Revija Zaveza*, 28. 10. 2022 (dostopno na https://www.zaveza.si/zaveza/dnevnik-mojega-krizevega-pota-maj-1945-v-taboriscu-monigo1/, pridobljeno 3. 9. 2026).

Rihar, L. Prve odporniške skupine proti okupatorju in Komunistična partija. *Revija Zaveza*, 29. 1. 2017 (dostopno na https://www.zaveza.si/kaj-je-treba-vedeti/prve-odporniske-skupine-proti-okupatorju-in-komunisticna-partija/, pridobljeno 3. 6. 2026).

Slovenska biografija (dostopno na https://www.slovenska-biografija.si/, pridobljeno 2. 9. 2022).

Tominšek Čehulić, Tadeja, Šorn, Mojca, Rendla, Marta, Dobaja, Dunja. *Smrtne žrtve med prebivalstvom na območju Republike Slovenije med drugo svetovno vojno in neposredno po njej*. Ljubljana: Inštitut za novejšo zgodovino, 1997– (dostopno na Sistory, Zgodovina Slovenije, https://www.sistory.si/zrtve, pridobljeno 3. 9. 2026).

Velikonja, Tine. Padec Suhorja. *Revija Zaveza*, 29. 5. 2013 (dostopno na https://www.zaveza.si/zaveza/padec-suhorja/, pridobljeno 3. 9. 2026).

Wikipedia. Prosta enciklopedija (dostopno na https://www.wikipedia.org/, pridobljeno 3. 9. 2026).

Žajdela, Ivo. Bela krajina, partizani, Suhor, Norbert Klemen, Alojzija Ivec, občinski praznik občina Metlika (5). *Družina*, 12. 11. 2025 (dostopno na https://www.druzina.si/clanek/bela-krajina-partizani-suhor-norbert-klemen-alojzija-ivec-obcinski-praznik-obcina-metlika-5, pridobljeno 3. 9. 2026).

Žajdela, Ivo. Rudolf Smersu, Miloš Stare, Slovenska legija. *Družina*, 28. 6. 2024 (dostopno na https://www.druzina.si/clanek/rudolf-smersu-slovenska-legija, pridobljeno 3. 6. 2026).

KRATICE IN OKRAJŠAVE

AA – Anglo-Američani

BG, bega (tudi BGisti ali bgisti) – bela garda, belogardist

CCNN – Camicie Nere (črne srajce, črnosrajčniki)

CK – Centralni komite

C. N. K. – Centralni nacionalni komite

ČEKA – Vserossijskaja črezvičajnaja komisija po borbé s kontrrevoljuciej, spekuljacijej i sabotažem (Izredna vseruska komisija za boj proti kontrarevoluciji, špekulacijam in sabotažam)

DE – Delavska enotnost

DL – Dekliška legija

DLO ali DL. O – Dolomitski odred

DO – Dolenjski odred

DOS – Državna obveščevalna služba

GAF, GaF – Guardia alla Frontiera (Obmejna straža)

GILL – Gioventù Italiana del Littorio di Lubiana (Italijanska liktorska mladina v Ljubljanski pokrajini, mladinska fašistična organizacija)

GNDOS – Glavno načelstvo Državne obveščevalne službe

GOO – Glavni organizacijski odbor

G. P. T. – Glavna poštna trojka

GUF – Gruppi Universitari Fascisti (Skupine fašističnih študentov)

HRV DMB – Hrvatsko domobranstvo (Hrvaško domobranstvo)

HSS – Hrvatska seljačka stranka (Hrvaška kmečka stranka)

IO OF – Izvršni odbor Osvobodilne fronte

I. S., IS – Intelligence Service

JGV – Jugoslovanska vojska

JNS – Jugoslovanska nacionalna stranka

JRO – Jugoslovenska revolucionarna omladina (Jugoslovanska revolucionarna mladina)

JURAO – Jugoslovanska revolucionarna organizacija

J. V., JV, J. v., j. v., JVvD – Jugoslovanska vojska v domovini

JVUO – Jugoslovenska vojska u otadžbini (Jugoslovanska vojska v domovini)
KA – Katoliška akcija
KDE – Kranjske deželne elektrarne
KID – Kranjska industrijska družba
KP – Komunistična partija
KPI – Komunistična partija Italije
KPS – Komunistična partija Slovenije
KS – Krščanski socialisti
K. S., KS – Komanda Slovenije
K. SL., K. Sl. – Komanda Slovenske legije
LMG – Light Machine Gun (lahki mitraljez)
LS – Legija smrti
MO Zbora – Mladinska organizacija Zbora
MP – mestno poveljstvo
MPSL – Mestno poveljstvo Slovenske legije
MVAC, MVC – Milizia Volontaria Anticomunista (Prostovoljna protikomunistična milica)
MVO – neidentificirano
N. O. G. – narodnoosvobodilno gibanje
NOV – narodnoosvobodilna vojska
NL – Narodna legija
N. M. – Novo mesto
NS, N. S. – Narodni svet
NSDAP – Nationalsozialistische Deutsche Arbeiterpartei (Nacionalsocialistična nemška delavska stranka)
NZ, N. Z. – Narodna zaščita
O. C. – obveščevalni center
OF – Osvobodilna fronta slovenskega naroda
OFM – Ordo Fratrum Minorum (Red manjših bratov, frančiškani)
OJNS – Omladina Jugoslovanske nacionalne stranke
OK (tudi O. K.) – okrožni komite
OKW – Oberkommando der Wehrmacht (Vrhovno poveljstvo (nemških) oboroženih sil)
OOT – okrožna organizacijska trojka
OR (OP) – neidentificirano

OS – obveščevalna služba
OŠ – organizacijski štab
OŠSD – Organizacijski štab Slovenskega domobranstva
OT, O. T. – Organizacija Todt
OT – okrožna trojka
OUZD – Okrožni urad za zavarovanje delavcev
OVRA – Opera Vigilanza Repressione Antifascista (fašistična policija v Italiji)
PK – Pokrajinski komite
PNF – Partito Nazionale Fascista (Narodna fašistična stranka)
PPKM – Prostovoljna protikomunistična milica
PPSL – Pokrajinsko poveljstvo Slovenske legije
PZONM – Poveljnik zaščite okraja Novo mesto
R. A. – Rdeča armada
rkt. – rimskokatoliški
RM, Rm – Reichsmark (stara nemška marka)
R. O., RO – rajonski odbor
SA – Standarte (paravojaški oddelek nemške nacistične stranke)
SA – Sturmabteilung (jurišni oddelek nemške nacistične stranke)
SB – Slovenski borci
SD, SLD, SL. D. – Slovensko domobranstvo
SD – Sicherheitsdienst (nemška varnostna služba)
SDL – Slovenska domobranska legija
SDZ – Slovenska dijaška zveza
SDZ – Slovenska delavska zveza
SDZ – Slovenska demokratska zveza (Gorica)
SiPO, SIPO – Sicherheitspolizei (nemška varnostna policija)
SKAS – Slovensko katoliško akademsko starešinstvo
SKL – Sokolska legija
SKOJ – Savez komunističke omladine Jugoslavije (Zveza komunistične mladine Jugoslavije)
SL (S. L., S. l.) – Slovenska legija
SLS – Slovenska ljudska stranka
SNAPPA – Slovenska nacionalna antipartijska reformna akcija
SNK – Slovenski nacionalni komite

SNOV – Slovenska narodnoosvobodilna vojska
SNVZ – Slovenski narodni varnostni zbor
SOF – sodelavci Osvobodilne fronte
S. P. – Stara pravda
SPO – neidentificirano
SS – Schutzstaffel (Zaščitni vod; paravojaška organizacija NSDAP)
SSSR – Sojuz sovetskih socialističeskih republik (Zveza sovjetskih socialističnih republik)
SVS – Sokolski vojni svet
SZ – Slovenska zaveza
SZŽP – Skupina za zavarovanje železniške proge
tkzv. – takozvani
t. l. – tega leta
t. m. – tega meseca
T. O. – tehnični odsek
TOS – Tajna obveščevalna služba
TS – tajna služba
TSŠ – Tehniška srednja šola
UB, U. B. – udarni bataljon
UBIC – Udarna brigada Ivana Cankarja
UHZ – Ulična in hišna zaščita
UP – ustna propaganda
USA, U. S. A. – United States of America (Združene države Amerike)
VDV – Vojska državne varnosti
VK – Vrhovna komanda
VOS – Varnostno-obveščevalna služba
V. P. – Vojaško poveljstvo
VPSL – Vrhovno poveljstvo Slovenske legije
VS – vaške straže
VŠ – vrhovni štab
VT – vaška trojka
VZ – Vzajemna zavarovalnica
ZFO – Zveza fantovskih odsekov
ZONM – Zaščita okraja Novo mesto
ZS – neidentificirano
ZZD – Zveza združenih delavcev

Kazalo osebnih imen

A

Abrahamzberg, Jože 752
Abram, Ciril 843
Abram, Miloš 537
Abramovski, nadporočnik 430, 431, 875, 876, 904, 905
Ackermann 605
Adamič, Franc 402, 403
Adamič, Ivan 392, 402
Adamič, Josip 383
Adamič, Julka 479
Adamič, Louis 549, 550, 561, 634
Adamič, Maks 598
Adamič, Mirko 443
Adamič, podnarednik 897
Adamič, posestnik 479
Adamič, učitelj 202
Adlešič, Juro 932
Agueci, Giuseppe 239, 242
Ahčin, Ivan 932
Ahlin, Alojz 92
Ahlin, Franc 444
Ahlin, gostilničar 568
Ahlin, poročnik 898
Ahlin, Slavko 783, 792, 834
Albreht, Franc 600, 706, 707
Albreht, Janez 854
Albreht, Vera 600
Alexander, Harold 836
Alič, Franc 223, 859
Alič, Vinko 602
Aljančič, Bogomir 463
Aljančič, Jožef 122, 682
Aljančič, podporočnik 816
Aljančič, Stanislav 122, 682
Alujevič, Branko 668, 790
Ambrož 628
Ambrožič 409
Ambrožič, Alojzij 631
Ambrožič, Branka 479
Ambrožič, družina 631
Ambrožič, Josip 409, 753
Ambrožič, Jože 388
Anderjašič, Peter 196
Andlovec, Franc 402, 403
Andlovic, Ivan 735
Andlovic, Jože 747, 799
Andlovic, Rafael 735
Andoljšek, Vladimir 522
Anić, Ante 56, 70, 71, 72
Antosiewicz, Edvard 30
Apih, Ančka 603
Apih, Milan 603
Arče, Franc 225
Arčon, Ludvik 789
Arena, kapetan 544, 572, 573, 647
Arhar, Vinko 154
Arko, Anton 724, 761
Arko, Branko 570, 579
Arko, Breda 428, 724, 725, 761, 763
Arko, Darja 724, 761
Arko, družina 724
Arko, Ivan 724, 761, 762
Arko, Joško 570
Arko, Marija 724, 761
Arko, Mirko 724, 762
Arko, Venčeslav 602
Armeni, Franjo 198
Arnejc, Janko 639, 649
Artač, Frančiška 218, 224
Artač, Jože 196
Artač, Marija 186
Artač, Matevž 218
Auersperg, Andrej 322
Auersperg, Emil 590
Avbelj, Viktor 492
Avguštin, kaplan 472
Avguštin, signalist 791
Avguštin, vojak 273
Avsenek, Ivan 342, 536, 548, 556, 607, 640, 647
Avser, Ivan 68, 259, 643, 693, 694
Avšič, Ivan 600
Avšič, Jaka 36, 118
Ažman, Ana 922
Ažman, Mirko 463

B

Babič, Jože 790
Babič, Lado 469
Babnik 900
Babnik, Alojz 154

Babnik, Andrej 154
Babnik, Anton 476, 780, 789
Babnik, Antonija 707
Babnik, družina 157
Babnik, Ferdinand 37
Babnik, Ivana 154
Babnik, Janko 155
Babnik, Julka 155
Babnik, Rudolf 154
Babnik, Stanko 476
Babnik, Tone 110
Babnik, Valentin 155
Babušek 393
Bačar, Franc 483
Bačnik, Anton 155
Bačnik, Ivan 155
Bačnik, Marinka 155
Bačnik, Rafael 155
Badoglio, Pietro 318
Bajc, Draga 813
Bajc, Franc 463
Bajc, Ivanka 813
Bajc, Jakob 689, 731, 733, 804
Bajc, Oton 89
Bajc, Viktor 538
Bajec, Jože 741
Bajec, Stanislav 410
Bajec, Teodor 427, 432, 848, 850, 852
Bajlec, Franc 669
Bajt, Aleksander 636
Bajt, Angela 727
Bajt, Bojan 794
Bajt, Leopold 726
Bajt, Marko 794
Bajuk, Božidar 264, 922
Bakarčič, Leon 921
Balanč 121
Balant, Franc 856
Baloh, Meta 558
Bambič, Ivan 862, 872
Ban 205
Bančič, Dragomir 488
Bano, Anica 295, 304
Bano, Milan 30, 31, 68, 69, 70, 283, 289, 294, 535, 547, 549, 578, 640
Baraga, Srečko 122, 629, 679, 682
Barbič, Alojzij 200
Bartol, Karel 754
Bartol, poročnik 286
Basaj, Jože 665
Basaj, Volodja 778
Baš, Jože 122
Baš, Mirko 122
Bastarš, Ludvik 735
Bastič, Lojze 230, 231, 235, 647, 858
Batagelj, Slavimir 575, 590
Batistič, Svetoslav 779
Batrićević, Mihailo 284, 354
Battaglio, trgovec 625
Bauer, L. 416
Baumgartner 398
Baumgartner, Juro 600
Baumgartner, Matija 111
Bavdaž, Alojz 125, 295, 306
Bavdek, Angela 390
Bavdek, Boris 670
Bavec, Anton 507
Bebler, Aleš 267, 280, 623
Bebler Pirkovič, Vilma 498, 499
Bečaj, Anton 193
Becele 393
Bednařik, Rado 615, 617, 665
Beg, Karl 199
Belaj, Ivan 447
Belaj, Jože 406
Bele 557
Bele, Anton 393
Beličič, Vinko 683
Belihar, Dušan 778
Benčan, Viktor 463
Benčina, Karol 196
Benedičič, Anton 385
Benedičič, dr. 119
Benedičič, Miha 178, 402, 661, 843, 845
Benedičič, Rudolf 485
Benedičič, Štefan 463
Benedik, Franc 460
Benedik, Valentin 31, 293, 294, 295, 301, 306, 307, 311
Benigman, Jože 198
Benko, Janez 665
Benko, nadporočnik 818, 870
Berce, Boris 836, 840
Berce, Vinko 684
Berčič, Vladimir 777
Berden, Štefan 822
Berdnik, Albin 197, 856
Berdnik, Alojzij 197
Bergant, Ivan 487
Bergant, Ivo 590

Bergant, Mavricij 487
Bergant, Štefan 487
Berlot, Božidar 228, 863
Berlot, Leon 599
Berlot, Viktor 202, 239, 391, 818, 853, 870, 871, 872, 873, 879
Bernot, Ivko 469
Bertoncelj, Drago 790, 802, 803
Bertoncelj, Franc 669
Bertoncelj, Jernej 485
Bervar, Franc 668
Besednjak, Engelbert 548, 615
Bevc, Ladislav 30, 296, 303, 586
Bevc, Vid 598
Bevk, Ladislav 401
Bežek, Etbin 29, 30
Bezlaj, Izidor 802
Bissanti, Filippo 246, 249, 250
Bitenc, Jože 596
Bitenc, Mirko 27, 54, 292, 300, 305, 308, 309, 310, 311, 313, 375, 563, 586, 619, 643, 679, 680, 682
Bitenc, Stanko 85, 375, 570, 864
Bitnar, Pavlin 110, 596, 660
Bizilj, Drago 112, 590
Bizilj, Marjan 433
Bizjak 471
Bizjak, Bazilij 602
Bizjak, delavec 154
Bizjak, dr. 922
Bizjak, Franc 463
Bizjak, Jože 204
Bizjan, France 216, 224
Bizovičarjeva 378
Bizovičar, Marjan 590
Bjelajčić, Vladimir 297
Blagne, Ivan 668
Blas 594
Blatnik, Franc 200
Blatnik, France 52, 120, 255, 257, 260, 632
Blatnik, Slavka 813
Blažič, iz Most 537
Blažič, Janez 759
Blumauer, Robert 89
Boban, Rafael 673
Boben, Vinko 385
Bogataj, Franc 196
Bogataj, Ivan 196
Bogataj, Mihael 417, 418, 777, 779, 782, 789, 790
Bohinjčev, iz Vrzdenca 474
Boh, Ivan 84, 86, 92, 93, 128, 149, 150, 151, 163, 182, 202, 203, 208, 228, 229, 238, 239, 240, 241, 242, 264, 336, 430, 536, 539
Boh, Jože 745, 749
Bojc, Akvina 87
Bojc, Franc 447
Bojerman, Rihart 422
Bokavšek, Anton 196
Bokavšek, Ivan 196
Bole, Ivan 922
Bolha, Franc 474
Boltar, Marija 393
Boltar, Tina 393
Bombonato, italijanski major 220
Bonač, Franc 192, 193
Bonačič, Vojko 590
Borin, Oskar 590, 789
Boris 361
Borko, Božidar 632
Borštnar, Mija 478
Borštnar, Robert 478
Borštnik, Janko 590
Borštnik, Maks 590
Borštnik, Marjan 590
Borštnik, Pavle 578
Bosanec, Dušan 557
Boštele, Dušan 752
Boštjančič, Jože 402, 403
Boštnar, Janez 412
Božič, Alojzij 409
Božič, Anton 717, 782, 791, 801, 806, 902
Božič, Ivan 264
Božič, Janko 122, 537
Božič, Mirko 562
Božnar, Anton 106, 239, 309, 336
Bozovičar, Franc 226
Bračič, Mirko 255
Bradač, Anton 469
Bradač, Janez 200
Bradač, Jože 199
Bradal, Ignacij 865
Brajič, narednik 815
Brajnik, Edo 503, 602, 603
Brancelj, Anton 194
Brancelj, Jakob 194
Brancelj, Jože 483
Brandstetter, Jakob 668
Brankovič, Ivanka 154
Brankovič, Pavla 154
Brate, Bogomir 886, 892

Bratuša, Karel 679
Bravič, Stanko 790, 831, 832, 833
Bravničar, Josip 711
Brecelj, Anton 586
Brecelj, Bogdan 543, 634
Brecelj, Marijan 562, 571
Breceljnik, Ivan 596
Bregant, Anton 735
Bregar, podporočnik 286
Brejc, sedlar 481
Brenčič, Anton 181
Brenčič, Janez 706
Breskvar, Silvo 121, 680, 683
Brežar, Karl 463
Brezec, Franc 192
Breznikar, Izidor 437
Breznik, Stane 903
Brezovar, Matija 400, 406
Brglez, Alojzij 736
Brglez, Ivan 736
Bricelj 159, 628
Bricelj, Ivo 319, 320
Brilej, Jože 118, 119
Brinar, Anton 600
Brišar, Marija 201
Brodnikova, iz Velikih Lašč 655
Brolih, Ivan 849
Broz, Josip 36, 277, 278, 286, 287, 288, 289, 297, 298, 309, 312, 314, 315, 318, 320, 324, 330, 349, 354, 505, 506, 521, 572, 634, 635, 655, 668, 671, 799, 836
Bruder, nemški častnik 824, 826
Brulc, Franc 480, 482
Brulc, iz Novega mesta 576
Brulc, Jože 482
Brulc, kaplan 646
Brulc, legionar 135
Brulc, vodnik 555
Brumat, Mirko 615
Brunčič, Vida 922
Bučar, Ludvik 199
Buchmüller 614, 615, 616
Bucik, prodajalec zelenjave 510
Budak, Mile 560
Buda, Stanislav 831
Buh, Ivan 197
Bunc, Minka 728
Bunc, Rudolf 728
Burgar, Ivan 196
Burjak, Franc 907
Burjes, Alojzij 112, 590
Butkovič, Vekoslav 791
Butkovič, Vladimir 778, 779

C

Camizolli, italijanski častnik 724
Canjkar 665
Cankar, Ivan 422, 707
Cankar, Izidor 634
Cankar, kmet 360
Capuder, Bogdan 789
Capuder, Danilo 121, 440, 629, 659
Capuder, Donata 705
Capuder, Gabrijel 50, 650, 659, 661
Carra, Luigi 615
Casar, France 52, 92, 116, 205, 541, 545, 575, 576, 627, 635, 641, 645, 667, 944
Ceglar, Hinko 600
Celar, Rok 225
Celarc, Avgust 196
Celarc, Jože 196
Cencič, Viktor 586
Centa 183
Cenčič, Franc 419, 590
Cenčič, Gabrijel 264, 419, 590
Cerar, Anton 487
Cerar, Franc 487, 905
Cerar, jurist 594
Cerar, Lojze 487
Cerar, poročnik 418
Cergol, Izidor 53, 65, 122, 670, 671, 679
Cerkvenik, Albin 35, 63, 118, 119, 120, 250, 251, 252, 258, 259, 260, 305, 543, 558, 633
Cerruti, Guido 261, 576
Cetin, Štefka 882, 883, 884
Chechak, Božidar 407
Churchill, Winston 331, 348, 351, 543
Cigale, Pavel 817
Cigan, France 677
Cimparšek 599
Cimpelj, Leopold ml. 199
Cimpelj, Leopold st. 199
Cimpelj, Martin 199
Cimperman, Alojz 392, 402
Cimperman, Anton 193, 403
Cimperman, Franc 143, 195, 847, 849
Cimperman, France 143

Cimperman, Stanislav 195, 827
Coceani, Bruno 615
Cof, Emil 440
Colarič, Anton 401
Colja, ml., iz Prečne 477
Coronini Cronberg, Alessio 614
Cotič, Božo 599
Cuco 554, 557
Cuderman, zdravnik 652
Cugelj, Franc 802
Cukale, Ivan 422
Cunder, zdravnik 652
Cunder 595
Cvar, Franc 472
Cvetan, Matija 630
Cvetanovič, Anastazij 600
Cvetkovič, Dušan 600
Cvetkovič, Jože 586
Czerny, Igo 427

Č

Čarman, Slavko 463
Čebela, Avguštin 582
Čebelnik, Emil 463
Čebular, Ivan 448
Čeferin, dr. 672
Čeh, stotnik 404, 880
Čeh, Vinko 592
Čekal, Ljuba 882, 884
Čelesnik, Franc 848, 851
Čepon, Anton 886
Čepon, Franc 860
Čepon, Janez 418, 419, 817, 818
Čergan, Alojzij 225
Čermak, Janez 706
Čermelj, Lavo 613
Černe, Dušan 535, 649
Černe, Ferdo 312
Černe, Maks 407
Černe, Zvonko 852
Černej, Darko 932
Černetič, Janez 590
Černigoj, Mladen 135
Černivec, Alojzij 445
Černugelj, Franc 590
Červan, Drago 414
Červar, Gjuro 667
Česen, Marjan 590
Česnik, Ivo 614, 617
Čeč, Tončka 929
Češnovar, Slavko 27, 680
Češnovar, Viktor 25, 85, 87, 633, 668
Čiro, partizan 225
Čobal, Anton 560
Čok, Ivan Marija 527, 528
Čontala, Matija 675
Čonč, Jožef 475
Čopar, Jože 822, 823
Čopar 816
Čopič, Venčeslav 589
Čretnik, Nace 590
Črt, partizan 225
Črtanc, Josip 408
Črtomir 504
Čuden, Ferdinand 182, 208
Čuden, narednik 427
Čuješ, Jože 818
Čuk, Alfonz 615, 620
Čuk, Dušan 790

D

Dagarin, Franc 210
Dagarin, Rado 209, 223
De Baldi, polkovnik 629
Debeljak, Ivan 724
Debeljak, Janez 724, 762
Debeljak, Janko 38, 48, 81, 95, 124, 125, 134, 135, 136, 178, 243, 350, 537, 539, 543, 546, 547, 549, 551, 552, 553, 554, 555, 556, 558, 559, 563, 574, 576, 584, 586, 614, 616, 620, 630, 632, 633, 635, 636, 637, 638, 646, 647, 657, 661
Debeljak, Jože 477
Debeljak, Miha 657
Debeljak, Tine 53
Debeljak, Valentin 485
Debevc 225, 551, 554, 642
Debevc, Anton 193, 194
Debevc, Franc 192, 204
Debevc, Janez 192, 194
Debevc, Jože 192, 300, 775
Debevc, Stanko 194
Debevc, Tone 380
Debevec, Alojzij 191
Debevec, Anica 165, 166, 170, 173, 177

Debevec, Anton 191
Debevec, Franc 191
Debevec, Janez 166, 173, 191
Debevec, Jože 148
Debevec, Lojze 778
Dečko 354
De Forti 553
De Furi 640
Dekleva, Igor 711
Dekleva, Maksimiljan 404
Demšar, Anton 581
Demšar, Ivan 588, 589
Demšar, Janez 187, 189
Demšar, študent 683
Demšar, Vanda 600
Demšar, Viktorijan 664
Demšar, župan 373
Derenčin, Jože 432, 849, 850
Derganc, Jože 88, 629
Derganc, Viljem 407
Derganc, Vilko 111
De Rossi 553
Dev, gostilničar 471
Deželić 106, 261, 350
Dežman, Josip 35, 117, 118, 254, 261, 262, 263, 570, 571, 573, 575
Dimnik, Franc 810
Dimnik, Maks 590
Dimnik, Stanko 31
Dobeic, Heda 921
Dobeic, Janez 921
Dobnikar, Janez 154
Dobnikar, Mimi 154
Dobovičnik, Stane 706, 707
Dobovšek, profesor 87
Doganoc, Jože 870
Dolenc 659
Dolenc, Ančka 672
Dolenc, Filip 463
Dolenc, Ivan 552, 576
Dolenc, Pavel 601
Dolenc, Viktor 210, 223
Dolenec, Alojzij 197
Doležal, Karel 849
Dolinar, Alojzij 445
Dolinar, Andrej 271, 585, 649
Dolinar, Anton 271
Dolinar, družina 360
Dolinar, Franc 541
Dolinar, Ivan 198
Dolinar, Jože 433, 590
Dolinar, Slavko 432, 851
Dolinar, Tone 114
Dolinar, trgovec 487
Dolinar, Valentin ml. 154
Dolinar, Valentin st. 154
Dolinar, Zvone 590
Dolinšek, Alojzij 601
Dolinšek, Anton 717
Doljak, Roman 753
Dolničar, Jožef 153
Dolničar, Peter 411, 412, 413
Dolničar, Vladimir 211, 215, 216, 221, 226
Domazetović, Konstantin 69, 70, 71, 283, 284, 294, 295, 304, 309, 353, 354, 355
Dorče, hlapec 472
Dotti, Giuseppe 239, 242, 602
Dovč, Jože 264, 818
Dovjak 594
Dovjak, Bojan 794, 795
Dovjak, Danijel 794
Drab, Pavle 135
Drab, Stanko 135
Dragan, Alojz 720
Dragan, Anton 448
Dragan, Marija 720
Dragoš, družina 302
Draksler, Rafael 209, 213, 224
Dravljen, F. 158
Drčar, Ivan 440, 649
Drekonja, Ciril 668
Dremelj, Janez 715
Drenšek, Štefan 383, 590
Drinovec 422
Drinovec, Jože 782, 790, 792
Drmulja, Janez 773
Drnovšek, Bogdan 296, 303
Drnovšek, Janez 490
Drobnič, Ana 390
Drobnič, Franc 390
Drolc, Leopold 846
Drufovka, Anton 602
Dubrovič, Bojan 590
Duduković, Mihajlo 613, 616, 690, 694
Duh, Martin 672
Duhovnik, Anton 25, 28, 34, 63, 78, 84, 86, 103, 105, 106, 172, 230, 238, 239, 261, 265, 336, 536, 537, 540, 542, 544, 548, 549, 551, 552, 553, 554, 555, 605, 606, 613,

615, 619, 628, 630, 639, 643, 645, 649, 667, 669, 681, 907, 908, 909, 910
Dular, Marija 389, 390
Dular, Metod 389
Duscha, Paul 60, 629
Dvojmoč, partizan 476

Đ

Đaković, Dušan 317, 350, 918
Đerzelez, Alija 322
Đonović, Jovan 297
Đordjević, Irinej 297
Đujić, Momčilo 42, 314, 315, 316, 317, 318, 319, 320, 324, 348, 349, 632, 675, 681
Đukić, študent 354, 355

E

Edkov, Franc 226
Edvard 504
Egger, Franc 547, 552, 553, 554, 556, 563, 616, 641
Ehrlich, Lambert 51, 52, 623, 641, 925, 926, 929, 930, 934
Eiletz, Božo 590
Einspieler, Josip 402
Elsner, Aleksander 587
Emmer, Fanouš 66, 543, 910
Erber, Karol 600
Erbežnik, Avgust 196
Ercin, duhovnik 472
Erčulj, Ivan 833
Erjavec 578
Erjavec, Ana 922
Erjavec, Anton 445
Erjavec, Franc 407
Erpe, Janez 200
Eržen, Peter 661
Eržen, Štefan 463
Erznožnik, Slavko 778
Est, Jože 713, 714, 717
Etber, Franc 221

F

Fabijan 408
Fabijan, Janez 199
Fajdiga 393
Fajdiga, Pavel 590
Fajdiga, Radivoj 490
Fajdiga, Vojko 120
Fakhar, Olga 628
Falkenhayn, Benita von 532
Farkaš, dr. 895
Farkaš, duhovnik 677
Fašun, Franc 590
Fatur 198
Fatur, Pepe 537
Ferenčak, Rudolf 616, 618
Ferlinc, Bogdan 227, 295, 296, 302, 303, 304, 535
Fifolt, Alojzij 201
Fifolt, Ivan ml. 200
Fifolt, Ivan st. 200
Filip 286
Filipič, Anton 196
Filipič, Ciril 196
Filipič, Dora 735
Filipič, Ivan 843
Filović, poročnik 353
Finec, Milan 62, 63, 68, 95, 121, 125, 583, 584, 605, 606, 607, 628, 672, 673, 676, 677, 679, 680, 681, 682, 704, 816
Fink, Ignac 778
Fink, Leon 600
Fink, podnarednik 710
Fir, Janez 723
Firm, Zdravko 720, 721
Firzig 632
Fišter, Alojz 757
Flac, Daniel 114
Flac, ilegalec 665
Flajnik, Peter 562
Flego, Danijel 406
Fludernik, Marjan 758
Flus, Franc 383
Fočur, Franc 592
Fojkar, Anton 463
Fornazarič, Slavko 711
Forščček, Vinko 721
Forti, italijanski polkovnik 537
Fortunat, kaplan 664
Fortuna, Vincencij 391, 616, 853
Fotić, Konstantin 297, 312, 313, 314
Frakelj, Franc 57, 205, 436

Franc 557
Francelj, Albin 196
Frank, Anton 810
Frankič, Oskar 396, 845
Franko, Ivan 209, 770
Frankoton, brata 211
Franz, Ludvik 742, 743, 744, 745, 748
Frelih, Franc 477
Frelih, gostilničar 472
Frelih, Miha 600
Fric, Anica 812
Fröhlich, Franc 82, 581
Fronner, Marija 575
Frumen, Ernest 590, 913
Furlan 669
Furlan, Boris 561, 633
Furlan, Drago 844
Furlan, Franc 192
Furlani, Leopold 399, 400, 401, 402, 805, 846, 848, 878
Furlan, Jakob 707
Furlan, Jože 194, 414, 754
Furlan, Ludvik 194
Furlan, poročnik 837, 839

G

Gaber 598
Gaber, Alojzij 920
Gaber, Ivan 180
Gabrenja, Anton 726
Gabrenja, Tončka 727
Gabrovšek, Anton 860, 861
Gabrovšek, Ivan 860, 861
Gaburo, Ferucio 600
Gačnik, Ignacij 407
Galič, Alojzij 155
Gambara, Gastone 39, 136, 232, 233, 239, 242, 243, 546, 548, 550, 557, 558, 559, 562, 633, 640, 642, 647, 656, 658, 660, 685
Gangl, Engelbert 88
Garafol, Franc 706
Gasparini, Vladimir 683
Gašperič, Janez 394, 403
Gašperin 605
Gašperlin, nadporočnik 897
Gavrilović, Milan 313, 324
Geoheli, Maks 738
Geoheli, Marko 748, 751
Gerbajs, Franc 408
Gerbec 895
Gerlovič, Alenka 919
Geržinič, Alojzij 614, 616
Geržinič, Neda 921, 922
Gfrörer, August Friedrich 943
Ghe, Carlo 229, 230, 232, 241, 242
Glaise von Horstenau, Edmund 55, 626
Glavač, Franc 24, 34, 48, 49, 50, 63, 64, 110, 204, 206, 207, 535, 536, 537, 538, 542, 544, 548, 550, 552, 553, 558, 559, 560, 562, 564, 575, 580, 586, 632, 635, 636, 640, 641, 643, 647, 661, 664, 666, 669, 673, 675, 676, 677, 679, 681, 702, 704, 705, 910, 911
Glavan, Jože 201, 383
Glavan, Karel 745, 749
Glavan, Vinko 796
Glavnik, Jože 797
Gliha, Janez 705
Gliha, Jože 143
Gliha, Majda 728
Gliha, Viktor 440, 585, 753, 807
Glinšek, hišnik 385
Glivar, Franc 802, 803
Globaus, Pavla 735
Globevnik, Franc 397, 401, 406
Globočnik, Odilo 46
Globokar, Rudolf 802
Glücksburg, Aleksander Grški 351
Gnezda, Anton 726
Gnezda, Franc 726
Gnjatovič, Todor 797, 877
Godec, Franc 590
Godec, Jože 474
Godec, Ludvik 381
Godina, Jožef 541, 639, 665
Godnič, Josip 542
Golec, Jože 56, 71, 320, 609, 611, 612, 615, 619
Gole, Davorin 752
Gole, Ivan 735
Goleč, Anton 777
Golia, Adolf 584
Golias, dr. 613
Golob, Albin 856
Golob, Franc 393
Golobica, Slavko 202
Golob, Ivan 789
Golob, Julij 400, 401

Golob, Marija 393
Golob, Marjan 789
Golob, Miha 665
Golob, nadporočnik 897, 898, 899
Golob, Stane 93, 244, 575, 579, 870
Gomišček, Franc 869
Gomzi, Sonja 600, 921
Gorenjc, Jože 198
Goričan, Henrik 25, 68, 87, 121, 539, 564, 640, 641, 645, 669
Gorišek, Franc 446
Gorjan, Sergej 396, 421
Gorjup, Jože 757
Gornik, Ivan 850
Gornik, Jože 448
Gornik, Ludvik 802, 803
Gorše 448
Gorše, Franc 717
Gorup, Majda 543
Gorup, Olga 218, 226
Gosak, Meta 921
Gosar, Alojzij 197
Gosar, Andrej 31, 78, 283, 294, 304, 305, 306, 307, 308, 309, 310, 311, 313, 354, 355, 548, 635, 638, 642, 663, 664, 665, 666, 932
Gosar, iz Škofje Loke 213
Gospodarič, Ferdo 542
Gostič, Ciril 871, 872, 873
Gostič, poročnik 862, 864, 865
Gostinčar, Janez 590
Gostiša, Viktor 617
Govše 650
Grabeljšek, Aco 707
Grabnar, Karel 883, 887
Gračner, Ivan 84, 640
Gračner, Ludvik 618
Grad, Boris 122, 204, 285, 816
Gradnik, Alojz 525
Gradovec, Janez 395
Grad, Pavel 712, 778, 779, 791, 843, 847, 879
Grahor, Ivan 602
Granc, Janez 592
Grandovec, Janez 866
Grapar, Stanislav 89, 130, 265, 382, 570
Grazioli, Emilio 524, 525, 538, 659, 660, 664, 790
Grdadolnik, Franc 853
Grdadolnik, Ivan 223, 834
Grebenc, Jože 542
Grebenc, Placid 119
Gregorčič, Mohor 804, 849
Gregorc, Ivan 197
Gregorc, Ivo 320
Gregorc, Miha 197
Gregorič, Alojz 444
Gregorič, Anton 773, 774
Gregurka, France 149, 150
Greif, Anton 84
Grieser 93
Gril, Franc 198, 199
Gril, Leopold 200
Grm, Ignac 411, 413
Grm, Jože 199
Grm, Ludvik 855
Grm, Nace 412
Grom, Franc 883, 884, 885, 886
Grom, Jože 706, 707
Grošelj, Franc 487
Grum, Alojzij 180
Grum, Andrej 463
Grum, Anton 655, 837
Grum, Franc 386, 392, 394
Grum, Janez 89, 299, 307, 309, 310, 544, 573, 586, 679, 714, 715, 716
Grum, Mihael 601
Gubec, Matija 322
Günther, Wilhelm 290
Guštin, Rudolf 840
Guzelj, Stanko 861
Gvardjančič, Alojzij 592

H

Habe, Frančiška 731, 732, 733, 734
Habe, uradnik 820
Habič 604
Habič, Ivan 265
Habjan, Mirko 599
Hacin, Lovro 53, 60, 61, 67, 598, 605
Hafner, Alojzij ml. 155
Hafner, Alojzij st. 155
Hafner, Janko 312, 693
Hafner, Lucija 154
Hahn 724
Halužan, Mladen 485
Ham, Drago 796
Hamerščak, domobranski častnik 121
Ham, Karl 448
Ham, Silva 796

Hanželič, Rudolf 535, 645, 665, 667
Hartner, Ferdinand 543
Haus, dr. 575, 647
Havelka, Danilo 119, 380, 540, 541
Heinrihar, Franc 69, 70, 283, 293, 294, 301, 304, 306, 308, 309, 310, 311, 314, 355, 462, 694
Henigman, Angela 385
Henigman, Pepca 386, 537
Henigman, Tončka 725, 762
Henigman, Viktor 596
Herfort, Jože 459, 460, 463, 487
Herzog, Štefan 463
Himmler, Heinrich 55, 59
Hiti, Vinko 192
Hitler, Adolf 687, 712, 772, 912, 924
Hlad, Jernej 726
Hlavaty 543
Hlebec, Anica 812
Hlebec, Jože 56, 61
Hočevar, Alojz 409
Hočevar, Anton 598
Hočevar, Franc 471, 478
Hočevar, Gabrijel 395, 404, 440
Hočevar, Ivan 407
Hočevar, Jože 111, 894, 895
Hočevar, Karel 471
Hočevar, lekarnar 883, 920
Hočevar, Marjan 590
Hočevar, Vencelj 721
Hojan 645
Hojkar, Franc 198
Hojs, Konrad 404
Homovc, Franc 707
Horvat 93, 538
Horvat, Alojz 914
Horvat, Avgust 113, 264, 541
Horvat, Franc 50, 63, 64, 672, 673, 704
Horvat, Lojze 591
Hrastar, Franc 722
Hrastar, Rudolf 708
Hren, Franc 194
Hren, Jože 194, 797, 807
Hren, Ludvik 244, 246, 247, 248, 249, 251, 252, 254
Hribar 586
Hribar, Franc 154, 407
Hribar, Jože 591
Hribar, Kristina 154
Hribernik, Rudolf 209, 218
Hrovat 537
Hrovat, Alojzij 200, 400, 668
Hrovat, Franc 591, 702, 705
Hrovatič, Franc 393
Hrovatič, Jožefa 393
Hrovatič, Marija 393
Hrovat, Ivan 485
Hrovat, Jože 688, 691
Hrovat, Marij 690
Hrovat, Miran 406
Hrvatič, Marija 600
Hude, stotnik 866
Hudnik, Albinca 491
Hudnik, družina 491
Hudnik, Francka 491
Hudnik, Ivan 490, 491
Hudnik, Ivana 491
Hudnik, Ivanka 491
Hudnik, Lojze 491
Hudnik, Matija 491
Hudnik, Polde 491
Hudolin, Angela 447, 890
Hudorovac, Andrej 802
Hudorovac, Anton 802
Hudorovac, Milan 802
Humar, skladiščnik 832

I

Ilenič, Pepa 476
Ilija, Alojz 644, 669
Ilija, Lojze 52
Ilovar, Albert 55, 56, 66, 68, 240, 300, 305, 336, 414, 415, 418, 609, 611, 612, 632, 689, 713, 714, 715, 717, 736, 738, 748, 751, 753, 776, 777, 816
Intihar, Rudi 770, 771, 774, 775
Istenič, Andrej 727
Istenič, Francka 217, 224
Ivan, bogoslovec 135
Ivanc, Adolf 488, 489
Ivančič 679
Ivančič, Alojz 735
Ivančič, iz Borovnice 479
Ivančič, Marija 727, 735
Ivanetič, Ljubo 576
Ivka, vodnik 359
Ivo 613
Izlakar, Binca 489, 490

Izlakar, Jelica 489, 490

J

Jagodic 816
Jagodic, Anton 601
Jagodic, Karol 773
Jagodič, kurirka 655
Jagodic, Tone 122
Jaka, trgovec 158, 159
Jaklič, iz Škofje Loke 212, 213
Jakomin, Franc 196
Jakomin, Ivan 196
Jakopič, Ciril 789
Jakopič, Matej 595
Jakop, Vinko 802, 803
Jakoš 535
Jakoš, Ivan 802, 803
Jakoš, Marija 299, 300
Jakovčič, vojak 273
Jakov, Joža 486
Jakša, Ana 491
Jakša, mizar 682
Jakša, Tone 490, 491
Jakše, Avgust 401
Jakše, gostilničar 481
Jakše, Ivan 200
Jakše, Stanislav 198
Jakšič, Neža 600
Jalovec, Maks 113
Jamnik 921
Jamnikar, Janez 599
Jamnik, cerkovnik 482, 483
Jamnik, Franc 465
Jamnik, Jože 754
Jan, Branko 68
Jančar, Lizika 226
Jančigaj, Franc 586
Jančigaj, Mirko 488
Janderšič, Andrej 409
Janežič, Anton 127, 855
Janež, Janez 88, 92, 130, 264, 382, 563
Janko 538
Janko, Alfred 199
Janko, Rudolf 200
Jankovec, Jakob 212
Jan, Maks 110, 126, 541, 672, 789
Janša, Ivan 196, 426, 427
Janša, Janez 423
Jantsch, Franc 591
Janžekovič, Janez 667
Japelj, Jože 149
Jarc, Anton 198
Jarc, družina 477
Jarc, Evgen 682
Jarc, Ivica 682
Jarc, Jakob 112
Jarc, Karel 811, 812
Jarc, Slavko 215
Jaro, jurist 555
Jauh, Janez 620
Javornik 599
Javornik, domobranec 863
Javornik, Mirko 122, 536, 606, 607, 609, 645, 679, 681
Jazbec, Ernest 619
Jazbec, Jože 723
Jeglič, Anton Bonaventura 925
Jeglič, Franc 264
Jeglič, France 679
Jeglič, Slavka 629
Jelen 393
Jelenc, Celestin 271, 642
Jelen, Janez 135, 178
Jeločnik, Avguštin 591
Jeločnik, Nikolaj 50, 94, 359, 569, 570, 575, 672
Jelovšek, Jože 265
Jene, Jože 400
Jenko, Anton 209, 223
Jenkole, Jože 756, 757, 758, 759
Jenko, Mici 813
Jenko, Peter 780
Jenko, Tone 591
Jenkovič, Josip 383
Jerala, Bogomir 407
Jerant, Franc 196
Jerebič, Franc 564, 897
Jerebič, sreski načelnik 640
Jereb, Jože 113, 463
Jereb, preddelavec 460
Jeretina, Štefan 715
Jerina, Avgust 196
Jerina, Ciril 175
Jerman, Ivan 777, 783, 790, 899
Jerman, Janez 595
Jerman, Milan 599
Jerman, Vera 589
Jernejčič, Andrej 166, 172, 193

Jernejčič, Anton 753
Jernejčič, Ema 727
Jernej, delavec 154
Jeršič, Jože 113
Jeršik, Vinko 600
Jeršin, Mihael 735
Jeršinovec, Anton 423
Jeršinovec, Helena 423
Jeršin, posestnik 478
Jeruc, Dimitrij 883
Ješe, mizarski mojster 485
Jesenovec, Anton 600, 706
Jesenovec, Franc 196
Jesenšek, Angela 794
Jesih, Milko 390, 391
Jevđević, Dobroslav 40, 55, 284, 290, 306, 309, 315, 316, 317, 318, 319, 321, 323, 341, 350, 355, 543, 667, 669, 681, 682
Jevec, Andrej 196
Jevšnik, Adolf 513
Jež 309
Jež, Franc 779
Joco 178
Jodi 498
Jojić, Velimir 325, 327
Jones, William 509, 561, 571, 572, 646
Jordan 81, 553
Jordan, Alojzij 591, 705
Jordan, Karel 561
Jordan, Marjan 477
Jori, Eusebio 620
Jovan, Janez 715
Jovan, Nikolaj 156
Jožef, Jože 407
Jože, intendant 298
Jug, Ferdinand 777
Jugovec, Oto 490
Jug, Tone 561
Julij 602, 603
Juranovič, duhovnik 645
Jurčec 393, 594, 629
Jurčec, Ruda 536, 538, 679
Jurček 149
Jure 603
Jurič, Ivo 600
Justin, Janez 149
Justin, Jože 591
Juvančič, Ivo 613, 620, 665
Juvan, Franc 566
Juvan, uradnik 642
Južina, Franc 232, 235, 241, 242, 539, 542, 551

K

Kacin, Anton 619
Kadunšek, uradnik 359
Kahne, Davorin 822
Kaiser, Marjan 591
Kajfež, kapetan 698
Kalan 94, 552, 797
Kalan, Ernest 668, 684
Kalan, Pavle 460
Kalan, Zdravko 94, 136, 240, 336, 552, 553, 564, 576, 645
Kalčič, pek 155, 596
Kalin, Angel 789
Kalin, Savel 471
Kambičeva 642
Kambič, Franc 797
Kamnikar, Marija 727
Kamnikar, Viktor 727
Kamnik, Filip 600
Kamušič, Josip 78, 613, 614, 638
Kamušič, Mitja 578
Kanduč, Franc 169, 172
Kante, Vladimir 61, 756
Kapetanović, Milan 612
Kaplan, Alojz 719
Kaplan, odvetnik 659
Karađorđe, Đorđe Petrović 937
Karađorđević, Aleksander I. 351, 937
Karađorđević, Aleksandra 351, 352
Karađorđević, družina 329
Karađorđević, Marija 351
Karađorđević, Peter I. 937
Karađorđević, Peter II. 106, 240, 276, 325, 326, 328, 329, 330, 331, 337, 338, 348, 351, 352, 575, 628, 634, 635, 671, 910, 937
Karapandža, Branko 209, 210, 212
Kardelj, Bojan 602
Kardelj, Edvard 280, 505, 506, 643
Karič (Karstič), kurir 360
Karmelj, Miro 843
Karn, Valentin 217, 224
Karo 227
Kasche, Siegfried 674
Kastelic, Franc 408, 553
Kastelic, Janez 790, 792, 822

Kastelic, Jože 92, 199
Kastelic, poročnik 414, 415
Kastelic, Vinko 470
Katern 173
Katern, Anton 194
Katern, Franc 194
Katern, Janez 194
Katrašnik, Jakob 111, 675, 676, 677, 702
Kavčič, Franc 223, 265, 730, 731, 733, 734
Kavčič, Jože 227, 228, 230, 231, 232, 235, 242, 243, 709, 710
Kavčič, Katarina 651
Kavčič, Lado 882, 884
Kavčič, Srečko 651
Kavcky, Karel 735
Kavcky, Pavlina 735
Kavčnik, Franc 196
Kek, Franc 552, 553, 629
Kek, Slavka 883
Kemperle, Leopold 615, 653
Kenk, Franc 197
Kepa, Franc 444
Keplinger 613
Kerč, Anton 789
Kermavner 645
Kermavner, Alojz 196
Kermavner, Ivo 547, 569, 578, 583, 586, 677, 679, 680
Kermavner, Jernej 196
Kernc, Miloš 616
Kessler, Jože 683
Kette, Ivan 663
Kham, Lado 526
Kiauta, Viktor 423, 433, 819, 866
Kidrič, Boris 280, 510, 562, 594, 924, 929, 933
Kikelj, Jaroslav 926
Kink, Stanislav 407
Kiren, Mica 813
Klančar, Andrej 726
Klavšič, Silvan 469
Klavs, Tinka 725
Klavž, Leopold 52, 538, 586, 824
Klemen, Albin 849, 850
Klemenc, Anton 846
Klemenc, domobranec 718
Klemenčič, Alfonz 88, 124, 226, 664
Klemenčič, brata 542
Klemenčič, Franc 592
Klemenčič, Ivanka 186
Klemenčič, Matija 406
Klemenčič, Mirko 668
Klement, Norbert 125, 581
Klinar, Anton 538, 566
Klinar, Herman 575
Klinc, Ladislav 200
Kljun, Jože 397, 405
Klobovs, Peter 591
Klobučar, Alojzij 200
Klobučar, Viktor 835
Klun, Ivan 724, 762
Kmet, Mirko ml. 460
Kmet, Mirko st. 460
Knaflič, Cica 490
Knavs, Ivan 717
Kneipp, Sebastian 294
Knezova, iz Šentruperta 477
Knific, Tilka 499, 500, 501, 502
Knol, Ana 724, 762
Knuplež, Silvester 309
Kobal, Jakob 265
Kobal, poročnik 885, 886
Kobasar, Jože 217
Kobi, Drago 436, 591
Kobi, Joško 595
Kobi, Marjan (Mario) 591
Koblar, Franc 463
Kobler, Franc 595
Kocbek, Edvard 580
Kočevar, poročnik 815
Kocijančič, Anton 193
Kociper, Stanko 49, 636
Kočman, Jože 719
Kočmar, Franc 476
Kocmur, Sebastjan 406
Kocutar, Milan 68
Kogoj, Janez 810
Kogoj, Stanislav 809
Kogovšek, Franc 232, 235, 241, 444, 597, 853
Kogovšek, Ivan 214, 215, 224
Kogovšek, Jože 752
Kogovšek, Ludvik 265, 854
Kogovšek, Matevž 884, 885
Kokalj, Anton 40, 47, 48, 53, 310, 374, 375, 538, 585, 586, 611, 613, 616, 618, 619, 665, 681, 910
Kokovec, Sonja 600
Kolarič, Franc 591
Kolb, Albin 668
Kolenc, Franc 383
Kolman, družina 650

Kolman, Ludvik 125, 163, 189, 421, 650, 665
Kolman, Marija 421
Koman, Jelena 302
Koman, Vlado 302
Komat, Ana 478
Komjanc, Marjan 613
Komljanec, Janko 477
Komljenović 355
Komotar, Anton 176, 226, 243, 642
Kompare, Alojz 111, 789
Kompare, Anton 111, 789
Kompare, Dušan 578
Kompare, Franc 241, 265
Kompare, nadporočnik 419, 420
Končan, Ivan 216, 224
Končan, Janko 885
Končan, Justin 859
Končan, Marijan 114, 873
Končan, Marjan 265
Koncilja, Alojz 397
Koncilja, Alojzij 401, 405
Koncilja, Blaž 397, 401, 406
Koncilja, Ignacij 397, 400, 401
Konda, Jakob 524, 525
Konečnik, Ljubomir 537, 540, 632
Kopač 603
Kopač, Ivan 112
Kopač, Vlastimir 600
Kopač, vodnik 418
Koporc, Ivan 600
Koprivec, Matevž 212, 224
Koprivica, Borut 38
Koprivica, Danilo 119, 237, 240, 285, 336, 539, 579, 635, 665
Koprivnikar, Janez 706
Koprivšek, Simon 447
Koračin, Jožef 477
Korbarjeva 460
Korbič, Ivan 537, 538
Korča, Jože 201
Kordiš, Jožef 419
Korenčan 599
Koritnik, Adolf 802
Koritnik, Albin 591
Koritnik, Edvard 578
Koritnik, Ignacij 485
Koritnik, Jaka 885
Koritnik, Marjan 591
Korošec 285, 605
Korošec, Andrej 193
Korošec, Anton 607, 664, 925, 927, 936
Korošec, Franc 193, 591
Korošec, Ivan 191, 194
Korošec, Janez 193
Korošec, Jože 302, 484
Korošec, Matko 618
Korun, Boris 591
Košak, Franc 226
Kos, Alojzij 401
Kosanec 149
Koščak, Anton 605, 682
Koščak, Milan 194
Kosec, Mici 813
Košek, Frančiška 690
Košiček, Jože 571, 586, 665
Kosi, narednik 797, 877, 902
Košir, Anton 488, 489
Košir, Danilo 192
Košir, Franc 483
Košir, Janez 194
Košir, Janko 84
Košir, Jože 797
Košir, Mara 595
Košir, Vinko 581
Košir, železničar 903
Kosi, Slavko 600
Kos, Janez 558, 647, 667
Kos, Jože 807
Košmerlj, Alojzij 660, 662
Košnik, Franjo 440
Košnik, Marija 600
Košnik, Stane 688
Kosovel, Tine 496
Kosta, Stanislav 113
Kosten, Ivan 879
Kos, Tine 70
Köstl, Janko 575
Košuta, železničar 175
Kos, Vladimir 446
Kotar 448
Kotar, Otmar 443
Kotlušček, Jože 801
Kotlušček, Matevž 402, 403
Kovač 361, 779
Kovač Alojz 153
Kovač, Angela 155

Kovač, Avgust 66, 807
Kovač, Cvetka 883, 884, 885
Kovačič, Alojzij 264
Kovačič, Bronislava 596
Kovačič, Franc 226
Kovačič, Ivan 112
Kovačič, Ivana 448
Kovačič, Janez 526
Kovačič, Jože 448, 913, 914, 915, 917
Kovačič, Jure 791
Kovačič, mlinar 554
Kovačič, Nada 921
Kovačič, Peter 645
Kovač, Ivan 297, 560
Kovač, iz Žirov 360
Kovač, Jakob 482
Kovač, Janez 777, 779
Kovač, Jožica 498, 504
Kovač, kapetan bojne ladje 312
Kovač, Konrad 153
Kovač, st. 485
Kovaljev, družina 477
Kovaljev, Ivan 477
Kovaljev, Izidor 477
Kovaljev, Tadej 477
Kovič, Jože 773, 893, 897
Kožamelj, Marija 478
Kozamernik, Leopold 154
Kozamernik, Valentin 226
Kožar, Ivan 773
Koželj, Lojze 591
Kozina 760
Kozina, domobranec 738, 739
Kozina (Kozinc) 608
Kozin, Majda 844
Kozlar 418
Kožuh, Danilo 591
Kraigher, Vito 580, 595
Kraigher, Živa 603
Krajec, Pravoslav 302, 304
Krajger, Metod 808
Krajnik, Janez 209, 223
Kraker, Jože 397, 401, 406
Kralj 648
Kraljeta, Vladimir 667
Kraljič, Alojz 197
Kralj, Janez 182, 206
Kralj, Janko 619, 653
Kralj, Josip 601
Kralj, Marjan 676
Kralj, tramvajski delavec 580
Kramar, Frančiška 447
Kramer, Albert 28, 638
Kraner, Franc 661
Kranjc, Alojzij 145, 193
Kranjc, Andrej 193, 194
Kranjc, Anton 166, 193, 194
Kranjc, Ivan 195
Kranjc, Jakob 193
Kranjc, Janez 194
Kranjc, Jože 146, 191, 193, 195
Kranjc, Marko 50, 240, 336, 351, 543, 550, 583, 635, 640, 645, 653, 675, 680, 702, 932
Kranjc, Milan 37, 38, 83, 84, 119, 133, 134, 227, 273, 535, 552, 553, 556, 557, 558, 559, 566, 619, 641, 647
Kranjc, Nada 596
Kranjec, Marko 632
Kranjec, Milan 647
Kranner, Martin 89, 265, 567, 569, 586, 646, 661, 830, 869, 879
Kraškovič, Vinko 600
Krašovec, Franc 922
Krašovec, Gašper 482
Krašovec, Hinko 832
Krašovec, iz Goričice 482
Krašovec, Lojze 410
Krašovec, Stanko 729, 755
Krča, Franc 221, 225, 226, 407
Krča, Ladislav 407
Krčeva, hči trafikantke 460
Kregar, brata 155
Kregar, Franc 406
Kregar, Janko 50, 63, 64, 65, 125, 300, 628, 631, 640, 700, 704, 705, 889, 910
Kregar, Mihael 591, 790
Kregar, Stanko 264
Kregar, Vinko 264
Kreigher, Ali 600
Krejči, Anton 325, 327
Krek, Alojzij 609, 672, 675
Krek, Janez Evangelist 943
Krek, Miha 62, 123, 260, 271, 272, 288, 289, 297, 305, 312, 324, 524, 550, 561, 581, 634, 682, 930, 934
Krek, Miroslav 591
Krek, Slavko 50, 300
Kremžar 158, 779
Kremžar, France 121, 183, 207, 586, 665

Krener, Franc 44, 66, 300, 374, 375, 382, 384, 388, 389, 390, 392, 393, 399, 403, 422, 424, 438, 440, 578, 586, 656, 669, 716, 811, 824, 831, 884, 900, 901, 903, 910
Krepfl, Janez 591
Krese, Franc 199
Krese, Vinko 199
Kresnik, Boris 632
Krešnik, Franc 209, 210, 211, 213, 221, 225
Krevs, Franc 867, 868, 869
Kristan 598, 599
Kristan, Milan 735
Krištof, Jovanka 37, 239, 321, 563
Krištof ,Stane 469
Krivec, Jože 605
Krivic, Anton 651
Krivic, dr. 629
Krivic, Jože 591, 651
Krivic, Tone 651
Križaj, Peter 262, 440
Križaj, trgovec 836, 837
Križ, Ladislav 862
Križman, Andrej 25, 27, 34, 63, 84, 89, 93, 94, 548, 558, 560, 584, 639, 665, 667, 680
Križman, iz Ribnice 469
Križnar, Ladislav 406, 808
Krkin, iz Dolenjega Gradišča 470
Krmelj, Anton ml. 154
Krmelj, Matevž 486
Krnjević, Juraj 324
Krois, Anton 448, 745, 746, 747, 749, 750, 798
Kroneger, Sonja 601
Krošl, Anton 30, 31, 69, 92, 351, 546, 566, 572, 578, 640, 686
Krošl, Jože 646
Krstović, Jovan 746
Krüger, Walter 558
Krušič, Milan 591
Kržan, Franc 548
Kržen, Andrej 383
Kržič, Gabriel 194
Kržič, Ivan 804, 805, 849
Kržič, Jože 707
Kržič, Ludvik 182
Kržin, Franc 809
Kržišnik, Anton 663
Kržišnik, Cirila 603
Kržišnik, Milka 727
Kucler 181, 185
Kucler, Anton 181
Kuhar 537, 538
Kuhar, Alojzij 290, 561, 567, 909, 919
Kuhar, Anton 924
Kuhar, Franc 464, 486
Kuhar, Josip 644
Kuhar, krojač 677, 702
Kuhar, Lovro 534, 539, 623
Kuhar, Mihaela 600
Kuhar, Štefan 122
Kühar, Štefan 111
Kuk, Avgust 510, 511, 619
Kukovec, Roza 720
Kukovica, Bogo 110
Kukovica, Franc st. 110
Kukovica, Lojze 791, 792, 806, 892
Kukovica, Marjan 790, 792
Kukovica, Mirko 790
Kukovica, Slavo 849
Kukovič, Kazimir 67
Kukovič, Martin 463
Kulovec, Janez 200
Kulovec, Jože 200
Kumelj, Franc 199
Kump, Alojzij 199
Kump, Franc 200
Kunc, Vinko 854
Kunstelj, Alojz 154
Kunstelj, Antonija 757
Kunstelj, Ignacij 615
Kunstlelj, iz Prelog 471
Kuntarič, Franc 202
Kurnik, Rudolf 264
Kušar, Anton 197
Kušar, France 198
Kušar, Jože 198
Kustec, Janez 111
Kutnar, Marija 426
Kužnik, Alojzija 390
Kužnik, Franc 390
Kužnik, Ivan 200
Kužnik, Milan 717
Kvaternik, Janez 206
Kveder 629
Kveder, Jože 591

L

Laco 178
Lah, Ladislav 440

Lajovic, Anton 89, 524, 525
Lajovic, Ladi 578
Lajovic, pripravnik 685
Lamberger, Dominik 127
Lamovšek, Matija 663
Lampič, družina 385
Lampret 548
Lampret, Angela 863
Lampret, Franc 198
Lampret, trgovec 634
Lamut, Vladimir 919
Langerholz, podnarednik 818
Langof, Milan 629
Languasco, Aurelio 177, 182, 183, 238, 240, 538
Langus 538
Langus, Marta 673
Langus, nadporočnik 618
Lapajne, Jože 717
Lap, Alfonz 802, 803
Lap, Cene 668
Lapuh, Stanko 264
Lasič, Lojze 791
Lasič, Tanja 589
Lasič, Z. 560
Lauš 341
Lavrenčič, Lado 791
Lavrič, Anton 200
Lavrič, Bogdan 207
Lavrič, Dušan 600
Lavrič, Ivan 113
Lavrič, Ivo 232
Lavrič, Janko 889
Lavrič, Jože 113, 735, 736, 737, 738, 739
Lavrič, Jožef 386
Lavrič, katehet 121
Lavrič, Marjan 50, 121, 616, 620, 661, 704, 705, 837, 838, 839, 840
Lavrič, Rudolf 200
Lavrič, zdravnik 121
Lavrih, Ivan 244, 245, 246, 247, 248, 249, 251, 252, 253, 545, 570, 575, 579, 668
Lazarini, Franc 549
Lazar, Matija 591
Lazič, Lojze 862, 864, 879
Laznik, Anton 197
Leban 159
Lebar, Ivan 715
Leben, Ivan 807
Leder, Stane 409
Legat, Marjan 790
Lehman, Friderik 391, 398, 432, 835, 836, 850, 892
Lenarčič, Ivan 783
Lenarčič, Milan 543
Lenaršič, Ivan 777, 779, 791, 849
Lenasi, Ivan 408
Lenček, Ignacij 440, 567, 631, 924
Lenič, Ignac 196
Lenščak, Dušan 428, 430, 667, 725
Lenščak, poročnik 839
Leopold, Šparhakel 742
Lesar, Jože 591
Lesjak, Flora 735
Lesjak, Josip 50, 558, 642, 650, 661
Lesjak, Milan 735
Lesjak, Pavla 862
Leskovar, Ludvik 52, 205, 544, 606, 641
Leskovec 86
Leskovec, Jakob 707
Leskovec, Ludvik 448
Leskovec, Stanko 196
Leskovic, Stanislav 69, 294, 306, 308, 309, 310, 313
Leskovšek 420
Leskovšek, Marija 600
Leskovšek, nadporočnik 396
Levar, Ivan 600
Levar, Liza 600
Levec, uslužbenec 206
Levec, voznik 159
Levičar, Ivan 720
Levičnik, Janko 414, 415
Levičnik, poročnik 821, 863
Levstek, Vinko 469
Levstik, Anton 770, 773
Likar, Stanko 932
Limoni, Lovro 265
Lindič, Miha 444
Lipovec, Cene 121, 680, 683, 698
Lipovec, Franc 807
Lipovšek, častnik 863
Lipovšek, Silvo 880, 881
Ljotić, Dimitrije 53, 315, 320, 350, 610, 611, 634, 908, 911
Locatelli, Pyrrhus 614
Ločniškar, Lado 31
Ločniškar, Vladimir 578, 638, 640
Logar 650
Logar, Franc 112, 223
Logar, France 216

Logar, Ivan 796
Logar, Jože 445, 821
Logar, Marija 393
Logar, Rajmund 752
Logar, Viktor 408, 798
Logar, Vinko 713
Loh, Maks 52, 53, 60, 61, 591
Löhr, Alexander 626
Lojze, mesarski pomočnik 213
Lombar, Jakob 464, 486
Lončar, Dragotin 655
Lončar, Franc 181, 215
Lončar, sestri 478
Lotrič, Dominik 600
Lovko, Franc 193
Lovko, Ivan 193
Lovko, Jože 193
Lovko, Marija 730
Lovrenčič, Ivan 538, 617, 642, 706
Lovrenčič, Joža 614, 616
Lovrenčič, uslužbenec 177
Lovrin, Ivan 93
Lovšin, Franc 855
Lovšin, Rudolf 488, 489
Ložar, Ivan 724, 762
Ložar, Janez 683
Lozar, Uršula 725
Ložar, Uršula 763
Lubej, iz Velikih Lašč 655
Lubrano, Armando 243, 549, 568, 642, 646, 647
Lucini, Bruno 176, 232, 239, 242
Luckmann, Karl 465, 487
Ludviger, Milutin 273, 313
Ludwig, podčastnik 415
Lukačević, Vojislav 288
Lukan, Filip 401
Lukavecki, Ivana 735
Lukić, poročnik 419
Lukman 560
Lukman, Bogo 794
Lukman, Franc 794
Lukman, Miloš 794
Lunaček, učitelj 475
Lunka, Franc 467, 468
Luskar, Alojzij 677
Luskar, Anton 677
Luskovec, Anton 155
Lužar, Janez 406
Lužar, Jože 470
Lužar, Stane 832

M

Maček 419
Maček, četnik 643
Maček, Ivan 195, 280
Maček, Vladimir 88, 276, 281, 545, 667, 674
Macerol 393
Mačkovšek, Janko 59, 72, 271, 295, 353, 355
Mačkovšek, Meta 295
Mačkovšek Peršič, Majda 921
Madao, poročnik 643
Magajna, Božidar 921
Magdič, podnarednik 801
Magister, J. 779
Magister, Jože 777
Magister, Marijan 791
Magister, ml. 122
Mahne, Anton 194
Mahne, Jakob 200
Majaron 175
Majce, Jože 684, 916
Majcen, Nace 469, 470
Majdič, Demeter 462
Majdič, Fortunat 77, 78, 86
Majdič, Franc 489
Majdič, Marica 459, 462
Majer, Albin 149
Majerščič, Janez 778
Majski, Ivan Mihajlovič 527, 638
Makus, Boris 593
Malavašič, Albin 197
Malavašič, dimnikar 706
Malavašič, Franc 197
Malavašič, Ivan 884
Malavašič, Roman 480
Malavašič, Valentin 859
Malavšič, Ivan 265
Male 147
Malenšek 472
Malešič, Ivan 88, 556
Malešič, Micka 490
Malgaj, Anton 789
Mally, Janez 595
Malnar, Miro 778
Malovrh, Albin 861
Malovrh, France 25, 63, 68, 84, 86, 90, 103, 105, 106, 120, 204, 227, 251, 252, 257, 258,

265, 535, 536, 551, 553, 555, 556, 576, 635, 636, 642, 649
Marčič, Albin 724
Marčun, Ivan 464, 465
Margotti, Carlo 615, 625
Marinček 205
Marinčič, Rufolf 29
Marinčič, Vincenc 599
Marinič, Vera 602
Marinko, Anton 196
Marinko, Ignac 196, 198
Marinšek, Janko 240, 336, 359
Marjanovič, Radko 770
Markelj, Dušan 885
Marko 643
Markovič, Franc 112
Markovič, Marija 751, 756
Markovič, Rihard 751, 756, 828, 829, 830, 831
Marlot, Viljem 790
Marn, Alojz 444
Marn, Janez 40, 298, 299, 300, 304, 307, 310, 311, 313, 475, 713, 714, 715, 716, 822
Marn, Rudolf 548
Marolt 641, 777
Marolt, Bernard 900
Marolt, Franc 798
Marolt, Marjan 176
Maršič, Franjo 576
Martelanc, Ivan 611, 612, 614, 616, 680, 681
Martinc, Alojzij 420, 427, 428, 429, 430, 431, 875, 876
Martinčič 484
Martinčič, družina 484
Martinc, Ivan 406
Martinc, poveljnik 905
Martinjak, Izidor 242, 613, 615, 616, 618, 620, 681, 682
Martinjak, Leopold 391
Martinjak, poročnik 818, 906
Marušič, Drago 711
Marx, Karl 924
Masič 816
Masič, Ciril 768
Masič, Janez 763, 764, 765, 769
Masič, Pavle 122
Mastnak, Anton 591
Mastnak, Franc 742, 746
Mastrović, Ante 611, 613, 619
Matajc, Leon 460, 487
Mate, kurir 503
Matičič, Alojz 160, 191, 208
Matičič, Anton 641, 846
Matija, partizan 503
Matija, partizanski kurir 503
Matjašič 801
Matjašič, Milan 668
Matjaž, komisar čete 212
Mauer, Tatjana 588
Mauko, Franc 634
Maurer, Lovrenc 668
Maurun, Mihael 601
Mavec, Jakob 135, 136, 198, 273, 547, 554, 555, 556, 596, 816
Maver 88
Mav, Ivan 723
Mavsar, Adolf 661
Mavsar, Alojzij 200
Mavsar, Franc 196, 808
Mavsar, Jožef 661
Mavsar, Polde 196
Mazi, Alojz 849
Mazi, Jože 729, 730
Mazi, Jožef 752
Meden 148
Meden, Alojz 383
Meden, Alojzij 192, 193
Meden, Andrej 194
Meden, Anton 192, 194, 195
Meden, Bruno 856
Meden, Franc 192, 194
Meden, Ivan 192, 194
Meden, Janez 192
Meden, Jože 147, 193
Meden, Jožef 147, 192
Meden, Karol 143
Meden, Ludvik 193
Meden, Viktor 194
Medic, Anton 199
Medic, Rudolf 199
Meglen, Franc 832
Meglič, Anton 602
Megušar, Anton 581
Mehle, Alojzij 445
Mehle, Anton 350
Mejač, Franc 437, 653, 802
Melaher, Jože 26, 41, 362, 559, 685
Mencej, Martin 636
Meničanin, Dušan 612, 741, 742, 747, 798, 861, 901
Merala, Marjan 575

Merčič, Albin 762
Merlak, brata 542
Merlak, Jože 707
Merlak, Matija 542
Merljak, Janez 778
Meršol, Valentin 89
Merzel, Ludvik 913
Mesar, Jože 711
Mesec, Vinko 777
Mesojedec 478, 479
Messana, Ettore 542
Messina, Ettore 60
Messiner, Kurt 584
Messner, Rudolf 300
Metlikovič, Friderik 716, 717
Mežek, Stanko 411
Mežnaršič, Leopold 200
Miha 498, 499, 500, 502
Mihailović, Dragoljub 26, 29, 30, 31, 34, 35, 36, 37, 38, 39, 40, 46, 55, 56, 67, 69, 70, 75, 90, 95, 98, 106, 230, 234, 236, 237, 240, 241, 267, 268, 269, 275, 276, 283, 286, 287, 288, 290, 305, 306, 307, 308, 309, 312, 314, 320, 322, 323, 324, 325, 326, 327, 328, 332, 333, 337, 339, 340, 342, 345, 348, 351, 353, 478, 505, 527, 542, 545, 554, 558, 559, 565, 572, 575, 579, 621, 622, 623, 629, 630, 635, 637, 638, 642, 645, 646, 657, 663, 667, 668, 669, 671, 686, 908, 911, 923, 928, 935, 936, 937
Mihalič, Boris 30, 67
Mihelčič, Alojzij 474, 635, 640
Mihelčič, Giuseppe 711
Mihelčič, Jože 798
Mihelčič, Miloš 600
Mihelič, Franc 591
Mihelič, Karel 735
Mihevc, Anton 589
Mihevc, Ivan 205, 552, 576, 844
Mikec, Ivan 477
Miklavčič 546
Miklavčič, Anton 199
Miklavčič, Jože 200
Miklavčič, Maks 639, 649
Miklavčič, Stane 723
Miklavc, Ivan 668
Miklavič, Jože 797, 877
Miklič, Karel 580
Mikolin 575
Mikše, Alojzij 791, 847, 852, 891
Mikuš, Janez 197
Mikuž 665
Mikuž, Metod 221, 562, 639
Milač 562, 563
Milač, Ciril 591
Milač, Metod M. 562
Milan 548
Milanović, Božo 613
Milatovič 599
Milavec, Vladimir 585
Miletić, kapetan 353, 354
Milharčič, Luka 110
Milin Čirič, Boro 599
Miljevič 560
Minika 158
Miselj, Vladimir 72, 619
Misjak, Albin 433
Misjak, Alojzij 576
Mivšek 649
Mivšek, Janez 223
Mivšek, Jože 857
Mivšek, Viktor 857
Miž 640
Mlakar, Dragotin 601
Mlakar, družina 360
Mlakar, Ivan 407
Mlakar, Marjana 426
Mlakar, podnarednik 738, 739
Mlejnik, Manja 377, 378, 640, 685, 911
Mlinar, Marija 426
Mlinar, Matevž 726
Močan, Franc 592
Močnik, Franc 620
Močnik, iz Stražišča 463
Modic, Alojzij 199, 445
Modic, Anton 569, 729, 730, 755
Modic, Gregor 601
Modic, Jože 383
Modic, poročnik 415, 416
Modic, Viktor 468
Modrijan, Julij 448
Mohar, Ivan 593
Mohar, Olga 593
Mohorič, Franc 777, 779
Mohorič, Marijan 777, 779, 783, 791
Mojca 285, 603
Mokorel, Mici 813
Mole, Franc 855
Mole, Janko 859

Moljević, Stevan 325, 327, 331
Momilović 152
Monopoli, uradnica 568
Moravec 310
More, Mihael 448
Možina, Jože 409
Možina, z Lavrice 479
Mrače, Franc 447
Mrak, Anton 145
Mrak, Franc 843, 845
Mrak, Ivan 181, 196, 849
Mrak, Ivana 219, 224
Mramor, Franc 195
Mravinec, Jurij 716, 717
Mravlje 419
Mravlje, Anton 196
Mravlje, Anzel 196
Mravlje, Božidar 158
Mravlje, Jože 196
Mravlje, Milan 157, 158
Mravlje, Mirko 196
Mravlje, Polonca 158
Mravlje, Slavko 849
Mravlje, Vinko 926
Mrčun, Ivan 486
Mrkun, Anton 43, 251
Mrnjavčević, Marko 321
Mrše, Ivan 447
Mršol, Stanko 591
Mrvar, Ignac 401
Mrzlikar, Anton 867
Muha, Gašper 593
Muha, iz Velikih Lašč 655
Mulalić, Mustafa 325, 327
Müller, Karl 816
Müller, podčastnik 415
Murgelj, Ignac 723
Murko, Vladimir 581
Murn, Andrej 742
Murn, Franc 273
Murovič, Rudolf 735
Mussolini, Benito 524, 561, 564, 625, 912, 930
Mustar, Frančiška 827
Mustar, Janez 244, 246
Musu, italijanski častnik 223
Musulin, George 331
Muzzolini, Leonard 614

N

Nachtigal, Josip 409
Nadrag, Ferdo 601
Nadrah, Ignacij 659, 919
Nadrah, Jože 140
Nadrah, Jožef 119, 542, 637
Nadrah, poštni upravitelj 594
Nagode, Andrej 706, 707
Nagode, Avgust 542
Nagode, Črtomir 31
Nagode, Elizabeta 857
Nagode, Franc 603, 706
Nagode, Pavel 706
Nahtigal, Franc 472
Nahtigal, Josip 808
Nahtigal, Jože 201
Nakrst, nekdanji šolski upravitelj 487
Nanutova 672
Nap. 621
Napast, gospa 295, 304
Nared, Anton 143, 173, 193
Nartnik, Anton 196
Nartnik, Ivan 196
Nartnik, Jernej 893
Nartnik, Peter 850
Nastran, Ana 154
Nastran, Pavle 154
Natek, Marijan 192
Natlačen, Antonija 583
Natlačen, Marko 58, 60, 381, 583, 584, 668, 928, 932
Natzmer, Renate von 532
Nedić, Milan 53, 268, 320, 350, 505, 667, 671
Nemanič, Jože 273
Neubacher, Hermann 320
Nicotera, Alessandro 931
Nikola 178
Nikolo, pater 665
Nives 599
Nosan, Anton 383
Nosan, Matija 725, 762
Nose, Alojz 383
Nose, Anton 199
Nose, Jože 199
Nose, kuhar 832
Nose, posestnik 250
Not, Stanko 136, 552, 553
Novak 659
Novak, Albin 199

Novak, Alojzij 614
Novak, France 683
Novak, Helena 154
Novak, Ivan 643, 850
Novak, iz Prelog 471
Novak, Janez 789
Novak, Karel 25, 30, 31, 34, 35, 36, 37, 38, 39, 40, 50, 52, 55, 59, 66, 67, 68, 72, 75, 77, 80, 81, 92, 94, 95, 98, 99, 100, 102, 103, 105, 106, 116, 117, 123, 125, 136, 138, 178, 226, 227, 228, 229, 230, 231, 232, 233, 235, 238, 239, 240, 241, 242, 261, 264, 265, 271, 272, 273, 274, 275, 290, 321, 336, 337, 338, 340, 350, 351, 535, 536, 537, 538, 539, 542, 543, 544, 547, 550, 551, 554, 555, 556, 558, 559, 563, 564, 565, 566, 569, 570, 573, 574, 575, 577, 578, 579, 584, 608, 630, 631, 633, 634, 636, 637, 640, 642, 645, 646, 649, 661, 669, 911
Novak, Lojze 813
Novak, Marija 196
Novak, Martin 448
Novak, Matija 196
Novak, Mici 813
Novak, Mirko 867
Novak, Terezija 196
Novak, Viktor 196
Novak, Viktor ml. 196
Novak, Vinko 713, 714, 715, 716
Novinc 605
Novinec 553
Novinec, Albin 199
Novinec, Franc 199
Novinec, France 112
Novinec, Jože 199
Nučič, Janez 392, 402, 403
Nusser, častnik SS 904, 905

O

Obed, Jože 112
Oberman, Gojmir 285, 578, 636
Obersnel, brata 490
Oblak, Franc 215, 265, 634, 845, 858, 860
Oblak, Leopold 437
Oblak, Marija 219, 224
Oblak, Matej 195
Obreza, Alojzij 195
Obreza, Anton 192, 193
Obreza, Franc 195
Obreza, Jakob 775, 776, 777
Obreza, Janez 193
Odar, Alojzij 535, 548, 632, 665
Odar, Mirko 789
Oesterreicher, Gerhard 615
Ogrin, Anton 778, 790, 791, 840, 842, 897
Ogrin, Franc 669
Ogrin, Janez 778
Ogrin, zidar 498
Ogulin, Jože 445
Okorn, Alojzij 214, 224
Okorn, Klavdij 121, 676, 682
Omahen 606
Omahen, Jakob 476
Omahen, Janez 810
Oman, Andrej 446
Omejc, Antonija 153
Omerza 665
Omerza, Franc 207
Opeka, Alojzij 192
Opeka, Anton 192
Opeka, Jernej 192
Opeka, Jože 195
Opeka, Leopold 194
Opeka, Ludovik 195
Oražem, Anton 265
Oražem, Antonija 128
Oražem, Janez 409
Oražem, Janko 250
Oražem, Jožef 807
Oražen, Franc 747, 748, 751
Orehek, Franc 409, 848
Orlando, Tadeo 140
Orožen, Franc 547
Osenk, Rudolf 849
Osterc, Stane 640, 648
Oster, Marija 302
Ostrožnik, Karel 704
Otoničar, Ivan 192
Otoničar, Vinko 193
Otorepec, Lojzka 560
Otrin, Ivo 601
Otrin, Jože 265, 706
Oven, brata 155
Oven, Franc 197
Oven, Kazimir 285, 286

Oven, partizan 156
Ovsenek, Janko 292
Ozimek, Jože 413

P

Paar, Franc 461
Pace, Marino 614, 616, 617
Padar, Jože 84
Pahole, Stanko 128
Pahor 242
Pahor, Marta 525
Pahulje, kaplar 863
Pajer, Janko 754
Pajk, Franc 591
Pajk, Ignac 599
Pajk, Nande 921
Pajnič, Dana 601
Pajnič, Jože 427, 429, 431, 767
Pajsar, Janez 753
Pakar, Miha 200
Palčič, Stanko 591
Paljk, Leopold 614
Palouc, Lita 459, 462
Pangerc, Miroslav 404
Papež, Franc 469
Papež, Janez 802
Paradiž, Marinka 735
Paradiž, Terezija 735
Paskolin, Tatjana 225
Paternost, Ivan 250, 258, 373, 647, 665
Paulis, Erik 837, 838, 839, 840
Pavelić, Ante 349, 667, 673
Pavletič, Rado 706
Pavletič, Vojko 706
Pavlič, Alojz 386
Pavlič, Drago 114
Pavlič, Franc 176
Pavlič, Jože 130, 136, 382, 552, 553, 902
Pavlič, Maks 727
Pavlič, Marjan 125, 133, 646
Pavlin, Janez 448
Pavlin, Josip 617
Pavlin, Jože 447
Pavlin, Srečko 407
Pavlin, trgovec 645
Pavlovčič, Franc 870
Pavlovčič, podnarednik 797
Pavšek, sodni jetničar 487
Pavšič, Pero 582
Pečan 198
Pečan, Franc 790
Pečan, J. 779
Pečan, Janez 777
Pečarič, ml., iz Prečne 477
Pečaver, Ivan 199
Peček 481
Peče, kaplan 470
Peček, iz Goričice 482
Peček, Mirko 448
Pečenik, Andrej 198
Pečjak, Jože 200
Pečnik, Alfonz 406
Pehaček, Rado 215
Peklaj, Albin 197
Peklaj, Ivan 197
Peklaj, Peter 225
Peklaj, Vera 601
Peklja, Franc 217
Peklja, Peter 217
Pekol, Tone 381
Pelan, Drago 886
Pelc, Franc 725, 762
Pelhan, Ljudomil 797
Pelko, Franc 78, 99, 203, 550, 576, 604, 644
Penca, Nace 757
Pene, Franc 401
Penko, učitelj 475
Penko, z Mirne 475
Pepelnak, Franc 591
Pergar, dr. 87
Pergar, Franc 114
Perko, Bogdan 811, 812, 843
Perles, Miša 562
Perme, Jože 383
Perne, Anton 35, 92, 118, 203, 205, 246, 251, 252, 254, 257
Perni, Luigi 572
Pernišek, Jože 591
Pernišek, stražnik 128
Perpar, Marija 601
Peršuh, Ivo 90, 936
Perun 158
Pestotnik, Bogdan 591
Pestotnik, Pavel 128
Petar, Jakob 265
Petek, Alojz 807
Petelin, iz Goričice 482

Petelin, Stanko 264
Petelin, učitelj 121
Peterlin, Ernest 25, 34, 35, 38, 44, 46, 53, 59, 83, 118, 128, 274, 300, 369, 374, 375, 419, 535, 573, 575, 586, 608, 631, 667, 669, 824, 862, 910
Peterlin, Feliks 383
Peterlin, Filip 255
Peterlin, Ivan 481
Peterlin, Peter 596
Peternelj, Vladislav 595
Petkovšek, Anton 265
Petkovšek, Jurij 706, 707
Petric 547
Petrič 175
Petrič, Albert 483
Petrič, Anton 727
Petrič, Danijel 427, 431
Petrič, Franc 192, 194
Petrič, Frenk 483
Petrič, Ivan 192, 599
Petrič, Janez 193, 195
Petrič, Janko 591, 773
Petrič, Jože 195
Petrovčič, Anton 849, 851
Petrovčič, Miha 817
Petrovčič, uradnik 922
Petrovič, poročnik 847
Petrović, Vojislav 284, 442
Petrukin, A. T. 158
Pevec, iz Šentvida pri Stični 441
Pevec, Stanislav 592
Pezder, Ignac 196
Pezder, Ivan 196
Pezder, Karol 196
Pezdir, Alojz 208, 228, 238, 239, 241, 242, 264, 536, 831
Pezdir, Anton 209, 213
Pezdirc, Franc 199
Pezdir, Ciril 151, 498, 504
Pezdirc, Karl 199
Pezdir, Ignacij 419
Pezdir, Ivan 419
Pezdir, Jože 794
Pezdir, Marija 794
Pfeifer, Franc 463
Pfeifer, Josip 801
Pikec, Ludvik 196
Pikelj, Ivan 208
Pikl, Ernest 706
Pilz, Wilhelm 460
Pimauer, Franc 143, 144
Pino 172
Pintar, Albina 487
Pintar, Anton 211, 223
Pintarič 537, 538
Pintarič, Anton 112
Pipan, Anton 134, 535, 653
Pipan, Ivan 463
Pirc 478, 479
Pirc, Alojzij 149
Pirc, Drago 448
Pirc, Franc 448
Pirc, Franjo 777, 779
Pirc, Iva 601
Pirc, Janez 111
Pirc, Lojze 592
Pirc, nadporočnik 844
Pirc, poslovodja 922
Pirc, Vinko 400
Pirih 665
Pirih, Milko 25, 40, 404, 405, 414, 634, 667
Pirih, Vladimir 62, 152, 156, 205, 570
Pirker, Rudi 724, 761
Pirkmajer, Otmar 55, 353, 668
Pirkovič, Franc 469
Pirnat, Alojz 386
Pirnat, Maksa 601
Pirnat, Nada 595
Piskernik, Angela 600
Piškur, Ivan 445
Pivk, Jakob 265
Pivk, Pavel 211, 223
Planina, Franc 113
Planinšek, Alojz 397, 405
Planinšek, Jakob 114
Plegarič, poročnik 619
Pleničar, Dušan 31, 69, 103, 293, 294, 301, 543, 562, 578, 632, 640, 644, 649, 685, 686, 688, 689, 691, 692, 693, 694
Pleško, Andrej 537
Pleško, Hubert 313
Pleško, Janez 790, 835, 836, 874, 896
Plesničar, Franc 145, 192
Plestenjak, Ivan 225
Plestenjak, Janez 114
Pletersky, Miroslav 409
Plevel, Franc 814
Plevnik, Franc 197
Pliberšek 130

Pliberšek, z Viča 382
Plut, Ciril 855
Poberaj, Anton 527, 528, 638
Počervina, Alojz 393
Počervina, Anton 393
Počervina, Martin 393
Podgornik, Karel 617
Podjavoršek, Hinko 460
Podkoritnik, Franjo 389
Podlesnik 599
Podlogar, Cvetko 778, 783, 791, 792, 856, 862
Podobnikar, Franc 503
Podobnikar, Jože 225
Podobnikar, Neža 219, 224
Podobnik, zdravnik 846
Podržaj, Alojz 383
Podržaj, Janez 413
Podržaj, Jože 445
Pogačar, Pavel 849
Pogačar, Rudolf 558, 613
Poglajen, Alojzij 540
Poglajen, Avgust 199
Poglavc, Jožef 401
Pogorelec, Anton 598
Pograjc, Franc 204
Pograjc, Marjan 592
Pograjc, Vlado 800
Poje, Jože 740, 741
Polak, Anton 592
Polak, Franc 397, 398
Polak, Franci 543
Polak, Marija 922
Polak, Žan 543
Polda, Tone 249, 251
Polec, Julijan 668
Polič, družina 389
Polič, Radko 389
Polič, Ruža 600
Polič, Vladimira 389, 390
Poljanec, Ivan 463
Poljanšek, Ivan 406
Poljšak, Ivan 301, 613
Polouc, Lita 459
Polše, Stanko 715
Popek, Alojzij 147, 173
Popek, Anton 173, 191
Popović, Vladimir 505
Por, Anton 113
Poreber, Anton 199
Poreber, Janez 472
Porenta, Marija 754
Porenta, Viktor 710, 754, 755, 797, 808
Poštuvan, Matej 537
Potočar, Jože 200
Potočar, Stane 469
Potočnik, Blaž 592
Potočnik, Gabrijel 592
Potokar 191, 561
Potokar, Lado 476
Potokar, Slavka 813
Potokar, sluga 593
Potok, Ljubomir 591
Potrato, Alojz 814, 815
Povh, narednik 802
Povše 816
Povše, Anton 200
Povše, Franc 200
Povše, Jože 593
Povše, Jožef 423
Povše, Srečko 593
Poženel 816
Poženel, Franc 113
Poženel, Marijan 114
Poženel, Pavel 130, 207, 382
Praper, Cvetko 448, 853
Praprotnik, Avgust 60
Praprotnik, Ciril 485, 651
Praprotnik, Jožef 407
Praznik, Anton 655, 790
Praznik, Ivan 447
Praznik, Marija 655
Praznik, Stane 797, 878
Prebil, Aleksander 599
Prebil, Ciril 149
Predavec, Vladimir 325, 327
Pregelj, poročnik 844
Prelog, družina 650
Prelog, Franc 802
Prelog, Miloš 684
Prešeren, Sandi 232, 235, 241, 242, 336
Prevanja, Maks 149
Prevec, Alojzij Branko 921
Preželj, Franc 548, 559, 633, 690, 698
Prezelj, Ivan 38, 40, 104, 283, 290, 292, 293, 294, 295, 300, 301, 304, 305, 306, 307, 308, 309, 310, 311, 313, 323, 324, 350, 354, 355, 616, 619, 646, 690
Prezelj, Joško 295
Preželj, Marija 690
Prhne, Tončka 588, 589

Pribičević, Adam 297
Priewasser, nemški častnik 825
Prijatelj, Anton 773
Prijatelj, Drago 298, 299
Prijatelj, Franc 735
Prijatelj, Peter 488, 489
Primožič, Amalija 735
Primožič, Anton 192, 195
Primožič, Franc 195
Primožič, Ivan 195
Primožič, Janez 194
Primožič, Marija 143
Primožič, Zofka 143
Pritekelj, Milan 752
Pršina, Jožef 386
Puc, Boris 312
Puc, Dinko 932
Pucelj, Anton 201
Pucelj, Ivan 537, 538, 655, 932
Pučko, Andrej 715
Pucko, Vinko 203, 554
Puhan, Karel 414, 415, 550, 870, 873
Puntar, Franc 727
Puntar, Janez 726
Pureber, Anton 199
Purić, Božidar 276
Purkat, Alojzij 771
Purkat, Franc 195
Pušar, Janko 444
Pušenjak 576
Pust, Bogomil 592
Pust, gostilničar 475
Puterle, Karel 199
Puželj, Matija 791

R

Raapke, Wilhelm 616, 665
Rabzelj, Janez 705
Radanovič, Anton 550
Radenković, Gradimir 240, 283, 284, 313, 336
Radman, Anton 225
Rado, kaplar 157
Rahne, Dušan 796
Raimondi, Ettore 559, 567, 646
Rainer, Friedrich 42, 369, 458
Rajaković, Ivan 596
Rajar, Franc 789
Rajčevič, Nedeljko 193
Rajgel, Pavel 752
Rajnar, Otmar 541
Rajšp 779
Rak, poročnik 822
Ramovš, Branko 814
Ramovš, Franc 814
Ramovš, Zdenko 814
Ramšak, Ferdo 853, 854
Ramšak, Florijan 52
Ramšak, Franc 546
Rant 629
Rant, Gvido 637
Rant, Ivan 592
Rant, Pavle 592, 635, 705
Rape, Stane 667
Rapuš, Anica 757
Rapuš, Franc 757
Raspergar, Martin 477
Rataj, Franc 645, 845
Rauch, Metod 460
Ravh, Janez 200
Ravnihar, poročnik 295
Ravnihar, Vladimir 483
Ravnikar, Edvard 921
Ravnikar, Jože 921
Ravnikar, Marija 921
Ravnikar, Silva 921
Ravnikar, z Drenovega Griča 538
Razboršek, Ciril 598
Razinger, Tomo 789
Razpotnik, Jože 470
Reja 336
Rekar, vodnik 359
Remec, Andrej 197
Remec, Anton 197
Remec, Bogumil 607, 659, 682, 692, 694
Remec, inženir 486
Remec, Jaka 778
Remec, Jakob 446
Remec, Peter 780
Remec, Vladimir 778
Remic, Borut 698
Remic, Ivan 197
Remic, Jernej 198
Remic, Matija 197
Remškar, Albin 196
Remškar, Alojzij 197
Remškar, Anton 196
Remškar, Franc 849
Remškar, Jože 180

Remškar, Matija 438
Remškar, poročnik 877
Remškar, Slavka 629, 672, 680
Repar, Jože 744
Resman, Ivan 396, 397, 844
Resman, Jože 486
Reussner, nadporočnik 863, 873
Reven, Slavko 791
Režek, Borut 285, 599
Ribar, Ivan 330, 505
Ribič 580
Ribičič, Mitja 511, 522
Ribič, Jože 400
Ribnikar, Kristjan 593
Ribnikar, Lovro 780
Rigler, Dušan 592
Rigler, France 155, 649
Rigler, Ivan 578
Rihar, Franc 218, 495
Rihar, iz Gabrj 478
Rihter 596
Rijavec, major 272
Robida, Roman 589
Robnik, Miha 446
Robotti, Mario 32, 146, 171, 479, 550
Rodič, Ignacij 448
Röger 649
Rogina, Karol 111
Roglič, Franc 113, 265
Rojc, Draga 601
Rolich, Alojz 735
Rolih, Franc 832
Rommel, Erwin 626
Rom, Valerija 560
Rončević, Radojica 671
Rončević, Radonjica 671
Roosevelt, Franklin Delano 331, 917
Rösener, Erwin 42, 43, 44, 47, 59, 60, 66, 300, 369, 372, 374, 439, 463, 585, 918
Rossi 640
Rotar 191
Rotar, Anton 197, 198
Rotar, Avgust 197
Rotar, Franc 197, 434
Rotar, Ivan 225
Rotter, Drago 794
Rous, Andrej 676
Rouseva 675, 676, 677
Rožanc, Anton 143, 193
Rožanc, Franc 143
Rožanc, Matija 425, 426
Rožanc, Viktor 594
Rozina, Danijel 448, 768
Rozman, Branko 802
Rožmanc, Ivan 202
Rozman, Dušan 789
Rozman, Franc 280
Rožman, Gregorij 61, 64, 295, 315, 319, 323, 408, 540, 562, 580, 583, 598, 628, 631, 641, 649, 676, 679, 907, 909, 910, 925
Rozman, Ivan 83, 463
Rozman, Vincenc 423
Rožnik, Franc 196
Rožnik, Ludvik 196
Rubelj, Breda 218, 224
Rubelj, Franc 218
Ručigaj, Jože 790, 792
Rudolf, Jakob 731, 733
Rukše, komisar 555, 557
Rupčič, Marica 920
Rupnik, Evgen 375, 883
Rupnik, Jože 112
Rupnik, Leon 23, 24, 28, 42, 45, 48, 49, 50, 56, 60, 61, 65, 67, 123, 300, 307, 314, 315, 319, 323, 350, 368, 369, 374, 375, 388, 390, 391, 433, 438, 439, 559, 570, 580, 585, 586, 598, 610, 611, 629, 655, 668, 671, 672, 679, 689, 701, 703, 704, 875, 901, 908, 911
Rupnik, Peter 185
Rupnik, Rozalija 735
Rupnik, Štefka 735
Rupnik, Vuk 42, 375, 425, 585, 586, 824, 836, 889, 901
Rupreht 599
Rus, Anton 419
Rusjan, Anton 598
Rus, Janez 777, 779
Rus, Jože 67
Rus, Marija 725, 762
Rus, Srečko 689
Rustja, Josip 613, 619, 620, 665
Rutar 665
Ružić, Ante 667

S

Sadar, Franc 111
Sadar, Ivan 843

Saje, Franc 405, 754, 760
Saje, Jože 90, 304, 643, 644
Salberger, Bogomir 422
Samo, Anton 385
Samo, Vinko 385
Samo 157
Samotorčan, Ivan 196
Samotorčan, Mirko 630
Santin, Antonio 615
Satler, Pavle 153
Savelli, Julij 649
Savinec 310
Savnik, Viktor 460
Schafferer, nadporočnik 824, 825
Schluifer, Rudolf 60
Schmer, nemški častnik 299, 300
Schumacher, Erich 44, 66, 712, 822, 824
Schwarz, Rajko 797, 877
Sedej, Lovro 110, 311, 650
Sedej, Vencelj 265
Seifert 632
Sekolec, Franjo 227, 555, 576, 641, 870
Selak, Bogo 789
Selan, Francka 197
Selan, Frida 601
Selan, Ivan 432, 852
Selan, Jože 197
Selan, Leopold 264
Selan, partizan 438
Seliškar, Alojz 410
Seliškar, Anton 423
Seliškar, Ivan 849
Seliškarjeva 410
Seljak, Jože 84
Seljak, Lucijan 463
Seljak, Matevž 265
Seljak, vodnik 900
Seljak, Vojko 538
Semeja, Franc 722
Semenič, Marjan 797
Semič, Stanko 255, 720
Semrajc, gostilničar 633
Seraglia, Alberto 169, 183
Sernec, Janko 711
Sever, Andrej 741, 742, 770
Sever, Franc 650
Sever, Janez 89
Sever, Viktor 791
Sever 191, 393
Severkar, Rudolf 196
Sevšek, Valentin 111
Sečnik, kmet 360
Siebert, glavni stražmojster 415, 416
Simič, narednik 273
Simončič, Elizabeta 812
Simončič, Maks 202
Simončič, Milka 812
Simčič, Kazimir 808
Simčič, Marijan 210, 211, 213
Singer, Stanko 149
Sintič, Janez 477
Sitar, Alojz 113
Sitar, Franc 154
Sitar, Ivan 254
Skalja, Stanko 601
Skoberne, Slavko 299, 300, 580, 586, 665, 669, 681
Skok, Anton 822
Skok, Pavel 592
Skočir 539, 635
Skubic, Alojzij 476
Skubic, Anton 238, 476
Skubic, Jože ml. 196
Skuk 596
Skvarča, Ivan 152, 417, 418, 419, 420, 430, 597
Skvarča, poveljnik 905
Slabe, Anton 215
Slabe, Franc 860, 861
Slabe, France 143
Slabe, Janez 215, 224
Slabe, z Viča 563
Slak, Alojzij 471
Slamič, Herman 727
Slana, Ludvik 804
Slanc, Janko 553
Slanc, Radovan 135, 136, 178, 226, 227, 552, 553, 554, 576, 641
Slapar, Franc 311, 313, 359
Slapar, profesor 560
Slapar 612
Slavc, partizan 226
Slavec, iz Kranja 461
Slavik, Slavoj 301, 611, 613
Slaviček, Svatopluk 922
Slavko, partizan 553
Slavujić 306
Slivnikar, Franjo 560
Slokan, Jože 111
Slovša, Franc 154
Slovša, Jože 154

Slovša, Tone 154
Sluga, Andrej 400
Smerdu, Boris 65, 684
Smersu, Rudolf 25, 26, 27, 28, 29, 34, 63, 78, 81, 82, 83, 84, 85, 86, 87, 88, 89, 90, 92, 93, 99, 103, 104, 116, 125, 127, 128, 130, 202, 203, 292, 311, 489, 544, 558, 566, 580, 583, 584, 585, 596, 606, 607, 615, 632, 634, 647, 659, 665, 679
Smole, Andrej 483
Smole, Franc 413, 483
Smole, Ivan 264
Smole, Janez 446
Smole, Sergej 672
Smolnik, Oto 264
Smrekar, družina 159
Smrekar, Ema 677, 678
Smrtnik, Anton 154, 851
Smrtnik, iz Prelog 471
Smrtnik, Terezija 471
Snedic, Anton 651
Snoj, Franc 290, 561, 564, 634, 641, 656
Snoj, Janez 641
Snoj, Jože 360
Sobar, Franc 199
Sobar, Ivan 198
Sobar, Martin 200
Sodja, Jože 25, 27, 28, 63, 69, 70, 583, 606, 611, 613, 615, 639, 680, 681
Sodnikar, Anton 196
Sodnikar, Tone 150
Sojar, Anton 795
Sojar, Marija 795
Sojer, Anton 196, 197, 850
Sojer, Ludvik 850
Sojer, Matevž 417
Soklič, Janko 313
Somrak, poštar 596
Sonc, Franc 602
Sorossi, Rudolf 809
Sosnovski, Jerzy 532
Speil, Marijan 406, 790, 894, 895
Spolar, Anton 719
Spreitzer, Ludvik 791, 792
Srakar, Alojz 411, 412
Srakar 313
Srebotnjak, Vane 586
Srovin, Alojzij 401
Srpčič, Martin 727
Stalin, Josif 268, 269, 312, 331, 634
Stamenković, delavec 636
Stamenković, Miroljub 437, 796, 868
Stanič, ml. 196
Stanovnik, Anton 216, 226
Stanovnik, Karel 196
Stanovnik, Stanko 216
Stanovnik 900
Starc, Alojzij 797
Starc, narednik 738
Stare, Boris 601
Stare, Ivan 444
Stare, Miloš 27, 50, 94, 104, 105, 107, 125, 136, 265, 271, 300, 305, 308, 351, 535, 536, 537, 583, 607, 634, 640, 642, 659, 667, 675, 677, 680, 682, 683, 702, 816, 910, 932
Stariha, Božidar 380
Starič, Jože 889, 890
Starič, Pavlina 890
Starič, vodnik 645
Starčeva 420
Stefan 602
Stefanič, vojak 273
Stegenšek, Klemen 809
Steklirne, Alojz 383
Stepan, Anton 392, 402, 403
Stepišnik, Majda 601
Sternad, Bogomir 789
Sterniša, Marjan 67, 106, 649
Stibilj, podnarednik 833
Stibilj 791
Stojan, Julij 809
Stojan 613
Stojc, Franc 383
Strajnar, Jože 113
Stražiščar, Alojzij 192
Stražiščar, Anton 192, 193
Stražiščar, Franc 193
Stražiščar, Jože 193
Streškov 473
Strle, Zinka 601
Strlič, iz Žirov 360
Strmec, Anton 444
Strnad, Janez 776
Strniša, Janez 383
Struna, Janez 199
Strupeh, Anton 757
Stupica, Bojan 580
Stupnik, brata 481
Suhadolc, Anton 155

Suhadolc, Franc 265
Suhadolc, Jožef 153
Suhadolc, Jožefa 155
Suhadolc, Marija 155
Suhadolnik, Anton 483
Suhadolnik 490
Suhorepec, Franc 420
Susman, Jernej 849
Sušnik, Franc 111
Sušnik, Ivan 463
Sušnik, Lovro 68, 617
Svet, Jakob 584
Svete, Janez 483
Svete, Stane 832, 833
Svetek, Lev 312
Svetina, Albert 504, 593
Svetina, Franc 485
Svetličič, Slavko 618
Šabić, Miloš 556, 755

Š

Šah, častnik 863
Šalehar, Anica 489
Šalehar, Božidar 488, 489
Šalehar, Rajko 488, 489
Šaranović, Milovan 492
Šarec, Janez 460
Šarec, poročnik 846
Šarić, Ivan 667
Šebenik, Ludvik 432
Šebenik, Rado 601
Šebenik, Valentin 432, 856
Šef, Franc 790, 791
Šega, Ciril 264, 592
Šega, Ivan 446
Šega, Vinko 537
Šeme, Felicita 615
Šeme, učiteljica 473
Šenk, Vladimir 70, 295
Šercelj, Alojzij 201
Šercer, Ljubo 935
Šešek, nadporočnik 846
Šimc, Janez 707
Šimc, Jože 707
Šimenc, France 476
Šimnic, Kondi 707
Šimnovec, Jože 156
Šimunac, Zlatko 460
Šinkar, Anton 226, 227, 558, 562, 566, 581, 596, 646
Šinkovec, Ferdinand 706
Šinkovec, Ivan 690
Šinkovec, Pepca 921
Šinkovec, Stanislav 460
Širaj, Alojz 523, 524, 735
Šircelj, Ludvik 802, 803
Škander, partizan 225
Škerbec, Matija 56, 57, 65, 581, 642, 659
Škerl, Franc 27, 192
Škerl, Jože 193, 194
Škerlavaj, Bogumil 476
Škerlevaj, Milan 493
Škerlj, Jože 146
Škerlj, st. 173
Škerljeva, uradnica 460
Škodnik, Stojan 807
Škof, Anton 197
Škof, Franc 198, 383
Škof, inženir 890
Škof, Ivan 198
Škof, Rudolf 570, 799, 842
Škof, stotnik 896
Škrabec, Alojzij 729
Škrabec, Franc 729
Škrabec, Janez 570
Škrabec, Rudolf 729
Škrabec, Stanko 255, 725
Škrajnar, Anton 851
Škrjanc, Anton 735
Škrjanc, Kristina 735
Škrjanec, Matko 537
Škrupe, iz Mokronoga 470
Škulj, Anton 380
Škulj, Jože 143, 802, 803
Škulj, K. 383
Škulj, Karel 43, 65, 258, 259, 632, 665, 669, 683
Škulj, kuhar 832
Šlander, Joško 605
Šlibar, Eva 386
Šlibar, Martin 386, 469
Šlimic, Leopold 592
Šmajd, Albin 25, 27, 28, 31, 34, 35, 42, 46, 50, 51, 54, 59, 63, 68, 75, 78, 84, 85, 86, 87, 88, 89, 90, 92, 93, 94, 95, 99, 103, 104, 105, 110, 115, 127, 128, 131, 140, 202, 203, 228, 240, 264, 273, 274, 292, 351, 369, 374, 375, 380, 534, 540, 551, 560, 567,

576, 577, 583, 584, 587, 596, 597, 598, 604, 605, 606, 616, 638, 639, 642, 644, 646, 647, 649, 650, 659, 675, 676, 677, 680, 682, 702, 910, 943
Šmajd, Marija 816
Šmalc, Martin 199
Šmid, Drago 812
Šmid, Ivan 618
Šnuderl, Maks 55
Šnuderl, Makso 711
Šobar, Janez 386
Šobar, Leopold 199
Šolar, Jakob 31, 535, 536, 544, 548, 550, 551, 553, 554, 580, 634, 638, 639, 640, 642, 647, 648, 649, 664, 665
Šonc, Alojzi 383
Šorli, Peter 609, 613, 615, 619, 653
Šparhakel, Leopold 396, 424, 743, 744, 745, 746, 747, 748, 749, 750, 798, 799
Špec, Jože 744
Špelič, Alojz 397
Špelič, Alojzij 401, 406
Špelič, podnarednik 864
Špiler, Sonja 478
Špindler, Josip 362, 635, 640, 645
Šporar, Jože 199
Šprah, Otmar 773
Špulj, Katarina 580
Štalc, Milka 813
Štefan, Rozalija 602
Štefanič, podporočnik 273
Štefančič, vodnik 556
Štemberger, trgovec 488
Štepec, Jože 402
Štepec, Jožef 403
Štibernik, domobranec 863
Štibernik, Helena 796
Štiglic, Franc 209, 212, 223
Štimec, Pavel 752
Štingl, Franc 198
Štrajnar, Alojzij 198
Štrancarjeva 548
Štrubelj, Anton 773
Štrukelj, Lovro 791
Štrukelj, Martin 791
Štrukelj, mesar in gostilničar 385
Štrukelj, Pavel 790, 791, 853, 854
Štrukelj, sodnik 587
Štrukelj 553
Štrukelj Miha 155
Štrumbelj, Jernej 200
Štucin, Engelhard 122
Štular, Agneta 589
Štular, Ana 588
Štular, Miha 651
Štular, Regina 589
Šturbelj, Franc 598
Šturm, Fedja 523
Šturm, Rado 794
Šturm, stotnik 394, 395
Šturm, Vida 523
Šubašić, Ivan 36, 289, 297
Šubert, Anton 601
Šubic, Janez 560
Šubič, Valči 919, 922
Šuklje, Stanko 380
Šuklje, Vladimir 294, 295, 305, 306
Šulc, Rajko 718
Šuligoj, Metod 599
Šuligoj 477
Šumrada, Jože 865
Šurc, Janez 706
Šuštar, Alojz 244, 246
Šuštar, Martin 483
Šuštar, Pavle 114
Šuštaršič, Ratko 238
Šušterič, Ivan 829, 830
Šušterič, nadporočnik 843
Šušteršič, Anton 778, 790
Šušteršič, Ivan 437
Šušteršič, Marjan 592, 752
Šušteršič, Miloš 647
Šušteršič, Mirko 111
Šušteršič, nadporočnik 866
Šušteršič 799, 801
Švarc, Jožef 401
Švent, Draga 601
Švigelj, Anton ml. 194
Švigelj, Anton st. 192
Švigelj, Franc 192
Švigelj, France 142
Švigelj, Ivan 192
Švigelj, iz Prečne 477
Švigelj, Jakob 192
Švigelj, Jože 195
Švigelj, Lado 143
Švigelj, Matevž 195
Švigelj, Stanko 195
Šček, Virgilij 664, 665

T

Tarzan 359
Taškar, Anton 758
Taus, Karl 618
Tavčar, Martin 570
Tavčar, Mira 683
Tavčar, Vincenc 589
Tavželj, Anton 194
Tečajev, podčastnik 906
Tegel, Matija 482
Tekavec, Jože 764, 765
Tepež, Anton 52
Tepina, Marjan 642
Terbežnik, Marko 796
Terglec, Engelbert 592
Terhljan, Božidar 777, 790, 822, 865, 866, 870, 872, 873, 874
Terpina, Pavla 601
Terpin, Janez 409
Teuerschuh, Ivan 564, 640
Thuma, Alfonz 789
Tičarjev, iz Vrzdenca 474
Tič, Milan 395
Tigoli, Carlo 525
Tisovec, Anton 200
Toman, Anton 498, 504
Toman, Matija 112, 592
Tomaž 603
Tomažič 645
Tomažič, Drago 82, 133, 134, 178, 272, 273, 285, 547, 552, 553, 556, 635, 636, 642
Tomažič, Maksimiljan 589
Tomažič, Rado 711
Tomažič, Stanko 121, 207, 705
Tomažin, Anica 813
Tomažin, Francka 813
Tomazin, Ivan 463
Tomc, Ignac 487
Tomc, Ivan 197
Tome, Alojz 153
Tomec, Ernest 609
Tomec, Slavko 778
Tome, Ivana 154
Tome, Tine 155
Tominc, Franc 859
Tominc, Janez 859
Tominc, Jože 860
Tominc, Marjan 209, 216, 225
Tominc, Matevž 859, 861
Tominc, podporočnik 816
Tominec, Angelik 122, 682
Tominec, Roman 122, 682
Tomo 78, 203
Tomše, Boris 601
Tomše, Franc 601
Tomšič 461
Tomšič, Franc 196
Tomšič, Ivan 423
Tomšič, Ludvik 669
Tomšič, Stanislav 811
Tomšič, Tone 928
Tončič, Frane 613
Tonejevec 183
Toni, Johan 436
Toni, Miha 111
Tonkli, Nikolaj 614, 617
Topalović, Živko 297, 312, 325, 327, 331
Toporiš, ml. 460
Toporiš, st. 460, 461
Tornari, Gino 171, 637, 639
Tovornik, družina 650
Travnikar, Ivan 802, 803
Trček, Anica 602
Trček, Franc 225
Trček, Ivan 265
Trček, Jože 265
Trček, narednik 438
Trdan, poročnik 426
Trebše 599
Treven, Ivan 112
Treven, Karel 617
Trkov, Janez 127
Trnovc, Martin 859
Trnovec, Frančiška 154
Trnovec, Janez 154
Trobec, Ivan 226
Trobec, Marta 589
Trobevšek, kaplar 849
Trohov, Vinko 215
Trojar, Franc 669
Trošt, Verena 589
Tršinar, Ladislav 65
Trškan, Vinko 592
Trtnik, Marijan 112
Trtnik, Miha 127
Tuma, Milan 777, 779
Tumpej, Marjan 592

Turek, Marija 447
Turk, Drago 112
Turk, Emil 855, 856
Turk, Franc 401
Turk, Janez 199
Turk, Josip 593
Turk, Jože 193, 198
Turk, ključavničar 510
Turk, Miha 178
Turk, Mihael 386
Turk, Zvonko 601
Turnher, Edo 478
Turnšek, Alojzij 401
Turšič 172
Turšič, Anton 143, 148, 193
Turšič, Franc 193, 194
Turšič, Ivan 192
Turšič, Jože 193, 194
Turšič, Milan 193
Turšič, Tone 148
Tyrš, Miroslav 937

U

Ubaldi, Filip 573, 580
Učakar, Emil 410
Ude, Lojze 35, 943
Ukmar, Jakob 615
Ulčar, Florijan 485
Ulčar, Stane 592
Ule, Rudolf 778, 782, 791
Umek, Bernard 706
Umek, Vinko 706
Uranič, Ferdinand 549, 560, 561, 578
Urankar, Anton 435
Urban 498, 499
Urbanc 594, 604
Urbanc, Anton 383
Urbančič, Anton 112
Urbančič, Boris 921
Urbančič, Jerko 609
Urbanč, Janez 135, 596, 646, 705
Urbanija, Alojzij 668
Urbas, Marija 730
Urh, Franc 149, 196
Urh, Stane 143
Uršič, Andrej 67, 296, 299, 303
Uršič, iz Soteske 472
Ušak Caponi, Franc 408
Utehar, Metoda 601

V

Vadnjal, Ivo 537
Vadnjal, železničar 482
Vagaja, Franc 406
Vagner, Božo 601
Valant 473
Vale, Maks 469
Valentinčič, Ignacij 620
Valentinčič, Stane 389
Valjavec, Franc 155
Valjavec, Ivan 155
Valjavec, Kristina 155
Valjavec, Ljudmila 155
Vasić, Dragiša 325, 331
Vasiljević, Dobrivoje 38, 125, 135
Vauhnik, Miloš 67
Vauhnik, Vladimir 38, 45, 56, 70, 71, 72, 274, 626, 645, 646
Veber, Alojzij 601
Veber, France 660, 668
Veber, I. 128
Veber, Valentin 153
Veble, Demetrij 554, 844
Vehar, Anton 849
Vehar, Franc 180
Vejić, Prokop 842
Velikonja, Jože 705, 837
Velikonja, Narte 635
Velikonja, Urban 137
Velkavrh 149
Velkavrh, iz Dobrove 481
Velkavrh, Janez 226
Velkavrh, Jože 226
Vencelj, Anton 601
Vendramin, Dušan 921
Vengust, Ernest 409
Vera, partizanka 502
Verbič, Jože 210, 212, 215, 221, 226
Verbic, Pavel 925
Verbic, Pavle 52
Verderber, Franc 273
Verderber, Frančišek 636
Verdnik, Fritz 613, 619, 681
Verk, Karel 30, 350, 642
Vernik, Milan 601

Verovšek 811, 812
Versari, italijanski pribočnik 160
Veršič, komisar 419
Vesel, Albin 569
Vesenjak, Marjan 498, 499, 500, 502
Vesnić 667
Vetrih, Vilibald 878
Vičič, narednik 718
Videnič, Alojzij 201
Vider 816
Vidic, Franc 668
Vidic, Ivan 383
Vidic, Mirko 719
Vidic, Slavko 719
Vidmar, Alojzij 386
Vidmar, Andrej 849
Vidmar, Anton 200, 386
Vidmar, Franc 617
Vidmar, Ivan 193, 196
Vidmar, Janez 181, 192
Vidmar, Josip 510, 562
Vidmar, Jože 192, 265, 447, 707, 756
Vidmar, Metoda 600
Vignjevič, Branko 886
Vikerčič 496
Vilfan, Jože 488
Vilfan, Marija 488
Vilfan, Sergij 614
Vintar, Jožef 706
Vintar, Matija 380
Virens, Olga 922
Višič, Julij 551, 555
Višnar, Ludvik 921
Višnar, Milan 300
Vitas, Giuseppe 222, 231, 232
Vižin, Marij 149, 150
Vižintin, Janez 114, 592
Vizjak, Milko 44, 375, 414, 748, 793, 905
Vlahovič, Franc 592
Vodnik, Dora 601
Vodopivec, Bogdan 412
Vodopivec, Cveto 821, 822
Voglar, Bogo 922
Vogrič, Alojzij 614, 615, 617, 619
Vojska, Jože 208
Vojska, Karel 816
Vokić, Ante 667, 673
Volanšek, Branko 597
Volanšek, Josip 597
Volanšek, Karolina 597
Volavšek, Janez 602
Volavšek, Milan 114
Volčič, Peter 198
Voljč, Ignacij 706
Volk, prof. 922
Volovšek, Drago 543
Volovšek, poročnik 419
Vončina, Oton 598
Voršič, Drago 592
Vošnar 336
Vošnar, Pavel 30, 37, 105, 124, 152, 164, 190, 222, 226, 228, 231, 233, 234, 240, 241, 242, 243, 336, 539, 543, 545, 546, 547, 549, 551, 552, 554, 555, 556, 570, 612, 633, 642, 646
Vovk, Alojzij 872
Vovk, Franc 208, 264
Vovk, France 418
Vovk, Ivan 201
Vovk, Lojze 778
Vovk, Marjan 359
Vovko, Vladimir 873, 874
V., podpolkovnik 307
Vranc 477
Vrančič, Henrik 294, 301, 302, 307
Vratuša, Anton 496, 498, 499, 500, 504
Vrbič 179
Vrčon, Branko 295, 296, 297, 303
Vrečar, Anton 592
Vrelič 597
Vreš, Ana 602
Vreš, Anica 588
Vrh, Alojzij 737
Vrhovc, Jožef 198
Vrhovec, Franc 221, 225
Vrhovec, Tomaž 857
Vrhunc, Boža 599
Vrhunec, Vinko 562, 642
Vršaj, Egidij 50, 63, 64, 672, 673, 702, 704, 705
Vterih, Vilibald 797
Vujošević, Djoko 229
Vuk, Anton 613
Vurnik, Anton 680

W

Wagner, Rudolf 562
Walden 560

Weiss, Jože 777, 779, 783, 790
Weiss, nemški stotnik 428, 430, 431, 448, 723, 724, 725, 761, 762, 763, 767
Wendling, Ivan 459, 460
Wertl, Marjan 600
Westen, družina 342
Wilitzer, Alojz 735
Willenpart, Ludvik 599
Willenpart, Marjan 599
Wilson, Arthur R. 276
Wilson, Donald 668
Würzberger 628
Wutte, Ivan 485

Z

Zabret, Joško 460, 487
Zabret, Lojze 460
Zabukovec, Alojzij 447
Zabukovec, Franc 743, 744
Zabukovec, Milan 821
Zabukovec, Roman 244, 248, 250
Zabukovec, Stanko 394, 403, 404
Zadnik, Jože 393
Zadnikar, Alojzij 155
Zadnikar, Anton 155
Zadnikar, Frančiška 155
Zadnikar, Ivan 802
Zadnikar, Viljem 592
Zagoda, Franc 595
Zagoričnik, podnarednik 818
Zajc, Alojzij 707
Zajc, dentist 419
Zajc, Ivan 777, 779
Zajc, Ljudmila 544
Zajec, Ludvik 497, 639, 795
Zajec, Marjan 55, 60, 239, 323, 538, 547, 548, 549, 558, 570, 579, 640, 642, 643, 645, 646, 663, 685
Zakovšek, Rudolf 601
Zakrajšek, Janez 601
Zakrajšek, Jože 804
Zakrajšek, Jurij 592
Zakrajšek, Kazimir 562
Zakrajšek, Majda 804, 850
Zakrajšek, Milena 804
Zakrajšek, narednik 845
Zakulo, Milan 601
Zalar, Alojzij 194
Zalar, Anton 148, 187, 189, 192, 194
Zalar, Janez 194
Zalar, Jože 484
Zalar, Slavec 481
Zalar, Stanislav 194
Zalar 173
Zalaznik, Jože 197, 851
Zalaznik, Jožef 155
Zaletel, Vinko 601
Zaletelj, klepar 479
Zalokar, Jože 542
Zambruno 94
Zamjenj, Srečko 755
Zanoškar, Viktor 114, 265, 767, 768, 790, 792, 875
Zatler, Urška 499, 500, 501
Zavašnik, Alojz 154
Zavašnik, Janez 153
Zazula 617
Zdešar, Andrej 197
Zdešar, Anton 215, 225
Zdešar, Jernej 814
Zdešar, Vojteh 814
Zel, iz Gabrj 478
Zelen, Danilo 528
Zelen, Milovan 178, 537, 539
Zelnik, Slava 735
Zeme, Maks 485
Zevnik, Pavel 199
Zibelnik, Ivan 153
Zibelnik, partizan 156
Zibelnik, Vida 601
Zidarič, Janez 401
Ziherl, akademik 582
Ziherl, Stanko 592
Zimič, Cveta 475
Zlate, Ivan 463
Zlatnar, Mirko 503
Zober 816
Zor, učitelj 511
Zor, Valentin 196
Zor, Vinko 660
Zoran, Franc 201
Zoran, Ivan 201
Zorc, Alojzij 863
Zorc, Alojzija 863
Zorc, Franc 217
Zorc, Marica 863
Zore, Slavko 595

Zorec, Alojzij 821
Zorec, Bogomir 435
Zorko, Ilonka 675, 676, 677
Zorman, Fortunat 549
Zorčeva, akademičarka 627
Zrimšek, Anton 194
Zrimšek, Janez 214, 224
Zupan, Franc 403, 404
Zupan, Francka 478
Zupan, Gabrijel 485
Zupan, Herman 592, 599
Zupan, Julij 595
Zupan, Pavle 592
Zupan, pek 920
Zupan, Peter 463
Zupan, Silvo 921
Zupan, Stanko 176, 228, 229, 230, 233, 243, 539, 567, 570, 577, 642, 647, 661, 669, 709
Zupančič, Franc 199, 383, 736, 737, 849
Zupančič, Janez 200
Zupančič, Jože 408
Zupančič, Jožef 740
Zupančič, Karel 707
Zupančič, Karl 200
Zupančič, kurir 285
Zupančič, Marko 600
Zupančič, Stane 865, 866
Zupančiča, iz Prečne 477

Ž

Žagar, Franc 592
Žagar, Janez 401
Žagar, Lojze 897
Žagar, Viktor 397, 400, 406
Žakelj, Filip 52
Žakelj, Janko 223
Žakelj, zdravnik 847
Žargi, Janez 136, 138, 139, 546, 547, 555
Žarn, Jožef 477
Žbontar, Angela 890
Žbontar, Terezija 890
Žebot, Ciril 52, 537, 542, 548, 576, 606, 607, 608, 665, 667
Žebot, Franček 550
Žebot, častnik 863
Žekar 816
Žele, Jože 694, 759
Železnik, Alojz 443, 446
Železnik, Nace 394, 414
Železnikar, Saša 595
Žibert, dr. 922
Žibert, Viktor 64, 264
Židanek, Jože 196
Žigon, Alojz 585
Žirovnik, Anton 154
Žirovnik, Ivan 463
Žitnik, Anton 446
Žitnik, Maks 444
Žitnik, Milan 409
Žitnik, Rudolf 30, 55, 228, 239, 240, 307, 309, 319, 336, 353, 538, 547, 548, 549, 562, 570, 640, 645, 659, 684, 690, 790
Živec, Peter 644, 685
Živic, Karel 649
Živković, Petar 354
Žlajpah 588
Žlindra, Anton 447
Žlindra, Jože 768
Žnidar, Ivan 463
Žnidaršič, Alojzij 195
Žnidaršič, Anton 192
Žnidaršič, Janez 192
Žnidaršič, višji narednik 738, 739
Žonta, Ignac 380, 424
Žujović, Mladen 297
Žukovec, Franc 708
Žumbergar, Ivan 809
Žunič, Ivan 135
Žunič, Martin 135
Županovec 183
Župančič, Jasna 641
Župec, Franc 592, 926
Župevec, Janez 200
Žuraj, Franc 265
Žurga, Jože 723
Žužek, Jože 745
Žužek 632
Žvan, Benjamin 592
Žvan, Ivan 198, 386
Žvan, Slavko 198

SEZNAM REPRODUCIRANEGA GRADIVA

Naslovnica

Vaška straža v Grahovem ob novi maši Vinka Šege, julij 1943 (Arhiv I. Žajdela)

Slovenski četniki poleti 1943 (Muzej novejše in sodobne zgodovine Slovenije, Fototeka, škatla 29, 43)

Legalne in ilegalne vojaške ter obveščevalne organizacije protikomunističnega tabora

Vaška straža v Šentjoštu (Muzej novejše in sodobne zgodovine Slovenije, Fototeka, škatla 29, 393)

Vaška straža v Šentjoštu v uniformah MVAC (Muzej novejše in sodobne zgodovine Slovenije, Fototeka, škatla 29, 394)

Vaška straža v Grahovem ob novi maši Vinka Šege, julij 1943 (Arhiv I. Žajdela)

Skupinska fotografija domobrancev. Med njimi narednik Franc Peršin (22. 1. 1921, Stožice–8. 5. 1944, Velike Lašče) (Muzej novejše in sodobne zgodovine Slovenije, Fototeka, škatla 32, 731)

Janko Debeljak s črno kučmo sredi svoje čete pred cerkvijo v Stopičah, oktober 1942 (Muzej novejše in sodobne zgodovine Slovenije, Fototeka, škatla 29, 98)

Slovenski četniki poleti 1943 (Muzej novejše in sodobne zgodovine Slovenije, Fototeka, škatla 29, 43)

Četniška izkaznica Milutina Ludvigerja z žigoma Poveljstva Jugoslovanske vojske v Sloveniji in Komande Jugoslovanske vojske v domovini ter podpisom Dragoljuba Mihailovića, 1944 (Vir: Zasebna last družine Ludviger)

Domobranska parada v Ljubljani, 12. decembra 1943 (Muzej novejše in sodobne zgodovine Slovenije, Fototeka, škatla 30, 137)

Franc Krener (Muzej novejše in sodobne zgodovine Slovenije, Fototeka, škatla 31, 583)

Pripadniki primorskega domobranstva (Muzej novejše in sodobne zgodovine Slovenije, Fototeka, škatla 31, 699)

Pripadniki ljubljanske varnostne straže na proslavi praznika imperija v bivši domobranski vojašnici, 9. maj 1943 (Mestni muzej Ljubljana (MGML), S45135, avtor posnetka: Miran Pavlin)

Gradivo legalnih in pollegalnih protikomunističnih vojaških organizacij

Statistika vojaških formacij in vojaškega osebja, nedatirano (SI AS 1931, RSNZ SRS, Podfond Ostanki meščanskih strank, ZA 600–20, Arhiv dr. Šmajda, šk. 930, pag. 1761)

Statistika prevoznih sredstev in streliva, nedatirano (SI AS 1931, RSNZ SRS, Podfond Ostanki meščanskih strank, ZA 600–20, Arhiv dr. Šmajda, šk. 930, pag. 1762)

Statistika vojaških formacij in vojaškega osebja, 15. 5. 1943 (SI AS 1931, RSNZ SRS, Podfond Ostanki meščanskih strank, ZA 600–20, Arhiv dr. Šmajda, šk. 930, pag. 1770)

Kratek seznam kadrov vaških straž, 17. 10. 1942 (SI AS 1931, RSNZ SRS, Podfond Ostanki meščanskih strank, ZA 600–20, Arhiv dr. Šmajda, šk. 930, pag. 1863)

Poziv Bogomirju Zorcu za zglasitev v sprejemnem oddelku Slovenskega domobranstva, 12. 4. 1945 (SI AS 1931, RSNZ SRS, Podfond Ostanki meščanskih strank, ZA 600–20, Arhiv dr. Šmajda, šk. 930, pag. 2517)

Prijavnica prostovoljca Alojzija Lavriča v Slovenski narodni varnostni zbor, 6. 3. 1944 (SI AS 1931, RSNZ SRS, Podfond Ostanki meščanskih strank, ZA 600–20, Arhiv dr. Šmajda, šk. 930, pag. 2577)

Gradivo protipartizanskih obveščevalnih služb

Matični list Jožefa Zupančiča (SI AS 1931, RSNZ SRS, Podfond Ostanki meščanskih strank, ZA 600–20, Arhiv dr. Šmajda, šk. 931, pag. 2961)

Formular za opis stanja domobranskih enot, nedatirano (SI AS 1931, RSNZ SRS, Podfond Ostanki meščanskih strank, ZA 600–20, Arhiv dr. Šmajda, šk. 931, pag. 3012)

Skica obveščevalne mreže v Ljubljanski pokrajini, nedatirano (SI AS 1931, RSNZ SRS, Podfond Ostanki meščanskih strank, ZA 600–20, Arhiv dr. Šmajda, šk. 931, pag. 3012)

Skica razporeditve enot v Ljubljani in na Notranjskem, nedatirano (SI AS 1931, RSNZ SRS, Podfond Ostanki meščanskih strank, ZA 600–20, Arhiv dr. Šmajda, šk. 931, pag. 3015)

Skica razporeditve enot na Notranjskem, nedatirano (SI AS 1931, RSNZ SRS, Podfond Ostanki meščanskih strank, ZA 600–20, Arhiv dr. Šmajda, šk. 931, pag. 3016)

Formular za pisanje posebnih položajnih poročil, nedatirano (SI AS 1931, RSNZ SRS, Podfond Ostanki meščanskih strank, ZA 600–20, Arhiv dr. Šmajda, šk. 931, pag. 3017–3018)

Formular za oblikovanje poročila o razpoloženju v domobranski enoti, nedatirano (SI AS 1931, RSNZ SRS, Podfond Ostanki meščanskih strank, ZA 600–20, Arhiv dr. Šmajda, šk. 931, pag. 3019–3020)

Vprašalnik o zvezah domobrancev s civilnim prebivalstvom, nedatirano (SI AS 1931, RSNZ SRS, Podfond Ostanki meščanskih strank, ZA 600–20, Arhiv dr. Šmajda, šk. 931, pag. 3021)

Vprašalnik za domobrance, nedatirano (SI AS 1931, RSNZ SRS, Podfond Ostanki meščanskih strank, ZA 600–20, Arhiv dr. Šmajda, šk. 931, pag. 3022)

Skica železniške povezave med Kočevjem, Ljubljano in Rakekom, 15. 3. 1945 (SI AS 1931, RSNZ SRS, Podfond Ostanki meščanskih strank, ZA 600–20, Arhiv dr. Šmajda, šk. 931, pag. 3159)

Pričujoča izdaja zgodovinskega vira in spremljajoča študija natančno definirata tri ključne osi, okoli katerih se je vrtelo Šmajdovo delovanje v tem obdobju: politiko, obveščevalno dejavnost in oboroženo akcijo. Dokumenti, zbrani v tej knjigi, nazorno prikazujejo, kako tesno so bili ti trije svetovi prepleteni. Dr. Albin Šmajd ni bil zgolj pasivni opazovalec ali teoretik, temveč eden ključnih operativcev, ki je poskušal v izjemno zaostrenih razmerah krmariti med različnimi interesi.

dr. Renato Podbersič, ml.

Na osnovi gradiva, nastalega v času dogajanja, se jasneje in objektivneje prikazujejo dejstva, ki so v poznejših zapisih sodobnikov, nastalih večinoma po vojni, v emigraciji, razumljivo veliko bolj subjektivno obarvana. Zbrano in v veliki meri za objavo v tej knjigi smiselno odbrano Šmajdovo gradivo kaže na natančneje „odmerjeno“ podobo zlasti političnega, pa tudi vojaškega dogajanja na protikomunistični strani med Slovenci oziroma njihovo politično elito.

dr. Zdenko Čepič

9 789616 638517
Cena: 50 €